INSTITUTIONES THEOLOGICAE AD USUM SEMINARIORUM AUCTORE GASPARE...

Digitized by Google

37
28 C
7

MAS 1205

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ
GASPARIS JUENIN

In Quatuor Tomos diſtributæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ
AD USUM SEMINARIORUM

AUCTORE

GASPARE JUENIN

ORATORII GALLICANI PRESBYTERO

Et in Seminario Eminentiſs. Cardinalis DE NOAILLES Archiepiſcopi Pariſienſis Sacræ Theologiæ Profeſſore.

EDITIO OMNIUM RECENTISSIMA

QUATUOR TOMIS DIVISA

In qua nunc primum accedunt in calce Tomi Tertii Opuſcula nonnulla ex Cardinali de LAUREA, & JACOBO BOUDART excerpta ad majorem Operis illuſtrationem.

Adduntur præterea in Tomo Quarto Compendium ipſarum Inſtitutionum Theologicarum, necnon Index locupletiſſimus Materiarum totius Operis, qui in anteactis Editionibus deſiderabatur.

TOMUS PRIMUS.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

VENETIIS,

Sumptibus HEREDIS NICOLAI PEZZANA.

MDCCLXXVIII.

SUPERIORUM FACULTATE.

Digitized by Google

Digitized by Google

EMINENTISSIMO ECCLESIÆ PRINCIPI

LUDOVICO ANTONIO DE NOAILLES,

S. R. E. CARDINALI,

Archiep. Pariſienſi, Duci ac Pari Franciæ, Regiorum Ordinum Commendatori, &c.

TUum eſt, EMINENTISSIME CARDINALIS, & multis quidem nominibus Tuum, hoc Inſtitutionum Theologicarum Opus, quod denuo prodire in lucem ſub Eminentiæ Tuæ ambit Auſpiciis. Etſi enim jam ab aliquot annis editum ad uſum Seminariorum fuerat; idem tamen media plus parte auctum, longeque accuratius recognitum crevit, etiam jubente Te. Adeoque in fundo velut tuo, hoc eſt in Sammagloriano, renatus quaſi, excultuſque tandem eſt fructus ille, non minus obſequii mei, quam laboris ac ſtudiorum meorum.

Primum quidem, ut verum fatear, in hocce Opere fuerat mihi propoſita Inſtitutio Clericorum, qui in Seminariis Regimini Congregationis Oratorii commiſſis, ad omnia Eccleſiæ munia informantur. Et iis, ut prodeſſem, quantum in me eſſet, & officii mei pars prima, & ſumma votorum fuit. Ac deinde cum intellexiſſem, in aliis quoque non paucis, etiam exteris, eaſdem Inſtitutiones non ſine fructu, certe aliqua cum Illuſtriſſimorum Epiſcoporum approbatione legi; conſiliis juſſuque plurimorum e Gallicano, nec non Romano Clero Præſulum, etiam, quod omnium inſtar eſt, Auctoritate Tua, EMINENTISSIME PRINCEPS ECCLESIÆ; major denique mihi venit fiducia, eaſdem recognoſcendi, & augendi plurimum, ac ipſis quærendi Patronum illum, cujus ſub tutela & favore, Editio hæc nova felicius prodiret.

Cujuſnam autem Patrocinium (ſi non confidentius audeo) titulis potioribus optarem ego precarerque? Ad hoc certe ſperandum invitabat ſingularis illa, & continua benignitas Eminentiæ Tuæ erga Nos & Noſtra; qua ſcilicet Congregationem Oratorii velut a teneris annis noſſe ac fovere aſſueſti. Illius nempe & perſpecta Tibi jamdudum ac probe nota ſunt, Inſtituti ratio omnis, ac devotum ad omnia Eccleſiæ miniſteria ſub nutu & auctoritate Epiſcopali obſequium.

Ad audendum quoque me compulit meritorum in Nos Tuorum præſens ubique, omniumque noſtrum infixus gratis animis ſenſus. Quem ſi palam profiteri, ac ceterorum ex eadem Congregatione Sodalium uno nomine, uno velut ore, una mente, uno pectore, publicum facere licebit per Te mihi, hoc qualicumque venerationis, gratique obſequii argumento; illum non ſtudiorum modo ac laborum, ſed vitæ totius meæ fructum longe uberrimum, jucundiſſimumque putavero.

Sed quod præterea me movit ad expetendum huic meo Operi Tuum, EMINENTISSIME DOMINE, Patrocinium; offerebat ſe mihi vitæ totius Tuæ ad exemplum & admirationem humanitatis, comitatis, modeſtiæ, beneficentiæ, pietatis, Religionis, & virtutum omnium, ratio inſtituta, adeo par ſibi tamque conſtans ab adoleſcentia tua, ut jam tum appareret, Te talem poſtea futurum, qualem nunc ſuſpicit Eccleſia omnis.

Deinde pleniſſima illa doctrinæ ſanctioris ubertas, ingenio parta felici, longo labore adquiſita; tum invicta Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſervandæ, tuendæ, purgandæ firmitudo animi, cum amabili ſuavitate morum conjuncta; ad ſacrorum denique Canonum formam compoſita norma vivendi, ab omni luxu ſemota, menſa frugalis, familia optime conſtituta, convictus ubique dignitati & Officio Paſtorali ſemper conſentiens; illa, inquam, omnia velut practicæ cujuſdam Theologiæ documenta mihi viſa ſunt ad imitandum longe melius, efficaciuſque proponenda in-

ſtituendis ad uſum & decus Eccleſiæ Tyronibus Clericis; certe pondus additura Præceptionibus noſtris Theologicis.

Et quid mirum, ſi talem a Te, Eminentissime Cardinalis, inſtitui nunc videmus (& vident boni omnes cum gaudio) uſum tuarum Dignitatum? Ad illas nempe viam Tibi fecere, non Illuſtriſſimæ Gentis nobilitas, non Patris ac Fratrum clariſſimorum eximia, ſeu armis, ſeu virtutibus, ac in primis ſtudio Religionis, cultu pietatis, fide & amore in Regem, quæſita merita tot nobilitata titulis, tot aucta Dignitatibus; ſed virtutes egregiæ Tuæ idem Auguſtiſſimo Principi, ſicut geſtorum immortalium gloria Maximo, ita meritorum æſtimatione ſemper æquiſſimo, probatæ & ornatæ.

At Deus bone! qualis ad Epiſcopalem Dignitatem ingreſſus fuit tuus! Ad hanc, vocante cælo, poſtulante Eccleſia, præter illam morum innocentiam, præter illas tum naturæ, tum gratiæ opes, præter excellentiam ſcientiæ Eccleſiaſticæ longo ſtudiorum curſu comparatam, præter uſurpatas diſciplinæ, pietatiſque exercitationes in Seminariis; modeſtiam etiam animi, onus & honorem pertinaciter refugientis non fictam attuliſti; ad eamdem vix denique, tam raro, quam laudabili exemplo, accedens coactus.

In obeundis porro Epiſcopalis Officii muneribus, quæ maxima ſunt, inter Orationum divina exercitia, inter Sacra jugi uſu & eximio ſenſu pietatis facienda, inter annuos meditandi cauſſa ſeceſſus, atque paſtorales labores, diſtribuiſti tempus tam conſtanti & æquabili ſemper tenore, ut Te & tua Deum inter & homines partitus, abſolutum Pontificem ad formam ab Apoſtolo traditam hac noſtra ætate exhibueris. Inviſere cariſſimum gregem ſolitus, docere ipſe animos rudes, miniſtrare Sacra petentibus, monere errantes, erigere lapſos, ſolari afflictos, opem indigentibus ferre, nullo tempore deſtitiſti; ubique laborum patiens, licet parum firma valetudine, ubique indefeſſa cura vigilans, ubique erga ſingulos comis, ſeverus ubi opus, nemini unquam acerbus, bonis omnibus favens.

Hæc fuerant Epiſcopalis Dignitatis in Catalaunenſi Diœceſi regenda velut tentamenta quædam, & ad ampliorem denique Dignitatem, hoc eſt, ad graviores curas, ad majorem longe laborem quaſi præludia. Sic nimirum divina providente benignitate, communi bono Eccleſiæ Pariſienſis, ad illam Auguſtiſſimam Sedem es vocatus. Hinc procul cupiditatis, ambitionis, favoris ſuſpicio omnis. Ad illam utilitas non Tua, ſed Eccleſiæ illius advocantis Te, & votis a Deo communibus efflagitantis (quam unam mutandæ Sedis cauſſam legitimam ſtatuere ſacri Canones) Te, inquam, nihil ſuſpicantem, nedum tale aliquid deſiderantem, immo reluctantem & invitum, ut jam olim, traduxit plaudentibus omnibus bonis; ſola mœrente Catalaunenſi Sponſa Eccleſia, a qua avulſus vix tandem es. Et illud quidem deſiderium Sponſi amiſſi non alio potuit ſolatio levari, niſi ſuffecto in locum tuum, hoc eſt, in communionem ſupplementumque amoris ac laboris, Illuſtriſſimo digniſſimoque Fratre germano, eodem ſimillimo Tui.

In illo autem dignitatis, ſeu verius, curarum incremento, quid de Tua vivendi ratione admodum immutatum eſt? niſi quod novo ardore, nova ſollicitudine, ſic commiſſam Tibi illam prope immenſam Eccleſiam regis, ut ferme ſolus ſufficias omnibus, vix Tibi uni proſpicias. Proh ſuperi! in una Diœceſi, vel potius in Urbe una, qua velut quoddam compendium numeroſiſſimum Regni totius eſt, quanta Ovium copia, varietas, dignitas! Has tamen omnes animo, cura, amore complecteris. His omnibus continuo impendis monita, documenta, exhortationes, conſilia, voce, ſcriptis, præſentia; & quod longe majus eſt, exemplo recte vivendi. Sed quod maximum Tuæ in omnes caritatis argumentum, precibus ad Deum aſſiduis, ut fructus ejuſdem Tuæ caritatis quam uberrimos percipiant, Paſtor optimus exoras.

Qua autem prudentiæ vigilantia, qua varietate ſollicitudinum, qua conſtantiæ æqualitate ad Fidei tuendam integritatem, ad Religionis promovendum augumentum, ad Diſciplinam morum ſervandam, repurgandamque doctrinam, * ad cultum

tum

(*) Vide Rituale Pariſienſe recens.

Digitized by Google

tum ac nitorem Sacrorum reſtituendum, ad Miniſtrorum Eccleſiæ ordinandum decentem convictum, ad pacem conciliandam inter diſſidentes, ad compeſcendos coercendoſque animos inquietos; cogitationes omnes tuas, conſilia omnia, auctoritatem omnem referas, ecquis eſt in univerſa Eccleſia, qui jam neſciat? Teſtes ſunt, præter alia plurima, Paſtorales illæ tuæ tam multæ, tam excellentes, tam cæleſti doctrina refertæ Conſtitutiones, tot Statuta, tot Mandata, tot Reſcripta, Apoſtolicis digna temporibus. Adeo in illis non tam Teipſum, PASTOR OPTIME, IDEMQUE DOCTISSIME, loquentem audire videmur; quam ore tuo divinæ Scripturæ oracula, ſacrorum Conciliorum effata, ſanctorum Patrum ſcita promere ſe videntur & explicare.

Quid dicam de tua in concionando, ubi utilitas & ſalus ovium poſtulat, ſeu cum gregem inviſis, ſeu cum cœtus Sacerdotum ſtatis temporibus convocas, de tua, inquam, ubertate doctrinæ, ſuavitate ſermonis, rerum gravitate? Nuſquam alias eloquitur dignius Evangelica veritas. Quid de familiari convictu? Ibi acceſſus facilis & patens omnibus fiduciam alloquendi; oris & vultus gratia reverentiam; elegantia, dignitas, prudentia in dictis ſuaſionem efficiunt. Ibi omnia pietatem, modeſtiam, benignitatem ita ſpirant, ut quiſque aut melior, aut eruditior, aut magis amans officii; nemo cum triſtitia, nemo ſine ſolatio, aut ſubſidio a Te abſcedat; audire enim omnes etiam patienter, in promptu reſpondere tam varia ſciſcitantibus, ſpem & animos relevare, alios conſiliis, alios juvare facultatibus, omnibus denique omnia fieri.

Præter illa, quæ extrinſecus ſunt, inſtantia tuã quotidiana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum (*), quæ Diœceſeos ambitu continentur; etiam interioribus ſacrarum Virginum receſſibus continuo advigilans, ne qua ſe inſinuet, aut relaxandæ religioſæ diſciplinæ, aut pietatis imminuendæ occaſio, (**) per Conſtitutiones præcaviſti ſapientia, diſcretione, ſuavitate mirabiles. Sic olim Cyprianos, Ambroſios, Auguſtinos, & hac noſtra ætate Saleſios, & optimos ac ſanctiſſimos quoſque Paſtores, ad exhibendas Sponſo Chriſto Sponſas digniſſimas ea potior cura tenebat.

Sed neque oves errantes e ſinu quondam Eccleſiæ avulſas, pateris carere fructibus vere Catholicæ tuæ Caritatis (***). Nam ut ad Fidei unitatem revertantur; reverſæ, ut in Fide ſtent; & in Eccleſiæ paſcua revocatæ, divinis ſacræ doctrinæ pabulis nutriantur, favore, præſidio, aſylo, eruditione, & per Te ipſe, & per idoneos & doctos viros provides. Hæc ſunt omnia, quæ Tibi, EMINENTISSIME CARDINALIS, amorem atque venerationem in omnium etiam Exterorum animis conciliant.

Hæc vidit, hæc miratus eſt Epiſcopalis vitæ tuæ decora LUDOVICUS MAXIMUS. Hæc ipſa, ut novo ſplendore ornarentur, perfecit. Hæc eadem ſanctiſſimus, ſi quis unquam alias, Pontifex INNOCENTIUS XII. cui bene nota fuerant, auxit Purpuræ honore ampliſſimo. Eminentiſſima illa vero Dignitas, quæ præmium virtutum tuarum ſicut ornamentum fuit; & ad quam, raro certe exemplo, nihil hujuſmodi cogitans, alieno tantum judicio es provectus, nihil addidit moribus tuis, niſi modeſtiam majorem, vehementius ſtudium Religionis. Cujus quidem recentius etiam argumentum eſt, quod noviſſimis his diebus nullum genus errorum, novarumque opinionum, vel turbare Eccleſiam, vel mores corrumpere, vel infirmare diſciplinam attentavit; quod non ſtatim (*a*) doctrina & auctoritate, vel ipſe repreſſeris, vel in Comitiis nuper generalibus Cleri Gallicani, quibus non ſemel præfuiſti, auctor & ſuaſor non fueris hoc ipſum comprimendi graviſſimis Cenſuris.

(*b*) Hinc repurgata morali Theologia, quam his poſtremis temporibus, ut Alexander VII. ajebat, prava ingeniorum licentia & ſubtilitas corruperant; (*c*) hinc perniciosum quoddam orationis pſeudo-myſticæ commentum, tot malorum fecunda radix & corruptelarum caput, in Gallia Te auctore exciſum eſt.

Hinc (*d*) deinde orandi modus legitimus per eumdem Te gregi præſcriptus tuo,

* 4 Ut

(*) 2. Cor. 11. (***) Vide Mandat. de diſciplina a Virginibus Deo ſacris ſervanda.

(**) Vide Epiſtolam Paſtoralem ad recens converſos ab hæreſi ad fidem. (*a*) Vide Inſtructionem Paſtoralem de prædeſtinatione & gratia. (*b*) Vide Mandatum de promulgandis Cleri Gallicani decretis. (*c*) Vide Inſtructionem paſtoralem de perfectione Chriſtiana contra Pſeudo-myſticorum illuſiones. (*d*) Vide Mandatum de precationum lib. &c.

Digitized by Google

Ut lex ſupplicandi legem ſtatueret credendi, ita monente quondam Cæleſtino I. repudiatis ac proſcriptis, quæ ſinceram Fidem, ſolidamque Pietatem adulterabant, precationum quarumdam vanis formulis, iiſque ſuperſtitioſis.

Hinc denique per Te ſua Eccleſiæ jura, ſua ſanctiſſimo Epiſcoporum Ordini dignitas, ſua libertas Clero vel aucta, vel ſervata; dum apud Regem Religioſiſſimum pro communi cauſſa, (*) tam libere (nam quando alias melius, quam ſub optimo Principe Epiſcoporum libertas decet?) quam ſapienter, quam diſerte agis, ea qua vales gratia apud eumdem, qui Te amat ſuadentem ſemper recta, & libenter audit.

Quæ profecto in Eccleſiam Gallicanam merita præclara novis iiſque præclarioribus in univerſam Eccleſiam meritis nuper cumulaſti, dum eligendi cauſſa ſupremi illius Paſtoris Romam evocatus, ut optimus Pontifex eligeretur, feliciter procuraſti unus cum plurimis; & quam electus Dignitatem pertinaci modeſtia recuſabat, tandem precibus, etiam lacrimis victus tuis, hanc ut ſubiret, præ multis unus effeciſti. Hoc magno ſcilicet beneficio Eccleſiam ſic Tibi devinxiſti univerſam: ſic totius Eminentiſſimi Ordinis præclara de Te judicia retuliſti: ſic Pontificem ipſum Maximum eximia opinione tuarum virtutum ad amorem Tui ita conciliaſti, ut tanti Te faciat, quanti Tu illum, dum ipſum judicaſti digniſſimum honorum faſtigio ſupremo. Sic denique videris hac tempeſtate unus cum pauciſſimis, qui bene merendi inſtrumentis, quæ pro loco, pro dignitate, ampliſſimiſque virtutibus, in Te maxima ſunt, utaris numquam, niſi ad effundendam bonitatem tuam in plurimos; & qui in ſublimi poſitus, eo tantum præſis pluribus, ut proſis ſingulis.

Illius certe Beneficentiæ tuæ, Eminentissime Princeps Ecclesiæ, partem non mediocrem ad nos, qui gregis portio Tui minima ſumus, pervenire ſentimus in dies. Patiatur hoc modeſtia tua, quod officii noſtri ratio, quod æquitas, quod Religio ipſa non patitur ſilere nos; & quod, citra ſuſpicionem omnem adulationis, palam fateri, ſi non ingrati audire velimus, nos debere etiam vox publica conclamabit: beneficio nos tuo, & non obſcuro favori oportere acceptum referre, ſi quid ferme temporibus his novæ lucis noſtræ Congregationi affulſerit. Quis enim de illa male ſentire jam velit, qui de illa intelligat, quid Tu ſentias? & qui Te, & tua norit ſecunda de nobis judicia? Quorum vel illud unum, inter cetera, argumentum præclarius edidiſti, quam ut, vel tacentibus nobis, neſciri poſſit, aut taceri; quum duo celeberrima Seminaria dudum nobis credita ad regendum, nova auctoritatis ac gloriæ acceſſione decoraſti: ut in illis, quæ præcipua cura nobis per Te incumbit, portionem gregis tui Tibi cariſſimam ea doctrina morum inſtituamus, quæ futuris aliquando in Eccleſia, vel magiſtris, vel miniſtris conveniat; (**) nec jam manus iis imponere formides, quos multo tempore probatos, populo Tibi credito ſperes quondam daturos non magis documenta, quam exempla pie vivendi.

Felices nos! ſi ea fide & ſedulitate officium noſtrum fungimur, quæ expectationi de nobis Tuæ faciant ſatis. Eo certe vota noſtra, eo conſilia, eo ſtudia & labores contendunt; ut & miniſterium, pro ratione Inſtituti noſtri, impleamus, & Eminentiæ Tuæ judicio, ſeu favore, non omnino videamur indigni.

At me quoque feliciorem! cui pars eſt aliqua officii hujus demandata ſub auſpiciis tuis, Eminentissime Domine; ſi juxta mentem & voluntatem tuam, illam ipſam Doctrinam plena fide, uti ſpero, expoſuero præceptionibus meis Theologicis; & Diſciplinam pariter morum publicis, ſeu diſputationibus, ſeu (***) collationibus a Te conſtitutis puram & defæcatam, tamquam e divinis hauſtam fontibus Scripturæ, Conciliorum ac Patrum, Clericis præter mea merita copioſe confluentibus tradidero. Tunc denique votorum meorum menſuram impleſſe me ratus, non aliud ſperem Tibi jucundius monimentum poſſe offerre venerationis meæ perpetuæ.

EMINENTIÆ TUÆ

Humillimus, obſequentiſſimus, devotiſſimus ſervus,
Gaspar Juenin, Orat. Dom. Jesu Sacerdos.
P.R.Æ.

(*) Vide Orationem apud Regem poſt Comitia generalia habitam.
(**) Vide Mand. de Seminariis, & ſacris Ordinationibus.
(***) Vide Mandatum de publicis Collationibus circa mores habendis.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

NE longa te præfatione morer, Erudite Lector, hæc paucis habeto de nova hac Inſtitutionum Theologicarum Editione. Quæ paucis abhinc annis Lugduni primum prodiit, & poſtmodum in exteris regionibus, ementitis prælis bis excuſa eſt; hanc nunc denique auctiorem, accuratiuſque exaratam, ſub auſpiciis longe melioribus do in publicum. His enim acceſſere Tractatus de Locis Theologicis, id eſt, de Scripturis Sacris generatim, de Traditione Eccleſiaſtica, de Conciliis communiter; deinde ſingulatim de iis, quæ decem ſupra octo numerantur, ac præcipue de Tridentino, quorum omnium explicantur a me Canones. Poſtea de Auctorite Eccleſiæ, & Epiſcoporum, nec non de Univerſitatum judiciis circa quæſtiones Fidei, & morum; poſtremo de divinis Attributis, ſanctiſſima Trinitate, Angelis, aliiſque rebus Theologicis diſputandum inſtitui, quæ exercitiis & doctrinæ Seminariorum materiam ſatis amplam præberent, idque iuxta methodum ac mentem Divi Thomæ; nec non de aliis Quæſtionibus, quæ ad doctrinam Eccleſiaſticam attinent. Immo & argumenta plurima, quæ primitus fuerant velut compendioſe tradita, nunc ſtylo liberiore, noviſque rationum & auctoritatum momentis firmata, latiuſque pertractata explicantur. Et quamvis in hoc Opere nihil aliud mihi propoſitum fuiſſet, quam Clericorum, qui in Seminariis degunt, Inſtitutio ad haurienda purioris Theologiæ præcepta: illa tamen omnia, quæ hac continentur Editione, ea rerum ubertate aucta, ea methodo conſcripta ſunt, ut ſtudiis etiam eorum, qui ad gradus Theologicos in Academiis cupiunt promoveri, poſſint plurimum ſubſervire.

Digitized by Google

INDEX.

DIſſert. I. *De exiſtentia & eſſentia Theologiæ.* Pag. 1
Diſſ. II. *De objecto Theologiæ.* 2
Diſſ. III. *De proprietatibus Theologiæ.* 4
Quæſt. I. *Ad quem mentis habitum Theologia reducetur.* ibid.
Cap. I. *Utrum Theologia ſit ſcientia.* ib.
Cap. II. *Utrum Theologia ſit ſcientia ſpeculativa, vel practica.* 6
Cap. III. *Utrum Theologia ſit ſcientia ſubalternata ſcientiæ beatorum.* 7
Cap. IV. *Utrum Theologia ſit ſapientia.* 8
Quæſt. II. *Utrum Theologia ſit certior ſcientiis naturalibus.* 9
Quæſt. III. *Utrum Theologia ſit habitus ſupernaturalis.* 10
Quæſt. IV. *Utrum Theologia ſit neceſſaria.* 11
Diſſ. IV. *De Locis Theologicis.* 14
Quæſt. I. *De Scriptura Sacra.* ibid.
Cap. I. *De veritate Sacræ Scripturæ.* 15
Cap. II. *De Scripturarum integritate.* ib.
Cap. III. *De Scripturarum auctoritate.* 17
Cap. IV. *De Scripturarum auctore.* 19
Cap. V. *De Scripturarum Canone.* 20
Art. I. *De Canone Judæorum.* ibid.
Art. II. *De Canone Catholicorum.* 22
§. I. *Quinam libri ſemper fuerint in Canone Catholicorum.* ibid.
§. II. *Quinam libri non ſemper fuerint in omnium Eccleſiarum Canone.* 23
§. III. *Quinam libri jam ſint in omnium Eccleſiarum Catholicarum Canone.* 25
§. IV. *De Scripturarum Canone apud hæreticos recepto.* 26
§. V. *Solvuntur argumenta, quæ ab hæreticis objiciuntur adverſus hodiernum Eccleſiæ Catholicæ Scripturarum Canonem.* 27
Cap. VI. *De lingua, qua ſcripti ſunt libri Canonici.* 28
Art. I. *Qua lingua a Prophetis & Apoſtolis ſcripti ſint libri Canonici.* ibid.
Art. II. *Utrum Eccleſia nunc habeat genuinos Prophetarum & Apoſtolorum textus.* 29
Cap. VII. *De Scripturarum verſionibus.* 30
Art. I. *Quot olim fuerint veteris teſtamenti verſiones Græcæ.* ibid.
Art. II. *De verſione ſeptuaginta Interpretum.* 31
§. I. *Explicantur, quæ ſpectant ad hiſtoriam verſionis* LXX *Interpretum.* ibid.
§. II. *De auctoritate verſionis* LXX. *Interpretum.* 33
Art. III. *De verſionibus Latinis.* 35
§. I. *De Latinis Bibliorum verſionibus antiquioribus.* ibid.
§. II. *De Bibliorum verſionibus latinis editis ab Hieronymo.* ibid.
§. III. *De Bibliorum verſionibus latinis editis elapſo proxime ſæculo.* 37
§. IV. *De vulgata verſione latina.* 38
De auctore vulgatæ verſionis latinæ. ibid.
Quam olim habuerit, & nunc habeat auctoritatem vulgata latina verſio. 39
Explicatur Concilii Tridentini decretum circa vulgatæ editionis authenticitatem. 40
§. V. *De vernaculis Bibliorum verſionibus.* 42
Art. IV. *Quid inferri debeat ex iis, quæ de textu hebraico, græco, vulgata editione dicta ſunt.* 43
Cap. VIII. *De Scripturarum ſenſu.* ibid.
Art. I. *De multiplici Scripturarum ſenſu in genere.* ibid.
Art. II. *De ſenſu litterali.* 44
Art. III. *De ſenſu myſtico.* 45
Art. IV. *De ſenſu accommodatitio.* 46
Art. V. *Ad quem ſpectat tradere germanum Scripturæ ſenſum.* 47
Cap. IX. *De ſingulis in ſpecie libris Canonicis.* 49
Art I. *Proponitur idea ſingulorum librorum veteris teſtamenti.* ibid.
§. I. *De libris legalibus veteris teſtamenti.* ib.
§. II. *De libris hiſtoricis veteris teſtamenti.* 50
§. III. *De libris ſapientialibus veteris teſtamenti.* 51
§. IV. *De libris propheticis veteris teſtamenti.* ibid.
Art. II. *Proponitur idea ſingulorum librorum novi teſtamenti.* 53

§. I.

Digitized by Google

§. I. *De quatuor Evangeliſtis.* ibid.
§. II. *De Actibus Apoſtolorum.* ibid.
§. III. *De Canonicis Epiſtolis.* 54
§. IV. *De Apocalypſi.* 55
Quæſt. II. *De traditione.* 56
Cap. I. *Utrum ſint aliquæ traditiones divinæ.* ibid.
Cap. II. *Utrum traditio ſit locus, ex quo peti poſſit certum pro fide & moribus argumentum.* 58
Cap. III. *De regulis quibus divina traditio diſcernitur ab humana.* 60
Quæſt. III. *De Conciliis.* 63
Cap. I. *De Conciliis in genere.* ibid.
Art. I. *Ad quem ſpectet Conciliorum convocatio.* ibid.
Art. II. *Quinam ad Concilia vocari debeant.* 68
Art. III. *Quis debeat præeſſe Conciliis.* 70
Art. IV. *De Conciliorum Auctoritate.* 74
Solvuntur, quæ contra Conciliorum infallibilitatem ex Scriptura & Patribus objiciuntur. 75
Solvuntur, quæ objiciuntur ex Concilio Judæorum adverſus Chriſtum. 76
Solvuntur argumenta petita ex Apoſtolicis, ac Eliberitanis Canonibus. 77
Solvitur argumentum petitum ex Epheſino II. Concilio. ibid.
Solvitur argumentum deſumptum ex Concilio Ariminenſi. 78
Solvitur argumentum petitum ex ſexto generali Concilio. ibid.
Solvitur argumentum petitum ex ſeptimo Concilio generali. 81
Solvitur argumentum petitum ex perſonis, ex quibus conſtant Concilia. ibid.
Art. V. *Utrum Concilia ſint Eccleſiæ neceſſaria.* ibid.
Cap II. *De Conciliis generalibus in ſpecie.* 84
Art. I. *De Concilio Nicæno I.* ibid.
§. I. *De tempore & Epiſcopis Concilii Nicæni I.* ibid.
§. II. *De cauſſa Nicæni I. Concilii.* 85
§. III. *Quid definitum fuerit in Concilio Nicæno I.* 86
§. IV. *An omnes, qui Nicænæ ſynodo adfuerant, ipſi ſubſcripſerint.* ibid.
§. V. *De Canonibus Nicænis.* 87
De numero & auctoritate Canonum Nicænorum. ibid.
Explicantur Nicæni Canones. 88
Art. II. *De Concilio Conſtantinopolitano I.* 92
§. I. *De cauſſa Conſtantinopolitani I. Concilii.* ibid.
§. II. *Quid definierit Concilium Conſtantinopolitanum I.* 93
§. III. *De Canonibus Concilii Conſtantinopolitani I.* ibid.
§. IV. *Utrum Concilium Conſtantinopolitanum I. ſit Concilium generale.* 94
Art. III. *De Concilio Epheſino I.* ibid.
§. I. *De cauſſa Concilii Epheſini I.* ibid.
§. II. *De convocatione & præſide Epheſini I. Concilii.* 95
§. III. *Utrum Concilium Epheſinum I. haberi debeat pro Concilio generali.* ibid.
§. IV. *De Canonibus Epheſini I. Concilii.* 96
Art. IV. *De Chalcedonenſi Concilio.* ibid.
§. I. *De cauſſa Concilii Chalcedonenſis.* ibid.
§. II. *De actis Concilii Chalcedonenſis.* 97
§. III. *De Canonibus Concilii Chalcedonenſis.* ibid.
Art. V. *De Concilio Conſtantinopolitano II.* 98
§. I. *De cauſſa Concilii Conſtantinopolitani II.* ibid.
§. II. *De actis Concilii Conſtantinopolitani II.* 99
§. III. *De convocatione & præſide Concilii Conſtantinopolitani II.* 100
§. IV. *De auctoritate Concilii Conſtantinopolitani II.* ibid.
Art. IV. *De Concilio Conſtantinopolitano III.* 101
§. I. *De cauſſa Concilii Conſtantinopolitani III.* ibid.
§. II. *De iis, quæ acta ſunt in Concilio Conſtantinopolitano III.* 102
§. III. *De convocatione & præſide Concilii Conſtantinopolitani III.* ibid.
Art. VII. *De Concilio Nicæno II.* 103
§. I. *De cauſſa Concilii Nicæni II.* ibid.
§. II. *De actis Concilii Nicæni II.* 104
§. III. *De Canonibus Concilii Nicæni II.* 105
§. IV. *De convocatione & præſide Concilii Nicæni II.* ibid.
Art. VIII. *De Concilio Conſtantinopolitano IV.* ibid.
§. I. *De cauſſa Concilii Conſtantinopolitani IV.* ibid.

Digitized by Google

§. II. *De actis Concilii Conſtantinopolitani IV.* 106
§. III. *De Canonibus Concilii Conſtantinopolitani IV.* 107
§. IV. *De convocatione & præſide Concilii Conſtantinopolitani IV.* 109
Art. IX. *De Concilio Lateranenſi I.* 110
§. I. *De cauſſa, convocatione, & præſide Concilii Lateranenſis I.* ibid.
§. II. *De Actis & Canonibus Concilii Lateranenſis I.* ibid.
Art. X. *De Concilio Lateranenſi II.* 111
§. I. *De cauſſa & actis Concilii Lateranenſis II.* 112
§. II. *De Canonibus Concilii Lateranenſis II.* ibid.
Art. XI. *De Concilio Lateranenſi III.* 113
§. I. *De cauſſa Concilii Lateranenſis III.* 114
§. II. *De Canonibus Concilii Lateranenſis III.* ibid.
Art. XII. *De Concilio Lateranenſi IV.* 116
§. I. *De cauſſa & actis Concilii Lateranenſis IV.* ibid.
§. II. *De Canonibus, ſeu capitulis Concilii Lateranenſis IV.* ibid.
Art. XIII. *De Concilio Lugdunenſi I.* 118
§. I. *De cauſſa, actis, & Canonibus Concilii Lugdunenſis I.* ibid.
§. II. *De Canonibus, convocatione, & præſide Concilii Lugdunenſis I.* 119
Art. XIV. *De Concilio Lugdunenſi II.* ib.
§. I. *De cauſſa, convocatione, præſide Concilii Lugdunenſis II.* ibid.
§. II. *De actis, & Canonibus Concilii Lugdunenſis II.* 120
Art. XV. *De Concilio Viennenſi.* 121
Art. XVI. *De Concilio Conſtantienſi.* 122
§. I. *De convocatione, ac præſide Concilii Conſtantienſis.* ibid.
§. II. *De cauſſa Concilii Conſtantienſis.* ib.
§. III. *De actis Concilii Conſtantienſis.* 123
§. IV. *Utrum Concilium Conſtantienſe ſit œcumenicum.* 124
Art. XVII. *De Concilio Baſileenſi.* 125
§. I. *De cauſſa, & actis Concilii Baſileenſis.* ibid.
§. II. *Utrum Concilium Baſileenſe ſit œcumenicum.* 126
Art. XVIII. *De Concilio Florentino.* 129
§. I. *De cauſſa, & actis Concilii Florentini.* ibid.
§. II. *De iis, quæ Florentinam ſynodum ſubſecuta ſunt.* 130
§. III. *Utrum Concilium Florentinum ſit œcumenicum.* 132
Art. XIX. *De Concilio Tridentino.* 133
§. I. *De cauſſa Concilii Tridentini.* ib.
§. II. *De actis Concilii Tridentini.* 134
De actis ſeſſionum I. II. III. & IV. ibid.
De actis ſeſſionis V. ibid.
De actis ſeſſionis VI. 135
De actis ſeſſionis VII. 137
De actis ſeſſionum VIII. IX. X. XI. XII. & XIII. 139
De actis ſeſſionis XIV. 140
De actis ſeſſionis XV. 143
De actis ſeſſionis XXI. ibid.
De actis ſeſſionis XXII. 144
De actis ſeſſionis XXIII. 146
De actis ſeſſionis XXIV. 148
De actis ſeſſionis XXV. 150
§. III. *Utrum Concilium Tridentinum ſit Concilium œcumenicum.* 153
Quæſt. IV. *De Eccleſia.* 155
Cap. I. *De nomine Eccleſiæ.* ibid.
Cap. II. *De eſſentia Eccleſiæ.* 156
Cap. III. *De membris Eccleſiæ.* 157
Art. I. *Utrum ſoli prædeſtinati ſint Eccleſiæ membra.* ibid.
Art. II. *Utrum ſoli baptizati ſint in Eccleſia.* 159
Art. III. *Utrum vera Eccleſia ex ſolis juſtis conſtet.* ibid.
Art. IV. *Utrum publici heretici, manifeſti ſchiſmatici ſint in Eccleſia.* 161
Cap. IV. *De notis Eccleſiæ.* 168
Art. I. *De unitate Eccleſiæ.* ibid.
Art. II. *De ſanctitate Eccleſiæ.* 169
Art. III. *De Catholicitate Eccleſiæ.* 171
Art. IV. *De Apoſtolicitate Eccleſiæ.* 174
Cap. V. *De proprietatibus Eccleſiæ.* 178
Art. I. *De viſibilitate Eccleſiæ.* ibid.
Art. II. *De indefectibilitate Eccleſiæ.* 179
Art. III. *De Eccleſiæ infallibilitate.* 181
Quæſt. V. *De Romano Pontifice.* 182
Cap. I. *Utrum & quo jure Romanus Pontifex primatum habeat in Eccleſia.* 183
Cap. II. *Utrum Romani Pontificis judicium ſit locus theologicus.* 188
Quæſt. VI. *De Epiſcopis.* 189
Quæſt. VII. *De auctoritate Patrum.* 190

Cap.

Cap. I. *De auctoritate unius, plurium, omium Patrum.* ibid.
Cap. II. *De cautionibus in legendis, aut laudandis Patribus, adhibendis.* 191
Quæſt. VIII. *De auctoritate ſcholaſticorum.* 192
Quæſt. IX. *De hiſtoria humana.* 194
Quæſt. X. *De ratione naturali.* 195
Diſſ. V. *De propoſitionum cenſuris.* 196
Quæſt. I. *De propoſitione hæretica.* 197
Quæſt. II. *De propoſitione erronea.* ibid.
Quæſt. III. *De propoſitionibus ſcandaloſa & blaſphema.* 199
Quæſt. IV. *De propoſitionibus male ſonante, & piarum aurium offenſiva.* ib.
Quæſt. V. *De propoſitionibus temeraria, & ſeditioſa.* 200
Quæſt. VI. *De propoſitionibus ſuſpecta de hæreſi, ſapiente hæreſim, hæreſi proxima.* ibid.
Quæſt. VII. *De propoſitionibus improbabili, & damnabili.* 202
Diſſ. VI. *De Theologiæ partibus.* ibid.
Diſſ. I. *De Dei exiſtentia.* 204
Quæſt. I. *Utrum Dei exiſtentia demonſtrari poſſit.* ibid.
Quæſt. II. *Utrum Dei exiſtentia reipſa demonſtretur.* 205
Quæſt. III. *Utrum hæc propoſitio,* Deus eſt, *ſit per ſe nota.* 210
Quæſt. IV. *Utrum Dei exiſtentia invincibiliter ignorari poſſit.* 212
Quæſt. V. *An unus tantum aut plures ſint Dii.* 215
Diſſ. II. *De eſſentia Dei.* 216
Quæſt. I. *Utrum eſſentia divina poſita ſit in cumulo perfectionum, an in infinitate radicali, an in intellectione.* 217
Quæſt. II. *Utrum eſſentia Dei conſtituatur per ens a ſe.* 219
Diſſ. III. *De Dei Attributis in communi.* 220
Quæſt. I. *De Gilberti Porretani errore circa diſtinctionem eſſentiæ divinæ ab attributis, & attributorum a ſe invicem.* 221
Quæſt. II. *De Gregorii Palamæ ſententia circa diſtinctionem eſſentiæ divinæ ab illius operationibus.* 222
Quæſt. III. *De errore Eunomii circa diſtinctionem Eſſentiæ ab attributis.* 223
Quæſt. IV. *De ſententia Scoti circa diſtinctionem eſſentiæ divinæ ab attributis, & attributorum a ſe invicem.* 225
Quæſt. V. *De ſententia Nominalium circa diſtinctionem eſſentiæ ab attributis, & attributorum a ſe invicem.* 227
Quæſt. VI. *De ſententia Thomiſtarum circa diſtinctionem eſſentiæ divinæ ab attributis, & attributorum a ſe invicem.* 228
Diſſ. IV. *De Dei attributis in ſpecie.* 230
Quæſt. I. *De ſimplicitate Dei.* ibid.
Cap. I. *Utrum in Deo ſit compoſitio Phyſica.* ibid.
Cap. II. *Utrum in Deo ſit compoſitio Metaphyſica.* 232
Cap. III. *Utrum in Deo ſit compoſitio Logica.* 233
Cap. IV. *Utrum Deus extrinſece poſſit eſſe compoſitus.* 234
Quæſt. II. *De infinitate Dei.* ibid.
Quæſt. III. *De immutabilitate Dei.* 235
Quæſt. IV. *De inviſibilitate Dei.* 237
Cap. I. *De poſſibilitate intuitivæ Dei viſionis.* ibid.
Art. I. *Utrum poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis ex Scripturis demonſtretur.* ib.
Art. II. *Utrum poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis ex traditione demonſtretur.* 238
Art. III. *Utrum poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis ratione naturali demonſtrari poſſit.* 240
Cap. II. *De exiſtentia intuitivæ Dei viſionis.* 242
Art. I. *Utrum aliqui in hac vita frui ſint intuitiva Dei viſione.* ibid.
Art. II. *Utrum ſancti plene purgati ſtatim poſt mortem Deum videant.* 244
Cap. III. *De principiis intuitivæ Dei viſionis.* 249
Art. I. *An aliquæ ſpecies concurrant ad Dei viſionem.* ibid.
Art. II. *De lumine gloriæ.* 251
Art. III. *Utrum Deus videri poſſit oculo corporeo.* 253
Cap. III. *De objecto intuitivæ Dei viſionis.* 256
Art. I. *De primario objecto intuitivæ Dei viſionis.* ibid.
Art. II. *De ſecundario objecto intuitivæ Dei viſionis.* 258
Cap. IV. *De proprietatibus intuitivæ Dei viſionis.* 261

Art. I.

Digitized by Google

Art. I. *Vtrum videntes Deum, ipſum comprehendant.* ibid.
Art. II. *Vtrum videntes Deum, ipſum æqualiter videant.* 262
Quæſt. V. *De Dei æternitate.* 264
Quæſt. VI. *De immenſitate Dei.* 265
Cap. I. *Vtrum Deus ſit ubique ſubſtantialiter præſens.* 266
Cap. II. *Per quid Deus conſtituatur formaliter in loco.* 268
Cap. III. *Vtrum Deus ſit ſubſtantialiter præſens in ſpatiis imaginariis.* 269
Cap. IV. *Quomodo Deus ſit ubique præſens.* 270
Quæſt. VII. *De perfectione Dei.* 271
Cap. I. *Vtrum Deus ſit ſimpliciter & abſolute perfectus.* ibid.
Cap. II. *Quomodo Deus contineat rerum omnium perfectiones.* 272
Cap. III. *Vtrum Deus ſimul cum creaturis conceptus, ſit perfectior, quam cum ſolus concipitur.* 273
Quæſt. VIII. *De bonitate Dei.* 274
Quæſt. IX. *De Dei omnipotentia.* 275
Cap. I. *Vtrum & unde Deus ſit omnipotens.* ibid.
Cap. II. *Vtrum Deus poſſit facere alia ab iis quæ facit, & vult facere.* 277
Cap. III. *Vtrum Deus agere poſſit meliora iis quæ operatur.* 278
Qæſt. X. *De ſcientia Dei.* 279
Cap. I. *Vtrum in Deo ſit ſcientia.* ibid.
Cap II. *De eſſentia ſcientiæ Dei.* 280
Cap. III. *De objecto divinæ ſcientiæ.* ibid.
Art. I. *Vtrum Deus ſeipſum cognoſcat.* 281
Art. II. *Vtrum, & qua ratione Deus cognoſcat non entia & mala omnia.* ibid.
Art. III. *Vtrum Deus cognoſcat omnes creaturas, tum poſſibiles, tum præteritas, tum exiſtentes.* 282
Art. IV. *Vtrum Deus cognoſcat futura.* 283
Cap. IV. *De medio ſcientiæ Dei.* 286
Art. I. *Quo in medio ſeipſum Deus cognoſcat.* ibid.
Art. II. *Quo in medio Deus cognoſcat poſſibilia.* 287
Art. III. *Quo in medio Deus cognoſcat præterita, præſentia, & futura.* 288
§. I. *Vtrum Deus videat futura libera in reali coexiſtentia cum æternitate.* 289
§. II. *Vtrum Deus in ſuo decreto efficaci videat futura libera ordinis naturalis.* 290
§. III. *Vtrum Deus videat in creata voluntate futura libera ordinis naturalis.* ibid.
§. IV. *Vtrum Deus in decreto abſoluto videat futura libera ordinis ſupernaturalis, ad ſtatum naturæ lapſæ pertinentia.* 291
Cap. V. *Quotuplex ſit in Deo ſcientia.* ib.
Art. I. *Vtrum adæquata ſit divinæ ſcientiæ diviſio in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, & in ſcientiam viſionis.* 292
Art. II. *Quid de ſcientia media ſenſerit Auguſtinus.* 293
Art. III. *Solvuntur argumenta quæ pro ſcientia media proferuntur.* 295
Cap. VI. *De cauſſalitate ſcientiæ Dei.* 299
Quæſt. XI. *De voluntate Dei.* 300
Cap. I. *Vtrum in Deo ſit voluntas.* ibid.
Cap. II. *De diviſione divinæ voluntatis.* 301
Art. I. *De diviſione divinæ voluntatis in voluntatem ſigni, & in voluntatem beneplaciti.* ibid.
Art. II. *De diviſione divinæ voluntatis in antecedentem & conſequentem.* 302
§. I. *Vtrum admitti debeat divinæ voluntatis diviſio in antecedentem & conſequentem.* ibid.
§. II. *Vnde petatur diviſio divinæ voluntatis in antecedentem & conſequentem.* ib.
§. III. *Vtrum voluntas antecedens ſit in Deo proprie.* 303
Cap. III. *De objecto divinæ voluntatis.* 304
Cap. IV. *Vtrum Dei voluntas ſit cauſſa rerum.* 305
Cap. V. *Vtrum Dei voluntas ſemper impleatur.* 306
Cap. VI. *Vtrum Dei voluntas ſit abſoluta.* 309
Art. I. *An Deus abſolute prædefinierit cauſſarum neceſſariarum effectus.* 310
Art. II. *Vtrum Deus abſolute prædefinierit actus liberos creatæ voluntatis.* ib.
Art. III. *Vtrum Deus abſolute prædefinierit materiale peccati.* 311
Quæſt. XII. *De Dei libertate.* 313
Cap. I. *Vtrum libertas Deo conveniat.* ib.
Cap. II. *Per quid Deus conſtituatur liber.* ibid.

Digitized by Google

Cap. III. *Quodnam ſit objectum divinæ libertatis.* 314
Quæſt. XIII. *De providentia.* ibid.
Cap. I. *Quid ſit, & utrum detur providentia.* ibid.
Cap. II. *De objecto divinæ providentiæ.* 315
Cap. III. *An providentia ſemper ſuum finem aſſequatur.* 316
Cap. IV. *Utrum providentia rebus proviſis neceſſitatem imponat.* 317
Quæſt. XIV. *De prædeſtinatione.* ibid.
Cap. I. *De nomine prædeſtinationis.* ibid.
Cap. II. *Quomodo differant prædeſtinatio, dilectio, electio, propoſitum, diſcretio, præparatio.* 319
Cap. III. *De variis prædeſtinationis nominibus.* ibid.
Cap. IV. *Utrum ſint aliqui ſalvandi, qui prædeſtinati non fuerunt.* 320
Cap. V. *De eſſentia prædeſtinationis.* 322
Cap. VI. *De cauſſis prædeſtinationis.* 324
Art. I. *Utrum prædeſtinatio ad gratiam ſit gratuita.* ibid.
Art. II. *Utrum prædeſtinatio ad gloriam ſit gratuita.* 325
§. I. *Confutatur Semi-pelagianorum error de parvulorum prædeſtinatione ad gloriam.* 326
§. II. *Defenditur doctrina de gratuita prædeſtinatione ad gloriam.* 327
§. III. *Solvuntur argumenta, quæ contra gratuitam prædeſtinationem ad gloriam objiciuntur.* 338
§. IV. *Utrum inter prædeſtinationem ad gloriam, & inter prædeſtinationem ad fidem, juſtitiam, perſeverantiam, ſit aliquis ordo prioris, & poſterioris.* 349
Art. III. *Utrum prædeſtinatio ad gloriam in ſanctis Angelis gratuita fuerit.* 350
Cap. VII. *De effectibus prædeſtinationis.* 352
Art. I. *Utrum in electis qualibet bona ſupernaturalia ſint effectus prædeſtinationis.* ibid.
Art. II. *Utrum bona ordinis naturalis ſint effectus prædeſtinationis.* 353
Art. III. *Utrum mala ſint effectus prædeſtinationis.* ibid.
Art. IV. *Utrum permiſſio peccati ſint effectus prædeſtinationis.* 354
Cap. VIII. *De proprietatibus prædeſtinationis.* 355
Art. I. *De certitudine prædeſtinationis.* ib.
Art. II. *Utrum prædeſtinatio ſit immutabilis.* ibid.
Art. III. *De numero prædeſtinatorum.* 357
Quæſt. XV. *De reprobatione.* 358
Cap. I. *De variis reprobationis & reproborum nominibus.* ibid.
Cap. II. *De cauſſis reprobationis.* ibid.
Art. I. *De Calvini circa reprobationem doctrina.* 359
Art. II. *De variis circa reprobationem Catholicorum ſententiis.* 362
§. I. *Utrum Angelorum reprobatio negativa, facta fuerit tantum poſt præviſa eorum demerita.* 363
§. II. *Quid Scriptura doceat de hominis lapſi reprobatione negativa.* 364
§. III. *Quid Auguſtinus ſenſerit de reprobatione negativa.* 367
§. IV. *Quid S. Thomas ſenſerit de reprobatione negativa.* 368
§. V. *Quid rationibus Theologicis ſtatui poſſit de reprobatione negativa.* 371
§. VI. *Cujuſnam peccati præviſionem ſupponat reprobatio negativa.* ibid.
Cap. III. *De effectibus reprobationis.* 374
Cap. IV. *De numero reproborum.* 375

Appro-

Digitized by Google

Approbatio DD. PIROT, Doctoris Sorbonici, Eccleſiæ, & Academiæ Pariſienſis Cancellarii, & Eminentiſſimi Cardinalis DE NOAILLES Archiepiſcopi Pariſienſis, in ſpiritualibus & temporalibus Vicarii Generalis.

H*As* Theologicas Inſtitutiones, *a viro peritiſſimo & divinis in litteris ſumme exercitato compoſitas, antehac tum cum primum editæ ſunt, accurate legimus, magnoque eas rerum ſacrarum ſtudioſis adjumento eſſe poſſe cenſuimus: nec noſtra nos feſellit opinio. Has ipſas denuo edendas recens non parum auctas, novoque in primis de Locis Theologicis tractatu inſtar proœmii appoſito illuſtratas, iterum ex officio evolvimus, fidemque facere poſſumus, majorem iis ex additione lucem, roburque majus acceſſiſſe. Eas ſperamus in ædibus Clero informando inſtitutis, ad quarum potiſſimum commodum, ut ipſa præſefert operis inſcriptio, ſunt elaboratæ, fore plurimum utiles. In Sorbona die Auguſti prima anni milleſſimi ſeptingenteſimi.*

PIROT.

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

C*Oncediamo Licenza all' Erede di Niccolò Pezzana* di poter riſtampare il Libro intitolato *Inſtitutiones Theologicæ Gaſparo Juenin Auctore*, come pure il Tomo *Theologia redacta in Compendium dello ſteſſo*, oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 2. Gennaro 1776. Venezia.

Alviſe Vallareſſo Riſor.

Andrea Tron Kav. Proc. Riſor.

Girolamo Aſcanio Giuſtinian Kav. Riſor.

Regiſtrato in Libro a Carte 335. al Num. 883.

Daviddo Marcheſini Segr.

IN-

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ AD USUM SEMINARIORUM.

PROLEGOMENA.

HÆc Prolegomena non levis ſunt momenti : nempe in eis diſſeritur de Exiſtentia , Eſſentia , Objecto , Proprietatibus , Locis , & Diviſione Theologiæ.

DISSERTATIO PRIMA.

De Exiſtentia & Eſſentia Theologiæ.

Not. 1. THeologia ſecundum nominis etymologiam idem eſt ac ſermo de Deo ; nam Θεὸς Deum , & λόγος ſermonem, latine ſignificat.

Not. 2. Qui de Deo eſt ſermo , vel ſolo lumine naturali nititur , vel habetur ex ſimplici & nuda revelatione , vel per diſcurſum ex revelatione deducitur . Si primum , ille ſermo dicitur theologia naturalis : ejuſmodi vero fuit imperfecta Dei, rerumque divinarum cognitio , quam nonnulli philoſophi gentiles olim compararunt, & nunc etiam comparant metaphyſici. Si ſecundum , ille de Deo ſermo , eſt virtus theologica quæ fides dicitur ; nempe per fidem mens adhæret alicui veritati propter auctoritatem Dei revelantis . Si tertium , idem ille ſermo eſt habitus , qui ſimpliciter & ſine addito theologia nuncupatur.

Not. 3. Certum eſt , exiſtere theologiam ſumptam dupliçi priore ſenſu . Et quidem primo exiſtit theologia ſumpta pro cognitione Dei , quæ ſolo rationis lumine comparatur , ut patet in metaphyſicis; patet etiam ex Apoſtolo , qui ad Romanos ſcribens, aſſerit , veteres philoſophos Deum ex creaturis cognoviſſe , ob idque fuiſſe reos , quod ſic cognito debitum cultum non exhibuerint. *Cum* , inquit, *cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt , aut gratias egerunt* . Exiſtit ſecundo theologia ſumpta pro cognitione Dei ex ſimplici revelatione : quippe innumeri ſunt homines catholici , ac proinde qui articulis de perſonarum Trinitate in divinis , & de Incarnationis myſterio adhærent propter ſolam auctoritatem Dei revelantis : igitur difficultas poteſt eſſe tantum de theologia ſumpta in tertio ſenſu , ſeu , prout eſt cognitio concluſionum , quæ ex veritatibus expreſſe revelatis eliciuntur.

CONCLUSIO 1. Exiſtit theologia ſumpta pro diſciplina , quæ ex veritatibus expreſſe revelatis infert alias , quæ non ſunt expreſſe revelatæ.

Probatur 1. Exiſtit ea diſciplina , qua Patres olim uſi ſunt : Atqui ea , de qua eſt quæſtio , olim uſi ſunt, ut videre eſt in Athanaſio , Hilario, qui ex eo quod Verbum in ſcripturis appelletur Deus, dicatur omnia operari cum patre unigenitus illius filius, & ex aliis ejuſmodi locis intulerunt contra Arianos, ipſum eſſe conſubſtantiale æterno Patri. Videre eſt etiam in Auguſtino aliiſque Lati-

Latinis Patribus, qui tum ex hac petitione orationis Dominicæ: *Fiat voluntas tua*, tum ex aliis Eccleſiæ precibus, tum ex his Chriſti verbis apud Joannem. *Sine me nihil poteſtis facere*, concluſerunt contra Pelagianos, gratiam eſſe neceſſariam ad ſingulos pietatis actus, ad ipſum etiam initium fidei. Videre eſt iterum in Cyrillo Alexandrino, qui ex eo quod Chriſtus in Evangelio tribuat ſibi, quæcumque Verbo divino propria ſunt, colligit contra Neſtorium, unam tantum eſſe in ipſo perſonam, ac Mariam Virginem vere ac proprie eſſe Deiparam. Videre eſt pariter in Leone Magno, qui in Epiſtola ad Flavianum, tum ex paſſionibus humanis, quas ſcriptura tribuit Chriſto, tum ex miraculis aliiſque ejuſmodi locis concludit contra Eurychetem, duas poſt unionem hypoſtaticam naturas a ſe invicem diſtinctas in Chriſto remanſiſſe. Videre eſt quoque in Patribus ſexti Concilii generalis, qui ex eo quod tum Scriptura, tum Traditio expreſſe definiant, Chriſtum eſſe Deum ſimul & hominem, contra Monothelitas concluſerunt, eſſe duplicem in Chriſto voluntatem, divinam nimirum & humanam. Videre eſt tandem in Patribus Tridentinæ Synodi, qui ex Scripturæ locis, qui actibus fidei, ſpei & caritatis expreſſe adſcribunt influxum in impii juſtificationem, concluſerunt contra Lutheranos, impium iis actibus diſponi ad recipiendam gratiam ſanctificantem, ex qua per peccatum exciderat.

Probatur 2. Exiſtit diſciplina, quam adhibent hodierni theologi, ut concluſiones eliciant ex veritatibus, quæ expreſſe, aut in ſcriptura, aut in traditione revelatæ ſunt; quæ quidem concluſiones in eo differunt ab iis, quæ mox in priore probatione relatæ ſunt, quod Eccleſia nondum expreſſo aliquo decreto definierit, eos recte ac neceſſario inferri aut ex ſcriptura, aut ex traditione; exempli gratia, quod hominis dependentia, quæ in ſcripturis aſſeritur, importet neceſſitatem auxilii phyſice voluntatem determinantis ad quævis, tum naturalia, tum ſupernaturalia pietatis opera: quod locus de dilectione, qua Deus in Scripturis dicitur proſecutus fuiſſe Jacob, antequam aliquid boni aut mali egiſſet, gratuitam prædeſtinationem ad gloriam importet neceſſario: quod ex præcepto de Deo diligendo ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, ſequatur neceſſario debitum naturale referendi in Deum omnes omnino actiones deliberatas. Atqui ea diſciplina eſt theologia proprie dicta: ergo revera exiſtit.

Iis de theologiæ exiſtentia præmiſſis, agendum eſt de illius eſſentia, ſeu præferenda eſt definitio, in qua continetur; quippe docent logici, definitionem explicare rei definitæ eſſentiam per genus & differentiam.

CONCLUSIO 2, Theologia recte definitur habitus mentis, quo cognoſcuntur res divinæ, quæ ex revelatis, ſive mediate, ſive immediate deducuntur.

Probatur, ac ſimul explicatur mox data definitio. Theologia 1. per hæc verba, *Habitus mentis, quo cognoſcuntur res divinæ*, convenit, tum cum metaphyſica, tum cum fide: utraque nimirum verſatur circa res divinas: 2. Per hæc alia, *Quæ ex revelatis deducuntur*, differt & a metaphyſica & a fide: nam metaphyſica agit de rebus divinis, prout lumine naturali cognoſci poſſunt, ut ſunt Dei exiſtentia, nonnullaque illius attributa; fides vero verſatur circa res expreſſe revelatas, & quidem ſine diſcurſu: nempe fides eſt mera ac ſimplex adhæſio revelatis. 3. Hæc alia verba, *Deducuntur ſive mediate, ſive immediate*, ideo addita ſunt, quod ad concluſionem theologicam non requiratur, ut præmiſſæ, ex quibus infertur, ſint immediate & explicite revelatæ; ſed ſufficit, ut ex revelatis deductæ ſint, aut ſaltem ex una revelata: ſeu, ſatis eſt ad thelogicam concluſionem, ut una ex præmiſſis ultimate reſolvatur in fidem, hoc eſt, articulum immediate & explicite revelatum.

DISSERTATIO SECUNDA.

De Objecto Theologiæ.

Not. 1. Objectum, ex logicis, duplex eſt, materiale, & formale. Materiale eſt res ipſa, circa quam potentia aut habitus verſantur: formale vero eſt forma, ſeu, formalitas, quam potentia aut habitus attingunt in objecto materiali, v. gr. paries eſt objectum materiale viſionis, formale eſt parietis color. Hinc patet, quod materiale per ſe & ratione ſui non attingatur, ſed tantum ratione objecti formalis.

Not. 2. In quolibet habitu præter objectum, tum materiale, tum formale, reperitur motivum, ſeu medium, per quod attingit objectum ſibi proprium: ſic auctoritas Dei revelantis eſt motivum aſſenſus quem fides præbet revelatis: ſic lux eſt medium, per quod viſus attingit colorem. Illud vero motivum, illud medium a ſcholaſticis vocari ſolet objectum formale *quo*.

Not. 3. Veritas aliqua dupliciter dici poteſt revelata. Primo explicite & immediate, hoc eſt, in ſeipſa: ſic revelatum eſt, quod Deus ſit trinus in perſonis, quod Chriſtus vere ſit homo; ſecundo implicite & mediate; cum nimirum ex alia explicite & immediate revelata deducitur, ſicut ex iſta propoſitione: *Chriſtus eſt homo*, hæc alia concluditur: *Ergo Chriſtus habet humanam voluntatem*.

Iis, quæ mox obſervata ſunt, præmiſſis, ea omnia quæ pertinent ad objectum theologiæ,

logiæ, tribus concluſionibus expendenda ſunt.

CONCLUSIO 1. Objectum materiale theologiæ ſunt Deus ipſe, & res quæ ad Deum aliquo modo referuntur.

Probatur. Ex obſervatis, objectum materiale alicujus diſciplinæ eſt res illa, de qua agit. Atqui theologia agit de Deo, ut fert ipſa nominis etymologia, agit quoque de iis quæ ad Deum referuntur, vel tamquam effectus ad cauſſam, ut angelus, homo, aliæque creaturæ, aut tamquam medium ad finem, ut ſunt actus humani, aut tamquam inſtrumentum, animatum quidem & præcipuum, ſicut eſt Chriſtus ad hominis lapſi ſanctificationem, vel inanimatum, ut ſunt Sacramenta, per quæ gratia ſanctificans producitur.

CONCLUSIO 2. Objectum formale theologiæ eſt ipſa divinitas.

Probatur. Ex dictis, objectum formale eſt forma ſeu ratio, quam habitus primo & per ſe quærit & attingit in objecto materiali: ſic debita in actibus humanis rectitudo ideo eſt objectum formale diſciplinæ moralis, quod primo & per ſe a morali diſciplina quæratur: Atqui ipſa divinitas ſic ſe habet reſpectu theologiæ; nempe divinitatem quærit, tum in Deo conſiderato in ſe, hoc eſt, prout eſt unus & trinus; tum conſiderato extra ſe, ſeu, prout eſt aut creator, aut ultimus finis, aut reparator creaturæ rationalis; ideo de creaturis agit, quod ſint quædam participatio divinitatis; ideo de Sacramentis tractat, quod quidpiam divinum, ſed participatum contineant; idem tandem differit de multis rebus, quæ non ſunt Deus ipſe, quod ad divinitatis cognitionem, quam ex primario ſuo fine quærit, nonnihil conferant.

CONCLUSIO 3. Medium, per quod theologia attingit ſuum objectum formale, ſeu ipſam divinitatem, hoc eſt, prout Scholaſtici loquuntur, objectum formale *quo* theologiæ, eſt virtualis & mediata revelatio.

Probatur. Ex iis quæ obſervata ſunt, illud eſt medium, motivum, objectum formale *quo*, per quod diſciplina attingit objectum, tum materiale, tum formale, circa quod verſatur. Atqui theologia attingit ſuum objectum, tum materiale, tum formale, per virtualem & mediatam revelationem: ſiquidem attingit utrumque quatenus habet connexionem cum iis, quæ immediate & explicite revelata ſunt, ſeu, quatenus ex iis per legitimam ratiocinationem deducitur; nempe, ut præcedenti quæſtione dictum eſt, per id ſolum a fide & metaphyſica diſcrepat. Sed connexio illa, ea deducibilitas nihil ſunt aliud quam virtualis, quam implicita, quam mediata revelatio: nam quod ex explicite & immediate revelatis legitime deducitur, in iis virtualiter, ſeu, tamquam in cauſſa, continetur.

Confirmatur argumentum ex Epiphanio, qui Hæreſi 31. aſſerit, quod theologia *expoliat ac explicat, quæ ænigmatum quibuſdam involucris obtecta ſunt, & ad commune fidei inſtitutum accommodet*.

Objicies 1. Deus nullo modo eſt objectum theologiæ: nam illud non eſt objectum alicujus diſciplinæ, cujus exiſtentia illi non præſupponitur: Atqui exiſtentia Dei non præſupponitur theologiæ; nempe illud non præſupponitur theologiæ, quod ab ea demonſtratur: Sed exiſtentia Dei demonſtratur a theologia: ergo nullo modo eſt illius objectum.

Reſp. 1. diſt. min. Exiſtentia Dei tamquam auctoris naturæ non præſupponitur theologiæ, tranſeat minor; tamquam auctoris gratiæ, ſecundum quam rationem pertinet ad theologiam, neg. min. Nempe theologia ſupponit ſuum principium, hoc eſt, fidem, quæ ſimpliciter ac ſine ulla prorſus probatione credit exiſtentiam Dei tamquam auctoris ſupernaturalis.

Reſp. 2. neg. ſimpliciter & abſolute minorem propoſitionem. Ad ejus verò probationem reſp. diſt. min. Exiſtentia Dei a theologia demonſtratur per medium ſibi extrinſecum conc. minor. per medium ſibi intrinſecum, neg. min. Theologia non ex propriis principiis, ſed ex principiis metaphyſicæ, ſeu, effectibus creatis & rationibus ordinis naturalis, demonſtrat Dei exiſtentiam; non vero ex principiis ſibi intrinſecis, ſeu ex fide: nihil autem impedit, quin aliqua diſciplina exiſtentiam ſui objecti probet ex alienis principiis; nec inde ſequitur, quod objectum illud ſit poſterius diſciplina, quæ circa illud verſatur.

Objicies 2. Nulla omnino res, alia a Deo, eſt objectum theologiæ: Si quæ enim ab alia eſſet illius objectum, eſſet maxime Verbi Incarnatio: Atqui Incarnatio Verbi non eſt objectum theologiæ: ſiquidem Patres theologiam opponunt diſciplinæ quæ tractat de Incarnatione, aut rebus aliis quæ non ſunt Deus ipſe, quamvis ad eum tamquam ad cauſſam efficientem, aut tamquam ad finem ultimum referantur: *Ne* (ait Baſilius epiſt. 141.) *in theologiam, id eſt in ea quæ divinitatis propria ſunt, intenti, Aſſumptionis myſterium contemnamus*. Eodem ſpectant hæc verba Cyrilli Alexandrini in hanc ſententiam: *In propria venit*; quæ Joannis 1. legitur: *Valde apposite ad ſermonem de Incarnatione progreditur, ac ſubinde tranſit a mera theologia ad explicandam diſpenſationem Incarnationis, quam propter nos geſſit filius*. Hinc conſtat, cur Patres ſolum ex quatuor Evangeliſtis Joannem appellaverint theologum; id nimirum ideo factum eſt, quod Joannes filii divinitatem aperte expreſſerit, quam reliqui non adeo declararunt.

Reſp. 1. diſt. hanc propoſitionem, Patres

theologiam ſumptam extrinſece ex vi nominis ſeu ſecundum etymologiam, opponunt diſciplinæ quæ tractat de Verbi Incarnatione, conc. ſumptam intrinſece, ſeu ſecundum ſuam naturam, neg.

Reſp. 2. Patres locis, quæ objecta ſunt, ſumere vocem hanc *Theologia* ſecundum præcipuam illius partem, ſecundum quam haud dubie agit de ſolo Deo in ſe ſumpto; non ſumere vero ſecundum partes minus præcipuas quas complectitur.

Objicies 3. Mediata, virtualis, implicita revelatio, non eſt motivum, ſeu (ut loquuntur Logici) objectum formale *quo* theologiæ: nam objectum formale *quo* debet eſſe ita ſpecificum, hoc eſt, ita proprium, ut nulli alteri diſciplinæ conveniat: quippe per illud eſſentialiter differre debet a quavis alia diſciplina: Atqui mediata, virtualis, implicita revelatio non eſt hujuſmodi, ſcilicet convenit fidei: nam ideo fides adhæret his articulis: *Verbum divinum eſt conſubſtantiale Patri, Chriſtus habet humanam & divinam voluntatem*, quod contineantur in aliis articulis immediate & expreſſe revelatis.

Reſp. diſt. hanc propoſitionem: Ideo fides adhæret iis articulis, quod ſint revelati, abſtrahendo, an ſint implicite, aut explicite revelati, conc. præciſe quod mediate, implicite ſint revelati, neg. Fides per ſe non curat de mediata, aut immediata revelatione; nimirum ut præbeat conſenſum, ſatis eſt, ut certa ſit Deum aliquem articulum revelaſſe. Hinc patet, articulos de conſubſtantialitate Verbi cum Patre, de duplici voluntate in Chriſto, eſſe concluſiones theologicas, & ſimul articulos fidei in theologo catholico, ſimplices vero articulos fidei in catholico qui theologiam neſcierit: nempe in iſto non perpenduntur, prout contenti in aliis articulis, ſecus autem ab illo.

DISSERTATIO TERTIA.

De Proprietatibus Theologiæ.

Quæremus hic 1. ad quem mentis habitum theologia reducatur: 2. an ſit certior aliis omnibus diſciplinis: 3. utrum ſit ſupernaturalis: 4. utrum ſit neceſſaria.

QUÆSTIO PRIMA.

Ad quam mentis habitum theologia reducatur.

Not. 1. Ex logicis, quinque ſunt mentis habitus, Intelligentia, Sapientia, Scientia, Prudentia & Ars. Intelligentia verſatur circa prima principia, & quidem abſque diſcurſu; hinc illa duo, *Quidlibet eſt, vel non eſt; Bonum eſt amandum, malum eſt fugiendum*; ſunt objectum intelligentiæ. Sapientia agit de rebus; non quidem per proximas earum cauſſas, ſed per altiſſimas & remotiores: ſic rex dicitur ſapiens, quod in latis a ſe decretis præcipue attendat ad altiores, & remotiores cauſſas, ut ſunt Reipublicæ ſplendor, ac tranquillitas; non attendat autem ad proximiores, ut ſunt bonum, vel quies hujus, aut illius civis in particulari. Scientia (ut a philoſophis ſumitur) eſt cognitio certa & evidens per diſcurſum comparata ex cauſſis proximis. Prudentia verſatur circa ea, quæ hic & nunc, hoc eſt, in particularibus circumſtantiis, agenda ſunt; v. g. an habito reſpectu præſentis rerum ſtatus, bellum in hoſtes moveri debeat, an vero paci ſtudendum ſit. Ars eſt de factibilibus, ſeu de operibus, quæ per potentias extrinſecas, ut ſunt manus, pedes, fieri ſolent.

Not. 2. Certum eſt, theologiam non eſſe artem, cum non verſetur circa factibilia; nec prudentiam, cum non tractet de iis, quæ in particularibus circumſtantiis agenda ſunt; nec intelligentiam, cum non ſit cognitio primorum principiorum, hoc eſt, quæ lumine naturali, & ſine diſcurſu cuique nota ſunt: Itaque expendendum ſupereſt 1. an ſit ſcientia: 2. qualis ſcientia: 3. an ſit quoque ſapientia.

CAPUT I.

Utrum Theologia ſit ſcientia.

CONCL. Theologia eſt vera ſcientia.

Probatur 1. Theologia eſt una ex quinque virtutibus intellectus, cum hominem inclinet tum ad cognitionem veri, tum ad boni praxim: Sed (ut patet ex dictis) theologia nec eſt intelligentia, nec ars, nec prudentia: ergo eſt aut ſapientia, aut ſcientia. Si autem eſt ſapientia, erit quoque ſcientia, cum (ut inferius obſervabitur) ſapientia proprie dicta ſit etiam vera ſcientia.

Probatur 2. Theologia poteſt conſiderari, vel in beatis, vel in viatoribus: Atqui in utroque illo ſtatu eſt vera ſcientia: Et quidem 1. in beatis, cum ex iis, quæ clare vident in Verbo, & quæ nos viatores credimus, alia concludant; unde in eo ſtatu tum concluſiones theologicæ, tum eorum principia ſunt certa, & evidentia: 2. in viatoribus eſt evidentia conſequentiæ, ſeu theologi viatores clare vident, concluſiones, quas inferunt ex articulis revelatis, certo ac neceſſario ex eis ſequi. In iiſdem viatoribus eſt quoque ſumma certitudo conſequentis, ſeu concluſionum, quas ex revelatis neceſſario ſequi judicant; nec mirum; nam in viatoribus ſumma reperitur certitudo principiorum ex quibus concluſiones theologicæ deducuntur.

tur. Unde ſic conficitur argumentum. Ad ſcientiam proprie dictam hæc duo ſufficiunt, evidentia conſequentiæ, ſeu connexionis, quam concluſio habet cum ſuis principiis, & certitudo conſequentis, ſeu veritatis, quæ ex principiis infertur: Atqui illa duo reperiuntur in thelogis viatoribus, ac proinde theologia in eis vera eſt, ac proprie dicta ſcientia.

Objicies 1. Scientia, ex Ariſtotele, eſt cognitio certa, & evidens, comparata per diſcurſum: Atqui theologia non eſt ejuſmodi in hominibus viatoribus: ſiquidem eſt obſcura cognitio; quod quidem ſic oſtenditur: Ea cognitio eſt obſcura, quæ ſequitur ex aliquo principio obſcuro, quia (ut fert Logicorum axioma) concluſio ſemper ſequitur debiliorem partem; hoc eſt, ſi una ex præmiſſis alicujus ſyllogiſmi eſt, aut dubia, aut obſcura, concluſio erit etiam aut dubia, aut obſcura; idque continget etiam, ubi altera ex præmiſſis erit certa & evidens: Atqui theologia in hominibus viatoribus ſequitur ſemper ex aliquo principio obſcuro; nam theologia eſt quoddam aggregatum concluſionum, quæ ex fide, quam ſciunt omnes obſcuram eſſe cognitionem, deducuntur.

Reſpondent nonnulli poſt S. Thomam 1. par. quæſt. 1. art. 2. diſtinguendo majorem. Scientia eſt cognitio certa & evidens, aut in ſe, aut in ſuperiore ſcientia, conc. maj. in ſe tantum, negant major. Diſtinguunt ſimiliter minorem: Atqui theologia, quæ eſt in hominibus viatoribus, non eſt ejuſmodi, hoc eſt, non eſt evidens in ſe, concedunt minorem; non eſt evidens in ſcientia ſuperiore, negant minorem. Nempe illi ſcholaſtici contendunt, theologiam viatorum eſſe evidentem in beatorum theologia, quæ quidem ſuperior eſt theologia viatorum. Nec mirum, inquiunt, cum beati clare videant in Verbo principia, veritates nimirum revelatas, quas viatores credunt, & ex quibus inferunt ſuas concluſiones: Ad ſcientiam autem proprie dictam, ſatis eſt (inquiunt illi theologi) ut illius principia a ſuperiore aliqua ſcientia evidenter cognoſcantur: probant, & ſimul ſuam reſponſionem illuſtrant argumento a ſimili. Optica, inquiunt, & muſica ſunt ſcientiæ proprie dictæ; quamvis opticæ principia in geometria tantum, & principia muſicæ in arithmetica tantum evidentia ſint.

Verum licet ea reſponſio probet theologiam in ſe ſumptam, hoc eſt, abſtrahendo a ſubjecto in quo requiritur, eſſe ſcientiam, non probat tamen eſſe ſcientiam in viatoribus: ſicut muſica non eſt ſcientia in eo, qui non callet arithmeticam.

Reſpondent ad idem argumentum alii theologi, quibus ſubſcribimus, diſt. maj. Scientia, quæ ſequitur ex principiis ordinis naturalis, qualem Ariſtoteles definiit, debet eſſe cognitio evidens, conc. maj. quæ ſequitur ex principiis fidei, ut revera ex iis ſequitur theologia viatorum, neg. maj. Ideo ſcientia, quæ ſequitur ex principiis ordinis naturalis, debet eſſe evidens, quod alioquin non habitura ſit certitudinem: nam certitudo ſcientiæ petitur ex certitudine, quæ habetur de principiis; nulla autem habetur certitudo de principiis ordinis naturalis, niſi illa principia ſint evidentia. E contra theologia de ſuis principiis, propter Dei revelantis auctoritatem, qua nituntur, certiſſima eſt, quamvis ea principia evidenter non cognoſcat.

Confirmatur mox data reſponſio ex eo, quod ideo in ſciente requiritur evidentia, quod neceſſe ſit, ut ſit imperturbabilis & immobilis in ſua ſcientia: Atqui theologus propter certitudinem, quam habet de ſuis principiis, eſt proſus imperturbabilis & immobilis in ſua ſcientia, ſeu concluſione, quam clare videt ſequi ex fidei principiis: *Habet nimirum fides* (Auguſtino teſte epiſtol. 222.) *oculos ſuos, quibus quodam modo videt verum eſſe, quod nondum videt, & quibus certiſſime videt, nondum ſe videre, quod credit.*

Objicies 2. Habitus, qui verſatur circa ſingularia, non poteſt eſſe ſcientia, eo quod objectum ſcientiæ debeat eſſe immutabile, ſicut ipſa ſcientia eſt immutabilis: Atqui theologia verſatur circa ſingularia, ut ſunt Chriſti conceptio in utero B. Virginis Mariæ, Incarnatio Verbi, aliaque plurima facta, quæ theologia ex articulis explicite revelatis colligit: ergo &c.

Reſpond. diſt. maj. Si illa ſingularia non ſubſint divinæ revelationi, conc. major. ſi illi ſubſint, neg. maj. Ratio eſt, quia revelatio tribuit theologo ſummam certitudinem reſpectu rerum ſingularium; eam vero certitudinem non tribuunt philoſopho, aut cuivis alteri ſcienti, principia lumine naturali cognita; nec enim ea principia ſunt de rebus ſingularibus, ac contingentibus, ſed tantum de univerſalibus & neceſſariis.

Objicies 3. Tritum eſt apud philoſophos & theologos axioma: Quod *de eadem veritate ſimul eſſe non poſſint fides & ſcientia.* Atqui falſum eſſet illud axioma, ſi theologia eſſet ſcientia proprie dicta; nam hæc propoſitio: *Chriſtus habet humanam voluntatem*, eſt concluſio thelogica deducta ex hoc articulo immediate revelato: *Chriſtus eſt homo:* ac proinde eſt concluſio ſcientifica: eſt etiam articulus fidei expreſſe definitus in ſexta generali ſynodo, quæ habita eſt contra Monothelitas.

Reſp. diſt. maj. Scientia, quæ ſit evidens, non poteſt eſſe ſimul cum fide, conc. major. nam

nam obſcuritas fidei tolleretur per evidentiam ſcientiæ: Scientia quæ ſit obſcura, non poteſt eſſe cum fide, neg. maj. Ratio eſt, quia ſcientia certa & obſcura (qualem ſupponimus eſſe theologiam) nihil habet, quod ſit oppoſitum certitudini, & obſcuritati fidei.

CAPUT II.

Utrum Theologia ſit ſcientia ſpeculativa, vel practica.

Not. 1. Scientia, alia eſt mere ſpeculativa, alia mere practica, alia partim ſpeculativa, & partim practica. Prior (ut ajunt Logici) ſiſtit in contemplatione ſui objecti; altera ordinatur ad operationem; tertia præter objecti ſui ſpeculationem, voluntatem dirigit ad operandum.

CONCLUSIO. Theologia eſt ſcientia ſpeculativa ſimul, & practica.

Probatur 1. Theologia eſt ſpeculativa, nempe ſiſtit plane in contemplatione ſui objecti primarii, quod eſt Deus, unus in natura, & trinus in perſonis: neque enim aliud, quam divinæ naturæ, & divinarum perſonarum cognitionem ſibi proponit: eſt 2. practica, cum hominis voluntatem dirigat, ac inclinet ad praxim: actibus nimirum humanis præſcribit regulas, quibus creatura rationalis ad Dei ultimi finis poſſeſſionem pervenire poſſit.

Confirmatur 1. Theologia (ut infra dicetur) ceteris omnibus ſcientiis præeminet; ac proinde earum vim, ac officia eminenti quodam modo complectitur: quæ enim (ajunt Phyſici) in inferioribus diviſa ſunt, collecta ſunt in ſuperioribus. Atqui inter virtutes mentis ſunt aliquæ, quæ ſpeculativæ ſunt, aliæ vero practicæ: Ergo theologia eſt eminenter utrumque ſimul.

Confirmatur 2. Theologia, ex dicendis, eſt vera ſapientia. Sapientia vero non ſolum Dei naturam, ac proprietates contemplatur, ſed præterea docet illius cultum, ac proinde movet, & dirigit ad praxim. Eo principio nixi Patres contenderunt antiquorum philoſophiam non fuiſſe ſapientiam: neque enim, inquiebant, diſciplina quæ ſiſtit in jejuna divinitatis contemplatione, meretur ſapientiæ nomen: *Philoſophia* (verba ſunt Lactantii lib. 4. Inſtitutionum capite 12.) *quia veram religionem, id eſt, ſummam pietatem non habet, non eſt vera ſapientia. Ubi autem ſapientia cum religione inſeparabili nexu cohæret, utrumque verum eſſe neceſſe eſt, quia & colendo ſapere debemus, id eſt, ſcire quid nobis, & quomodo ſit colendum, & in ſapiendo colere, id eſt, re, & actu quod ſcierimus, implere.*

Objicies 1. Practicum, & ſpeculativum ſunt differentiæ, quæ ſibi invicem opponuntur ſpecifice, quippe oriuntur ex diverſo ſpecie objecto, ſicut viſus & auditus. Atqui differentiæ, quæ ſpecifice opponuntur, non poſſunt convenire eidem habitui, ſicut nec eidem generi; ut patet in animali, quod quidem ideo non poteſt eſſe ſimul rationale, & irrationale, quod rationale, & irrationale ſint differentiæ, quæ ſpecifice opponuntur.

Reſp. 1. diſt. min. Differentiæ quæ opponuntur ſpecifice non poſſunt convenire eidem habitui ſecundum eumdem reſpectum conſiderato, neg. min. Secundum diverſum reſpectum conſiderato, neg. min. Speculativum convenit theologiæ, prout verſatur circa Deum, ut eſt in ſe; practicum vero, ut eſt ultimus finis, quem creatura rationalis poteſt conſequi per virtutis exercitium, & peccati fugam. Hinc patet practicum, & ſpeculativum, non dici de theologia ſecundum idem; ac proinde in caſu, de quo agitur, ſpecifice non opponi.

Reſp. 2. diſt. min. Differentiæ quæ opponuntur ſpecifice, non poſſunt convenire eidem habitui, ſi ille habitus non habeat objectum infinitum, conc. min. Si habeat objectum infinitum, neg. min. Infinitum, quale eſt objectum theologiæ, cum eminenter includat plurium objectorum perfectiones, continet multiplicem differentiam ſpecificam; ac proinde non eſt abſurdum, quod habitui, qui circa illud objectum infinitum verſatur, multiplex differentia ſpecifica conveniat.

Objicies 2. Quilibet actus theologicus non eſt ſimul practicus, & ſpeculativus: ergo nec ipſe theologiæ habitus eſt ſimul practicus, & ſpeculativus. Conſequentia patet ex eo, quod quilibet actus includere debeat quamlibet differentiam eſſentialem habitus a quo procedit.

Reſpond. conc. ant. neg. conſeq. Ad cujus probationem, diſt. hanc propoſitionem: Quilibet actus, &c. ſi ſe extendat ad totum, & adæquatum objectum habitus, conc. Si ad partiale tantum, & inadæquatum, neg. Idque patet in operationibus animæ rationalis, quæ licet ab una, & eadem potentia oriantur, ſunt tamen diverſæ ſpeciei, eo quod objecta ſpeciei diverſa attingant, ut videre eſt in operatione rationali, & ſenſitiva.

Objic. 3. Nulla eſt veritas in theologia, quæ ad praxim non dirigat: ergo theologia eſt ſcientia mere practica. Probatur ant. Si quæ eſſent veritates, quæ ad praxim non dirigerent, eſſent præſertim illæ, quæ verſantur circa divina myſteria, ut ſunt Myſteria Trinitatis, & Incarnationis. Atqui ea etiam myſteria ad praxim dirigunt; quippe theologus eorum myſteriorum cogitatione utitur, ut ſuas operationes recte [illegible].

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. diſt. ant. Nulla eſt, &c. quæ ad praxim non dirigat, aut per ſe, aut per accidens conc. ant. per ſe, neg. ant. Ratio eſt, quia ut habitus ſit omnino practicus, requiritur ut omnes veritates circa quas verſatur, *per ſe*, ſeu ex primario fine ad praxim dirigat; id vero, ſeu ad praxim dirigere, licet per accidens, hoc eſt, ex intentione theologi operantis convenire poſſit ſingulis veritatibus theologicis, non convenit tamen per ſe, hoc eſt, ex primario fine ſingularum veritatum thelogicarum.

CAPUT III.

Utrum Theologia ſit ſcientia ſubalternata ſcientiæ Beatorum.

Not. Scientia, ſive ſpeculativa, ſive practica, duplex eſt, ſubalternans, & ſubalternata. Prior demonſtrat alterius principia: poſterior ab illa mutuatur ſuorum principiorum tum certitudinem, tum evidentiam. Sic arithmetica eſt ſubalternans reſpectu muſicæ, & viciſſim muſica eſt ſubalternata reſpectu arithmeticæ; quippe arithmetica agit de numeris, qui ſunt principia ſoni, circa quem muſica verſatur; unde (ut fert tritum axioma) *Ibi incipit muſicus, ubi deſinit arithmeticus.*

CONCLUSIO. Theologia improprie quidem, ſed non proprie, & in rigore, eſt ſubalternata ſcientiæ Beatorum.

Probatur prior pars. Ad ſubalternationem improprie dictam duæ tantum conditiones requiruntur: prior, ut ſcientia ſubalternans ſit ſuperior ſubalternata; poſterior, ut ſubalternata ordinetur ad comparandam ſubalternantem. Atqui ſcientia Beatorum eſt ſuperior theologia viatorum, & iſta ad illius conſecutionem ordinatur: ergo, &c.

Probatur altera pars. In Beatis duplex eſt ſcientia, prior eſt ſcientia Beata, ſeu, ea, per quam ſine diſcurſu Beati clare vident in Verbo quæ hic obſcure per fidem cognoſcimus; poſterior eſt ea, per quam Beati ex veritatibus clare in Verbo cognitis alias veritates per diſcurſum colligunt. Atqui Theologia viatorum neutri ex iis Beatorum ſcientiis proprie, & in rigore ſubalternatur. Siquidem ad ſubalternationem proprie dictam requiritur. 1. ut principia ſubalternantis, & ſubalternatæ ſint omnino diverſa, ita ut concluſiones, quæ in ſcientia ſubalternante ſunt demonſtratæ ab eadem ſcientia ſubalternante, ſint principia ſcientiæ ſubalternatæ. Id videre eſt in medicina reſpectu phyſicæ; nam medicina, eo quod ſit ſubalternata, phyſicæ reſpectu, pro ſuis principiis habet concluſiones quas phyſica demonſtrat; unde invaluit hoc axioma: *Ibi incipit medicus, ubi deſinit phyſicus*. Requiritur 2. ut objectum ſcientiæ ſubalternatæ ſit inferius, ſeu, contractius objecto ſcientiæ ſubalternantis, idque per contradictionem aliquam accidentalem, ut patet in Muſica, cujus objectum, ſeu numerus ſonorum, minus late patet, quam objectum Arithmeticæ; quippe Arithmetica verſatur circa numerum, abſtrahendo a ſonoro & non ſonoro, hoc eſt utrumque complectitur, ſonorum ſcilicet, & non ſonorum.

Atqui neutra ex iis conditionibus hic habet locum. Nam 1. principia ſcientiæ, quæ eſt in Beatis, & principia theologiæ, quæ eſt in viatoribus, non ſunt diverſa; nempe utriuſque principia non alia ſunt, quam divina revelatio; nec enim, aut Beatis, aut viatoribus aliquid de Deo innoteſcit, niſi per revelationem, obſcuram quidem in iſtis, evidentem vero in illis. 2. Theologiæ objectum, ſeu veritas, quæ ex revelatione per diſcurſum colligitur, non minus eſt objectum ſcientiæ, quæ reperitur in Beatis, quam illius, quæ reperitur in nobis viatoribus, ſive illa Beatorum ſcientia ſit diſcurſiva, ſive non ſit diſcurſiva: ergo theologia, proprie & in rigore philoſophico, non ſubordinatur ſcientiæ Beatorum.

Objicies 1. Principium ſcientiæ Beatorum eſt revelatio clara & evidens; principium vero theologiæ viatorum eſt revelatio obſcura. Objectum ſcientiæ viatorum eſt veritas obſcura, cum inferatur ex obſcura revelatione: objectum vero ſcientiæ Beatorum eſt veritas clara, quæ per diſcurſum colligitur ex evidenti revelatione, aut quæ per viſionem beatificam habetur ſine diſcurſu. Atqui illa differentia obſcuritatis & evidentiæ, tum in principio ſcientiarum, tum in illarum objecto, ſatis eſt una proprie, & in rigore ſubalternatur alteri: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia differentia, quæ reperitur inter principia ſcientiæ ſubalternantis, & ſcientiæ ſubalternatæ, debet *per ſe* convenire principiis ſcientiæ ſubalternatæ, ut patet in principiis arithmeticæ, & muſicæ. Verum Theologiæ noſtræ principiis, ſeu, divinæ revelationi, obſcuritas non convenit *per ſe*, ſed tantum *per accidens*, nimirum ratione ſubjecti, hoc eſt, hominum in terris adhuc degentium ſtatui. Ratio eſt 2. quia obſcuritas alicujus concluſionis non extendit ipſam concluſionem; ac proinde non efficit, ut objectum Theologiæ, quæ eſt in viatoribus, ſit magis extenſum, quam objectum ſcientiæ, quæ reperitur in beatis. Confirmatur ex eo, quod obſcura cognitio non ſe tenet ex parte objecti, ſed tantum ex parte ſubjecti cognoſcentis, proindeque non efficit, ut vel accidentaliter differat ab eo, quod eſt clare, ac evidenter cognitum. Ad ſubalternationem tamen

Digitized by Google

men illa accidentalis differentia requiritur ex parte objecti, quod attingitur a ſcientia ſubalternata, ut ſuperius oſtenſum eſt exemplo muſicæ, reſpectu arithmeticæ cui ſubalternatur.

Objicies 2. Theologia viatorum eo modo ſe habet ad ſcientiam beatorum, quo ſe habet perſpectiva ad geometriam, & muſica ad arithmeticam: Atqui perſpectiva eſt *proprie* ſubalternata geometriæ, & muſica arithmeticæ: ergo viatorum theologia *proprie* ſubalternatur ſcientiæ beatorum. Probatur major auctoritate S. Thomæ, qui par. 1. q. 1. artic. 2. ſic loquitur: *quædam ſunt, quæ procedunt ex principiis notis lumine ſuperioris ſcientiæ, ſicut perſpectiva procedit ex principiis notificatis per geometriam, & muſica ex principiis per arithmeticam notis. Et hoc modo ſacra doctrina eſt ſcientia, quia procedit ex principiis notis lumine ſuperioris ſcientiæ, quæ ſcilicet eſt ſcientia Dei & Beatorum. Unde ſicut muſicus credit principia tradita ſibi ab arithmetico, ita doctrina ſacra credit principia revelata ſibi a Deo.*

Reſp. diſt. maj. Theologia eo modo ſe habet *ſecundum aliquid*, ad ſcientiam beatam, quo ſe habet perſpectiva ad geometriam, conc. major. Se habet *ſecundum omnia*, neg. major. Theologia in eo eſt ſimilis perſpectivæ, quod ſicut perſpectiva eſt inferior geometria, ſic theologia eſt inferior ſcientia Beatorum; idque non ſecundum differentiam, quæ ſe teneat ex parte theologiæ ſumptæ in ſe, & a parte rei, ſed ſecundum cognitionis modum, obſcuritatem nimirum, quæ ſe teneat ex parte cognoſcentis.

Nec aliud loco in objectione relato voluit Sanctus Thomas: nimirum non comparat cognitum a viatoribus cum objecto cognito a Beatis, ſed tantum comparat modum, quo viatores cognoſcunt cum modo cognoſcendi Beatorum: Ille autem modus eſt evidens in Beatis, obſcurus vero in viatoribus: *Hoc modo*, inquit, *ſacra doctrina eſt ſcientia, quia procedit ex principiis notis lumine ſuperioris ſcientiæ, quæ ſcilicet eſt ſcientia Dei, & Beatorum.* Præterea Sanctus Doctor non aſſerit, quod concluſiones ſcientiæ, quæ eſt in Beatis, ſint principia ſcientiæ, quæ eſt in viatoribus: id tamen, in adverſariorum ſyſtemate, debuiſſet aſſerere, cum, ut jam dictum eſt, ibi incipiat ſcientia ſubalternata, ubi deſinit ſubalternans: ſed hoc unum tradit; nempe, quod ſicut muſicus debet ſua principia arithmetico, ita theologus ſua debet, non quidem ſcientiæ Beatorum, ſed divinæ revelationi: Ita inquit, *doctrina ſacra credit principia revelata ſibi a Deo.*

CAPUT IV.

Utrum Theologia ſit Sapientia.

CONCL. Theologia eſt habitus, qui ſapientia dicitur.

Probatur 1. Sapientia eſt cognitio rerum per altiſſimas cauſſas; nempe, per id differt a ſcientia, quæ de rebus agit per cauſſas proximas; ſic phyſica demonſtrat corpus eſſe diviſibile, eo quod ſit extenſum. Atqui theologia eſt cognitio rerum per altiſſimas cauſſas, Dei nimirum, & eorum, quæ ad ipſum referuntur, aut tamquam ad cauſſam, aut tamquam ad finem ultimum, & quidem per revelationem, quæ haud dubie cauſſa eſt altiſſima.

Probatur 2. Proprium eſt ſapientiæ ferre judicium de rebus omnibus, juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 2. *Spiritualis homo judicat omnia, & ipſa a nemine judicatur;* nec id mirum eſt. Cum enim ſapiens res omnes in altioribus, ſeu in univerſalibus principiis conſideret, ad ipſum de rebus omnibus judicium ſpectat: atqui theologia de rebus omnibus judicat; nulla quippe res eſt, quæ ad Deum, aut tamquam ad cauſſam, aut tamquam ad finem ultimum non referatur: hinc non ſolum infert concluſiones ex articulis fidei, ſed expendit etiam principia aliarum ſcientiarum; judicat nimirum ea falſa eſſe, ſi repugnent veritatibus a Deo revelatis: ipſorum etiam articulorum fidei credibilitatem explicat, declarat, definit.

Objicies 1. Ille habitus non eſt ſapientia, qui aliunde ſupponit ſua principia: qui enim ea ſupponit aliunde, tantum abeſt, ut ordinet, ac dirigat, quod proprium eſt ſapientiæ, quin potius ordinetur, ac dirigatur: atqui theologia ſupponit ſua principia aliunde, ex ſcientia nimirum Beatorum, cujus concluſiones ſunt principia theologiæ viatorum.

Reſp. 1. diſt. major. Ille habitus non eſt ſapientia, qui aliunde, ſeu ex humana alia ſcientia ſupponit ſua principia, conc. maj. qui ex ſcientia divina, neg. maj. Theologia, ſecundum auctores, quibus placet eam proprie ſubalternari ſcientiæ Beatorum, ſupponit quidem ſua principia aliunde, ſed cum ſcientia, cui ſubalternatur, ſit divina, non impedit, quin theologia ſit vera ſapientia.

Reſp. 2. neg. min. Nec enim (ut articulo ſuperiore dictum eſt) alia ſunt principia ſcientiæ Beatorum a principiis theologiæ viatorum; unde falſum eſt, quod illius concluſiones ſint iſtius principia.

Objicies 2. Vera ſapientia debet probare principia omnium ſcientiarum; nam univerſalis habitus debet probare principia particu-

Digitized by Google

cularium habituum: atqui theologia non probat, hoc eſt, non demonſtrat principia omnium ſcientiarum; neque enim agit de mathematicæ, aut medicinæ principiis; ergo theologia non eſt vera ſapientia.

Reſp. diſt. maj. Si illæ ſcientiæ ſint ejuſdem cum ea generis, conc. maj. Si non ſint ejuſdem generis, neg. maj. Hinc patet theologiæ non eſſe demonſtrare ſcientiarum naturalium principia, licet multum inferiora ſint theologiæ principio, ſeu divina revelatione.

Objicies 3. Idem habitus non poteſt eſse ſcientia ſimul, & ſapientia; cum enim ſapientia, & ſcientia ſint membra in quæ philoſophi dividunt habitum, neceſſe eſt, ut ſibi invicem opponantur, quia non valet diviſio, niſi in membra ſibi invicem oppoſita. Sed theologia eſt vera ſcientia, ergo non poteſt eſſe ſapientia.

Reſp. neg. maj. Ad cujus probationem, diſt. ant. Sapientia & ſcientia dividunt habitum tamquam totum potentiale in ſuas potentias, conc. ant. Tamquam totum integrale in ſua membra, aut tamquam genus in ſuas ſpecies, neg. ant. Partes, quæ dividunt totum potentiale, ut eſt habitus, debent quidem differre, ſed non debent opponi: ſic intellectus & voluntas, in quæ anima tamquam totum potentiale dividitur, differunt quidem, ſed ſibi invicem non opponuntur: hinc nihil impedit, quin theologia ſit ſcientia, quatenus eſt cognitio certa per diſcurſum comparata; & ſimul ſit ſapientia, quatenus res certo cognoſcit per divinam revelationem, quæ eſt altiſſimum cognitionis medium, ſeu ut alii loquuntur, altiſſima cauſſa.

QUÆSTIO III.

Utrum Theologia ſit certior ſcientiis naturalibus.

Not. Certitudo ſe tenet, vel ex parte objecti, vel ex parte ſubjecti: prior certitudo ſumitur ab immutabilitate, & immobilitate rei, quæ cognoſcitur; poſterior petitur ab adhæſione intellectus cognoſcentis.

CONCLUSIO. Theologia aliis ſcientiis naturalibus certior eſt certitudine, tum objecti, tum ſubjecti.

Probatur prior pars. Ex obſervatis, certitudo objectiva ſcientiæ petitur ex immutabilitate, & immobilitate objecti circa quod verſatur: atqui objectum theologiæ, ſeu Deus, majorem habet immutabilitatem, & immobilitatem, quam cetera entia cujuſcumque ſint ordinis, ut ſuo loco de Dei immutabilitate diſſerentes oſtendemus.

Probatur altera pars. Theologia ſumpta ex parte ſubjecti dicit firmum, ac conſtantem intellectus aſſenſum veritati, quæ ex revelatione neceſſario deducitur: atqui ille aſſenſus conſtantior eſt, ac firmior eo, quem intellectus præbet in aliis ſcientiis naturalibus. Nam aſſenſus eo firmior eſt, ac conſtantior, quo firmior eſt cauſſa, a quo oritur, hoc eſt, quo firmius eſt medium, per quod intellectus ad eum determinatur: atqui illa cauſſa eſt certior ea, quæ in aliis ſcientiis naturalibus intellectum movet, ac determinat ad aſſenſum: ea nempe cauſſa eſt divina revelatio, cui falſum ſubeſſe nequit; cum e contra lumen naturale, quod in aliis ſcientiis eſt cauſsa movens, ac determinans ad aſsenſum, decipi poſſit: *Multo certior eſt homo* (inquit hic S. Thomas art. 2. ad 2.) *de eo quod audit a Deo, qui falli non poteſt, quam de eo, quod videt propria ratione, quæ falli poteſt.*

Objicies 1. Ideo aſſeritur aſſenſum theologicum eſſe certiorem aſſenſu ſcientifico, quod medium, per quod theologia ad eum determinatur, ſit certius medio, per quod philoſophus determinatur ad aſſenſum ſcientificum; atqui illa ratio nulla eſt. Siquidem falſum non magis ſubeſſe poteſt evidentiæ, quæ eſt medium aſſenſus ſcientifici, quam divinæ revelationi, quæ eſt medium aſſenſus theologici; alioquin enim Deus creator fruſtraretur fine ſibi propoſito; ideo nempe lumen naturale indidit homini, ut per illud veritatis cognitionem certo conſequatur: eam tamen certo non conſequeretur, ſi lumen naturale falli poſſet.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. hanc propoſitionem: Quod Deus alioquin fine ſibi propoſito fruſtratur: Nam in pœnam peccati poteſt permittere, licet actu non permittat, ut id quod intellectui videtur evidens, ſit omnino falſum: e contra quacumque facta hipotheſi, permittere non poteſt, ut revelatum non ſit verum; neque enim quidquam poteſt contra veritatem, cum ſeipſum negare non poſſit; ac proinde revelatum magis diſtat a falſo, quam id quod videtur evidens.

Objicies 2. Aſsenſus neceſsarius certior eſt aſſenſu libero: ille enim negari non poteſt ab intellectu: ſic intellectus non poteſt non adhærere huic propoſitioni: *Totum eſt majus ſua parte*: iſte e contra, aſsenſus nimirum liber, negari poteſt ab intellectu: atqui aſsenſus ſcientificus eſt neceſsarius, aſsenſus vero theologicus eſt liber: ergo ille certior eſt iſto.

Reſp. diſt. maj. Aſsenſus neceſſarius certior eſt libero, ſi aſsenſus liber oriatur ex medio probabili, & opinativo, conc. maj. Si oriatur ex medio prorſus infallibili, ut contingit in aſsenſu theologico, neg. maj. Ideo aſsenſus liber in diſciplinis naturalis ordinis non eſt æque certus, ac aſsenſus neceſſarius, quia ſemper oritur ex medio probabili,

quod

Digitized by Google

quod proinde non extorquet aſſenſum; at id locum non habet in aſſenſu vere theologico, cum aſſenſus theologicus oriatur ex medio prorſus infallibili, divina ſcilicet revelatione.

Objicies 3. Quod ab intellectu excludit omnem prorſus dubitationis motum, certius eſt eo cum quo ſtat aliquis dubitationis motus; atqui aſſenſus ſcientificus excludit ab intellectu omnem dubitationis motum, qui tamen motus ſtat cum aſſenſu theologico; tam enim ſtat cum aſſenſu theologico, quam cum illius principio, fide nimirum: ſed dubitationis motus ſtat cum fide, licet fides illud expugnet: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. diſt. ſecundam partem minoris: Motus dubitationis ſtat cum aſſenſu theologico per accidens, conc. min. per ſe, neg. min. Ideo theologus, & credens nonnumquam experiuntur aliquos dubitationis motus, quod ſemper ſatis non attendant ad divinam revelationem, ſed aliquando attendant ad difficultates, quæ contra fidem ex humana ratione naſcuntur: *Hoc nempe*, ait Hilarius lib. 8. *humana mens ſolum ſapit, quod intelligit*. Chryſoſtomus tom. 2. de incomprehenſibili, ſic etiam loquitur. *Sapientia, quam a Chriſto docti ſumus, eſt proprias ratiocinationes, converſa ad revelationem mentis acie, rabide furentes compeſcere*.

Objicies 4. S. Thomas aſſerit aſſenſum theologicum non tam in nobis eſſe firmum, quam aſſenſus ſcientificus: ergo tantum abeſt, ut majorem habeat certitudinem, quin habeat multo minorem.

Reſp. diſt. ant. S. Thomas aſſerit, &c. idque contingit per accidens, conc. antec. Quod nempe intellectus humanus non ſatis comprehendat divinæ revelationis vim ac virtutem, ad eamque non ſatis attendat; Id contingit per ſe, ſeu ex natura cauſſæ aſſenſus theologici, neg. ant. Eam ſolutionem innuunt hæc S. Doctoris verba: *Ad primum dicendum, quod nihil prohibet, id quod eſt certius ſecundum naturam, eſſe quoad nos minus certum propter debilitatem intellectus noſtri*.

QUÆSTIO III.

Utrum Theologia ſit habitus ſupernaturalis.

Not. 1. NOn eſt hic quæſtio de theologia ſumpta ſecundum ſuum principium: certum eſt enim, quod ſit accepta, ſit omnino ſupernaturalis; cum illud principium non ſit, ut ſuperius dictum eſt, aliud a fide: Igitur difficultas eſt de theologia ſumpta pro concluſione deducta ex aliquo fidei articulo.

Not. 2. Nonnulli theologiam ſumptam in ultimo illo ſenſu contendunt eſſe ſupernaturalem, tum quod habeat cauſſam ordinis ſupernaturalis, ſcilicet fidem, tum etiam quod naturalis diſcurſus, qui reperitur in argumento theologico, non ſit cauſſa productiva aſſenſus theologici, ſed mera conditio requiſita, ut revelatio ratiocinantem determinet ad aſſenſum.

CONCLUSIO. Theologia eſt habitus mere naturalis.

Probatur. Quod adquiritur per actus mere naturales, eſt omnino naturale. Siquidem, ut ajunt philoſophi, forma, & medium per quod adquiritur, ſunt ejuſdem ordinis, ut patet in igne & calore, per quem forma ignis adquiritur: atqui theologia adquiritur per actus mere naturales, nempe per librorum lectionem, varias ſpeculationes, pluri mos diſcurſus, ſimiliaque exercitia; nec enim a Spiritus ſancti infuſione theologiæ peritia expectari ſolet, quemadmodum expectari ſolent gratiæ gratis datæ, ut ſunt donum miraculorum, prophetiæ, & alia ejuſmodi.

Reſpondent adverſarii, diſcurſum ad theologiam requiri, non tamquam cauſſam illius productivam, ſed tamquam conditionem, ſine qua non: non eſt vero neceſſe, ut conditio, ſine qua non, ejuſdem ſit ordinis cum forma, ad quam eſt via; id nempe videre eſt in verbi Dei auditu, qui præcedit converſionem infidelis; nec enim ille auditus eſt ſupernaturalis, ſicut ipſa hominis infidelis converſio.

Sed gratis fingitur actus illos, quorum meminit argumentum, & ipſum diſcurſum ſe habere reſpectu aſſenſus theologici per modum meræ conditionis, ſine qua non. Nam 1. illi actus ſe habent per modum cauſſæ in aliis ſcientiis; cur vero theologia ab iis ſcientiis quoad illud caput excipitur? 2. Si eſſent conditio non cauſſa, Deus poſita illa conditione ſemper conferret auxilium ſupernaturale ad eliciendum aſſenſum theologicum; ſemper enim elicitur. Sed unde habent adverſarii, quod Deus impiis etiam hominibus, a quibus poſita fuit illa conditio, auxilium ſupernaturale largiatur?

Objicies 1. Illa ſcientia eſt ſupernaturalis, quæ habet cauſſam ſupernaturalem; nam effectus ſequitur naturam ſuæ cauſſæ: atqui cauſſa theologiæ eſt ſupernaturalis, divina nimirum revelatio: ergo, &c.

Reſp. diſtin. maj. illa ſcientia, &c. quæ habet cauſſam proximam ſupernaturalem, conc. maj. Cauſſam remotam tantum, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui cauſſa remota theologiæ eſt ſupernaturalis, conc. min. Cauſſa proxima, neg. min. Nam, cauſſa proxima theologiæ eſt virtualis revelatio, ſeu connexio, quam aliqua veritas habet cum articulo expreſſe revelato; illa vero virtualis revelatio, ſeu judicium de connexione, quam aliqua propoſitio habet cum articulo expreſſe

reve-

revelato, non eſt aliquid ſupernaturale, ſed merus effectus rationis, a qua connexio illa per diſcurſum apprehenditur.

Objicies 2. Ille habitus eſt ſupernaturalis, cujus certitudo eſt ſupernaturalis: neque enim proprietas eſt ſuperioris ordinis, quam ſit res, cujus eſt proprietas. Sed theologiæ certitudo eſt ſupernaturalis, cum, ut ſupra dictum eſt, ea certitudo ſit major certitudine omnium aliarum ſcientiarum naturalium; nec major illius certitudinis ratio aliunde deſumi poſſit, quam ab illius ſupernaturalitate.

Reſp conc. maj. neg. min. Ad cujus probationem dico falſum eſſe, quod majoris illius certitudinis ratio aliunde deſumi non poſſit, quam a ſupernaturalitate: petitur nimirum a connexione, quam theologia habet cum fide, ſeu articulo expreſſe revelato; ea autem connexio, ut jam fuit obſervatum, eſt ſecundum ſe omnino naturalis.

QUÆSTIO IV.

Utrum Theologia ſit neceſſaria.

Not. 1. Neceſſarium aliud eſt abſolutum, & aliud per reſpectum ad finem. Prius eſt illud, quod nullo modo, nullo tempore poteſt ſe aliter habere, ut Deum exiſtere, hominem eſſe animal mente præditum; poſterius eſt illud, quod requiritur ad certum finem conſequendum. Hic de illo non agimus, ſed de iſto tantum; ſeu, quæſtio eſt utrum theologia ſit neceſſaria ad conſequendam ſalutem.

Not. 2. Neceſſarium per reſpectum ad finem eſt duplex, unum neceſſitate præcepti, aliud neceſſitate medii. Prius eſt illud, quo res aliqua ideo eſt neceſſaria, quod ſit præcepta; ſic actualis peccatorum confeſſio homini poſt baptiſmum lapſo eſt ad ſalutem neceſſaria; nam quamvis homo lapſus ſine ea ſalvari poſſit, ſi nempe non adſit ſacerdos cui confiteatur; tamen ſalutem non conſequetur, ſi eam gravi ſua culpa lubens omittat. Poſterius neceſſarium, eſt illud ſine quo finis haberi nequit; ea neceſſitatis ſpecie contritio eſt neceſſaria homini lapſo.

Not. 3. Neceſſarium neceſſitate medii dupliciter dicitur, vel ſimpliciter, vel ſecundum quid. Illud ad finem comparandum ita requiritur, ut finis ſine eo, juxta ordinariam Dei providentiam, haberi non poſſit: iſtud vero requiritur, non ad finem ſimpliciter, & abſolute comparandum, ſed tantum ad eum facilius conſequendum.

Not. 4. Theologia tripliciter ſumi poteſt: 1. pro aliqua cognitione ſupernaturali, ſive ſit fides, ſive ſit aliquid aliud. Sumi poteſt 2. pro habitu, aut actu quo infertur concluſio ex articulo expreſſe revelato: 3. pro methodo illa, ad quam pluribus abhinc ſæculis theologia redacta eſt a S. Joanne Damaſceno, a Petro Lombardo, qui vulgo dicitur Magiſter ſententiarum, a S. Thoma Aquinate, quæque paſſim theologia ſcholaſtica nuncupatur. Iis præmiſſis, aliquot ſtatuendæ ſunt concluſiones, ut ſolvatur difficultas, de qua agitur in haece tertiæ diſſertationis quæſtione quarta.

CONCLUSIO 1. Theologia ſumpta pro aliqua Dei cognitione ſupernaturali, eſt cuique adulto neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem conſequendam.

Probatur 1. Fides cuique adulto eſt neceſſaria neceſſitate medii, ut docent in tractatu de fide, ubi laudant hæc Apoſtoli ad Hebræos ſcribentis verba: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*. Laudant quoque hanc Chriſti ſententiam, *Qui non crediderit, condemnabitur*. Laudant etiam Tridentini Concilii locum, quo, ſeſſione nimirum 6. cap. 8. dicitur quod, *fides ſit humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis, quod ſine ea nemini unquam contigerit juſtificatio*. Atqui fides eſt ſupernaturalis cognitio Dei: ergo theologia ſumpta pro aliqua Dei cognitione ſupernaturali eſt cuique adulto neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem conſequendam.

Probatur 2. Homo eſt conditus ad finem ſupernaturalem, intuitivam ſcilicet, & claram Dei viſionem: ergo indiget aliqua Dei cognitione, per quam ad finem illum dirigatur: atqui ad id ſatis non eſt cognitio naturalis; neque enim habet proportionem cum illo ſublimi fine: ergo requiritur Dei aliqua cognitio ſupernaturalis.

CONCLUSIO 2. Theologia ſumpta pro diſciplina, quæ concluſiones infert ex articulis immediate revelatis, non eſt cuique fideli, aut neceſſitate præcepti, aut neceſſitate medii neceſſaria ad conſequendam ſalutem.

Probatur 1. Nullum, aut in ſcriptura, aut in traditione, aut in Eccleſiæ decretis extat præceptum, quo quiſque fidelis jubeatur ſtudere theologiæ in ſenſu, quo eſt quæſtio; nec immerito, quippe perpauci ſunt ejus ſtudii capaces, & inter capaces non ſunt plures, quibus id per otium liceat. 2. Conſtat innumeras mulierculas, plures plebejos homines ſalutem conſequi, quamvis diſciplinæ, de qua agitur, nuſquam operam dederint.

CONCLUSIO 3. Theologia ſumpta pro diſciplina, quæ concluſiones infert ex articulis revelatis, Eccleſiæ corpori abſolute neceſſaria eſt ad defenſionem, & explicationem fidei.

Probatur 1. Apoſtolus ad Epheſios ſcribens, docet Chriſtum dediſſe Apoſtolos, Prophetas, Evangeliſtas, Paſtores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti: ergo ex Chriſti inſtitutione debent eſſe in Eccleſia tum

Paſto-

Paſtores, a quibus fideles regantur, tum Doctores, a quibus doceantur: Atqui nec Paſtores, nec Doctores poſſunt impoſito ſibi munere perfungi, ſi non ſint theologi. Nempe id oneris exigit, ut fideles doceantur non tantum articulos fidei expreſſe contentos in ſcripturis, ſed etiam pleraque myſteria, quæ ex articulis expreſſe contentis in ſcriptura colliguntur, ut ſunt Chriſti divinitas, Trinitas perſonarum, neceſſitas gratiæ ad pietatis opera. Id muneris exigit etiam, ut populi doceantur multas veritates, quæ ad praxim pertinent, quæque tum ex decalogo, tum ex aliis expreſſis ſcripturæ locis inferuntur. Ejus generis ſunt multa, quæ ad amorem, ut par eſt, Deo exhibendum, juramenti religionem, reddendum parentibus honorem pertinent. Nam quantum circa ea capita fideles errare poſſint, quotidiano experimento comprobamus. Idque compertum eſt ex quibuſdam hujuſce ætatis caſuiſtis, qui periculoſos, ac noxios errores circa decalogum ſcripſere, quippe ob id apud Summos Pontifices, & omnes ferme orbis Epiſcopos male audierunt: ergo, &c.

Probatur 2. Eccleſiæ neceſſaria eſt diſciplina, quæ fidei articulos explicet; plerumque enim perobſcuri ſunt, ut innuit Petrus epiſt. 2. c. 3. ubi aſſerit, nonnulla contineri in epiſtolis Pauli, non parum difficilia intellectu. Eccleſiæ neceſſaria eſt diſciplina, quæ contra ſcripturæ corruptores germanum illius ſenſum aſſignet, ac defendat; nempe jubet Apoſtolus, ut id Epiſcopi ſedulo curent: *Oportet*, inquit ad Titum, *Epiſcopum ſine crimine eſſe .... amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere*. Atqui ea diſciplina non alia eſt, quam theologia: theologiæ nimirum eſt conferre ad invicem ſcripturæ loca, ut fidem explicet; multis argumentationibus eruere, quid ex ſcripturis neceſſario ſequatur; oſtendere quænam doctrina doctrinæ ab Apoſtolis traditæ oppoſita ſit: ergo Eccleſiæ corpori theologia ſumpta in ſenſu, de quo in concluſione, neceſſaria eſt, tum neceſſitate medii, tum neceſſitate præcepti.

Confirmantur, quæ hactenus dicta ſunt. Primo, exemplo Chriſti, qui theologia ſæpe uſus eſt, ſeu argumentatus eſt ex Scripturis, tum ut probaret ſuam a Patre miſſionem, tum ut ſuam divinitatem aſſereret, tum ut legem moralem ab impiis Phariſæorum traditionibus purgaret. Confirmari poſſunt 2. exemplo Apoſtolorum, qui quidem toti ſunt in ſuis epiſtolis ut argumentis ex antiquo teſtamento depromptis adſtruant Evangelii veritatem. Confirmari poſſunt 3. exemplo Patrum, qui & privatis in Scriptis, & in Conciliis œcumenicis fidem contra hæreticos defendunt rationibus deſumptis ex variis Scripturarum textibus.

Probatur 3. Eccleſiæ ſimpliciter, & abſolute neceſſaria eſt ſcientia, per quam homines craſſioris, & tardioris ingenii doceantur ea, quæ de Deo cognoſcere debent; neque enim per ſe, ſeu proprio marte id poſſunt ejus generis homines: *Impoſſibile eſt*, ait S. Thomas, *quod omnes conſequantur per viam rationis id, quod eſt de Deo neceſſarium ad cognoſcendum*: atqui ea ſcientia eſt ipſamet theologia, quæ per vim faciliorem, quam per argumenta a ratione petita, nempe per revelationem, de Dei proprietatibus diſcurrit; quippe neminem reperire eſt, quamtumcumque ſit hebes, qui per extrinſeca motiva credibilitatis capax non ſit judicandi, an veritates quædam ſint revelatæ, necne; ubi autem adfuerit illud judicium, uno veluti momento quæcumque de Deo ſcitu neceſſaria ſunt, conſequetur, ſimpliciter nimirum, & ſine ulla diſcuſſione, adhærendo articulis, quos per motiva credibilitatis certo cognoverit eſſe revelatos.

Probatur 4. Quæ de Deo per ſolum rationis lumen cognoſcuntur, plerumque variis erroribus obnoxia ſunt: quot enim errores (ut advertit Chryſoſtomus hom. 5. in priore epiſtola ad Corinth.) de ſupremo illo ente non protulit philoſophia, quæ ſola ratione nitebatur? Neceſſaria eſt igitur theologia, quæ divinæ revelationi innixa, pura reddat, ac integra, quæ humana ratio de Deo cognoſcit.

Confirmatur duplex poſtremum argumentum ex Patribus, qui expreſſe aſſerunt rationem ſibi relictam, levius debere conſuli circa ea, quæ ad Deum ſpectant; *a Deo diſcendum eſt*, inquit Hilarius lib. 5. *quid de Deo intelligendum ſit, quia nonniſi ſe auctore cognoſcitur*. Subſcribit Caſſianus lib. 4. de Incarn. cap. 4. *Æquum eſt*, ait, *ut de agnitione illius ipſi credamus, cujus ſcilicet totum eſt, quod de eo credimus, quia agnoſci utique Deus ab homine non potuit, niſi agnitionem ſui ipſe tribuiſſet*.

CONCLUSIO 4. Theologia ſcholaſtica nec neceſſitate medii, nec neceſſitate præcepti eſt Eccleſiæ neceſſaria.

Probatur prior pars. Theologia ſcholaſtica non magis eſt Eccleſiæ neceſſaria his temporibus, quam fuerit antiquitus, ſeu duodecim prioribus ſæculis. Atqui antiquitus nullo modo fuit Eccleſiæ neceſſaria; nec enim tunc in uſu fuit apud Scriptores Eccleſiaſticos, nimirum abſque illius ope paſtores oves ſibi creditas docuerunt fidem, concilia aſtruxere germanum ſcripturarum ſenſum, doctores expugnarunt, quæ tunc exortæ ſunt, hæreſes, ac, quæ tunc natæ ſunt, morum corruptelas; nempe ſcholaſtica theologia originem debet ſuam Petro Lombardo Epiſco-

po Pariſienſi, quem vulgo dicunt Magiſtrum ſententiarum, quique labente ſæculo duodecimo floruit.

CONCLUSIO. 5. Theologia ſcholaſtica Eccleſiæ Catholicæ perutilis eſt.

Probatur. Theologia ſcholaſtica tria dicit: 1. philoſophiæ, ac præſertim dialecticæ uſum: 2. complectitur ſtrictas orationes, quæ ſyllogiſmis continentur: 3. dicit methodum, ad quam tum Petrus Lombardus, tum S. Thomas eam reduxere, in diſtinctiones nimirum, quæſtiones, articulos, concluſiones, probationes, objectiones, & alia ejuſmodi, quæ paſſim occurrunt in ſcholaſticorum libris. Atqui theologia, prout ea omnia complectitur, perutilis eſt Eccleſiæ, quod quidem ſic per partes oſtenditur.

Primo. Philoſophia ſuppeditat notionem rerum, quæ ex articulis fidei concluduntur: explicat v. g. quid ſit Proceſſio, quid Generatio, quid Hypoſtaſis, quid Natura, quid Libertas, & alia hujuſmodi, quæ frequenter in fidei confeſſionibus occurrunt.

Secundo. Dialectica eſt ars, qua facile, & abſque lapſus periculo unum ex alio deducitur; utilis eſt igitur Eccleſiæ, ut facilius, & tutius veritates quaſdam, aut ad myſteria, aut ad moralem ſpectantes inferat ex fide.

Tertio. Per ſtrictam orationem, quæ ſyllogiſmis continetur, humana mens clarius videt connexionem, quam habent cum fide propoſitiones, quas Eccleſia, aut fidelibus explicat, aut defendit adverſus hæreticos.

Quarto: Methodus ad quam tum Petrus Lombardus, tum S. Thomas doctrinam ſacram exigünt, nempe diſputatio de eſſentia, de exiſtentia, de cauſſis, de proprietatibus ſubjecti quod pertractant, confuſionem & æquivocationem tollit ab ideis, quæ ſubjecto tribuuntur. Quis igitur dubitet, quin Eccleſiæ aliquod argumentum petractanti methodus illa perutilis ſit?

Confirmantur illæ probationes ex SS. Patribus. Antiqui Patres in exponendis, aut defendendis fidei dogmatibus, philoſophia uſi ſunt: v. g. ex idea, quam de generatione philoſophia tradit, concluſerunt contra Arianos Verbum eſſe Patri æterno conſubſtantiale, hoc nimirum argumento, in quo major propoſitio eſt mere philoſophica, uſi ſunt: *Quod ſecundum ſubſtantiam ab alio generatur, ejuſdem eſt cum generante ſubſtantiæ. Atqui ex ſcripturis, Verbum a Patre generatur: Ergo Verbum eſt ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ.*

Apud Patres in uſu frequenti fuit dialectica. Ex illius regulis Baſilius, & Gregorius Nyſſenus in ſuis contra Eunomium operibus diſſolvunt captioſa, & intricata argumenta, quibus hæreticus ille contra fidem utebatur. Idem Baſilius ad primum caput Iſaiæ ſic dialecticam prædicat: *Facultas dialectica muri inſtar eſt dogmatibus, quod ea non ſinit facile diripi, & quorumlibet incurſioni patere.* Auguſtinus lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 31. hiſce verbis ejuſdem dialecticæ uſum commendat: *Sed diſputationis diſciplina ad omnia genera quæſtionum, quæ in litteris ſanctis ſunt, penetranda, & diſſolvenda plurimum valet. Tantum ibi cavenda eſt libido rixandi, & puerilis quædam oſtentatio decipiendi adverſarium.* Eodem fere modo loquuntur alii Patres.

Solvuntur quæ contra ſcholaſticam Theologiam objiciuntur.

Objicies 1. Theologia ſcholaſtica utitur humanæ philoſophiæ principiis; atqui tantum abeſt, ut humanæ philoſophiæ principia ſint utilia Eccleſiæ, quin potius ei noceant quammaxime; ergo ipſi quoque nocet ſcholaſtica theologia.

Probatur minor. Patres aſſerunt ex philoſophia natas eſſe omnes ferme hæreſes. Aſſerunt ex Platonis commentis eas prodiiſſe, quæ prioribus ſæculis Eccleſiam vexarunt, Simonianorum nempe, Valentinianorum, Marcionitarum, Manichæorum. Docent eas, quæ poſt tertium ſæculum exortæ ſunt, debere ſuam originem Ariſtotelicis dogmatibus. Hinc Ambroſius ad Pſalm. 118. docet Chriſtianos deber in primis cavere a philoſophia: *Nihil nobis*, inquit, *cum philoſophia, ne fidem noſtram per elementa mundi hujus traducat a vero. Ne quis aſſertionem noſtram per philoſophiam noſtram deprædetur: ſic enim Arianos in perfidiam ruiſſe cognovimus, dum Chriſti generationem putant uſu hujus ſæculi colligendam. Reliquerunt Apoſtolum, ſequuntur Ariſtotelem*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſtin. ant. Patres aſſerunt omnes ferme hæreſes ex philoſophia prodiiſſe per accidens, conc. ant. prodiiſſe per ſe, neg. ant. Philoſophia hæreſes per accidens peperit, ſeu, ex quorumdam hominum iniquitate, qui aut ejus axiomatibus uſi ſunt, ut impugnarent fidei principia; aut qui illius argumentis dederunt primas partes, cum ſecundas tantum obtineant; aut qui contenderunt nihil credi debere, quod philoſophia capere, probareque non poſſit: *In homine carnali* (inquit Auguſtinus ſerm. 147. de tempore) *tota regula intelligendi eſt conſuetudo cernendi, quod ſolent videre, credunt: quod non ſolent, non credunt.*

Objicies 2. Apud antiquos innumeræ ſunt ſententiæ contra dialecticam. 1. Tertullianus de Præſcript. cap. 7. ſcribit Catholicos ab hæreticis differre, quod ipſi præ manibus habeant Ariſtotelis dialecticam; illi e contra Dominum in ſimplicitate quærant. 2. Ambro-

Digitized by Google

broſius lib. 1. de fide Tertulliano hiſce verbis ſubſcribit: *Omnem vim venenorum ſuorum*, inquit, de Arianis agens, *in dialectica diſputatione conſtituunt. Sed non in dialectica complacuit Deo ſalvum facere populum ſuum.* 3. Auguſtinus ſerm. 87. de tempore, docet cinifes, quibus tertia plaga Ægyptii vexati ſunt, deſignare dialecticæ artis aſtutiam, vel hæreticorum calliditatem. Ergo, ex Patribus, dialectica non eſt utilis Eccleſiæ.

Reſp. conc. ant. diſting. conſeq. Non eſt utilis per accidens, ſeu propter abuſum, conc. conſ. per ſe, & ſecundum ſubſtantiam, neg. conſ. Peccarunt hæretici, quod divinam revelationem, aut ſcripturis, aut traditione contentam arte dialectica convellere tentarint. Pie e contra Catholici utuntur illius regulis, ut ex articulis expreſſe revelatis inferant alios, qui in eis mediate, ac virtualiter continentur.

Præterea, quamvis ad perſcrutandas ſcripturas, (ut Joannis 25. jubemur a Chriſto) ſatis eſſet humana ratio, antequam hæreſes prodiiſſent, non ſatis eſt modo poſt earum ortum; quippe nunc indigent theologi dialecticæ regulis, ut hæreticorum iis abutentium ſophiſmata diſſolvant. Iis (ut jam obſervatum eſt ſuperius) utiliter contra Eunomium, & contra alios ſuæ ætatis hæreticos Patres uſi ſunt.

Objicies 3. Theologia ſcholaſtica ſcatet innumeris quæſtionibus & ridiculis, & inutilibus. Pleraque quæ ſunt tantum de poſſibili, expendit: ergo Eccleſia nullum fructum percipit ex theologia ſcholaſtica.

Reſp. 1. id quod objicitur, oriri ex defectu, non quidem ipſius theologiæ ſcholaſticæ, ſed ſcholaſticorum, qui, cum ea uti debeant ad explicandam fidem, abutuntur ut chymeras fingant: hincque fit, ut graves alioquin quæſtiones reducant ad puras eliquationes metaphyſicas. Ad id eos auctores juvat quidem ſcholaſtica; non tamen per ſe, ſed per accidens tantum.

Reſp. 2. quæſtiones quaſdam metaphyſicas de poſſibili, de modo rei, nec non novas aliquas nonnumquam perutiles eſſe, ut fides planiſſime explicetur: immo aliquando quæſtiones illæ novæ, ſunt neceſſariæ propter hæreticos, qui novas, & antea inauditas difficultates movent: *Didicimus* (ait Auguſtinus lib. 2. de dono perſeverantiæ cap. 2.) *ſingulas quaſque hæreſes intuliſſe Eccleſiæ proprias quæſtiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quam ſi nulla talis neceſſitas cogeret.*

Ejuſdem effati praxim videre eſt in Patribus, qui Sabellianiſmum, Arianiſmum, Neſtorianiſmum oppugnarunt: nempe coacti fuerunt ſubtilia quædam, & nova diſcutere, ut iis, ac ſimilibus erroribus obviam irent. Idem videre eſt in Concilio Rhemenſi, quod coactum eſt contra Abaelardum eſſentiam divinam realiter diſtinguentem ab attributis. Idem quoque in Concilio Florentino, ubi contra Græcos actum eſt de Spiritus ſancti proceſſione a Patre & Filio: tunc enim neceſſario diſputandum fuit de conceptibus objectivo, & formali, de relatione, de principii unitate, & aliis ſimilibus.

Objicies 4. Scholaſtica theologia utitur multis terminis barbaris, qui theologum maxime dedecent, ut ſunt iſtæ voces, *Materialiter*, *Formaliter*, *Reduplicative*, *Metaphyſice*, *Entitas*, *Formalis ratio*, *Proprietas perſonalis*, *Quidditas*, & aliæ ſimiles, immo nonnumquam ſoleciſmis gloriatur, ut eſt terminus iſte, *Opus operatum*, quem adhibent ſcholaſtici cum de ſacramentis agunt. Ergo, &c.

Reſp. conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt 1. quia iis terminis, alioquin barbaris, conjunctæ ſunt ideæ, quibus myſteria clare, & abſque æquivocatione explicantur. Ex iis ſcholaſticis terminis nonnulli adhibiti ſunt a Sacra Tridentina Synodo, ubi de juſtificatione diſſerit: aliqui alii jam multorum ſæculorum uſu confirmati ſunt: qui ergo aliis uti vellet, idtentaret quod vir, qui receptum in aliquo regno idioma, in aliud mutare conaretur: *Dicamus ergo fenerat pro feneratur* (ait Auguſtinus ad Pſalm. 36.) *timeamus ferulas grammaticorum, dum tamen ad veritatem ſolidam, & certiorem perveniamus. Reprehendit qui intelligit, ingratus quia intellexit.*

DISSERTATIO QUARTA.

De Locis Theologicis.

Not. 1. Locorum theologicorum nomine intelliguntur fontes quidam, ex quibus Theologia eruit argumenta, quibus utitur, vel ut fidem explicet, vel ut adſtruat regulas morum, vel ut tum fidem, tum moregulas liberet ab hæreticorum hominum regulas liberet ab hæreticorum hominum, aliquorumque etiam Catholicorum pronum, aliquorumque etiam Catholicorum proprio genio indulgentium corruptelis.

Not. 2. Decem præcipui ſunt loci Theologici: Scriptura Sacra: Traditio: Concilia: Judicium Romani Pontificis: Eccleſiæ Catholicæ conſenſus: Auctoritas Patrum: Scholaſticorum: Hiſtoriæ: Humana ratio. De ſingulis hac in diſſertatione ſeorſim eſt agendum.

QUÆSTIO PRIMA.

De Scriptura Sacra.

Hac in quæſtione dicemus de Sacræ Scripturæ veritate, integritate, auctoritate, auctore, canone, lingua originali, verſionibus, ſenſibus.

CA-

CAPUT PRIMUM.

De veritate Sacræ Scripturæ.

Not. 1. Hic veritatis nomine non intelligitur ſententiarum, quæ in ſcripturis continentur, conformitas cum veritate, ſed intelligitur realitas, ſeu quæritur utrum Scripturæ, quæ dicuntur Sacræ, ſint libri veri, prout verum opponitur ſuppoſito.

CONCL. Scripturæ, quæ dicuntur Sacræ, non ſunt libri ſuppoſiti, ſed omnino veri.

Probatur. Ex Scripturæ non ſunt libri ſuppoſiti, ſed omnino veri, qui exarati fuerunt ab iis auctoribus, quibus tribuuntur, & iis circiter temporibus, quibus ſcripti feruntur: atqui Scripturæ, quæ Bibliis continentur, exaratæ fuerunt ab iis auctoribus, quibus tribuuntur, & ſcriptæ iis circiter temporibus, quibus ſcriptæ feruntur: ergo non ſunt libri ſuppoſiti, ſed omnino veri.

Major propoſitio conſtat; nec enim alio argumento probari poteſt Commentarios Cæſaris, opera Ciceronis, Auguſtini, non eſſe libros ſuppoſitos, ſed veros, quam quod quovis ſæculo adſcripti fuerint auctoribus, quorum nomen præſeferunt, exiſtimatumque ſit ea eſſe ſcripta iis circiter temporibus, quibus ſcripta feruntur.

Itaque probatur minor. Judæi qui Moyſis ætate vixerunt, Pentateuchum ſuis poſteris tradidere tamquam germanum illius fetum, quamvis recenſeat ſcelera ab iis in deſerto commiſſa. Qui Prophetis coætanei fuerunt, eorum libros, tamquam ab illis Prophetis ſcriptos natis ſuis, ac popularibus commendarunt. Eadem ratione in libros novi teſtamenti geſſerunt ſe Chriſtiani, qui audierunt Apoſtolos; idem pariter præſtitere, qui conſpexerunt oculis priores Apoſtolorum diſcipulos; & ſic proxima, & continuata ſerie ad noſtra uſque tempora factitatum eſt.

Hinc factum eſt, ut Judæorum ſynagoga ad nos uſque detulerit antiqui teſtamenti libros: hinc etiam Eccleſia Chriſtiana a ſuis incunabulis ad hæc tempora pro genuinis, ac veris habuit omnes fere libros, qui Bibliis continentur. Loca, quibus id evincitur, proferentur inferius cum dicemus de Librorum Sacrorum Canone. Hinc igitur neceſſario concluditur, vel nullius hominis teſtimonium valere ad faciendam de facto aliquo fidem, vel certiſſimum eſſe, quod profertur pro veritate Scripturarum, quæ Bibliis continentur.

CAPUT II.

De Scripturarum integritate.

Not. Scripturæ Sacræ continentur, vel vetere, vel novo Teſtamento: dicendum eſt ergo de integritate Scripturarum, tum veteris, tum novi teſtamenti.

CONCLUSIO 1. Scripturæ veteris Teſtamenti, integræ ſunt quoad partes ſubſtantiales.

Probatur. Si quoad partes aliquas ſubſtanles depravatæ eſſent veteris teſtamenti ſcripturæ, ea depravatio facta fuiſſet a Judæis: atqui ab eis facta non fuit: ergo ſcripturæ veteris teſtamenti non ſunt quoad partes ſubſtantiales corruptæ. Probatur minor. Nec fuerunt corruptæ ante Chriſtum, nec poſt Chriſtum: ergo revera corruptæ non fuerunt.

Primo. Corruptæ non fuerunt ante Chriſtum. Nam ſi revera corruptæ fuiſſent, corruptionem illam, tamquam maximum crimen Scribis, Phariſæis, ac reliquis Judæis Chriſtus exprobraſſet, ut recte hiſce verbis obſervat Hieronymus ad cap. 6. Iſaiæ. *Numquam Dominus & Apoſtoli, qui cetera crimina arguunt in Scribis & Phariſæis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuiſſent*. Atqui eam corruptionem Chriſtus nuſquam exprobravit; immo Scripturarum integritatem tamquam indubitatam Chriſtus ſupponit, dum Joannis 5. ad ſcrutandas Scripturas auditores ſuos hortatur, necnon Matthæi 23. ubi hæc habet: *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi: quæcumque ergo dixerint vobis, facite*. At non fuiſſe hortatus ad ſcrutandas corruptas quoad ſubſtantiam ſcripturas.

Secundo. Scripturæ veteris teſtamenti quoad ſubſtantiam non fuerunt a Judæis poſt Chriſtum natum; nam quæ a Domino, & ab Apoſtolis ex veteri teſtamento laudata ſunt, eodem plane modo in noſtris codicibus leguntur.

Præterea ſi Judæi malitioſe depravaſsent Scripturas veteris teſtamenti, id egiſsent præcipue in vaticiniis de Chriſto, & in locis, quæ agunt de præcipuis religionis Chriſtianæ capitibus: atqui eas non corruperunt, aut in vaticiniis de Chriſto, aut in locis præcipua religionis capita ſpectantibus; ſiquidem in iis tum vaticiniis, tum locis, aut non differunt a noſtris Scripturis Judæorum codices, aut ſi differant in aliquibus, ea diſcrimina nullius fere ſunt momenti. Præterea codices Hebræorum ſæpe magis favent myſteriis religionis Chriſtianæ, quam codices Latini & Græci, quibus Chriſtiani paſſim utuntur, v. g. Pſalm. 2. ubi Græci, & Latini codices legunt: *Apprehendite diſciplinam, ne iraſcatur Dominus*, in Hebræis eſt: *Oſculamini filium, ne iraſcatur*, quæ quidem lectio, ut patet, magis nobis pro Chriſto favet, quam prior.

Confirmantur, quæ hactenus dicta ſunt. 1. Si aliqua ſubſtantialis depravatio facta fuiſſet a Judæis in libris legalibus, eam illis objeciſſent Samaritani, qui Moyſis libros ſecum

ſecum detulerant, cum a Roboamo ad Joroboamum defecerant. Si vero apud Samaritanos facta fuiſſet ea legis depravatio, id paſſi non fuiſſent Prophetæ Regni Iſrael, idque etiam illis exprobraſſent ſacerdotes, qui in Regno Juda permanſerant. 2. Cum in ſingulis familiis, ſaltem Tribus Levi, utpote Altaris miniſterio conſecrata, eſſent ſacri codices, & ubique terrarum eos Judæi penes ſe haberent, impoſſibile fuiſſet, ut fieret ſubſtantialis in aliquibus capitibus corruptio, quin eam aliqui obſervaſſent, illique obſtitiſſent pro viribus. Illud autem argumentum eo majoris eſt ponderis, quod Judæi incredibili zelo, ac reverentia ferrentur in legem, & reliquos libros ſacros, ita ut, Joſepho teſte, lib. 1. contra Appionem, parati fuerint ſemper mortem obire potius, quam vel unum apicem in ſacris codicibus immutare. Hinc Auguſtinus lib. 15. de civitate Dei cap. 13. merito aſſerit Judæos, nec potuiſſe, nec voluiſſe ſacros codices depravare: *Anne*, inquit, *credibile eſt, ipſos codicibus ſuis voluiſſe eripere veritatem, ut nobis eriperent auctoritatem, vel per totum orbem diſperſos potuiſſe in hoc conſpirare, nullo contradicente?*

Confirmantur iterum ea omnia, ex eo quod repugnet Dei in ſuam Eccleſiam providentiæ, quod paſſus fuerit ſubſtantialem in aliquibus capitibus depravationem fieri a Judæis in ſacros codices veteris teſtamenti, quippe ex iis petuntur invictiſſima argumenta pro Chriſtianæ religionis veritate; unde Auguſtinus lib. 15. de civit. Dei cap. 46. obſervat ideo Dei providentiam permiſiſſe, ut Judæi per totum orbem diſpergerentur, ut ubique proferrent monumenta noſtræ fidei: *Ut Judæi*, inquit, *tamquam capſarii noſtri libros noſtros circumferrent, ut cum pagani non credunt, quæ nos de Chriſto prædicta fuiſſe dicimus, quaſi a nobis eſſent conficta, mittamus eos ad inimicos fidei noſtræ Judæos, qui libros noſtros circumferunt, quibus eadem habentur, quæ nos prædicamus.*

CONCLUSIO 2. Scripturæ novi teſtamenti ſunt integræ quoad partes ſubſtantiales.

Probatur 1. Quæ probant librorum teſtamenti veteris integritatem, probant etiam integritatem librorum novi teſtamenti. 2. Libri novi teſtamenti iidem ſunt, & eodem modo in rebus, quæ ad fidem, aut mores ſpectant, reperiuntur apud ſectas, alioquin ſibi infenſiſſimas: ergo depravari non potuerunt in rebus ad fidem, aut mores ſpectantibus; nam ſi a Catholicis tentata fuiſſet ea depravatio, eam illis hæretici mox exprobraſſent; ſi autem ab hæreticis, crimen arguiſſent Catholici. 3. Nec tempus, nec modus, nec auctores depravationis, de qua agitur, proferri poſſunt: fictitia eſt ergo ejuſmodi depravatio. 4. Epiſcopi tum in Conciliis œcumenicis, tum in ſuis Diœceſibus detexiſſent graves illas ſcripturarum corruptiones, ſi quæ alicubi tentatæ fuiſſent, immo & ſinguli fere ſacerdotes, cum in Horis Canonicis nonnihil ex Sacra Scriptura legere teneantur.

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, ſequitur neceſſario, codices qui ſacri ſunt Eccleſiæ Chriſtianæ, eoſdem eſſe quoad ſubſtantiam, quos Moyſes, Prophetæ, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, Paulus, Petrus, Judas, Jacobus conſcripſere; ac proinde, cum editi a ſanctis illis hominibus libri ſint fidei, ac morum norma, ad eos quos Eccleſia habet penes ſe, fides ac mores exigi debent. Sed de eo argumento dicetur inferius.

Solvuntur adverſariorum argumenta.

Objicies 1. Ideo aſſeritur Judæos non depravaſſe libros veteris teſtamenti quoad partes eſſentiales, quod id fuerit impoſſibile; atqui revera fuit poſſibile; nam Judæi ubique diſperſi, adſtricti erant decretis Rabbinorum, qui in Palæſtina primum, poſtea Babylone judicabant de rebus ad religionem ſpectantibus: ii vero Rabbini in odium Eccleſiæ Chriſtianæ facile conſentire potuerunt in ſacrorum codicum depravationem: ergo in omnes Judæorum ſynagogas irrepere potuit aliqua, etiam ſubſtantialis, depravatio.

Reſp. neg. min. Ratio eſt, 1. quia moraliter eſt impoſſibile, ut Rabbini, qui ex toto orbe confluebant in Palæſtinam, & Babylonem, ut ſynedrium agerent, conſenſerint, nullo prorſus excepto, in corruptionem, de qua eſt quæſtio. 2. Non in Judæorum tantum, ſed & in Chriſtianorum manibus erant codices veteris teſtamenti; ac proinde Chriſtiani corruptelam illam Judæis exprobraſſent, ſi eam vel tentare fuiſſent auſi. 3. Detur adverſariis Rabbinos, abſolute loquendo, potuiſſe depravare ſacros codices, certum tamen eos actu non depravaſſe; nam quamvis nugatorias, & ineptas expoſitiones tradiderint, tam uſque ad ſuperſtitionem, verborum legis, & prophetarum corticem ſervarunt.

Objicies 2. Multa errata irrepſerunt in ſacros, tum veteris, tum novi teſtamenti codices, v. gr. in codicibus, quibus Judæi nunc utuntur, hæc habentur Geneſis 8. *Corvus egrediebatur, & revertebatur*, cum tamen LXX. Vulgata latina, & omnes Patres legant: *Non revertebatur.*

Reſp. 1. diſtint. ant. Irrepſerunt errata, quæ non ſunt contra fidem, & mores, conc. ant. Quæ ſunt contra fidem, aut mores, neg. ant. ea autem levioris momenti errata a Judæis malitioſe facta non fuerunt, cum non

non ſint ex iis capitibus, in quibus a Chriſtianis diſſentiunt, ſed aut ſcribarum incuria, aut caſu aliquo alio fortuito contingere. Fuſius exponetur ea ſolutio, ubi de vulgatæ latinæ editionis auctoritate dicetur.

Reſp. 2. ex eo, quod ſint in rebus parvi momenti diverſæ, immo & contrariæ lectiones in Judæorum codicibus, non ſequi Chriſtianorum codicum lectionem hodiernam, eſſe ſemper, ac quovis in caſu præferendam codicibus Judæorum: unde Bellarminus docet non defuiſſe Biblia Latina, quæ legerunt, ut eſt in Hebræo; *Corvis egrediebatur, & revertebatur*. Sed de diverſis lectionibus, ſi quæ occurrant, dicetur inferius.

Objicies 3. Judæi fatentur loca quædam aliter olim lecta fuiſſe, ac habent hodierni codices, quibus ipſimet in ſynagogis utuntur: ergo depravati fuerunt hodierni Judæorum codices. Probatur antecedens. Conſentiunt Rabbini nonnulla mutata fuiſſe a ſapientibus, & inſerta codicibus hodiernis; illas vero mutationes vocant correctiones ſcribarum.

Reſp. 1. cum Bellarmino, fictitiam eſſe correctionem illam quam Judæi prædicant.

Reſp. 2. cum nonnullis aliis correctionem factam fuiſſe ab Eſdra, ac poſterioribus Prophetis, qui libros Sacros poſt captivitatem Babylonicam recognovere, quique, collatis inter ſe antiquis codicibus, reſtituerunt germanam lectionem, quæ in hodiernis codicibus reperitur; unde ſi aliter, ac nunc in aliquibus codicibus lectum eſt olim, erratum erat, quod Eſdras Propheta, & Judæorum ſynagoga correxere.

Confirmatur. Omnia quæ nunc extant exemplaria Hebraica, legunt ſecundum illas correctiones. Præterea omnes antiquæ verſiones, etiam quæ ante Chriſtum exaratæ ſunt, continent eas mutationes, in iiſque cum Hebræis codicibus conſentiunt. Id nimirum videre eſt in verſione LXX. & vulgata Latina.

Objicies 4. Juſtinus Martyr in dialogo cum Thryphone, Irenæus lib. 3. cap. 24. nonnullique alii Judæos accuſarunt de ſacrorum codicum depravatione: ergo non ſunt integri veteris teſtamenti codices, etiam quoad ſubſtantiam.

Reſp. 1. Intelligi poſſe laudatos Patres de depravatione quoad aliquas lectiones: probabile nimirum eſt, ubi duplex erat lectio, quorum una magis favebat Chriſtianis, Judæos in eorum odium alteram ſuis codicibus inſeruiſſe, quæ quidem, cum diſcreparet ab ea, quam in ſua Græca verſione Septuaginta ſecuti fuerant, mirum non eſt, quod Eccleſia Chriſtiana, quæ ea verſione utebatur, Judæos arguerit, quod ſcripturas depravaſſent.

Reſp. 2. cum VValtono, Patres, de quibus in argumento, non loqui de ipſa ſynagoga Judæorum: eodem enim modo quoad ſubſtantialia ſe habent ejus Biblia, quo noſtra; ſed loqui de Theodotione, & Symmacho, qui ubi a Chriſtianiſmo ad Judaiſmum defeciſſent, verſionibus ſuis ſacros codices depravarunt.

CAPUT III.

De Scripturarum auctoritate.

CONCL. 1. Scripturæ veteris teſtamenti quæ Bibliis continentur, ſunt divinæ auctoritatis, ſeu, ſunt ipſummet Dei verbum; ac proinde omnino infallibiles.

Probatur. Scripturæ veteris teſtamenti ſunt, vel legales, vel hiſtoricæ, vel propheticæ, vel ſapientiales; atqui omnes eæ Scripturæ ſunt auctoritatis divinæ: ergo &c.

Prior minoris propoſitionis Pars, ſeu libros legales eſſe auctoritatis divinæ, ſic oſtenditur. Illi libri ſunt auctoritatis divinæ, qui conſcripti ſunt ab homine, qui divinitus ad eos ſcribendos miſſus eſt: atqui libri legales conſcripti ſunt ab homine, Moyſe nimirum, qui ad eos ſcribendos divinitus miſſus eſt: ergo divinæ ſunt auctoritatis.

Major conſtat, neque enim permittere poteſt Deus falſum aliquid eloqui eum, quem popili legislatorem conſtituit; unde probatur minor. Illius miſſio fuit divina, quæ veris miraculis confirmata eſt: atqui Moyſis miſſio veris miraculis confirmata fuit; ergo fuit divina. Probatur minor. Miracula quæ in Pentateucho dicuntur patrata a Moyſe, vere ab eo patrata fuerunt: neque enim ipſe Moyſes, quem ex dictis ſupponimus auctorem Pentateuchi, ea miracula finxit, retulitque in librum, ut apud populares ſuos ſibi conciliaret auctoritatem. Si enim Moyſes fictis miraculis propoſuiſſet Judæos decipere, rem omnino ſtultam vir, alioquin prudentiſſimus, tentaſſet, ut ſequentibus momentis oſtendi poteſt.

Primo. Ut conſilium ſuum ad optatum finem perduceret, imponendum fuiſſet innumeræ propemodum populorum multitudini, cui tantum abeſt, ut aliquando adulatus fuiſset, quin ſæpius exprobraſset incredulitatem, ingratum animum, ſeditiones, blaſphemias, adulteria, aliaque ejuſmodi facinora, quibus ſeſe in deſerto comacularat.

Secundo. Ejuſmodi naturæ erant illa miracula, ut illuſioni obnoxia eſse non poſſent; quippe inter ea recenſentur flumina in ſanguinem converſa, productio ranarum, quæ omnium Ægyptiorum domos pervaſerant; locuſtæ, quæ omnes agros fuerant depopulatæ; primogenitorum omnium apud Ægyptios mors inopinata, quæ eadem nocte contigerat:

gerat: diviſio maris rubri, ut Iſraelitis panderet viam, & ut eorum hoſtes poſtea deglutiret: columna ignea, quæ noctu prælucebat ambulantibus; manna quod per quadraginta annos pluit de cælo, cum in deſerto alimenta deeſſent: Core, Dathan, & Abiron in pœnam impiæ temeritatis viventes ſepulti in terra, quæ ſinum ſuum aperuit.

Tertio. Ex illius portentis Moyſes ſumit argumentum orationum omnium, quas habuit, ut Judæos eorum oculatos teſtes ſæpe ad legis obſervationem hortaretur:

Quarto. Idem Moyſes feſta inſtituit ad perpetuam illorum miraculorum memoriam; præcepitque Iſraelitis, ut viſa a ſe prodigia poſteris commendarent.

Nec valet eorum reſponſio qui dicunt maleficos Ægyptiorum, patraſſe etiam miracula, nec tamen inde colligi poſſe quod Dei nomine egerint. Non valet, inquam, nam licet malefici Ægyptiorum, in nonnullis portentis illuſerint populorum oculis, non potuerunt tamen illudere in omnibus portentis, quæ Moyſes peregit: unde Exodi cap. 8. hæc habentur, *Feceruntque ſimiliter malefici incantationibus ſuis, ut educerent ſciniphes, & non potuerunt, & dixerunt malefici ad Pharaonem: digitus Dei eſt hic.*

Altera pars minoris, ſeu, libros hiſtoricos veteris teſtamenti eſſe divinæ auctoritatis, ſic probatur. Ii libri divinæ ſunt auctoritatis, quos tamquam libros auctoritatis divinæ venerata eſt antiqua Judæorum ſynagoga: atqui antiqua Judæorum ſynagoga libros hiſtoricos veteris teſtamenti venerata eſt tamquam libros auctoritatis divinæ: ergo &c. Minor certa eſt, relati ſcilicet erant in Judæorum canonem libri hiſtorici veteris teſtamenti; & nunc ubique terrarum a Judæis habentur pro canonicis: major vero probatur ex eo quod ante Chriſtum ſynagoga Judæorum eſſet vera Dei Eccleſia; ac proinde in dirimendis fidei controverſiis omnino infallibilis: hinc Chriſtus numquam Judæos arguit quod illis hiſtoricis libris divinam auctoritatem adſcriberent, immo nonnullos tamquam divinos laudavit.

Tertia pars ejuſdem minoris propoſitionis probatur, ſeu libros propheticos conſcriptos fuiſſe Dei inſtinctu & auctoritate, oſtenditur ex eventu quo docemur ea, quæ prædixerant, quæque fere ex hominum arbitrio pendebant, fuiſſe completa, ut patet de regno tribus Judæ, Geneſis 49. de annorum 70. captivitate, de Cyri regis nomine, & in Judæos quos liberaret benevolentia, Iſaiæ 45. Tractant illud argumentum S. Auguſtinus l. 12. de Civitate Dei, cap. 10. & lib. 13. contra Fauſtum cap. 12. necnon epiſtola 14. S. Gregorius homilia 1. de adventu, Origenes cap. 1. lib. de principiis.

Quarta pars ejuſdem minoris oſtenditur ex duplici capite. *Primo.* Morum regulæ, quæ libris ſapientialibus continentur, puriſſimæ ſunt, nihilque admixtum habent terreni; nimirum hominem ſeparant a creatis omnibus, immo & a ſeipſo, ut veritatis, quæ Deus eſt, cognitioni, & amori totum ſe tradat. Sapientiales, qui continentur in canone Judæorum, habiti ſunt pro divinis ab eorumdem Judæorum ſynagoga: unde nonnulli, ut jam dictum eſt, in novo teſtamento a Chriſto & Apoſtolis laudati ſunt.

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, invicte demonſtratur veritas noſtræ concluſionis, ſeu, ſingulos veteris teſtamenti libros, qui erant canone Judæorum, eſſe divinæ auctoritatis.

CONCLUSIO 2. Libri novi teſtamenti, qui bibliis continentur, divinæ ſunt auctoritatis.

Probatur. Illi libri ſunt divinæ auctoritatis, qui conſcripti ſunt ab iis qui divinitus miſſi ſunt ad prædicandum Evangelium: atqui libri novi teſtamenti conſcripti fuerunt a viris, qui divinitus miſſi ſunt ad prædicandum Evangelium: ergo libri novi teſtamenti; qui bibliis continentur, divinæ ſunt auctoritatis.

Major patet, quia eos, qui primum divinitus miſſi ſunt ad prædicandum Evangelium; oportuit eſſe viros maxime ſanctos & omnino infallibiles, ſeu qui nec decipi, nec decipere potuerint; alioquin Deus male conſuluiſſet ſanctitati, & veritati, quas Eccleſiæ ab eis ædificandæ conferre decreverat; unde probatur minor. Ii divinitus miſſi ſunt, qui in ſuæ miſſionis confirmationem vera patraverunt miracula: neque enim vera miracula, cum a Deo ſint, fieri poſſunt in mendacii confirmationem: atqui ſcriptores librorum novi teſtamenti in ſuæ miſſionis confirmationem vera patrarunt miracula, ea nimirum, quæ in novo teſtamento referuntur; neque enim ſuppoſititii ſunt libri novi teſtamenti, cum pro veris habiti ſint & Apoſtolorum temporibus, & proxime ad nos uſque ſequentibus ætatibus: quippe laudantur, tum ab Apoſtolorum coætaneis, tum a proxime ſubſequentibus ſcriptoribus, ut videre eſt in Ignatio, Polycarpo, Irenæo, Juſtino, Athenagora, Tertulliano, Origene, Cypriano. Si autem ſuppoſititii non ſunt illi libri, impoſſibile eſt, ut falſa ſint facta, quæ in eis referuntur; alioquin ſtulte omnino egiſſent Apoſtoli, ac diſcipuli facta illa in confirmationem fidei referentes coram iis, qui ibidem dicuntur fuiſſe eorumdem factorum oculati teſtes; ſtulte pariter egiſſent tot homines, alioquin ſapientiſſimi, qui pro factorum illorum veritate mortem libentiſſime ſubierunt.

Digitized by Google

CAPUT IV.

De Scripturarum auctore.

Not. HOc in articulo quæſtio eſt, 1. de principali ſcripturæ auctore; 2. de inſtrumentali, ſeu de iis hominibus, quorum opera conſcripti ſunt Bibliorum libri. Conferent ea, quæ hic dicentur, ad eorum confirmationem, quæ capite ſuperiore dicta ſunt.

CONCLUSIO 1. Deus eſt principalis auctor ſcripturarum, quæ Bibliis continentur.

Probatur. Earum ſcripturarum Deus eſt principalis auctor, quæ divinæ ſunt auctoritatis; neque enim alicui libro auctoritas divina aliunde poteſt evinci, quam ex eo, quod Deus ſit illius auctor: atqui ut oſtenſum eſt ſuperiori articulo, libri ſcripturarum, quæ Bibliis continentur, divinæ ſunt auctoritatis: ergo, &c.

Quæres 1. quo ſenſu Deus dicatur ſcripturarum principalis auctor.

Reſp. eo ſenſu, quod eas Apoſtolis, & diſcipulis ſuggeſſerit, ac dictando quaſi adſpirarit: *Ipſe hæc*, inquit Gregorius Magnus præfat. in librum Job, *ſcripſit, qui hæc ſcribendo dictavit; ipſe ſcripſit, qui & illius operis inſpirator extitit.* Eam doctrinam hauſit Gregorius Magnus ex hiſce verbis 2. Petri c. 1. *Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.*

Quæres 2. quomodo Deus dictarit Biblia.

Reſp. Deum eo ſenſu dictaſſe Biblia, quod Sacrorum Scriptorum mentem, voluntatem, & manum multo perfectius, quam ſolent homines, qui quædam Scribis dictant, affecerit.

Et quidem 1. mentem affecit tribuendo earum rerum, quæ dictavit, cognitionem, vel immediate eam imprimendo menti, vel mediate per ſenſus nimirum. 2. Voluntatem movit, inſpirando, excitando, impellendo, ut vellent fideliter exſcribere, quæ menti revelata fuerunt. 3. Manui adfuit, ne rem pro re, verbum pro verbo, litteram pro litera ſcriberent. Neceſſaria autem fuit ea ſingularis Dei in ſacrum Scriptorem protectio, ut quævis incogitantia, & error vitarentur.

CONCLUSIO 2. Homines fuerunt inſtrumentalis Bibliorum cauſſa.

Probatur. Ii ſunt inſtrumentalis Bibliorum cauſſa, quibus Deus præcipuus, ut dictum eſt, eorum auctor, uſus eſt, ut ea ſcriptis mandaret: atqui Deus hominibus uſus eſt, ut Biblia ſcriptis mandaret, Moyſe nimirum, Prophetis, Apoſtolis & Diſcipulis.

Quæres 1. an omnia, quæ ſcripta ſunt in Bibliis, divinitus dictata ſunt.

Reſp. Id quod quæritur negaſſe duplicis generis homines.

Primo quidem olim Anomæi (ut videre eſt apud Epiphanium Hæreſi 76.) nuper Eraſmus Annot. 2. in cap. 2. Matthæi, contenderunt a Prophetis, Evangeliſtis, aliiſque Sacris Scriptoribus, nonnulla interdum ſcripta fuiſſe ſecundum hominem, hoc eſt, in quibus aut memoria lapſi ſint, aut minus certa conſcripſerint.

Secundo. Extiterunt alii, qui aſſeruerunt Bibliorum auctores vera quidem ſemper ſcripſiſſe, ſed non omnia ex motu, & inſpiratione Spiritus ſancti, quippe ajebant, ſunt aliqua, quæ Spiritus ſancti majeſtatem non decent, ut illud 2. ad Timoth. 4. *de penula*, quam Paulus ait ſe Troade reliquiſſe, nec non illud Tobiæ cap. 11. de cane Tobiæ, caudam movente.

Sed dicendum eſt falſum eſſe omnino duplex illud reſponſum. Ratio eſt, quia ſi quid vel minimum, ſit in Scripturis, de quo dubitari poſſit, an Spiritu ſancto dictante ſcriptum ſit, nullum erit Scripturæ caput, de quo idem dubium eſſe non poſſit, ſicque ex Auguſtino lib. 1. de doctrina Chriſti cap. 37. *tota Scripturarum vacillaret auctoritas, ideoque & fidei noſtræ.*

Ad argumentum vero petitum ex rebus, quas adverſarii contendunt non decere Dei majeſtatem, dicendum eſt, eas Dei nec bonitate, nec majeſtate eſſe indignas, quia cum majoribus conjunguntur, & ſuam aliunde habent utilitatem; nonnunquam enim ſunt circumſtantiæ, quibus facta redduntur certiora.

Quæres 2. An Bibliorum Scriptores libere ſcripſerint.

Reſpondent nonnulli Sacros Scriptores a Spiritu ſancto ita correptos fuiſſe, ac incitatos, ut libere quidem libertate voluntatis, ſed non libertate indifferentiæ ſcripſerint; hoc eſt voluntarie quidem eos ſcripſiſſe, ſed non ita, ut potuerint non ſcribere.

Reſpondent alii, quibus ſubſcribimus, Scriptores Sacros libere ſcripſiſſe Biblia. 1. id Origenes lib. 3. de principiis cap. 2. variis argumentis probat. 2. Deus ſolet hominibus tamquam inſtrumentis uti modo, qui eorum naturæ congruit: per eas igitur liberas ex parte hominum actiones operatur. 3. Facilitas tum loquendi, tum ſcribendi, qua donati ſunt Bibliorum auctores, ſummam quidem, ac maxime perſpicuam in eorum mente rerum cognitionem arguunt, ſed non important in voluntate ſcribendi neceſſitatem. 4. Uberius, ac efficax auxilium, quo Spiritus ſanctus adjuvit Scriptores Sacros, cum voluntatis libertate cohæret quam maxime, ut docent Theologi in tractatu de gratia.

Nec alicujus eſt momenti, quod objicit Abulenſis, Moyſem nempe ſi liber fuiſſet,

numquam hoc elogium de ſeipſo ſcripturum fuiſſe: *Erat enim Moyſes vir mitiſſimus*. Nam id ſcripſit Moyſes, tum ex peculiari afflatu Spiritus ſancti, tum ex ſpeciali Dei præcepto: afflatus autem ille, præceptum illud cohæret cum arbitrii libertate.

CAPUT V.

De Scripturarum Canone.

Not. 1. CAnon ſumitur *primo* pro norma, ad quam ars aliqua, vel opus exigitur; eo ſenſu eccleſiaſticæ ſanctiones vocantur Canones. Sumitur *ſecundo* pro rerum quarumdam numero, ſeu catalogo: ſic in Concilio Laodiceno cap. 24. catalogus Clericorum, qui miniſtrant in Eccleſia, dicitur Canon.

Not. 2. Certum eſt Scripturas Sacras eſse canonicas utroque mox tradito ſenſu: ſunt enim *primo*, tum fidei, tum morum norma: *Secundo*, certo ac determinato numero, ſeu catalogo continentur; idque oſtenditur ex Auguſtino, qui lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 6. ſic loquitur: *Afferamus divinam ſtateram de Scripturis ſanctis tamquam de theſauris dominicis;* hæc etiam habet idem S. Pater lib. 5. contra Creſconium cap. 31. *Salubri vigilantia Canon Eccleſiaſticus conſtitutus eſt, ad quem certi Prophetarum, & Apoſtolorum libri pertineant, quos omnino judicare non audemus, & ſecundum quos de ceteris, vel fidelium, vel infidelium liber judicamus*. Oſtenditur iterum ex Concilio Tridentino, quod ſeſſionem quintam ſic inſcribit: *Decretum de Canonicis Scripturis*; earum catalogum *indicem* appellat: *ſacrorum*, inquit, *librorum indicem huic decreto adſcribendum cenſuit*. In decreti calce ſic, recenſito eorum indice, loquitur: *Si quis libros ipſos integros . . . . . pro ſacris, & canonicis non ſuſceperit . . . . . . anathema ſit*.

Not. 3. Scripturarum Canon ſumptus, ut mox dictum eſt, pro catalogo, ſeu indice librorum Sacrorum, hoc eſt, qui divinæ ſunt auctoritatis, alius fuit Judæorum, alius Catholicorum, alius Hæreticorum; de triplici illo Canone ſubſequentibus articulis eſt a nobis dicendum.

ARTICULUS I.

De Canone Judæorum.

No. 1. HIc methodi cauſsa quæremus: 1. quot libros complectatur Judæorum Canon: 2. an olim plures, quam nunc ſunt, continuerit: 3. a quo confectus fuerit ille Canon.

CONCLUSIO 1. Judæorum Canon, nec plures, nec pauciores, quam viginti duos libros complectitur.

Probatur 1. Nec plures, nec pauciores libri ſunt in Canone Judæorum, quam Joſephus, vetus Eccleſia Chriſtiana, hodierna Judæorum ſynagoga recenſent: atqui Joſephus, vetus Eccleſia Chriſtiana, hodierna Judæorum ſynagoga, nec plures, nec pauciores, quam viginti duos libros recenſent in Judæorum Canone: ergo nec plures, nec pauciores ſunt, quam viginti duo.

Minor propoſitio ſic per partes oſtenditur. *Primo* Joſephus, quem, cum ſacerdos eſſet, fugere non potuit, quinam eſſent apud ſuam gentem libri Canonici, lib. 1. contra Appionem conceptis terminis aſſerit omnia, quæ ad ſuam gentem ſpectarent, duobus tantum ſupra viginti libris contineri. *Secundo* Origenes apud Euſebium lib. 6. hiſtoriæ cap. 23. Synopſis, quæ tribuitur Athanaſio, Epiphanius lib. 1. Hæreſi 8. S. Hilarius præfatione in Pſal. Hieronymus in prologo galeato definiunt apud Judæos viginti duos tantum libros extare, qui exiſtimentur eſſe divinæ auctoritatis. *Tertio* nec plus nec minus, quam viginti duos, hodiernorum Judæorum Biblia complectuntur.

Objicies. Melito Sardenſis apud Euſebium hiſt. lib. 4. cap. 26. ſcribit Judæorum Canonem complecti viginti quatuor libros Sacros: Ephanius Hæreſi 8. numerat in eodem Canone libros viginti ſeptem; ergo male aſſeritur, quod ſint tantum viginti duo.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ſcriptores in argumento laudati nonnullos ex libris, de quibus loquitur Joſephus, in duos aut plures partiuntur: e contra Joſephus libros, quos illi auctores partiuntur, tanquam unum numerat.

Qui cum Joſepho ſentiunt, ſeu qui viginti tantum duos veteris teſtamenti libros numerant, ponunt, *primo* libros Moyſis quinque, *ſecundo* prophetarum libros octo, nimirum, Joſue, Judices cum Ruth, *tertio* Samuelis duos velut unum librum, *quarto* Regum duos velut unum, id eſt, tertium, & quartum, *quinto* Iſaiam, *ſexto* Jeremiam cum Threnis, *ſeptimo* Ezechielem, *octavo* librum unum duodecim minorum prophetarum, *nono* hagiograhos libros novem, ſcilicet, Job, David, Proverbia, Eccleſiaſten, Canticum Canticorum, Danielem, Paralipomena, Eſdræ duos, ut unum, & Eſtherem.

Qui

Digitized by Google

Qui autem viginti quatuor conſtituunt, avellunt Ruth a libro Judicum, & Threnos a Jeremia; ſicque duos libellos adjungunt duobus viginti ſuperioribus.

Qui vero viginti ſeptem recenſent, tripliciter id agunt. Nam *primo* S. Epiphanius libro de pond. & menſ. ex Pſalterio libros quinque conſtituit, & adjungit Threnos, & epiſtolam Baruch; *ſecundo* duobus & viginti ſupra numeratis addit Ruth, libros duos Regum, unum ex Paralipomenis, ex Eſdra unum; *tertio* idem S. Pater Hæreſi 8. ſuis cum numeris omnes veteris teſtamenti libros recenſet: *quinque Moyſis, ſextus Joſue, ſeptimus Judices, octavus Ruth, nonus Job, decimus Pſalterium, undecimus Proverbia, duodecimus Eccleſiaſtes, decimus tertius Canticum, decimus quartus Regum primus, decimus quintus, decimus ſextus, decimus ſeptimus, Regum ſecundus, tertius, quartus, decimus octavus Paralipomenon primus, decimus nonus Paralipomenon ſecundus, vigeſimus Iſaias, vigeſimus primus duodecim Prophetæ minores, vigeſimus ſecundus Jeremias, vigeſimus tertius Ezechiel, vigeſimus quartus Daniel, vigeſimus quintus Eſdræ primus, vigeſimus ſextus Eſdræ ſecundus, vigeſimus ſeptimus Eſther*: hactenus Epiphanius.

CONCLUSIO 2. Olim apud Judæos plures erant libri, quam nunc ſint in eorum Canone, & eſſent Joſephi temporibus.

Probatur. Scripturæ recenſent libros, qui jam non ſunt in Canone Judæorum: ii autem viginti numerantur, Primus, liber *Bellorum Domini*, Num. 21. ſecundus, liber *Juſtorum*, ſeu liber *Recti*, Joſue cap. 10. tertius, liber *Verborum*, ſeu rerum geſtarum *Salomonis*. 3. Reg. cap. 11. quartus, liber *Verborum Regum Iſrael*. 3. Reg. cap. 14. quintus, liber *Verborum Regum Juda*, ibidem, ſextus *Samuelis libri*, 1. Paralip. capite ultimo, ſeptimus, alius quidem *Samuelis liber*, 1. Reg. cap. 10. Octavus *Nathani*, 1. Paralip. cap. 29. nonus *Gad Prophetæ*, ibidem, decimus *Abiæ Prophetæ*, 3. Reg. cap. 5. undecimus *Abdonis Prophetæ*, 2. Paralip. cap. 9. duodecimus *Jehu Prophetæ*, 2. Paralip. cap. 20. decimus tertius *Cozai Prophetæ*, 2. Paralip. cap. 33. decimus quartus *Salomonis tria millia Parabolarum*, 3. Reg. cap. 4. decimus quintus *Salomonis Cantica quinquies mille*, ibidem ex textu græco ſeptuaginta, & ex vulgata editione, ſed ex latina ad textum Hebræorum correcta, *Cantica quinque ſupra mille*, decimus ſextus *Salomonis phyſica*, ibidem, decimus ſeptimus, liber *Enoch*, ut ex Judæ epiſtola collegit S. Auguſt. lib. 15. de Civit. cap. 23. decimus octavus epiſtola *Eliæ Prophetæ*, 2. Paralip. cap. 21. decimus nonus *Jeremiæ deſcriptiones*, 2. Mach. 2. vigeſimus *Joannis Hircani liber dierum*, 1. Mach. cap. ult.

Libris quos ex ſcriptura hactenus recenſuimus addi poſſent, 1. liber Eldal, & Medad, apud Athanaſium in ſynopſi. 2. In eadem ſynopſi, ultra centum, & quinquaginta Pſalmos, *Pſalmus unus*, qui legitur in græcis exemplaribus, & in græcorum horologio. 3. In eadem ſynopſi, pluribuſque aliis auctoribus *teſtamentum Moyſis*, reperitur.

Quæres 1. an libri, qui mox recenſiti ſunt, aliquando fuerint Canonici apud Judæos.

Reſp. quadruplicem eſſe de propoſita quæſtione auctorum ſententiam.

Prima Origenis, qui præfatione in Cantica, dubitat, an libri, de quibus agitur, fuerint aliquando Canonici.

Secunda, Joannis Druſii, qui epiſt. 101. cenſet eos fuiſſe ſacros, ſed negat fuiſſe Canonicos.

Tertia, quæ eſt Serarii, docet nonnullos ex iis libris fuiſſe Canonicos, ſed non omnes.

Quarta, eſt S. Auguſtini, qui docet eos libros, nec ſacros fuiſſe, nec Canonicos: ſic enim loquitur lib. 18. de civit. Dei cap. 38. „ Nec enim videri debet, quod ſuſpecta habeantur, quæ ſub tantæ antiquitatis nomine proferuntur; quandoquidem in ipſa hiſtoria regum Judæ, & regum Iſrael, quæ res geſtas continet, de quibus eidem Scripturæ Canonicæ credimus, commemorantur plurima, quæ ibi non explicantur, & in libris aliis inveniri dicuntur, quos Prophetæ ſcripſerunt, & alicubi eorum quoque prophetarum nomina non tacentur, nec tamen inveniuntur in Canone, quem populus Dei recipit. Cujus rei, fateor, cauſſa me latet, niſi quod ego exiſtimo, etiam ipſos, quibus ea, quæ in auctoritate religionis eſſe deberent, ſanctus utique ſpiritus revelabat; alia, ſicut homines hiſtorica diligentia; alia, ſicut prophetas inſpiratione divina ſcribere potuiſſe; atque hæc ita fuiſſe diſtincta, ut illa tamquam ipſis, iſta vero tamquam Deo per ipſos loquenti, judicarentur eſſe tribuenda, ac ſi illa pertinerent ad ubertatem cognitionis, hæc ad religionis auctoritatem, in qua auctoritate cuſtoditur Canon; præter quem, ſi qua jam etiam ſub nomine verorum prophetarum ſcripta proferuntur, nec ad ipſam copiam ſcientiæ valent, quoniam utrum eorum ſint, quorum eſſe dicuntur, incertum eſt, & ob hæc eis non adhibetur fides, maxime his, in quibus etiam contra fidem librorum Canonicorum quædam leguntur, propter quod ea illorum non eſſe apparet: " hactenus S. Doctor.

Ex iis S. Auguſtini verbis patet S. Doctorem aſſerere, 1. nonnullos ex iis libris fuiſſe a Prophetis conſcriptos, 2. ſe neſcire, cur relati non ſint in antiquum Judæorum Ca-

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

nomen, 3. veriſimile eſſe Prophetas eos ſcripſiſſe, ut homines, non autem ut Prophetas, 4. eos libros propter rationem mox allatam pertinuiſſe non ad religionis auctoritatem, ſed ad cognitionis ubertatem.

Quæres 2. an ii libri, de quibus in præcedenti quæſtione, jam extent alicubi, & cur, ſi non extent, tandem perierint.

Reſp. ad 1. eos libros nullibi jam extare; ita nimirum docent Catholici, Hæretici, Judæi, ut Abenezra in Num. c. 21. Hinc concluditur *librum Recti & librum Bellorum Domini*, qui hodie ſunt apud Hebræos, a recentioribus Rabbinis conſcriptos fuiſſe: ille quidem a R. Tham, iſte a Ralbag.

Reſp. ad 2. mirum non eſſe in ſententia S. Auguſtini, quod illi libri perierint, cum ex eo S. Doctore, ad religionis auctoritatem non pertinerent; unde etiam mirum non eſt, cur in novo teſtamento nuſquam citentur: mirum pariter non eſt, cur divina providentia eos perire paſſa fuerit.

CONCLUSIO 3. Eſdra auctor eſt Judæorum Canonis.

Probatur. Ille eſt auctor Canonis Judæorum; qui in unum corpus redegit, ordinavitque libros Sacros: atqui Eſdras in unum corpus redegit, ordinavitque libros ſacros; id nimirum docere videntur Chryſoſtomus hom. 8. in epiſtolam ad Hebræos, Hilarius, & Theodoretus præfatione in Pſalm. ſed ante eos Irenæus lib. 3. cap. 25. Tertullianus libro de habitu mulierum, Clemens l. 1 Stromatum.

Quæres 1. num ante Eſdræ tempora non extaret apud Judæos aliquis Scripturarum Canon.

Reſp. ante Eſdræ tempora extitiſſe quidem apud Judæos libros ſacros, qui ante ipſum ſcripti fuerant; ſed in unum ſcripturarum Canonem, ſeu catalogum ex ordine redacti non fuerant.

Quæres 2. quo ſenſu Eſdras dicatur Judaici Canonis auctor.

Reſp. circa propoſitam quæſtionem eſſe duplicem ſententiam.

Prima eorum eſt, qui docent 1. univerſam Scripturam ſacram periiſſe tempore captivitatis Babylonicæ: nempe in urbis excidio, & incendio templi. Docent 2. eam ab Eſdra abſque ullius exemplaris ope, ſolo Spiritus ſancti afflatu, fuiſſe per quadraginta dies dictatam quinque viris, qui ſumma celeritate excipiebant, quæ ab Eſdra proferebantur. Nituntur ii auctores cap. 14. libri quarti Eſdræ, ubi eorum opinio expreſſis verbis aſſeritur.

Altera ſententia eorum eſt, qui cenſent non omnia ſcripturarum exemplaria extitiſſe in Templo Jeroſolymitano cum a Chaldæis combuſtum eſt; ac proinde non omnia tunc periiſſe; & conſequenter Eſdram eo ſenſu eſſe Judaici Canonis auctorem, quod cum eſſet Scriba doctus, collatis inter ſe pluribus exemplaribus, errata correxit, quæ per Scribarum aut incuriam, aut imperitiam in ſacros libros irrepſerant, tum etiam, quod (ut jam dictum eſt) ſcripturas in unum corpus ex ordine redegerit.

Nos ſecundæ illi opinioni ſubſcribimus. Nam 1. quartus Eſdræ liber, cujus teſtimonio prior ſententia nititur, tantum abeſt, ut ſit Canonicus, quin potius pluribus in locis Judaicis fabulis refertus ſit. 2. Quis in animum inducat ſuum, incenſo Jeroſolymorum templo, nullos ſacros codices apud privatos Judæos remanſiſſe, & præſertim apud Ezechielem, Danielem, Jeremiam, Aggæum, Zachariam, Mardochæum, & ipſum Eſdram, alioſque pios, præſertim ex Tribu Levi, qui tunc in humanis agebant, & quibus cordi erat Dei lex?

Quæres 3. An Canon, quem Eſdras correxit, ab Eſdra tantum ſuam auctoritatem habuerit?

Reſp. negat. auctoritatem nimirum ſuam habuit Canon ille ab ſynagoga Judæorum, quæ tunc in ampliſſimum cœtum coacta, Eſdrinum Canonem probavit: id innuunt laudati ſuperius Patres: id quoque videre eſt in Rabbinorum operibus.

ARTICULUS II.

De Canone Catholicorum.

Not. 1. CAtholicorum Canon ſpectari poteſt, vel reſpectu librorum veteris teſtamenti, vel reſpectu librorum novi teſtamenti.

Not. 2. Eccleſia Catholica ſpectari poteſt, vel in prioribus ſæculis, vel in hiſce poſterioribus, hoc eſt, vel ante Concilii Tridentini tempora, vel poſt tempora Concilii Tridentini.

§. I. *Quinam libri ſemper fuerunt in Canone Catholicorum.*

CONCLUSIO 1. In omnibus Eccleſiis Catholicis, ſcripturarum Canon quovis ſæculo hoſce veteris teſtamenti libros complexus eſt; Pentateuchum Moyſis, librum Joſue, Judicum, Ruth, Regum quatuor, Paralipomenon duos, Eſdræ & Nehemiæ duos, Job, Pſalterium 150. Pſalmorum, Proverbia, Eccleſiaſten, Canticum Canticorum, Prophetas majores quatuor, Prophetas minores duodecim.

Probatur. Eos libros ſemper complexus eſt Canon omnium Eccleſiarum Catholicarum, quos omnes omnino Eccleſiæ Catholicæ ſemper

per agnoverunt divinæ eſſe auctoritatis: atqui omnes omnino Eccleſiæ ſemper agnoverunt libros, de quibus in concluſione, eſſe divinæ auctoritatis: ergo ſemper eos complexus eſt Eccleſiæ Catholicæ Canon.

Minor propoſitio oſtenditur, 1. teſtimonio Summorum Pontificum: quotquot enim a Chriſto, ad hæc uſque tempora recenſuere divinos veteris Teſtamenti libros, eorum omnium meminerunt, de quibus agitur in concluſione: idque videre eſt in Innocentii papæ I. Epiſtola 3. quæ eſt ad Exuperium Toloſanum; videre eſt etiam in Gelaſii I. decreto de libris ſacris. Idem evincitur ex pluribus Conciliis, Laodicæno nimirum Canone 59. Carthaginienſi III. Canone 47. Tridentino ſeſſ. 2.

Oſtenditur 2. auctoritate Patrum. Græci eos libros laudant tanquam divinos, Origenes apud Euſebium l. 6. hiſtoriæ cap. 18. ipſe etiam Euſebius lib. 3. hiſtoriæ cap. 25. Athanaſius in ſynopſi, Cyrillus Jeroſolymitanus catecheſi 4. Patres Latini iiſdem libris divinam auctoritatem tribuunt, Hieronymus tum in prologo Galeato, tum in epiſtola ad Paulinum de ſtudio ſcripturarum, ad Rufinum in explicatione ſymboli, Auguſtinus lib. 2. de doctr. Chriſt. cap. 8. Iis autem Latinis Patribus præiverat Hilarius præfatione in Pſalmos.

CONCLUSIO 2. In omnibus Catholicis Eccleſiis Scripturarum Canon hoſce novi teſtamenti libros quovis ſæculo complexus eſt, Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis, Acta Apoſtolorum, omnes Pauli epiſtolas, ea tantum excepta, quæ eſt ad Hebræos; duas epiſtolas canonicas, videlicet Petri unam, Joannis alteram.

Probatur eodem argumento, quo aſſerta fuit præcedens concluſio, auctoritate nimirum Summorum Pontificum, Conciliorum, Patrum tum Latinorum, tum Græcorum, qui in præcedentis concluſionis teſtimonium laudati ſunt; nempe ii Pontifices, ea Concilia, ii Patres libros, de quibus eſt hic quæſtio, retulerunt in Eccleſiæ Canonem iiſdem locis, quæ ibidem laudata ſunt.

§. II. *Quoniam libri non fuerint ſemper in omnium Eccleſiarum Canone.*

CONCLUSIO. Plures libri, qui nunc ſunt Sacri, non fuerunt ſemper in omnium Eccleſiarum Canone, nimirum Eſther, Baruch, Danielis pars, Tobias, Judith, Sapientia, Eccleſiaſticus, Machabæorum primus & ſecundus, Marci, Lucæ, Joannis, partes quædam, epiſtola ad Hebræos, epiſtola Jacobi, poſterior Petri: primæ Joannis particula, ſecunda & tertia Joannis, epiſtola Judæ, Apocalypſis.

Probatur concluſio. Eos libros quovis ſæculo complexus non eſt omnium Eccleſiarum Canon, de quorum auctoritate nonnulli Patres, nonnullæ Eccleſiæ olim dubitarunt: atqui nonnulli Patres, nonnullæ Eccleſiæ dubitarunt de auctoritate librorum, de quibus agitur in concluſione: ergo omnium Eccleſiarum Canon eos libros, quovis ſæculo complexus non eſt. Minor propoſitio oſtenditur per partes.

Primo. Tres graviſſimi ſcriptores, Eſtheris librum rejecerunt ex Canone, nempe Melito Sardenſis apud Euſebium lib. 4. hiſt. cap. 26. Athanaſius in ſynopſi, Gregorius Nazianzenus in ſuo de genuinis ſcripturis carmine.

Præterea inter eos, qui Eſtheris libro divinam auctoritatem tribuerunt, nonnulli negarunt ſeptem poſtrema capita eſſe genuinas ejuſdem libri partes; unde putarunt eas, tamquam adulterinas, ab ipſo libro reſecari debere. In ea ſententia fuiſſe Hieronymum colligitur ex ejus in hunc librum præfatione: nempe ait ſe ex Hebræo in Latinum vertiſſe librum illum, prout in Hebraicis exemplaribus legitur: at in Hebraicis exemplaribus ea capita non reperiuntur, ipſo Hieronymo teſte, qui monet, ſe non ex Hebræis codicibus, ſed ex vulgata editione deprompſiſſe ſeptem illa capita. Hieronymo ante Concilium Tridentinum ſubſcripſere Nicolaus Lyranus, Dionyſius Carthuſianus, Cardinalis Cajetanus in ſuis in hunc librum commentariis; immo & poſt Concilium Tridentinum Sixtus Senenſis libr. 1. & 8. Biblioth. S.

Secundo. Liber Baruch a Hieronymo non eſt habitus pro Canonico: ſic enim loquitur S. Doctor præfatione in Jeremiam: *Librum autem Baruch notarii ejus*, Jeremiæ, *qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermiſimus*. Idem S. Doctor eum pariter prætermittit in ſuo Prologo Galeato, ubi veteris teſtamenti libros recenſet. Hieronymo adhæſit inter Catholicos Joannes Driedo lib. 1. de ſcripturis & dogmatibus Eccleſiaſticis, cap. ult.

Tertio. Judæi reſecant ex Danielis libro hymnum trium puerorum, qui habetur cap. 3. necnon Suſannæ hiſtoriam, quæ legitur c. 13. & hiſtor. draconis, quem Daniel interfeciſſe dicitur cap. 14. Hebræis eo in capite adhærere videtur Hieronymus præfatione in Danielem, ubi ſic loquitur: *Hæc idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis oſtenderem, qui apud Hebræos, nec Suſannæ habet hiſtoriam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, draconiſque fabulas, quas nos, quia in toto orbe diſperſa ſunt, veru antepoſito, eaſque jugulante, ſubjicimus, ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncaſſe.* Julius Africanus apud

Euſebium hiſt. lib. 6. cap. 13. Suſannæ hiſtoriam rejicit tanquam adulterinam. Subſcribit Joannes Driedo lib. 1. de ſcripturis & dogmatibus Eccleſiaſticis cap. ult.

Quarto. Libros Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Machabæorum Hieronymus expungit ex Canone: hæc enim habet in Prologo Galeato: *Hic prologus, Scripturarum quaſi Galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in latinum, convenire poteſt, ut ſcire valeamus, quidquid extra, hoc eſt, inter Apocrypha eſt ponendum: Idcirco Sapientia, quæ vulgo Salomoni adſcribitur, & Jeſu filii Sirach liber, & Judith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in Canone, Machabæorum primum librum Hebraicum reperi, ſecundus Græcus eſt*. Eum vero duplicem Machabæorum librum inter Canonicos non recenſet in eodem prologo, ubi texit Canonicorum catalogum. Hieronymo præiverat Melito Sardenſis apud Euſebium hiſt. lib. 6. Athanaſius in ſynopi, Concilium Laodicenum Canone 55.

Quinto. Ultimum caput Marci non fuiſſe ab omnibus, etiam Catholicis, receptum Hieronymi tempore, ſcribit ipſemet Hieronymus in epiſtola ad Hedibiam quæſt. 3. Hoc autem fundamento nitebantur, quod olim inſerta eſſent quædam, quæ Manichæiſmum redolerent; iſta nimirum verba: *Et illi ſatisfaciebant, dicentes ſæculum iſtud iniquitatis, & incredulitatis ſubſtantia eſt, quæ non ſinit per immundos ſpiritus veram Dei apprehendi virtutem, idcirco jam nunc revela juſtitiam tuam*. Ita Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos ante medium.

Sexto. Quidam olim in dubium revocarunt hiſtoriam de ſudore Chriſti ſanguineo, angelica apparitione, & conſolatione, quæ Lucæ 22. legitur. Eorum qui ſic opinati ſunt, meminit Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos.

Septimo. Adulteræ mulieris hiſtoriam, quæ legitur Joannis 8. capite, non fuiſſe olim certæ fidei, Eraſmus, ex Euſebio, ſcribit in hujus loci annotatione.

Octavo. Contendunt aliqui dubium olim fuiſſe, an hæc verba, quæ habentur capite ultimo 1. epiſtolæ Joannis: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt*, genuina ſint Joannis verba. Rationes, quibus illud dubium nitebatur, videre eſt apud Eraſmum in hujuſce loci annotatione.

Nono. An epiſtola ad Hebræos Pauli eſſet, & an in Canonem referri deberet, dubitarunt quidam veteres, Hieronymo teſte, qui in epiſtola ad Paulinum ſic loquitur: *Paulus Apoſtolus ad ſeptem ſcribit Eccleſias: octavo enim ad Hebræos a pleriſque extra numerum ponitur*. Ex iis, qui epiſtolæ, de qua agitur, divinam actoritatem tribuebant, nonnulli dubitarunt, an Barnabæ, Lucæ, Pauli, aut alterius eſſet Apoſtoli. Hæc de ea ſcribit Hieronymus in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum: *Epiſtola autem, quæ fertur ad Hebræos, non ejus* Pauli, *creditur propter ſtyli, ſermoniſque diſtantiam, ſed vel Barnabæ juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangeliſtæ juxta quoſdam, vel Clementis, Romanæ poſtea Eccleſiæ Epiſcopi, quem ajunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe, & ornaſſe ſermone*. Idem tamen Hieronymus cenſet eam epiſtolam eſſe ipſiuſmet Pauli; hæc enim verba mox laudatis ſubjicit: *Vel certe, quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter invidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputaverat, ſcripſerat ut Hebræus Hebrais Hebraice, ideſt, ſuo eloquio diſertiſſime, ut ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in græcum, & hanc cauſſam eſſe, quod a ceteris Pauli epiſtolis diſcrepare videatur*. Cajetanus paullo ante Concilium Tridentinum iis adhæſit, quibus olim fuit dubium, an ad Hebræos epiſtola ipſiuſmet eſſet Pauli.

Decimo. Epiſtolam Jacobi, poſtremam Petri, ſecundam & tertiam Joannis, epiſtolam Judæ olim non fuiſſe ab omnibus Eccleſiis admiſſas, teſtatur Euſebius hiſtor. lib. 2. cap. 23. *ſciendum eſt*, inquit, *quod a nonnullis non recipiantur*. De Jacobi epiſtola hæc habet Hieronymus in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum: *Unam tantum ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem catholicis eſt, quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine ejus edita aſſeritur, licet paullatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem*. Aſſerit ibidem laudatus auctor, quod *Petri ſecunda a pleriſque ejus eſſe negetur, propter ſtyli cum priore diſſonantiam*, de Juda hæc ibidem ait: *At Judas frater Jacobi parvam quidem, quæ de ſeptem catholicis eſt, epiſtolam reliquit, & quia de libro Enoch, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, a pleriſque rejicitur*. Idem in eodem catalogo aſſerit dubitaſſe nonnullos veteres de ſecunda, & tertia epiſtola Joannis.

Undecimo. Apud Euſebium, Cajus quidam, antiquus ſcriptor, cenſuit Apocalypſim eſſe Cerinthi hæretici fœtum, Euſebio teſte lib. 3. hiſtor. cap. 28. Dionyſius Alexandrinus apud eumdem Euſebium lib. 7. cap. 23. libri quidem divinam auctoritatem agnoſcit, ſed dubitat, num ſit Joannis Apoſtoli, an alterius Joannis. Concilium Laodicænum eumdem librum non retulit in ſuum Scripturarum Canonem. Hieronymus in epiſtola ad Dardanum teſtatur plures e veteribus græcis de Apocalypſeos auctoritate dubitaſſe.

§. III.

§. III. *Quinam libri jam ſint in omnium Eccleſiarum Catholicarum Canone.*

CONCLUSIO. In omnibus Eccleſiis Catholicis, ſcripturarum Canon complectitur, 1. eos omnes libros, qui erant in veteri Canone Judæorum; 2. eos quoque complectitur, de quibus nonnulli dubitarunt, an eſſent in Judæorum Canone, Baruch nimirum, & Eſtherem; 3. hoſce libros continet, Sapientiam, Tobiam, Judith, Eccleſiaſticum, primum & ſecundum Machabæorum, quos certum eſt non fuiſſe in hebraicis Judæorum Bibliis: 4. Evangelia quatuor, Acta Apoſtolorum, & eas epiſtolas Canonicas, de quarum auctoritate nuſquam inter catholicos dubitatum eſt: 5. eas etiam epiſtolas, de quibus nonnullæ Eccleſię quondam dubitarunt, Joannis Apocalypſim, & eorum librorum partes, de quibus aliquod olim fuit dubium.

Probatur ex Concilio Tridentino, quod ſeſſ. 4. ſic loquitur, „ Sacrorum vero librorum indicem huic decreto adſcribendum cenſuit. Sunt vero infraſcripti, teſtamenti veteris, quinque Moyſis, id eſt, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus, & ſecundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Eſther, Judith, Job, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolę, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores, id eſt, Oſee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duos Machabæorum, primus, & ſecundus: Teſtamenti novi, quatuor Evangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apoſtolorum a Luca Evangeliſta conſcripti, quatuordecim Epiſtolæ Pauli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos, Petri Apoſtoli duæ, Joannis Apoſtoli tres, Jacobi Apoſt. una, Judæ Apoſt. una, & Apocalypſis Jo. Apoſtoli. " Definit præterea ſacra Synodus, eos libros cum ſuis partibus Canonicos eſſe, idque credendum præcipit ſub anathematis pœna: *Si quis autem*, inquit, *libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata editione habentur pro ſacris, & Canonicis non ſuſceperit, anathema ſit.*

Quæres 1. An mox laudatus Scripturarum Canon primum a Concilio Tridentino conditus fuerit.

Reſp. negative. Ratio eſt, quia expreſſis terminis reperitur in epiſtola tertia, quam Innocentius Papa ad Exuperium Toloſanum ſcripſit anno 400. Reperitur etiam in Concilio Carthaginienſi IV. cui interfuit Auguſtinus, quodque anno 419. celebratum eſt: in decreto Gelaſii edito Romæ in Concilio Septuaginta Epiſcoporum, in Auguſtini epiſtola 235. Sed advertendum eſt, laudatos Patres in Jeremia complexos fuiſſe librum Baruch.

Quæres 2. Utrum poſt definitionem Concilii Carthaginienſis, poſt Innocentii I. & Gelaſii decretum, eſſet de fide, quod libri, qui recenſentur in decreto Concilii Tridentini, eſſent Canonici.

Reſp. videri, quod Concilium Carthaginienſe habitum poſt datam ab Innocentio ad Exuperium epiſtolam, non cenſuerit fuiſſe tunc de fide, quod ii omnes libri eſſent Canonici. Nimirum jubet, ut editus a ſe de ſacris libris Canon, in Occidentem deferatur, quod a Romano Pontifice, & aliis Occidentalibus Epiſcopis confirmetur: *Hoc etiam*, inquit, *fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio* (tunc Romano Pontifici) *vel aliis eorum partium Epiſcopis in confirmando iſto Canone innoteſcat, quia a Patribus iſta accepimus legenda*. Sed cur Romano Epiſcopo, & aliarum Sedium Occidentalium Epiſcopis, probandum Canonem ſuum direxiſſent Carthaginienſis Concilii Patres, ſi ipſis perſuaſum fuiſſet, eſſe de fide libros quos recenſet, jam tunc fuiſſe Canonicos?

Confirmatur. In Galliis ignota non erant, tum Innocentii, tum Concilii Carthaginienſis decreta, Proſperi & Hilarii temporibus. Verum tunc in Galliis non videbatur eſſe de fide, quod omnes libri, de quibus eſt quæſtio, referri deberent in Scripturarum divinarum Canonem: ſcribunt nempe Proſper, & Hilarius ad Auguſtinum, Maſſilienſes cauſſatos fuiſſe, hoc teſtimonium: *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum*, non eſſe alicujus ponderis, eo quod Sapientiæ liber, ex quo deſumptum eſt, non habetur, ut Canonicus: *Quod*, inquit Auguſtin. lib. de prædeſtin. SS. cap. 14. *a me quoque poſitum*, teſtimonium, *fratres ipſos ita reſpuiſſe dixiſtis, tamquam non de libro Canonico adhibitum*. Cardinalis Cajetanus, paucis ante Concilium Tridentinum annis, ſcripſit, non alios libros referri debere in Canonem, quam quos in eum Hieronymus retulit: *ad S. Hieronymi limam* (inquit in fine ſuorum in veteris teſtamenti libros Commentariorum) *reduci debent Tobias, ſimileſque alii libri*. Ita vero cenſuere Cajetanus, Maſſilienſes, Patres quarti Concilii Carthaginienſis, & plures alii veteres, quod

quod dubitarent, an ubique promulgatum, ac receptum eſſet Innocentii de libris Canonicis decretum.

Quæres 3. Utrum etiam ante Innocentii Papæ tempora, ſeu, an tribus prioribus ſæculis, omnes libri, quos Concilium Tridentinum retulit in Canonem, eſſent Canonici, hoc eſt, an divinæ eſſent auctoritatis.

Reſp. eos omnes libros Apoſtolorum temporibus fuiſſe Canonicos, hoc eſt, Apoſtolis, ac primitivæ Eccleſiæ fuiſſe perſuaſum, eos libros divinitus fuiſſe conſcriptos, ac proinde fuiſſe divinæ auctoritatis. Ratio eſt, quia alioquin, nec ab Innocentio, nec a Conciliis, referri potuiſſent in Canonem; ſiquidem Eccleſia non poteſt aliud credendum fidelibus proponere, quam quod Apoſtolis fuit revelatum; nempe ipſi omnes omnium articulorum revelationes creditæ ſunt, nec novæ aliquę poſt eorum tempora factę ſunt Eccleſiarum Paſtoribus.

Nec obſtat, quod de illorum librorum auctoritate nonnulli dubitarint antiquitus, ut patet ex iis, quæ diximus, agentes de libris, qui apud omnes Eccleſias non erant olim in ſcripturarum Canone. Nam id contigit, quod illis auctoribus ſatis perſpecta non fuerit eo in capite Apoſtolorum, ac primitivę Eccleſię ſententia; e contra perſpecta erat aliis; hincque factum eſt, ut aliqui contenderent eos libros non eſſe Canonicos, alii vero docerent revera eſſe Canonicos.

Quæres 4. Quam legem, quam regulam, quarti ac poſteriorum ſæculorum Eccleſia ſervaverit, ut referret in Canonem libros, quos ſecundi, tertii, & quarti ſæculi antiqui Patres in eum non retulerant.

Reſp. Eccleſiam accurate expendiſſe traditionem Patrum, qui præceſſerant, ac facto illo examine, judicaſſe communem traditionem illorum Patrum ferre, libros illos ab Apoſtolis, primitivaque Eccleſia habitos fuiſſe pro Canonicis; in eo autem examine ſervavit regulam, quam hiſce verbis tradit Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. *In Canonicis autem ſcripturis, Eccleſiarum Catholicarum, quam plurium auctoritatem ſequatur, inter quas ſane illæ ſunt, quæ Apoſtolicas Sedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis Canonicis, ut eas, quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſiis Catholicis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures, gravioreſque accipiunt, eis, quas pauciores, minoriſque auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias invenerit a pluribus, alias a gravioribus, quamquam hoc facile invenire non poſſit, æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.*

§. IV. *De Scripturarum Canone apud hæreticos recepto.*

CONCLUSIO. Non unus fuit antiquitus, nec eſt modo apud Hæreticos Scripturarum Canon.

Probatur. Scripturarum Canon non fuit olim; nec eſt modo idem apud eos, qui libros rejecerunt, quos alii admittebant tamquam Canonicos; atqui e veteribus, ac hodiernis Hæreticis, nonnulli rejecerunt, rejiciuntque libros, quos alii admittebant olim, & nunc admittunt tamquam Canonicos: ergo, &c. Minor probatur enumeratione eorum, qui olim Eccleſiam vexarunt, & nunc etiam vexant.

Primo. Simoniani, Baſilidiani, Marcionitæ omnes veteris teſtamenti libros, quod a Deo malo dictatos cenſerent, reſpuebant, apud Iræneum lib. 1. cap. 20. Iis adhæſerunt Manichæi apud Epiphanium Hæreſi 66.

Secundo. Nonnulli apud Philaſtrium in cathalogo hæreſeon expungebant Eccleſiaſten ex Canone, quia cenſebant a Salomone compoſitum fuiſſe, cum amore mulierum eſſet depravatus: propter eamdem rationem, eodem Philaſtrio teſte, cap. 133. alii negarunt, Cantica Canticorum eſſe ſacrum.

Tertio. Gentiles, Auguſtino teſte, lib. 1. Retract. cap. 16. aſſeruerunt quidem Evangelia ab Apoſtolis conſcripta fuiſſe, ſed contenderunt eos ex ſuo in Chriſtum amore, dedita opera, fabulas pro veris narrationibus ſcripſiſſe.

Quarto. Nonnulli apud Auguſtinum Hæreſi 30. recipiebant quidem Evangelia Matthæi, Marci, Lucę, ſed rejiciebant Joannem. Ebion, Iræneo teſte, lib. 1. cap. 26. ſolum Evangelium Matthæi probabat. Cerinthus apud eumdem Irenæum lib. 3. cap. 11. utebatur ſolo Marci Evangelio. Apud Marcionem, ut auctor eſt Tertullianus, ſolus Lucas, ſed mutilus, & corruptus, erat in pretio.

Quinto. Actorum librum e numero ſacrorum librorum expungebant, Cerinthus apud Philaſtrium cap. 36. Cerdo apud Tertullianum lib. de præſcrit. Tatianus apud Euſebium lib. 4. hiſtor. cap. 29. Manichæus apud Auguſtinum, lib. de utilitate credendi, c. 3.

Sexto. Marcion, teſte Epiphanio Hæreſi 42. rejecit Pauli epiſtolas ad Titum, & Timotheum; nonnulli quaſdam alias epiſtolas Pauli humano non divino ſpiritu dictatas cenſebant, & præſertim eam, quam ſcripſit ad Philemonem, apud Auguſtinum lib. 2. contra adverſarium legis, & prophetarum.

Septimo. Hæretici, qui elapſo proxime ſæculo vexarunt Eccleſiam, deleverunt ex Scripturarum Canone omnes veteris teſtamenti libros, qui non reperiuntur in antiquo Cano-

Canone Judæorum; Baruch nimirum, Tobiam, Judith, Eccleſiaſticum, Sapientiam, ambos libros Machabæorum: ita poſt Lutherum, Martinus Kemnitius in examine ſeſſionis quartæ Concilii Tridentini, Calvinus lib. 1. Inſtit. 12. lib. 2. cap. 5. lib. 3. cap. 5.

Deleverunt quoque Pauli epiſtolam ad Hebræos. Lutherus in prologo hujus epiſtolæ contendit nec Pauli eſſe, nec alterius Apoſtoli: aſſerit eam continere nonnulla, quæ Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ contraria ſint. Subſcribit Kemnicius in examine ſeſſionis quartæ Concilii Tridentini. Calvinus Inſtit. lib. 1. cap. 8. §. 216. docet epiſtolam, de qua agitur, eſſe vere Apoſtolicam, ſed dubium eſſe, an Pauli ſit, an alterius Apoſtoli.

Deleverunt etiam epiſtolas, Jacobi, Judæ, ſecundam Petri; ſecundam & tertiam Joannis. Ita Lutherus in prologis harum Epiſtolarum, Kemnicius & Centuriatores Magdeburgenſes, Centur. 1. lib. 2. cap. 4. col. 56. Omnes tamen eas epiſtolas Calvinus in ſuum Canonem retulit.

Deleverunt tandem Apocalypſim, nempe Lutherus in antiquiore præfatione novi teſtamenti ait, ſe Apocalypſim, neque pro Prophetico, neque pro Apoſtolico libro recipere: Luthero adhæſit Kemnicius. Aliud tamen viſum eſt Magdeburgenſibus, quippe Centuria prima lib. 2. cap. 4. col. 56. a Luthero deficiunt, docentque cum Calvino Apocalypſim eſſe librum divinitus conſcriptum, ac proinde referendum eſſe in ſcripturarum Canonem.

§. V. *Solvuntur argumenta, quæ ab hæreticis objiciuntur adverſus hodiernum Catholicæ Scripturarum Canonem.*

Not. Hoc in paragrapho proponuntur 1. Argumenta, quibus hæretici probare nituntur eos tantum veteris teſtamenti libros debere referri in Canonem, qui erant in Canone Judæorum. 2. Proponuntur ea, quæ objiciuntur, adverſus quemque librum in particulari, additum a catholicis Canoni Judæorum.

Objicies 1. Concilium Tridentinum non potuit Canonicos declarare libros, qui non erant in Canone Judæorum: ergo &c. Probatur antecedens. Ut Concilium potuerit Canonicos declarare libros, qui non erant in Canone Judæorum, oportuit ut cognoverit eos eſſe Canonicos, aut ex revelatione, aut ex traditione: atqui neutrum dici poteſt: Non primum; quippe poſt Apoſtolorum tempora non admittuntur novæ revelationes in iis, quæ ad fidem ſpectant, alioquin condi poſſent novi articuli fidei, quos Apoſtoli ignoraſſent, quod eſt hæreticum.

Non ſecundum, quia ut Concilium Tridentinum illos libros declararet Canonicos, oportuit ut judicarit Eccleſiam Catholicam ſemper, ſeu quovis ſæculo, illos libros ſaltem implicite pro Canonicis agnoviſſe; atqui Concilium Tridentinum id judicare non potuit; nempe judicare non potuit Eccleſiam prioris ſæculi agnoviſſe libros illos pro Canonicis, nam Eccleſia prioris ſæculi id non ſcivit per peculiarem revelationem, neque etiam per Judæorum traditionem, cum Judæi libros, de quibus agitur, nuſquam retulerint in ſuum Canonem: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. ad 2. Dico Concilium non judicaſſe libros, de quibus agitur, eſſe Canonicos ex revelatione, ſed ex cujuſvis ſæculi Eccleſiarum traditione.

Ad 3. Nonnulli reſpondent, Eccleſiam Chriſtianam prioris ſæculi pro Canonicis accepiſſe ab ipſis Judæis libros, de quibus eſt hic controverſia: erant nimirum in Bibliis Judæorum Alexandrinorum, & omnium Helleniſtarum, ſeu Græce loquentium: in pretio pariter erant apud Judæos Hebræos, ſeu Hebraice, aut Syriace loquentes: ubi enim Joſephus lib. 1. contra Appionem, aſſeruit eſſe apud Judæos viginti duos libros divinos, de aliis addidit, eos non ſimili fide dignos eſſe, propter minus accuratam prophetiarum ſucceſſionem: Ideo vero Joſephus ait illos libros non ſimili cum prioribus fide dignos eſſe, quod in priorem Scripturarum Canonem ab Eſdra conditum relati non eſſent, ſed in poſteriorem editum poſt Alexandri Magni tempora occaſione Sadducæorum, qui nonniſi quinque libros Moyſis admittebant.

Reſpondent alii ad idem tertium argumentum, nec Hebræos, nec Helleniſtas, habuiſſe *explicite* libros, de quibus agitur, pro Canonicis, ſed tantum *implicite*, hoc eſt, ſynagogam nullum de eorum auctoritate decretum tuliſſe: quod tamen poſtea tulerunt Apoſtoli, ex peculiari Spiritus Sancti revelatione. Illud autem judicium revera ab Apoſtolis latum fuiſſe, Concilium Tridentinum, ad Auguſtini normam, de qua ſuperius dictum eſt, colligit ex continua ſæculorum omnium traditione.

Illi reſponſo favet Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei cap. 36. *Libros*, inquit, *Machabæorum non Judæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet.* Sic etiam loquitur in ſpeculo: *Non ſunt omittendi & hi libri, quos quidem ante Salvatoris adventum conſtat eſſe conſcriptos; ſed eos non receptos a Judæis, recepit tamen ejuſdem Salvatoris Eccleſia.*

Objicies 3. Plures antiqui expunxerunt in Canone Chriſtiano libros Baruch, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Tobiæ, ambo Machabaicos. Expunxit nimirum eos poſitive Hieronymus in Prologo Galeato, implicite vero Athanaſius, qui in ſynopſi eos non retulit

inter

inter ſacros ; Concilium Laodicenum , quod texens librorum Canonicorum catalogum, iſtos non recenſet : ergo revera rejiciendi ſunt ex Canone .

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia nihil probat illud argumentum; nempe probat librum *Eſther* , quem tamen admittunt hodierni Heterodoxi , expungi debere ex Scripturarum Canone ; cum enim , ac plures alios non eſſe referendos in Canonem judicarunt plures antiqui ſcriptores , ut patet ex iis quæ ſuperius dicta ſunt . 2. Ideo a veteribus nonnullis libri , de quibus agitur , non relati ſunt in Canonem, quod (ut jam obſervatum eſt ſuperius) ad præcipuarum Eccleſiarum traditionem , ut par erat , non attenderint.

Objicies 3. in libris Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Judith , Tobiæ , Machabæorum , ſunt 1. multæ contradictiones ; ſunt 2. multi errores , tum contra veritatem hiſtoriæ , tum contra fidem ; 3. ignorantur eorum auctores : ergo a Concilio Tridentino referri non debuerunt in Scripturarum Canonem.

Reſp. neg. ant. nempe fictitiæ ſunt illæ contradictiones , fictitii illi errores . Adeat lector catholicorum in illos libros commentaria , & evaneſcent argumenta , quæ ex iis libris adverſus Tridentini Concilii Canonem recentiores hæretici deſumunt.

CAPUT VI.

De lingua, qua ſcripti ſunt libri Canonici.

Not. 1. DE lingua , qua libri Canonici ſcripti ſunt, quæremus 1. quænam revera ſit , ſeu quo idiomate libri Canonici tum veteris , tum novi teſtamenti , a Prophetis , & ab Apoſtolis primum ſcripti fuerint : 2. an Eccleſia non habeat genuinos Prophetarum , & Apoſtolorum textus .

ARTICULUS I.

Qua in lingua a Prophetis, & Apoſtolis ſcripti ſint libri Canonici.

Not. 1. Dicemus 1. de libris , qui continentur in Canone Judæorum : 2. de iis, quos Eccleſia Chriſtiana addidit antiquo Judæorum Canoni : 3. de libris novi teſtamenti.

CONCLUSIO 1. Uno excepto Daniele, libri qui antiquo Judæorum Canone continentur, Hebraica lingua conſcripti ſunt.

Probatur 1. ex eo , quod Hebraice legantur in Bibliis , quibus nunc utitur Judæorum Synagoga , & quibus uſa eſt ſemper . 2. Ex S. Hieronymo , qui in Præfationibus ad libros illos , aſſerit , eos Hebraice conſcriptos fuiſſe,

Jam vero, quod Daniel Chaldaice ſcriptus ſit , teſtatur idem Hieronymus in ipſum Danielis librum , præfatione , ubi ſic loquitur : *Danielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes , Domini Salvatoris Eccleſiæ non legunt , utentes Theodotionis editione ; & hoc cur acciderit neſcio . Sive enim , quia ſermo Chaldaicus eſt , & quibuſdam proprietatibus a noſtro eloquio diſcrepat , voluerunt Septuaginta interpretes eaſdem linguæ litteras in tranſlatione ſervare , ſive ſub nomine eorum ab alio neſcio quo , non ſatis Caldæam linguam ſciente , editus eſt liber ; ſive quid aliud cauſſa extiterit , ignorans.*

CONCLUSIO 2. Ex libris , quos Eccleſia Chriſtiana addidit Judæorum Canoni , quidam Hebraice , quidam Chaldaice , nonnulli Græce conſcripti ſunt.

Probatur : Hieronymus præfatione in Tobiam ſic loquitur : *Mirari non deſino exactionis veſtræ inſtantiam ; exigitis enim , ut librum Chaldæo ſermone conſcriptum ad Latinum ſtylum traham* . Sic etiam de libro Judith præfatione in eumdem librum : *Chaldaico tamen ſermone conſcriptus inter hiſtorias computatur* . Hæc etiam habet de libro Sapientiæ præfatione in libro Salomonis : *Hebraicum reperi* . Idem dicendum eſt de libro Eccleſiaſtici . De libris vero Machabæorum , hæc idem Sanctus Doctor habet in Prologo Galeato ; *Machabæorum primum librum , Hebraicum reperi : Secundus , Græcus eſt , quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt* . Qua autem ratione , & quo tempore Eccleſia Chriſtiana Tobiam , Sapientiam , Judith , Machabæorum libros ſuo Canoni inſeruerit , ſuperius dictum eſt iis locis , in quibus Concilii Tridentini Canonem expoſuimus , eumque vindicavimus ab Heterodoxorum dicteriis .

CONCLUSIO 3. Omnes libri novi teſtamenti , uno excepto Matthæi Evangelio , quod Syriace ſcriptum eſt, Græce editi ſunt ab Apoſtolis.

Probatur auctoritate Hieronymi , qui præfatione in Evangelia ad Damaſum, ſic loquitur : *De novo nunc loquor teſtamento , quod Græcum eſſe non dubium eſt excepto Apoſtolo Matthæo , qui primus in Judæa Evangelium Chriſti Hebraicis litteris edidit* . Nec obſtant hæc verba . *Hebraicis litteris* : nam intelliguntur de Hebraicis litteris , quæ tunc apud Judæos erant in uſu , hoc eſt , Syriacis ; hinc Joannis 19. quod Syriace ſcriptum erat, dicitur (ut notat Hieronymus in libro de nominibus) ſcriptum Hebraice : *Exivit in eum , qui dicitur Calvariæ locum , Hebraice autem Golgotha* . Evanuit autem multis abhinc ſæculis Syriacum Matthæi Evangelium .

ARTICULUS III.

Utrum Eccleſia nunc habeat genuinos Prophetarum, & Apoſtolorum textus.

Not. 1. HÆc quæſtio non levis eſt momenti; nempe, ſi Eccleſia in ſuis Bibliis nunc habeat ipſos Prophetarum, & Apoſtolorum textus, ſeu habeat libros Canonicos, prout primum a Prophetis, & Apoſtolis conſcripti ſunt, menda, & errata, quæ in verſionibus, ipſa etiam noſtra vulgata latina, reperiuntur, debebunt emendari, in veteri quidem teſtamento, ad textum Hebraicum, qui nunc in Bibliis legitur, & in novo ad textum Græcum, qui in eiſdem Bibliis continetur. Si autem Eccleſia illos textus in ſuis Bibliis puros non habeat, hoc eſt, ut jam obſervatum eſt, ea lingua qua primum a Prophetis, & Apoſtolis ſcripti ſunt, tutum non erit verſionum errata ſemper ad illorum normam corrigere.

Not. 2. Heterodoxi paſſim contendunt, textus noſtros Hebraicum & Græcum, eſſe in omnibus ipſoſmet Prophetarum & Apoſtolorum textus; inde vero concludunt, id omne, quod in Latinis verſionibus diſcrepet ab iis textibus emendari debere ad textum Hebraicum & Græcum.

Not. 3. Quidam Catholici docent, certum eſſe textum veteris teſtamenti Hebraicum, & novi Græcum eſſe ipſummet Prophetarum & Apoſtolorum textum in iis omnibus, quæ ad fidem, & mores ſpectant; non eſſe vero ipſummet Prophetarum & Apoſtolorum textum in quibuſdam levis momenti capitibus, quæ ad fidem, aut mores non ſpectant: indeque colligunt, tutum non eſſe verſiones in iis capitibus ſemper emendare ad hodiernum textum Hebraicum & Græcum.

Not. 4. Quidam alii Catholici cenſent, non eſſe certum, quod in aliquibus etiam capitibus, textus Hebraicus, & textus Græcus, qui in noſtris Bibliis leguntur, ſint ipſemet Prophetarum & Apoſtolorum textus, indeque inferunt textus illos non eſſe authenticos, ſeu aptos ad probanda fidei, aut morum dogmata.

CONCLUSIO 1. Hodiernus veteris teſtamenti textus non ita purus eſt, ut nulla levis momenti errata, nulla menda in eum irrepſerint.

Probatur 1. Nonnumquam integræ ſententiæ deſunt in Hebraico textu, v. g. Exodi 2. iſta non legitur: *Alium quoque genuit, & vocavit nomen ejus Eliezer, dicens: Deus Patris mei auxiliatus eſt mihi, & liberavit me de manu Pharaonis:* legitur tamen in verſione ſeptuaginta interpretum, & in Latina ex Hebræo Hieronymi tranſlatione.

Probatur 2. Aliquot errata recenſeri poſſunt. Iſaiæ 9. textus Hebraicus legit, *Vocabit, admirabilis*, cum tamen verſiones omnes, Patres & ipſe Scripturarum contextus demonſtrent legendum eſſe *vocabitur*: hincque inferendum ſit hæc epitheta, *admirabilis*, *Deus fortis*, *pater futuri ſæculi*, tribui filio, non autem æterno patri. Alia errata videri eſt in Bellarmino, Melchiore Cano, aliiſque, qui quæſtionem, de qua hic agitur, fuſe pertractarunt.

CONCLUSIO 2. Hodiernus Hebraicus textus, in iis, quæ ad fidem, aut mores ſpectant, purus eſt omnino; ita Bellarminus, qui de verbo Dei l. 2. c. 2. ſic loquitur: *Ceterum non tanti ſunt ejuſmodi errores, ut in iis, quæ ad fidem, & bonos mores pertinent, Scripturæ Sacræ integritas deſideretur.*

Probatur. Concluſionem demonſtrant, quæ ſuperius a nobis dicta ſunt de Scripturarum integritate: oſtendimus nimirum, impoſſibilem fuiſſe mutationem, quam nonnulli, etiam catholici, poſt Concilii Tridentini tempora commenti ſunt. Inde vero concluditur, Hebraicum textum, qui in hodiernis Bibliis legitur, eſſe authenticum, ſeu valere ad probandam fidem, & ad regulandos mores.

CONCLUSIO 3. Idem de Greco novi teſtamenti dicendum eſt, quod de Hebraico veteris, duabus præcedentibus concluſionibus, dictum eſt.

Probatur 1. Argumenta, quæ probant, integrum eſſe, quoad fidem & mores, Hebraicum textum, idem de Græco novi teſtamenti textu demonſtrant: quomodo enim fieri potuiſſet, ut errores in iis, quæ ad fidem, & mores ſpectant, in omnes codices Græcos per totum orbem diffuſos irrepſiſſent, nec tamen eos errores aliquis adinveniſſet?

Confirmari poteſt argumentum variis obſervationibus.

Primo. Novi teſtamenti textus originalis Græcus, quoad ſubſtantiam, corrumpi non potuit Apoſtolorum tempore: cum ii, qui novum teſtamentum, Spiritu Sancto dictante, Græce conſcripſerant, adhuc in vivis agerent.

Secundo. Idem textus originalis Græcus tranſmiſſus eſt purus ad proxime ſequentia ſæcula. Neque enim veriſimile eſt, primævos chriſtianos, qui novi teſtamenti ſcriptorum oſſa tanto cum ſtudio eripuerunt caſibus, divina eorum ſcripta neglexiſſe.

Tertio. Originarii quidem novi teſtamenti codices extabant Tertulliani tempore; id nimirum ipſemet teſtatur libro de præſcr. adverſus hæreticos.

Quarto. Noſtra exemplaria græca maxime cohærent cum textibus Græcis, quos in ſuis ſcriptis laudarunt Ignatius, Clemens, Juſtinus, Irenæus, & alii, qui ipſa Apoſtolorum autographa conſulere poterant, cum vicini eſſent Apoſtolorum temporibus.

Quinto. Si in novi teſtamenti Græcum originalem textum irrepſiſſent ii errores, vel accidiſſent ante tempora, quibus habita ſunt

in Oriente priora Concilia Generalia, vel accidiſſent poſt ea tempora, Primum aſſeri non poteſt: alioquin enim dicendum eſſet octo illa Concilia, quæ non habuiſſent germanum ſcripturarum textum, utpote utentium ſolo Græco, nullum potuiſſe dogma adverſus hæreticos definire. Dicendum eſſet iis ſæculis Eccleſiam Græcam non fuiſſe veram Eccleſiam; quippe quæ non habuiſſet integram fidei regulam, quod eſt abſurdum. Alterum pariter dici non poteſt. Nam proferri non poſſunt loca, quæ ſubſtantialiter differant ab iis, quibus olim Græci utebantur. Numeroſa in Oriente, etiam poſt exortum Photii ſchiſma, ad hæc uſque tempora, eſt Eccleſia Catholica: veram igitur habet Scripturam. Tandem ſi poſt octo Generalia Concilia contigerit mutatio, de quo agitur, in Conciliis poſt illa tempora habitis, Lugdunenſi nimirum & Florentino, Latini eam depravationem Græcis, cum quibus in illis Conciliis manus conſeruerunt, objeciſſent.

Objicies. Concilium Tridentinum, cum agit de Scripturarum autenticitate, nec de Hebraico textu, nec de Græco loquitur, ſed tantum de noſtra vulgata editione: Cenſuit igitur ſolam noſtram vulgatam latinam eſſe authenticam, ſeu eſſe a quovis contra fidem, & mores errore immunem.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia (ut fuſe dicetur inferius cum agemus de vulgata editione Latina) Concilium Tridentinum agebat contra Lutherum & Calvinum, qui contendebant vulgatam noſtram gravibus erroribus ſcatere: Sat igitur fuit, ut de noſtra vulgata, non autem de textu Hebraico & Græco, de quibus non erat tunc quæſtio, Concilium Tridentinum loqueretur.

CAPUT VII.

De Scripturarum verſionibus.

Hoc in capite dicemus, 1. de variis veteris teſtamenti verſionibus Græcis; ſpecialiter de verſione LXX. Expendemus, 2. quam olim habuerunt, & nunc habeant auctoritatem: 3. fuſe agemus de verſionibus Latinis tum veteris, tum novi teſtamenti.

ARTICULUS I.

Quot olim fuerint veteris teſtamenti verſiones Græcæ.

Not. De numero verſionum Græcarum veteris teſtamenti multiplex eſt opinio. Prima dicit eſſe ſeptem verſiones Græcas. Altera docet eſſe novem, & eſt Baronii. Tertia decem admittit: ita Bellarminus de verbo Dei lib. 2. cap. 5. Quarta undecim numerat. Quinta tredecim, & eſt Junii Calviniſtæ contra Bellarminum.

CONCLUSIO. Decem tantum editæ ſunt veteris teſtamenti verſiones Græcæ.

Probatur enumeratione. Prima, ac omnium antiquiſſima ſaltem aliquorum librorum teſtamenti veteris verſio Græca edita eſt ante Alexandri Magni tempora; quo autem auctore, incertum eſt. Meminit illius verſionis Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum. Ad eam alludit Joſephus Antiquit. lib. 12. cap. 2. ubi narrat Theopompum, & Theodocten divinitus punitos fuiſſe, quod ſuis hiſtoriis, vel poematibus inſerere tentaſſent nonnihil e ſacris Bibliis, & quidem Græcis; nec enim Græci, niſi proſelyti eſſent, ſolebant diſcere linguam Hebraicam. Idem Joſephus lib. 1. contra Appionem, aſſerit, Platonem in ſuis libris de legibus expreſſiſſe Moyſen: cum igitur legerat, & quidem Græce; nec enim ſciebat Hebraice; Subſcribunt Patres, qui paſſim ajunt, Pythagoram, Platonem, multa ex Moyſis, & Prophetarum libris hauſiſſe. De eo argumento videre eſt Auguſtinum l. 18. de civit. Dei cap. 11.

Nec obſtat, quod objicit Baronius, nimirum Patres vocaſſe verſionem LXX. interpretum omnium primam, ac vetuſtiſſimam; nam ſic locuti ſunt, quod edita ante Alexandrum Magnum, Patrum temporibus evanuiſſet.

Non obſtat quoque, quod addit idem Cardinalis fruſtra Ptolomæum Philadelphum a Judæis deſideraturum fuiſſe verſionem, quam ediderunt ſeptuaginta interpretes, ſi Biblia jam in Græcum converſa fuiſſet. Nam authenticam, & minime vitioſam optavit: ejuſmodi vero non erat verſio, quæ edita eſt ante Alexandrum Magnum, quippe incertorum erat auctorum; nec omnium; ſed aliquorum tantum librorum.

Secunda verſio eſt ea, quam ſeptuaginta ſeniores Judæi ediderunt Ptolomæi Philadelphi juſſu. Agunt de ea Euſebius hiſt. lib. 6. cap. 13. Athanaſius in ſynopſi, Epiphanius lib. de menſuris & ponderibus.

Tertia. Facta eſt ab Aquila Pontico an. 12. Adriani Imperatoris, ut ait Epiphanius loco proxime laudato: fuit autem Aquila, primum gentilis, deinde Chriſtianus: ſed pulſus ab Eccleſia, quod Aſtrologiæ judiciariæ daret operam, Judaiſmo dedit nomen.

Quarta. Eſt Theodotionis, primum Heretici Marcionitæ, deinde proſeliti Judæi. Edita eſt, Epiphanio teſte, imperante Commodo.

Quinta. Eſt Symmachi, qui Baronio teſte, Severi Auguſti, & ſecundum alios, Lucii Veri temporibus, ſacros libros ex Hebræo in Græcum ſermonem tranſtulit: Scribit

Eu-

Digitized by Google

Euſebius, Symmachum fuiſſe primum Hæreticum Ebionitam, qui cum in ſua ſecta non obtinuiſſet primatum, quem ambierat, Judaiſmum profeſſus eſt.

Sexta. Nullius auctoris nomen præſefert: dicitur Jerichuntina, quod, Epiphanio teſte, apud urbem Jericho, Antonini Caracallę anno 7. in doliis quibuſdam reperta eſſet.

Septima. Non habet auctorem certum: Nicopolitana vocatur, eo quod, ut idem Epiphanius, aliique auctores aſſerunt, Nicopoli inventa fuiſſet.

Hic obiter notandum eſt, ex ſex poſtremis editionibus, Origenem, ut narrant Euſebius lib. 6. hiſt. cap. 13. & Epiphanius lib. de menſuris & ponderibus, compoſuiſſe ſua, ſive tretrapla, ſive exapla, ſive octapla.

Diviſit primum Origenes, ut ex laudatis Scriptoribus deſumpſit Bellarminus, ſingulas ſuorum exemplarium paginas in ſex columnas. In prima quidem deſcripſit Hebraicum textum litteris Hebraicis: in ſecunda eundem textum Hebraicum Græcis litteris; in tertia interpretationem Aquilę: in quarta interpretationem Symmachi: in quinta interpretationem Septuaginta ſeniorum: in ſexta interpretationem Theodotionis. Conjunctas illas omnes verſiones vocavit tetrapla; junctum illis interpretationibus duplici charactere textum Hebraicum dixit exapla; ubi vero iis omnibus Jerichuntinam, & Nicopolitanam verſionem addidit in duabus aliis columnis, ſeu volumina nominavit octapla.

Octava. Origenis verſio eſt, hanc ex Hebræo quidem textu non adornavit, ſed ſic edidit, ut interpretationem Septuaginta ſeniorum correxerit, multa admiſcuerit ex Theodotionis verſione, quæ notavit, aut obeliſco, aut ſigno radiantis ſtellæ. Tot vero mutationes invexit illa correctio, ut nova viſa ſit verſio. Ita obtinuit, ut teſte Hieronymo epiſt. 89. Bibliothecas omnes impleverit, ac ex eodem Hieronymo præfatione in Iſaiam, communis appellata ſit.

Nona. Eſt Luciani presbyteri, & martyris, qui (ut ſcribit Euſebius hiſt. lib. 9. capit. 6.) in perſecutione Diocletiani & Maximiani, Nicomediæ paſſus eſt: novam & integram verſionem eſt aggreſſus, ex Hebræo in Græcum, quod cenſeret, in præcedentes verſiones multa vitia obrepſiſſe.

Decima. Heſychii eſt, qui Septuaginta ſeniorum interpretationem iterum emendavit, atque Ægypti Eccleſiis tradidit. Cui ex iis verſionibus adhærerent Orbis Eccleſiæ, docet Hieronymus præfatione in Paralip. ubi hæc habet; *Alexandria, & Ægyptus in Septuaginta ſuis Heſychium laudat auctorem; Conſtantinopolis uſque Antiochiam, Luciani martyris exempla probat; mediæ inter has Provinciæ Palæſtinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Euſebius, & Pamphilus vulgaverunt; totuſque orbis hac inter ſe trifaria varietate compugnat.*

ARTICULUS II.

De verſione Septuaginta interpretum.

Not. 1. Inter Græcas veteris teſtamenti verſiones principem locum ſemper obtinuit verſio, quæ Septuaginta dicitur, ſeu, quam edidere duo & ſeptuaginta Judæi, ab Eleazaro Pontifice eam ob cauſam miſſi ad Ptolemæum Ægypti regem.

Not. 2. Hiſtoriam verſionis, de qua agitur, ſcripſerunt Ariſtæus, qui & Ariſtæas, unus ex legatis a Ptolemæo Jeroſolymam miſſis, Ariſtobolus Judæus Ariſtotelica Philoſophia clarus, de quo agitur 2. Machab. cap. 1. Joſephus lib. 12. Antiquit. cap. 2. Philo lib. 2. de vita Moyſis. Euſebius lib. 8. præparationis cap. 1. Irenæus lib. 3. cap. 25. Juſtinus apologia ſecunda. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum. Tertullianus apologetici cap. 18. Auguſtinus lib. 8. de civit. cap. 11. necnon lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 15.

Not. 3. Ariſtæi hac de hiſtoria libellus, nunc extat Græce, Latine, & Hebraice. Scaliger in Euſebianis animadverſionibus, pag. 123. aſſerit, Ariſtæum auctorem eſſe ſuppoſititium, & ab Alexandrinis Judæis confictum. Sed Joſephus, Euſebius, Hieronymus epiſt. 104. contrarium cenſent. An autem, qui hodie circumfertur illius libellus, omnino ſincerus ſit, ac germanus, negare videntur Auguſtinus lib. 18. de civit. cap. 4. Alphonſus Salmero Proleg. 6. E contra germanum, ac ſincerum aſſerunt Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 6. multique alii, quos, qui de eo argumento plura ſcire voluerit, poterit conſulere.

Not. 4. De verſione Septuaginta interpretum, quæri poteſt, 1. ſub quo Ptolemæo Ægypti rege facta fuerit: 2. quot & quales interpretes miſſi ſint: 3. quo tempore, quo in loco, & quomodo incœpta, ac peracta fuerit: 4. quoſnam libros, Septuaginta verterint: 5. quantę olim fuerit, & nunc ſit, auctoritatis; 6. an hiſce temporibus germanam habeamus Septuaginta interpretum verſionem.

§. I. *Explicantur, quæ ſpectant ad hiſtoriam verſionis* LXX. *interpretum.*

CONCL. 1. Verſio Græca Septuaginta interpretum edita eſt regnante in Ægypto Ptolemęo Philadelpho, tertio rege ab Alexandro Magno.

Probatur 1. Uno excepto Irenæo, & Clemen-

Digitized by Google

mente Alexandrino, omnes fere alii Scriptores docent, inſtitutam ac peractam fuiſſe verſionem Septuaginta interpretum regnante Ptolemæo Philadelpho, Ptolemæi Lagi filio. 2. Ptolemæus Lagus Judæis inſenſiſſimus fuit, ex iiſque plurimos duxit in Ægyptum captivos: e contra vero Philadelphus libertate donavit; eum vero, qui fuit eorum juratus hoſtis, probabile eſt, non curaſſe de Judæorum libris.

Quæres, a quo, & quo fine Ptolemæus interpretes petierit?

Reſp. ad 1. Ptolemæum ab Eleazaro, tunc Summo Pontifice, totaque Judæorum ſynagoga, petiiſſe interpretes. Ad 2. dic ex Ariſtæo, & Joſepho, non alium finem propoſuiſſe ſibi Ptolemæum, quam ut Judaicis libris ditaret Bibliothecam, quam Alexandriæ conquiſitis undique libris erexerat: de Judæorum vero libris cognoverat, ex relatione Demetrii Phaleræi, qui Athenis venerat Alexandriam, præeratque regiæ Bibliothecæ.

CONCLUSIO 2. Miſſi fuerant Septuaginta duo interpretes ad Ptolemæum: iique erant e ſenioribus populi, legis & linguarum, tum Hebrææ, tum Græcæ, peritiſſimi.

Probatur prior pars. Ariſtæus, Joſephus, & alii, quos ſupra laudavimus, ajunt, interpretes, de quibus agitur, fuiſſe Septuaginta duos; adduntque, ſex delectos fuiſſe ex ſingulis tribubus.

Nec obſtat, quod paſſim dicantur Septuaginta tantum. Nempe id fit brevitatis, & numerandi facilitatis cauſſa; quare apud Romanos *centum viri* vocabantur, licet eſſent centum & quinque. Sic etiam dicuntur Septuaginta diſcipuli Chriſti, quamvis eſſent Septuaginta & duo.

Probatur altera pars ex iiſdem, qui ſupra laudati ſunt, auctoribus. Et quidem merito; nam alioquin ſtultiſſimi fuiſſent ii, qui tantum opus cum legis & linguarum imperitia in ſe ſuſcepiſſent.

Objicies. Sola tribus Juda, & Benjamin erant tunc in Judæa, decem nimirum tribus tempore Ezechiæ regis in Mediam captivæ deportatæ fuerant: ergo ex ſingulis tribubus ſeni interpretes eligi non potuerunt.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia tempore captivitatis ſemper e ſingulis tribubus aliqui in Judæa remanſerunt, ut patet ex Judith cap. 2. Præterea ex ſingulis tribubus aliqui e Media in patriam redierant, licet multo plures eſſent ex tribu Juda, & Benjamin.

CONCLUSIO 3. Incertum eſt, quo anno regni Ptolemæi Philadelphi incœpta fuerit verſio Septuaginta interpretum: ſed ſatis conſtat, quantum ad eam abſolvendam temporis impenderint.

Probatur prior pars. Euſebius in Chronico ſcribit, incœptam fuiſſe verſionem illam Philadelphi anno quarto, vel quinto; S. Epiphanius anno ſeptimo: quo autem ante Chriſti adventum anno id contigerit, varie ſecundum diverſam chronologiam traditur. Chryſoſtomus homil. 5. in Matth. numerat ante adventum Domini annos centum: Theodoretus annos 250. Præfatio Romana in verſionem Græcam Septuaginta, aſſerit, nec plus nec minus quam unum ſupra trecentos annos fluxiſſe.

Probatur altera pars. Ariſtæus, Joſephus & alii, quos ſuperius laudavimus, aſſerunt, ſeptuaginta interpretes opus abſolviſſe intra ſeptuaginta duos dies.

CONCLUSIO 3. Alexandriæ in Ægypto, ſeu in vicina urbi illi inſula *Pharo*, facta eſt verſio Græca ſeptuaginta interpretum. Utrum autem ſinguli e Septuaginta ſeparatim, an bini & bini, an potius omnes ſimul inter ſe conferentes, verſionem fecerint, incertum eſt: probabilius eſt tamen, omnes inter ſe contuliſſe.

Probatur prior pars. Ariſtæus, Ariſtobolus, Joſephus, Philo, necnon Chriſtiani ſcriptores, qui egerunt de verſione Septuaginta, ſcribunt eam Alexandriæ apud Pharum incœptam & peractam fuiſſe.

Probatur altera pars. Quidam contendunt, ſeptuaginta ſenes in una baſilica conjunctos & inter ſe conferentes, opus ſuum adornaſſe; ita Bellarminus. Aliis placet eos in una quidem baſilica fuiſſe conjunctos, ſed diviſos cellulis, ita ut inter ſe conferre non poſſent: ita Baronius. Quidam binis ſenibus unam tantum cellulam tribuunt, ita ut fuerint tantum triginta ſex cellulæ. Priori ſententiæ favet Hieronymus præfatione in Pentateuchum: alteri patrocinatur Juſtinus in oratione exhortatoria ad gentes, ubi ſic loquitur: *Hæc vobis, viri Græci, non ut fabulam, neque ut confictam hiſtoriam renuntiamus, ſed qui Alexandriæ fuerimus ipſi, ac veſtigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus, & ab incolis qui res patrias a majoribus per manus ſibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus.* Juſtino adhæſere Irenæus lib. 3. cap. 25. Cyrillus catecheſi 4. Sanctus Auguſtinus lib. 18. de civit. cap. 42. Tertiæ opinionis auctor eſt Epiphanius lib. de menſuris & ponderibus. Ex ea circumſtantia mox laudati patres argumentum petunt pro auctoritate verſionis ſeptuaginta interpretum, ſeu, ajunt, divinam fuiſſe eam verſionem, in quam non collatis inter ſe operibus, ſeptuagintaduo viri unanimiter conſenſere.

Probatur tertia pars, ſeu ſeptuaginta duos interpretes in eadem baſilica conjunctos, inter ſe conferentes, Scripturam tranſtuliſſe.

Primo. Joſephus, qui lib. 12. Antiquit. cap. 2. verſionis hiſtoriam deſcribit, cellularum ne meminit quidem, res tamen alioquin non prætermiſſurus, vir gloriæ gentis

ſuæ

Digitized by Google

fuæ cupidiſſimus: altum quoque eſt de iis ſilentium apud Philonem, Tertullianum, Chryſoſtomum, licet aſſerant lxx. interpretes miro conſenſu in eamdem ſententiam, in eademque verba conveniſſe.

Secundo Ariſtæus qui præſens fuit labori Septuaginta, aperte aſſerit, eos ſimul uſque ad horam nonam conferendo, verſionem intra ſeptuaginta duos dies abſolviſse.

Tertio cur illi lxx. Deum (ut ita loquar) tentaſſent, non obſervando humanam viam, mutuam nimirum collationem, ut opus ſibi impoſitum exequerentur?

Quarto hæc habet S. Hieronymus præfatione in Pentateuchum: *Neſcio, quis primus auctor ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit.*

Objicies 1. Patres aſſerunt, miraculoſam fuiſſe verſionem ſeptuaginta interpretum; atqui non ob aliud fuit miraculoſa, quam quod cellulis diviſi, in eamdem ſententiam, in eademque verba conſenſerint.

Reſp. conc. maj, neg. min. Miraculum enim eſt, quod tot homines unanimi conſenſu in eamdem ſententiam, eademque verba conſenſerint, ſive mutuo inter ſe de verbis ac ſententiis contulerint, ſive non contulerint: ita cenſet Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſt. cap. 15. ubi ſic loquitur: Qui ſi, ut fertur, multique non indigni fide prædicant, ſinguli cellis etiam ſingulis ſeparati, cum interpretati eſſent, nihil in alicujus eorum codice inventum eſt, quod non iiſdem verbis, eodemque verborum ordine inveniretur in cæteris: quis huic auctoritati conferre aliquid, nedum præferre, audeat? Si autem contulerunt, ut una omnium communi tractatu, judicioque, vox fieret nec ſic quidem quemquam unum hominem qualibet peritia ad emendandum tot ſeniorum, doctorumque conſenſum aſpirare oportet, aut decet. Hactenus S. Doctor.

Objicies 2. Juſtinus martyr in oratione exhortatoria ad Gentes, ſcribit, ſe vidiſſe Alexandriæ ruinas cellularum, in quibus lxx. ſuam verſionem abſolverint.

Reſp. Juſtinum nimis facile Judæis fabulam narrantibus crediddiſſe: ſatius ipſi fuiſſet, Ariſtæum, qui negotio interfuit, audire, quam Judæos, qui Juſtini tempore vivebant.

Objicies 3. Epiphanius lib. de menſuris & ponderibus, ſcribit, ſe cellulas legiſſe in Ariſtæi libello, quo verſionis Septuaginta ſeniorum hiſtoria narratur.

Reſp. nec Joſephum, nec Euſebium, nec Tertullianum, nec ceteros Chriſtianos patres, qui ante Epiphanium vixere, nec Hieronymum, qui eodem cum illo tempore floruit, cellulas in Ariſtæo legiſſe: aut igitur, inquit Bellarminus, Epiphanius cum hæc ſcripſit, memoria lapſus eſt, vel id aſ-

ſeruit ex Juſtini, nonnullorumque illorum teſtimonio.

CONCLUSIO 4. Septuaginta interpretes non ſolum Pentateuchum vertere, ſed libros omnes, qui tunc erant in Canone Judæorum, hoc eſt, libros viginti duos, quos poſt Joſephum refert S. Hieronymus in prologo Galeato.

Probatur. *Primo*, ita docent Juſtinus in dialogo cum Triphone, Irenæus lib. 3. cap. 25. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, Euſebius præparat. lib. 8. cap. 1. *Secundo* non eſt veriſimile, quod Ptolemæus Philadelphus, qui interpretes advocarat, non curarit de Prophetis, aliiſque Judæorum libris antiquiſſimis. *Tertio*, Apoſtoli, dum Prophetas laudarunt, uſi ſunt verſione Græca: ſed eorum tempore non alia erat verſio Græca, quam Septuaginta interpretum.

Objicies. Ariſtæus in libello de verſione lxx. interpretum, Joſephus lib. 12. Antiq. cap. 2. Philo lib. 2. de vita Moyſis, ſcribunt Septuaginta vertiſſe legem tantum. At legis nomine non intelligitur, niſi Pentateuchus. Confirmatur ex Hieronymo, qui in eam videtur abire ſententiam in cap. 2. Michææ.

Reſp. laudatos auctores nomine legis intellexiſſe omnes Judæorum libros Canonicos, qui lex dicebantur, non quod continerent ſolam legem, quam Moyſes Judæis dederat; ſed quod lex præcipuum inter Judæorum libros locum teneret. Hinc Chriſtus Joannis 10. & 15. dicit in lege ſcriptum eſſe, quod in Pſalmis ſcriptum eſt; Paulus 1. ad Corinth. 14. dicit in lege ſcriptum eſſe, quod apud Iſaiam habetur.

Ad confirmationem, dico id, quod objicitur, Hieronymum ſcripſiſſe non affirmando, ſed dubitando; unde in Commentariis Prophetarum mentionem facit verſionis Septuaginta, & eam explicat.

§. II. *De auctoritate verſionis* lxx. *interpretum.*

CONCLUSIO 1. Verſio Septuaginta interpretum, ad fidem & mores confirmandos, divinæ fuit olim auctoritatis.

Probatur. *Primo* concluſionem aſſerunt Ariſtæus, Joſephus, Philo, Juſtinus, Irenæus, aliique Scriptores, qui in hocce paragrapho ſæpius laudati ſunt.

Secundo. Apoſtoli cum in ſuis ad Gentiles converſos ſcriptis laudarunt antiquum teſtamentum, uſi ſunt verſione ſeptuaginta interpretum.

Tertio. Quinque prioribus ſæculis obtinuit in Eccleſia Chriſtiana, ut hiſce verbis ex-

Digitized by Google

tradit Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 15. *Septuaginta interpretum, quod ad vetus teſtamentum attinet, excellit auctoritas, qui jam per omnes peritiores Eccleſias tanta præſentia Spiritus ſancti interpretati eſſe dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit.* Hæc etiam habet Hieronymus in Libro de optimo genere interpretandi: *Jure Septuaginta editio obtinuit in Eccleſia, vel quia prima eſt, & ante Chriſti facta adventum, vel quia ab Apoſtolis, in quibus tamen ab Hebraico non diſcrepat, uſurpata.*

Objicies. Hieronymus præfatione in Pentateuchum multa ſcribit, quæ non cohærent cum concluſione. Contendit 1. ſeptuaginta interpretes nonnulla in ſua verſione omiſiſſe, quæ tamen ſunt in Scripturis, ut ſunt iſta, quæ ex veteri laudantur in novo teſtamento: *Ex Ægypto vocavi filium meum. Quoniam Nazaræus vocabitur. Videbunt, in quem compunxerunt. Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe.* Docet 2. eos aliter, quam ferret textus Hebraicus, interpretatos eſſe, ut prætermiſiſſe textus omnes, qui favent myſterio SS. Trinitatis: *Ubicumque*, inquit, *ſacratum aliquid Scriptura teſtatur de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt.* Rationem reddit: *Ut & regi ſatisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent.* Scribit 3. eos non fuiſſe vates, ſed interpretes tantum, ac proinde labi potuerunt: *Aliud eſt enim vatem, aliud eſt eſſe interpretem: ibi ſpiritus ventura prædicit, hic eruditio, & verborum copia, ea quæ intelligit, transfert.* Aſſerit 4. idem S. Doctor in ſuo in Iſaiam commentario, in cap. 10. Septuaginta aliquid *addidiſſe*: in cap. 2. *ademiſſe* aliquid: in cap. 3. *mutaſſe* nonnulla: in cap. 9. *extenuaſſe ſenſum*: in cap. 49. *ſubvertiſſe contra Judæos teſtimonia fortiſſima*: in idem caput *miſcuiſſe plurima vocabula in unum.* Eæ vero ſimileſve ſententiæ probant, verſionem ſeptuaginta interpretum, ad aſtruendam fidem, & regulandos mores olim non fuiſſe divinæ auctoritatis.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. conſeq. Quæ enim objecta ſint ex Hieronymo, nihil fidei, & moribus contrarium continent. Præterea, menda, errata, de quibus loquitur Hieronymus, librariorum erant, non ipſorum interpretum.

Confirmatur ex eo, quod præfatione in Paralip. hæc ſcribat: *Si ſeptuaginta interpretum pura, & ut ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperflue me, Chromati, Epiſcoporum ſanctiſſime, atque doctiſſime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino ſermone transferrem.*

CONCLUSIO 2. Verſio Græca ſeptuaginta interpretum authentica eſt, his etiam temporibus.

Probatur. Ex iis, quæ ſuperiore concluſione dicta ſunt, conſtat 1. primos Chriſtianos a Judæis Helleniſtis accepiſſe verſionem Græcam ſeptuaginta interpretum. Conſtat 2. eam verſionem, utpote tum a Chriſto, tum ab Apoſtolis uſurpatam, magnum pondus habuiſſe; ac publice in Eccleſiis lectam, & populis explicatam fuiſſe per quinque priora ſæcula. Conſtat 3. Patres ea uſos fuiſſe ut tum in privatis ſcriptis, tum in Conciliis hæreſes, quæ ſubortæ ſunt, impugnarent, ac damnarent. Conſtat denique 4. ex Auguſtino, ita præ populi manibus fuiſſe verſionem illam, ut plerique ignorarent, an alia eſſet: *Hanc*, inquit S. Doctor. l. 18. de Civit. Dei cap. 43. *quæ Septuaginta eſt, Græci populi Chriſtiani, quorum plerique, utrum alia ſit aliqua, ignorant.* Ergo his etiam temporibus verſio Septuaginta interpretum eſt authentica; nam impoſſibile eſt, ut quoad fidem, & mores, corrupta fuerit verſio, quæ tanto in pretio fuit in Eccleſiis quinque ſæculorum.

Confirmatur 1. iis omnibus argumentis, quibus ſuperius oſtenſum eſt, integros eſſe, quoad fidem, & mores, Hebraicos veteris teſtamenti, & novi Græcos fontes.

Confirmatur 2. Eccleſia Græca ſemper uſa eſt, & his etiam temporibus utitur, tum in populo docendo, tum in regulandis moribus, tum in definiendis dogmatibus, verſione, de qua agitur; eam ſumma cura, ſummo ſtudio conſervavit antiquitus: quis igitur in animum inducat ſuum, illam ampliſſimam, quæ tot viros ſanctos & doctos genuit, non conſervaſſe integram, & ſanam Scripturam, quam patria lingua habuit ab initio, quæque fuit in quotidiano illius uſu?

Confirmatur 3. auctoritate Sixti Papæ V. Probavit laudatus Pontifex eam verſionem ſtudio Cardinalis Caraffæ, Apoſtolici Bibliothecarii, anno 1582. editam ex antiquiſſimo Bibliothecæ Vaticanæ codice; *Volumus*, inquit in ſuo diplomate, *& ſancimus ad Dei gloriam, & Eccleſiæ utilitatem, ut vetus Græcum teſtamentum juxta lxx. ita recognitum, & expolitum, ab omnibus recipiatur, & retineatur; quo potiſſimum ad Latinæ vulgatæ editionis, & veterum SS. Patrum, intelligentiam utantur; prohibentes, ne quis de hac nova Græca editione audeat in poſterum quicquam immutare.*

Objicies 1. Ariſtæo teſte, ſumma erat verſionis Septuaginta interpretum cum Hebraico textu conſonantia; at deeſt nunc in ea, ut docet Hieronymus præfatione in Pentateuchum, in epiſtola ad Suniam, & Fratellam, in quæſtionibus Hebraicis, in

com-

Digitized by Google

commentariis in Prophètas, in libro de primo genere interpretandi. 2. Patres, ut videre eſt apud Juſtinum in dialogo cum Triphone, aſſerunt, Judæos multis in locis corrupiſſe verſionem illam. 3. Non ſemel ab Origene, Luciano, Heſychio, Hieronymo fuit emendata: ergo, &c.

Nec audiendi ſunt, qui reſpondent, Septuaginta interpretes, ex Spiritus Sancti impulſu, multa omiſiſſe, addidiſſe, & quædam aliter vertiſſe. Nam ægre id tuliſſent Judæi præ ſua in Scripturas veneratione. Præterea immerito Ariſtæus, Philo, & reliqui, verſionis cum Hebræo textu miram conſonantiam commendaſſent.

Reſp. ea, quæ deſunt, aut quæ immutata, aut correcta dicuntur, levis eſſe momenti; ac proinde non impedire, quin verſio lxx. Interpretum non ſit authentica, ſeu, non valeat ad ſtabiliendam fidem, & regulandos mores: menda vero, quæ in eam librariorum negligentia irrepſerunt, corrigi debent, aut ad textum Hebraicum, aut ad lectiones veterum Patrum, aut ad cohærentiam cum præcedentibus, & ſequentibus; ſed ex regulæ exponentur inferius, ubi de vulgata Latina editione ſermonem inſtituemus.

ARTICULUS III.

De verſionibus Latinis.

Not. VErſiones Latinæ Bibliorum ſunt, vel eæ, quæ factæ ſunt ante Hieronymi tempora, vel quæ editæ ſunt ab ipſo Hieronymo, vel quæ elapſo proxime ſæculo prodierunt, vel tandem ea, quam ſub vulgatæ nomine Concilium Tridentinum authenticam declaravit.

§. I. *De Latinis Bibliorum verſionibus antiquioribus.*

CONCLUSIO 1. Ante Hieronymi tempora, plures erant Latinæ veteris teſtamenti ex Græca verſione Septuaginta, & novi teſtamenti ex fonte Græco, verſiones.

Probatur. Hieronymus aperte concluſioni favet hiſce verbis præfatione in Joſue: *Apud Latinos tot ſunt exemplaria, quot codices, cum unuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit, vel ſubtraxerit, quod ei viſum eſt.* Auguſtinus idem docet lib. 2. de doctrina Chriſt. cap. 11. *Qui*, inquit, *ex Hebræa lingua Scripturas in Græcam verterunt linguam, numerari poſſunt: Latini autem nullo modo.*

CONCLUSIO 2. Inter varias, quæ ferebantur ante Hieronymum Bibliorum Latinæ verſiones, ea quæ dicebatur *Itala*, obtinebat in Eccleſiis Occidentalibus.

Probatur. Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 15. ſic loquitur de verſione, de qua eſt quæſtio: *In ipſis interpretationibus Itala ceteris præfertur; nam eſt verborum tenacior, cum perſpicuitate ſententiæ.* Italæ illius verſionis meminit Hieronymus, in caput 14. Iſaiæ: meminit etiam Gregorius Magnus, præfatione in libros moralium cap. 5. ubi eam vocat *veterem*, & *vulgatam*; veterem quidem, reſpectu earum, quas poſtea Hieronymus edidit: vulgatam vero, quod in Eccleſiarum uſu eſſet communior.

§. II. *De Bibliorum verſionibus Latinis editis ab Hieronymo.*

Not. Quæremus hic: 1. quoties Hieronymus vetus teſtamentum in Latinam linguam verterit: 2. quos verterit veteris teſtamenti libros: 3. quid in novi teſtamenti verſionem Latinam contulerit: 4. quam in Eccleſiis auctoritatem habuerit Hieronymi verſio.

CONCLUSIO 1. Hieronymus vetus teſtamentum, aliquibus tamen libris exceptis, ex Hebraico textu in linguam latinam convertit.

Probatur prior pars. 1. Id teſtatur Hieronymus ipſe ad calcem libri de ſcriptoribus Eccleſ. *Novum*, inquit, *teſtamentum Græcæ fidei reddidi: Vetus juxta Hebraicum tranſtuli.* Idem ſuadetur ex præfationibus ejuſdem S. Doctoris, in varios veteris teſtamenmenti libros; de quibus quidem præfationibus hæc ipſe habet, epiſtola quæ eſt XI. inter Auguſtini epiſtolas: *Omnes præfationes divinorum voluminum, quas editioni noſtræ, ex Hebræo in Latinum, præpoſuimus, explicant; quod interpretationis videlicet genus in Scripturis Sanctis ſequendum ſit.* Auguſtinus lib. 38. de Civit. Dei cap. 43. eidem veritati ſuffragatur; hæc enim habet: *Non defuit temporibus noſtris presbyter Hieronymus, homo doctiſſimus, omnium trium linguarum peritus; qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium, eaſdem Scripturas converterit.*

Probatur altera pars. Eos tantum libros in Latinum convertit Hieronymus, quibus præpoſitæ ſunt Hieronymi præfationes, ut patet ex epiſtola, quæ eſt inter Auguſtinianas XI. atqui non omnibus veteris teſtamenti libris præpoſitæ ſunt Hieronymi præfationes, ſed tantum iſtis, nempe Pentateucho, Joſue, Paralipomenis, Judicibus, Ruth, libris Regum in Prologo Galeato, Eſdræ, & Nehemiæ, Tobiæ, Judith, Eſther, Job, Pſalterio, Proverbiis, Eccleſiaſti, Cantico Canticorum, Ezechieli, Danieli, Iſaiæ, Jeremiæ, duodecim Prophetis minoribus;

bus: referuntur eæ præfationes, & in unum collectæ exhibentur ad caput Bibliorum, quæ Pariſiis excudit Antonius *Vitrè*, anno 1662.

Hic concluditur 1. Hieronymum non tranſtuliſſe ex Hebræo in Latinum, Eccleſiaſticum, Sapientiam, Baruch; 2. tranſtuliſſe nonnullos libros, qui non erant in Canone Judæorum, Tobia nimirum, & Judith.

CONCLUSIO 2. Hieronymus aliquos Canonis Judaici libros, ex Græca Septuaginta verſione, convertit in Latinum.

Probatur. Auguſtinus epiſtola 10. ad Hieronymum, teſtatur, eum ex Græco in Latinum vertiſſe librum Job; *Job*, inquit S. Doctor, *ex Hebræo a te interpretatum, cum jam haberemus interpretationem tuam ejuſdem Prophetæ, ex Græco eloquio, verſam in Latinum*. Ipſe Hieronymus Epiſt. ad Suniam, & Fretellam, ſcribit ſe Pſalterium vertiſſe in Latinum, ex *pura* verſione Græca Septuaginta, prout in Origenis hexaplis habebatur. Libro 2. Apologiæ prioris, teſtatur ſe, ex eadem verſione Græca Septuaginta, convertiſſe in Latinum Salomonis libros, Eccleſiaſtem nimirum, & Proverbia: neque enim Eccleſiaſticum, & Sapientiam, credidit Salomonis eſſe: *Quos*, ait loquens de duobus prioribus, *olim juxta Septuaginta, additis obelis, & aſteriſcis, in Latinum verteram*. Cur autem obelos, & aſteriſcos addidiſſet, quæſitus ab Auguſtino epiſt. 10. ſic ipſe reſpondet, epiſtola quæ eſt 1. inter Auguſtini epiſtolas: *Quod autem quæris, cur mea prior in libris Canonicis interpretatio aſteriſcos habeat, & virgulas prænotatas, & poſtea aliam tranſlationem abſque his ſignis ediderim: pace tua dixerim: videris mihi non intelligere, quod quæſiſti; illa enim interpretatio, Septuaginta interpretum eſt; & ubicumque virgula, id eſt, obeli ſunt, ſignificatur, quod Septuaginta plus dixerint, quam habetur in Hebræo: ubi autem aſteriſci, id eſt, ſtellæ prælucentes, ex Theodotionis editione additum eſt ab Origene; & ibi Græca tranſtulimus, hic de ipſo Hebraico, quod intelligebamus, expreſſimus, ſenſuum potius veritatem, quam verborum interdum ordinem conſervantes*.

CONCLUSIO 3. Hieronymus ex Græca Septuaginta verſione, non convertit in Latinum omnes libros Canonis Judaici. Eſt contra Bellarminum, nonnulloſque alios.

Probatur rationibus Nicolai Serrarii. *Primo*. Hieronymus ſolet recenſere libros, quos in Latinum vertit: At præter eos, de quibus dictum eſt in probatione ſecundæ concluſionis, nullum alium in ſuis operibus recenſet. *Secundo*. Nullibi ſcribit ſibi allatratum eſſe circa verſionem ex Septuaginta interpretatione in Latinam linguam; ſed ſi eam abſolviſſet, allatraſſent ii, quos ſæpius vocat canes, cum allatrarent propter verſionem ex textu Hebraico in Latinum: *Cogor*, inquit præfatione in librum Job, *per ſingulos Scripturæ divinæ libros, adverſariorum reſpondere maledictis*. Præterea, nemo ex veteribus quidquam ex ea verſione citat. *Tertio*. Quoties Hieronymus agit de ſuo in verſionem Septuaginta opere, emendationem tantum a ſe factam, non autem converſionem in Latinum recenſet: *Memini*, ait præfatione in Paralipomena, *editionem Septuaginta tranſlatorum, olim de Græco emendatam, tribuiſſe me noſtris*. Tandem non integram Latinam verſionem ex Septuaginta tranſlatione, ſed jam factæ correctionem ab eodem Hieronymo, petit Auguſtinus: *Plurimum*, ait Auguſtinus epiſtola 10. cap. 14. *profueris, ſi eam Græcam Scripturam, quam Septuaginta operati ſunt, Latinæ veritati reddideris, quæ in diverſis codicibus ita varia eſt, ut tolerari vix poſſit, & ita ſuſpecta, ne in Græco aliud inveniatur, ut inde aliquid proferri, aut probari dubitetur*.

Objicies. Hieronymus epiſtola, quæ 11. eſt inter Auguſtini epiſtolas, expreſſe aſſerit, ſe libros Canonicos in Latinum vertiſſe, ex Græco Septuaginta textu: *Quod autem*, ait cap. 5. *quæris, cur mea prior in libris Canonicis interpretatio aſteriſcos habeat, & virgulas prænotatas, &c. illa interpretatio Septuaginta interpretum eſt, &c.*

Reſp. Hieronymum loqui de ſola verſione libri Job: de ea enim tantum locutus fuerat Auguſtinus; *Hoc addo*, ait Auguſtinus Epiſt. 10. *quod poſtea didicimus, Job ex Hebræo a te interpretatum, cum jam quamdam haberemus interpretationem tuam ejuſdem Prophetæ, ex Græco eloquio verſam in Latinum. Ubi tamen aſteriſcis notaſtis, quæ in Hebræo ſunt, & in Græco deſunt, obeliſcis autem, quæ in Græco inveniuntur, & in Hebræo non ſunt*.

CONCLUSIO 4. Hieronymus nuſquam novum teſtamentum vertit ex Græco textu in Latinum, ſed ad Græcum textum illud emendavit.

Probatur. Ipſe Hieronymus, cum agit de ſua in novum teſtamentum opera, nuſquam ait, ſe illud ex Græco textu in Latinum convertiſſe, ſed emendaſſe tantum ad Græcum textum. Sic loquitur in præfatione ad Damaſum Papam: *Novum opus me facere cogis ex veteri, ut poſt exemplaria Scripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidam arbiter ſedeam; & quia inter ſe variant, quæ ſint illa, quæ cum Græca conſentiant veritate, decernam*. Hæc etiam habet ad calcem libri de viris illuſtribus: *Novum teſtamentum Græcæ veritati reddidit*.

Objicies. Auguſtinus epiſt. 10. cap. 4. ſcribit novum teſtamentum ex Græco in Latinum

fuiſſe

fuiſse verſum ab Hieronymo: *Non parvas*, inquit, *Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex Græco interpretatus es.*

Reſp. In Auguſtini epiſtola vocem hanc: *Interpretatus es*, ſumi debere pro hac alia: *Emendaſti*. Ratio eſt, quia ſic eam explicat ipſe Hieronymus, ad Auguſtinum reſcribens: *Etſi me, ut dicis*, inquit epiſt. quæ eſt inter Auguſtinianas 11. *in novi teſtamenti emendationes ſuſcipis, exponiſque cauſſam, cur ſuſcipias. &c.*

CONCLUSIO 5. Summo plauſu recepta fuit emendatio Latina novi teſtamenti, ab Hieronymo ad textum Græcum edita.

Probatur. Auguſtinus concluſionem aperte tradit epiſt. 10. cap. 4. ubi ſic loquitur: *Non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex Græco interpretatus es; quia pene in omnibus nulla offenſio eſt, cum Scripturam Græcam contulerimus*. Nec mirum; ſiquidem juſsu & auctoritate Damaſi Papæ, Hieronymus emendationem illam ſuſceptam abſolverat: *Adverſus quam invidiam*, inquit in præfatione in Evangelia, Damaſum alloquens, *duplex me cauſſa conſolatur, quod & tu, qui ſummus Sacerdos es, fieri jubes.*

CONCLUSIO 6. Hieronymi verſio Latina, ex Hebræo veteris teſtamenti textu, ſtatim non obtinuit in Eccleſia; obtinuit tamen poſtea.

Probatur prior pars 1. S. Hieronymus variis in locis ſcribit, ſe tamquam ſacrilegum apud plures audiiſse, quod ejus verſio ex Hebræo in Latinum multis in capitibus diſſideret a Græca verſione Septuaginta interpretum, quæ tunc in omnibus Eccleſiis legebatur: *Cogor*, ait in præfatione in librum Job, *per ſingulos divinæ Scripturæ libros, adverſariorum reſpondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehenſionem Septuaginta interpretum criminantur.*

Probatur 2. Auguſtinus epiſt. 10. ſcribit, obſtituros eſſe plurimos, ſi Hieronymi interpretatio in Eccleſiis legatur; *Perdurum erit enim*, inquit cap. 3. *ſi tua interpretatio per multas Eccleſias frequentius cœperit lectitari*; rationem reddit *quod*, ait, *a Græcis Eccleſiis, Latinæ Eccleſiæ diſſonabunt*. Subjicit S. Doctor factum, quod contigit in quodam Epiſcopo. Illi, cum ex interpretatione Hieronymi, aliquid de Jona legeret diverſum ab eo, quod in codicibus Græcis reperitur, adeo obſtitum eſt, ut periculum fuerit, ne vitam cum ſacerdotio amitteret: *Factus eſt*, ait ibidem, *tantus tumultus in plebe, maxime Græcis arguentibus, & inflammantibus calumnia falſitatis, ut coactus ſit homo, velut mendoſitatem corrigere voluit, poſt magnum periculum non remanere ſine plebe.*

Probatur altera concluſionis pars. Gregorius Magnus, præfatione in libros moralium, cap. 5. ſcribit, ſuo tempore Romanam Eccleſiam utraque verſione uti conſueviſſe; vetere nimirum, hoc eſt, facta ex Septuaginta translatione; & nova, id eſt, edita ab Hieronymo ex Hebræo in Latinum: *Novam translationem diſſero*, inquit in ſua ad Leandrum in moralium libros epiſtola; *ſed ut comprobationis cauſſa exigit, nunc novam, nunc veterem per teſtimonia aſſumo; ut quia Sedes Apoſtolica, cui, Auctore Deo, præſideo, utraque utitur, mei quoque labor ſtudii ex utraque fulciatur.*

§. III. *De Bibliorum verſionibus Latinis, editis elapſo proxime ſæculo.*

Nor. Bibliorum verſiones Latinæ recentiores, factæ ſunt aut a Catholicis, aut ab Heterodoxis; de utriſque nonnihil hic dicendum eſt.

CONCLUSIO 1. Multæ ſunt recentiores Bibliorum verſiones a Catholicis factæ.

Probatur enumeratione præcipuarum: *Prima*, eſt Santis Pagnini Lucenſis anno 1528. de qua Genebrardus in præfatione in Origenem: *Secunda*, eſt Iſidori Clari Brixiani: illius meminit Canus locorum theologicorum lib. 2. cap. 13. *Tertia*, eſt Ariæ Montani: *Quarta*, eſt Vatabli Pariſienſis profeſſoris; illius nimirum nomine commendata eſt a Roberto Stephano in editione Bibliorum, quam Pariſiis edidit anno 1545. Vatabli tamen eſſe negat Genebrardus præfatione in Origenem.

CONCLUSIO 2. Variæ, elapſo proxime ſæculo, prodierunt ab Heterodoxis Bibliorum Latinæ verſiones.

Probatur enumeratione: *Prima*, quæ eſt Munſteri verſio, prodiit anno 1525. *Secunda*, eſt Oecolampadii, anno 1535. *Tertia*, Leonis Judæ, qui ex Judæo factus Zuinglianus, Biblia Latine vertit; ea verſio vulgo dicitur Tigurina, quod anno 1544. Tiguri edita ſit: *Quarta*, Sebaſtiani Caſtalionis, quæ typis mandata eſt Baſileæ anno 1556. *Quinta*, Junii ac Tremelli Heidelbergenſium profeſſorum: edita fuit Genevæ anno 1590. & poſtea Hannoniæ anno 1592. Iis verſionibus Genebrardus, præfatione in Origenem, addidit verſionem Genevenſium, *quæ quidem*, inquit, *eſt rapſodia aſſuta e variis Sanctis, Munſteri, Vatabli, & reliquorum centonibus, & pannis.*

Præter eas omnium Bibiliorum verſiones, Latinæ ſunt aliæ nonnullorum tantum librorum, tum a Catholicis, tum ab Heterodoxis editæ; de quibus, qui plura ſcire voluerit, poterit Serrarium adire, cap. 18. Prolegomenorum Biblicorum.

Digitized by Google

§. IV. *De vulgata verſione Latina.*

Not. De vulgata verſione Latina quæri poteſt 1. quiſnam ſit illius auctor: 2. quænam olim fuerit illius in Eccleſiis Auctoritas, & quam nunc habeat a Concilio Tridentino: 3. utrum ab ipſo Concilio Hebraicis, & Græcis fontibus antepoſita fuerit: 4. an in ea nulla omnino ſint menda, quæ correctione indigeant.

De auctore vulgatæ verſionis Latinæ.

Not. 1. Circa propoſitam quæſtionem, triplex eſt theologorum ſententia. Prima, docet vulgatam noſtram, eſſe antiquam illam, quæ *Itala* dicebatur, & qua utebantur Occidentales Eccleſiæ ante Hieronymi tempora. Secunda, quæ eſt Auguſtini Eugubini, & Pici Mirandulani, aſſerit, quoad vetus teſtamentum, eſſe eam, quam ex Hebraico textu edidit Hieronymus, & quoad novum, eam eſſe, quam idem ipſe Hieronymus ad Græcum fontem correxit. Tertia, quæ eſt Joannis Driedonis, & Sixti Senenſis, lib. 8. Bibliothecæ ſanctæ, cenſet, noſtram vulgatam eſſe mixtam, tum ex Itala verſione, tum ex ea, quam Hieronymus edidit.

Not. 2. Ex iis, quibus placet, vulgatam eſſe mixtam ex vetere Latina, & nova Hieronymi, nonnulli docent, plures integros libros eſſe ex antiqua verſione, & alios etiam integros eſſe ex verſione Hieronymi: ita Bellarminus de verbo Dei lib. 2. cap. 8. Alii contendut, ne unum quidem librum eſſe omnino, aut ex antiqua verſione, aut ex nova Hieronymi, ſed eſſe ex utraque ab incerto auctore mixtum; ita Baronius tomo 2. Sixtus Senenſis Bibliothec. lib. 8.

CONCLUSIO 1. Vulgata novi teſtamenti verſio Latina, antiqua eſt verſio, ſed ab Hieronymo ad textum Græcum emendata.

Probatur. Antiqua verſio ab Hieronymo emendata obtinuit olim in Eccleſiis; idque patet, tum ex eo, quod eam Damaſi Papæ juſſu adornarit, tum ex eo, quod Auguſtino teſte epiſt. 10. ab omnibus probata fuerit: atqui rejecta non fuit, immo retenta, verſio quæ peracta fuit juſſu Summi Pontificis, & ab omnibus probata; ergo &c.

Probatur 2. Quæ in veteri vulgata Hieronymus correxerat, majori ex parte correcta leguntur in noſtra vulgata novi teſtamenti; exempli gratia, in antiqua verſione, Matthæi 2. legebatur: *In Bethleem Judææ*, Hieronymus in Commentario ejuſdem cap. 2. docet legendum: *In Bethleem Judæ*; ſic vero in noſtra vulgata legitur. Lib. 1. in Jovinianum, reprehendit illud veteris verſionis, 1. ac Corinthios 7. *Diviſa eſt mulier, & virgo*, & legi vult, quod jam legitur: *Mulier innupta, & virgo*. In epiſtola ad Marcellam, arguit illud veteris verſionis, ad Rom. 12. *Tempori ſervientes*; aitque legendum, ut nunc legitur in noſtra vulgata: *Domino ſervientes*.

Objicies. In noſtra novi teſtamenti vulgata verſione plura deſunt, quæ Hieronymus in antiqua verſione emendanda duxerat; ergo vulgata novi teſtamenti verſio non eſt ea, quam Hieronymus emendavit. Probatur anteced. Noſtra vulgata ad Rom. 12. legit, *Sapere ad ſobrietatem*; Hieronymus tamen libr. 1. in Jovinianum, legi vult, *Sapere ad pudicitiam*. Legit quoque, 1. ad Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam*; quamvis idem S. Doctor in caput 5. epiſt. ad Galat. legendum cenſueri,; *Ita ut glorier*.

Reſp. ad 1. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Hieronymus in antiqua novi teſtamenti verſione non mutavit quæcumque mutanda cenſuerat, ne ſcilicet plurium, qui antiquæ verſioni aſſueti erant, animum offenderet: *Ita*, inquit in præfatione ad Damaſum, *calamo temperavimus, ut his tantum, quæ ſenſum videbantur mutare, correctis, reliqua remanere pateremur ut fuerant*.

CONCLUSIO 2. Noſtra vulgata veteris teſtamenti verſio, aliquibus libris exceptis, non eſt antiqua verſio, quæ Hieronymi tempora præceſſit, ſed quam ex textu Hebraico ipſe Hieronymus edidit.

Probatur 1. prior pars. Antiqua verſio Latina, quæ fuit ante Hieronymum, facta eſt, ut ſuperius obſervatum eſt, ex Græca verſione Septuaginta interpretum: atqui noſtra vulgata non eſt facta ex Græca verſione; innumeris enim in locis ab ea diſſidet: ergo facta eſt ex Hebræo textu, quippe maxime cum ipſo cohæret. Sed ſolus Hieronymus auctor eſt verſionis Latinæ, quæ facta eſt ex Hebræo textu: ergo &c.

Probatur 2. eadem prior pars. Ea verſio non eſt antiqua verſio, ſed verſio Hieronymi, quæ continet omnia, quæ, ex eodem S. Hieronymo, deſiderabantur in antiqua verſione Latina; atqui noſtra vulgata continet ea omnia, ut ſunt: *Ex Ægypto vocavi filium meum: Videbunt in quem transfixerunt*; & alia plurima, quæ retulimus agentes de Græca verſione Septuaginta interpretum: ergo, &c.

Probatur 3. eadem pars. Patres cum de noſtra vulgata loquuntur, eam ſub Hieronymi nomine laudant: *Sancti Hieronymi editione*, inquit Iſidorus lib. 6. etymol. cap. 5. *omnes Eccleſiæ uſquequaque utuntur*. Ugo

Vi-

Digitized by Google

Victorinus lib. de Scripturis cap. 9. hæc habet: *Hieronymi tranſlatio, quia Hebraicæ veritati concordare magis probata eſt, idcirco Eccleſia Chriſti per univerſam Latinitatem, præ ceteris omnibus tranſlationibus, quas vitioſa interpretatio, ſive prima de Hebræo in Græcum, ſive ſecunda de Græco in Latinum, facta corruperat, hanc ſolam legendam, & in auctoritate habendam conſtituit.*

Probatur 1. altera concluſionis pars. Vulgata noſtra Pſalterii verſio diverſa eſt omnino ab iis, quas Hieronymus edidit, tum ex Hebræo textu, tum ex Græca editione Septuaginta: idque facile quiſque advertet, qui duplicem illam verſionem Pſalterii factam ab Hieronymo, quæque inter ejus opera reperitur, cum noſtra vulgata comparaverit. Eſt igitur noſtra vulgata eadem hoc in capite cum verſione *Itala*, quæ præceſſit Hieronymi tempora, quam tamen ipſe correxit: idque colligitur ex ejuſdem S. Doctoris epiſtola ad Suniam & Fretellam.

Probatur 2. eadem ſecunda concluſionis pars. Ille non eſt auctor Latinæ verſionis, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum, qui eos libros nuſquam in Latinum tranſtulit: atqui, ut ſuo loco dictum eſt, Hieronymus nuſquam illos libros in Latinum tranſtulit. Si quis autem quærat, quis ergo, hoc in capite, noſtræ vulgatæ auctor? Dicendum erit, eam eſſe antiquam verſionem *Italam*, de qua Auguſtinus lib. de doctrina Chriſtiana cap. 15. loquitur.

Objicies in priorem concluſionis partem, *Primo*. Noſtra vulgata pluribus in locis diſſidet ab Hebraico textu: non diſſideret vero, ſi eſſet Hieronymi, viri, ut ait Auguſtinus, trium linguarum peritiſſimi. *Secundo*. In noſtra vulgata non ſunt aſteriſci & obeli, quibus, ut ipſe teſtatur Hieronymus præfat. in Pſalm. & in Iob, ſuam verſionem Latinam diſtinxerat. *Tertio*. In noſtra vulgata reperiuntur plurima, quæ S. Hieronymus aliter legenda dixerat, tum in quæſtionibus Hebraicis, tum in libro de optimo genere interpretandi, tum in commentariis in Prophetas.

Reſp. ad 1. differentiam, quæ objicitur, oriri aut ex librariorum incuria, aut ex eo, quod Hieronymus, ut faciendum docet in libro de optimo genere interpretandi, magis ad Hebraici textus ſenſum, quam ad verba attenderit.

Ad 2. dico, nodum illum ab Hieronymo ſolvi, in epiſt. ad Auguſtinum, quæ eſt inter Auguſtini epiſtolas 11. ſcilicet ibi aſſerit, ſe ſolam verſionem Job, & aliorum, quos ex Septuaginta editione tranſtulit, diſtinxiſſe per aſteriſcos, & obelos.

Ad 3. Reſpondet Bellarminus, multis de cauſis accidiſſe, ut quædam ſint in noſtra vulgata, quæ aliter legenda dixit Hieronymus. Prima, eſt error, & incuria librariorum: ſecunda, varia ſignificatio vocabulorum, quæ proinde modo in unum ſenſum, modo in alterum ſumpta ſunt ab Hieronymo; tertia eſt, quod ipſe priorem ſuam ſententiam nonnumquam mutaverit; ac proinde aliter legerit in ſua verſione, quam prius in ſuis operibus legendum duxerat.

Quæres, an vulgata noſtra Latina ſit omnino eadem cum verſione Hieronymi ex Hebræo, ita ut eadem verba contineat?

Reſp. majori ex parte, eam continere eadem verba, quæ continet Hieronymi verſio; nemo tamen aſſeret, ubique eſſe omnino eadem verba; ſed cum denominatio fiat ex majori parte, jure ac merito vulgata noſtra dicitur eſſe Hieronymi verſio.

Quam olim habuerit, & nunc habeat auctoritatem vulgata Latina verſio?

Not. Vulgata noſtra verſio Latina poteſt comparari ad libros, aut veteris teſtamenti, aut novi; quærendum eſt igitur, quam auctoritatem habuerit, & nunc habeat ad utrumque teſtamentum comparata?

CONCLUSIO 1. Vulgata noſtra verſio novi teſtamenti ſtatim poſt ſui editionem, obtinuit in Eccleſis.

Probatur. Ex dictis, vulgata noſtra verſio novi teſtamenti eſt eadem cum Itala, quam Hieronymus ad textum Græcum emendavit juſſu Damaſi Papæ: atqui verſio Latina novi teſtamenti, quam S. Hieronymus ad Græcum textum emendavit, ſtatim obtinuit in Eccleſiis Occidentalibus; nempe id docet Auguſtinus epiſt. 10. quæ eſt ad Hieronymum; verba laudata ſunt ſuperius parag. 2. concl. 5.

CONCLUSIO 2. Vulgata noſtra veteris teſtamenti verſio, ſtatim admiſſa fuit in aliquibus Eccleſiis, ſed non in omnibus.

Probatur. Ex dictis, noſtra vulgata verſio veteris teſtamenti, eadem eſt cum verſione Latina Hieronymi ex textu Hebraico: atqui ea Hieronymi verſio admiſſa fuit in aliquibus Eccleſiis; id enim patet ex apologiis, & præfationibus ejuſdem Hieronymi, necnon ex Auguſtino lib. 18. de civit. c. 43. ſed admiſſa non fuit in omnibus, immo a pluribus fuit ſtatim rejecta, ut ſuperius parag. 2. concluſ. 6. demonſtratum eſt.

CONCLUSIO 3. Poſt Hieronymi mortem, noſtra veteris teſtamenti verſio vulgata obtinuit in Eccleſia Romana cum Itala, ſeu antiquiore verſione Latina.

Probatur. Hieronymi verſio obtinuit cum Itala, ut ſuperius oſtenſum eſt ex Gregorio Magno: ergo & noſtra vulgata.

CONCLUSIO 4. A ſeptimo ſæculo, uſque ad Concilium Tridentinum, vulgata no-

noſtra verſio obtinuit ſola in omnibus Eccleſiis Occidentalibus.

Probatur 1. Paullatim evanuerunt aliæ omnes verſiones, etiam quæ Itala dicebatur; quippe poſt ſeptimum ſæculum nemo illius meminit præter Iſidorum, etymol. lib. 6. cap. 5. *Secundo*. Poſt Gregorium Magnum omnes in toto Occidente noſtram vulgatam verſionem legere cœperunt, retinueruntque ſolam velut Hebraicæ veritati magis conſonam; unde in homiliis, conçionibus, commentariis, diſquiſitionibus theologicis, ſynodis, nullam aliam citarunt.

Quæres, an eo tempore, quod a Gregorio Magno fluxit uſque ad Concilium Tridentinum, eſſet aliqua conſtitutio Eccleſiaſtica, qua ſolius noſtræ vulgatæ uſus præciperetur?

Reſp. nullam, aut in decretis Summorum Pontificum, aut in Conciliorum Canonibus, aut in Eccleſiarum particularium ſtatutis, legi conſtitutionem, quæ ante Concilium Tridentinum, vulgatæ noſtræ verſionis uſum poſitive præſcripſerit.

Dices. Hugo Victorinus meminit Eccleſiaſtici præcepti de uſu vulgatæ editionis: hæc enim habet lib. de ſcripturis, cap. 9. *Eccleſia Chriſti per univerſam Latinitatem . . . verſionem hanc ſolam legendam, & in auctoritate habendam conſtituit.*

Sed contra eſt 1. quia Hugo Victorinus non refert ſynodum, aut Pontificem Max. ex quibus hauſerit conſtitutionem, de qua loquitur: 2. dici poteſt, conſuetudinem, per quam vulgatæ verſionis uſus valuerat, fuiſſe conſtitutionis loco.

CONCLUSIO 5. Vulgata noſtra verſio poſt Concilium Tridentinum eſt authentica.

Probatur. Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. decreto de editione, & uſu ſacrorum librorum, ſic loquitur: *Sacroſancta Synodus conſiderans, non parum utilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat; ſtatuit, & declarat; ut hæc ipſa vetus, & vulgata editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus & expoſitionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere, quovis prætextu, audeat, vel præſumat.* Quod mox laudatum eſt Concilii decretum, varie vellicant Heterodoxi: neceſſe eſt igitur, ut ſpeciatim illud explicemus.

Explicatur Concilii Tridentini decretum circa vulgatæ editionis authenticitatem.

Not. Recentiores Hæretici in Concilii Tridentini decreto impugnant, 1. vocem hanc: *Authentica*: quaſi vero, inquiunt, aliqua verſio Hebraicis, aut Græcis fontibus anteferri poſſit: *Decretum*, ait Calvinus in antidoto ſeſſionis 4. *etiamſi ex fonte ipſo purum liquorem proferant, etiamſi ex certa veritate falſum coarguant, minime eſſe audiendos*. Impugnant 2. verba iſta: *Nemo illam rejicere, quovis prætextu, audeat, vel præſumat;* eo quod, inquiunt, conſtat, vulgatam multis erroribus ſcatere. *Qui linguas tenent*, ait idem Calvinus in antidoto, *hanc interpretationem deprehendunt infinitis erratis ſcatere; idque apertiſſimis planum faciunt demonſtrationibus.*

Not. 2. Nonnulli e Catholicis contendunt: 1. vocem, *Authenticam*, ſignificare, nulla omnino, ne levia quidem, menda reperiri in vulgata noſtra verſione. Contendunt 2. Concilium declaraſſe, nec textum Hebraicum veteris teſtamenti, nec Græcum novi, qui in Bibliis leguntur, eſſe authenticos, ſeu, non eſſe primævos, ac germanos Scripturarum fontes: hoc eſt, non eſſe textus, quibus primum a Prophetis & Apoſtolis libri Canonici conſcripti ſunt. Quid nos de iis controverſiis ſentiamus, ſequentes concluſiones aperient.

CONCLUSIO 1. Concilium Tridentinum vulgatam Latinam verſionem non antepoſuit Hebraicis, aut Græcis fontibus. Eſt contra Heterodoxorum calumniam.

Probatur 1. Concilium Tridentinum vulgatam verſionem Latinam non antepoſuit fontibus, cum quibus eam nullo modo comparavit: atqui vulgatam verſionem Latinam nullo modo comparavit cum Hebraicis, aut Græcis fontibus; quippe illorum, ne implicite quidem, meminit.

Probatur 2. Antelatio illa, quam Heterodoxi imponunt Concilio, eſt contra illius ſcopum: Nam Concilii ſcopus erat decernere, quænam inter varias *Latinas* editiones, quæ tunc circumferebantur, eſſet optima, quænam aptior eſſet ad confirmandam fidem, & regulandos mores: idque patet ex hac ipſiuſmet Concilii præfatiuncula: *Conſiderans, non parum utilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur, Sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat.*

Probatur 3. Non ultimi e Theologicis Catholicis ſcribunt id, quod Heterodoxi contendunt, Concilio nuſquam veniſſe in mentem. Bellarminus de verbo Dei lib. 2. cap. 10. ſic loquitur: *Hoc ideo mendacium voco, quod nihil ejuſmodi in Decreto legatur. Nec enim patres fontium ullam mentionem fecerunt.* Sic etiam Alphonſus Salmero, prolegomeno 3. in ſecunda diſputatione de Latina verſione: *Nihil ibi*, in Concilio, *de exemplaribus, aut Græcis, aut Hebraicis, agebatur; tantum inter tot editiones Latinas, quot noſtra ſæcula parturierunt, quænam*

Digitized by Google

ex illis præſtarit, ſermo erat; & rejectis reliquis Latinis, unam hanc vulgatam, reliquis tamquam veriorem, puriorem, dilucidiorem, ac ſuis fontibus, unde eſt orta, magis conſentientem pronuntiavit; atque huic ſoli, ut commentariis & ſcholiis illuſtretur, conſulit.

CONCLUSIO 2. Concilium Tridentinum vulgatam editionem non eo ſenſu declaravit authenticam, quod textus Hebraicus, & Græcus, qui leguntur in Bibliis, non ſint authentici.

Probatur 1. ut mox obſervatum eſt, Concilium in ſuo decreto ne meminit quidem textus Hebraici, aut textus Græci. *Secundo*. Si ex Concilii decreto inferri poſſet, textum Hebraicum, & textum Græcum, prout in hodiernis Bibliis leguntur, non eſſe authenticos, id fieret, quod authenticitas vulgatæ verſionis ſtare non poſſet cum authenticitate textuum Hebraicorum, & Græcorum, qui leguntur in hodiernis Bibliis; atqui revera ſtare poteſt; neque enim authenticitas unius inſtrumenti excludit authenticitatem alterius, quod diverſi eſt generis.

CONCLUSIO 1. Concilium Tridentinum non eo ſenſu vulgatam declaravit authenticam, quod nulla omnino errata, ſeu menda in ea reperiantur.

Probatur 1. Eo tempore, quo Sacra Synodus decretum ſuum de vulgata editione promulgavit, ſelectis Doctoribus mandavit, ut illius emendationi ſedulo incumberent; non arbitrabatur ergo, eam eſſe ab omnibus mendis, vel leviſſimis immunem. *Secundo*, Concilii Tridentini mandatum exequi conatus eſt Pius Papa IV. quo Pontifice finitum fuit Concilium: *Pius IV. Pontifex Maximus* (verba ſunt præfationis in editionem Romanam Bibliorum) *lectiſſimis aliquot Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, aliiſque tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritiſſimis viris, eam provinciam demandavit, vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquiſſimis codicibus manuſcriptis, inſpectis quoque Hebraicis, Græciſque Bibliorum fontibus, conſultis denique veterum Patrum commentariis, accuratiſſime caſtigarent*. Addit eadem præfatio Pium V. idem inſtitutum proſecutum fuiſſe: addit iterum Sixti V. juſſu ad exitum perductum fuiſſe, quod inceperant Pius IV. & Pius V. prodiit anno 1589. Sixti V. conſtitutio de vulgatæ verſionis correctione, incipitque: *Æternus ille cæleſtium*. Poſt Sixtinam illam correctionem, iterum emendata fuit noſtra vulgata verſio, Romæ ſedente Clemente VIII. *Tandem*, ait præfationis auctor, *ſub initium Pontificatus Clementis VIII. opus, in quod Sixtus V. intenderat, perfectum eſt*.

Objicies. Si eſſent menda, aut errata quædam in vulgata editione; rejici poſſet aliquibus in locis ſub prætextu eorum mendorum, ac erratorum: atqui ſub eo prætextu nullis in locis rejici poteſt; id enim prohibet Concilii Tridentini decretum: *Ut*, inquit, *nemo illam rejicere, quovis prætextu, audeat, vel præſumat*.

Reſp. neg. min. Ad cujus probationem dico, Concilii verba intelligi de rebus alicujus momenti, ſeu quæ ad fidem, aut mores ſpectant. Reſponſioni lux affulgebit ex ſequenti concluſione.

CONCLUSIO 4. Eo tantum ſenſu vulgata verſio Latina a Concilio Tridentino declarata fuit authentica, quod in iis, quæ ſunt alicujus momenti, non diſcrepat a primario, & vero divinæ Scripturæ ſenſu: quod corrupta non ſit in capitibus, quæ ad fidem, aut mores pertinent.

Probatur ex ſcopo Concilii. Concilium Tridentinum, ut ſuperius dictum eſt, hoc unum definire voluit, noſtram vulgatam valere ad faciendam fidem; nam id ſignificat vox *Authenticam*; quippe ea vox ſignificat inſtrumentum, quod in judicio dignum eſt fide, ſeu cujus teſtimonium negari non debet: atqui ad hoc ſatis fuit declarare, quod in iis, quæ ſunt alicujus momenti, vulgata noſtra diſcrepet a vero Scripturæ ſenſu, quod corrupta non ſit in capitibus, quæ ad fidem, aut mores ſpectant: ergo, &c.

Probatur teſtimonio plurium Theologorum. Melchior Canus de locis theol. lib. 2. cap. 13. concluſ. 1. aſſerit vulgatam retineri debere *in his omnibus, quæ ad fidem, & mores ſpectant*. Andreas Vega lib. 15. in Concil. Tridentin. cap. 9. ſic loquitur: *Eatenus voluit ſynodus, eam authenticam haberi, ut certum omnibus eſſet, nullo eam defœdatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide, & moribus colligi poſſet*. Eo autem majoris eſt momenti Vegæ teſtimonium, quod theologus adfuerit Concilio Tridentino; ipſi etiam ſeſſioni 4. in qua legitur decretum de authenticitate vulgatæ editionis.

Bellarminus lib. 2. cap. 11. de verbo Dei, hæc ſcribit: *Certos nos voluit reddere Eccleſia, in iis præſertim, quæ ad fidem & res pertinent, nulla eſſe in hac verſione interpretum errata*. Sixtus Senenſis lib. 8. Biblioth. fatetur, *errata quædam, & leves defectus in ea reperiri*; ſed tamen eam eſſe *authenticam* contendit, quia *certum eſt*, inquit, *neque in veteri, neque in nova editione, aliquid umquam inventum eſſe, quod fuerit a veritate Chriſtianæ fidei devium, falſum, ac mendax, vel contrarium dogmatibus, ac regulis Orthodoxis, vel præter veritatem additum, vel contra veritatem mutuum, vel in præjudicium veritatis immiſſum, vel adeo depra-*

Digitized by Google

depravatum, ut occaſionem perniciosè errandi attulerit.

CONCLUSIO 5. Concilium Tridentinum jure, ac merito declaravit vulgatam Latinam verſionem eſſe authenticam in ſenſu concluſionis quartæ.

Probatur. Concilium declarare potuit *authenticam* verſionem, qua ſola per mille annos uſa eſt Eccleſia Catholica in Occidente: atqui, ut ſuperius dictum eſt, per mille annos Eccleſia Catholica in Occidente ſola verſione vulgata uſa eſt in concionibus, in concillis, in academiis: ergo, &c.

Probatur 2. Reſidet in Eccleſiæ corpore poteſtas judicandi abſque erroris periculo, an verſio aliqua ſit authentica: alioquin ii qui neſciunt linguas, quibus libri Sacri a Prophetis & Apoſtolis ſcripti ſunt, nuſquam poſſent certi eſſe ſe legere Dei verbum; ac proinde Auguſtinus, qui Hebraicam linguam neſciit, qui tyro fuit in Græca, nullum librum in ſuis contra hæreticum diſputationibus citare potuiſſet tamquam Dei verbum. Atqui poteſtas, quæ reſidet in Eccleſiæ corpore, maxime reſidet in conciliis Oecumenicis; quippe totum Eccleſiæ corpus repræſentant: ergo, &c.

Objicies: Auguſtinus epiſt. 10. ſcribit, Hieronymum falli potuiſſe in ſua ex Hebræo Latina verſione: *Unde etiam*, inquit, *nobis videtur, aliquando te quoque in nonnullis falli potuiſſe.* Ipſe Hieronymus præfatione in Pentateuchum ſcribit, aliud eſſe vatem, aliud interpretem; illum errare quidem non poſſe, iſtum vero poſſe errare: hincque ſic conficitur argumentum. Ut concilium definire potuerit, vulgatam verſionem in iis, quæ ad fidem aut mores ſpectant, non diſcrepare a genuino & primævo ſcripturarum textu, debuit judicare, auctorem vulgatæ verſionis fuiſſe infallibilem: atquid id, Auguſtino & Hieronymo teſtibus, judicare non potuit; ergo, &c.

Reſp. neg. maj. nempe, ut concilium definiret, vulgatam verſionem eſſe authenticam, ſatis fuit, ut judicarit illius auctorem, quamvis errare potuerit, revera non erraſſe in iis quæ ad fidem aut mores ſpectant; ſeu tranſlationem ab eo editam, in capitibus ad fidem aut mores ſpectantibus, acta non diſcrepare a genuino ſcripturarum textu.

§. V. *De vernaculis Bibliorum verſionibus.*

Not. De vernaculis Bibliorum verſionibus quæri poteſt 1. an omnibus juſſum aut prohibitum ſit eas legere: 2. an ratione quarumdam circumſtantiarum, loci, temporis, perſonarum, prohiberi poſſit lectio vernaculæ verſionis bibliorum.

CONCLUSIO 1. Omnibus nec juſſum, nec prohibitum eſt Catholicas Bibliorum vernaculas verſiones legere.

Probatur prima pars. Nullibi legitur generalis juſſio legendi biblia in linguas vernaculas converſa.

Confirmatur ex eo quod nec Apoſtolis, nec aliis Apoſtolicis hominibus imperatum ſit aliquando biblia transferre in linguas vernaculas: unde quatuor prioribus ſæculis licet Evangelium ubique diffuſum eſſet, biblia non extabant, niſi aut Hebraice, aut Græce, aut Latine.

Præterea omnibus omnino hominibus nuſquam præſcriptum fuit, ut legere diſcerent, ac proinde nec imperatum, ut vernaculas, ſi quæ forent, bibliorum verſiones legerent: immo nec legi audirent, cum fidem ex concionatorum ſermonibus quiſque diſcere potuerit.

Probatur altera pars. Nullibi extat prohibitio generalis, de qua hic agitur. Præterea ad hoc uſque ſæculum Eccleſia non aliarum quam factarum ab hæreticis verſionum, VValdenſibus ſcilicet, VVicleſiſtis, Lutheranis, & Calviniſtis lectionem generatim prohibuit.

CONCLUSIO 2. Eccleſia poteſt pro ratione circumſtantiarum loci, temporis, perſonarum, *nonnullis interdicere* vernaculorum verſionum, etiam Catholicarum, lectionem.

Probatur: Eccleſia id poteſt interdicere, quod poteſt eſſe noxium; atqui lectio bibliorum in vernaculas linguas converſorum poteſt eſſe noxia ratione circumſtantiarum, aut loci, aut temporis, aut perſonarum. Nempe aliquibus per accidens poſſunt eſſe offendiculo, quæ de patriarcharum polygamia, ancillarum ad uxorem unam adjunctione, Davidis adulterio leguntur. Quædam ſcripturarum ſententiæ *per accidens* nonnullis præbere poſſunt occaſionem errandi, aut in fide aut in moribus. Sed hoc in capite habet Eccleſia (inquit Merbeſius Summæ Chriſtianæ part. 1. q. 59.) ſicut ſollicita quæpiam mater, quæ infantulos adhuc teneros, & imbelles non ſinit deſecare panem, ne ſe lædant inter deſecandum, ſed ipſamet concidit, immo ſæpe mandit, & manum inſerit in os puſillorum, qui gingiva adhuc inermi ipſum frangere nequeunt.

CONCLUSIO 3. Quibuſdam in locis ſub finem elapſi proxime ſæculi Biblia vernaculè converſa, cuique paſſim & ſine diſcrimine legere non licebat.

Probatur. Nonnulla ſunt loca, in quibus quique fideles ſine obtenta prius facultate non permittebantur legere Biblia in linguas vernaculas ab auctoribus etiam Catholicis converſa: ea vero loca erant, in quibus promulgatum fuerat Concilium Tridentinum, & in quibus obtinebat, nec abierat in deſuetudinem regula quarta Indicis librorum prohibitorum editi juſſu ejuſdem Concilii; quæ quidem regula ſic habet: *Cum experimento manifeſtum ſit, ſi Sacra Biblia vulgari* Lin-

Digitized by Google

lingua paſſim ſine diſcrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Epiſcopi, aut inquiſitoris ſtetur, ut cum conſilio Parochi, vel confeſſarii, Bibliorum a Catholicis auctoribus verſorum lectionem in vulgari lingua eis concedere poſſint, quos intellexerint ex hujuſmodi lectione non damnum; ſed fidei, atque pietatis augumentum capere poſſe; quam facultatem in ſcriptis habeant. Qui autem abſque ea facultate ea legere, ſeu habere præſumpſerit, niſi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum abſolutionem percipere non poſſit.

Ea Indicis regula aperte damnat recentiorum Hæreticorum ſententiam, quæ ſic habet: *Nos*, paſſim inquiunt, *affirmamus. 1. Scripturarum lectionem cunctis hominibus communem fieri debere: 2. nullos quamtumvis imperitos ab earum lectione arcendos, aut deterrendos eſſe: 3. ſed excitandos potius omnes ad eas ſæpe, & diligenter legendas: 4. idque non modo, ſi conceſſa a Prælatis copia legendi fuerit, ſed etiam quamtumvis illi ordinarii & confeſſores prohibuerint.*

ARTICULUS VII.

Quid inferri debeat ex iis, quæ de textu Hebraico, Græco, vulgata verſione dicta ſunt.

CONCLUSIO. Multa ſequuntur ex iis, quæ de textu Hebraico, Græco, vulgata editione dicta ſunt.

Probatur. *Primo*, ſi (ut dictum eſt paragrapho ſecundo articuli quinti) veteris teſtamenti textus Hebraicus, & novi teſtamenti Græcus ſint authentici, ſequitur, quod adhiberi poſſint, tum ad probanda fidei dogmata, tum ad aſſerendas morum regulas.

Secundo. Si (ut obſervatum eſt paragrapho tertio articuli ſexti) in rebus levis momenti menda quædam irrepſerint in vulgatam verſionem, ſequitur, ea menda emendari poſſe ad Hebraicum, aut Græcum textum. Cum tamen (ut dictum eſt paragrapho ſecundo articuli quinti) nonnulla menda irrepſerint quoque in hodiernum textum Hebraicum & Græcum, tutum non eſt ſemper, & ubique, emendare vulgatam verſionem ad normam textus Hebraici & Græci.

Tertio. Ex eodem principio, nempe quod textus originales, & vulgata editio Latina, ſunt authentica, ſequitur, interpretes in ſuis verſionibus vernaculis poſſe ſequi modo textus Hebraicos, modo Græcos, modo vulgatam editionem Latinam. Si tamen profiteantur, ſe vertere vulgatam editionem, ſuæ verſionis textui inſerere non poſſunt id quod in Hebraicis, aut Græcis textibus continetur, niſi notis quibuſdam textus illos, a vulgatæ editionis textu diſtinguant.

Quæres, quænam regulæ ſervari debeant, cum aut diverſa, aut contraria, aut contradictoria ſunt, quæ in textibus originalibus, & vulgata editione leguntur.

Reſp. Salmeronem Prolegomeno 3. in ſecunda diſputatione de verſione Latina, præſcribere ſubſequentes regulas: *Si quando contingeret*, inquit, *ut aliud legamus in vulgata, & Latina editione, aliud vero in Hebraicis, aut Græcis codicibus, ſi non contradicunt, ſed tantum ſunt diverſa, utraque lectio eſt recipienda, & catholico ſenſu eſt explicanda; ſi vero contradicant ſibi invicem, ſicut affirmatio & negatio, quod perrarum eſſe ſolet; adhibenda eſt diligentia, & omnis opera ponenda, ſi qua ratione poſſimus oſtendere, illa in ſpeciem tantum, & non reipſa ſibi adverſari; ubi vero nulla poſſit iniri concordia, illi lectioni magis eſſet ſtandum, quæ magis cum præcedentibus & conſequentibus conſonaret, aut quæ magis conveniret cum Apoſtolicis & Evangelicis litteris; aut quæ antiquiora, aut probatiora exemplaria pro ſe haberet; aut quæ a pluribus Patribus agnita eſt, & probata, ſive ſit Hebræa, ſive Græca, ſive Latina.*

CAPUT VIII.

De Scripturarum ſenſu.

Hic dicemus 1. de Scripturarum ſenſu in genere: 2. de ſenſu Litterali: 3. de ſenſu Myſtico: 4. de ſenſu Accommodatitio: 5. quæremus ad quem ſpectet tradere germanum Scripturarum ſenſum.

ARTICULUS I.

De multiplici Scripturarum ſenſu in genere.

Not. Eſt de fide, Scripturas ſub una littera continere plures ſenſus: Nam illud eſt de fide, quod expreſſe, aut in Scriptura, aut in traditione reperitur: atqui, quod Scriptura ſub una littera plures ſenſus contineat, expreſſe reperitur in ipſa Scriptura, & in traditione; Scriptura nimirum, & traditio non unius tantum loci, ſed & plurium varios ſenſus proponunt: v. gr. quod Geneſis 16. & 21. legitur de duobus Abrahæ filiis, quorum unus de ancilla, alter vero de libera natus eſt, Apoſtolus ad Gal. 4. de duobus teſtamentis vetere & novo interpretatur. Quod Exodi 12. ad litteram de Agno Paſchali ſcribitur: *Nec os illius confringetis*: Joannis cap. 19. impletum eſt in Chriſto, cujus crura a crucifixoribus confracta non fuerunt: Sed dubium eſſe po-

Digitized by Google

teſt, quotuplex ſit multiplex ille ſenſus, qui Scripturis continetur.

CONCLUSIO. Scripturarum ſenſus adæquate dividitur in litteralem, myſticum, & accommodatitium.

Probatur. Senſus litteralis eſt ille, quem verba, ſive proprie, ſive metaphorice accepta, immediate ſignificant: Myſticus, qui per verba, *mediate* quidem, ſed per ſenſum litteralem *immediate* ſignificat: Accommodatitius, qui nec immediate, nec mediate per verba ſignificatur, ſed qui ad aliud, a theologo, aut quovis alio, applicatur. Atqui Scripturarum ſenſus adæquate dividitur in ſenſum, qui per verba, aut immediate, aut mediate ſignificatur, & eum, qui ad aliud applicatur: ergo adæquate dividitur in litteralem, myſticum, ſeu ſpiritalem, & accommodatitium.

Objicies. In Scriptura continetur ſenſus metaphoricus, ut patet in his verbis: *Vicit leo de tribu Juda*; atqui ſenſus metaphoricus non reducitur, aut in litteralem, aut in myſticum, aut in accommodatitium: ergo non eſt adæquata tradita in concluſione diviſio.

Reſp. neg. min. quippe reducitur ad litteralem. Ratio eſt, quia juxta humanum loquendi morem, verba metaphorica non ſumuntur ad litteram pro re, quam proprie ſignificant, ſed pro ea, quam ſignificant improprie: ſic, cum in Scripturis nominatur Dei brachium, ſenſus litteralis non eſt, quod in Deo ſit membrum corporeum, quod brachium dicitur; ſed quod ſit virtus operativa, quæ eo vocabulo metaphorice ſignificatur.

ARTICULUS II.

De ſenſu Litterali.

CONCL. Nonnumquam unus Scripturæ locus plures habet ſenſus litterales.

Probatur exemplis. In hac Geneſeos ſententia: *In principio creavit Deus cælum & terram*; illa verba: *In principio*, duplicem habent ſenſum litteralem; ſignificant enim idem, ac iſta; *In principio temporis, & mundi*, aut idem, quod iſta: *Ante omnia*. Priorem ſenſum indicavit Auguſtinus lib. 12. confeſſ. cap. 20. poſteriorem vero lib. 11. de Civit. Dei cap. 6. Ex priore colligitur, mundum non eſſe æternum: ex poſteriore Angelos non fuiſſe creatos ante mundum corporeum. Hæc Pſalm. 2. ſententia: *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, intelligitur a Sancto Thoma de temporali Chriſti generatione: ab Apoſtolo ad Hebr. 1. de æterna: Actorum 13. de illius reſurrectione: eaque triplex explicatio cum Pſalmi textu maxime cohæret.

Objicies. Si unius Scripturarum textus plures ſint ſenſus litterales, textus ille erit ambiguus, ac proinde ineptus ad probandum fidei, aut morum principia.

Reſp. ad 1. conc. ant. Ad 1. neg. ſequelam. Ratio eſt, quia ex textu ambiguo peti poſsunt argumenta pro duplici veritate in eo textu virtualiter contenta; inter ea autem argumenta validius erit illud, quod judicabitur ad genuinum Scripturæ ſenſum propius accedere.

Inſtabis. Si duplex, & quidem diverſus ſit ſenſus litteralis ejuſdem Scripturarum textus, Deus qui auctor eſt Scripturæ, dicetur præbuiſſe errandi occaſionem.

Reſp. neg. ſequelam. Is enim non præbet occaſionem errandi, qui vult, ut Scripturam legens, eam accipiat in duplici diverſo ſenſu; & ſic Deus differt ab homine, qui utitur æquivocis verbis: ſcilicet iſte unicum intendit ſenſum, & quidem diverſum ab eo, quo verba præſeferunt.

Quæres 1. an ſit de fide, quod nonnumquam unius textus ſit duplex ſenſus litteralis.

Reſpondeo (inquit Sylvius 1. p. q. art. 10.) ſententiam Beati Thomæ admittentis unius Scripturæ plures ſenſus litterales, eſſe valde probabilem. Ex ea autem reſponſione patet, perſuaſum fuiſſe Sylvio, non eſſe de fide, quod aliquis Scripturæ textus plures habeat ſenſus litterales: unde inferri poteſt, eumdem auctorem ſenſiſſe non eſſe de fide, quod litteralis ſit duplex ſenſus textuum, qui ad primæ hujuſce articuli concluſionis probationem adducti ſunt.

Quæres 2. cum Scripturæ ſenſus litteralis, ut dictum eſt ſuperius, ſit duplex, proprius nimirum, & metaphoricus, quandonam ſenſus aliquis ſumi debeat in ſenſu proprio, aut in ſenſu metaphorico.

Reſpondeo, Scripturæ verba, quæ aut vitium prohibent, aut præſcribunt virtutis exercitium, proprie ſumi debere: quæ vero, aut peccatum jubere, aut virtutis praxim vetare videntur, improprie, ſeu metaphorice accipienda ſunt: *Præceptiva locutio*, (inquit Auguſt. l. 3. de doctrina Chriſtiana, c. 16. *aut flagitium, aut facinus vetans, aut utilitatem, aut beneficentiam jubens non eſt figurata: ſi autem flagitium, aut facinus videtur jubere, aut utilitatem, aut beneficentiam vetare, figura eſt*. Utriuſque illius acceptionis, *propria*, *& figurata*, exemplum profert S. Doctor in his Scripturæ verbis: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput ejus*. Prius membrum illius ſententiæ, proprie ſumendum eſt, quod beneficentiam præcipiat: *Hic nullo dubitante beneficentiam præcipit, ſed quod ſequitur; Hoc enim faciens, &c. ne dubitaverit figurate dictum: Et cum poſſit dupliciter interpretari, uno modo ad nocendum, altero ad præſtandum; ad beneficentiam te potius caritas revocet, ut intelligas carbones ignis eſſe urentes pœnitentia*

Digitized by Google

tia gemitus, quibus ſuperbia ſanatur ejus, qui dolet ſed inimicum fuiſſe hominis, a quo ejus miſeria ſubvenitur.

ARTICULUS III.

De ſenſu Myſtico.

CONCLUSIO. Triplex eſt myſticus Scripturarum ſenſus, Allegoricus, Tropologicus, Anagogicus.

Probatur. Miſticus ſenſus (ut dictum eſt ſupra) eſt ille, qui non per verba quidem, ſed per ſenſum litteralem verborum immediate ſignificatur: atqui ſenſus, qui per ſenſum litteralem verborum immediate ſignificatur, eſt vel allegoricus, vel tropologicus, vel anagogicus: ſi quidem ille ſenſus vel eſt de rebus credendis, vel de agendis, vel de ſperandis: ſi primum, eſt ſenſus allegoricus: ſi ſecundum, eſt tropologicus: ſi tertium, eſt anagogicus.

Confirmatur. Res, quæ myſtice ſignificantur, pertinent vel ad Eccleſiam militantem, vel ad triumphantem. Si ad militantem, ſunt res credendæ, aut agendæ, & ſic conſtituitus duplex prior Scripturarum ſenſus; ſi ad triumphantem, ſunt res ſperandæ, de quibus eſt ſenſus anagogicus.

Confirmatur iterum exemplis. Vox hæc, *Jeruſalem*, triplicem, de quo eſt quæſtio, ſenſum complectitur; nam *hiſtorice* ſignificat urbem illam notiſſimam, quæ in Palæſtina ſita eſt: *Allegorice* ſanctam Eccleſiam: *Tropologice* animam: *Anagogice* felicitatem æternam. Aliud exemplum legitur cap. 4. epiſt. ad Galat. ibi enim hæc verba *Abraham duos filios habuit*, continent ſenſum hiſtoricum ſeu litteralem; hæc alia, *hæc ſunt duo teſtamenta* allegoricum; iſta vero, *quomodo tunc is*, tropologicum; tandem iſta, *illa autem, quæ ſurſum eſt Jeruſalem*, ſenſum anagogicum complectuntur.

Quæres 1. Utrum in omnibus veteris teſtamenti partibus ſit myſticus ſenſus?

Reſp. in præcipuis veteris teſtamenti partibus reperiri ſenſum myſticum, non autem in minutiſſimis particulis.

Ratio primæ partis petitur, tum ex Scriptura, tum ex Patribus: *Hæc autem omnia* (inquit Apoſtolus 1. ad Corinth. 10.) *in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram*. Hæc habet idem Apoſtolus ad Hebræos cap. 11. *Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem*. Hæc etiam Auguſtinus lib. 12. contra Fauſtum cap. 7. *Omnia quæ in illis*, veteris teſtamenti, *continentur libris, vel de ipſo*, Chriſto, *dicta ſunt, vel propter ipſum*.

Ratio alterius partis eſt, quia in veteri teſtamento multæ ſunt particulares perſonæ, actiones, urbes, loca, quæ per ſeipſa non videntur ſignificare id quod, aut fidei, aut morum, aut ſpei objectum eſt; ſic illa verba: *Adam cognovit uxorem ſuam Evam*, non aliud continere videntur, quam factum, quod iiſdem verbis exprimitur.

Confirmatur ex Auguſtino, qui lib. 7. de Civit. Dei cap. 3. ſic loquitur: *Mihi ſicut multum videntur errare, qui nullas res geſtas in eo genere litterarum veteris teſtamenti, aliquid præter id, quod eo modo geſta ſunt, ſignificare arbitrantur: ita multum audere, qui prorſus ibi omnia ſignificationibus allegoricis involuta eſſe contendunt*.

Confirmatur iterum ex Patribus, qui (ut videre eſt in epiſtolis Hieronymi) frequenter Origenem arguunt, quod ubique allegorias inquirat, ajuntque, ipſum ea ratione ex proprio veritati nonnihil detraxiſſe.

Quæres 2. Utrum in novo teſtamento nonnunquam myſtici ſenſus reperiantur?

Reſp. reperiri, ſed multo rariores, quam in veteri teſtamento.

Ratio eſt, quia hæc Apoſtoli verba ad Hebræos 13. *Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes*, nonniſi myſtice exponi poſſunt.

Quæres 3. An ſenſus myſticus potius intentus fuerit a Deo, quam litteralis.

Reſp. ſenſum myſticum, plerumque potius intentum fuiſſe, quam litteralem.

Ratio eſt, quia Spiritus Sanctus præcipue eum ſenſum intendit, propter quem dictavit litteralem: atqui Spiritus Sanctus litteralem plerumque dictavit propter myſticum; ille enim ad iſtum, utpote res fidei, & morum continentem, paſſim ordinatur: idque videre eſt prima ad Corinth. 9. ubi Apoſtolus tropologice exponens hoc Moyſis præceptum: *Non alligabis os bovi trituranti*, ſubjungit, hunc tropologicum ſenſum potius a Deo ſpectatum fuiſſe, quam litteralem, *Numquid*, ait, *de bobus cura eſt Deo? An propter nos utique hoc dicit?*

Quæres 4. An ex ſenſu myſtico firmum argumentum ſemper ducatur ad probanda, tum fidei, tum morum, dogmata?

Reſp. ſenſum litteralem eo in capite differre a myſtico, quod ex illo firmum ſemper, ac quovis in caſu argumentum petatur ad fidei, aut morum dogmata: e contra vero non petatur e ſenſu myſtico, niſi, cum ab aliquo alio Scripturæ textu, vel aliquo auctoritatatem habente, myſticus ſenſus aſſeritur: *Pius ſenſus*, inquit Hieronymus in c. 13. Matthæi, ubi agit de fermenti explicatione, qua nonnulli utuntur, ut Trinitatis Myſterium explicent: *ſed nunquam parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia poteſt ad auctoritatem dogmatum proficere*.

AR-

ARTICULUS IV.

De ſenſu Accommodatitio.

Not. 1. EX dictis, ſenſus accommodatitius eſt ille, qui Scripturæ verbis, nec mediate, nec immediate, ſignificatus, ad aliquid aliud applicatur.

CONCLUSIO 1. In Scripturis admitti debet ſenſus aliquis accommodatitius.

Probatur. Patres non raro Scripturam applicant ad id, quod per ejus verba, nec mediate, nec immediate, ſignificatur; id paſſim in Bernardo videre eſt: videre eſt etiam in Breviariis, & Ritualibus, v. g. quod de Noe dicitur: Eccleſiaſtici 41: *Inventus eſt juſtus, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio*, jam dicitur de quolibet Confeſſore Pontifice.

CONCLUSIO 2. Nonnullæ ſunt conditiones requiſitæ, ut Scripturis adſcribatur ſenſus accommodatitius.

Probatur enumeratione earum conditionum.

Requiritur 1. ut ſenſus accommodatitius ad res pias applicetur: nec enim Scripturas transferre licet ad vitia, ſpurcitias, facetias, prophana, aliaque ejuſmodi: *Sacroſancta Synodus* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 4.) *temeritatem illam reprimere volens, qua ad prophana quæque convertuntur, & torquentur verba, & ſententiæ Sacræ Scripturæ, ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones, impias & diabolicas incantationes, divinationes, ſortes, libellos etiam famoſos, mandat & præcipit ad tollendam hujuſmodi irreverentiam & contemptum, ne de cetero quiſquam quomodolibet verba Scripturæ Sacræ, ad hæc, aut ſimilia audeat uſurpare, ut omnis hujus generis homines, temeratores & violatores verbi Dei, juris & arbitrii pœnis per Epiſcopos puniantur.*

Requiritur *ſecundo*, ut accommodatitius ſenſus non proferatur tamquam litteralis, & myſticus: praxim contrariam hiſce verbis arguit Hieronymus in epiſtola ad Paulinum: *Nec ſcire dignantur* (inquit de iis loquens, qui poſt ſæculares litteras Scripturis ſtudent) *quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint: ſed ad ſuum ſenſum incongrua aptant teſtimonia, quaſi grande ſit, & non vitioſiſſimum dicendi genus, depravare ſententias, & ad voluntatem ſuam Scripturam trahere repugnantem.*

Requiritur *tertio*, ut litteralis, aut myſticus ſenſus, non tradatur tamquam accommodatitius. Peccavit eo in capite Theodorus Mopſueſtenus, qui ea omnia, quæ in veteri teſtamento de Chriſto, ejuſque myſteriis prædicta ſunt, de eo ſecundum rei eventum, accommodatitie nimirum, interpretabatur; ſic hæc Pſalmi verba: *Non derelinques animam meam in inferno*, contendebat, prædicta eſſe de populo Iſraelitico: non de Chriſto; ad quem tamen (inquiebat) propter rei eventum, hoc eſt, propter Chriſti reſurrectionem, Petrus Actorum 2. per ſenſum accommodatitium tranſtulit.

Requiritur *quarto*, ut Scripturis ſenſus falſus non attribuatur per accommodationem. Contra regulam peccabant Montaniſtæ, tribuentes Montano, quæ Scriptura Paracleto tribuit.

CONCLUSIO 3. Ex ſenſu accommodatitio ſummi non poteſt firmum argumentum ad probanda fidei, aut morum dogmata.

Probatur. Ex eo ſenſu non poteſt ſumi firmum argumentum ad probanda fidei, aut morum dogmata, qui non eſt Spiritus Sancti, ſed hominis: atqui ſenſus accommodatitius non eſt Spiritus Sancti, ſed hominis: ille enim ſenſus non eſt Spiritus Sancti, qui Scripturæ verbis, nec mediate, nec immediate, exprimitur, ſed, ut ſupra dictum eſt, ſenſus accommodatitius ſcripturæ verbis, nec mediate, nec immediate exprimitur.

Objicies. Ex hiſtoriis, parabolis, factis, theologi nonnunquam argumentantur: immo ipſemet Chriſtus ex iis aliquando ſumpſit argumenti medium: nempe Lucæ 6. ſic arguit: In caſu neceſſitatis Davidi, ejuſque comitibus licuit Sacros Panes edere, 1. Reg. 21. ergo & in caſu neceſſitatis, licet Apoſtolis Sacro ſabbati die ſpicas vellere. Sic etiam pro Reliquiarum cultu arguunt Theologi: Arcæ fœderis in veteri teſtamento exhibita eſt veneratio, Pſalm. 98: ergo quorumdam rerum inanimatarum, Reliquiarum v. g. veneratio eſt pia & ſancta.

Reſp. neg. ant. Ad cujus probationem dico, argumentum, quo Chriſtus pro ſuis diſcipulis contra Phariſæos uſus eſt, non fuiſſe petitum ex ſenſu accommodatitio, ſed ex litterali, nempe ex externa violatione rei ſacræ, duxit argumentum ad aliam rem ſacram: oſtendit nimirum, crimen a Phariſæis impactum diſcipulis ex prophanatione temporis ſacri, non niti aliquo fundamento, eo quod alterius rei ſacræ violatio, ſcilicet eſus panum propoſitionis urgente neceſſitate, in Davide ac ſociis non fuiſſet peccatum: Eadem adhiberi debet reſponſio ad argumentum theologorum pro Reliquiarum cultu.

Inſtabis. Ille ſenſus eſt accommodatitius, qui transfertur ad aliquid aliud probandum: atqui loca Scripturæ, de quibus eſt quæſtio, Chriſtus tranſtulit ad aliud probandum, transferuntque in dies theologi: ergo Chriſtus argumentatus eſt ex accommodatitio ſenſu.

Reſp. neg. antec. Alioquin omnis Scripturarum ſenſus erit accommodatitius: nimirum ad aliud probandum, vel ob ſimilitudinem,

vel ob aliquam aliam rationem transferri poteſt; quod eſt abſurdum.

Quæres, an Scriptura novi teſtamenti aliquando per accommodationem utatur Scriptura veteris teſtamenti.

Reſpondent affirmative nonnulli commentatores; quibus ſubſcribit Janſenius Gandavenſis Concordiæ cap. 11. idque probant ex Matthæi ſecundo capite, ubi, inquiunt, per accommodationem laudantur hæc verba Oſee 11. *Ex Ægypto vocavi filium meum*; nec non iſta alia, *Vox in Rhamâ audita eſt*; ex Jeremiæ cap. 31. Idem ſentiunt de illis aliis: *Aperiam in parabolis os meum*, quæ Matth. 13. laudantur ex Pſalmo 77.

ARTICULUS V.

Ad quem ſpectet tradere germanum Scripturæ ſenſum.

Not. 1. Quæſtio, quam hic proponimus, pendet ex alia, nempe utrum Scriptura per ſe facillima ſit, ita ut interpretatione non indigeat: ſi enim ſit ejuſmodi, ipſa per ſeſe ſui ipſius ſenſum offert cuilibet legenti.

Not. 2. Lutherus in præfatione aſſertionis articulorum, quos Papa Leo proſcripſit, contendit Scripturam per ſe ita facilem eſſe, ac claram, ut nullius, qui a textu diſtinctus ſit, auctoris explicatione indigeat: addit tamen, fieri nonnumquam, ut lectores eam non intelligant, quod aut locorum, quæ videntur obſcura, explicationem in aliis apertis locis non requirant; aut quod in pœnam ſuæ ſuperbiæ, aut infidelitatis, divina luce priventur.

Not. 3. E contra Catholici, poſt antiquos Patres, docent Scripturam plerumque eſſe obſcuram, tum ratione rerum quas proponit, tum ratione modi quo eas exprimit; hincque concludunt 1. eam ſatis non eſſe, ut omnes fidei controverſias dirimat: concludunt 2. externam auctoritatem requiri, quæ in iis, quæ controvertuntur, germanum Scripturæ ſenſum tradat: eam autem auctoritatem contendunt non aliam eſſe, quam auctoritatem Eccleſiæ, hoc eſt, paſtorum, qui ex inſtitutione Chriſti fidelibus præſunt.

CONCLUSIO 1. Scriptura quoad quædam capita, clara eſt & perſpicua.

Probatur. In iis clara eſt Scriptura, quæ cuique legenti per ſe patent: atqui quædam Scripturæ capita cuique legenti per ſe patent, v. gr. Deum exiſtere, Chriſtum Dominum eſſe natum, paſſum, & alia ejuſmodi.

CONCLUSIO 2. Scriptura non eſt ubique clara, & perſpicua.

Probatur 1. Ipſamet Scriptura ſui ipſius, quoad aliqua capita, obſcuritatem prædicat. Pſalmus 118. David nec infidelis, nec ſuperbus, illius intelligentiam a Deo poſcit: *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam...... doce me juſtificationes tuas.* Eorum vero, quæ per ſe ſunt evidentia, intelligentia a Deo non petitur. Actorum 8. Eunuchus reginæ Æthiopum, vir pius & humilis, Hieronymo teſte in epiſt. ad Paulinum, non intelligebat Iſaiæ locum, quem legebat in ſuo curru; nam interrogatus a Philippo: *Putas intelligis, quæ legis?* reſpondit: *Quomodo poſſum, niſi aliquis oſtenderit mihi?* Petrus 2. epiſt. cap. ultim. aſſerit, in Epiſtolis Pauli eſſe quædum difficilia intellectu, *quæ indocti & inſtabiles depravant.*

Probatur 2. Partes multam in pleriſque ſcripturæ locis obſcuritatem agnoſcunt. *Primo*, docent, ſcripturas interdum eſſe obſcuras, profundas, difficiles. Ita Irenæus lib. 2. cap. 47. Origenes lib. 3. contra Celſum, Sanctus Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 6. *Secundo*, ſcribunt eas ſine magiſtro, & doctore intelligi non poſſe; ſic Hieronymus in Epiſt. ad Paulinum, ſic apud Ruffinum lib. 11. cap. 9. Baſilius & Gregorius Nazianzenus. *Tertio*, docent ſcripturam eſſe librum ſignatum, Origenes homil. 12. in Exodum: Eſſe agrum, in quo abſconditus ſit ſapientiæ theſaurus, Chryſoſtomus hom. 40. in Joannem: Eſſe arcum ex quo tum boni, tum mali ſagittas ejaculari poſſint, Sanctus Auguſtinus in Pſalm. 7. Eſſe mare in quo ſit profunditas ſenſuum, Ambroſius Epiſt. 44. ad Conſtantium. *Quarto*, confeſſi ſunt ſe poſt ſummum, diuturnumque in ſcripturis ſtudium, pauca in iis intellexiſſe: *In ipſis ſanctis ſcripturis*, ait Sanctus Auguſtinus Epiſt. 119. ad Januarium cap. 21. *multo neſcio plura, quamſcio. Quinto*, patres factis ſuis, pluribus nimirum editis à ſe commentariis, probarunt ſcripturam ubique non eſſe claram.

Objicies 1. Clara erat lux a Deo Judæis per Moyſen data: *Mandatum*, ait Deus Deuter. 30. *quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cælo ſitum, neque trans mare.* 2. Apoſtolus non in ſcripturas, ſed in legentium peccata refundit earum obſcuritatem: *Quod ſi*, inquit 2. ad Corinth. 4. *opertum eſt Evangelium noſtrum, in iis qui pereunt, eſt opertum, in quibus Deus hujus ſæculi excæcavit oculos infidelium, ut non fulgeat eis illuminatio gloriæ Chriſti.*

Reſp. ad 1. Deuteronomii textum intelligi non de omni veteris Teſtamenti ſcriptura, ſed de præceptis decalogi, quæ clare in ea continentur, quæque ſupra nos non ſunt, cum ſervari poſſint divinæ gratiæ auxilio; ita exponunt Tertullianus lib. 4. con-

contra Marcionem, Auguſtinus libro de perfectione Juſtitiæ.

Reſp. 2. Apoſtolum loco laudato non loqui de Sacra Scriptura, ſed de Chriſti fide, quam ab Apoſtolis clare propoſitam ac prædicatam amplecti renuerunt plurimi tum ex gentilibus, tum ex Judæis, excæcante nimirum illos cordis iniquitate.

Objicies 2. Patres frequenter ajunt, ſcripturas eſſe intellectu maxime faciles. Juſtinus in ſuo dialogo cum Triphone aſſerit, eas non explicatione, ſed auditione tantum indigere. 2. Chryſoſtomus hom. 3. in 2. ad Theſſalon. ſcribit, ex hominum negligentia oriri, ut illas pro concionibus explicare oporteat. Gregorius ait, ſcripturas eſſe nobis lucem, lucernam; ac proinde perſpicuas eſſe. 4. S. Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 6. docet, eſſe in ſcripturis textus claros, per quos explicentur qui videntur obſcuri. *Magnifice*, inquit, *& ſalubriter Spiritus ſanctus ita ſcripturas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obſcurioribus autem faſtidia detergeret: nihil enim de iis obſcuritatibus eruit, quod non planiſſime dictum alibi reperiatur.*

Reſp. ad 1. 2. & 3. Patres loqui vel de aliquibus tantum ſcripturarum partibus, vel de capitibus, in quibus generalia quædam fidei dogmata, aut morum præcepta continentur. Ratio eſt, quia iidem Patres qui aliquibus in locis docent ſcripturam eſse intellectu facilem, in aliis locis aſserunt, eam eſſe perobſcuram ut patet ex dictis ſuperius.

Reſp. ad 4. Auguſtinum non loqui de omnibus Scripturæ locis, quippe addit iſtud adverbium *fere*; nec immerito, nam plurimi ſunt in Scriptura textus, qui per alios explicari non poſsunt.

CONCLUSIO 3. Requiritur externa auctoritas, quæ in plerifque capitibus tradat fidelibus germanum Scripturæ ſenſum. Eſt contra Lutheranos & Calviniſtas, qui contendunt, quemque fidelem eſse ſupremum, ac ultimum judicem circa Scripturæ ſenſum.

Probatur 1. Exodi 18. dubia, quæ circa Dei legem oriri poterant, non ad quemque privatum, ſed ad ipſum Moyſen, tamquam ad Iſraeliticæ Eccleſiæ Principem, referuntur. Deuteron. 17. dubia, quæ poſt mortem Moyſis oritura erant, Eccleſiæ, non autem privatorum examini committuntur: *Si difficile, atque ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris .... venies ad ſacerdotes Levitici generis, & facies quodcumque dixerint, qui præſunt loco quem elegerit Dominus.* Paralip. cap. 19. omne de rebus ſacris judicium externæ auctoritati tribuitur, non autem privatorum hominum examini; *Ubicumque* (inquit rex Joſaphat ſacerdotes alloquens (*quæſtio eſt de lege, de mandato, de cæremoniis, de juſtificationibus: oſtendite eis, ut non peccent in Dominum*. Matth. 18. hæc ait Chriſtus: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut Ethnicus & Publicanus*. Si vero ultimum de privatorum inter ſe litibus judicium committatur Eccleſiæ, à fortiori commiſſum eſt illi judicium de hæreſi, ceteriſque ad fidem aut mores ſpectantibus; ac proinde de germano, aut adulterino Scripturæ ſenſu.

Probatur 2. Si non eſſet aliqua externa auctoritas, quæ poſſet tradere certum Scripturarum ſenſum, Deus male conſuluiſset electorum ſaluti. Nam 1. ex electis plures ſunt, qui Scripturarum ſenſum examinare non valent, aut præ linguarum imperitia, aut præ mentis hebetudine. 2. Ex electis nunnulli ſunt, qui adhuc ſunt in hæreſi: at ii converti non poſsent; non quidem diſcendo veritatem ab aliquo Doctore; cum, in ſuppoſitione quam impugnamus, nullus ſit judex infallibilis controverſiarum de fide & moribus: nec etiam eam dicendo per internam Spiritus ſancti revelationem; quippe ſathanas ſeipſum nonnumquam transformat in Angelum lucis; idque patet in omnibus omnino hæreticis; quippe etſi diverſa, ac contradictoria credant, dicunt omnes, ſe ea per internam revelationem a Spiritu ſancto accepiſſe. Sic Lutherani docent Spiritum ſanctum ſibi interius revelare, hæc Evangelica verba: *Hoc eſt corpus meum*, intelligi debere de reali præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia; e contra Zuingliani & Calviniſtæ dicunt, ſe interius a Spiritu ſancto edoceri, eadem verba intelligi tantum debere de præſentia figurativa & metaphorica.

Objicies 1. Ex Scriptura Deus interius docet ſuos prædeſtinatos: ergo neceſſaria non eſt externa auctoritas, a qua Scripturæ ſenſum doceantur. Probatur ant. Hæc habet Chriſtus Joan. 6. *Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audit a Patre, & didicit, venit ad me*; hæc iterum Joannis 10. *Oves meæ vocem meam audiunt, & ſequuntur me*. Apoſtolus 1. ad Corinth. 2. ſic loquitur: *Spiritualis autem judicat omnia, & ipſe a nemine judicatur*: idem Apoſtolus 1. ad Theſſ. 5. hæc ait: *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.*

Reſp. ad 1. & 2. iis in locis agi de obſervatione mandatorum, quam interna ſancti Spiritus unctio, hoc eſt ſpeciale gratiæ auxilium, ita prædeſtinatis perſuadet, ut infallibiliter ea exequantur. Unde in forma, reſp. conc. ant. neg. conſeq.

Ad 3. diſt. ant. Spiritualis autem judicat omnia, hoc eſt, de omni rerum genere, conc. ant. de omnibus, ac ſingulis rebus in individuo, neg. ant. Apoſtolus eo in loco hominem ſpiritualem opponit homini animali, aitque quod cum iſte terrena tantum, non autem ea, quæ Dei ſunt percipiat, ille

e con-

Digitized by Google

e contra non tantum de rebus terrenis, ſed etiam de ſpiritualibus judicare poſſit, & nonnumquam etiam de Scripturæ ſenſu; non ita tamen, ut certo ſciat ſe eum aſſecutum fuiſſe; quippe ſic poſt peccatum comparatus eſt homo, ut nonnumquam fallatur in iis, quæ ſibi veriora videntur: idque patet in Cypriano, qui deceptus eſt in explicatione locorum, quæ pro Hæreticorum rebaptizatione objecit Stephani Papæ decreto.

Objic. 2. S. Auguſt. & alii Patres, cum Scripturas exponunt, ſuam explicationem ſubjiciunt aliorum judicio: ergo nec Auguſtinus nec alii Patres crediderunt, convenire ſibi jus tradere germanum Scripturæ ſenſum.

Reſp. diſt. conſ. Si tradant eum tamquam privati Doctores, conc. conſ. Si tamquam judices, neg. conſeq. Privatus Doctor non proponit ſuam ſententiam, ut neceſſario ſequendam, ſed tantum, prout ratio ſuadet: at judex in conciliis eam proponit tamquam neceſſario ſequendam.

CONCL. 4. Externa auctoritas, ad quam ſpectat tradere germanum Scripturæ ſenſum, reſidet in ſupremis Eccleſiæ Paſtoribus, Romano nimirum Pontifice, & aliis orbis Epiſcopis.

Probatur 1. ex Scriptura, qua docemur, Epiſcopis præcipue, non autem inferioribus Clericis, aut laicis hominibus, datum fuiſſe ligandi, ac ſolvendi poteſtatem; commiſſum fuiſſe munus docendi, ac regendi populos: *Attendite vobis*, inquit Apoſtolus Actor. 20. *& univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Atqui ad eos tantum ſpectat jus tradendi germanum Scripturæ ſenſum, quibus convenit jus docendi & regendi populos; nempe in jure docendi, ac regendi continetur jus Scripturas explicandi.

Probatur 2. ex traditione. Quæ a Chriſto ad hoc uſque ſæculum exorta ſunt dubia circa Scripturæ ſenſum, judicata fuerunt non ab hominibus laicis, aut a Clericis inferioribus, ſed ab Epiſcopis ad Concilium congregatis: idque fuſe oſtendetur inferius, ubi de Conciliis dicetur. Satis ſit hic laudare Auguſtinum, qui lib. 2. Retract. c. 50. ſic loquitur: *Pelagiana hæreſis cum ſuis auctoribus ab Epiſcopis Eccleſiæ Romanæ, prius Innocentio, deinde Zozimo cooperantibus Conciliorum Africanorum litteris, convicta, atque damnata eſt*.

CAPUT IX.

De ſingulis in ſpecie libris Canonicis.

Not. 1. Non eſt animus hic edendi commentarios in ſingulos libros Canonicos, ſed tantum proponendi ſingulorum argumentum, ut theologiæ candidati uno in loco reperiant, quid in unoquoque pertractetur.

Not. 2. Ex dictis ſuperius, libri Canonici pertinent, vel ad vetus, vel ad novum teſtamentum: utrorumque ideam, ſeu argumentum, lectoribus hic exhibere conabimur.

ARTICULUS I.

Proponitur idea ſingulorum librorum veteris teſtamenti.

Not. Libri veteris teſtamenti vulgo dividuntur in Legales, Hiſtoricos, Sapientiales, Propheticos.

§. I. *De libris legalibus veteris teſtamenti.*

Not. Libri Legales, ſeu, qui abſolute *Lex* dicuntur, continentur Pentateucho, hoc eſt, quinque libris a Moyſe conſcriptis, Geneſi nimirum, Exodo, Numeris, Levitico, Deuteronomio.

Geneſis, mundi ortum, progreſſus varios, ac gubernationem per annos 2369. ad obitum uſque Joſephi complectitur. De eo libro hæc habet Hieronymus in epiſtola ad Paulinum: *Manifeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diviſione terræ, de confuſione linguarum & gentium uſque ad exitum ſcribitur Hebræorum*.

Exodus continet duram populi Iſraelitici in Ægypto ſervitutem, admirandam ejus liberationem, divinæ legis promulgationem: denique res per 145. annos geſtas, ſcilicet a morte Joſephi ad erectum tabernaculum: *Patet exodus*, inquit ibidem Hieronymus, *cum decem plagis, cum decalogo, cum myſticis diviniſque præceptis*.

Leviticus ſic dicitur, quod in eo fuſe pertractentur leges, quæ ad cæremonias & officium Levitarum pertinent; ut ſunt holocauſta, & reliqua ſacrificiorum, atque oblationum genera: *In promptu*, ait loco laudato Hieronymus, *eſt Leviticus liber, in quo ſingula ſacrificia, immo ſingula pene ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leviticus ſpirant cæleſtia ſacramenta*.

Numeri ſic appellantur, quod in ipſa ejus libri fronte Moyſes & Aaron totius populi, per ſingulas tribus, numerum ineant. Continet res geſtas ab exitu ex Ægypto ad annos novem ſupra triginta: *Totius arithmetica*, inquit Hieronymus, *& prophetia Balaam, & quadraginta duarum per eremum manſionum myſteria continet*.

Deuteronomium, ſeu ſecunda lex, ſic dicitur, quod data in Sinai lex promulgetur coram filiis eorum, qui in deſerto perierant. Incipit a brevi narratione rerum præteritarum: mox populum hortatur ad legis, quam diligenter explicat & repetit, obſervationem: deinde narrat ea, quæ contigerunt

ab initio menſis undecimi uſque ad ſeptimum diem menſis duodecimi anni illius, qui ab exitu ex Ægypto quadrageſimus eſt: *Deuteronomium*, verba ſunt Hieronymi, *ſecunda lex, & evangelicæ legis præfiguratio, nonne ſic ea habet, quæ priora ſunt, ut tamen nova ſint omnia de veteribus?*

§. II. *De libris Hiſtoricis veteris teſtamenti.*

Libri Hiſtorici continent librum Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duos Paralipomenon, Eſdræ primum & ſecundum, Eſther, Judith, utrumque Machabaicum.

Joſue liber, qui ab ipſomet conſcriptus putatur, complectitur ea, quæ a Moyſis morte ad mortem ipſiuſmet Joſue, hoc eſt, per ſeptemdecim annos, geſta ſunt. De eo hæc habet Hieronymus in epiſtola ad Paulinum: *Veniam ad Jeſum Nave, qui typum Domini non ſolum geſtis, verum etiam nomine præfert: tranſit Jordanem, hoſtium regna ſubvertit, dividit terram victori populo, & per ſingulas urbes, viculos, montes, flumina Eccleſiæ, cæleſtiſque Jeruſalem ſpiritualia regna deſcribit.*

Judicum liber refert Iſraeliticæ Reipublicæ ſtatum ſub judicibus, hoc eſt, magiſtratibus, a morte Joſue uſque ad mortem Sampſonis, illiuſque varias exhibet ſervitutes. Peritis videtur probabilior eorum ſententia, qui cenſent, librum hunc referre, quæ geſta ſunt per trecentos & ſeptendecim annos: *In Judicum libro*, ait Hieronymus, *quot principes populi, tot figuræ.*

Ruth liber exhibet eximiæ pietatis, & divinæ providentiæ ſingulare exemplum. Ruth Moabitis ſocrum ſuam in patriam revertentem pie ſubſecuta, Boozo prædiviti ſecundis nuptiis jungitur, cui parit Obed Davidis avum unde Chriſtus ſecundum carnem genus traxit ſuum. De ea hæc habet Hieronymus: *Iſaiæ explet vaticinium, dicentis: Emitte Agnum, Domine, dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion.*

Regum liber primus narrat res geſtas per unum ſupra centum annos, hoc eſt, ſub judicibus Heli, & Samuele, nec non ſub Rege Saule: *Samuel in Heli mortuo*, ait Hieronymus in epiſtola ad Paulinum, *& occiſo Saul, veterem legem abolitam monſtrat. Porro in Sadoc, atque David novi ſacerdotii Sacramenta monſtrat.*

Regum liber ſecundus deſcribit res geſtas a morte Saulis ad finem uſque Davidici regni, annorum circiter quadraginta hiſtoriam exhibens. Hunc & priorem, Samuelis nomine Hebræi inſcribunt.

Regum liber tertius incipit a Salomone, præmiſſa tantum narratione, qua oſtenditur, quomodo ad regnum ipſe pervenerit. Regno deinde in duas partes ſciſſo, quatuor Regum Juda, & octo regum Iſrael res geſtas deſcribit. Tota hujus libri hiſtoria annos 119. complectitur.

Regum liber quartus continet res geſtas ſexdecim Regum Juda, & duodecim Regum Iſraelis: de Elia multa dicit, nec non de Eliſeo ejus comite, ac ſucceſſore: eſtque hiſtoria 308. annorum. De hoc quarto & tertio libro Regum, hæc Hieronymus ad Paulinum ſcribit: *Si hiſtoriam reſpicias, verba ſimplicia ſunt: ſi in litteris ſenſum latentem inſpexeris, Eccleſiæ paucitas, & hæreticorum contra Eccleſiam bella narrantur.*

Paralipomenon, hoc eſt, rerum prætermiſſarum libri duo quidem ſunt in codicibus Chriſtianorum, ſed unus tantum in codicibus Hebræorum. In priore recenſetur propagatio gentis Iſraeliticæ ab Adamo ad reditum uſque a Babylonica captivitate. Deinde repetita a Davide hiſtoria, ejus regnum accuratius deſcribitur uſque ad Salomonis unctionem. In altero deſcribitur hiſtoria a Salomone uſque ad finitam captivitatem Babilonicam: ſeu, uſque ad tempus; quo Cyrus Judæis redeundi poteſtatem fecit. Continet hiſtoriam annorum 479. Conſtans eſt traditio, Eſdram utriuſque illius libri auctorem eſſe.

Eſdræ liber primus recenſet ea, quæ Judæis acciderunt poſt reditum ex captivitate Babylonica ſub Cyro rege Perſarum.

Nehemiæ liber ab ipſo Nehemia, ejus auctore nomen ſortitum eſt. Dicitur etiam Eſdræ ſecundus, eo quod ex Eſdræ conſilio conſcriptus ſit. Continet inſtaurationem Jeroſolymorum, correctionem reducis populi, & labentis divini cultus renovationem: hiſtoria eſt annorum circiter 83.

Judith liber exhibet miraculoſam urbis Betuliæ liberationem. Narrat, quomodo pia illa vidua Holoſernem a Nabuchodonoſor rege ad Judæos delendos miſſum, morti tradiderit. Non una eſt auctorum opinio de tempore, quo illa hiſtoria contigit. Nonnulli eam collocant ante captivitatem, alii poſt reditum ex captivitate, imperantibus Perſis.

Eſtheris liber refert virginis Judææ, ab Aſſuero Perſarum rege poſtea ductæ in matrimonium, pietatem in gentem ſuam. Auctore avunculo Mardochæo, perſuaſit Aſſuero, ut conſuleret ſaluti Judæorum, quos Aman in odium Mardochæi brevi erat in toto Imperio morti traditurus.

Machabæorum libri exponunt ſtatum Reipublicæ Judaicæ ſub tertia, hoc eſt, Græcorum, monarchia. Exarati ſunt a diverſis ſcriptoribus, idque patet, tum ex ſtyli diverſitate, tum ex eo, quod ſæpius eædem res repetantur.

§. III.

§. III. *De libris Sapientialibus veteris teſtamenti.*

Not. Ad libros ſapientiales veteris teſtamenti reducuntur Tobias, Job, Pſalmi, Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus.

Tobiæ liber continet eximiæ pietatis, ſingularis patientiæ, & Dei in ſuos providentiæ præclara documenta. Tobias ductus in captivitatem eo tempore, quo, capta Samaria, regnum Iſraeliticum everſum eſt, primum bonis cumulatus eſt a Salmanaſare, deinde a Sennacheribo, iis & exſilio mulctatus eſt, poſtea cæcitate a Deo probatus, tandem recuperato viſu, ingentem ex filio ſobolem reliquit.

Job, hiſtoria (ut probabilior fert ſententia) contigit agentibus in deſerto Judæis. Eximium exhibet in viro illo patientiæ exemplum. Præcipua, quæ in eo tractatur quæſtio, eſt, an ſolos peccatores in hac vita Deus malis afficiat, an etiam pios & juſtos. Poſteriorem partem, quæ una vera eſt, B. Job tuetur; priorem vero, eamque falſam, ejus amici. Verba tum Dei, quæ hic habentur, tum ipſius Job Scripturæ Canonicæ auctoritatem habent: non autem amicorum ſermones, hoc eſt, vim non habent ad confirmandam fidem, & regulandos mores, quamvis in libro Canonico contineantur. Hi autem tres amici Job dicuntur a Patribus geſſiſſe typum hæreticorum, nec immerito: nempe Hæretici & Eccleſiam impugnare, & viros ſanctos affligere nunquam deſinent.

Pſalmorum liber David tribuitur, non quod omnium ſit auctor, ſed quod aliquot veteres collegerit, plurimos ipſe addiderit. Aliqui quoque poſterioris ſunt ætatis, ab ipſo Eſdra, aliiſque prophetis editi. De eo libro hæc habet Hieronymus in epiſtola ad Paulinum: *Chriſtum lyra perſonat, & ab inferis excitat reſurgentem.*

Proverbiorum liber, a Salomone exaratus, continet omnia præcepta moralia de priorum officiis, tum erga Deum, tum erga proximum.

Eccleſiaſtes totus eſt de mundi ac rerum mundanarum vanitate.

Canticum Canticorum totum myſticum eſt, plenaiſſime exhibet Chriſti amorem in Eccleſiam, & viciſſim Eccleſiæ in Chriſtum. De triplici, quem mox recenſuimus, Salomonis libro, ſic loquitur Hieronymus: *Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Eccleſiam jungit & Chriſtum, ſanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.*

Sapientiæ liber ſic appellatur, quod de ſapientia tam increata, quam creata pertractet. Dividitur in tres partes. Prima uſque ad c. 7. hortatur ad amorem ſapientiæ: ſecunda uſque ad caput 10. explicat ſapientiæ tum effectus, tum fructus proponit. Totus liber conſtat ex ſententiis a Salomone prolatis, ut patet ex 7. verſ. cap. 9.

Eccleſiaſticus eadem fere complectitur morum principia, quæ Salomonis Eccleſiaſtes. Hieronymo teſte, ſcriptus eſt Hebræo ſermone a Jeſu filio Sirach; ſed evanuit Hebraicum exemplar; ſupereſt vero Græcum ab alio Jeſu illius nepote editum.

§. IV. *De libris Propheticis veteris teſtamenti.*

Not. 1. Prophetæ in majores quatuor, & minores duodecim, vulgo dividuntur. Majores dicuntur ii, quorum opera ſunt majora: Minores, quorum minora.

Not. 2. Hebræi tres tantum majores nominant; nam Danielem, quod, cum eſſet Satrapa, propheticum vitæ genus non ſectaretur, prophetis non adſcribunt.

Not. 3. Inter Prophetas, quantum ex eorum ſcriptis conjicitur, hic eſt ordo temporis, Oſeas, Joel, Amos, Iſaias, Jonas, Abdias, Michæas, Nahum, Jeremias, Sophonias, Habacuc, Daniel, Ezechiel, Aggæus, Zacharias, Malachias. Alium tamen in noſtris Bibliis habent ordinem, quem hic ſequemur.

Not. 4. Prophetarum initium eſt a rege Azaria, ſive Ozia, qui anno mundi 3194. regnum auſpicatus eſt: finis eſt ab extructo templo, ac reædificata urbe, hoc eſt, ad ann. mundi 3581. hincque patet, totum illud prophetarum tempus ad annos fere quatercentos extendi.

Iſaias multa prædixit, quæ ad Judæorum, & finitimorum populorum, nec non Aſſyriorum, Babyloniorumque hiſtoriam ſpectant. Ita diſtincte Chriſti, Eccleſiæque myſteria proſecutus eſt, ut, inquit Hieronymus, non tam Propheta dicendus ſit, quam Evangeliſta. Cœpit vaticinari, eodem Hieronymo teſte, Oziæ regis anno 25. Morti traditus eſt ab impio rege Manaſſe, qui ejus monita ferre non potuerat. Præ ceteris Prophetis eminuit: 1. generis ſplendore, quippe natus erat ex Amoſo fratre Amaſiæ regis Juda: 2. vitæ ſanctitate, quam illius ſcripta teſtantur: 3. eloquentia, nempe, ut ait Hieronymus, vir erat nobilis & urbanæ eloquentiæ: 4. conſtantia in adverſis, & glorioſa morte.

Jeremias, anno vitæ, ut putat Hieronymus, circiter 15. propheticum munus obire cœpit. Verſatur autem ejus prophetia in acerbiſſimis reprehenſionibus ſuorum temporum, in increpationibus & lamentis; deinde vero in conſolationibus Eccleſiæ graviter afflictæ. Nempe promiſſionibus ampliſſimis de regno Chriſti, gentibus in ejus ſinum inducendis,

multiplici novi teſtamenti gratia eam erigit ac reficit. Suo munere functus eſt per annos 25. ſcilicet a 13. regis Joſiæ, ad 5. extructæ Jeruſalem, & erecti templi.

Baruch, licet ex nobili Judæorum proſapia oriundus, ſcribæ officium Jeremiæ præſtare non abnuit. Babylone ſcripſit, quo, mortuo Jeremia, ſe contulerat. Prædicit Judæos a captivitate Babylonica poſt ſeptem generationes liberandos. Vaticinatur quoque de Chriſti adventu in carnem, tandem idolorum vanitatem multis proſequitur.

Ezechiel ortus eſt ex nobili ſacerdotum ſtirpe. Prophetare cœpit in Chaldæa anno 5. poſt ſui cum Jechonia rege Juda deportationem, uſque ad annum 27. ac proinde per 22. annos vaticinatus eſt, quorum priores undecim concurrunt cum undecim poſterioribus Jeremiæ. Quæ Jeremias de excidio urbis & templi, necnon de Babylonica captivitate prædixerat, repetit Ezechiel, ut refellat vaticinia pſeudoprophetarum, qui Jeremiam falſitatis arguebant. Prædixit quoque futurum populi ex captivitate reditum, Meſſiæ regnum, vocationem gentium, Eccleſiæ Chriſtianæ ex hoſtibus victoriam.

Daniel, ex ſemine regio natus, adhuc adoleſcens, ac pene puer, a Nabuchodonoſore anno quarto regni Joachimi translatus eſt Babylonem. Per triennium in litteris, & lingua Chaldæorum inſtitutus, omnibus Magis doctior inventus eſt. Sequenti anno, hoc eſt, quarto poſt illius deportationem, Suſannam vindicavit ab iniqua ſenum accuſatione, tuncque Prophetam agere cœpit.

Prioribus ſex capitibus hiſtoriam texit ab initio regni Nabuchodonoſoris ad everſum per Medos & Perſas Babylonicum imperium. A capite ſeptimo uſque ad duodecimum viſa ſibi divinitus revelata exponit. Plura ſunt in ejus libro de Chriſto vaticinia: *Non ſolum*, ait Hieronymus, *ſcribit eum venturum, quod et comune cum ceteris; ſed etiam quo tempore venturus ſit docet, & reges per ordinem digerit, & annos annumerat, & manifeſtiſſima ſigna prænunciat*.

Oſeas exhibet 1. ſynagogæ excidium, & Eccleſiæ vocationem: 2. Iſraelitarum idololatriam, aliaque ſcelera acriter inſectatur: 3. pœnitentibus veniam ac gloriam pollicetur.

Joel, ex Hieronymo, Oſee fuit æqualis: illius prophetia non ad decem tribus, ut Oſee vaticinium, ſed ad duas reliquas pertinet. Prædicit Jeroſolymæ, ac totius Judææ per Chaldæos excidium; ſub hocque typo, univerſi excidium, & extremum judicium repræſentat.

Amos, vaticinatur de regni Iſrael excidio, *Tulit me Dominus*, inquit cap. 7. *& dixit: Vade, propheta ad populum meum Iſrael .... Iſrael captivus migrabit de terra ſua*.

Abdias, ſecundum Hieronymi calculum, coævus fuit Oſee, Joeli, & Amoſo. Vaticinatur exitum adverſus Idumæos, qui filios Iſrael calamitatibus oppreſſos ſubſannarant. Exitium illud Idumæa paſſa eſt Sennacheribi & Nabuchodonoſoris temporibus: *Perſonat* (inquit Hieronymus in epiſtola ad Paulinum) *contra Edom ſanguineum, terrenumque hominem: fratris quoque Jacob ſemper æmulum haſta percutit ſpiritali*.

Jonas, Oſee, & Amoſo, ſi fides Hieronymo ſit adhibenda, æqualis fuit. Solus ex prophetis ad gentes miſſus eſt: *Naufragio ſuo paſſionem Domini præfigurans*, ait Hieronymus, *mundum ad pœnitentiam revocat, & ſub nomine Ninive, gentibus ſalutem nuntiat*.

Michæas, prophetæ munus obiit ſub Joatham qui anno 758. ante Chriſtum, regnum auſpicatus eſt. Invehitur in idololatriam, aliaque tum duarum, tum decem tribuum ſcelera: utriſque prænuntiat excidium, & captivitatem: iſtis per Aſſyrios, illis per Chaldæos. Tandem ex captivitate Babylonica reditum ſub Cyro rege pollicetur, nec non pleniſſimam libertatem per Chriſtum, quem prædicit in Bethlehem naſciturum.

Nahum, ſub Joatham, Joſepho teſte, vixit: ſed ad verum accedunt propius, qui contendunt vixiſſe eum ſub rege Achas. Prænuntiat Ninive a Chaldæis depopulationem, quod contra Domini populum ſuperbe egiſſet.

Habacuc, multo tempore poſt Nahum prophetavit. Conqueritur 1. de ſceleratiſſima Judæorum vita: 2. prædicit Jeroſolymorum per Chaldæos, ac Chaldæorum ipſorum excidium: 3. prænuntiat Judæorum per Cyrum liberationem, ac totius humani generis per Chriſtum: 4. tandem inſigni pro ignorantiis oratione librum ſuum concludit.

Sophonias, ſcripſit Joſiæ regis temporibus. 1. Judæos hortatur, ut ab idololatria, aliiſque ſceleribus reſipiſcant: 2. latæ contra Judæos primum, deinde contra alios populos, ſententiæ, ſubjicit Evangelicas promiſſiones de vocatione gentium, & Eccleſiæ ſanctificatione per Chriſtum conferenda.

Aggæus, urget 1. ut repugnantibus etiam Perſis, contradicentibus Samaritanis, Dei templum extruatur: 2. Zorobabeli templi fabricam reſumenti promittit, Meſſiam ex ejus ſtirpe naſciturum: 3. prædicit, quod licet ejus ſtructura cum priore comparari non debeat, majori tamen gloria potitura ſit, præſentia, doctrina, & miraculis Chriſti, de cujus regno multa vaticinatur.

Zacharias, Aggæi æqualis, 1. una cum ipſo urget templi Jeroſolymitani inſtaurationem: 2. Judæos monet, ne colent Idola, & vitia majorum imitentur, cum eorum acer-

Digitized by Google

acerbam, per excidium, & captivitatem, punitionem viderint: 3. varia prophetat Judæis ad Chriſtum uſque eventura: 4. recenſet monarchiarum ſucceſſiones, quæ deſinent in regnum Chriſti, cujus vitam & paſſionem tamquam Evangeliſta deſcribit.

Malachias, prophetarum ultimus, 1. exſtructo jam templo, reprehendit conjugia cum alienigenis inita, decimarum detentionem, cultuſque depravationem: 2. quod deinceps futuri non eſſent Prophetæ, populum hortatur, ut Moſis legi conſtanter inhæreant uſque ad adventum Chriſti, cujus præcurſorem recenſet: 3. aperte prædicit ſynagogæ finem, Eccleſiæ Chriſtianæ ortum: *Malachias* (inquit Hieronymus in epiſtola ad Paulinum) *aperte, & in fine omnium prophetarum, de abjectione Iſrael, & vocatione gentium: Non eſt mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Si quis quærat, cur Deus tanto tempore, hoc eſt, a Malachia ad Joannem uſque Baptiſtam, Judæis nullum prophetam conceſſerit, cum eodem Hieronymo, comment. 13. in Iſaiæ cap. 49. dicendum erit, Deum voluiſſe ea verbi fame Judæos facere appetentiores Meſſiæ, qui prophetas omnes miraculis erat ſuperaturus.

ARTICULUS II.

Proponitur idea ſingulorum librorum novi teſtamenti.

Not. 1. Libri novi teſtamenti non minus, quam libri veteris, dividi poſſunt in Legales, Hiſtoricos, Sapientiales, Propheticos.

Not. 2. Libri legales novi teſtamenti continentur quatuor Evangeliis: Hiſtorici, uno Actorum libro: Sapientiales, Apoſtolorum Epiſtolis: Prophetici, Joannis Apocalypſi.

§. I. *De quatuor Evangeliis.*

Not. 1. Evangelia (ut obſervat Auguſtinus lib. de conſenſ. Evangel. cap. 1.) inter divinas auctoritates merito excellunt, quod in iis reddita & completa confirmentur, quæ lex, & Prophetæ prænuntiarant.

Not. 2. Cum Chriſtus nihil ipſe de ſeipſo ſcripſerit, divino conſilio factum eſt, ut illius facta dictaque quatuor diſcipuli litteris mandaverint. Inter eos Matthæus & Joannes rem, ut viderant, narrarunt: alii duo, Marcus & Lucas, ut acceperunt ex teſtibus oculatis: *Quod* (ait Auguſtinus lib. 1. de conſ. Evang. cap. 1.) *divina providentia per Spiritum ſanctum procuratum eſt; ne putaretur, quod ad percipiendum & prædicandum Evangelium, intereſſe aliquid, utrum illi annuntient, qui eumdem Dominum hic in carne apparentem ſecuti ſunt, an hi, qui ex illis fideliter comperta crediderunt.*

Matthæus omnium primus æræ vulgaris 49. ſcripſit Evangelium, Hieronymo teſte; idque Jeroſolymis, ac Syriaco ſermone, quo tunc utebantur Judæi. Id vero feciſſe putatur rogatu diſcipulorum, & aliorum Apoſtolorum juſſu.

Marcus eadem fere, quæ Matthæus, litteris conſignavit, ſed contractius; unde ab Auguſtino dicitur Matthæi breviator. Romæ ſcripſit Chriſti ann. 43. & paullo antequam Alexandriam a Petro mitteretur.

Lucas, Antiochiæ Syriæ oriundus, a Paulo converſus, ejuſque comes individuus, anno Chriſti 56. ſcripſit Evangelium, prout ipſum ab eodem Paulo, ceteriſque Apoſtolis audierat. Id autem eo conſilio feciſſe tradunt, ut pſeudoapoſtolorum temeritatem confutaret, qui ut Pauli prædicationi obeſſent, aliter quam ipſe prædicabant: *Conati erant*, ait Lucas ipſe Evang. cap. 1. *narrationem rerum a Chriſto completarum ordinare.*

Joannes, reverſus ex exſilio, Nervæ anno 1. æræ vulgaris anno 96. poſt. Matthæum, Marcum, & Lucam, Evangelium ſcripſit: *Coactus* (inquit Hieronymus lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis) *ab omnibus pene tunc Aſiæ Epiſcopis, & multarum Eccleſiarum legationibus, indicto etiam communi jejunio, precantibuſque fratribus.* Epiphanius hæc 51. obſervat, eum tunc annum nonageſimum egiſſe. Id autem operis ſuſcepit, ut hæreticos, Ebionem præſertim, & Cerinthum, Chriſti divinitatem negantes confutaret.

§. II. *De Actibus Apoſtolorum.*

Actus Apoſtolorum a Luca conſcripti ſunt. Cum in ſuo evangelio audita narraſſet, in Actibus viſa memorat.

Continet hic liber hiſtoriam annorum fere 30. a morte ſcilicet Chriſti, & æræ vulgaris 33. ad biennium illud, quod in libera cuſtodia Paulus Romæ conſumpſit.

In Actibus Lucas, Pauli comes individuus & auditor, mirandam Eccleſiæ Chriſtianæ infantiam ponit ob oculos, deſcribit illius in omnes gentes propagationem per Apoſtolos, & præcipue per Petrum & Paulum.

De poſtremo illo Lucæ libro hæc habet Hieronymus ad Paulinum: *Actus Apoſtolorum nudam quidem ſonare videntur hiſtoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere; ſed ſi noverimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe medicum, cujus laus eſt in evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.*

§. III. *De Canonicis Epiſtolis.*

Not. Hic non referemus Epiſtolas Canonicas eo ordine, quo in noſtris Bibliis leguntur; ſed habita ratione temporis, quo ab Apoſtolis conſcriptæ ſunt.

Petri prior, quæ eſt ad electos advenas diſperſionis Pontis, &c. habita ratione temporis, prima eſt inter Canonicas Apoſtolorum epiſtolas. Certum quidem eſt, eam ſcriptam fuiſſe, poſtquam diſcipuli jam Chriſtiani cognominari cœperant; nempe capite 4. Petrus ſic fideles appellat: *Si autem ut Chriſtianus, &c.* ſed non conſtat, quo præciſe anno edita ſit. Aliqui cenſent, id contigiſſe æræ vulgaris anno 52. paullo antequam Marcus, qui in fine fratribus ſalutem dicit, Alexandriam proficiſceretur. Romæ miſſam teſtatur ipſemet Petrus; quippe Romam intelligit Babylonis nomine, idque propter confuſionem idololatriæ, quæ tunc in ea vigebat, ſcilicet, ut ait Leo Magnus: *Omnium gentium ſerviebat erroribus.* Tota eſt ea epiſtola in tradendis vitæ Chriſtianæ præceptis.

Petri ſecunda eſt ad eoſdem, ad quos prior, ut patet ex his verbis cap. 3. *Hanc ecce vobis ſecundam ſcribo epiſtolam.* Scriptam eſſe anno Petri ultimo, teſtantur hæc capitis 1. verba: *Certus, quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecundum quod Dominus Jeſus Chriſtus ſignificavit mihi*; ac proinde æræ noſtræ 66. quo tempore Paulus cum Petro Romæ captivus de *tempore ſolutionis ſuæ*, 2. ad Tim. 4. per revelationem admonitus, ſecundam ad Timoth. epiſtolam ſcripſit.

In hac epiſtola Petrus, 1. hortatur fideles, ut poſt ſuam mortem conſtantes ſint in fide, quam ab Apoſtolis audierant: 2. monet eos, ut fugiant errorum magiſtros, quorum mores ſtudiaque depingit.

Pauli ad Theſſalonicenſes prior, teſte Chryſoſtomo, omnium Paulinarum eſt prima, æræ noſtræ anno 52. ſcripta eſt Corintho, ubi Paulus de rebus ad Theſſalonicenſes ſpectantibus per Timotheum certior factus fuerat. Ea in Epiſtola Paulus, 1. laudat Theſſalonicenſes, quod in tradita ſibi fide conſtantes eſſent: 2. docet eos futuram mortuorum reſurrectionem: 3. tradit eis veram de extremo judicio doctrinam: 4. plura ſubjungit moralis Chriſtianæ principia.

Ad Theſſalonicenſes ſecunda, eodem anno, eodemque loco quo prior, ſcripta eſt. In ea Paulus, 1. explicat, quæ in priore de die judicii, quaſi inſtante, dixerat, docens Chriſtum non prius venturum, quam Antichriſtus, ipſo Domini adventu deſtruendus, apparuerit: 2. excommunicationem, ni reſipiſcant, eis minatur, quos in priore tamquam otioſos & inquietos arguerat.

Ad Galatas Epheſo ſcripſit Paulus, æræ noſtræ anno 56. Eos 1. arguit, quod ſtatim poſt ſui diſceſſum credidiſſent pſeudoapoſtolis, qui legem Moſaicam cum Evangelica neceſſario conjungendam eſſe docuerant: 2. commendat ſui Apoſtolatus dignitatem, quod illi pſeudomagiſtri eam elevare contenderent: 3. rationibus ex antiquo teſtamento ſumptis, eos revocat ab errore: 4. propoſitum ſibi finem opponit fini, quem pſeudoapoſtoli in Galatarum circumciſione ſibi propoſuerant.

Ad Corinthios prima, ſcripta eſt Epheſi, æræ vulgaris 57. Paulus in ea, 1. componit contentiones Corinthiorum ortas ex nimio erga magiſtros ſtudio: 2. profert excommunicationis ſententiam in Corinthium, quem publico in inceſtu viventem toleraverant: 3. Euchariſtiæ inſtitutionem, requiſitaſque ad eam recipiendam diſpoſitiones recenſet: 4. varia tradit tum diſciplinæ, tum morum præcepta.

Ad Corinthios ſecunda, ex Macedonia, eodem, quo prior, anno ſcripta eſt, æræ noſtræ 57. Apoſtolus in ea, 1. gratulatur Corinthiis de ſincero erga ſe ſtudio: 2. inceſtuoſo pœnitenti communionem reddit: 3. reſpondet pſeudoapoſtolorum ſibi invidentium obtrectationibus.

Ad Romanos epiſtola ſcripta eſt Corinthio, utraque ad Corinthios jam miſſa, æræ noſtræ anno 57. in noſtris tamen Bibliis ante alias omnes collocatur; nimirum Biblia rationem habuerunt dignitatis aut Eccleſiarum, aut privatorum hominum, ad quos Apoſtolus epiſtolas direxit.

Epiſtolæ occaſioni fuit contentio Judæos inter & Gentiles orta. Contendebant illi, ſe per obſervationem legis Moſaicæ veniſſe ad Chriſti fidem, & conſecutos fuiſſe juſtificationem: iſti vero per legis moralis obſervationem. Utriſque ſilentium imponit Apoſtolus, probans & Judæos, & Gentiles peccatis ſubditos fuiſſe, cum annuntiatum eſt eis Evangelium; hincque concludit, juſtificationem eſſe gratuitum donum; ac proinde, nec ex obſervatione legis, nec ex operum meritis, ſed ex Chriſti fide proficiſci.

Ad Philippenſes æræ noſtræ anno 62. Paulus ſcripſit ex primis ſuis vinculis, quæ, ut conſtat ex Act. 28. biennio perdurarunt: 1. gratias agit de ſubſidio ſibi in vinculis per Epaphroditum miſſo: 2. eos monet, ut conſtantes ſint in fide, quam ab ipſo audierant, nec obſequantur pſeudo-apoſtolis judaizantibus, quos appellat *canes, & inimicos crucis Chriſti*: 3. docet, non ex lege, ſed ex Chriſti fide veram eſſe juſtitiam.

Ad Philemonem eodem anno 62. & eodem loco ſcripſit per Oneſimum illius ſervum,

Epi-

Digitized by Google

Epiſtolæ occaſionem dedit Oneſimi furtum, cujus cum eum pœnituiſſet, & poſtquam Romæ, quo fugerat, baptizatus fuiſſet a Paulo, ab eodem cum hac epiſtola ad herum ſuum Pauli diſcipulum remiſſus eſt.

Ad Epheſios Roma ex vinculis, quorum ter meminit, ſcripſit Paulus, æræ noſtræ anno 62. In ea epiſt. loquitur de gratuita per Chriſtum juſtificatione, ac prædeſtinatione: 2. Epheſios hortatur ad unitatem ſpiritus: 3. docet, quænam ſibi invicem debeant officia vir & mulier, quid filii parentibus: & viciſſim parentes filiis debeant.

Ad Coloſſenſes eodem anno, & ex eodem carcere ſcripſit per Tychicum & Oneſimum. Apoſtolus 1. Coloſſenſes deterret a Simonianis, qui docebant, nos acceſſum habere ad Deum, non per Filium, ſed per Angelos; aſſeritque nonniſi per Chriſtum Dei filium nos Deo reconciliari: 2. prædicat, Judaicas & Philoſophicas obſervationes contemni debere: 3. in tertio & quarto capite totus eſt in tradendis vitæ Chriſtianæ præceptis.

Ad Hebræos ſcripſit Paulus ex iiſdem vinculis, ut patet ex cap. 13., æræ noſtræ 62. ſub finem biennii, quo Romæ primum commoratus eſt, Roma jam dimiſſo Timotheo, ut conſtat ex cap. 23. In hac epiſtola duo potiſſimum agit: 1. docet, quantum Chriſti ſacerdotium, & ſacrificium emineant ſupra Leviticum: 2. Hebræos conſolatur, & ad fidei in Chriſtum perſeverantiam hortatur.

Ad Timotheum priorem epiſtolam Philippis ſcripſit Paulus, cum primis ſuis vinculis ſolutus, iterum Orientem peragraret, æræ vulgaris anno 66. Explicat omnes omnino Epiſcopatus partes. Timotheo, quem adhuc adoleſcentem Paulus Epheſiorum Epiſcopum conſecrarat, iis S. Patris documentis opus erat.

Ad Timotheum ſecundum Apoſtolus ex ſuis ſecundis vinculis Roma ſcripſit, paullo antequam martyrium ſubiret; ac proinde anno æræ vulgaris 66. labente. Iſtius idem eſt ac præcedentis argumentum.

Ad Titum epiſtola ejuſdem eſt cum præcedentibus argumenti; nam 1. Titum, quem Cretenſium Epiſcopum creaverat, admonet de presbyteris, ſive Epiſcopis ordinandis: 2. acriter adverſus Judaizantes inſurgit: 3. multa tradit morum præcepta. Scripta vero eſt hæc epiſtola Philippis, cum Paulus poſt prima vincula Orientem peragraret, æræ vulgaris anno 66.

Jacobi epiſtolæ ſcopus eſt 1. ut Chriſtianos ad modeſtiam erudiat, a vana confidentia revocet, & ad petendam a Deo ſapientiam hortetur: 2. ut contra Simonianos, qui tunc Eccleſiam vexabant, doceat, fidem ſine operibus ad ſalutem nihil prodeſſe.

Incertum eſt, cujus Jacobi ſit hæc epiſtola, an ejus, qui filius eſt Zebedæi, & frater Joannis, an vero ejus, qui filius eſt Alphæi, frater Judæ, quique poſtea conſecratus eſt Jeroſolymorum Epiſcopus, & cujus Paulus ad Galatas cap. 2. meminit. Eum Alphæi, non autem Zebedæi filium eſſe, docet Hieronymus in cap. 1. epiſt. ad Gal. nec immerito: nam Zebedæi filius ab Herode necatus eſt, ut habetur Actor. 12. anno circiter poſt Chriſti mortem nono: at tunc (Iræneo teſte lib. 3. adverſus Hæreſ. cap. 1.) Apoſtoli nullas adhuc epiſtolas ſcripſerant. Præterea, ut jam obſervatum eſt, hæc epiſtola eſt contra Simonianos, qui pro ſolius fidei ſufficientia nonnullis Pauli ſententiis abutebantur: Paulus tamen nondum aliquas epiſtolas ſcripſerat, cum Jacobus Zebedæi filius morti traditus eſt. Quo autem tempore ſcripta ſit hæc Jacobi epiſtola, plane eſt incertum.

Judæ fratris Jacobi filii Alphæi epiſtola, non argumento tantum, ſed etiam verbis ſecundæ Petri ſimilis eſt. Incertum eſt, quo tempore ſcripta ſit; ſed conveniunt omnes, ſcriptam eſſe poſt aliorum omnium, ſi unum Joannem excipias, Apoſtolorum mortem; quippe Apoſtolorum, qui jam e vivis exceſſerant, verſu 27. meminit.

Joannis prior epiſtola ſcripta eſt, juxta veterum traditionem ad Parthos, ſeu, Judæos qui in Parthia viciniſque regionibus ſupererant ex antiqua captivitate & diſperſione, & quorum fit mentio Actor. 2. Explicantur in ea 1. Incarnationis veritas & œconomia: 2. traduntur varia, quæ tum ad fidem, tum ad mores ſpectant, documenta.

In Epiſtola ſecunda Joannes 1. impugnat Baſilidem ejuſque ſectarios, qui tunc temporis docebant, Chriſtum non fuiſſe verum hominem, ſed phantaſma: ac proinde eum nec aliquid aut egiſſe aut paſſum fuiſſe: *Multi*, inquit verſu 7. *ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jeſum Chriſtum veniſſe in carnem*. 2. gratulatur Electæ & natis ejus, quod ſeductores illos non audiſſent. 3. vetat omnem cum eis communionem, in iis etiam quæ ad civilem vitam ſpectant.

In tertia Epiſtola Joannes, 1. idem quod in ſecunda ſibi proponit argumentum: 2. Gajum, ad quem ſcribit, monet, ne Diotrephen, ſed Demetrium imitetur.

Incertum eſt, quo præciſe tempore tres illæ Joannis Epiſtolæ ſcriptæ ſint. Probabilius eſt eas fuiſſe ſcriptas poſt Joannis ex inſula Pathmos reditum paullo ante illius mortem, hoc eſt, æræ communis 98 nam tunc maxime temporis graſſabantur Ebion, Cerinthus, & Baſilides, ad quos in tribus iis Epiſtolis reſpexiſſe videtur.

§. IV. *De Apocalypſi.*

Nihil hic dicemus de hujuſce libri canonicitate,

tate, quippe de ea dictum eſt, ubi ſuperius egimus de librorum canonicorum numero.

Apocalypſis ſcripta eſt a Joanne, dum eſſet in inſulam Pathmos relegatus, circa annum Domitiani 14. æræ vulgaris 94. Hinc patet, Apocalypſin eſſe conſcriptam ante Joannis tum Evangelium, tum Epiſtolas.

De eo Joannis libro hæc verba Hieronymus in Epiſtola ad Paulinum : *Apocalypſis Joannis tot habet ſacramenta, quot verba : Parum dixi, pro merito voluminis laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ.* Omnia vero ea ſacramenta, omnes intelligentias nemo hactenus clare explicuit. Nonnullorum expoſitionem legere eſt apud Auguſtinum, qui lib. 20. de civit. Dei cap. 7. & ſequentibus, totum caput vigeſimum interpretatus eſt. De reliqu adeat lector Doctiſſimi Boſſuetii Epiſcopi Meldenſis eximium commentarium : conſulat quoque Herveum noſtrum, qui contentas in Apocalypſi prophetias majori ex parte, primo & altero Eccleſiæ ſæculo impletas eſſe contendit.

QUÆSTIO II.

De Traditione.

Not. 1. NOmine traditionis intelligitur doctrina non ſcripta : *Si legem poſtules* (inquit Tertullianus libro de corona militis) *ſcripturam nullam inveniam, traditio tibi prætenditur auctrix* ; dicitur vero doctrina non ſcripta, non quidem quod nullibi ſcripta ſit, reperitur enim aut in Conciliorum Canonibus, aut in operibus Patrum ; ſed quod non legatur in libris Canonicis.

Not. 2. Traditio conſiderata per ordinem ad objectum, triplex eſt, fidei nimirum, morum, & diſciplinæ : prior ad fidem ſpectat ; altera ad mores ; tertia ad diſciplinam ; hæc ultima dividitur in Apoſtolicam & Eccleſiaſticam. Illa eſt ritus quidam ab Apoſtolis primum inſtitutus, ſed qui in eorum epiſtolis non legitur ; hujus generis eſt jejunium quadrageſimale ; iſta, eſt conſuetudo, quæ aut a Prælatis, aut a populis inchoata, deinceps tacito fidelium conſenſu vim legis obtinuit.

Not. 3. Traditio, quæ aut ad fidem, aut ad mores ſpectat, vel eſt divina, vel humana : Si humana ſit, theologus ex ea tamquam ex medio infallibili non poteſt argumenta deſumere : Si autem ſit divina, hoc eſt, ſi Apoſtoli eam a Chriſto viva voce, aut poſtea Spiritu ſancto docti ſint, eſt medium infallibile ad ea cognoſcenda, quæ ad fidem, aut mores pertinent.

Not. 4. Recentiores hæretici, Lutherus, Calvinus, Zuinglius, Socinus, contenderunt, nullam prorſus eſſe traditionem divinam : hincque concluſerunt, nullum pro fide, aut moribus argumentum infallibile ex ea deſumi poſſe, ſed ex ſola Scriptura, hoc eſt, ex ſolis libris Canonicis, quos fatentur divinitus eſſe ſcriptos. E contra Catholici docent, aliquas eſſe traditiones divinas ; unde concludunt, eas eſſe medium, ex quo theologi fidem, aut mores certo poſſunt adſtruere : *Perſpiciens* (inquit Tridentina Synodus ſeſſione 49.) *hanc veritatem & diſciplinam contineri in libris ſcriptis, & ſine ſcripto traditionibus, quæ ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis, Spiritu ſancto dictante quaſi per manus traditæ, ad nos uſque pervenerunt. Orthodoxorum Patrum exempla ſecuta, omnes libros tam veteris, quam novi teſtamenti, cum utriuſque unus Deus ſit auctor ; nec non traditiones ipſas, tam ad fidem, tum ad mores pertinentes, tamquam vel oretenus a Chriſto, vel a Spiritu ſancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu, ac reverentia ſuſcipit, & veneratur.*

Not. 5. Ex iis, quæ hucuſque notata ſunt, patet, Catholici theologi partes eſſe, ut probet 1. eſſe aliquas divinas traditiones ; 2. eas traditiones medium eſſe, ex quo theologia argumenta certiſſima pro fide aut moribus ſtabiliendis deſumat : 3. proferre regulas, quibus divinæ traditiones ab humanis diſcernantur. Verum, ut cum methodo pertractentur eæ difficultates, tribus ſubſequentibus capitibus exponendæ ſunt.

CAPUT I.

Utrum ſint aliquæ traditiones divinæ.

Not. 1 ECcleſia Chriſtiana non minus eſt antiqua, quam ipſe mundus. Ubi primum Adamus poſt peccatum juſtificatus eſt, cœpit religio Chriſtiana ; nempe ab eo tempore nulli hominum contigit juſtificatio, niſi per fidem, ſaltem implicitam, in Chriſtum mediatorem. Fides autem in mediatorem eſt character Chriſtianæ religioni eſſentialis. Unde, ut divinarum traditionum exiſtentiam afferamus, oportet, ut expendamus an a mundi exordio ad hæc uſque tempora extiterint.

Not. 2. Tempus, quod ab Adami peccato hucuſque fluxit, dividi ſolet a theologicis in tres ſtatus, ſeu ætates, naturæ nimirum, legis, & Evangelii ; ac proinde neceſſe eſt, ut quæramus, an in illa triplici ætate extiterint aliquæ divinæ traditiones.

CONCLUSIO 1. Extiterunt divinæ traditiones in ſtatu legis naturæ, hoc eſt, ab Adamo ad Moyſen uſque.

Pro-

Probatur. In ſtatu legis naturæ debuit eſſe aliqua fidei, ac morum regula; cum in ea Eccleſiæ ætate extiterint homines vera fide, ac piis moribus præditi; atqui ea regula non fuit humana ratio: neque enim ratio humana, cum ſit per peccatum corrupta, infallibilis eſt, ac certa fidei aut morum regula: Non fuit quoque Scriptura; ſiquidem nulla tunc extabat: ergo ea regula erat traditio; Adamus nimirum ſuos natos docuit, quæ ſibi de Mediatore, & aliis myſteriis revelata fuerant; ex Adamo nati fidem illam ſuis poſteris ad Moyſem uſque non interrupta ſerie communicarunt.

CONCLUSIO 2. In lege Moſaica, quamvis extarent Scripturæ, Judæi tamen traditionibus, tum ad fidem, tum ad morem pertinentibus utebantur.

Probatur. Sic Deus loquitur Exodi 13. *Narrabis filio tuo in illo die, dicens, Hoc eſt, quod fecit Dominus*: hinc pſaltes Regius Pſal. 77. hæc habet: *Quanta mandavit Patribus noſtris nota facere ea filiis ſuis, ut cognoſcat generatio altera*. Prætermittimus multa ejuſmodi loca, quibus patet, non ſolam Scripturam, ſed narrationem patrum, ſeu traditionem, fidem feciſſe apud Judæos de portentis, ac ceteris, quæ illorum cauſſa Deus patrarat in deſerto.

CONCLUSIO 3. In lege Evangelica pluribus annis traditio abſolute fuit neceſſaria.

Probatur. Pluribus annis poſt Chriſti mortem nulla extitit novi teſtamenti Scriptura. Ejuſdem teſtamenti libri variis ſucceſſive temporibus conſcripti ſunt: ergo tunc traditio, quam fideles audierant ab Apoſtolis, erat tum morum, tum fidei regula.

CONCLUSIO 4. Eccleſiæ Chriſtianæ, his etiam temporibus, neceſſariæ ſunt divinæ traditiones.

Probatur 1. Divinæ traditiones Eccleſiæ Chriſtianæ, his etiam temporibus, ad multa ſunt neceſſariæ.

Primo quidem ad diſcernendum libros Canonicos ab apocryphis; neque enim in Evangelio, aut in Apoſtolorum epiſtolis legitur ſcriptum, quot ſint libri Canonici: Nec ſolo cujuſque privati fidelis ſpiritu Canonici a non Canonicis dignoſci poſſunt, ut ſuperius dictum eſt; unde Patres uno ore teſtantur, non aliunde, quam ex traditione, nos habere, quod aliqua Scriptura ſit divina: *Ex traditione* (inquit Origenes apud Euſebium hiſt. lib. 6. cap. 18) *didici de quatuor Evangeliis, quod hæc ſola, &c.*

Secundo. Traditio divina eſt Eccleſiæ neceſſaria, ut judicet, quinam ſit ſenſus Scripturarum, cum de eo exoritur aliquod dubium; ut ſunt loca, quæ probent perſonarum in divinis Trinitatem, conſubſtantialitatem, proceſſionem Spiritus ſancti a Patre & Filio, Mariam eſſe Deiparam, dari aliquod peccatum originale, quod omnibus hominibus commune ſit; nempe plures hæretici quondam contenderunt, ut nunc etiam Sociniani contendunt, Scripturas, quibus Eccleſia utitur, ut ea dogmata probet, alium prorſus habere ſenſum ab eo, quem eis adſcribunt Catholici.

Tertio. Neceſſariæ ſunt traditiones ad fidem plurium dogmatum, quæ Catholicis, Calviniſtis, Lutheranis, pluribuſque aliis, qui earum auctoritatem negant, communia ſunt: ſcilicet, Calviniſtæ & Lutherani credunt contra errorem Helvidii, Mariam Deiparam ſemper fuiſſe virginem: credunt adverſus Anabaptiſtas, valere datum parvulis baptiſma: credunt contra Donatiſtas, valere datum ab hæreticis, & aliis impiis hominibus. Atqui nullum ex iis capitibus credere poſſunt propter auctoritatem; nullius enim ne apex quidem eſt in Scripturis: ergo ex ſola traditione eos articulos credunt; ac proinde, quod probandum erat, neceſſariæ ſunt aliquæ divinæ traditiones, quæ ad fidem & mores ſpectant.

Confirmatur argumentum. Nom omnia, quæ Chriſtus docuit, litteris conſignata fuerunt: *Sunt autem & alia multa*, ait Joannes Evangelii capite ultimo, *quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui conſcribendi ſunt, libros*: At veriſimile non eſt, Apoſtolos ea, quæ fecit & docuit Jeſus, quæque ſcripta non fuerunt, Eccleſiis non tradidiſſe. Quod mox de Chriſto dictum eſt, locum habet in Apoſtolis; ſeu non ſcripſerunt omnia, quæ populis prædicarunt; nam licet ex impulſu Spiritus Sancti Evangelia, ac Epiſtolas conſcripſerint, tamen id fecerunt tantum, quod ad ſcribendum eos veluti coegerint, quæ datæ ſunt occaſiones: Refert eas occaſiones Euſebius hiſtoriæ l. 2. & 3. Hieronymus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis teſtatur, Joannem uſque ad extremam ſenectutem abſque editis a ſe Scripturis Evangelium prædicaſſe, additque tandem eum compulſum fuiſſe ab Aſiæ Epiſcopis Evangelium ſcribere, ut occurreret Ebionitarum hæreſi, quæ tunc graſſari cœperat. Atqui datæ non ſunt Apoſtolis occaſiones omnia, quæ a Chriſto adierant, ſcribendi; ergo non omnia, quæ prædicarunt, ſcripſere; multa igitur ipſi per traditionem reliquerunt.

Confirmatur iterum. Ipſimet Apoſtoli commendarunt neceſſitatem traditionum, quas non ſcripto, ſed tantum verbo tenus, iis reliquerant, quos ipſi converterant ad fidem: *Laudo vos*, inquit Paulus 1. ad Corinth. 11. *quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis*: ad Theſſalon. 3. hæc etiam habet: *Tenete traditiones quas accepiſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*; in

Digitized by Google

quem quidem locum ſic loquitur Chryſoſtomus ; *Hinc patet , quod non omnia per epiſtolam , ſed multa etiam ſine litteris ; eadem vero fide digna ſunt , tam illa , quam iſta .*

Solvuntur adverſariorum argumenta.

Objicies 1. Illud non eſt Eccleſiæ neceſſarium , quod a Moyſe , Paulo , ipſo etiam Chriſto prohibitum eſt : atqui traditiones prohibitæ ſunt a Moyſe , Paulo , ipſo etiam Chriſto. Deuteronomii 4. hæc habentur : *Non addetis ad verbum , quod ego præcipio vobis , nec auferetis ex eo ;* hæc leguntur ad Galatas : *Sed licet nos , aut Angelus de cælo evangelizet vobis , præterquam quod evangelizavimus vobis , anathema ſit* . Matth. 15. Chriſtus ſic Phariſæos increpat : *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram ;* ergo , &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad ſecundum dico 1. argumentum eſſe de non ſupponente ; ſupponit enim, traditionem, de qua hic agitur , eſſe additionem ad Dei verbum; quod falſum eſt ; nempe traditio , ut patet ex dictis ſuperius, non minus eſt Dei verbum , quam ipſamet Scriptura ; unde Moyſes non ait, Non addetis ad verbum, quod ego *ſcribo* vobis , ſed quod *præcipio* . Paulus quoque non ait, Quod *ſcripſimus* vobis , ſed *quod evangelizamus* ; nec mirum , pauca quippe ad Galatas ſcripſerat , ſed evangelizaverat multa . Chriſtus etiam non ait , traditionem *meam* , ſed *veſtram* , hoc eſt , a Phariſæis , inventam . Dico 2. iis in locis Moyſem , Paulum , Chriſtum , ex ſuppoſitione , quod loquantur de ſolo verbo ſcripto , prohibere additionem eidem verbo ſcripto contrariam : idque patet tum ex his Chriſti verbis : *Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram :* tum etiam ex Auguſtino , qui hanc Pauli vocem , *Præter* , per hanc aliam , *Contra* , reddit : *Non ait plus , quam quod accepiſtis* , inquit Auguſtinus tractatu 98. in Joannem , *ſed præterquam quod accepiſtis* .

Objicies 2. Scriptura ſufficienter omnia continet : *Omnis ſcriptura divinitus inſpirata* , ait Paulus 2. ad Timoth. 3. *utilis eſt ad docendum , ad arguendum , ad corripiendum , ad erudiendum in juſtitia , ut perfectus ſit homo Dei , ad omne opus bonum inſtructus.*

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dico , Apoſtolum velle , Scripturam utilem eſſe ad docendum , corripiendum , erudiendum , quod non negamus ; ſed non dicit eam eſſe ſufficientem . Ratio ſolutionis eſt 1. quia utitur hac voce : *Utilis* . 2. Non loquitur de omnibus libris Canonicis collective ſumptis , ſed de ſingulis diſtributive ; *Omnis* , inquit, *Scriptura &c.* at quilibet liber Canonicus , licet utilis ſit , non eſt tamen ad fidem & ad mores ſufficiens.

Objicies 3. Patres non raro docent, omnia fidei, ac morum dogmata Scripturis contineri . Irenæus adverſus hæreſes lib. 3. cap. 1. aſſerit, Apoſtolos ſcripſiſſe poſtea , quæ ante prædicarant . Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſti c. 9. hæc habet : *In his , quæ aperte poſita ſunt in Scriptura , inveniuntur illa omnia , quæ continent fidem , moreſque vivendi* .

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad cujus priorem probationem dico , Irenæum non aſſerere , Apoſtolos ſcripſiſſe omnia , quæ prædicaverant , ſed tantum Evangelium, hoc eſt , præcipua fidei & morum capita : *Quod* , Evangelium , *tunc* , ait, *prædicaverunt* , *poſtea vero per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt* . Ad alteram probationem diſtinguo hæc Auguſtini verba : In Scriptura inveniuntur illa omnia , quæ continent fidem , moreſque vivendi , quoad ea , quorum fides & cognitio explicita cuique ſunt neceſſariæ ad ſalutem , ut ſunt præcipua myſteria , quæ continentur in ſymbolo , & morum principia , quæ ſunt in decalogo , conc. ant. Quorum fides & cognitio explicita , cuique non ſunt neceſſariæ ad ſalutem , ut ſunt cognitio aliquorum Sacramentorum , & quædam concluſiones , quæ ex decalogi præceptis ſequuntur , neg. ant.

CAPUT II.

Utrum traditio ſit locus , ex quo peti poſſit certum pro fide , & moribus argumentum .

CONCL. Traditio eſt locus, ex quo peti poteſt certum pro fide & moribus argumentum .

Probatur 1. Traditio divina eſt Dei ipſius verbum, ſeu eſt facta a Deo revelatio : Sed ex Dei verbo, ex Dei revelatione, peti poteſt certum pro fide & moribus argumentum : ergo, &c.

Major patet ex dictis articulo ſuperiore : minor ſupponitur ex dicendis in tractatu de fide; ubi oſtenditur, impoſſibile eſſe , quod Deus mentiatur.

Probatur 2. Ex aliquo medio erui debet argumentum certum pro pluribus fidei articulis , pluribus morum principiis , quæ in Scriptura non continentur , ut ſuperiore articulo obſervatum eſt : atqui illud medium eſt ſola traditio , cum non poſſit de Scriptura , in qua, ut ſuppono, illi articuli nullo modo continentur; nec ratio humana , cum non ſit in iis, quæ aut ad fidem, aut mores ſpectant , principium omnino infallibile.

Probatur 3. Eccleſia in ſuis Conciliis , Fratres in ſuis Operibus , uſi ſunt traditione tamquam medio certiſſimo ad probanda tum

fidei,

Digitized by Google

ſidei, tum morum dogmata: ergo ex ea pro fide & moribus peti poſſunt argumenta certiſſima.

Oſtenditur prior pars antecedentis. Concilia cum egerunt de Scripturarum ſenſu, traditionem conſuluere: nempe Theodoretus hiſt. lib. 1. cap. 8. teſtatur, Nicænum primum Concilium damnaſſe Arium teſtimonio Scripturarum, quas expendit ad mentem traditionis. Alterum Nicænum Concilium Actione 6. tom. 4. traditione utitur, ut adverſus Iconomachos definiat, pium eſſe cultum, quem Eccleſia ſacris imaginibus exhibet. Octavum generale Concilium actione 8. profitetur, ſervari debere germanas traditiones.

Oſtenditur altera ejuſdem antecedentis pars ex Patribus Græcis. S. Ignatius apud Euſebium hiſt. lib. 3. cap. 36. fideles hortatur, ut Apoſtolorum traditionibus tenacius inhæreant. Iræneus lib: 3. cap. 4. aſſerit, ſuo tempore multas barbaras gentes in Chriſtum credidiſſe: *Sine charactere*, inquit, *vel atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterum traditionem diligenter cuſtodientes*. Addit, quod, cum hæretici ſcripturis convinci non poſſint, ad traditionem recurrendum ſit.

Origenes in caput ſextum epiſt. ad Rom. *Eccleſia*, inquit, *ab Apoſtolis traditionem accepit etiam parvulis baptiſmum dare*. Baſilius libro de Spiritu ſancto cap. 27. *Dogmata*, ait, *quæ in Eccleſia ſervantur, ac prædicantur, partim conſcripta doctrina habemus, partim ex Apoſtolorum traditione recipimus, quæ utraque eamdem ad pietatem vim habet*. Similem ea de re Chryſoſtomi textum retulimus articulo ſuperiore. Epiphanius hæreſi 61. *Oportet*, inquit, *& traditione uti; non enim omnia a divina ſcriptura accipi poſſunt: quapropter aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt*.

Oſtenditur eadem ſecunda antecedentis pars ex Patribus Latinis. Tertullianus in libro de Præſcript. ex inſtituto docet, hæreticos, non ex ſcripturis, cum eas in ſuum falſum ſenſum detorquere ſoliti ſint, ſed ex traditione, confutari debere.

Auguſtinus libro 5. de baptiſmo cap. 23. expreſſe probat, datum ab hæreticis baptiſma valere; non ex Scriptura, cum nihil de eo baptiſmate dicat, ſed ex traditione: *Conſuetudo illa*, inquit, *quæ opponebatur Cypriano, ab eorum*, Apoſtolorum, *traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt, ſicut ſunt multa, quæ univerſa tenet Eccleſia, & ob hoc ab Apoſtolis præcepta bene creduntur, quamquam ſcripta non reperiantur*.

Vincentius Lirinenſis toto libro, quem *Commonitorium* inſcripſit, probat, eſſe traditioni inhærendum, in rebus, quæ ad fidem & mores ſpectant. Cap. 2. quærit, qua via catholica veritas ab hæretica pravitate diſcerni poſſit? Reſpondet vero, duplici ratione id fieri poſſe, *ſcilicet*, inquit, *divinæ legis auctoritate, tum deinde Eccleſiæ Catholicæ traditione*. Quærit poſtea, cur traditio Scripturæ addenda ſit? reſpondet, id debere fieri, *quia Scripturam Sacram non uno, eodemque ſenſu univerſi accipiunt, ſed ejuſdem eloquia aliter, atque aliter, alius atque alius interpretatur; ut pæne quot homines ſunt, tot illinc ſententiæ erui poſſe videantur*.

Objicies 1. Cyprianus pugnans pro nullitate baptiſmatis recepti ab hæreticis, nullam habuit rationem traditionis, quam ipſi objecit Stephanus Papa, ſic ad eum reſcribens: *Nihil innovetur præter id, quod traditum eſt*: ergo ex traditione deſumi non poſſunt certa argumenta ad probandam fidem, aut ad ſtabiliendam morum regulam.

Reſp. diſt. ant. Cyprianus, &c. traditionis quam credebat non deſcendere ab Apoſtolis, conc. antec. traditionis quam credebat ab Apoſtolis deſcendere, neg. antec. Cyprianus non credidit fluxiſſe ab Apoſtolis traditionem, quam illi Papa Stephanus oppoſuit; unde illam appellavit vetuſtum errorem, aſſeruitque, contrariam eſſe Scripturis: *Unde*, inquit in epiſtola ad Pompejum, *iſta traditio? Utrum de dominica & evangelica auctoritate deſcendens, an de Apoſtolorum mandatis, atque epiſtolis veniens? Ea enim facienda eſſe, quæ ſcripta ſunt, teſtatur Deus*, &c.

Objicies 2. Hieronymus in cap. 23. Matth. *Hoc*, inquit, *quia de ſcripturis auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur*: ergo Hieronymus non cenſuit, aliunde quam ex ſcripturis peti poſſe pro fide aut moribus argumenta. Idem ſenſiſſe videtur Auguſtinus lib. 3. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 3. ubi ſic loquitur: *Ubi de re obſcuriſſima diſputatur, non adjuvantibus divinarum ſcripturarum certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio, nihil faciens, in alteram partem declinando*.

Reſp. ad 1. diſt. ant. Hoc, &c. quia in Scripturis, ſed tantum in libro apocrypho, auctoritatem non habet, facile contemnitur, conc. ant. quod habet auctoritatem alibi, quam in libro apocrypho, neg. antec. Agebat ibi Hieronymus de nonnullis, qui ex quodam libro apocrypho urgebant, Zachariam, quem Judæi occiderunt inter templum & altare, fuiſſe Zachariam patrem Joannis Baptiſtæ.

Ad 2. dico, Auguſtinum loqui de quæſtionibus, quæ nec in ſcriptura, nec in traditione, quæ (ut dictum eſt) in ſcriptura fundatur, aperta habent teſtimonia, ut eſt, in Auguſtini ſententia, quæſtio de origine animarum,

Digitized by Google

rum, de qua agebat loco qui objectus eſt ab adverſariis. Confirmatur reſponſio ex eo, quod libr. contra Creſconium cap. 43. ſanctus doctor afferat, ſcripturæ veritatem a nobis teneri, cum id facimus, quod univerſa probat Eccleſia.

Objicies 3. Ex monumento quod eſt obnoxium mutationi, peti non poſſunt firma ac certa argumenta ad ſtabiliendas aut fidei, aut morum regulas: atqui traditio eſt monumentum obnoxium mutationi, ut videre eſt in communione Euchariſtica ſub utraque ſpecie, quæ licet per duodecim priora ſæcula ubique paſſim obtinuerit, tamen a quatuor ab hinc ſæculis in Occidente deſiit.

Reſp. diſt. min. Traditio, quæ ad diſciplinam ſpectat, eſt monumentum obnoxium mutationi, conc. min. quæ ſpectat ad fidem aut ad mores, neg. min. De iſta, non autem de illa intelligitur noſtra concluſio.

CAPUT III.

De Regulis, quibus divina traditio diſcernitur ab humana.

Not. HÆretici traditionis vim ad firmandam fidem, & mores regulandos, ex eo maxime capite impugnant; quod, ajunt, impoſſibile ſit veras a falſis traditionibus diſtinguere; idque, addunt, patet in opinione veterum, qui crediderunt, Chriſtum poſt univerſalem hominum reſurrectionem cum prædeſtinatis hic, in terris, per mille annos regnaturum; nempe illi errori ſub traditionis obtenu adhæſerunt Papias Polycarpi diſcipulus, Ireneus, Tertullianus, Lactantius, aliique permulti, de quibus Euſebium lib. 3. hiſt. cap. 39. videre eſt. Plurimi igitur intereſt regulas tradere, quibus vera traditio a falſa, divina ab humana diſtinguatur.

CONCLUSIO I. Nonnullæ ſunt regulæ, quibus cognoſcitur, aliquam traditionem eſſe humanam, non autem divinam.

Probatur earum regularum enumeratione.

Prima regula. Illud non eſt divina traditio, cujus, licet in tota Eccleſia ſervetur, initium reperitur aut in decretis ſummorum Pontificum, aut in Conciliorum canonibus, aut in ſtatutis Patrum.

Ratio eſt, quia, ſi id cujus initium reperitur, eſſet divina traditio, ſeu, ſi eſſet aliquid divinitus traditum, oporteret, quod Patri, a quo habet initium, de novo fuiſſet revelatum: atqui id aſſeri non poteſt, cum Eccleſia non admittat novas revelationes.

Et ſane, vel ea revelatio cognita fuiſſet Apoſtolis, vel ipſis fuiſſet incognita. Si primum, Apoſtoli eam revelationem docuiſſent; alioquin in miniſterio ſe præbuiſſent infideles. Si ſecundum, culpandus eſſet Chriſtus, qui Apoſtolos non omnia Eccleſiæ neceſſaria docuiſſet: falſo promiſiſſet, Spiritum ſanctum eos docturum eſſe omnem veritatem. Tertulliani eſt illud argumentum; ſic enim loquitur libro de Præſcript. cap. 22. *Solent dicere* (loquitur de quibuſdam ſui temporis gnoſticis) *non omnia Apoſtolos ſciſſe; agitati dementia, qua rurſus convertunt, omnia quidem Apoſtolos ſciſſe, ſed non omnia omnibus tradidiſſe; in utroque Chriſtum reprehenſioni ſubjicientes, qui aut minus inſtructos, aut parum ſimpliciter Apoſtolos miſerit.*

Idem, ſeu, quod novæ revelationes admitti non debeant in iis quæ ad fidem aut ad mores ſpectant, oſtenditur ex Vincentio Lirinenſi, qui commonitorii lib. 1. cap. 6. hæc ſcribit: *Mos iſte in Eccleſia ſemper viguit, ut quoquiſque foret religioſior, eo promptius novellis adinventionibus contrairet*. Hinc ſummi Pontifices, hinc concilia ſumma vi, ſummo ſtudio id unum adverſus hæreticos curarunt, *ut defenderent* (teſte eodem Vincentio Lirinenſi) *ſuſceptæ ſemel religionis integritatem*. Hinc grande piaculum eſſe prædicarunt Patres, id annunciare, quod prius auditum non eſt: *Annunciare ergo*, inquit mox laudatus auctor cap. 9. *aliquid Chriſtianis catholicis præter id quod acceperunt, numquam licuit, numquam licebit; & anathematizare eos qui annuntiant aliquid, præterquam quod ſemel acceptum eſt, nuſquam non oportuit, numquam non oportebit*. Hinc eodem Lirinenſi teſte cap. 20. iidem Patres impetrarunt, ut fideles, *quidquid ab aliquo deinceps uno præter omnes, vel contra omnes ſanctos novum & inauditum ſubinduci ſenſerint, id non ad religionem, ſed ad tentationem potius intelligant pertinere.*

Quæ mox de fugienda tum in fide, tum in moribus novitate dicta ſunt, confirmantur ex Apoſtolo, qui 1. ad Timoth. c. 6. hæc habet: *O Timothee, depoſitum cuſtodi, devitans prophanas vocum novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt*. In eam autem ſententiam hæc ſcribit Vincentius Lirinenſis commonit. cap. 21. *Non dixit, antiquitates: non dixit, vetuſtates. Immo plane quid e contrario ſequeretur, oſtendit. Nam ſi vitanda eſt novitas, tenenda eſt antiquitas, & ſi profana eſt novitas, ſacrata eſt vetuſtas.* Hæc iterum in eamdem ſententiam ſcribit cap. 22. *Quid eſt, depoſitum cuſtodi? Cuſtodi, inquit, propter fures, propter inimicos. Quid eſt depoſitum? id eſt quod tibi creditum eſt, non quod a te inventum; quod accepiſti, non quod excogitaſti; rem non ingenii, ſed doctrinæ, non uſurpationis privatæ, ſed publicæ traditionis; rem ad te perductam,*

non

Digitized by Google

non a te prolatam ; in qua non auctor debes eſſe , ſed cuſtos ; non inſtitutor , ſed ſectator ; non ducens , ſed ſequens .

Confirmatur iterum ex eo quod ſi admittantur *novæ* revelationes in iis quæ ſpectant ad fidem, aut ad mores, Eccleſia nec Montanum qui ſe a Spiritu ſancto ſingulariter doctum jactabat , nec alios hæreticos qui errores protulerunt, nec novatores aliquos , qui deinceps orientur , confutare poterit : ii enim cum Montano ſtatim Eccleſiæ objicient , factas ſibi eſſe novarum opinionum revelationes ; ſicque nihil integrum , nihil ſanum in Eccleſia ſtare poterit : *Si novitia veteribus , extranea domeſticis , & prophana ſacratis admiſceri cœperint , proſerpat hic mos in univerſum neceſſe eſt , ut nihil poſthac apud Eccleſiam relinquatur intactum , nihil integrum , ſed ſit tibi deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar , ubi erat antea caſta , & incorrupta ſacrarium veritatis .* Multa alia ad idem argumentum pertinentia legere eſt apud eumdem Vincentium Lirinenſem , & apud Tertullianum lib. de Præſcriptionibus adverſus hæreticos.

Secunda regula . Doctrina , quæ in una tantum particulari Eccleſia reperitur , non eſt divina , ſed humana ; non tradita , ſed inventa .

Ratio eſt , quia veritas divinitus tradita contineri non poteſt in una tantum particulari Eccleſia : alioquin ad terræ angulum reduci poſſet Eccleſia Catholica : quod falſum eſſe demonſtrat Auguſtinus in ſuis adverſus Donatiſtas operibus . Hinc Vincentius Lirinenſis commonitorii cap. 3. merito docet , Eccleſiam illam particularem eo in caſu non eſſe audiendam , neminemque poſſe illi adjungi , ſi ob privatam ſuam traditionem , ſeſe a ceterarum Eccleſiarum communione præſciderit : *Quid igitur* , inquit , *tunc faciet Chriſtianus Catholicus , ſi ſe aliqua Eccleſiæ particula ab univerſalis fidei communione præſciderit ? Quid utique niſi ut peſtifero , corruptoque membro ſanitatem univerſi corporis anteponat ?*

Tertia regula . Humanum eſt , non divinitus traditum , dogma , quod contra communem aliorum ſententiam ab uno tantum , aut duobus , etiam antiquis ſcriptoribus , immo & tota aliqua urbe particulari , aut provincia docetur .

Ratio eſt 1. quia hujus regulæ veritatem demonſtrat argumentum , quod pro priore prolatum eſt . 2. Sic ſenſerunt majores noſtri : *Quod ſi* (ait Vincentius Lirinenſis commonit. cap. 3.) *in ipſa vetuſtate duorum , aut trium hominum , vel certe civitatis unius , aut etiam provinciæ alicujus error deprehendatur : tunc omnino curabit , ut paucorum temeritati , vel inſcitiæ , ſi quæ ſunt univerſaliter antiquitus , univerſalis concilii decreta præponat .* Similia ſcribit cap. 28. *Quidquid vero , quamvis ille ſanctus , & doctus , quamvis* Epiſcopus , *quamvis confeſſor & martyr , præter omnes , aut etiam contra omnes ſenſerit , id inter proprias & privatas opiniunculas a communis & publicæ generalis ſententiæ auctoritate ſecretum ſit , ne cum ſummo æternæ ſalutis periculo , univerſalis dogmatis antiqua veritate dimiſſa , unius hominis novitium ſectemur errorem .*

CONCLUSIO 2. Certæ ſunt regulæ , quibus cognoſci poteſt , aliquam traditionem eſſe divinam .

Probatur earum regularum enumeratione .

Prima regula . Dogma , quod univerſa Eccleſia amplectitur , licet in ſacris litteris non reperiatur , divinæ eſt traditionis .

Ratio eſt , quia Eccleſia univerſa errare non poteſt ; cum (ut ait Paulus 1. ad Timoth. 3.) ſit columna & firmamentum veritatis .

Confirmatur 1. ex Irenæo , qui lib. 1. adverſus hæreſes cap. 2. docet , ex Eccleſiarum conſenſu judicari debere , an doctrina aliqua ſit vera , aut falſa : *Eccleſia* , inquit , *per univerſum orbem uſque ad fines terræ ſeminata , & ab Apoſtolis & diſcipulis eorum accepit eam fidem , quæ eſt , &c. Hanc prædicationem cum acceperit , & hanc fidem Eccleſia , & quidem in univerſum orbem diſſeminata , diligenter cuſtodit , quaſi unam domum inhabitans , & ſimiliter credit his , videlicet quaſi unam habens animam , & unum cor .*

Confirmatur 2. ex Tertulliano : *Ecquid* (ait lib. de Præſcript.) *veriſimile eſt , ut tot , ac tanta in unam fidem erraverint ? variaſſe debuerat error Doctrinæ Eccleſiarum . Ceterum quod apud multos unum invenitur , non eſt erratum , ſed traditum .*

Confirmatur 3. ex Cypriano , qui ideo hæreticum aſſerit fuiſſe Novatianum , quod apud omnes orbis Eccleſias tamquam hæreticus audiret : *Quam vanum eſt* , (inquit lib. 7. epiſt. 13.) *ut Novatiano nuper relicto , & refutato , & per ipſum orbem a ſacerdotibus Dei abſtento , nunc adulatores adhuc nobis patiamur illudere , & de majeſtate , ac dignitate Eccleſiæ judicare ?*

Confirmatur 4. ex Hieronymo , qui Vigilantium ex eo damnat , quod illi univerſi orbis Epiſcopi contradicant : *Et non ſolum* , inquit , *unius urbis , ſed totius orbis errant Epiſcopi , qui cauponem Vigilantium contemnentes , ingrediuntur baſilicas mortuorum .*

Idem confirmari poteſt ex Auguſtino , qui ſæpe in ſuis adverſus Pelagianos operibus aſſerit hæreticam eſſe eorum doctrinam , quod omnes orbis Eccleſiæ ſynodorum Carthaginienſium decretis , & Innocentii ac Zoſimi ſummorum Pontificum judicio ſubſcripſiſſent .

Secunda regula. Doctrina quam univerſa Eccleſia quovis ſæculo propugnavit, divinæ eſt traditionis, quamvis in libris canonicis non reperiatur. Ratio eſt, quia ſicut tota præſentis ſæculi Eccleſia admittere non poteſt tamquam divinum quod humanum eſt; ita nec præcedentium ſæculorum Eccleſia. Una nimirum eſt ac eadem Chriſti ſponſa, licet diverſis ſæculis ac ætatibus diſtincta ſit: ergo doctrina quam ut divinam admiſit quovis ſæculo, vere divina eſt, quamvis in ſacris litteris non legatur.

Confirmatur 1. ex laudato ſuperius hoc Tertulliani axiomate: *Ceterum quod apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum.*

Confirmatur 2. ex Vincentio Lirinenſi: *In ipſa* (inquit Commonit. cap. 2.) *item Catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, ut id teneamus, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt.* Explicat, qua ratione id fieri poſſit: *Sed hoc ita demum fiet, ſi ſequamur univerſitatem, antiquitatem, conſenſionem; ſequemur autem univerſitatem hoc modo, ſi hanc unam fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia; antiquitatem vero ita, ſi ab his ſenſibus nullatenus recedamus, quos ſanctos majores, ac patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt; conſenſionem quoque itidem, ſi in ipſa vetuſtate, omnium vel certe pene omnium ſacerdotum pariter, & magiſtrorum definitiones ſententiaſque ſectemur.* Multa alia habet auctor ad idem argumentum ſpectantia, de quibus conſuli poteſt.

Tertia regula. Praxis quam ſolus Deus inſtituere poteſt, eſt ex traditione Apoſtolica, ſi ab univerſa Eccleſia ſervetur.

Ratio eſt, quia Eccleſia univerſa non magis in cultu quam in fide errare poteſt; ac proinde dicendum eſt, Eccleſiam a Deo per Apoſtolos eorumque ſucceſſores accepiſſe praxim, quæ ſolum Deum poteſt habere inſtitutorem.

Confirmatur 1. ex Auguſtino, qui mox allata ratione utitur, ut probet, praxim de baptizandis parvulis eſſe ex inſtitutione divina: *Conſuetudo*, inquit lib. 10. de Gen. cap. 23. *matris Eccleſiæ in baptizandis parvulis, nequaquam ſpernenda eſt, neque ullo modo ſuperflua deputanda, nec omnino credenda, niſi Apoſtolica eſſet traditio.* Eodem utitur argumento lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 7. ut oſtendat, iterari non debere datum ab Hæreticis baptiſma: *Quam*, inquit, *conſuetudinem non rebaptizandi hæreticos credo ex Apoſtolica traditione venientem; ſicut multa non inveniuntur in libris eorum, neque in Conciliis poſteriorum, & tamen quia per univerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita & commodata creduntur.*

Confirmatur 2. Multa ejuſdem generis fiunt in Eccleſia, quæ nec tentare poſſet, niſi poteſtatem ſibi per Apoſtolos divinitus traditam accepiſſet: ſic (inquit Melchior Canus lib. 3. de locis theologicis c. 4.) „ vota diſſolvere, & remittere juramenta, non erat humanæ poteſtatis; tum quia jure naturæ vota nuncupata Deo reddere, & juramenta ſervare tenemur: humana vero facultas ea quæ jure naturæ debita & conſtituta ſunt, condonare ac tollere non poteſt. Eadem eſt ratio de Matrimonii rati diremptione per ſollemne votum; cum enim matrimonium, etiam non conſummatum, ante Evangelicam legem jure naturæ eſſet indiſſolubile, nec eſſet in republica humana facultas ulla ejuſmodi matrimonii dirimendi, conſequens fit hunc Eccleſiæ morem ex Chriſti & Apoſtolorum inſtituto deſcendiſſe. Nec enim credi poteſt, Eccleſiam Dei aliquam ſibi poteſtatem generaliter uſurpaſſe in his, quæ ad jus naturæ pertinerent, niſi quam Chriſto & Apoſtolis tradentibus accepiſſet; jam enim hic error eſſet gravis in moribus, in quibus Eccleſiam errare non poſſe, ſuo loco oſtendemus. “ hactenus Melchior Canus.

Quarta regula. Praxis, quæ in Eccleſia univerſa, quovis ſæculo, continuata ſerie ſervata eſt, quæque inſtituta non videtur in Conciliis, merito cenſetur ab Apoſtolis inſtituta, quamvis ejus ſit generis, ut ab Eccleſia inſtitui potuerit.

Ratio eſt, quia eo in caſu nullum eſt fundamentum judicandi, quod praxis, de qua agitur, ab Eccleſia fuerit inſtituta. Eo argumento utuntur theologi, ut quadrageſimale jejunium in apoſtolicam inſtitutionem refundant.

Confirmatur ea regula ex Auguſtino, qui lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 24. ſic loquitur: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.*

Idem hiſce verbis docet epiſt. 118. *Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata, atque ſtatuta retineri, ſicuti quod Domini paſſio, & reſurrectio, & aſcenſio in cælum, & adventus in cælo Spiritus ſancti anniverſaria ſollemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervetur ab univerſa quacumque ſe diffundit Eccleſia.*

Quæres, quid facto opus ſit, cum in aliquibus Eccleſiis alicujus dogmatis traditio non reperitur, quæ tamen reperitur in aliis.

Reſp. Irenæum & Tertullianum occurriſſe illi quæſtioni: nempe ajunt, eo in caſu

juli-

judicandum eſſe, eam traditionem eſse divinam, quæ reperitur in præcipuis, & Apoſtolicis Eccleſiis, in quibus interrupta non fuit Epiſcoporum ſucceſſio.

Irenæus lib. 3. adverſus hæreſes cap. 2. aſserit, hæreticos impugnari poſse, vel ſcriptura, vel traditione, quæ in Eccleſiis Apoſtolicis ſervatur: *Cum*, inquit, *ad eam iterum traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſſionem preſbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, provocamus eos.*

Ejuſdem lib. cap. 3. ſcribit, eam traditionem eminere in Eccleſiis, quas Apoſtoli fundarunt, & in quibus Epiſcoporum ſeries interrupta non fuit: *Traditionem itaque Apoſtolorum*, inquit, *in toto mundo manifeſtatam, in Eccleſia adeſt perſpicere omnibus, qui vera velint audire, & habemus numerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, & ſucceſſores eorum uſque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab his deliratur.* Porro inter eas Apoſtolicas Eccleſias, in quibus conſervata eſt traditio, docet Romanam Eccleſiam tenere principem locum: *In qua*, ait, *ſemper ab his, qui ſunt undique, conſervata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis traditio.* Ubi idem auctor omnes Epiſcopos Romanos ad ſua uſque tempora recenſuit, hæc habet: *Hac ordinatione, & ſucceſſione, ea quæ eſt ab Apoſtolis in Eccleſia traditio, & veritatis præconiatio, pervenit uſque ad nos.*

Tertullianus libro de Præſcriptionibus, dubitanti, an aliquod dogma divinitus per Apoſtolos traditum ſit, jubet, ut conſulat Eccleſias matrices, quas Apoſtoli fundarunt, credatque quod ab eis credi perſpexerit: *Quid prædicaverint Apoſtoli, quid illis Chriſtus revelaverit, & hic præſcribam, non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt, ipſi eis prædicando, tam viva voce, quam per epiſtolas poſtea. Si hæc ita ſunt, conſtat proinde, omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis, matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, id ſine dubio tenentem, quod Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo ſuſcepit; reliquam vero omnem doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ ſapiat contra veritatem Eccleſiarum, & Apoſtolorum, & Chriſti.*

Poſtea laudatus ſcriptor ſingulares recitat Eccleſias Apoſtolicas de doctrina fidei, de traditione percontandas. Laudat Corinthum, Philippos, Theſſalonicam, Epheſum, Romam præ ceteris, de qua hæc habet: *Videamus, quid didicerit, quid docuerit, cum Africanis quoque Eccleſiis conteſſerarit.*

QUÆSTIO III.

De Conciliis.

No. METhodi cauſsa hancce de Conciliis quæſtionem partiemur in duo capita; in priore dicemus de Conciliis in genere; in altero vero nonnulla dicemus de ſingulis Conciliis generalibus in ſpecie.

CAPUT PRIMUM.

De Conciliis in genere.

Not. 1. REctè obſervat Bellarminus, Concilii nomine idem in Eccleſia ſignificari, quod in regnis nomine comitiorum ſignificatur; unde quemadmodum regni comitia nihil aliud ſunt, quam principum, procerum, magiſtratuum in unum locum congregatio, ut de rebus ad regnum ſpectantibus tractent, ita Eccleſiæ concilia nihil aliud ſunt, quam Eccleſiæ præſulum conventus, ut de rebus ad Eccleſiam ſpectantibus agant.

Not. 2. Conciliorum quatuor ſunt genera: quædam enim ſunt generalia, quædam nationalia, quædam provincialia, & quædam diœceſana. Generalia ſunt, ad quæ congregantur totius orbis Epiſcopi; nationalia, ad quæ conveniunt unius, aut regni, aut nationis, præſules; provincialia, in quibus ſub metropolitano reperiuntur unius tantum provinciæ Epiſcopi; diœceſana denique, in quibus ſunt ſub Epiſcopo unius Epiſcopatus presbyteri.

Not. 3. Inter concilia tum generalia, tum nationalia, tum provincialia, nonnulla ſunt legitima, hoc eſt, quibus nihil deeſt ex iis, quæ ad verum concilium requiruntur; alia non legitima, quibus nimirum deeſt aliqua ex conditionibus, quæ requiruntur ad legitimum concilium, convocatio, v. g. libertas, & ita de ceteris, quas ſuo loco recenſebimus.

Not. 4. De conciliis ſic definitis, ac diviſis quæri poteſt: 1. ad quem ſpectet eorum convocatio: 2. quinam ſint ad ea convocandi: 3. cujuſnam ſit eis præſidere; 4. cujus ſint auctoritatis; 5. denique, utrum concilia ſint Eccleſiæ neceſſaria.

ARTICULUS I.

Ad quem ſpectet conciliorum convocatio.

Not. 1. QUæ hic proponitur quæſtio, intelligi poteſt, aut de facto, aut de jure; ſeu, aut de iis, qui convocarunt concilia, aut de iis, ad quos jus illud ſpectat.

Not. 2. Recentiores hæretici, Lutherus nimirum libro de Conciliis, Calvinus lib. 4. Inſtitut. Centuriatores Magdeburgenſes centuria

turia 4. contendunt, jus convocandi concilia non eſſe penes Eccleſiam ſumptam pro animarum Paſtoribus, ſed prout Imperatores, Reges, & Magiſtratus complectitur. Unde concludunt, Imperatoris eſſe convocare Concilia Generalia, regum nationalia, magiſtratuum ea, quæ in ſubjectis ſibi regionibus celebrantur.

Not. 3. Ex ſuppoſitione, quod, ut docent Catholici, ſit penes ſolam Eccleſiam, prout viros Eccleſiaſticos complectitur, convocare Concilia, difficultas poteſt eſſe, an illud jus pertineat ad ſolum Summum Pontificem, an aliquo ſaltem in caſu ad S. Romanæ Eccleſiæ Cardinales, an ad Concilium legitime coactum, ſeu, an Epiſcopi omnes ad Concilium coacti aliud Concilium indicere, & convocare poſſint.

CONCLUSIO 1. Concilia, quæ tribus prioribus ſæculis habita ſunt, convocata fuerunt ab Eccleſia, prout ſolos animarum Paſtores complectitur.

Probatur. *Primo*, ubi ortum fuit dubium, an gentes ad fidem converſæ circumciſionis, aliorumque legalium rituum obſervatione tenerentur, non a viris laicis, ſed ab Apoſtolicis indicta fuit ſynodus, in qua id expenderetur: *Convenerunt*, ait Lucas act. 15. *Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc*; coegerunt pariter Concilium, in quo actum eſt de ſeptem Diaconorum electione: *Convocantes duodecim multitudinem diſcipulorum*, ait Lucas act. 6.

Secundo. Scribit Euſebius hiſt. lib. 5. cap. 16. plures in Aſia habitas fuiſſe ſynodos contra Montaniſtas, ab Epiſcopis, non autem a viris laicis coactas. Idem aſſerit, eodem lib. cap. 23. ubi agit de controverſia Paſchæ: *Synodi ob id*, inquit, *cœtuſque Epiſcoporum convenere*. Lib. 6. cap. 43. refert Romanæ ſynodi decretum adverſus Novatum, aitque eam ex Epiſcopis, ac reliquo Clero coaluiſſe, non ab alio, haud dubio, quam a Cornelio convocatis: *Cum Romæ ſynodus congregata eſſet, in qua ſexaginta quidem Epiſcopi, &c.* Idem videre eſt in Conciliis, quæ tum in Oriente tum in Africa in cauſſa baptiſmi ab hæreticis dati tertio ſæculo celebrata ſunt: ea nimirum non ab hominibus laicis, ſed ſolum a viris eccleſiaſticis & coacta & celebrata ſunt. Idem quoque patet in cauſſa Pauli Samoſateni; *Reliqui Eccleſiarum paſtores undique acciti*, inquit idem Euſebius hiſt. lib. 4. cap. 27. *ſimul omnes Antiochiam convenerunt, tamquam ad gregis Dominici vaſtatorem*.

Quæres, quomodo tribus prioribus ſæculis Eccleſiarum paſtores ad ſynodum vocarentur.

Reſp. 1 Epiſcopos fuiſſe vocatos a Metropolitanis, Primatibus, Patriarchis: *Poſſem*, inquit Polycrates, ad Victorem Papam ſcribens, apud Euſebium hiſt. lib. 4. cap. 24. *Epiſcoporum, qui mecum ſunt, facere mentionem, quos petiiſtis, ut convocarem, ſicut & feci*.

Reſp. 2. Eos qui diverſæ erant provinciæ, fuiſſe invitatos, non juſſos, ut ad concilium venirent: ſic humiliter ab Epiſcopis Palæſtinæ rogatus fuit Dionyſius Alexandrinus Patriarcha, ut veniret ad ſynodum, quæ adverſus Novatum erat habenda: *Scribit Dionyſius ad Cornelium Romanæ urbis Epiſcopum*, inquit Euſebius hiſt. lib. 6. cap. 46. *ſe ab Heleno Tarſi Ciciliæ Epiſcopo, & a ceteris qui cum illo convenerant Epiſcopis, invitatum fuiſſe, ut ad ſynodum Antiochenam occurreret, in qua quidam Novati ſchiſma confirmare tentabant*. Idem Euſebius utitur *precum* nomine, cum ait, vocatum fuiſse eumdem Dionyſium ad concilium Antiochenum, quod adverſus Paulum Samoſatenum celebratum eſt; *Dionyſius Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus*, ait cap. 2. *rogatus, ut ad concilium veniret, adventum quidem ſuum diſtulit, &c.*

Reſp. 3. Epiſcopos prioribus illis ſæculis nonnumquam habuiſſe concilia, ubi forte & ex improviſo aliquem in locum, nemine vocante, conveniſſent: cenſebant nimirum, ſe ubivis & quacumque de cauſſa eſſent congregati, poſse ferre decreta, quibus ſuarum Eccleſiarum fidei, & diſciplinæ conſulerent.

CONCLUSIO 2. Imperatores Chriſtiani convocarunt octo priora concilia generalia.

Probatur. Conſtantinum Magnum Nicænam primam ſynodum convocaſſe, ſcribit Euſebius hiſce verbis lib. 3. de vita Conſtantini; *Deinceps igitur Concilium generale tamquam quemdam Dei exercitum inſtruens, in unum locum coegit, & Epiſcopos undique per litteras honorifice ſcriptas, ut eo maturarent, acciviſt*.

Socrates hiſt. lib. 5. cap. 8. teſtatur, alteram ſynodum generalem, primam nimirum Conſtantinopolitanam, a Theodoſio Seniore coactam fuiſſe: *Imperator*, inquit, *nulla mora interpoſita Concilium Epiſcoporum, ipſius fidem amplectentium convocat, quo fides Concilii Nicæni corroboraretur*.

Evagrius hiſt. lib. 6. c. 3. conceptis terminis aſſerit, tertium concilium generale, Epheſinum nempe, celebratum fuiſſe ex nutu, & mandato Theodoſii Junioris: *Neſtorius*, inquit, *neque Cyrillo, neque Cæleſtini antiquæ Romæ Epiſcopi conſiliis obſecundavit, ſed ſuum ipſius virus nihil veritus evomuit in Eccleſiam, poſtulavitque, ut auctoritate, ac nutu Theodoſii junioris, qui tum Orientis adminiſtravit imperium, primum Concilium Epheſi cogeretur*.

Parte ſecunda Concilii Chalcedonenſis, quæ quidem eſt quarta generalis ſynodus, actione 1. hæc habentur; *In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti in Chalcedonenſi civitate ſa-*

facta eſt ſynodus ex decreto piiſſimorum, & fideliſſimorum Imperatorum Valentiniani & Marciani. Indixerunt ergo, ac convocarunt quartam generalem ſynodum Valentinianus & Marcianus Imperatores.

Concilium Conſtantinopolitanum ſecundum, quod quintum generale dicitur, Juſtinianus Imperator coegit, ut patet ex illius epiſtola ad Epiſcopos Conſtantinopoli conſidentes, quæ quidem ejuſdem Concilii collatione 1. legitur.

Patres tertii Concilii Conſtantinopolitani, quod ſextum eſt œcumenicum, actione 1. clare profitentur, ſe ad concilium vocatos eſſe imperatorum litteris: *Conveniente quoque ſancta & univerſali ſynodo, quæ ſecundum imperialem ſanctionem congregata eſt in hac a Deo conſervanda regia urbe*.

Nicænum II. Concilium, quod eſt ſeptimum generale, convocatum fuiſſe a Conſtantino & Irene Auguſtis, fidem facit eorumdem Auguſturum epiſtola ad Hadrianum Papam: *Unde*, inquiunt, *nunc conſtanter cum mundo corde, & vero cultu, quæ ad Deum pertinent, una cum omnibus ſubditis noſtris, & his ſacerdotibus doctiſſimis locuti ſumus, & cum conſilio decrevimus, ut fieret univerſale concilium, & rogamus veſtram paternam beatitudinem, ut det ſeipſam, & nullam tarditatem faciat, & aſcendat huc in ſtabilitatem, & firmitatem antiquæ traditionis ſuper venerabilibus Imaginibus*.

Quartam Conſtantinopolitanam ſynodum, quæ octava eſt œcumenica, convocatam fuiſſe ab Imperatore Baſilio, colligitur ex ejuſdem ſynodi actione prima, ubi hæc leguntur: *Obſequente divinæ voluntati, ac decreto, Baſilio Dei amiciſſimo Imperatore noſtro, qui univerſalem ſynodum congregavit*.

CONCLUSIO 3. Romani Pontifices convocarunt omnia concilia generalia, quæ poſt octavum generale celebrata ſunt.

Probatur enumeratione. Lateranenſe primum, quod nonum eſt generale concilium, indixit Callixtus Papa II. *Rogamus* (inquit laudatus Papa in epiſtola ad Henricum Imperatorem) *ut quia concilium indictum a nobis acceleras, cito eos*, legatos noſtros, *ad nos Domino largiente remittas*.

Alterum Concilium Lateranenſe, quod decimum eſt œcumenicum, Romæ coegit Innocentius Papa II. *Univerſalis Eccleſiæ principale concilium* (inquiunt Acta ejuſdem concilii) *Romæ aggregat, ut in ipſo imminentes Eccleſiæ neceſſitates decenter diſponat*.

Lateranenſe tertium concilium ſub Alexandro Papa III. quodque dicitur œcumenicum undecimum, idem Papa coegit, ut patet ex ejuſdem epiſtola ad Epiſcopos, per Tuſciam conſtitutos: *Quocirca per apoſtolica vobis ſcripta mandamus, qualiter huic noſtræ diſpoſitioni plenis deſideriis cooperari curetis, & prima dominica advenientis quadrageſimæ, ad urbem Romam, ducente Domino, veniatis*.

Lateranenſe quartum concilium congregavit Innocentius Papa III. id nimirum teſtantur ejuſdem Papæ epiſtolæ plures eidem concilio præfixæ, quibus totius orbis Epiſcopos ad illud vocat: *Nullus* (inquit, ſcribens ad prælatos Viennenſis provinciæ) *ſe fallaciter excuſando ab executione tam ſancti operis ſubtrahat*.

Concilium Lugdunenſe primum coegit Innocentius Papa IV. Id teſtantur datæ ab ipſo epiſtolæ ad Archiepiſcopum Senonenſem, ad capitulum Senonenſe, ad Francorum regem, ad Epiſcopum Oſtienſem: præmittuntur vero illæ epiſtolæ ejuſdem concilii actis.

Alterum Lugdunenſe generale concilium indixit Gregorius Papa X. ut patet ex illius epiſtola ad Patriarcham Hieroſolymitanum, & ex altera ad Michaelem Palæologum Græcorum Imperatorem, nec non ex tertia ad Joſephum Græcorum Patriarcham: habentur autem ad ejuſdem concilii caput.

Concilium Viennenſe convocatum fuiſſe a Clemente Papa V. probant epiſtolæ illi præfixæ, quibus Epiſcopos, ipſum etiam Philippum Francorum regem, ad concilium vocat.

Concilium Conſtantienſe coegit Joannes Papa XXIII. Id teſtatur ejuſdem Papæ Bulla convocationis, quæ in eodem Concilio ſeſſ. 1. lecta fuit.

Martinus Papa V. convocavit Concilium Baſileenſe; ſiquidem ſeſſ. 1. ejuſdem concilii extat diploma, quo laudatus Pontifex ſynodum indicit ad civitatem Papienſem: *Nuper*, inquit, *ſiquidem cupientes generale concilium juxta deliberationem & ordinationem ſanctæ Synodi Conſtantienſis ad deputationem loci olim, eodem approbante ſynodo, per nos factam in civitate Papienſi auctore Domino celebrari*, &c. Continet idem diploma facultatem factam Sedis Apoſtolicæ legatis, alio, ſi expedire judicarent, concilium tranſferendi; immediate poſt legitur decretum translationis in Civitatem Baſileenſem, ab iiſdem legatis editum.

Concilium Florentinum Eugenius Papa IV. primum Ferrariæ celebrandum indixit, ac poſt annum, graſſante in urbe Ferraria peſte, Florentiam tranſtulit: duo ea de re Eugenii Papæ decreta extant; prius quidem prima parte laudati Concilii, alterum ſecunda parte. Et in hoc Eugenius confirmavit Concilium Baſileenſe, cujus ſanior pars ſeſſione 36. decretum ediderat de transferendo Concilio Ferrariæ, aut Utinum, aut in alium locum Summo Pontifici & Græcis accom-

Digitized by Google

accommodum, quamquam (ut inferius dicetur) alia pars, præſidente Cardinale Arelatenſi, eodem die, eodemque in loco decreviſſet, Concilium, aut Avenionem aut in Sabaudiam transferri debere.

Ad caput Concilii Tridentini extat Bulla de ejuſdem Concilii vocatione, edita a Paulo Papa III.

Ex iis omnibus patet, certum eſſe omnes ſynodos, quæ generales ſunt, hoc eſt, quæ pro generalibus a tota Eccleſia recipiuntur, a Romanis Pontificibus poſt nonum ſæculum fuiſſe convocatas.

CONCLUSIO 3. Stricto jure ſolius eſt Eccleſiæ, prout animarum paſtores complectitur, ſynodos convocare.

Probatur. Illud ſtricto jure ſolius eſt Eccleſiæ, prout animarum paſtores complectitur, quod ex ſe refertur ad ſpirituale regimen animarum: atqui convocatio Conciliorum ex ſe refertur ad ſpirituale regimen animarum; nempe non ob aliud congregantur Concilia, quam ut tradantur fidei, vel morum regulæ, aut quædam diſciplinæ capita præſcribantur.

Confirmatur argumentum ex eo, quod Eccleſiaſtica negotia, ut eſt Conciliorum convocatio, ad viros Eccleſiaſticos tantum ſtricto jure pertineant: *Ne te miſceas Eccleſiaſticis negotiis* (inquit apud Athanaſium in epiſtola ad Solitarios Oſius ad Conſtantium Imperatorem ſcribens) *neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius ea a nobis diſce: & quemadmodum, qui tuum imperium carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita & tu cave, ne quæ ſunt Eccleſiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias.*

Ad ſe minime pertinere eccleſiaſtica negotia, inter laicos præcipui, Imperatores nimirum, confeſſi ſunt. Petentibus Epiſcopis facultatem cogendæ ſynodi apud Sozomenum lib. 6. cap. 7. reſpondit Valentinianus Imperator: *Sibi, qui e laicorum numero erat, non licere ſe ejuſmodi negotiis interponere: & ideo ſacerdotes & Epiſcopi*, inquit, *quibus hæc curæ ſunt, ſeorſum per ſe, ubicumque ipſi libitum fuerit, in unum conveniant.*

Objicies. Illud ſtricto jure non pertinet ad ſolam Eccleſiam, prout animarum paſtores complectitur, quod per plura ſæcula præſtitum eſt ab Imperatoribus; atqui (ut patet ex hujuſce paragraphi concluſione 2.) Imperatores per plura ſæcula convocarunt ſynodos: ergo, &c.

Confirmatur argumentum ex eo, quod iis ſæculis, nec Epiſcopi, nec Romanus Pontifex, arguerint Imperatores, quod jus Eccleſiaſticis proprium eo in capite ſibi arrogaſent; immo Imperatoribus ad Concilia vocantibus morem geſſere; ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Nam plerumque Imperatores ſynodos convocarunt ex Epiſcoporum aut conſilio, aut petitione; ac proinde, non tam in earum convocatione elucebat principum, quam virorum eccleſiaſticorum poteſtas. De Nicæna id apertis verbis aſſerit Ruffinus lib. 1. cap. 1. ſeu ſcribit, eam ab Imperatore, ex *ſententia ſacerdotum*, convocatam fuiſſe. Poſt Epheſinum prædatorium concilium opus fuit alio; ſine mora Leo Magnus auctor fuit Theodoſio, ut in Italia haberetur, non autem Epheſi, ſicut prius; *Si pietas veſtra* (inquit epiſt. 12.) *ſuggeſtioni, ac ſupplicationi noſtræ dignetur annuere, ut intra Italiam habere jubeatis Epiſcopale concilium, cito auxiliante Deo poterunt omnia ſcandala, quæ in turbationem totius Eccleſiæ ſunt commota, reſecari.* Præterea facta diligenter a jure diſtinguenda ſunt; nec enim ſequitur ei jus in rem aliquam competere, qui eam vindicavit ſibi.

Ad argumenti vero confirmationem, dicendum eſt, Eccleſiam varias ob cauſſas paſſam fuiſſe, immo petiiſſe, ut Imperatores octo priora concilia œcumenica convocarent. Iis nimirum ſæculis vigebat adhuc lux civilis, qua vetitum erat, ne fierent hominum, cujuſcumque eſsent conditionis, ac ſtatus, collegia ac conventus ſine Imperatorum auctoritate. Tunc pauper Eccleſia vix ſuis ſumptibus potuiſſet in generalem ſynodum convenire: ferebat ergo, ut Imperatores convocarent concilia, quod Epiſcopi vehicola & alimenta præberent.

Inſtabis. Si jus convocandi concilia ad Imperatores non ſpectaſſet, octo priora, quæ ab illis de facto convocata ſunt, non concilia, ſed conciliabula extitiſſent; defuiſset quippe conditio eſſentialis legitimo concilio, nimirum facta ab Eccleſiaſticis viris convocatio: ſed hoc eſt abſurdum: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt 1. quia, ut dictum eſt, convocata fuerunt ab Imperatoribus ex Eccleſiæ conſilio. 2. Epiſcopi ad illa concilia coacti ſuo facto declararunt, ſe conſentire in imperatoriam convocationem. 3. Confirmata eſt a Romanis Pontificibus ea convocatio: nam ad ſynodos ab Imperatoribus coactas miſerunt legatos, qui eis ſuo nomine præſiderent; acceptarunt ipſi poſtea cum reliquis terrarum Epiſcopis editas in illis fidei definitiones.

CONCLUSIO 5. Diœceſenæ ſynodi convocari debent ab ordinario loci, provinciales metropolitanis, nationales a primatibus.

Probatur tum ex conſtanti Eccleſiæ praxi, tum ex eo quod ſolus Ordinarius loci habeat juriſdictionem immediatam in clerum ſuæ diœceſis, Metropolitanus in Epiſcopos provinciæ Eccleſiaſticæ cui præficitur, Primas in totam nationem; tum denique ex Auguſtino epiſtola 217. quæ eſt ad Victorinum de primatu cum Xantippo Epiſcopo Tegaſtenſi contendentem: *Ut inter tuam ſanctimoniam,*

uſam; & ſenem Xantippum concorditer conſlet, quis veſtrum debeat convocare concilium.

Quæres, quid facto ſit opus in regnis, ubi primates non ſunt in uſu ſui primatus, ut in Hiſpania, in Germania, in Italia ac tota Europa, una excepta Eccleſia Lugdunenſi, quæ primatu ſuo fruitur in plures Galliarum provincias Eccleſiaſticas.

Reſp. eo in caſu Concilium nationale convocari debere a ſingulis metropolitanis, eo modo ſingulis quinquennis Epiſcopi in Galliis ad Comitia generalia conveniunt; unde mirum non eſt, quod non ſolis Eccleſiæ temporalibus bonis conſulant, ſed malis etiam ſpiritualibus medeantur.

CONCLUSIO 6. Jure divino, Romano Pontifici, & non alteri Epiſcopo, convenit auctoritas ordinaria convocandi concilia generalia.

Probatur. Illius ſolum eſt congregare concilia œcumenica, qui poteſt ſingulis totius orbis Epiſcopis præcipere, ut ad Concilium conveniant; qui enim conventum, cœtum, congregationem jure indicit, non precibus, non invitatione tantum, ſed præcepto utitur, ut patet ex diplomatis convocationum, quæ hucuſque aut ab Imperatoribus, aut ab Eccleſiarum paſtoribus factæ ſunt. Atqui ſolus Romanus Pontifex poteſt ſingulis totius orbis Epiſcopis præcipere, ut ad Concilium conveniant, nempe ipſe ſolus omnium orbis Epiſcoporum Epiſcopus eſt, & paſtor: *Iſti ſunt, Roma*, inquit Leo Magnus ſermone in natali Apoſt. Petri & Pauli, *qui te ad hanc gloriam provexerunt; ut per ſacram beati Petri Sedem caput orbis effecta, latius præſideres religione divina, quam dominatione terrena. Quamvis enim multis aucta victoriis, jus imperii tui terra marique protuleris; minus tamen eſt quod tibi bellicus labor ſubdidit, quam quod pax Chriſtiana ſubjecit.* Imperatores vero aliquibus tantum orbis Provinciis imperarunt antiquitus, & nunc etiam imperant.

Probatur 2. Ex iis, quæ hujuſce paragraphi concluſione 2. dicta ſunt, conſtat, nemine contradicente, immo conſentientibus omnibus Catholicis, tum clericis, tum laicis, Romanos Pontifices indixiſſe, ac convocaviſse omnia Concilia œcumenica, quæ poſt octavum ſæculum celebrata ſunt: ergo omnibus tum clericis, tum laicis, qui iis ſæculis vixere, perſuaſum fuit, penes Pontifices Romanos eſſe jus, de quo agitur; alioquin enim nonnulli aut ex clericis, aut ex laicis, præſertim Principes, ejuſmodi convocationi obſtitiſſent, cum primum ab Epiſcopis Romanis tentatum advertiſſent.

Confirmatur argumentum ex Græcorum etiam conſenſu. Nempe interfuerunt Lugdunenſi concilio, quod indictum fuerat a Gregorio Papa X. interfuerunt etiam Florentino, quod ab Eugenio IV. convocatum fuerat. Nonnihil quidem eo in concilio diſputatum eſt de jure, de quo agitur; volebant enim Græci, ut Papa abſque Imperatore non poſſet convocare ſynodos: *Admiſimus*, inquit actione 25. *privilegia Papæ, præterquam duo, ne convocet ſynodum abſque Imperatore, & Patriarchis, ſi veniant: quod ſi advocentur, & non veniant, ne propterea impedimento ſint, quominus ſynodus fiat.* Igitur ipſi Græci ultro in ſummo Pontifice agnoverunt poteſtatem convocandi concilia generalia; exceptio autem quam obtendebant, a Latinis rejecta eſt; nam Eugenius ibidem reſpondit: *Auctoritatem ſibi eſſe, ac facultatem convocandi ſynodum œcumenicam, ubi opus fuerit, & omnes Patriarchas parere ejus voluntati.*

Probatur 3. Summis Pontificibus ſemper perſuaſum fuit, ſibi competere jus de quo agitur. Nicolaus Papa I. hæc ſcribit Epiſto. 38. ad Galliarum Epiſcopos: *Generale concilium ſine Apoſtolicæ ſedis præcepto nulli fas eſt vocandi.* Antiqui noſtrates Epiſcopi idem jus agnovere: *Sic igitur*, ait Hincmarus Rhemenſis opuſc. 55. cap. 20 *univerſales ſynodi ſpecialiter Apoſtolicæ ſedis auctoritate convocantur.*

CONCLUSIO 7. Alteri quam ſummo Pontifici aliquibus in caſibus competit jus convocandi concilia generalia.

Probatur enumeratione ejuſmodi caſuum.

Primo. Quando duo contendunt de papatu, nec eorum aliquis eſt in poſſeſſione, tunc jus convocandi Concilium generale eſt penes Cardinales. Ratio eſt, quia eo in caſu Sedes Romana vacare cenſetur, ac proinde qui tunc eam moderantur, poſſunt ac debent ſufficere medium, quo illius viduitati conſulatur.

Secundo. Cum is qui ex contendentibus eſt in poſſeſſione, non vult generalem ſynodum convocare, qua lis ejuſmodi dirimatur, idem jus eſt penes Cardinales. Ratio eſt, quia ubi Eccleſiæ univerſali periculum imminet, nec ei Papa, qui eſt in poſſeſſione, vult mederi, vicem illius ſupplere debent, qui primum ab ipſo locum occupant.

Tertio. Si Papa foret, tamquam perſona privata, notorius apoſtata aut hæreticus, eodem iure fruerentur Cardinales; nec enim Eccleſia poſſet notorium apoſtatam aut notorium hæreticum tolerare.

Quarto. Si Papa eſſet occulte hæreticus, & occulte apoſtata, tunc requiri quidem deberet, ut congregaret ſynodum; ſi vero nollet, ipſe tacite damnaret ſeipſum; ac proinde merito augeret pravam, ac fundatam de ſe ipſo ſuſpicionem.

Quarto. Si Papa, etiam maxime catholicus, nollet convocare ſynodum, alioquin, ut ſupponitur, Eccleſiæ abſolute neceſſariam,

tunc fieri deberet; quod faciendum hiſce verbis innuit Duvallius part. 4. quæſt. 2. *Si contingeret Concilium OEcumenicum Eccleſiæ eſſe prorſus neceſſarium, ita ut ejus defectu omnia retro ſublapſa ferrentur in Eccleſia, neque induci poſſet Pontifex, ut illud indiceret, in hoc caſu Cardinales poſſent illud indicere: Qui ſi etiam nollent, Primates diverſorum regnorum poſſent inter ſe convenire, & Epiſcopos ſibi ſubjectos in unum locum evocare: quibus etiam renuentibus, Epiſcopi ipſi mutuo hortatu, in unum locum, ad Eccleſiæ rebus providendum legitime inter ſe convenire poſſent.*

Quæ dicta ſunt de requirendo Pontifice Maximo, ut Concilium convocet, etiam cum agitur de ejus perſona, patent ex patribus tertii Concilii Romani, quod habitum eſt in cauſſa Symmachi; nempe conteſtati ſunt ſe ab ipſo Papa licet impetito debuiſse convocari, &c. *Memorati Pontifices ſuggeſſerunt, ipſum qui dicebatur impetitus, debuiſſe ſynodum convocare:* ſed potentiſſimus Princeps Theodoricus, qui Concilium convocaret, *ipſum quoque Papam in colligenda ſynodo voluntatem ſuam litteris demonſtraſſe ſignificavit: unde & ab ejus manſuetudine paginæ poſtulatæ ſunt, quas ab eo directas conſtabat.*

Ex iis, quæ ad ſeptimæ concluſionis noſtræ Probationem prolata ſunt, facile ſolvuntur, quæ contra ſextam concluſionem ab heterodoxis objiciuntur: neque enim, ut cauſſantur, futurus eſt aliquando caſus, in quo Eccleſia nec fidei, nec moribus, nec diſciplinæ poſſit conſulere; ſiquidem ſi Papa in extremis religionis periculis recuſaret convocare ſynodum OEcumenicam, qua imminenti ipſius malo moderetur, tunc Eccleſia, modo quo dictum eſt, poſset ſeipſam ad Concilium congregare, & ſibi ipſi periclitanti conſulere.

ARTICULUS II.

Quinam ad Concilia vocari debeant.

Not. 1. Certum eſt, ad Concilia vocari debere eos omnes, qui ipſi ſunt neceſsarii tamquam aut judices, aut conſultores, aut defenſores, aut actorum exceptores, ſive ſint clerici, ſive ſint laici. Difficultas eſt, quinam in ſpecie tamquam judices, ſeu, ad ferendum de rebus propoſitis definitivum judicium, vocari debeant.

Not. 2. Hæretici qui elapſo proxime ſæculo vexarunt Eccleſiam, docuerunt, quemque fidelem, ſive ſit clericus, ſive ſit laicus, vocari debere ad Concilium, ac habere jus ferendi vim ſuffragii, ſeu, judicii definitivi: ita Lutherus in ſuo de Conciliis libro; ita etiam cenſent Magdeburgenſes Centur. 1. lib. 2. cap. 2.

Not. 3. Catholici e contra docent, ſolos Epiſcopos habere in Conciliis, tum provincialibus, tum generalibus, jus ferendi judicium deciſivum: idque ex inſtitutione divina, ſeu vi characteris Epiſcopalis, quo inſigniti ſunt. Addunt, idem jus, ſed ex privilegio, hoc eſt, ex Eccleſiæ conceſſione, convenire Cardinalibus, Abbatibus & Ordinum generalibus præpoſitis.

CONCLUSIO 1. Homines laici non habent in Conciliis jus ſuffragii deciſivi.

Probatur 1. ex ſcriptura. Concilium quod Actorum 15. celebratum eſt ab Apoſtolis, exemplar eſt, ad quod cetera omnia Eccleſiæ Concilia exigi debent: atqui in eo Concilio homines laici non habuerunt jus ſuffragii deciſivi. In eo nimirum, facta tum per Apoſtolos, tum per ſeniores diſquiſitione, ſoli Apoſtoli ſententiam definitivam protulerunt; ſoli enim Petrus, Paulus, Barnabas, & Jacobus poſt factam diſquiſitiomem loquentes inducuntur: e contra altum ſilentium tenuerunt homines laici: *Conveneruntque*, ait Lucas, *Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc: cum autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres.... Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes.... Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Jacobus.*

Dices. Seniores primo vocati ſunt cum Apoſtolis ad Concilium: *Conveneruntque Apoſtoli, & Seniores videre de verbo hoc.* 2. Simul cum Apoſtolis expenderunt quæſtionem, de qua agebatur; non enim minus ipſis quam Apoſtolis Lucas illius diſquiſitionem tribuit: *Cum autem magna conquiſitio fieret.* 3. Seniorum nomine ſcripta eſt Epiſtola ſynodica Concilii: *Apoſtoli & Seniores fratres his qui ſunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus ſalutem.* 4. Non minus Senioribus, quam Apoſtolis adſcribitur definitivum de controverſia judicium: *Viſum eſt enim Spiritui ſancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneri, quam hæc neceſſaria.* Atqui Seniores illi erant homines laici; neque enim Lucas ait, quod clero adſcripti eſſent: ergo in priore Eccleſiæ Concilio viri laici habuerunt jus ſuffragii deciſivi.

Reſp. conceſſa maj. neg. min. Ratio eſt, quia vox illa *Senior*, idem eſt, ac alia Græca *Presbyteros*, Græca vero vox *Presbyteros*, licet in antiquo teſtamento nonnumquam ſumatur pro ſenioribus ætate, tamen in novo nuſquam ſumitur, niſi pro ſenioribus dignitate & ordine; unde dicendum eſt, ſeniores, de quibus Lucas Act. 15. loquitur, fuiſſe aliquos e ſeptuaginta duobus diſcipulis, quos Apoſtoli, mortuo Chriſto, ſacerdotes, immo & Epiſcopos conſecraverant.

Confirmatur reſponſio ex duabus poſtremis epiſtolis Joannis. In iis ſeipſum, licet Epiſcopum, ac Apoſtolum, vocat ſenioris nomine: *Senior* (inquit in 2.) *Electæ dominæ*: *Senior*, ait in 3. *Gajo cariſſimo.*

Pro-

Digitized by Google

Probatur 2. ex traditione, quæ quidem optima eſt Scripturarum interpres. Illi non habent in Conciliis jus ſuffragii deciſivi, qui ab Eccleſiæ exordiis, ad hæc uſque tempora, nuſquam eo jure fruiti ſunt. Atqui laici ab Eccleſiæ exordiis, ad hæc uſque tempora, nuſquam fruiti ſunt jure ſuffragii deciſivi; neque enim adverſarii proferre poſſunt Concilium, in quo laici ſuffragium, de quo agitur, tulerint; immo laudari poſsunt concilia, quibus ne adeſse quidem illis permiſſum eſt: *Mittite foras ſuperfluos* (inquiunt patres Concilii Chalcedonenſis, loquentes de laicis, ac monachis, quos ex Ægypto ſecum adduxerat Dioſcorus) *Concilium Epiſcoporum eſt.*

Confirmatur argumentum. Illi non habent jus ſuffragii deciſivi in Conciliis, qui non habent jus definiendi, quæ credenda ſunt, aut agenda; ſed laici jus illud non habent; ſiquidem definire, quæ credenda ſunt, aut agenda, eſt paſcere & docere fidele populum: atqui laici non poſsunt fidelem populum paſcere, ac docere, juxta illud ad Epheſ. 4. *Alios autem paſtores & doctores, &c.* unde Actor. 20. non quibuslibet Chriſtianis, ſed tantum Epiſcopis creditum dicitur Eccleſiæ regimen: *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.*

Objicies 1. Illi habent in Conciliis jus ſuffragii deciſivi, ad quos non minus ſpectat fides, quam ad clericos; ſed ad laicos fideles non minus ſpectat fides, quam ad clericos; quippe non minus tenentur credere, quam laici.

Confirmatur objectio ex canone, *Ubinam*, diſt. 96. in quo ſic Nicolaus Papa I. loquitur: *Ubinam legiſtis, Imperatores anteceſſores veſtros, ſynodalibus conventibus interfuiſse, niſi forte in quibuſdam, ubi de fide tractatum eſt, quæ univerſalis eſt, quæ omnium communis, quæ non ſolum ad clericos, verum etiam ad laicos, & omnes omnino pertinet Chriſtianos?*

Reſp. diſt. maj. Si fides ad laicos & clericos eodem modo ſpectet, conc. maj. Si alio modo, neg. maj. Ad laicos ſpectat tamquam ad diſcipulos, ad clericos vero tamquam ad doctores: Unde (ut Bellarminus obſervat) quemadmodum ſinguli milites non præcipiunt in bello, in quo cauſſa communis agitur; ita nec in Conciliis definire debent quique fideles, licet in eis cauſſa communis diſceptetur.

Ad confirmationem dicendum eſt, in eo valere Nicolai Papæ argumentum, quod Imperatores communem cauſſam, tamquam fidei defenſores, tueri debeant; non autem tamquam paſtores & doctores: unde Theodoſius junior in epiſtola ad Epheſinam ſynodum, ſic de ſeipſo loquitur: *Illicitum eſt eum, qui non ſit in ordine ſanctiſſimorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis immiſceri tractatibus.*

Objicies 2. Singuli fideles habent jus ſuffragii deciſivi in cœtibus, qui univerſam Eccleſiam repræſentant: atqui Concilia generalia univerſam Eccleſiam repræſentant; ut videre eſt ad caput Concilii Conſtantienſis, & Concilii Baſileenſis.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia univerſa Eccleſia perfecte repræſentatur per clericos, qui illius ſunt duces & paſtores. Confirmatur ex Cypriano, qui lib. 4. epiſt. 9. ſcribit, Eccleſiam eſse in Epiſcopo, ſeu, eam in Epiſcopo repræſentari. Confirmatur iterum ex Auguſt. qui lib. 1. de Baptiſm. cap. 18. aſserit, Concilium plenarium, in quo ſoli fuerunt Epiſcopi, eſſe totius terrarum orbis conſenſum.

Objicies 3. Nonnumquam Deus idiotis, ſeu aliunde piis, revelat myſteria, quæ nec Epiſcopis, nec ipſi etiam Concilio Generali revelat; ergo idiotis ejuſmodi tribui debet in Conciliis judicium deciſivum. Præterea aliqui laici doctiores ſunt pluribus Epiſcopis; ac proinde non minus, quam Epiſcopi, debent in Conciliis habere ſuffragium.

Reſp. ad 1. neg. ant. Nempe in rebus, quæ ad fidem, aut mores ſpectant, Concilia Generalia poſt diligens examen ſemper, Deo ſpecialiter adjuvante, certò cognoſcunt, quid de iis capitibus Scriptura, aut traditio docuerint; ac proinde, quid de iis Deus Apoſtolis revelaverit. Ad 2. conc. ant. neg. conſequ. Ratio eſt, quia, ut quis ferat judicium deciſivum, non ſufficit doctrina, ſed præterea requiritur juriſdictio; nam ejuſmodi ſuffragium ligat fideles, aut ad credendum, aut ad agendum, quod eo ſuffragio aut credi, aut agi debere definitum eſt.

Ex iis, quæ ad noſtræ concluſionis probationem dicta ſunt, patet, quam immerito Lutherani & Calviniſtæ elapſo proxime ſæculo poſtularint, ut ſuæ ſectæ laici, quos dicebant doctos, in Concilio Tridentino jus haberent ferendi in rebus fidei & morum ſuffragium deciſivum.

CONCLUSIO 2. Jure divino Epiſcopi jus habent in Conciliis ferendi ſuffragium deciſivum. Probatur 1. ex eo, quod Epiſcopi ad Concilia generalia coacti, jure divino juriſdictionem habeant in omnes Eccleſias. 2. Epiſcopi jure divino ſunt Paſtores & Doctores Eccleſiæ: *Attendite vobis* (inquit Paulus Act. 20.) *& univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* 3. Jure divino illi habent jus ferendi judicium decivſium in Concilio, qui ſoli fuerunt judices in omnibus Conciliis, quæ a Chriſto uſque ad finem ſæculi 15. habita ſunt; atqui Epiſcopi in iis Conciliis ſoli fuerunt judices; neque enim alii, quam Epiſcopi, in iis ſubſcripſiſſe leguntur, quæ tertio Eccleſiæ ſæculo habita ſunt Romæ in cauſ-

Digitized by Google

cauſsa Novatianorum, in Africa in cauſsa baptiſmatis, in Oriente in cauſsa Montaniſtarum: nullorum quoque aliorum ſubſcriptum nomen legitur in Conciliis generalibus, quæ per quindecim priora ſæcula, ſeu in Oriente, ſeu in Occidente, habita ſunt: aut ſaltem, ſi quæ Concilia reperiantur, in quibus presbyteri ſubſcripſerint. Epiſcopi hoc addidere: *Ego Epiſcopus definiens ſubſcripſi*; quod quidem non addiderunt presbyteri.

CONLUSIO 3. Jure Eccleſiaſtico aliquibus abhinc ſæculis Abbates, ac Generales Ordinum præpoſiti jus habent in Conciliis ſuffragii deciſivi, licet non ſint Epiſcopi, ſed ſimplices presbyteri.

Probatur. Conſuetudo, legis eſt eccleſiaſticæ loco; atqui a tempore Concilii Baſileenſis fert conſuetudo, ut Abbates, ac Generales Ordinum præpoſiti habeant in Conciliis ſuffragium deciſivum: nempe eo jure fruiti ſunt in Conciliis Baſileenſi, Florentino, Lateranenſi ſub Leone X. & Tridentino.

Objicies. Abbates, aut Ordinum Generales non habent juriſdictionem in ſingulas orbis Eccleſias, ſed tantum in ſubjectas ſibi Congregationes: ergo in Conciliis habere non poſſunt ſuffragium deciſivum.

Reſp. Abbates, ac Ordinum Præpoſitos Generales habere in Conciliis generalibus juriſdictionem in ſingulas orbis Eccleſias; non quidem jure, ſed tantum ex privilegio; ſeu Eccleſia largitur ipſis juriſdictionem, quam non habent vi ſui officii, vi ſuæ dignitatis.

Quæres 1. Quinam Epiſcopi poſſint Conciliis adeſse, in iiſque ferre deciſivum ſuffragium.

Reſp. utrumque poſse ſingulos totius orbis Epiſcopos, modo non ſint excommuicati, licet ſint tantum titulares. Ratio eſt, quia ſingulis Epiſcopis in ſolidum, dicente Cypriano, credita eſt fides, creditæ ſunt morum regulæ creditum eſt ſub Summo Pontifice regimen Eccleſiæ, creditum eſt officium Paſtorale; quod quidem regimen, quod officium, canones reſtrinxere, quando non celebratur Concilium Generale, ad Eccleſias, quarum Epiſcopi habent titulum.

Quæres 2. quot Epiſcopi requirantur ad Concilium generale.

Reſp. requiri 1. ut omnes vocentur ad Concilium, itaut convocatio innoteſcat omnibus maioribus Eccleſiæ provinciis: 2. ut nullus Epiſcopus, modo non ſit excommunicatus, a Concilio repellatur: 3. aut aliqui Epiſcopi ex majori parte provinciarum Chriſtianarum ſe de facto Concilio præſentes ſiſtant.

Confirmantur eæ reſponſiones ex eo, quod Concilium Nicænum primum fuerit Concilium generale, quamvis ipſi adfuerint tantum tres Epiſcopi, & duo Presbyteri Occidentales, qui aliorum omnium perſonam gerebant, quique Nicæam detulerunt Occidentalis Eccleſiæ ſuffragium. In ſecundo & tertio, ſeu in Conſtantinopolitano I. & in primis ſeſſionibus Epheſini, nulli Occidentales adſuere; ſed ea tum Damaſus, tum Cæleſtinus, coacto Romæ Epiſcoporum Occidentalium Concilio, confirmarunt. In Chalcedonenſi nulli fuerunt Occidentales præter Papæ legatos; vere tamen fuit Concilium generale, ſcilicet ad Patres Chalcedonenſes Leo Magnus miſerat conſenſum Epiſcoporum Hiſpaniæ, Galliæ, & Italiæ, qui poſt celebratas in ſuis provinciis ſynodos, ipſum de ſuarum Eccleſiarum fide certiorem fecerunt.

Confirmantur iterum eædem reſponſiones ex eo, quod ſynodi, quæ in Occidente habitæ ſunt poſt nonum ſæculum, vere fuerint generales, quamvis perpauci ex Oriente ad eas acceſserint, ut in Conſtantienſi, Viennenſi, & Tridentina videre eſt.

ARTICULUS III.

Quis debeat præeſſe Conciliis.

Not. 1. Non eſt hic quæſtio de conciliis particularibus; nam omnes conveniunt, diœceſanis præeſse Epiſcopum, Provincialibus Metropolitanum, nationalibus Primatem, Patriarchalibus Patriarcham; ſed quæſtio eſt de Conciliis generalibus.

Not. 2. Lutherani, Calviniſtæ, aliique elapſi proxime ſæculi novatores contenderunt, Imperatorem ordinarie præeſſe debere in Conciliis generalibus, aut per ſe, aut per legatos a ſe miſſos. Addunt, Concilium debere ſibi eligere præſidem, ſi Imperator, nec per ſe, nec per legatos, ei adeſſe voluerit. Eo nixi principio, noluerunt ſe præſentes ſiſtere Concilio Tridentino; nempe cauſsabantur, Pontificem Romanum non potuiſſe illius eſſe præſidem.

Not. 3. E contra Catholici omnes docent, ſoli Romano Pontifici convenire jus ordinarium præſidendi in Conciliis generalibus. Addita eſt hæc vox *Ordinarium*, eo quod (ut ſuperiore paragrapho dictum eſt) nonnulli ſint caſus, in quibus ſine Romano Pontifice Concilia generalia celebrari poſsunt, v. gr. cum ex duobus de Papatu contendentibus neuter vult congregare generalem ſynodum, neuter vult adeſſe convocatæ.

Not. 4. Præſidentia tribus modis ſumi poteſt, vel quoad directionem & ſuffragium, hoc eſt, quoad poteſtatem præſcribendi rerum pertractandarum methodum, aut ferendi ſuffragium; vel quoad firmandum in Concilio ordinem, & conciliandam in eo pacem; vel denique quoad locum materialem, & hoc eſt, quoad honoratiorem locum Baſilicæ, in qua celebratur.

CONCLUSIO 1. Nulli unquam Imperatores

Digitized by Google

res legitimæ ſynodo præfuerunt, quoad directionem & ſuffragium.

Probatur 1. Nullibi legitur, quod ſecundum eam rationem, de qua agitur, Imperatores Conciliis præfuerint: 2. contrarium evincitur ex iis, quæ ſuperiore paragrapho dicta ſunt: 3. id quoque ex inferius dicendis conſtabit.

CONCLUSIO 2. Imperatores quoad locum materialem, & quoad ordinem & pacem conciliandam præfuerunt pleriſque Conciliis Generalibus, quæ per octo priora ſæcula apud Orientales celebrata ſunt.

Probatur prior pars: *Primo*, ex Euſebio, qui lib. 3. de vita Conſtantini cap. 10. ſic loquitur: *Poſtquam Imperator ad caput ſubſelliorum venit, primus medius ſtetit, poſitaque ante eum humili ſella ex auro fabrefacta, non prius aſſedit, quam Epiſcopi ei annuiſſent: idem omnes poſt Imperatorem fecere.* Patet ex iis verbis in Concilio Nicæno I. Epiſcoporum ſubſellia hinc & inde diſtributa fuiſſe. Patet iterum, Imperatorem ad eorum caput in medio ſediſſe. Atqui locus ille medius eſt honoratior. 2. In quarto & ſexto Concilio Generali Imperatores dicuntur ſediſſe in ſummo & altiore loco. 3. In Concilio Florentino Græci contenderunt, Græco Imperatori, qui ipſi aderat, deberi ſedem etiam ante Romanum Pontificem, quod in Conciliis, quæ in Oriente celebrata ſunt, ſemper tum ante ejuſdem Pontificis legatos, tum ante omnes Patriarchas eam occupaſſet: Lis autem ea conditione compoſita eſt, ut Eugenius Papa IV. primam ſedem occuparet ad dextram Altaris, & Imperator ad dextram ingredientium reſpectu.

Probatur altera pars. Certum eſt, Imperatores vero aliquo ſenſu pluribus Conciliis Generalibus præfuiſſe. Leo Papa II. hæc ſcribit ad Imperatorem Conſtantinum Pogonatum: *Sancta univerſalis ſexta ſynodus, quam nutu Dei ſtudioſe veſtra clementia convocavit, & cui pro Dei miniſterio præfuit.* Actione 8. ſynodi 7. Irene Imperatrix dicitur cum filio eidem ſynodo præfuiſſe. Actione 7. octavæ ſynodi generalis aſſeritur, quod Baſilius Imperator ei præfuerit. Sigiſmundus Romanorum Imperator (ut patet ex actis Concilii Conſtantienſis) ejuſdem Concilii ſeſſioni decimæquartæ præfuit. Atqui (ut ſupra dictum eſt) ea præſidentia non intelligitur de præſidentia quoad directionem, aut quoad jus ſuffragii; ergo intelligitur, aut de loco materiali (ut jamjam obſervatum eſt) aut de ordine ſtabiliendæ & conciliandæ in Conciliis paci neceſſario.

Confirmatur argumentum. *Primo*, Conſtantinus Magnus, qui (ut obſervatum eſt) in Concilio Nicæno I. ſedit in honoratiore loco, profeſſus eſt, ſe nihil poſſe in iis, quæ ad internum Eccleſiæ regimen pertinent; ſed tantum in iis, quæ ſpectant ad rerum ab Epiſcopis definitarum executionem: *Quocirca* (inquit Euſebius lib. 4. de vita Conſtantini cap. 24.) *non abſurde cum Epiſcopos aliquando convivio exciperet, ſe quoque Epiſcopum eſſe dixit, his fere verbis uſus, nobis præſentibus. Vos quidem, inquit, in his, quæ intra Eccleſiam, ego vero in iis, quæ extra geruntur, Epiſcopus a Deo ſum conſtitutus.*

Secundo. Theodoſius Imperator expreſſe aſſerit, ſe ad Epheſinum Concilium miſiſſe comitem, ut omnia pacifice, & cum ordine in eo gererentur: *Candidianum* (inquit in Sacra ad idem Concilium) *ad veſtram ſynodum abire juſſimus, ut Monachos & ſæculares, qui hujus ſpectaculi cauſſa eo nunc confluxerunt, vel confluent, ab illa civitate ſummoveat: proſpiciat, ne qua gravior diſſenſio ex mutuo repugnandi ſtudio coorta, ſynodi conſultationem, & veritatis indagationem obturbet.*

Tertio. Conſtantinus Pogonatus, qui, ut obſervatum eſt, dicitur præfuiſſe ſextæ generali ſynodo, non alium ſibi in ea titulum vindicavit, quam defenſoris, & executoris eorum, quæ ab Epiſcopis ſtatuta fuiſſent: *Neque* (inquit in ſua ad Gregorium Papam epiſt. quam idem Gregorius refert in anteactis ejuſdem ſynodi) *cum illis*, Epiſcopis, *tamquam Imperator ſedebo, aut imperioſe loquar; ſed tamquam unus ex illis, & prout ſtatuerint Pontifices, ego exequar.*

Objicies 1. Imperator Theodoſius facultatem fecit Dioſcoro, ut ſecundo Concilio Epheſino præeſſet: ergo Imperatori perſuaſum fuit penes Imperatores eſſe jus præſidere Conciliis, aut per ſeipſos, aut per alios etiam quoad vim directivam, & quoad jus ſuffragii. Prob. ant. ex Evagrio, qui hiſt. lib. 1. c. 10. hæc habet: *Concilii præſes fuit Dioſcorus, quo odium in Flavianum incenderetur: Chryſaphius enim, qui tunc præfectus Palatii fuit, hanc rem callide molitus eſt.* Idem patet ex Sacra Theodoſii ad Dioſcorum.

Reſp. conceſſo ant. diſt. conſeq. Ergo Imperatori perſuaſum fuit, *ex errore*, penes, &c. conc. conſeq. *ex vera ſcientia*, neg. conſeq. Id (ut patet ex mox laudatis Evagrii verbis) Chryſaphius, & alii Eutychetis defenſores, *callide* Imperatori perſuaſerant, ut Flavianum, a quo damnatus fuerat Eutyches, facilius opprimerent.

Objicies 2. Carolus Magnus quoad vim directivam, & jus ſuffragii, præfuit Concilio Francofordienſi, quod contra Elipandum habitum eſt; nam fuit illius arbiter, ut ipſemet teſtatur in ſua ad Elipandum epiſtola, ubi ſic loquitur: *Scriptum itaque in epiſtola veſtra hujuſmodi precationem invenimus: Poſcentes, ut per te arbiter ſedeas: ecce ego ve-*

Digitized by Google

ſtris petitionibus ſatisfaciens, congregationi ſacerdotum auditor, & arbiter adſedi.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Arbiter fuit quoad ordinem firmandum, & conciliandam in ſynodo pacem, conc. antec. quoad jus ſuffragii, neg. ant. Ratio eſt quia Carolus Magnus non alia ratione fuit arbiter in Concilio Francofordienſi, quam in Concilio Ratiſponenſi, in quo dicitur præfuiſse: at in iſto Concilio non habuit directionem ac jus ſuffragii, ut oſtenditur ex Alcuino, qui lib. 1. contra Elipandum ſcribit, in Concilio Ratiſponenſi, *Eodem glorioſo principe præſidente*, Felicem præſentem damnatum fuiſſe, *ſynodali auctoritate ſacerdotum Chriſti*.

Objicies 3. Illi præfuerunt Conciliis quoad jus ſuffragii, quia ea confirmarunt, approbante, & conſentiente Eccleſia: atqui Imperatores, approbante, & conſentiente Eccleſia, confirmarunt concilia. Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini cap. 17. refert epiſtolam, qua laudatus Imperator confirmavit Nicænam ſynodum; *Plane* (inquit in epiſtola Conſtantinus) *divinum mandatum ſuſcipite: quidquid enim in ſanctis Epiſcoporum Conciliis geritur, id omne referendum eſt ad divinam voluntatem*. Patres alterius Concilii generalis rerum a ſe in Concilio geſtarum confirmationem petunt ab Imperatore Theodoſio: *Rogamus*, inquiunt, *tuam clementiam, ut per litteras quoque tuæ pietatis confirmetur Concilii decretum*. Idem in actis primi Concilii Epheſini, & in actis tum ſextæ, tum ſeptimæ ſynodi generalis videre eſt.

Reſp. diſt. maj. Qui ea confirmarunt quoad vim obligandi in conſcientia, conc. maj. quoad externam tantum executionem, neg. maj. Principes confirmatione, de qua agitur, conciliis auctoritatem intrinſecam non conciliarunt, ſed externam tantum, ſeu, effecerunt, ut executioni mandarentur: unde per eam confirmationem exhibuerunt ſe, non judices rerum eccleſiaſticarum, ſed executores decretorum, quæ a Conciliis ſancita fuerant: *Convenit* (inquit rex Gunthramnus, confirmans alterum Concilium Matiſconenſe) *ut diſtinguat legalis ultio Judicum, quos non corrigit canonica prædicatio ſacerdotum*.

CONCLUSIO 3. Romani Pontifices, vel per legatos, vel per ſe, præfuerunt omnibus fere generalibus Conciliis.

Probatur. Conſtat, Romanos Pontifices per ſe præfuiſse omnibus Lateranenſibus Conciliis, iis, quæ Lugduni habita ſunt, ei quod Viennæ ſub Clemente Papa V. celebratum eſt, Florentino quod habitum eſt ſub Eugenio Papa IV. per legatos vero, omnibus aliis, quæ in Occidente habita ſunt.

Certum eſt quoque, Romanos Pontifices non præfuiſſe per ſe alicui ex Conciliis generalibus, quæ celebrata ſunt in Oriente: quippe nulli per ſe adfuerunt; ſed facile demonſtrari poteſt, iis, quæ pro generalibus primum habita ſunt, per ſuos legatos præfuiſse.

Primo Nicænæ Primæ ſynodo nomine, & vice Sylveſtri Papæ præfuerunt Oſius Epiſcopus Cordubenſis, Vitus & Vincentius presbyteri.

De Oſio ſcribit Athanaſius in epiſtola ad Solitarios, quod Nicæni Concilii princeps fuerit. At qua ratione id honoris præ Patriarchis Orientalibus habuiſset Occidentalis Epiſcopus, niſi primæ Sedis vices egiſset?

Photius libro de ſeptem ſynodis, Oſio Vitum & Vincentium tamquam Sylveſtri legatos adjungit; revera Vitum & Vincentium ad concilium miſsos a Sylveſtro fuiſſe, ſcribit Theodoretus hiſt. lib. 1. cap. 7. *Epiſcopus autem Romanus*, inquit, *propter ætatem admodum ingraveſcentem abfuit, verum duos ille miſit presbyteros, poteſtate illis conceſſa, actis illius Concilii aſſentiendi*. Socrates id ante ſcripſerat, addens eos Romani Pontificis locum tenuiſſe: *Urbis vero illius penes quam imperium eſt*, inquit hiſt. lib. 1. cap. 5. *Epiſcopus ingraveſcente ætate præpeditus abfuit, ſed ejus presbyteri, qui aderant, ejus locum ſuppleverre:* Idem iis, qui poſtea floruerunt; Epiſcopis perſuaſum fuit. Hæc enim habet Hincmarus lib. 55. cap. 20. *Sylveſtri tempore*, inquit, *celebrata eſt ſacra Nicæna ſynodus, cui ad vicem Sylveſtri præſederunt Oſius Cordubenſis Epiſcopus, Vitus & Vincentius presbyteri urbis Romæ*.

Dices. Multa probare videntur, nec Oſium, nec Vitum, nec Vincentium præfuiſſe Nicænæ primæ ſynodo. *Primo*, nec Euſebius, nec Socrates, nec Sozomenus, nec Theodoretus id affirmant, quamvis de Oſio, Vito & Vincentio locuti fuerint, ut patet ex teſtimoniis, quæ ex illis laudata ſunt. 2. Euſebius primum inter Epiſcopos Nicænos locum tribuit Euſtathio Epiſcopo Antiocheno: *Epiſcopus autem* (inquit lib. 3. de vita Conſtantini cap. 11.) *qui in dextro ordine primam ſedem occupabat*, hoc eſt Euſtathius, ut Theodoretus aſserit, lib. 1. hiſt. cap. 7. *perbrevi oratione Imperatorem affatus eſt*.

Reſp. ad 1. neg. ant. Nam id dicunt, ſaltem *implicite*, Socrates & Theodoretus, dum ſcribunt Vitum & Vincentium ſuppleviſse locum Romani Pontificis.

Ad 2. dicendum videtur, quod Euſtathio Antiocheno, tum propter eximiam ſanctitatem, tum propter ætatem prima a dextro ordine ſedes conceſſa ſit; neque enim eam habuit jure ſuæ ſedis; ſiquidem ſedes Alexandrina potior erat Antiochena. Vel dicendum eſt, illum ordinem, in quo ſedebat Euſtathius, fuiſſe dextrum reſpectu ingredientium in aulam, in qua celebrabatur Concilium,

Digitized by Google

cilium, non autem reſpectu Imperatoris; ac proinde Euſtathium non ſediſſe in honoratiore loco. Simile quidpiam (ut ſuperius obſervatum eſt) in Concilio Florentino inter Eugenium Papam IV. & Græcorum Imperatorem viſum eſt.

Bellarminus cenſet, extitiſſe tres ordines ſedium in aula, in qua celebratum eſt Concilium: unum a dextris, alterum a ſiniſtris, & tertium in capite totius aulæ. Et quidem, inquit, in hoc tertio ſedebat medius Imperator inter Oſium, cui proxime aſſidebant Vitus & Vincentius, & inter Alexandrinum Alexandriæ Epiſcopum. Deinde primus ordinis ejus, qui erat a dextris ingredientium reſpectu, ſedebat Euſtathius Epiſcopus Antiochenus. Alterius autem ordinis, qui erat a ſiniſtris, primus ſedebat Macharius Jeroſolymorum Epiſcopus. Verum, ut ait laudatus Cardinalis, conjecturæ ſunt hæ, non autem facta, quæ auctoritatibus probari poſſint.

Secundo. Concilio Epheſino I. quod habitum eſt contra Neſtorium, Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus præfuit nomine Cæleſtini Papæ. Id teſtatur Evagrius hiſt. lib. 1. cap. 4. *Cyrillo* inquit, *locum Cæleſtini Epiſcopatum antiquæ Romæ gerentis obtinente:* id quoque patet ex epiſt. Cæleſtini ad Cyrillum: *Quamobrem*, ait, *noſtræ ſedis auctoritate adſcita, noſtraque vice, & loco cum poteſtate uſus, ejuſmodi non abſque exquiſita ſeveritate ſententiam exequeris; nempe ut niſi, &c.*

Nec alicujus eſt momenti, quod reſpondet Blondellus Calviniſta, contendens, Cyrillum in eodem Concilio impleviſſe vices Epiſcoporum Africanorum, ut patet ex relatione per Comitem Candidianum miſſa ad Imperatorem; nec inde tamen ſequi, quod tamquam Africanorum legatus Epheſinæ ſynodo præfuerit.

Non eſt, inquam, alicujus momenti, tum quia nuſquam legitur, ut tamen habetur de Cæleſtino, quod Epiſcopi Africani vices ſuas Cyrillo commiſerint; tum etiam quia expreſſe aſseritur, Afros adfuiſse Concilio, eo ſenſu, quod Cyrillo ſuam ſententiam conjunxerint; tum denique quia nuſquam dicitur, quod Afri monuerint, hortatique fuerint Cyrillum, ut ſuo nomine, ſua auctoritate, ſui throni eminentia, Neſtorium deponeret; quod tamen dicitur de Cæleſtino.

Tertio. Leo Magnus præfuit Concilio Chalcedonenſi: *In his fratribus* (inquit in epiſtola ad ſynodum Chalcedonenſem) *qui ab Apoſtolica Sede directi ſunt, me ſynodo fraternitas veſtra exiſtimet præſidere*. Idem videre eſt in ejuſmodi ſynodi epiſtola ad Leonem: *Quibus* (verba ſunt Epiſcoporum Chalcedonenſium) *tu quidem ſicut membris caput præeras in his, qui tuas vices obibant*.

Confirmatur ex eo, quod Leonis legati in ſingulis Concilii actionibus primi nominentur, primi ſedeant, primi loquantur, primi ſubſcribant, ipſi depoſitionis ſententiam in Dioſcorum proferant nomine Summi Pontificis, & totius Concilii: *Sanctiſſimus, ac Beatiſſimus Papa*, iniquiunt actione 2. *per nos legatos ſuos, ſancta ſynodo conſentiente, Epiſcopali dignitate Dioſcorum nudavit, &c.*

Quarto. Sextæ generali ſynodo præfuiſſe Agathonem Papam per Petrum, & Georgium presbyteros, ac Joannem Diaconum, patet, tum ex eo quod in omnibus actionibus primi nominentur, loquantur, ſubſcribant; tum etiam, quod in ſermone ad Imperatorem, qui aderat, laudatæ ſynodi Patres hæc de ſua definitione loquentes affirment: *Per Agathonem Petrus loquebatur*. Multa alia ejuſdem generis in ejuſdem Concilii variis actionibus legere eſt.

Quinto. Nomine Adriani Papæ II. octavæ generali ſynodo præfuerunt Donatus & Stephanus Epiſcopi, & Marinus Diaconus. Prior hiſce verbis ad Concilii calcem ſubſcripſit: *Ego Donatus Dei gratia Epiſcopus Hoſtienſis, locum obtinens domini mei Adriani univerſalis Papæ, huic ſanctæ & univerſali ſynodo præſidens, omnia quæ ſuperius leguntur, promulgavi, & manu propria ſubſcripſi.*

Quæres, an Papa præfuerit ſecundæ & quintæ ſynodo generali.

Reſp. negative. Ratio eſt, quia cum habebatur ſecunda, Damaſus aliam Romæ cogerat, per quam confirmavit ſecundam. Cum habita eſt quinta, Papa Vigilius Conſtantinopoli quidem aderat, ſed noluit ei adeſſe, licet invitatus fuiſſet, ut illi præſidere dignaretur: *Ideoque petimus* (inquiunt per Eutichium laudati Concilii Patres collat. v.) *præſidente nobis veſtra Beatitudine, &c.*

CONCLUSIO 4. Solus Romanus Pontifex jus habet ordinarium præſidendi in Conciliis generalibus.

Probatur 1. Ille habet jus ordinarium, de quo agitur, qui præfuit omnibus Conciliis generalibus, quæ hactenus habita ſunt, uno & altero excepto, quæ poſtea ab illo confirmata ſunt: atqui iis revera præfuit Romanus Pontifex ut ſuperiori concluſione demonſtratum eſt.

Probatur 2. Ille, & quidem jure divino, habet jus ordinarium præſidendi in Conciliis generalibus, qui eſt omnium Epiſcoporum Paſtor, viſibile totius Eccleſiæ caput, qui a Chriſto primatum habet in tota Eccleſia: atqui (ut inferius oſtendetur) Romanus Pontifex eſt omnium Epiſcoporum Paſtor, viſibile totius Eccleſiæ caput, habet a Chriſto primatum in tota Eccleſia; ergo, &c.

Digitized by Google

Quæres, num legitima forent Concilia Generalia, in quibus Romanus Pontifex, nec per ſe, nec per legatos præſideret.

Reſp. non fore legitima, ſi miſſis a Romano Pontifice legatis præſidentia negaretur. Id patet ex Concilio Epheſino ſecundo, quod quidem præ ceteris cauſſis, tamquam latrocinium habitum eſt, quia miſſis a Summo Pontifice legatis præſidentia negatæ fuerat a Dioſcoro Alexandrino Patriarcha, qui eam callide, *Chryſaphii* opera, ab Imperatore Theodoſio extorſerat.

Quæ hæretici contra poſtremam hanc noſtram concluſionem ſolent objicere, ſoluta manent ex iis, quæ in defenſionem primæ, ſecundæ, & tertiæ ſuo loco prolata ſunt.

ARTICULUS IV.

De Conciliorum auctoritate.

Not. 1. EX iis, quæ hujuſce capitis articulo primo dicta ſunt, patet, Concilia quadruplicis eſſe generis, nimirum Diœceſana, Provincialia, Nationalia, Generalia.

Not. 2. Lutherus libro de Conciliis, docet nullum prorſus eſſe Concilium, quod divinæ ſit auctoritatis; contendit nempe, nullum eſſe quantumcumque generale, & a quocumque approbatum, ſupponatur, quod tum in fide, tum in moribus errare non poſſit. Luthero ſubſcripſit Calvinus Inſtitutionum lib. 4. cap. 9. In eam vero ſententiam abierunt Lutherus & Calvinus, quod pleraque ex dogmatibus, quæ propugnabant, quæque prætenſæ ſuæ reformationis ſunt fundamenta, jampridem a Conciliis generalibus damnata eſſent; cernerentque, brevi iterum damnanda in Concilio Tridentino, quod contra hæreticos illos Paulus Papa III. convocarat. E contra Catholici omnes credunt, Concilia Generalia, ſi legitime convocata, ſi ab iis, ad quos ſpectat, libere celebrata fuerint, ſi debitam approbationem habeant, divinæ eſſe auctoritatis; nec id mirum eſt, inquiunt; ea enim Concilia, nec in fide, nec in moribus errare poſſunt.

CONCLUSIO 1. Nec diœceſanæ, nec provinciales, nec nationales ſynodi ſunt auctoritatis divinæ: unde ex iis infallibile pro fide aut moribus argumentum erui non poteſt.

Probatur. Eæ ſynodi non ſunt divinæ auctoritatis quæ tum in fide, tum in moribus errare poſſunt: atqui ſynodi, de quibus agitur, errare poſſunt; ſiquidem non repræſentant univerſam Eccleſiam, quæ ſola (ut dicetur inferius) infallibilis eſt, ſed repræſentant tantum quaſdam particulares Eccleſias, quæ errare poſſunt, & nonnumquam de facto erraruut, ut patet in Africana, quæ, agente Cypriano, pluribus in Conciliis definiit, irritum eſſe datum ab hæreticis baptiſma.

CONCLUSIO 2. Ex ſynodis diœceſanis, provincialibus, & nationalibus, niſi major aliarum Eccleſiarum pars iis repugnet, licet non infallibile, non leve tamen pro fide, & moribus argumentum erui poteſt.

Probatur concluſio. 1. Quoad ſynodos diœceſanas, in capite *Ad abolendum, de hæreticis*, Lucius Papa III. decernit, vinculo anathematis vere eos innodari, quos vel Romana Eccleſia, vel ſinguli Epiſcopi per diœceſes ſuas cum Concilio Clericorum, vel etiam, ſi oportuerit, vicinorum Epiſcoporum, hæreticos judicaverint: ergo Lucius III. judicavit, ex ſynodis diœceſanis non leve pro fide & moribus argumentum ſumi poſſe.

Nec valet, quod nonnulli reſpondent, eam Lucii Decretalem intelligi de manifeſtis hæreticis. Nam eodem modo, ſervata tamen debita proportione, loquitur de Eccleſia diœceſana, ac de Romana: *Quos*, inquit, *vel Eccleſia Romana, vel ſinguli Epiſcopi*, &c. Atqui Eccleſiæ Romanæ judicium non habet locum ſolum in hæreticis hæreſim jam damnatam profitentibus, ſed etiam in iis qui dogmata propugnarunt, quæ tunc primum in eis damnantur.

Probatur iterum concluſio quoad ſynodos provinciales. 1. Argumentum quod pro diœceſanis prolatum eſt, locum habet in provincialibus. 2. Non leve eruitur argumentum ex iis ſynodis, quas contingit raro falli: atqui ſynodi provinciales perraro falluntur; nam ex innumeris fere quæ a ſæculo ſecundo ad hæc uſque tempora celebratæ ſunt, iis exceptis quæ rebaptizationem ſub Firmiliano & Cypriano probarunt, vix aliquas reperire eſt, quæ erraverint: eæ etiam quibus probata fuit rebaptizatio, utcumque excuſari poſſunt, ſi dicatur, eas non judicaſſe cauſam rebaptizationis ad fidem, aut ad mores pertinere, ſed ad meram diſciplinam, quam quiſque ſalva religione pro diverſis regionum conſuetudinibus ſervare, aut non ſervare poſſet.

Quod de Conciliis provincialibus mox dictum eſt, a fortiori locum habet in Conciliis nationalibus, quæ tum diœceſana, tum provincialia, aut irrita facere, aut confirmare poſſunt.

CONCLUSIO 3. Concilia generalia, quibus nullæ deſunt requiſitæ a Catholicis conditiones, infallibilis ſunt auctoritatis; unde deſumptum ex eis pro fide, aut moribus argumentum, eſt omnino certum.

Probatur 1. ex his verbis Matth. 18. *Ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*; ex eis enim ſic conficitur:

ficitur argumentum : Cum duo vel tres auctoritate Chriſti conveniunt in aliquem locum, ab ipſoque veritatis cognitionem petunt, Deus eis largitur ejuſdem veritatis cognitionem : ergo a fortiori eam largitur Epiſcopis ad Concilium generale auctoritate Chriſti coactis.

Confirmatur argumentum 1. ex eo, quod illud argumentum videatur eſſe ipſiuſmet Chriſti ratiocinationem. Paullo ante verba, de quibus agitur, Chriſtus dixerat, Eccleſiam ſub anathematis pœna audiri debere : *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus.* Nomine autem Eccleſiæ intellexerat paſtorum corpus ; quippe ad eos tantum ſpectant, quæ de audienda Eccleſia ſubjiciuntur : *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.* Cum autem quærere potuiſſent Apoſtoli, qua ratione ſcire poſſent ſe adunatos in Concilium ſemper a Deo recepturos veritatis cognitionem, Chriſtus uſus argumento a minori ad majus, reſpondit, id quod de Eccleſia dixerat, revocari non poſſe in dubium, cum etiam in privatis, bona ſibi ad ſalutem convenientia petentibus, habiturum eſſe locum illud Evangelii : *Ubi duo, &c.*

Confirmatur 2. ex traditione, quæ (ut ſuo loco dictum eſt) regula eſt certiſſima ad judicandum, quinam ſit germanus Scripturarum ſenſus. Concilium Chalcedonenſe in epiſtola ad Leonem Papam, quæ legitur ad calcem actionis tertiæ : ſexta generalis ſynodus, actione 17. Cæleſtinus in epiſtola ad Epheſinum I. Concilium verba Evangelica, *Ubi duo &c.* exponunt de Conciliorum infallibilitate in iis, quæ aut ad fidem, aut ad mores pertinent.

Probatur 2. ex his verbis Actorum 15. *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* Idem ferri debet judicium de Conciliis generalibus, quæ celebrantur in Eccleſia, ac de eo, ad quod Actorum 15. convenerunt Apoſtoli ; tum quia illud Apoſtolorum Concilium eſt aliorum omnium forma, ac regula ; tum etiam quia non minus aliis temporibus, quam Apoſtolicis, Eccleſiæ, ut ſeipſam ab erroribus immunem conſervet, opus eſt Spiritu ſancto, a quo veritatem in Conciliis doceatur. Atqui Concilium, ad quod Apoſtoli convenerunt Actor. 15. divinæ fuit auctoritatis, quippe editam in eo definitionem Scriptura Spiritui ſancto tribuit : *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.*

Probatur 3. Concilia generalia repræſentant totam Eccleſiam. Id ſiquidem docet Auguſtinus lib. 1. de Baptiſm. cap. 18. Docet etiam Martinus Papa V. ad calcem Concilii Conſtantienſis, ubi jubet, ut ii, qui venerint in hæreſeos ſuſpicionem, interrogentur : *An non credant, Concilium generale univerſam Eccleſiam repræſentare.* Sed (ut dicetur inferius) Eccleſia univerſa errare non poteſt : ergo nec Concilium generale ; proindeque editæ ab eo definitiones ſunt divinæ auctoritatis.

Probatur 4. Fideles in iis, in quibus Scripturæ ſenſus eſt dubius, debent præpoſitis ſibi paſtoribus obedire : *Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi :* (inquit Chriſtus Matthæi 23.) *quæcumque dixerint vobis, facite.* Non ex alio capite, quam quod auditi non ſint legitimi paſtores, exortæ ſunt hæreſes : *Neque enim* (ait Cyprianus lib. 1. epiſt. 3.) *aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde, quod ſacerdoti Dei non obtemperatur.* Ergo audiendi ſunt paſtores, præſertim in Concilio generali nomine totius Eccleſiæ loquentes : ergo tunc errare non poſſunt ; nam alioquin eo etiam in caſu fideles non tenerentur eis obedire : quod tamen (ut ex Scriptura, & Cypriano mox dictum fuit) falſum eſt omnino.

Probatur 5. Traditione docemur 1. antiqua Concilia habuiſſe pro hæreticis, ac anathemate damnaſſe eos, qui conciliariter editis fidei definitionibus ſubſcribere noluerant. Docemur 2. Concilia juſſiſſe fidelibus, ut id ex animo crederent, quod definierant. Docemur 3. ea tribuiſſe Spiritui ſancto editas a ſe definitiones. Docemur 4. viros maxime pios & doctos exſilia, mortem ipſam paſſos fuiſſe pro generalium Conciliorum definitionibus. Docemur 5. non debere in Conciliis poſterioribus iterum examinari fidei, aut morum definitiones editas in prioribus generalibus Conciliis. Loca quibus ea omnia nituntur, non hic laudamus, quod cuique obvia ſint.

Probatur 6. ex abſurdis. Si concilia generalia non ſint divinæ auctoritatis, quiſque fidelis, quantumcumque plebejus ſit, antequam Trinitatis conſubſtantialitatem, incarnationem Verbi, aliaque religionis myſteria credat, tenebitur in examen adducere definitiones, quæ de iis articulis editæ ſunt in Conciliis generalibus quondam ab Eccleſia adverſus hæreticos celebratis ; ac proinde certo credere debebit, quod verius ac ſanius de Scripturis, in quibus illa myſteria ſaltem implicite continentur, judicare poſſit, quam Patres, qui a Chriſto ad hæc uſque ſæcula vixere : quam autem id ſit abſurdum, nemo non videt.

Solvuntur, quæ contra Conciliorum infallibilitatem ex Scriptura, & Patribus objiciuntur.

Objicies 1. Omnes omnino paſtores errare poſſunt ; reipſa nimirum erràrunt omnes in veteri teſtamento : *Speculatores ejus,* inquit Iſaias

Iſaias c. 56. *cæci omnes, neque quidquam noverunt: omnes canes muti, nec valent latrare.* Hæc etiam habentur Jeremiæ 6. *A propheta uſque ad ſacerdotem quiſquis ſectatur mendacium*: atqui Concilium generale non eſt aliud, quam omnium, aut ſaltem plurium ex omnibus orbis partibus, Epiſcoporum cœtus: ergo Concilium generale poteſt errare; ac proinde, quantumcumque legitimum ſupponatur, non eſt auctoritatis divinæ.

Reſp. 1. neg. maj. Ratio eſt, quia (ut Auguſtinus, lib de unitate Eccleſiæ, cap. 12. obſervavit) Scriptura ſolet omnes arguere propter aliquos malos, & e contra nonnunquam omnes commendat propter aliquos bonos: v. g. Apoſtolus ad Philippenſes cap. 2. ſcribit: *Omnes quærunt quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti;* & tamen cap. 1. dixerat, nonnullos ex caritate annuntiare Chriſti Evangelium.

Reſp. 2. diſt. maj. Omnes paſtores ſeorſim, ac diſtributive ſumpti, errare poſſunt, conc. maj. Collective ſumpti, aut congregati ad Concilium, neg. maj. Ratio diſparitatis eſt, quia Deus cuilibet in individuo paſtori non promiſit infallibilitatem, quam tamen corpori paſtorum, & concilio ex eis conſtanti pollicitus eſt: *Ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* De paſtoribus priore modo, non autem poſteriore, intelligi debent loca, quæ in argumento ex Scripturis laudata ſunt.

Objicies 2. Gregorius Nazianzenus in epiſtola ad Procopium ſcribit, ſe nullius concilii vidiſſe felicem exitum. Auguſtinus lib. 3. contra Maximum cap. 14. ait, ſe non debere laudare Nicænum Concilium adverſus Maximinum, nec Maximinum poſſe contra ipſum Auguſtinum urgere Concilium Ariminenſe. Idem S. Doctor lib. 2. de Bapt. c. 3. aſſerit, concilia plenaria priora a poſterioribus emendari. Leo Magnus epiſt. 55. ad Pulcheriam, ambitionis ac ſuperbiæ notam inurit Chalcedonenſi Concilio, quamvis illud agnoſcat pro legitimo, & œcumenico. Ex iis vero Patrum locis ſic conficitur argumentum. Ii cœtus non ſunt infallibiles, quorum nullus eſt felix exitus; qui pro adſtruenda fide laudari non poſſunt; qui nonnunquam a poſterioribus cœtibus emendantur: atqui ejuſmodi ſunt concilia generalia: ergo non ſunt infallibilia.

Reſp. ad 1. loqui Nazianzenum de ſynodis, quæ ſub Conſtantio Imperatore Ariano celebratæ ſunt; in iis nempe, aut non erat ſuffragiorum libertas, ut in Ariminenſi contigit; aut non erant generales ſynodi, ut revera non fuerunt plurimæ, quæ Gregorii Nazianzeni tempore apud Orientales, contradicentibus Epiſcopis Occidentalibus, habitæ ſunt.

Ad 2. dicendum eſt Auguſtinum argumentari ex ſuppoſitione Maximini, qui contendebat Concilium Nicænum I. non fuiſſe legitimum: e contra legitimum fuiſſe Ariminenſe, quod quidem (ut infra dicetur) ſaltem in ſpecie, Arianis faverat.

Ad 3. dici debet Auguſtinum, nomine *plenariorum Conciliorum*, loco relato intelligere nationalia, non autem œcumenica; unde multi contendunt, Concilium Arelatenſe I. licet non ſit œcumenicum, eſſe tamen *plenarium* illud, in quo, ex Auguſtino, cauſſa de rebaptizatione, quæ diu Eccleſiam vexarat, finita eſt. Præterea non in rebus, quæ ad fidem, aut mores pertinent, poſteriora Concilia, de quibus Auguſtinus loquitur, ſolent emendare priora; ſed tantum in iis, aut quæ ſunt facti tantum, aut quæ ad meram diſciplinam pertinent. Ratio eſt, quia Auguſtinus docet, emendationem, de qua agit, fieri, quando experimento aliquo aperitur, quod clauſum fuerat: id vero locum habet tantum in quæſtionibus facti, aut in iis, quæ ad meram diſciplinam ſpectant; nec enim quæſtiones, quæ ſunt aut de fide, aut de moribus, novo aliquo experimento aperiuntur.

Solvuntur, quæ objiciuntur ex Concilio Judæorum adverſus Chriſtum.

Objicies. Concilium, in quo Judæi definierunt, Chriſtum non eſſe Meſſiam in lege promiſſum, fuit Concilium generale: quippe conſtabat ex ſummo ſacerdote, ac præcipuis Judæorum paſtoribus. Illius Concilii meminerunt Joannes Evangelii cap. 8. Marcus cap. 10. Atqui illud Judæorum Concilium erravit, & quidem in re, quæ ad fidem ſpectabat, quæque erat maximi momenti: ergo Concilia generalia errare poſſunt in rebus, quæ ad fidem, aut mores pertinent.

Nec admitti debet eorum ſolutio, qui reſpondent, argumentum petitum a Conciliis Judæorum non valere adverſus Concilia Chriſtianorum, eo quod Deus Conciliis Judaicis non pollicitus fuiſſet infallibilitatem, quam tamen Chriſtus Chriſtianorum Conciliis promiſerit hiſce verbis: *Ubi duo, vel tres, &c.*

Non eſt, inquam, admittenda ea ſolutio. Nam 1. non minus in antiquo teſtamento, quam in novo, Deus dubitantes de Scripturarum ſenſu remittit ad paſtores, a quibus doceantur. *Si ambiguum, &c. venies ad ſacerdotes Levitici generis.* 2. Si Judæorum generalia Concilia non fuiſſent infallibilia, Judæi certo ſcire non potuiſſent, legis, ac Prophetarum libros fuiſſe Canonicos: certo etiam ſcire non potuiſſent germanum ſuarum Scripturarum ſenſum; non enim alia via, quam per Concilia generalia, aut totius ſynagogæ conſenſum, Judæi, præſertim plebeii, ac rudiores, illas ſimileſque ſcientias comparare potuiſſent.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 1. Concilium, de quo eſt hic quæſtio, fuiſſe generale Concilium. 2. Fatemur, illud Concilium erraſſe, ſed negamus inde ſequi, quod errare potuiſſent alia Concilia generalia, quæ prius habita fuerant apud Judæos: negamus quoque inde ſequi, quod errare poſſint ea, quæ apud Chriſtianos celebrantur. Erravit Judæorum Concilium de quo agitur, quia habitum eſt eo tempore, quo Judæorum ſynagoga deſierat eſſe infallibilis; nempe Judaicæ ſynagogæ ad tempus tantum, hoc eſt, uſque ad adventum Chriſti, infallibilitas conceſſa fuerat. Nec id mirum eſt; tunc enim ſynagoga deſinere debebat, & dare locum Eccleſiæ Chriſtianæ: tunc, hoc eſt, tempore quo Eccleſia Chriſtiana cœpit in Chriſto, Judæis ad judicandum, an Chriſtus eſſet Meſſias, neceſſaria non erat ſynagogæ infallibilitas; quiſque nimirum privatus certo cognoſcere poterat, Jeſum Nazarenum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, quia id manifeſto demonſtrabant infinita ac evidentia miracula, quæ Chriſtus in ſuæ miſſionis confirmationem operabatur.

Solvuntur argumenta petita ex Apoſtolicis, ac Eliberitanis Canonibus.

Objicies. In Canonibus, qui dicuntur Apoſtolici, nonnulli ſunt errores; reprobant ſcilicet datum ab hæreticis baptiſma, tamquam nullum, ac irritum. In Concilio Eliberitano non pauci quoque reperiuntur; nam vetant, ne quibuſdam reis, licet ex animo pœnitentibus, detur, etiam in ultimo vitæ diſcrimine, ſacramentalis abſolutio: quod quidem Novatianiſmum redolet. Vetant, quoque, ne imagines in parietibus pingantur, contrarium licet uſum probet Eccleſia Catholica; ergo errarunt antiquiſſima etiam Concilia, quamvis fuerint generalia, ut revera fuiſſe videntur Concilia, in quibus editi ſunt Canones, qui dicuntur Apoſtolici, & ii quos Eliberitanos appellant; quippe tota Eccleſia Orientalis per tria priora ſæcula uſa eſt Canonibus Apoſtolicis, Eliberitanis vero plures Occidentales Eccleſiæ.

Reſp. 1. dato ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia nec Apoſtolici, nec Eliberitani Canones editi fuerunt in aliquo concilio generali. Apoſtolici nihil ſunt aliud, quam collectio facta ex variis ſynodis, quæ in oriente per tria priora ſæcula celebratæ ſunt; Eliberitani vero collecti ſunt ex ſynodis, quæ prioribus illis ſæculis habitæ ſunt in Hiſpaniarum Eccleſiis.

Reſp. 2. Eccleſiam Romanam ex Apoſtolicis Canonibus recepiſſe ſolos quinquaginta priores; nec enim ampliorem numerum Dionyſius Exiguus retulit in collectionem, quam poſtea Gelaſius Papa probavit: ille autem Canon, qui rebaptizationem præſcribit, non eſt ex numero illorum quinquaginta; editus videtur in Concilio Synadenſi in Phrygia ſub Firmiliano Stephani Papæ in cauſsa rebaptizationis adverſario.

Reſp. 3. Eliberitanos Canones nullum prorſus errorem continere. Negant quidem ii Canones abſolutionem reis quibuſdam, licet pœnitentibus & in exitu poſitis; ſed ita cautum eſt (ut in tractatu de Sacramentis dicetur) non quod Eliberitani Patres cenſerent, Eccleſiam non poſſe a quibuslibet peccatis abſolvere pœnitentes, ut contenderunt Montaniſtæ & Novatiani; ſed ſic ſtatutum eſt diſciplinæ cauſſa, ſeu ut a quibuſdam graviſſimis ſceleribus committendis fideles tam gravi pœna deterrerentur. Canon in quo de imaginibus agitur, non damnat pium illatum cultum, ſed tantum vetat, ne pingatur in parietatibus: id vero ſancitum eſt, ne Chriſti, aut illius myſteriorum imagines idololatrarum ludibrio exponerentur; aut ſaltem, ne quibuſdam fidelibus recenter ex idololatria ad fidem converſis eſſent offendiculo.

Solvitur argumentum petitum ex Ephеſino II. Concilio.

Objicies. Concilium Epheſinum II. quod Dioſcoro Alexandrino præſide habitum eſt, erravit; probavit nimirum impium Eutychetis dogma de una in Chriſto natura. Illud autem Concilium fuit œcumenicum. Nam 1. convocatum fuerat ex conſenſu Romani Pontificis: 2. illi adfuerunt Sanctæ Sedis Apoſtolicæ legati: 3. ad ipſum confluxerant omnes Orientis provinciæ. Ergo Concilia œcumenica errare poſſunt; proindeque non ſunt auctoritatis divinæ.

Reſp. conc. maj. diſt. conſeq. Concilia œcumenica errare poſſunt, ſi in eis libera non ſint Epiſcoporum ſuffragia, conc. conſeq. Si ſint libera, neg. conſ. Quæ in Concilio Epheſino II. acta ſunt, omnia contra ordinem & per vim facta ſunt. *Primo* enim Dioſcorus contra Canones præſidentiam extorſerat a Theodoſio juniore: *Hujus Concilii* (inquit Evagrius hiſt. lib. 1. cap. 10.) *præſes fuit Dioſcorus, quod odium in Flavianum incenderetur: Chryſaphius enim, qui tunc præfectus Palatii fuit, hanc rem callide molitus eſt.* Idem Dioſcorus *Secundo* prohibuit, ne in Concilio, de quo agitur, Flavianus, qui Eutychen Conſtantinopoli damnarat, ſuffragium ferret. *Tertio*, Epiſcopi, qui Epheſino II. Concilio ſubſcripſerant, aſſeruerunt poſtea in Concilio Chalcedonenſi, ſe vim eſſe paſſos a militibus, qui Baſilicam, in qua celebrabatur Concilium, occupaverant. *Quarto*, varias ob alias cauſſas, de quibus conſuli poſſunt hiſtorici, rejectum fuit, ac proſcriptum in Concilio Chalcedonenſi, in quo omnia ſecundum ordinem, & ſecundum Canones peracta ſunt.

Digitized by Google

Solvitur argumentum deſumptum ex Conſilio Ariminenſi.

Objicies, Concilium Ariminenſe, quod anno 359. habitum eſt, fuit concilium generale: tum quia ipſi aderant ſexcenti Epiſcopi, tum quia ejus veluti pars erat Concilium Seleucienſe, quod eodem tempore, & propter eamdem cauſam in Oriente celebrabatur; atqui Concilium Ariminenſe erravit. Nam 1. ex ſymbolo eraſit vocem *Conſubſtantialem*, quam Nicæna I. ſynodus illi contra Arianos inſeruerat. 2. Ipſum erraſſe, ſcribit Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos, aitque, per illud Arianiſmum invectum eſſe in univerſum orbem. *Tunc*, inquit, *Nicæna fidei damnatio conclamata eſt, ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt*. 3. Non omnibus Epiſcopis, qui ſubſcripſerant Concilio Ariminenſi, conſervatæ poſtea fuerunt ſedes, ſed iis tantum quos facti pœniteret; nempe in Alexandrina ſynodo, quæ poſt Ariminenſem habita eſt, conſtitutum eſt, ut exceptis auctoribus hæreſeos, *pœnitentes* Eccleſiæ ſociarentur.

Reſp. 1. Concilium Ariminenſe, quamdiu liberum fuit, ſtrenue pugnaſſe pro Nicæna fide, ipſa etiam *Conſubſtantialis* voce: id ex ejuſdem Concilii priore parte evidens eſt.

Reſp. 2. Idem Concilium per Arianorum vim & fraudem egiſſe, quæ in eo reprehenduntur. *Primo*, Epiſcopi vi, ac fraude coacti, deleverunt ex ſymbolo *Conſubſtantialis* vocem: *Secundo*, communicarunt cum Arianis: *Tertio*, toti Eccleſiæ ſcandalo fuerunt: verum contendimus, eos etiam tunc nihil contra fidem definiiſſe.

Et ſane, licet œconomiæ cauſa Patres Concilii Ariminenſis temperaverint a voce *Conſubſtantialis*, uſi ſunt tamen terminis, quibus cenſebant exprimi Nicænam fidem, quamvis iiſdem terminis contra eamdem fidem Ariani poſtea abuſi ſint: *De Uſia vero nomine abjiciendo* (inquit Hieronymus, adverſus Luciferianos agens), *veriſimilis ratio probabatur, quia in Scripturis, ajebant, non invenitur, & multos ſimpliciores novitate ſua ſcandalizat, placuit auferri. Non erat cura Epiſcopis de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto.*

Præterea Ariani in Concilio Ariminenſi non ſe exhibuerunt in ſpecie hoſtes fidei Nicænæ, ſed tantum vocabuli *Conſubſtantialis*: unde perſuaſum fuit Catholicis Epiſcopis, Arianos ſuum antiquum errorem depoſuiſſe; ſic enim Catholicos, detecta deinceps Urſacii, Valentis, & aliorum Arianorum fraude, loquentes inducit Hieronymus: *Putavimus ſenſum congruere verbis, nec aliud in Eccleſia Dei, ubi ſimplicitas, ubi pura confeſſio eſt, aliud in corde clauſum eſſe, aliud in labiis proferri timuimus. Decepit nos bona de malis exiſtimatio.*

Ex iis, quæ mox dicta ſunt, ſequitur; quod orbis poſt Concilium Ariminenſe ingemuerit ſe eſſe Arianum, non quidem in re; ſed in ſpecie tantum, nimirum propter Epiſcoporum ſilentium de voce *Conſubſtantialis*, nec non propter communionem cum Arianis, qui tamen Catholici putabantur. Silentium illud, ea communio, toti Eccleſiæ ſcandalo fuerant, ac proinde merito ſtatutum eſt in Concilio Alexandrino, ne Sedes indulgerentur, niſi pœnitentibus; de decreto, quod ſoli Lucifero Calaritano Epiſcopo diſplicuit, ſic loquitur Hieronymus: *Accenſus eſt huic ſcientiæ Occidens, & per tam neceſſarium Concilium Satanæ faucibus mundus ereptus eſt.*

Solvitur argumentum petitum ex ſexto generali Concilio.

Objicies. Concilium Conſtantinopolitanum III. quod anno 680. habitum eſt adverſus Monothelitas, eſt concilium generale. Nam 1. paſſim dicitur ſextum œcumenicum. 2. Agatho Papa ei per ſuos legatos præfuit. 3. Confirmatum fuit a Leone Papa II. ut patet ex illius epiſtola, quæ extat ad calcem ejuſdem Concilii. 4. Illi conſenſerunt omnes ubique gentium Eccleſiæ Catholicæ. Atqui illud Concilium erravit; nam erravit illud Concilium, quod tamquam hæreticas igne damnavit Honorii Papæ epiſtolas; quod ipſi Honorio Papæ dixit anathema: atqui ſextum concilium generale igne damnavit Honorii Papæ epiſtolas, ipſi Honorio Papæ dixit anathema: ergo erravit.

Major argumenti propoſitio patet ex eo, quod Honorii epiſtolæ revera non continuerint hæreſim, ſed diſpenſationem, ſeu, œconomiam: prohibebant nimirum, ne una tantum, ut volebant Monothelitæ, aut duplex, ut ducebant Catholici, diceretur in Chriſto voluntas; idque cautum eſt, ne Monothelitarum animi, quos ad fidem perducendos ſperabat, nimium exaſperarentur. Unde fit, ut Honorius, ne materialiter quidem, ut loquuntur, fuerit hæreticus; nempe nuſquam docuit, quod in Chriſto una tantum ſit voluntas. Confirmatur ex eo, quod plerique Scriptores maxime Catholici, tum Honorii epiſtolas, tum ipſum Honorium ab omni prorſus hæreſi liberent.

Minor vero ejuſdem argumenti propoſitio conſtat ex ipſius concilii actis, necnon ex epiſtola Leonis Papæ II. ad Conſtantinum Imperatorem concilii ſexti confirmatoria, & tandem ex actione 7. octavæ ſynodi generalis ſub Hadriano Papa II.

Reſpondeo, non uno modo ſolvi a theologicis, quod propoſitum eſt argumentum.

Plar-

Digitized by Google

Placet hic referre varias opiniones, in quas abierunt.

Primo. Viſum eſt Baronio, ſextæ ſynodi generalis acta fuiſſe interpolata, ſeu, loco Theodori Epiſcopi Conſtantinopolitani a laudata ſynodo damnati, inſertum fuiſſe Honorii nomen, necnon id omne, quod in actis, prout nunc extant, adverſus eumdem Honorium legitur.

Verum ſtare non poteſt ea ſolutio. Nam 1. oporteret, ut decem in locis interpolata fuiſſent acta Concilii, quippe decem in locis Honorii nomen legitur. 2. Oportet, ut non ſolum Honorii nomen, ſed ipſius epiſtola, epiſtolæ examen, & damnatio ſynodalibus actibus inſerta fuiſſent. 3. In ea ſuppoſitione dicendum eſſet, quinque exemplaria actorum ſynodalium adulterata fuiſſe; revera enim (ut patet ex actione 18.) quinque exemplaria, pro quinque nimirum Patriarchis, Romano, Coſtantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Jeroſolymitano, conſcripta fuerant: quod tamen eſt moraliter impoſſibile. 4. Romanæ Sedis legati, qui Conncilio adfuerant, eam fraudem haud dubie detexiſſent, cum exemplaria ad Leonem Papam II. miſſa fuerunt, ut ab eo ſynodalis definitio confirmaretur. 5. Eidem Leoni, qui Agathoni proxime ſucceſſit, perſuaſum fuit, ſextam ſynodum dixiſſe anathema Honorio: ipſemet enim in eamdem Honorium anathema intorſit, ut conſtat ex illius epiſtolis ad Coſtantinum Imperatorem, & ad Epiſcopos per Hiſpaniam conſtitutos. 6. Octava generalis ſynodus interpolationem, de qua agitur, nuſquam agnovit; nam Actione 7. hæc ſub Hadriani nomine leguntur: *Licet Honorio ab Orientalibus poſt mortem anathema ſit dictum; ſciendum tamen*, &c. Ob ea, quæ mox relata ſunt momenta, pauci jam ſunt, qui Baronii ſententiam amplectantur.

Secundo. Nonnulli contendunt, ſextam generalem ſynodum nequaquam erraſſe; etiam ex ſuppoſitione, quod illius acta interpolata non fuerint. Et ſane, inquiunt, ſacra ſynodus non damnat epiſtolas Honorii, quaſi continerent Monothelitarum hæreſim, ſed tantum, quod illius incremento faviſſent; prohibendo uſum vocabulorum, *unius*, *aut duplicis*, in Chriſto voluntatis. Addunt illi auctores, Honorio dictum fuiſſe anathema, non quod concilium cenſuerit eum revera abiiſſe in Monothelitarum errorem, ſed quod præſcripto ab eo ſilentio de una, aut duplici voluntate in Chriſto, Monothelitæ, præter Honorii ſpem, in ſui erroris patrocinium abuterentur.

Sed, ajunt aliqui, ea reſponſio graves patitur difficultates. Nam 1. iniqua prorſus eſſet, facta a ſynodo damnatio; in Catholicas nimirum epiſtolas, in virum innocentem intortum fuiſſet anathema. 2. Ea ſolutio vix cohæret cum his concilii verbis: *Anathematizari prævidimus & Honorium, eo quod invenimus per ſcripta, quæ ab eo facta ſunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem ſecutus eſt, & impia dogmata confirmavit*. 3. Illam in ſynodo diſpenſationem non advertit Leo Papa II. quippe Honorium tum negligentiæ, tum ſimulationis, tum proditionis reum agit, eoque jure damnatum agnoſcit epiſtolis ad Conſtantinum Imperatorem, ad Epiſcopos per Hiſpaniam conſtitutos, ad Ervigium Hiſpaniarum regem ſcriptis. 4. Qui rem ipſam confitetur, licet nomen juſta de cauſſa arbitretur tacendum, præſertim ante definitionem Eccleſiæ, non poteſt, inquit Bellarminus, damnari pro hæretico: alioquin B. Hieronymus poſſet jam damnari pro hæretico, quia in epiſtola ad Damaſum cenſuit, non eſſe dicendas tres hypoſtaſes, cujus contrarium poſtea Eccleſia non ſemel definivit.

Tertio. Plures cum Bellarmino reſpondent in Honorii epiſtolis nihil feciſſe, quod adverſaretur fidei; damnatas tamen revera fuiſſe a ſexto concilio generali, ſed immerito. Qui autem ſic ſentiunt, diſtinguunt minorem propoſitionem argumenti, quod ſuperius propoſitum eſt: Atqui ſextum concilium œcumenicum erravit in re, quæ eſt *humani facti*, concedunt min. in re, quæ ſit *juris*, hoc eſt, quæ aut ad fidem aut ad mores pertineat, negant minorem. Eorum auctorum ſolutio ſupponit, generalia concilia poſſe errare in humanis factis, non autem in jure. Nec id mirum eſt, inquiunt; nam quæſtiones *juris* ex Scriptura, ut traditione, hoc eſt, divina revelatione definiuntur; quæſtiones vero *facti* dirimuntur humano tantum judicio, ex hominum relatione: illud vero judicium, ea relatio, errori obnoxii ſunt: *Quamvis* (verba ſunt Bellarmini lib. 1. de Rom. Pontifice cap. 11.) *generale concilium legitimum non poſſit errare (ut neque erravit hoc ſextum in dogmatibus fidei definiendis), tamen errare poteſt in quæſtionibus de facto. Itaque tuto dicere poſſumus hos Patres deceptos ex falſis rumoribus, & non intellectis Honorii epiſtolis, immerito cum hæreticis connumeraſſe Honorium.*

Contra eam ſolutionem ipſe Bellarminus objicit ſibi ſequi privatos, qui erroris in re facti arguunt ſextam generalem ſynodum, & Honorii epiſtolas judicant Catholicas, melius intelligere earum ſenſum, quam Patres ſextæ ſynodi generalis. Reſpondet, nec a ſe, nec ab illis ſcriptoribus melius intelligi, ſed a Joanne IV. Martino I. Agathone & tota ſynodo Romana ſub eodem Martino congregata: ii enim Pontifices (inquit) declararunt nulla unquam erroris labe Romanam Sedem commaculatam fuiſſe; quod quidem non auſi fuiſſent aſſerere, ſi epiſtolis Honorii, cui ſucceſſerant, credidiſ-

diſſent contineri Monothelitarum hæreſim .

Objicit ſibi iterum laudatus Cardinalis , quod Patres ſeptimæ & octavæ generalis ſynodi , eadem ratione intellexerint Honorii epiſtolas , quas eas intellexerant Patres ſextæ ſynodi . Reſpondet , eos Patres per ſe non expendiſſe Honorii epiſtolas , ſed de iis judicaſſe ad examen , & relationem Patrum ſextæ ſynodi , quæ eas per errorem damnaverat.

Quarto. Nonnulli reſpondent , nec interpolata fuiſſe ſextæ ſynodi generalis acta , nec erraſſe ipſam ſynodum , quæ damnavit Honorii epiſtolas . Nam , inquiunt , revera (ut judicavit concilium ſextum) Honorii epiſtolæ hæreſim Monothelitarum continebant in ſenſu obvio , ſeu , in ſenſu , quem præſeferebant epiſtolarum verba . Addunt ex iiſdem litteris conſtare , quod Honorius revera abierit in Monothelitarum errorem : Sed (ajunt illi ſcriptores) ab eo errore immunis erat Petri Cathedra , in qua ſederat Honorius ; nec enim , aut convocato Romano Clero , aut vocatis ad concilium , ut tunc in rebus magni momenti moris erat , pluribus Epiſcopis , Petri Cathedram Honorius conſuluerat , antequam litteras , de quibus agitur , ad Orientales ſcriberet .

Auctores , qui ſic opinantur , ſententiam ſuam ex eo confirmant , quod Summi Pontifices , Theodorus , Martinus , Agatho , qui poſt Honorium & ante ſextam ſynodum Romæ ſederunt , ipſe etiam Leo II. qui in epiſtola ad Imperatorem Conſtantinum ſynodum ſextam confirmavit , conſtanter aſſeruerint , Sedem ſuam ſemper a quovis errore fuiſſe immunem : quod tamen palam profiteri non auſi fuiſsent , ſi Honorius , quem poſt ſextum concilium damnavit Leo Papa II. Clerum ſuum de datis ad Sergium litteris conſuluiſſet .

Sed ut certa ſit ea reſponſio , neceſſe eſt , ut veterum monumentis probetur Honorium Clerum ſuum non conſuluiſſe de litteris , quas ad Sergium ſcripſit ; niſi enim ejuſmodi monumenta proferantur , vix (inquiunt nonnulli) credi poterit , quod laudatus Pontifex non adhibito , quod ordinarie adhiberi ſolebat , ſui cleri conſilio , tanti momenti decretum miſerit ad Sergium Conſtantinopoli promulgandum , ubi Catholici cum Hæreticis manus conſerebant .

Nec , ut probetur hujuſmodi conſilium adhibitum non fuiſſe ab Honorio , ſatis eſt aſſerere , quod Honorius in epiſtolis , de quibus agitur , adhibiti a ſe conſilii non meminerit ; ſiquidem innumeræ ſunt Summorum Pontificum decretales , quæ ſcriptæ non fuerunt inconſulto Clero , quamvis id in iis decretalibus non legatur .

Præterea Romani Pontifices , qui poſt Honorium , ante ſextam ſynodum , ejuſdem Honorii epiſtolas expenderunt , uſi non ſunt ea reſponſione , ut conſulerent famæ ſuæ Sedis , quam (ut ait Leo II. ad Conſtantinum Imperatorem ſcribens , & ſextam generalem ſynodum confirmans) Honorius prophana traditione maculari permiſerat : hoc eſt , non dixerunt , illas epiſtolas ab Honorio inconſulta , cui præerat , Sede conſcriptas fuiſſe ; ſed aliam tentarunt viam , nempe negarunt , contineri in iis epiſtolis Monothelitarum hæreſim ; contenderunt contineri catholicum ſenſum in verbis , ex quibus conſtant ; hincque concluſerunt , immerito eas in ſui erroris patrocinium a Monothelitis detorqueri . Id videre eſt in epiſtola Joannis Papæ IV. a Sirmundo inter Anaſtaſii Bibliothecarii Collectanea edita , in diſputatione Maximi martyris cum Pirrho habita , in Concilio Romano , quod ſub Martino I. celebratum eſt : *Unam voluntatem diximus in Domino* (ſenſus eſt , quem ex Maximo Joannes affixit Honorii epiſtolis) *non divinitatis ejus & humanitatis , ſed ſolius humanitatis . Cum enim Sergius ſcripſiſſet quod quidam duas voluntates in Chriſto contrarias dicerent , diximus , Chriſtum non duas voluntates contrarias habuiſſe , carnis , inquam , & ſpiritus , ſicut nos habemus poſt peccatum , ſed unam tantum , quæ naturaliter humanitatem ejus ſignificabat .*

Romani Pontifices eo jacto fundamento , quod epiſtolæ Honorii Catholicum ſenſum , non autem hæreticum , continerent , conſtanter prædicarunt ſuæ Sedis integritatem , prædeceſſores ſuos nulla unquam erroris labe maculatos fuiſſe : *Conſideret veſtra clementia* (verba ſunt epiſtolæ Agathonis ad Imperatorem Conſtantinum ſcriptæ , & lectæ ſeſſ. 4. ſynodi ſextæ) *quoniam Dominus , & Salvator omnium , cujus fides eſt , qui fidem Petri non defecturam promiſit , confirmare eum fratres ſuos admonuit , quod Apoſtolicos Pontifices meæ exiguitatis prædeceſſores feciſſe ſemper , cunctis eſt agnitum .*

Verum ad nos hæc non pertinent ; hujus enim loci non eſt definire , quænam ex quatuor relatis reſponſionibus verior ſit ; quæcumque enim defendatur , ſtat concluſio , quam contra Lutheranos & Calviniſtas ſtatuimus ; ſeu in iis , quæ fidem , aut mores ſpectant , legitima concilia generalia divinæ eſſe auctoritatis .

Et ſane . 1. Si (ut vult prior ſententia) interpolata ſint acta ſextæ ſynodi , ex iis contra nos deſumi non poteſt argumentum. 2. Si ſint integra , & proſcripſerint tantum Honorii de una , aut duplici voluntate ſilentium , non damnarunt in Honorii epiſtolis hæreſim aliquam , ſed tantum intempeſtivam diſpenſationem , ac Eccleſiæ noxiam œconomiam . 3. Si Honorii epiſtolæ in ſenſu obvio , ſeu , quem verba præſeferunt , contineant hæreſim , ſed quæ conveniat ipſi ſo-

li ,

Digitized by Google

li, non autem cathedræ, quam ſupponitur non conſuluiſſe; nullus eſt error in decreto, quod tum adverſus Honorium, tum contra illius epiſtolas tulit ſexta ſynodus. 4. Si Honorius, habita prius cum ſuo Clero, aut Epiſcopis ad Concilium vocatis deliberatione, litteras ad Sergium ſcripſerit, eæque litteræ ſint (ut voluerunt Joannes IV. Maximus martyr cum Pyrrho agens ab omni contra fidem errore immunes, dicendum erit, ſextam generalem ſynodum incidiſſe in errorem *facti*, non autem in errorem *juris*, de quo ſolo agitur in noſtra concluſione.

Solvitur argumentum petitum ex ſeptimo Concilio Generali.

Objicies. Septimum Concilium generale, quod eſt Nicænum II. definit, pium eſſe cultum, qui ſacris imaginibus exhibetur: e contra vero Concilium Francofordienſe, quod anno 794. habitum eſt, & cui adfuerunt tum legati Romani Pontificis, tum trecenti Occidentales Epiſcopi, damnavit decretum de colendis imaginibus latum in Concilio Nicæno II. Ergo erravit, aut Concilium Nicænum II. aut Concilium Francofordienſe; utrumque tamen eſt univerſale: ergo, &c.

Reſp. 1. Concilium Francofordienſe non eſſe Concilium generale; neque enim ad illud vocati fuerunt Orientales Epiſcopi, aut ipſi eorum aliquis adfuit: e contra vero Concilium Nicænum II. fuit generale; ipſi nimirum non Orientales modo, ſed & Occidentales per Romanæ Eccleſiæ legatos adfuerunt.

Reſp. 2. conc. ant. diſt. conſeq. Ergo erravit Concilium Francofordienſe in quæſtione *facti*, conc. conſeq. in quæſtione *juris*, neg. conſeq. Concilio Francofordienſi viſum fuerat, quod Concilium Nicænum II. definiiſſet, *Sanctorum* imaginibus exhiberi poſſe eumdem cultum, qui debetur Sanctiſſimæ Trinitati: *Allata eſt in medium quæſtio de nova Græcorum ſynodo* (verba ſunt Concilii Francofordienſis cap. 2.) *quam de adorandis imaginibus Conſtantinopoli fecerunt, in qua ſcriptum habebatur, ut qui imagines Sanctorum, ita ut Deificam Trinitatem ſervitio, aut adoratione non impenderent, anathema judicarentur. Quam omnes, qui ſupra, ſanctiſſimi Patres noſtri omnimodis & adorationem, & ſervitium reſpuentes contempſerunt, atque conſentientes condemnaverunt.* Confirmatur reſponſio ex eo, quod ubi ab Occidentalibus intellectus poſtea fuit germanus Nicæni Concilii ſenſus, ipſum omnes Occidentales Eccleſiæ pro œcumenico Concilio receperint, ejuſque definitioni adhæſerint.

Solvitur argumentum petitum ex perſonis, ex quibus conſtant Concilia.

Objicies. Concilia conſtant ex Epiſcopis, qui majori ex parte dilectores ſunt mundi, aut ſaltem quos nemo ſciat, an juſti ſint, vel iniqui: atqui Concilia, quæ Epiſcopis illis conſtant, non ſunt infallibilia. Nam in iis Conciliis non eſt Spiritus ſanctus; neque enim eſt in mundi dilectoribus: ergo, &c.

Reſp. 1. neg. maj. nec enim, niſi temerario eam aſſerunt Heterodoxi. Reſp. 2. data majore, quæ tamen eſt falſiſſima, neg. min. Ad cujus probationem, diſt. ant. In iis Conciliis non eſt Spiritus ſanctus, quantum ad gratiam gratum facientem, conc. ant. quantum ad gratias gratis datas, neg. ant. Gratia gratum faciens, ſeu, quæ juſtificet, non eſt neceſſaria, ut paſtores vera doceant, & vera ſacramenta conferant; ad id quippe ſatis ſunt gratiæ gratis datæ, quæ iis etiam dantur, qui ſunt in ſtatu peccati mortalis.

Inſtabis. Sine fundamento aſſeritur, quod Epiſcopis impiis ad Concilium congregatis adſint gratiæ gratis datæ, quæ neceſſariæ ſunt ad cognoſcendam veritatem, & ad docendos fideles: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia Epiſcopi illi in nomine, hoc eſt, auctoritate Chriſti ad concilia conveniunt; ac proinde ad eos ſpectat hæc Chriſti promiſſio: *Ubi duo, vel tres, &c.* 2. Juſtorum Eccleſia, ſeu, juſtorum, qui in ea ſunt, cœtus Epiſcopis illis impetrat auxilia, quibus indigent ad cognoſcendam, & prædicandam veritatem; quippe id impetrat (ut Auguſtini verbis utar) columbæ gemitus, quod Eccleſiæ corpori neceſſarium eſt: ad eum enim columbæ gemitum ſpectant in primis hæc Chriſti verba: *Quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis: quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* At Eccleſiæ corpori neceſſarium eſt, ut Epiſcopi ad Concilium congregati, veritatem cognoſcant, & cognitam prædicent populis.

ARTICULUS V.

Utrum Concilia ſint Eccleſiæ neceſſaria.

Not. 1. Ex Logicis, neceſſitas eſt duplex, abſoluta, & ſecundum quid. Prior convenit rei, ſine qua finis nullo modo poteſt haberi; poſterior eſt ea, quæ convenit rei, ſine qua finis haberi quidem poteſt, ſed magna cum difficultate.

Not. Concilia conſiderari poſſunt: 1. in genere, ſeu, abſtrahendo, an ſint generalia, aut particularia: 2. in ſpecie, hoc eſt, prout ſunt generalia, aut particularia.

Digitized by Google

Not. 3. Apud' Lutheranos & Calviniſtas Concilia, ſive in genere, ſive in ſpecie conſiderata, non ſunt Eccleſiæ abſolute neceſſaria ad definiendas fidei, aut morum controverſias. Nec mirum, cum in novatorum illorum ſyſtemate, quæcumque concilia errori obnoxia ſint in iis etiam capitibus, quæ ad fidem, aut mores ſpectant; e contra in ſententia Catholicorum, quædam concilia ſunt abſolute neceſſaria ad definiendas fidei, aut morum controverſias, aliquando vero non ſunt abſolute necesſaria; ſed id ſubſequentibus concluſionibus eſt explicandum.

CONCLUSIO 1. Aliqua Concilia ſunt nonnunquam abſolute neceſſaria Eccleſiæ.

Probatur 1. ex Scriptura. Illud eſt nonnunquam abſolute neceſſarium Eccleſiæ, cui Chriſtus pollicitus eſt infallibilitatem: atqui Chriſtus quibuſdam Conciliis pollicitus eſt infallibilitatem; hanc enim ejus ſententiam, Matth. 18. *Ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*, Patres (ut articulo quarto dictum eſt) de Conciliis intellexerunt.

Probatur 2. ex Eccleſiæ praxi. Ea ſiquidem docemur, Eccleſiam ad Concilia quovis ſæculo convenisſe, ut fidei, morum, & diſciplinæ quæſtiones definiret. Apoſtoli Actorum 15. eo medio uſi ſunt, ut ortam Antiochiæ de legalibus litem dirimerent. Ad concilia convenerunt majores noſtri, ut Arium, Macedonium, Neſtorium, Eutychetem, Monothelitas, alioſque veteres, tum hæreticos, tum ſchiſmaticos, tum diſciplinæ eccleſiaſticæ infractores proſcriberent. Ipſi etiam Romani Pontifices (inquit Bellarminus, de Conciliis & Eccleſia lib. 1. cap. 11.) nullam unquam hæreſim novam ſine novo Concilio damnaverant. Verum quod ſemper, & ab omnibus factum eſt, medium eſt ordinarium; ac proinde Eccleſiæ neceſſarium ad eorum definitionem, quæ ad fidem, aut mores, aut diſciplinam ſpectant: *Neceſſe habuimus* (inquit Cyprianus ad Stephanum Papam ſcribens) *convenientibus in unum pluribus ſacerdotibus, cogere & celebrare Concilium*.

CONCLUSIO 2. Cum plures, ac inſignes Eccleſiæ errore aut ſchiſmate non laborant, concilia generalia non ſunt ſimpliciter neceſſaria.

Probatur 1. Illud non eſt ſimpliciter neceſſarium Eccleſiæ, ſine quo & hæreſes, & ſchiſmata extingui poſsunt: atqui ſine Conciliis generalibus, in caſu, de quo eſt quæſtio, & hæreſes, & ſchiſmata extingui poſſunt. Siquidem, quæ tribus prioribus ſæculis exortæ ſunt hæreſes, Menandri, Ebionis, Cerinthi, Nicolaitarum, Valentini, Cerdonis, Marcionis, Marci, Tatiani, & plures aliæ abſque Conciliorum, etiam provincialium, ope extinctæ ſunt; neque enim Euſebius, qui in ſua Eccleſiæ hiſtoria illarum novitatum meminit, refert aliquam Epiſcoporum ſynodum, in qua damnatæ fuerint.

Extinctum eſt pariter conflatum a Montano ſchiſma, labente ſecundo ſæculo, ſine Conciliorum, ſaltem generalium, auxilio; quippe nonnulli tantum in Aſia Epiſcopi ad ſynodos coacti, Montanum damnarunt, reſtitueruntque Eccleſiis pacem: *Nam*, inquit Euſebius. lib. 5. hiſt. cap. 16. *cum fideles, qui in Aſia erant, ſæpius & in plurimis Aſiæ locis conveniſſent, novamque illam doctrinam examinaſſent, & prophanam, atque impiam judicaſſent: damnata hæreſi, ipſi ab Eccleſia & & fidelium communione expulſi ſunt*.

Eadem ratione, ſeu, abſquo Concilio generali, ſed ſolis particularibus ſynodis, quæ Romæ, & in provinciis celebratæ ſunt, itum eſt obviam Novatiano ſchiſmati: *Cum Romæ* (ait Euſeb. hiſt. lib. 6. cap. 43.) *congregata eſſet ſynodus, in qua ſexaginta quidem Epiſcopi, presbyteri vero ac diaconi multo plures convenerunt, cumque in provinciis Antiſtites, quid agendum eſſet, ſinguli conſultaſſent, hujuſmodi decretum cunctis promulgatum eſt*.

Probatur 2. Ubi poſt datam Eccleſiis pacem liberum fuit Epiſcopis ad ſynodos convenire, ad eas non convenerunt quoties exortæ ſunt hæreſes novæ; ſatis eis fuit, aut doctorum calamo, aut lato ab Epiſcopis in diœceſibus decreto, aut provincialium Conciliorum ſententia hæreticos compeſcere, aut eis objicere orbis catholici conſenſum.

Et quidem. *Primo*, nulla contra Vigilantium coacta fuit ſynodus: obſtruxit illius ora Eccleſiæ Romanæ, cæterarumque Eccleſiarum per orbem diffuſarum conſenſus: obſtruxit etiam Hieronymus; *Male ergo* (inquit adverſus novatorem illum diſputans) *facit Romanus Epiſcopus, qui ſuper mortuorum hominum Petri & Pauli, ſecundum nos oſſa veneranda, ſecundum te, vilem pulviſculum, offert Domino ſacrificia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria; & non ſolum unius urbis, ſed totius orbis errant Epiſcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur baſilicas mortuorum*.

Secundo. Origeniſtæ ſat intellecti ſunt damnati, ubi Romanus Pontifex, aliique non pauci Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopi in eos tulere ſententiam: *Non valet apud eos* (Origenis defenſores) *ſuper Origenis damnatione, Epiſcoporum auctoritas. Quid facient epiſtola Theophili Epiſcopi? Quia Papa Anaſtaſii in toto orbe hæreticum perſequentes?* Verba ſunt Hieronymi in Apologia adverſus Ruffinum.

Tertio. Pelagianis poſcentibus, ſynodum œcumenicam in qua expenderetur eorum doctrina, reſponſum eſt ab Auguſtino, id non fuiſſe neceſsarium; quod quidem ex eo con-

confirmavit S. Doctor, quod abſque ſynodis plures antiquiores hæreſes extinctæ fuiſſent: *Aut vero* (ait Auguſtinus lib. 4. ad Bonifacium cap. ult.) *congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur: quaſi nulla hæreſis aliquando ſine ſynodi congregatione damnata ſit. Cum potius rariſſimæ inveniantur, propter quas damnandas neceſſitas talis extiterit..... Hanc gloriam captare intelligitur*, Pelagianorum ſuperbia, *ut propter illos Orientis & Occidentis ſynodus congregetur*.

Quæres, quandonam ultimo damnatæ intelligantur novitates, quæ aliquorum tantum Epiſcoporum, aut ſynodorum provincialium decretis proſcriptæ ſunt.

Reſp. id contingere, cum illorum Epiſcoporum, illarum ſynodorum decretis aliæ orbis Eccleſiæ Catholicæ, licet ad ſynodum non coactæ, ſubſcribunt. Nec mirum, nec enim minus infallibilis eſt Eccleſia per totum orbem diffuſa, quam cum coacta eſt ad univerſalem ſynodum: *Ipſum orbem circumſpicite* (ait Baſilius epiſt. 72. de Eunomianis agens) *& videte, quam modica ſit ea portio, quæ morbo laborat; reliqua vero univerſa Eccleſia, quæ ab orbis finibus uſque ad fines Evangelium recipit, ſanam hanc & incorruptam doctrinam ſectetur*.

Eo principio ſape uſus eſt Auguſtinus contra Pelagianos agens: *Quid adhuc* (inquit lib. 2. operis ultim. contra Julianum) *quæris examen, quod apud Apoſtolicam ſedem jam factum eſt? quod denique jam factum eſt in Epiſcopali judicio Palæſtino? Ergo hæreſis ab Epiſcopis non adhuc examinanda, ſed coercenda eſt poteſtatibus Chriſtianis*. Sermone 2. de verbis Apoſtoli, Africanæ & Romanæ Eccleſiæ judicium, cui ne vel minima orbis Eccleſia contradixiſſet, ita laudat, ut contendat, alia ſynodo opus non fuiſse ad proſcribendum Pelagianorum errorem: *Jam enim*, ait, *de hac cauſſa duo concilia miſſa ſunt ad Sedem Apoſtolicam, inde etiam reſcripta venerunt. Cauſſa finita eſt: utinam aliquando finiatur error*.

CONCLUSIO 3. Quando plures inſignes Eccleſiæ laborant aut errore, aut ſchiſmate, opus eſt Concilio generali, quo aut veritas Catholica definiatur, aut tollatur ſchiſmatis occaſio.

Probatur 1. auctoritate S. Auguſtini. Licet S. Doctor Pelagianis Concilium generale petentibus ſæpe reſponderit, neceſſarium non fuiſſe illud Concilium, ut eorum dogma de impietate convinceretur: aſſerit tamen, neceſſarium aliquando fuiſſe propter alias hæreſes: *Cum potius* (inquit lib. 4. ad Bonifacium cap. 12.) *rariſſimæ*, hæreſes, *inveniantur, propter quas damnandas neceſſitas talis* (convocandi generalem ſynodum) *extiterit*. Lib. 2. de Bapt. cap. 4. ſcribit, neceſſarium fuiſſe generale Concilium, ut quæſtio de hæreticorum baptiſmate dirimeretur; addit, de eo baptiſmate in utramque partem Epiſcopos diſceptare potuiſſe ſalva pace Eccleſiæ Catholicæ, donec *plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrime ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur*.

Si quis quærat, cur adverſus Pelagianos, ex Auguſtino neceſsaria non fuerit generalis ſynodus; fuerit vero, ex eodem Auguſtino, neceſſaria adverſus rebaptizantes, & adverſus quaſdam hæreſes, v. g. Arianam; non alia reddi poteſt ratio, quam quod, ubi Pelagianorum hæreſis primum prodiit, paucorum eſset hominum; e contra vero Ariana a primis ſuis exordiis plures, & quidem inſigniorum Eccleſiarum, Epiſcopos patronos habuerit. Idem dici debet de rebaptizantibus; plures nimirum Eccleſiæ, tum in Oriente, tum in Africa contendebant, irritum eſſe datum ab hæreticis baptiſma: *Quæſtionis hujus obſcuritas* (inquit Auguſtinus lib. 1. de Bapt. contra Donatiſtas cap. 7.) *prioribus Eccleſiæ temporibus ante ſchiſma Donati, magnos viros, & magna caritate præditos patres, Epiſcopos ita inter ſe compulit, ſalva pace, diſceptare & fluctuare, ut diu Conciliorum in ſuis quibuſque regionibus diverſa ſtatuta mutaverint*.

Probatur 2. auctoritate Leonis Magni. Poſtulavit S. Papa ab Imperatore Theodoſio ſynodum generalem, quam Eutychianæ impietati opponeret: *Si pietas veſtra*, inquit epiſt. 12. *ſuggeſtioni, ac ſupplicationi noſtræ dignetur annuere, ut intra Italiam habere jubeatis Epiſcopale Concilium, cito, auxiliante Deo, poterunt omnia ſcandala, quæ in perturbatione Eccleſiæ ſunt commota, reſecari*. Epiſtola 43. laudat Martianum Imperatorem, quod generale Concilium a ſe poſtulatum, etiam ipſe judicarit neceſsarium ad tollendum ſcandalum, quod in prædatoria ſynodo Epheſina, Euthchiani erroris occaſione, Eccleſiæ Catholicæ datum fuerat a Dioſcoro.

Probatur 3. ex Eccleſiæ praxi. Eccleſia non aliis temporibus celebravit generalia concilia, quam cum plures & inſignes Eccleſiæ errore, aut ſchiſmate laborarunt; idque ſingula Eccleſiæ ſæcula percurrenti facile patebit: Ergo iis in circumſtantiis Eccleſia judicavit concilia generalia eſse neceſsaria ad profligandum natum errorem, & reddendam Eccleſiis pacem.

Confirmantur, quæ hucuſque dicta ſunt, ex Bulla indictionis Sacri Concilii Tridentini, ubi Paulus Papa III. ſic loquitur: *Deinde animo repetentes, majores noſtros ſapientia admirabili & ſanctitate præditos, ſæpe in ſummis Chriſtianæ Reipublicæ periculis, remedium optimum, atque opportuniſſimum, œcumenica Concilia, & Epiſcoporum generales conventus adhibuiſſe, ipſi quoque animum*

mum ad generale habendum Concilium adjecimus

Quæres, quænam ſint cauſſæ præcipuæ, propter quas Concilia generalia celebrari debent?

Reſp. cauſsas, de quibus agitur, ad ſequentes a Bellarmino reduci. Prima, eſt hæreſis nova, non quæcumque tamen (ut jam ſuperius obſervatum eſt) ſed quæ, cum a pluribus propugnetur, ſerpit ut cancer, ſuoque veneno poteſt inficere populos: Ejus generis fuerunt hæreſes Arii, Macedonii, Neſtorii, Eutychetis, Menothelitarum, Iconomachorum, Lutheri, Calvini, & aliorum.

Secunda, eſt ſchiſma inter duos, qui de Romano Pontificatu contendunt. Eam ob cauſſam habita ſunt Concilia temporibus Cornelii, Damaſi, Symmachi, Innocentii II. Alexandri III. Gregorii XII. Benedicti XIII. Nimirum in ea Eccleſiarum calamitate nullum eſt Concilio potentius remedium, nec aliud veteres adhibuerunt.

Tertia, eſt reſiſtentia communi hoſti totius Eccleſiæ: hoc eſt, cum eundum eſt obviam paganis, & aliis infidelibus bellum in Chriſtianos moventibus. Ob eum finem celebrata ſunt Concilia ab Urbano II. Calixto II. Eugenio III. aliiſque Pontificibus, qui fideles vocarunt ad bellum Saracenis inferendum.

Quarta, eſt (inquit idem Bellarminus) ſuſpicio hæreſis in privata perſona Romani Pontificis, vel (ſi accideret) tyrannidis incorrigibilis; tunc enim deberet congregari generalis Synodus, vel ad deponendum Pontificem, ſi inveniretur hæreticus, vel certe ad eum admonendum, ſi in minoribus videretur incorrigibilis; nam (ut dicitur in octava ſynodo actione ult. can. 21.) debent generalia Concilia cognoſcere controverſias circa Romanum Pontificem exortas.

Quinta, eſt dubitatio de electione Romani Pontificis. Si enim Cardinales non poſſent, aut non vellent Pontificem creare, aut ſi omnes ſimul perirent, aut aliunde fieret vere dubium, ad quos pertineret ejuſmodi electio, ad Concilium generale ſpectaret decernere de electione Romani Pontificis: quamquam non eſt veriſimile id aliquando eventurum.

Sexta denique cauſſa eſt reformatio generalis abuſuum & vitiorum, quæ in Eccleſiam irrepſerint. Hinc videmus, omnia fere generalia Concilia Canones ediddiſſe de reformatione. Hactenus laudatus Scriptor.

Objicies. Celebratio Concilii generalis paſtores avellit ab Eccleſiis, quibus præpoſiti ſunt: fieri non poteſt ſine magnis Eccleſiarum ſumptibus: ergo tantum abeſt, ut Concilia generalia ſint neceſſaria, quin potius nocere videantur.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia damnum, quod Eccleſiis particularibus inferri videtur, abunde compenſatur publico bono, quod totum Eccleſiæ corpus, ipſæ etiam particulares Eccleſiæ ex generalis ſynodi celebratione percipiunt. Unde ſacri Canones, cum loquuntur de reſidentiæ lege, excipiunt caſum de celebratione Concilii.

CAPUT II.

De Conciliis generalibus in ſpecie.

Not. Concilia generalia hucuſque celebrata, ſunt novemdecim; Nicænum I. Conſtantinopolitanum I. Epheſinum I. Chalcedonenſe, Conſtantinopolitanum II. Conſtantinopolitanum III. Nicænum II. Conſtantinopolitanum IV. Lateranenſe I. Lateranenſe II. Lateranenſe III. Lateranenſe IV. Lugdunenſe I. Lugdunenſe II. Viennenſe, Conſtantienſe, Baſileenſe, ſaltem quoad aliquas ſeſſiones, Florentinum, Tridentinum. Quæ in iis ſunt præcipua capita, tum ad fidem, tum ad diſciplinam ſpectantia, in gratiam theologiæ candidatorum hic inſeremus.

ARTICULUS I.

De Concilio Nicæno I.

Not. 1. De priore Concilio Nicæno quæremus; 1. quo Chriſti anno celebratum fuerit, & quot ad ipſum Epiſcopi convenerint: 2. quid illi celebrando cauſſæ fuerit: 3. quid in eo fuerit definitum: 4. quot ediderit Canones: 5. a quo fuerit convocatum: 6. quis ipſi præfuerit: 7. quam olim, & his etiam temporibus habeat auctoritatem.

Not. 2. De his, quæ ad hujuſce Concilii convocationem præſidentiam, & auctoritatem pertinent, nihil hic dicemus; quippe ſat, ſuperque de iis actum eſt iis locis, ubi de Conciliorum generalium convocatione, præſide, & infallibilitate ſermonem habuimus.

§. I. *De tempore, & Epiſcopis Concilii Nicæni I.*

CONCLUSIO 1. Nicænum primum Concilium celebratum eſt Nicææ in Bythinia anno Chriſti 325. Sylveſtri Papæ anno 12.

Probatur. Concilium Chalcedonenſe actione 2. teſtatur, primam Nicænam ſynodum habitam fuiſſe ſub conſulatu Paulini & Juliani: atqui Paulini & Juliani conſulatus incidit in annum 325. Idem aſſeritur a Socrate, qui hiſt. lib. 1. cap. 9. ſic loquitur: *Coactum eſt Paulino & Juliano conſulibus 11. Kalend. Junii.* Concilium Chalcedonenſe ſignat diem 23. Julii, ſed id forte accidit, quod Socrates Concilii initium, Con-

cilium vero Chalcedonenſe alicujus actionis poſtea habitæ reſpectum habuerit.

Objicies 1. Chronicon Euſebii aſſerit, Concilium Nicænum I. habitum fuiſſe anno imperii Conſtantini Magni 15. is vero Conſtantini annus incidit in annum Chriſti 320.

Reſp. emendari debere eo in capite Euſebii Chronicon.

Objicies 2. Sozomenus hiſt. lib. 1. cap. 26. ſcribit, Concilium Nicænum I. celebratum fuiſſe ſub Julio Papa: ergo celebratum non eſt ſub Sylveſtro, ut in concluſione dictum eſt.

Reſp. eo in capite Sozomenum erraſse; nempe alii omnes hiſtorici ſcribunt ſub Sylveſtro habitum fuiſſe illud Concilium. Sozomeni errori locum dedit Julii epiſtola, cujus Athanaſius meminit Apolog. 2. & in qua ſic Julius loquitur: *Noſtri presbyteri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipſius recta fide conteſtabantur.* Sozomenus cenſuit, hæc verba: *Noſtri presbyteri*, intelligi debere de presbyteris a Julio miſſis, cum e contra intelligi debeant de presbyteris Eccleſiæ Romanæ, quos Sylveſter miſerat.

CONCLUSIO 2. Trecenti & octodecim Epiſcopi celebrarant Nicænum I. Concilium.

Probatur 1. Athanaſius tum in epiſtola ad Jovinianum Imperatorem, tum in diſputatione adverſus Arium, aſſerit, trecentos decem & octo Epiſcopos interfuiſse Nicanæ ſynodo. 2. Quotieſcumque in veterum ſcriptis laudatur Concilium Nicænum I. ſemper Patres 318. recenſentur.

Objicies 1. Euſebius recenſens Epiſcopos, qui ad Nicænum I. Concilium convenerunt, dicit, eos fuiſſe ducentos quinquaginta & amplius. 2. In Epiſtola Euſtathii Antiocheni, qui ſynodo interfuit, quam recitat Theodoretus hiſt. libro 1. cap. 8. legitur, Epiſcopos 270. adfuiſſe Nicæno Concilio.

Reſpondet Baronius, utrumque illum locum eſſe emendandum, confirmatque ex eo, quod Socrates lib. 1. cap. 5. laudata Euſebii verba recitans, legat, Epiſcopos pluſquam trecentos Nicææ ad Concilium conveniſſe.

§. II. *De cauſſa Nicæni I. Concilii.*

CONCLUSIO. Non una fuit, ſed multiplex cauſſa celebrandi Nicænum I. Concilium.

Probatur enumeratione. *Primo*, habita eſt Nicæna I. ſynodus contra Arium: *ſecundo*, contra Quartodecimanos: *tertio*, contra Meletianos.

Quæres 1. quis fuerit Arius ille, contra quem habitum eſt Nicænum I. Concilium: quem errorem docuerit: quem ſenſerit impugnatorem.

Reſp. ad 1. Arium fuiſſe presbyterum Alexandrinum. Is (inquit Theodoretus hiſt. libr. 1. cap. 1.) invidiæ ſtimulis agitatus, quod poſt Achillæ obitum Eccleſiæ Alexandrinæ regimini, quod ambierat, præfectus fuiſset Alexander, cum S. Præſulis mores criminari non poſſet, illius de Trinitate doctrinam aggredi inſtituit.

Reſp. ad 3. Arium adverſus Verbi divinitatem pugnaſſe. Scilicet contendebat, ipſum non eſſe ejuſdem ſubſtantiæ cum æterno Patre, ſed eſſe meram creaturam, quam Pater ante ceteras quidem, ſed tamen in tempore, eduxiſſet ex nihilo; *Deus* (verba ſunt epiſtolæ Concilii Alexandrini, Arii hæreſim referentis) *non ſemper pater fuit, ſed fuit aliquando tempus, quo Deus non erat pater. Verbum non ſemper fuit, ſed factum ex non exiſtente. Deus enim exiſtens, eum qui non erat, ex non exiſtente fecit: quapropter fuit aliquando tempus, quando non erat; eſt enim filius creatura & factura. Neque autem ſecundum eſſentiam Patri conſimilis, neque verum, & ſecundum naturam Patris Verbum; nec vera illius Sapientia, ſed abuſive Verbum & Sapientia eſt factus, & ipſo per proprium Dei Verbum & Sapientiam, quæ in Deo eſt, per quam Deus & omnia, & ipſum fecit.*

Reſp. ad 3. Alexandrum Epiſcopum Alexandrinum, & Athanaſium illius diaconum, præcipuos fuiſſe Arianæ impietatis impugnatores. Prior, cum perſpexiſset, errorem ſeptuaginta virgines Deo ſacras, ſeptem presbyteros & duodecim diaconos infeciſſe, blandis cohortationibus, ait Theodoretus lib. 1. cap. 1. virum ab ea mente deducere ſtudit: Sed ille magis in dies turbare privatas domos, ipſos etiam Eccleſiæ Paſtores in errorem inducere non ſemel tentavit. Alexander periculi magnitudine commotus, coacta centum Epiſcoporum ſynodo, adverſus Arium ejuſque ſequaces tulit anathematis decretum. Eo anathemate percuſſus Arius confugit ad Euſebium Nicomedienſem Epiſcopum, qui (ut narrat Sozomenus lib. 1. cap. 7.) coacto in Bithinia aliquot Epiſcoporum Concilio, Arium recipi juſſit in Eccleſiæ communionem. Alexander, ut tanto malo iret obviam, dedit ad Conſtantinum Imperatorem litteras, quibus eum obteſtatus eſt, ut natum nuper incendium ſua auctoritate extingueret. Princeps Oſium Epiſcopum Cordubenſem miſit Alexandriam, ut res æquiſſime componeret; ſed cum malum in dies ſerperet, de ſacerdotum conſilio, inquit Rufinus, ex toto orbe Epiſcopos in Nicæam Bythiniæ urbem accerſivit, diſpoſitis ad itinera vehiculis.

Quæres 2. quid docerent Quartodecimani, contra quos coacta fuit generalis prima ſynodus.

Reſp. in eo poſitum fuiſse Quartodecimanorum errorem, quod contenderent, Paſcha cum Judæis celebrari debere Luna 14. menſis Martii, in quamcumque hebdomadæ diem incideret. Tenebantur eo errore plures ex Eccleſiis Chriſtianis, quæ erant in Syria, Cilicia, Meſo-

Meſopotamia; contraria vero praxis apud plures alias Orientis Eccleſias, & apud omnes Occidentales jam ab Apoſtolorum temporibus obtinuerat.

Quæres 3. quis eſſet Meletius, de quo actum eſt in Concilio Nicæno; quid ipſe antea peccaſſet?

Reſp. Meletium Epiſcopatum in Ægypto geſſiſſe, ſed multis convictum criminibus (ait Athanaſius in ſecunda apologia) ac potiſſimum, quod idolis ſacrificaſſet, ab Epiſcopatu dejectus eſt a S. Petro Epiſcopo Alexandrino in plurium Epiſcoporum conventu. Is vero rem indigniſſime ferens, Petrum, ejuſque ſucceſſores Achilam & Alexandrum probris, & criminationibus laceravit, multos per Ægypti civitates creavit Epiſcopos, presbyteros, diaconos; ac proinde Eccleſiam peſſimo laceraverat ſchiſmate.

§. II. *Quid definitum fuerit in Concilio Nicæno I.*

CONCLUSIO. In priore Concilio Nicæno damnata fuit: 1. Arii impietas: 2. determinata eſt dies, qua Paſcha ubique terrarum celebrari deberet; 3. Meletii, ac ordinatorum ab eo miniſtrorum cauſſa definita eſt.

Probatur prior concluſionis pars referendo Concilii acta. In ſynodo recitata ſunt impia Arii dogmata, quæ (ut refert Athanaſius Orat. 1. contra Arianos) Epiſcopi, obſtructis etiam auribus, execrati ſunt.

Lectæ ſunt pariter (Theodorete teſte hiſt. lib. 1. cap. 6.) Euſebii Nicomedienſis litteræ, atque, ut blaſphemiarum plenæ, tota ſpectante ſynodo, conſciſsæ ſunt.

Prolata ſunt deinde Alexandrini ſub Alexandro Concilii acta; lectus pariter fuit Arii liber, quem Thaleiam, hoc eſt, convivium & crapulam vocarat, tum impio errori, ac illius auctori anathema dictum eſt.

Communi omnium ſuffragio aſſerta fuit Verbi divinitas, definitumque fuit, Dei filium eſſe Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; Omouſios, hoc eſt, conſubſtantialis Patri pronunciatur; ac tandem edita fuit fidei formula, ſeu ſymbolum, cui omnes ſubſcribere tenerentur: illud vero ſymbolum, eam formulam legere eſt apud Athanaſium in epiſtola ad Solitarios, apud Hilarium libro de ſynodis, apud Socratem hiſt. lib. 1. cap. 5.

Probatur altera concluſionis pars ex litteris Conſtantini ad Eccleſias, ubi hæc habentur: *Viſum eſt communi omnium judicio ſacratiſſimum Paſchatis feſtum, uno eodemque die celebrandum eſſe; neque enim in re tam ſancta, & ſollemni ulla diſſenſio debet exiſtere.* Apud Socratem & Sozomenum extant prolixæ epiſtolæ, quas de ea Concilii definitione Conſtantinus Imperator ad omnes orbis Eccleſias conſcripſit.

Probatur tertia concluſionis pars. Scribit Theodoretus hiſt. lib. 1. cap. 9. ſacram ſynodum ſtatuiſſe, 1. ut Meletius, nudo Epiſcopi nomine retento, ſine functionibus ullis Lycum, ubi fuerat Epiſcopus, incoleret: 2. ut qui ab eo ſacris initiati fuerant, Alexandrino Epiſcopo ſubjacerent: 3. ut aliis Eccleſiarum miniſtris poſtponerentur. Idem quoque videre eſt in epiſtola ſynodica Concilii ad Alexandrinam Eccleſiam, quæ a Socrate refertur hiſt. lib. 1. cap. 6.

§. IV. *An omnes, qui Nicænæ ſynodo adfuerant, ipſi ſubſcripſerint.*

Not. Non eſt dubium, quin ſubſcripſerint ſynodo, quotquot ei adfuerant Epiſcopi Catholici, ſed quæſtio eſt de Arianis; quippe Socrates lib. 1. cap. 5. aſſerit, revera non ſubſcripſiſſe omnes Arianos.

CONCLUSIO. Fidei formulæ a Concilio Nicæno editæ ſubſcripſerunt omnes, quotquot aderant, Epiſcopi Ariani.

Probatur 1. Omnium Arianorum Epiſcoporum nomina leguntur inter Epiſcoporum ſubſcriptiones. 2. Athanaſius in decretis ſynodi Nicænæ contra hæreſin Arianam, hæc habet: *Epiſcopi igitur ſublatis Euſebianorum vocabulis, formulam ſanæ fidei conceperunt, omnibuſque ſubſcribentibus, ſubſcripſerunt & ipſi Euſebiani, ſubſtantiam & conſubſtantialitatem approbantes; Deique filium nullo modo facturam, aut creaturam eſſe, ſed fetum, verbumque ex patris ſubſtantia.* Quodque majoris admirationis eſt; *Euſebius ex Cæſarea Palæſtinus, cum pridie abnegaſſet, in eamdem ſententiam tamen poſtridie ſubſcripſit.*

Objicies 1. Theodoretus negat, Secundum a Ptolemaide ſubſcripſiſse fidei formulæ. 2. Socrates hiſt. lib. 1. cap. 5. hæc ſcribit: *Hanc fidem approbaverunt trecenti decem & octo Epiſcopi, omneſque eidem ſubſcripſerunt, quinque ſolum exceptis, qui hanc vocem Omouſion repudiarunt, Euſebio videlicet Nicomediæ Epiſcopo, Theognide Nicææ, Mari Chalcedonis, Theonea Marmaricæ, Secundo Ptolemaides:* ergo omnes Ariani Epiſcopi non ſubſcripſerant fidei formulæ a Concilio Nicæno editæ.

Reſp. diſt. conſeq. Ergo omnes Ariani non ſubſcripſerunt eodem tempore, conc. conſeq. diverſo tempore, neg. conſeq. Cum ſcripta eſt fidei regula, tunc id accidit, quod narrat Socrates, hoc eſt, ſubſcriptionem negarunt Euſebius Nicomedienſis & alii quatuor; ſed ubi lata fuit in eos depoſitionis ſententia, tunc palinodiam recantantes, oblato Nicænis Patribus pœnitentiæ libello, in ſuas ſedes reſtituti ſunt.

Confirmatur reſponſio 1. ex Athanaſio, qui (ut jam obſervatum eſt) affirmat, omnes omnino Epiſcopos ſubſcripſiſſe editæ a Concilio fidei formulæ: 2. ex Sozomeno, qui

Digitized by Google

lib. 1. c. 28. expreſse aſserit, Euſebium, Theognidem, & Secundum *approbaſſe formulam fidei a Concilio compoſitam*: 3. ex ipſo Socrate hiſt. lib. 1. c. 10.

Quæres, an Arius ipſe editæ a ſynodo fidei formulæ ſubſcripſerit.

Reſpondet Hieronymus, Arium ſubſcripſiſſe fidei formulæ a concilio editæ; hæc enim habet in dialogo adverſus Luciferianos: *Suſceptus eſt, caput horum, & cauſſa malorum, Arius presbyter*: quærenti autem Luciferiano, unde probari poſſet Epiſcopos Arianos, & ipſum Arium a ſacra ſynodo fuiſse ſuſceptos, ſic idem Hieronymus reſpondet: *Superſunt adhuc homines, qui illi ſynodo interfuerunt.*

Illi Hieronymi reſponſo adverſantur 1. quæ ſcribit Socrates, ſcilicet a Concilio dictum fuiſſe anathema, tum errori, quem Arius docuerat, tum ipſi etiam Ario: *Quinque tantum reperti ſunt, qui illam amplecti nollent.... Vocem igitur* Conſubſtantialis, *plurimis cavillis, ac dicteriis inſectati, Arii depoſitioni ſubſcribere noluerunt.* Verba ſunt Socratis hiſt. lib. 1. cap. 8.

Adverſatur 2. idem Socrates, qui loco mox laudato ſic loquitur: *Quam ob cauſſam ſynodus quidem Nicæna Arium & omnes, qui cum eo ſentiebant, anathemate percuſſit, adjecto inſuper, ne Alexandriam ei ingredi liceret. Imperator vero, tum Arium ipſum, tum Euſebium, ac Theognim exſilio mulctavit.*

Adverſatur 3. Athanaſii factum, qui quinquennio poſt Concilium, juſsus ab Imperatore ut Arium, qui fingens ſe adhærere Nicænæ fidei, eum deceperat, in communionem reciperet, ad id nuſquam adduci potuit; ut patet ex Socrate hiſtor. libro 1. cap. 20.

§. V. *De Canonibus Nicænis.*

Not. De Canonibus Nicænis quæri poteſt: 1. quantus ſit eorum numerus: 2. qua in authoritate fuerint ſemper: 3. quiſnam ſit germanus eorum ſenſus.

De numero, & auctoritate Canonum Nicænorum.

CONCLUSIO 1. Nec plus, nec minus, quam viginti editi ſunt Canones a Concilio Nicæno I.

Probatur 1. Nec plus, nec minus quam viginti Canones Nicænos recenſent editæ ad hoc uſque ſæculum collectiones. 2. Nullo argumento, quod alicujus ſit momenti, oſtendi poteſt, Canones, qui vulgo dicuntur Arabici, ſeu ex Græco in linguam Arabicam verſi, editos fuiſſe a Concilio Nicæno 1.

Objicies 1. Epiſcopi Africani poſtularunt a Bonifacio Papa Canones Nicænos; non poſtularunt vero viginti, quos ex omnium ſententia conſtabat editos fuiſſe a Nicænis Patribus, quippe eos jam acceperant a Cyrillo Alexandrino, & Attico Conſtantinopolitano miſſos: ergo ſuppoſuerunt, alios præter viginti, de quibus agitur, editos fuiſse a Niceno I. Concilio.

Reſp. diſt. maj. Poſtularunt Nicænos Canones a Bonifacio Papa laudatos in cauſsa Appiarii Presbyteri Africani, conc. maj. veros Nicænos Canones, neg. maj. Canonem Sardicenſem pro Nicæno Canone laudarat Bonifacius, ut latam a ſe pro Appiario in Africanis Conciliis damnato ſententiam tueretur. Conteſtati ſunt Africani, eum Canonem non eſse Nicænum, probaruntque ex eo, quod nec in exemplari, quod ex ipſo Concilio Nicæno Cecilianus Epiſcopus Carthaginienſis Carthaginem detulerat, nec in aliis exemplaribus, quæ ad ipſos Africanos Cyrillus Alexandrinus, & Atticus Conſtantinopolitanus miſerant, reperiretur.

Objicies 2. Summi Pontifices nonnumquam laudant Canones tamquam Nicænos, qui tamen non ſunt inter viginti, qui in collectione Dionyſiana reperiuntur: ergo pluſquam viginti editi ſunt ab ipſo Nicæno I. Concilio.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Nam 1. Bonifacius Canonem Sardicenſem de appellationibus pro Nicæno laudavit, eo quod tum Nicæni, tum Sardicenſes Canones uno tenore deſcripti eſſent in Codice Romano. 2. Alii Summi Pontifices aliquando pro Nicænis laudarunt Canones in conciliis poſterioribus editos, eo quod qui poſtea editi ſunt Canones, reducantur ad Nicænos tamquam primarios totius Eccleſiaſticæ diſciplinæ fontes.

Objicies 3. Turrianus e Societate Jeſu ſcribit, octoginta Canones Arabicos, Pio IV. Pontifice Maximo, ex codice Alexandrini Patriarchæ deſcriptos fuiſse a patre Joanne Baptiſta, quem Societatis Præpoſitus generalis in Ægyptum miſerat. In iis autem Canonibus Arabicis reperiuntur tum viginti, qui in antiquis Nicænorum Canonum collectionibus leguntur, tum plures alii, quos Romani Pontifices ſub Nicænorum Canonum nomine in ſuis epiſtolis laudarunt: ergo pluſquam viginti Canones editi ſunt in Concilio Nicæno I.

Reſp. Conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia codex Alexandrinus, ex quo deſcripti ſunt Arabici Canones, erat collectio Canonum non ab uno tantum Concilio, ſed a pluribus editorum: facta vero fuerat ea collectio, aut ab Epiſcopis Alexandrinis, aut a privatis quibuſdam ad frequentiorem Eccleſiæ Alexandrinæ praxim.

CONCLUSIO 2. Nicæni Canones ſummo ſemper ubique fuerunt in pretio.

Probatur. OEcumenicæ ſynodi (ut paſſim videre eſt apud Socratem, Sozomenum, Theodoretum) profeſsæ ſunt, ſe Nicæni Ca-

Digitized by Google

nonibus inhærere. Eoſdem Canones tamquam totius eccleſiaſticæ diſciplinæ arcem laudarunt in ſuis epiſtolis decretalibus Romani Pontifices, eorumque auctoritate uſi ſunt, ut irrita facerent, quæ in poſterioribus nonnullis Conciliis, Conſtantinopolitano I. v. g. & Chalcedonenſi, contra eccleſiarum jura tentata fuerunt.

Explicantur Nicæni Canones.

Canon I.

Prior Nicænus Canon jubet 1. ut ii, qui aut propter languorem a medicis, aut per vim a barbaris evirati fuerint, in Clero permaneant, ſi ante abſciſſionem eſsent Clerici, ſi autem laici ad Clerum promoveri poſſint: jubet 2. ut ii, qui ſeipſos evirarunt, a Clero dejiciantur, ſi ſint Clerici; nec unquam, ſi ſint laici, ad ipſum promoveantur.

Origenis factum, qui ſeipſum abſciderat, ut ſine ſuſpicione Scripturam mulieres doceret, ſectæ Valeſianorum, qui, Auguſtino teſte, quoſvis advenas violenter exſecabant, Canoni, de quo agitur, occaſionem præbuit.

Licet laudatus Canon eorum non meminerit, qui ſeipſos etiam propter languorem abſciderint, eo tamen comprehenduntur, hoc eſt, iis tantum clericatum indulget, qui propter languorem, alia, non propria manu evirati fuerint.

Canon II.

Alter Nicæni Concilii Canon vetat neophytorum, hoc eſt, non ita pridem baptizatorum hominum ordinationem. Nititur vero laudatus Canon Apoſtoli auctoritate: *Non neophytum*, inquit, *ne in ſuperbiam elatus, in judicium incidat diaboli, &c.* Non eſt tamen divini juris, ſed Eccleſiaſtici tantum; unde nonnunquam, aut in eo diſpenſatum eſt propter Eccleſiæ utilitatem, ut in Ambroſio, aut tolerata eſt contraria praxis, quam invexit in Eccleſiam Epiſcoporum incuria.

Canon expreſſe tantum loquitur de neophytis ex gentilitate; ſed rationes, quibus nititur, cum extendunt ad quemlibet neophytum ex fide, ſive fuerit gentilis, ſive fuerit hæreticus. Immo qui in pluribus aliis Conciliis editi ſunt Canones, illum extendunt ad neophytos, tum ex laicis, tum ex ætate; præſcribunt nimirum, ut nemo ad presbyteratum, aut ad Epiſcopatum promoveatur, niſi ætatem, quam definiunt, attigerit, & in gradibus inferioribus certo tempore probatus fuerit. Adeat lector alterum tomum commentarii noſtri hiſtorici de Sacramentis, ubi fuſe pertractatum eſt de neophytorum irregularitate.

Canon III.

Tertius Canon prohibet iis omnibus, qui ſunt in clero, ne ſubintroductam habeant mulierem, niſi forte ſit aut mater, aut ſoror, vel amita, aut eas tantum perſonas, quæ ſuſpicioni locum dare non poſſint. Subintroductarum vero mulierum nomine intelliguntur quædam, aut viduæ aut virgines piæ, quæ ſub ſororum aut agapetarum nomine, in domeſticum miniſterium a clericis aſſumebantur.

Uſus initio licitus (ut patet ex Tertull. lib. de Monogamia cap. 16.) ſed in peſtem per humanam infirmitatem poſtea mutatus, hoc Nicæni Concilii tertio Canone abrogatus eſt.

Ea lex omnes omnino clericos complectitur: *Nec alicui omnino, qui in clero eſt*. Uxorum non meminit Canon, earum alioquin expreſſam mentionem facturus, ſi majoribus clericis, Epiſcopis nimirum, presbyteris & diaconis, uti licuiſſet ductis ante ordinationem. Quæſtionem de clericorum cœlibatu, agentes de ſubdiaconatu, pertractavimus in noſtro commentario de Sacramentis.

Canon IV.

Quartus Canon jubet 1. ut omnes, ac ſinguli ejuſdem provinciæ Epiſcopi conveniant ad novi ordinationem; jubet 2. ut ſi omnes facile convenire non poſſint, ordinatio a tribus ſaltem, abſentibus ſcripto conſentientibus, celebretur: jubet 3. ut in ea ordinatione Metropolitanus primas habeat partes.

Duo priora Canonis membra, ex Balſamone, intelliguntur de electione, tertium de conſecratione, in qua, ut licita ſit, ſaltem extra caſum neceſſitatis, non autem ut valeat, duo Epiſcopi debent Metropolitani conſecrantis aſſiſtentes eſſe. De Epiſcoporum electionibus, & conſecratione plura diximus in eodem noſtro commentario hiſtorico de Sacramentis.

Canon V.

Quinto Canone ſancitur, ut cenſuræ ab Epiſcopis latæ in laicos, aut in clericos ſibi ſubditos, etiam apud aliarum provinciarum Epiſcopos valeant. Sancitur 2. ut eæ cenſuræ tollantur, aut ab iis tantum Epiſcopis, a quibus latæ fuerint, aut a provinciæ Concilio; quod quidem bis unoquoque anno, ante quadrageſimam nimirum, & circa tempus autumnale, præcipitur celebrari.

Canoni locum dederat Euſebius Nicomedienſis, qui Arium ab Epiſcopo Alexandrino ſegregatum, propria auctoritate in communionem admiſerat. Intelligitur idem Canon abſque præjudicio appellationis ad auctoritatem Concilio provinciali majorem.

Ca-

Digitized by Google

Canon VI.

Sextus Canon præſcribit 1. ut Alexandrinus Epiſcopus præſit diœceſibus omnibus, quæ ſunt in Ægypto, Lybia, & Pentapoli. Præſcribit 2. ut Antiochenus Epiſcopus ſubditas ſibi provincias, Syriam nimirum, Cæleſyriam, Ciliciam, utramque Meſopotamiam, adminiſtret. Præſcribit 3. ut quibuſque Eccleſiis ſua jura ſerventur. Præſcribit 4. ne pro Epiſcopo habeatur, qui præter Metropolitani ſententiam factus eſt Epiſcopus. Præſcribit 5. ut rata habeatur electio communi ſuffragio peracta, quamvis duo aut tres Epiſcopi contradixerint.

Priori Canonis parti Meletianum ſchiſma, de quo ſuperius dictum eſt, occaſioni fuerat.

Falſo ex prima & ſecunda ejuſdem Canonis parte nonnulli concludunt, tres majores Patriarchatus, Romanum, Alexandrinum, & Antiochenum, inſtitutos primum fuiſſe in Concilio Nicæno I. quippe duplex ea Canonis pars antiquiore conſuetudine nititur: *Antiqua*, inquit Canon, *conſuetudo ſervetur*.

Immerito quoque ex his Canonis verbis: *Quia & urbis Romæ Epiſcopo parilis mos eſt*, Heterodoxi impugnant Romani Pontificis in univerſa Eccleſia primatum. Nempe Canon Alexandrinum Epiſcopum cum Romano comparat in jure Patriarchali, non autem in jure Papali, hoc eſt, vult, ut ille fruatur Eccleſiis ſuo Patriarchatui ſubditis; toto nimirum Occidente, Africa, Septentrione, & Illyrico. Mox dato ſenſui favet Rufini verſio: *Ut*, inquit, *ille Ægypti, vel hic ſuburbicariarum Eccleſiarum curam gerat*. Sed de eo Canone redibit ſermo, ubi inferius agetur de divino Romani Pontificis in tota Eccleſia primatu.

Canon VII.

Septimo Canone decernitur 1. ut Epiſcopus Hieroſolymitanus habeat *honoris conſequentiam*, hoc eſt, ut ſedeat in Conciliis poſt Epiſcopum Romanum, Alexandrinum, & Antiochenum. Decernitur 2. nullum inde damnum quoad juriſdictionem inferri debere Metropolitano, hoc eſt, Cæſarienſi Epiſcopo, cui ſubdita erat Jeroſolymorum Eccleſia.

Canon Patriarchæ nec nomen, nec juriſdictionem, ſed honorem tantum Epiſcopo Hieroſolymitano antiqua conſuetudine conceſſum confirmavit: nec immerito; nam Hieroſolymorum Eccleſia mater eſt omnium aliarum Eccleſiarum, ſed eo ſenſu, quod in ea, tamquam in incunabulis chriſtiana religio nata fuerit.

Canon VIII.

Octavus Canon agit de Novatianis, qui ſe Catharos, hoc eſt, Puros dicebant. De iis autem ſtatuit 1. ut ſi Eccleſiæ dogmata ſuſcipiant, in Clero permaneant, *impoſitionem manuum accipientes*. Statuit 2. ut in locis, ubi fuerint Epiſcopi Catholici, Novatiani ſolo Epiſcopi nomine retento, aut presbyteratu fungantur, aut choreſpicopatu donentur.

Manuum impoſitionem, cujus Canon meminit, nonnulli de reconciliatoria, ſeu, de Sacramento Pœnitentiæ interpretantur; alii de confirmatoria, hoc eſt, de Confirmationis ſacramento, quod Novatiani ſuis neophytis non conferebant; alii tandem eam, de qua Canon agit, manuum impoſitionem, exponunt de ordinaria, hoc eſt, de Ordinis Sacramento, quod, ajunt illi Scriptores, Patres jubent in Novatianis iterari, quia eos ad illud in ſua ſecta conferendum Eccleſia Catholica inhabiles reddiderat. De ea difficultate conſuli poteſt noſter commentarius hiſtoricus de Sacramentis, tum in diſſertatione de Sacramento Confirmationis, tum etiam in diſſertatione de Ordinis ſacramento.

Clericatus honor & poteſtas Novatianis in Eccleſiæ ſinum redeuntibus debita non erant; nam ferebant, qui tunc obſervabantur Canones, ut Clerici, vel in hæreſim, vel in ſchiſma lapſi, aut ne etiam in fine vitæ reciperentur, aut ſi reciperentur, non fruerentur, niſi laica communione; ſed Novatiani, œconomiæ & caritatis cauſſa, ab iis Canonibus a Nicæna ſynodo diſpenſati ſunt.

Canon IX.

Nono Nicæno Canone deponuntur Clerici, qui aut abſque prævio examine, aut gravia quædam peccata confitentes, promoti ſunt.

Examen autem, cujus Canon meminit, non intelligitur de ſcientia tantum, ſed etiam de moribus; idque probat disjunctiva Canonis particula: *Vel peccata ſua confeſſi ſunt*. Promotionem abſque prævio illo examine tentatam Concilium dicit eſſe *contra Canones*; nempe varii ea de re ſanciti fuerant in variis provincialibus Conciliis; addit eſſe quoque *regulam*, Apoſtolicam nimirum; ut patet ex Pauli, tum ad Timotheum, tum ad Titum epiſtolis.

Canon X.

Canon decimus deponit Clericum, qui poſt lapſum promotus fuiſſet ab Epiſcopo, aut per ignorantiam, aut per diſſimulationem.

Lapſorum vero nomine intelliguntur præſertim ii, qui, ſæviente perſecutione, facto, aut verbis ejurarunt fidem; intelliguntur quoque ii, qui rei eſſent gravium externorum criminum, ut ſunt adulterium, & homicidium.

Verbum illud, *aut per ignorantiam*, probat Canonem intelligi de criminibus occultis; ac proinde ſequitur ex criminibus, etiam occultis, tunc contrahi ſolitam fuiſſe irregula-

Digitized by Google

gularitatem, tum reſpectu recipiendorum ordinum, tum reſpectu exercitii receptorum, hoc eſt, laicos per ea crimina inhabiles fuiſſe ad recipiendos ordines: & Clericos ad eos exercendos, quos eorum criminum rei recepiſſent.

Canon XI.

Undecimus Canon ſponte lapſos, hoc eſt, aut non coactos tormentorum vi, aut non territos vitæ, vel facultatum periculo, admittit ad reconciliationem, ubi tamen per decennium in variis pœnitentium claſſibus pœnitentiam probaverint.

Obſervandum eſt 1. eo in Canone agi de lapſis poſt baptiſmum; nam Canon 14. agit de catechumenis, qui nondum baptizati, lapſi fuiſſent.

Obſervandum eſt 2. ſpecialem eſſe, nec ante alicubi definitum, uſum illum, cujus Canon meminit; neque enim eſt idem cum eo, de quo Cyprianus Clerum Romanum conſuluerat; quippe Clerum Romanum non interrogarat, niſi de iis, qui aut tormentorum vi, aut facultatum periculo territi, fidem ejurarant.

Obſervandum eſt 3. Canonem recenſere tantum tres pœnitentium claſſes, Audientium nimirum, Proſtratorum, & Conſiſtentium: de Flentium vero claſſe, de qua fit mentio in epiſtola Gregorii Thaumaturgi ad Amphilochium, ſilet omnino: hincque colligitur, eumdem ubique non fuiſſe artificialium illarum claſſium uſum. Sed de iis multa diximus in noſtro commentario, nonnulla quoque dicturi ſumus harum Inſtitutionum theologicarum tomo ultimo, ubi de pœnitentiæ ſacramento diſſeremus.

Canon XII.

Canon duodecimus, 1. Poſt triennii tempus in auditione expletum, triennio in ſubſtratione damnat eos, qui *deponentes militiæ cingulum, poſtmodum vero ad proprium vomitum ſunt relapſi*. 2. Facultatem facit Epiſcopo, ut pro fervore, quem ejuſmodi pœnitentes in auditione probaverint, diſpenſet a ſubſtratione, minuatque conſiſtentiæ tempus: *Tum demum fidelibus in oratione communicent: poſtmodum vero licebit Epiſcopo de his aliquid humanius cogitare.*

Circa priorem Canonis partem quæritur, quinam ii ſint, qui *deponentes militiæ cingulum, &c.*

Reſpondent paſſim interpretes, iis verbis intelligi debere milites, qui ubi cum militibus gentilibus, aut ante certamen, aut poſt reportatam victoriam, diis immolare noluiſſent, reſumebant poſtea militiæ cingulum cum idololatriæ, aut conditione, aut periculo. Sed Canon eo ſenſu ſumptus ab undecimo non diſcreparet: quod eſt abſurdum.

Reſpondent alii, militiæ profeſſionem chriſtianis olim non licuiſſe. Sed ea reſponſio nullo fundamento nititur. Nec alicujus ponderis eſt eo in capite ſententia Tertulliani docentis militiam licuiſſe quidem iis, quos fides milites invenerat, ſeu, qui antequam baptizarentur, militiam profitebantur; non autem iis, qui ante baptiſmum ei non dederant nomen: par enim eſt utrobique ratio.

Dicendum eſt igitur, Canonem intelligi de pœnitentibus, qui relicta, quam amplexi fuerant, pœnitentia rurſus dabant ſe aut militiæ, aut ſæcularibus negotiis, quibus pœnitentes (ut patet ex Epiſtola Innocentii Papæ I. ad Victricium Rothomagenſem) interdicebantur.

Circa alteram Canonis partem obſervandum eſt, eam a ſubſtratione decurrenda diſpenſationem eſſe, ut nunc loquimur, indulgentiam proprie dictam. Hinc vero colligitur, patres attendiſſe ad contritionis fervorem, & ad peractos pœnitentiæ canonicæ labores, ut indulgentias majores, vel minores pœnitentibus largirentur. Colligitur iterum, indulgentiam nihil aliud eſſe, quam impoſitæ, aut juxta Canones imponendæ, ſatisfactionis remiſſionem. Adeat lector noſtrum de indulgentiis tractatum ad calcem tomi de Sacramentis.

Canon XIII.

Decimo tertio Canone præſcribitur 1. ut ii, qui periculoſe ægrotant, *ultimo & maxime neceſſario viatico minime priventur*. Præſcribit 2. *ut communionem conſecutus & oblationis particeps factus, ſi convaluerit, ſtet in conſiſtentium gradu*. Præſcribit 3. *ut cuilibet in exitu poſito, & poſcenti communionis gratiam, Epiſcopus probabiliter ex oblatione dare debeat*.

Toto eo in Canone, cujus verba retulimus, de iis agitur, qui dum ſani eſſent, pœnitentium claſſes decurrere cœperant; nam iis, qui infirmitate tantum reconciliationem poſcebant, negabantur, tum abſolutio ſacramentalis, tum Euchariſtica Communio: hinc jubet Canon, ut ejuſmodi pœnitentes, ſi accepto viatico convaluerint, inter conſiſtentes orent.

Viatici nomine, de quo prior Canonis pars loquitur, nonnulli intelligunt perfectam reconciliationem, hoc eſt, abſolutionem ſacramentalem & communionem Euchariſticam, ſed immerito; nam viaticum, de quo quæſtio eſt in priore Canonis parte, non eſt idem cum communione, de qua ſecunda pars loquitur: ſiquidem viaticum, cujus prior pars meminit, cuilibet pœnitenti tribui debet in exitu: communio vero, cujus fit mentio in altera parte, iis tantum conceditur, quorum Epiſcopus, non autem inferior aliquis ſacerdos, mores & vitam exploraverit.

Dicendum eſt igitur cum Albaſpineo, via-

Digitized by Google

tici nomine intelligi ſacramentalem abſolutionem; quippe Canon dicit illud viaticum eſſe *maxime neceſſarium*; quod tamen non dicit de communione, de qua in altera parte Canonis agitur; ac proinde loquitur de relapſis neceſſaria neceſſitate medii; quod quidem (ut ex tractatu de Sacramento Pœnitentiæ ſupponitur) ſoli abſolutioni ſacramentali convenit.

Inde colligitur, Canonem confirmare, quæ tum a Zephirino de pace mœchis pœnitentia perfunctis danda, tum de idololatris & homicidis reconciliandis, ut a Cypriano Carthagine, & a Cornelio Romæ decretum fuerat; cui quidem & Zephirini, & Cornelii, & Cypriani decreto contraria fuerat antiqua praxis, quæ adulteris, homicidis & idololatris, licet pœnitentia ſani perfuncti fuiſſent, in ipſo vitæ exitu, aliquibus ſaltem in locis, reconciliationem negaverat.

Canon XIV.

Decimoquarto Canone Nicæno, trium annorum audientia damnantur Catechumeni, qui in aliquod grave ſcelus lapſi fuerint.

Quinam eſſent Cathecumeni, & quot eorum eſſent claſſes, fuſe dicemus, agentes de Baptiſmatis ſacramento.

Pœnitentia, qua Cathecumeni hoc in Canone damnantur, non erat ſatisfactoria; neque enim Catechumeni Eccleſiæ clavibus ſunt ſubjecti; ſed erat ad Baptiſmum præparatoria; hoc eſt, Eccleſia trium annorum audientia probabat, an Catechumenos in catechumenatu lapſos, ſui lapſus vere pœniteret.

Canon XV.

Decimoquinto Canone prohibentur, ac irritæ declarantur Epiſcoporum, presbyterorum, & diaconorum tranſlationes.

Canonis rationem reddit Hieronymus in epiſtola ad Oceanum: *Ne*, inquit, *virginis paupercula ſocietate contempta, ditioris adulteræ quærat amplexus*. Illud tamen, quod hic prohibetur, divortium, poteſt ex cauſſa fieri.

Obſervandum eſt, Canonem prohibere, ne Epiſcopus inter propriam diœceſim presbyteros, aut diaconos in alios titulos transferat; nam hæc verba: *De civitate in civitatem*, reſpectu Epiſcopi, intelliguntur tantum de translatione ex una diœceſi in aliam: ergo eodem ſenſu intelliguntur quoque reſpectu presbyterorum, & diaconorum.

Canon XVI.

Canon decimus ſextus vetat 1. ne Clerici, abſque proprii Epiſcopi facultate, ad aliam diœceſim tranſeuntes, communicent. Vetat 2. ne quis Epiſcopus alienum Clericum aut retinere, aut ad altiorem ordinem promovere audeat; idque ſub nullitatis pœna.

Communionis nomine hic intelligitur Eccleſiaſtica; ita ut Canon velit, Clericum non poſſe in aliena diœceſi ordinis ſui munera obire invito proprio Epiſcopo; hoc eſt, eo a quo fuit ordinatus; is enim Nicæni Concilii tempore erat ſolus *proprius* Epiſcopus.

Hiſce verbis: *Ordinatio hujuſcemodi irrita comprobetur*, intelligitur, ſecundum Morinum, ordinatio, quæ ſit irrita, ac nulla non tantum ſecundum executionem, ſed etiam quoad characterem & ſubſtantiam; quippe, ait, Eccleſia prioribus ſæculis inhabilem reddiderat Epiſcopum ad ordinandum alienum Clerum. Sed, ſecundum alios, intelligitur ordinatio, quæ irrita quidem ſit ſecundum executionem, ſeu, ordinis exercitium; ſed quæ valeat quod characterem & ſubſtantiam. Quinam probabilius ſentiant, explicuimus agentes de Ordinis Sacramento.

Canon XVII.

Canon decimus ſeptimus Clericis omnibus ſub depoſitionis pœna prohibet, nec *centeſimas, aut hemiola, ideſt, ſexcupla*, aut aliquid aliud præter ſortem exigant ex mutuo, aut ex negotiatione, in qua mutuatum mutuanti ſervetur indemne.

Centeſimarum nomine, intelligitur centeſima pars per menſem, ex pecunia, aut frugibus mutuo datis, ita ut duodecim nummi ſupra centum mutuo datos ſingulis annis mutuanti a mutuatario ſolvantur.

Hemiola, hoc eſt, ſexcupla, ex Zonara in hunc Canonem, eſt dimidia pars centeſimæ: ex Hieronymo vero, eſt tertia pars ſuperexcedens frugum, aut frumenti copiam mutuo datam. Duplici illa uſura hoc Canone XVII. Clerici interdicuntur, immo & quavis alia, quatumcumque exigua fuerit: *Vel aliquid tale*, inquit, *prorſus excogitans turpis lucri gratia*.

Obſervandum eſt 1. Canonem uſuram vocare quidquid præter ſortem acceptum fuerit: 2. non loqui de laicis, ſed de ſolis Clericis, eo quod Romanæ leges duplicem illam uſuram permitterent. Verum Canon laudans hæc Scripturæ verba: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*, ſat innuit, uſuram cuilibet, tum laico, tum Clerico, vetitam eſſe jure divino, immo & naturali, neque enim veteris teſtamenti præcepta vigent in novo, niſi in iis, in quibus aliquid ex naturali jure includitur.

Canon XVIII.

Canon decimus octavus vetat 1. ne diaconi *ſacræ communionis gratiam* presbyteris porrigant; 2. ne ipſi ante, ſed tantum poſt presbyteros eamdem communionis gratiam recipiant; 3. ne iidem diaconi ſibi ipſis communionem impertiantur; jubet vero, ut eam, aut ab Epiſcopo, aut a presbytero recipiant: 4. ne ſedeant in presbyterorum conſenſu.

Prioris Canonis pars confirmatur ex eo, quod par non ſit, inquit Concilium, ut ab his, qui poteſtatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Chriſti corpus accipiant. Aliæ Canonis partes hac ratione confirmantur,

Digitized by Google

tur, quod *diaconi Epiſcoporum quidem miniſtri ſint, inferiores autem presbyteris habeantur*.

In illum Canonem obſervare eſt 1. Concilium non vetare, quin diaconi in publicis ſynaxibus ſacram communionem Cleris inferioribus, fidelique populo diſpenſent, immo jus illud in eis ſupponit, cum, ut definiunt, juſta exceptio firmet regulam.

Obſervare eſt 2. tempore Concilii Nicæni I. Eccleſiam Euchariſtiam obtuliſſe in ſacrificium: nam ex poteſtate offerendi, quæ Epiſcopis tantum & presbyteris conveniret, Concilium colligit, non licere Diaconos Euchariſtiam presbyteris porrigere.

Obſervandum eſt 3. tempore, quo habitum eſt Concilium, unius ac ejuſdem Eccleſiæ presbyteros non diverſas Miſſas, ſed unam tantum ſimul cum Epiſcopo celebrare ſolitos fuiſſe: in ea autem ſollemni Miſſa presbyteri omni ex parte Altare circumcingebant: in ea vero ſollemni Miſſa diaconi jus illud ſibi arrogarant, quod Canon, quem expendimus, damnat.

Canon XIX.

Canone decimonono definitur 1. Paulianiſtas ad Eccleſiam redeuntes baptizari debere. Definitur 2. eos, qui apud Paulianiſtas Clerici fuiſſent, accepto novo baptiſmate, & nova ordinatione, poſſe in Clero remanere, ſi irreprehenſibiles apparuerint. Definitur 3. idem privilegium concedi debere diaconiſſis, quæ apud eoſdem Paulianiſtas recepiſſent manuum impoſitionem; non autem iis, quæ aut ad id muneris electæ quidem, ſed nondum conſecratæ fuiſſent per manuum impoſitionem, aut quæ officium illud uſurpaſſent, ut, teſte Tertulliano, plerumque fiebat apud hæreticos.

Notandum eſt hic 1. diſcrimen Paulianiſtarum a Novatianis. Iſtorum baptiſma Concilium implicite probat octavo Canone; nec enim præſcribit, ut iis, cum in Eccleſiæ ſinum redierint, aliud baptiſma conferatur; e contra vero irritum declarat datum a Paulianiſtis, hoc eſt, Pauli Samoſateni diſcipulis: Nec id mirum eſt; ſiquidem (ut ait Innocentius I. epiſt. 22. c. 6.) *Paulianiſtæ* (qui Sabellii, Trinitatis perſonas confundentis, impium dogma renovarant) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti minime baptizabant; & Novatiani eiſdem tremendis, venerandiſque nominibus baptizabant*.

Notandum eſt 2. privilegium obeundi ſacras functiones Paulianiſtis conceſſum, non fuiſſe exceptionem a regula, qua vetitum erat, ne in hæreſim lapſi, aut in ea ordinati, admitterentur in Eccleſiam cum facultate fungendi ſuorum ordinum exercitio; nam Paulianiſtæ non erant Chriſtiani, cum non eſſent valido baptiſmo conſecrati; ac proinde potius erant infideles, quam hæretici.

Notandum eſt 3. Diaconiſſas olim Clero revera adſcriptas fuiſſe, ac per manuum impoſitionem conſecratas; ea tamen conſecratio non erat ordo, niſi valde improprie, ut de Diaconiſſarum inſtitutione, abrogatione, officiis, dotibus agentes, diximus in hiſtorico noſtro de Sacramentis commentario.

Canon XX.

Canon viceſimus prohibet, ne quis die Dominico, aut diebus Pentecoſtes, genua interorandum flectat; ut, inquit, omnia in omnibus conſonanter obſerventur.

Obſervandum eſt 1. eo in Canone agi de publica in templis oratione, non autem de ſecreta in domibus privatis.

Obſervandum eſt 2. morem flectendi genua in publicis orationibus paucorum tantum fuiſſe: *Quidam*, ait Canon, *in Die Dominico, &c.* Ceterum de genuflexione, ſtatione, aliiſque veterum orandi ritibus, legere eſt Tertullianum libro de Oratione.

Obſervandum eſt 3. per hæc verba: *In diebus Pentecoſtes*, Concilium intelligere tempus, quod a Paſchate fluit ad Pentecoſtem incluſive. Externo illo ritu majores noſtri ſuam de Chriſti reſurrectione fidem ſollemniter profitebantur.

ARTICULUS II.

De Concilio Conſtantinopolitano I.

DE Concilio Conſtantinopolitano I. quod eſt ſecundum generale, quæri poteſt 1. quam ob cauſſam coactum fuerit: 2. quid definierit: 3. quoſnam condiderit Canones: 4. an revera ſit generale Concilium.

§. I. *De cauſſa Conſtantinopolitani I. Concilii.*

CONCLUSIO. Duplici de cauſa celebratum eſt concilium Conſtantinopolitanum I. anno 381.

Probatur auctoritate Socratis, qui lib. 5. hiſt. cap. 8. ſic loquitur: *Poſt hæc Imperator*, Theodoſius, *ſuæ fidei Epiſcoporum Concilium convocat, quo & Nicæna fides confirmaretur, & Coſtantinopoli ordinaretur Epiſcopus*. Idem patet ex ejuſdem Concilii ſynodica ad Epiſcopos Romæ, ad Concilium ſub Damaſo Papa congregatos.

Quæres, quinam ii eſſent, contra quos Nicæna fides confirmanda erat, cum habitum eſt Conſtantinopolitanum I. Concilium.

Reſp. Nicænam fidem confirmari debuiſſe contra Arianæ ſectæ præcipuos ramos, Macedonium, Aetium, Eunomium, eoſque omnes, qui poſt Concilium Ariminenſe, ex decreto Conſtantii Imperatoris, dicebant, Dei Filium nec Homouſion, neque Heteruſion, ſed tantum Patri in omnibus ſimilem.

Macedonius Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ a Conſtantio præpoſitus, primum meram Arii hære-

Digitized by Google

hæreſim propugnavit; poſtea varia ob ſcelera, quorum erat reus, ab eodem Conſtantio, agentibus Arianiſmi præcipuis capitibus Acacio & Eudoxio, ad Semi-arianos converſus, Homœuſion vocem uſurpare cœpit, hoc eſt, deſiit id aſſerere, quod aſſerebat antea, id eſt, *Verbum eſſe ſimile Patri, ſed non ſimilis ſubſtantiæ*. Sed quod Verbo viſus fuerat concedere, aperte negavit Spiritui ſancto; nempe docuit, ipſum nec eſſe Homouſion, hoc eſt, ejuſdem ſubſtantiæ cum Patre, nec Homœuſion, ſeu, ſimilis ſubſtantiæ; ſed omnino diverſæ, hoc eſt, Spiritum ſanctum ad meræ creaturæ ordinem redegit.

Aetius (ut ſcribit Epiph. Hær. 76.) Ariſtotelicæ philoſophiæ methodo abuſus, aperte Verbi divinitatem cum Macedonio impugnavit.

Eunomius, qui Aetium magiſtrum audierat, eaſdem cum ipſo in Filium, & Spiritum ſanctum blaſphemias evomuit. Aperte nimirum & Homouſion, & Homœuſion rejecit, adjecitque utriuſque reſpectu Heterouſion; hoc eſt, aſſeruit, & Filium, & Spiritum ſanctum eſſe alterius a Patre ſubſtantiæ. Illius diſcipuli (nam ob dicendi artem ſectæ dederat nomen) Anomiani, ſeu, Anomæi dicti ſunt.

§. II. *Quid definierit Concilium Conſtantinopolitanum I.*

CONCLUSIO. Concilium Conſtantinopolitanum I. quatuor præſtitit.

Probatur enumeratione: 1. Nectarium, Gregorio Nazianzeno in Sede Conſtantinopolitana ſucceſſorem, dejecto Maximo, ſuffecit: 2. confirmavit Nicænæ ſynodi fidem, editoque ab ipſa ſymbolo addidit expoſitionem, in qua Spiritui ſancto eamdem cum Patre, & Filio divinitatem aperte tribuit: 3. condidit Canones quoſdam ad diſciplinam ſpectantes: 4. ad Damaſum Papam, & ad reliquos Occidentis Epiſcopos, qui Romæ ad Concilium convenerant, direxit epiſtolam ſynodicam, in qua Concilii acta referuntur.

§. III. *De Canonibus Concilii Conſtantinopolitani I.*

Canon I.

In priore Canone Concilii Conſtantinopolitani I. dictum eſt anathema in eos, qui blaſphemarant in SS. Trinitatem, Sabellianos nimirum, Eunomianos, Macedonianos; tum etiam in eos qui errarant circa Verbi Incarnationem; nempe Marcellianos, Photinianos, Appollinariſtas.

Canon II.

In Canone, qui in Dionyſii Exigui collectione habetur ſecundo loco, confirmantur jura, quæ a Nicænis Patribus Eccleſiis adſcripta fuerant; cum hac tamen exceptione, quod Epiſcopo Conſtantinopolitano patres tribuerint *honoris primatum poſt Romanum Epiſcopum, propterea quod urbs ipſa ſit junior Roma*.

Obſervet lector, exceptionem de Eccleſia Conſtantinopolitana non reperiri in epiſtola ſynodica, quam Concilium ad Occidentales ſcripſit: probabile eſt, Orientales noluiſſe ea exceptione offendere animos Occidentalium, quos ſciebant eſſe Nicænis Canonibus addictiſſimos. Ex ea omiſſione aliqui concludunt, Canonem illum eſſe ſuppoſititium: alii eum quidem admittunt, ſed volunt editum fuiſſe, & relatum in acta Concilii poſt electionem Nectarii, & diſceſſum Timothei Alexandrini, qui, ut ſuæ Eccleſiæ juribus conſuleret, haud dubie Canoni, de quo agitur, obſtitiſſet. Illius tamquam non ſuppoſitii, ſed certo editi Canonis meminerunt illorum temporum hiſtorici, Socrates hiſt. lib. 5. cap. 2. Sozomenus lib. 7. cap. 8.

Canon III.

Canone, qui tertius eſt apud Dionyſium Exiguum, quartus vero apud Gentianum Hervetum, qui ſecundum Dionyſianum in duos diviſit, irrita declaratur Maximi in Epiſcopum Conſtantinopolitanum ordinatio facta ab Ægyptiis Epiſcopis: irrita quoque fit ordinatio eorum, quibus idem Maximus manus impoſuerat: *Placuit neque Maximum Epiſcopum eſſe, vel fuiſſe, nec eos, qui ab ipſo in quolibet gradu Clerici ſunt ordinati*.

Morinus noſter in ſuo de ſacris ordinationibus commentario cenſet, latum in Maximum Canonem exponi non debere de ſola depoſitione, ſed de nullitate ordinationis, etiam ſecundum ſubſtantiam ſumptæ: nempe aſſerit, ordinationes contra Canones etiam a Catholicis Epiſcopis tentatas, olim irritas fuiſſe non tantum ſecundum exercitium, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam, ita ut characterem non imprimerent.

Canon IV.

In quinto apud Gentianum Hervetum Canone patres in ſui communionem admittunt, tum Meletio, tum Paulino Antiochiæ adhærentes, eo quod utrique SS. Trinitatis fidem confiterentur. Verum utrum Meletius præ Paulino, aut Paulinus præ Meletio verus eſſet Epiſcopus Antiochenus, definire noluerunt, eo quod ſcirent, Paulini ordinationem ab Occidentalibus probari, improbari vero ordinationem Meletii.

Zonaras cenſet, per *libellum Occidentalium*, cujus Canon meminit, intelligi decretum Concilii Sardicenſis, quo Athanaſius, & alii ab Arianis dejecti, in ſuas ſedes reſtituti fuerant.

Canon VI.

Canone, in Herveti collectione, ſexto ſtatuitur 1. in iis, quæ ad res Eccleſiaſticas ſpectant-

ad-

admitti non debere, aut hæreticorum, aut ſchiſmaticorum, aut excommunicatorum, aut eorum etiam, qui ſunt in Eccleſia, ſed accuſati non ſe purgarunt, accuſationes adverſus Epiſcopos. Statuitur 2. ut impactum Epiſcopo crimen expendatur in provinciali ſynodo, a qua provocari poſſit ad totius diœceſis, ſeu, plurium provinciarum ſub Primate, aut Patriarcha majorem ſynodum. Statuitur 3. ut in ſynodis generalibus non admittantur adverſus Epiſcopos accuſationes, quæ antea in diœceſeos ſynodis examinatæ non fuerint: *Si quis auſus fuerit univerſalem ſynodum perturbare, neglectis diœceſis Epiſcopis, eum nullo modo eſſe ad accuſationem admittendum.*

Obſervandum eſt, Canonem non meminiſſe provocationis ad Sedem Apoſtolicam, eo quod (inquiunt nonnulli, quorum ſententiam, an vera ſit, aut falſa, hic non expendimus) omnes omnino cauſſæ, ſive Epiſcoporum, ſive aliorum, niſi ad fidem pertinerent, in Conciliis aut provincialibus, aut diœceſanis, aut multarum diœceſeon ſynodis ultimo judicarentur.

Canon VII.

In ſeptimo Canone, ex ejuſdem Herveti interpretatione, decernitur 1. ut Ariani, Macedoniani, Novatiani & Apollinariſtæ, ſi velint redire in Eccleſiæ ſinum, admittantur per chriſmatis unctionem, quam comitentur hæc verba: *Signaculum doni Spiritus ſancti*. Decernitur 2. ut Eunomiani, Montaniſtæ, & Sabelliani recipiantur per aliud baptiſma.

Morinus in ſuo commentario de Sacramento Pœnitentiæ docet, ritum illum, quem in quibuſdam hæreticis admittendis Canon ſeptimus recenſet, intelligi de Confirmationis Sacramento; quod quidem, inquit, hæretici, etiamſi formam debite applicarent materiæ, valide tamen non conferebant, quia Eccleſia eos ad aliud Sacramentum conferendum inhabiles per ſua decreta reddiderat. Alii e contra contendunt, ritum, de quo agitur, fuiſſe mere cæremonialem, non autem ſacramentalem; neque enim, inquiunt, verba iſta: *Signaculum doni Spiritus ſancti*, ſed preces, per quas invocatur Spiritus ſanctus ad robur, ſunt forma Sacramenti Confirmationis. Theodoretus obſervat, altera ſeptimi Canonis parte declarari, baptiſma ab Eunomianis, & aliis, qui ibidem recenſentur, datum, iterari debere, eo quod preſcripta in evangelio forma non uterentur.

Obſervet lector, tres poſteriores Canones non reperiri in collectione Dionyſii Exigui: forte eos ille non inſeruit, quod ſciret, Occidentalibus, apud quos ſcribebat, non probari ſancitam in iis diſciplinam.

§. IV. *Utrum Concilium Conſtantinopolitanum I. ſit Concilium Generale.*

CONCLUSIO. Concilium Coſtantinopolitanum I. non fuit generale, niſi poſt datum ipſi ab Occidentalibus conſenſum.

Probatur prior pars. Ad Concilium univerſale neceſſario requiritur, ut Eccleſia Occidentalis ei adſit, aut per ſe, aut per ſuos legatos: atqui nullo modo adfuit Conſtantinopolitano I. Concilio; neque enim ei vel unus adfuit Epiſcopus Occidentalis.

Probatur altera concluſionis pars. Concilium, quod initio non eſt generale defectu alicujus conditionis, poſtea fit generale, cum ea conditio ponitur: ergo Concilium Conſtantinopolitanum I. factum eſt generale per Occidentalium conſenſum, qui deerat, cum habitum eſt in Oriente.

Confirmatur auctoritate Gregorii Magni, qui lib. 6. epiſt. 125. aſſerit, Concilium, de quo agitur, ab Occidentalibus receptum fuiſſe in iis, quæ ad fidem ſpectant: *Hoc autem*, inquit, *eamdem ſynodum accepit Eccleſia Romana, quod eſt per eam contra Macedonium definitum; reliquas vero hæreſes, quæ illic memoratæ fuerunt, ab aliis jam patribus damnatas reprobat.*

ARTICULUS III.

De Concilio Epheſino I.

CONcilium Epheſinum I. quod anno 431. imperante Theodoſio juniore, Cæleſtino Romæ ſedente, celebratum eſt, dicitur tertium Concilium generale. De eo quærimus eadem, quæ de duobus prioribus quæſita ſunt.

§. I. *De Cauſſa Concilii Epheſini I.*

CONCLUSIO. Concilium Epheſinum I. celebratum eſt contra Neſtorium.

Probatur tum ex ejuſdem Concilii actis, tum ex litteris convocationis, tum ex Cæleſtini ad Cyrillum, & Cyrilli ad Cæleſtinum epiſtolis.

Quæres, quis eſſet Neſtorius, quam propugnaret hæreſim, quis præcipuus fuerit illius adverſarius.

Reſp. ad 1. Neſtorium Germaniciæ in Oriente natum, presbyterio in Eccleſia Antiochena cum laude perſunctum, tandem a Theodoſio juniore, ſummo omnium plauſu, electum fuiſſe in Epiſcopum Conſtantinopolitanum.

Reſp. ad 2. Neſtorium, ſtatim atque conſecratus fuit, publica in concione aſſeruiſſe, duas eſſe in Chriſto hypoſtaſes, ac perſonas, proindeque duos filios; unum quidem Deum ex Patre Deo, hominem alterum ex matre, quam docebat non Theotocon, ſed Chriſtotocon appellari debere.

Reſp. ad 3. Cyrillum Epiſcopum Alexandrinum damnaſſe errorem Neſtorii in pluribus

Epi-

Digitized by Google

ſcoporum ſynodo, quam habuit Alexandriæ, & in qua duodecim ipſi anathematiſmos oppoſuit. Coacto pariter Romæ Concilio proſcriptus eſt a Cæleſtino Papa. Verum cum Neſtorius, nec Alexandrinæ ſynodi, nec Romanæ rationem haberet; indictum fuit Epheſi Concilium generale, in quo poſt debitum examen, definitum fuit, unam tantum eſſe, Verbi nimirum, in Chriſto perſonam, ac proinde Mariam vere dici ac eſſe Deiparam.

§. II. *De convocatione, & præſide Epheſini I. Concilii.*

Not. De Epheſini I. Concilii convocatione & præſide, nonnulla jam dicta ſunt iis locis, ubi actum eſt de Conciliis in genere: hic tamen aliqua alia addenda cenſemus.

CONCLUSIO 1. Concilium Epheſinum I. convocatum fuit ab Imperatore Theodoſio juniore.

Probatur variis monumentis. *Primo*, Theodoſii de Concilii Epheſini I. convocatione mandatum legitur ejuſdem Concilii par. 1. c. 31. *Secundo*, patres ſæpius in ejuſdem Concilii actis teſtantur, ſe conveniſſe Imperatoris juſſu. *Tertio*, id aperte ſcribunt Socrates hiſt. lib. 7. cap. 34. Evagrius lib. 1. cap. 3.

CONCLUSIO 2. Cyrillus Alexandrinus præfuit Epheſino I. Concilio; nec locum amiſit ſuum poſt adventum Arcadii, Projecti & Philippi, quos Cæleſtinus Papa ſuo & totius Eccleſiæ Occidentalis nomine ad Concilium miſerat.

Probatur prior pars. In ipſis Conciliis actis ſæpe dicitur, quod fuerit Concilii caput. Leo Magnus epiſt. 47. ſic loquitur: *Prioris autem Epheſinæ ſynodi, cui ſanctæ memoriæ Cyrillus Epiſcopus tunc præſedit, ſtatuta permaneant.*

Quæres, quo jure ante Occidentalium adventum Cyrillus Epheſino I. Concilio præfuerit.

Reſp. præfuiſſe tum proprio, tum Romani Pontificis nomine: proprio quidem, erat quippe poſt Romanum Pontificem primus totius orbis Epiſcopus: proindeque par erat, ut abſentibus Romani Pontificis legatis, primum in Concilio locum obtineret: præfuit quoque Cæleſtini nomine; ſiquidem illi vices commiſerat ſuas Cæleſtinus, ut patet ejuſdem Cæleſtini ad Cyrillum litteris, ubi ſic eum alloquitur: *Quamobrem noſtræ Sedis auctoritate adſcita, noſtraque vice, & loco cum poteſtate uſus*, &c. Unde Concilii actione prima idem Cyrillus dicitur, *Cæleſtini Romanæ Eccleſiæ Archiepiſcopi locum obtinuiſſe.*

Probatur altera concluſionis pars 1. ex hujuſce ſynodi actione tertia, ubi licet adeſſent Occidentales legati, Cyrillus ante eos nominatur, diciturque Cæleſtini Papæ tenere locum: *Conſiderantibus Cyrillo Alexandrino, qui & Cæleſtini quoque ſanctiſſimi Romanæ Eccleſiæ Archiepiſcopi locum obtinebat, & Arcadio Epiſcopo, Romanæ Sedis legato*, &c. 2. Actione 6. Cyrillus ab ipſis Epheſinis Patribus vocatur Concilii præſes. 3. Cyrilli ſubſcriptio in actis, prout nunc extant, legitur ante ſubſcriptionem Occidentalium legatorum.

Objicies. Mandatum Arcadio, Projecto & Philippo datum, cenſetur revocatio mandati, quod Cæleſtinus antea Cyrillo dederat: ergo illi, non autem iſte, Concilio præfuerunt. Probatur ant. Mandatum, quod Arcadio, Projecto & Philippo datum eſt, ferebat, ut Cæleſtini tenerent locum, ut illius agerent vices, ut latam ab eo in Neſtorium depoſitionis ſententiam exequerentur: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia intelligi debent ea mandati loca per conjunctionem cum Cyrillo, non autem per excluſionem; hoc eſt, Cæleſtinus Arcadio, Projecto & Philippo dedit in mandatis, ut cum Cyrillo jam tunc legato, Romanæ Sedis vices agerent, &c.

§. III. *Utrum Concilium Epheſinum I. haberi debeat pro Concilio generali.*

Not. Ex dictis ſuperius multa requiruntur ad Concilium generale: 1. ut ad ipſum vocentur omnes orbis Epiſcopi: 2. ut per poteſtatem legitimam indicetur: 3. ut debitum habeat præſidem: 4. ut ei adſit major Epiſcoporum pars: 5. ut ſi præcipua orbis pars ei non adfuerit, ipſius decretis poſtea ſuum præbeat conſenſum.

CNCLUSIO. Epheſinum 1. Concilium haberi debet pro Concilio generali.

Probatur. *Primo*, ad Concilium Epheſinum vocati ſunt omnium Eccleſiarum Epiſcopi: *Omnes undique Epiſcopos* (inquit Socrates hiſtor. lib. 7. cap. 34.) *ad civitatem Epheſiorum*, Theodoſius, *convocavit.*

Secundo. Theodoſius Concilium non convocavit, niſi rogatus a Cyrillo, cui Cæleſtinus vices ſuas in Cæleſtii cauſſa commiſerat: *Cyrillus petit a Theodoſio, qui tunc imperium Orientis adminiſtrabat, ut ejus mandato prima ſynodus Epheſi congregaretur*; verba ſunt Evagrii hiſt. lib. 1. cap. 3.

Tertio. Cyrillus Concilio præfuit nomine Romanæ Sedis: *Vicem noſtram* (ait Cæleſtinus in ſuis ad Clerum Conſtantinop. litteris) *ſancto fratri meo Cyrillo delegavimus.*

Quarto. Ducenti ex Oriente Epiſcopi convenerunt ad Concilium Epheſinum I. immo & omnes Occidentales, qui in Concilio, quod Cæleſtinus Romæ celebrabat, ſuum ſuffragium adverſus Neſtorium tulerunt: *Quia ergo viri ipſi*, Occidentales legati, *totius Occidentis ſententiam noſtræ huic ſynodo per litteras expoſuerunt, ſenſumque de fide & pietate nobis conſonum declararunt, & eadem, quæ*

Digitized by Google

nos, decreverunt, &c. Verba ſunt Patrum Epheſinorum in ſua ad imperatorem relatione, quæ legitur poſt tertiam Concilii actionem.

Objicies 1. Epiſcopi Patriarchatus Antiocheni non adfuerunt Epheſino I. Concilio, nec illud probarunt, immo celebrarunt aliud, in quo reſciderunt ea omnia, quæ Epheſi a Cyrillo aliiſque Epiſcopis illi adhærentibus facta fuerant: ergo in Concilio Epheſino I. non reperiuntur omnes conditiones, quæ ad Concilium œcumenicum requiruntur.

Reſp. 1. diſt. ant. Et illi Epiſcopi fuerunt pauci numero, habita ratione ducentorum Orientalium, & omnium Occidentalium, qui per ſuos legatos Concilio adfuerant, conc. ant. Et non fuerunt pauci numero, neg. ant. quippe fuerunt tantum numero paullo plus triginta, ut ſcribunt ſynodi patres ad provinciarum Epiſcopos.

Reſp. 2. diſt. ant. Non adfuerunt Concilio ex ſua culpa, conc. ant. abſque ſua culpa, neg. ant. Epiſcopi Patriarchatus Antiocheni moram ſponte ſua trahebant eo fine ut tandem, lite minime definita, patres Epheſini a ſe invicem diſcederent: ita cenſent aliqui, licet Evagrius hiſt. lib. 1. cap. 3. contrarium afferat.

Reſp. 3. diſt. iterum ant. Et illi Epiſcopi poſtea probarunt Concilium Epheſinum, conc. ant. Et non probarunt, neg. ant. Inter Joannem Antiochenum & Cyrillum inita eſt deinceps concordia, quæ non quidem propter fidei dogma in Concilio I. Epheſino definitum, propter latum in Neſtorii perſonam depoſitionis decretum, fracta fuerat: *Cyrillum adverſatus eſt* (inquit Socrates de Joanne agens hiſt. lib. 7. cap. 34.) *quippe qui temerario & præcipiti impetu*, in Joannis opinione, *ad depoſitionem Neſtorii prorupiſſet*.

§. V. *De Canonibus Epheſini I. Concilii.*

Sex ſunt numero Epheſini I. Concilii Canones, in quibus aut Neſtoriani deponuntur, aut a Neſtorianis depoſiti reſtituuntur.

Priore decernitur, metropolitam, qui derelicta ſynodo ad Joannem Antiochenum acceſſerit, aut ſenſerit cum Cæleſtio, excidere ab omni in provinciæ Epiſcopos juriſdictione; immo ſubjici eum provinciæ Epiſcoporum, vicinorumque metropolitanorum judicio; hoc eſt, ab iis tum Epiſcopis, tum Metropolitanis proferri debere depoſitionis ſententiam. In eum autem Canonem obſervare eſt, Epheſinam ſynodum judicaſſe, ſe œcumenicam, ac legitimam eſſe, quamvis unius Patriarchatus Epiſcopi eam non haberent pro legitima & œcumenica.

Altero Canone dejiciuntur a Clero, qui Neſtorio, vel Joanni adhæſerant, aut deinceps, contempta ſynodo, adhæſuri eſſent. Canonem Morinus ſic interpretatur, ut velit, Neſtorianos redditos fuiſſe inhabiles ad quodcumque tum ordinis, tum juriſdictionis exercitium; ita ut non illicitum eſſet modo, ſed etiam vanum, ac irritum quidquid poſthac tentare auſuri eſſent. Alii vero decretum exponunt tantum de illicito, non autem de irrito, in iis ſaltem, quæ ad ordinis exercitium ſpectant.

Aliis quatuor Canonibus, aut reſtituuntur in proprias ſedes Catholici, quos Neſtoriani dejecerant, aut declaratur vere reſtitutos non fuiſſe, quos Neſtoriani poſt latam a Concilio depoſitionem reſtituere tentarant.

ARTICULUS VI.

De Chalcedonenſi Concilio.

Concilium Chalcedonenſe, quod quartum eſt œcumenicum, habitum eſt anno 451. imperante apud Orientales Marciano, & Romæ ſedente Leone Magno.

Ubi de Conciliis in genere dictum eſt, probatum eſt, Marcianum indixiſſe, ſeu, convocaſſe ſynodum hanc; idque rurſus poteſt confirmari, tum ex Leonis, tum ex ipſiuſmet Marciani epiſtolis, quæ ejuſdem ſynodi actis præfixæ ſunt. Ibidem pariter oſtenſum eſt, Leonem eidem Concilio per ſuos legatos præfuiſſe: *In his fratribus Paſchaſino & Lucentio Epiſcopis, Bonifacio & Baſilio presbyteris, qui ab Apoſtolica Sede directi ſunt, me ſynodo veſtra fraternitas exiſtimet præſidere;* verba ſunt ipſius Leonis in ſua ad Concilium epiſtola.

Supereſt igitur, ut de Concilii cauſſa, actis & Canonibus breviter hic diſſeramus.

§. I. *De cauſſa Concilii Chalcedonenſis.*

CONCLUSIO. Cogendæ ac celebrandæ Chalcedonenſi ſynodo cauſſa fuit hæreſis Eutychiana.

Probatur, tum ex epiſtola Leonis Magni ad Marcianum, & ipſummet Concilium Chalcedonenſe, tum ex aliis ejuſdem Marciani ad Leonem, ad Epiſcopos, qui vocati ſunt ad Concilium; tum denique ex ejuſdem Concilii actis; nempe in iis omnibus monumentis legitur, coactam fuiſſe Chalcedonenſem ſynodum adverſus Eutychianam hæreſim.

Quæres 1. quis eſſet Eutyches, quam protuliſſet hæreſim, quos expertus fuiſſet adverſarios.

Reſp. ad 1. Eutychetem presbyterum fuiſſe, Monaſterii, quod Conſtantinopoli celeberrimum erat, archimandritam.

Reſp. ad 2. in eo poſitam fuiſſe Eutychetis hæreſim, quod vellet, ut unam hypoſtaſim, ita unam tantum naturam in Chriſto fuiſſe; quippe (inquit hæreſiarcha) tanta fue-

fit unio Verbi cum humana natura, ut ſola divinitas ſub carnis non veritate, ſed figura, famem, ſitim, crucem, mortem perpeſſa ſit, & poſt triduum revixerit e ſepulcro. *Iſte Eutyches* (inquit S. Flavianus in epiſtola ad Leonem Papam) *impietatem propriam præſumpſit inferre, dicens, aut inhumanationem quidem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti duas naturas eſſe divinitatis & humanitatis, poſt unionem vero unam naturam factam .... Adjecit autem & aliam impietatem, dicens, Corpus Domini, quod ex Maria factum eſt, non eſſe noſtra ſubſtantia, neque humana conſperſionis; ſed humanum quidem illud vocat, non tamen nobis conſubſtantiale, neque genitrici ejus ſecundum carnem.*

Reſp. ad 3. Eutychetis hæreſim primum ab Euſebio Dorylæi in Phrygia Epiſcopo detectam fuiſſe, ac poſtea ad triginta Epiſcoporum Concilium Conſtantinopoli ſub Flaviano coactum delatam fuiſſe. Ea damnata, auctorem pertinaciter eam propugnantem Flavianus, de Concilii conſenſu, removit a ſacerdotio, dejecit a monaſterii regimine, ſegregavitque ab orthodoxorum conſortio. Latam in hæreſim & hæreſeos auctorem ſententiam confirmavit Leo Magnus epiſt. 15. quæ eſt ad Flavianum, & epiſt. 16. quæ eſt ad Epheſinam II. ſynodum. Tandem ultimo proſcripta fuit ea hæreſis, damnatuſque Eutyches ab omnibus Concilii Chalcedonenſis Patribus.

Quæres 2. quinam Eutychianæ hæreſeos patrocinium ſuſceperint.

Reſp. ſuſceptum fuiſſe *primo* a Monachis Monaſterii, cui præerat Eutyches: *ſecundo*, a Chryſapho eunucho, qui cariſſimus erat Imperatori Theodoſio, & cum Eutychete, qui eum de ſacro fonte levarat, arctiſſime conjunctus; *tertio*, a Dioſcoro Patriarcha Alexandrino, pluribuſque Ægyptiis Epiſcopis, qui in altera ſynodo Epheſina, quam Theodoſius, Chryſaphii opera, indixerat, Flavianum dejecerunt a ſacerdotio, Eutychetem reſtituerunt in ſacerdotii gradum, aperteque Eutychianum errorem tamquam fidei dogma credendum propoſuere. Qua vero fraude, qua vi ea omnia facta ſint, diximus, agente de Conciliorum œcumenicorum auctoritate.

§. II. *De actis Concilii Chalcedonenſis.*

CONCLUSIO. Multa in Concilio Chalcedonenſi acta ſunt.

Probatur enumeratione. *Primo*, poſtquam lectus eſt libellus ab Euſebio Dorylæi Epiſcopo oblatus adverſus Dioſcorum, & Epheſinum II. Concilium, recitatis ejuſdem Concilii actis, auditis etiam Alexandrinorum adverſus eumdem Dioſcorum querelis, in Dioſcorum ter ſecundum Canones, ut objectis reſponderet, vocatum, depoſitionis ſententiam, cui conſenſit univerſa ſynodus, hiſce verbis protulerunt Romanæ Sedis legati; *Sanctiſſimus & beatiſſimus Archiepiſcopus magnæ & ſenioris Romæ Leo, per nos & præſentem ſanctam ſynodum, una cum ter beatiſſimo omni laude digniſſimo beato Petro Apoſtolo, nudavit eum tam Epiſcopatus dignitate, quam etiam & ab omni ſacerdotali alienavit miniſterio.* Decretum, decretique cauſſæ, legi poſſunt in relatione tum ad Marcianum, tum ad Pulcheriam Auguſtam directa.

Secundo. Confeſſa eſt univerſa ſynodus, ſe fidem amplecti, quæ in ſymbolo, tum Nicæno, tum Conſtantinopolitano continetur, quamque explicuerint Cyrillus in epiſtolis ſynodicis, & Leo in epiſtola ad Flavianum.

Tertio. Definiit, *unum eumdemque Chriſtum, Filium, Dominum unigenitum, in duabus naturis inconfuſe, immutabiliter, indiviſe, inſeparabiliter agnoſcendum; nuſquam ſublata differentia naturarum propter unitionem, magiſque ſalva proprietate utriuſque naturæ, & in unam perſonam atque ſubſiſtentiam concurrente.*

Quarto. Explicata fide, de variis Epiſcoporum controverſiis actum eſt. Theodoretus, quem pſeudo-ſynodus Epheſina depoſuerat, quod Neſtorio viſus eſſet conſentire, reſtitutus eſt in ſedem, poſtquam coram univerſa ſynodo hanc protulit fidei confeſſionem: *Anathema Neſtorio, & ei, qui non dicit Dei genitricem virginem Mariam, & qui in duos filios partitur unum filium unigenitum. Ego autem & fidei definitioni ſubſcripſi, & epiſtolæ ſanctiſſimi & Deo Amantiſſimi Archiepiſcopi Domini Leonis; & ſic ſapio.*

Quinto. Ibæ Epiſcopo Edeſſenæ Eccleſiæ, quem in Epheſino latrocinio Dioſcorus tamquam Neſtorianum damnarat, reſtituta eſt Edeſſena Eccleſia; hiſce vero verbis Apoſtolici legati abſolutionis ſententiam actione 10. proferentes, uſi ſunt: *Relectis chartis, agnovimus ex ſententia Reverendiſſimorum Epiſcoporum, Ibam Reverendiſſimum innoxium approbari. Relecta ejus epiſtola ad Marim Perſam, agnovimus eum eſſe orthodoxum. Et ob hoc decernimus & honorem Epiſcopatus, & Eccleſiam, a qua injuſte & abſens expulſus eſt, ei reſtituendam.*

Sexto tandem varii editi ſunt Canones, quibus itum eſt obviam nonnullis abuſibus, qui in plures Eccleſias irrepſerant.

§. III. *De Canonibus Concilii Chalcedonenſis.*

Non omnes hic exſcribemus Concilii Chalcedonenſis Canones, ſed eos tantum, qui aut animadverſione, aut explicatione indigent.

Secundo Canone, ſimoniaci declarantur, qui propter pecunias, aut ordinationem celebraverint, aut quempiam ad aliquod officium Eccleſiaſticum promoverint, vel promoveri cura-

Digitized by Google

curaverint. Hincque colligitur, ſimoniam eorum omnium eſſe, quæ aliqua ratione ſpiritualia ſunt.

Canone tertio, definitur Clerico licere impuberum tutelam ſuſcipere, ſi ad eam, aut *ex lege*, aut *ex Epiſcopi mandato* vocetur. Nec decretum illud adverſatur Africanæ Eccleſiæ Canoni, cujus Cyprianus meminit epiſt. 66. quippe Africanus ille Canon loquitur de tutela voluntaria, Chalcedonenſis vero de *inexcuſabili*, hoc eſt, abſolute neceſſaria.

Canone quinto, inferiorum Clericorum translationes ad alias Eccleſias, non minus damnantur, quam translationes Epiſcoporum. Hincque colligitur, quod ſicut peccant Epiſcopi, cum ad alias Eccleſias propter propriam, non vero propter Eccleſiæ utilitatem, convolant: ita etiam, inferiores Clerici, præſertim ſi ipſis cura animarum incumbat.

Canon decimus vetat beneficiorum pluralitatem: *Non liceat Clericum conſcribi in duabus ſimul Eccleſiis*.

Nec id mirum eſt, quippe tunc nullum erat beneficium, quod ad perſonalem reſidentiam non obligaret. Obtinuit eadem lex, etiam poſtquam invecta eſt beneficiorum diſtinctio in ſimplicia, & ea quæ perſonalem reſidentiam requirunt; id enim aperte definiit Concilium Tridentinum, ut ſuo loco dicetur.

Canone decimoſexto, virgines Deo ſacræ, quæ nuptias contraxerint, excommunicatione damnantur, a qua tamen, ubi eas pœnituerit, abſolvi poſſunt ab Epiſcopo. Licet illicitæ eſſent eæ nuptiæ, nondum tamen erant irritæ: neque enim Eccleſia votum, etiam ſollemne, appoſuerat, tamquam dirimens matrimonii impedimentum. Damnat ille Canon Lutheranos, qui contendunt, irritum eſse quodcumque continentiæ votum.

Canone vigeſimo octavo, confirmatur Canon Conſtantinopolitanus de primatu Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſupra Alexandrinam, & Antiochenam; ab eo tamen differt, quod Canon Concilii Conſtantinopolitani ſolum honoris titulum, iſte vero juriſdictionem in multas Eccleſias Conſtantinopolitano Epiſcopo tribuerit. Eo Canone immerito abutuntur recentiores hæretici, ut Romanæ Sedis ex divino jure primatum convellant. Adeat lector, quæ de eo argumento dicemus inferius agentes de primatu Romanæ Sedis in omnes orbis Eccleſias.

A R T I C U L U S V.

De Concilio Conſtantinopolitano II.

Concilium Conſtantinopolitanum II. quod quintum eſt œcumenicum, anno Chriſti 549. celebratum eſt. De eo autem Concilio quæremus 1. quænam illius cogendi cauſſa fuerit: 2. quid ejus acta contineant: 3. quis illud convocaverit, & quis ei præfuerit: 4. quam habuerit olim, & nunc habeat auctoritatem.

§. I. *De cauſſa Concilii Conſtantinopolitani II.*

CONCLUSIO. Concilium Conſtantinopolitanum II. celebratum eſt, ut Eutychianis, Neſtorianis, & Origeniſtis iretur obviam.

Probatur ex ſtatu, in quo verſabantur Orientales Eccleſiæ ante quintam ſynodum, de qua hic agitur.

Primo. Audito Marciani Imperatoris obitu, qui dum ſuperſtes fuit, Chalcedonenſem fidem & legibus & armis ſtrenue defendit, Eutychiani, qui Dioſcoro a Chalcedonenſibus Patribus dejecto favebant, Proterium ex eorumdem Chalcedonenſium patrum decreto Alexandriæ conſtitutum Epiſcopum jugularunt in Ecclleſiæ baptiſterio. Paullo ante ejus mortem hæreticorum illorum caput Timotheus Ælurus, cui ſucceſſit Petrus Moggas, & deinceps alii ejuſdem farinæ viri, ſedem Alexandrinam invaſerat, anathemaque, ut narrat Liberatus cap. 15. dixerat Chalcedonenſi Concilio.

Secundo. Severus ex Monacho factus Eutychianus, Flaviani Antiocheni Patriarchæ inique dejecti ſedem invaſit. Is, Evagrio teſte hiſt. lib. 3. cap. 33. vix ea potiri cœperat, cum Chalcedonenſem ſynodum contra juramentum ſuum palam anathematizavit, ac per ſummam vim eos neci tradidit, quorum fidem minis aut promiſſis labefactare non potuerat.

Tertio. Eaſdem fere (ut ſcribit Liberatus cap. 16. & 17.) Eutychianorum furias paſſa eſt Conſtantinopolitana Eccleſia tum ſub Acacio Epiſcopo, qui (ut ait ibid. Liberatus) occultus erat Concilii Chalcedonenſis impugnator; tum etiam ſub Anthimo, qui (ut patet ex act. 1: Concilii Conſtantinopolitani ſub Menna) abdicato Trapeſuntis Epiſcopatu, Conſtantinopolitanum per ſummum ſcelus arripuerat.

Quarto. Neſtoriani non minus, quam Eutychiani, iis temporibus Orientem vexabant. Hi cum viderunt Neſtorii libros in Epheſina & Chalcedonenſi ſynodo damnatos, evulgarunt opuſcula, quæ Theodorus Mopſueſtiæ Epiſcopus ante ſynodum Epheſinam adverſus Apollinarem, unius in Chriſto naturæ aſſertorem, ita ſcripſerat, (teſte hac V. ſynodo) ut unam Chriſti perſonam, & Deum carne indutum, & Mariam Dei matrem fuiſſe, palam fuiſſet inficiatus. Evulgarunt quoque Theodoreti Epiſcopi Cyrenſis opus, in quo duodecim Epheſinæ fidei capitibus a Cyrillo conſcriptis anathematiſmos duodecim oppoſuerat. Publici etiam juris fecere Ibæ Edeſſenorum Epiſcopi epiſtolam ad Marim Perſam, in qua arguit Rabulam deceſſorem ſuum, quod Theodorum Mopſueſtenum, ſtrenuum (ut ajebat) fidei defenſorem, ana-

tre-

Digitized by Google

themate damnaſſet; & in qua etiam Cyrilli capitula, a Concilio Epheſino probata, inſectatus fuerat. Iis vero, tum Theodori, tum Theodoreti, tum Ibæ operibus utebantur, ut Neſtorianum venenum fidelibus propinarent.

Quinto. Nonnus & Leontius ex nova S. Sabbæ laura monachi, collectos ex Origenis voluminibus graviſſimos errores, in totum ferme Orientem ſparſerant; nec comprimi potuerant, aut a Pelagio Vigilii Papæ apocriſario, aut Mennæ Conſtantinopolitani Patriarchæ decretis, aut Imperatoris Juſtiniani legibus.

Sexto. Theodorus Ceſareæ in Cappadocia Epiſcopus, ægre ferens, quod Origeniſtæ, a quibus in occulto ſtabat, proſcripti eſſent, Juſtiniano Imperatori, cujus gratiam ſibi conciliaverat, auctor fuit, ut tria capitula publico edicto proſcriberet, cauſſatus, Eutychianos, licet in varias ſectas diviſos, ſi id fieret, amplexuros eſſe Concilii Chalcedonenſis fidem; ſed contra nitebantur non modo Neſtoriani, ſed etiam plures Catholici contendentes id fieri non poſſe, quin fidei Concilii Chalcedonenſis, a quo Ibas & Theodoretus ſuſcepti fuerant, labes inſeretur. Hinc factum eſt, ut ex conſenſu Vigilii Papæ, qui tunc Conſtantinopoli verſabatur, ea capitula ad Concilii œcumenici judicium, & examen deducta ſint. Ipſum igitur anno Chriſti 549. Juſtinus indixit: ipſi autem centum ſexaginta quinque Epiſcopi adfuerunt.

§. II. *De actis Concilii Conſtantinopolitani II.*

CONCLUSIO. Plura acta ſunt in Concilio Conſtantinopolitano II.

Probatur enumeratione. *Primo*. Ubi patres confeſſi ſunt, ſe venerari, ac ſuſcipere, quæ jam habita fuerant, quatuor generalia Concilia, Nicænum, Conſtantinopolitanum I. Epheſinum I. & Chalcedonenſe, rogarunt per legatos Vigilium, ut ſynodo, ad quam convenerant, præeſſe dignaretur: *Et ideo petimus* (inquiunt in epiſtola, quam ad eum ſcripſit Eutychius Conſtantinopolitanus Patriarcha) *ut præſidente nobis veſtra beatitudine, communi tractatu eadem capitula in medio proponenda, &c.* Concilii tamen precibus non annuit Vigilius, eo quod Romani Pontifices per ſe prioribus Orientalium Conciliis non adfuiſſent.

Secundo. Lectis in publico conventu, quæ Theodorus in tertio libro contra Appollinarem ſcripſerat; auditis quoque anathematiſmis, quos Theodoretus objecerat Cyrillo; recitata etiam Ibæ ad Marim Perſam epiſtola; perlectis Patrum ſententiis, quibus tria illa capitula oppoſita videbantur; admiſſis uno omnium conſenſu quatuor priorum Conciliorum definitionibus; explicata decem capitibus adverſus Neſtorianos & Eutychianos fide; damnatis etiam in capitulo undecimo, Ario, Eunomio, Macedonio, Apollinare, Neſtorio, Eutychete, Origene, & iis qui uſque ad mortem in hæreticorum erroribus permanſiſſent; duodecimo capitulo Theodorum ejuſque ſcripta hiſce verbis damnarunt: *Si quis defendit prædictum impium Theodorum, & impia ejus conſcripta, in quibus tam prædictas, quam alias innumerabiles blaſphemias effudit contra magnum Deum, & Salvatorem Jeſum Chriſtum, & non anathematizat eum, & impia ejus conſcripta, & omnes, qui ſuſcipiunt, vel defendunt eum, & dicunt, orthodoxe eum expoſuiſſe; & qui ſcripſerunt pro eo, & eadem illi ſapuerunt, vel ſcribunt pro eo, vel impiis ejus conſcriptis, & eos, qui ſimilia illi ſapiunt, vel aliquando ſapuerunt, & uſque ad mortem permanſerunt, vel permanent in tali impietate, talis anathema ſit.*

Tertio. Decimotertio capitulo Theodoreti ſcripta hiſce verbis damnata ſunt: *Si quis defendit impia Theodoreti conſcripta, quæ contra rectam fidem, & contra primam Epheſinam ſanctam ſynodum, & ſanctum Cyrillum, & duodecim capitula expoſuit, talis anathema ſit.* Advertat lector diſcrimen, quod inter Theodori & Theodoreti damnationem intercedit; illius tum perſona, tum ſcripta a Concilio damnantur; iſtius vero proſcribuntur quidem ſcripta, ſed perſonæ, quæ ſuſcepta fuerat a Patribus Chalcedonenſibus, nulla inuſta eſt nota: ſicut nec Ibæ, qui in eodem Concilio Chalcedonenſi anathema Neſtorio dixerat.

Quarto. Sic habet capitulum 14. quo Ibæ ad Marim epiſtola proſcribitur: *Si quis defendit epiſtolam, quam dicitur Ibas ad Marim Perſam hæreticum ſcripſiſſe . . . . & non anathematizat eam, & defenſores ejus, & eos, qui dicunt eam rectam eſſe, vel partem ejus, & eos qui ſcripſerunt, vel ſcribunt pro ea, vel pro impietate, quæ in ea continetur, & præſumit eam defendere, vel inſertam ei impietatem nomine ſanctorum Patrum, vel ſancti Chalcedonenſis Concilii, in iis uſque ad mortem permanet, talis anathema ſit.*

Quinto. Sancta Synodus proſcripſit Origenis libros, definiitque 1. animas non extitiſſe ante ſuam cum corporibus unionem, nec ad ea ſupplici cauſſa demiſſas fuiſſe: 2. cælum, ſolem, lunam, ſtellas, & aquas, quæ ſupra cælos ſunt, non eſſe animatas, & rationales quaſdam virtutes: 3. falſum eſſe, quod in reſurrectione corpora hominum rotunda & orbiculari ſpecie excitabuntur: & quod impiorum hominum, ipſorumque etiam dæmonum, tormenta finem habitura ſint: 4. tandem falſum eſſe, quod pro dæmonibus Chriſtum crucifigi, atque id ipſum ſæpius

ſæculis futuris pati oportebit a ſpiritibus malignitatis, qui in cælo ſunt.

Obſervandum eſt, apertam illorum Origenianorum articulorum damnationem non reperiri in actis quintæ generalis Synodi, ut nunc extat in editione Labbeana; revera tamen in ea proſcriptos fuiſſe demonſtrat doctiſſimus Cardinalis Noriſius, demonſtrant & alii ſcriptores adverſus Garnerium e Societate Jeſu, qui Origenem non in hac Synodo, ſed in Conſtantinopolitana ſub Menna damnatum fuiſſe contendit.

§. III. *De convocatione, & præſide Concilii Conſtantinopolitani II.*

CONCLUSIO 1. Solus Juſtinianus Imperator convocavit ſecundum Concilium Conſtantinopolitanum.

Probatur 1. Collatione prima Concilii, de quo agitur, legere eſt epiſtolam, qua indictum eſt a Juſtiniano Concilium: *Ideo vocabimus vos ad Regiam urbem.* 2. Idem aſſerit Evagrius: *Juſtinianus* (inquit hiſtoriæ lib. 4. cap. 37.) *quintum Concilium convocavit.*

Quæres, an Vigilius Papa Concilii V. convocationi conſenſerit?

Reſp. affirmative: *Annuimus* (ait ad Eutychium ſcribens) *ut de tribus capitulis, facto regulari conventu, collationem cum unitis fratribus habeamus.* Idem patet ex ejuſdem quinti Concilii collatione 8.

CONCLUSIO 2. Quintæ œcumenicæ Synodo non præfuit Vigilius, ſed Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus.

Probatur prior pars. Vigilius, licet Conſtantinopoli verſaretur, & a Concilii patribus fuiſſet rogatus, nuſquam illi ſe præſentem ſiſtere voluit: *Ille vero reſpondit* (verba ſunt Epiſcoporum, qui actione ſecunda, Concilii nomine Vigilium rogarant, ut una cum ipſis adeſſet Synodo) *non poſſe una nobiſcum convenire, eo quod plurimi quidem hic ſunt Orientales Epiſcopi, pauci vero cum eo.*

Probatur altera pars. In actis Concilii legitur, quod Eutychius primo loco ſederit, & omnia fere egerit: *Conſidentibus in ſecretario venerabilibus Epiſcopis hujus regiæ civitatis, Eutychio ſanctiſſimo Patriarcha regiæ Conſtantinopolis novæ Romæ;* verba ſunt, quæ leguntur ad caput ſingularum ſynodi collationum.

§. IV. *De auctoritate Concilii Conſtantinopolitani II.*

Not. In Concilio, de quo agitur, duo, claritatis cauſſa, diſtinguenda ſunt. Prius quæſtio juris eſt, damnatio nimirum hæreſis, tum Neſtorianæ, tum Eutychianæ. Alterum eſt quæſtio facti; nempe utrum tria capitula revera hæreſim Neſtorianam continerent.

CONCLUSIO 1. Concilium Conſtantinopolitanum II. in iis, quæ ad jus ſpectant, divinæ fuit ſemper auctoritatis.

Probatur. Concilia œcumenica in iis, quæ juris ſunt, hoc eſt, quæ aut ad fidem, aut ad mores ſpectant, divinæ ſunt auctoritatis, ut demonſtravimus agentes de Conciliis in genere: atqui Concilium Conſtantinopolitanum II. eſt Concilium œcumenicum. Nam licet Occidentales Epiſcopi illi non adfuerint, unanimi tamen conſenſu ab iis receptum eſt in iis, quæ ad jus ſpectant, hoc eſt, ad Neſtorianæ & Eutychianæ hæreſeos condemnationem.

CONCLUSIO 2. Plures olim oblocuti ſunt quintæ generali Synodo in quæſtione facti; ſed immerito.

Probatur prior pars. *Primo*, rejectam aliquamdiu fuiſſe a Vigilio Papa, ob idque a Juſtiniano Imperatore ipſum miſſum fuiſſe in exilium, plures ſcriptores affirmant; ſed id nonnulli alii cum doctiſſimo Noriſio in diſſertatione hiſtorica de quinta Synodo merum putant eſſe commentum: *Secundo.* Pelagius primus, dum adhuc eſset Vigilii apocriſarius, miſsus fuit in exſilium propter pertinacem trium Capitulorum defenſionem: *Tertio.* Afri, Illyrici, Dalmatæ, Galli, Hiberni, Hiſpani, plures apud Italos Eccleſiæ, multo tempore detrectarunt admittere trium capitulorum condemnationem; unde Gregorius Magnus lib. 3. epiſt. 17. ad Conſtantium Epiſcopum Mediolanenſem, hæc ſcribit: *Quod autem ſcripſiſtis, quia epiſtolam meam reginæ Theodulindæ tranſmittere minime valuiſtis, pro eo, quod in ea quinta Synodus nominabatur; ſi eam exinde ſcandalizari poſſe credidiſtis, recte factum eſt, ut minime tranſmitteretis. Unde nunc ita facimus, ſicut vobis placuit, ut quatuor Synodos ſolummodo laudaremus.*

Confirmantur, quæ mox dicta ſunt, teſtimonio Cardinalis Baronii, qui ad annum 556. n. 1. 2. & 3. ſic loquitur: *Adeo viſi ſunt exhorruiſſe Occidentales Antiſtites fere omnes, aliam œcumenicam ſynodum poſt quartam admittere, ut nec potuerit Pelagius reperire Epiſcopos Romæ, a quibus conſecraretur; atque opus fuerit, Presbyterum Oſtienſem, quod nunquam antea acciderit, loco Epiſcopi, munus illud obire, ipſo Pelagio ita jubente.*

Probatur altera pars. Generalium Synodorum definitionibus, in iis etiam, quæ *meri ſunt humani facti*, exhibenda eſt, religioſo ſaltem ſilentio, reverentia, in eorum etiam opinione, qui cum Baronio & Bellarmino ſentiunt, Eccleſiam eſſe infallibilem in ſolis factis, quæ Scriptura, aut traditione continerentur; non autem in ceteris, quæ minime revelata ſunt. Culpandi ſunt igitur Facundus Hermianenſis, & alii tam antiqui, tam

recen-

Digitized by Google

recentiores auctores, qui quintæ generalis ſynodi definitionem Romanis Pontificibus probatam publicis ſcriptis exagitarunt. Laudanda vero eſt quam maxime œconomia Romanæ Sedis, quæ nuſquam a ſua communione removit, Gallos, Hiſpanos, Hibernos, quod quintam ſynodum propter trium capitulorum damnationem inter œcumenicas ſynodos non admitterent.

ARTICULUS IV.

De Concilio Conſtantinopolitano III.

CONcilium Conſtantinopolitanum III. quod ſextum eſt œcumenicum, celebrari cœpit die 7. Novembris anno 680. Agathonis Papæ III. Conſtantini Pogonati Imperatoris III.

§. I. *De cauſſa Concilii Conſtantinopolitani III.*

CONCLUSIO. Hæreſis Monothelitarum cauſſa fuit cogendæ tertiæ ſynodi Conſtantinopolitanæ.

Probatur ex ipſius ſynodi actis, in quibus quidquid reperitur, ſunt aut Patrum antiquorum ſententiæ adverſus Monothelitas, aut damnatio tum Monotheliſmi, tum perſonarum, que Monotheliſmum propugnarant. In eo autem poſitus erat Monothelitarum error, quod vellent unam eſſe in Chriſto voluntatem, unamque oprrationem, divinam nimirum, non autem humanam: *Eccleſiam turbaverunt* (inquiunt Romanæ ſedis legati actione 1.) *unam voluntatem in incarnationis diſpenſatione unius ſanctæ Trinitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, unamque operationem dogmatizantes & docentes*. Eumdem Monothelitarum errorem Macharius Antiochenus Patriarcha, Monothelita juratus, hiſce verbis exprimit actione 8. ſextæ generalis ſynodi: *Nos voluntatem humanam in Chriſto non dicimus, divinam vero etiam abſque carnalibus voluntatibus, vel cogitationibus humanis, ſicut prolatum teſtimonium S. Athanaſii continet: voluntas enim Deitatis tantum.*

Quæres 1. quis fuerit auctor hæreſis Monothelitarum.

Reſp. ad 1. Monothelitarum hæreſeos auctorem fuiſſe Theodorum Pharanitanum Epiſcopum: *Hanc, Eccleſiam, per ſuam hæreſim turbaverunt, prius quidem Theodorus Pharanitanæ Eccleſiæ quondam Epiſcopus*: verba ſunt Stephani Epiſcopi Dorenſis in Secretario 2. Concilii Lateranenſis ſub Martino Papa. A Theodoro manavit illud malum ad Sergium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui quod primum palam illud defenderit, illius auctor dictus eſt actione 13. ſextæ generalis ſynodi: *Qui* (verba ſunt ſynodi) *aggreſſus eſt de hujuſmodi impio dogmate conſcribere.* Manavit & ad Cyrum Phaſidis, ac poſtea Alexandriæ Epiſcopum; is enim anno Chriſti 633. Epiſcoporum ſuæ ſedi ſubditorum celebravit ſynodum, in qua hocce promulgavit capitulum: *Eumdem unum Chriſtum & filium operari Deo decibilia & humana, una Dei virili operatione, ſecundum S. Dionyſium*. Manavit quoque ad Pyrrhum, qui in ſede Conſtantinopolitana Sergio proxime ſucceſſit. Manavit etiam ad Paulum, qui ab Imperatore Conſtante intruſus fuerit in Pyrrhi locum. Manavit quoque ad Macharium Patriarcham Antiochenum, & tandem ad plures alios Orientis Epiſcopos.

Quæres 2. quinam fuerint præcipui fautores hæreſis Monothelitarum.

Reſp. 1. præter Epiſcopos, qui jamjam recenſiti ſunt, Honorium Papam ſuis ad Sergium epiſtolis viſum fuiſſe Patribus ſextæ ſynodi Monothelitis faviſſe; unde ipſi una cum apertis Monothelitis ab eadem ſynodo dictum eſt anathema; *Anathematibus interfecimus* (verba ſunt epiſtolæ ſynodicæ ad Agathonem Romanum Pontificem) *ex ſententia per ſacras veſtras litteras de iis prius lata, Theodorum Epiſcopum Pharan, Sergium, Honorium, Cyrum, Paulum, Pyrrhum, & Petrum.*

Reſp. 2. faviſſe quoque Monothelitis Imperatorem Heraclium, quippe promulgavit ectesim, hoc eſt, edictum, in quo aperte aſſeruit, duarum operationum vocem multos ſcandalizare, utpote a nemine ex ſanctis & præcipuis patribus dictam; non minus aperte aſſeruit, unam tantum operationem in Chriſto admitti debere: *Unam* (verba ſunt edicti) *voluntatem Domini noſtri veriſſimi Dei confitemur*. Sergius, qui Imperatori perſuaſerat, ut edictum illud promulgaret, ipſum propria & plurium Epiſcoporum ſubſcriptione munitum, toto inſpectante populo, primarii templi foribus affixit.

Reſp. 3. Conſtantem Heraclii nepotem ſtetiſſe a Monothelitarum partibus; nam anno 648. typo, ſeu edicto vetuit, ne quis, aut unius, aut duarum operationum vocibus uteretur: *Sancimus* (ait in typo) *nobis ſubjectos non habere licentiam invicem a præſenti de una operatione, aut duarum voluntatum, aut duarum operationum, aut qualemcumque proferre altercationem, aut contentionem, aut rixam.*

Quæres 3. quinam fuerint præcipui Monothelitarum impugnatores?

Reſp. impiis Monothelitarum conatibus obſtitiſſe, *Primo*, Sophronium tum datis ad Sergium & Cyrum epiſtolis, tum in judicio Concilii, quod coegit, ubi primum inauguratus eſt Jeroſolymorum Epiſcopus.

Secundo. Severinus Papa, qui proxime ſucceſſerat Honorio, Heraclii ectesim, ut teſta-

Digitized by Google

teſtatur Martinus Papa I. in Concilio Lateranenſi, ſecretario 3. proſcripſit.

Tertio. Joannes IV. qui poſt Severinum renunciatus fuerat Romanus Pontifex, coacta Romæ ſynodo, edita in Oriente Monothelitarum decreta reſcidit, deditque operam (ut habetur in actis S. Maximi) ut Heraclium ab hæreticorum communione deduceret.

Quarto. Theodorus, proximus Joannis ſucceſſor, Paulum Conſtantinopolitanum canonice admonuit, ut hæreſim ejuraret, intorſitque anathema in Pyrrum, qui exſul in Africa errorem ſuum damnarat quidem, ſed defendit, ubi, mortuo Paulo, Sedi Conſtantinopolitanæ reſtitutus eſt.

Quinto. Martinus I. qui poſt Theodori mortem electus fuerat Romanus Pontifex, ſynodum ad Lateranum convocavit, ubi proſcripſit Monothelitarum & hæreſim, & perſonas, Heraclii ecteſim, & Conſtantis typum. Verba, quibus decretum illud exprimitur, legere eſt in Synodo Lateranenſi, Secretario IV. can. 18.

Sexto. Monothelitis vehementer obſtitit S. Maximus martyr: Pyrrhum confutavit in celebri diſputatione cum ipſo habita, illumque eo compulit, ut, ficte ſaltem, hæreſim ejuraret ſuam. Obiit in exſilio, ad quod, linguæ, & dextræ manus abſciſſione mulctatus, Conſtantis juſſu deportatus fuerat.

Septimo. Tandem Monothelitæ damnati ſunt ſexto generali Concilio, quod Conſtantinopoli anno Chriſti 680. habitum eſt.

§. II. *De iis, quæ acta ſunt in Concilio Conſtantinopolitano III.*

CONCLUSIO. Multa peracta ſunt in Concilio Conſtantinopolitano III.

Probatur. Lecta ſunt tertiæ, quartæ, & quintæ ſynodorum generalium acta. Pluribus Concilii actionibus recitata ſunt varia adverſus Monothelitas patrum monumenta. Recitata eſt pariter epiſtola Agathonis & Romanæ centum viginti quinque Epiſcoporum ſynodi. Audita ſunt quoque patrum teſtimonia, quæ pro Monothelitis, Macarius Antiochiæ Epiſcopus, & quidem inſignis Monothelita, protulit.

Inquiſitum eſt poſtea de Macarii fide, auditis quæ truncarat patrum teſtimoniis; actione IX. prolata fuit, tum in eum, tum in Stephanum illius diſcipulum, depoſitionis ſententia: *Definivimus, ab omni vos ſacerdotali dignitate, & miniſterio alienos exiſtere*. Aliis vero, quos erroris pœnituerat, indulſit ſacra Synodus, ſtatuitque, ut in propriis ſedibus remanerent.

Deinde lectis Sergii Epiſcopi Conſtantinopolitani ad Honorium epiſtolis, recitato pariter utroque Honorii ad Sergium reſponſo; actione 13. anathema dictum eſt Monothelitarum tum ſcriptis, tum perſonis, ipſis etiam Honorii ad Sergium epiſtolis, immo & ipſimet Honorio: *Cum his vero*, inquit Concilium de Sergio, Pyrrho, Cyro, Paulo, aliiſque hæreticis agens, *ſimul projici a Sancta Dei Catholica Eccleſia, ſimulque anathematizari prævidimus & Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quod invenimus per ſcripta, quæ ab eo facta ſunt ad Sergium, in omnibus ejus mentem ſecutus eſt, & impia dogmata confirmavit*.

Damnatis hæreticis, impiiſque eorum ſcriptis, ſacra ſynodus actione 18. fidei definitionem edidit: *Duas naturales voluntates in eo* (Chriſto) *& duas naturales operationes indiviſe, inconvertibiliter, inſeparabiliter, inconfuſe ſecundum ſanctorum patrum doctrinam adæquate prædicamus: & duas naturales voluntates non contrarias, abſit, juxta quod impii aſſeruerunt hæretici, ſed ſequentes ejus humanam voluntatem, & non reſiſtentem, vel reluctantem, ſed potius & ſubjectam divinæ ejus, atque omnipotenti voluntati*.

Eam vero fidei definitionem ſubſcriptione ſua confirmarunt *primo*, Romanæ ſedis legati; ac *ſecundo* omnes, quotquot aderant Epiſcopi: *tertio*, ipſe Imperator Conſtantinus Pogonatus: *Conſtantinus in Chriſto Deo rex, ac Imperator Romanorum, legimus & conſenſimus*.

Tandem uno omnium conſenſu directa eſt ad Agathonem epiſtola Synodica, in qua redditur ratio eorum, quæ in Concilio peracta fuerant: *Anathematibus interfecimus, ex ſententia per ſacras veſtras litteras de iis prius lata, videlicet Theodorum Epiſcopum Pharam, Sergium, Honorium, Cyrum, Paulum, Pyrrhum & Petrum. Ad hæc autem & poſt eos anathematibus hæreticorum juſte ſubjecimus & eos, qui vivunt, ſuſcepta illorum impietate...., Macarium, qui fuit Antiochenſium magnæ urbis Epiſcopus, &c.*

In ea ſextæ generalis ſynodi acta obſervari poteſt; 1. una traditionis auctoritate damnatum fuiſſe Monothelitarum errorem: 2. mortuis hominibus dictum fuiſſe anathema: 3. ad normam quam continebant Agathonis ad ſynodum litteræ, exactum fuiſſe, quod in Monothelitarum errorem latum eſt a ſacra ſynodo judicium: 4. Baronium contendere, interpolata fuiſſe ejuſdem ſacræ Synodi acta iis locis, ubi Honorii Papæ nomen legitur; ſed id quantum a veritate alienum ſit, ſupra oſtendimus agentes de Conciliorum generalium auctoritate.

§. III. *De convocatione, ac præſide Concilii Conſtantinopolitani III.*

CONCLUSIO I. Conſtantinus Pogonatus convocavit tertium Conſtantinopolitanum Concilium.

Digitized by Google

Probatur 1. ex Imperatoris Sacra ad Donum Papam ubi hæc habentur: *Adhortatur veſtram paternam beatitudinem per præſentem noſtram piam Sacram, dirigere viros utiles ac modeſtos, notitiam habentes totius a Deo inſpirante doctrinæ, & peritiam irreprehenſibilem habentes dogmatum, induros perſonam veſtræ Apoſtolicæ Sedis, ejuſque Concilii, &c.*

Probatur 2. ex litteris ejuſdem Imperatoris ad Gregorium Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum: *Sancimus* (inquit) *congregare veſtram paternam beatitudinem omnes, quid ad ejus ſanctiſſimam ſedem pertinens, ſanctiſſimos metropolitas & Epiſcopos in hanc a Deo conſervandam regiam urbem, quatenus diligentiſſima inquiſitio fiat de voluntate & operatione in diſpenſatione incarnationis unius de ſancta Trinitate Domini noſtri Chriſti veri Dei noſtri.*

Probatur 3. ex eo, quod Concilii, de quo agitur, patres ſingulis actionibus profiteantur, ſe congregatos eſſe ſecundum imperialem ſanctionem: *Conveniente ſancta, & univerſali ſynodo, quæ ſecundum imperialem ſanctionem congregata eſt in hac a Deo conſervanda regia urbe.*

Cur autem Eccleſia tunc paſſa eſt, ut Conſtantinus Pogonatus congregarit univerſalem ſynodum, cum jus illud conveniat ſoli Eccleſiæ, prout animarum Paſtores complectitur, dictum eſt ſuperius pag. 121.

CONCLUSIO 2. Agatho Romanus Pontifex per ſuos legatos præfuit tertio Conſtantinopolitano Concilio.

Probatur 1. Agathonis legati in ſingulis Concilii actionibus numerantur ante Orientis Patriarchas, dicunturque Agathonis tenere locum. *Conveniente autem ſancta, & univerſali ſynodo, id eſt, Theodoro & Georgio venerabilibus presbyteris, & Joanne venerabili Diacono, locum adimplentibus ſanctiſſimi ac beatiſſimi Archiepiſcopi antiquæ Romæ Agathonis, & Georgio venerabili atque ſanctiſſimo Archiepiſcopo, cujus magnæ Conſtantinopoleos nova Roma, &c.*

Probatur 2. Apoſtolicæ Sedis legati, licet eſſent presbyteri tantum, ante omnes Epiſcopos Concilii actis ſubſcripſerunt; is enim legitur ſubſcriptionum ordo: *Theodorus humilis presbyter ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & locum gerens Agathonis beatiſſimi & univerſalis Papæ urbis Romæ, huic proſphonetico deprecans ſubſcripſi*: mox ſubſcribunt alii ejuſdem Sedis legati, ac deinde: *Georgius miſericordia Dei Epiſcopus Conſtantinopolitanus novæ Romæ huic proſphonetico deprecans ſubſcripſi.*

Objicies. Undecim prioribus Concilii actionibus legitur, quod Conſtantinus Concilio præfuerit: *Præſidente eodem piiſſimo, & Chriſto dilecto Magno Imperatore Conſtantino, &c.* ergo Agathonis legati non præfuerunt tertio Conſtantinopolitano Concilio, ſed Imperator Conſtantinus Pogonatus.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. ergo Conſtantinus Pogonatus præfuit Concilio quoad locum materialem, & ordinem in ſynodo conſervandum, conc. conſeq. tamquam controverſiarum judex, ſeu quoad vim ſuffragii, neg. ant. Solutio patet ex iis, quæ ſuperius pag. 131. dicta ſunt, ubi laudata ſunt Conſtantini verba, ex epiſtola Gregorii Papæ II. ad Leonem Iſaurum. Poteſt iterum confirmari ex hujuſce ſynodi actis, ubi judicium ac definitio de rebus controverſis nuſquam Imperatori, ſed ſolis Epiſcopis tribuitur: *Excitavit igitur Chriſtus* (verba ſunt ſynodi, actione 18.) *fideliſſimum Imperatorem, qui non dedit ſomnum oculis ſuis, donec per hunc noſtrum a Deo congregatum, ſacrumque conventum, ipſam rectæ fidei reperit perfectam prædicationem.*

ARTICULUS VII.

De Nicæno Concilio II.

Concilium Nicænum II. quod ſeptimum eſt œcumenicum, habitum eſt anno Chriſti 787. Romæ ſedente Hadriano, imperantibus in Oriente Irene cum filio Conſtantino.

§. I. *De Cauſſa Concilii Nicæni II.*

CONCLUSIO. Coactum eſt Concilium Nicænum II. ad reſtituendum cultum & uſum ſacrarum imaginum.

Probatur 1. Conſtantinus & Irenes illius mater in Sacra ad Hadrianum directa, eam, de qua in concluſione Concilii, cauſſam laudant: *Scit veſtra paterna beatitudo, quæ pridem facta ſunt in hac noſtra regia civitate, propter venerabiles imagines, qualiter qui ante nos regnaverunt eas deſtruxerunt, & in dehoneſtatem atque injuriam poſuerunt.* 2. De nulla fere alia re quam de ſacrarum imaginum cultu, ac uſu, agitur in ſingulis Concilii Nicæni II. actionibus.

Quæres 1. quinam ſacrarum imaginum uſum ac cultum ante Concilium Nicænum II. impugnaverint.

Reſp. Leonem Iſauricum inter Imperatores primum indixiſſe bellum ſacris imaginibus; idque tum ex conſilio Beſeris cujuſdam hominis laici, qui ex Chriſtianis ortus parentibus, ex Arabum poſtea conſortio Mahumetanis ſuperſtitionibus imbutus fuerat; tum ex ſuaſione Conſtantini, qui Natoliæ erat Epiſcopus; quippe horum animis alte inſederat Ezidi Arabum regis exemplum, qui præſtigiatoris cujuſdam Judæi, Sarantapechys nomine, vanæ diuturni imperii ſpe

deluſus, ex omnibus Chriſtianorum templis, totiuſque regni ſui finibus, ſanctas imagines detraxerat. Prodiit adverſus ſanctas imagines Leonis edictum anno Chriſti 726.

Leoni Iſaurico ſucceſſit Conſtantinus ejus filius, quem *Copronymum* propterea cognominarunt, quod cum baptiſmo infans expiaretur, ſacrum lavacrum inquinarit. Is ubi adeptus eſt imperium, generali edicto vetuit, ne quis aut ſanctos, aut eorum imagines veneraretur. Inſtitere tres Romani Pontifices, Zacharias, Stephanus, Paulus, perditi hominis curare dementiam, ſed fruſtra; immo Copronymus, ut ſuæ impietati conciliaret pondus aliquod, vocavit ad ſynodum centum & triginta Epiſcopos, qui omnium imaginum uſum ac cultum publico decreto proſcripſerunt: Decretum vero refertur ac confutatur actione ſexta hujuſce Nicæni II. Concilii.

Conſtantino Copronymo ſucceſſit Leo IV. qui ex Irene conjuge Conſtantinum ſuſcepit. Is imagines, earumque cultum inſectatus eſt, ſed non multo tempore, morte præoccupatus, potuit Eccleſiam vexare; itaque ex toto fere Patriarchatu Conſtantinopolitano, tum Leonis iſauri, cum Conſtantini Copronymi, tum Leonis IV. edictis, ſanctarum imaginum cultus exſulabat; cum tamen integrum ſervaverant tres alii Patriarchatus, Alexandrinus, Antiochenus, Jeroſolimitanus; unde nullum ex iis Patriarchatibus Epiſcopum ad ſuam pſeudo-ſynodum Copronymus vocaverat.

Quæres 2. quinam fuerint iis temporibus præcipui ſacrarum imaginum defenſores?

Reſp. S. Germanum Conſtantinopolitanum Patriarcham pro iis ſtrenue decertaſſe adverſus Leonem Iſauricum; unde ab eo Imperatore per vim dejectus eſt ex Patriarchali throno, & tandem in exſilio, illius juſſu, ſtrangulatus eſt.

Decertavit quoque S. Joannes Damaſcenus, cujus dextera manus, quæ pie ac docte pro ſacris imaginibus ſcripſerat, Leonis fraude a Saracenorum Calipha, in cujus aula verſabatur, præſciſſa, eadem die, orante ad Virginis Mariæ imaginem Damaſceno, divinitus reſtituta eſt.

Decertarunt quoque multi Romani Pontifices. Gregorius II. coacta Romæ ſynodo, paterno ac Pontificali ſtudio Leonem Iſauricum commonuit, ne Apoſtolicas de ſacris imaginibus traditiones convelleret. Gregorius III. coacta Romæ ſynodo, anathemate feriit ſanctarum imaginum impugnatores. Zacharias, Stephanus, Paulus, variis ſynodis Romæ habitis, decretum a Gregorio III. adverſus Iconomachos latum confirmarunt.

Tandem Imperatrix Irene cum filio ſuo Conſtantino nihil prætermiſere, ut ſacrarum imaginum cultum in regia urbe reſtituerent. Una cum Tharaſio, qui non ita pridem electus fuerat Conſtantinopolitanus Patriarcha, ſcripſerunt ad Hadrianum Papam, ut ſynodus ejus auctoritate cogeretur, ad eamque, ut moris erat, legatos Apoſtolicos mitteret. Indicta prius fuerat ea ſynodus Conſtantinopoli: verum tumultuantibus in regia urbe Iconomachis, Nicææ in Bithynia celebrata eſt.

§. II *De actis Concilii Nicæni II.*

CONCLUSIO. Quæ acta ſunt in Concilio Nicæno II. ad plura capita reducuntur.

Probatur enumeratione. Actione 1. lecta eſt Sacra Conſtantini & Irenes ad Concilium. Recitata ſunt quoque varia loca Patrum, de Epiſcoporum, Sacerdotum, reliquorumque Clericorum tum lapſu, tum reſtitutionis modo.

Actione 2. lectæ ſunt Hadriani Papæ ad Conſtantinum & Irenem litteræ; lecta eſt etiam ejuſdem Pontificis epiſtola ad Tharaſium; iis autem recitatis, ſic Apoſtolicæ Sedis Legati locuti ſunt: *Dicat Tharaſius, ſi conſentiat litteris ſanctiſſimi Papæ Hadriani*; reſpondit vero Tharaſius, ſe iis litteris ſubſcribere. Idem a legatis quæſiti ſunt reliqui Præſules, qui quidem una voce reſponderunt: *Sequimur, & ſuſcipimus, & admittimus.*

Actione 3. Præſules, quos Iconomachorum hæreſis pœniteret, recepti ſunt cum ſuis gradibus, ac honoribus.

Actione 4. & 5. pro cultu ſanctarum imaginum prolati ſunt varii Patrum textus, & tandem Iconomachis dictum eſt anathema: *Chriſtianos accuſantibus, id eſt, imagines confringentibus, anathema ſit.*

Actione 6. recitata, ac validiſſimis argumentis confutata ſunt acta pſeudoſynodi, quam Iconomachi ſub Copronymo contra ſacras imagines celebraverant.

Actione 7. definitum fuit, retineri debere, tum Chriſti, tum intemeratæ Virginis, tum Angelorum, tum ſanctorum virorum imagines. Explicatum eſt, quinam fructus ex earum uſu percipiatur: *Qui has contemplantur* (ait ſacra ſynodus) *alacrius eriguntur ad primitivorum eorum memoriam, & deſiderium, & ad oſculum.* Cultus qui eis exhibetur, vocatus eſt *honoraria adoratio*. Ne quis vero *honorariam illam adorationem* de latriæ cultu interpretaretur, hæc ſubjecta ſunt: *Non tamen ad veram latriam, quæ ſecundum fidem eſt, quæque ſolam naturam divinam decet, impartiendam; ita ut iſtis ſicut figuræ pretioſæ, ac vivificæ cruci, & ſanctis Evangeliis, & reliquis ſacris monumentis incenſorum, & luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur.* An cum iis ſacræ ſynodi verbis cohæreant, quæ S. Thomas aſſerit de cultu Crucis; cui

Chri-

Chriſtus affixus eſt, expendemus ad calcem noſtri de Incarnatione tractatus.

Actio 8. habita eſt Conſtantinopoli, quo Conſtantinus & Irene Epiſcopos vocarant. Lecta eſt Nicææ edita fidei definitio. Juſſi autem Patres, ut dicerent, *an lecta definitio omnium conſenſu eſſet edita*; omnes exclamaverunt: *Ita credimus, ita omnes ſentimus, omnes conſentiendo ſubſcripſimus*. Poſt acclamationes Tharaſius Lector definitionis tomum obtulit Principibus ſubſcribendum: *Imperatrix ſubſcripſit, dabatque ſimul regnanti filio, ut & ipſe ſubſcriberet*.

In relata ſynodi acta obſervandum eſt: 1. ideo ante omnia lectam fuiſſe Hadriani Papæ epiſtolam, quod Papa primarium ſuffragii jus in Conciliis habeat: 2. reſtitutionem in ſedes & honores Eccleſiaſticos, quæ Epiſcopis Iconomachis, ſed pœnitentibus, indulta eſt, fuiſſe contra antiquorum Canonum rigorem; verum ſic ſe geſſit ſacra ſynodus prudentis œconomiæ cauſa: 3. Nicænam ſynodum nequaquam definiiſſe (ut putarunt Patres Concilii Francofordienſis) imaginibus Sanctorum exhiberi poſſe latriæ cultum.

§. III. *De Canonibus Concilii Nicæni II.*

In Concilii Nicæni actione 8. promulgati ſunt viginti duo Canones ad diſciplinam ſpectantes.

Priore, innovantur ii omnes, qui in Oriente cum in Conciliis Generalibus, tum in Provincialibus editi fuerant.

Not. 1. Concilium non excipere Canones Concilii Antiocheni, quamvis illud Concilium ex Arianis præſertim coaluiſſet.

Not. 2. Probavit quoque eos, qui dicuntur Apoſtolici, cenſuitque ab ipſis Apoſtolis editos fuiſſe: *Tam ſcilicet illorum, qui ab Apoſtolis editi ſunt*.

Septimo Canone prohibetur, ne templa ſine reconditis Sanctorum Reliquiis dedicentur. *Not.* 1. Canonis occaſioni fuerant Iconomachi, qui non minus in Sanctorum Reliquias, quam in eorum imagines ſævierant. *Not.* 2. Id a Patribus ſtatuitur, non tamquam aliquid novum, ſed quod ante Iconomachos ubique eſſet in uſu.

Decimus nonus ſub excommunicationis pœna prohibet, ne ab iis, qui fiunt aut Monachi, aut Moniales, aliquid exigatur. *Not.* 1. Duodecim prioribus ſæculis determinatus erat cujuſque Monaſterii tum Monachorum, tum Monialium numerus; nec plures admittebantur, quam poſſent Monaſterii aut opibus, aut labore ſuſtentari. *Not.* 2. Alius uſus poſtea invaluit; unde factum eſt, ut annuus cenſus pro victu ingredientis a Monaſteriis pauperibus exactus fuerit. *Not.* 3. Conciliari non poſſunt cum eo Canone pacta, quæ fiunt a pleriſque tum Monachorum, tum Monialium Monaſteriis.

Canon viceſimus ſecundus vetat Monachis, ne ſecreto cum mulieribus conviventur, niſi (ut ait) ipſæ mulieres ſint piæ & conſanguineæ, idque ad directionem ſpiritualem proficiat. *Not.* 1. Nonnumquam igitur Monachi exibant e Monaſteriis. *Not.* 2. Vacabant nonnumquam, ſervatis ſervandis, ſæcularium directioni. *Not.* 3. Convivium ſecretum cum mulieribus ſpecifice prohibetur, ut ſignificetur, viris Deo ſacris periculoſam eſſe mulierum privatam converſationem, quæ etiam ſæpius in populi ſcandalum vertitur.

§. IV. *De convocatione, ac præſide Nicæni II. Concilii.*

CONCLUSIO 1. Concilium Nicænum II. convocatum fuit a Conſtantino & Irene Auguſtis.

Probatur 1. ex Auguſtorum Sacra, quæ prima Concilii actione lecta eſt: *Congregavimus vos* (inquiunt ibidem Auguſti) *ſanctos ſacerdotes*. 3. Eadem actione prima hæc habentur: *Convenienti ſancta & univerſali ſynodo, quæ per Dei gratiam, & piam ſanctionem Imperatoriam congregata eſt in Nicæenſium Metropoli*. 3. Idem paſſim in aliis Concilii actionibus legitur.

CONCLUSIO 2. Hadrianus Papa I. per ſuos Legatos præfuit ſeptimæ generali ſynodo.

Probatur. Actione 1. 5. & 7. Petrus Archipresbyter Eccleſiæ Romanæ, Petrus presbyter Monachus & Abbas Monaſterii S. Sabbæ dicuntur, Apoſtolicæ Sedis tenere locum. Iidem Romanæ Eccleſiæ Presbyteri ante omnes Orientis Epiſcopos Concilio ſubſcripſerunt: *Petrus vices agens Hadriani Papæ veteris Romæ, definiens ſubſcripſi*.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Conſtantinopolitano IV.

CONcilium Conſtantinopolitanum IV. quod octavum eſt generale, habitum eſt anno Chriſti 869. Baſilio imperante Conſtantinopoli, & Hadriano II. Romæ ſedente.

§. I. *De cauſſa Concilii Conſtantinopolitani IV.*

CONCLUSIO. Cauſſa cogendi Conſtantinopolitanum IV. Concilium fuit, tum abdicatio Photii, qui ſedem Conſtantinopolitanam invaſerat; tum reſtitutio Ignatii, qui ab ea inique dejectus fuerat.

Probatur 1. ex epiſtola Hadriani II. ad Imperatorem Baſilium: 2. ex actis concilii, de quo agitur; iis nimirum in monumentis de nulla ferme alia re agitur, quam de Photii dejectione, & de reſtitutione Ignatii.

Quæres 1. quis eſſet Photius: 2. quibus mediis, qua arte uſus eſſet, ut Ignatium dejiceret, occuparetque illius ſedem.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. ad 1. Photium fuiſſe virum ſæcularem, Senatoris fungentem officio, & a Secretis Michaelis Imperatoris.

Reſp. ad 2. Photium, *Primo*, quod ſedem Conſtantinopolitanam ambiret, conjunxiſſe ſe Gregorio Siracuſano Epiſcopo, nonnulliſque aliis Clericis, qui Ignatii promotionem improbaverant. *Secundo*, falſos de Ignatio rumores ſparſit, quaſi de deceſſoris ſui Germani, ſanctiſſimi viri, moribus & fama detraheret. *Tertio*, Bardæ opera uſus eſt. Is, quod ſæpius ſub excommunicationis pœna ab Ignatio juſſus fuiſſet diſcedere a propria nuru, quam inceſtu pubblico fœdarat, paravit inſidias ſanctiſſimo Pontifici: Michaeli Imperatori nepoti ſuo auctor fuit, ut Ignatio præciperet tondere Theodoram matrem & Theclam ſororem, quæ ſimul cum eo imperii adminiſtrationem ſortitæ fuerant. Renuit Ignatius, tum quod Imperatrices vitæ religioſæ profeſſionem ſponte non eligerent; tum quod obſtrinxiſſet ſe ſacramento, ſe nihil unquam contra eas moliturum. Ob id Imperator Bardæ conſilio Ignatium dejecit ab Epiſcopali ſede, & Photium ſubrogavit. *Quarto*, Photius, quod cum eo Clerus communicare detrectaret, congregavit faventium ſibi Epiſcoporum Concilium, in quo lata eſt in Ignatium depoſitionis ſententia, aſſertumque eſt Photio Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ regimen. *Quinto*, tantum ſcelus omnibus viris frugi indigne ferentibus, Photius, ut eos compeſceret, a Nicolao Papa I. ſuæ ordinationis confirmationem conatus eſt extorquere, cauſſatus, Ignatium ſponte ceſſiſſe Epiſcopatui, ſibique tum ab Imperatore, tum a Clero, tum a populo vim factam fuiſſe, ut Eccleſiæ, quam abdicarat Ignatius, regimen ſuſciperet. *Sexto*, Rodoaldum Epiſcopum Portuenſem, & Zachariam Anagninum Epiſcopum, in Orientem a Nicolao Papa miſſos, ut de Ignatii abdicatione, quam cauſſabatur Photius, & de ejuſdem photii ordinatione cognoſcerent, muneribus corrupit, acminis terruit, ita ut coacta ſynodo, ipſum Ignatium præſentem exauctorarint, ac Photii ordinationem confirmaverint. *Septimo*, iratus in Nicolaum Papam, qui a ſuis legatis in Oriente contra Ignatium acta Romæ ſolemni decreto reſciderat, collegit conciliabulum, in quo ipſi Nicolao Papæ ſub quorumdam, quos finxerat, exceſſuum obtentu anathema dictum eſt. *Octavo*, verum interfecto Michaeli Imperatori, cujus juſſu antea Bardas trucidatus fuerat, ſucceſſit Baſilius, qui a Nicolao Papa Concilium petiit, quod Romæ latam in Photium pro Ignatio ſententiam ſollemniter exequeretur. Imperatoris litteræ redditæ ſunt Hadriano II. qui mortuo Nicolao ſucceſſerat; annuit Pontifex; in eumque finem legatos miſit in Orientem, qui ejus nomine Concilio, quod celebrandum erat, præſiderent. Quæ hucuſque dicta ſunt, patent ex Niceta in vita S. Ignatii, ex præfatione Anaſtaſii Bibliothecarii in hanc ſynodum, & ex ejuſdem ſynodi actis.

§. II. *De actis concilii Conſtantinopolitani IV.*

Actio prima habita eſt die quinta Octobris anno *869*. In ea lectum 1. eſt ſcriptum, in quo Imperator hortatur Concilium, ut negotia, ad quæ convenerat, pacifice ac ſine livore pertractaret. 2. Lectæ ſunt etiam Hadriani Papæ ad Baſilium Imperatorem Epiſtolæ. Lectæ pariter ſunt 3. litteræ, quibus ab Antiochena & Hieroſolymitana Eccleſia miſſi ſuam legationem comprobarunt. 4. Jubentibus legatis, lectus eſt, ac probatu libellus, cui omnes ſubſcribere tenerentur; in eo autem libello dicebatur anathema Photio, eique adhærentibus, donec eos criminis pœniteret. Confirmabantur, quæ a Romanis ſynodis, tum ſub Nicolao, tum ſub Hadriano in cauſſa Ignatii decreta fuerant. Declarabantur irrita, quæ Photius ſive contra Ignatium, ſive contra Nicolaum, in ſuis conciliabulis tentaverat. 5. Lecta eſt definitio a Vicariis Antiochenæ & Hieroſolymitanæ Eccleſiæ edita Conſtantinopoli, antequam in eam urbem perveniſſent Apoſtolicæ Sedis legati; ea autem in definitione, earum Eccleſiarum Vicarii, Nicolai & Hadriani decreta in omnibus articulis amplectuntur.

Actione ſecunda recitatus eſt pœnitentiæ libellus a Clericis, qui aut a S. Methodio, aut ab Ignatio ordinati, ad Photium vel vi, vel dolo, vel ſponte defecerant. Hi, accepta a patribus ſatisfactoria pœna, permiſſi ſunt in Natalitiis Domini, & non antea, perſungi ſuorum Ordinum Officiis.

Actione tertia Theodorus Metropolita Ancyranus & Nicephorus, qui a S. Methodio, aut a S. Ignatio ordinati, invaſioni Photianæ adhæſerant, licet indulgentiam poſtulantes, admiſſi non ſunt a Concilio, quod latis a Nicolao & Hadriano decretis ſubſcribere noluiſſent. Lectæ ſunt poſtea litteræ Baſilii & Ignatii ad Nicolaum, tum eæ, quas Hadrianus & ad Baſilium, & ad Ignatium ſcripſerat.

Actione quarta, auditi ſunt Theophilus & Zacharias, qui quondam Epiſcopi a S. Methodio conſecrati fuerant, & poſtea pro Photio legatione ad Nicolaum perfuncti fuerant; conteſtati ſunt Photium a Nicolao Papa fuiſſe receptum; ſed lectis litteris Nicolai & ad Michaelem Imperatorem, & ad Photium, de mendacio convicti ſunt; quippe Photius ne Epiſcopus quidem in iis vocabatur; hæc enim erat inſcriptio: *Nicolaus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei prudentiſſimo viro Photio*. Quod autem ne audire quidem vellent libellum

lum a Romana Sede tranſmiſſum ad Concilium, foras, eodem jubente Concilio, ejecti ſunt.

Actione quinta Photius a ſynodo per laicos citatus eſt. Interrogatus, an Romanorum Pontificum Nicolai & Hadriani decreta ſuſciperet, non reſpondit. Lectæ ſunt poſtea Nicolai ad Photium litteræ. Conteſtati ſunt Orientalium Patriarchatuum Vicarii, Eccleſias Patriarchales nuſquam conſenſiſſe in Photii ordinationem: quibus peractis, Photius e ſynodo dimiſſus eſt.

Actioni ſextæ interfuit Baſilius Imperator. Lectum eſt ſcriptum, quo Legati Sedis Apoſtolicæ decretorum executionem petebant ab Imperatore. Auditi ſunt, qui pro Photii ordinatione ſtabant Epiſcopi. Quæ ab eis pro Photio prolata ſunt argumenta, diſſolvit Metrophantes Smyrnæ Metropolita. Imperator ipſe Photianos illos homines hortatus eſt ad pœnitentiam, iis datæ ſunt induciæ ſeptem dierum, quibus elapſis, niſi reſipiſcerent, anathemati ſubjicerentur.

Actione ſeptima Photius præſens compellatus eſt, num ſubjiceret ſe Nicolai & Hadriani decretis; ſed renuit: renuit etiam Gregorius Syracuſanus, & nonnulli alii Epiſcopi, qui a Photii partibus ſteterant. Lecta ſunt iterum, quæ Romæ tum contra Photium, tum contra Gregorium, tum contra adhærentes ei Epiſcopos decreta fuerant. Tandem anathema dictum eſt Photio, ejuſque ſequacibus. *Photio curiali & invaſori anathema; Photio ſæculari & forenſi anathema: Photio neophyto & tyranno anathema: Photio ſchiſmatico & damnato anathema: Photio mœcho & parricidæ anathema.... Omnibus ſequentibus & fautoribus ejus anathema: Gregorio dudum Epiſcopo Syracuſano anathema.*

Actione octava, 1. lectus eſt apologeticus liber pro Petro Monacho, qui in ſuſcipionem venerat oblati contra Nicolaum Papam libelli: 2. Photius convictus eſt falſi criminis; quippe Epiſcopi negarunt, ſuas eſſe ſubſcriptiones, quas Photius libello a ſe contra Nicolaum Papam edito appoſuerat: 3. lecto Nicolai adverſus Iconomachos capitulo, Iconomachis dictum eſt anathema: & iteratum, quod jam in Photium intortum fuerat.

Actione nona, 1. admiſſus eſt ad ſynodum Michaelis Alexandrini Patriarchæ legatus, a quo rata habita ſunt, quæ octo prioribus actionibus decreta fuerant: 2. teſtes, quos Photius conduxerat, ut Ignatium accuſarent, crimen confeſſi ſunt ſuum, & accepta pœnitentia canonica, quam penes eſſet Ignatium minuere, Photio ejuſque ſequacibus anathema, jubente ſynodo, dixerunt.

Actione decima 1. editi ſunt varii Canones: 2. confirmata ſunt, quæ in ſeptem prioribus œcumenicis ſynodis definita fuerant: 3. a Concilio edita eſt encyclica Epiſtola: 4. conſcripta eſt ſynodica ad Hadrianum Papam: 5. ab Hadriani legatis primum, deinde a ceteris omnibus Epiſcopis ſubſcriptum eſt Concilio.

In octavi Concilii generalis acta, quæ huc uſque relata ſunt, obſervandum eſt 1. Romani Pontificis divinum in omnes orbis Eccleſias primatum in eis multum elucere; nempe probata ſunt omnia, quæ pro Ignatio adverſus Photium a Nicolao Papa I. & ab Hadriano II. Romæ definita fuerant; nec in aliquorum mentem tunc venit, laudatos Pontifices ſibi in Coſtantinopolitanum Epiſcopum juriſdictionem immerito arrogaſſe.

Obſervandum eſt 2. vere œcumenicam eſſe hanc ſynodum, tum quia omnes orbis Patriarchales Eccleſiæ ei ſubſcripſere, tum etiam quia ipſa ſæpe ſeipſam vocat œcumenicam: *Conveniente* (verba ſunt actionis 7.) *ſancta & univerſali ſynodo.*

Obſervandum eſt 3. quod licet omnes Græci Catholici, ſicut & Latini, ſynodum hanc ſemper pro œcumenica admiſerint; ſchiſmatici tamen, aut ejus loco laudant celebratam a Photio ſub Joanne Papa VIII. aut ſeptem tantum priora Concilia pro generalibus habent. Id videre eſt in ſeſſione ſexta Concilii Florentini, ubi Marcus Epheſiorum Epiſcopus Juliano Cardinali, qui ſynodum hanc pro œcumenica laudaverat, reſpondet, reſciſſam fuiſſe ab altera, quæ ſub Joanne habita eſt; ac proinde inter œcumenicas recenſeri non debere.

§. III. *De Canonibus Concilii Conſtantinopolitani IV.*

CONCLUSIO. In Concilio Conſtantinopolitano IV. viginti ſeptem Canones ad diſciplinam ſpectantes editi ſunt.

Probatur præcipuorum enumeratione, ac expoſitione. *Priore* ſancitur, ut Canones ab Apoſtolicis Conciliis, ſive generalibus, ſive localibus, a Patribus editi, ad unguem ſerventur tamquam ſecunda eloquia. *Not.* 1. quod Canones, qui paſſim Apoſtolici dicuntur, ipſiſmet Apoſtolis adſcribat. *Not.* 2. Canones appellari *ſecunda eloquia*, quod divina, priora ſint Eccleſiaſticis. *Not.* 3. Concilia localia vim habere, niſi a ſuperioribus reſciſſa fuerint, *Not.* 4. definiri Canones eſſe regulas, ad quas Clericorum mores exigi debent; ac proinde auctorum recentiorum, qui eis adverſantur, nullam haberi debere rationem.

Secundus Canon præcipit eorum obſervationem, quæ Nicolaus I. & Hadrianus II. in cauſa Ignatii adverſum Photium *ſynodice* ſtatuerant; idque ſub pœna. *Not.* 1. probari, quæ a Romanis Pontificibus *ſynodice* promulgata fuerant, quia quæ nunc ex Concilio Cardinalium definiunt, olim plerumque convocata Epiſcoporum ſynodo definiebant. *Not.* 2. ideo Clericos inobedientes depoſitione ſola, non autem excomunicatione mulctari, quod juxta

Ca-

Canones Apoſtolicos duplex pœna pro uno crimine, niſi multum ſit immane, infligi non debeat.

Tertio Canone decernitur, ut cultus imaginum firmus conſiſtat. *Not.* 1. Canoni occaſionem dediſſe novos Iconomachos, qui tunc Conſtantinopoli verſabantur. *Not.* 2. *Adorationis* nomen, quo Concilium utitur, non ſignificare latriæ cultum, ſed religioſam reverentiam, quæ tum Virginis Deiparæ, tum Sanctorum, tum Angelorum imaginibus, tum Evangeliorum libris, tum S. Crucis typo exhibeatur. *Not.* 3. eum cultum non terminari ad ipſas imagines, ſed ad earum prototypa: *Quia* (inquit) *ad principalia ipſa referuntur.*

Quarto Canone, definitur, nullam eſſe tum Photii, tum eorum, quibus manus impoſuit, ordinationem; iterandæ quoque decernuntur dedicationes Eccleſiarum, altarium conſecrationes, quas tam ipſe, quam ab eo ordinati tentaverant. *Not.* 1. Hæc ſynodi verba: *Photium nunquam fuiſſe prius, aut nunc eſſe Epiſcopum*, intelliguntur a Morino noſtro de Epiſcopatu ſumpto ſecundum ſubſtantiam; ab aliis vero de Epiſcopatu ſumpto tantum ſecundum juriſdictinem. Nec obſtat (inquiunt) quod Nicolaus Papa ad Imperatorem Michaelem ſcribens dicat: *Igitur nihil Photius a Gregorio accepit*; nam dicit quoque nihil habuiſſe Gregorium: *Nihil autem habuit, nihil dedit*; in eo tamen, licet depoſito, Epiſcopalis character remanſerat. *Not.* 2. Altaria vocantur menſæ; idque ad Apoſtoli exemplum, 1. ad Corinth. 10. *Not.* 3. Concilium loquitur de Eccleſiarum & Altarium dedicatione & conſecratione, tamquam de re, quæ ubique eſſet in uſu.

Quinto Canone decernitur, ne quis e Curialibus, quem ſuſpicio fuerit attonſum fuiſſe, aut Monachum factum, Patriarchatus, vel Epiſcopatus capeſſendi gratia, ordinetur, licet inter ſingulos ordines debita interſtitia fluxerint. Si nulla fuerit ejuſmodi ſuſpicio, edicit conſecrari quidem poſſe aut Patriarcham, aut Epiſcopum, modo tamen in gradu Lectoris annum compleverit, in Subdiaconi duos, in Diaconatu tres, & in Presbyteratu quatuor; poſſe Epiſcopos tempus contrahere, non quidem Curialium reſpectu, ſed eorum tantum, qui in Clericatu aut Monachatu religioſe vixerint. *Not.* 1. Occaſio Canonis fuit Photii momentanea ex ordine Senatorio promotio ad Patriarchatum Conſtantinopol. *Not.* 2. Canon ex ordinibus minoribus ſolum Lectoratum recenſet, quod Eccleſia Græca nuſquam tres alios admiſerit. *Not.* 3. Facultas fit Epiſcopis, ut in canonum executione diſpenſent, ubi id Eccleſiæ utilitati expedierit.

Septimus Canon vetat, ne ab hac ſynodo anathematizati admittantur, aut ad pingendas in templis imagines, aut ad ſcientias docendas; idque ſub pœna interdicti in Clericis, & ſeparationis in laicis. *Not.* 1. per ſe non eſſe malum, quod Canon vetat; ſed prohibitum eſt, ut anathematizati reſipiſcerent. *Not.* 2. Non a ſacris modo, ſed etiam ab humanis ſcientiis docendis arceantur anathematizati. *Not.* 3. Interdictum, cujus meminit, non incurritur *ipſo facto* ſed eſt comminatorium: *Proprio gradu periclitetur*. *Not.* 4. Separatio non ſemper intelligitur de excommunicatione majore; quippe hoc loco canon ſeparationem, quam inflixit, ſic exponit: *Divinorum myſteriorum communione priventur*, hoc eſt, *arceantur, dum ſacra fiunt.*

Canon decimus prohibet, ne quis ante latam ſententiam ſeparetur a communione proprii Patriarchæ, aut Epiſcopi, licet criminis reus noſcatur. *Not.* 1. Communio cum Epiſcopo dicit Sacramentorum receptionem, precum communionem, juriſdictionis admiſſionem. *Not.* 2. Antiqua eſt regula, cujus canon meminit, Epiſcopi nomen in myſteriis recitandi.

Canone undecimo damnantur ii, qui in unoquoque homine duas animas rationales admiſerint. *Not.* 1. Ex Anaſtaſio Bibliothecario, præfatione in octavam ſynodum, Photius fuit ejuſmodi opinionis auctor. Id tamen non fuit omnino perſuaſum Concilio; alioquin enim auctorem nominaſſet. *Not.* 2. Dogma Catholicum non ex Scriptura tantum, ſed ex Patribus Concilium confirmat, quod traditio unanimis non minus, quam Scriptura, ſit fidei ac morum regula.

Canone duodecimo ſtatuitur, ne favore Principum eligantur Epiſcopi. *Not.* 1. Occaſio fuit promotio Photii, qui Michaelis Imperatoris tyrannide ſubſtitutus fuerat Ignatio viventi. *Not.* v. Canoni non adverſantur Concordata inter Leonem Papam X. & Franciſcum I. Gallorum Regem; in iis enim, quæ ſpiritualia ſunt, vim habent ſuam ex Eccleſiæ conceſſione.

Canone decimotertio prohibetur, ne promoti ad Epiſcopatum indecentia obſequia Principibus exhibeant, ut eos, ſi aberraverint, corripere valeant. *Not.* 1. Canone conſulitur Epiſcopali dignitati, non autem Epiſcoporum vanitati. *Not.* 2. Canon inter indecentia obſequia recenſet obviam ire procul ab Eccleſiis, aut ſe ab equitis aut mulis multo ſpatio dejicere, aut intrare ad eorum menſam hora prandii.

Canon decimus ſextus prohibet, ne quis luſus cauſſa, ſacra Sacerdotum veſtimenta geſtare, aut ſacras ceremonias exhibere audeat; idque ſub graviſſimis pœnis. *Not.* 1. Uſui locum dederat Michael Imperator, qui eum ludendi morem in Theophilo inſigni probaverat. *Not.* 2. Graviter ergo peccant, qui adſunt ſpectaculis, in quibus ſacris ritibus illuditur.

Canone decimo ſeptimo ſancitur, Metropolita-

litanos debere ſiſtere ſe præſentes indicto a Patriarcha Concilio, eorum excuſationem admitti non debere, qui cauſſantur, ſe a Principibus detineri. *Not.* 1. In Galliis Præſules non ſolent e regno diſcedere, niſi petita a Regibus Chriſtianiſſimis licentia. *Not.* 2. Hæc Canonis verba: *Cum nuſquam ſacri Canones convenire ſæculares Principes in Conciliis ſanxerint, ſed ſolos antiſtites*, a Conciliis Principes non excludunt; unde in nationalibus, immo & in generalibus, ſæpe præſentes fuerunt, ſed ſignificant, eorum præſentiam abſolute non requiri.

Canone viceſimo primo prohibetur, ne quis adverſus Patriarchas, *Et præcipue quidem ſanctiſſimum Papam ſenioris Romæ*, ſub criminum & prævaricationum obtentu, libellos conſcribere audeat. Annuitur univerſalibus ſynodis, ut reverenter inquirant de quæſtionibus, quæ moventur adverſus Eccleſiam Romanam; ſed vetat, *ne audacter ſententiam dicant*, contra ſummos ſeniores Romæ Pontifices. *Not.* 1. Canonis occaſio fuit Photii facinus, qui auſus eſt adverſus Nicolaum I. ferre depoſitionis & excommunicationis ſententiam. *Not.* 2. Probat Canon ſingularem Papæ præ ceteris Patriarchis eminentiam.

Canon vigeſimus ſecundus ab Epiſcoporum electionibus quoſvis laicos, etiam Principes, excludit, niſi ab Eccleſia invitentur. *Not.* 1. Aliud eſt conſenſus in electionem, aliud electio, ſeu nominatio; ille non excluditur per Canonem, ſed electio tantum. *Not.* 2. Canoni non adverſantur Galliarum cum Leone X. concordata; neque enim factæ a laicis nominationes excluduntur, ſi laici jus nominandi ab Eccleſia receperint.

Canone viceſimo ſeptimo jubet, ut Epiſcopi pallio utantur congruo tantum tempore; prohibet Monachis ad Epiſcopatum aſſumptis, ne monaſticum habitum deponant. *Not.* 1. Secunda Canonis pars locum non habet in Galliis; nempe Clerus in regni comitiis generalibus ſtatuit decere, ut omnes Epiſcopi, ex quocumque ordine, ſive Clericali, ſive monaſtico, aſſumpti fuerint, eumdem habitum deferant. *Not.* 2. Monachi per Epiſcopalem conſecrationem eximuntur quidem ab emiſſo in Monaſteriis obedientiæ voto, ſed non ab aliis; id nimirum indicant Canonis verba: *Ne per hoc inveniatur propriarum tranſgreſſor pactorum*.

§. IV. *De convocatione, & præſide Concilii Conſtantinopolitani IV.*

CONCLUSIO 1. Baſilius Imperator convocavit Concilium Conſtantinopolitanum IV.

Probatur 1. ex actione prima, ubi ſic ipſummet Concilium de Baſilio loquitur; *Qui univerſalem ſynodum congregans*, &c. 2. Idem aſſerit Ignatius in ſua ad ſynodum acclamatione, actione octava: 3. idem hæc ejuſdem ſynodi verba actione decima: *Sancta, magna, & univerſalis ſynodus, quæ per divinam voluntatem & gratiam, & ſanctionem amicorum Chriſti Imperatorum noſtrorum Baſilii & Conſtantini congregata eſt*.

Ex eo facto heterodoxi nihil contra Romanæ Sedis jura colligere poſſunt. Nam 1. a factis ad jura concluſio non valet, ut agentes de Conciliis in genere diximus. 2. Id non tentavit Baſilius, niſi jubente Hadriano Papa II. *Volumus autem* (inquit ad Baſilium ſcribens) *per veſtræ pietatis induſtriam Conſtantinopoli numeroſum celebrari Concilium*.

CONCLUSIO 2. Hadrianus Papa II. per ſuos Legatos præfuit Concilio Conſtantinopolitano IV.

Probatur 1. Legati dicuntur tenuiſſe locum Hadriani Papæ. 2. In ſingulis Concilii actionibus nominantur ante cæteros Patriarchas: *Convenientibus Donato & Stephano Epiſcopis, & Marino Diacono; locum tenentibus Hadriani Archiepiſcopi ſenioris Romæ, & Ignatio Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, novæ Romæ*, &c. 3. Ante ceteros omnes Patriarchas ſubſcripſerunt Concilii actis, addito præſidentis nomine: *Ego Donatus .... huic ſanctæ & univerſali ſynodo præſidens ſubſcripſi*.

Objicies 1. Baſilius, & ejus filii Conſtantinus & Leo, actionibus 8. & 10. dicuntur Concilio præfuiſſe: *Præſidentibus Chriſti dilectis Imperatoribus*: ergo Hadriani II. legati nequaquam fuerunt Concilii præſidentes.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. quoad locum materialem conc. conſeq. quoad auctoritatem, ſeu poteſtatem judicandi, neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia Baſilius in allocutione ad ſynodum, expreſſe aſſerit, laicis non licere de Eccleſiaſticis cauſſis movere ſermonem; ſed ſolis Pontificibus, quibus Chriſtus conceſſit Eccleſiæ claves.

Objicies 2. Illi præfuerunt Concilio Conſtantinopol. IV. quibus acclamatum eſt, antequam ipſi Romano Pontifici acclamaretur; atqui Imperatori Baſilio acclamatum eſt, antequam Romano Pontifici acclamaretur; ut patet ex actione 9. ergo, &c.

Reſp. nimis probare argumentum; quippe (ut conſtat ex actione 10.) Eudoxiæ Imperatrici acclamatum eſt quoque, antequam Nicolao I. & Hadriano II. acclamaretur. 2. Is honor ei delatus eſt, non quidem tamquam controverſiarum judici, ſed tamquam Principi de Eccleſia, cujus paci conſuluerat, optime merito.

Objicies 3. Illi præfuerunt Concilio Conſtantinopol. IV. qui rogati ſunt illius actis ante Romani Pontificis legatos ſubſcribere: atqui Imperatores id rogati ſunt: *Volumus* (inquiunt legati actione 10.) *ut ſcribant primitus Chriſti amatores Imperatores, & deinde ſecundum ordinem ſancta hæc ſynodus*.

Reſp. diſt. maj. Qui rogati ſunt, ut ante legatos juratis Concilii ſubſcriberent, conc. maj. ex gratia ipſius Concilii, neg. maj. Eſt autem jure Imperatoribus debitum non fuiſ-

ſet,

ſe, probant 1. hæc legatorum verba: *Volumus, ut ſubſcribant, &c.* Probat 2. hoc Imperatoris Baſilii ad Legatorum preces reſponſum: *Tranquilliſſimum Imperium noſtrum vult ſubſcribere poſt ſubſcriptionem omnium ſanctiſſimorum Patriarchalium ſedium Vicariorum*; idque ſic factum eſt.

ARTICULUS IX.

De Concilio Lateranenſi I.

CONcilium Lateranenſe I. quod nonum eſt œcumenicum, habitum eſt, ſecundum peritiorum calculum, anno 1123. Romæ ſedente Calliſto Papa II. imperante in Germania Henrico IV. Dicitur Lateranenſe, ex Baſilica Lateranenſi, in qua celebratum eſt.

§. I. *De Cauſa, convocatione, præſide Concilii Lateranenſis I.*

CONCLUSIO 1. Triplex fuit cauſſa celebrandi Concilium Lateranenſe I.

Probatur. Celebratum fuit, ut inveſtiturarum abrogatio, ſecundum pacta inter Calliſtum & Henricum inita, confirmaretur: *Cum apud Calliſtum demorando* (inquit Sugerius Abbas in Ludovico Rege) *magno Concilio trecentorum & amplius Epiſcoporum Laterani compoſitioni pacis de querela inveſtiturarum adſtitiſſemus.* Celebratum fuit 2. ut Palæſtina & Hiſpania ab infidelium tyrannide liberarentur; id nimirum ex Canone 11. colligitur. Celebratum fuit 3. ut Eccleſiaſticæ diſciplinæ, per Clericorum ſimoniam & luxuriam fœdatæ, conſuleretur; id manifeſte patet ex pluribus Concilii canonibus, de quibus dicemus ſubſequente paragrapho.

Quæres 1. quid inveſtiturarum nomine intelligi debeat: 2. quid earumdem inveſtiturarum uſui occaſionem dediſſet: 3. quinam Summi Pontifices contra Imperatores pro inveſtiturarum abrogatione decertaverint.

Reſp. ad 1. inveſtiturarum nomine intelligi conſenſum a ſæculari Principe datum factæ alicujus ad Epiſcopatum, vel Abbatiam electioni, nec non bonorum Eccleſiaſticorum poſſeſſionis conceſſionem ſollemni quondam ritu demonſtratam.

Reſp. ad 2. inveſtiturarum uſui locum dediſſe Principum ſæcularium erga Eccleſias munificentiam; cum enim ab iiſdem Principibus non ſolum prædia & latifundia, ſed etiam feuda Imperatoriæ, aut Regiæ majeſtati ſubdita, Eccleſiis conceſſa fuiſſent, factum eſt *primo*, ut ejuſmodi feuda aliorum feudorum conditionem ſortirentur, ſeu, ut Epiſcopi, aut Abbates non venirent in eorum poſſeſſionem, niſi exhibito Principibus hominio, & fidelitatis præſtito juramento. Factum eſt *ſecundo*, ut ejuſmodi tum hominium, tum juramentum exigerentur etiam ab Epiſcopis & Abbatibus, quorum Eccleſiæ nullis Principum feudis fruerentur. Factum eſt *tertio*, ut Principes ad ipſas etiam electiones inveſtiturarum uſum extendere tentaverint, ita ut electiones libere fieri non ſinerent. Factum eſt *quarto*, ut ipſam etiam juriſdictionem ſpiritualem concedere ſibi viderentur; nempe bonorum fruitionem concedebant per traditionem baculi & annuli Paſtoralis, quæ quidem ſunt Eccleſiaſticæ juriſdictionis inſignia.

Reſp. ad 3. contra inveſtituras acriter decertaſſe Gregorium Papam VII. Singulis ferme annis habuit Concilia, quibus diſtricte prohibuit, ne quis Eccleſiarum inveſtituras de Principum manibus acciperet. Henricum III. Imperatorem, quod ſub earumdem inveſtiturarum obtentu Eccleſias vexaret, excommunicatione mulctavit. Victor III. qui proxime Gregorio VII. ſucceſſit, a ſuo deceſſore latam in Henricum IV. ſententiam confirmavit. Idem quoque præſtitit Urbanus II. Paſchalis II. qui ab Henrico IV. conjectus in carcerem, ipſi inveſtiturarum privilegium conceſſit; quod quidem idem Pontifex liber poſtea factus, duobus in Conciliis Romæ celebratis reſcidit. Gelaſius, qui Paſchali ſucceſſit, ubi deceſſorum ſuorum ſtatuta confirmaſſet, vi & armis ab Henrico IV. pulſus eſt ex Italia. Calliſtus II. poſt Gelaſii mortem electus, litem de inveſtituris, quæ tot annis Eccleſiam vexarat, in Concilio Lateranenſi 1. compoſuit iis conditionibus, quæ ſubſequenti paragrapho referuntur.

CONCLUSIO 2. Calliſtus Papa II. indixit Concilium Lateranenſe I. illique per ſeipſum præfuit.

Probatur prior pars ex literis Calliſti ad Henricum, ubi hæc habentur: *Legatos itaque noſtros, qui apud vos ſunt, rogamus, ut quia Concilium a nobis indictum acceleras, cito ad nos, Domino largiente, remittas.*

Probatur altera pars ex eo, quod tempore quo habitum eſt Concilium, Summi Pontifices non ſpirituali tantum poteſtate, ſed ſuprema etiam temporali Romæ fruerentur; ac proinde, ſi Calliſtus Concilio adſuit revera, in eo non aliam, quam præſidis, perſonam egit.

§. II. *De actis & Canonibus Concilii Lateranenſis I.*

CONCLUSIO 1. Concilio Lateranenſi I. Henricus Imperator IV. inveſtituras, electiones, bona Eccleſiis reſtituit.

Probatur ex ipſo Henrici reſtitutionis inſtrumento, quod in Lateranenſi Concilio lectum eſt: *Ego Henricus .... pro remedio animæ meæ dimitto Deo & ſanctis ejus Apoſtolis Pe-*

tro

ro & Paulo, & ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ, omnem inveſtituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus Eccleſiis fieri electionem & liberam conſecrationem. Poſſeſſiones & regalia Beati Petri, quæ a principio hujus diſcordiæ uſque ad hodiernum diem, ſive tempore Patris mei, ſive etiam quæ meo ablata ſunt, quæ habeo, eidem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ reſtituo.

CNCLUSIO 2. Calliſtus Papa II. Henrico IV. conceſſit 1. ut ſiſteret ſe præſentem electionibus, quæ in illius regno fierent. Conceſſit 2. ut electus intra imperii limites regalia per ſceptrum ab ipſo acciperet, iis tamen exceptis, quæ ad Eccleſiam Romanam pertinere noſcuntur.

Probatur ex factæ a Calliſto conceſſionis inſtrumento, quod in Concilii, de quo agitur, actis lectum & probatum eſt. Quid autem eſſent regalia, quæ Henrico conceſſa ſunt, dicemus inferius agentes de Concilio Lugdunenſi I.

CONCLUSIO 3. In Concilio Lateranenſi I. editi ſunt viginti duo Canones ad diſciplinam ſpectantes.

Probatur. Nec plus, nec minus quam viginti duo Canones reperiuntur in vulgaribus hujuſce Concilii editionibus. Operæ pretium eſt, ut hic præcipuorum expoſitionem ſubjiciamus.

Primus Canon definit, ordinatum aut promotum per pecuniam, ſic adquiſita dignitate carere debere. *Not.* 1. Canon non ſignificat, irritam eſſe ordinationem ſumptam ſecundum ſubſtantiam, ſed tantum ſecundum illius executionem, aut exercitium. *Not.* 2. Id tamen non habet locum, niſi poſt judicis declarationem.

Secundus Canon vetat, ne fiat præpoſitus, aut Archipresbyter, niſi ex Presbyteris; nec Archidiaconus, niſi ex Diaconis. *Not.* 1. Id ideo ſancitum eſt, quod inſignis quædam ſapientia requiratur in iis qui in iis dignitatibus conſtituti ſunt. *Not.* 2. Secundum hodiernam diſciplinam ſatis eſt, ut intra annum ſit Presbyter, qui eligitur ad dignitates, quæ nonniſi a Presbyteris haberi poſſunt.

Tertius Canon Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis prohibet concubinarum & uxorum contubernia. *Not.* Uxorum nomine intelliguntur mulieres, quæ aut ante ſacrum ordinem jure ductæ fuiſſent, aut quæ poſt ſacrum ordinem, contra Canones.

Quintus Canon edicit, ne fiant conjunctiones conſanguineorum, quoniam (inquit) eas & divinæ & ſæculi leges prohibent. *Not.* 1. Sumit conſanguineos late, hoc eſt, prout conſanguinei etiam affines complectuntur. *Not.* 2. Iis temporibus conſanguinitas & affinitas uſque ad ſeptimum gradum erant impedimenta matrimonium dirimentia. *Not.* 3. Nomine *divinarum* legum intelligit Canonicas, tum quod eas opponat ſæculi legibus, tum quod nuptiæ inter quaslibet conſanguineas non ſunt irritæ jure divino.

Sextus Canon irritas declarat factas a Burdino ordinationes. *Not.* 1. Burdinus erat Antipapa, quem ex Archiepiſcopatu Bracarenſi Henricus IV. vi & armis ejecto Roma Gelaſio ſuffecerat. *Not.* 2. Ordinationes declarantur irritæ ſenſu ſuperius dicto.

Undecimus Canon peccatorum remiſſionem iis concedit, qui Hieroſolymitanum aut Hiſpanicum iter defendendæ Eccleſiæ cauſſa ſuſceperint; intercidit Eccleſiæ introitu eos, qui aſſumpta in veſtibus cruce, illud iterum ſuſcipere detrectaverint; præterea eorum terras interdicto ſubjicit. *Not.* 1. Ea peccatorum remiſſio intelligitur non de culpa, ſed de pœna temporali per Canones impoſita. *Not.* 2. Ea remiſſio, de qua loquitur Canon, eſt id quod Theologi *Indulgentiam* proprie ſumptam appellant; nimirum indulgentia non eſt aliud, quam remiſſio impoſitæ, aut imponendæ per Canones pœnæ, quæ etiam coram Deo minuitur. *Not.* 3. Duplici de cauſſa damnantur, qui crucibus acceptis Hieroſolymitanum aut Hiſpanicum iter non ſuſcipiunt, nempe non exequuntur votum, quod ſuſcipiendo cruces emiſerunt; non perficiunt pœnitentiam publice ſibi pro gravibus criminibus impoſitam.

Duodecimus Canon vetat, ne Porticanorum ſine liberis morientium bona pervadantur. *Not.* Porticani, ſecundum aliquos, erant incolæ portus Romani: eorum bona, ſi abſque liberis morerentur, urbis præfectus vindicabat ſibi. Secundum alios, advenæ erant & extranei, qui in porticibus reſidebant; hos Urbis præfecti contendebant jus non habere condendi teſtamentum.

Canon decimus tertius Treugæ infractores poſt tertiam monitionem, ni ſatisfaciant, anathemate damnat. *Not.* 1. Treugæ ſunt a privatis bellis induciæ ab Epiſcopo indictæ. *Not.* 2. Illud anathema non habebat locum, niſi poſt latam ab Epiſcopo ſententiam.

Canon viceſimus primus illicita, ac irrita declarat inita a Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis matrimonia. *Not.* 1. Canon ille deeſt in codice Anianenſi. *Not.* 2. Non edicit matrimonia, quæ Clerici majores inierint, fore deinceps irrita, ſed declarat irrita eſſe, quæ etiam ante editum Canonem contracta fuiſſent: antea igitur Ordo ſacer erat dirimens impedimentum matrimonii.

ARTICULUS VI.

De Concilio Lateranenſi II.

CONcilium Lateranenſe II. quod decimum eſt œcumenicum, celebratum eſt anno 1139. Innocentio Papa II. Romæ ſedente; illud indixit, illique præfuit mox laudatus Pon-

Digitized by Google

Pontifex; *Proxima media quadrageſima* (inquit Otto Friſingenſis, illius temporis ſcriptor, lib. 7. cap. 23.) *Synodus maxima circiter mille Epiſcoporum, præſidente Romæ Summo Pontifice Innocentio, celebratur.*

§. I. *De cauſſa & actis Concilii Lateranenſis II.*

CONCLUSIO 1. Schiſma a Petro Leonis conflatum, Petrobuſianorum ac Arnoldiſtarum errores, collapſa Eccleſiæ diſciplina, tres fuerunt convocandi Concilii Lateranenſis II. rationes.

Probatur. Veſpergenſis in Chronico, Otto Friſingenſis, aliique ſæculi xii. ſcriptores, eas quas retulimus, convocandi Concilii Lateranenſis II. rationes recenſent.

CONCLUSIO 2. In actis Concilii Lateranenſis II. damnatum eſt Leonis ſchiſma, proſcripti ſunt Petrobuſianorum & Arnoldiſtarum errores, ac reſtituta Eccleſiæ diſciplina.

Probatur. *Primo*, ita docent laudati ſuperius hiſtorici: *Secundo*, Canone 30. irritæ quoad exercitium declarantur factæ a Petro Leonis, & ipſi adhærentibus ordinationes: *Tertio*, Canone 23. damnantur præcipui Petrobuſianorum & Arnoldiſtarum errores: *Quarto*, reliquis Canonibus collapſa reſtituitur diſciplina.

Quæres 1. quando incœperit, quamdiuque perduraverit conflatum a Petro Leonis ſchiſma.

Reſp. incœpiſſe anno 1130. Nempe illius anni Kal. Martii, electo canonice Innocentio II. Petrus Leonis ſub Anacleti II. nomine a factioſis quibuſdam pſeudo-Pontifex creatus eſt. Is vicinorum armis Roma ejecit Innocentium, quem Gallia primum, deinde Anglia, Germania, & plures Italiæ Provinciæ, pro vero agnoverunt Pontifice. Mortuo Petro Leonis, Victor, qui in ejus locum a ſchiſmaticis ſuffectus fuerat, depoſitis Pontificalibus veſtibus, iniit cum Innocentio concordiam, ad cujus confirmationem habitum eſt anno 1139. Concilium Lateranenſe II. ac proinde novem annis perduravit conflatum a Petro Leonis ſchiſma.

Quæres 2. quinam fuerint Petrobuſianorum errores.

Reſp. Petrum de Bruis, a quo Petrobuſiani nomen ſortiti ſunt (teſte Petro Cluniacenſi libro 1. epiſt. 1.) docuiſſe 1. inutile eſſe ad ſalutem datum parvulis baptiſma: 2. everti debere templorum, vel Eccleſiarum fabricas: 3. cruces confringi, non autem adorari debere: 4. id quod in Euchariſtia fidelibus traditur, non eſſe verum Chriſti corpus: 5. mortuos nec Presbyterorum ſacrificiis, nec fidelium precibus juvari.

Quæres 3. in quo ab Arnoldiſtis erratum ſit.

Reſp. his verbis Ottonis Friſingenſis eorum temporum hiſtorici: *Dicebat* (ſectæ auctor) *nec Clericos proprietatem, nec Epiſcopos regalia, nec Monachos poſſeſſiones habentes, aliqua ratione poſſe ſalvari; cunctaque hæc Principis eſſe, ab ejuſque beneficentia in uſum tantum laicorum cedere oportere. Præter hæc de Sacramento Altaris, de Baptiſmo parvulorum, non ſana dicitur ſenſiſſe.*

§. II. *De Canonibus Concilii Lateranenſis II.*

CONCLUSIO. Concilium Lateranenſe II. Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſuluit viginti ſex Canonibus.

Probatur præcipuorum enumeratione, ac expoſitione. *Priore* irrita declaratur facta per ſimoniam ordinatio. *Not.* 1. intelligitur de ordinum executione, hoc eſt, per ſimoniam ordinati, fiunt irregulares. *Not.* 2. Canon locum non habet in caſu ordinationis factæ per ſimoniam mentalem, quia Eccleſia de internis non judicat.

Altero Canone vetatur, ne pro præbendis, promotionibus Eccleſiaſticis, Sacramentis, Altarium aut Eccleſiarum conſecratione, aliquid ante, vel poſtea exigatur, aut detur, nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicujus conſuetudinis. *Not.* 1. Quæ Canon vetat non ſunt tantum contra jus Eccleſiaſticum, ſed etiam contra divinum: *Quoniam* (inquit) *ſimoniacum eſt*; ſimonia autem eſt contra jus divinum. *Not.* 2. Hæc verba: *Nec pro paſtu*, damnat praxim, pecuniam pro paſtu oppignorandi, antequam electus admittatur in præbendæ poſſeſſionem. *Not.* 3. His aliis verbis: *Abſque immutatione aliqua*, proſcribitur praxis earum Eccleſiarum, in quibus licet quis officio ſuo vacet, fruſtratur primo ſaltem anno, aut toto reditu, aut aliqua ejus parte, niſi tamen id in Eccleſiæ fabricam, aut ornamentorum emptionem impendatur. *Not.* 4. Canon non diſtinguit inter rei ſacræ pretium, aut ejus conferendæ motivum; non minus igitur cenſet, ſimoniacum eſſe nonnihil temporale conferre pro pretio, aut motivo beneficii. *Not.* 5. Hæc verba: *Vel ipſe dare præſumat*, damnant eos, qui ſub gratitudinis obtentu, aut pecuniam, aut aliquid aliud pro reſignato beneficio rependunt, præſertim ſi id fiat ex conſuetudine, aut ſi ſit ingens pecuniæ ſumma. *Not.* 6. hæc verba: *Antea vel poſt a quoquam aliquid exigatur*, non damnant Parochos, qui poſt nuptiarum celebratos ritus aliquid ad ſui ſuſtentationem exigunt: ſcriptum eſt enim: *Non alligabis os bovi trituranti.*

Canone tertio prohibetur, ne quis a proprio Epiſcopo excommunicatum abſolvat. *Not.* 1. Id locum non habet in extremo vitæ periculo. *Not.* 2. In eo caſu ab alio,

quam

quam a proprio Epiſcopo abſolutus, tenetur, ſi convaluerit, ſiſtere ſe præſentem proprio Epiſcopo, ut abſolutionem confirmet.

Canon quintus vetat, ne Clericorum morientium bona diripiantur. *Not.* Id probat, Clericos habere uſum, non autem dominium bonorum Eccleſiaſticorum.

Canone octavo damnantur Monachi & Canonici Regulares, qui aut leges Imperiales, aut artem medicinæ diſcunt. *Not.* 1. Canon omnes omnino, tum Monachos, tum Clericos, complectitur, quamvis expreſse de ſolis Monachis & Canonicis Regularibus loquatur; nempe laudat Imperiales conſtitutiones, quæ omnibus Clericis forenſium diſceptionum ſtudium vertunt opprobrio. *Not.* 2. Non damnantur tamen, qui aut forenſes leges, aut medicinam diſcunt, ut ſolvant nonnullos conſcientiæ caſus, aut caritatem in proximum exerceant; id verba iſta innuere videntur: *Gratia lucri temporalis*.

Canon duodecimus Treguarum tempus definit a quarta feria ad ſecundam alterius hebdomadæ; ab Adventu Domini uſque ad Octavam Epiphaniæ, & a Quinquageſima uſque ad Octavam Paſchæ. *No.* 1. Ex dictis ſuperius, Treguarum nomine intelliguntur induciæ a privatis bellis, injuriis, deprædationibus, &c. *Not.* 2. Non probavit tamen Canon Treguarum infractionem aliis a recenſitis diebus, ſed œconomiæ cauſſa eam dictis tantum diebus mulctavit excommunicationis pœna.

Canon decimus tertius damnat uſuram, tamquam quæ veteri & novo teſtamento damnetur; edicit uſurarios recipi non debere, niſi ſumma cautela. *Not.* 1. Canon igitur cenſet, uſuram divino jure prohiberi. *Not.* 2. Non diſtinguit inter pauperes & divites; a quocumque igitur aliquid ultra ſortem exigatur, uſura eſt. *Not.* 3. Cautela, cujus Canon meminit, intelligitur de obligatione reſtitutionis uſurariis ante abſolutionem imponenda.

Canon decimus quintus excommunicat eum, qui ſuadente diabolo violentas manus in Monachum, aut Clericum injecerit. Caſum hunc citra mortis periculum reſervat Summo Pontifici. *Not.* 1. Intelligitur de percuſſione gravi. *Not.* 2. Mos jam erat reſervandi quoſdam caſus Summo Pontifici.

Canon viceſimus jubet, ut Principes conſultis Epiſcopis jus dicant. *Not.* 1. Epiſcopi iis temporibus jus, etiam quoad civilia, ſuis diœceſanis dicebant. *Not.* 2. Sæculares judices illud dicere non ſolebant, niſi conſultis Prælatis; morem illum Canon innovat.

Canon viceſimus primus filios Presbyterorum declarat irregulares. *Not.* 1. Canon non loquitur de filiis in legitimo matrimonio genitis a Presbyteris ante ordinationem. *Not.* 2. Canon declarat, tolli eam irregularitatem per Religioſæ vitæ profeſſionem.

Canon viceſimus ſecundus definit, falſis pœnitentiis animas decipi, & in infernum pertrahi. Falſam vero dicit eſſe pœnitentiam, cum pro uno peccato tantum fit ſatisfactio, non pro omnibus; aut cum agens de uno pœnitentiam, incidit in aliud; aut cum non receditur a negotio curiali, quod non valet agi ſine peccato; aut cum offenſus offendenti non indulget; aut non offendens non ſatisfacit offenſo. *Not.* 1. Imperitia, aut mollior miniſtri agendi ratio ſecurum non facit pœnitentem, quantamcumque pœnitens de illo miniſtro habeat æſtimationem. *Not.* 2. Canon vult, ut miniſter de veritate pœnitentiæ judicet, non ex pœnitentis verbis, ſed factis. *Not.* 3. Qui non vult convenientem pro peccatis omnibus ſatisfactionem ſubire, cenſeri non debet vere pœnitens. *Not.* 4. Si pœnitens non eſt (ut ait Canon) qui dum de uno peccato agit pœnitentiam, incidit in aliud alterius ſpeciei; a fortiori, ſi ex conſuetudine incidat in ejuſdem peccati ſpeciem. *Not.* 5. Ex Canone impœnitens eſt, qui non diſcedit ab occaſione, quæ etiam *per accidens* inducit ad peccatum, ut curiale, aut negotiale negotium; a fortiori pœnitens non eſt, qui non diſcedit ab occaſione, quæ *per ſe* ad peccatum inducit. *Not.* 6. Satis non eſt ad pœnitentiam odii depoſitio, ſed præterea requiritur externa reconciliatio. *Not.* 7. Cum iis regulis molliorum hujus ævi Caſuiſtarum praxis conciliari non poteſt.

Canon viceſimus tertius damnat, tum Petrobuſianorum, tum Arnoldiſtarum errores, de quibus diximus agentes de hujuſce Concilii cauſſa.

Canon viceſimus nonus ſub anathemate prohibet, ne baliſtariorum & ſagittariorum artes adverſus Chriſtianos exerceantur. *Not.* Baliſtarii (teſte du Cange) homines erant, qui conducti ad privata certamina, baliſtis, aut ſagittis utebantur.

Canon triceſimus irritas & vacuas declarat ordinationes factas, tum a Petro Leonis, tum ab aliis ſchiſmaticis, tum ab hæreticis. *Not.* Falſo (ut articulo ſuperiore dictum eſt) Gratianus & Magiſter ſententiarum Canonem exponunt de ordinatione ſecundum ſubſtantiam & characterem ſumpta.

ARTICULUS XI.

De Concilio Lateranenſi III.

Concilium Lateranenſe III. quod undecimum eſt œcumenicum, celebratum eſt anno 1179. imperante in Germania Friderico I. Romæ ſedente Alexandro Papa III. Trecentos ei adfuiſſe Epiſcopos, ſcribit teſtis ocu-

Digitized by Google

latus Guillelmus Archiepiſcopus Tyrius lib. 21. cap. 2. de bello ſacro.

Hoc Concilium ab Alexandro Papa III. convocatum fuiſſe, certum eſt ex ejuſdem Alexandri litteris ad Epiſcopos per Tuſciam conſtitutos, quas litteras, mutato tantum nomine, ad cæteros orbis Epiſcopos directas fuiſſe, evincitur ex conſtanti Eccleſiæ praxi.

Illi eumdem Papam præfuiſſe, conſtat ex ejuſdem Concilii præfatione, ubi id expreſſe aſſeritur.

§. I. *De Cauſa Concilii Lateranenſis III.*

CONCLUSIO. Tres fuerunt Concilii Lateranenſis III. convocandi rationes.

Probatur enumeratione. *Primo*, coactum eſt, ut ſchiſmati deinceps vitando conſuleretur. Id ſcilicet probant prior & alter Concilii Canon. *Secundo*, coactum fuit contra VValdenſium & Albigenſium errores. Id patet ex Canone 27. *Tertio*, coactum fuiſſe, ut reformarentur mores, uſura, ſimonia, aliiſque vitiis corrupti, demonſtrant editi in eo Concilio Canones.

Quæres 1. cur in Concilio Lateranenſe III. de mediis ad ſchiſma deinceps vitandum actum fuerit.

Reſp. occaſionem dediſſe Octaviani ſchiſma. Mortuo Hadriano Papa IV. anno 1159. Alexander III. a ſaniori & majori Cardinalium parte electus eſt in Pontificem maximum: Octavianus vero, licet a tribus tantum deſignatus fuiſſet, ſub Victoris IV. nomine Pontificatus inſignia auſus eſt uſurpare. Hunc, & qui ipſi mortuo ſucceſſerunt, Guidonem Cremenſem, quem Paſchalem II. vocarunt, & Joannem Strumenſem Abbatem, tota Germania, agente Friderico, tamquam veros Pontifices coluit; Alexandri vero partes Gallia, Britannia, Hiſpania, plures Italiæ urbes, & fere reliquæ orbis Chriſtiani provinciæ, conſtanter ſuſceperunt. Mortuo Abbate Strumenſi, anno nimirum 1177. Fridericus, qui per viginti duos annos apertas inimicitias cum Alexandro geſſerat, ejurato cum Epiſcopis & Principibus ſibi adhærentibus ſchiſmate, ſupplex ad ejuſdem Alexandri pedes ſe abjecit, cum eoque iniit concordiam. Hanc ut firmaret Alexander Papa, totius orbis Epiſcopos evocavit ad III. Lateranenſe concilium.

Quæres 2. quinam eſſent præcipui VValdenſium & Albigenſium errores.

Reſp. VValdenſium errores ad tria capita reduci a Reinerio, qui ſectæ primum dederat nomen, ſed poſtea in Ordine Prædicatorum acerrimus fuit hæreſeos impugnator. Primum caput continet VValdenſium blaſphemias in Eccleſiam Romanam: *Aſſerunt*, (inquit) *quod Romana Eccleſia non ſit Eccleſia Jeſu Chriſti, ſed Eccleſia malignantium; eamque ſub Silveſtro defeciſſe, cum venenum poſſeſſionum temporalium in Eccleſiam infuſum eſt. Sectam ſuam eſſe Eccleſiam Chriſti, quia doctrinam Chriſti, Evangelii, & Apoſtolorum verbis & exemplis obſervabant.* Alterum caput continet eorum de Sacramentis errores. Contendunt aliqui, eos admiſiſſe duo tantum Sacramenta, Baptiſmum & Euchariſtiam; ſed id falſum eſt; nempe in Commentarii noſtri hiſtorici de Sacramentis tom. 1. oſtendimus, admiſſum ab eis fuiſſe ſeptenarium Sacramentorum numerum; erraſſe tamen, quod crederent irrita eſſe, quæ conficerentur a Miniſtris in peccato mortali jacentibus; reprobarunt quoque ritus, quibus Confirmatio & Extrema-Unctio in Eccleſia Romana adminiſtrantur. Ibidem oſtenſum fuit, VValdenſes credidiſſe panem in Euchariſtia tranſubſtantiari in verum Chriſti corpus, ſaltem antequam elapſo proxime ſæculo cum Genevenſibus, agente Farello, communionem iniiſſent. Tertium caput continet errores circa Sanctorum invocationem, quam negabant; circa cultum imaginum, quem abjiciebant; circa ſacros ritus, Altarium conſecrationem, Sacerdotalium indumentorum, atque Eccleſiæ precibus conſecratæ uſum deridebant; exorciſmos, & omnem in energumenos Eccleſiæ curam improbabant. Multa alia non minus impia docebant, de quibus conſuli poſſunt Reinerius, Ermengardus, Phildoroſſius, & Claudius Seyſellus Archiepiſcopus Taurinenſis.

§. II. *De Canonibus Concilii Lateranenſis III.*

In omnibus Concilii, de quo agitur, editionibus leguntur viginti ſeptem Canones, quibus labefactatæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ integritati conſulitur.

Prior Canon decernit, Summi Pontificis electionem non fore deinceps canonicam, niſi duæ partes Cardinalium ad eam conſpirent. *Not.* 1. Canonis occaſio fuit Octaviani factum, qui (ut jam obſervavimus) a tribus tantum Cardinalibus electus, Pontificis inſignia ſub Victoris IV. nomine ſumpſerat. *Not.* 2. Id ne ad aliorum, quam ſummorum Pontificum, electionem extendatur, vetat altera Canonis pars: *Ex hoc tamen nullum Canonicis conſtitutionibus præjudicium generatur, in quibus majoris & ſanioris partis debet ſententia prævalere.*

Secundus Canon irritas, *quoad uſum*, declarat ordinationes, quæ ab Antipapis celebratæ fuerant. Definit nullas eſſe impetratas ab eis beneficiorum proviſiones. Mulctat ab ordinibus & dignitatibus ſuſpenſione eos, qui de tenendo ſchiſmate juramentum ſponte præſtiterant. *Not.* 1. Addit adverbium, *ſponte*, ne eos includere videatur, qui Friderici Im-

Digitized by Google

peratoris minis ad illud juramentum coacti fuerant. *Not.* 2. Qui de tenendo ſchimate non juraverant, nec fuerant ab Antipapis ordinati, permiſſi ſunt obire ſuorum ordinum munera, licet ſchiſmati adhæſiſſent.

Tertius Canon vetat, ne quis ante trigeſimum ætatis annum in Epiſcopum, & ante viceſimum quintum in Archidiaconum, Decanum, Parochum eligatur. Jubet, ut electi intra tempus per Canones definitum conſecrentur. Declarat poſt conſecrationem vacare omnia alia conſecrati beneficia. *Not.* 1. Iis temporibus plerumque per ſummam corruptelam juvenibus credebantur Eccleſiaſticæ dignitates, ut videre eſt apud Bernardum epiſt. 42. & Hildebertum Cenomanenſem epiſt. 12. *Not.* 2. Non eſt neceſſe, ut expletus fuerit annus Canone præſcriptus, ſed ſatis eſt, ut inceptus ſit.

Quartus Canon prohibet, ne Archiepiſcopi, Epiſcopi, Archidiaconi, Decani, ſibi ſubditos in viſitatione gravent. *Not.* 1. Par eſt, ut viſitatores ab iis, quos viſitant, petant neceſſarios ſumptus, ſi beneficium, cujus ſunt titulares, ad id ſatis non ſit; ſecus, ſi ad id ſufficiat. *Not.* 2. In Galliis Epiſcopi tallias inferioribus imponere non poſſunt; unde in iis locum non habet hæc Canonis pars: *Suſtinemus autem, ut cum caritate moderatum ab eis valeant auxilium poſtulare*; Id nempe juris ſolis ſæcularibus magiſtratibus convenit. *Not.* 3. Vetatur, ne Epiſcopi *cum canibus venatoriis & avibus proficiſcantur*; nec immerito, cum a clamoſa venatione Clerici ſemper interdicti fuerint. *Not.* 4. Permittit Archiepiſcopo in viſitatione quinquaginta equos; Cardinalibus viginti quinque; Epiſcopis viginti; inde tamen auctoritas conciliari non poteſt mundano Prælatorum ſumptui, nam Canon addit id permitti, non tamquam rem licitam, ſed quam propter ſæculi corruptelam non caſtigaret; *Secundum* (inquit) *tolerantiam dictum eſt*.

Quinto Canone edicitur, ne quis in Presbyterum, aut Diaconum, ſine certo titulo ordinetur. Jubet ut Epiſcopus ei, quem ſine titulo ordinaverit, ſubminiſtret ad vitam neceſſaria, niſi ordinatis hæreditariæ facultates ad id ſatis ſint. *Not.* 1. Canon loquitur tantum de ordinatione in Presbyterum & Diaconum; ac proinde non vetat, quin Subdiaconi ſine certo titulo ordinentur, ſed jam alia obtinet conſuetudo. *Not.* 2. Epiſcopus, qui ſine titulo Clericali Presbyterum, aut Diaconum ordinaverit, non abſolvitur peccato, quod admittit infringendo Canones, ſed præterea tenetur ad Clerici, quem ordinarit ſine titulo, ſuſtentationem. *Not.* 3. Licet Canon non probet ordinationem ſub titulo patrimonii, ei tamen dedit locum.

Sextus canon vetat, ne Prælati ſuſpenſionis, vel excommunicationis ſententiam proferant in ſubjectos, niſi canonica commonitione præmiſſa. Vetat iterum, ne ſubjecti ad ſuperiorem judicem appellent ante ingreſſum cauſæ. Vetat etiam Religioſis omnibus, ne contra regularem Prælati ſui & Capituli diſciplinam appellare præſumant. *Not.* 1. Commonitione canonica opus non eſt, ut ſuſpenſus, aut excommunicatus declaretur, qui incidit in fractionem, cui ipſo facto annexa erat pœna, aut ſuſpenſionis, aut excommunicationis; e contra monitione opus eſt, cum actus prohibetur tantum ſub pœna ferendæ ſententiæ. *Not.* 2. Ex Canone peccant Clerici, qui ne corrigantur, a juſta judicis ſententia ad judicem ſuperiorem appellant; neque enim appellatio inſtituta eſt ad defenſionem iniquitatis, ſed ad innocentiæ ſubſidium.

Septimo Canone prohibetur, ne quid exigatur, aut pro perſonis Eccleſiaſticis ponendis in ſede, aut pro ſepulturis, aut exequiis mortuorum, & benedictionibus nuptiarum. *Not.* 1. Schiſma ab Octaviano conflatum, variis modis ſimoniam in Eccleſias invexerat. *Not.* 2. Canon non vetat Notario, ne debitum ſibi ſtipendium exigat pro inſtrumento, quo fidem facit, Clericum miſſum fuiſſe in beneficii poſſeſſionem. *Not.* 3. Ad Canonem quartum Concilii II. Lateranenſis dictum eſt, quomodo excuſari poſſit Parochorum praxis, qui ſepulturæ jura exigunt a defuncti heredibus.

Octavus Canon vetat, ne beneficia ante poſſidentis mortem alicui promittantur. *Not.* Cum eo Canone aliquarum Eccleſiarum Canonici concilient, ſi poſſint, ſuam praxim de aſſumendis ſibi coadjutoribus cum certa ſpe futuræ ſucceſſionis, etiamſi firma valetudine fruantur.

Nono Canone ſancitur, ne fratres Templi & Hoſpitalis Eccleſias de laicorum manibus recipiant; ne ab Epiſcopis interdictos, aut excommunicatos in ſuas Eccleſias admittant; ne in Eccleſiis, quæ *pleno jure* ad eos non pertinent, Presbyteros Epiſcopo non præſentatos exhibeant; ne eorum domeſtici ſub obtentu privilegiorum ordinis, eximant ſe ab Epiſcopi juriſdictione. *Not.* 1. Si Templarii Clericos in Eccleſiis, quæ pleno jure ad eos pertinent, inſtituerint, id ex ſe non habent, cum ſint laici, ſed ex Eccleſiæ conceſſione. *Not.* 2. Præſentatus a Templariis, ſi poſt examen idoneus ab Epiſcopo judicatus non fuerit, jure excidit ſuo.

Decimo Canone prohibetur, ne quid exigatur, aut detur ad Monaſterii ingreſſum; ne Monachi peculium habeant; ne ſepeliantur cum fratribus, qui in extremis inventi fuerint cum peculio. *Not.* 1. Ad Concilium Nicænum II. jam obſervatum eſt, cum Eccleſiæ decretis vix conciliari poſſe Monaſteriorum, alioquin divitum, praxim; dictum quoque fuit, quid in pauperibus Monaſteriis

exigi poſſit. *Not.* 2. Canon vetat, quin in Monaſterium admittendus quippiam det in eleemoſynam, modo exacta non fuerit ejuſmodi eleemoſyna: *Si quis autem exactus* (inquit Canon) *pro ſua receptione aliquid dederit, &c.* *Not.* 3. Peculium indulgeri non debet a ſuperioribus, niſi ad bonorum Monaſterii adminiſtrationem: *Niſi ei ab Abbate pro injuncta fuerit adminiſtratione permiſſum*; verba ſunt hujus Canonis. *Not.* 4. Peculium cenſetur, quod ex ſuperiorum permiſſu apud œconomum deponitur ea lege, ut Monachus ipſum pro libito in proprium uſum convertere valeat; aut cum ita fert Monaſterii conſuetudo, ut nunquam impendatur, niſi dependenter a deponentis arbitrio.

Duodecimus Canon vetat, ne Clerici in majoribus ordinibus conſtituti, ad ſæcularia tribunalia cauſſas agant, niſi proprias, vel Eccleſiæ, vel miſerabilium perſonarum; ne villarum procurationes, aut juriſdictiones ſæculares aſſumant. *Not.* 1. Tunc Clericis non licebat, nec modo licet, magiſtratus ſæculares gerere. *Not.* 2. Quamvis Canon non ſit in uſu ratione pœnæ, quæ Clerico villarum procurationes ſuſcipienti imponitur; viget tamen quoad ſcopum, quem ſibi Concilium propoſuit; nempe, ne Clericus, niſi aliunde id exigat caritas, ſeſe negotiis ſæcularibus implicet.

Decimo tertio, & decimo quarto Canone, prohibetur beneficiorum pluralitas. *Not.* 1. Canon XIII. loquitur de dignitatibus & Parochialibus Eccleſiis; ac XIV. loquitur de quibuslibet præbendis. *Not.* 2. Tunc omnia ac ſingula beneficia obligabant ad perſonalem reſidentiam.

Decimus quintus Canon præcipit, ut Clericorum bona, ſive inteſtati deceſſerint, ſive aliis conferre voluerint, penes Eccleſias remaneant. *Not.* 1. Demonſtrat Canon, Clericos non habere dominium in Eccleſiaſticos reditus. *Not.* 2. Ad reſtitutionem igitur in foro interiori cogendi ſunt Clericorum heredes. *Not.* 3. Canon non intelligitur tantum de immobilibus, ſed etiam de mobilibus; *Præſentibus innoteſcat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Eccleſiam ſunt adepti, jure teſtari non poſſunt*: verba ſunt Alexandri Papæ III. Can. *Ad hæc*.

Quæ Canonibus 20. 21. 23. 25. de torneamentis, treugis, & pace ſervanda, publicis uſurariis, ſanciuntur, explicuimus agentes de Concilio Lateranenſi II.

Canon viceſimus ſeptimus damnat VValdenſes, & Albigenſes, alioſque hæreticos, qui in partibus Toloſanis graſſabantur; tum adverſus illos ſacram edicit expeditionem. *Not.* 1. VValdenſes pro locis, ubi graſſabantur, varia ſortiti ſunt nomina, hincque patet, cur Bohemi, Bulgari, Albigenſes nonnunquam appellati ſint. *Not.* 2. Canon in hæreticos expeditionem ſacram decernit, tum jure defenſionis, nimirum quia omnia populabantur: tum etiam ad eorum correctionem; *Catholicorum Principum conſtitutionibus* (Eccleſiaſtica diſciplina) *adjuvatur, ut ſæpe quærant homines ſalutare remedium, dum corporale ſuper ſe metuant evenire ſupplicium*. *Not.* 3. Clare docet Canon, quid intelligi debeat nomine remiſſionis peccatorum, quæ adverſus hæreticos pugnaturis indulgetur. *Biennnium de pœnitentia injuncta relaxamus*. Docet quoque eos, qui indulgentias largiuntur, debere attendere ad eorum laborem, quibus conceduntur: *Secundum modum laboris, major eis indulgentia tribuatur*.

ARTICULUS XII.

De Concilio Lateranenſi IV.

CONcilium Lateranenſe IV. quod quidem eſt œcumenicum duodecimum, habitum eſt anno 1215. Coactum eſt Innocentii Papæ III. Litteris, quæ ejuſdem Concilii actis præfixæ ſunt. Ei quoque præfuit laudatus Pontifex: *Anno ab Incarnatione Verbi* 1215. *celebrata eſt ſancta univerſalis ſynodus Romæ in Eccleſia Salvatoris, quæ Conſtantiniana vocatur, menſe Novembri, præſidente Domino Innocentio Papa III. Pontificatus ejus anno* 18. *in qua fuerunt Epiſcopi* 412. *inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, videlicet Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus*. Verba ſunt Veſpergenſis, qui eo tempore floruit.

§. I. *De cauſſa, & actis Concilii Lateranenſis IV.*

CONCLUSIO 1. Concilium Lateranenſe IV. triplici de cauſſa coactum eſt.

Probatur enumeratione. *Primo*, coactum eſt, ut eligerentur media, quibus urbs Hieroſolymitana liberaretur e Saracenorum manibus. *Secundo*, ut damnarentur variæ, quæ tunc exortæ fuerant, hæreſes. *Tertio*, ut univerſæ Eccleſiæ reformationi conſuleretur: *Ut* (verba ſunt Innocentii Papæ III. in litteris hujuſce ſynodi convocatoriis) *generale Concilium convocemus, in quo ad corrigendos exceſſus, & reformandos mores, eliminandas hæreſes, ad inducendos Principes & populos Chriſtianos ad ſuccurſum & ſubſidium Terræ ſanctæ, tam a Clericis, quam a laicis impendendum*.

CONCLUSIO 2. In Concilio Lateranenſi IV. explicata eſt: 1. Catholica fides: 2. damnatus liber Abbatis Joachim in Petrum Lombardum de unitate Sanctiſsimæ Trinitatis: 3. damnatum quoque fuit perverſum Almarici dogma: 4. multa de coercendis, ac puniendis hæreticis decreta ſunt: 5. ampliſsimæ indulgentiæ conceſſæ ſunt ad ſacrum contra Sara-

Digitized by Google

Saracenos bellum euntibus: 6. varia edita ſunt capitula ad diſciplinæ reſtitutionem ſpectantia.

Probantur eæ omnes concluſionis partes ex hujuſce Concilii capitulis, quæ ſubſequente paragrapho exponentur; iis nimirum in capitulis continentur, quæ in concluſione propoſita ſunt.

§. II. *De Canonibus, ſeu capitulis Concilii Lateranenſis IV.*

Prius Capitulum continet fidem de Sanctiſſima Trinitate, de rerum omnium creatione, Verbi Incarnatione, de reali præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia. *Not.* 1. Ea fidei expoſitio neceſſaria fuit propter Albigenſes, alioſque ſectarios, qui damnatos iis de articulis errores innovarant. *Not.* 3. Ex his verbis: *Qui ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, Angelicam videlicet & humanam*; nonulli colligunt, de fide eſſe, Angelos ſimul cum mundo corporeo conditos fuiſſe; id tamen illi negant, contendentes, Concilium voluiſſe tantum damnare errorem Origenis aſſerentis, Angelos & animas rationales *per ſe* tantum productas fuiſſe, corpora vero *per accidens*; hoc eſt, propter demerita ſpiritualium ſubſtantiarum; nempe Origenes cenſuit, creata fuiſſe corpora, ut ſubſtantiæ ſpirituales in peccati vindictam in iis, tamquam carceribus, includerentur; ita Canonem interpretatur S. Thomas opuſculo 23. *Not.* 3. Verbum, *Tranſubſtantiatio*, quo inter ſynodos prima uſa eſt hæc Lateranenſis, perfecte explicat Euchariſtiæ myſterium.

Secundum capitulum damnat libellum Abbatis Joachim, quod in eo aſſereret, Petrum Lombardum eſſe hæreticum, eo quod docuiſſet, eſſe quamdam ſummam rem, quæ nec generaret, nec eſſet genita, nec procedens. Reprobat quoque tamquam inſanam & hæreticam Almarici doctrinam. *Not.* 1. Joachimi perſona non fuit damnata; nec mirum: nam damnari poſſunt auctorum libri, licet auctores non damnentur, præſertim ſi (ut Joachimus) ſcripta ſua Eccleſiæ correctioni ſubjecerint. *Not.* 2. Hæc Canonis verba: *Si quis igitur ſententiam, ſive doctrinam præfati Joacchim defendere, vel approbare præſumpſerit, tamquam hereticus ab omnibus confutatur*; intelliguntur de doctrina, quam Concilium Joachimo tribuit, non autem de alia, quam ſeu per errorem, ſeu aliter (quod hic non expendimus) nonnulli ſcriptores ei tribuunt. *Not.* 3. De Almarico hæc habet Genebrardus libro quarto Chronologiæ: *Almaricus, Carnotenſis, vir eruditus, ſed hæreticus, convictus eſt viginti errorum, quorum unus erat: Corpus Chriſti non magis eſſe in Sacramento Euchariſtiæ, quam in quâlibet alia re.* Idem teſtatur Sanderus lib. 7. de viſibili Monarchia, ubi hæc addit: *Negabat, aut generationem filiorum, aut diſtinctionem ſexuum in Paradiſo futuram, niſi Adam peccaſſet .... Thurificationem, qua in Eccleſiis utuntur, idololatriam vocabat. Negabat reſurrectionem corporum, Paradiſum, & Infernum, & idearum in mente divina æternitatem. Dicebat, quemlibet fidelem teneri, ut credat ſe eſſe membrum Chriſti, & hoc eſſe de articulo fidei.*

Capitulo tertio damnantur omnes hæretici: Damnati ſæculari poteſtati traduntur puniendi. Dominorum temporalium, qui eos toleraverint, vaſſalos decernit abſolvendos a fidelitatis ſacramento, eorumque terras Catholicis occupandas exponit. *Not.* 1. Hæreticos, qui contumaces fuerint, merito poteſtati ſæculari tradi puniendos, libro 1. contra duas Epiſtolas Gaudentii, Epiſt. 66. lib. 1. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 7. Epiſt. 48. docet Auguſtinus. *Not.* 2. Domini temporales, quorum vaſalli per Canonem a fidelitatis ſacramento eximuntur, non ſunt Reges, aliique ſupremi Principes; nam Canon hoc addit, quod ſupremis Principibus non convenit: *Salvo jure domini principalis.* Nec obſtant hæc, quæ adduntur verba: *Eadem nihilominus lege ſervata circa eos, qui non habent dominos principales*: iis enim intelligi poſſunt ii, qui ab Eccleſia ſola beneficiario jure ſuas ditiones obtinent. Eo ſenſu loquitur Tridentina ſynodus ſeſſ. 25. cap. 19. *Not.* 3. Ea canonis pars lata eſt adverſus Raymundum Toloſanum Comitem, Raymundum Rogerium Comitem Fuxenſem, Bernardum Comitem Convenarum, & Gaſtonem Vicecomitem Bearnenſem, qui ad Albigenſium hæreticorum defenſionem confœderati erant; ii vero non ſupremi Principes, ſed feudatarii erant. *Not.* 4. Poteſtas expoliandi inferiores dominio, qui favebant hæreticis, concilio delata eſt ex conſenſu ſupremorum Principum, quorum oratores aderant concilio Lateranenſi IV.

Capitulo quarto damnantur Græci, qui non prius ſacrificare volebant in altaribus, in quibus Latini ſacrificaſſent, quam ea laviſſent; quippe baptizatos a Latinis iterum baptizabant. *Not.* 1. In illud Græcorum odium Latini venerant propter ſchiſma ab eiſdem Græcis undecimo ſæculo per Michaelem Cærularium conflatum. *Not.* 2. Fides eadem eſſe poteſt etiam inter eos, in quibus diverſi ſunt ritus: *Licet Græcos* (ait Canon) *honorare velimus, mores ac ritus eorum, in quantum cum Domino poſſumus, ſuſtinendo.*

Capitulo decimo quarto in Clericos incontinentes decernuntur pœnæ, & quidem graviores in eos qui labuntur, etiamſi ſecundum regionis ſuæ morem, non abdicarint copulam conjugalem. *Not.* loquitur de Græcis, qui non nubunt quidem poſt ſuſceptos ſacros ordi-

ordines, ſed utuntur uxoribus ante ſuam ordinationem ductis.

Capitulum vicesimum primum, quod incipit: *Omnis utriuſque ſexus fidelis*, jubet 1, ut quiſque fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur, ſaltem ſemel in anno, proprio ſacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere: 2, ad minus in Paſchate Euchariſtiæ Sacramentum reverenter ſuſcipiat: 3. ſub depoſitionis pœna prohibet ſacerdoti, ne ſigno, vel verbo, vel quovis alio modo prodat peccata, quæ quis ei confeſſus fuerit. *Not.* 1. Nomine *proprii ſacerdotis*, Canon non intelligit quemvis Presbyterum, licet debite ac indefinite approbatum; nempe declarat, neminem alieno poſse confiteri, niſi a proprio facultatem obtinuerit; at ea facultas indulgeri non poteſt ab iis, quibus ex officio non incumbit animæ cura, licet indefinite approbati fuerint ab Ordinario. Præterea Canone 32. Concilium Lateranenſe proprium ſacerdotem vocat Vicarium perpetuum; at id non convenit iis, qui ex officio Sacramenta non diſpenſant. *Not.* 2. Canon parochum intelligit, ita tamen, ut nec ſummus Pontifex, nec Epiſcopus excludantur; ſcilicet datur medium inter proprium ſacerdotem, & alienum, communis nimirum, ut ſunt Papa in tota Eccleſia, & Epiſcopus in tota diœceſi. *Not.* 3. Tempus annuæ confeſſionis non determinatur in ſpecie; fit igitur ſatis Canoni, quocumque anni tempore confeſſio fiat. *Not.* 4. Præſcriptam in Paſchate communionem confeſſarius poteſt propter cauſſam in aliud tempus diferre: *Niſi forte de conſilio proprii ſacerdotis ob aliquam rationabilem cauſſam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum*. *Not.* 5. Canon eos damnat, qui contendunt, pœnitentiam pro libito poſſe rejicere, aut acceptare injunctam ſibi a ſacerdote ſatisfactionem: *Et injunctam* (inquit) *ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere*. Ii pariter proſcribuntur, qui contendunt, poſſe fidelem ſe eximere a ſatisfactione in hac vita, ac eligere pœnam temporalem in altera perferendam. *Not.* 6. Non illicita eſt modo, ſed etiam irrita confeſſio annua, quam quis alieno ſacerdoti ſine proprii licentia fecerit: *Cum aliter ille ipſe non poſſit ſolvere vel ligare*. Prolixiorem ejuſdem Canonis expoſitionem legere eſt tomo 2. noſtri Commentarii hiſtorici de Sacramentis, a pagina 619. ad 627.

Alia ſunt in Concilio Lateranenſi IV. Capitula, quæ pertinent ad ſimoniam, quæ tum in diſpenſandis Sacramentis, tum in conferendis beneficiis, tum in Monialibus ad Monaſterium admittendis, committi ſolet. Nonnulla etiam ſunt, quæ ad judiciorum Eccleſiaſticorum formam ſpectant: Cum vero ea omnia capitula in decretales Gregorii IX. relata ſint, eorum hic explicationem non tradimus. Unum tantum monitum velim Lectorem, nempe in Jure Canonico intelligi Concilium Lateranenſe IV. quoties ſine addito Concilium generale laudatur.

ARTICULUS XIII.

De Concilio Lugdunenſi I.

Concilium Lugdunenſe I. quod eſt generale decimum tertium, celebratum eſt anno Chriſti 1245. Romæ ſedente Innocentio Papa IV. in Germania imperante Friderico II. regnante in Galliis ſanctiſſimo Rege Ludovico IX. Illi adfuerunt duo Orientales Patriarchæ, Conſtantinopolitanus & Antiochenus, quadraginta ſupra centum Epiſcopi, Balduinus Imperator Conſtantinopolitanus, Oratores Regum Franciæ, Angliæ, Aragoniæ, pluriumque aliorum Principum.

§. I. *De cauſſa, actis, & Canonibus Concilii Lugdunenſis I.*

CONCLUSIO 1. Quintuplex fuit cauſſa cogendi Concilium Lugdunenſe I.

Probatur. Quinque Concilii celebrandi cauſſas recitavit Innocentius Papa IV. in oratione, quam in ipſo Concilio habuit; nimirum 1, exceſſus Prælatorum, ac aliorum Clericorum, qui mores non exigebant ad Canonum regulas: 2. ſubſidium Orientalibus Chriſtianis ferendum adverſus Saracenos, qui capta Hieroſolymorum urbe, præſentem ruinam toti fideli populo minabantur: 3. media, quibus comprimerentur Tartarorum impetus, qui Poloniam, Hungariam, finitimaſque regiones populabantur: 4. Græcorum ſchiſma, quod in dies augebatur: 5. tandem Friderici I. in Eccleſiam Romanam perſecutionem. Eas cauſſas legere eſt pariter in litteris, quibus laudatus Pontifex Epiſcopos evocavit ad Concilium.

CONCLUSIO 2. Tribus actionibus abſolutum eſt Concilium Lugdunenſe I.

Probatur eo, quod nec plures, nec pauciores reperiantur in hujuſce Concilii editionibus.

In priore, quæ habita eſt quarto Kalendas Julii, Innocentius conqueſtus eſt de Prælatorum exceſſibus; infelicem Chriſtianorum tum in Oriente, tum in Septentrione, ſtatum expoſuit; multa dixit de Friderici in Eccleſiam tyrannide.

Actione ſecunda, Epiſcopus Calamenſis Friderici ſacrilegia, ceteraque ſcelera, vim, ac tyrannidem, Patrum oculis ſubjecit; ea quidem diluere conatus eſt Thaddæus Friderici Procurator; id tamen non impedit, quin Epiſcopi, Hiſpani præſertim, contenderint, animadvertendum eſſe adverſus eumdem Fridericum ſecundum forma juris.

Actio-

Digitized by Google

Actione tertia, lata eſt in Fridericum excommunicationis & depoſitionis ſententia. Ubi Innocentius retulit, quæ in Eccleſiam Romanam tentaverat, deſcripſitque varia ejus ſcelera, hiſce verbis tulit tum excommunicationis, tum depoſitionis decretum: *Nos itaque ſuper præmiſſis & compluribus aliis ejus nefandis exceſſibus, cum fratribus noſtris & ſacro Concilio, deliberatione præhabita diligenti ..... memoratum Principem, qui ſe Imperio & Regnis, omnique honore ac dignitate reddidit tam indignum, quique propter ſuas iniquitates a Deo, ne regnet, vel imperet, eſt abjectus, ſuis ligatum peccatis & abjectum, omnique honore & dignitate privatum a Domino oſtendimus, denuntiamus, ac nihilominus ſententiando privamus. Omnes, qui ei juramento fidelitatis tenentur adſtricti, a juramento hujuſmodi perpetuo abſolventes: auctoritate Apoſtolica firmiter inhibendo, ne quiſquam de cetero ſibi tamquam Imperatori vel Regi pareat, vel intendat; & decernendo quoslibet, qui deinceps ei velut Imperatori, aut Regi conſilium, vel auxilium præſtiterint ſeu favorem, ipſo facto excommunicationis vinculo ſubjacere*. Hactenus Innocentius. *Not.* 1. Aſſerunt aliqui Innocentium cenſuiſſe, Imperium Germanicum haberi jure beneficiario ſedis Apoſtolicæ; quod Romanus Pontifex electos Imperatores confirmare ſoleret. *Not.* 2. Scribunt alii, Fridericum ſponte ſe primum ſubjeciſſe Innocentii judicio; unde (inquiunt) Oratorem miſit, qui ſuo nomine crimina ipſi objecta dilueret. *Not.* 3. Fridericus tamen Innocentii decreto poſtea non paruit, adverſus illud plures querelas egit, quas legere eſt in epiſtolis ad Francorum & Anglorum Reges datis. *Not.* 4. Exauctorationis decretum ſic Innocentius inſcripſit: *Sacro præſente Concilio ad memoriam ſempiternam*; alia vero decreta aliis terminis exprimuntur; nempe Canone XIII. de Uſuris, ſic loquitur: *Præſentis Concilii approbatione ſancimus*. Canone XVI. de ſubſidio Conſtantinopolitanis ferendo, hæc habet: *Ex communi Concilii approbatione ſtatuimus*. Canone XVI. de impediendis Tartarorum incurſibus, ſic quoque loquitur: *Sacro ſuadente Concilio univerſitatem veſtram monemus*. Sic etiam Canone XVII. de ſubſidio Terræ Sanctæ: *Definientes ſacro approbante Concilio*. *Not.* 5. Merito Innocentius hæc habet in ſuo decreto: *Cum fratribus noſtris & ſacro Concilio deliberatione præhabita diligenti*; ſiquidem revera cum Concilio deliberarat, an Fridericus cenſuris Eccleſiaſticis, ipſa etiam excommunicatione, plecti deberet in pœnam ſcelerum, ac ſacrilegiorum, quorum reus ab ipſo Concilio judicatus fuerat: Ea autem ſcelera, ea ſacrilegia ſigillatim in Innocentii adverſus Fridericum ſententia recenſentur; nempe declarantur reus violatæ pacis inter Eccleſiam & Imperium initæ, ſacrilegii in captione & violenta detentione Cardinalium, & aliorum Antiſtitum, qui ad Concilium a Gregorio IX. Romæ indictum proficiſcebantur; Pontificiæ dignitatis famoſis in Gregorium IX. epiſtolis læſæ; invaſionis patrimonii S. Petri; contemptus cenſurarum, quibus a Gregorio IX. fuerat innodatus; Eccleſiæ in ſacris præſertim electionibus oppreſſæ; tyrannidis in Clericos, quos duella ſubire coegerat; Romanæ Eccleſiæ fruſtratæ cenſu debito propter Siciliam, quam ab Eccleſia Romana habebat jure beneficiario. *Not.* 6. Poſt latum illud ab Innocentio decretum, plures Germaniæ, Italiæ & aliorum regnorum Principes Fridericum pro Imperatore habuerunt; hincque factum eſt, ut populi in diverſas factiones abierint, ex quibus innumeræ clades in Rempublicam Chriſtianam redundarunt.

§. II. *De Canonibus, Convocatione, Præſide Concilii Lugdunenſis I.*

Septemdecim editi ſunt Canones in Concilio Lugdunenſi I. Duodecim priores judiciorum Eccleſiaſticorum formæ conſulunt: unde in juris Canonici corpus poſtea relati ſunt. In aliis agitur de ferendo ſubſidio Imperio Conſtantinopolitano, de impediendis Tartarorum excurſionibus, de Cruciatis, hoc eſt, iis, qui accepta cruce profectionem in Palæſtinam voverant. Definitur, ejuſmodi Cruce ſignatos cenſuris Eccleſiaſticis, ipſa etiam excommunicatione, cogi debere, ut votum ſuum in terræ ſanctæ ſubſidium fideliter exequantur.

Certo certius eſt, ab Innocentio Papa IV. convocatum fuiſſe Lugdunenſe I. Concilium; convocationis litteras, quæ incipiunt, *Dei virtus*, Concilii actis præfixas legere eſt.

Conſtat quoque, Laudatum Pontificem eidem Concilio per ſeipſum præfuiſse. Ipſe nimirum orationem habuit ad Patres ad Concilium congregatos; ipſe in Fridericum viva voce primum, & deinde ſcripto tulit ſententiam; ipſi tribuuntur pleræque ejuſdem Concilii ſanctiones; ipſis enim ſunt hæ formulæ, quæ in pleriſque Canonibus leguntur: *Præſentis Concilii approbatione ſancimus*.

ARTICULUS XIV.

De Concilio Lugdunenſi II.

Concilium Lugdunenſe II. quod eſt generale XIV. celebratum eſt Chriſti anno 1274.

§. I. *De cauſſa, convocatione, præſide Concilii Lugdunenſis II.*

CONCLUSIO I. Concilium Lugdunenſe II.

coactum eſt a Gregorio X. quadruplici de cauſſa: 1. ad auxilium ad Chriſtianos in Syria degentes mittendum: 2. ut Græci ad Catholicam communionem traducerentur: 3. ut Chriſtianorum mores ad puriorem Eccleſiæ diſciplinam reformarentur: 4. ut præſcriberetur modus aliquis ad celerem Romani Pontificis electionem faciendam: multa enim acciderant mala ex Romanæ Eccleſiæ vacatione, quæ ante Gregorium biennio perdurarat.

Probatur ex litteris, quibus Gregorius omnes orbis Epiſcopos vocavit ad Concilium: *Non ſolum ſciſſuras* (inquit) *multiplicatas aperte videmus, ſed & ruinæ magna periculum in ſubtractione populi Græcorum, qui a ſedis Apoſtolicæ devotione ac obedientia ſe ſubtraxit, in occupatione maxima, & vaſtatione valida terræ ſanctæ, in ſubverſione morum, quæ univerſaliter in clero graviter obrepſiſſe videtur & populo, jam non tam cernimus, quam palpamus.*

CONCLUSIO 2. Gregorius X. per ſeipſum præfuit Concilio Lugdunenſi II. Ipſi ingens adfuit Epiſcoporum & Doctorum hominum numerus, nec non & præcipuorum orbis Principum oratores.

Probatur 1. Gregorius adfuit Concilio, de quo agitur, proindeque ipſi præfuit. Præter Patriarchas Conſtantinopolitanum & Antiochenum, adfuere quingenti Epiſcopi; adfuerunt pariter Jacobus Aragoniæ rex, Michaelis Palæologi Græcorum Imperatoris, regum Franciæ, Germaniæ, Angliæ, Siciliæ, Tartariæ oratores. Vocatus fuerat & S. Thomas Aquinas, qui obiit in itenere; nec non S. Bonaventura, quem Gregorius Lugduni Cardinalem Epiſcopum Albanenſem creavit. Patent ea omnia ex Ptolemæo Lucenſi auctore coævo, Hiſt. Eccleſiaſticæ lib. 23. cap. 3.

§. II. *De actis, & Canonibus Concilii Lugdunenſis II.*

Concilium Lugdunenſe II. infra tres menſes ſex ſeſſionibus abſolutum eſt. In prima ſeſſ. Gregorius Papa X. tres, quæ ſuperius relatæ ſunt, cogendæ Synodi cauſſas recitavit. Peracta ſecunda ſeſſione, Pontifex, Cardinales, & Epiſcopi polliciti ſunt, ſe daturos decimas omnium proventuum Eccleſiaſticorum pro belli Hieroſolymitani ſubſidio. Poſt tertiam ſeſſionem ad Concilium advenerunt legati Imperatoris Græcorum. In ſollemni Miſſa, quam Pontifex celebravit, ter Græce decantatum eſt ſymbolum cum additione: *Filioque*. In quarta, lectis Imperatoris & Græcorum Epiſcoporum litteris, in quibus Catholicam fidem profitebantur, & primatum Romanæ Eccleſiæ divinitus conceſſum agnoſcebant, eorum legati Summo Pontifici obedientiam exhibuerunt. In quinta ſeſſione, unus ex nuntiis Tartarorum cum duobus ſociis ſollemniter baptizatus eſt; lectæ ſunt etiam Gregorii X. conſtitutiones, tum ad fidem, tum ad diſciplinam ſpectantes. In ſexta, lectæ ſunt etiam duæ aliæ conſtitutiones, quæ incipiunt: *Religionum diverſitatem*, *Cum ſacroſancta*.

Inter Canones a Gregorio X. editos, *ſacro approbante Concilio*, tres ſunt magni momenti: Priore definitur. Spiritum ſanctum a Patre, Filioque procedere, tamquam ex uno, non autem tamquam ex duobus principiis. *Not.* Ad multiplicitatem principii non ſufficit multiplicitas perſonæ, ſed præterea requiritur multiplicitas naturæ, quæ (ut docet fides) in divinis non reperitur.

Altero Canone, qui inſcribitur: *De electione & electi poteſtate*, præſcribitur modus, quo Cardinales ſeſe in conclavi gerere debent, ut Summi Pontificis electionem accelerent. *Not.* 1. Ea conſtitutio relata eſt in Sextum a Bonifacio VIII. titulo de electione & electi poteſtate. *Not.* 2. Revocata fuerat per Hadrianum V. & Joannem XXI. ſed eam renovarunt tum Cæleſtinus V. tum Bonifacius VIII.

Canone XII. Excommunicatione ipſo facto incurrenda damnantur, qui contra jus *regalia* de novo uſurpare conantur, & qui hæc fieri procurant: *Generali conſtitutione ſancimus, univerſos & ſingulos, qui regalia cuſtodiam, ſive guardiam advocationis, vel defenſionis titulum in Eccleſiis, Monaſteriis, ſive quibuslibet aliis piis locis, de novo uſurpare conantes, bona Eccleſiarum, Monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, quantæcumque dignitatis honore præfulgeant, Clericos etiam Eccleſiarum, Monachos Monaſteriorum, & perſonas ceteras locorum eorumdem, qui hæc fieri procurant, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſubjacere.* Clericos qui regalia de novo uſurpantibus ſeſe non oppoſuerint, idem Canon fruſtrat proventibus earum Eccleſiarum, aut locorum, in quibus regalia de novo uſurpantur: *Illos vero Clericos, qui ſe, ut debent, talia facientibus non opponunt, de proventibus Eccleſiarum, ſeu locorum ipſorum pro tempore, quo præmiſſa ſine debita contradictione permiſerint, aliquid percipere diſtrictius prohibemus.* Addit Canon eos, *qui ab ipſorum Eccleſiarum, ceterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua conſuetudine, jura ſibi hujuſmodi vendicant, ab illorum abuſu ſic prudenter abſtineant, & ſuos miniſtros in eis ſollicite faciant abſtinere, quod ea, quæ non pertinent ad fructus ſive reditus provenientes vacationis tempore, non uſurpent, nec bona cetera, quorum ſe aſſerunt habere cuſtodiam, dilabi permittant, ſed in bono ſtatu conſervent.* In eum Canonem. *Not.* 1. Evidenter patet, rega-

Digitized by Google

regalia, quæ contra jus uſurpata non fuerint, minime damnari. *Not.* 2. In Gallis regalia hoc ritu clauduntur: Novus Epiſcopus fidelitatis juramentum regi præſtat: regiæ litteræ præſtiti ab Epiſcopo ſacramenti, teſtes in cameræ Computorum Regeſto conſcribuntur, ab ipſaque camera impetratur mandatum, quo jubetur, manum Regiam temporalibus bonis injectam auferri.

ARTICULUS XV.

De Concilio Viennenſi.

Concilium Viennenſe, quod eſt Generale decimum quintum, indictum anno 1307. apertum eſt quadriennio poſt, Kalendis Octobris anni 1311.

Quadruplici de cauſſa a Clemente Papa V. convocatum eſt: 1. ob cauſſam Templariorum, quorum Ordo publica graviſſimorum criminum infamia laborabat: 2. ob fidei cauſſam; Praticelli nimirum, Dulciniſtæ, Beguardi & Beguinæ, quibus omnibus præiverat frater Joannes Petrus Olivi ex Ordine Minorum, varios errores ſparſerant: 3. ob ſubſidium terræ ſanctæ: 4. denique ad reſtituendam in integrum Eccleſiæ diſciplinam. Patent ea omnia tum ex conſtitutionibus, quæ *Clementinæ* vulgo dicuntur; tum etiam ex convocationis diplomate, quod incipit, *Regnans in Cœlis*.

Concilio præfuit ſummus Pontifex Clemens V. Scilicet ipſe orationem ad Patres habuit; acta ipſum ubique loquentem inducunt: ipſius nomine inſcriptæ ſunt conſtitutiones omnes, quæ in Concilio editæ dicuntur. Præter Cardinales, & Patriarchas Alexandrinum & Antiochenum latini ritus, ipſi adfuerunt (teſte Guglielmi Nangii continuatore) centum quatuordecim Epiſcopi; trecenti vero ſecundum Joannem Villanum: plurium Principum oratores Philippus vulgo dictus Pulcher, Francorum rex, qui (ut narrat Nangii continuator) *ſedit a dextris ſummi Pontificis, præ ceteris omnibus, in ſede tamen aliquantulum inferiore*.

Tribus ſeſſionibus abſolutum eſt Viennenſe Concilium. In priore, quæ habita eſt in Baſilica S. Mauritii, quæ eſt Metropolitana, Clemens convocationis cauſſas recenſuit; poſtea variæ de Templariorum cauſſa, de ſubſidio terræ ſanctæ, de clericorum reformatione deliberationes habitæ ſunt. In altera, quæ coram Philippo Francorum rege habita eſt tertia die Aprilis, debite diſcuſſis, qui in Templariorum cauſſa conſcripti fuerant, proceſſibus, *ſacro approbante Concilio*, promulgata eſt ſententia, qua plane extinctus eſt Templariorum ordo, eorumque bona S. Joannis Hieroſolymitani equitibus attributa fuere. Tertia ſeſſio habita eſt pridie Nonas Maji. Videtur, quod in ea promulgata fuerit Clementina prima *de Summa Trinit. & de fide Catholica*, ubi damnantur tres Petri Joannis Olivi errores. Priore aſſerebat: Chriſti adhuc viventis latus lancea perforatum fuiſſe: altero negabat, animam rationalem eſſe formam corporis: tertio, fidem & virtutes in baptiſmate non infundi. Promulgata eſt etiam Clementina, *Ad noſtrum*, & legitur inter Clementinas, titulo *de Hæreticis*. Ea Beguardorum, & Beguinarum errores damnati ſunt. Volunt & aliqui cum S. Antonino, promulgatas pariter fuiſſe Clementinas: *Ne in agro*: *De ſtatu Monachorum*. *Dudum*: *De Sepulturis*. *Religioſi*: *De privilegiis*, *& exceſſibus prælatorum*.

In relata Concilii Viennenſis acta ſubſequentes notas ſubjicimus. *Not.* 1. Damnati ſunt Templarii poſt duorum millium teſtium adverſus eos depoſitionem; poſt factam tum in Francia, tum in Aragonia, tum in Anglia, tum in Italia per judices Eccleſiaſticos & civiles diligentem inquiſitionem; poſt præcipuorum ordinis profeſſorum confeſſionem: ac proinde æquiſſima fuit lata in eum ordinem extinctionis ſententia. *Not.* 2. Philippus Pulcher non promovit Templariorum extinctionem, ut eorum bonis potiretur; ſiquidem poſt extinctionis decretum, omnium bonorum, quæ ad Templarios pertinuerant fruitionem, S. Joannis Hieroſolymitani equitibus per inveſtituram conceſſit. *Not.* 3. Petrus Joannes Olivi, profeſſione fuit Minorata, patria Aquitanus in diœceſi Biterrenſi: cæco in Regulam S. Franciſci zelo docuit, eſſe *proprie, ac vere eam, quam Chriſtus ipſe ſervavit, & Apoſtolis impoſuit, & in Evangeliis ſuis conſcribi fecit*. Plures alios ſimiles errores ſcripſit in ſuo in Apocalypſim commentario. De iis conſuli poteſt Eymericus in Directorio Inquiſitorum. *Not.* 4. Fraticellorum ſectæ initium dederunt Petrus de Macerata & Petrus de Foroſempronio Ordinis Minorum apoſtatæ. Sub obtentu litteralis obſervationis regulæ S. Franciſci, rebellarunt in legitimos Ordinis præpoſitos; rebellarunt quoque in Eccleſiam Romanam, quæ eorum correctionem tentaverat; contenderunt, Eccleſiam duplicem eſſe, carnalem unam & divitem, cui præeſſet Romanus Pontifex; ſpiritualem alteram & pauperem, quam ipſi conſtituerent. De aliis eorum erroribus legi poteſt Joannis 22. conſtitutio adverſus eos apoſtatas edita ann. 1318. *Not.* 5. Unde Beguardi & Beguinæ nomen ſortiti ſint, incertum eſt: verum conſtat, commune fuiſſe cum Fraticellis, qui ex Franciſcanorum Ordine prodierant. Eorum errores recenſet & damnat Clemens V. Cap. *Ad noſtram de hæreticis*. Graſſatam, in Germania

Digitized by Google

mania præſertim, ſectam illam docet eadem Clementis conſtitutio. Not. 6. Hæc Clementinæ, *Ad noſtrum*, verba, *Doctrinam omnem aſſerentem, aut vertentem in dubium, quod ſubſtantia animæ rationalis, aut intellectiva vere, ac per ſe humani corporis non ſit forma, velut erroneam, & veritati Catholicæ fidei inimicam, ſacro approbante Concilio, reprobamus*, non damnat philoſophos, qui formam (ut ajunt) corporeitatis ab anima diſtinctam admittunt; hæc enim præcipuæ formæ, animæ nimirum rationali, ſubordinata eſt. Præterea eo ſenſu definitur, animam per ſe, & vere eſſe corporis humani formam, quod corporis motus ex ea, tamquam cauſſa, procedant. Not. 7. Cum his ejuſdem conſtitutionis verbis: *Opinionem ſecundam, quæ dicit, tam parvulis, quam adultis conferri in baptiſmo gratiam informantem & virtutes, tamquam probabiliorem & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam & concordem, ſacro approbante Concilio, duximus eligendam*; conciliantur oppoſitæ in ſchola ſententiæ diſtinctione gratiæ ſanctificantis a caritate. Thomiſtæ, qui eam diſtinctionem admittunt, docent, fidem, ſpem, & caritatem, quæ in baptiſmate infunduntur, deſignari per hanc vocem *Virtutes*; gratiam vero formaliter ſanctificantem per iſtas, *Gratiam informantem*. E contra Scotiſtæ ajunt, *caritatem*, hiſce vocibus, *Gratiam informantem*, ſignificari; hac vero altera, *virtutes*, fidem & ſpem tantum. Sed de his in tractatu de juſtificatione dicitur uberius. Not. 8. Definit quidem Clementina, de qua agitur, probabilius eſſe, quod gratia informans, quæ per baptiſmum infunditur, ſit habitus; ſed in eo ſenſu intelligi debet, quod permanens ſit, ac inhærens per modum aliorum habituum; non autem, quod ſit habitus ſimilis habitibus naturalibus adquiſitis, qui ſubjectum, cui inhærent, ad actus ſimiles inclinant.

ARTICULUS XVI.

De Concilio Conſtantienſi.

Concilium Conſtantienſe, quod eſt generale decimum ſextum, celebrari cœpit die 5. menſis Novembris anni 1415. habuit vero finem quatuor poſt annis, nempe die 22. Aprilis anni 1418.

§. I. *De convocatione, ac præſide Concilii Conſtantienſis.*

CONCLUSIO 1. Joannes Papa XXIII. coegit Concilium Conſtantienſe.

Probatur ex bulla convocationis, quam Concilii Conſtanſienſis ſeſſ. 1. legere eſt, quæque incipit: *Joannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam. Ad pacem; &c.*

CONCLUSIO 2. Non unus fuit Concilii Conſtantienſis Præſes.

Probatur. *Primo*, Joannes Papa per ſeipſum præfuit duabus prioribus ſeſſionibus; id enim expreſſe teſtantur earumdem ſeſſionum acta. *Secundo*, poſtquam idem Joannes ex Concilio diſceſſiſſet, ipſi præfuerunt Cardinales, a ſexta nimirum ſeſſione ad quadrageſimam primam incluſive præfuit Joannes Epiſcopus Oſtienſis, Cardinalis Vivarienſis. *Tertio*, Martinus Papa V. per ſeipſum præfuit poſtremis Concilii ſeſſionibus, ſcilicet 42. 43. 44. & 45. quæ Concilio finem impoſuit; *Sanctiſſimo* (verba ſunt, quæ cujuſque ex poſtremis ſeſſionibus initio leguntur) *Domino noſtro Papa prædicto perſonaliter præſente ibidem & præſidente.*

§. II. *De cauſſa Concilii Conſtantienſis.*

CONCLUSIO. Triplex fuit cauſſa celebrandi Concilium Conſtantienſe.

Probatur. Celebratum fuit *Primo* ad extinctionem ſchiſmatis, quo jam diu laborabat Eccleſia. *Secundo*, ad univerſalis Eccleſiæ reformationem. *Tertio*, ad ſtabiliendam fidem adverſus VVicleffum, Joannem Hus, & Hieronymum de Praga. Poſteriorem hanc cauſſam probant acta ſeſſionis 8. 15. 16. & 21. Duas vero priores ipſamet Conſtantienſis Synodus recenſet ſeſſione 4. & 5. ubi ſic loquitur: *Hæc ſancta ſynodus Conſtantienſis generale Concilium faciens pro extirpatione præſentis ſchiſmatis, & unione, ac reformatione Eccleſiæ Dei in capite, & in membris fienda, &c.*

Quæres 1. quodnam eſſet ſchiſma, ad quod tollendum celebrari debuit Concilium Conſtantienſe.

Reſp. eo tempore, quo laudata Synodus habita eſt, dubium apud multos fuiſſe, quinam legitimus eſſet Pontifex, an Joannes XXIII. an Gregorius XII. an vero Benedictus XIII. unuſquiſque nimirum ſe pro vero Pontifice jactabat; cuique nonnulla regna, nonnullæque provinciæ parebant, cuique ſui erant Cardinales.

Si quis vero roget, quid trium illorum Pontificum electioni cauſſam dediſſet, res paullo altius erit repetenda. *Primo*, Clemens Papa V. anno 1305. Sedem Apoſtolicam in Gallias tranſtulerat: ibique tum ipſe, tum illius ſucceſſores ſeptuaginta annorum ſpatio permanſere. *Secundo*, Gregorius XI. licet natione Gallus, reliquit tamen Gallias commigravitque Romam, ubi Sedem ſuam fixit. Illi autem mortuo Cardinales Urbanum VI. ſuffecere. Verum cum illius ſeveritatem ferre non poſſent, Fundos ſeceſſerunt, ubi conteſtati ſe per vim a Romanis illatam Pontifica-

Digitized by Google

ficatum Urbano detuliſſe, ejus electionem irritam eſſe declararunt, communique conſenſu Romanorum Pontificem deſignarunt Clementem VII. qui mox in Gallias recedens, Avenione Pontificatus ſedem collocavit. Cum autem reges & provinciæ non intelligerent, uter verus eſſet Pontifex, alii hunc, alii illum, variis rationibus permoti ſequebantur. *Tertio*, in locum Urbani, qui annis fere duodecim vixit, Bonifacius IX. ſucceſſit, & in locum Clementis Benedictus XIII. Bonifacio ſucceſſit Innocentius VII. & Innocentio Gregorius XII. *Quarto*, Cardinales utriuſque Pontificis ſchiſmate pertæſi, cùm eos adducere non potuiſſent, ut in unum locum convenirent, quo de mediis tollendo ſchiſmati aptioribus deliberarent, Piſas advolarunt, ubi congregato ex pluribus Epiſcopis Concilio, Gregorium & Benedictum in jus vocarunt, & utroque ex Pontificatu dejecto, Pontificem renuntiarunt Alexandrum V. Verum cum nec Gregorius, nec Benedictus Synodo parerent, tres nomine Summi Pontifices viſi ſunt in Eccleſia. Alexandro paullo poſt mortuo ſuffectus eſt Joannes XIII. qui ut ſchiſma tolleret, agentibus Sigiſmundo Romanorum Imperatore, ceteriſque piis principibus Concilium, de quo hic agitur, Conſtantiæ coegit.

Quæres 2. quis eſſet VVicleffus? quis Joannes Hus? quis Hieronymus de Praga?

Reſp. ad 1. Joannem VVicleffum, natione fuiſſe Anglum, profeſſione Presbyterum, & cujuſdam Parochialis Eccleſiæ Lincolnienſis diœceſis rectorem. Is decretum Summi Pontificis dejectus ex Collegii Cantuarienſis Oxonii præfectura, ac Epiſcopatus VVigornienſis repulſam paſſus, in Eccleſiam virus evomuit; multos nimirum errores, tum in Deum, tum in Chriſtum, tum in ſacramenta, tum in Eccleſiam, tum in plura alia religionis capita, tam viva voce, quam editis libris apud Anglos diſſeminavit: eoſque quamvis in variis Angliæ ſynodis damnatos ad extremam uſque vitæ periodum defendit.

Reſp. ad 2. Joannem Hus natione fuiſſe Bohemium, profeſſione Presbyterum, & in Academia Pragenſi profeſſorem. Is VVicleffi libros, licet ab Academia damnatos, ac eorum auctorem jam mortuum, miris laudibus extollebat; ejectis VVenceslai regis opera Catholicis doctoribus, palam eoſdem errores diſſeminavit in ſuis concionibus, libris conſignavit, addiditque plures alios, quos apud Patres in Synodo generali ſe defenſurum eſſe jactabat.

Reſp. ad 3. Hieronymum de Praga fuiſſe Magiſtrum Artium in Bohemia, ac virum laicum: plures ex erroribus a Joanne Hus diſſeminatis publice vir eloquens populum edocuit, atque ob id tum ab Archiepiſcopo Pragenſi, tum ab Academia in jus vocatus eſt.

Quæres 3. quæ vitia iis temporibus in Eccleſiæ mores irrepſiſſent.

Reſp. irrepſiſſe præſertim ſimoniæ labem; exemptiones contra jus datas a Pontificibus in ſuis obedientiis, unde eas Martinus Papa V. approbante Concilio abrogavit, ut videre eſt in poſtremis ipſius Concilii ſeſſionibus, quibus laudatus Pontifex præfuit.

§. III. *De actis Concilii Conſtantienſis.*

CONCLUSIO. Acta Concilii Conſtantienſis ad varia capita reduci poſſunt.

Probatur enumeratione. *Primo*, lecta convocationis bulla, Joannes XXIII. promiſit, vovit, ac juravit ſe ceſſurum Papatui, ubi & quoties Concilium judicaret id ad Eccleſiæ pacem fore neceſſarium.

Secundo, abſente Papa, qui ne cogeretur promiſſis ſtare, furtive Conſtantia diſceſſerat, Concilium ſe agnovit pro œcumenico, declaravitque ſe poteſtatem a Chriſto immediate habere, cui quilibet, etiamſi Papalis dignitatis exiſtat, obedire teneatur.

Tertio, prolata eſt depoſitionis ſententia contra Joannem XXIII. tamquam contumacem, ſchiſmatis fautorem, perjurii, ſimoniæ, aliorumque gravium criminum reum; quam quidem ſententiam Joannes ſcripto ratam habuit, ac confirmavit.

Quarto, ſeſſione XIV. deſignatus a Gregorio procurator, ejus nomine ſic locutus eſt: *Iſtud ſacrum Concilium generale convoco, & omnia per ipſum agenda auctorizo & confirmo.* Exhibita eſt deinde ab Imperatore Sigiſmundo ejuſdem Gregorii ceſſio, quæ unanimi conſenſu admiſſa fuit a Synodo: confirmata quoque fuerunt omnia, quæ idem Gregorius in ſua obedientia canonice peregerat.

Quinto, cum Petrus de Luna, Benedictus XIII. in ſua obedientia nuncupatus, Papatui cedere noluiſſet, inter Sigiſmundum Imperatorem, & Concilii legatos ex una parte, & inter Principes ac Prælatos de obedientia ejuſdem Benedicti ex altera, duodecim capitula, quæ ad ſchiſma tollendum Narbonæ concordata fuerant, probata ſunt a ſacra Synodo, omneſque ejuſdem obedientiæ, tum Clerici, tum laici, ad unionem admiſſi ſunt, ac tandem in eumdem Benedictum prolata eſt ſeſſione 37. definitiva ſententia, qua ſpoliatus eſt dignitate Papali, quam obtenderat; ac ab Eccleſia Catholica tamquam membrum aridum præciſus eſt.

Sexto, in octava ſeſſione quadraginta quinque articuli Joannis VVicleffi damnati ſunt, reſpective tamquam notorie hæretici, erronei, ſcandaloſi, blaſphemi, piarum aurium offenſivi, temerarii & ſeditioſi. Editi ab eodem VVicleffo libri, ac tractatus, igne damnati ſunt: confirmata etiam fuit cenſura, quam Doctores Oxonienſes tulerant in

260.

260. ejuſdem auctoris articulos, in relatos 45. ſaltem quoad ſubſtantiam, incidentes.

Septimo, ſeſſione 15. damnati ſunt triginta articuli Joannis Hus; quos cum objurare noluiſſet, juſſu ſacræ Synodi degradatus eſt, ac traditus ſæculari poteſtati. Probata fuit communio ſub una tantum ſpecie, ac præcepta non celebrantibus. Damnata quoque fuit tamquam hæretica, hæc propoſitio: *Quilibet tyrannus poteſt & debet licite, & meritorie occidi per quemcumque vaſſallum ſuum, vel ſubditum, etiam per clanculares inſidias, & ſubtiles blanditias, vel adulationes, non obſtante quocumque præſtito juramento, ſeu confœderatione facta cum eo, non expectata ſententia, vel mandato judicis cujuſcumque.* Cujus autem auctoritatis eſſet ea propoſitio, Concilium non aperit.

Octavo, Hieronymus de Praga, qui ſeſſ. 19. Joannis VViclef, ac Joannis Hus errorum damnationi ſubſcripſerat, ſubſcriptionem ſuam ſeſſ. 21. palam in Synodo revocavit, ob idque mulctatus eſt excommunicatione, traditusque ſæculari brachio, vivus exuſtus eſt.

Nono. Seſſ. 40. decretum eſt, ut non obſtante abſentia Cardinalium Petri de Luna, ad novi Pontificis electionem procederetur. Deinde de conſenſu Cardinalium ſancitum eſt, ut hac vice tantum, illis ad eligendum Romanum Pontificem adjungerentur ſex Prælati vel aliæ honorabiles perſonæ in ſacris Ordinibus conſtitutæ, de qualibet natione in Synodo pro tunc exiſtentes, quos ſeu quas quælibet ipſarum nationum per ſe, ad hoc infra decem dies eligeret. Tandem ſeſſ. 41. Martinus V. renuntiatus eſt Pontifex a triginta Cardinalibus, & triginta Electoribus, qui ſimul in conclave introierant.

Decimo. Poſt electionem Martini Papæ V. ab eodem Summo Pontifice ſeſſ. 42. 43. 44. & 45. ſacro approbante Concilio, variæ conſtutiones promulgatæ fuerunt: *De Exemptionibus; Unionibus, Annatis ſeu fructibus percipiendis; Diſpenſationibus; Decimis & aliis oneribus Eccleſiaſticis: De vita & honeſtate Clericorum; De loco futuri Concilii proxime celebrandi; De abſolutione & diſſolutione Concilii*. In iis autem coſtitutionibus plura ſunt eccleſiaſticæ diſciplinæ multum utilia. Hortamur igitur lectorem, ut eas percurrat, nec non ejuſdem Martini Bullam, quæ eſt de Joannis VViclef & Joannis Hus erroribus in Concilio Conſtantienſi damnatis.

§. IV. *Utrum Concilium Conſtantienſe ſit OEcumenicum.*

CONCLUSIO. Concilium Conſtantienſe eſt Concilium œcumenicum.

Probatur 1. Ipſa Conſtantienſis Synodus in omnibus fere ſeſſionibus declarat, *ſe Concilium œcumenicum facere, in Spiritu ſancto legitime congregatum, univerſam Eccleſiam repræſentans.*

Probatur 2. Martianus Papa V. in Bulla de erroribus Joannis VViclef, Joannis Hus, & Hieronymi de Praga, jubet, ut hæreticus in Eccleſiæ ſinum rediens, de tribus his articulis interrogetur: *Utrum credat, teneat, & aſſerat, quod quodlibet Concilium generale, & etiam Conſtantienſe, univerſalem Eccleſiam repræſentent . . . . . Item utrum credat, quod illud, quod ſacrum Concilium Conſtantienſe, univerſalem Eccleſiam repræſentans, approbavit & approbat in favorem fidei, & ſalutem animarum, quod hoc eſt ab univerſis Chriſti fidelibus approbandum & tenendum: & quod condemnavit & condemnat, eſſe fidei, vel bonis moribus contrarium, hoc ab eiſdem eſſe tenendum pro condemnato, credendum & aſſerendum. - - - - - Item utrum credat, quod condemnationes Joannis Wiclef, Joannis Hus, & Hieronymi de Praga, factæ de perſonis eorum, libris & documentis per Sacrum Generale Conſtanſienſe Concilium, fuerint rite & juſte factæ, & a quolibet Catholico pro talibus tenendæ & firmiter aſſerendæ.*

Probatur 3. In ultima Concilii ſeſſione, hæc ipſius Martini Papæ V. verba leguntur, *quod omnia & ſingula determinata, concluſa & decreta in materiis fidei per præſens Concilium conciliariter, tenere & inviolabiliter obſervare volebat, & numquam contraire quoquo modo. Ipſaque ſic conciliariter facta approbat, & ratificat, & non aliter, nec alio modo.*

Objicies. Illud Concilium non fuit œcumenicum, cui ingens Europæ pars non adfuit: atqui ingens Europæ pars non adfuit Concilio Conſtantienſi: nempe Prælati, qui erant ex obedientia Gregorii XII. non adfuerunt tredecim prioribus ſeſſionibus, & in quarta expreſſe proteſtati ſunt, ſe non probare Concilii convocationem factam a Joanne Papa XXIII. Cardinales qui ſtabant a Benedicto XIII. nuſquam eidem Concilio præſentes fuerunt; ergo, &c.

Reſp. 1. diſt. maj. Cui ingens Europæ pars non adfuit ſine contumacia, conc. maj. cum contumacia, neg. maj. Epiſcopi regionum, quæ parebant Gregorio XII. & Benedicto XIII. poterant ac debebant ſiſtere ſe præſentes Concilio Conſtantienſi, ac proinde contumaces fuerunt: contumacia vero Epiſcoporum, qui canonice vocati ſunt, non impedit, ne Concilium ſit œcumenicum. Vide quæ ſuperius diximus agentes de conditionibus ad Concilium œcumenicum requiſitis.

Reſp. 2. diſt. min. Si ea pars, quæ non adfuit, poſtea non adhæſerit Concilio, conc. min. ſi adhæſerit Concilio, neg. min. Tota

obe-

Digitized by Google

obedientia Gregorii XII. a ſeſſione 14. ad finem uſque adfuit, adhæſit Concilio, ac probavit, quæ in prioribus ejuſdem Concilii ſeſſionibus ſtatuta fuerant; obedientia Benedicti XIII. idem, relicto eodem Benedicto, præſtitit, ut videre eſt ſeſſione 35. & ſequentibus.

ARTICULUS XVII.

De Concilio Baſileenſi.

Concilium Baſileenſe convocatum eſt a Martino Papa V. in executionem, tum Decreti *Frequens*, a Synodo Conſtantienſi ſeſſ. 39. promulgati, tum etiam Decreti ſeſſionis primæ Concilii Senenſis. Qui Martino proxime ſucceſſerat Eugenius IV. ejuſdem Concilii Baſileenſis convocationem confirmavit, deditque in mandatis Juliano Cardinali Diacono S. Angeli, ut illi in ſuo nomine præſideret; ut patet datis ad ipſum litteris lectis in priore hujuſce Concilii ſeſſione, ubi hæc habentur: *Præterea cum felicis recordationis Martinus Papa V. prædeceſſor noſter inter cetera tibi injunxerint præſidere debere auctoritate Apoſtolica in Concilio Generali in Baſileenſi civitate celebrando ..... placet nobis & volumus, tibique mandamus, quatenus .... greſſus tuos dirigas ad prædictam civitatem Baſileenſem, & tibi (prout opus viderit eſſe) juxta tibi injuncta & ordinata in Concilio Conſtantienſi, optime provideas, prout in tua prudentia & circumſpectione plene confidimus.*

§. I. *De Cauſſa, & actis Concilii Baſileenſis.*

CONCLUSIO 1. Concilium Baſileenſe triplici de cauſſa coactum eſt.

Probatur. Coactum eſt *primo*, ad tentandam Bohemorum unionem cum Eccleſia Catholica; perſtabant enim in erroribus Joannis Hus, & Hieronymi de Praga, quos Concilium Conſtantienſe damnaverat: *Secundo*, ad conciliandam pacem inter Principes Chriſtianos, qui bellis Rempublicam Chriſtianam lacerabant: *Tertio*, ad Cleri reformationem, quam tentarat quidem Concilium Conſtantienſe, ſed ad exitum non perduxerat. Triplex illa cauſſa recenſetur ad caput ſecundæ ſeſſionis hujuſce Concilii.

CONCLUSIO 2. Concilii Baſileenſis acta continentur 45. ſeſſionibus.

Probatur brevi relatione earumdem ſeſſionum, quas quidem methodi cauſſa reducemus ad capita, quæ ad auctoritatem Concilii, proceſſum illius adverſus Eugenium Papam IV. fidem ac diſciplinam pertinent.

Primo. Seſſionibus II. III. XVIII. & XXIX. recitata ac confirmata ſunt duo capitula de poteſtate cujuslibet Concilii œcumenici legitime congregati, quæ promulgata fuerant ſeſſionibus IV. & V. Concilii Conſtantienſis. Declaratum quoque fuit, quod Synodus Baſileenſis per nullum, quavis auctoritate, etiamſi Papali præfulgeat, diſſolvi, aut ad alium locum transferri, ſeu ad aliud tempus prorogari debuit, aut potuit, debet, aut poteſt, debebit aut poterit in futurum, abſque ejuſdem Synodi Baſileenſis deliberatione & conſenſu. Seſſione XXXIII. eadem OEcumenici Concilii poteſtas hiſce duobus articulis iterum explicata fuit: *Veritas de poteſtate Concilii generalis, univerſalem Eccleſiam repræſentantis, ſupra Papam & quemlibet alterum, declarata per Conſtantienſe & hoc Baſileenſe generalia Concilia, eſt veritas fidei Catholicæ ..... Veritas hæc, quod Papa Concilium generale, univerſalem Eccleſiam repræſentans, actu legitime congregatum ſuper declaratis in præfata veritate, aut aliquo eorum, ſine ejus conſenſu nullatenus auctoritative poteſt diſſolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, eſt veritas fidei Catholicæ.*

Secundo. Seſſ. III. declaratum eſt, irritam eſſe ejuſdem Concilii Baſileenſis diſſolutionem ab Eugenio Papa IV. factam. Seſſ. XII. editum eſt decretum citationis adverſus eumdem Eugenium Papam. Seſſione XXIX. irrita declarata fuit translatio Concilii ab eodem Eugenio in urbem Ferrariam. Seſſ. XXXI. Eugenius, quod poſt iteratus monitiones Concilii translationem reſcindere detrectaſset, declaratus eſt ſuſpenſus ab omni adminiſtratione Papatus, tum in ſpiritualibus, tum in temporalibus. Seſs. XXXIV. lata eſt in Eugenium depoſitionis ſententia. Seſſione XXXIX. confirmata fuit Amadei Sabaudiæ ducis in Papam electio facta a Cardinalibus, aliiſque ad eam electionem peragendam ſpecialiter a Concilio deputatis; cui quidem electioni idem Amadeus conſentiens, Papatus inſignia ſub Felicis V. nomine ſumpſit.

Tertio, Seſſione IV. probata ſunt pacta, quæ in Egra oppido ad unionem Bohemorum inter Concilii & eorumdem Bohemorum nuntios conventa fuerant. Seſſione XXII. damnatus eſt libellus fratris Auguſtini de Roma, Archiepiſcopi Nazareni, in quo præter cetera continebatur hæc propoſitio: *Chriſtus quotidie peccat, & ex quo fuit, Chriſtus quotidie peccavit*; declarata eſt autem ſcandaloſa & erronea in fide; quamvis (ait Concilium) idem frater Auguſtinus diceret, ſe eum non intelligere de capite Eccleſiæ Chriſto, ſed de membris, ſeu fidelibus, qui cum Chriſto capite unum Chriſtum conſtituunt. ------ Seſſ. XXX. definitum eſt, fideles, ſive laicos, ſive Clericos non celebrantes, non adſtringi ex præcepto Domini

ad

Digitized by Google

ad communionem ſub utraque panis ac vini ſpecie. Sancitum eſt quoque, conſuetudinem communicandi ſub una tantum ſpecie, haberi debere pro lege, quam nemini liceat immutare ſine Eccleſiæ auctoritate..... Seſſione XXVI. actum eſt de conceptione B. M. Virginis, declaratumque fuit, doctrinam quæ aſſeritur, Virginem Deiparam fuiſſe ſemper immunem ab originali & actuali culpa, eſſe approbandam, tenendam, amplectendam, *tamquam piam & conſonam cultui Eccleſiaſticæ, fidei Catholicæ, rectæ rationi, & Sacræ Scripturæ*.

Quarto, Seſſione XII. reſtitutæ ſunt electiones Canonicæ in Eccleſiis Metropolitanis, Cathedralibus, Collegiatis, & Monaſteriis..... Seſſ. XV. præſcriptum eſt, ut in qualibet diœceſi fiat ſemel in anno diœceſana Synodus, habeaturque in ſingulis Provinciis Concilium Provinciale, ſaltem de triennio ad triennium..... Seſſ. XX. edita ſunt decreta de Clericis publice concubinariis; de excommunicatis aliquo modo non evitandis; de interdictis non leviter ponendis; de non appellando ante definitivam ſententiam. Eæ autem conſtitutiones poſtea ſub Carolo VII. relatæ ſunt in Pragmaticam Sanctionem in Bituricenſi Gallicanorum præſulum conventu, & ex Pragmatica in Concordata Leonis Papæ X. & Franciſci I. Francorum Regis. Verum quæ eſt de vitandis excommunicatis, nullibi obſervatur ad formam Baſileenſis Synodi, ſed Conſtantienſis tantum, qua jubetur, poſt expreſſam judicis denuntiationem tantum, vitandos eſſe excommunicatos, etiamſi aliunde factum notorie conſtiterit..... Seſſ. XXI. agitur de annatis communibus, de pacificis per triennium poſſeſſionibus, de modo celebrandi divinum officium in Eccleſia. Hunc modum conſulant, qui ad Breviarium, aut in Choro, aut privatim recitandum tenentur..... Seſſione XXIII. agitur de electione Summi Pontificis; de Cardinalibus, quorum numerus ad 24. reſtringitur.... Seſſ. XXIV. referuntur acta quædam Concilii cum Græcis; indulgentiæ iis conceſſæ ſunt, qui in favorem ſubſidii pro Græcorum reductione procuranda aliquid contuliſſent. Subſequentibus aliis ſeſſionibus reſciſſa ſunt, quæ promulgaverat Eugenius, tam pro transferendo Concilio, quam ad ſemetipſum in Papatu poſt depoſitionem conſervandum...... Seſs. XLV. ſtatutum eſt, ut infra triennium ab hac Seſſione Concilium OEcumenicum Lugduni celebraretur. Declaratum eſt quoque, Concilium Baſileenſe cenſeri non debere diſſolutum, etiamſi deinceps actus conciliares forte propter varia impedimenta Baſileæ haberi non poſſent; ſed continuandum eſſe in Civitate Lauſanenſi. Habita eſt poſtrema hæc ſeſſio ſeptimo Kalendas Junii, anno 1442. proindeque cum prior celebrata ſit decimo nono Kalendas Januarii, anno 1431. Concilium Baſileenſe per undecim annos perduravit.

§. II. *Utrum Concilium Baſileenſe ſit OEcumenicum.*

CONCLUSIO I. Concilium Baſileenſe haberi debet pro OEcumenico quoad eas ſeſſiones, in quibus ipſi Eugenius Papa IV. adhæſit.

Probatur. *Primo*, Concilium Baſileenſe legitime convocatum fuit; nempe coactum eſt ex decreto OEcumenici Concilii Senenſis; ex litteris tum Martini Papæ V. tum Eugenii Papæ IV. quas ejuſdem Concilii ſeſſione I. legere eſt. *Secundo*, legitimus fuit ejuſdem Concilii præſes, Julianus nimirum Cardinalis S. Angeli, cui ante Concilii inchoationem Eugenius ſuas vices commiſerat. *Tertio*, univerſalem repræſentavit Eccleſiam, ſcilicet ex omnibus orbis Chriſtiani partibus ad ipſum vocati fuerant Epiſcopi, quorum licet initio perbrevis eſſet numerus, ingens tamen poſtea acceſſit. *Quarto*, Martinus in bulla convocationis idem Concilium vocat OEcumenicum. Eugenius quoque eodem ipſum nomine appellavit, tum in litteris pro revocatione tranſlationis in Civitatem Bononienſem, tum aliis, quæ datæ ſunt ad Julianum Cardinalem, tum denique in iis, quas anno 1434. ad ipſummet Concilium direxit; hæc enim eſt earum ſuperſcriptio: *Eugenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus, & dilectis filiis in ſacro Generali Baſileenſi Concilio congregatis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem*. Tandem *quinto*, idem probatur ex iis, quæ mox dicentur in reſponſione ad primam adverſariorum objectionem.

Objicies I. Concilium Baſileenſe eſt OEcumenicum ſolum quoad priorem ſeſſionem; nempe Eugenius Papa IV. diſſolvit idem Concilium, ac Bononiam tranſtulit ſtatim poſt priorem illius ſeſſionem; revocavit poteſtatem Juliano Cardinali factam, ut ei præeſſet Summi Pontificis loco: id patet ex bulla revocationis promulgata Romæ 15. Kalendas Jan. an. 1431. ex litteris ad Sigiſmundum Romanorum Regem, ex litteris ad ipſum Concilium Baſileenſe, datis Romæ 16. Kalendas Martii, an. 1432. Illa monumenta, aliaque ad cauſſam, de qua agitur, ſpectantia legere eſt in appendice prima Concilii Baſileenſis, editionis Labbeanæ.

Reſp. Eugenium Papam IV. revocaſſe poſtea bullas, ac litteras quaſcumque ſcriptas pro diſſolutione Concilii, ac illius tranſlatione in Civitatem Bononienſem: *Ut mentis noſtræ integritas* (inquit laudatus Pontifex in bulla promulgata Romæ 18. Kalen. Januar. an. 1433. quæque incipit: Dudum ſacrum generale Concilium Baſileenſe) *ac de-*

terius,

Digitized by Google

votio, quam ad univerſalem Eccleſiam & ſacrum generale Concilium Baſileenſe gerimus, omnibus conſtet evidenter, duas noſtras litteras pridem in Palatio Apoſtolico promulgatas; nam tertias, quæ dicuntur incipere, Deus novit, *cum a nobis, aut de ſcitu noſtro numquam emanarint, licet ſuperfluum videtur quod non extat revocare, quia petitum eſt, ad cautelam, ſi ullo unquam tempore apparerent; & alias quaſcumque, & quidquid per nos, aut noſtro nomine, in præjudicium, aut derogationem prædicti ſacri Concilii Baſileenſis, ſeu contra ejus auctoritatem factum & attentatum, ſeu aſſertum eſt, caſſamus, revocamus, irritamus, & annullamus, nullas & irritas fuiſſe declaramus.*

Ne quis vero dicat, laudata Eugenii verba intelligi tantum de ſeſſionibus, quæ deinceps habendæ erant, hoc eſt, a tempore revocationis bullarum, quæ contra Concilium emanarant, obſtant hæc; quæ ab eodem Eugenio laudatis verbis præmittuntur: *Decernimus & declaramus, præfatum generale Concilium Baſileenſe a tempore prædictæ inchoationis ſuæ legitime continuatum fuiſſe, & eſſe, proſecutionemque ſemper habuiſſe, continuari, ac proſecutionem habere debere ad prædicta & pertinentia ad ea* (extirpationem nimirum hæreſum, pacem populi Chriſtiani, ac generalem Eccleſiæ reformationem in capite & in membris) *perinde ac ſi nulla diſſolutio facta fuiſſet. Quinimmo præfactam diſſolutionem irritam & inanem de conſilio & aſſenſu ſimili declarantes, ipſum ſacrum generale Concilium Baſileenſe, pure, ſimpliciter, & cum affectu, ac omni devotione & favore proſequimur, & proſequi intendimus.*

Objicies 2. Pauci admodum Baſileæ erant Epiſcopi, cum habitæ ſunt ſeſſiones, quæ præcedunt decimam ſextam, in qua Eugenii litteræ de revocatione diſſolutionis, ſeu tranſlationis admiſſæ ſunt: ergo tunc Concilium non fuit OEcumenicum; nec enim exiguus Epiſcoporum numerus ſatis eſt ad repræſentandam univerſalem Eccleſiam.

Reſp. 1. non ingentem quidem Epiſcoporum numerum priori ſeſſioni adfuiſſe; verum ceteri multi, tum Cardinales, tum Epiſcopi, tum ſecundi Ordinis presbyteri, præſentes fuere. 2. Ad Concilium œcumenicum, quod univerſam Eccleſiam repræſentet, non requiritur, ut plures omnium nationum Epiſcopi conveniant; ſed ſatis eſt, ut omnes legitime vocentur, alioquin enim vacillarent decreta, quæ in prioribus Concilii Trident. ſeſſionibus edita ſunt; nempe nulli fere ex Gallia, ex Germania, ex Polonia præſules adſuere Concilio, cum promulgata ſunt. 3. Certum eſt, ingentem ex omnibus nationibus numerum, tum Cardinalium, tum Epiſcoporum; Baſileam conveniſſe, ſive cum in eo promulgata eſt Eugenii adhæſio, ſive toto poſt quadriennio, quo inter Eugenium & Concilium pax & concordia perdurarunt: Ii vero tum Cardinales, tum Epiſcopi, tum etiam ipſe Eugenius confeſſi ſunt, Concilium Baſileenſe a primo ſui exordio ad ea uſque tempora fuiſſe œcumenicum & legitime continuatum; unde ſi quid ei prius defuit, Eugenius Papa abunde per ſuam declarationem & ſui adhæſionem ſupplevit.

Objicies 3. Illud Concilium non eſt œcumenicum, in quo omnia non conciliariter, ſed tumultuoſe facta ſunt: atqui in ſeſſionibus, quæ præcedunt Eugenii declarationem, ac adhæſionem, omnia non conciliariter, ſed tumultuoſe facta ſunt: ergo, &c.

Reſp. neg. min. Ratio eſt 1. quia id, quod aſſeritur in argumento, nullus Concilii Baſileenſis hiſtoricus ſcripſit: 2. Ejuſdem minoris propoſitionis falſitas patet ex modo, ac ordine, quo res in Concilio pertractatæ ſunt; ejuſmodi autem fuit ille ordo. *Primo* quatuor nationes, Italica, Gallicana, Germanica, & Hiſpanica, in quatuor conventus diſtributæ ſunt, quos *ſacras deputationes* vocarunt, quibus quidem pro negotiorum diverſitate varia nomina, *Fidei nimirum, Pacis, Reformationis, & communium* indita ſunt. Pari numero ex omni ordine conſtabant, propriosque habebant Magiſtratus, Miniſtros, Præſides, Promotores, Notarios. Ter in hebdomada iiſdem horis conveniebant, ac poſt oblatum Miſſæ ſacrificium, negotiis operam dabant. *Secundo*, ex quatuor conventibus, duodecim viri ſeligebantur, terni ex ſingulis, eorumque magiſtratus menſe concludebatur; finito autem menſe, quatuor ex antiquis remanebant; qui octo recens electos dirigerent. Duodecim illi viri ter in hebdomada conveniebant; ad hos omnia negotia, cujuſcumque eſſent generis, primum referebantur; prius diſcuſſa, vel rejiciebant, ſi judicarent nullius eſſe momenti, vel ſi cenſerent gravia, ad aliquem ex conventibus remittebant. Duodecim virorum præſes, cum id expoſcebat negotiorum gravitas, quatuor conventus extra ordinem convocare poterat. *Tertio*, quæ a Decemviris ad aliquem ex conventibus referebantur, proponebantur ab illius conventus præſide; de propoſitis vero non licebat quidpiam prima die decernere, ſed negotium differebatur ad aliam congregationem, ut de eo ſinguli conſultius deliberare poſſent. *Quarto*, ſtatuta communi conſilio in aliquo ex tribus conventibus, ad alios tres conventus deferebantur, exponebanturque rationes, cur ita fuiſſet ſtatutum. Si vero duas in ſententias abiiſſet congregatio, quamvis altera numero ſuperior eſſet, res ad generalem conventum deferebatur a duobus ex utraque opinione, cum argumentis, quibus nitebatur; ut omnium judiciis cognitis, quod magis expediret, decerneretur: conſuli tamen debebat primus conventus, ad quem ſpectabat

res:

Digitized by Google

res, de qua in generali conventu erat decernendum. *Sexto*, Concilii præſes nihil ad Patres referre poterat, niſi de quo prius a quatuor conventibus, ſeu deputationibus, deliberatum fuiſſet. *Septimo*, priuſquam generalis conventus haberetur, quatuor Deputationum præfecti Concilii præſidi exponebant, quæ in ſuis conventibus deliberata fuerant; in quibus, ſi quatuor unanimiter, aut tres ſaltem conventus conſentirent, res ad ipſum Concilium referebatur. *Octavo*, quod in conventu, ſeu quatuor nationum congregatione generali approbatum fuerat, redactum in Decreti formam in publica Concilii ſeſſione ritu ſollemni ſtatuebatur, ac promulgabatur. De eo deliberandi, ac ſtatuendi ordine in Concilio Baſileenſi ſervato, vide Auguſtinum Patricium cap. 26.

CONCLUSIO 2. Concilium Baſileenſe non fuit œcumenicum in iis ſeſſionibus, in quibus Eugenius Papa IV. ipſi non adhæſit.

Probatur. Cum habitæ ſunt ſeſſiones, quibus Eugenius Papa IV. non adhæſit, Concilium Baſileenſe non repræſentabat univerſam Eccleſiam: ergo tunc non erat Concilium œcumenicum: Prob. ant. *Primo*, Sedis Apoſtolicæ legati iis ſeſſionibus aut non defuerunt, aut contra eas reclamarunt. *Secundo*, ſanior Concilii pars obſtitit alteri in iis omnibus, quæ a ſeſſ. 25. incluſive habita ſunt. *Tertio*, Concilium ex decreto tum ejuſdem ſanioris partis, tum Eugenii Papæ IV. Florentiam aut in alium in Italia locum Papæ, ac Græcis magis accomodum, legitime translatum fuerat. Nam cum ingens Græcorum Epiſcoporum numerus, cum ſuo Imperatore Joanne Palæologo, ac Joſepho Conſtantinopolitano Patriarcha, ad Orientalis Eccleſiæ cum Latina unionem faciendam jamjam in Italiam appellere deberent, expreſſeque proteſtarentur, ſicut jam antea Baſileæ per ſuos oratores proteſtati fuerant, ſe non poſſe montes tranſilire, ac ſe conferre vel Avenionem, vel Baſileam, vel in Sabaudiam, quæ loca erant a pluribus quidem, ſed contra ſaniorem partem, a Concilio Baſileenſi ſeſſ. 25. deſignata, contra quod ſeſſ. 19. conventum fuerat cum eorumdem Græcorum oratoribus; par fuit, ut Eugenius Papa adhæreret iis Baſileenſis Concilii Patribus qui Baſileæ ſeſſ. 25. poſt promulgatum aliorum decretum, ſuum quoque promulgaverant, quo Concilium Ferrariam aut in alium locum Græcis, ac Papæ magis accomodum tranſtulerant.

De hoc argumento vide Auguſtinum Patricium Senenſem in Summario Actorum Concilii Baſileenſis, quod quidem ab eo compoſitum eſt juſſu Franciſci Cardinalis Picolominei an. 1480. Vide etiam Eugenii papæ IV. conſtitutionem de translatione Concilii Baſileenſis & indictione Concilii Ferrarienſis, Bononiæ primo Kalendas Octobris, anno 1437. promulgatam. Extant ea monumenta par. 1. Concilii Florentini editionis Labbeanæ, pag. 858. ac ſequentibus.

Objicies. Eugenius Papa IV. Concilium Baſileenſe transferre non potuit Ferrariam: ergo immerito diſſentit a Patribus Baſileenſibus, qui ſeſſ. 25. decreverant, Concilium haberi debere aut Baſileæ, aut Avenione, aut in Sabaudia. Probatur ant. *Primo*, ſeſſione ſecunda ejuſdem Concilii Baſileenſis definitum fuerat, neminem, etiamſi Papali dignitate fulgeret, poſſe Concilium aut diſſolvere, aut prorogare, aut transferre, *abſque ejuſdem Concilii Baſileenſis deliberatione & conſenſu*. *Secundo*, ſeſſ. 25. a majore Concilii parte editum fuerat decretum de non transferendo Concilio alio, quam aut Avenionem, aut in Sabaudiam; quæ autem a majore Conciliorum parte ſtatuuntur, firma ac immota ſtare debent: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dicendum eſt, decretum ſeſſionis ſecundæ, intelligi debere in caſu, quo non eſſet evidens, ac neceſſaria transferendi cauſſa, ut erat revera, cum Eugenius laudatum Concilium tranſtulit. Confirmatur ſolutio ex decreto Concilii Conſtantienſis, quod incipit, *Frequens*, quodque Concilium Baſileenſe ſeſſione 1. promulgavit tamquam regulam, quam deinceps ſequeretur: *Locum autem* (inquit) *pro futuro Concilio celebrando deputatum abſque evidenti neceſſitate Romanus Pontifex non mutet. Sed ſi forte caſus aliquis occurrerit, quo neceſſarium videretur ipſum locum mutari, tunc liceat Summo Pontifici de prædictorum fratrum ſuorum, aut duarum partium ipſorum conſenſu, aut ſubſcriptione, alium locum ſubrogare.* Ad 3. dicendum eſt, ſaniorem illam Epiſcoporum partem, quæ judicavit Concilium propter Græcos Ferrariam, aut in alium eis commodum locum transferri debere, non fuiſſe ſolam: nempe ea ſanior pars adjunxit ſe Patribus, a quibus habita fuerat ſeſſio 19. in ea enim (ut jam obſervatum) promiſſum fuerat Græcis Concilium in loco, qui tum eis, tum Summo Pontifici commodior eſſet. Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, colligitur 1. nullius eſſe auctoritatis ſeſſiones, quæ Baſileæ a 25. ad finem uſque Concilii celebratæ ſunt. Colligitur 2. duas veritates, quæ ſeſſ. 33. ſub nomine *veritatum fidei Catholicæ* promulgatæ ſunt, revera non eſſe veritates fidei Catholicæ, ita ut hæreticus haberi debeat, qui eas negaverit. Colligitur 3. monitorium, quod ſeſſ. 26. decretum eſt in Eugenium Papam IV. ſententiam depoſitionis in eum latam, electionem Amadei in Papam, irrita fuiſſe ac inania.

A R-

ARTICULUS XVIII.

De Concilio Florentino.

Concilium Florentinum, quod Ferrariæ incœpit die 9. Aprilis, an. 1438. continuatio fuit Concilii Baſileenſis. Nempe (ut ſuperius obſervatum eſt) ſanior Concilii Baſileenſis pars decreverat, Concilium transferri debere aut Ferrariam, aut Utinum, aut in alium locum Summo Pontifici, ac Græcis magis accommodum. Sanioris illius partis decretum confirmavit Eugenius bulla, quæ incipit, *Doctoris gentium*, indixitque Ferrariam pro loco, in quo ſeſſiones haberentur. Verum cum poſtea peſtis Ferrariæ graſſaretur, in eaque urbe per annum integrum Græci cum Latinis commorati fuiſſent, Eugenius Concilium Florentiam tranſtulit.

§. I. *De cauſſa, & actis Concilii Florentini.*

CONCLUSIO I. Concilium Florentinum habitum eſt ad unionem Orientalis Eccleſiæ cum Occidentali.

Probatur. Cauſſam illam recenſet Eugenius Papa IV. in bulla, *Doctoris gentium*, qua Concilii Baſileenſis translationem in Urbem Ferrariam probat ac decernit: 2. non de aliquo alio negotio quam de illa illa unione ſancienda ac firmanda, actum eſt viginti quinque ſeſſionibus, ex quibus conſtat Florentinum Concilium.

CONCLUSIO 2. Acta Concilii Florentini continent *primo*, varias collationes, ad diſputationes habitas inter Græcos & Latinos de proceſſione Spiritus ſancti a Patre, & Filio; de particula, *Filioque*, a Latinis addita ſymbolo; de conſecratione azymi, aut fermentati panis; de purgatorio; de primatu Romani Pontificis. Continent *ſecundo*, Concilii definitionem; ſeu capita quæ definita ſunt poſt diſputationes, quæ per annum Ferrariæ, & per quatuor menſes Florentiæ, Græcos inter & Latinos habitæ ſunt: duodecim nimirum ex Græcis, duodecim etiam ex Latinis, ſive præſules, ſive theologi, ſelecti fuerant, qui in ſeſſionibus de rebus, circa quas Orientales ab Occidentalibus diſſidebant, diſputarent: inter illos eminebant præ ceteris Beſſarion Nicææ, Marcus Epheſiorum, Iſidorus Ruthenorum Archiepiſcopi. Inter iſtos vero Julianus Cardinalis S. Sabinæ qui a Concilio Baſileenſi, cui præfuerat, poſt ſeſſ. 26. ad Eugenium Papam acceſſerat, Nicolaus Albergatus e Carthuſianorum Ordine ad Cardinalatum evectus, Joannes de Monte nigro, viſitator Prædicatorum in provincia Longobardiæ.

Quæres, quid contineat ſynodi definitio edita poſt diſputationes, ac collationes, quæ fere per ſexdecim menſes, ſive Ferrariæ, ſive Florentiæ Græcos inter & Latinos habitæ fuerant.

Reſp. definitam fuiſſe 1. Spiritus ſancti a Patre, Filioque proceſſionem: *In nomine igitur ſanctæ Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus ſancti* (inquit Eugenius Papa, qui Concilio præerat) *hoc ſacro univerſali approbante Florentino Concilio definimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Chriſtianis credatur & ſuſcipiatur, ſicque omnes profiteantur, quod Spiritus ſanctus ex Patre & Filio æternaliter eſt, & eſſentiam ſuam, ſuumque eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul & Filio, & ex utroque æternaliter tamquam ab uno principio, & in unica ſpiratione procedit*. Addit Eugenius illi definitioni non eſſe contrarios textus, quibus Patres aſſeruerunt, Spiritum ſanctum ex Patre per Filium procedere: *Quod ſancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum ſanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc ſignificetur, Filium quoque eſſe, ſecundum Græcos quidem, cauſſam, ſecundum vero Latinos principium ſubſiſtentiæ Spiritus ſancti, ſicut & Patrem*. Reddit rationem, cur Spiritus ſanctus, a Filio non minus, quam a Patre, procedat: *Et quoniam omnia, quæ Patris ſunt, Pater ipſe unigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrem, hoc ipſum, quod Spiritus ſanctus procedit ex Filio, ipſe Filius a Patre æternaliter habet, a quo etiam æternaliter genitus eſt*.

Definitum fuit 2. particulam, *Filioque*, merito additam fuiſſe ſymbolo: *Definimus inſuper* (inquit idem Eugenius) *explicationem verborum illorum*, Filioque, *veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc neceſſitate, licite ac rationabiliter ſymbolo fuiſſe appoſitam*.

Definitum fuit 3. valere conſecrationem, ſive in azymo, ſive in fermentato pane: *Item, in azymo, ſive fermentato pane triticeo, corpus Chriſti veraciter confici, ſacerdoteſque in altero ipſum Domini corpus conficere debere: unumquemque ſcilicet juxta ſuæ Eccleſiæ, ſive Occidentalis, ſive Orientalis conſuetudinem*.

Definitum fuit 4. animas piorum, qui plene pro peccatis in hac vita non ſatisfecerint, in altera pœnis purgatorii purgari, antequam Dei viſione fruantur: *Item, ſi vere pœnitentes in Dei caritate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis, eorum animas pœnis purgatorii poſt mortem purgari*. Addit prodeſſe oblatas pro eis preces; *Et ut a pœnis hujuſmodi releventur, prodeſſe eis fidelium vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri conſueverunt, ſecundum Eccleſiæ inſtituta*.

Definitum eſt 5. animas plene in hac vita purgatas, ſtatim poſt mortem videre Deum intui-

Digitized by Google

intuitive: *Illorumque animas, qui poſt baptiſma ſuſceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corporibus, prout ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, in cælum mox recipi & intueri clare ipſum Deum trinum & unum, ſicuti eſt ... pro meritorum tamen diverſitate alium alio perfectius.*

Definitum eſt 6. eos, qui in ſtatu peccati mortalis, ſive originalis, ſive actualis, moriuntur, ſtatim in infernum torquendos deſcendere: *Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas.*

Definitum eſt 7. Romanum Pontificem jure divino habere primatum in omni Eccleſia: *Item definimus, ſanctam Apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem in univerſum orbem tenere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere, & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi ac gubernandi univerſalem Eccleſiam, a Domino noſtro Jeſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in geſtis OEcumenicorum Conciliorum & in ſacris Canonibus continetur.*

Definitum eſt 8. ſervari debere jura, quæ Canones aliis Patriarchis conceſſerunt: *Renovantes inſuper Ordinem traditum in Canonibus ceterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Conſtantinopolitanus ſecundus ſit poſt ſanctiſſimum Romanum Pontificem, tertius vero Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hieroſolymitanus, ſalvis videlicet privilegiis omnibus, & juribus eorum.*

In deſcriptam hactenus Synodi definitionem: *Notandum eſt* 1. hæreſim de proceſſione Spiritus ſancti a ſolo Patre, ſæculo nono inventam fuiſſe a Photio, qui rebellarat in Eccleſiam Romanam, a qua dejectus fuerat a Pontificatu, quem vivente Ignatio Conſtantinopolitano Patriarcha invaſerat. *Notandum eſt* 2. Patres Græcos, cum dixerunt, Patrem eſſe cauſſam Spiritus ſancti, nomine *cauſſæ*, non intellexiſse cauſsam ſtricte ſumptam, ſed late tantum, ſeu, quatenus ſumitur pro eo omni, a quo alius ſumit ſuum eſſe, ſive ſit eſse independens, ut eſt eſse Spiritus ſancti, ſive dependens, ut eſt eſse creaturarum reſpectu Dei. *Notandum eſt* 3. quod licet Græci in Concilio Florentino probaverint particulam, *Filioque*, ſymbolo a Latinis inſertam, eam tamen ſuo ſymbolo nuſquam, etiam poſt ſynodum, inſeruerint: *De additione* (inquiunt Græci ſeſſione 25. editionis Labbeanæ pag. 498.) *nos illam nunquam admittemus, ſed eam vobis in veſtris Eccleſiis habere permittimus, non autem in Orientalibus*. Rationem, qua Græci nitebantur, ibidem legere eſt. *Notandum eſt* 4. Græcos admiſiſse ſemper Purgatorium, quod admittunt Latini; ſed cum hoc diſcrimine, quod Latini paſſim credant animas in Purgatorio exiſtentes igne torqueri, Græci vero velint, Purgatorium eſse locum caliginoſum, in quo animæ triſtitia quidem, ac mœrore afficiantur, ſed tamen igne non torqueantur. Verum circumſtantia ea ad fidem non pertinet; unde eam Synodi definitio non recenſet: indifferens ipſiſmet Græcis viſa eſt: *Medias autem* (inquiunt, loquentes de animabus iis, quæ in hac vita plene pro peccatis non ſatisfecerunt) *eſſe in loco tormentorum: ſed ſive ignis ſit, ſive caligo, ac turbo, ſive quid aliud non contendimus*; leguntur ea Græcorum verba ſeſs. 25. paullo ante Synodi definitionem. *Notandum eſt* 5. Concilium Florentinum, primum eſse ſynodum OEcumenicam, in qua expreſse definitum eſt, animas pias, quæ in hac vita, aut in altera plene ſatisfecerint, ſtatim ac ſine mora frui intuitiva Dei viſione. Illi definitioni occaſioni fuerunt verba quorumdam Græcorum, qui docuerunt, animas, de quibus agitur, non fore beatas, niſi poſt corporum reſurrectionem: non erraverant tamen cum Millenariis; nempe (ut legitur ſeſſione 25.) id de perfecta beatitudine, quæ tum ad animam, tum ad corpus pertinet, intellexerant. *Notandum eſt* 6. Florentinam Synodum, definitione quam loco ſexto retulimus, favere eorum theologorum ſententiæ, quibus placet, infantes, qui non recepto baptiſmate moriuntur, igne torqueri; nempe vult eos in eumdem locum deſcendere, in quo adulti igne torquentur. *Notandum eſt* 7. ad fidem non ſatis eſse, ut quis credat, Romanum Pontificem habere primatum in tota Eccleſia, ſed præterea requiri, ut credat primatum, quem habet, *juris eſſe divini*. In quo autem poſitus ſit ille primatus, quo ſenſu Romanus Pontifex plenam habeat poteſtatem regendi, ac gubernandi univerſalem Eccleſiam, Synodus Florentina peti vult ex geſtis, ac Canonibus OEcumenicorum Conciliorum. *Quemadmodum etiam* (inquit) *in geſtis OEcumenicorum Conciliorum, & in ſacris Canonibus continetur.*

§. II. *De iis, quæ Florentinam Synodum ſubſecuta ſunt.*

CONCLUSIO. Multa Florentinam Synodum ſubſecuta ſunt.

Probatur enumeratione. *Primo*, Latini poſt finitam Synodum Græcis propoſuere varias quæſtiones, inter quas iſtæ præcipuum tenent locum: *Quare Epiſcopi non inungunt ſacro chriſmate, ſed ſacerdotes, cum hoc Pontificibus ſit datum...... Quare non contenti eſſis*

Digitized by Google

eſtis Domini verbis: Accipite & comedite, ſed poſtea additis: Et fac quidem panem hunc pretioſum corpus Chriſti tui; & transmutans ea Spiritu ſancto tuo. Amen, Amen, Amen.... Quare conjugia dirimitis, dicente Domino: Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet..... Qua de cauſſa non eligitis hic Patriarcham. Græcorum ad eas quæſtiones reſponſa non referuntur in actis Concilii, ſed a Latinis probata fuiſse, fidem faciunt hæc eorumdem actorum verba: *Hæc a Latinis objecta Mitylenenſis canonice omnia, legitimeque diſſolvit, præterquam duo, de quibus Papa ſignificavit Imperatori; cur ſcilicet matrimonia dirimantur, & Patriarcha non eligatur.* Hinc patet, Latinos probaſse praxim Græcorum, apud quos Presbyteri tamquam miniſtri extraordinarii conferunt confirmationis ſacramentum. Patet igitur, eorumdem Græcorum praxim circa diſsolubilitatem matrimonii in caſu adulterii, licet a Latinis minime probatam, non habitam fuiſse tamquam *apertam* hæreſim; neque enim, ſi tamquam hæreſis aperta apud Latinos audiſset, Latini cum Græcis eam hæreſim aperte profitentibus unionem abſolviſsent. Quid autem poſtea in Concilio Tridentino de ea quæſtione definitum fuerit, ſuo loco dicetur.

Secundo, poſt ſolutam Florentinam Synodum; quatuor poſt Græcorum diſceſſum menſibus, decimo nimirum Kalendas Decembris anno 1439. promulgatum eſt Eugenii decretum pro inſtructione Armenorum, quod incipit: *Exultate Deo adjutori noſtro.* In eo autem decreto Eugenius Armenis pro regula tradidit 1. Symbolum Conſtantinopolitanum cum particula, *filioque*, quæ ipſi deinceps inſerta fuit ab Eccleſia Romana. Tradidit 2. deſinitionem quarti univerſalis Concilii Chalcedonenſis; in quinto poſtea & ſexto univerſalibus Conciliis renovatam, de duabus naturis in una Chriſti perſona. Tradidit 3. definitionem de duabus voluntatibus, duabuſque Chriſti operationibus in ſexto Concilio Generali promulgatam. Tradidit 4. univerſales omnes Synodos, quæ legitime celebratæ fuerant, ſeu, cum Armeni Nicænam I. Conſtantinopolitanam I. & Epheſinam I. tantum Synodos admitterent, Eugenius decrevit, ut non ſolum tres dictas Synodos, ſed & Chalcedonenſem & alias univerſales auctoritate Romani Pontificis legitime celebratas, ſicut & ceteri fideles, reverenter ſuſciperent. Tradidit 5. Eccleſiæ Romanæ praxim circa ſeptem novæ legis ſacramenta. Tradidit 6. compendioſam illam fidei regulam, quæ incipit: *Quicumque vult ſalvus eſſe.* Tradidit 7. decretum unionis cum Græcis conſummatæ in Concilio Florentino pridie nonas Julii, anno 1439. quodque incipit: *Lætentur cæli & terra.* Tradidit 8. uſum Eccleſiæ Romanæ circa dies, quibus feſtivitates Annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis, Nativitatis, Beati Joannis Baptiſtæ, & conſequenter Nativitatis, & Circumciſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, ac Præſentationis ejuſdem in Templo, ſeu Purificationis Beatæ Virginis Mariæ, celebrari debeant.

Circa relatum Eugenii pro Armenis decretum: *Notandum eſt* 1. ipſum non fuiſſe editum, quamdiu Florentinum Concilium erat OEcumenicum, cum enim promulgatum eſt, jam tota Orientalis Eccleſia Florentia diſceſſerat; ac proinde Patres Occidentales, qui Florentiæ remanſerant, non repræſentabant univerſalem Eccleſiam. Nec obeſt, quod ipſe Eugenius declarat, decretum pro Armenis editum fuiſſe, *ſacro approbante Concilio Florentino*; nam id intelligitur de Concilio Occidentalium, qui cum Eugenio remanenſerant Florentiæ, non autem de Concilio, quod tunc eſset OEcumenicum. Confirmatur ex ipſa decreti inſcriptione comparata cum inſcriptione decreti unionis Græcorum. Iſtud inſcribitur: *Definitio ſancta OEcumenica Florentinæ Synodi*; illud vero: *Decretum Eugenii Papæ IV.......* *Notandum eſt* 2. inter theologos non eſse omnino certum, an ſacramento Ordinis, materiæ ac formæ quæ in illo decreto recenſentur, ſint eſsentiales, an accidentales tantum. Probabilius nobis ſentire videntur, qui contendunt, accidentales eſse; neque enim veriſimile eſt, Eugenium voluiſse id ſtatuere, ex quo ſequeretur irritas eſse Ordinationes Græcorum, quibuſcum, ſacro approbante Concilio, ſtrictiſſimam unionem ſanciverat; nempe Græci in conferendis Ordinibus ſola manuum impoſitione, ac oratione, non adhibita aliqua inſtrumentorum porrectione, aut recitatis formis abſolutis, quæ in decreto leguntur, uſi ſunt ſemper & nunc etiam utuntur. Eugenius eo in capite, ac in pluribus aliis, quorum ibidem fit mentio, Armenos ad Latinorum uſum ac praxim adducere voluit. Vide Morini noſtri librum de ſacris Ordinationibus. *Notandum eſt* 3. Armenos amplexos fuiſse errorem Eutychetis, duas in Chriſtos naturas in unam confundentis; unde Eugenius merito eis injunxit, ut præter Synodos Nicænam I. Conſtantinopolitanam I. & Epheſinam I. reciperent quoque Chalcedonenſem, ac ſcripta Leonis Magni, qui Neſtorii & Eutychetis oppoſitas hæreſes in Synodica ad Flavianum epiſtola confixerat.

Tertio. Quamvis felix fuerit exitus Concilii Florentini, eventum tamen poſtea habuit diverſum; ſeu diu non ſtetit ſancita Græcos inter & Latinos unio. Nam 1. (ut ſcribit Nicolaus Papa V. in literis, quas ad Conſtantinum Imperatorem Joannis Palæologi fratrem dedit) Joannis ipſius, quo præſente

celebratum eſt Concilium, nimio erga res civiles ſtudio factum eſt, ut unitatis negotium ad optatum finem non pervenerit. 2. Unionis firmitatem impediit Marcus Epheſius, qui cum Florentiæ unus ex Græcorum omnium Epiſcoporum numero ſeſe ſegregaſſet, ac pertinaciter perſtitiſſet in opinione, quam ſemel imbiberat, noluiſſetque Concilii definitioni ſubſcribere; redux in patriam, ſcriptis adverſus ſacram Synodum variis epiſtolis, impedimento fuit, ne Græci antiqua ſchiſmatis conſuetudine male affecti, unitatem amplecterentur. Hinc factum eſt, ut præter eos Patres Orientalis Eccleſiæ, qui Synodo interfuerant, Græci nunquam hoc generale Concilium receperint. 3. Eamdem unionis firmitatem impedierunt Turcæ, qui paucis poſt Concilium Florentium annis Græcos & Imperio, & libertate ſpoliarunt.

§. III. *Utrum Concilium Florentinum ſit OEcumenicum.*

CONCLUSIO. Concilium Florentinum vere fuit Œcumenicum.

Probatur. *Primo*, auctoritate legitima, ſanioris nimirum partis Concilii Baſileenſis, ac decreto Eugenii Papæ IV. convocatum eſt. *Secundo*, debitum habuit præſidem, eumdem ſcilicet Eugenium: unde quæ in eo factæ ſunt definitiones, Eugenio, ſacro approbante Concilio, tribuuntur. *Tertio*, univerſalem Eccleſiam repræſentabat; Occidentalis enim illi præſens fuit per Eugenium Papam, Cardinales octo, Epiſcopos 51. ac plures tum Abbates, tum Ordinum præpoſitos generales, tum Doctores; Orientalis vero illi adſuit per Joſephum Patriarcham Conſtantinopolitanum, per Vicarios Alexandrini & Antiocheni Patriarcharum, per Baſilium Patriarcham Hieroſolymitanum, per plures tum Metropolitanos & Epiſcopos; ipſum etiam Joannem Paleologum Imperatorem. *Quarto*, quæ in eo definita ſunt, Œcumenicæ ſunt fidei, ſeu dogmata ſunt, quæ Eccleſia Catholica quovis ſæculo profeſſa eſt, ac nunc etiam ubique profitetur.

Objicies 1. Nulli ex Germania, pauci ex Galliis Epiſcopi, unus tantum ex Anglia, nullus ex iis, qui Amedeo, in ſua obedientia Felix Papa V. nuncupatus, parebant, adſuerunt Concilio Florentino; Præſules qui adhuc Baſileæ congregati erant, ipſi contradicebant, contendentes irritam eſse illius convocationem ab Eugenio Papa IV. contra (ut ajebant) Baſileenſis Concilii decretum: ergo Concilium Florentinum repræſentare non potuit univerſalem Eccleſiam; ac proinde non fuit Œcumenicum.

Reſp. diſt. ant. Nulli ex Germania, &c. adſuerunt Concilio Florentino, & tamen ad illud canonice vocati fuerant, conc. ant. Et non fuerant ad illud canonice vocati, neg. ant. Eugenius convocationis litteras ad omnes orbis Epiſcopos miſerat, enixeque Principes rogarat, ut præſules ſuæ ditionis ſubditos ad Concilium mitterent; atque adeo per eum non ſtetit, quin de facto omnes ad illud ſe conferrent. Ut autem Concilium ſit Œcumenicum, non requiritur, ut omnes Epiſcopi ſint illi præſentes; ſed ſatis eſt, ut ad illud vocentur, tantaque ſit præſentium copia, ut de eis dici poſſit, quod univerſam Eccleſiam repræſentent.

Quod ſpectat ad præſules, qui adhuc Baſileæ conventum agebant, dicendum eſt, conventum, quem agebant poſt Concilii Baſileenſis translationem in urbem Ferrariam, ac poſtea Florentiam, non fuiſse Concilium legitimum; ac proinde nullius adverſus Florentinum ponderis fuit eorum contra[illegible]io. Vide quæ hujuſce tom. pag. 66. & 70. agentes de Conciliis in genere diximus.

Objicies 2. In Galliis Concilium Florentinum non ſemper audiit tanquam Œcumenicum. Nam 1. Præſules Galliæ rege prohibiti ſunt, ne Ferrariam primum, ac poſtea Florentiam ſe conferrent. 2. Ipſimet præſules Galli ipſum pro Œcumenico non habuerunt: *Apud Gallos* (verba ſunt Cardinalis a Lotharingia ad Britonem ſecretarium, ac ſuum in Curia Romana miniſtrum ſcribentis) *Conſtantienſe Concilium in partibus ſuis omnibus ut generale habetur: Baſileenſe in auctoritatem admittitur: Florentinum nec legitimum, nec generale reputatur.*

Reſp. diſt. ant. In Galliis Concilium Florentinum non ſemper audiit tamquam Œcumenicum, nondum re plene diſcuſſa, conc. ant. plene diſcuſſa, neg. ant. Ideo Florentinum Concilium quibuſdam Gallis non ſemper pro OEcumenico habitum eſt, quod per verba, quibus in Synodi definitione aſſeritur, Romano Pontifici divinitus traditam fuiſse poteſtatem regendi ac gubernandi univerſalem Eccleſiam, crediciſſent iis inſerri labem, quæ de Conciliorum generalium poteſtate leguntur ſeſſionibus IV. & V. Concilii Conſtantienſis. Verum, re deinceps diligentius excuſſa, Galli judicarunt verba, de quibus agitur, recte cum Concilio Conſtantienſi conciliari; nempe adverterunt verborum, de quibus eſt quæſtio, ſenſum his aliis, quæ immediate ſequuntur, explicari, *Quemadmodum etiam in geſtis OEcumenicorum Conciliorum & in ſacris Canonibus continetur.* Ad antecedentis confirmationem dicendum eſt, quod licet Galli Concilio Florentino corpore non adfuerint, illi tamen mente, ac affectu fuerint præſentes; omnes enim ad unum ſeu nullo contradicente Græcorum unioni in eo ſancitæ, & articulis ad fidem ſpectantibus, qui in eo definiti ſunt, conſenſere.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS XIX.

De Concilio Tridentino.

Not. Concilium Tridentinum, quod quidem apud Gallos eſt decimum nonum OEcumenicum, ab anno 1545. uſque ad annum 1563. ſub tribus Romanis Pontificibus Paulo III. Jullio III. & Pio IV. celebratum eſt. Nemini dubium eſt, quin a Romano Pontifice coactum eſt; nempe Pauli Papæ III. bulla indictionis, ejuſdem Concilii actis præfixa legitur, data Romæ xi. Kalendas Junii, anno 1542. Certum eſt quoque eidem Concilio Romanos Pontifices præfuiſſe; ſingulis nimirum ſeſſionibus fit mentio legatorum, qui eorum locum tenuerint: *Sacroſancta Tridentina Synodus in Spiritu ſancto legitime congregata, in ea præſidentibus tribus Apoſtolicæ Sedis legatis*; verba ſunt, quibus ſingulæ fere ſeſſiones incipiunt.

§. I. *De Cauſſa Concilii Tridentini.*

CONCLUSIO. Duplex fuit cauſſa cogendi ac celebrandi Concilium Tridentinum.

Probatur. Concilium Tridentinum coactum ac celebratum eſt: 1. ad confirmandam fidem contra Lutheri, Zuinglii, Calvini, ac plurium aliorum hæreticorum errores: 2. ad reſtituendam Eccleſiæ diſciplinam, quam bella ac hæreſes plurimum labefactaverant: *Placetne vobis* (verba ſunt decreti primæ ſeſſionis) *ad extirpationem hæreſum, ad pacem & unionem Eccleſiæ, ad reformationem cleri & populi chriſtiani, decernere & declarare, Tridentinum & generale Concilium incipere & inceptum eſſe?* Ut autem ſacra Synodus ſcopum aſſequeretur, ſingulis fere ſeſſionibus poſt fidei definitionem ſubjectum eſt decretum de reformatione.

Quæres, quinam eſſent Lutherus, Zuinglius, Calvinus, aliique hæretici, qui elapſo proxime ſæculo Eccleſiam vexarunt, & contra quos Concilium Tridentinum celebratum fuit.

Reſp. 1. Martinum Lutherum Iſlebii in Saxonia natum eſſe, ann. 1483. Auguſtinenſium Ordini in cœnobio Erfordienſi ætatis anno 22. nomen dedit. Anno 1508. VVirtembergam translatus, poſt actus academicos, quibus acre & vehemens ingenium probaverat, Doctoratus lauream conſecutus eſt. Anno 1517. occaſione indulgentiarum, quas Leo Papa X. conceſſerat, & quarum promulgatio, omiſſis præter conſuetudinem Auguſtinenſibus, commiſſa fuerat Dominicanis, ſcripſit primum contra indulgentiarum abuſum, deinde contra ipſaſmet indulgentias, purgatorium, ſacramentorum virtutem, juſtificationem, aliaque capita, quæ in bulla Leonis adverſus Lutherum edita, legere eſt. Intelligens ſe brevi Romæ damnandum, die 28. Novembris anno 1518. a Summo Pontifice non recte conſulto provocavit ad futurum Concilium legitime, ac in loco tuto congregandum. Ubi Leo Papa X. anno 1520. unum ſupra quadraginta illius articulos damnaſſet, Lutherus eoſdem articulos triplici libello defendit: priorem inſcripſit: *Adverſus execrabilem bullam Antichriſti;* Alterum: *Aſſertio articulorum a Leone X. damnatorum:* tertium: *Articuli Martini Lutheri quare damnati ſint?* Ab eo tempore in pejus profecit ſemper, ac tandem, tum religionis, tum fidei jugum excuſſit. Mortuo Friderico Saxoniæ Duce, qui prætenſæ reformationi faverat, monialem *Catharinam de Borè*, ex Monaſterio raptam duxit in matrimonio. Obiit Iſlebii anno 1546. die 17. Februarii.

Reſp. 2. Huldricum Zuinglium, urbis Tigurinæ apud Helvetios Parochum, adverſus indulgentias & Romani Pontificis primatum, ann. 1519. prædicare cœpiſſe. Articulos ſexaginta de indulgentiis, de juſtificatione, de ſacramentis, ac aliis permultis capitibus Tigurinus magiſtratus in conventu publico propugnatos probavit, edixitque, ne quis adverſus illos quidquam auderet aſſerere; poſtea vero prohibita fuit Miſſa, abrogati Eccleſiæ ritus, ac invecta prætenſa reformatio, quæ jam temporis apud Helvetios proteſtantes obtinet. Zuinglius in acie contra Catholicos pugnans, interfectus eſt die 11. Octobris, anno 1531. Quænam autem fuerint præcipua illius dogmata, & in quibus a Luthero diſſenſerit, dicemus agentes de actis Concilii Tridentini.

Reſp. 3. Joannem Calvinum Noviodumi ſexto idus Julii, ann. 1509. ex Catholicis parentibus in lucem prodiiſſe. Ann. 1524. apud Bituricas, ubi Andream Alciatum Jurium profeſſorem audiit, iniit amicitiam cum Melchiore VVolmaro, Græcarum litterarum profeſſore, a quo erroris Lutherani rudimenta edoctus, eum in caſtellis, ac pagis diſſeminare cœpit. Anno 1535. ætatis 26. Baſileæ, quo ſe receperat, territus Franciſci I. Francorum regis edictis adverſus novatores latis, libros promulgavit, quos inſcripſit, *Inſtitutiones religionis Chriſtianæ*. Paullo poſt Genevam, quæ non ita pridem agentibus Farello Vapincenſi, & Petro Viſeto ex agro Bernenſi, ad Sacramentarios, expulſis Epiſcopo ac Clero, defecerat. Argentorati uxorem duxit ex conſilio Buceri, præcipui illius urbis Sacramentariorum miniſtri, ibique theologum per aliquot annos egit. Genevæ mortuus eſt die 26. Maji, anno 1564. natus menſes decem ſupra annos quinquaginta quatuor.

Reſpondeo 4. Anabaptiſtæ, anno 1522. prodierunt auctore Nicolao Storkio, Sileſio, qui primum Luthero adhæſit; ſed poſtea jactans acceptas per Michaelem Archangelum inſolitas

Digitized by Google

ſolitas revelationes, ſectam excogitavit ſingularem. Præcipua Anabaptiſtarum dogmata hæc ſunt; parvulis, quod fidem profiteri non poſſint, non prodeſſe baptiſmum; Parvulos, cum adoleverint, iterum baptizandos eſſe; Magiſtratus; cum omnes in republica ſint æquales, abjici debere. In omnibus fere aliis capitibus Sacramentariorum errores profitebantur. Adverſus illos, ſimileſque hæreticos habita eſt Tridentina Synodus, quæ illorum errores poſt diligens examen proſcripſit.

§. II. *De actis Concilii Tridentini.*

Acta Concilii Tridentini continentur viginti quinque ſeſſionibus, quarum undecim priores habitæ ſunt ſub Paulo Papa III. ſex ſub Julio III. reliquæ ſub Pio IV.

De Actis Seſſionum I. II. III. & IV.

Prima ſeſſione, habita die 13. menſis Decembris, anno 1545. declaratum eſt, Concilium eſſe OEcumenicum, incipere ac inceptum eſſe. *Not.* 1. Mos eſt Conciliis, declarare ſe OEcumenica, ac per id ſupplere, quæ aliunde deeſſe poſſent. *Not.* 2. Præſules per verbum, *Placet*, ſuam ſententiam dixere publicis in ſeſſionibus; nempe decreta, quæ tum in privatis Theologorum congregationibus, tum in generalibus, quibus aderant Epiſcopi, excuſſa ac examinata, per verbum, *Placet*, in ſeſſionibus conciliariter probabantur.

Seſſione ſecunda editum eſt decretum de modo vivendi, & aliis in Concilio ſervandis. *Not.* 1. Decreto oblatrarunt hæretici, quod Miſſæ oblationem, ac Litaniarum recitationem commendaret: verum par fuit, ut Patres ad veterum potius, quam ad novatorum normam ſuas preces exigerent. *Not.* 2. In antiquis Conciliis habita eſt ratio Sedium in aſſignando cuique præſuli loco, ſed in poſterioribus habita eſt ratio ordinationis, declaratumque eſt hinc nulli novum jus adquiri.

Seſſione tertia, quod in dies Epiſcopi expectarentur, nihil novi decretum eſt, ſed recitato fidei Symbolo, indicta eſt quartæ ſeſſionis dies. *Not.* 1. Symbolum Conſtantinopolitanum præ Apoſtolico ac Nicæno recitatum eſt, quod prolixius fidem explicet, ac multis ante ſæculis intra Miſſarum ſollemnia caneretur. *Not.* 2. Patres ſymbolum recitarunt, ut omnibus notum facerent, ſe in ſuis definitionibus ab eo non receſſuros.

Seſſione quarta promulgatum eſt decretum de numero librorum Canonicorum; de traditionibus; de vulgatæ editionis authenticitate; de uſu ac impreſſione ſacrorum librorum. *Not.* 1. Editum eſt decretum contra Lutheranos, & Calviniſtas, qui (ut retulimus hujuſce tomi pag. 27. & ſeq.) plures libros ex Canonicorum albo expunxerant. *Not.* 2. Quo ſenſu Latina vulgata Bibliorum editio declarata fuerit authentica, dictum eſt pag. 41. *Not.* 3. Quinam traditione rejecerint; quid intelligendum ſit traditionum nomine; quibus regulis veræ a falſis dignoſci poſſint, fuſe pertractatum eſt ſuperius a pag. 56. ad pag. 63. *Not.* 4. Mulcta pecuniaria, quæ impreſſoribus imponitur, locum habet in iis locis, in quibus impreſſores ſubduntur temporali Eccleſiæ dominio, aut in quibus Principes ſæculares illi ſtatuto non contradicunt.

De actis Seſſionis V.

Seſſione quinta actum eſt de peccato originali; nempe definitum fuit 1. Adamum per divini mandati tranſgreſſionem excidiſſe ex ſanctitate & juſtitia, in qua conſtitutus fuerat. *Not.* Adhibita eſt vox *Conſtitutus*, non autem *Creatus*, quod nonnulli theologi fateantur quidem Adamum creatum fuiſſe in integritate, tum mentis, tum corporis; ſed negant creatum fuiſſe in juſtitia & ſanctitate ſupernaturali.

Definitum fuit 2. Adamum in poſteros ſuos peccatum transfundere non imitatione, ſed propagatione. *Not.* De modo, quo peccatum originale tranſfunditur in Adami poſteros, diſputatum quidem fuit in Concilio Tridentino, ut docet Pallavicinus hiſt. libr. 7. cap. 8. ſed nihil poſtea in ſeſſione fuit definitum.

Definitum fuit 3. parvulos, etiamſi fuerint a baptizatis parentibus orti, baptizari debere, quod ex Adamo trahant originale peccatum. *Not.* Rationem illam negavit Zuinglius; ſcilicet lib. de baptiſmo, tractatu 3. contendit, peccatum originale eſſe quidem morbum, ſed negat eſſe peccatum proprie dictum, quod hominem Deo inimicum reddat. Vide Bellarminum lib. 4. de amiſſione gratiæ & ſtatu peccati cap. 2. Concilium addit alioquin formam baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non fore veram, ſed falſam. *Not.* Nomine *formæ* Concilium hic non intelligit invocationem SS. Trinitatis, ſed ritus, qui in baptiſmate adhibentur, exorciſmos, exſufflationes, orationes, quæ illius collationem præcedunt.

Definitum fuit 4. per baptiſmi gratiam id totum tolli, quod veram & propriam peccati rationem habet. *Not.* Iis verbis non damnantur ii, qui docent, peccatum originale poſitum eſſe materialiter in concupiſcentia; nam in concupiſcentia in ſe ſumpta non reperitur reatus peccati, ſeu malitia, quæ hominem Deo inimicum reddat.

Definitum fuit 5. Deum in renatis nihil odiſſe; concupiſcentiam in renatis proprie

non

Digitized by Google

non eſſe peccatum, ſic tamen appellari, quod ex peccato ſit, & ad peccatum inclinet. *Not.* Odii nomine hic intelligitur odium inimicitiæ, quod ſupponit peccati reatum, non autem odium diſplicentiæ; revera enim concupiſcentia Deo diſplicet, cum a Deo non ſit, & inclinet ad peccatum. Declaratum eſt poſtea non fuiſſe Concilii intentionem in decreto de peccato originali comprehendere Virginem Deiparam, ſed obſervandas eſſe conſtitutiones Sixti Papæ IV. *Not.* Concilium neutri parti, ſive neganti B. Virginem conceptam fuiſſe in peccato originali, ſive affirmanti conceptam fuiſſe, officere voluit; immo nec declarare voluit opinionem affirmantem eſſe opinionem *piam*, quamvis Pacecus id (Pallavicino teſte) vehementer urgeret. Edixit poſtea Pius Papa V. anno 1570. ne quis in concionibus popularibus aſſereret, B. Virginem conceptam fuiſſe in peccato originali; ſed permiſit, ut in academiis & ſcholis id propugnaretur. Paulus V. anno 1617. vetuit, ne id fieret etiam in academiis & ſcholis. Gregorius Papa XV. prohibuit, ne id privatis etiam colloquiis fieret ſed anno 1622. Dominicanis conceſſit, ut in ſuis privatis ſcholis, ubi non eſſent alii, quam religioſi ex ſuo Ordine, defenderent antiquam Ordinis de ea controverſia ſententiam.

Eadem ſeſſione quinta actum eſt de reformatione, ac declaratum fuit, Epiſcopos per ſe teneri ad prædicandum Jeſu Chriſti Evangelium. *Not.* 1. Quo jure ad id teneantur, definitum eſt ſeſſione 23. cap. 1. de reformatione. Declaratum fuit 2. regulares non poſſe prædicare ſine Epiſcopi licentia extra Eccleſias, quæ non ſint ſuorum Ordinum; immo nec in Eccleſiis ſuorum Ordinum, niſi petita ab Epiſcopis benedictione. *Not.* 2. Tunc non ferebat rerum ſtatus, ut eo in capite abolerentur omnia privilegia, quæ in Clementinis conceſſa fuerant; ſed poſtea ſeſſione 24. cap. 4. de refor. decretum eſt regulares non poſſe prædicare, etiam in Eccleſiis ſuorum Ordinum, Epiſcopo contradicente. Declaratum fuit 3. lectionem Sacræ Scripturæ inſtituendam eſſe in Metropolitanis & Cathedralibus Eccleſiis, necnon in Collegiatis inſignium oppidorum, ſi Clerus ibi numeroſus fuerit; idque per aſſignationem præbendæ, quæ ad id ſpecialiter deputetur. *Not.* Illi decreto fit ſatis ab eo, qui theologiam ſcholaſticam docet. Divinis officiis theologus ea die præſens cenſetur, qua vacat publicæ lectioni. Scholares, licet in academiis ſtudeant ex licentia Capituli, jus non habent in diſtributiones quotidianas, ſed tantum in præbendarum proventus.

De actis Seſſionis VI.

Seſſione ſexta actum eſt de juſtificatione, ac definitum 1. naturam & legem ſatis non eſſe ad juſtificationem, ſed neceſſaria eſſe merita Chriſti, qui licet pro omnibus mortuus ſit, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, ſed ii tantum, quibus meritum paſſioni ejus communicatur. *Not.* Aliud eſt ſufficientia mortis Chriſti, aliud illius applicatio; illa ad omnes omnino ſpectat; iſta vero ad eos tantum, quibus per gratiam actu datam meritum paſſionis illius communicatur.

Definitum fuit 2. adultos quibuſdam actibus, fidei nimirum, ſpei, caritatis, timoris ad juſtificationem præparari. *Not.* 1. Lutherus contrarium ſenſerat; docuerat enim omnes actus, qui juſtificationem præcedunt, eſse peccata. *Not.* 2. Quæ Concilium hic definit de actuum fidei, ſpei & caritatis neceſſitate ad Catechumeni juſtificationem, locum etiam habent in lapſi juſtificatione in ſacramento Pœnitentiæ recipienda. Vide quæ de eo argumento dicta ſunt in noſtro Commentario Hiſtorico de Sacramentis, nec non harum Inſtitutionum tom. 2. *Not.* 3. Fidem *explicitam* in Chriſtum neceſſariam eſſe neceſſitate medii, probant hæc capitis ſexti verba: *Credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt, atque illud in primis, a Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu.* *Not.* 4. Ex his ejuſdem capitis ſexti verbis: *Diſponuntur autem ad juſtitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum;* plures e ſchola Thomiſtica theologi colligunt, gratiam ſufficientem ad ſalutem non dari infidelibus, qui nihil unquam de Evangelio audire potuerunt. Vide noſtrum tractatum de gratia.

Definitum fuit 3. hominis juſtitiam eſse homini intrinſecam, ac inhærentem. *Not.* 1. Lutherus voluit eſse extrinſecam tantum; nempe per non imputationem peccatorum, quorum reatus remaneat in viris etiam ſanctiſſimis, *Not.* 2. An ea juſtitia inhærens ſit donum a caritate infuſa diſtinctum, non definit ſacra Synodus; immo ne definire videretur, juſtitiam inhærentem, tum gratiæ, tum doni, tum etiam caritatis nomine appellat. Expreſse quoque non definit, an ea juſtitia ſit ipſemet actus caritatis Dei ſuper omnia antea elicitus, & virtualiter remanens; an vero (ut cenſemus) habitus ab illo actu diſtinctus.

Definitum fuit 4. eo ſenſu impius per fidem juſtificari, quod fides ſit humanæ ſalutis initium; addit, ideo etiam impium juſtificari gratis, quia nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ipſam juſtificationis gratiam promeretur. *Not.* per hoc verbum *Promeretur*, intelligitur meritum de condigno, non autem de congruo; neque enim (ut ait Auguſtinus) fides ſuo caret merito.

Digitized by Google

Definitum fuit 5. ad juſtificationem impii non requiri, ut impius certo credat ſe abſolutum & juſtificatum eſse. *Not.* Eſt contra tum Lutheranos, tum Calviniſtas, quibus placet per illum ſolum actum, impium juſtificari. Eum autem actum vocant actum fidei de miſericordia ſpeciali, ſeu actum, per quem impius credit ſibi applicari miſericordiam, quam Deus in genere credentibus pollicitus eſt. Concilium rationem reddit, cur actus ille non ſit necesſarius: *Cum* (inquit) *nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum.* Ambroſius Catharinus in congregationibus ante publicam ſeſſionem habitis asſeruerat, juſtum poſse ſcire, ſe gratiam Dei eſse conſecutum, fide divina, cui tamen falſum ſubeſse poſset, eo quod non eſſet Catholica, ſeu circa articulum, quem ut a Deo revelatum Eccleſia proponeret, eo fere modo (inquiebat) quo presbyter credit parvulum, quem baptizavit, juſtitiam conſecutum eſse. Dominicus Soto poſt habitam ſeſſionem ſcripſit, Catharini eo in capite ſententiam a Concilio proſcriptam fuiſse. Catharinus e contra edita apologia conatus eſt oſtendere eam, etiam poſt ſeſſionem, in integro ſtare. Vide Pallavicinum Hiſt. lib. 8. cap. 12.

Definitum fuit 6. mandata Dei homini juſtificato non eſse ad obſervandum impoſſibilia. *Not.* 1. eſt contra Lutherum & Calvinum, qui contenderant, mandata Dei eſſe impoſſibilia juſto adjuto gratia etiam efficaciſſima; unde concluſerant juſtum in quolibet opere, eo etiam, quod ex gratiæ auxilio præſtiterit, ſaltem venialiter peccare, quia concupiſcentiæ venenum (inquiebant) ſingulas illius actiones inquinat. Concilium confirmat definitiones ex Auguſtino, qui aſſerit mandatorum poſſibilitatem contra Manichæos, qui docebant, ideo ea eſse impoſſibilia, quod in homine eſset natura mala, opus principii nequam, ratione cujus peccatum vitari non poſſit. Confirmat iterum ex eo, quod cum juſti ſint filii Dei, adjuti actuali gratia Deum diligant, ac proinde ſervent mandata. *Not.* 2. Hæc verba, quæ Concilium ex Auguſtino laudat: *jubendo monet & facere, quod poſſis, & petere quod non poſſis*, ſupponunt aliquibus juſtis, iis etiam, qui (cum orent) gratia ſufficiente ſeu excitante moventur, poſſibile non eſse præceptum ea poſſibilitate, quæ complectitur omnia auxilia, quæ neceſsaria ſunt, ut præceptum actu ſervetur. *Not.* 3. Eadem verba ſupponunt quoque, præter gratiam excitantem ſeu (ut nunc loquuntur) præpter ſufficientem, requiri aliam, ad actu operandum, quam omnes juſti non habent; ſi enim eam haberent, fruſtra eam a Deo peterent. *Not.* 4. Hæc verba: *Adjuvat ut poſſis*, quæ non ſunt Auguſtini, ſed Concilii, eam gratiam ſignificant, quam juſti petere jubentur: *Petere quod non poſſis*; ac proinde cum juſti, ut mox dictum eſt, non petant gratiam poſſibilitatis, cum ſupponantur eam jam habere, ſed actionis; hoc eſt, non petant ſufficientem, ſed efficacem; de efficace, non autem de ſufficiente intelliguntur hæc verba: *Adjuvit ut poſſis.* Nec obſtat vox hæc *poſſis*, qua Concilium utitur; nempe intelligitur (ut jam obſervatum eſt) de potentia ſecundum tritum ac grammaticalem loquendi modum ſumpta, hoc eſt, de potentia, quæ complectitur ea omnia, quæ neceſsaria ſunt, ut præceptum actu & de facto ſervetur.

Definitum fuit 7. juſtos non peccare in iis actibus, in quibus ſuam ſocordiam excitando, & ſeſe ad currendum in ſtadio cohortando, mercedem quoque intuentur æternam. *Not.* 1. Merces illa, vel eſt Dei viſio ac amor perfectus, vel effectus, qui ex illa viſione, & ex illo amore ſequuntur, pax nimirum & gaudium. Si primum, actus ille eſt actus ſpei ſimul, ac veræ caritatis; ſpei quidem, quatenus eſt expectatio boni abſentis & ardui; caritatis vero, quatenus eſt deſiderium unionis cum objecto amato, ac proinde actus ille, tum in ſpecie, tum in individuo, bonus eſt ac pius. Si ſecundum, actus erit quidem bonus in ſe, quia licitum eſt pacis internæ deſiderium, ſed in individuo imperari debebit a caritate, ſeu in gloriam Dei ultimo referri, idque non obſcure ipſamet ſacra Synodus innuit: *Cum hoc* (inquit) *ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam.*

Definitum fuit 8. neminem uſque adeo præſumere debere, ut certo ſtatuat, ſe omnino eſſe in numero prædeſtinatorum. *Not.* 1. Eſt contra Calvinum, qui ex una parte aſſeruit Deum non alios, quam prædeſtinatos, juſtificare; & ex alia, impium juſtificari per actum, quo certo credit, ſibi peccata non imputari. *Not.* 2. Concilium vocat prædeſtinationem ad gloriam *arcanum myſterium*; ac proinde ſupponit illam eſſe omnino gratuitam, hoc eſt independentem a prævisis pietatis operibus; neque enim arcanum erit myſterium, ſi operum cum gratia verſatili faciendorum præviſionem ſupponit.

Definitum fuit 9. perſeverantiam eſſe Dei donum, quod nemo certo ſibi polliceri poſſit. *Not.* 1. Igitur perſeverantia non eſt poſita in conſenſu, quem voluntas præbeat gratiæ verſatili; a nobis enim, non a Deo, eſt ille conſenſus. Præterea Deus, quantum eſt in ſe, omnibus juſtis perſeverantiam largiretur; daret enim id omne, quod ex parte ſui eſſet neceſſarium ad actu perſeverandum; perſeverantia falſo diceretur *magnum donum*; nempe nihil ex parte Dei diceret, quod aliæ gratiæ non complectantur. *Not.* 2. Ea Concilii definitio eſt contra Calvinum,

Digitized by Google

vinum, cui placet, juſtificationem poſitam eſſe in actu, quo quis credat ſe eſſe de juſtificatorum, ac proinde, ſecundum ipſum, de prædeſtinatorum numero; in illius nimirum ſyſtemate ſoli prædeſtinati juſtitiam in tempore conſequuntur.

Definitum fuit 10. Non ſolo infidelitatis peccato, ſed etiam quovis alio mortali, acceptam juſtificationis gratiam amitti. *Not.* 1. Eſt contra Lutheranos & Calviniſtas; ſcilicet contendunt juſtificationem eſſe poſitam in non imputatione peccatorum; at (ex ipſis) Deus nuſquam hominibus prædeſtinatis imputat peccata, quantumcumque ſint gravia. *Not.* 2. Nomine infidelitatis Lutherani & Calviniſtæ non intelligunt, aut apoſtaſiam a fide Catholica, aut actum aliquem contra illam fidem; ſed intelligunt actum, quo quis deſineret credere (quod tamen putant eſſe impoſſibile) peccata ſibi non imputari.

Definitum fuit 11. Juſtificatis hominibus, ſi in juſtitia perſeveraverint, vitam æternam deberi tamquam veram mercedem, quæ ob id eis ſub ea ratione proponi debet. *Not.* 1. Contrarium negarunt Lutherani & Calviniſtæ contendentes, pia juſtorum opera coram Deo nihil aliud eſſe, quam ſordes & inquinamenta. *Not.* Si omnibus juſtificatis vita æterna proponi debeat tamquam merces, agere intuitu mercedis æternæ, non eſt imperfectorum tantum hominum, (ut volunt illuminati quidam) ſed etiam perfectorum. Ad pleniorem intelligentiam eorum, quæ hucuſque a Concilio definita retulimus, vide Canones, quibus idem Concilium oppoſitos fidei Catholicæ errores proſcribit.

Fidei explicationi Concilium ſubjicit decretum de reformatione, decernitque 1. teneri Prælatos ad perſonalem reſidentiam. *Not.* 1. Quo jure Divino, an Canonico tantum, innuitur ſeſſ. 23. cap. 1. de reform. *Not.* 2. Quæ cauſſæ excuſent a reſidentia, & quandonam eo in capite peccatum mortale committatur a non reſidentibus, atque etiam quando defectu reſidentiæ ad fructuum reſtitutionem teneantur, ibidem clare definitur. Decernit 2. exceſſus Clericorum, ac regularium agentium extra Monaſterium, corrigi debere ab Ordinario loci tamquam Sedis Apoſtolicæ delegato. *Not.* In Galliis Epiſcopi contendunt jus illud ſibi ratione Epiſcopatus convenire, nec unquam in corrigendis exceſſibus dicunt ſe Apoſtolicæ Sedis delegatos. Decernit 3. Eccleſias quaſcumque majores, ac illarum perſonas, poſſe ab Epiſcopis viſitari, quoties opus fuerit. *Not.* Ubique promulgatum non eſt illud decretum, nec ubique viget. Decernit 4. Epiſcopum in aliena diœceſi nec Pontificalia exercere, nec Ordines conferre poſſe. *Not.* 1. Pontificalium nomine intelliguntur omnia (excepta tamen juriſdictione) quæ pertinent ad Epiſcopos. *Not.* 2. Ordines hic late ſumuntur, ita ut in illis ipſa etiam tonſura Clericalis intelligatur.

De actis Seſſionis VII.

Seſſione VII. Concilium Tridentinum de Sacramentis agit. Definit 1. Sacramenta novæ legis fuiſſe a Jeſu Chriſto inſtituta. *Not.* Non dicit omnia a Chriſto *immediate* inſtituta fuiſſe, ne damnaret ſcolaſticos, quibus placet, Apoſtolos, accepta tamen a Chriſto poteſtate, inſtituiſſe Confirmationem & Extremam Unctionem. Addit, ea nec eſſe plura, nec pauciora, quam ſeptem. *Not.* Eſt contra Lutherum, qui inter ſacramenta proprie dicta recenſuit tantum Baptiſmum, Euchariſtiam & Pœnitentiam: eſt etiam contra Calvinum, qui exceptis Baptiſmo, Euchariſtia, & Ordine, non alia admiſit: eſt quoque contra Zuinglium, qui Sacramentorum albo inſcripſit Baptiſmum tantum & Euchariſtiam.

Definit 2. Sacramenta novæ legis continere, ac conferre gratiam ex opere operato, ſemper & omnibus, quantum eſt ex parte Dei. *Not.* 1. Eſt contra recentiores omnes hæreticos, quibus placet, ſacramenta eſſe ſigilla gratiæ independenter ab eis acceptæ, ſeu eſſe mera ſigna extrinſeca, quibus homines utuntur, ut ſeſe confirment in fide, hoc eſt perſuaſione acceptæ per Chriſtum juſtitiæ. *Not.* 2. Concilium non ait ſacramenta gratiam continere *phyſice aut moraliter*: nempe utrumque in ſcholis diſputatur. *Not.* 3. Illæ voces, *Ex opere operato*, innuunt diſcrimen ſacramentorum veteris legis a ſacramentis novæ legis; illa enim gratiam conferebant ex opere operantis, ſeu ex vi diſpoſitionum, quæ erant & in miniſtro, & in ſubjecto; iſta vero ex vi applicationis formæ ſupra materiam, modo tamen ſubjectum debite præparatum ſit. *Not.* 4. In hæreticorum ſyſtemate ſacramenta habent ſuum effectum in ſolis juſtificatis, quia (ex ipſis) ſunt ſigna extrinſeca, ac confirmativa fidei, quæ jam ſubjectum ſuum juſtificaverit.

Definit 3. Tria ſacramenta, non autem omnia, producere characterem. *Not.* 1. Damnantur hæretici recentiores, qui ſacramentis nullam prorſus efficientiam tribuunt. *Not.* 2. Non definitur, in quo poſita ſit characteris natura: par fuit, ut id Theologorum ſcholis permitteretur. *Not.* 3. Concilium non diſtinguit inter ſacramenta, aut in Eccleſia per Catholicos miniſtros, aut in hæreſi per hæreticos collata; de utriſque igitur Canon intelligi debet.

Definit 4. Chriſtianos omnes in verbo, & omnibus ſacramentis adminiſtrandis non habere poteſtatem. *Not.* 1. Contrarium docuerat Lutherus, ut poteſtatem, qua contra Romanam Eccleſiam Altare erexerat, in tuto poneret: voluit tamen ratione ſcandali, om-

Digitized by Google

omnium ſacramentorum adminiſtrationem ſingutis fidelibus permitti non debere. *Not.* 2. Cum omnes Chriſtiani valide adminiſtrent baptiſmum, merito Concilium dixit *in omnibus ſacramentis*.

Definit 5. In miniſtris, dum ſacramenta conficiunt & conferunt, requiri intentionem faciendi, quod facit Eccleſia. *Not.* 1. Eccleſia unum tantum facit, cum per miniſtros ſuos ſacramenta conficit; nempe formam cum materia conjungit; ſatis eſt ergo, ut miniſter intentionem habeat eam conjungendi; eam vero intentionem ſemper habet, quoties de facto ſerio & libere eam conjungit; neque enim poteſt ſerio eam conjungere, niſi habeat intentionem conjungendi. *Not.* 2. Lutherus, quem Concilium damnare propoſuit, contendebat, ſatis eſſe formæ cum materia conjunctionem, quæ etiam exterius mimice fieret: nec mirum; nempe in illius ſyſtemate, ſacramentis mimice, etiam exterius, datis, quilibet uti poteſt tamquam ſignis, quibus ſuam de juſtificatione fidem faciat ſibi certam. *Not.* 3. Concilium non dicit requiri *totam* intentionem, quam Eccleſia ſibi proponit; nec enim ad ſacramenti valorem requiritur, ut miniſter habeat intentionem conferendi effectum ſacramenti; ſed dicit requiri intentionem, *ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia*, hoc eſt (ut dictum eſt) ſerio conjungendi formam cum materia; ex illa nimirum conjunctione, velit nolitve miniſter, reſultat ſacramentum, quod Chriſtus inſtituit.

Definit 6. in ſollemni ſacramentorum adminiſtratione non licere cuique miniſtro omittere, aut contemnere, aut mutare receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus. *Not.* 1. Sollemnis eſt adminiſtratio, quoties miniſter non arctatur imminente ſubjecti morte. *Not.* 2. Quale ſit peccatum omiſsio ritus, pendet ex gravitate, aut levitate materiæ. *Not.* 3. Eſt contra Lutherum & Calvinum, qui docent, Eccleſiam non poſſe de ritibus, aut aliis rebus a Chriſto non præſcriptis, leges ferre, quæ citra ſcandalum obligent in conſcientia.

Definit 7. in Eccleſia Romana veram eſſe de baptiſmo doctrinam. *Not.* 1. Eſt contra Lutheranos & Calviniſtas, quibus placet, Eccleſiam Romanam errare ratione effectus, quem baptiſmo tribuit, & ratione cæremoniarum, quas illius adminiſtrationi conjungit. *Not.* 2. Nomine Eccleſiæ Romanæ non intelligitur ſola fidelium congregatio, quæ Romæ ſita eſt, ſed omnes Eccleſiæ, quæ cum Apoſtolica Sede communione conjunctæ ſunt.

Definit 8. baptiſmum eſſe ad ſalutem neceſſarium. *Not.* Intelligitur de neceſsitate medii; ſcilicet hæretici, quos damnat, fatebantur baptiſmum eſſe neceſſarium neceſſitate divini præcepti.

Definit 9. baptizatos univerſæ legis Chriſti ſervandæ debitores fieri, non autem ſolius fidei. *Not.* Contendebant Lutherus & Calvinus, ſolum Præceptum fidei, hoc eſt, perſuaſionis de accepta juſtificatione, eſſe poſſibile; ac proinde mirum non eſt, quod ſenſerint baptizatos non eſſe aliorum præceptorum debitores: addebant aliorum præceptorum prævaricationem iis non imputari, qui fidem illam haberent.

Definit 10. vota, quæ poſt baptiſmum fiunt, vi promiſsionis in baptiſmo ipſo jam factæ non eſſe irrita. *Not.* 1. In baptiſmo vovetur obſervatio legis Chriſti, in votis vero, quæ ipſum ſequuntur, voventur media quædam libera, quæ ad legis Chriſti obſervationem conferunt. *Not.* 2. Lutherus contrarium docuit, ut excuſſum religionis, quam profeſſus fuerat, jugum excuſaret.

Definit 11. peccata poſt baptiſmum commiſſa, nec dimitti, vel venialia fieri ſola recordatione & fide ſuſcepti baptiſmi. *Not.* Lutherus & Calvinus contrarium ſenſerunt, hoc argumento nixi: Peccata (inquiebant) dimittuntur, cum venialia fiunt, hoc eſt, non imputantur per fidem miſericordiæ ſpecialis: ergo cum baptiſmus ſit illius fidei proteſtatio, ac confirmatio, per recordationem recepti baptiſmatis, ac proinde eliciti actus fidei, de qua agitur, propter eam baptiſmi recordationem peccata non imputantur.

Definit 12. baptiſmum ab hæreticis datum in nomine Patris, & Filii, &c. valere; iterari non debere ei, qui apud infideles Chriſtum negavit. *Not.* 1. Quæſtionem, quam Patres aliqui poſt Cyprianum immerito judicarant ſolius eſse diſciplinæ, Concilium determinavit ad fidem pertinere. *Not.* 2. Licet Canon non recenſeat hæc verba: *Ego te baptizo, vel baptizatur ſervus Chriſti*; ea tamen ſupponit, cum definit valere baptiſmum. *Not.* 3. Nec Lutherus, nec Calvinus rejecerunt baptiſmum ab hæreticis datum; alioquin a ſe receptum in ſinu Eccleſiæ Romanæ, quam dicebant eſſe diaboli ſynagogam, rejeciſſent. *Not.* 4. Canon Anabaptiſtas damnat, qui quoſvis homines extra ſuam ſectam baptizatos, iterum baptizabant, cum eorum hæreſi dabant nomen.

Definit 13. parvulos licet actum credendi non habeant, baptizari debere; nec cum ad annos diſcretionis pervenerint, eſſe rebaptizandos. *Not.* 1. Eſt contra Anabaptiſtas, quibus viſum eſt irritum eſſe datum parvulis baptiſma defectu actus credendi. *Not.* 2. Licet Pelagiani negarent exiſtentiam peccati originalis; docebant tamen, parvulos baptizari debere ad regnum cæleſte conſequendum, non autem ad vitam æternam, quam ſine baptiſmo mortuis concedebant.

Definit 14. homines in infantia baptizatos, cogi debere ad Chriſtianam vitam,

quam-

Digitized by Google

quamvis ratum habere nolint, quod patrini, eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti ſunt. *Not.* 1. Canon ille perſtringit Eraſmum, cui placuit quod hic rejicitur. *Not.* 2. Cenſuris, non ſola Sacramentorum privatione, homines, de quibus agitur, ad Chriſtianam vitam cogi debent; immo a principibus exſilio aliiſque pœnis caſtigari poſſunt. *Not.* 3. Chriſtiana vita importat obedientiam Eccleſiæ: peccant igitur hæretici, cum latas ab illa leges infringunt.

Definit 15. Confirmationem eſſe verum, & proprie dictum Sacramentum. *Not.* Eſt contra Lutheranos, Calviniſtas, alioſque omnes hæreticos recentiores ..... Damnantur ii qui aſſerunt, injurioſos eſſe Spiritui ſancto, qui ſacro confirmationis chriſmati virtutem aliquam tribuunt. *Not.* Non dicitur, quod ſit aliqua virtus in chriſmate; ſicque non damnantur Theologi, quibus placet chriſma non eſſe materiam eſſentialem confirmationis ſacramento. Unum tantum proſcribitur, nempe cenſura, quam proteſtantes inurebant opinioni Theologorum, qui virtutem producendi gratiam, ac characterem chriſmati tribuebant .... Additum fuit, confirmationis *ordinariorum* miniſtrum eſse ſolum Epiſcopum. *Not.* Ex Pallavicino in congregationibus, quæ ſeſſionem præceſserunt de voce illa *ordinarium*, diu diſputatum eſt; ſed tandem addita eſt, ut illæſa ſervaretur opinio S. Thomæ contendentis, presbyterum ſimplicem poſse delegari ad conferendum confirmationis ſacramentum.

Poſt fidei definitionem ſtatuta ſunt plura capita ad diſciplinam ſpectantia.

Determinatum eſt 1. quinam ſint capaces regiminis Eccleſiarum Cathedralium. *Not.* Hæc verba, *Ex legitimo matrimonio natus*, intelliguntur etiam de legitimato per ſubſequens matrimonium, ſeu habilis declaratus ad Epiſcopatum.

Determinatum eſt 2. eos qui, vel in titulum, vel in commendam tenent plures Cathedrales Eccleſias, teneri omnes, excepta una, dimittere. *Not.* Lex illa non obtinet in Germania: nempe Epiſcopis Germanis, ut Lutheranis obſiſtere poſſint, plures Eccleſiæ etiam in titulum committuntur.

Determinatum fuit 3. ſimul haberi non poſse plura incompatibilia beneficia. *Not.* Incompatibilia ſunt, quæ requirunt perſonalem reſidentiam: ſic capellania quæ exigit ſervitium in choro, eſt incompatibilis cum canonicatu. Dignitas vero ſeu perſonatus, in locis ubi id fert conſuetudo, non eſt incompatibilis cum canonicatu; unde idem, ſervatis ſervandis, poteſt eſse theſaurarius, & canonicus.

Determinatum fuit 4. Epiſcopum poſse examinare, ac irritas declarare beneficiorum uniones. *Not.* Cauſsa legitima unionis eſt neceſſitas, aut utilitas Eccleſiæ. In unione facienda citari debent omnes ii, quorum intereſt. Rectoris ſeu poſseſsoris beneficii conſenſus non exigitur in unione facienda ab Epiſcopo, ſi illa debet effectum ſortiri tantum poſt obitum rectoris.

Determinatum fuit 5. beneficia curata, licet perpetuo unita, poſſe ab Ordinario viſitari. *Not.* Id intelligitur tum de regularibus, tum de ſæcularibus; ſeu & Eccleſiam, licet ſit Ordinis caput, & illius Rectorem, etiam Regularem, Epiſcopus poteſt viſitare.

Determinatum fuit 6. litteras dimiſſorias a capitulo, ſede vacante, intra annum vacationis, dari non poſſe, niſi arctatis. *Not.* Arctati occaſione beneficii recepti ſunt ii, qui obtinent aliquod beneficium requirens perſonale ſervitium, quod ſine hoc, vel illo ordine præſtari non poteſt. Arctati ratione beneficii recipiendi ſunt illi, qui habent jus ad beneficium, ad cujus poſseſſionem obtinendam certus ordo requiritur.

Determinatum fuit 7. neminem, a quocumque ſit præſentatus, inſtitui debere ſine prævio Epiſcopi examine. *Not.* Id intelligitur etiam ratione beneficiorum ſimplicium. Excipit Concilium præſentatos ab univerſitatibus; ſed ea exceptio locum non habet in Galliis.

De actis Seſſionum VIII. IX. X. XI. XII. & XIII.

Seſſione VIII. Promulgatum eſt decretum de translatione Concilii ex civitate Tridentina ad Bononienſem, propter peſtem, quæ Tridenti graſsabatur. Seſſio 9. Bononiæ habita eſt ſub Julio III. die 21. menſis Aprilis an. 1547. Nihil aliud edixit, quam prorogationem ſeſſionis. Seſsione 10. aliud prorogationis decretum promulgatum eſt. Seſsio 11. Tridenti, quo reductum fuerat Concilium, habita eſt Kalendis Maji, anno 1551. decretum eſt reſumi debere Concilium Tridentinum. *Not.* Non aliud igitur fuit tunc Concilium ab eo, quod Paulus Papa III. primum indixerat. Seſsione 12. prorogata eſt iterum ſeſsio.

Seſſione XIII. actum eſt de Euchariſtia, ac definitum fuit 1. Chriſtum eſse corporaliter præſentem in Euchariſtia. *Not.* Eſt contra Zuinglianos & Calviniſtas, qui putant, Euchariſtiam continere non ipſum corpus, ſed figuram & virtutem corporis Chriſti. Additum eſt, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum, cum poſt panis & vini benedictionem, ſe ſuum corpus præbere teſtatus eſt. *Not.* 1. S. Thomas per benedictionem illam intelligit prolationem verborum; *Hoc eſt corpus meum*, *Hic eſt ſanguis meus*. Alii intelligunt invocationem divinæ potentiæ a conſecratione diſtinctam. *Not.* 2. Concilium non definit an per illam benedictionem, an vero per Evangelica verba, *Hoc eſt corpus meum*, Chriſtus

Eu-

Digitized by Google

Euchariſtiam conſecraverit. In congregationibus diſcipuli Angelici Doctoris contenderant, ſententiam S. Thomæ eſſe proponendam tamquam de fide; ſed obſtiterunt alii, opponentes opinionem Innocentii Papæ IV. Definitum fuit 2. Corpus Chriſti eſſe realiter in Euchariſtia ante illius uſum. *Not.* Eſt contra Lutheranos, qui contendunt, Corpus Chriſti eſſe in Euchariſtia ſolum, dum actu ſumitur. *Not.* 2. Voces iſtæ, *vi verborum*, intelliguntur de Evangelicis, *hoc eſt corpus meum*; *hic eſt ſanguis meus*, ſcilicet corpus & ſanguis, clare in eis exprimuntur .... Additum eſt, converſionem panis & vini recte vocari tranſubſtantiationem. *Not.* Vox illa paullo ante Concilium Lateranenſe IV. adhibita eſt, ſed res per eam ſignificata, ſemper credita fuit .... Additum eſt iterum, venerabili ſacramento deberi latriæ cultum. *Not.* Sacramentum ſumit pro re contenta, non autem pro continente; nam ſpecies, quæ in ſe continent corpus Chriſti, ſunt creaturæ; ac proinde ipſis latriæ cultus non debetur. Ratio reddita eſt, cur inſtituta fuerit feſtivitas in honorem Corporis Chriſti. *Not.* Fuſe de ea feſtivitate, ac proceſſione egimus in Commentario Hiſtorico de Sacramentis. Probatus quoque fuit perpetuus mos Euchariſtiam aſſervandi, ac eam ad infirmos deferendi. *Not.* Morem illum damnant Lutherani, quod velint corpus Chriſti non eſſe in Euchariſtia extra actualem illius uſum, aut ſaltem (ut ipſe Lutherus docuit) poſt peractam liturgiam.

Definitum fuit 3. ſtatum gratiæ requiri in eo, qui accedit ad Euchariſtiam. *Not.* Eſt contra Lutherum, cui placuit fidelem eo magis eſſe diſpoſitum ad Euchariſtiam, quo plurium criminum ſibi conſcius eſt .... Additum eſt eum, qui ſibi conſcius eſt alicujus peccati mortalis, non debere abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione ad Euchariſtiam accedere. *Not.* 1. Dicit quidem *contra Lutheranos* requiri confeſſionem, ſed non dicit eam ſtatis eſſe. *Not.* 2. Cum ait neceſſitate urgente, ſacerdotem lapſum, ſi non habeat copiam confeſſoris, poſſe abſque præmiſſa Sacramentali confeſſione celebrare, loquitur de eo, cui incumbit animarum cura, & de caſu, in quo, hoſtiæ defectu, aliquis fidelis eſſet abſque viatico moriturus, aut quo (ſi tamen non eſſet quæſtio de externo peccato carnis, aut immani aliquo alio facinore, aut flagitio, aut de peccato ex conſuetudine contracto) populus fidelis die feſto dimitti deberet ſine ſacrificio. Vide quæ de hoc caſu dicuntur tomo 6. ubi referuntur diſpoſitiones ex parte ſacerdotis ad celebrandam Miſſam requiſitæ. *Not.* 3. Hæc verba, quæ ſynodus addit de ſacerdote, qui peccati mortalis ſibi conſcius, celebravit abſque prævia confeſſione; *Quam primum confiteatur*, non ſunt conſilium, ſed ſtrictum præceptum: quod quidem non urget tantum pro eo tempore, quo ſacerdos ſuo tempore celebraturus eſt, ſed quamprimum, ita ut ſine mora teneatur confeſſarium quærere. Vide tomo 6. quæſtionem de diſpoſitionibus ad celebrandam Miſſam requiſitis.

Poſt explicatam octo capitibus Catholicam de Euchariſtia fidem, Concilium undecim Canonibus errores oppoſitos proſcribit. In Canonem 111. *nota*, Dominicanos nullum non moviſſe lapidem, ut Concilium determinaret, totum Chriſtum contineri ſub ſingulis ſpeciei partibus ante earum ſeparationem; verum obſtiterunt alii theologi. Concilium litem illam dirimere noluit; ſat ei fuit definire id, in quo Catholici omnes conveniebant: nempe totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis cujuſque ſpeciei partibus, *ſeparatione facta*.

Capita, quæ ad reformationem ſpectant, hæc ſunt. 1. Prohibetur, ne in cauſſis viſitationis & correctionis, ſive habilitatis & inhabilitatis, nec non in criminalibus, ante definitivam ſententiam ab interlocutoria appelletur. *Not.* 1. Illi decreto Gallicana jura conſentiunt, ſeu ſtatuunt, effectum appellationis ab interlocutoria ſententia non eſſe ſuſpenſivum, ſed ſimpliciter devolutivum ad judicem eccleſiaſticum ſuperiorem. *Not.* 2. Excipi tamen debet caſus, quo per interlocutoriam ſententiam infertur damnum irreparabile, ut eſt pœna corporalis. 2. Epiſcopo fit facultas, ut tamquam Apoſtolicæ Sedis delegatus ſummarie cognoſcat de gratiis, quibus peccatum remittitur, aut pœna. *Not.* Cautio illa non eſt neceſſaria in Galliis; neque enim admittitur pœnæ remiſſio, niſi inferioris judicis ſententia per ſententiam ſuperioris canonice reſciſſa fuerit. 3. Prohibetur, ne Epiſcopus perſonaliter citetur, niſi ob cauſſas, propter quas deponi poſſet. *Not.* Id decretum eſt, ut conſulatur, tum epiſcopali dignitati, tum reſidentiæ, quæ plerumque a malevolis impediretur. 4. Definitur, cauſſas de Epiſcoporum perſonis ad Pontificem maximum referri debere, ac coram ipſo terminari. *Not.* Varia variis temporibus fuit circa judicia de Epiſcopis diſciplina In Galliis. Epiſcoporum cauſſæ majores referuntur quidem ad Romanum Pontificem, ſed in regno a duodecim vicinioribus Epiſcopis ab ipſo Romano Pontifice deſignatis terminantur.

De Actis Seſſionis XIV.

Seſſione XIV. actum eſt de Pœnitentiæ & Extremæ Unctionis ſacramentis.

Definitum fuit 1. pœnitentiam eſſe ſacramentum a Chriſto poſt reſurrectionem inſtitutum. *Not.* eſt contra Zuinglium & Calvinum ..... Additum eſt, in illius inſtitutione Chriſtum ſacerdotibus dediſſe poteſtatem remittendi & retinendi peccata. *Not.* Eſt contra

Digitized by Google

contra Lutherum, qui contendit, abſolutionem eſſe ſententiam mere declaratoriam remiſſi per fidem peccati . . . . . Aſſertum eſt quoque, Novatianos ideo damnatos fuiſse, quod eam poteſtatem in Eccleſiam non agnoſcerent. *Not.* Eo ſenſu intelligi debet aſſertio, quod Novatiani aliquorum tantum criminum, non autem omnium, remittendorum poteſtatem in Eccleſia non agnoverint.

Definitum fuit 2. pœnitentiæ ſacramentum eſſe lapſis poſt baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, ut eſt nondum regeneratis ipſe baptiſmus. *Not.* Contrarium docuerunt omnes hæretici ſæculi proxime elapſi.... Additum eſt, per pœnitentiæ ſacramentum lapſum non pervenire ad acceptam per batiſmum novitatem & integritatem ſine magnis fletibus & magnis doloribus. *Not.* Falſo quidam eam novitatem, eam integritatem interpretantur de ſola pœnæ temporalis remiſſione, quam Catechumenus in baptiſmate conſequitur. Nam Scriptura & Patres fletus & labores præſcripſerunt non hominibus juſtis, a quibus ſola pœna temporalis Deo eſſet perſolvenda, ſed lapſis ac jacentibus in peccato: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Præterea ſi fletus & dolores ad remiſſionem pœnæ temporalis requirantur, a fortiori requiruntur pro remiſſione culpæ, ac pœnæ æternæ. Vide Auguſtinum in Pſalm. 6. Hincque colligitur, lapſum non ita facile converti, ut nonnulli arbitrantur.

Definitum fuit 3. formam ſacramenti pœnitentiæ in his miniſtri verbis: *Ego te abſolvo, &c.* poſitam eſſe. *Not.* 1. Apud Græcos abſolutio modo deprecativo exprimitur. *Not.* 2. Reticentia, &c. intelligitur de expreſſa invocatione SS. Trinitatis: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti:* an autem requiratur, ut abſolutio valeat, Concilium definire noluit.

Definitum fuit 4. pœnitentis actus, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, eſſe quaſi materiam hujus ſacramenti. *Not.* 1. Scotiſtæ locum illum interpretantur de materia *circa quam*, ſeu volunt, contritionem & confeſſionem ideo vocari *quaſi materiam*, quod ſint diſpoſitiones ad recipiendum ſacramenti effectum requiſitæ: e contra Thomiſtæ interpretantur de materia *ex qua*, quę tamen dicitur *quaſi* materia, quod non, ſicut in aliis ſacramentis, phyſice ſit extra recipientem. *Not.* 2. Concilium non aliud voluit, quam damnare Lutheranos, qui nec contritionem, nec confeſſionem, nec ſatisfactionem requirebant ad lapſi juſtificationem.

Definitum fuit 5. Contritionem includere dolorem ac deteſtationem de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cetero. *Not.* Lutherus ſolum vitæ novæ propoſitum requirebat, abutens hoc Patrum effato: *Optima pœnitentia, nova vita....* Additum eſt, contritionem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum fuiſſe neceſſariam. *Not.* Contritio quovis tempore neceſſaria eſt, contritio concepta ex inchoata ſaltem caritate: cum ergo Concilium cap. 3. aſſeruerit, eam contritionem eſſe quaſi materiam ſacramenti pœnitentiæ, ſequitur, cum ſacramento pœnitentiæ requiri contritionem, quæ ex inchoata ſaltem Dei caritate ſuper omnia concepta ſit..... Deinde Concilium proponit diviſionem contritionis in perfectam & in imperfectam. *Not.* 1. Dubium eſt, an duplex illa contritio ſpecifice differat, ſeu utrum habeat diverſum motivum præcipuum. Nonnulli contendunt, utramque præcipue concipi ex caritate Dei ſuper omnia; differre vero tantum ſecundum majorem, vel minorem numerum graduum caritatis. *Not.* 2. Non conveniunt auctores circa ſenſum horum Concilii verborum: *Hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc ſacramentum actu recipiatur.* Eſtius non vult id *ſemper* fieri, ſed *aliquando tantum*, unde apud illum hæc eſt textus Concilii conſtructio: *Docet, etſi contritionem hanc aliquando caritate perfectam eſſe contingat, hominemque* aliquando *reconciliare, priuſquam hoc ſacramentum actu ſuſcipiatur.* Alii e contra volunt hominem *ſemper*, ſeu etiam extra neceſſitatis caſum, juſtificari per contritionem caritate perfectam: ſi tamen, ut ſupponitur, cum voto ſacramenti conjuncta ſit. Quid nos de ea controverſia ſentiamus, fuſe explicuimus in Commentario Hiſtorico pag. 534. & ſequentibus. *Not.* 3. Circa hoc verbum *Diſponit*, quod imperfectæ contritioni tribuitur, variant ſententiæ. Nonnulli volunt, ipſum intelligi de diſpoſitione proxima, ſeu, quæ ſatis ſit ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiendam; idque (ajunt aliqui) quod per imperfectam contritionem Concilium eo loco intelligat eam, quæ ex caritate, licet inchoata tantum, præcipue concipitur; idque etiam (ajunt alii) licet nomine contritionis Concilium intelligat dolorem ex ſolo pœnarum metu conceptum. Vide noſtram de eo argumento diſſertationem in Commentario Hiſtorico pag. 543. & ſequentibus. Hic ſatis ſit obſervare, decreti confectores primum ſcripſiſse *Sufficit*, ſed Patres in Congregatione generali juſſerunt deleri *Sufficit*, ac ſubſtitui *Diſponit*. Vide Pallavicinum in hunc locum.

Definitum fuit 6. integram apud ſacerdotem peccatorum confeſſionem lapſis neceſſitate medii neceſſariam eſſe ad juſtitiam conſequendam. *Not.* Eſt contra Lutherum & Calvinum...... Additum eſt, omnia peccata mortalia declarari debere. *Not.* Lutherus voluit aliqua declarari debere, & quidem pu-

publice tantum, tum ad humilitatem, tum ad populi fidelis ædificationem .... Declaratum eſt, accuſandas eſſe circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, nec immerito; ſiquidem actus, in quo reperitur circumſtantia mutans peccati ſpeciem, duplex peccatum includit. *Not.* Concilium idem non dicit quidem expreſſe de circumſtantiis multum intra eamdem ſpeciem aggravantibus, quod id controverſum ſit inter Catholicos; ſed ratio, qua utitur cap. 8. ut probet, ſacerdotem teneri proportionatam peccatis ſatisfactionem injungere, probat quoque, pœnitentem teneri circumſtantias, de quibus agitur, confiteri.

Definitum fuit 7. non ad omnes Chriſti fideles, ſed ad ſolos Epiſcopos & ſacerdotes, hæc Chriſti verba: *Quorum remiſeritis peccata, &c.* ſpectare. *Not.* 1. Lutherus ratus ea verba non aliud importare, quam poteſtatem declarandi peccatum remiſſum eſſe credenti, contrarium ſenſerat. *Not.* 2. Concilium in miniſtro præter poteſtatem ordinis & juriſdictionis, non aliam intentionem requirere videtur, quam quæ opponitur mimicæ ac jocoſæ: *Atque adeo* (inquit) *non debet pœnitens* (ut putarat Lutherus) *adeo ſibi de ſua ipſius fide blandiri, ut etiamſi nulla illi adſit contritio, aut ſacerdoti animus ſerio agendi & vere abſolvendi deſit, putet tamen ſe propter ſuam ſolam fidem, vere & coram Deo eſſe abſolutum.*

Definitum fuit 8. in miniſtro pœnitentiæ præter poteſtatem ordinis requiri juriſdictionem: Epiſcopos poſſe ſibi nonnullos caſus reſervare; ita tamen, ut in articulo mortis nulla ſit reſervatio. *Not.* Nonnulli cenſent, Concilium loqui ſolum de miniſtris Catholicis, ſed obſtant hi generales termini, quibus idem Concilium utitur: *Atque adeo omnes ſacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt.*

Definitum fuit 9. totam pœnam cum culpa per pœnitentiam non remitti. *Not.* Contrarium viſum eſt omnibus recentioribus novatoribus. Hinc Concilium concluſit, jure divino niti praxim confeſſis ac contritis, ac abſolutis imponendi ſatisfactionem. Cum autem ex juſtitia petatur illud debitum, concluſit iterum, eam ſatisfactionem debere eſſe proportionatam cum gravitate criminum. *Not.* 1. Peccant igitur miniſtri, qui leves admodum pœnas pro gravibus criminibus imponunt. *Not.* 2. Ut ſatisfactio ſit proportionata, debet id in pœnitentibus operari, quod ibidem Concilium exigit.

Iis, quæ ſpectant ad pœnitentiæ ſacramentum, Concilium ea ſubjungit, quæ pertinent ad Extremam Unctionem.

Definit 1. eam eſſe ſacramentum proprie dictum. *Not.* 1. Rejicitur a Luthero & Calvino. *Not.* 2. Concilium non definit eam a Chriſto *immediate* inſtitutam fuiſſe; unde cum decreti confectores loco iſtius vocis *Inſinuatam apud Marcum*, iſtam inſeruiſſent, *Inſtitutam*, Patres in congregatione generali probarunt decretum, ut nunc legitur. *Not.* 3. Licet Concilium in oleo, quod eſt hujus ſacramenti materia, requirat epiſcopalem benedictionem, non definit tamen eam eſſe *jure divino* neceſſariam; unde plures theologi docent eam ſolo eccleſiaſtico jure requiri. *Not.* 4. Ideo Concilium, dum loquitur de hujus ſacramenti forma, reticentia &c. utitur, quod noluerit definire ſcholaſticam quæſtionem, utrum omnia verba, ex quibus conſtat, requirantur, ut ſacramentum valeat.

Definit 2. Extremam Unctionem delicta, ac peccati reliquias abſtergere, alleviare animam ægroti, & corporis ſanitatem interdum conferre, ubi ſaluti animæ expedierit. *Not.* 1. Per hanc vocem *Delicta*, Sambovius intelligit non tantum peccata venialia, ſed etiam lethalia; aitque quod, cum extrema unctio ſit ſacramenti pœnitentiæ veluti pars conſummativa, non tantum *per accidens*, ſed etiam *per ſe*, peccata lethalia dimittat, primamque gratiam conferat. *Not.* 2. Non definit Concilium, an hoc ſacramentum corporis ſanitatem conferat ex opere operato, an vero opere operantis tantum. Utraque ſententia theologorum diſputationi permittitur. *Not.* 3. Concilium non definit corporis ſanitatem per Extremam-Unctionem conferri *ſemper*, etiam ubi animæ ſaluti expedierit; ſed *interdum* tantum. Vide Eſtium in 4. ſentent.

Definit 3. hujus ſacramenti miniſtros eſſe presbyteros. *Not.* 1. Concilium ait presbyterorum nomine intelligi miniſtros, qui *rite ordinati fuerint per impoſitionem manuum presbyterii*; hinc plures theologi concludunt impoſitionem manuum eſſe ſolam materiam eſſentialem presbyteratus ...... Additum eſt *infirmis* Extremam-Unctionem conferri debere. *Not.* 1. Non dicit, quod *ſolis infirmis* conferri debeat, unde non damnat aperte praxim Græcorum, qui eam etiam ſanis hominibus conferunt. *Not.* 2. Modus loquendi, quo utitur, innuit non in eodem infirmitatis ſtatu, ſed in diverſo tantum, iterari debere Extremam-Unctionem. Vide Canones, quibus Concilium proſcribit errores mox allatis definitionibus oppoſitos.

Ubi Concilium in hac ſeſſione XIV. ea definit, quæ ad fidem ſpectant, agit de reformatione.

Et quidem *primo*, qui prohibentur, etiam ob occultum crimen, aſcendere ad ordines, ſi aſcendant, puniri debent, nullaque eis licentia de ſe promoveri faciendo ſuffragari poteſt. *Not.* 1. Illud decretum locum habet etiam in iis, qui ſunt arctati propter beneficium, ſeu Ordinarius, ex cauſa, cujus ipſe judex eſt, poteſt ab Ordinibus arcere Clericum, cui collatum eſt beneficium habens annexum

nexam animarum curam. *Not.* 2. Quod Epiſcopus poteſt reſpectu ordinum, id etiam poteſt ratione primæ tonſuræ, ſeu poteſt negare primam tonſuram cuilibet laico, nec ex illa negatione provocari poteſt ad tribunal alicujus judicis ſuperioris.

Secundo, Epiſcopis titularibus ſub pœna ſuſpenſionis per annum ab exercitio Pontificalium, prohibetur, ne alienum ſubditum, immo nec familiarem ſuum, ad Ordines, ipſam etiam primam tonſuram, etiam in loco, qui nullius ſit diœceſis, ſine proprii Epiſcopi litteris commendatitiis promoveant. *Not.* Vide Innocentii Papæ XII. conſtitutionem, quarum harum inſtitutionem tom. 3. inſeruimus.

Tertio, Clericis, qui aut in ſacris Ordinibus conſtituti ſunt, aut eccleſiaſtica beneficia poſſident, præſcribitur, ut utantur veſte ordini, ac dignitati congruente. *Not.* 1. Quænam veſtis cuique ordini, ac dignitati congruat, Epiſcopi eſt determinare; *juxta ipſius Epiſcopi ordinationem & mandatum*, verba ſunt ipſiuſmet Concilii. *Not.* 2. Nomine beneficiorum, de quibus Concilium loquitur, non debent tantum intelligi ea, quibus animarum cura annexa eſt; ſed omnia, cujuſcumque ſint generis ac ſpeciei; *Aut* (inquit Concilium) *beneficia qualiacumque Eccleſiaſtica obtinuerunt*.

Quarto, prohibetur, ne voluntarii homicidæ aliquando ordinentur; aut ſi jam ſunt ordinati, Concilium jubet, ut a miniſterio ſeparentur, ac omnibus beneficiis careant. E contra ei, qui homicidium caſu commiſit, aut vim vi repellendo, vult, ut diſpenſatio concedatur, reſque Ordinario, aut ex cauſſa, Metropolitano, ſeu viciniori Epiſcopo committatur, qui nonniſi cauſſa cognita ac probatis precibus diſpenſet. *Not.* 1. Canon complectitur non tantum homicidium publicum, ſed illud etiam, quod eſt prorſus occultum. *Not.* 2. Homicidium caſuale tunc tantum parit irregularitatem, cum oritur ex negligentia; illud enim, quod poſt moralem diligentiam adhibitam ab eo fit, qui rei illicitæ non vacabat, irregularitatem non parit. *Not.* 3. In Galliis beneficia Clerici, qui incidit in homicidium voluntarium, non cenſentur vacare ante juridicam ſententiam judicis.

Quinto, tranſlati ad alium ordinem, in clauſtro ſub obedientia manere debent, & beneficiorum ſæcularium incapaces exiſtunt. *Not.* 1. Eo Canone iis itum eſt obviam, qui ut ſuæ religionis jugum excuterent, ſub libertatis ſpe ad alias religiones translationem obtinere conabantur. *Not.* 2. Attendant ad mea regulam Prælati regulares, qui tam facile translatis indulgent, ut extra Monaſterium divagentur.

Sexto, decernitur, ut juſpatronatus nemo, niſi ex fundatione, vel dotation obtineat; ediciturque ne præſentatus, ab alio, quam ab ordinario, inſtituatur. *Not.* 1. Id non intelligitur de quibuſdam capellaniis, quæ proprie non ſunt beneficia, ſed meræ Miſſarum commiſſiones. *Not.* 2. Quomodo probandum ſit juſpatronatus, edicitur ſeſſ. 25. cap. 9. de reformatione.

De Actis Seſſione XV.

Seſſio decima quinta, & aliæ uſque ad viceſimam primam excluſive, nihil aliud ſunt, quam ſeſſionum prorogationes, tum in gratiam Proteſtantium Germanorum, quorum adventus de die in diem expectabatur, tum in gratiam Epiſcoporum Gallorum, qui ingenti numero Tridentum acceſſuri erant.

De Actis Seſſione XXI.

Seſſione 21. quæ habita eſt die 16. Julii anno 1562. actum eſt de communione ſub utraque ſpecie, & de communione parvulorum.

Definitum fuit 1. laicos & clericos non conficientes, non adſtringi jure divino ad communionem ſub utraque ſpecie. *Not.* 1. Eſt contra Lutheranos & Calviniſtas, quorum errorem Canon prior expreſſius proſcribit. *Not.* 2. Licet Concilium, ſextum Joannis caput applicet Euchariſtiæ, non definit tamen, quod de ea debeat intelligi: *Utrumque* (inquit) *juxta varias ſanctorum Patrum, & doctorum interpretationes intelligatur*.

Definitum fuit 2. juſtis de cauſſis ab Eccleſia abrogatam fuiſse conſuetudinem communicandi ſub utraque ſpecie. *Not.* 1. Concilium aſſerit, niti eam abrogationem poteſtate, quæ divinitus Eccleſiæ circa ſacramentorum diſpenſationem conceſſa eſt, *ſalva tamen illorum ſubſtantia*; cum quibus quidem verbis vix conciliari poteſt ſententia theologorum, qui contendunt omnium, ac ſingulorum ſacramentorum materias & formas jam non eſſe eaſdem ſecundum ſpeciem, ac erant antiquitus.

Definitum fuit 3. nulla gratia ad ſalutem *neceſſaria* eos defraudari, qui ſub una tantum ſpecie communicant. *Not.* Non dicit Concilium, quod ii, qui ſub una tantum ſpecie communicant, non minus gratiæ recipiant, quam qui ſub duplici; ſed tantum aſſerit, eos per unius ſpeciei ſubtractionem non defraudari aliqua gratia *ad ſalutem neceſſaria*, qua Lutherani eos defraudari contendebant.

Definitum fuit 4. parvulos nulla obligari neceſſitate ad Euchariſtiæ communionem; Patres qui eam eis tribuerunt, culpari non debere. *Not.* Lutherani & alii hæretici id eis vitio vertunt, ſed quam immerito, vide harum inſtitutionum tom. 6.

Quæ ſeſſione 21. de reformatione decreta ſunt, ad ſubſequentia capita reducuntur.

Edicitur 1. ut Epiſcopi gratis ordines conferant,

Digitized by Google

ferant, concedantque dimiſſorias & teſtimoniales litteras. *Not.* 1. Tolluntur omnes prætextus: quippe ſtatuitur nec pro ſigillo, nec alia quacumque de cauſa, aliquid, etiam ſponte oblatum, accipi poſſe. *Not.* 2. Notariis tamen indulgetur, ut decimam aurei partem accipiant; ſed tribus ſuppoſitis conditionibus, ſcilicet dummodo eis nullum ſalarium ab Epiſcopo conſtitutum ſit; dummodo non ſint in locis, in quibus viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi; dummodo tandem Epiſcopis ex notarii commodis aliquod emolumentum directe, vel indirecte provenire non poſſit. *Not.* 3. Concilium aſſerit contrarias illi decreto conſuetudines eſſe abuſus & corruptelas ſimoniacæ pravitati faventes. *Not.* 4. Cum eo Synodi decreto concilient Epiſcopi, ſi poſſint, praxim notariorum ſuorum. *Not.* 5. Hæc clauſula, *In locis ubi viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi*, inſerta eſt ad Epiſcoporum Gallorum petitionem.

Edicitur 2. ne quis ſine beneficii, aut patrimonii titulo ad ſacros Ordines promoveatur. *Not.* 1. Poteſt Epiſcopus abſque titulo ordinare, ſed tunc tenetur ordinato alimenta præſtare. *Not.* 2. Eorum reſpectu, qui ſub ficto titulo ordinantur, innovantur antiquorum Canonum pœnæ. Eæ autem pœnæ ſunt eæ, quæ in decreto Gratiani continentur; ac proinde irregularitatem complectuntur; unde incurritur iis in locis, ubi promulgatum eſt Concilium Tridentinum; non autem in iis, in quibus non eſt promulgatum, aut in quibus ſpeciales ea de re leges editæ non fuerunt.

Edicitur 3. ut quotidianæ diſtributiones augeantur per tertiæ partis detractionem ex proventibus dignitatum, Canonicatuum, portionum & officiorum. *Not.* 1. Id locum habet tantum in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis; earum enim tantum Concilium in ſuo decreto meminit. *Not.* 2. Vim non habet in dignitatibus, quæ licet locum habeant in Choro, nullas tamen diſtributiones percipiunt. *Not.* 3. Non uni, aut duabus tantum horis, ſed omnibus, ſervata proportione, applicari debet ea, de qua agitur, fructuum detractio.

Edicitur 4. Epiſcopos poſſe facere uniones perpetuas in caſibus a jure permiſſis. *Not.* 1. Tres ſunt caſus, in quibus id licet; nempe cum multum crevit populus; cum ingens eſt locorum diſtantia; cum Eccleſiæ ita pauperes ſunt, ut aliorum rectorum ſuſtentationi ſatis eſſe non poſſint. *Not.* 2. Id habet locum etiam in Parochiis, quarum rectores ſunt regulares; modo tamen fiat ſine obtinentium præjudicio.

Edicitur 5. ut Monaſteria commendata, in quibus non viget regularis obſervantia, & beneficia quæcumque quotannis ab Ordinario viſitentur; ut Quæſtorum tum nomen, tum officium aboleantur. *Not.* Quæſtores erant ii, quibus committebatur indulgentiarum promulgatio, quique colligebant eleemoſynas, quas erogabant ii, quibus indulgentiæ concedebantur.

De Actis Seſſionis XXII.

Seſſione XXII. propoſita, ac explicata eſt Eccleſiæ doctrina; proſcripti quoque fuerunt hæreticorum errores de Miſſæ ſacrificio.

Definitum fuit 1. Chriſtum ſub ſpeciebus panis & vini corpus & ſanguinem ſuum Deo Patri obtuliſſe, ac Apoſtolis, quos tunc novi teſtamenti ſacerdotes conſtituebat, ut ea ſub earumdem rerum ſymbolis offerrent, præcepiſſe. *Not.* 1. Non eo ſenſu Chriſtus tunc Apoſtolos novi teſtamenti ſacerdotes conſtituit, quod ſacerdotii ſacramentum eis contulerit: neque enim uſus eſt ſignis ſenſibilibus, quibus ſacramentum eſſentialiter conſtat; ſed quod ordinis poteſtatem, non collato tamen ipſomet ordine, eis tradiderit. *Not.* 2. Concilium aſſerit, *celebrato veteri Paſcha*, Chriſtum inſtituiſſe novum, cujus illud erat figura; hincque concluditur, Chriſtum, eo quo paſſus eſt anno, Paſchalem Agnum comediſſe. Parum vero theologice, (ne quid dicam durius) locutus eſt quidam recentior, qui ut ſolvat illum Concilii locum objectum ſibi contra ſententiam, qua aſſerit, Chriſtum non manducaſſe Agnum Paſchalem anno quo mortuus eſt, reſpondet, eamdem non deberi fidem capitibus, quibus Concilium doctrinam proponit, quæ debetur Canonibus, quibus damnantur hæreticorum errores: Quaſi vero Eccleſia minus ſit infallibilis in tradenda veritate, quam in damnandis erroribus. Præterea auctor ille cum ſua reſponſione concilıet, ſi poſſit, hæc Synodi verba, quæ habentur in proœmio, quod præfigitur capitibus de juſtificatione: *Intendit omnibus Chriſti fidelibus veram, ſanamque doctrinam ipſius juſtificationis, quam Sol juſtitiæ Chriſtus Jeſus docuit, Apoſtoli tradiderunt, & Catholica Eccleſia, Spiritu ſancto ſuggerente, perpetuo retinuit, diſtrictius inhibendo, ne deinceps audeat quiſquam aliter credere, prædicare aut docere, quam præſenti decreto ſtatuit, ac declarat.*

Definitum fuit 2. Euchariſtiam eſſe viſibile ſacrificium propitiatorium pro vivis & defunctis. *Not.* 1. In hoc poſita eſt hujus ſacrificii propitiatio, quod per illud cruenti in cruce ſacrificii merita nobis applicentur: tantum abeſt, ut illi (prout Luthero viſum eſt) per iſtud quovis modo derogetur. *Not.* 2. Ex eo, quod Miſſæ ſacrificium per modum propitiationis ſuum effectum producat, plures theologi concludunt, ipſum non agere ex opere operato, ſed tantum ex opere operantis, ratione nimirum diſpoſitionis fidelium, qui ſe ei præſentes ſiſtunt. Vide in hunc

Digitized by Google

hunc locum Commentarium Hiſtoricum de ſacramentis. *Not.* 3. Contritio, quam Concilium requirit, ut quis aliquem fructum colligat ex Miſſæ ſacrificio, non eſt contritio ſuper omnia; nempe ex ipſo Concilio via eſt, qua pœnitentiæ donum obtinetur. Hincque colligitur, eum non ſine fructu ſiſtere ſe præſentem ſacrificio, qui dominante peccati amore implicatus, Miſſæ adeſt, ut obtineat auxilium, per quod ſibi dominante peccati amore liberetur.

Definitum fuit 3. Miſſam offerri quidem in honorem ſanctorum, non autem ipſiſmet ſanctis, ſed Deo ſoli. *Not.* Lutherani contrarium Catholicis imponebant.... Probatus eſt poſtea Miſſæ Canon. *Not.* Lutherus ab illo expunxit verba omnia, quibus innui poteſt, Miſſam eſſe vere, ac proprie dictum ſacrificium.... Commendatæ ſunt ſollemnes Miſſæ ſacrificii ceremoniæ. *Not.* Quaſdam Lutherus in ſua liturgia retinuit, ſed omnes a Calviniſtis rejiciuntur..... Probatus quoque fuit uſus Miſsarum, in quibus ſolus ſacerdos communicat. *Not.* Lutherus eas proſcripſerat; non advertens eas Miſſas vere eſse communes, eo quod a publico Eccleſiæ miniſtro non pro ſe tantum, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad Chriſti corpus pertinent, celebrentur.... Confirmatus quoque fuit uſus miſcendi aquam cum vino in Calice offerendo *Not.* 1. Concilium dicit, præceptum eſſe ab Eccleſia; igitur non divini, ſed humani juris eſt illud præceptum. *Not.* 2. An illa aqua in Chriſti ſanguinem mutetur, an vero in propria ſpecie remaneat, non eſt in Concilio definitum.

Ubi ſacra ſynodus Eccleſiæ de Euchariſtiæ ſacrificio fidem expoſuit, ſubjicit decretum de obſervandis & evitandis in celebratione Miſſæ. In eo autem decreto jubet Epiſcopis, ut curent e medio tollere, quæ in Miſſæ celebrationem, vel avaritia, vel irreverentia, vel ſuperſtitio invexerunt. Et quidem quod ad avaritiam pertinet, prohiberi vult cujuſvis generis mercedum conditiones, pacta; & quidquid pro Miſſis novis celebrandis datur; necnon importunas, atque illiberales eleemoſynarum exactiones. *Not.* 1. Lutherani corruptelas hujuſmodi, quas quorumdam cupiditas invexerat, Eccleſiæ Catholicæ tribuebant. *Not.* 2. Per ea decreti verba non prohibentur ſpontaneæ eleemoſynæ, quæ a fidelibus offeruntur, aut intra Miſſarum ſollemnia, aut extra, ad ſacerdotalis ſuſtentationis ſubſidium, ſed tantum illæ eleemoſynarum exactiones, aut pacta, quæ mercedum conditionem redoleant. Vide quæ de ſacramento Euchariſtiæ agentes diximus de Miſſarum ſtipendiis.

Quod autem ſpectat ad irreverentiam, idem decretum vetat, ne cui vago & ignoto ſacerdoti Miſſas celebrare liceat. *Not.* Pariſiis nemo ſacerdos admittitur ad Miſſæ celebrationem, niſi ſpecialem Archiepiſcopi Pariſienſis licentiam ſcripto probet...... Vetat iterum, ne is, qui publice & notorie criminoſus eſt; ſacris intereſſe permittatur. *Not.* Non eſt Parochi, ſed Epiſcopi, publice ac notorie criminoſos, qui per ſpecialem denuntiationem non ſint excommunicati, e templis, cum Miſsæ ſacrificium offertur, expellere.... Vetat quoque, ne Epiſcopi patiantur Miſsam celebrari privatis in domibus, & extra oratoria ab eiſdem Epiſcopis viſitanda. *Not.* Decretum non aufert ab Epiſcopo poteſtatem concedendi facultatem in aliquibus caſibus celebrandi extra Eccleſiam in Altari portatili. Quæ a Romano Pontifice obtinetur facultas ad celebrandum in oratorio privato, vim non habet, niſi poſtquam ordinarius de non ſubreptione judicaverit.... Vetat præterea, ne peragatur Miſſæ ſacrificium, niſi prius, qui interſunt, decenter compoſito corporis habitu, declaraverint ſe mente etiam, ac devoto cordis affectu, non ſolum corpore adeſse. *Not.* 1. Auctores qui cenſent ab eo, qui voluntarias patitur evagationes mentis, fieri ſatis eccleſiaſtico de audienda Miſsa præcepto, concilient, ſi poſſint, ſuam ſententiam cum mox relatis Concilii verbis. *Not.* 2. Sacerdos, qui nondum conſecravit, debet ex Altari recedere, ſi ii, qui immodeſtiam præferunt, ac confabulantur, ſeſe ad modeſtiam poſt debitas monitiones non ſe componant... Vetat tandem, ne adhibeatur muſica, ubi ſive organo, ſive cantu laſcivum, aut impurum aliquid miſcetur. *Not.* Nonnumquam canuntur quidem res ſacræ, ſed quæ ex certa vocis modulatione cor ad laſciviam emolliunt; eam igitur vocis, aut inſtrumenti modulationem ab Eccleſiæ cantu Concilium vult ablegari.

Quod pertinet ad ſuperſtitionem, Concilium caveri vult, ne ſacerdotes aliis, quam debitis horis celebrent; ne alias ceremonias aut preces in Miſsarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ ſunt. *Not.* Hora Miſsæ celebrationi deſtinata, eſt ab aurora, ſeu ab inſtanti, quo prima ſolis irradiatio aerem perfundit, ad meridiem uſque. Pariſiis, ex decreto illuſtriſſimi Archiepiſcopi, presbyteris non licet Miſsam incipere poſt meridiem: ſi tamen cœpta fuerit, perficere debent..... Vult quoque a divino cultu ablegari quarumdam Miſsarum, & candelarum certum numerum. *Not.* Non prohibetur tamen numerus novem Miſsarum, qui a populis exigi ſolet a ſacerdote, modo exigens non putet, illi præciſe numero alligatam eſſe virtutem, quam ſperat ſe ex ſacrificio conſecuturum.... Tandem fidelem populum moneri vult, ut frequenter ad ſuas parochias, ſaltem diebus Dominicis, & majoribus feſtis accedat. *Not.* Vox illa, *Moneant*, præceptum, non autem conſilium indicat. Confirmaturque ex eo, quod ſacra Synodus ibidem ju-

jubeat, ut Epiſcopus populum fidelem ad frequentandam parochiam cenſuris Eccleſiaſticis compellat.

Iis traditis quę ad Miſſę ſacrificium pertinent, concilium progreditur ad capita, quibus reformatio continetur. *Primo*. veteres de vita & honeſtate clericorum canones innovantur. *Not.* Igitur Concilium choreis, luſibus, luxu, negotiis ſæcularibus, venatione, merito clericos interdicit, cum ea omnia antiquis canonibus prohibeantur. *Secundo*, præſcribitur, ut ad cathedrales Eccleſias aſſumendi, præter morum probitatem, hujuſmodi ſcientia polleant, qua muneris ſibi injungendi neceſſitati poſſint ſatisfacere. *Not.* Graviter igitur peccant, qui cum ignorantiæ, in qua verſantur, conſcii ſint, Epiſcopatum tamen aut ambiunt, aut ſibi delatum ſuſcipiunt. *Tertio*, prohibetur, ne Subdiaconatu non initiatus ſuffragium ferat in Eccleſiis cathedralibus, aut collegiatis. *Not.* Decanus, aut quivis alius, cui juriſdictio competit, ſi non ſit ſubdiaconus, poteſt quidem convocare capitulum, ac ei præeſſe, ſed non poteſt de re propoſita ferre judicium deciſivum. *Quarto*, pręſcribitur, ut ii, qui in dictis Eccleſiis obtinent beneficia, quibus onera varia ſunt annexa, infra annum ordines ſuſcipiant requiſitos. *Not.* Viri quidam nobiles, qui fere nuſquam ordines ſacros ſuſcipiunt, quamvis fruantur canonicatibus, quibus annexum eſt onus Miſſam ordine ſuo canendi, cum eo, ſi poſſint, Synodi decreto ſuam praxim concilient. Nec enim excuſantur, quod ſuas ea de re partes aliis committant: nempe Concilium jubet Epiſcopis, ut eos cogant diebus ſtatutis ſua officia per ſe ipſos exercere. *Quinto*. Committuntur locorum ordinariis diſpenſationes obtentæ in curia, ut ab eis examinentur. *Not.* 1. Per locorum Ordinarios hic non intelliguntur ſoli Epiſcopi, ſed quicumque alii prælati habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ac proprium diſtrictum. *Not.* 2. An propter falſi narrationem ſubreptitiæ ſint ejuſmodi diſpenſationes, ſummarie & extrajudicialiter, citatis tamen partibus, cognoſcere debent. *Sexto*. præſcribitur, ut ad commutandas ultimas voluntates adſit juſta & neceſſaria cauſſa. *Not.* 1. Utraque conditio copulative requiritur. Juſta vero ac neceſſaria eſt cauſſa, cum legata pecunia ad uſum a defuncto præſcriptum non ſufficit, cum onus legata pecunia præſcriptum adimpleri non poteſt; cum, ſi tamen conſentiat heres, ſit alius utilior pecuniæ uſus. *Not.* 2. Eam facultatem Concilium Epiſcopis tribuit tamquam ab apoſtolica ſede delegatis, ſed in Gallis id juris habent Ordinarii jure. *Septimo*, decernitur, ut locorum ordinarii quæcumque pia loca viſitent. *Not.* Id intelligitur de hoſpitalibus, collegiis, ac laicorum confraternitatibus, etiam ſi apud exemptos erectæ ſint. *Octavo*, Notarii, etiam auctoritate regia creati, Epiſcoporum examini & judicio ſubjiciuntur. *Not.* Decretum illud locum non habet in Galliis; nempe officiales regia auctoritate creati, ab Epiſcopis non pendent in iis, quæ pertinent ad officium ſuum exercendum. *Nono*, Bonorum cujuſcumque Eccleſiæ, aut pii loci occupatores, anathemati ſubjiciuntur, ipſoque facto privantur jurepatronatus, ſi illud poſſideant. *Not.* Statutum quoad ultimam partem non obtinet in Galliis. *Decimo*, Clerici qui nefandæ fraudis & uſurpationis fabricatores, ſeu conſentientes fuerint, iiſdem pœnis ſubjiciuntur, ſuiſque beneficiis ſpoliantur. *Not.* Id locum non habet in Galliis, niſi poſt juridicam Eccleſiaſtici judicis ſententiam.

De actis ſeſſionis XXII.

Seſſione XXIII. actum eſt de ſacerdotio novæ legis. *Primo*, definitum eſt ipſum a Chriſto inſtitutum fuiſſe, ac complecti poteſtatem conſecrandi, offerendi & miniſtrandi corpus & ſanguinem Chriſti; nec non peccata dimittendi & retinendi. *Not.* Iſti ſeſſioni ac aliis ad finem uſque Concilii celebratis adfuerunt Gallicani, tum Epiſcopi, tum Theologi, qui cum Cardinale a Lotharingia Tridentum a Carolo IX. Francorum rege miſſi fuerant.

Definitum fuit *ſecundo*, eſſe ſeptem Ordines, quorum tres dicuntur majores, alii vero quatuor, minores. *Not.* 1. Concilium non obſcure innuit, Diaconatum (contra quod aſſeruit Durandus) eſſe ex inſtitutione divina, cum ait Sacras Scripturas de diaconis apertam mentionem facere, & quæ maxime in illorum ordinatione attendenda ſunt, graviſſimis verbis docere. *Not.* 2. Concilium non definit, quatuor eſſe minores Ordines, tum in Orientali, tum in Occidentali Eccleſia; nempe certum eſt, ſolum lectoratum, ex quatuor minoribus a mille & amplius annis in uſu eſſe apud Græcos. *Not.* 3. Non definitur quoque, nec plures, nec pauciores eſſe, quam ſeptem Ordines; unde non damnantur ii, qui contendunt Epiſcopatum eſſe Ordinem & Sacramentum a ceteris Ordinibus diſtinctum.

Definitum fuit *tertio*, Ordinem vere eſſe Sacramentum. *Not.* 1. Lutherus contrarium cenſuit. *Not.* 2. Licet fide certum ſit Ordinem eſſe Sacramentum proprie dictum; non eſt tamen de fide, id ſingulis in ſpecie Ordinibus convenire. *Not.* 3. Ut Concilium probet ſacram Ordinationem, quæ verbis & ſignis exterioribus perficitur, eſſe vere Sacramentum, laudat locum primæ ad Timoth. 4. ubi dicitur, gratiam dari per manuum impoſitionem; innuit igitur, manuum impoſitionem eſſe eſſentialem Sacramenti Ordinis materiam.

Definitum fuit *quarto*, in Sacramento Ordinis imprimi characterem, hincque Concilium

Digitized by Google

lium concludit, temporariam non eſſe poteſtatem ſacerdotum novi teſtamenti. *Not.* Non dicitur ſimpliciter characterem in Ordine imprimi, ſed in Sacramento Ordinis, nec immerito; nempe cum dubium ſit, an quilibet Ordo ſit Sacramentum, dubium eſt quoque, an per quemlibet character imprimatur.

Definitum fuit *quinto*, Epiſcopos, inter ceteros Eccleſiaſticos gradus ad ordinem hierarchicum præcipue pertinere. *Not.* Cum, ex Can. VI. hierarchia, quæ eſt in Eccleſia, divina ordinatione ſit inſtituta, ſequitur neceſſario Epiſcopos eſſe ex inſtitutione divina .... Additum eſt eos presbyteris ſuperiores. *Not.* 1. Eſt contra Lutheranos & Calviniſtas, qui presbyteros cum Epiſcopis confundebant. *Not.* 2. Superioritas illa eſt tum ratione Ordinis, ſcilicet Epiſcopi ex vi Ordinis Epiſcopalis, præ presbyteris habent poteſtatem confirmandi & ordinandi; tum ratione juriſdictionis, ſive gratioſæ, ſive contentioſæ. *Not.* 3. An ſuperioritas ratione juriſdictionis Epiſcopis conveniat jure divino immediate accepto a Chriſto, diſceptatum eſt in congregationibus, quæ ſeſſionem præceſſerunt; verum licet major, tum Theologorum, tum Epiſcoporum pars judicaret, ſuperioritatem juriſdictionis jure divino immediate accepto a Chriſto, Epiſcopis convenire, tamen quod nonnulli contradicerent, Concilium ab ea quæſtione dirimenda temperavit.

Definitum fuit *ſexto*, in ordinatione Epiſcoporum, ſacerdotum & ceterorum Ordinum, nec populi, nec cujuſvis ſæcularis poteſtatis, & magiſtratus conſenſum, ſive vocationem, ſive auctoritatem, ita requiri, ut ſine ea irrita ſit ordinatio. *Not.* Aliquibus ſæculis requiſitum quidem fuit ad miniſtrorum ordinationem populi conſenſus, ſed ea conditio non divini, ſed humani juris erat; nec illius defectu irrita erat poteſtas Ordinis, ſed juriſdictionis tantum.... Decretum eſt præterea eos, qui a populo tantum, aut ſæculari poteſtate ac magiſtratu vocati & inſtituti, ad ſacra miniſteria exercenda aſcendunt, non Eccleſiæ miniſtros, ſed fures & latrones habendos eſſe. *Not.* Eſt contra Lutherum, alioſque ſectarios, qui non ex Eccleſiæ miniſtris, ſed ex magiſtratus ſæcularis vocatione & auctoritate ſuam miſſionem habuerunt.

Ubi Concilium tradidit veram Eccleſiæ fidem de Ordinis ſacramento, errores hæreticorum octo Canonibus proſcribit. In quartum Canonem *notandum eſt*, hæc verba: *Ac proinde fruſtra Epiſcopi dicere: Accipe Spiritum ſanctum*, non ſignificare, quod per ea præciſe verba ſacræ Ordinationes gratia producatur; ſed tantum, quod gratia per Ordinationem conferatur, ac proinde Epiſcopum, qui ſacram Ordinationem celebrat, fruſtra non dicere: *Accipe Spiritum ſanctum*.

In Canon. VIII. *notandum eſt*, ex Pallavicino, ſic primum patratum fuiſſe: *Anathema ſit. Si quis dixerit, B. Petrum per inſtitutionem Chriſti non fuiſſe primum inter Apoſtolos, & ejus Vicarium in terris; vel noceſſe non eſſe, ut ſit in Eccleſia unus Pontifex Petri ſucceſſor, eique æqualis in auctoritate regiminis; atque in Romana Sede legitimos ejus ſucceſſores, ad hoc uſque tempus, non habuiſſe jus principatus in Eccleſia, nec fuiſſe Patres, Paſtores, ac Doctore, omnium Chriſtianorum, nec fuiſſe ipſis traditam a Domino noſtro Jeſu Chriſto plenam poteſtatem paſcendi, regendi, & gubernandi Eccleſiam univerſalem.* Verum propter diſſidia, quæ inter Epiſcopos circa poſtrema hæc verba: *Gubernandi Eccleſiam univerſalem*, orta ſunt, Canon ſuppreſſus eſt, iſque, qui modo legitur, ejus loco fuit ſubſtitutus.

Fidei expoſitioni, errorum damnationi, ſubjecta ſunt octodecim de reformatione capitula.

Priore capitulo declaratum eſt *primo*, eos, quibus incumbit animarum cura, quacumque dignitate fulgeant, teneri ad perſonalem in ſua Eccleſia, vel diœceſi, reſidentiam. *Not.* Quo jure, an divino, an vero humano tantum, paſtores ad perſonalem reſidentiam teneantur, *implicite*, licet non *expreſſe*, definitum eſt. Nempe definitum eſt, præcepto divino omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, mandatum eſſe, ut oves ſuas agnoſcant, pro iis ſacrificium offerant verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum operum exemplo paſcant. Definitum eſt iterum, ea omnia nequaquam ab iis præſtari & impleri poſſe, qui gregi ſuo non invigilant, nec aſſiſtunt .... Declaratum fuit *ſecundo*, Epiſcopos poſſe ſingulis annis per tres menſes, ſive interruptos, ſive continuos, & non amplius, abeſſe a diœceſi. *Not.* concilium vult, ut id æqua ex cauſſa fiat, & abſque ullo gregis detrimento; quod quidem an ita ſit, abſcedentium conſcientiæ relinquit.... Declaratum eſt *tertio*, eos qui contra decreti diſpoſitionem a ſuis Eccleſiis abſuerint, præter mortalis peccati reatum, quem incurrunt, pro rata temporis abſentiæ, fructus non facere ſuos, nec tuta conſcientia alia etiam declaratione non ſecuta, illos ſibi retinere poſſe; ſed teneri eos, aut fabricæ Eccleſiarum, aut loci pauperibus erogare. *Not.* Quænam ſint legitimæ cauſſæ, propter quas paſtores abeſſe poſſunt, ac per id tempus facere fructus ſuos, ſacra Synodus hiſce verbis declarat: *Nam cum Chriſtiana caritas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel reipublicæ utilitas, aliquos nonnumquam abeſſe poſtulent & exigant, &c.* *Not.* Ad illud Concilii decretum, quod quidem non aliud eſt, quam juris divini, immo & naturalis declaratio, attendant ii, qui Epiſcoporum confeſſiones exciſpiunt.

Capitulis IV. V. & ſequentibus præſcribuntur, quæ in Clericorum ordinatione ſervanda ſunt. *Not.* 1. Quæ iis in capitulis præſcripta ſunt, puriorem veteris Eccleſiæ diſciplinam redolent. Si exacte ab Epiſcopis ſervarentur, brevi antiquus Cleri ſplendor reſtitueretur. *Not.* 2 Seminariis regendis præpoſiti, legant ſæpius capitulum XVIII. de erectione ſeminariorum, & ad normas in eo præſcriptas, Clericos ſuæ curæ creditos regant, ac erudiant. *Not.* 3. Quæ de ſeminariorum erectione ſancita ſunt, edicta regia in Galliis confirmarunt.

Capit. XV. privilegia circa confeſſiones audiendas olim Mendicantibus conceſſa, reſciſſa ſunt. Nempe decretum eſt, ut nullus ſæcularium confeſſiones audiat, niſi approbatus fuerit ab Ordinario. *Not.* 1. Satis non eſt, ut quis approbationem petierit, ſed præterea requiritur, ut eam de facto obtinuerit. *Not.* 2. Per illud decretum regulares non prohibentur, ne religioſorum ſui Ordinis, ex approbatione ſuperiorum regularium, confeſſiones audiant. *Not.* 3. Vide eo ſuper argumento tom. 2. Commentarii Hiſtorici & Dogmatici de Sacramentis.

De actis Seſſionis XXIV.

Seſſione vigeſima quarta actum eſt de Sacramento matrimonii, declaratúmque fuit *primo*, primum humani generis parentem pronuntiaſſe perpetuum, indiſſolubilemque matrimonii nexum, cum Geneſis 2. dixit: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea; quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.* *Not.* Verba, quæ Concilium Adamo tribuit, Chriſtus Matth. 19. refert tamquam a Deo prolata. Nulla tamen eſt contradictio, quia Deus non immediate per ſeipſum illa verba protulit, ſed mediate per Adamum.

Declaratum fuit *ſecundo*, matrimonii vinculo duos tamtummodo copulari & conjungi. *Not.* 1. Id ipſemet Chriſtus docet. Matthæi 19. ubi hæc Geneſis verba: *Relinquet*, &c. tamquam a Deo prolata referens, dicit: *Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro:* Ex iis quoque indiſſolubilem matrimonii nexum confirmat, cum ſubjicit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* *Not.* 2. Concilium *expreſſe* quidem non definit, quo jure, naturali, an divino poſitivo, matrimonium ſit indiſſolubile; ſed videtur, quod implicite innuat id ei jure naturali convenire; ſcilicet laudans Adami verba: *Quamobrem relinquet*, &c. ſupponit indiſſolubilitatem matrimonio conveniſſe in ſtatu naturæ innocentis; at in eo ſtatu præter prohibitionem eſus fructus cujuſdam, non erat poſitivum aliquod præceptum.

Declaratum fuit *tertio*, matrimonium inter novæ legis ſacramenta merito recenſeri, quod in lege Evangelica veteribus connubiis gratia per Chriſtum collata præſtet. *Not.* 1. Concilium aſſerit quidem, matrimoni gratiam *innui* his Pauli verbis ad Epheſ. 5. *Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſeipſum pro ea. Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*; ſed non dicit eam invicte probari; nec immerito, cum Paulus alloquatur eos etiam fideles, qui matrimonium inierant, antequam religioni Chriſtianæ darent nomen. *Not.* 2. Quod Synodus ex ſcriptura non aſſeruit, aſſerit ex unanimi Patrum ac traditionis conſenſu, ex quo etiam capite theologi argumenta petunt, ut idem adverſus heterodoxos confirment. Adverſus traditam Eccleſiæ de matrimonio fidem, hæretici, qui elapſo proxime ſæculo graſſati ſunt, varios errores ſparſerant, quos Concilium duodecim Canonibus proſcribit.

Primo, anathemate eos damnat, qui negant matrimonium eſſe proprie dictum Sacramentum novæ legis. *Not.* Eſt contra Lutherum, Calvinum & alios, quibus placet, matrimonium eſſe merum contractum naturalem & civilem..... *Secundo*, eos, qui dicunt licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina prohibitum. *Not.* 1. Eſt contra Lutherum, qui polygamiam Haſſiæ Lantgravio expreſſe permiſit. *Not.* 2. Poſita eſt hæc vox *Chriſtianis*, quod contendant aliqui, polygamiam ſola Evangelica lege prohibitam fuiſſe; unde concludunt homines, tum in lege naturæ, tum in lege Moſaica, potuiſſe ſine diſpenſatione plures ſimul uxores ducere: contendunt iterum ethnicos, qui jam temporis pluribus ſimul nubunt, non peccare, ſi laborent invincibili Evangelii ignorantia.... *Tertio*, damnati ſunt quoque, qui docent eos tantum conſanguinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum & dirimere contractum. *Not.* Catholici fatentur quidem gradus illos dirimere matrimonium, ſed contendunt eos vim illam non habere præciſe, quod in Levitico ſtatuantur. Nonnulli (inquiunt) jure naturali dirimunt matrimonium, alii vero jure tantum Canonico; unde concludunt, Eccleſiam in nonnullis poſſe diſpenſare.... *Quarto*, proſcripti ſunt, qui aſſerunt, Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia. *Not.* 1. Nomine Eccleſiæ hic non intelligitur (ut voluit Launojus) cœtus fidelium, prout & clericos, & laicos continet; ſed prout ſolos Eccleſiæ paſtores, ſeu ordinem ſacerdotalem complectitur. *Not.* 2. Canon ferit Lutherum, non autem theologos, qui fatentes Eccleſiam poſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, id quoque juris, contractus reſpectu, principibus ſæcularibus concedunt.... *Quinto*, damnantur ii, qui aſſerunt Eccleſiam

Digitized by Google

ſiam errare, cum docuit & docet, juxta evangelicam & apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, & utrumque vel etiam innocentem, qui cauſsam adulterio non dedit, non poſſe altero coniuge vivente aliud matrimonium contrahere. *Not.* Canon (inquit Pallavicinus libr. 22. hiſt. Trid. cap. 4.) paratus fuerat cum anathemate in eum, qui diceret matrimonia conſummata, ob adulterium diſſolvi: ſed propter Græcos, qui in caſu, de quo agitur, matrimonium diſſolvunt, ſub ea forma, qua nunc legitur, promulgatus eſt; unde expreſſe non damnatur Græcorum praxis, ſed ſola cenſura, quam Lutherani inurebant Eccleſiæ Romanæ, quæ docuit, ac docet, matrimonia, de quibus agitur, minime diſsolvi. Vide Commentarii Hiſtorici de Sacramentis tom. 2. pag. 972. .... *Sexto*, damnantur ii, qui docent ordines ſacros, aut ſollemnem in approbata religione profeſſionem non eſſe matrimonii impedimenta dirimentia. *Not.* 1. Concilium ait quidem, Ordines ſacros dirimere matrimonium *ex lege Eccleſiaſtica*, ſed idem non definit de voto ſollemni; nempe plures Catholici contendunt, ipſum jure divino matrimonium dirimere; unde concludunt, Eccleſiam non poſſe cum religioſo profeſſo diſpenſare, ut matrimonium contrahat. *Not.* 2. Canon ferit Lutheranos, alioſque recentiores ſectarios, qui, ut poſt emiſſum ſollemne religionis votum impune nuberent, contenderunt, votum illud non dirimere matrimonium ...... *Septimo*, tandem damnantur ii, qui dicunt, cauſsas matrimoniales non ſpectare ad judices eccleſiaſticos. *Not.* 1. Lutherani contendentes matrimonium non aliud eſſe, quam civilem contractum, aſſeruerunt cauſas, quæ ad illud ſpectant, non ad Eccleſiam, ad quam ſolæ cauſsæ ſpirituales deferri debent, ſed ad magiſtratus ſæculares pertinere. *Not.* 2. Canon edicit quidem cauſsas matrimoniales ſpectare ad Judices Eccleſiaſticos, ſed non ait, quod ad eos *ſolos* ſpectent; neque enim damnare voluit magiſtratus, qui judicium ferunt de effectibus civilibus matrimonii, aliiſque ad Rempublicam ſpectantibus.

Poſt doctrinam & canones ſubjicitur decretum de reformatione matrimonii, ediciciturque *primo*, matrimonia clandeſtina fuiſſe valida, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit: deinceps fore invalida, ſi aliter, quam præſente Parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius Parochi, ſeu ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus, contracta fuerint. *Not.* 1. Decretum ad Gallorum poſtulationem latum eſt. *Not.* 2. An matrimonia clandeſtina valuerint ſub ratione ſacramenti, an vero contractus tantum naturalis, Concilium non definiit; quæſtio eſt, quæ theologorum diſputationibus permittitur. *Secundo*, anathemate damnantur, qui affirmant, matrimonia a filiis familias ſine conſenſu parentum contracta irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe. *Not.* 1. Eſt contra Lutheranos, qui docebant, hujuſmodi matrimonia eſſe irrita jure naturali, ac divino. *Not.* 2. In iis matrimoniis ſæpe reperitur impedimentum, quod vocant raptum ſeductionis. *Not.* 3. judices ſæculares in Galliis ea matrimonia declarant irrita quoad effectus civiles. *Edicitur tertio*, ut nullum deinceps celebretur matrimonium, non præmiſſis promulgationibus. *Not.* 1. Hic clauſula irritans non additur, ſicut addita fuit, cum actum eſt de Parochi præſentia. *Not.* 2. Quæ in hoc decreto ſancita ſunt, non habent locum in iis locis, ubi ſpecialiter promulgata non fuerunt: *Decernit inſuper* (verba ſunt ſacræ ſynodi) *ut hujuſmodi decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos*. Vide Concilia principalia, quæ in Galliis poſt Tridentinum habita ſunt. Vide etiam Edictum Bleſſenſe ſub Henrico III. Francorum rege. *Quarto*, varia ſtatuuntur de cognatione ſpirituali; de impedimento publicæ honeſtatis; de affinitate, de raptu, aliiſque matrimonii impedimentis, de quibus lector conſulere poterit tom. 2. noſtri Commentarii Hiſtorici de Sacramentis.

Decretum ad matrimonii reformationem ſpectans, ſubſequitur decretum de morum ac diſciplinæ reformatione, quod quidem viginti capitulis continetur.

In quartum *notandum eſt*. 1. prædicationis munus dici Epiſcoporum præcipuum Officium, indeque colligitur, graviter peccare Epiſcopos, qui licet legitime impediti non ſint, nuſquam, aut ſaltem perraro concionantur. *Notandum eſt* 2. Parochos juberi prædicare, ſeu docere creditum ſibi populum; ſaltem omnibus Dominicis & ſollemnibus diebus feſtis. Parochi ſuam in prædicando ſocordiam ac negligentiam concilient, ſi poſſint, cum eo ſacræ Synodi decreto. *Notandum eſt* 3. ex hiſce capituli verbis: *Moneatque Epiſcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum Verbum Dei*, certo inferri debitum audiendi Miſſam Parochialem; nempe Parochi, ex hujus ſeſſionis cap. 7. intra Miſſarum ſollemnia concionari debent, ac fidem populum docere. Vide noſtram de eo argumento diſſertationem Gallico idiomate conſcriptam.

In quintum capitulum *notandum eſt*, illud in Galliis non eſſe receptum. Vide quæ ſuperius dicta ſunt de judiciis in Epiſcopos ferendis... In ſextum *notandum eſt*, illud exacte in Galliis obſervari etiam quoad abſolutio-

Digitized by Google

nem ab hæreſi ; nec enim ſunt in uſu conſtitutiones , quibus ea poteſtas ab Epiſcopis aufertur ...[f]. In octavum , quod eſt de pœnitentia publica publicis peccatoribus iniungenda , *notandum eſt* , ipſum editum fuiſſe ad poſtulationem Gallorum ; unde mirum non eſt , quod in provincialibus Galliarum Conciliis promulgatum ſit , ac pleriſque Ritualibus præſcriptum , ut videre eſt in Pariſienſi p. 96.

In duodecimum *notandum eſt* , recte præſcribi , quæ a Cathedralium Canonicis agenda ſunt ; nempe prohibetur , ne ultra tres menſes vigore cujuslibet ſtatuti , aut conſuetudinis , quolibet anno a ſuis Eccleſiis abeſſe poſſint . Hincque infertur , perniciosam corruptelam eſſe conſuetudinem aliquarum inſignium Eccleſiarum Cathedralium , quarum Canonici per tres tantum menſes in ſuis Eccleſiis reſideant . Infertur præterea , Canonicos illos non tantum peccare graviter , ſed etiam ad reſtitutionem pro rata abſentiæ teneri . Decernitur quoque ; Canonicos teneri *per ſe* ſua obire officia , atque in Choro ad pſallendum inſtituto hymnis & canticis , Dei nomen reverenter , diſtincte , devoteque laudare . Hincque concluditur , eos ſuo officio non facere ſatis , cum , dum alii canunt , ipſi ſubmiſſa voce horas canonicas recitant .

In capitulum decimumquintum *notandum eſt* , cum eo conciliari non poſſe praxim Canonicorum , qui a Canonicis in poſſeſſionem admittendis , fructuum , aut diſtributionum deductionem , aut pecuniam , aut cœnam , aut quidlibet aliud ad uſus pios non convertendum exigunt .

In capitulum decimum ſeptimum , quo vetatur beneficiorum etiam ſimplicium pluralitas : *Notandum eſt* 1. illud ad petitionem Epiſcoporum Gallorum editum fuiſſe . *Notandum eſt* 2. ipſum habere locum etiam reſpectu Cardinalium . *Notandum eſt* 3. honeſtam ſuſtentationem , de qua loquitur , peti non debere ex nobilitate beneficiarii , ſed ex dignitate beneficii ; neque enim erecta fuerunt beneficia , ut mundano faſtui conſuleretur . *Notandum eſt* 4. beneficiorum pluralitatem in ſeipſa conſideratam habere difformitatem , quæ contra ipſam rationem pugnet : *Cum* (inquit Concilium) *Eccleſiaſticus Ordo pervertatur , quando unus plurium officia occupat Clericorum* . In aliquibus tamen circumſtantiis , ubi nempe *manifeſte* expedit Eccleſiæ utilitati , ſi abſit ſcandalum , ex legitima diſpenſatione , ejuſmodi difformitas tollitur . Vide quæ in tractatu de Beneficiis inferius dicentur .

In capitulum decimum octavum *notandum eſt* , illud in Gallis non eſſe in uſu ; ſcilicet Epiſcopus per ſe ſolum , non adhibitis examinatoribus (ut vocant) ſynodalibus , poteſt ad regimen Parochialis-Eccleſiæ præſentatum examinare .

De actis Seſſionis XXV.

Seſſione XXV. quæ habita eſt die 4. Decembris , anno 1563. promulgatum eſt 1. decretum Fidei de Purgatorio , de Invocatione , Veneratione , Reliquiis Sanctorum , & de cultu imaginum . Promulgatum eſt 2. decretum de regularibus & monialibus . Promulgatum quoque fuit 3. decretum de reformatione . Ac tandem 4. aliud promulgatum eſt de indulgentiis , de electione ciborum , jejuniis & diebus feſtis , de indice librorum , Catechiſmo , Breviario , & Miſſali .

De Purgatorio hoc unum definit , ipſum ſcilicet exiſtere , ac animas in eo detentas juvari fidelium ſuffragiis . *Not.* De loco , in quo poſitum eſt , de ſpecie pœnarum , quæ in eo perferuntur , altum eſt in Concilio ſilentium .

De ſanctis , qui una cum Chriſto regnant , definit 1. eos orationes ſuas Deo pro viatoribus offerre : 2. bonum ac utile eſſe ſuppliciter eos invocare . *Not.* 1. Sacra Synodus eo in loco ſupponit ſanctos jam in cœlis frui intuitiva Dei viſione , contra quod tamen nonnulli Patres ante Concilium Florentinum ſenſerant : vide harum inſtitutionum tom. 2. pag. 99. *Not.* 2. Licet Concilium doceat bonum eſſe , ac utile ſanctos ſuppliciter invocare , non dicit tamen quoſvis fideles ad id divino , aut eccleſiaſtico præcepto ſpecialiter teneri . Monendi ſunt nihilominus , ut dum ſiſtunt ſe præſentes aut Miſſæ ſacrificio , aut Eccleſiaſticis Officiis , una cum ſacerdote , qui Eccleſiæ nomine ſanctorum ſuffragia expoſcit , mentem ac voluntatem conjungant . *Not.* 3. Qua ratione viatorum orationes ſanctis in cœlis regnantibus innoteſcant , Concilium non aperit , unde ea quæſtio theologorum examini permittitur .

De ſanctorum martyrum , & aliorum cum Chriſto regnantium corporibus definit , venerationem ac honorem eis deberi , nec inutiliter eorum memorias frequentari . *Not.* 1. Concilium triplicem affert cauſam , cur ſanctorum corporibus veneratio exhiberi debeat ; nempe , quod fuerint viva Chriſti membra , ac templum Spiritus ſancti ; quod ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda & glorificanda ſint ; quod denique per ea , multa beneficia a Deo hominibus præſtentur . *Not.* 2. Concilium non aſſerit , ſanctorum corporibus ineſſe virtutem aliquam phyſicam , aut moralem , quæ ſtata lege , ſicut novæ legis ſacramenta , in eos operetur , a quibus etiam pie exhibetur veneratio .

De imaginibus Chriſti , Deiparæ Virginis , & aliorum ſanctorum , definit 1. eas in templis habendas & retinendas eſſe : 2. eis debitum honorem eſſe impertiendum , 3. honorem eis exhibitum ad prototypa referri . *Not.* 1. Abſolutus igitur non eſt , ſed relatus

tivus eſt cultus, qui ſanctorum imaginibus exhibetur. *Not.* 2. Diſcrimen, quod reperitur inter venerationem, qua proſequimur ſanctorum imaginem, & eam, qua gentiles ſimulacra Deorum ſuorum proſequebantur, Concilium hiſce verbis tradit: *Non quod credatur ineſſe aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ; vel quod ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quæ inde ſpem ſuam collocabant.*

Ne autem in ſanctorum ſive reliquias, ſive imagines, ſive miracula, abuſus irrepat, decernit ſancta Synodus, nemini licere ullo in loco, vel Eccleſia quomodolibet exempta, ullam inſolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, niſi ab Epiſcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda eſſe nova miracula, nec novas reliquias recipiendas, niſi eodem recognoſcente & approbante Epiſcopo. *Not.* Ex eo decreto patet hæreticos immerito Eccleſiæ crimini vertere abuſus, ac ſuperſtitiones, quæ circa ſanctorum tum imagines, tum reliquias, tum externum cultum apud imperitos ac ſuperſtitioſos quoſdam irrepſerint.

Decreto; quo agitur de purgatorio, ac ſanctorum invocatione, reliquiis, imaginibus, Concilium ſubjicit decretum de regularibus & monialibus, quod quidem XXII. capitulis conſtat.

Primo, præcipitur, ut regulares omnes, tam viri, quam mulieres, ad regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum, vitam inſtituant. *Not.* Graviter igitur peccant regulares, qui monaſteriorum ad regulæ præſcriptum reformationem impediunt.

Secundo, proprietas iiſdem regularibus omnino prohibetur. *Not.* Cum ea prohibitione conciliari non poteſt uſus penſionum, quæ monialibus poſt profeſſionem a parentibus traduntur, & de quibus, etiamſi apud ſuperiores depoſitæ fuerint, pro libito diſponunt.

Tertio, omnibus monaſteriis, exceptis domibus Capucinorum, & Minorum de Obſervantia, permittitur, ut bona immobilia poſſideant. *Not.* Ante illam Concilii indulgentiam, id nulli Ordini Mendicantium permiſſum erat.

Quarto, jubetur Epiſcopis, ut monialium clauſuram, ubi violata fuerit, diligenter reſtituant; ac inobedientes, etiam exemptos, per cenſuras eccleſiaſticas, quacumque appellatione poſtpoſita, compeſcant. *Not.* Hinc patet, graviter peccare moniales, quæ Epiſcopo clauſuram reſtituere conanti contradicunt.

Sexto, præſcribitur ratio eligendi ſuperiores, decerniturque id fieri debere per vota ſecreta; nec ſuppleri poſſe abſentium ſuffragia; nec ad electionem faciendam conſtitui poſſe Provinciales, Abbates, Priores, aut alios quoſcumque titulares. *Not.* Illi decreto non adverſatur praxis, per quam aliqui ex variis monaſteriis, per vota ſecreta electi, mittuntur ad capitulum, ut ſuperiores pro ſe, ac pro abſentibus eligant.

Septimo, jubetur, ne profeſſio in religione, ſive virorum, ſive mulierum fiat, niſi exacto probationis anno, & decimo ſexto ætatis completo. *Not.* Nonnullis viſum fuerat, ad profeſſionem expectandum eſſe annum 25. ſed id a ceteris rejectum eſt propter pericula, quibus puberes in ſæculo exponuntur. Præſcribitur quoque, ut novitii finita probatione aut profiteantur, aut ejiciantur. *Not.* Decreto adverſatur praxis, qua nonnullarum monialium profeſſio ad multum tempus poſt expletum novitiatum differtur, eo quod promiſſa pro dote pecuniæ ſumma, quæ ut plurimum ſine ſimonia nec datur, nec accipitur, patrata non ſit .... Prohibetur pariter, ne quid a novitio ante profeſſionem, excepto victu, & veſtitu, tribuatur. *Not.* Victum & veſtitum a novitiis, quibus ſuppetunt opes, monaſterium poteſt exigere.

Octavo, decernitur, quomodo ex cauſſis deficientium a religione procedendum ſit. *Not.* Poſt quinquennium audiri non debet religioſus, qui contendit irrita eſſe vota, quæ emiſit in profeſſione; nec etiam intra quinquennium, ſi ſub obtentu nullitatis eorumdem votorum, habitum aut monaſterium ſponte dimiſerit.

Nono, vetatur, ne monaſteria, & ea præſertim, quæ ſunt ordinum capita, dentur in commendam. *Not.* Non tulit temporum iniquitas, ut illud diſciplinæ caput in omnibus Catholicis provinciis obtinuerit.

Decreto de regularibus & monialibus Concilium ſubjicit unum ſupra viginti capita de reformatione.

In primum autem caput *notandum eſt* 1. merito Concilium præſcribere, ut Epiſcopi modeſta ſupellectili, ac frugali victu contenti ſint, nempe ratione ſtatus; ac proinde naturali ac divino jure populo fideli tenentur eſſe modeſtiæ, frugalitatis ac aliarum virtutum exemplo. *Notandum eſt* 2. eodem capite merito innovari Canonem Apoſtolicum, quo Epiſcopi prohibentur, ne res Eccleſiaſticas conſanguineis donent, iiſve familiares ſuos augere ſtudeant. Nimirum (ut ait idem Concilium) bona Eccleſiæ Dei ſunt, hoc eſt Deus, non autem homines, eorum eſt Dominus; proinde qui eas a beneficiariis recipiunt, niſi tamen ſint pauperes, ad reſtitutionem tenentur.

In ſecundum reformationis caput, quo præcipitur, ut in proximo Concilio provinciali palam recipiantur, quæ in Tridentino definita ac ſtatuta ſunt; *notandum eſt*, ea quæ ad fidem pertinent, ab omnibus Eccleſiis Catholicis recepta fuiſſe; non autem, quæ

ad reformationem, tum quod nonnulla probatis provinciarum uſibus adverſarentur, tum quod id non permitteret temporum iniquitas, tum denique quod magiſtratus civiles iis contradicerent. Vide quæ de eo argumento §. 3. inferius dicentur.

In caput quartum, quo circa numerum Miſſarum, quibus celebrandis propter nimium earum numerum, aut tenuiorem eleemoſynam, ſatis non ſunt Eccleſiæ, Epiſcopis fit facultas ea ſtatuendi, quæ magis ad Dei honorem & Eccleſiarum utilitatem viderint expedire: *Notandum eſt* 1. decretum non intelligi de Miſſis votivis, quæ in dies a fidelibus petuntur; ſed de fundatis, ſeu de iis, ad quas pecuniæ ſumma per teſtamentum relicta ſit. *Notandum eſt* 2. vi ejuſdem decreti poſſe Epiſcopos idem ſtatuere de Miſſarum fundationibus, quæ poſt Concilium Tridentinum in variis Eccleſiis factæ fuerunt.

In caput ſextum, in quo agitur de viſitatione capitulorum exemptorum, *notandum eſt*, ipſum in omnibus Galliarum provinciis non eſſe in uſu. Idem dicendum eſt de ſeptimo, quoad primam partem, qua tollitur regreſſus ad beneficia; quoad poſteriorem vero, quæ eſt de coadjutoribus, uſum corrigit, qui in multas Eccleſias irrepſerat, quique his etiam temporibus in nonnullis adhuc graſſatur; in iis nimirum aliqui e Canonicis, licet ſanitate fruantur, coadjutores, a quibus adjuventur, ſub certa ſpe futuræ ſucceſſionis eligunt.

In caput decimum octavum, in quo præcipitur, ut Canones adamuſſim ab omnibus, quoad ejus fieri poterit, indiſtincte obſerventur, *notandum eſt* 1. non agit de omnibus, ac ſingulis Conciliorum Canonibus; nonnulli enim quoad externam diſciplinam abrogati ſunt per non uſum, cui per ſuam praxim Eccleſia Catholica tacite conſenſit; ſed agitur de iis Canonibus, quorum executionem his etiam temporibus Eccleſia præſcribit. *Notandum eſt* 2. probari quidem diſpenſationes, ſed eas tantum, quæ ex parte concedentis præſupponunt cauſſæ cognitionem, & ex parte recipientis urgentem cauſſam, juſtamque rationem, & ex parte Eccleſiæ majorem utilitatem.

In caput decimum nonum, quo monomachia pœnis graviſſimis punitur, *notandum eſt* 1. pœnas temporales, quæ duello confligentibus per Canonem infliguntur, intelligi de confligentibus, qui civitatis, caſtri, aut loci dominium ab Eccleſia obtinent; neque enim Canones Eccleſiaſtici aliquam in bona temporalia poteſtatem exercere ſolent. *Notandum eſt* 2. Excommunicationem ipſo facto incurrere dominos temporales, qui locum ad duellum conceſſerint; eos qui pugnam commiſerint; eos etiam qui pugnantium patrini vocantur; eos quoque, qui in cauſſa duelli, tam jure, quam facto conſilium dederint, aut alia quacumque ratione id alicui ſuaſerint; eos deinde, qui pugnantes ſpectaverint. *Notandum eſt* 3. Diſciplinam eo capitulo præſcriptam, ubique fere, ſed in Galliis præſertim, per Synodos provinciales, quæ poſt Tridentinam habitæ ſunt, promulgatam fuiſſe, eique robur maximum additum fuiſſe regis tum Ludovici XIII. tum XIV. edictis.

In caput viceſimum, quo Eccleſiæ & perſonarum eccleſiaſticarum immunitas principibus commendatur, *notandum eſt*, eccleſiaſticæ immunitatis ideam non eſſe omnino eamdem in ſingulis orbis Chriſtiani provinciis. In aliquibus omnes tum civiles, tum eccleſiaſticæ clericorum cauſſæ ad judices eccleſiaſticos ſpectant, in nunnullis eccleſiaſticæ ſolum, in aliis vero etiam mixtæ.

In caput viceſimum primum, quo de [illegible]tur omnia & ſingula, quæ de morum reformatione, atque eccleſiaſtica diſciplina in Concilio ſtatuta ſunt, ita decreta fuiſſe, ut in his ſalva ſemper Sedis Apoſtolicæ auctoritas & ſit, & eſſe intelligatur, *notandum eſt*, ipſum ſic exponi debere, ut Summus Pontifex de Concilii decretis pro loco & tempore, ſervatis ſervandis, aliquando diſpenſare valeat. Nempe, cum Concilium non ſemper ſit congregatum, ac circa diſciplinam ab eo præſcriptam dubia nonnunquam occurrant, ac præterea major Eccleſiæ utilitas interdum poſtulet, ut ea diſciplina ab omnibus ad litteram non obſervetur, par eſt, ut is, qui divino jure primatum habet in Eccleſia, Conciliorum ſtatuta moderetur, interpretetur, ac nonnunquam de eis diſpenſet: *Neceſſaria rerum diſpenſatione conſtringimur* (inquit Gelaſius Papa I. in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ) *& Apoſtolicæ Sedis moderamine convenimur, ſic Canonum paternorum decreta liberare, & retro præſulum, deceſſorumque noſtrorum præcepta metiri, ut quæ præſentium neceſſitas temporum reſtaurandis Eccleſiis relaxanda depoſcit, adhibita conſideratione diligenti, quantum fieri poteſt, temperemus.*

Poſt decretum de reformatione morum, ſacra Synodus aliud de indulgentiis promulgavit, definiitque 1. poteſtatem conferendi indulgentias a Chriſto Eccleſiæ conceſſam fuiſſe: 2. illarum uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe: 3. abuſus, qui in earum uſum per corruptelam irrepſerint, ab Epiſcopis tolli, ac corrigi debere. *Not.* 1. Eæ de indulgentiis definitiones ſunt contra Lutherum, Zuinglium, Calvinum, alioſque elapſi proxime ſæculi ſectarios. *Not.* 2. Indulgentiæ, quas Concilium probat, ejuſdem ſunt naturæ, ac ſpeciei cum iis, quæ antiquorum Conciliorum Canonibus firmatæ ſunt; atque ita cum indulgentiæ antiquorum Conciliorum Canonibus firmatæ, nihil aliud ſint, quam Canonum pœnitentialium relaxatio, & pœnarum iis præſcriptarum, aut imponendarum

vera

vera coram Deo remiſſio, ita nec aliud ſunt hodiernæ. *Not.* 3. hæc ſacræ Synodi verba: *In eis tamen concedendis moderationem, juxta veterem & probatam in Eccleſia conſuetudinem, adhiberi cupit*; probant, in indulgentiarum conceſſione, ac applicatione haberi debere rationem contritionis, ac laborum hominis pœnitentis: neque enim majores noſtri eas largiebantur hominibus lapſis, niſi intenſam contritionem probaſſent pœnitentiæ laboribus, aut ſaltem, niſi proportionatam peccatis pœnam & ſuſcipere, & exequi parati eſſent, quamvis aut præ infirmitate, qua detinebantur, aut propter inſtans mortis periculum, proportionatam ſuis peccatis pœnam actu ſubire non poſſent. *Not.* 4. Quodnam ſit indulgentiarum fundamentum, unde illarum virtus deſumatur, Concilium non aperit quidem in ſuo de indulgentiis decreto; ſed id explicatum ſupponit ſeſſione ſexta, ubi definitum eſt, qualibet hominis merita, quamlibet ſatisfactionem, peti ex Chriſti meritis, ac ſatisfactione; illud vero fundamentum a ſcholaſticis *theſaurus* dicitur, in quo etiam theſauro locum habent ſanctorum merita, ac ſatisfactio non quidem per modum redemptionis, ac ſolutionis, ſed per modum ſuffragii ad impetrandam nobis ſanguinis Chriſti, ac exhibitæ ab eo ſatisfactionis applicationem. Alia quæ ad indulgentiarum argumentum ſpectant, vide fuſe pertractata ad calcem Commentarii Hiſtorici, & Dogmatici de Sacramentis, nec non harum Inſtitutionum Theologicarum tomo 6.

Poſt decretum de indulgentiis actum eſt de delectu ciborum, jejuniis & diebus feſtis, de indice librorum, Catechiſmo, Breviario & Miſſali, de loco oratorum, de recipiendis & obſervandis decretis Concilii, de recitandis in publica ſeſſione decretis Concilii ſub Paulo III. & Julio III. ac tandem de fine Concilii, & de confirmatione petenda a Pio Papa IV. *Not.* Petitioni de petenda a Summo Pontifice confirmatione Concilii, Granatenſis Archiepiſcopus, Pallavicino teſte, contradixit quidem; ſed tamen decretum unanimi Patrum conſenſu promulgatum eſt.

§. III. *Utrum Concilium Tridentinum ſit Concilium œcumenicum.*

Not. Ubi Lutherus a Leone Papa X. damnatus eſt, provocavit ad Generale Concilium. Qui Luthero ſub Proteſtantium nomen adhæſerunt in Germania, nihil frequentius habuerunt in ore, quam œcumenicum Concilium, cujus judicio (inquiebant) & ſeipſos, & fidem ſuam parati erant ſubjicere. Verum, ubi a Paulo Papa III. illud, quod petere fingebant, Concilium indictum eſt Tridenti, varias adverſus ipſum querelas moverunt; nempe contenderunt ipſum non eſſe legitimum, quod a Summo Pontifice convocatum eſſet; quod idem Pontifex Maximus per ſuos legatos ei præeſſet; quod extra Germaniam, ubi quæſtiones de fide, ac reformatione morum cœperant, haberetur; quod ſuarum partium theologis, ac prætenſæ ſuæ reformationis miniſtris ſuffragium deciſivum non concederetur. Iis querelis, aliiſque cauſſis, quas ante ac poſt celebratum Concilium obtenderunt, probarunt manifeſte, (quod eſt palmarium in ſua ſecta principium) ſe non alios, quam ſeipſos agnoſcere fidei judices.

CONCLUSIO. Concilium Tridentinum eſt Concilium legitimum ac œcumenicum.

Probatur. Ad legitimum & œcumenicum Concilium requiritur, ut canonice convocetur; ut debitum habeat præſidem; ut Epiſcopi ex præcipuis orbis partibus in illo ſedeant; ut iidem Epiſcopi ſumma in ferendo ſuffragio libertate fruantur; ut de cauſſis, propter quas indictum eſt, non feratur judicium, niſi poſt diligens ac maturum examen; ut præcipuæ orbis Eccleſiæ illi conſenſum ſuum præbeant: Atqui eæ omnes conditiones in Concilio Tridentino reperiuntur: ergo Concilium Tridentinum eſt Concilium legitimum ac œcumenicum. Minor argumenti propoſitio ſubſequentibus momentis oſtenditur.

Primo, Concilium Tridentinum canonice convocatum eſt, a Summo nimirum Pontifice, ad quem (ut ſuperius oſtenſum eſt) pertinet jus convocandi Concilia generalia, & a quo plurima ex Orientalibus, & omnia quæ in Occidente celebrata ſunt, reipſa convocata fuerunt.

Secundo, habuit quoque debitum præſidem, ſcilicet eumdem Romanum Pontificem, qui omnibus Conciliis Generalibus (excepto tamen Conſtantinopolitano I. quod quidem non fuit œcumenicum, niſi poſt Occidentalium conſenſum) quæ tum in Oriente, tum in Occidente celebrata ſunt, per ſuos legatos præfuit, ac jure (ut agentes de Conciliis in genere demonſtravimus) præeſſe debuit.

Tertio, Concilio Tridentino adfuerunt Epiſcopi ex præcipuis orbis Chriſtiani provinciis, & quidem ingenti numero: nempe decretis ab eo latis ſubſcripſere quatuor Sedis Apoſtolicæ legati præſides, duo alii Cardinales, tres Patriarchæ, vigintiquinque Archiepiſcopi, centum ſexaginta octo Epiſcopi, triginta novem Procuratores Prælatorum abſentium, ſeptem Abbates & totidem Religioſorum Ordinum præpoſiti generales.

Quarto, Epiſcopi in ferendis ſuffragiis ſumma potiti ſunt libertate; quamvis enim legati de præcipuis capitibus definiendis per litteras certiorem facerent Pontificem maximum,

Digitized by Google

mum, ipſeque Pontifex ad eos reſcribens, ſuam de eis mentem aperiret, numquam (ut videre eſt apud Palavicinum lib. 8. cap. 12.) id factum eſt per modum imperii, ſed admonitionis & conſilii, ut ſcilicet complurium judicio perſpecto, Synodus poſſet id ſtatuere, quod optimum eſſet. Præterea, Pontifices maximi nonnunquam Tridentinos Patres monuerunt, ut iis inconſultis, ſive fidei, ſive reformationis capita proſequerentur. *Ne tempus teratis amplius in petendo hinc conſilio* (verba ſunt Cardinalis Borromæi ad legatos, nomine Pii Papæ IV. reſcribentis) *eoque citius vobis expedire liceat id, quod ſupereſt.*

Quinto, de quæſtionibus, ſive fidei, ſive reformationis, nuſquam definitio lata fuit ſine præcedenti maturo examine. Scilicet hæc obſervata eſt agendi ratio. 1. Legati, aut motu proprio, aut ad oratorum preces, aut ad vota patrum, aliquibus theologis committebant, ut controverſias, de quibus agendum erat in ſeſſione, in ordinem redigerent. 2. Eædem quæſtiones in ordinem a ſelectis theologis redactæ, ſubjiciebantur examini ac diſcuſſioni privatæ theologorum congregationis, cui aliquis Epiſcopus præerat, cuique alii omnes Epiſcopi pro libito adeſſe poterant. 3. Quæ in privata illa theologorum congregatione decreta fuerant, referebantur ad congregationem generalem, in qua, omnibus ferme præſentibus Epiſcopis, iterato examine diſcutiebantur. 4. Quæ in congregatione generali decreta fuerant, referebantur ad publicam Concilii ſeſſionem, in qua Epiſcopi, aliique, quibus jus erat ferendi deciſivum ſuffragium, ſuum de rebus propoſitis judicium ferebant, per verbum, *Placet*; ſi tamen nihil in decreto mutandum eſſe cenſerent. Vide Pallavicinum, alioſque ſacri Concilii hiſtoricos.

Sexto, Concilii Tridentini decretis præcipuæ orbis Chriſtiani Eccleſiæ conſenſerunt. Suſcepta ſunt a Catholicis Germaniæ regionibus in Synodo Auguſtana, quæ ab Otthone Cardinale Trukeſio celebrata eſt anno 1567. Suſcepta quoque fuerunt ab Hiſpania, Sicilia, ceteriſque Catholici regis ditionibus, anno 1564. idque per edictum præcipiente Philippo Hiſpaniarum rege. Suſcepta quoque fuerunt a Luſitania, ut patet ex Sebaſtiani regis litteris ad Pium Papam IV. quas refert Pallavicinus hiſt. lib. 24. cap. 9. Suſcepta pariter fuerunt a Polonia in regni Comitiis, quæ anno 1564. habita ſunt. Suſcepta etiam fuerunt a Republica Venetorum, ac (ut refert Moroſinus lib. 8. hiſtoriæ Venetorum) intra Miſſarum ſollemnia, promulgata ſunt.

Septimo. Licet quoad aliqua diſciplinæ capita Eccleſia Gallicana ejuſdem Concilii decreta non promulgaverit; amplexa tamen eſt ea omnia, quæ in eo de fide & moribus definita, ac ſtatuta fuerunt. Id nimirum patet ex Synodo Remenſi, quæ Præſide Carolo Cardinale a Lotharingia anno 1564. celebrata eſt; ex Rothomagenſi, quæ habita eſt anno 1581. Præſide Carolo Cardinale Borbonio; ex Burdigalenſi anno 1583. ex Turonenſi an. 1583. ex Bituricenſi an. 1584. ex Aquenſi an. 1585. ex Toloſana an. 1590. ex Avenionenſi an. 1594.

Octavo. Clerus Gallicanus ad generalia Comitia coactus, frequenter a Chriſtianiſſimis regibus poſtulavit, ut ſibi liceret Concilium Tridentinum promulgare, non tantum quoad fidem, ut jam ubique promulgatum fuerat, ſed etiam quoad ea diſciplinæ capita, quæ regni juribus & conſuetudinibus, ex veterum Canonum præſcripto ſervari ſolent, non controverſantur. Libellum ſupplicem Henrico III. in eum finem oblatum videre eſt in Comitiis Bleſenſibus. Iteratas de eodem argumento preces legere eſt in actis Conventus, qui anno 1579. Meloduni celebratus eſt; in actis Conventuum Pariſienſium, an. 1585. 1586. & 1596. Eæ, pluresque aliæ Cleri Gallicani ſupplicationes de verbo ad verbum deſcriptæ reperiuntur tom. 1. Commentariorum Cleri Gallicani.

Objicies 1. Papa præeſſe non poterat Concilio in cauſſa Proteſtantium celebrato, cum ipſe pars eſſet, in quam iidem Proteſtantes movebant litem: 2. Concilium in cauſſa, de qua agitur, celebrari debuiſſet in Germania; par nimirum erat, ut negotio finis imponeretur, ubi inceperat: 3. Lutherani, Calviniſtæ inauditi damnati ſunt, quod eidem omnia jura vetant: 4. In Concilio Tridentino multa ſunt, quæ regnorum, ac in primis Imperii Gallicani juribus adverſantur: 5. Licet Clerus Gallicanus ſæpius petierit Concilii Tridentini promulgationem, nuſquam tamen a regibus Chriſtianiſſimis eam obtinere potuit. Ergo Concilium Tridentinum non eſt Concilium legitimum ac œcumenicum.

Reſp. ad 1. Papam per ſuos legatos adfuiſſe Concilio tanquam judicem, non autem tanquam partem, in quam Proteſtantes (ut ajebant) litem moverent; nec is, cui divino jure conceſſa eſt poteſtas ferendi judicium de fidei controverſiis, jure excidit ſuo, quod ii, in quos protulit condemnationis ſententiam (ut revera Leo X. adverſus Lutheranos tulerat), eum tanquam fidei perduellem auſi fuerint accuſare; nam alioquin, nec Cyrillus de Neſtorio, nec Leo I. de Eutyche, nec Agatho de Monothelitis, judicium ferre potuiſſent.

Reſp. ad 2. lites, quæ de perſonis ſunt, ut plurimum quidem, juxta Canonum normam, dirimi debere in locis, ubi cœptæ ſunt; nec enim teſtes, ex quorum teſtimonio res facti pendent, facile in loca dubia ad-

veniant

vocari poſſunt. Sed idem ferri non debet judicium de cauſſis fidei; cum enim ad omnes ſpectent, ubique poſſunt examinari ac definiri. Confirmatur ex eo, quod hæreſis Ariana Nicææ in Bithynia damnata ſit, quamvis in Ægypto ab Ario cœpta fuiſſet. Neſtoriana lues, quæ Conſtantinopoli primum prodiit, Epheſi proſcripta fuit; & ita in pluribus aliis actum fuiſſe, præteritis experimentis docemur.

Reſp. ad 3. Lutheranos, Calviniſtas, alioſque ſectarios, ſæpius ad Concilium vocatos fuiſſe, oblatis etiam (ut loquuntur) ſalvis conductibus. Præterea diſcrimen eſt inter cauſſas de perſonis, & cauſſas de dogmatibus. Cauſsæ, quæ ad perſonas ſpectant, quantum fieri poteſt, dirimi non debent, niſi prius perſonæ auditæ fuerint; ac proinde nec ordinarie extra locum, in quo facta per teſtes probari poſſunt: e contra cauſsæ, quæ ſunt de dogmatibus, examinari ac definiri poſſunt extra locum, in quo primum ortæ ſunt, immo & inauditis partibus. Ratio eſt, quia dogmata (ut ſupponitur) produntur auctorum ſcriptis; ſcripta vero diſcuti, ac examinari poſſunt ſecundum ſenſum obvium, ſeu, quem termini præſeferunt, etiamſi illorum auctores non audiantur; neque enim ſenſus obvius alicujus ſcripti pendet ex ſenſu, quem auctor contra ordinariam verborum ſignificationem, aut contra naturalem ſententiarum connexionem poteſt interius effingere.

Reſp. ad 4. equidem in diſciplina, quam Concilium Tridentinum præſcripſit, nonnihil reperiri, quod probatis aliquorum regnorum uſibus adverſatur; ſed id nihil officit fidei aut morum cauſsæ; unde licet ea diſciplinæ capita ſingulæ orbis Catholici provinciæ non admiſerint, nulla eſt, quæ fidei aut morum decretis non ſubſcripſerit.

Reſp. ad 5. Clerum Gallicanum non abſolute, ſed conditionate tantum, ſeu ſalvis regni juribus, & Eccleſiarum immunitatibus, petiiſſe a regibus Chriſtianiſſimis promulgationem diſciplinæ, quæ in Concilio Tridentino ſancita eſt: *Comme auſſi n'entendons prejudicier par cette publication aux immunitès & franchiſes de l'Egliſe Gallicane* (verba ſunt Claudii de Angennes Epiſcopi & Comitis Noviodunenſis, apud regem Chriſtianiſſimum oratoris Cleri Pariſiis ad comitia congregati, die 14. Octobris ann. 1595.) *les quelles nous promettons & aſſurens, que le ſaint Pere en ayant etè ſuppliè, ſera bien content maintenir & conſerver: ces reſervations ayant etè faites ja par deux fois a la publication de ce Concile, a ſçavoir aux Etats de Blois, & par l'aſſemblèe du Clerge tenue a Melun, nous penſons ne nous en devoir departir.* Quænam autem ſint ea regni jura, quænam immunitates, non eſt hic aperiendi locus; ſed de iis vide Febretium *de Abuſu*, Bochellum lib. 5. Decretorum Eccleſiæ Gallicanæ, pag. 916. editionis Pariſienſis ann. 1609. Cur vero reges Chriſtianiſſimi votis Cleri, licet (ut obſervavimus) conditionatis, non annuerint, noſtrum non eſt definire.

Objicies iterum. Prioribus Concilii ſeſſionibus pauci adfuerunt præſules. Seſſioni quartæ, in qua de libris Canonicis, & de traditionibus actum eſt, præter Cardinales legatos adfuerunt tantum novem Archiepiſcopi, & Epiſcopi quadraginta duo; ergo, in iis ſaltem ſeſſionibus, Concilium Tridentinum non fuit Concilium œcumenicum; neque enim dici poteſt, in exiguo illo Epiſcoporum, non aliorum fere quam Italorum, numero, univerſam Eccleſiam repræſentari.

Reſp. prætermiſſa reſponſione, qua (ut jam ſuperius obſervatum eſt,) aſseritur, omnes orbis Catholici Epiſcopos canonice ad Concilium Tridentinum vocatos fuiſse, dicendum eſse ingentem numerum Epiſcoporum, qui poſtremis ſeſſionibus adfuerunt, ſuo judicio priores ſeſſiones comprobaſse; nempe hæc leguntur in ultima Concilii ſeſſione, cap. VI. continuationis ſeſſionis 25. *Quoniam diverſis temporibus, tam ſub felicis recordationis Paulo III. quam Julio III. multa in hoc ſacro Concilio quoad dogmata, ac morum reformationem ſtatuta & definita ſunt, vult ſancta Synodus, ut illa nunc recitentur, & legantur.*

QUÆSTIO IV.

De Eccleſia.

Not. Initio diſsertationis quartæ, in qua verſamur, obſervandum eſt, Eccleſiæ Catholicæ conſenſum, judicium, auctoritatem, eſse locum theologicum ex quo pro confirmanda fide & regulandis moribus argumenta deſumi poſsunt. Verum id fruſtra (quod tamen nobis in hac quæſtione propoſitum eſt) aſsereretur, niſi intelligeretur, quid intelligatur nomine Eccleſiæ Catholicæ, quænam ſit illius eſsentia, quibus membris conſtet, quibus notis cognoſcatur, quas habeat proprietates. Igitur, ut loci theologici, de quo hic agitur, vis ac firmitas ſtabiliantur, operæ prætium eſt, ut ea quinque capitibus accurate hic a nobis exponantur.

CAPUT I.

De nomine Eccleſiæ.

CONCL. Eccleſiæ nomen tribus modis ſumi poteſt. Probatur enumeratione. Sumi poteſt 1. pro loco materiali, in quo homines congregati ſolent, de quo dicitur: *Domus*

Domus mea domus orationis vocabitur. Sumitur 2. pro aliqua locali fidelium congregatione: *Primum quidem* (ait Paulus 1. ad Cor. 11.) *convenientibus vobis in Eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo .... Aut Eccleſiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent?* Sumitur 3. pro fidelium cœtu ac ſocietate, abſtrahendo a locis, in quibus ejuſdem ſocietas reperitur. De Eccleſia in eo ſenſu ſumpta intelligi debent hæc Apoſtoli ad Galatas ſcribentis verba: *Perſequebar Eccleſiam Dei, & expugnabam illam.* Ad Eccleſiam in eo tertio ſenſu ſumptam referuntur omnia, quæ in hac quarta quæſtione dicentur.

Quæres, cur fidelium cœtus in antiqua lege vocaretur *Synagoga*, in nova vero *Eccleſia* dicatur.

Reſp. Synagogam dici a congregatione; Eccleſiam e contra ab evocatione. Judæi, quod carnales eſsent, pecorum more congregari dicebantur; Chriſtiani vero, quod ſint ſpirituales, more creaturarum ratione præditarum evocari debent. Auguſtinus illud diſcrimen advertit in epiſtolam ad Romanos, ubi ſic loquitur: *Eccleſia ex vocatione appellata; Synagoga vero ex congregatione. Convocari enim hominibus magis congruit, congregari autem magis de pecoribus dici ſolet: unde greges proprie pecorum dici ſolent. Quamvis ergo, pleriſque Scripturarum locis, ipſa Eccleſia grex Dei, & ovile Dei, & pecus Dei vocetur; tamen cum in comparatione homines pecora dicuntur, ad vitam æternam pertinet, & apparet, hujuſmodi homines non eſſe ſempiternæ veritatis, ſed temporalium promiſſionum tamquam terreno pabulo eſſe contentas. Paulus ergo vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Evangelium Dei, unde, niſi ex grege Synagogæ?*

CAPUT II.

De Eſſentia Eccleſiæ.

Not. Eſſentia Eccleſiæ convenire debet Eccleſiæ tum militanti in terris, tum triumphanti in cælis, tum patienti in purgatorio; revera enim ſive fideles, qui militant in terris, ſive beati, qui in cælis triumphant, ſive animæ, quæ patiuntur in purgatorio, ad Eccleſiam pertinent.

CONCLUSIO. Eccleſiæ eſsentia hac definitione continetur; Cœtus ſanctorum ſub uno capite Chriſto Deo ſervientium.

Probatur. Allata definitio continet genus & differentiam Eccleſiæ in communi ſumptæ: ergo debet admitti. Probatur ant. *Primo*, prout Eccleſia dicitur *Cœtus*, convenit cum qualibet congregatione, ſive ex infidelibus, ſive ex hæreticis conſtet.

Secundo, prout dicitur *Cœtus Sanctorum*, ab ea excluduntur, tum infideles, tum aperti hæretici; quippe iis ne externa quidem ſanctitas convenit.

Tertio, eadem verba, *Cœtus ſanctorum*, complectuntur eos omnes, qui habent aliquam ſanctitatem, ſive interna ſit, ſive externa tantum. Interna & quidem perfecta beati in cælis fruuntur, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos 12. *Acceſſiſtis ad Sion montem & civitatem Dei viventis, Jeruſalem cæleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cælis, & judicem omnium Deum, & ſpiritus juſtorum perfectorum.* Internam ſanctitatem, ſed imperfectam, habent omnes juſti, qui adhuc militant in terris: *Chriſtus* (ait Paulus ad Epheſ. 5.) *dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Solam vero externam ſanctitatem habent ii omnes, qui gratia ſanctificante deſtituti, exterius fidem profitentur. *Habentes quidem* (inquit Paulus 2. ad Timoth. 3. *ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Impii propter eam ſanctitatem externam, ſub eorum etiam nomine continentur, ad quos hæc ſcribit Petrus 1. epiſt. cap. 2. *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus adquiſitionis, qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei.* Nempe Petrus ſcribebat non tantum ad juſtos, ſed etiam ad omnes, qui baptizati, fidem Chriſtianam exterius profitebantur.

Quarto, hæc verba: *Sub uno capite Criſto*, continent diſcrimen eſsentiale, quod inter Eccleſiam & Synagogam reperitur: iſta enim expectat Chriſtum venturum, illa e contra advenìſse credit, eumque agnoſcit pro capite: *Et ipſum* (ait Apoſtolus ad Epheſ. 1.) *dedit caput ſupra omnem Eccleſiam.* Capite 5. *Quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ.* Ibidem, *Sicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus.* Eodem ſpectant multa alia Scripturæ loca.

Quinto, hæc verba: *Deo ſervientem*, denotant Eccleſiæ finem, qui quidem alius non eſt, quam ut creaturæ Deo ſerviant, aut perfecte, ut fit in cælo, aut ſaltem imperfecte, ut fit in terris. Inde vero ſequitur, ut Eccleſia ex omni gente ac populo coaleſcat; nulla nimirum eſt gens, quæ Deo ſervire non poſſit; nec curat Eccleſia de populorum, aut genere, aut moribus, aut legibus, quibus iidem populi non impediuntur, ne Deo ſerviant; *Cum cæleſtis civitas* (hoc eſt Eccleſia Chriſtiana) *unum Deum colendum noſſet* (inquit Auguſtinus lib. 19. de Civit. Dei cap. 17.) *eique tantummodo ſerviendum ſervitute illa, quæ Græce latria dicitur, factum eſt, ut religionis leges cum terrena civitate* (hoc eſt, cupiditati ſerviente) *communes non*

poſſet

poſſet habere. Hac igitur cæleſtis civitas, dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit civitatem, non curans quidquid in legibus, moribus, inſtitutiſque diverſum eſt, quibus pax terrena conquiritur, vel tenetur, nihil eorum reſcidens, vel deſtruens, immo etiam ſervans, ac ſequens, ſi religionem, qua unus, ſummus, ac verus Deus colendus docetur, non impedit.

CAPUT III.

De membris Eccleſiæ.

Not. 1. Circa difficultatem, de qua agitur, varie opinati ſunt hæretici. VVicleffus cenſuit, Eccleſiam eſſe cœtum eorum tantum, qui ad cæleſte regnum prædeſtinati ſunt; id patet ex ſeſſione 15. Concilii Conſtantienſis.

Not. 2. Donatiſtæ docuerunt, eam conſtare quidem ex pluribus reprobis, ſed qui nunquam fidem, vel facto, vel verbo, negaverint; ita enim aſſerere videtur Auguſtinus lib. 3. contra Parmenianum cap. 2. In eumdem errorem Novatiani antea abierant, ut videre eſt apud Cyprianum lib. 4. epiſt. 2. ad Epiphanium, ubi refert hæreſim Catharorum; quamvis enim non abſolverent gravium criminum reos, eos tamen ex ſuo cœtu non eliminabant.

Not. 3. Lutherani, qui Auguſtanæ confeſſioni ſubſcripſerunt, aſſeruerunt, ſolos juſtos ad veram Eccleſiam pertinere; malos vero, qui fidem exterius profitentur, ad externam quamdam ſocietatem, quæ non re, ſed nomine tantum, ſit Eccleſia.

Not. 4. Calvinus Lutheranis adhæſit, ſeu voluit, ſolos juſtos ad veram Eccleſiam pertinere. Verum cum in illius ſententia nulli ſint vere juſti, niſi qui ad æterna felicitatem prædeſtinati ſunt, (ut ex illius principiis colligunt theologi agentes de juſtificatione) ſequitur, in ejus ſyſtemate, veram Eccleſiam (ut antea VVicleffus docuerat) ex ſolis prædeſtinatis conſtare.

Not. 5. Ab ea Calvini doctrina non recedunt hodierni Calviniſtæ, qui contendunt, hæreticos, ſchiſmaticos, apoſtatas, modo credant fundamentales (ut loquuntur) Chriſtianæ religionis articulos, eſſe veræ Eccleſiæ membra: nempe contendunt, hæreſibus, ſchiſmatibus, apoſtaſia, quibus fidei fundamenta non ſubvertuntur, nec caritatem, nec juſtitiam amitti.

Not. 6. Catholicorum doctrina iis omnibus ſectatiorum erroribus plane oppoſita eſt. Scilicet Catholici docent, Eccleſiam adæquate ſumptam, hoc eſt, prout eſt quoddam totum, quod conſtat ex anima & corpore, complecti non tantum ad vitam æternam prædeſtinatos, ſed etiam plures reprobos; non tantum juſtos, ſed etiam plures impios: modo tamen, tum illi reprobi, tum illi impii fidem ſub legitimis paſtoribus exterius profiteantur. Ut autem cum methodo Catholicorum fides explicetur, neceſſe eſt, ut hocce caput in plures articulos dividamus.

ARTICULUS I.

Utrum ſoli prædeſtinati ſint Eccleſiæ membra.

CONCLUSIO. Soli prædeſtinati non ſunt Eccleſiæ membra.

Probatur. Reprobi, qui ſub legitimis paſtoribus fidem exterius profitentur, ſunt veræ Eccleſiæ membra: ergo ſoli prædeſtinati non ſunt Eccleſiæ membra. Antecedens, in quod vertitur difficultatis cardo, ſubſequentibus momentis oſtenditur.

Primo, Area, de qua hæc habentur Matth. 3. *Permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili*, eſt vera Chriſti Eccleſia: atqui in illa area non ſolum eſt triticum, hoc eſt, qui tritico deſignantur, prædeſtinati nimirum, quos Chriſtus in horreum ſuum, id eſt, cælum congregabit; ſed prætera ſunt paleæ, ſeu reprobi, quos Chriſtus igne inextinguibili damnabit.

Secundo, Convivium, cujus Evangelium meminit Matthæi 22. adumbrat veram Dei Eccleſiam: atqui in illo convivio non ſolum ſunt prædeſtinati, ſed etiam reprobi; quippe nonnulli ex iis ſupremi judicis juſſu in tenebras exteriores projiciendi ſunt cum homine, qui non habebat veſtem nuptialem.

Tertio, Decem virgines, de quibus Chriſtus ipſe loquitur Matthæi 25. ſunt Eccleſiæ figura: atqui inter illas virgines nonnullæ fuerunt reprobæ, fatuæ nimirum, quæ cum ſponſo non intraverunt ad nuptias, quæque hiſce ſponſi verbis rejectæ ſunt: *Amen dico vobis, neſcio vos.*

Quarto, Graviſſima ſequuntur abſurda ex ſententia, quæ aſſerit, ſolos prædeſtinatos ad veram Chriſti Eccleſiam pertinere. Sequitur nimirum 1. nec infantes baptizatos, qui non ſunt ex prædeſtinatorum numero, nec adultos, qui nondum per aliquod peccatum mortale exciderunt ex juſtitia, eſſe Eccleſiæ membra. E contra fatendum erit, plures idololatras, qui nihil unquam audierunt de Chriſto, plures Judæos, qui cum Saulo Eccleſiam Dei perſequuntur, eſſe vere Eccleſiæ membra; ſcilicet plurimi, tum ex idololatris, tum ex Judæis, licet nondum credant, ſunt e prædeſtinatorum numero. 2. Eccleſia in eo ſyſtemate erit omnino inviſibilis; oves non poterunt cognoſcere legitimos ſuos paſtores, nec viciſſim paſtores ſuas oves: neque enim oves ſcire poſſunt, quinam ex iis, qui externo paſtoratu funguntur, ſint e prædeſtinatorum

Digitized by Google

natorum numero; nec viciſſim paſtores, quænam ex ovibus, a quibus audiuntur, ad eum numerum pertineant. 3. Infideles nonniſi temerario nomen Eccleſiæ dare poterunt; quippe, quod nullis omnino ſignis cognoſcere poterunt, quænam & ubi ſit vera Eccleſia; neque enim aliquibus indiciis detegere poterunt, quinam & ubi ſint illi homines prædeſtinati, qui ſoli (ut adverſariis placet) vera ſunt Eccefiæ membra.

Objicies 1. Vera Chriſti Eccleſia adumbratur horto concluſo, fonte ſignato, puteo aquæ viventis, de quibus Scriptura loquitur Canticorum cap. 4. Atqui in illo horto, fonte, puteo ſoli prædeſtinati reperiuntur; ergo ſoli prædeſtinati pertinent ad veram Chriſti Eccleſiam. Minor propoſitio oſtenditur auctoritate Auguſtini, qui l. 5. de Baptiſmo, cap. 26. locum illum de ſolis prædeſtinatis exponit: *Numerus ergo ille juſtorum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti, de quibus dictum eſt: Novit Dominus, qui ſunt ejus; ipſe eſt hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ vivæ.* Inde vero Sanctus Doctor concludit, multos ad veram Chriſti Eccleſiam pertinere, qui in hæreſibus, immo & in idololatria turpiter vivunt: *Sunt quidam ex eo numero, qui adhuc nequiter vivant, aut etiam in hæreſibus, vel in gentilium ſuperſtitionibus jaceant; & tamen etiam illic novit Dominus, qui ſunt ejus.* Idem S. Pater lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 32. aſſerit, eos, qui non ſunt prædeſtinati, non eſſe ex vero, ſed tantum ex ſimulato corpore Chriſti: *Secunda* (inquit agens de Tichonii regulis) *eſt de Domini corpore bipartito; quod quidem non ita debuit appellari. Non enim revera Domini corpus eſt, quod cum illo non erit in æternum. Sed dicendum fuit, de Domini corpore vero, atque permixto, aut vero, atque ſimulato, vel quid aliud, quia non ſolum in æternum, verum etiam nunc hypocritæ, non cum illo eſſe dicendi ſunt, quamvis in ejus eſſe videantur Eccleſia.* Ergo ex Auguſtino, Eccleſia conſtat ex ſolis prædeſtinatis.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. conc. ant. diſt. conſeq. Ergo, ex Auguſtino, Eccleſia quantum ad eſſe finale conſtat ex ſolis prædeſtinatis, conc. conſeq. quantum ad eſſe formale, aut quantum ad eſſe materiale, neg. conſeq. Eſſe finale Eccleſiæ eſt ſtatus patriæ, in quo haud dubie ſoli prædeſtinati reperiuntur. Eſſe formale eſt ſtatus viæ, ſed cum caritate conjunctus; nempe caritas eſt forma, ſeu anima Eccleſiæ. Eſſe materiale, eſt idem viæ ſtatus, ſed deſtitutus caritate: in iſto ſunt iniqui omnes, licet ſint ex prædeſtinatorum numero. Auguſtinus locis in argumento relatis Eccleſiam ſumit in priore ex iis tribus ſenſibus, non autem in poſterioribus; indeque concludit, nimis probare argumentum, quod ex laudato Canticorum textu Cyprianus ſumpſerat pro nullitate baptiſmatis extra Eccleſiam dati. Textus ille (ratiocinatio eſt Auguſtini) intelligitur de prædeſtinatis: ergo ſi favet Cypriano, probaret, baptiſmum a non prædeſtinatis datum, irritum eſſe; quod tamen negabat ipſe Cyprianus: *Hoc intelligere non audeo* (inquit Auguſtinus) *in avaris & fraudatoribus, & raptoribus, & feneratoribus, & ebrioſis, & invidis, quos tamen cum juſtis baptiſmum habuiſſe communem, cum quibus communem non habebant utique caritatem, ex ipſius Cypriani litteris, ſicut ſæpe commemoravi, uberius diſcimus & docemur.*

Confirmatur reſponſio. Auguſtinus ibidem aſſerit, non hortum ſimpliciter, ſed hortum concluſum eſſe illam Eccleſiam, de qua ipſe laudato loco loquitur: illum autem hortum concluſum dicit eſſe, quaſi lilium inter ſpinas: ergo quemadmodum ſpinæ, licet non ſint in lilio, ſunt tamen in horto; ita reprobi, qui fidem exterius profitentur, ſunt in Eccleſia, quam ille hortus adumbrat, quamvis non ſint in lilio, hoc eſt, e numero prædeſtinatorum: *Non dicat mihi aliquis* (inquit S. Doctor) *quomodo irrepſerint in hortum concluſum, & fontem ſignatum, quos ſæculo ſolis verbis, & non factis renunciaſſe, Cyprianus, & tamen intus fuiſſe, teſtatur? An iſtæ ſunt ſpinæ, in quarum medio eſt ille* (Eccleſia prædeſtinata) *ſicut lilium, quod in eodem Cantico dicitur?*

Objicies 2. Arca Noe adumbravit veram Chriſti Eccleſiam, ut docet Auguſtinus lib. 5. de baptiſmo cap. 18. Ergo quemadmodum in arca Noe non fuerunt, niſi ii, qui a diluvio ſalvi facti ſunt; ita non ſunt in Eccleſia, niſi ii, qui ſalutem conſequi debent; ii vero ſunt ſoli prædeſtinati: ergo.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. In hoc nimirum valet Eccleſiæ cum arca Noe comparatio, quod quemadmodum nullus a diluvio ſalvatus eſt, niſi per arcam; ita nullus ſalutem conſecuturus eſt, niſi per Eccleſiam, hoc eſt, qui in Eccleſiæ ſinu Sacramenta non receperit: *Sicut ergo* (inquit Auguſtinus ſolvens argumentum Cypriani petitum ex Eccleſiæ cum arca comparatione) *non alia, ſed eadem aqua, & in arca poſitos ſalvos fecit, & extra arcam poſitos interemit; ſic non alio, ſed eodem baptiſmo, & boni Catholici ſalvi fiunt, & mali Catholici, vel hæretici pereunt.*

Objicies 3. Ii tantum ſunt in Eccleſia, qui ſunt filii Dei: Atqui ſoli prædeſtinati ſunt filii Dei: *Ex nobis exierunt*, (verba ſunt primæ Joannis cap. 2.) *ſed non erant ex nobis; nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum.*

Reſp. 1. neg. maj. Ratio eſt, quia (ut dicetur inferius) graviſſimi quidam peccato-

Digitized by Google

res vere ſunt in Eccleſia ſumpta ſecundum ſuum eſſe materiale, quamvis non ſint filii Dei, hoc eſt, quamvis caritate ſint deſtituti. Reſp. 2. neg. min. Ratio eſt, quia in laudato ex Joanne loco loquuntur, non qui juſti ſunt ſimpliciter, ſed qui præterea ſunt prædeſtinati; unde ii, qui non perſeverant, non ſunt filii Dei ſecundum eſſe finale; ſed ſunt ſecundum formale, eo quod habeant formam divinæ filiationis, quæ eſt caritas, ſeu gratia ſanctificans.

ARTICULUS II.

Utrum ſoli baptizati ſint in Eccleſia.

Not. 1. Certum eſt, infideles, qui non ſunt baptizati ad Eccleſiam non pertinere; nam Paulus 1. Corinth. 5. aperte teſtatur, eos non intus, ſed extra Eccleſiam eſſe: *Quid enim mihi* (inquit) *de iis, qui foris ſunt, judicare?*

Not. 2. Dubitarunt nonnulli, an Catechumeni ad Eccleſiam pertineant. Illud vero dubium nitebatur Eccleſiæ praxi, quæ pro Catechumenis mortuis ſine baptiſmate actu recepto, quondam offerebat Miſſæ ſacrificium.

CONCLUSIO. Catechumeni non ſunt actu in Eccleſia.

Probatur 1. ex Scriptura. Actorum 2. hæc habentur: *Qui ergo receperunt verborum, baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.* Ea autem verba, *Appoſitæ ſunt*, ſignificant ingreſſum in Eccleſiam: ergo illi homines, antequam baptizarentur, licet jam crederent, nondum erant in Eccleſia.

Probatur 2. ex Patribus. Catechumeni nuſquam a Patribus fidelium nomine vocati ſunt; immo ſemper ab eis diſtincti fuere. Tertullianus libro de Præſcript. hæreticis vertit crimini, quod Cathechumenos a fidelibus non diſtinguerent. Chryſoſtomus hom. 24. in Joannnem, docet, Catechumenum nihil habere cum fidelibus commune.

Probatur 3. ratione Theologica. Eccleſia, ex dictis ſuperius, eſt cœtus fidelium ſub legitimis paſtoribus, & eorumdem ſacramentorum communione, ſub capite Chriſto, Deo ſervientium. Atqui id Catechumenis non convenit, tum quod (ut dictum eſt) Catechumeni non ſint fideles, tum quod Sacramentorum communione cum Eccleſiæ membris colligati non ſint.

Objicies. Illi ſunt actu in Eccleſia, qui ſalutem conſequuntur; neque enim quiſquam poteſt extra Eccleſiam ſalvari: Atqui catechumeni ſalvantur, quippe pro iis offertur ſacrificium, quamvis baptiſmum actu non ſuſceperint.

Reſp. neg. maj. Nam ut quis ſalutem conſequatur, non requiritur abſolute, ut actu ſit in Eccleſia; ſed ſatis eſt, ut ſit in ea per ſincerum cordis deſiderium, nec per eum ſtet, quin in eam actu per baptiſmum ingrediatur.

Inſtabis. Illi ſunt actu in Eccleſia, qui habent Eccleſiæ formam, ſeu animam, hoc eſt, caritatem: Atqui Catechumeni habent caritatem, cum, licet non ſint baptizati, ſalvari poſſint.

Reſp. neg. maj. Scilicet ſatis non eſt informari anima Eccleſiæ, ut quis ſit in ejus ſinu; ſed præterea neceſſe eſt, ut ſit in ejus corpore, hoc eſt, ut per viſibilem eorumdem Sacramentorum communionem cum fidelium ſocietate conjunctus ſit.

ARTICULUS III.

Utrum vera Eccleſia ex ſolis juſtis conſtet.

Not. 1. Affirmativam ſententiam propugnant quidam heterodoxi recentiores, ut patet ex hujuſce articuli paragrapho primo. Negativam e contra defendunt catholici; quippe contendunt peccatores omnes, ſive ſint occulti, ſive publici, eſſe in Eccleſia, donec ab ea, aut per excommunicationem ejiciantur, vel ipſi ab ea voluntarie per ſchiſma, aut hæreſim, aut apoſtaſiam diſcedant.

Not. 2. Aliqui poſſunt voluntarie ab Eccleſia diſcedere, vel interius tantum, ita ut propter motivum temporale fidem, quam corde abnegarunt, exterius profiteantur; vel interius ſimul & exterius, ita ut nec corde, nec opere ſeſe fideles exhibeant.

Not. 3. Eccleſia duobus modis conſiderari poteſt, vel ſecundum eſſe formale, ſeu animam, quæ eſt caritas; vel ſecundum eſſe materiale, ſeu corpus, quod eſt fidei profeſſio conjuncta cum eorumdem Sacramentorum communione. His præmiſſis, difficultas, de qua agitur, triplici concluſione ſolvenda eſt.

CONCLUSIO 1. Soli juſti ſunt in Eccleſia tum ſecundum eſſe formale, tum ſecundum eſſe matieriale ſumpta.

Probatur. Soli juſti habent Eccleſiæ formam, ſeu informantur illius anima, quæ non aliud eſt, quam caritas; Præterea cum ceteris fidelibus conjunguntur per viſibilem ſub legitimis paſtoribus Sacramentorum participationem.

CONCLUSIO 2. Non ſoli juſti, ſed graviſſimi etiam peccatores, ſive ſint occulti, ſive ſint publici, ſunt in Eccleſia ſecundum eſſe materiale ſumpta, ſi fidem exterius non negaverint.

Probatur 1. Eccleſia ſumpta ſecundum eſſe materiale, eſt ſocietas hominum, qui ſub legitimis paſtoribus Chriſti fidem profitentur, & eorumdem Sacramentorum participatione inter ſe colligantur. Atqui peccatoribus,

bus, de quibus agitur, id convenit: ergo ſunt in Eccleſia quoad eſſe materiale, ſeu ſecundum viſibile ſuum corpus, ſumpta.

Probatur 2. Illi ſunt in Eccleſia, qui poſſunt ejici ex Eccleſia: atqui peccatores, de quibus agitur in concluſione, poſſunt ejici ex Eccleſia. Et quidem *primo*, ejici poſſunt, qui correpti ab Eccleſia, eam audire noluerint: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, corripe eum, &c. Si eos non audierit, dic Eccleſiæ: ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus, & publicanus*; verba ſunt Chriſti apud Matthæum cap. 18. *Secundo*, re ipſa inceſtuoſus Corinthius ex Eccleſia propter nefandum ſuum crimen ejectus eſt ab Apoſtolo: *Auditur* (inquit 1. ad Corinth. 5.) *inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrum*, hoc eſt de Eccleſia, *qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, tradere hujuſmodi ſathanæ in interitum carnis.*

Probatur 3. Conſtans fuit ſemper Eccleſiæ traditio, peccatores, de quibus agitur, eſſe in Eccleſia.

Tertullianus, Cyprianus, aliique omnes, qui datum ab hæreticis baptiſma cenſuerunt irritum eſſe, conſtanter ſuppoſuerunt valere datum a peccatoribus, de quibus eſt quæſtio. Hanc enim protulerunt diſcriminis rationem, quod hæretici non ſint in Eccleſia, e contra in ea revera ſint adulteri, homicidæ, aliique peccatores, de quibus agitur in concluſione.

Auguſtinus & alii Epiſcopi Catholici in collatione, quam Carthagine cum Donatiſtis habuerunt, hæc tria probare conati ſunt. *Primum*, Cæcilianum a Traditore (ut Donatiſtæ contendebant) ordinatum non fuiſſe. *Secundum*, quod licet id ſupponeretur, non ſequeretur tamen periiſſe Eccleſiam, quæ cum Cæciliano communicaverat. *Tertium*, ideo autem non periiſſe, quod Eccleſia, quæ militat in terris, non ex juſtis tantum, ſed etiam ex iniquis conſtet. Idque etiam confeſſi ſunt 296. Epiſcopi Donatiſtæ, ut hiſce verbis docet Auguſtinus Breviculo collationis diei tertiæ: *Cum ad Evangelicam ſimilitudinem veniſſent, quam Catholici in mandato ſuo poſuerant de retibus in mare miſſis, quibus congregari dixit Dominus omnia genera piſcium, & bonos a malis in litore, hoc eſt, in fine ſæculi ſeparari; etiam ipſi faſſi ſunt in Eccleſia eſſe permixtos ſaltem occultos malos.* Idem S. Doctor late illud argumentum proſequitur libro de unitate Eccleſiæ cap. 14. *Innumerabilia* (inquit) *teſtimonia de mixtione malorum cum bonis in eadem communione Sacramenti.... In Canticis Canticorum, quod de Eccleſia ſancta dictum omnis Chriſtianus agnoſcit. Sicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiarum. Unde appellat ſpinas, niſi propter malignitatem morum? & eaſdem unde filias, niſi propter communionem?* Ejuſdem libri cap. ult. idem hiſce verbis docet: *Tunc quiſque infructuoſus, & nondum a radice præciſus eſt, cum mala cupiditate agit quidem illa opera, de quibus dictum eſt: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.*

Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos ait, quod ſicut in arca Noe fuerunt pardus, hœdi, lupi & agni; ita & hic, hoc eſt in Eccleſia, cujus, ex ipſo Hieronymo, arca Noe fuit typus, juſti & peccatores reperiuntur.

Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 45. aſſerit, de fide eſſe, quod mali cum bonis in Chriſti Eccleſiam permiſceantur. Idem pluribus argumentis demonſtrat Gregorius Magnus homil. 38. in Evangelia.

CONCLUSIO 3. Occulti infideles, hoc eſt, qui interius contradicunt fidei articulis, ſi baptizati ſint, & in externa cum fidelibus communione ſub legitimis paſtoribus permaneant, ſunt in Eccleſia.

Probatur. Ii ſunt in Eccleſia, qui juriſdictionem habent in Eccleſiam; neque enim probabile eſt, qui eſt extra Eccleſiam, habere aliquam in fideles juriſdictionem, ideo enim Patres contenderunt, hæreticos, hoc eſt, hæreſim palam profitentes, nihil omnino auctoritatis habere, quod foris ſint, non intus. Ita ratiocinantur Cyprianus lib. 1. epiſt. 6. Ambroſius lib. 1. de Pœnitent. Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos, Auguſtinus in Enchiridio c. 65. ubi ait, extra Eccleſiam non remitti peccata: Atqui infideles occulti, de quibus in concluſione, habent juriſdictionem in Eccleſiam: Scilicet, Parochi, Epiſcopi, ligare poſſunt & ſolvere, quamvis interius fidei contradicant; nec excidunt ex ſuo jure, niſi cum præbuerunt manifeſta infidelitatis argumenta.

Confirmatur argumentum ex Auguſtino, qui lib. 3. de Baptiſ. cap. 19. aſſerit, pſeudochriſtianos, qui fraternæ caritatis ſunt inimici, *foras* exire, ubi ſe dederit occaſio; at *foras* exire non potuerunt, qui *intus* non erant.

Objicies 1. Illi non ſunt in Eccleſia, qui non pertinent ad corpus Chriſti: ſed impii non pertinent ad corpus Chriſti, cum non habeant ejus ſpiritum: *Qui ſpiritum Chriſti non habet* (ait Apoſtolus) *hic non eſt ejus.*

Reſp. diſt. min. Impii non pertinent ad corpus Chriſti ſumptum ſecundum eſſe formale, ſeu formam, hoc eſt, caritatem, per quam vivit & informatur, conc. min. ſumptum ſecundum eſſe materiale, neg. min. Solutio patet ex dictis ſuperius.

Obji-

Digitized by Google

Objicies 2. Impii ſe habent Eccleſiæ reſpectu, ſicut paleæ reſpectu panis: *Unus panis* (ait Paulus 1. ad Cor. 10.) *& unum corpus multi ſumus*: Atqui paleæ non pertinent ad panem: ergo neque impii pertinent ad Eccleſiam.

Reſp. neg. maj. Nempe in eo valet ſimilitudo fidelium cum pane, quod ſicut multa frumenti grana unum panem efficiunt; ita baptiſmus ex pluribus hominibus unam ſocietatem efficiat.

Objicies 3. Eccleſia ſancta eſt; id nimirum profitemur in ſymbolo; ergo impii non ſunt in illius ſinu.

Reſp. diſt. ant. Sancta eſt quoad plura ſui membra, conc. ant. quoad omnia, neg. ant. Cum denominatio ſumatur a nobiliori parte, par eſt, ut Eccleſia ſancta dicatur a ſanctis, quos in ſuo ſinu ſovet, quamvis minor ſit ſanctorum, quam iniquorum numerus. Præterea aliis etiam modis, de quibus infra dicetur, ſanctitas Eccleſiæ convenit.

Objicies 4. Qui non habent Deum pro Patre, non poſſunt habere Eccleſiam pro Matre; ſed impii Deum non habent pro Patre, ſed diabolum, dicente Chriſto: *Vos ex patre diabolo eſtis*. Verum qui non habent Eccleſiam pro Matre, non ſunt in Eccleſia: ergo &c.

Reſp. diſt. maj. Qui nullo modo habent Deum pro Patre, non poſſunt Eccleſiam habere pro Matre, conc. maj. qui habent aliquo modo, neg. maj. Impii, ſeu, qui non ſunt in ſtatu gratiæ ſanctificantis, habent Deum pro Patre, non quidem per imitationem, ſed ratione generationis; nam revera a Chriſto geniti ſunt in Eccleſiæ ſinu: ac proinde ratione ejuſdem generationis habent Eccleſiam pro Matre. Illis eo quidem titulo deberetur hereditas æterna, ſed cum generationem ſuam vitiis deturpaverint, exciderunt ex jure, quod ad eam habebant; unde de iis ſic Eccleſia conqueritur Iſaiæ 1. *Filios enutrivi & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me*.

Objicies 5. Auguſtinus libro de Unitate Eccleſiæ cap. 25. multa docet, quibus evincitur, infideles occultos, licet in Eccleſia baptizati ſint, & cum fidelibus in externa ſacramentorum communione permaneant, non eſſe Eccleſiæ membra. Aſſerit 1. eum omnem, qui veritati contradicit, ipſa contradictione præſcindi ab Eccleſia: *Sed* (inquit) *cum pro ipſis operibus, etiam veritati apertiſſime, qua redarguitur, reſiſtere cœperit, tunc præciditur*. Aſſerit 2. illam præciſionem fieri etiam in homine, qui externa ſacramentorum communione fruitur: *Multi tales ſunt in ſacramentorum communione cum Eccleſia, & tamen jam non ſunt in Eccleſia*. Aſſerit 3. præciſum non fieri Eccleſiæ membrum, ſi fictus reconciliationis ritui exterius ſe ſubjiciat: *Quid ſi ergo fictus accedat, atque adverſus veritatem, & Eccleſiam cor inimiciſſimum gerat, quamvis peragatur in illo ea ſollemnitas, numquid reconciliatur, numquid inſeritur? Abſit*.

Reſp. ad 1. neg. ant. nempe per baptiſmum, externam fidei profeſſionem, exhibitam legitimis paſtoribus obedientiam, Sacramentorum communionem, infidelis occultus unitur veris Eccleſiæ membris. Ad 2. dico, Auguſtinum loqui de contradictione manifeſta, non autem de occulta. Ad 3. dicendum eſt, textum illum intelligi de inſertione, & reconciliatione quoad fructum; neque enim ille hypocrita quidquam emolumenti percipit ficta ſua reconciliatione; membrum eſt aridum, inſertum quidem corpori, ſed vita, & qualibet actione ſibi propria deſtitutum.

Objicies 2. Infideles occulti, ſunt vel Pagani, vel Judæi, vel Hæretici: atqui nec Pagani, nec Judæi, nec Hæretici ſunt in Eccleſia: ergo, &c.

Confirmatur argumentum: Baptizatus, qui libere adhæret, aut Paganorum, aut Judæorum, aut hæreticorum erroribus, eſt ipſo jure excommunicatus: Sed excommunicatus non eſt in Eccleſia; ergo neque qui aut Gentilem, aut Judaicum, aut Hæreticum animum gerit, licet exterius fidem catholicam profiteatur.

Reſp. veram eſſe minorem, ſi intelligatur de Paganis, Judæis, Hæreticis publicis; falſam vero, ſi intelligatur de occultis: Idem dici debet de excommunicatis, ſi ſint occulti; ſecus ſi ſint publici. Ratio ſolutionis eſt, quia hypocritæ, de quibus agitur in argumento, excommunicati, de quibus eſt quæſtio, ſi ſint Epiſcopi, aut Parochi, aut ſimplices Presbyteri, non deſinunt, etiam quoad poteſtatem juriſdictionis, eſſe veri Epiſcopi, veri Parochi, veri Sacerdotes; unde quamdiu tolerati fuerint ab Eccleſia, hoc eſt, quamdiu contra eos depoſitionis ſententia lata non fuerit, fideles debent cum eis communicare, & licite poſſunt ab eis ſacramenta recipere; ut in Concilio Conſtantienſi definitum eſt.

ARTICULUS IV.

Utrum publici hæretici, manifeſti ſchiſmatici ſint in Eccleſia.

Not. 1. PEr publicos hæreticos intelligimus eos, qui palam adhærent erroribus, quos norunt ab Eccleſia expreſſe fuiſſe damnatos, ſive exterius in ſacramentorum participatione, ac reliquis Chriſtianæ religionis officiis communicent cum aliqua ſocietate Chriſtiana, ſive non communicent. Per publicos ſchiſmaticos intelliguntur ii, qui publice rebelles ſunt in legitimos paſtores, ſive contra eos Altare erexerint, ſive non erexerint.

Digitized by Google

Not. 2. Quidam recentiores Calviniſtæ, inter quos Jurius, docent, publicos hæreticos, manifeſtos ſchiſmaticos, eſſe in vera Chriſti Eccleſia, ac ſalutem poſſe conſequi, in quacumque ſint ſecta, quibuſcumque paſtoribus adhæreant, modo ea ſecta, modo ii paſtores profiteantur fundamentales (ut loquuntur) chriſtianæ fidei articulos. Nempe contendunt, veram Chriſti Eccleſiam non eſſe individuam aliquam ſocietatem, ſed congeriem omnium ſectarum, quæ fundamentales (ut ajunt) fidei articulos non everterint, quamvis illæ ſectæ ita a ſe invicem ſeparatæ ſint, ut ſeſe mutuo anathemate confodiant.

Not. 3. In eam vero ſententiam abierunt Calviniſtæ duplici de cauſſa; 1. ut ſuorum paſtorum miſſioni conſulerent: 2. ut liberarent ſe anathematis vinculo, quod Eccleſia in eos intorſit. Eccleſia Romana (inquiunt) priores noſtros reformatores aluit in ſuo ſinu, eis Evangelicum miniſterium credidit, accepto autem in Eccleſia Romana jure non exciderunt, diſcedendo ab illius communione, & altare contra ipſum erigendo, quippe divina miſſio, legitimum miniſterium conſervatur in qualibet ſocietate, quæ fundamentales fidei articulos profitetur, quamvis ab ea, ex qua ſe ipſam ſeparavit, anathemate confixa ſit. Præterea (inquiunt) licet Eccleſia Romana noſtris dogmatibus opponat œcumenica Concilia, nos ejuſmodi Conciliorum non ducimus haberi debere rationem, quia non ſunt Concilia, ad quæ omnes ſocietates Chriſtianæ convenerint; ac proinde non ſunt infallibilia, cum non ſint Concilia Œcumenica, hoc eſt, quæ totam Eccleſiam Chriſtianam repræſentent.

Not. 4. Una omnium eſt Catholicorum vox extra Eccleſiam eſſe manifeſtos hæreticos, publicos ſchiſmaticos, ac eos omnes, qui aut propugnant errores, quos ſciunt ab Eccleſia aperte damnatos, aut qui legitimis paſtoribus ſubeſſe detrectant, ſive cum ſectis aliquibus communione colligentur, ſive non colligentur, ſive ii errores ex iis ſint, quorum explicata fides eſt neceſſitate medii neceſſaria ad ſalutem, ſive ſint ex iis, quorum fides eſt neceſſaria ſola neceſſitate præcepti.

Not. 5. Hoc principio nititur mox relata Catholicorum doctrina, quod vera Chriſti Eccleſia ſit unica & individualis ſocietas, cujus membra eorumdem articulorum definitorum fide, eorumdem ſacramentorum participatione, eorumdem paſtorum communione inter ſe colligata ſunt.

CONCLUSIO. Publici hæretici, manifeſti ſchiſmatici non ſunt in vera Chriſti Eccleſia, ac proinde ſalutem conſequi non poſſunt.

Probatur 1. Illi non ſunt in Eccleſia, quos nullus chriſtianus per ſexdecim priora ſæcula credidit eſſe in Eccleſia: atqui nullus chriſtianus per ſexdecim priora ſæcula credidit, publicos hæreticos, manifeſtos ſchiſmaticos eſſe in vera Chriſti Eccleſia; ergo revera in ea non ſunt. Major propoſitio videtur evidens; Quod enim nemo credidit per ſexdecim priora ſæcula, decimo ſeptimo non poteſt eſſe articulus fidei; ſiquidem, ut quid ſit articulus fidei, debet eſſe revelatum; id autem quod nemo per tot ſæcula credidit, non fuit revelatum; nempe in Eccleſia non ſunt novæ revelationes, ſed id totum, quod ad fidem & mores pertinet, fuit Apoſtolis revelatum, juxta illud Scripturæ; *Ille* (Spiritus ſanctus) *docebit vos omnia*. Minor vero propoſitio ſic oſtenditur: Illud per ſexdecim priora ſæcula non fuit creditum, quod non fuit auditum; fides enim (Apoſtolo teſte) eſt ex auditu: atqui per ſexdecim priora ſæcula non fuit auditum, publicos hæreticos, manifeſtos ſchiſmaticos eſſe in Eccleſia; ſcilicet id non fuit auditum, quod non fuit prædicatum; atqui a nemine per illud ſæculorum ſpatium prædicatum fuit publicos hæreticos, manifeſtos ſchiſmaticos eſſe in Eccleſia: neque enim in Patribus, qui iis ſæculis vixere, reperitur aliquid, quo probetur, illos prædicaſſe articulum, de quo agitur: ergo &c.

Probatur 2. Tantum abeſt, ut aliquis per ſexdecim priora ſæcula docuerit, publicos hæreticos, & manifeſtos ſchiſmaticos eſſe in Eccleſia, quin potius omnes ab ea illos excluſerint.

Primo, quoties Patres verbum, *Eccleſia*, ſimpliciter ſine addito protulerunt, ſemper intellexerunt ſocietatem, ex qua publici hæretici & manifeſti ſchiſmatici excluſi eſſent: ergo, &c. Antecedens ſubſequentibus momentis ſic oſtenditur.

Iræneus lib. 3. adverſus hæreſes cap. 4. hæc habet: *Tantæ igitur oſtenſionis cum ſint hæc, non oportet adhuc* (de hæreticis loquitur) *quærere inter alios veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere, cum Apoſtoli, quaſi in depoſitorium dives, pleniſſime in ea contulerint omnia, quæ ſunt veritatis, ut omnis quicumque velit, ſumat ex ea potum vitæ. Hæc eſt enim vitæ introitus: omnes autem reliqui fures ſunt & latrones; propter quod oportet devitare quidem illos: quæ autem ſunt Eccleſiæ, cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem*. Evidens eſt, Irenæum eo in loco opponere Eccleſiam ſectariis, quos poſtea hæreticos appellat, propriiſque nominibus exprimit, atque ſpecialiter de Marcione, quod *ſæpe in Eccleſiam veniens, & exomologeſim faciens, in his, quæ dicebat mala, abſtentus ſit*. Ergo Irenæus Eccleſiæ nomine intellexit ſocietatem, a qua hæretici ac ſchiſmatici eſſent excluſi.

Tertullianus libro de Præſcriptionibus cap. 4. [illegible]

ſcribit hæreſes perſequi Eccleſiam: *Hoc erunt* (inquit) *hæreſes non minus doctrinarum perverſitate Eccleſiam laceſſentes, quàm tunc Antichriſtus perſecutionum atrocitate perſequetur;* unde ſic arguitur: Illi excluduntur ab Eccleſia, qui eam perſequuntur: atqui, ex Tertulliano, hæretici Eccleſiam perſequuntur: ergo hæretici excluduntur ab Eccleſia.

Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 7. pag. 756. ſic loquitur: *In unius ergo naturæ ſortem cooptatur Eccleſia, quæ eſt una, quam conantur hæreſes in multas diſcindere.* Ex quibus verbis ſic conficitur argumentum: Ille excluſit hæreticos ab Eccleſia, qui aſſeruit, hæreticos conari eam in multas Eccleſias diſcindere: atqui (ut ex mox laudato textu patet) Clemens Alexandrinus id aſſeruit: ergo, &c.

Hilarius lib. 7. de Trinitate, cap. 12. hæc habet in eumdem ſcopum: *Hæretici omnes contra Eccleſiam veniunt, ſed dum hæretici omnes ſe invicem vincunt, nihil tamen ſibi vincunt; victoria enim eorum, Eccleſiæ triumphus ex omnibus eſt.* Hincque ſic conficitur argumentum: Ille publicos hæreticos, & manifeſtos ſchiſmaticos excluſit ab Eccleſia, qui aſſeruit hæreticos venire contra Eccleſiam, eorum a ſe invicem victoriam, non illorum eſſe, ſed Eccleſiæ: atqui id aſſeruit Hilarius: ergo, &c.

Hieronymus adverſus Luciferianos, ſub finem, ſic loquitur: *Sicubi audieris eos, qui dicuntur Chriſti, non a Domino Jeſu Chriſto, ſed a quocumque alio nuncupari, utpote Marcionitas, Valentinianos, Montenſes, ſive Campitas: ſcito non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam.* Qui docuit hæreticos, ipſos etiam Montenſes, ſive Montaniſtas, non eſſe Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti ſynagogam, excluſit hæreticos a vera Eccleſia: atqui id docuit Hieronymus: ergo, &c.

Quod Patres egerunt in privatis ſuis ſcriptis, idem præſtiterunt ad ſynodos adunati, ſeu hæreticos ac ſchiſmaticos excluſerunt ab Eccleſia.

Concilium Laodicænum Canone 9. vetat iis, qui ſunt in Eccleſia, *ne ad hæreticorum cœmeteria, vel ad ea, quæ ab eis martyria appellantur, orationis cauſſa, vel ſanitatis, accedant.* Canone 10. edicit, *non oportere eos, qui ſunt Eccleſiæ, indiſcriminatim ſuos filios hæreticis matrimonio conjungere.* Eos igitur, qui ſunt in Eccleſia, diſtinguit ab hæreticis, ac proinde hæreticos excluſit ab Eccleſia.

Concilium Conſtantinopolitanum I. non minus aperte ſumit Eccleſiam in ſenſu hæreticorum excluſivo: *Hæreticos autem diximus* (verba ſunt Canonis 6. Gentiano Herveto interprete) *& qui olim ab Eccleſia abdicati ſunt, & qui ſunt poſtea a nobis anathematizati; ad hæc autem, & eos, qui ſe ſanam quidem fidem confiteri præſeferunt, avulſi autem ſunt & abſciſſi, & adverſus Canonicos noſtros Epiſcopos congregationem faciunt.* In ea autem verba notandum eſt 1. Concilium hæreticos & ſchiſmaticos opponere Eccleſiæ. Notandum eſt 2. ipſum hæreticorum nomine non intelligere tantum eos, qui negant, aut Trinitatis, aut Incarnationis myſterium, ſed omnes ſectarios, qui ab Eccleſia abdicati ſunt; ac proinde Montaniſtas & Novatianos, qui circa illa myſteria nuſquam errarunt. Vide ſeptimum ejuſdem Concilii Canonem, in quo Montaniſtæ & Novatiani recenſentur inter hæreticos, quo adhibito quodam externo ritu in Eccleſiam admitti debere decernit.

Concilium Arimenſe ſic, cum adhuc eſſet Catholicum, in Valentem & Urſacium protulit depoſitionis ſententiam: *Detrahantur ab Eccleſia, ut Catholica Eccleſia in pace permaneat.* Synodus quæ juſſit, ut Valens & Urſacius detraherentur ab Eccleſia, non cenſuit, eos poſt eam detractionem adhuc eſſe in Eccleſia: atqui, &c. ergo, &c.

Concilium Carthaginienſe IV. Canone 71. prohibet, ne hæreticorum conventicula appellentur Eccleſiæ nomine: Illi igitur perſuaſum fuit, hæreticos non eſſe in Eccleſia.

Quinta Synodus generalis, actione 3. ſic loquitur: *Hæc igitur recta confeſſio in ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia ſervanda & prædicanda: Si quis ſemetipſum ab ejus communione ſeparet, contraria ei ſapiens, talis ſemetipſum alienans rectæ fidei, & hæreticis communicans, juſte a ſancta Dei Eccleſia condemnatur & anathematizatur.* Unde ſic arguitur: Qui condemnantur & anathematizantur ab Eccleſia, non ſunt in Eccleſia: Atqui hærer etici, & ii, qui ſeipſos illis adjungunt, condemnantur & anathematizantur ab Eccleſia: ergo, ex quinta Synodo generali, non ſunt in Eccleſia.

Secundo, Patres veram Chriſti Eccleſiam vocarunt Eccleſiam *Catholicam*: atqui ab Eccleſia Catholica excluſerunt omnes publicos hæreticos, & omnes manifeſtos ſchiſmaticos: ergo, &c. Minor propoſitio, in qua poſitus eſt difficultatis cardo, ipſiſmet Patrum textibus oſtenditur.

Tertullianus *Catholicam* opponit hæreſibus; hæc enim habet libro de Præſcriptionibus c. 30. *Conſtat* (inquit de Valentino & Marcione) *in Catholicam primo doctrinam credidiſſe apud Eccleſiam Romanenſem, donec ob inquietam ſemper eorum curioſitatem..... ſemel & iterum ejecti, &c.*

Concilium Nicænum I. in ſuo ſymbolo hiſce verbis exprimit eorum damnationem, qui contendebant, Verbum non eſſe conſubſtantiale Patri: *Anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia:* ea autem verba omni carerent ſenſu, ſi *Catholicæ* nomen ipſis etiam

hæreticorum ſynagogis conveniret. Canone 8. idem Concilium manifeſte ſupponit. Novatianos non fuiſſe in Eccleſia Catholica, immo ab ea fuiſſe revera ſeparatos; hæc enim habet: *De his, qui ſe nominant Catharos, id eſt, mundos, ſi aliquando venerint ad Eccleſiam Catholicam, placuit ſancto & magno Concilio, ut impoſitionem manus accipientes, ſic in Clero permaneant. Hæc autem præ omnibus eos ſcriptis convenit profiteri, quod Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ dogmata ſuſcipiant, & ſequantur.*

Concilium Conſtantinopolitanum I. eadem, qua Nicenum I. ratione ſumit *Catholicæ* nomen, cum Can. 7. decernit, Arianos, Macedonianos, Novatianos, hac lege recipi debere: *Omnem hæreſim anathematizantes, quæ non ſentit ut ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia.*

Catholicæ nomen ita prioribus ſæculis proprium erat veræ Eccleſiæ, ſumptæ pro ſocietate, quæ hæreticos & ſchiſmaticos excludit, ut ipſi etiam hæretici conventiculis ſuis nomen illud tribuere non auderent: *Tenenda eſt nobis* (inquit Auguſtinus lib. de vera religione, cap. 6.) *Chriſtiana religio, & ejus Eccleſiæ communicatio, quæ Catholica eſt, & Catholica nominatur, non ſolum a ſuis, verum etiam ab omnibus inimicis. Velint enim, nolintve ipſi quoque hæretici & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quam Catholicam vocant. Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab univerſo orbe nuncupatur.*

Tertio, quæ adverſarii reſpondent ad loca, quæ hucuſque tum ex Patribus, tum ex Conciliis prolata ſunt, nullius omnino ſunt ponderis; nempe ajunt, ea intelligi debere de hæreticis, qui negant articulos fundamentales fidei; non autem de iis, qui negant eos, qui non ſunt fundamentales. Ea (inquam) ſolutio nullius omnino eſt ponderis; nam 1. iis locis, in quibus Patres & Concilia hæreticos excludunt ex Eccleſia Catholica, nequaquam diſtinguunt inter hæreticos, qui negant articulos fundamentales, & eos qui negant non fundamentales; immo de omnibus prorſus hæreticis abſque exceptione loquuntur: *Omnem hæreſim anathematizantes* (inquit Concilium Conſtantinopolitanum I. can. 7.) *quæ non ſentit, ut ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia.* Idem quoque patet ex canone 8. Concilii Nicæni I. ubi præſcribitur, ut qui in Eccleſiam redunt, omnia Eccleſiæ Catholicæ dogmata ſuſcipiant. 2. Montaniſtæ, Novatiani, Quartodecimani, Sabbatiani non negabant articulos fundamentales; neque enim aut circa Trinitatem, aut circa Incarnationem, aut circa Gratiam errabant; ſed tantum circa nonnulla capita, quæ aut ad diſciplinam, aut ad Eccleſiæ poteſtatem ſpectabant: Montaniſtæ tamen, Novatiani, Quartodecimani, Sabbatiani ab Eccleſia excluſi ſunt a Patribus, ut patet ex locis, quæ a nobis relata ſunt. 3. Qui in Concilio Gangrenſi Canonibus 11. 12. 13. 17. 18. 19. anathemate damnantur, proindeque ejiciuntur ex Eccleſia, non negabant articulos fundamentales, ſed errabant tantum circa quædam diſciplinæ capita, ut cuique laudatos Canones legenti manifeſtum fiet. 4. Sectarii, qui articulos fundamentales a non fundamentalibus diſtinguunt, nullam aut ex Scriptura, aut ex traditione regulam proferre poſſunt, per quam articuli fundamentales a non fundamentalibus diſtinguantur; ac proinde nullus, aut Gentilis, aut Judæus, aut Hæreticus, qui voluerit dare nomen Eccleſiæ Catholicæ, ſcire poterit, ubinam ſit Eccleſia Catholica; cum enim variæ Chriſtianorum ſectæ propter quædam dogmata in ſe invicem anathematis fulmen intorqueant, Gentilis ille, aut Judæus, aut Hæreticus cognoſcere non poterit, an illa dogmata ſint articuli fundamentales, an vero non fundamentales. Scilicet quælibet ſecta putat dogmata, quæ damnat anathemate, eſſe fundamentalia: ſic Arianis perſuaſum eſt, articulum de Conſubſtantialitate Verbi, quem Eccleſia Romana profitetur, eſſe errorem fundamentalem: ſic etiam Neſtoriani cenſent, articulum de hypoſtatica Verbi unione cum natura humana eſſe errorem fundamentalem; & ita de ceteris hæreticis.

Solvuntur adverſariorum argumenta.

Objicies 1. Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos docet, juſtos & peccatores eſſe in Eccleſia: *Arca Noe* (inquit cap. 8.) *Eccleſiæ typus fuit . . . . Ut in illa omnium animalium genera, ita & in hac univerſarum & gentium, & morum homines ſunt: ut ibi pardus & hædi, lupus & agni; ita & hic juſti & peccatores;* Atqui per juſtos & peccatores Hieronymus hic intelligit catholicos & hæreticos: ergo Hieronymus cenſuit catholicos & hæreticos eſſe veræ Eccleſiæ membra. Probatur min. Ille per peccatores intelligit hæreticos, qui ex eo, quod peccatores ſint in Eccleſia, concludit valere baptiſma ab hæreticis datum; ſed Hieronymus id revera concludit; nempe docet, Cyprianum, quod illum articulum ignorarit, ſeu in Eccleſia eſſe juſtos & peccatores, iteraſſe baptiſma ab hæreticis datum; *Conatus eſt B. Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena; & idcirco hæreticorum baptiſma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ urbis Epiſcopum, qui a Beato Petro viceſimus tertius fuit, ſuper hac re Africanam Synodum direxit; ſed conatus ejus fruſtra fuit.*

Reſp. 1. nimis probare illud argumentum; nempe probat, Saturninum, Carpocratem, Cerinthum, Ebionem, alioſque, qui

(ut

(ut loquuntur adverſarii) negarunt fundamentales fidei articulos, fuiſſe veræ Eccleſiæ membra. Scilicet ex eo, quod injuſti & peccatores ſint in Eccleſia, Hieronymus concludit; baptiſma ab illis hæreticis datum valuiſſe: *Ad eos* (inquit) *venio hæreticos, qui Evangelia laniaverunt, Saturninum quemdam, & Ophitas, & Gnoitam, Carpocratem, & Cerinthum, & hujus ſucceſſorem Ebionem, & cæteras peſtes, quorum plurimi vivente adhuc Joanne Apoſtolo eruperunt; & tamen nullum eorum legimus rebaptizatum*. At id eſt contra adverſariorum ſyſtema, & contra apertam ipſiuſmet Hieronymi ſententiam, qui ad calcem libri adverſus Luciferianos ſic loquitur: *Sicubi audieris, eos qui dicuntur Chriſti, non a Domino Jeſu Chriſto, ſed a quoquam alio nuncupari, ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenſes, ſive Campitas; ſcito, non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam.*

Reſp. 2. conceſſa majore, neg. min. Ad cujus probationem, neg. maj. Ratio eſt, quia ex ſuppoſitione, quod injuſti & peccatores ſint (ut fatebantur Luciferiani, contra quos agit Hieronymus) veræ Eccleſiæ membra, recte ſequitur, valere baptiſma datum ab hæreticis; nempe, ſi non valeret (hæc erat ratio Luciferianorum, quam antea Cyprianus contra Stephanum agens protulerat) maxime quia hæretici, cum non habeant Spiritum ſanctum, cum vacui ſint caritate, non poſſunt per baptiſma conferre Spiritum ſanctum, conferre caritatem, tribuere remiſsionem peccatorum: Sed (argumentum eſt Hieronymi, quo S. Auguſtinus, contra Donatiſtas agens, pariter uſus fuit) illa ratio nulla eſt; valet enim baptiſma datum in Eccleſia ab impiis, qui, licet in ejus ſinu exiſtentes, nec caritatem, nec Spiritum ſanctum habent: ergo valere debet datum etiam extra Eccleſiam ab iis, qui tum Spiritu ſancto, tum caritate vacui ſunt. Vide Auguſtinum lib. 6. de baptiſmo cap. 8. cap. 16. cap. 18.

Objicies. S. Baſilius in epiſtola canonica ad Amphilochium expreſſe docet, ſchiſmaticos eſſe in Eccleſia: ergo aliqui ex iis, qui anathemate damnantur, ſunt veræ Eccleſiæ membra. Probatur ant. Ubi S. Baſilius diſtinxit inter hæreſes, ſchiſmata & illegitimos conventus, ſic loquitur canone I. *Viſum eſt ergo antiquis, hæreticos quidem omnino rejicere: qui ſe autem abſciderunt, qui ſchiſmatici dicuntur, ut qui adhuc ſint Eccleſiæ, admittere.*

Reſp. 1. negando, Baſilium eo ſenſu, quo a Calviniſtis aſſeritur, docuiſse, ſchiſmaticos eſſe veræ Eccleſiæ membra: Scilicet hodierni Calviniſtæ eo ſenſu volunt, ſchiſmaticos eſſe veræ Eccleſiæ membra, quod illi ſe conjungere non teneantur, quod in ſuo ſchiſmate ſalutem conſequi poſsint: Baſilius vero contrarium expreſse profitetur; hæc enim habet de Novatianis, qui circa præcipuos fidei articulos non errabant: *Cathari ſunt & ipſi ex iis, qui ſunt abſciſſi ... quoniam ſeparationis quidem principium per ſchiſma; qui autem ſe ab Eccleſia abjunxerunt, non habent amplius in ſe gratiam ſpiritus; defecit enim traditio, quod diſciſſa ſit conſequentia. Qui enim primi receſſerunt, ordinationem a Patribus habebant, & per manuum impoſitionem habebant ſpiritualem gratiam. Qui autem abrupti ſunt, laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent poteſtatem, ut qui non poſſint amplius Spiritus ſancti gratiam aliis quoque præbere, a qua ipſi exciderunt.*

Reſp. 2. Baſilium cenſuiſſe, ſchiſmaticos non reipſa, ſed tantum nomine tenus, eſſe in Eccleſia; nam expreſse aſſerit, eos poſt pœnitentiam admitti debere in Eccleſiam; docet, eos eſse ab Eccleſia ſeparatos: *Qui autem* (inquit) *ſe ab Eccleſia abjunxerunt, non habent in ſe amplius gratiam Spiritus*; indeque idem Baſilius concludit, eos non habere baptizandi poteſtatem. Verum cum ea Baſilii loquendi ratio æquivocum ſenſum præbere videretur, eam correxit prius Concilium Conſtantinopolitanum; ſiquidem can. 6. ſchiſmaticos ad hæreticorum claſsem reducit: *Hæreticos autem dicimus, & qui olim ab Eccleſia abdicati ſunt, & qui ſunt poſtea a nobis anathematizati: ad hæc autem & eos, qui ſe ſanam quidem fidem confiteri præſeferunt, avulſi autem ſunt & abſciſſi, adverſus Canonicos noſtros Epiſcopos congregationem faciunt.*

Objicies 3. Illi ſunt in Eccleſia, qui cum ea ſunt conjuncti: atqui publici hæretici, & manifeſti ſchiſmatici ſunt conjuncti cum Eccleſia: ergo revera ſunt in Eccleſia. Minor oſtenditur 1. auctoritate Auguſtini, qui lib. 1. de Baptiſmo c. 10. quærentibus ſchiſmaticis, utrum pars Donati per baptiſmum Chriſto filios generet, ſic reſpondet: *Quaſi vero ex hoc generet, unde ſeparata eſt, & non ex hoc, unde conjuncta eſt.*

Schiſmatici communem habent tum fidem, tum baptiſmum; proindeque cum illa nonnullam habent conjunctionem; *Sed adjuncta eſt* (inquit ibidem Auguſtinus) *in uno baptiſmate.*

Reſp. diſt. maj. Illi ſunt in Eccleſia, qui cum ea ſunt conjuncti ſecundum omnia, conc. maj. ſecundum aliqua tantum, neg. maj. Ratio eſt 1. quia ii etiam hæretici, qui negant articulos fundamentales, Sociniani v. gr. ſecundum aliquid conjuncti ſunt cum Eccleſia; nempe credunt Dei exiſtentiam, divinam Chriſti miſsionem, plurimaque alia capita; habent præterea idem cum Catholicis baptiſma, & tamen (fatentibus etiam adverſariis, quos impugnamus) illi hæretici non ſunt in Eccleſia. 2. Ea, quæ heretici, aut

ſchiſmatici habent communia cum Eccleſia, eis nequaquam proſunt ad ſalutem, quamdiu in hæreſi aut ſchiſmate remanſerint; proindeque ita non ſunt in Eccleſia, ut ſub ſalutis periculo ad unitatem redire non teneantur: ita ratiocinatur Auguſtinus enarratione in Pſalm. 45. nempe hæc Pſalmi verba: *In multis erant mecum*; ſic in Donatiſtas, ceteroſque ſchiſmaticos intorquet: *Quare dixit, Qui appropinquant mihi? Quia in multis erant mecum. Baptiſmum habebamus utrique, in eo erant mecum. Evangelium utrique legebamus, erant in eo mecum. Feſta martyrum celebrabamus, erant ibi mecum. Paſchæ ſollemnitatem frequentabamus, erant ibi mecum. In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis, in quibus non erant mecum, non eis proſunt multa, in quibus mecum* 3. Idem S. Doctor libro de fide & ſymbolo rationem reddit, cur hæreticorum ac ſchiſmaticorum in aliquibus capitibus cum Eccleſia conjunctio, ſatis non ſit, ut ſint in Eccleſia, ut quæ nobiſcum habent communia, eis proſint: *Credimus* (inquit cap. 10.) *& Sanctam Eccleſiam, utique Catholicam; nam & hæretici, & ſchiſmatici congregationes ſuas Eccleſias vocant. Sed hæretici de Deo falſa ſentiendo, ipſam fidem violant, ſchiſmatici autem diſciſſionibus iniquis a fraterna caritate diſſiliunt, quamvis ea credant, quæ credimus. Quapropter nec hæreticus pertinet ad Eccleſiam Catholicam, quæ diligit Deum, nec ſchiſmaticus, quoniam diligit proximum.* 4. Non minus clare idem S. Auguſtinus libro de Unitate Eccleſiæ cap. 4. docet, conjunctionem imperfectam, ſeu ſecundum aliqua tantum capita, quam hæretici & ſchiſmatici habent cum Eccleſia, non ſatis eſſe, ut ſint in illius ſinu; ſic enim loquitur: *Quicumque credunt quidem, quod Chriſtus Jeſus in carne venerit, &c. ſed tamen ab ejus corpore, quod eſt Eccleſia, ita diſſentiunt, ut eorum communio non ſit cum tota quacumque diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inveniatur, manifeſtum eſt eos non eſſe in Catholica Eccleſia.*

Objicies 4. Ii ſunt veræ Eccleſiæ membra, quorum ſocietas filios parit Chriſto: atqui ſocietas, ſive hæreticorum, ſive ſchiſmaticorum, Chriſto filios parit; nempe per Sacramentum baptiſmatis delet in infantibus peccatum originale, confertque gratiam, per quam vere ſunt filii Dei: ergo manifeſti hæretici, & publici ſchiſmatici, ſunt veræ Eccleſiæ membra.

Reſp. diſt. maj. Ii ſunt veræ Eccleſiæ membra, quorum ſocietas filios Chriſto parit, tanquam ipſius Chriſti ſponſa, conc. maj. tanquam Eccleſiæ ancilla, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui ſocietas, ſive hæreticorum, ſive ſchiſmaticorum, Chriſto generat filios, tanquam Eccleſiæ ancilla, conc. min. tanquam Chriſti ſponſa, neg. min. In baptiſmate reperitur ſemen Chriſti, qui ſponſus eſt Eccleſiæ; ſocietates ſive hæreticorum, ſive ſchiſmaticorum, ſunt veluti Eccleſiæ ancillæ; unde cum baptiſma parvulis conferunt, in ſuo veluti utero excipientes Chriſti ſemen, fœtum, non ſibi, ſed Eccleſiæ, quæ ſola eſt Chriſti ſponſa, pariunt: *Eccleſia quippe omnes* (inquit Auguſt. lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 15.) *per baptiſmum parit, ſive apud ſe, i. e. ex utero ſuo, ſive extra ſe de ſemine viri ſui, ſive de ſe, ſive de ancilla.* Cum autem adulti voluntarie adhæreant ſchiſmati, e contra vero infantes illi adhærere non poſſint. iſtis non nocet, quod ex ancillæ utero naſcantur, illis vero nocet quam maxime: *Sed & Eſau* (inquit idem Auguſtinus) *de uxore natus, propter fraternam diſcordiam ſeparatus eſt a populo Dei. Et Aſer per uxoris quidem poteſtatem, ſed ex ancilla natus, propter fraternam concordiam terram repromiſſionis accepit.* Idem declarat Iſmaelis exemplo: *Unde* (ait) *& Iſmaeli, ut ſepararetur a populo Dei, non obfuit mater ancilla, ſed obfuit fraterna diſcordia; non profuit poteſtas uxoris, cujus magis filius erat & ex ancilla ſuſceptus. Sicut apud iſtos Eccleſiæ jure, quod eſt in baptiſmo, naſcuntur quicumque naſcuntur; ſed ſi concordant cum fratribus, per unitatem pacis ad terram veniunt repromiſſionis, non de materno utero rurſus ejiciendi, ſed in paterno ſemine agnoſcendi. Si autem in diſcordia perſeverant, ad Iſmaelis funiculum pertinebant.*

Objicies 5. Vera Chriſti Eccleſia debet eſſe ubique diffuſa; id enim expreſſe docent theologi, cum agunt de Eccleſiæ notis: atqui ſi omnes ſocietates Chriſtianæ, quæ credunt fundamentales fidei articulos, non eſſent illius membra, non eſſet ubique diffuſa; nempe conſtat nullam eſſe Chriſtianam ſocietatem ſeorſim ſumptam, ne Romanam quidem, quæ ubique diffuſa ſit.

Reſp. *primo* neg. min. Nam 1. ad veram Eccleſiam pertinent ii omnes, qui in aliis ſocietatibus Chriſtianis per baptiſmum regenerati, nondum ſchiſmati aut hæreſi conſenſum præbuerunt: vera ſcilicet Eccleſia ex ſemine ſui ſponſi filios parit per ancillarum uterum, ut mox oſtenſum fuit ex Auguſtino. 2. Licet forte ſint aliqui orbis anguli, in quibus non reperiantur, qui ſint veræ Eccleſiæ membra, & ſic, metaphyſice loquendo, Eccleſia non ſit ubique; moraliter tamen (ut plerumque ſcripturæ loquuntur) nullus eſt locus, in quo non reperiatur: eminet enim, & quidem viſibiliter, Catholica ſocietas in præcipuis orbis partibus, tanquam civitas ſupra montem poſita: Id vero ſatis eſt, ut in ſenſu morali aſſeratur eam ubique eſſe diffuſam.

Reſp. *ſecundo*, diſt. maj. Vera Chriſti Ec-

cleſia debet eſſe ubique diffuſa, hoc eſt, debet eſſe corpus, quod amplitudine ſua ſuperet ſectas omnes diſtributive ac ſeorſim ſumptas, conc. maj. quæ ſuperet ſectas omnes collective, ac conjunctim ſumptas, neg. maj. Eccleſia Romana hoc ſecundo ſenſu latius ſe diffundit, quam ſectæ Chriſtianæ, quæ ex illius ſinu exierunt; illæ enim ſectæ aliquibus tantum provinciis, aut regnis concluſæ ſunt, cum e contra Eccleſia Romana in majori orbis parte ita emineat, ut ſit civitas ſupra montem poſita, quæ hominum, qui ſectis dederant nomen, oculos percellere poſſit. Quæ mox data eſt reſponſio, deſumpta eſt ex Auguſtino; ad hanc enim Creſconii quæſtionem: *Quomodo totus orbis communione veſtra plenus eſt, ubi tam multæ ſunt hæreſes, quarum nulla vobis communicat?* hiſce verbis reſpondet lib. 3. contra Creſconium cap. 99. *Chriſtianorum cum ſint hæreſes plures; atque omnes ſe Catholicos velint videri, alioſque præter ſe hæreticos nominent, una eſt Eccleſia, ut omnes concedunt, ſi totum orbem conſideres, refertior multitudine.* Hæc iterum habet ejuſdem lib. cap. 67. *Ubique eſt illa, de qua exierunt, qui eſſe ubique minime potuerunt. Alii hoc loco, alias variarum præſumptionum, vel potius amputationum proprias particulas æſtimantes &c.*

Objicies 6. Eæ ſocietates ſunt veræ Eccleſiæ membra, in quibus populi ſalutem conſequi poſſunt; nec enim ſalus haberi poteſt ab iis, qui ſunt extra veræ Eccleſiæ ſinum: atqui populi ſalutem conſequi poſſunt in ſocietatibus hæreticis, & ſchiſmatici. Nam 1. in ſchiſmate decem tribuum ſub Jeroboamo, plures fuerunt viri pii, plures electi, plures prophetæ. 2. In ſchiſmate, quo ipſamet Eccleſia Romana decimo quarto ſæculo laboravit, plures ex utraque parte viri ſancti, ac docti floruerunt: ergo &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Et illi viri pii non conſenſerunt ſchiſmati, conc. ant. Et conſenſerunt ſchiſmati, neg. ant. Et ſane prophetæ, qui in regno Iſraelitico viſi ſunt, aperte damnarunt cultum vitulorum aureorum, quos Jeroboamus rex erexerat. Qui in regno fidem integram ſervarant, plerumque prophetarum domos adibant ſabbati diebus, ut publicæ orationi, ac Scripturarum lectioni vacarent; id videre eſt lib. 4. Reg. c. 4. v. 23. Nec audiendi ſunt adverſarii, cum reponunt, regni Iſraelitici prophetas non communicaſſe cum populo, qui regibus Juda parebat: quamvis enim adorationis ac ſacrificii cauſſa ſingulis annis (ut jubebat lex) in urbem Hieroſolymitanam, juſto timore impediti, non proficiſcerentur, fraternitatis tamen vinculo cum eadem tribu conjuncti erant; idque probant hæc Eliſei verba ad Joram regem Iſrael lib. 4. Reg. c. 4. *Vivit Dominus exercituum, in cujus conſpectu ſto, quod ſi non vultum Joſaphat regis Juda erubeſcerem, non attendiſſem quidem te, neque reſpexiſſem.* Ad 3. dicendum eſt, utramque diverſorum Pontificum obedientiam inter ſe mutuo, ſchiſmatum tempore, communicaſſe; non quidem immediate, cum Pontifices in ſe invicem anathematis fulmen intorquerent, ſed mediate tantum. Utraque nimirum, licet dubio Pontifici, ac illi adhærentibus ſeſe non ſubjiceret, ſeſe tamen toti Eccleſiæ ad Concilium legitimum adunatæ ſubjiciebat; ac proinde mediante illo Concilio, ſervabat fraternitatis vinculum: e contra vero, qui proprie ſunt hæretici, aut ſchiſmatici nec Eccleſiæ parti, nec toti ejuſdem Eccleſiæ corpori, ſive ad Concilium adunato, ſive per ſingularum Eccleſiarum conſenſum firmato, ſeſe ſubjiciunt; immo & ab ipſo Eccleſiæ corpore, & a ſingulis ejus membris ſe ſe præſcindunt, ſibique principes ac paſtores conſtituunt.

Objicies 7. Qui ſupra fundamentum, quod eſt Chriſtus Jeſus, ſuperædificat ligna, fenum, ſtipulam, ſalutem conſequi poteſt: *Si cujus opus arſerit* (inquit Apoſtolus 1. ad Corinth. 3.) *detrimentum patietur; ipſe autem ſalvus erit; ſic tamen quaſi per ignem.* Sed ejus nomine, qui ſupra fundamentum ſuperædificat ligna, fenum, ſtipulam, intelligitur is, qui ſalvis articulis fundamentalibus, Chriſti nimirum divinitate, aliiſque capitibus ad ipſum ſpectantibus, hæreſes apertis Conciliorum generalium definitionibus oppoſitas, etiam cum pertinacia, propugnat: ergo manifeſtus hæreticus circa articulos minime fundamentales, ſalutem conſequi poteſt; ac proinde membrum eſt veræ Eccleſiæ.

Reſp. neg. min. Ratio eſt, quia nullum ſexdecim ſæculorum auctorem reperire eſt, qui ejus nomine, qui ſupra fundamentum ſuperædificat ligna, fenum, ſtipulam, intellexerit eum, qui voluntarie adhæret damnatis erroribus, quos hodierni ſectarii errores non fundamentales appellant. Dicendum eſt igitur, per lignum, fenum, ſtipulam intelligi humanas opiniones, quæ Scripturæ aut traditionis auctoritate minime nituntur, quæque aut Eccleſiarum unanimi conſenſu, aut Conciliorum definitionibus proſcriptæ non fuerunt. Confirmatur ex eo, quod Apoſtolus fundamenti nomine intelligat totum Chriſtum, proindeque Chriſtum cum ſuis membris, ſeu cum Eccleſia, cujus eſt caput; unde cum, ipſomet Chriſto teſte, Eccleſia ſit columna & firmamentum veritatis, qui apertæ definitioni Eccleſiæ contradicit, aliud fundamentum ponit præter id, quod poſitum eſt. Ea de cauſſa Patres quovis ſæculo anathema dixerunt iis, qui apertis Eccleſiæ definitionibus adhærere detrectarent; ſeu pronuntiarunt, eos extorres eſſe ab Eccleſiæ ſinu.

CAPUT IV.

De Notis Eccleſiæ.

Not. VArii varias proferunt veræ Eccleſiæ notas: Nos quatuor exponemus, quæ ſymbolo Conſtantinopolitano continentur, & ad quas (ut nobis videtur) ceteræ reducuntur. Itaque oſtenſuri ſumus, veram Eccleſiam ab hæreticorum & ſchiſmaticorum Synagogis diſcerni, quod ſit Una, Sancta, Catholica, Apoſtolica.

ARTICULUS I.

De unitate Eccleſiæ.

Not. QUæremus hic 1. utrum Eccleſia Chriſti ſit una: 2. in quo poſita ſit ea unitas: 3. quodnam ſit ejuſmodi unitatis centrum.

CONCLUSIO I. Eccleſia Chriſti una eſt, non multiplex.

Probatur 1. ex Scriptura. *Primo*, Eccleſia ſe habet reſpectu partium, quæ eam componunt, ſicut ovile reſpectu ovium, ex quibus conſtat: *Alias oves habeo* (inquit Chriſtus Joannis 10.) *quæ non ſunt ex hoc ovili:* atqui ovile reſpectu ovium, ex quibus conſtat, unum eſt. *Oportet* (ait ibidem Chriſtus) *me illas adducere, & fiet unum ovile, & unus paſtor:* ergo Eccleſia una eſt, non multiplex. Confirmatur: Quoties Chriſtus de Eccleſia locutus eſt, eam ſemper expreſſit tamquam unicam: *Si quis* (inquit) *Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus;* nuſquam de ea locutus eſt in plurali numero, ſed in ſingulari tantum. *Secundo*, Chriſtus eſt ſponſus Eccleſiæ, & viciſſim Eccleſia eſt ſponſa Chriſti: *Sacramentum hoc magnum eſt* (ait Apoſtolus de matrimonio loquens ad Epheſios) *ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia:* ergo quemadmodum unicus eſt ſponſus, ita una tantum eſt ſponſa. Nec obſtat, quod ſingulæ fidelium animæ ſint ſponſæ; omnium enim animarum collectio unam efficit ſponſam: *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto;* verba ſunt Apoſtoli 2. ad Corinth. 11. *Tertio*, Canticorum 6. exhibetur ſub unius columbæ figura: *Una eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ*. Ad Epheſios capite 2. aſſeritur, Eccleſiam tamquam unam ædificationem, ex Judæis & Gentilibus coaleſcere: *Ipſo ſumme angulari lapide Chriſto Jeſu, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino, in quo & vos* (hoc eſt, Gentiles) *in habitaculum Dei in ſpiritu*. *Quarto*, Eccleſia eſt myſticum corpus Chriſti: *Vos autem* (ait Apoſtolus 1. ad Corinth. 12.) *eſtis corpus Chriſti, & membra de membro:* atqui myſticum Chriſti corpus eſt unum tantùm: *Sicut enim* (inquit idem Apoſtolus) *corpus unum eſt, & membra habet multa; omnia autem membra corporis cum ſint multa, unum tamen corpus, ita & Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, ſive Judæi, ſive Gentiles, ſive ſervi, ſive liberi.*

Probatur 2. ex Patribus. SS. Patres Eccleſiam compararunt cum Arca Noe, cum domo, in qua Agnus Paſchalis comedi jubebatur, cum Chriſti veſte, quæ inconſutilis erat, cum domo Rahab; in ea enim (inquit Cyprianus) Eccleſia præformabatur: Atqui non multiplex, ſed una tantum fuit arca Noe, una erat domus, in qua Agnus Paſchalis comedi debebat, una fuit ac indiviſa Chriſti veſtis; ergo pariter Eccleſia non eſt multiplex, ſed una tantum.

Quæres, an alicujus momenti ſit quæſtio de unitate Eccleſiæ.

Reſp. magni eſſe momenti; nempe extra unam illam Chriſti Eccleſiam nemo poteſt conſequi ſalutem: *Quicumque* (ait Hieronymus epiſt. 57.) *extra hunc demum agnum comederit, prophanus eſt. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio*. Nec mirum; neque enim ii, qui extra Eccleſiam verſantur, habere poſſunt caritatem: *Ipſa eſt caritas* (ait Auguſtinus tractatu de ſymbolo cap. 11.) *quam non habent, qui ab Eccleſiæ Catholicæ communione præciſi ſunt*. Idem aſſeritur ab eodem S. Doctore lib. 3. de Baptiſmo c. 16. *Quodlibet hæretici & ſchiſmatici accipiant, caritas quæ operit multitudinem peccatorum, donum eſt Catholicæ unitatis & pacis*. Eodem ſpectant hæc verba Enchiridii cap. 63. *Qui præter illam eſt, nec cum Deo eſt .... ipſa namque proprie Spiritum ſanctum pignus accepit, ſine quo non remittuntur ulla peccata.*

Confirmatur reſponſio ex eo, quod violare Chriſti fidem per crimen hæreſeos, aut illius vinculum ſcindere per ſchiſma, non minus ſit crimen, quam ſint adulterium & ſcandalum; ſed qui aut adulterium committit, aut incidit in peccatum ſcandali, niſi reſipiſcat, nuſquam æternam ſalutem conſequetur: *Si quis templum Dei violaverit* (ait Apoſtolus) *diſperdet illum Deus. Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.*

Confirmatur iterum ex eo, quod hæreſis, vel ſchiſma, non unum, ſed multiplex peccatum complectantur: complectuntur nimirum 1. voluntariam rebellionem in Eccleſiæ miniſtros, de quibus ipſe Chriſtus ait: *Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit*. Complectuntur 2. calumniæ crimen; nempe hæretici & ſchiſmatici ab Eccleſia diſcedentes, eam corruptionis ac proſtitutionis inſimulant. Complectuntur 3. Furti peccatum, nam hæretici & ſchiſmatici miniſteri-

ſterium, quod ad ſolam Eccleſiam jure ſpectat, per ſummum nefas vindicant ſibi. Complectuntur 4. ſcandali peccatum, ſcilicet hæretici & ſchiſmatici ſua aperta in Eccleſiam rebellione & fidei corruptione, ſunt offendiculo populis fidelibus; mirum igitur non eſt, quod ſalutem conſequi non poſſint, niſi ad fidem & unitatem redierint.

CONCLUSIO 2. Unitas Eccleſiæ in tribus poſita eſt.

Probatur enumeratione. Eccleſiæ unitas dicit unam, ac eamdem fidem; eadem omnino ſacramenta; eoſdem miniſtros ac paſtores. *Primo*, dicit unam, ac eamdem fidem: *Una fides, unum baptiſma*. Hinc vero ſequitur quod ſuperius fuſe probatum eſt, hæreticos non eſse veræ Eccleſiæ membra; neque enim eamdem in omnibus habent fidem cum Eccleſia Catholica. *Secundo*, dicit eadem Sacramenta; per ea nimirum tantum Chriſti ſanguis hominibus ad juſtificationem applicatur: hinc qui aliis utitur, quam iis, quibus utitur Eccleſia Catholica, aut qui ex iis aliquod tamquam inutile rejicit, non eſt in Eccleſiæ unitate. *Tertio*, dicit eoſdem paſtores, non quidem numero, ſed miſſione, ſed ſucceſſione, ſed miniſterio: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes, &c.* Verum de hoc argumento ſermo redibit inferius; hic ſatis ſit ex illo principio colligere, ſchiſmaticos, licet fidem non temeraverint, non eſse in Eccleſia: nempe non habent legitimos paſtores, ſeu qui miſſione, & ſucceſſione paſtoratus officio funguntur.

CONCLUSIO 3. Unitatis Eccleſiæ centrum Sedes eſt Romana.

Probatur 1. Ea ſedes eſt centrum unitatis Eccleſiæ, quæ jure divino primatum habet in omni Eccleſia; atqui ſedes Romana primatum habet in omni Eccleſia; ſiquidem primatum habet, quem habuit Petrus; nimirum Romani Pontifices ſuccedunt Petro, ut inferius dicetur: Sed Petrus (ut oſtendemus quæſtione 5.) jure divino primatum habuit in omni Eccleſia: ergo, &c.

Probatur 2. Patres expreſſe aſſeruerunt, ſedem Romanam eſſe centrum unitatis Eccleſiæ. *Navigare audeant* (inquit Cyprianus epiſt. 55.) *ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas ſacerdotalis exorta eſt*. Optatus lib. 2. contra Parmenianum, hæc habet in eumdem finem: *Negare non potes, ſcire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam . . . in qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, nec cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent, ut jam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedram, alteram collocaret*. Hieronymus non minus clare loquitur ad Damaſum Papam, ſcribens de hypoſtaſis nomine: *Hic* (inquit) *in tres partes ſciſſa Eccleſia, me ad ſe rapere feſtinat; ego autem clamito: Si quis Cathedræ Petri jungitur, meus eſt*.

Quæres, utrum Sedes Romana, & Eccleſia Romana ſint unum & idem.

Reſp. Sedem Romanam, & Eccleſiam Romanam eſſe unum & idem, ſi nomine Eccleſiæ Romanæ intelligatur illa particularis Eccleſia, quæ Romæ conſtituta eſt; e contra vero differre tamquam includens ab incluſo, ſi Eccleſiæ Romanæ nomen ſumatur pro ea fidelium ſocietate, quæ per totum orbem diffuſa, ſedem Romanam agnoſcit pro ſede, cui a Chriſto conceſſus eſt primatus in omni Eccleſia, ſeu cui aliæ omnes particulares Eccleſiæ ſecundum canonicas ſanctiones obedire tenentur. Quod mox traditum eſt ſedis Eccleſiæ Romanæ diſcrimen, diligenter obſervandum eſt; nempe hæretici, ut Catholicos facilius calumniari poſſint, plerumque Romanam Eccleſiam per totum terrarum orbem longe lateque diffuſam ſolent confundere cum Romana curia, ſeu Eccleſia particulari, quæ extra territorium Romanum non diffunditur.

ARTICULUS II.

De Sanctitate Eccleſiæ.

Not. 1. Certum eſt, in Eccleſia militante non reperiri ſanctitatem, quæ ſit abſque omni macula, & abſque omni ruga; nempe ejuſmodi ſanctitas ſoli Eccleſiæ triumphanti convenit; nullum enim eſt Eccleſiæ militantis membrum, in quo locum non habeat illud primæ Joannis 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*.

Not. 2. Certum eſt iterum, Eccleſiam non eo ſenſu eſſe ſanctam, quod ſingula illius membra prædita ſint ſanctitate, ſeu caritate, quæ eos Dei filios efficiat; ſunt enim in Eccleſia (ut ſuperius oſtenſum eſt) boni & mali. Quæſtio igitur eſt de ſanctitate, tum vocationis, tum profeſsionis; de interna ſanctitate, quæ non in omnibus quidem, ſed in pluribus Eccleſiæ membris reperiatur.

CONCLUSIO. 1. Tota Eccleſia ſancta eſt ſanctitate vocationis.

Probatur. Sanctitas vocationis poſita eſt in vocatione ad ſanctitatem: atqui tota Eccleſia vocata eſt ad ſanctitatem. Nempe id docet Apoſtolus ad Epheſ. 1. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem* (inquit) *ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus*. Ad Romanos 1. idem Apoſtolus eos, ad quos ſcribit, vocat ſanctos; *Vocatis ſanctis*. Eodem ſpectant hæc primæ Petri 1. *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus adquiſitionis*. Chriſtus præ-

Digitized by Google

præcipue paſſus eſt, ut ſuæ Eccleſiæ ſanctitatem conferret. *Jeſus, ut ſanctificaret populum per ſanguinem ſuum, extra portam paſſus eſt;* unde ipſe Joannis 17. ſic loquitur: *Pro eis ſanctifico meipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate.*

CONCLUSIO 3. Tota Eccleſia ſancta eſt ſanctitate profeſſionis.

Probatur. Ea ſocietas eſt ſancta ſanctitate profeſſionis, quæ fidem ſanctam & mores ſanctos profitetur: Atqui tota Eccleſia fidem ſanctam & mores ſanctos profitetur: quiſquis nimirum, cum initiatur baptiſmate, regulas profitetur, quæ in Scripturis & traditione continentur; eæ autem regulæ ſunt veriſſimæ & maxime ſanctæ, cum e contra in ſocietatibus, quæ ſunt extra Eccleſiam, plurima ſint falſa, multa ſint principia, quæ bonis moribus adverſentur: v. gr. apud Calviniſtas, dogma de inamiſſibilitate juſtitiæ, quod in eorum Synodo Dordrectana tamquam fidei articulus definitum eſt.

Quæ de ſanctitate, quam Eccleſia profitetur; hic breviter dicta ſunt, fuſe pertractata legere eſt apud Juſtinum in utraque apologia, apud Tertullianum in lib. apologetico cap. 36. apud Arnobium lib. 1. 2. & 3. contra Gentes, apud Auguſtinum in libris de Civit. Dei: *Nihil* (inquit lib. 2. cap. 28) *in Chriſtianis Eccleſiis turpe & flagitioſum ſpectandum, imitandumque proponitur, ubi veri Dei aut præcepta inſinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia poſtulantur.*

CONCLUSIO 4. Eccleſia in pluribus ſuis membris internam habet ſanctitatem.

Probatur 1. Infantes, qui baptiſmate regenerati ſunt, vere ſunt filii Dei. Lapſi, qui in pœnitentiæ Sacramento abſolutione donati ſunt, conſecuti ſunt peccatorum remiſſionem, ipſomet Chriſto teſte: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Plures ſunt alii, qui ex juſtitia per baptiſmum accepta numquam exciderunt: ergo Eccleſia in pluribus membris internam habet ſanctitatem. Nec mirum, in Eccleſia enim reperitur Spiritus ſanctus. Ipſa eſt Chriſti Sponſa, adverſus quam portæ inferi prævalere non poſſunt; cum qua ipſemet Chriſtus erit uſque ad conſummationem ſæculi. Hæc Eccleſiæ nota, ſeu ſanctitas, ita propria eſt veræ Eccleſiæ, ut nulli alteri ſocietati convenire poſſit; nec enim voluntarie jacentibus extra Eccleſiam, per baptiſmum aut alia Sacramenta datur Spiritus ſanctus. Vide Cyprianum iis in locis, in quibus pro rebaptizatione ſcripſit; Auguſtinum in libris, quos de Baptiſmo contra Donatiſtas exaravit.

Probatur 2. In Eccleſia viſi ſunt innumerabiles martyres, quorum conſtantia maximum fuit ſanctitatis argumentum. In ea floruerunt quamplurimi Doctores, de quorum ſanctitate nec ipſi etiam hæretici dubitare poſſunt: ejuſmodi vero fuerunt Juſtinus, Irenæus, Cyprianus, Athanaſius, Hilarius, Ambroſius, Baſilius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Bernardus, innumerique alii, qui ſcientia, pietate, miraculis fidelium ſocietatem exornarunt. In Eccleſia videre eſt plures Epiſcopos, in quibus eæ dotes elucent, quas Apoſtolus ad Timotheum ſcribens, requirit: *Quam enim multos Epiſcopos* (inquit Auguſtinus lib. 1. de Moribus Eccleſiæ c. 33.) *optimos viros, ſanctiſſimoſque cognovi, quam multos presbyteros, quam multos diaconos, & hujuſmodi miniſtros divinorum Sacramentorum, quorum virtus eo mihi mirabilior, & majore prædicatione dignior videtur, quo difficilius eſt eam in multiplici hominum genere, & in iſta vita turbulentiore ſervare.* In eadem Eccleſia videre eſt ſanctas congregationes cœnobitarum, qui contemptis ſæculi divitiis, honoribus, illecebris, totos ſe tradunt pœnitentiæ, ac rerum divinarum contemplationi. Auguſtinus illud argumentum Manichæis opponit lib. de Morib. Eccleſiæ c. 31. *Quis* (inquit) *illos non miretur & prædicet, qui contemptis, atque deſertis mundi hujus illecebris, in communem vitam caſtiſſimam, ſanctiſſimamque congregati, ſimul ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in diſputationibus; nulla ſuperbia tumidi, nulla pervicacia turbulenti, nulla invidia lividi; ſed modeſti, verecundi, pacati, concordiſſimam vitam, & intentiſſimam ad Deum, gratiſſimum munus ipſi offerunt, a quo iſta poſſe meruerunt?* Sunt etiam in Eccleſia innumerabiles laici, qui hoc mundo utuntur tamquam non utentes; *Nec ideo* (ait Auguſtinus eodem lib. c. 31.) *laudabile Chriſtianorum genus contemſerim, eorum ſcilicet, qui in civitatibus degunt, a vulgari vita remotiſſimi. Vidi ego diverſorium ſanctorum Mediolani, non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat, vir optimus, & doctiſſimus. Romæ etiam plura cognovi, in quibus ſinguli gravitate, atque prudentia & divina ſcientia præpollentes, ceteris ſecum habitantibus præſunt, Chriſtiana charitate, ſanctitate, & liberate viventibus; ne iſti quidem cuiquam oneroſi ſunt, ſed Orientis more, & Pauli Apoſtoli auctoritate manibus ſuis ſe tranſigunt ... Neque hoc in viris tantum; ſed etiam in feminis, &c.* Tam probatæ caſtitatis, tantæ virtutis viros, ac mulieres hæretici in ſuis ſectis oſtendant, proferantque, ut ſuæ pſeudo-Eccleſiæ ſanctitatem probent.

Objicies 1. Ea ſocietas non eſt ſancta, quæ identidem indiget reformatione: atqui Eccleſia identidem indiget reformatione: ſi enim non indigeret, fruſtra ab Apoſtolorum ætate, ad hæc uſque tempora, tot editis canonibus reformatio præſcripta fuiſſet: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. quæ indiget reformatione in

in rebus, quæ ad fidem, aut morum regulas ſpectant, conc. maj. in rebus, quæ ſpectant ad ſolam diſciplinam, neg. maj. Eccleſia nuſquam indiguit reformatione in iis, quæ ad fidem, aut morum regulas ſpectant; eamdem enim fidem, eaſdem morum regulas profeſſa eſt, quas ab Apoſtolis, poſt Chriſti in cælos aſcenſionem edocta eſt; nempe ſectarii nullam in iis capitibus novitatem probare poſſunt; nuſquam oſtendent tempus, locum, occaſionem, cauſſam, quibus doctrina vetus ab Apoſtolis per orbem ſparſa, primum innovata ac adulterata fuerit, unde contra eos, qui Eccleſiam inſimulant tamquam ream novitatis in fide, aut in moribus, intorqueri poſſunt hæc Auguſtini verba lib. de utilitate credendi cap. 14. *Vos autem & tam pauci, & tam turbulenti, & tam novi, nemini dubium eſt, quam nihil dignum auctoritate profeſſatis*. Identidem tamen propter hominum corruptionem innovari oportuit eas morum regulas, ſancirique novam diſciplinam: Sicut enim cymba proprio pondere rapidiſſimi fluminis curſum ſequens, deorſum labitur (verba ſunt auctoris Spongiæ, pag. 31.) niſi remis, veliſque ſtudio non intermiſſo in partem adverſam agas; ita homines corruptæ naturæ impetu in carnis & ſanguinis corruptelas, & diſciplinæ relaxationem proni ſunt, niſi legibus identidem renovatis, quaſi repagulis quibuſdam coerceantur. Hinc illud non ſolum Tridentinæ, ſed omnium pene Synodorum ſtudium in condendis canonibus, quibus diſciplina reſtauretur; Hinc illæ querelæ Imperatorum, regum, principum, Cleri Cardinalium de neceſsitate reformationis, ſed quæ ad diſciplinam, non autem ad doctrinam pertineat.

Objicies 2. Eccleſia variis ſæculis plurium errorum inſimulata eſt: ergo eorum rea fuit, aut ſaltem aliquod accuſationi ejuſmodi fundamentum præbuit.

Reſp. diſt. ant. Inſimulata eſt ab hæreticis, conc. ant. a catholicis, neg. ant. & conſeq. Et ſane Manichæi (Auguſtino teſte lib. 1. de moribus Eccleſiæ cap. 34.) Catholicis objiciebant hypocriſim, ſuperſtitionem, ſepulcrorum adorationem, luxuriam, aliaque ejuſmodi ſcelera. Luciferiani (ut teſtatur Hieronymus contra eos agens) dictitabant, univerſum mundum, (hoc eſt Eccleſiam) eſſe diaboli, & factum de Eccleſia lupanar. Donatiſtæ (ut ſcribit Auguſtinus lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 51.) Cathedram Romanam nuncupabant cathedram peſtilentiæ: *Cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ Romanæ, in qua Petrus, &c. Quare appellas cathedram peſtilentiæ Cathedram Apoſtolicam?* Vocabant eam meretricem, *Ipſa* (inquiunt apud Auguſtinum lib. 1. contra Creſconium cap. 5.) *meretrix eſt, aſylum Romuli*, hoc eſt, refugium ſceleratorum omnium. Pelagiani propter dogma de propagatione peccati originalis, apud Auguſtinum lib. 2. contra Julianum, vocabant Eccleſiam, *confuſionem pudendam Babylonis, impudentiſſimam, contumaciſſimam, in Deum prophaniſſimam*, & in qua adeptæ eſsent *ſtultitia & turpitudo dominatum*. Tandem (inquit auctor Spongiæ pag. 544.) quis hæreticus quindecim ſæculis ebullit, qui non Eccleſiam, quam ſchiſmate laceraverat, de graviſsimis criminibus accuſaverit? de erroribus magnis, corruptaque Chriſti doctrina ream fecerit? neque enim ſine prætextu aliquo ſe ab Eccleſiæ communione præſciderunt. Sed contigit illis, quod navigantibus, qui cum e portu ſolvunt, terram, a qua recedunt, non ſe ipſos, moveri putant: vel potius id, quod atrabile laborantibus, qui ſuas inſanas imaginationes non dubitant ipſiſſimam eſſe veritatem. Sic etiam ipſi ſoli armati pertinacia, clamoribus ſuis impudentibus ſine ulla probatione credi volunt, Eccleſiam erroribus, hæreſibus, & apoſtaſiis eſſe fœdatam, purpuratamque meretricem, & Antichriſti ſedem vel reformandam eſſe, vel deſerendam.

ARTICULUS III.

De Catholicitate Eccleſiæ.

Not. UT cum methodo pertractetur argumentum de Catholicitate Eccleſiæ, quærendum eſt 1. utrum nomen hoc *Catholica* veræ Eccleſiæ conveniat: 2. An ex voce *Catholica* firmum argumentum deſumatur pro vera Eccleſia: 3. Utrum Catholicitas ſoli Eccleſiæ Romanæ propria ſit.

CONCLUSIO 1. Nomen hoc *Catholica* ſoli veræ Eccleſiæ convenit.

Probatur 1. auctoritate Auguſtini, qui contra epiſtolam Fundamenti cap. 4. ſic loquitur: *Tenet* (me in Eccleſiæ gremio) *ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut cum omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere*. Eadem ratione loquitur ſerm. 131. de tempore: *Sola igitur* (inquit) *vera Chriſti ſponſa Eccleſia nominis Catholici honorem ſemper & ubique retinuit*. Idem docet lib. de vera religione cap. 7. *Tenenda eſt nobis* (ait) *Chriſtiana religio, & ejus Eccleſiæ communicatio, quæ Catholica eſt, & Catholica nominatur*.

Probatur 2. teſtimonio S. Cyrilli Hieroſolymitani, qui Catecheſi 18. ſic loquitur: *Si forte veneris in civitatem, non ſimpliciter interroga, ubi ſit Dominicum, ſeu domus Domini; nam etiam hæretici ſuas ſpeluncas domum*

mum Domini nominare volunt : nec petes , ubi ſit Eccleſia Dei , ſed ubi Catholica Eccleſia ; hoc enim nomen proprium eſt hujus ſanctæ Eccleſiæ matris omnium noſtrorum.

Probatur 3. auctoritate S. Paciani, qui epiſtola 1. ad Simpronianum, ut ſignificet ſe in vera eſſe Eccleſia, ſic loquitur : *Chriſtianus mihi nomen eſt , Catholicus vero cognomen . Illud me nuncupat , hoc oſtendit . Hoc probor , inde ſignificor.* Paullo poſt addit, veram Eccleſiam a ſectariorum ſynagogis per idem nomen *Catholica* diſtingui : *Ego forte* (inquit) *ingreſſus populoſam urbem , quam Marcionitas , quam Apellecianos , Cataphrigas , Novatianos , & ceteros hujuſmodi habitare comperiſſem , qui ſe Chriſtianos vocment , quo cognomine congregationem meæ plebis cognoſcerem , niſi Catholica diceretur ?*

Quæres 1. quo tempore vera Eccleſia cœperit vocari *Catholica*.

Reſp. 1. ſcriptores, quibus perſuaſum eſt, Apoſtolos eſſe non tantum quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad ordinem & verba, auctores ſymboli, quod inſcribitur eorum nomine, cenſere Eccleſiam ipſa Apoſtolorum ætate vocatam fuiſſe *Catholicam*; nempe (ajunt) nomen illud ſymbolo a ſe edito inſeruerunt : *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam*; quod ſcirent (inquiunt) eam ubique diffundi deberet.

Reſp. 2. Plures ex Patribus docuiſſe, poſt Apoſtolorum ætatem tantum Eccleſiam vocatam fuiſse *Catholicam*. Idque neceſſarium fuit (inquiunt) ut Eccleſia ab hæreticis, qui ſe Chriſtianos dicebant, diſtingueretur : *Cum poſt Apoſtolos*) ait Pacianus epiſtola 1. ad Simpronianum) *hæreſes extitiſſent , diverſiſque nominibus columbam Dei , atque reginam lacerare & per partes ſcindere niterentur , cognomen ſuum plebs Apoſtolica poſtulabat , quo incorrupti populi diſtingueret unitatem.*

CONCLUSIO 2. Ex hac voce *Catholica* firmum pro vera Eccleſia argumentum deſumitur, ſeu certo demonſtratur, ſocietatem Chriſtianam, quæ vere eſt Catholica, eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

Probatur. *Primo*, ita docet Auguſtinus : *Tenet me* (inquit contra epiſtolam Fundamenti cap, 4.) *ipſum Catholicæ nomen , quod inter tam multas hæreſes , ſic ipſa ſola Eccleſia obtinuit . Secundo*, Patres quovis ſæculo uſi ſunt Eccleſiæ Catholicitate, ut probarent ſchiſmaticorum, aut hæreticorum ſocietates non eſse veram Eccleſiam Chriſti. Vide Cyrillum catecheſi 18. Pacianum epiſt. 1. ad Simpronian. Auguſtinum libro de unitat. Eccleſ. pluribuſque aliis locis, in quibus probat, Donatiſtarum ſocietatem non eſse Chriſti ſponſam, veram illius Eccleſiam, quod non eſſet Catholica.

Objicies. Donatiſtæ, Ariani, aliique veteres hæretici nonnunquam vocati ſunt Catholici; ex eo tamen nomine, quod ſibi tribuebant, deſumi non poteſt argumentum, quo probetur, Donatiſtarum, Arianorum, aliorumque hæreticorum ſocietates fuiſſe veram Eccleſiam.

Confirmatur ex eo, quod arbitrarius ſit loquendi modus, proindeque nihil certi ex eo colligi poteſt.

Reſp. diſt. ant. A ſeipſis vocati ſunt Catholici, conc. ant. ab aliis ſocietatibus Chriſtianis, neg. ant. Ariani v. gr. nuſquam Donatiſtas appellarunt Catholicos, nec viciſſim Donatiſtæ Arianos; e contra omnes omnino ſectæ Chriſtianæ ſocietatem, quæ pro unitatis centro habet Apoſtolicam ſedem, vocarunt ſemper, & nunc etiam vocant Eccleſiam Catholicam : *Tenet me ipſum Catholicæ nomen* (verba ſunt Auguſtini) *quod non ſine cauſſa inter tam multas hæreſes , ſic iſta ſola Eccleſia obtinuit , ut cum omnes hæretici ſe Catholicos dici velint , quærenti tamen peregrino alicui , ubi ad Catholicam conveniant , nullus hæreticorum vel baſilicam ſuam , vel domum audeat oſtendere.*

Ad confirmationem dico, quod licet nihil certi colligi poſſit ex privatorum quorumdam hominum loquendi modo, colligitur tamen ex uſu loquendi ubique ſemper recepto; qui enim ubique ſemper receptus fuit loquendi modus, certam ac evidentem ſignificationem ſupponit, quam privati homines in alienam detorquere non poſſunt. Unde licet Lutherani, Calviniſtæ, Sociniani, aliique ſectarii conentur Catholicæ nomen eripere ſocietati, quæ communione conjuncta eſt cum Romano Pontifice, illudque ſibi tribuere; nuſquam tamen impedient, ne eadem Romanæ communionis ſocietas intelligatur, cum ſimpliciter & abſolute *Catholicæ* nomen uſurpabant coram iis, qui ſuæ ſectæ nomen non dederunt.

CONCLUSIO 3. Catholicæ nomen ſoli Eccleſiæ Romanæ convenit.

Probatur. Ei ſoli ſocietati convenit *Catholicæ* nomen, quæ per totum terrarum orbem diffuſa eſt; nempe (Auguſtino teſte epiſt. 107.) *Eccleſia Catholica appellatur , quod per totum terrarum orbem diffundatur* : unde ex eodem Auguſtino, Donatiſtarum adverſarii, non autem ipſi Donatiſtæ, merito Catholici dicebantur, quod toti orbi communicarent : *Quia* (inquit S. Doctor in Breviculo Collationis diei tertiæ cap. 3.) *Eccleſiæ toto orbe diffuſæ , cui teſtimonium perhibet Scriptura divina , ipſi , non Donatiſtæ , communicant ; unde Catholici merito & ſunt , & vocantur.* Atqui ſola Eccleſia Romana per totum orbem terrarum diffuſa eſt. Eminet nimirum in Aſia, America, in Japonia, in Braſilia, in Europa, in Africa : e contra vero Chriſtianorum ſocietates, quæ cum ea non communicant, in quibuſdam tantum aut

Euro-

Digitized by Google

Europæ, aut aliarum orbis partium angulis reperiuntur.

Objicies. Eccleſiæ Romanæ diffuſio multum imminuta eſt ſchiſmatibus, tum Græcorum, tum Lutheranorum; ita ut multæ ſint, etiam in Europa, provinciæ, ubi nulli fere Catholici reperiuntur: ergo Eccleſia Romana non eſt ubique diffuſa; ac proinde non debet appellari Catholica.

Reſp. 1. imminutionem, quæ per ſchiſmata, tum Græcorum, tum Lutheranorum, accidit Eccleſiæ diffuſioni, abunde reſarcitam fuiſſe Barbararum nationum converſione. Scilicet eo tempore, quo Græci conflarunt ſchiſma, Septentrionales populi, Hungari, Sueci, Dani, Chriſtianæ ac Catholicæ religioni dederunt nomen. Non multo poſt Lutheri defectionem Indi Orientales & Occidentales, Japonenſes, Braſilienſes, innumeræque aliæ gentes Catholicam amplexæ ſunt.

Reſp. 2. diſt. ant. Eccleſia Romana non eſt ubique diffuſa, phyſice loquendo, conc. ant. ſunt enim nonnullæ gentes, quibus Evangelium nondum fuit annuntiatum; moraliter loquendo, neg. ant. ſcilicet Eccleſia Romana (ut jam ſuperius de unitate Eccleſiæ diſſerentes obſervavimus) in præcipuis orbis partibus ita eminet, ut diffuſior ſit qualibet alia ſecta ſeorſim, ac ſeparatim ſumpta; nec, ſicut ſectæ particulares, quibuſdam provinciis, aut regnis coarctetur.

Confirmatur reſponſio ex eo, quod prioribus Eccleſiæ ſæculis pauciores non eſſent hæreſes, quam nunc ſint, ut patet ex Irenæo & Epiphanio; nec plures erant Catholici, quam ſint modo, cum urbes paganis repletæ eſſent; nec plures erant regiones Chriſto ſervientes, quam ſint jam temporis; Et tamen Eccleſia jam tunc vocabatur Catholica. Nemo dubitat, quin Auguſtini tempore innumeræ eſſent gentes, quæ nihil audierant de Evangelio. Conſtat plurimas hæreſes tunc orbe Chriſtiano graſſatas fuiſſe; & tamen id non impediit, quin Eccleſia ab Auguſtino ceteriſque ejus ævi Patribus Catholica diceretur: *Diverſorum hæreticorum Eccleſiæ* (ait Auguſtinus ſerm. 137. de tempore) *ideo Catholicæ non dicuntur, quod per loca, & per ſuas quaque provincias continentur; hæc vero ab ortu ſolis uſque ad occaſum unius fidei ſplendore diffunditur.*

Quæres, utrum per vocem *Catholica* intelligatur ſola Eccleſiæ per totum orbem terrarum diffuſio.

Reſp. 1. vocem hanc *Catholica* ſignificare triplicem univerſalitatem, Doctrinæ nimirum, Communionis permanentis, & Communionis ſucceſſivæ.

Primo, quidem ſignificat univerſalitatem doctrinæ: ſiquidem (ut agentes de Eccleſiæ unitate diximus) Catholicus non eſt, ſed hæreticus, qui vel unum errorem contra fidem animo pertinaci defendit, ſive ille error ſit (ut loquuntur heterodoxi) fundamentalis, ſive non ſit fundamentalis: *Propter unum verbum, aut duo* (apud Hieronymum lib. 3. adverſus Ruffinum) *quæ contraria fidei ſunt, multæ hæreſes abjectæ ſunt ab Eccleſia.* Idem videre eſt apud Auguſtinum ep. 119. cap. 10. ubi ſic loquitur: *Eccleſia, quæ ſunt contra fidem, vel bonam vitam non approbat, nec tacet, nec facit.* Idem innuunt hæc alia ejuſdem S. Doctoris verba libro de hæreſibus: *Poſſunt & aliæ hæreſes, quæ in hoc opere commemoratæ non ſunt, vel eſſe, vel fieri, quarum aliquam quiſque tenuerit, Chriſtianus Catholicus non erit.*

Secundo, vox *Catholica* includit univerſalitatem communionis permanentis, id eſt, conſtantem cum fidelibus per totum orbem diſperſis communionem, a qua ſi quis ſeipſum ſeparaverit, hæreticus eſt, ſchiſmaticus, non catholicus, ſcilicet eam veræ Eccleſiæ dotem, ſeu diffuſionem per totum orbem prædixit lex: *In ſemine tuo* (Chriſto, ut explicat Paulus ad Galatas 4.) *benedicentur omnes gentes*: pollicitus eſt Chriſtus: *Erit mihi teſtis* (ait Actor. cap. 1.) *in Hieruſalem & uſque ad extremum terræ*; idem habetur Lucæ 24. *Quoniam ſic ſcriptum eſt: Oportebat Chriſtum pati, & prædicari pœnitentiam per omnes gentes, incipiens a Hieruſalem.* Vide ea, ſimiliaque ſcripturæ loca apud Auguſtinum lib. de Unitate Eccleſiæ cap. 11. & 12. Vide etiam Vincentium Lirinenſem Commonitorii cap. 31. ubi ſic loquitur: *Id teneamus, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt, hoc eſt, vere proprieque Catholicum.*

Tertio, eadem vox *Catholica* dicit univerſalitatem communionis ſucceſſivæ, quæ ab Apoſtolorum Principe ad nos uſque ſine intermiſſione pervenerit. Nempe tum hæretici, tum ſchiſmatici ſunt poſteriores Eccleſia, nullamque cum ea, quæ illorum ortum præceſſit, communionem habent: *Ante Valentinum* (ait Irenæus lib de hæreſibus cap. 4.) *non fuerunt, qui ſunt a Valentino, neque ante Marcionem erant, qui ſunt a Marcione.* Clemens Alexandrinus 7, Stromatum pag. 764. idem his verbis docet: *Quod in Eccleſia Catholica poſteriora fuerint ſua conciliabula, non eſt opus multis probare: Catholica vero Eccleſia ſemper fuit.* Hæc referri poſſunt, quæ de Eccleſiæ Apoſtolicitate dicentur inferius.

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, patet, nemini, ut ſuam Catholicitatem probet, ſatis eſſe, quod fidem ſuam expendat ad Scripturarum normam; quod credat ſe profiteri doctrinam, quam vetus Eccleſia profeſſa fuerit; ſed præterea requiritur, ut communicet in fide, ſacramentis, ſynaxibus, paſtoribus, cum ea fidelium ſocietate, quæ per totum terrarum orbem diffuſa eſt. Hinc (ait

auctor Spongiæ pag. 465.) Antiſtites Africani cum tempore Auguſtini demonſtrare vellent ſe eſſe Catholicos, non doctrinæ ſuæ veritatem, fidei conſenſum, vel ſacramentorum unitatem protulerunt; ſed tantummodo communionem cum Eccleſia Catholica, quæ iſta omnia, & alia plura ſua generalitate complectitur; nam Auguſtinus quadringentorum circiter Epiſcoporum Africanorum perſonam, & cauſſam agens in collatione cum Donatiſtis, cum Petilianus de Catholici titulo litem moveret, hæc ait: *Afrorum Chriſtianorum Catholicorum hæc vox eſt: Nos univerſo orbe Chriſtiano communione cohæremus.*

ARTICULUS IV.

De Apoſtolicitate Eccleſiæ.

Not. Eccleſia duobus modis poteſt eſſe Apoſtolica: 1. doctrina: 2. auctoritate. Hic igitur quærendum eſt, utrum Eccleſia duobus illis modis ſit Apoſtolica.

CONCLUSIO 1. Eccleſia eſt Apoſtolica ſecundum doctrinam.

Probatur. Illa ſocietas eſt Apoſtolica ſecundum doctrinam, quæ nihil credit, quam quod Apoſtoli docuerunt: atqui Eccleſia nihil credit, quam quod Apoſtoli docuerunt; nihil enim credit, quam id, quod Apoſtolis revelatum eſt; id vero, & non aliud, docuerunt Apoſtoli, quam quod ipſis fuit revelatum, juxta illud Chriſti promiſſum: *Ipſe* (Spiritus Sanctus) *vos docebit omnia*; nec non juxta Tertulliani lib. de Præſcriptionibus: *Apoſtoli Eccleſias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem fidei & ſemina doctrinæ, cetera exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt, ac per hoc & ipſæ Apoſtolicæ deputantur, ut ſoboles Apoſtolicarum Eccleſiarum.* Vide quæ de Traditione ſuperius a nobis dicta ſunt.

CONCLUSIO 2. Eccleſia eſt Apoſtolica ſecundum auctoritatem.

Probatur. Illa ſocietas eſt Apoſtolica ſecundum auctoritatem, quæ regitur a legitimis Apoſtolorum ſucceſſoribus: ii ſcilicet, qui ſuccedunt Apoſtolis, auctoritate Apoſtolis divinitus conceſſa potiuntur, de qua hæc habentur ad Epheſios 4. *Et ipſe dedit quoſdam Apoſtolos ad conſummationem ſanctorum in ædificationem corporis Chriſti*: perdurare enim debuit data ſemel Apoſtolis præfecturæ & regiminis auctoritas, quamdiu Eccleſia perduratura eſt: atqui vera Chriſti Eccleſia regitur ab Apoſtolorum ſucceſſoribus Epiſcopis, nimirum, ſine quibus Eccleſia nec eſſe, nec concipi poteſt: *Eccleſia* (inquit Cyprianus epiſt. 69.) *plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Unde ſcire debes, Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo; & ſi quis cum Epiſcopo non ſit, in Eccleſia non eſſe.*

CONCLUSIO 3. Sola Eccleſia Romana eſt Eccleſia Apoſtolica.

Probatur. *Primo*, eſt Apoſtolica ratione doctrinæ; neque enim aliam profitetur, quam quæ ab Apoſtolis tradita eſt. Hæretici novitatem in aliquo dogmate ipſi non poſſunt objicere: nempe omnium ſuorum dogmatum antiquitatem legitima præſcriptione demonſtrat: e contra vero hæreticis merito in omnibus capitibus, in quibus ab ipſa diſſentiunt, novitatem opponit, evidenterque probat, quo tempore, a quibus, qua arte invecta fuerunt. *Secundo*; ſola Eccleſia Romana eſt Apoſtolica ſecundum auctoritatem: ſcilicet Epiſcopi, a quibus regitur, ab Apoſtolis primum conſtituti ſunt, ipſiſque non interrupta ſerie, ad hæc uſque tempora, ſucceſſere. E contra, qui aliis ab Eccleſia Romana ſocietatibus præſunt, non ſunt ab Apoſtolis nec mediate, nec immediate conſtituti; continua ab Apoſtolis Epiſcoporum ſeries in iis ſocietatibus non reperitur: *Edant ergo* (inquit Tertullianus lib. de Præſcriptionibus cap. 32.) *origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant Ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit auctoritatem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt: Sicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum ab Joanne conlocatum refert. Sicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit: proindeque utique & ceteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatu conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habent.*

Confirmatur argumentum. Ut ſocietas aliqua ſit Apoſtolica, duo requiruntur, miniſtrorum miſſio & ſucceſſio: atqui aliæ a Romana communione, ac præſertim, Lutherana, Calviniana, Anglicana, & aliæ quæ elapſo proxime ſæculo ſchiſma fecerunt, nec miſſionem habent, nec ſucceſſionem: ergo non ſunt Apoſtolicæ. Minor propoſitio ſubſequentibus momentis per partes ſic oſtenditur.

Primo, Miniſtri ſocietatum, de quibus agitur, non habent miſſionem; nam miſſio duplex eſt, ordinaria & extraordinaria. Prior eſt, qua Deus mediantibus miniſtris jam conſtitutis alios mittit, eiſque poteſtatem largitur. Sic filii Aaron olim ad Sacerdotium per generationum ſucceſſionem vocati ſunt, ſic jam temporis Epiſcopi & presbyteri per impoſitionem manuum ordinantur, & mittuntur. Altera miſſio eſt, qua Deus per ſeipſum abſque medio aliquem ad miniſterium vocat, eique poteſtatem immediate largitur: ſic Moyſes & Aaron miſſi ſunt; ſic Chriſtus miſit Apoſtolos tamquam radicem, ac fontem totius propagationis miniſtrorum novæ legis. Atqui hæretici, & ii præſertim,

Digitized by Google

qui elapſo proxime ſæculo ab Eccleſia Romana ſchiſma fecerunt, nec ordinariam, nec extraordinariam miſſionem habent.

Non quidem ordinariam: hæc enim includit duplicem collatam poteſtatem, Ordinis & Juriſdictionis; Calvinus v. g. miniſtris a ſe conſtitutis conferre non potuit poteſtatem Ordinis, hæc enim (ut tum Scriptura, tum traditione docemur) non confertur, niſi ab iis, qui ſunt Epiſcopi: *Quid facit excepta ordinatione Epiſcopus* (verba ſunt Hieronymi in epiſt. ad Evagrium) *quod presbyter non facit?*

Nec communio Anglicana, nec Lutherus, nec alii ſchiſmatici, aut hæretici, licet (ut ſupponitur) valide per Epiſcopalium manuum impoſitionem ordinati, miniſtris a ſe conſtitutis conferre potuerunt poteſtatem juriſdictionis; id nimirum conferre non potuerunt, quo ipſi caruerunt: at Epiſcopi communionis Anglicanæ, Lutherus & alii ſchiſmatici, & hæretici caruerunt poteſtate juriſdictionis: *Epiſcopi* (inquit Cyprianus epiſt. 32.) *nec poteſtatem poſſunt habere, nec honorem, qui Epiſcopatus nec unitatem voluerunt tenere, nec pacem.* Et ſane juriſdictionem a Deo immediate non habuerunt; hæc enim miſſioni extraordinariæ, de qua mox dicetur, propria eſt: Non habuerunt etiam ab Eccleſia Romana, quia propter temeratam in capitalibus articulis fidem, deſierat (inquiunt) eſſe vera Chriſti ſponſa, factaque fuerat diaboli lupanar; ac proinde exciderat qualibet juriſdictionis poteſtate.

Confirmatur. Si, cum Lutherus, Zuinglius, & Epiſcopi Anglicanæ communionis conſecrati ſunt, Eccleſia Romana integram habuiſſet poteſtatem juriſdictionis, tunc fuiſſet vera Dei Eccleſia, vera Chriſti ſponſa: quippe certo certius eſt, auctoritatem Eccleſiaſtici miniſterii, hoc eſt, erigendi, formandi, regendi Eccleſiam Dei, mittendi operarios in Chriſti vineam, non niſi veræ Chriſti Eccleſiæ eſſe conceſſam; non enim ſchiſmaticis, aut hæreticis, ſed Apoſtolis, veræque Eccleſiæ dictum eſt: *Tibi dabo claves regni cælorum: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Verum, ſi Eccleſia Romana tunc eſſet vera Chriſti Eccleſia, poteſtatem tunc habuit auferendi miniſterium, quemadmodum poteſtatem habuit conferendi; ſcilicet eidem Eccleſiæ, cui dictum eſt: *Tibi dabo claves regni cælorum, quodcumque ſolveris, &c.* dictum eſt etiam: *Quidquid ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis.* De ea pariter dictum eſt: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*; ac proinde cum eadem Eccleſia, Luthero, Zuinglio, eorumque ſectatoribus anathema dixerit, ab eiſque abſtulerit miniſterium, revera miſſionem ordinariam habere non potuerunt, nec fungi eccleſiaſtico miniſterio, & a fortiori, nec adverſus eamdem Eccleſiam Altare erigere.

Miniſtri aliarum a Romana ſocietatum, Lutherani præſertim & Calviniſtæ, non habent miſſionem extraordinariam. Nempe miſſio extraordinaria probari debet ſignis mirabilibus, ſeu teſtimoniis miraculoſis; peccat enim contra prudentiæ ac ſapientiæ regulas, qui credit cuivis de ſeipſo prædicanti: *Præceſſiſſe debuerat mittentis patrocinium* (inquit Tertullianus lib. 3. contra Marcionem cap. 2.) *in teſtimonium miſſi, quia nemo veniens ex alterius auctoritate, ipſe eam ſibi ex ſua affirmatione defendit, ſed ab ipſa defenſionem potius expectat: præeunte ſuggeſtu ejus, qui auctoritatem præſtat.* Unde ipſe Chriſtus ait: *Si de me ipſo teſtimonium perhibeo, teſtimonium meum non eſt verum.* Judæis petentibus, qua poteſtate hoc faceret, probat ſuam miſſionem Joannis teſtimonio: *Baptiſmus Joannis unde erat?* Probat etiam editis a ſe miraculis: *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Joannis 6. iiſdem miraculis in eumdem finem utitur: *Opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater me miſit.* Eo argumento uſi ſunt Patres, ut omnium Novatorum miſſionem elevarent: *Novatianus* (inquit Pacianus in epiſtola contra Novatianos) *linguis locutus eſt, prophetavit, ſuſcitare mortuos potuit?* Atqui nulli ex hæreticis, qui ex Eccleſiæ Romanæ ſinu prodierunt, nec Lutherani, nec Calviniſtæ, nec Zuingliani, nec Anglicanæ communionis Epiſcopi, nec Sociniani, nec tandem aliqui ex iis, qui elapſo proxime ſæculo Altare adverſus Eccleſiam Romanam erexerunt, portentis, ſignis, miraculis, ſe a Deo extraordinarie ad reformandam Eccleſiæ fidem, ad exercendum ſacrum miniſterium miſſos probarunt: ergo non habuerunt extraordinariam miſſionem; proindeque merito hiſce Tertulliani verbis libro de Præſcriptionibus cap. 30. compellandi ſunt: *Probent ſe novos Apoſtolos eſſe .... Volo igitur & virtutes eorum proferre, niſi quod agnoſco maximam virtutem eorum, qua Apoſtolos in perverſum æmulantur: Illi enim de mortuis vivos faciebant, iſti de vivis mortuos faciunt.*

Secundo, Hæretici, Lutherani v. g. Calviniſtæ, Epiſcopi Anglicanæ communionis, non habent ſucceſſionem; neque enim aliquos paſtores laudare poſſunt, quibus non interrupta ſerie ſucceſſerint. Sicut ante Valentinum non erant, qui ſunt a Valentino, neque ante Marcionem, qui ſunt a Marcione; ſi ante Calvinum non erant, qui ſunt a Calvino, neque ante Lutherum, qui ſunt a Luthero; nec ante Epiſcopos communionis Anglicanæ, qui ſunt ex Anglicana communione. De iis omnibus dici poſſunt, quæ Cyprianus epiſt. 76. de Novatiano dicit: *Novatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt, qui Evangelica &*

Apo-

Apoſtolica traditione contempta, nemini ſuccedens, a ſeipſo ortus eſt.

Objicies 1. Qui ordinati ſunt in Eccleſia Romana, ordinariam miſſionem habuerunt; nempe per ordinationem presbyteris confertur poteſtas conſecrandi, remittendi ac retinendi peccata, prædicandi verbum Dei; unde in Pontificali ſic ordinans alloquitur eos, quibus manus imponit; *Sit doctrina vera ſpiritualis medicina populo Dei, ut prædicatione, atque exemplo ædificetis domum Dei:* Atqui Lutherus, & Zuinglius ordinati fuerunt in Eccleſia Romana: ergo Lutherus, & Zuinglius miſſionem ordinariam habuerunt.

Reſp. 1. Illud argumentum non favere Calvino, ipſique adhærentibus; nec enim Calvinus, aut miniſtri, qui primum ipſi adhæſere, ordinati fuerant in Eccleſia Romana; immo nec ab Epiſcopis, ſed tantum a viris laicis, a quibus manuum impoſitionem acceperunt; unde tum in Calvinum, tum in adhærente illi pſeudo-miniſtros intorqueri poſſunt hæc Cypriani verba libro de Unitate Eccleſiæ: *Hi ſunt, qui ſe ultro apud temerarios convenas, ſine divina diſpoſitione præficiunt, qui ſe præpoſitos ſine ulla ordinationis lege conſtituunt; qui nemine Epiſcopatum dante, epiſcopi ſibi nomen aſſumunt.*

Reſp. 2. diſt. mai. Qui ordinati ſunt in Eccleſia Romana, miſſionem ordinariam habuerunt quoad aliqua paſtoratus officia, conc. maj. quoad omnia, neg. maj. Per ſacerdotalem ordinationem miniſtri mittuntur ad conſecrandum Chriſti corpus, & ad remittenda, aut retinenda peccata; non mittuntur vero ad aliquod aliud paſtoratus officium; hæc enim verba, quæ a Pontifice ſacerdotum conſecratore proferuntur: *Sit doctrina veſtra, &c.* non continent alicujus poteſtatis collationem, cum proferantur ante ritum, quo ordinatio perficitur: ſed tantum regulam, ad quam ſacerdotes, ubi poſtea ad prædicandum Dei verbum ab Epiſcopis miſſi fuerint, concionandi modum, ac vivendi rationem exigere debeant. Præterea, dato quod presbyteris detur in ordinatione concionandi poteſtas, certum tamen eſt, non dari reliqua paſtoratus officia, exercendi nimirum juriſdictionem extrinſecam, conſecrandi miniſtros, regendi Eccleſiam Dei, erigendi ſocietatem, cui miniſtri præficiantur.

Reſp. 3. diſt. maj. Qui ordinati ſunt in Eccleſia Romana, miſſionem ordinariam habuerunt, quam in hæreſim, aut in ſchiſma incidentes non retinuerint, conc. maj. quam retinuerint, neg. maj. Lutherus, Zuinglius, & alii prætenſæ reformationis auctores, per ſchiſma, quod conflarunt adverſus Eccleſiam, a qua (ut falſo ſupponunt) ad paſtoratus officium miſſi fuerant, exciderunt a jure fungendi miniſterio Eccleſiaſtico; unde eadem Eccleſia, quæ (ut contendunt) eis miniſterium contulerat, illud ab ipſis abſtulit per anathematis decretum, quod in eos intorſit. De Luthero, Zuinglio aliiſque elapſi proxime ſæculi novatoribus, idem ferri debet judicium, ac de Neſtorio, Diſcoro, Cæleſtio, Pelagio, aliiſque, quos Eccleſia proſcripſit; ſcilicet quamvis in ea conſecrati fuiſſent, ac paſtoratu donati, miniſterio tamen poſt ſuam ab eadem Eccleſia damnationem fungi minime potuerunt.

Objicies 2. Deus unicuique mandavit habere curam de proximo ſuo; ergo Lutherus, Zuinglius, & alii, cum temeratam in Eccleſia fidem, ac corruptos mores perſpicerent, potuerunt Eccleſiam reformare abſque ulla alia miſſione; Sic enim vetus Synagoga identidem a piis regibus fuit reformata.

Reſp. ad 1. neg. conſeq. Ratio eſt, quia cura, quam divino jure debemus proximo, exigit quidem, ut ei impendamus caritatis officia; ſed non dat jus ad officia auctoritatis, cujuſmodi ſunt ea, quæ Paſtoratui alligata ſunt: non enim omnibus, ſed Epiſcopo ſolum Apoſtolus ad Titum 3. dixit: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per civitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Ad 2. dicendum eſt, pios reges in veteri teſtamento non eo ſenſu Synagogam reformaſſe, quod ſacerdotium uſurpaverint, ſed quod ſuis edictis curaverint, ut ſacerdotes ad legis normam ſuis officiis fungerentur: *Dixitque ſacerdotibus filiis Aaron* (inquit Scriptura lib. 2. Paralipomenon cap. 29. referens reformationem ab Ezechia rege invectam) *ut offerrent ſuper altare Domini, &c.*

Confirmatur reſponſio ex eo, quod Deus tum in antiquo, tum in novo teſtamento, immutabili lege ſanciverit, ut nemo ſibi ſumat honorem, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron; unde nec Chriſtus, nec Apoſtoli ſeipſos conſtituerunt Pontifices, ſed id honoris ex Dei vocatione & miſſione conſecuti ſunt: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.*

Objicies 3. Illi divinitus miſſionem habuerunt, qui veritatem populos docuerunt; eo nimirum argumento Chriſtus utitur, ut damnet Judæos, qui divinam illius miſſionem agnoſcere detrectabant: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Atqui tum Lutherus, tum Zuinglius, tum alii novatores veritatem populos docuerunt; ergo veram habuerunt miſſionem.

Reſp. ad 1. neg. maj. ſeu ſolam prædicationem veritatis eſſe vocationis ac miſſionis notam. Ratio eſt, quia ſchiſmatici plerumque (ſaltem ſuæ defectionis initio) veritatem annuntiant; & tamen (ut ſuperius ex Auguſtino demonſtratum eſt) miſſionem non habent. Confirmatur ex eo, quod Core, Da-

Dathan & Abiron, non propter prædicationis falſitatem, ſed propter miniſterii uſurpationem perierint. Ad 2. dicendum eſt, Chriſtum, antequam diceret: *Si veritatem dico vobis, &c.* ſuam innocentiam tum miraculis, tum vitæ ſanctitate comprobaſſe: *Quis ex vobis arguet me de peccato*, Lutherani vero, Zuingliani, Calviniſtæ, alii quicumque ſint ſectarii, nec miraculis, nec vitæ ſanctitate innocentiam ſuam probare poſſunt: e contra Eccleſia, in cujus ſinu nutriti fuerunt, eos & impietatis & ſacrilegii propter uſurpatum miniſterium arguit.

Confirmatur reſponſio. Si ſola prædicatio veritatis eſſet divinæ vocationis ac miſſionis argumentum, nullus hæreticus inſimulari poſſet uſurpati ſacri miniſterii; nempe nullus eſt, qui non ſe jactet de veritatis prædicatione.

Objicies 4. Fideles, licet laici, Actorum 8. per regiones Judææ & Samariæ evangelizarunt verbum Dei: *Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Jeroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apoſtolos.... Igitur qui diſperſi erant, pertranſibant evangelizantes verbum Dei.* Præterea Edeſius & Frumentius adoleſcentes Ægyptii, licet nullo conſecrati fuiſſent ordine, Chriſtum Indis prædicarunt: ergo abſque ulla miſſione quiſque poteſt fungi miniſterio Eccleſiaſtico.

Reſp. diſt. ant. Fideles, licet laici, evangelizarunt verbum Dei, nec ſibi cathedram erexerunt, conc. ant. & ſibi cathedram erexerunt, neg. ant. Ut quis ex caritatis motivo doceat ignorantes (ut factum eſt a fidelibus, de quibus agitur in argumento) non eſt opus externa ſeu vocatione, ſeu miſſione, quæ tamen abſolute requiritur, ut ſibi cathedram erigat, ut populum fidelem regat, ut eum paſcat ſacramentis, ut fiat animarum paſtor. Eam veritatem perſpectam habuerunt Edeſius & Frumentius, hoc eſt, tanquam homines privati, ex ſolius caritatis motivo, Indos docuerunt Evangelium; ſed ſibi cathedram non erexerunt, niſi accepta per ordinationem miſſione. Theodoretus narrat Frumentium retuliſſe Athanaſio, quanto divinæ legis deſiderio Indi, apud quos captivus fuerat, tenerentur. *Quæ cum audiſſet Athanaſius* (verba ſunt Theodoreti lib. 1. Hiſt. cap. 23.) *ei ſacroſanctum Epiſcopatum manibus impertit, mittitque ad animas illius gentis doctrina pietatis excolendas.* En ordinaria miſſio, quæ etiam extraordinaria, ſeu miraculis, confirmata fuit: *ad gentem* (ait ibidem Theodoretus) *contendit cultura divina penitus expertem, & eam excoluit. Nam miraculis, quæ more Apoſtolorum edebat, ſua dicta confirmans, &c.* Cuique Novatori hæc, aut ſimilia exempla proferenti objici poſſunt hæc Auguſtini verba lib. 1. Operis imperfecti contra Julianum: *Videres iſta, ſi oculos haberes, & caveres, ſi frontem haberes.*

Objicies 5. Patres plerumque utuntur ſubitanea ac numeroſa infidelium converſione, ut Chriſtianæ religionis veritatem aſſerant; nec enim (inquiunt) ſine miraculo tot populi intra breviſſimum tempus ubique fidem chriſtianam amplecti potuerunt: Sed pariter intra breviſſimum tempus ingens populorum multitudo Lutheraniſmum & Calviniſmum amplexa eſt; proindeque Lutheraniſmi & Calviniſmi auctores divinitus ad Eccleſiæ reformationem miſſi ſunt.

Reſp. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, 1. quia Lutheraniſmus & Calviniſmus principum auctoritate, & vi & armis plerumque in regnis obtinuerunt; e contra vero Evangelium ſtabilitum fuit martyrum patientia, inermium ac ſimplicium hominum prædicatione. 2. Cum infideles Chriſtianæ religioni dederunt nomen, nuntium remiſerunt honorum, divitiarum, voluptatum amori: e contra cum Catholici Lutheraniſmum, aut Calviniſmum amplexi ſunt, ab auſteriore vivendi modo ad liberiorem tranſierunt; nempe virgines Deo ſacræ, relictis monaſteriis, publicas nuptias celebrarunt; Monachi votorum, quæ prius emiſerant, jugum excuſſere; presbyteri antea cælibes, contraxerunt matrimonia, laici jejuniis, ſatisfactoriis operibus, confeſſionis auricularis debito liberati ſunt; Principes auctoritatem omnem non in temporalibus modo, ſed etiam in ſpiritualibus vindicarunt ſibi; Eccleſiaſtici proventus magiſtratuum, ac aliorum laicorum hominum præda fuerunt. Verum opus non eſt miraculo, ut quis relicto auſteriore vivendi modo, amplectatur eum, qui cupiditati magis favet. Vide Auguſtinum lib. 1. de Moribus Eccleſiæ cap. 31.

Objicies 6. Miſſio divina deeſt Pontificibus Romanæ communionis. Nam 1. Epiſcopi plerumque a regibus eliguntur. 2. Romani Pontifices eliguntur a Cardinalibus, quorum inſtitutio non eſt divina, ſed humana tantum. 3. Nonnulli per ſimoniam in cathedras involant: ergo divina miſſio deeſt Pontificibus Romanæ communionis.

Reſp. conc. antec. neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia aliud eſt electio, aliud ordinatio: per iſtam, non autem per illam, datur miſſio, unde Pontifices a laicis electi, ſed nondum conſecrati, nullam habent juriſdictionem. 2. Epiſcoporum electio convenit laicis ex Eccleſiæ conceſſione; proindeque ipſa Eccleſia Epiſcopos per laicorum ſuffragia eligere videtur. 3. Qui per ſimoniam promoti ſunt, ſi factum conſtet, poſſunt quidem deponi; ſed eis ante depoſitionem reverentia ac obedientia tamquam veris Pontificibus debetur; ſcilicet quandiu ab Eccleſia to-

Digitized by Google

toleräntur, ab ea acceptantur pro legitimis paſtoribus, & eo nomine in auctoritatem, & venerationem veniunt.

Objicies 7. Plures ſunt Antiſtites in Eccleſia Romana, qui per avaritiam, & per ambitionem ſedes Epiſcopales invadunt; ſed ii divinitus non mittuntur, de eiſque dici poteſt, quod Deus per Prophetam olim edixit; *Currebant, & non mittebam eos*: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Sed ii divinitus non mittuntur interiore miſſione, quæ fit per gratiam internam, conc. min. exteriore miſſione, quæ fit per veram ordinationem, neg. min. Hæc, non autem illa abſolute requiritur; per iſtam, non autem per aliam, juriſdictio confertur. Similium paſtorum reſpectu locum habent hæc Evangelii verba: *Quæcumque dixerint vobis facite, ſecundum autem opera eorum nolite facere*.

CAPUT V.

De proprietatibus Eccleſiæ.

Not. TRes ſunt Eccleſiæ proprietates, viſibilitas, indefectibilitas, infallibilitas; de iis ſubſequentibus articulis nobis dicendum incumbit.

ARTICULUS I.

De viſibilitate Eccleſiæ.

Not. NOvatores, qui elapſo proxime ſæculo viſi ſunt, docuerunt, veram Chriſti Eccleſiam eſſe inviſibilem: *Quis* (inquit Lutherus in libro de abrogranda Miſſa privata part. 1.) *Eccleſiam nobis monſtrabit, cum ſit occulta in ſpiritu, & ſolum credatur? Sicut dicitur: Credo Eccleſiam ſanctam.* Calvinus non diſſimili loquendi modo utitur in præfatione Inſtitutionum; *Sed non parum a vero aberrant, dum Eccleſiam non agnoſcunt, niſi quam præſenti oculo cernant.* Cohæret id cum eorumdem novatorum principiis: nempe docent, ſolos juſtos, ac proinde prædeſtinatos (cum in eorum ſyſtemate nulli ſint vere juſti, niſi qui prædeſtinati ſunt) eſſe veræ Eccleſiæ membra. Commenti ſunt illud dogma, ut declinarent vim argumenti, quod Catholici adverſus eos petunt ex defectu ſucceſſionis, tum in doctrina, tum in paſtoratu; ſeu ubi ab eis quæritur, ut in ſæculis, quæ præceſſerunt, prodant fideles, qui eorum dogmata profeſſi ſint, paſtores quibus ſucceſſerint; reſpondent ſe, ſive in dogmatibus, ſive in paſtoratu ſucceſſiſſe viris piis, qui tunc in medio Romanæ communionis deliteſcebant. E contra Catholici omnes docent, ac docuerunt ſemper, veram Chriſti Eccleſiam eſſe, ac fuiſſe ſemper viſibilem, ita ut ſocietatem conſtituat, quæ ipſis etiam ſenſibus pateat.

CONCLUSIO. Vera Chriſti Eccleſia eſt viſibilis.

Probatur 1. ex Scriptura. Ea ſocietas eſt viſibilis, de qua Scriptura ubique loquitur tamquam de congregatione viſibili: atqui Scriptura ubique loquitur de Eccleſia tamquam de congregatione viſibili. Numerorum 20. populus, qui exierat de Ægypto, dicitur Eccleſia: *Cur eduxiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinem?* Tertii Regum 8. Eccleſia ſumitur quoque pro viſibili multitudine: *Convertitque rex faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ Iſrael: omnis enim Eccleſia Iſrael ſtabat.* Matthæi 18. hæc verba: *Dic Eccleſiæ; Si Eccleſiam non audierit, &c.* de viſibili cœtu intelliguntur; quomodo enim quis peccata fratris ad cœtum inviſibilem deferre poſſet? De cœtu quoque viſibili neceſſario debent intelligi hæc verba Actorum 28. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; ſcilicet, ſi per Eccleſiam ſocietas inviſibilis intelligeretur, regi non poſſet ab Epiſcopis; nec enim grex, qui non cognoſcitur, regi poteſt a paſtore. Eodem ſenſu ſumenda ſunt hæc alia Actorum 15. *Illi quidem deducti ab Eccleſia, pertranſierunt Phænicem.* Cap. 18. *Aſcendit Paulus, & ſalutavit Eccleſiam.* Tandem alium ſenſum pati non poſſunt hæc 1. ad Timoth. 3. *Hæc tibi ſcribo, fili Thimothee, ut ſcias, quomodo oporteat, te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi.*

Probatur 2. comparationibus, quibus Scriptura utitur, cum de Eccleſia loquitur. Cyprianus lib. de Unitate Eccleſiæ, eam comparat cum arca Noe; Hieronymus in dialogo contra Luciferianos, cum domo in qua Agnus Paſchalis edi debeat; Auguſtinus aſſerit, eam eſſe civitatem quam Evangelium dicit eſſe ſupra montem poſitam: *Nulla* (inquit lib. 3. contra epiſtolam Parmeniani cap. 5.) *eſt ſecuritas unitatis, niſi ex promiſſis Dei, Eccleſia declarata, quæ ſupra montem* (ut dictum eſt) *conſtituta abſcondi non poteſt.* Tract. 1. in epiſt. Joannis ſic loquitur: *Nunquid digito oſtendimus Eccleſiam, fratres mei? nonne aperta, eſt?* Tractatus 2. hæc etiam habet: *Quid amplius dicturus ſum, quam cæcos, qui tam magnum montem non viderint; qui contra lucernam in candelabro poſitam, oculos claudunt?*

Probatur 3. ex rationibus theologicis. *Primo*, ex dictis, Eccleſia eſt ſocietas hominum ſub Chriſto capite, & legitimis paſtoribus Deo ſervientium. *Secundo*, tenetur quiſque audire Eccleſiam, ad illam redire, ſi per ſchiſma, aut hæreſim ſit extra illius ſinum; neque enim aliquis extra Eccleſiam poſitus, ſalutem conſequi poteſt; At quomodo quis Eccleſiam audire, illi adhærere, ad illam redire poterit, ſi Eccleſia non ſit viſibilis?

Objicies 1. Eccleſia Chriſti & novum teſtam...

ſtamentum idem ſunt: atqui novum teſtamentum eſt inviſibile, juxta illud Jeremiæ 31. *Dabo legem meam in cordibus eorum, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum:* ergo &c.

Reſp. 1. neg. maj. nempe novum teſtamentum, & Eccleſia differunt tamquam fœdus & perſonæ, cum quibus fœdus initum eſt; proindeque quamvis daretur illud fœdus eſſe inviſibile, non ſequeretur Eccleſiam eſſe inviſibilem. Reſp. 2. neg. min. Ratio eſt, quia Chriſtus publicum fœdus iniit cum Eccleſia, exterius nimirum eam docuit, promiſſa confirmavit ſanguinis effuſione. Nec obſtant laudata Jeremiæ verba: *Dabo legem meam in cordibus eorum;* non enim aliud ſignificant, quam quod Deus Eccleſiæ Chriſti caritatem collaturus ſit, cum e contra externum tantum legis corticem Judæis, prout Judæis, hoc eſt, pro ut ad ſolum vetus teſtamentum pertinentibus, conceſſerit.

Objicies 2. Mons, de quo Apoſtolus loquitur, ad Hebr. 12. eſt Chriſti Eccleſia: atqui mons ille non eſt viſibilis: *Non enim* (inquit) *acceſſiſtis ad tractabilem montem, & acceſibilem ignem...... ſed ad Sion montem & civitatem Dei viventis:* ergo nec Eccleſia eſt viſibilis.

Reſp. diſt. maj. Mons ille eſt Eccleſia triumphans, conc. maj. Eccleſia militans, neg. maj. Senſus eſt, Chriſtianos in novo teſtamento ſpe acceſſiſſe ad intuitivam Dei viſionem, cum e contra Judæi carnales non aliud ſperarent, quam corporea bona; unde Apoſtolus laudatis in argumento verbis hæc alia ſubjicit: *Et multorum millium Angelorum frequentiam, & ſpiritus juſtorum & perfectorum.*

Objicies 5. Quod creditur, non eſt viſibile: ſed Eccleſia creditur; nempe illius exiſtentia conſtituit unum de articulis ſymboli: *Credo ſanctam Eccleſiam.* Ita ratiocinatur Lutherus in libro de abroganda Miſſa privata part. 1.

Reſp. 1. neg. min. quod enim in ſymbolo profitemur, non eſt Eccleſiæ exiſtentia, ſed ſanctitas, quæ haud dubie inviſibilis eſt. Reſp. 2. con. maj. diſt. min. Eccleſia creditur, hoc eſt, hunc cœtum viſibilem hominum, eſſe Chriſti Eccleſiam, conc. min. ſcilicet ſunt evidentia motiva, propter quæ credimus, illum in particulari cœtum eſſe veram Eccleſiam Chriſti. Eccleſia creditur, hoc eſt, exiſtere hominum cœtum, qui ſub iiſdem paſtoribus, ac cum eorumdem ſacramentorum uſu profitentur Chriſti fidem, neg. min. Igitur unum videtur in Eccleſia, cœtus hominum Chriſti fidem, exterius ſaltem, profitentium, & illud creditur; nempe illum cœtum eſſe veram Chriſti Eccleſiam. Sic in baptiſmo videmus elementa, ex quibus conſtat, & credimus illa elementa conſtituere verum Chriſti baptiſmum.

ARTICULUS II.

De indefectibilitate Eccleſiæ.

Not. 1. Eccleſia duobus modis ſpectari poteſt, ſcilicet ſecundum partem inviſibilem, & ſecundum partem viſibilem. Sumpta priore modo, eſt cœtus hominum juſtorum; poſteriore autem modo, eſt cœtus hominum, qui fidem Catholicam exterius profitentur, abſtrahendo an ſint juſti, vel impii.

Not. 2. Calviniſtæ fatentur quidem, Eccleſiam ſumptam ſecundum partem inviſibilem, & interiorem, eſſe indefectibilem; ſed contendunt ſumptam pro parte viſibili, & exteriore, eſſe defectibilem, & revera nonnumquam omnino defeciſſe. Commenti ſunt illud ſyſtema, ut declinent vim argumenti, quod Catholici adverſus eos deſumunt ex defectu ſucceſſionis; nempe ubi ab eis quæritur, quibus Chriſtianis ſucceſſerint, reſpondent ſe non ſucceſſiſſe quidem cœtui alicui viſibili, qui exterius profiteretur omnes articulos quos defendunt, ſed cuidam hominum cœtui inviſibili, in quorum cordibus Deus veram fidem, veramque caritatem in medio corruptæ Babylonis, ſeu Romanæ Eccleſiæ, conſervaverit. E contra omnes Catholici docent, Eccleſiam eſſe indefectibilem, non tantum ſecundum partem inviſibilem & internam, ſed etiam ſecundum partem viſibilem, & externam.

CONCLUSIO. Eccleſia eſt indefectibilis, etiam ſecundum partem viſibilem, & externam.

Probatur 1. ex Prophetarum vaticiniis. Prophetę prædixerunt, Eccleſiam Chriſti fore indefectibilem. Iſaias cap. 6. ſic loquitur: *Fœdus perpetuum feriam eis: & ſcietur in gentibus ſemen eorum, & germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus.* Locus ille intelligitur de Eccleſia Chriſti; ipſa enim eſt ſemen, cui benedixit Dominus, eſt ſemen quod ſcitum eſt gentibus: atqui ea Eccleſia, illud ſemen ſunt quid viſibile, & externum; neque enim quod internum eſt tantum, cognoſci poteſt, aut videri. Ezechielis c. 37. eadem legitur loquendi ratio: *Et ſcient gentes, quia ego ſanctificator Iſrael, cum fuerit ſanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.* Hæc quoque leguntur Danielis cap. 2. *In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipatur, & regnum ejus alteri non tradetur.* Illud regnum haud dubio eſt Eccleſia Chriſti, quæ poſt Romanum imperium incœpit: ergo quemadmodum imperia, quæ præceſſerant, fuerunt viſibilia: ita & illud quod Propheta ſucceſſurum prædixit.

Probatur 2. ex parabolis evangelicis &

litteris Apoſtolicis. Eccleſia eſt area, in qua ſint boni & mali: ſed illa area perdurabit ſemper: ſcilicet in fine tantum ſæculi Chriſtus Matth. 3. *Aream ſuam permundabit, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Eccleſia eſt ager, in quo bonum ſemen, & zizania reperiuntur: atqui ager ille ſtabit uſque ad mundi finem: *Sinite* (inquit Chriſtus) *utraque creſcere uſque ad meſſem. Meſſis autem conſummatio ſæculi eſt.* Apoſtolus Timotheum ſic monet: *Ut ſcias* (inquit) *quomodo oporteat te in domo Dei converſari* (Eccleſia nimirum viſibili; cum inviſibili enim cœtu non eſt converſatio) *quæ eſt columna, & firmamentum veritatis*: at ſi viſibilis domus Dei ſit columna & firmamentum veritatis, deficere non poteſt.

Probatur 3. ex iis, quæ a Chriſto ordinata ſunt ad conſtituendam Eccleſiam. 1. Voluit, ut in Eccleſia paſtores eſſent uſque ad ſæculi conſummationem: *Et ipſe* (ait Paulus ad Epheſios 4.) *dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios Prophetas, alios Evangeliſtas, alios Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, &c.* Atqui paſtores non dantur, niſi viſibili gregi; proindeque cum paſtores (ex Apoſtolo) debeant eſſe perpetui, grex viſibilis debet quoque eſſe perpetuus. 2. Præcepta, quæ paſtoribus impoſita ſunt, non ſunt ad tempus, ſed ad ipſiuſmet Chriſti adventum: *Præcipio tibi* (ait Paulus 1. ad Timoth. 6.) *ut ſerves mandatum ſine macula, irreprehenſibile uſque in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti.* 3. Chriſtus ſacramenta inſtituit, quæ perduratura ſunt uſque ad ſæculi conſummationem: *Docete omnes gentes, baptizantes eos &c. Et ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* Euchariſtia edi debet uſque ad mundi finem: *Quotieſcumque* (ait Apoſtolus) *manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Tandem remiſſio peccatorum per ſacramentum pœnitentiæ, & ordinatio ſacerdotum permanebunt inter fideles uſque ad Chriſti adventum; non enim ad aliquod tantum tempus, ſed ad illud omne, quod erit uſque ad mundi finem, extenduntur hæc Chriſti verba: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c.*

Probatur 4. ex Patribus. Auguſtinus variis in locis docet, viſibilem fidelium cœtum nuſquam defuturum. In Pſal. 105. diſputans contra Donatiſtas, qui totam Eccleſiam viſibilem, Cæciliani tempore, periiſſe, ac in paucis juſtis in Africa permanſiſſe contendebant, hæc ſcribit: *Sed illa Eccleſia, quæ fuit omnium gentium, jam non eſt; periit: hoc dicunt, qui in illa non ſunt. O impudentem vocem! Illa non eſt, quia tu in illa non es. Vide, ne tu ideo non ſis; nam illa erit, etſi tu non ſis.* Idque probat ſanctus Doctor hac Chriſti promiſſione: *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* Chryſt. Hom. 4. in Iſaiam idem docet: *Facilius eſt* (inquit) *extingui ſolem, quam Eccleſiam obſcurari.* Idem apud Bernardum legere eſt ſerm. 89. in Cant.

Probatur 6. ratione theologica. Si Eccleſia perire poſſit ſecundum partem exteriorem, perire quoque poterit ſecundum interiorem; ſiquidem eſt de Chriſtianæ Eccleſiæ eſſentia, ut exterius habeat paſtores, ut ſingula illius membra viſibilium ſacramentorum vinculo conjungantur, & publice Chriſti fidem profiteantur; atqui ſi omnino pereat ſecundum viſibilem, & exteriorem ſui partem, interior, quæ remanſura ſupponitur, nullos exterius habebit paſtores, nullis ſacramentis colligabitur, publice Chriſti fidem non profitebitur: ergo non erit vera Chriſti Eccleſia.

Objicies 1. Eccleſia defecit 1. in Adamo & Eva, quando peccarunt. 2. Defecit ſæpius in lege naturæ, ſeu ante Moyſem; nempe perpauci tunc fuerunt homines pii. 3. Defecit Moyſis tempore, cum Aaron vitulum aureum propoſuit adorandum, totuſque populus Exodi 32. clamavit: *Hi ſunt Dii tui Iſrael.* 4. Eliæ tempore, in ſolo Elia viſibiliter remanſerat: *Derelictus ſum* (inquit 3. Regum 19.) *ego ſolus.*

Reſp. ad 1. Adamum & Evam non conſtituiſſe Eccleſiam, ſed fuerunt Eccleſiæ initium. Reſp. ad 2. argumentum probare, perpaucos tunc fuiſſe veri Dei cultores, quod non negamus, ſed illi perpauci cultores conſtituebant veri Dei Eccleſiam. Reſp. ad 3. totum populum Iſraeliticum non conſenſiſſe adorationi vituli aurei; eam e contra ultus eſt Moyſes, qui tunc ſolus erat ſummus Iſraelitarum ſacerdos; nondum enim Aaron inauguratus fuerat Pontifex Maximus, eam quoque ulta eſt tota tribus Levi: *Si quis eſt Domini,* (verba ſunt Moyſis, Exodi 40.) *jungatur mihi, congregatique ſunt ad eum omnes filii Levi.*

Reſp. ad 4. Dato, quod Eccleſia in ſolo Eliæ viſibiliter in regno Iſrael remanſiſſet, non ſequeretur tamen eam omnino periiſſe; nam remanſerat integra in regno Juda; in eo enim Aſa, ac poſtea Joſaphat optimi reges, numeroſiſſimuſque populus ſacrificia ad legis normam Hieroſolymis offerebant. Præterea Eliæ quærenti, quod ſolus remanſiſſet, Deus ſic reſpondit: *Derelinquam mihi ſeptem millia virorum in Iſrael, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal.* Iis reſponſionibus addendum eſt, quod quamvis daretur Eccleſiam in tota Judæorum Republica nonnunquam viſibiliter periiſſe, idem tamen dici non deberet de Eccleſia Chriſtiana. Ratio eſt, quia Deus Eccleſiæ Judaicæ per-

pe-

Digitized by Google

petuam ſtabilitatem non promiſerat, quam tamen Chriſtianæ expreſſe pollicitus eſt.

Objicies 2. Apoſtolus 2. ad Theſſalonicenſes 2. prædixit generalem apoſtaſiam futuram in Eccleſia, Antichriſti tempore: *Ne quis* (inquit) *vos ſeducat ullo modo; quoniam niſi venerit diſceſſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adverſatur & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, &c.*

Reſp. 1. negando Antichriſti tempore futuram eſſe generalem populi fidelis diſceſſionem. Siquidem (ipſomet Chriſto teſte) propter electos breviabuntur dies illi. 2. Diſceſſio, quæ (ut ait Scriptura) futura eſt, erit apoſtaſia a trunco, proindeque vera Eccleſia ſuperſtes erit in trunco. 3. Homo peccati dicitur quidem ſeſſurus in Dei templo, ſed non dicitur, quod interrupturus ſit pontificum ſucceſſionem. 4. Dicitur exaltandus ſuper omne, quod colitur Deus; tunc igitur adhuc Deus publice coletur.

Objicies 3. Arianorum tempore Eccleſia Catholica defecit; nam 1. Hilarius in epiſt. ad Conſtantium ſcribit, paucos admodum fuiſſe Catholicos in Oriente. 2. Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos, agens de Concilio Ariminenſi, ſic loquitur: *De Uſiæ vero nomine abjiciendo, veriſimilis ratio præbebatur: Quia in Scripturis* (abjebant) *non invenitur, & multos ſimpliciores novitate ſua ſcandalizat, placuit auferri.... His ita geſtis Concilium ſolvitur.... Cœperunt poſtea Valens & Urſacius palmas ſuas jactare, dicentes ſe Filium non creaturam negaſſe, ſed ſimilem ceteris creaturis. Tunc Uſiæ nomen abolitum eſt. Tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata eſt. Ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt.*

Reſp. neg. ant. Ad cujus priorem probationem dicendum eſt 1. ex paucitate Orthodoxorum in Oriente male colligi viſibilem Eccleſiam periiſſe; nempe ſatis erat, ut tunc emineret in Occidente. Dicendum eſt 2. plures Epiſcopos, tunc etiam in Orientem, defendiſſe fidem Orthodoxam. Nempe ab Athanaſii partibus ſtabant Gajus, Ammonius, Adelphius, Marcus, Paphnutius, aliique tam Africæ, quam Orientis antiſtites, partim in loca deſerta relegati, partim ſpontanea fuga diſperſi. His addi debent Philo Lybiæ Epiſcopus, Dracontius, quem S. Hilarion exſulantem vidit, Serapion Tmenſis, Euſebius Samoſatenus, Cymatius, pluresque alii, quos S. Athanaſius in Apologia pro ſua fuga ſcribit, exſules fuiſſe propter fidei Catholicæ confeſſionem.

Ad alteram ejuſdem antecedentis probationem diſtinguendus eſt Hieronymi textus: Ingemuit totus orbis, & Arianum ſe in ſpecie eſſe miratus eſt, conc. ant. a parte rei, neg. antec. Mox allatæ ſolutionis explicationem & veritatem lector fuſe pertractatas reperiet hujuſce tomi p. 75. & ſeq. In eumdem ſenſum ſumi debent hæc Auguſtini verba epiſt. 50. *Sic* (Eccleſia) *multitudinibus per ſchiſmata & hæreſes pereuntibus ſubvenire conſuevit. Hoc diſplicuit Lucifero, quia factum eſt in eis ſuſcipiendis, atque ſanandis, qui veneno perierant Ariano.*

ARTICULUS III.

De Eccleſiæ infallibilitate.

Not. 1. Eccleſia duobus modis conſiderari poteſt: 1. prout per Epiſcopos in Conciliis generalibus repræſentatur: 2. prout per varias orbis regiones diſperſa eſt. Quæri igitur poteſt, utrum Eccleſia, ſive in Conciliis generalibus, ſive diſperſa per varias orbis regiones, ſit infallibilis.

Not. 2. Agentes ſuperius de Conciliis in genere, fuſe probatum eſt, Eccleſiam, quæ per Epiſcopos in Conciliis generalibus repræſentatur, eſſe infallibilem: ſupereſt igitur, ut hic expendamus utrum diſperſa per orbem eodem jure gaudeat: hoc eſt utrum Eccleſiarum particularium, quæ per orbem diſperſæ ſunt, in unum dogma conſenſus unanimis, fidei articulum efficiat. Negativam ſententiam defendunt heterodoxi, affirmativam vero omnes Catholici.

CONCLUSIO. Unanimis omnium particularium Eccleſiarum conſenſus in unum dogma efficit articulum fidei, hoc eſt, omnes orbis Eccleſiæ ſimul ſumptæ errare non poſſunt.

Probatur 1. Ideo Epiſcopi in Conciliis generalibus errare non poſſunt, quod univerſam Eccleſiam repræſentent: ergo nec errare poteſt ipſa univerſa Eccleſia: ſed omnes Eccleſiæ particulares ſimul ſumptæ univerſam Eccleſiam conſtituunt: ergo earum unanimis in aliquod dogma conſenſus, non minus eſt infallibilis, quam conſenſus Epiſcoporum, qui ad Concilia generalia congregati ſunt.

Probatur 2. Eccleſiæ per orbem terrarum diſperſæ unam Chriſti ſponſam conſtituunt, juxta illud Apoſtoli: *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*: atqui Chriſti ſponſa eſt infallibilis, nempe cum ea Chriſtus ſemper erit: *Ecce* (inquit Matthæi 28.) *ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* Eædem Eccleſiæ non minus ſunt domus Dei, quam Eccleſia in Conciliis generalibus per Epiſcopos repræſentata. Sed domus Dei, 1. ad Timotheum 3. *eſt columna & firmamentum veritatis*; ac proinde infallibilis: quomodo enim ea erit firmamentum veritatis, quæ filios ſuos in errorem inducere poterit?

Probatur 3. Ille conſenſus eſt infallibilis, cui oppoſitum dogma judicatum fuit hæreſis:

Digitized by Google

atqui dogma oppoſitum unanimi omnium Eccleſiarum conſenſu judicatum fuit hæreſis; ut ſubſequentibus momentis patebit.

Primo, Quæ per duo priora ſæcula exortæ ſunt hæreſes, tales judicatæ ſunt, quod unanimi Eccleſiarum conſenſui eſſent oppoſitæ: *Eccleſia* (inquit Euſebius Hiſt. lib. 4. cap. 7. agens de Saturnini ac Baſilidis erroribus) *per univerſum orbem inſtar clariſſimorum ſiderum fulgent, & viget in omne genus humanum fides Chriſti, &c. Plurimi Eccleſiaſtici viri patrocinium veritatis ſuſcipiunt, & pro Eccleſiaſtica, Apoſtolicaque doctrina diſertiſſime decertant, &c. Et adverſariorum quidem inventa a ſemetipſis confutata, confeſtim extincta ſunt.* Idem ſcriptor capite 11. recenſet Valentini, Cerdonis, Marcionis & Marci mendacia, innuitque, ea ſolo Eccleſiarum conſenſu diſſipata fuiſse.

Secundo, Irenæus Florino hæretico non aliud opponit, quam unanimem Eccleſiarum conſenſum: *Hæc dogmata* (inquit) *diſſentiunt ab Eccleſia &c.* Hieronymus eumdem Eccleſiarum conſenſum, nulla facta mentione ſynodorum, opponit Vigilantio: *Male* (inquit) *facit ergo Epiſcopus Romanus, qui ſuper mortuorum hominum Petri & Pauli, ſecundum nos, oſſa veneranda, ſecundum te, vilem pulviſculum, offert Domino ſacrificia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur Altaria? Et non ſolum unius urbis, ſed totius orbis errant Epiſcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur baſilicas mortuorum?*

Tertio, Quædam privatæ ſynodi œcumenicarum vim habuerunt, quod eas poſtmodum confirmaverit idem Eccleſiarum conſenſus; ſic quæ labente ſecundo ſæculo contra Montaniſtas in Aſia celebratæ ſunt, ſummæ fuerunt auctoritatis, quod (ut ait Euſebius Hiſt. lib. 4. c. 16.) univerſa per orbem terrarum ſparſa Eccleſia illis conſenſiſſet. Propter eamdem rationem maximi ponderis fuerunt, quæ tertio ſæculo contra Novatianos habitæ ſunt. Cornelius in epiſtola ad Fabium Antiochenum refert conſenſum, quem totius Occidentis Antiſtites præbuerant ſynodo, quam ipſe Romæ celebrarat: *Cum Romæ* (inquit Euſebius Hiſt. lib. 6. c. 43.) *congregata eſſet ſynodus, in qua ſexaginta quidem Epiſcopi, presbyteri vero, ac diaconi multo plures convenerunt. Cumque in provinciis Antiſtites, quid agendum eſſet, ſinguli conſultaſſent: hujuſmodi decretum cunctis promulgatum eſt, &c. Extant epiſtolæ Cornelii Papæ ad Fabium Antiochenum, in quibus & Romanæ ſynodi geſta, & omnium per Italiam, & Africam, aliaſve locorum illorum provincias ſententiæ declarantur.*

Quinto, Eumdem Eccleſiarum conſenſum Cyprianus iis opponit, qui Novatiano favebant: *Quam vanum eſt* (ait l. 3. epiſt. 13.) *ut Novatiano nuper repulſo & refutato, & per totum orbem a ſacerdotibus Dei abſtento, nunc adulatores adhuc vobis patiamur illudere, & de majeſtate, ac dignitate Eccleſiæ judicare?*

Sexto, Auguſtinus lib. 4. ad Bonifacium cap. ult. negat ſynodum generalem concedi debere Pelagianis, quod eorum hæreſis per ſynodos in provinciis habitas, ac Eccleſiarum conſenſu confirmatas, ſat ſuperque damnata intelligeretur: *Aut vero* (ait) *congregatione ſynodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur, quaſi nulla hæreſis aliquando ſine ſynodi congregatione damnata ſit? Cum potius rariſſimæ inveniantur, propter quas damnandas neceſſitas talis extiterit; multoque ſint, atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic improbari, damnarique meruerunt, atque inde per ceteras terras devitandæ innoteſcere potuerunt.*

Septimo, Eumdem in unum dogma Eccleſiarum conſenſum maxime commendat Vincentius Lirinenſis Commonit. 1. cap. 3. *In ipſa* (inquit) *Catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, ut id teneamus, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt.*

Quæres, an ſit aliquod diſcrimen inter definitionem Concilii generalis, & unanimem Eccleſiarum particularium conſenſum.

Reſp. hoc eſſe diſcrimen, quod non ſolum ſynodus generalis univerſam Eccleſiam repræſentet, ſed etiam quod univerſæ Eccleſiæ ſenſum præſentem habeat, illumque expreſſe declaret, ac manifeſtet. Nempe ideo ex univerſo orbe Epiſcopi ad Concilium generale congregantur, ut intelligi poſſit, quæ ſit circa propoſitum articulum ſingularum orbis Eccleſiarum ſententia; unde quilibet Epiſcopus in concilio generali fidem facit, Eccleſiam cui præeſt, articulum, de quo agitur, profiteri; teſtatur, ſe eum per traditionem ab anteceſſoribus accepiſſe: hincque ſequitur Concilium generale nihil, quoad ſubſtantiam, novi definire; ſed declarare tantum, quid Eccleſiæ per totum orbem diſperſæ, ſaltem implicite, crederent: *Quid Eccleſia* (inquit Vincentius Lirinenſis Commonit. 1. cap. 32.) *unquam aliud Conciliorum decretis eniſa eſt, niſi ut, quod antea ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur.*

QUÆSTIO V.

De Romano Pontifice.

Not. QUæ ad Romanum Pontificem ſpectant, ad duo capita reducemus: quærimus nimirum 1. utrum, & quo jure primatum habeat in tota Eccleſia: 2. an illius de fide ac moribus ſollemne judicium, ſit locus theologicus.

CAPUT PRIMUM.

Utrum, & quo jure Romanus Pontifex primatum habeat in Eccleſia.

Not. JOannes VVIclef negavit (teſte Thoma VValdenſi) Romanum Pontificem habere primatum in Eccleſia: Lutherus poſt ſuam a Leone X. damnationem aſſeruit, quod tantum abeſt, ut Papa ſit viſibile Eccleſiæ caput, & primatum habeat, quin potius ſit Antichriſtus. Luthero adhæſerunt Zuinglius, Calvinus, aliique recentiores ſectarii. Iis præiverant Græci, qui Conſtantinopoli ſedente Photio ſchiſma adverſus Eccleſiam Romanam conflaverant.

CONCLUSIO. Romanus Pontifex jure divino primatum habet in tota Eccleſia.

Probatur. Ille divino jure primatum habet in tota Eccleſia, qui legitimus eſt Petri ſucceſſor: atqui Romanus Pontifex eſt legitimus Petri ſucceſſor: ergo divino jure primatum habet in tota Eccleſia. Ambæ argumenti præmiſſæ ſigillatim probandæ ſunt.

Primo, Eum, qui legitimus eſt Petri ſucceſſor, divino jure habere primatum in tota Eccleſia, ſic oſtenditur. Qui eſt legitimus Petri ſucceſſor, eamdem habet in tota Eccleſia poteſtatem, quam in ea Petrus habuit; ſic qui ſuccedit regi, eadem qua rex auctoritate fruitur: atqui Petrus jure divino primatum habuit in tota Eccleſia. Siquidem Chriſtus primum in Eccleſia locum ei contulit; nempe eum ipſi locum contulit, quem fundamentum habet reſpectu ædificii: *Tu es Petrus* (inquit Chriſtus Matthæi 16.) *& ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*; at fundamentum primum occupat locum in ædificio, cum totum ædificium ab eo ſuſtentetur. Ita ratiocinantur Ambroſius ſerm. 47. & Gregorius Magnus lib. 4. epiſt. 32.

Præterea, Ille primatum divinitus habuit, qui non agnorum tantum, ſeu fidelium, ſed ipſarum etiam ovium, ſeu paſtorum, qui Chriſto per Evangelium filios generant, paſtor conſtitutus eſt: Sed Petrus a Chriſto conſtitutus eſt paſtor non agnorum tantum, ſeu fidelium, ſed etiam ovium, ſeu paſtorum; ubi enim interroganti Chriſto ter reſpondiſſet, ſe eum diligere: *Tu ſcis, quia amo te*: hæc ab ipſo audivit Joannis cap. 21. *Paſce agnos meos, paſce oves meas*. In quæ quidem verba ſic Chryſoſtomus loquitur: *Aliis omiſſis, Petrum dumtaxat affatur, fratrum ei curam committit*. Eodem modo eumdem locum explicant Theophylactus & Bernardus libr. 2. de Conſideratione, & alii plures, quos Perronius recenſet.

Addendum eſt, idem innuere varias prærogativas, quas Evangelium Petro tribuit. 1. A Chriſto mutatum eſt illius nomen: *Tu es Simon filius Jonæ; tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*, hoc eſt, petra, ſaxum. 2. Primus inter Apoſtolos ſemper recenſetur, licet Andreas eo major eſſet ætate, & prior vocatione: *Duodecim autem Apoſtolorum nomina hæc ſunt* (verba ſunt Matthæi 10.) *Primus, Simon, qui dicitur Petrus*. 3. Primum Apoſtolorum Concilium convocavit, primus in eo ſuum ſuffragium tulit, in ejuſque ſententiam abiit tota multitudo. Quæ a Petro fundatæ ſunt Eccleſiæ, Antiochena nimirum, Alexandrina, & Romana, ſolæ prioribus ſæculis Eccleſiæ Patriarchales habitæ ſunt.

Patres in Petro divinitus conceſſum in tota Eccleſia primatum agnoverunt. Cyprianus in epiſtola ad Quintum laudat Petrum, quod in Legalium diſceptatione, Paulo, a quo arguebatur, primatum ſuum non objecerit: *Nam* (inquit) *nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificavit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de circumciſione diſceptaret, poſtmodum vindicavit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, ut diceret ſe primatum tenere, & obtemperari a novellis & poſteris ſibi debere*. Leo Magnus ſermone de ſua ad Pontificatum aſſumptione, ſic loquitur: *De toto mundo unus eligitur Petrus, qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſiæ Patribus præponatur; ut quamvis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multique paſtores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus*.

Secundo, Romanum Pontificem eſſe legitimum Petri ſucceſſorem, ſic oſtenditur: Ille eſt legitimus Petri ſucceſſor, qui cathedram habet, in qua Petrus ſedit, & mortuus eſt; nempe cum primatus Petro conceſſus ſit propter Eccleſiam, ut inter Apoſtolos unitas conſtitueretur, neceſſe eſt propter eamdem rationem, ut primatus in Eccleſia ſit perpetuus: proindeque oportet, ut aliquis in primatu Petro ſuccedat; At is eſt Romanus Pontifex: Nam 1. Nullus unquam Epiſcopus, alius a Romano, ſe Petri ſucceſſorem prædicavit. 2. Tota traditio aſſeruit, Pontificem Romanum eſſe Petri ſucceſſorem: Ita enim docent Tertullianus lib. de Præſcript. cap. 36. Irenæus lib. 3. cap. 3. Cyprianus lib. 1. epiſt. 1. Epiphanius hæreſi 27. Auguſtinus, qui lib. 2. contra litteras Petiliani c. 51. ſic loquitur: *Cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua nunc Anaſtaſius ſedet?*

Probatur iterum concluſio ex Conciliis. Hæc habet Canon ſecundus prioris Concilii Conſtantinopolitani: *Conſtantinopolitanus habeat primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum*. Tunc igitur Græcis Patribus perſuaſum erat Romanum Pontificem in tota Eccleſia primatum habere. Concilium Chalcedonenſe hæc etiam habet: *Perpendimus omnium*

Digitized by Google

quidem primatum, & honorem præcipuum ſecundum Canones antiquæ Romæ, Dei amantiſſimo Epiſcopo conſervari. In Concilio Conſtantienſi damnatus eſt iſte VViclefi articulus: *Non eſt de neceſſitate ſalutis, credere Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam inter alias Eccleſias.* Hanc etiam legimus in Concilio Florentino, Græcis conſentientibus, definitionem: *Definimus ſanctam Apoſtolicam ſedem, & Romanum Pontificem in univerſum orbem tenere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe B. Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium.*

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, evidenter patet, Patres, ſive extra Concilia, ſive in Conciliis adunatos, ubique ſemper Romanum Pontificem agnoviſſe pro vero ac legitimo Petri ſucceſſore.

Solvuntur adverſariorum objectiones.

Objicies 1. Hæc Chriſti verba: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, non referuntur ad Petri perſonam, ſed ad hanc illius confeſſionem: *Tu es Chriſti filius Dei vivi:* ita ut ſenſus ſit, fidem de Chriſti divinitate eſſe fundamentum Eccleſiæ; ita enim Hilarius lib. 6. de Trinitate, Ambroſius in cap. 2. epiſt. ad Epheſios, Cyrillus Alexandrinus lib. 4. de Trinitate, Chryſoſtomus homil. 55. in Matthæum, locum illum interpretati ſunt. Præterea alii Patres *Petræ* nomine ipſummet Chriſtum intellexerunt; ita ut voluerint, hunc eſſe ſenſum verborum Chriſti: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, quam confeſſus es, ædificabo Eccleſiam meam, petra enim erat Chriſtus;* ita Auguſtinus tractatu 124. in Joannem, nec non ſerm. 13. de verbis Domini.

Reſp. ad 1. diſt. ant. Hæc verba, *ſuper hanc petram*, intelliguntur de confeſſione Petri tanquam de cauſsa meritoria, conc. ant. tamquam de cauſsa ſubjectiva, neg. ant. hoc eſt, Petrus per illam confeſſionem aliquo modo meritus eſt, ut eſſet petra, ſuper quam Eccleſia ædificaretur: *Mercedem* (ait Hieronymus in illum locum) *recepit vera confeſſio.* Ad 2. ant. Patres per *petram* intellexerunt Chriſtum, & non excluſerunt Petrum, conc. ant. & excluſerunt Petrum, neg. ant. Ideo Auguſtinus petram explicuit de Chriſto, quod judicarit, eam expoſitionem minus favere Donatiſtis contendentibus, miniſtrorum probitatem ad ſacramentorum virtutem requiri: Verum non excluſit aliam explicationem, quæ petram de Petro interpretatur; immo lib. 1. Retractat. cap. 21. aſſerit, poſtremam hanc explicationem non minus eſſe probabilem, quam alteram: *Harum* (inquit) *autem duarum ſententiarum, quæ ſit probabilior, eligat lector.* Cum igitur Auguſtinus lectori ſuo facultatem fecerit judicandi, quænam ex duabus illis ſententiis ſit probabilior, theologi qui per petram cenſent Petrum intelligi, non peccant contra reverentiam Auguſtino debitam. Expoſitionem vero confirmant, ex eo, quod vox *Petra* referatur ad petram, de qua Chriſtus antea immediate locutus fuerat: at non de ſeipſo, ſed de Petro antea locutus fuerat immediate: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Præterea, cur Chriſtus in mercedem confeſſionis dixiſſet Petro: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c.?*

Objicies 2. Hæc verba: *Tibi dabo claves regni cælorum: Quodcumque ligaveris, &c.* dicta ſunt Petro non in propria ejus perſona, ſed quatenus gerebat Eccleſiæ figuram: *Petrus* (inquit Auguſtinus tractatu 50. in Joannem) *quando claves accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificavit.* Ergo ex his verbis: *Tibi dabo claves, &c.* colligi quidem poteſt, penes Eccleſiam eſſe regimen populi fidelis, non autem penes Petrum: quemadmodum ex eo, quod regis procurator nomine regis claves alicujus urbis accipiat, male infertur, illius urbis adminiſtrationem ad illum pertinere.

Reſp. diſt. ant. Quatenus gerebat figuram Eccleſiæ ſub ratione rectoris, conc. ant. ſub ratione procuratoris, neg. ant. ſeu Petrus repræſentabat Eccleſiam, quemadmodum Princeps, dum qui civitatis claves recipit, repræſentat Rempublicam, cui præficitur: *Petrus Apoſtolus* (inquit Auguſtinus tractatu 124. in Joannem) *propter Apoſtolatus ſui primatum, Eccleſiæ gerebat figurata quadam generalitate perſonam.*

Objicies 3. Cyprianus aſſerit, parem fuiſſe Apoſtolorum poteſtatem: *Hoc erant utique ceteri Apoſtoli, quod fuit & Petrus, pari conſortio præditi & honoris, & poteſtatis:* ergo Cyprianus cenſuit, Petrum non habuiſſe primatum inter Apoſtolos.

Reſp. diſt. ant. Cyprianus aſſeruit, parem fuiſſe Apoſtolorum poteſtatem & honorem, quoad amplitudinem rerum gerendarum, conc. ant. ſcilicet ſinguli ubique gentium poterant Evangelium annuntiare, erigere, ac fundare Eccleſias, fungi Epiſcopatus ac presbyteratus poteſtate, ac honore: quoad ordinem, & modum gerendi, neg. ant. nempe ceteri Apoſtoli Apoſtolatus miniſterio fungebantur cum ſubordinatione ad Petrum, quem eis Chriſtus præfecerat tamquam centrum unitatis; ſeu qui ſua auctoritate impediret, ne quis ſchiſma conflaret in Eccleſia: *Quamvis Apoſtolis omnibus* (inquit Cyprianus) *poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit.*

Inſtabis. Cyprianus libro de unitate Eccleſiæ ſic loquitur: *Epiſcopatus unus eſt; cujus*

a ſin-

Digitized by Google

* *ſingulis in ſolidum pars tenetur*: ergo Apoſtoli erant cum Petro æquales poteſtate.

Reſp. diſt. ant. Epiſcopatus unus eſt ratione Ordinis. conc. antec. ſeu unus eſt ordo Epiſcopatus, qui omnibus Epiſcopis æqualiter tribuitur: Ratione juriſdictionis, neg. antec. hoc eſt, non tam late patebat ſinguli cujuſque Apoſtoli juriſdictio, quam juriſdictio conceſſa Petro: hæc enim in ipſos etiam erat Apoſtolos, illa vero in reliquos tantum fideles, aut miniſtros: *Unum tamen* (inquit ibidem Cyprianus) *caput eſt & origo una.*

Objicies 4. Patres non raro aſſerunt, Paulum Petro fuiſse prorſus æqualem: ſcripſerunt enim 1. Romanam Eccleſiam ab utroque fuiſse fundatam; ita Leo Magnus ſerm. 1. de natali Apoſtolorum: 2. docuerunt, Romanos Pontifices non minus eſse in Cathedra Romana ſucceſſores Pauli, quam Petri ipſius: 3. Paulus Papa III. in bulla convocationis Concilii Tridentini ſic loquitur: *Auctoritate Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, qua nos quoque in terris fungimur, &c.*

Reſp. Patres illos intelligi debere de auctoritate Apoſtolatus, excepto tamen (ut ſupra dictum eſt) primatu. Ad confirmationem vero dicendum eſt, Petrum & Paulum eo ſenſu fundaſſe Romanam Eccleſiam, quod uterque Romæ fidem annuntiarit, uterque in ea urbe Epiſcopatus munia obierit; ita tamen, ut Paulus Petro ſubordinatus fuerit. Unde Gregorius Magnus lib. 2. in Ezechielem, hom. 28. de Petri a Paulo reprehenſione tractans, Petrum Pauli ſuperiorem vocat: *Ecce* (inquit) *a minori ſuo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur; non ad memoriam revocat, quod claves regni cælorum accepit.* Quod vero ſpectat ad conſtitutiones, quibus Romani Pontifices profitentur ſe auctoritate Apoſtolorum Petri & Pauli convocare Concilia, dicendum eſt, id non intelligi de auctoritate, cui Pontifices Romani ſucceſſerint, ſed de auctoritate præſidii, quod implorant; unde non pauci Romani Pontifices in ſuis diplomatis, non Petri & Pauli tantum meminerunt, ſed plurium aliorum Sanctorum, ipſius etiam B. Mariæ Virginis: *Sit Dei omnipotentis* (inquit Nicolaus Papa I. in depoſitionis ſententia contra Photium lata) *& BB. Apoſtolorum Principum Petri & Pauli, & omnium ſimul Sanctorum, atque venerandorum ſex univerſalium Conciliorum auctoritate, nec non & Spiritus ſancti per nos judicio, ab omni ſacerdotali honore alienus.* Eadem loquendi ratio reperitur quoque in epiſt. 9. Alexandri Papæ II.

Objicies 5. Petrus nuſquam Romam profectus eſt. Nam 1. dici non poteſt, quo tempore profectionem illam ſuſceperit, & quot annis Romæ commoratus ſit. 2. Paulus ad Romanos ſcribens, multos Chriſtianos ſalutat; at Petri non meminit, cum alioquin, cum eſset Summus Pontifex, nequaquam prætermiſſurus. 3. Actorum 28. Lucas narrat fratres obviam fuiſse Paulo, qui illuc vinctus rapiebatur. 4. Ubi Paulus Romam pervenit, rogatus eſt a Judæis, ut de Chriſtiana religione mentem aperiret ſuam (ut ex Actis conſtat (ſed id eum non rogaſſent, ſi prius Evangelium audiſsent a Petro. 5. Paulus in 2. epiſtola ad Timotheum ex urbe Roma ſcribens, hæc ait: *In prima mea defenſione nemo mihi adjuvit, ſed omnes me dereliquerunt* verum ſi Petrus tunc Romæ verſatus fuiſset, opem ſuam Paulo contuliſset.

Reſp. neg. ant. Nam 1. Petrum Romæ commoratum fuiſse, oſtenditur ex prioris illius epiſtolæ cap. 1. ubi hæc habentur: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone*; quippe Papias Polycarpi diſcipulus apud Euſebium lib. 2. Hiſtoriæ cap. 14. S. Hieronymus in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum; Tertullianus lib. adverſus Judæos cap. 9. S. Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei cap. 22. Babylonis nomine Romam intellexerunt. 2. Petrum fundaſſe Romanam Eccleſiam, in eaque Epiſcopatum geſſiſſe ad mortem uſque, teſtantur Irenæus lib. 3. adverſus hæreſes cap. 3. Tertullianus lib. de Præſcriptionibus, Cyprianus epiſt. 55. Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmenianum, Hieronymus epiſt. 57. Auguſtinus epiſt. 263. quæ eſt ad Generoſum, innumerique alii; unde factum illud eſt verum, vel nulla unquam de facto aliquo poterit haberi certitudo.

Ad priorem antecedentis, quod negatum eſt, confirmationem, dicendum eſt, Petrum quinque ferme annis poſt Chriſti mortem in Judæa manſiſse. Nempe Paulus ad Galatas 1. teſtatur, ſe anno tertio poſt converſionem, quæ contigit poſt primum annum a Chriſti paſſione, vidiſse Petrum Hieroſolymis: *Abii* (inquit) *in Arabiam, & iterum reverſus ſum Damaſcum. Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum.* Paullo poſt illud tempus Petrus Antiochiam ſe contulit, ubi ſedit annis ſeptem. Anno poſt Chriſti mortem undecimo, cum Hieroſolymam rediiſset, ab Agrippa rege conjectus eſt in vincula, viderique iterum potuit a Paulo, qui ex urbe Antiochia eleemoſynas ad fideles, qui Hieroſolymis erant, detulerat; nam poſtquam Lucas Actorum 12. retulit Petrum vinculis liberatum, hæc ſubjicit: *Barnabas autem & Saulus reverſi ſunt ab Hieroſolymis expleto miniſterio.* Eodem anno, hoc eſt, poſt Chriſti mortem undecimo, Claudii Imperatoris ſecundo, Romam profectus, in ea urbe ſedem ſuam in ævum permanſuram fixit. Ejuſdem Claudii anno nono, æræ vulgaris 49. Judæis publico edicto Roma ejectis, adfuit Concilio de Legalibus, quod anno ſequenti Hieroſolymis habitum eſt. In eum etiam annum incidit, quo Paulus ſcribit ad

ad Galatas 2. *Deinde poſt annos quatuordecim* (a prima ſua in urbem Hieroſolymitanam profectione numerandos) *iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito*. Claudio e vivis ſublato Romam rediit, ibique diem extremam clauſit: *Simon Petrus* (inquit Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis) *poſt Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ ..... ſecundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quatuor annis Cathedram ſacerdotalem tenuit, uſque ad ultimum Neronis, id eſt, decimum quartum*.

Ad alteram ejuſdem antecedentis probationem, dicendum eſt, epiſtolam ad Romanos ſcriptam fuiſſe eo tempore, quod a Hieroſolymitano Concilio ad Claudii mortem fluxerat; Corintho nimirum ſcripta eſt ultima vice, qua (ut patet ex capite 15.) Paulus per eam urbem tranſiens Hieroſolymam profectus eſt; ac proinde Petrus tunc Romam nondum redierat.

Ad tertiam probationem dici poteſt 1. cum Paulus Romæ vincinus eſſet, Petrum forte Romæ non verſatum fuiſſe; neque enim erecta Romæ Epiſcopali Cathedra, ita urbi affixus erat, ut in vicinioribus urbibus, ac provinciis Evangelium non annuntiaret; idque confirmatur ex Epiphanio, qui hæreſi 27. ſcribit, Petrum Lino & Cleto, cum Roma ad tempus diſceſſiſſet, ſuas partes demandaſſe. Dici poteſt 2. non omnem fidelem populum Paulo iviſſe obviam; nempe periculum fuiſſet, ne, cum Chriſtianum nomen jam male apud Romanos audiret, ſeditionis ſuſpicionem ſua multitudine præberent: igitur veriſimile eſt, aliquos tantum ex Eccleſia Romana ſelectos, Paulo, aliorum nomine, obviam proceſſiſſe, ac proinde mirum non eſt, quod Petrus tunc Romæ Paulum expectarit.

Ad quartam probationem dicendum eſt, Judæos rogaſſe Paulum, ut de religione Chriſtiana mentem ſuam aperiret, indicaretque, cum legis peritiſſimus eſſet, an cum legis figuris, ac vaticinis cohæreret; non rogarunt vero, ut ab eo docerentur Chriſtianam fidem, quaſi de ea nihil prius audiiſſent: alioquin enim immerito Paulus ad eos pluribus ante annis ſcribens, laudaſſet Romanorum fidem: *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo*.

Ad poſtremam probationem reſpondendum eſt, Paulum loqui de iis tantum, qui cauſſam ejus apud Cæſarem tueri potuiſſent, cui quidem juvandæ impar erat Petrus, cum propter eamdem fidem non minus quam Paulus inviſus eſſet Neroni. Vide Perronium pag. 182. & ſequentibus.

Objicies 6. Cyprianus in Epiſtola ad Quintum, hæc ait: *Nec enim quiſquam noſtrum Epiſcopum ſe Epiſcoporum conſtituit*: ac proinde Romanus Pontifex non habet primatum inter Epiſcopos. Confirmatur. Idem Sanctus Doctor ibidem aſſerit, Epiſcopos a ſolo Deo judicari: *Expectemus* (inquit) *univerſi judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus, & ſolus habet poteſtatem, & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro judicandi*.

Reſp. diſt. ant. Nequequiſquam ſe Epiſcopum Epiſcoporum conſtituit, in Africa, conc. ant. extra Africam, neg. ant. ſcilicet Cyprianus ea loquendi ratione voluit innuere, nulli Epiſcopo in Concilio Carthaginienſi vim illatam fuiſse, ut rebaptizationi, quæ in eo decreta eſt, faveret, aut non faveret, ſed quemque liberrime ſuam de propoſito argumento ſententiam aperuiſſe: *Supereſt* (ait) *ut de hac ipſa re ſinguli quod ſentiamus, proferamus, neminem judicantes .... neque enim quiſquam noſtrum, &c.* Ad confirmationem reſpond. verba quæ ex eodem Sancto Doct. laudantur, intelligi quoad occulta cordis, ſeu ad intentionem, quam quiſque ad Synodos vocatus, ſibi in dicenda ſententia propoſuit, non autem quoad actus manifeſtos, & exteriores. Nam 1. Cypriano perſuaſum erat, ad primates in Africa, & ad ſynodos provinciales ſpectaſse de Epiſcopis judicium. 2. Ratum erat ei, idem judicium ad Romanum Pontificem pertinere: eo nimirum principio nixus, Stephanum Papam I. hortatur, ut Marcianum Arelatenſem Epiſcopum, qui ad Novatianos defecerat, jubeat in ordinem redigi; *Dirigantur* (inquit) *a te litteræ in Provinciam, & ad plebem Arelate conſtitutam, quibus abſcenso Marciano, alius in locum ejus ſubſtituatur*.

Objicies 7. Canon ſextus Concilii Nicæni I. non omnes Eccleſias, ſed aliquas tantum Romano Pontifici ſubjicit: *Et ut apud Alexandriam* (verba ſunt Canonis, juxta verſionem, aut expoſitionem Ruffini libro 1. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 6.) *& in urbe Roma vetuſta conſuetudo ſervetur, ut vel ille Ægypti, vel hic Suburbicariarium Eccleſiarum ſollicitudinem gerat*: Ergo ex Concilio Nicæno I. Romanus Pontifex non habet primatum in tota Eccleſia.

Reſp. 1. verſionem Ruffini non tam eſse canonis verſionem, quam illius interpellationem; unde nihil ſimile apud alios Concilii interpretes legere eſt, nempe ſic habet canonis lectio apud Dionyſium Exiguum: *Antiqua conſuetudo ſervetur per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim; ita ut Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem, quia & urbis Romæ parilis mos eſt*.

Reſp. 2. admiſsa Ruffini verſione, neg. conſeq. Ratio eſt, quia canon, etiam in mente Ruffini, non confert Alexandrinum Epiſcopum cum Epiſcopo Romano ſecundum omnia jura, quæ Epiſcopo Romano conveniunt; ſed tantum ſecundum ea, quibus ſtrui-

tur.

Digitized by Google

tur, quatenus eſt Patriarcha, ſeu, prout pluribus Eccleſiaſticis provinciis præficitur. Jubet igitur, ut Alexandrinus Patriarcha iiſdem juribus in Ægypto, Libya, & Pentapoli potiatur, quibus Romanus Patriarcha potitur ſuburbicariarum Eccleſiarum reſpectu; hoc eſt, præcepit, ut Alexandrinus Epiſcopus Ægypti, Libyæ, & Pentapoleos ordinet Metropolitanos, de eorum cauſſis judicet, vocet eos, cum opus fuerit, ad Concilium, compellat, etiam per cenſuras, ut canones obſervent, quemadmodum Romanus Epiſcopus ordinat, vocet ad Concilia Metropolitanos variarum diœceſeon, ſeu Eccleſiaſticarum provinciarum, quibus tamquam Patriarcha præficitur.

Quæres. Quid Ruffinus intellexerit Eccleſiarum Suburbicariarum nomine.

Reſpondet Morinus noſter *lib. 1. Exercitationum Eccleſiaſtic. Exercitatione* 30. per Eccleſias Suburbicarias intelligi omnes Occidentis Eccleſias. Reſponſionem ſuam confirmat ex eo, quod ab Auguſto Cæſare uſque ad Imperium Conſtantini Magni omnes imperii Romani provinciæ reſpectu urbis Romæ dicerentur Surburbicariæ, hoc eſt, urbis Romæ poteſtati ac moderationi ſubditæ; nulla enim tunc temporis diviſum habuit cum Roma imperium. Verum poſt extructam a Conſtantino Magno Conſtantinopolim, Byzantium cum Roma diviſit; ita ut dicta ſit: *Regia civitas, nova Roma, Civitas imperans*. Ea autem Imperii Romani diſtinctio (inquit Morinus) maxime enituit ſub Conſtantini filiis, inter quos diviſum fuit imperium; enituit quoque ſub Valentiniano & Valente fratribus, ſub Valentiniano II. & Theodoſio juniore, ac tandem ſub Arcadio & Honorio, quibus imperantibus Ruffinus ſcribebat. Hinc factum eſt, ut ejuſdem Ruffini temporibus totus orbis deſiiſſet, Romæ reſpectu, Suburbicarius eſſe, idque tunc ſoli Occidenti conveniret.

Aliam Suburbicariarum Eccleſiarum ideam tradit Illuſtriſſimus Petrus de Marca lib. 1. *De Concordia Sacerdotii, & Imperii cap.* 7. Nempe ſcribit, Suburbicariarum Eccleſiarum nomine eas intelligi, quæ decem Provinciis Urbicariis, ſeu a Præfecto Prætorio per urbis Vicarium adminiſtratis, parebat; erant autem ſubſequentes; *Campania, Tuſcia, Umbria, Picenum, Suburbicarium, Sicilia, Apulia, Calabria, Brucii, Lucania, Samnium, Sardinia, Corſica, Valeria*. Aliarum autem Occidentis provinciarum ſextus Nicænus Canon non meminit, quod licet Epiſcopus Romanus illas tamquam Patriarcha regeret, jura tamen Patriarchica non eadem ratione, qua in decem illis provinciis, exercebat; ſed plura permittebat conſuetudinibus, quæ apud ea loca invaluerant.

Objicies 8. Ille non habet primatum in tota Eccleſia, qui non poteſt dici Epiſcopus univerſalis; atqui Romanus Pontifex non poteſt dici Epiſcopus univerſalis: Siquidem Gregorius Magnus lib. 4. epiſt. indict. 13. epiſt. 32. Joannem Conſtantinopolitanum inſectatur, quod ſe diceret Epiſcopum Œcumenicum, aitque nomen illud eſse nomen blaſphemiæ. Epiſtola 36. ad Eulogium Alexandrinum data ſcribit, nullum deceſſorum ſuorum prophano illo nomine uſum fuiſse: Ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Non poteſt dici Epiſcopus univerſalis, ſeu ſolus univerſæ Eccleſiæ Epiſcopus, ita ut alii Epiſcopi ſint tantum Vicarii Romani Epiſcopi, conc. min. Non poteſt dici Epiſcopus univerſalis, ſeu, qui regat ſingulas orbis Eccleſias, ſervata ſingulorum Epiſcoporum juriſdictione, neg. min. Nomen Epiſcopi univerſalis priore tantum ſenſu ſumptum, non autem poſteriore, repudiat Gregorius: *Sed abſit* (inquit epiſt. 32.) *a cordibus Chriſtianorum nomen iſtud blaſphemiæ, in qua omnium ſacerdotum honor adimitur, dum ab uno ſibi dementer arrogatur*.

Objicies 9. Si Romanus Pontifex haberet primatum in tota Eccleſia, poſset 1. Canones ab Eccleſia conditos abrogare; poſset 2. Epiſcopos pro libito deponere. Sed falſum eſt conſequens: ergo & antecedens.

Reſp. neg. antec. Ratio eſt, quia ipſi Romani Pontifices aſseruerunt, ſui primatus partem eſse canonum executionem: *Canones Eccleſiaſticos* (inquit Martinus Papa I. epiſt. 9.) *ſolvere non poſſumus, qui defenſores & cuſtodes canonum ſumus, non tranſgreſſores*. Hinc cum canones præſcribant formam, ad quam exigi debet Epiſcoporum depoſitio, eam Romani Pontifices non tentant, niſi ſervatis Canonibus. Vide quæ de ea forma Canones Sardicenſes decernunt.

Objicies 10. Primatus non jure divino, ſed humano tantum, delatus eſt Epiſcopo Romano; nimirum propter Romanæ urbis amplitudinem ceteris orbis præſulibus prapoſitus fuit ab Imperatoribus & Conciliis: *Antiquæ Romæ* (inquit canon 28. Concilii Chalcedonenſis) *throno, quod urbs illa imperaret, jure Patres privilegia tribuerunt*.

Reſp. neg. ant. Ad cujus probationem diſt. Concilii Chalcedonenſis verba Privilegia patriarchica conceſſerunt, conc. ant. primatum in tota Eccleſia, neg. ant. Ratio eſt 1. quia ipſum Concilium Chalcedonenſe, cum primum a Romano Pontifice locum Epiſcopo Conſtantinopolitano tribuit, hac ratione utitur, quod ſit *Nova Roma*: quemadmodum igitur ea ratio movit Concilium, ut Patriarchalem dignitatem Epiſcopo Conſtantinopolitano concederet; ita & quondam Patres movit, ut Epiſcopum Romanum totius Occidentis Patriarcham conſtituerent; ſed inde deſumpta non eſt dignitas primatus, quem Epiſcopus Romanus habet in tota Eccleſia, ſed

ſed ab ipſomet Chriſto originem ducit ſuam: *Privilegia ſua* (inquit Nicolaus Papa I. epiſtola ad Galliarum Epiſcopos) *per Petrum a Chriſto conſecuta eſt Romana Eccleſia.*

CAPUT II.

Utrum Romani Pontificis judicium ſit locus theologicus.

CONCL. Romani Pontificis de aliqua controverſia judicium locus eſt theologicus.

Probatur. Locus theologicus eſt fons, ex quo ad probandam fidem, & regulandos mores argumenta deſumi poſſunt: atqui revera deſumi poſſunt ex judicio Romani Pontificis; ergo Romani Pontificis de aliqua controverſia judicium locus eſt theologicus. Minor argumenti propoſitio variis momentis oſtendi poteſt.

Primo, cum Romanus Pontifex (ut praecedenti concluſione dictum eſt) Primatum in tota Eccleſia divinitus habeat, jus habet docendi eos omnes, quibus a Chriſto praepoſitus fuit, ſeu ſolvendi dubia, quae circa Scripturarum ſenſum naſci poſſunt; proponendi traditionem Patrum; praecipiendi, ut ubique terrarum Canones obſerventur, immo & per cenſuras, ipſam etiam excommunicationem, compellendi ſingulos fideles, ipſos quoque praecipuarum ſedium Epiſcopos, ut ſanam fidem profiteantur; ut ad Evangelii & Canonum normam mores ſuos componant. Jus illud in Pontifice Romano quovis ſaeculo venerata eſt Eccleſia Catholica.

Altero Eccleſiae ſaeculo Victor Papa excommunicationis minas Aſiaticis intentavit, quod Paſcha cum Judaeis celebrarent. Aſiatici, ut ſeipſos tuerentur, non cauſſati ſunt, Romano Pontifici jus non fuiſſe excommunicandi tot Orientis Eccleſias, ſed hoc uno ſe tuiti ſunt; nempe praxim, quam ſequebantur, ſe habere ex Apoſtolica traditione; ac proinde non eſſe cauſſam, cur excommunicatione mulctarentur. Irenaeus Lugdunenſis Antiſtes eamdem in Victore poteſtatem agnovit ſcribens, ut diſpenſatione potius, quam poteſtate uteretur, nec (ut ait apud Euſebium Hiſt. lib. 5. cap. 24.) univerſas Eccleſias abſcinderet.

Natum tertio ſaeculo Novatianorum ſchiſma auctoritate Cornelii Papae compreſſum eſt: Decreti, quod Romae in Novatianum tulerat, ubique habita eſt ratio: *Cumque* (ait Euſebius Hiſt. lib. 6. cap. 43.) *in provinciis Antiſtites, quid agendum eſſet, conſultaſſent, hujuſmodi decretum cunctis promulgatum eſt, &c.*

Eadem Romanorum Pontificum auctoritate proſcripti ſunt Pelagiani ineunte quinto ſaeculo, latum in eos ab Apoſtolica Sede decretum omnes orbis Eccleſiae ſumma cum reverentia amplexae ſunt: *Jam enim* (ait Auguſtinus ſermone 2. de verbis Apoſtoli) *de hac cauſſa duo Concilia miſſa ſunt ad Sedem Apoſtolicam, inde etiam reſcripta venerunt, cauſſa finita eſt; utinam aliquando finiatur error*: ſubſequentibus ſaeculis Damaſus Macedonium, Neſtorium Caeleſtinus, Leo Eutychetem, Monothelitas Agatho damnarunt; damnationemque omnes orbis Eccleſiae ſubſcripſerunt. Ex eadem auctoritate emanarunt tot leges, tot conſtitutiones, quae tum in Gratiani Decreto, tum in Gregorii IX. Decretalibus leguntur, quaſque totus orbis Chriſtianus ſumma cum reverentia veneratus eſt.

Secundo. Majores noſtri in cauſſis dubiis Romanum Epiſcopum conſul.re ſolebant; ejuſque reſponſis omnino ſtare: *Mirari n n poſſumus* (inquit Innocentius Papa I. epiſt. 4.) *dilectionem tuam ſequi inſtituta majorum, omniaque quae poſſunt aliquam dubitationem recipere, ad nos quaſi ad caput, atque ad apicem Epiſcopatus referre, ut conſulta videlicet ſedes Apoſtolica, ex ipſis rebus dubiis certum aliquid faciendum pronuntiet*. In ejuſdem Innocentii, Siricii, aliorumque etiam anteriorum Pontificum epiſtolis nihil aliud fere legere eſt, quam eorumdem Pontificum reſponſa ad varias Epiſcoporum, immo & particularium ſynodorum conſultationes; adeo omnibus retro ſaeculis perſuaſum fuit maximi eſse momenti Epiſcoporum Romanorum deciſiones.

Tertio. Iidem majores noſtri non raro fidem, quam profitebantur, tuiti ſunt ſua cum Epiſcopo Romano conſenſione: *Aut ſi eis placet* (inquit Hieronymus in epiſtola ad Marcum Presbyterum Celedenſem) *haereticum me cum Occidente, haereticum cum Ægypto, hoc eſt cum Damaſo, Petroque, condemnent*. Idem, ad Damaſum ſcribens, a quo ſciſcitatus fuerat, an tres hypoſtaſes, an vero unam tantum in Trinitate admittere deberet, ſic loquitur: *Beatitudini tuae, id eſt, Cathedrae Petri communione conſocior .... Dignare ſcripta tranſmittere*. Haec etiam habet de ſua cum Antiochenis Epiſcopis communione: *Simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare ſignifices .... Ego interim clamito: Si quis Cathedrae Petri jungitur, meus eſt*.

Ex iis, quae hucuſque dicta ſunt, colligitur 1. Romani Pontificis in tota Eccleſia primatum ſemper in omnibus orbis Chriſtiani provinciis enituiſse. Colligitur 2. Eorumdem Romanorum Pontificum decreta apud primarum etiam ſedium Epiſcopos, ipſas quoque variorum locorum ſynodos, magno ſemper in pretio fuiſse. Colligitur 3. eadem decreta locum eſſe theologicum, ex quo tum ad ſtabiliendam fidem, tum ad regulandos mores argumenta deſumantur; & quidem, fatentibus omnibus catholicis, ineluctabilia ac infalli-

Digitized by Google

infallibilia, ubi Eccleſiarum conſenſus acceſſerit. Colligitur 4. recentiorum hæreticorum, Lutheri, Zuinglii, Calvini, Epiſcoporum Anglicanæ communionis praxim diſtare quam maxime a praxi fidelium, qui præteritis ſæculis, & quidem purioribus vixere. Nempe illi recentiores hæretici Pontificum Romanorum reſponſa, decreta, conſtitutiones, definitiones nihili faciunt; immo probris ac dicteriis non raro laceſſunt; cum e contra quoad omnes, tum Orientales, tum Occidentales, ſive clericos, ſive laicos, magno ſemper in pretio fuerint.

QUÆSTIO VI.

De Epiſcopis.

Not. 1. Altero tomo noſtri Commentarii Hiſtorici & Dogmatici de Sacramentis, plura de Epiſcopis dicta ſunt, quæ neceſſe non eſt, ut hic inferantur; nimirum oſtendimus 1. Epiſcopos divinæ eſſe inſtitutionis: 2. eos divino jure presbyteris eſſe ſuperiores: 3. eos ſuam juriſdictionem in creditum ſibi populum immediate accipere a Chriſto: 4. eos ita Eccleſiis neceſſarios eſſe, ut eorum ordo nec a Conciliis, nec a Summo Pontifice poſſit aboleri: 5. varios eſſe in Epiſcopatu gradus, quos tum ad ſui dignitatem, tum ad utilius regimen Eccleſia vetus inſtituit.

Not. 2. Omiſſis igitur iis quæſtionibus, quæremus hic 1. utrum Epiſcopi judices ſint controverſiarum fidei: 2. cujus ponderis ſit latum ab eis de ejuſdem fidei controverſiis judicium.

CONCLUSIO 1. Jure divino quiſque Epiſcopus judex eſt controverſiarum fidei.

Probatur. Qilibet Epiſcopus conſiderari poteſt, vel in Conciliis, vel extra Concilia: atqui ſive in Conciliis, ſive extra Concilia, eſt judex controverſiarum tum fidei, tum morum.

Et quidem *primo* in Conciliis; neque enim (ut de Conciliis in genere differentes diximus) Epiſcopi in Synodis ſedentes ſunt conſiliarii, ſed veri judices; unde doctrinis variis ac peregrinis cenſuras inurunt, eorumque auctores, ſi contumaces fuerint, anathemate feriunt.

Secundo. Extra Concilia quilibet Epiſcopus poſitus eſt a Spiritu ſancto (ut ait Scriptura.) regere Eccleſiam Dei: at regimen illud ſtare non poteſt, niſi doctrinam falſam damnare, & e contra veram probare poſſint: unde Chriſtus vult, ut quiſque fidelis ſuum Epiſcopum audiat, licet plerumque illius facta non debeat imitari: *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis facite, ſecundum opera vero eorum nolite facere.*

Eo jure Epiſcopi ſæpius uſi ſunt: Sic Dionyſius Alexandrinus (Euſebio teſte hiſt. lib. 7. cap. 6.) hæreſim Sabellianam proſcripſit, prolixaſque de ſuo judicio dedit litteras ad Sixtum Pontificem maximum. Sic etiam Galliarum Epiſcopi nuper pleroſque recentiorum Caſuiſtarum errores damnarunt. Sic etiam anno 1699. Galliarum Epiſcopi, ſive in ſuis Diœceſibus, ſive ad Synodos Provinciales congregati, accepta Innocentii XII. in forma *Brevis* conſtitutione, qua damnatur & prohibetur liber: *Explication des Maximes des Saints ſur la vie interieure*, laudati Pontificis cenſuræ adhærentes, cum ipſo judicarunt librum illum continere *propoſitiones, ſive in obvio eorum verborum ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione, temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas, ac etiam erroneas reſpective.*

Tertio. In obſcurioribus tamen cauſſis, hoc eſt, ubi quæſtionis ſolutio minus eſt liquida ac minus aperta, neceſſarium eſt Concilium provinciale. Sic in cauſſa Montaniſtarum pleraque quondam habita ſunt: *Nam cum fideles, qui in Aſia erant* (inquit Euſebius Hiſtor. lib. 3. cap. 16.) *ſæpius & in plurimis Aſiæ locis conveniſſent, novamque illam doctrinam examinaſſent, & prophanam atque impiam judicaſſent, damnata hæreſi, iſti ab Eccleſia & fidelium communione expulſi ſunt.* Plurima quoque, ſive in Oriente, ſive in Occidente, celebrata ſunt in cauſſa Pelagianorum.

Ex vero particulares Synodi latum a ſe judicium mittere ſolent ad ſummum Pontificem, ut illud ſuo aſſenſu comprobet, promulgetque in aliis provinciis, ubi id expedire judicaverit; id videre eſt pleriſque Conciliis provincialibus, quæ poſt Tridentinum in Galliis celebrata ſunt. Nonnumquam etiam particulares Synodi non tantum Summo Pontifici, ſed & aliis locorum Epiſcopis ſuam ſententiam ſignificare ſolent, ſicut & ſolebant antiquitus; ſic Ario in ſynodo Alexandrina damnato, Alexander Epiſcopus ad omnes Epiſcopos ſynodi ſententiam detulit per Epiſtolam, quam ſic inſcripſit: *Dilectis ac reverendiſſimis comminiſtris ubilibet per Eccleſias conſtitutis.*

Ubi autem Epiſcopi ad ſynodos convenire non poterant, ad eas mittebant judicium, quod in ſua diœceſi tulerant; cujus quidem judicii eadem habebatur ratio, ac ſi in ipſomet Concilio latum fuiſſet. Ad eam praxim alludit Auguſt. lib. 4. ad Bonifacium cap. ult. ubi ſic de Pelagianis per Epiſcoporum ſubſcriptiones damnatis loquitur: *Quid eſt ergo, quod dicunt: De ſimplicibus Epiſcopis, ſine congregatione Synodi in locis ſuis ſedentibus, extorta ſubſcriptio eſt?*

CONCLUSIO 2. Licet irrefragabile non ſit.

Digitized by Google

ſit judicium ab Epiſcopis extra concilia generalia de fide, aut moribus latum; ejus tamen, niſi evidens ſit error, haberi debet ratio.

Probatur prior pars. A judicio privati cujuslibet Epiſcopi provocare licet, aut ad Metropolitanum, aut ad Synodum provincialem, aut ad Summum Pontificem: ergo cujuſque privati Epiſcopi judicium non eſt irrefragabile. Confirmatur ex eo, quod plures Epiſcopi, quibus non acceſſit aliorum conſenſus, aliquoties errarint, ut in Cypriano circa baptiſmum ab hæreticis datum, Neſtorio, Macedonio, pluribuſque aliis videre eſt.

Probatur altera pars 1. auctoritate Cypriani, qui epiſt. 55. ſic loquitur: *neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde, quod ſacerdoti Dei non obtemperetur.* 2. Epiſcopi, utpote præpoſiti a Deo ſuperioris, eſt legem, ubi dubia eſt, explicare; non enim minori pollet auctoritate, quam ſacerdotes Levitici, ad quos (ſcriptura teſte) ſpectabat legis explicatio. 3. Si lati vel ab uno Epiſcopo judicii haberi debet ratio, major haud dubie haberi debet, cum plures in unam ſententiam, nullo reclamante, conſentiunt. Hincque patet, quantum aberrent quidam recentiores, qui probabilitatem, aliaſque molliores doctrinas, licet a quinquaginta, & amplius Epiſcopis juridice damnatas, iterum typis mandare, & populos docere præſumunt. Eorumdem autem Epiſcopalium judiciorum maxima ratio debet haberi, ubi omnium Epiſcoporum conſenſus acceſſerit; ſiquidem (ut jam ſuperius obſervatum eſt) irrefragabile eſt argumentum, quod ex illo unanimi ſingulorum Epiſcoporum conſenſu deſumitur: *Aut vero* (inquit Auguſtinus lib. 4. ad Bonifacium cap. ultimo) *congregatione Synodi* (generalis) *opus erat, ut aperta pernicies damnaretur; quaſi nulla hæreſis aliquando ſine Synodi congregatione damnata ſit. Cum potius rariſſime inveniantur, propter quas damnandas neceſſitas talis extiterit: multæque ſint, atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic improbari, damnarique meruerunt, atque inde per ceteras terras devitandæ innoteſcere potuerunt.*

QUÆSTIO VII.

De auctoritate Patrum.

Not. 1. Quæ ad Patrum auctoritatem ſpectant, ad quatuor capita reduci poſſunt. Nam 1. quæri poteſt, utrum unius, aut alterius ſententia, aliis reclamantibus, aut ſilentibus, vim multam habeat: 2. cujus ſit ponderis plurium in unum dogma conſenſio, aliis ex alia parte reclamantibus: 3. quæ ratio haberi debeat Patrum, ubi unanimi conſenſu in eamdem veritatem conſpirant: 4. utrum in omni argumentorum genere æqualis ſit auctoritas Patrum: 5. quænam cautiones in legendis Patribus adhibendæ ſint.

Not. 2. Non eſt hic quæſtio de auctoritate Patrum in iis, quæ naturali lumine continentur, ſeu quæ, aut non ſunt clare revelata, aut ex revelatis minime ſequuntur; nempe apud omnes conſtat, in ejus generis argumentis tantum valere auctoritatem Patrum, quantum valet ratio, qua nituntur: nec id mirum eſt; ſiquidem Patres ut plurimum neglexere philoſophiæ, aliarumque ſcientiarum ſtudium, ut totos ſeſe divinæ ſapientiæ traderent. Gregorius Nazianzenus & Baſilius (Ruffino teſte Hiſtor. lib. 2. cap. 9.) per tredecim annos ſolius Scripturæ ſtudio vacarunt. Hieronymus in proœmio in epiſtolam ad Galatas hæc de ſeipſo ſcribit: *Pluſquam quindecim anni ſunt, ex quo manus meas nuſquam gentilium litterarum quilibet auctor aſcendit; & ſi quid forte inde, dum loquimur, obrepit, quaſi antiqui per nebulam ſomni recordamur.* Igitur quæſtio eſt de iis ſolum, quæ ſpectant ad theologiam, ſeu ad fidem, aut ea, quæ ex fide ſequuntur.

CAPUT PRIMUM.

De auctoritate unius, plurium, omnium Patrum.

CONCL. I. Unius, aut alterius Patris, de rebus theologicis ſententia, aliis de ea ſilentibus, firmum argumentum non ſufficit.

Probatur 1. In tantum in rebus theologicis valet Patrum auctoritas, in quantum fidem facit, aliquem articulum traditione contineri, ſeu a Chriſto aut a Spiritu Sancto poſt Chriſti Aſcenſionem Apoſtolis fuiſſe revelatum; ita enim Auguſtinus docet lib. 3. de Peccatorum meritis cap. 7. ubi adductis in medium teſtimoniis quorumdam veterum, ſic loquitur: *Hæc non ideo commemoravi, quod diſputatorum quorumlibet ſententiis tamquam canonica auctoritate nitamur, ſed ut appareat ab initio uſque ad præſens tempus, quo iſta novitas orta eſt, hoc de originali peccato apud Eccleſiæ fidem tanta conſtantia cuſtoditum, ut ab eis, qui Dominica tractarent eloquia, magis certiſſimum proferretur ad alia refutanda, quam id tamquam falſum refutari ab aliquo tentaretur.* Atqui unius & alterius patris auctoritas, aliis ſilentibus, certam non facit fidem, quod aliquis articulus Apoſtolis revelatus fuerit; neque enim concipi poteſt, revelationis depoſitum, quod univerſam ſpectat Eccleſiam, poſt Apoſtololorum tempora uni tantum & alteri teſti creditum fuiſſe.

Probatur 2. Eorum auctoritas firmum argumentum non ſufficit, quorum ſententiam improbare, ac rejicere licet: atqui unius & alterius Patris, aliis ſilentibus, ſententiam improbare, ac rejicere licet: *Nec enim* (ait Au-

Digitized by Google

Auguſtinus epiſt. cxi.) *quorumlibet diſputationes velut Scripturas Canonicas habere debemus; ut nobis non liceat, ſalva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, ſi forte invenerimus, quod aliter ſenſerint, quam veritas habet, divino adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Talis ego ſum in ſcriptis aliorum; tales volo eſſe intellectores meorum.*

CONCLUSIO 2. Plurium Patrum in unum dogma conſenſio, aliiis ex altera parte reclamantibus, multum quidem probabile, ſed non omnino certum argumentum ſufficit.

Probatur prior pars. Id ſufficit ad argumentum multum probabile, quo efficitur, ut multum ſit probabile, articulum aliquem Apoſtolis fuiſſe revelatum: atqui plurium Patrum conſenſione id efficitur; nempe, quod articulus aliquis fuerit revelatus, eſt aliquod factum: Sed plurium teſtium conſenſione, factum aliquod redditur multum probabile, licet alii ex altera parte teſtes reclamant: ergo, &c.

Probatur altera pars. Fieri poteſt, ut ii qui ex altera parte reclamant, præſertim ſi ſanctitate & eruditione ſint inſignes, aſſecuti fuerint germanum, aut Scripturæ, aut traditionis ſenſum; proindeque non eſt certum certitudine fidei, quod alii, qui contrarium docuere, non erraverint.

Quæres, quid eo in caſu a theologo ſit agendum.

Reſp. theologum tunc debere expendere: 1. quid docuerint Patres, qui ante illos, de quibus agitur, ſcripſerint: 2. quid de eodem articulo major & præcipua Eccleſiarum pars docuerit, ac doceat. Si id Theologus non poteſt aſſequi, majori parti debet adhærere, donec Eccleſia per expreſſam aliquam definitionem, quid de eo articulo credendum ſit, ex Scriptura, vel traditione eruerit. Vide quæ ſuperius dicta ſunt.

CONCLUSIO 3. Unanimis Patrum in unum dogma conſenſus, certiſſimum argumentum ſufficit.

Probatur 1. Unanimis Patrum in unum dogma conſenſus certiſſimum eſt divinæ traditionis teſtimonium; neque enim alia via, quam per patres, qui ſingulis ſæculis ſcripſere, Eccleſia poteſt ſcire, quid Apoſtoli tradiderint: atqui certiſſimum divinæ traditionis teſtimonium, certiſſimum argumentum ſufficit, cum traditio non minus ſit Dei verbum, quam quod in libris Canonicis ſcriptum legitur: ergo, &c.

Probatur 2. Auctoritate Concilii Tridentini prohibentis, ne quis contra unanimem Patrum ſenſum Scripturas audeat exponere: *Ad coercenda petulantia ingenia* (inquit Sacra Synodus ſeſſ. 4.) *decernit, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus in rebus fidei & morum, ad ædificationem doctrinæ pertinentium, Sacram Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens contra eum ſenſum, quem tenuit & tenet ſancta mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum, aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum, ipſam Scripturam Sacram interpretari audeat.*

Ex duplici argumento, quod in concluſionis defenſionem protulimus, patet, audiri non debere Cajetanum, cum hæc ſcribit initio Commentariorum in Geneſim: *Si quando occurit novus ſenſus textui conſonus, quamvis a torrente doctorum ſacrorum alienus, æquum ſe præbeat lector cenſorem.... Nullus deteſtetur novum Sacræ Scripturæ ſenſum ex hoc, quod diſſonat a priſcis doctoribus; non enim alligavit Deus expoſitionem Scripturarum Sacrarum priſcorum doctorum ſenſibus, ſed Scripturæ ipſi integræ ſub Catholicæ Eccleſiæ cenſura.* Confirmatur ex eo, quod ea Cejetani ſententia invehat in Eccleſiam novitates omnes, enervetque argumenta omnia, quæ adverſus hæreticos ex traditione deſumuntur.

Quæres, utrum Patres, etiam probatiſſimi, in omnibus fidei controverſiis, æqualis ſint auctoritatis.

Reſp. negative. Ratio eſt, quia Deus nonnullos Patres elegit, ut præ ceteris certas Catholicæ fidei veritates adverſus hæreticos propugnarent: Sicut Athanaſius adverſus Arium, Auguſtinus adverſus Pelagium, Cyrillus Alexandrinus adverſus Neſtorium, Leo Magnus contra Eutychetem ſpecialiter electi ſunt. 2. Eccleſia nonnullorum Patrum ſcripta expreſſe probavit, declaravitque iis contineri fidem, quam Apoſtoli prioribus fidelibus commendarunt. Ejus vero generis ſunt libri, quos Auguſtinus contra Pelagianos & Semipelagianos de prædeſtinatione & gratia exaravit, ut in noſtro tractatu de gratia ſuſe probabitur.

CAPUT II.

De cautionibus in legendis, aut laudandis Patribus adhibendis.

CONCL. IN legendis ac laudandis pro fide Patribus nonnullæ cautiones ſervandæ ſunt.

Probatur enumeratione. *Primo*, ſi aliquis e Patribus id docuerit; quod Eccleſia Catholica poſtea rejecit tamquam unanimi aliorum conſenſui contrarium; non ipſum Patrem, ſed errorem, & quidem cum præfatione veniæ, theologus refellere debet, imitatus Auguſtinum qui lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 2. ſic de Cypriani circa rebaptizationem errore loquitur: *Quapropter reddens debitam reverentiam, dignumque honorem, quantum valeo, perſolvens pacifico Epiſcopo, & glorioſo martyri Cypriano, audeo tamen dicere, eum aliter ſenſiſſe de ſchiſmaticis vel hæreticis baptizandis, quam poſtea veritas prodidit.*

Se-

Secundo, Theologus in primis cavere debet, ne quempiam ex Patribus temere erroris inſimulet; unde ſi quæ in ejus libris ambigue dicta leguntur, ex aliis illius ſententiis, quantum fieri poteſt, explicari excuſarique debent. Regulam illam tradit Facundus Hermianenſis lib. 9. de tribus capitulis cap. 5. *Quemadmodum calumniantium hæreticorum eſt, ex dubiis & obſcuris, quæ certa & manifeſta ſunt, male interpretari; ita ſolitum eſt prudentiæ, ac pietatis catholicæ, ex indubitatis atque evidentibus, & firmare ambigua, & latentia declarare. Ideoque melius facimus, ſi virorum doctiſſimorum in pace Eccleſiæ mortem obeuntium ſcripta melius interpretemur.*

Tertio, Plurium Patrum (ut jam ſuperius obſervatum eſt) ſententiam, paucorum aliorum (niſi tamen intervenerit Eccleſiæ judicium) opinioni theologus debet anteponere; itaut hæc tria, quantum fieri poteſt, ſemper ſequantur, univerſitatem, antiquitatem, conſenſionem: *Sequemur autem univerſitatem hoc modo* (inquit Vicentius Lirinenſis) *ſi hanc unam fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia. Antiquitatem vero ita, ſi ab his nullatenus ſenſibus recedamus, quos ſanctos majores ac Patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt. Conſenſionem quoque itidem, ſi in ipſa vetuſtate, omnium vel certe pene omnium ſacerdotum pariter ac magiſtrorum definitiones, ſententiaſque ſectemur.* Vide ſimilia Patrum loca, quæ de traditione ſuperius agentes laudavimus.

Quarto, Patres, qui ante exortas hæreſes ſcripſere, ſimplicius ac proinde minus caute nonnunquam locuti ſunt, quam qui poſt exortas hæreſes: *Didicimus* (ait Auguſtinus lib. de dono perſeverant. cap. 20.) *ſingulas quaſque hæreſes intuliſſe Eccleſiæ proprias quæſtiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quam ſi nulla talis neceſſitas cogeret.*

Quinto, Patres in impugnandis erroribus nonnunquam uſi ſunt terminis, qui in ſpeciem quidem erroribus oppoſitis faverent, ſed re ipſa, & ſecundum ſenſum ab eis intentum, omnino differrent. Sic qui Sabellianos impugnarunt, aliquando viſi ſunt deſtruere divinarum perſonarum conſubſtantialitatem, quam tamen (ut de Trinitate diſſerentes oſtendemus) reipſa propugnabant.

Inter eos Patres, qui in ſpeciem in errorem oppoſitum ei, quem impugnabant, declinare viſi ſunt, Auguſtinus (ut oſtendetur in tractatu de gratia) cum de prædeſtinatione & gratia contra Pelagianos & Semipelagianos diſſerit, numerari non debet; nempe ſæpius aſſerit ſe, cum Pelagianos impugnavit, caviſſe ſedulo, ne quidquam proferret, quod vel in ſpeciem Manichæiſmo, hæreſi Pelagianæ circa liberum arbitrium prorſus oppoſito, faveret: *Illa* (inquit lib. 4. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 3.) *nefaria & damnabilia dogmata in hac tripartita diviſione quiſquis mente Catholica exhorret, illius quinquepartitæ latebras inſidiaſque devitet, atque ita inter utrumque ſit cautus ut ſic declinet Manichæum, ne ſe inclinet in Pelagium; rurſuſque ita ſe ſejungat a Pelagianis, ne ſe conjungat Manichæis; aut ſi in alterutris jam tenetur, nec ſic ſe a quibuslibet alteris ſervet, ut in alteros irruat.*

Eamdem Auguſtini Pelagianos, Manichæos, aut alios hæreticos impunantis cautionem obſervavit Pomerius lib. 3. de vita contemplativa cap. 31. ubi de eodem ſancto Doctore ſic loquitur: *S. Auguſtinus Epiſcopus, acer ingenio, ſuavis eloquio, ſæcularis litteraturæ peritus, in Eccleſiaſticis laboribus operoſus, in quotidianis diſputationibus clarus, in omni ſua actione compoſitus, in expoſitione ſuæ fidei noſtræ Catholicus, in quæſtionibus abſolvendis acutus, in revincendis hæreticis* circumſpectus, *& in explicandis Scripturis Canonicis* cautus.

Ex his patet, quam immerito recentiores quidem Auguſtinum traducant, quaſi exceſſerit in ſuis contra Pelagianos & Semipelagianos diſputationibus: quamque falſa ſint hæc, quæ de eodem ſancto Doctore quidam ſcriptor, cujus nomini ac inſtituto parcimus, ſcribere non erubuit: *Nunquam tamen longius zeli ardore Auguſtinus abreptus eſt, quam ubi Pelagianos impugnavit; dum enim ab eorum loquendi ratione, & erroribus longiſſime recedere intendit, in periculoſos exceſſus incidit, ut hinc aliqui theologi doctrina & pietate inſignes dixerint, eum veritatis limites tranſgreſſum eſſe, nimio diſputationis calore accenſum fuiſſe, aut viſum fuiſſe favere hæreticis. Verba hæc* (pergit idem ſcriptor) *inſolentia & impudentia eſſent, niſi vera eſſent.* Sed hæc ſatis ſint; nempe (ut jam monuimus) de Auguſtini auctoritate fuſe dicemus in tractatu de gratia, & in tractatu de prædeſtinatione.

QUÆSTIO VII.

De auctoritate Scholaſticorum.

Not. I. Scholaſtici ſunt, vel antiqui, vel recentiores. Sive illi, ſive iſti, vel Scriptura & traditione nituntur, ut ſuas aſſertiones confirment; vel ſola humana ratione, aut gravium (ut loquuntur) aliorum theologorum ſententia.

CONCLUSIO I. In iis, quæ ad fidem, aut mores pertinent, nulla debet haberi ratio ſcholaſticorum, qui nec Scriptura, nec traditione, ſed ſola humana ratione, & recentiorum auctoritate, ſua placita confirmant.

Probatur 1. Nec humana ratio, quæ poſt peccatum

catum originale tam facile fallitur, nec recentiorum ſententia, quæ ſæpius maxime temeraria eſt, leges ſunt, ad quas ſive fidem, ſive mores exigere debeamus; id nimirum juris Scripturæ tantum eſt, ac traditionis.

Probatur 2. Si ſcholaſticorum, de quibus agitur, haberi deberet ratio, liceret in Moralibus ſequi opinionum portenta, quæ ab Alexandro Papa VII. Innocentio Papa XI. & pluribus variarum provinciarum Epiſcopis proſcripta ſunt, tamquam quæ exitioſa ſint ac ſcandaloſa; ea enim opinionum in Moralibus portenta non ab uno tantum, ſed ab innumeris fere recentioribus, qui perraro Scripturam aut traditionem laudant, propugnata ſunt.

De iis auctoribus audiendus eſt pius, ac doctus ſcriptor e familia Dominicana Vincentius Contenſonius. Tom. 3. diſſ. præambula cap. 2. Specul. 3. ſic loquitur: *Vidimus his temporibus Caſuiſtarum (quos eruditiſſimos morum doctores indeſſi prædicant) fluxam auctoritatem a Religioſis & Sacerdotibus quamplurimis, ab Epiſcopis ſine numero, & a Romano Antiſtite, nedum contemptam, ſed damnatam, ut exitioſam. Unde de illis potiſſimum teſtibus, eorumque teſtimoniis, juxta Auguſtini regulam, tantum credere, vel non credere licet, quantum momenti ad faciendam fidem habere, vel non habere perpenderimus. Cum enim non e puris Eccleſiæ fontibus concluſiones ſuas derivent, ſed iis neglectis, turbidis ſe proluant probabiliſmi fluentis, unde in tam horrida inciderunt opinionum portenta.*

Ei theologorum generi adſcribendi ſunt quidam alii, de quibus Melchior Canus l. 8. de locis theologicis c. 1. ſic loquitur: *Intelligo autem fuiſſe in ſchola quoſdam theologos adſcriptitios, qui univerſas quæſtiones theologicas frivolis argumentis abſolverint.... Et cum in his Sacrorum Bibliorum teſtimonia rariſſima ſint, Conciliorum mentio nulla, nihil ex antiquis ſanctis oleant .... Scholaſtici tamen, ſi ſuperis placet, theologi vocantur .... quos ego probare nec debeo, nec poſſum.*

CONCL. 2. Plurium ſcholaſticorum ex iis etiam, qui placita ſua ad Scripturæ & Patrum normam exigere profitentur, conſenſus in aliquod dogma, ſi alii inſignes, licet numero pauci, diſſentiant, non majoris eſt ponderis, quam rationes, quibus nituntur.

Probatur 1. Scholaſtici non ſunt a Chriſto, aut Eccleſia conſtituti controverſiarum judices: id nempe juris ſolis Epiſcopis, populos ſibi creditos docentibus, divinitus conceſſum eſt: *Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit.* Unde cum in Synodis expenditur aliquod dogma, Patres non multum moventur opinionibus, quæ in ſcholis hinc & inde agitantur, ſed Scripturam tantum & traditionem conſulunt. Igitur Scholaſtici, de quibus eſt quæſtio, ſe habent ſicut cauſidici, ſeu cauſſarum patroni; quemadmodum ergo cauſſidici, ſolius conſultationis, non autem deciſionis, vim habent, ita & ſcholaſtici.

CONCL. 3. Unanimis ſcholaſticorum omnium in unum dogma conſenſus, theologo ſuppeditat magni roboris argumentum.

Probatur 1. Id magni roboris argumentum ſuppeditat, quod Eccleſia nuſquam exploſit: error enim, cui non reſiſtitur, approbatur: atqui Eccleſia numquam exploſit ſcholaſticorum omnium in unum dogma conſenſum, ſeu Eccleſia, ſive in Synodis adunata, ſive extra Synodos diviſa, numquam rejecit dogma, in quod omnes ſcholaſtici uno ore conſentirent. 2. Unanimis omnium ſcholaſticorum conſenſus, eſt teſtimonium pluſquam probabile, articulum, in quem conſentiunt, eſſe traditum. Quod enim (ait Tertullianus lib. de Præſcriptionibus) apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum.

Quæres 1. quodnam cenſuræ genus debeatur dogmati, quod adverſatur unanimi ſcholaſticorum omnium conſenſui.

Reſpondet Melchior Canus, dogma, de quo agitur, ſi hæreſis non eſt, proxime accedere ad hæreſim. Reſpondent alii, eſſe ſaltem erroneum. Contendunt alii, eſſe temerarium tantum. Verum cum omnes ſcholaſtici vix unanimiter conſentiant in dogmata, quæ ab Eccleſia definita non ſint, inutilis ad praxim nobis videtur quæſtio, de qua agitur.

Quæres 2. quam rationem theologus habere debeat judiciorum, quibus facultates theologicæ nonnunquam certas propoſitiones aut approbant, aut rejiciunt.

Reſp. 1. Theologum debere ſerio attendere ad rationes, quibus nititur doctrinale judicium, de quo eſt hic quæſtio; quo enim eæ rationes majoris fuerint ponderis, eo etiam majoris momenti erit doctrinale judicium a Theologicis facultatibus latum.

Reſp. 2. ſeclus etiam examine rationum, quibus facultatis theologicæ judicium doctrinale fulcitur, in pretio apud theologum eſſe debere judicium latum ab iis facultatibus, quæ ſapientiæ & eruditionis fama commendantur, quæque ſolent fidei, ac morum quæſtiones, non ad gravium (ut loquuntur) auctorum placita, ſed ad ſcripturæ, & traditionis normam expendere: Inter eas autem non ultimum locum tenere facultates theologicas Pariſienſem, & Lovanienſem, is non inficiabitur, qui noverit, quot annis, quo labore, quibus Scripturæ & Traditionis ſtudiis opus ſit, ut quis in iis facultatibus doctoratus gradum adipiſcatur.

Confirmatur mox data reſponſio ex eo, quod apud eas facultates receptus ſit mos non ferendi doctrinale judicium, niſi poſt maturum examen, niſi auditis Magiſtrorum omnium votis, ac rationibus, niſi etiam major pars

conſentiat. Unanimi Magiſtrorum conſenſu ann. 1631. Pariſiis edita eſt cenſura, qua duo libri Anglicani percelluntur. Sic etiam anno 1611. edita fuit ea, qua *Philippi Mornæi myſterium iniquitatis* damnatum eſt. Sic quoque anno 1526. edita eſt quæ Eraſmi colloquia proſcripſit. Sic tandem prodiit ea qua anno 1521. Lutheri dogmata profligata ſunt. Unanimi quoque conſenſu editum eſt judicium, quo facultas Lovanienſis anno 1587. probavit, ac ſuam eſſe declaravit doctrinam de gratuita prædeſtinatione ad gloriam, & neceſſitate gratiæ per ſe efficacis ad ſingulos pietatis actus. Sic etiam editum eſt, quod ab ea anno 1662. latum eſt pro neceſſitate inchoatæ ſaltem caritatis Dei ſuper omnia ad recipiendam gratiam in Sacr. pœnitentiæ: *Facultas Theologica Lovanienſis unanimi conſenſu cenſuit*, &c. Sic quoque editum eſt, quod anno 1653. ab eadem facultate latum eſt adverſus ſeptendecim propoſitiones ad Moralem ſpectantes, de quibus ab Illuſtriſſimo Mechlinienſium Archiepiſcopo conſulta fuerat. Sic tandem, ſeu *unanimi Magiſtrorum conſenſu*, prodiit cenſura, quam eadem facultas anno 1657. tulit adverſus viginti ſex alias propoſitiones ſibi ab Illuſtriſſimo Gandavenſium Epiſcopo oblatas.

QUÆSTIO IX.

De Hiſtoria Humana.

Not. DE humana hiſtoria hic tria quærimus: 1. utrum illius cognitio theologo ſit utilis: 2. an aliquæ ſint regulæ, quibus veræ a falſis hiſtoriis dignoſcantur: 3. quænam ſit hiſtoriæ humanæ auctoritas.

CONCL. 1. Hiſtoriæ ſive prophanæ, ſive Eccleſiaſticæ cognitio, theologo perutilis eſt.

Probatur prior pars. Cognitio hiſtoriæ prophanæ plurimum confert ad Scripturarum, aut Eccleſiaſticorum monumentorum intelligentiam: *Quidquid igitur* (ait Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſt. cap. 28.) *de ordine temporum tranſactorum indicat ea, quæ appellatur Hiſtoria, plurimum nos adjuvat ad ſanctos libros intelligendos, etiamſi præter Eccleſiam puerili eruditione diſcatur.*

Probatur altera concluſionis pars. Theologus ex hiſtoria Eccleſiaſtica diſcit 1. quid antiquum ſit, quidve novum; quæ dogmata, ſive fidei, ſive morum, quæ diſciplinæ capita in Conciliis determinata fuerint. Diſcit 2. quid in arduis religionis negotiis agendum ſit, pauca nimirum nunc occurrunt, quæ aliàs non occurrerint: *Nihil ſub ſole novum* (ait Scriptura Eccleſiaſt. 1.) *; nec valet quiſquam dicere: Ecce hoc recens eſt: jam enim præceſſit in ſæculis, quæ fuerunt ante nos*. Diſcit 3. qua occaſione nonnulla in Conciliis ſtatuta fuerint, quam ob cauſam aliqua a Patribus ſcripta ſint; ac proinde, quinam ſit germanus tum Conciliorum, tum Patrum ſenſus. Diſcit 4. præclara ſanctorum geſta, ad quorum normam mores ſuos componat: *Exempla ſervorum tuorum* (inquit Auguſtinus lib. 9. Conf. cap. 2.) *quos de nigris lucidos, & de mortuis vivos feceras, congeſta in ſinum cogitationis noſtræ urebant, & abſumebant gravem torporem, ne in ima vergeremus.*

CONCLUSIO 2. Nonnullæ ſunt regulæ, quibus veræ a fictis hiſtoriis dignoſcuntur.

Probatur enumeratione. *Primo*, vera eſt, non ficta hiſtoria, quæ enarrat factum aliquod contigiſse coram ingenti multitudine, quæ licet illius intereſſet falſum manifeſtare, ſi quod fuiſſet, ipſum admiſit, tradiditque poſteris tamquam certum. Hinc colligitur, maximam eſſe certitudinem hiſtoriarum, quibus veteris legis miracula recenſentur; ſcilicet patrata dicuntur coram ſexcentis millibus teſtium, qui ea non modo pro veris habuerunt, ſed & poſteris tradiderunt libros, quibus continebantur; quamvis facta narrarent, quæ ſibi ac toti Judaicæ genti parum eſsent honorifica. Idem dici debet de miraculis, quæ referuntur in nova lege; eorum enim teſtes oculati pro defendenda illorum veritate mortem obierunt.

Secundo, Econtra cum factum aliquod non fuit evulgatum eo tempore, quo contigiſſe ſcribitur, ſed tantum multis poſt annis, fidem non meretur. Hincque patet, vel eo ſolo titulo rejici debuiſse hiſtoriam de Joanna Papiſſa, quam ducentis & amplius annis, poſtquam contigiſse fertur, tandem Marianus Scotus evulgavit.

Tertio, Factum quod non refertur ab inſigni & fideli alioquin hiſtorico, cujus plurimum intererat ipſum referre, quodque eum, ſi revera contigiſset, non potuiſse latere, fictitium cenſeri debet, quamvis a pluribus hiſtoricis tempore poſterioribus referatur.

Quarto, Veritas factorum quæ ſecreto, hoc eſt, coram uno teſte contigiſſe dicuntur, pendet ab illius hominis fide; coram quo ejuſmodi facta contigiſse narrantur. Unde de iis factis non habetur certitudo, niſi in quantum certum eſt, eum hominem nec deceptum fuiſse, nec voluiſse ceteros decipere. Hincque patet, quam inane ſit ac fluxum totius religionis Mahumetanæ fundamentum.

CONCLUSIO 3. Præter auctores Sacros nullus hiſtoricus certus eſſe poteſt ea certitudine quæ fidem generet.

Probatur. Quilibet privatus homo, præter eos quos ex evidentibus motivis credibilitatis conſtat ſcripſiſse ex motu Spiritus ſancti, abſolute loquendo, falli poteſt ac fallere: ac proinde nullus poteſt facere certitudinem, quæ generet fidem, cui, abſolute loquendo, non poſſit ſubeſse falſum.

CON-

CONCLUSIO 4. Hiſtorici graves, ac fide digni, quales ſive in eccleſiaſticis, ſive in ſæcularibus nonnunquam reperire eſt, theologo argumentum probabile ſuppeditant.

Probatur. Probabile eſt, hiſtoricos, de quibus agitur, nec falli, nec fallere velle: prudenter nimirum ſe gerit, qui credit homini fide digno, affirmanti ſe, aut rem vidiſse, aut accepiſse ab hominibus ſapientibus, qui illius oculati teſtes extiterint. Hinc patet imprudentem ac temerarium fore, qui fidem detraheret miraculis, quæ S. Auguſtinus in inventione corporis S. Stephani ſe vidiſse teſtatur.

CONCLUSIO 5. Omnes probati, ac graves hiſtorici, nullo contradicente, factum aliquod enarrantes, theologo certum argumentum ſuppeditant.

Probatur. Id certum argumentum theologo ſuppeditat, de quo nemo, qui ſapiens ſit, dubitare poteſt; atqui de facto quod ab omnibus probatis, ac gravibus hiſtoricis, nullo contradicente, refertur, nemo, qui ſapiens ſit, dubitare poteſt. Nemo v. gr. niſi deſipiat, dubitare poteſt, Concilium Nicænum I. imperante Conſtantino Magno celebratum fuiſse. Eo argumenti genere nituntur fideles, ut judicent quædam Concilia eſſe œcumenica, ſeu univerſam Eccleſiam repræſentare, ac proinde ſe prudenter fide divina credere, quæ in eis definita fuerunt.

Quæres, quid facto opus ſit ad judicandum, an hiſtoricus aliquis ſit fide dignus.

Reſp. expendendum eſse 1. an ſit coætaneus rei, quam enarrat; ſi enim multo poſt tempore vixerit, tantam fidem non meretur: 2. an in rebus etiam non multum intricatis, nonnunquam deceptus ſit: 3. an ipſius interſit facta ſic extitiſse, quemadmodum ab eo referuntur. Ob eam rationem Euſebii Cæſarienſis fides in rebus, quæ ad Arianos ſpectant, dubia eſt, Arianiſmi nimirum fuligine aſperſus fuiſse creditur: ſic etiam Socratis, ac Sozomeni teſtimonia non ſunt omnino certa in rebus, quæ pertinent ad Novatianos; nempe Novatianorum ſchiſmatis rei fuiſse perhibentur. Vide Melchiorem Canum lib. 11. de Locis Theologicis.

QUÆSTIO X.

De ratione naturali.

Not. DE ratione naturali quæri poteſt 1. utrum a Theologis conſuli debeat: 2. quam vim, ac auctoritatem habeat.

CONCLUSIO 1. Ratio naturalis utiliter a Theologis conſulitur.

Probatur. Quod a Deo datum eſt homini ad comparandam veritatis cognitionem, utiliter a theologo conſulitur: atqui ratio naturalis ad eum finem homini a Deo data eſt; eſt enim quædam divini luminis participatio: juxta illud Pſalmiſtæ: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine.*

Quæres, utrum ratio naturalis ſe habeat per modum principii reſpectu theologię.

Reſp. negative. Ratio eſt, quia unum eſt tantum theologiæ principium, divina ſcilicet revelatio, quę aut Scriptura, aut traditione continetur; & per hoc theologia (ut dictum eſt) differt a Philoſophia, aliiſque diſciplinis naturalibus. Dicendum eſt igitur, rationem naturalem eo ſenſu ad theologiam conferre, quod ex principiis revelatis concluſiones eliciat, aut exponat motiva credibilitatis, quibus fit, ut prudenter credamus, ſcripturam & traditionem eſſe verum Dei verbum.

Hinc ſequitur *primo*, eos abuti ratione, qui in rebus theologicis primas partes ei tribuunt: *Oportet* (inquit S. Thom. 1. p. q. 1. articul. 8. ad 2.) *quod naturalis ratio ſubſerviat fidei.* Ejuſmodi autem abuſus rei ſunt hęretici omnes; ii enim ad præconceptarum quarumdam opinionum normam de vero ſcripturarum ſenſu judicare ſoliti ſunt, cum e contra germanus illarum ſenſus ex terminis quibus conſtat, ex Eccleſię ac ſanctorum Patrum conſenſione deſumi debeat.

Sequitur *ſecundo*, in eumdem ſcopulum incidiſse pręſertim Socinianos, qui perſuaſi Deum nihil revelaſse, quod humana ratio capere non valeat, in ſenſum metaphoricum detorquent omnia Scripturę loca, quę ſumpta in litterali, continerent dogma, quod hominis captum ſuperat, aut rationi naturali oppoſitum eſse videtur. Eo nimirum nixi principio, Trinitatis, Incarnationis, aliorumque difficilium myſteriorum exiſtentiam inficiati ſunt.

Sequitur *tertio*, ejuſdem culpæ reos eſse nonnullos hujus ævi conſcientiæ caſuum arbitros, qui Dei ipſius judices ſe ipſos conſtituentes affirmant: *Hæc aut illa ejus præcepta, ſi ad litteram ſumerentur, non ſatis forent attemperata infirmitati humanæ:* ex eo nimirum temerario judicio argumenta petunt, quibus præcipua mandata clare alioquin Scripturis expreſſa convellunt. Idem in iis contingit, qui præconcepto hoc axiomate nixi: *Præceptum non obligat per ſe, quando tempus obligationis non exprimitur;* contendunt, primum Decalogi mandatum nuſquam hominem in vita obligare: *Homo* (inquiunt) *nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Caritatis ex vi præceptorum divinorum, ad eas virtutes pertinentium.*

CONCLUSIO 2. Communia principia rationis naturalis certum theologo argumentum ſufficiunt: concluſiones vero quæ alia via, quam per demonſtrationem, ex illis inferuntur, argumentum tantum probabile.

Digitized by Google

Probatur prior pars. Communia principia rationis naturalis, ſive ad mores, ſive ad alias veritates pertineant, certa ſunt ac evidentia, ut patet in iſtis: *Totum eſt majus ſua parte. Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe. Bonum eſt faciendum, ac malum fugiendum. Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis.*

Probatur altera concluſionis pars. Concluſiones, quæ per demonſtrationem non eliciuntur ex communibus principiis rationis naturalis, inferuntur tantum per medium probabile: ergo ſolum argumentum probabile theologo ſufficit.

Quæres, quænam concluſiones ex communibus principiis inferantur per medium demonſtrativum, quænam vero per medium probabile.

Reſp. concluſiones, quæ immediate eliciuntur ex primis principiis, plerumque inferri per medium demonſtrativum; ſic ex iſto moralis diſciplinæ principio: *Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis;* demonſtrative colliguntur plura ex præceptis, quæ vetant, ne proximo damnum inferatur: E contra, quæ mediate tantum, & remote ex iiſdem rationis naturalis principiis inferuntur, plerumque probabiliter tantum colliguntur, quia ſemper clare non videtur connexio, quam remotæ concluſiones habent cum primis principiis, præſertim in rebus, quæ ad mores ſpectant; idque contingit, aut Deo nonnunquam (ut ait Auguſtinus) ſpargente pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates; aut propter præjudicia, vel propter pravum aliquem affectum, quo mens inclinatur ad judicandum pro iis rebus, quæ cupiditatem fovent, ac enutriunt.

Confirmatur reſponſio ex S. Thoma, qui 1. 2. q. 94. art. 6. ſic loquitur: *Ad legem naturalem pertinent primo quædam principia communiſſima, quæ ſunt omnibus nota: Quædam autem ſecundaria præcepta magis propria, quæ ſunt quaſi concluſiones propinquæ principiis. Quantum ergo ad illa principia communia, lex naturalis non poteſt a cordibus hominum deleri in univerſali: deletur tamen in particulari, ſecundum quod ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiſcentiam, vel aliquam aliam paſſionem. Quantum vero ad alia principia ſecundaria, poteſt lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas perſuaſiones, eodem modo, quo etiam in ſpeculativis contingunt errores circa concluſiones neceſſarias, vel etiam propter pravas conſuetudines & habitus corruptos, ſicut apud quoſdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut Apoſtolus dicit ad Romanos.*

Confirmatur 2. eadem reſponſio ex exceſſibus auctorum, qui hoc ſæculo ad normam ſolius rationis per peccatum corruptæ de moribus ſcripſerunt. Scilicet neminem latet, nullum eſſe præceptum in decalogo, quod ſuis ratiociniis ex primis principiis (ut iis videbatur) deductis non labefactaverint. Unde Alexander Papa VII. in decreto dato Romæ die 25. Septembris anni 1665. ejuſmodi ſcriptorum placita merito dixit, *opiniones Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, natas ex ſumma luxuriantium ingeniorum licentia.*

DISSERTATIO QUINTA.

De propoſitionum Cenſuris.

Not. 1. Satis non eſt theologo notitia locorum, ex quibus argumenta pro confirmanda fide, & regulandis moribus deſumenda ſunt; ſed præterea requiritur, ut noverit, quibus Cenſuris affici debeant propoſitiones, quas iiſdem ſive fidei, ſive morum regulis oppoſitas eſſe judicavit. De primo, ſeu de locis theologicis, ſuſe tota præcedenti diſſertatione diximus: par eſt igitur, ut in iſta de propoſitionum cenſuris diſſeramus.

Not. 2. Octo paſſim recenſentur damnabilium propoſitionum cenſuræ. Alia nimirum eſt propoſitio hæretica, alia erronea, alia ſcandaloſa, alia blaſphema, alia piarum aurium offenſiva, alia temeraria, alia ſeditioſa, alia denique ſuſpecta. Septem priores cenſurarum ſpecies legere eſt in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. ubi recenſitis VVicleffi articulis, hocce de illis judicium latum eſt: *Quibus examinatis articulis, fuit repertum, (prout in veritate eſt) aliquos & plures ex iſtis fuiſſe & eſſe notorie hæreticos, & a pluribus ſanctis Patribus reprobatos; alios non Catholicos, ſed erroneos; alios ſcandaloſos, & blaſphemos; quoſdam piarum aurium offenſivos; nonnullos eorum temerarios, & ſeditioſos.* Octava cenſuræ ſpecies reperitur in Bulla Pii Papæ V. qua proſcribuntur quædam propoſitiones, quas nonnulli ſcriptores Michaeli Bajo tribuunt; nempe laudatus Pontifex aſſerit, quaſdam ex iis propoſitionibus eſſe *hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, immittentes offenſionem in aures pias.* Nonnulli ſcriptores relatis propoſitionum cenſuris addunt ſubſequentes. Præterea (inquiunt) aliquæ propoſitiones ſunt proximæ hæreſi, quædam ſapiunt hæreſim, quædam ſuſpectæ ſunt de hæreſi, quædam improbabiles, aliæ male ſonantes, & tandem aliæ damnabiles. De variis illis propoſitionum cenſuris, hic a nobis breviter eſt agendum.

QUÆ

Digitized by Google

QUÆSTIO PRIMA.

De propoſitione hæretica.

CONCL. I. PRopoſitio hæretica recte definitur, ea, quæ adverſatur, aut expreſſo Dei verbo, aut expreſſæ definitioni Eccleſiæ.

Explicatur: propoſitio hæretica dicitur adverſari 1. *Dei verbo*, quia Dei verbum, ſeu ſcriptura, & traditio continent omnes articulos, qui ad fidem, aut mores ſpectant: non enim (ut ſuperius dictum eſt) alii ſunt fidei Chriſtianæ fontes.

Dicitur 2. adverſari Dei verbo *expreſſo*, hoc eſt, veritati quæ *expreſſe* Dei verbo continetur, ut ſunt Chriſti mors, ſepultura, reſurrectio. Hinc patet, hanc propoſitionem quæ inter quinque damnatas ab Innocentio X. numero 2. legitur: *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*, merito tamquam hæreticam fuiſſe proſcriptam: contradictorie nimirum opponitur huic expreſſæ Scripturarum ſententiæ: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Patet iterum, hanc aliam: *Homo non tenetur amare Deum, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ mortalis*; eſſe quoque formaliter hæreticam, quippe quę contradictoria ſit expreſſo Dei verbo, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; ac proinde ſub ea qualificatione merito damnata fuit ab Alexandro Papa VIII.

Dicitur 3. adverſari expreſſo Dei verbo, aut *expreſſæ definitioni Eccleſiæ*; ſiquidem propoſitio, quæ implicite tantum continetur Dei Verbo, poſtquam Eccleſia declaravit eam illo revera contineri, fide divina expreſſe credi debet ab iis quibus ſufficienter innotuit latum ab Eccleſia judicium: propter eam rationem hæc propoſitio: *Baptiſmus, qui datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, non eſt verus baptiſmus*; ea (inquam) propoſitio eſt hæretica, quamvis olim, ſeu antequam Eccleſia in Concilio plenario (ut loquitur Auguſtinus) de ea ſententiam ſuam expreſſe tuliſſet, nequaquam eſſet hæretica: nec enim tunc omnibus Eccleſiis conſtabat, contrariam propoſitionem contineri, vel etiam implicite, in Dei Verbo ſive ſcripto, ſive tradito.

Sic explicatæ concluſionis veritas hoc argumento probatur. Ea propoſitio recte dicitur hæretica, quæ evidenter contradictoria eſt propoſitioni Catholicæ: Ideo enim hæc propoſitio: *Chriſtus non eſt homo*, eſt hæretica, quod iſti Catholicæ, *Chriſtus eſt homo*, evidenter ſit contradictoria; atqui propoſitio, quæ adverſatur, aut expreſſo Dei Verbo, aut expreſſæ definitioni Eccleſiæ, eſt evidenter contradictoria propoſitioni Catholicæ; ſiquidem propoſitio Catholica definitur ea, quæ explicite Dei Verbo continetur, aut ſi implicite tantum, ab Eccleſia declarata fuit revera eodem Dei Verbo contineri: ergo, &c.

Quæres, cujus naturæ debeat eſſe res aliqua, ut ſit materia propoſitionis hæreticæ.

Reſp. hæreſis materiam eſſe, vel quæſtiones juris, quæ ad fidem, aut mores pertinent, aut quæſtiones facti, quæ Dei verbo ſcripto, aut tradito continentur; nam aliæ quæſtiones facti, quæ in Dei verbo, aut ſcripto, aut tradito nulla ratione continentur, poſſunt quidem eſſe materia erroris ad fidem minime ſpectantis, ſed non poſſunt eſſe materia, aut erroris ad fidem ſpectantis, aut alicujus hæreſeos. Ratio eſt, quia propoſitio hæretica (ut dictum eſt) eſt ea, quæ opponitur propoſitioni explicite revelatæ, aut quam, ſi implicite tantum revelata ſit, Eccleſia ſollemni judicio declaraverit ſequi ex revelata. Propoſitio erronea (ut infra dicetur) eſt ea, quæ opponitur veritati implicite revelatæ, ſeu, quæ ex explicite revelata colligitur, quam tamen Eccleſia nondum declaravit ex ea ſequi.

Confirmatur argumentum. Materia hæreſis, aut erroris ad fidem ſpectantis, debet eſſe res, circa quam Eccleſia ſit infallibilis; ſeu, de qua abſque erroris periculo judicare poſſit: atqui Eccleſia eſt ſolum infallibilis circa ea, quæ revelatione aut explicita, aut implicita continentur, at contra vero falli poteſt circa res & facta, quæ revelatione nullo modo continentur: Generale Concilium (inquit Bellarminus libr. 4. de Romano Pontifice cap. 11.) *Cui Romanus Pontifex per ſe, vel per ſuos legatos præſidet, in quæſtionibus facti errare poteſt*. Addit idem Cardinalis, Concilium ſextum œcumenicum facto erraſſe: *Quod ſi aliquis adhuc non poteſt induci, ut credat corruptam eſſe ſextam ſynodum, accipiat alteram ſolutionem, quæ eſt Joannis a Turrecremata lib. 2. de Eccleſia cap. 93. qui docet, Patres ſextæ ſynodi damnaſſe quidem Honorium, ſed ex falſa informatione; ac proinde in eo judicio erraſſe. Quamvis enim Generale Concilium legitimum non poſſit errare, ut neque erraverit hoc ſextum, in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare poteſt in quæſtionibus de facto. Itaque tuto dicere poſſumus, hos Patres deceptos ex falſis rumoribus, & non intellectis Honorii epiſtolis, immerito cum hæreticis commemoraſſe Honorium*.

QUÆSTIO II.

De propoſitione erronea.

Not. NOn conveniunt authores, in quo præciſe poſita ſit erroneæ propoſitionis natura.

Melchior Canus l. 12. de Locis Theologicis cap.

Digitized by Google

cap. XI. docet, propoſitionem erroneam eſſe eam, quæ adverſatur quidem alicui veritati Catholicæ, ſeu quam univerſa tenet Eccleſia, ſed tamen qua fides non evertitur, licet aliqua ei labes inferatur; & in hoc (inquit) propoſitio erronea eſt oppoſita propoſitioni hæreticæ; per hanc enim Catholica fides plane ſubvertitur. Propter eam rationem (ait) hæc propoſitio, *Verbum non eſt conſubſtantiale Patri*, eſt propoſitio hæretica, iſta vero, *Speciales orationes applicatæ uni perſonæ per prælatos, vel religioſos, non plus ei proſunt, quam generales*, eſt propoſitio erronea.

Nonnulli Theologi contendunt, propoſitionem erroneam eſſe eam quæ repugnat veritati, quæ ſequitur ex una præmiſſa de fide, & ex altera quæ ſit evidens. Propter eam rationem (inquiunt) hæc propoſitio, *Chriſtus non eſt riſibilis*, eſt erronea, quia (addunt) repugnat veritati, quæ ſequitur ex hac præmiſſa, quæ eſt de fide, *Chriſtus eſt homo*: repugnat quoque alteri huic propoſitioni, *Omnis homo eſt riſibilis*, quæ eſt omnino evidens.

Alii tandem volunt, propoſitionem erroneam eſſe eam, quæ negat doctrinam communi Eccleſiæ conſenſu ita receptam, ut nullus pius & vere doctus de ea dubitare audeat, propter affinitatem quam in ea invenit cum doctrina fidei. Ob id (inquiunt) iſta propoſitio: *Maria Virgo non fuit ſemper immunis a quolibet peccato actuali*, eſt erronea, quia (addunt) proxime accedit ad propoſitionem, quæ negat Mariam Virginem eſſe vere Dei matrem.

CONCLUSIO I. Propoſitio erronea non eſt ſolum ea, quæ adverſatur propoſitioni, qua Catholica fides non evertitur. Eſt contra Melchiorem Canum.

Probatur. Per propoſitionem, qua fides Catholica non evertitur, vel Canus intelligit eam quæ non verſetur circa myſteria Trinitatis, & Incarnationis, Chriſti mortis, Gratiæ; vel ſolum eam, quæ circa illa myſteria verſatur. Si primum, propoſitiones de peccato originali, de juſtificatione, de ſacramentis, ac multis aliis, quæ cum anathemate damnatæ ſunt in Concilio Tridentino, non eſſent hæreticæ; quod eſt abſurdum. Si ſecundum, ſolæ propoſitiones quæ propugnatæ ſunt a Sabellianis, Arianis, Macedonianis, Pelagianis, Neſtorianis, Eutychianis, Monothelitis eſſent hæreticæ. Sed hoc abſurdum eſt: ſiquidem plures ſunt propoſitiones quæ, licet circa illa myſteria non verſentur, tamen repugnant veritatibus quæ a Deo Apoſtolis, ac proinde Eccleſiæ, aut immediate, aut mediate, revelatæ fuerunt.

CONCLUSIO 2. Propoſitio erronea non eſt ſolum ea, quæ repugnat veritati, quæ ſequitur ex una præmiſſa de fide, & altera evidente per rationem naturalem.

Probatur. Propoſitio quæ repugnat veritati, quæ ſequitur ex una præmiſſa de fide, & altera quæ eſt evidens ratione naturali, formaliter eſt hæretica; nam propter eam rationem iſta: *In Chriſto non fuit humana voluntas*, eſt hæretica, & ſic in ſexto Concilio Generali damnata contra Monothelitas; & tamen (ajunt aliqui) non repugnat veritati quæ ſequatur ex duabus præmiſſis de fide, ſed tantum ex una de fide, *Chriſtus eſt homo*, & ex altera quæ evidens eſt ratione naturali, *Omnis homo habet humanam voluntatem*. Idem judicium ferri debet de hac alia propoſitione: *Petrus non reſurget*: eſt enim formaliter hæretica, quamvis non adverſetur duplici propoſitioni de fide, ſed uni tantum; nimirum repugnat veritati, quæ ſequitur ex hac præmiſſa de fide: *Omnis homo reſurget*; & ex hac alia, quæ eſt evidens ratione naturali: *Petrus eſt homo*.

CONCLUSIO 3. Propoſitio erronea non eſt ſolum ea, quæ negat doctrinam communi Eccleſiæ conſenſu ita receptam, ut nullus pius & doctus de ea dubitare audeat.

Probatur. Ea definitio non valet, quæ convenit alteri, quam definito; nempe accurata definitio debet convenire omni & ſoli definito: atqui ea, de qua agitur, non convenit ſoli propoſitioni erroneæ, ſed præterea convenit propoſitioni ſcandaloſæ; nam propoſitio ſcandaloſa a nemine pio & vere docto propugnatur. Confirmatur argumentum ex eo, quod neminem pium & doctum reperire ſit, qui dubitare audeat de falſitate omnium ac ſingulorum articulorum, quos Concilium Conſtantienſe adverſus VVicleffum proſcripſit; & tamen omnes ac ſinguli illi articuli non ſunt erronei, ſed aliqui (ut ipſummet Concilium loquitur) ſunt hæretici, alii erronei, alii ſcandaloſi, alii blaſphemi, alii piarum aurium offenſivi.

CONCLUSIO 4. Propoſitio erronea ſtricte ſumpta, eſt ea, quæ negat veritatem, quam communis Eccleſiæ conſenſus judicat eſſe mediate revelatam, quamvis Eccleſia id nondum expreſſe definierit.

Probatur. Per eam definitionem propoſitio erronea differt ab hæretica: nimirum hæretica negat veritatem, aut immediate revelatam, aut mediate ſolum, ſed addita ſollemni Eccleſiæ definitione. Differt quoque (ut ſubſequenti quæſtione dicetur) a ceteris propoſitionibus damnabilibus, quas Concilium Conſtantienſe recenſet. Hinc patet, opinionem Cypriani de invaliditate baptiſmatis ab hæreticis collati, erroneam fuiſſe antequam Eccleſia definiiſſet eam repugnare veritati, quæ continebatur verbo Dei non ſcripto, ſeu traditioni, quæ docebat, internas diſpoſitiones baptizantis non nocere validitati baptiſmatis. Verum poſt Eccleſiæ definitionem eſt formaliter hæretica, ut jam ſuperius dictum eſt.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De propoſitionibus ſcandaloſa, & blaſphema.

CONCL. I. PRopoſitio ſcandaloſa ſtricte ſumpta, recte definitur: Propoſitio, quæ per ſe nata eſt parere ſpiritualem proximi ruinam, licet in ea nec error, nec hæreſis aperte notari poſſint.

Explicatur definitio. Propoſitio, de qua agitur, dicitur 1. parere ſpiritualem proximi ruinam: hoc enim fert ipſum *Scandali* nomen, quod quidem ſecundum grammaticos non aliud ſignificat, quam offendiculum, quod ante pedes alicujus poſitum, eſt cauſſa, cur cadat. Dicitur 2. quod *per ſe* nata ſit parere ſpiritualem proximi ruinam; nempe *per accidens eſt*, hoc eſt ex parte ſubjecti petitur ratio, cur ejuſmodi ruina non ſequatur. 3. Adduntur hæc verba: *Licet in ea nec hæreſis, nec error aperte notari poſſint*: per quæ quidem verba propoſitio ſcandaloſa ſtricte ſumpta, ſeu, prout ſpecialem cenſuræ notam continet, differt a propoſitione hæretica & erronea; in iis enim hæreſis & error aperte notari poſſunt. In exemplum propoſitionis ſcandaloſæ referri poteſt iſta: *Ex auriculari confeſſione graviſſima ſequuntur incommoda*. Recenſeri poteſt etiam hæc alia: *Sancti Myſtici excluſerunt a ſtatu animarum transformatarum exercitationes virtutum*; per ſe nimirum inclinat animas, quæ ſibi videatur eſſe transformatæ, ad dimittendas virtutum exercitationes.

CONCLUSIO 2. Propoſitio blaſphema eſt ea, quæ aliquod aut in Deum, aut in Sanctos convicium continet.

Explicatur. Per eam definitionem propoſitio blaſphema differt ab aliis propoſitionibus, quibus ſpecifica aliqua alia cenſura debetur; neque enim aliæ propoſitiones continent convicium aut in Deum, aut in Sanctos; hoc eſt, nec Deo, nec Sanctis aliquid tribuunt, quod eos dedeceat, aut ab eis detrahunt perfectionem, quæ debeatur. Hinc patet, hanc propoſitionem ab Innocentio Papa XII. proſcriptam: *Inferior Chriſti pars in Cruce non communicavit ſuperiori ſuas involuntarias perturbationes*; eſſe non ſolum erroneam, ſed etiam blaſphemam, ſcilicet multum detrahit ex perfectione, quæ Chriſto debetur, ſeu multum eſt ipſi injurioſa. Patet 2. propter eamdem rationem, hanc aliam propoſitionem, quæ primo eſt loco inter quinque ab Innocentio Papa X. damnatas: *Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus & conantibus, ſecundum præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia: deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant*: non ſolum eſſe temerariam, impiam, & hæreticam, ſed etiam (ut idem Innocentius in ſua Conſtitutione data Romæ anno 1653. pridie Kalendas Junii declaravit) blaſphemam. Nempe Deum reddit injuſtum legiſlatorem, qui ea præcipiat, quæ juſtis volentibus & conantibus, ſecundum præſentes quas habent vires, ſint impoſſibilia.

QUÆSTIO IV.

De propoſitione male ſonante, & piarum aurium offenſiva.

CONCL. I. PRopoſitio male ſonans recte definitur propoſitio, quæ licet duplicem habeat ſenſum, unum bonum, & alium malum, abſolute tamen, & ſine diſtinctione profertur.

Explicatur. *Primo*, quatenus propoſitio, de qua agitur, dicitur habere duplicem ſenſum, unum bonum, & alium malum, differt ab hæretica & erronea; illæ enim propoſitiones non habent aliquem ſenſum bonum, ſaltem qui ſit obvius, hoc eſt, quem verba, ex quibus conſtat, præſeferant: 2. quatenus dicitur abſolute, & ſine diſtinctione proferri, differt a propoſitionibus, ex quibus pravus ſenſus excluditur, per explicationem ac reſtrictionem terminorum.

CONCL. 2. Propoſitio piarum aurium offenſiva, definitur propoſitio, quæ aliquid abſonum, & ſubjecto, de quo fertur, indignum continet.

Explicatur. Propoſitio, de qua agitur, dicitur 1. offenſiva *aurium*, non quidem propter ſenſum, quem a parte rei continet, ſed propter modum, quo ille ſenſus exprimitur. Dicitur 2. offenſiva aurium, non quarumcumque, ſed *piarum*; neque enim (ut olim in Phariſæis accidit) ſi impii aliqua veritate offendantur, ob id propoſitio, quæ illam veritatem continet, dici debet per ſe aurium offenſiva. Addendum eſt, eam quoque *per ſe*, non debere dici aurium piarum offenſivam, quæ pios quidem, ſed indoctos offendit; ſiquidem (ut obſervat Melchior Canus) ad ferendum judicium de aliqua propoſitione, conſuli non debet promiſcuum vulgus licet pietatem præſeferat; ſed conſuli debent viri qui cum pietate doctrinam conjunxerint. Scilicet non raro contingit, ut propoſitio, quæ piæ plebis aures offendit, viros peritos ac ſapientes non tantum non offendat, ſed etiam nec moveat. Id præſertim videre eſt in propoſitionibus, quæ enuntiant abuſus, aut ſuperſtitiones, quæ ab hominibus, piis quidem, ſed parum peritis, nonnunquam admittuntur in quarumdam imaginum, aut quorumdam ſanctorum cultum. Dicitur 3. nonnihil continere abſonum, ſeu in ſubjectum, de quo profertur, non ſatis honorificum; ac per hoc patet, propoſitionem, de qua agitur, non tam peccare in ſenſu, quam in modo, quo ille ſenſus exprimitur; hincque colligitur cavendum eſſe theologo, cum de partu B. M. V. [illegible], ne circumſtan-

tias

Digitized by Google

tias explicet, quæ exprimi non poſſunt, niſi terminis, qui minime deceant.

QUÆSTIO V.

De propoſitionibus temeraria, & ſeditioſa.

CONCL. 1. Propoſitio temeraria, eſt propoſitio, quæ in materia fidei aut morum profertur abſque auctoritate aut Scripturæ, aut unanimis traditionis, aut ſaltem aliquorum Patrum; & a fortiori, ſi major epiſcoporum & theologorum pars judicet, eam aut Scripturæ, aut traditioni, aut doctioribus Patribus adverſari.

Probatur. Temerarium dicitur, quod abſque fundamento aſſeritur, ac profertur in medium; ſed propoſitio, quæ in materia fidei, aut morum profertur abſque auctoritate, aut Scripturæ, aut unanimis traditionis, aut ſaltem aliquorum Patrum, aſſeritur ac profertur ſine fundamento; cum (ut jam ſæpius dictum eſt) non aliud ſit fundamentum fidei ac morum, quam Scriptura, traditio, & Patres.

Inde vero colligitur 1. hoc Caſuiſtarum axioma: *Honor potior eſt, quam vita*; non ſolum eſſe ſcandaloſum & pernicioſum, ſed etiam temerarium; ſiquidem nullo, aut Scripturæ, aut traditionis, aut Patrum teſtimonio nititur. Colligitur 2. plures ex propoſitionibus, quæ, circa cultum Deo debitum, caritatem exhibendam proximo, homicidium vitandum, a recentibus prolatæ ſunt in medium, eſſe temerarias; nempe, ne minimo quidem aut Scripturæ, aut traditionis fundamento nituntur, ſed leviſſimis tantum ratiunculis. Ejuſmodi vero ſunt eæ omnes, quas Alexander Papa VII. & Innocentius XI. publicis decretis damnarunt.

Quæres, utrum quælibet propoſitio temeraria ſit hæretica, aut erronea; & viciſſim utrum omnis hæretica, aut erronea, ſit temeraria.

Reſp. ad primum negative. Ratio eſt, quia propoſitio hæretica (ut ſupra dictum eſt) eſt ea, quæ contradictorie oppoſita eſt veritati expreſſe revelatæ; erronea, quæ oppoſita eſt veritati implicite tantum revelatæ, ſeu quæ per argumentationem (ſecluſo ſollemni Eccleſiæ judicio) ex expreſſe revelata colligitur: atqui quælibet propoſitio temeraria non eſt ejuſmodi: nempe nonnullæ ſunt propoſitiones temerariæ, quæ reſpiciunt facta, quæ multo poſt Apoſtolorum ætatem contigerunt; ac proinde, quæ, cum propter eam rationem revelata non fuerint, non poſſunt (ut ſupra dictum fuit) eſſe hæreſis, aut erroris ad fidem pertinentis materia.

Reſp. ad 2. omnem propoſitionem formaliter hæreticam, ſeu, quæ adverſatur veritati, quæ explicite & immediate Dei verbo, ſive ſcripto, ſive tradito, continetur, aut quæ per ſollemne Eccleſiæ judicium declarata fuit eo contineri, ſemper eſſe temerariam: non enim major temeritas fingi poteſt, quam quæ aut expreſſo Dei verbo, aut apertæ definitioni Eccleſiæ contradicit.

Reſp. iterum ad eamdem propoſitæ quæſtionis partem, quamlibet propoſitionem erroneam, non ſemper eſſe temerariam, nempe licet veritas, cui oppoſita eſt, ſit mediate & implicite revelata; nonnumquam tamen multi ſunt, & quidem primi ordinis doctores, qui negant eam veritatem, cui opponitur ea, quam defendunt, eſſe, etiam mediate, revelatam. Id videre eſt in quæſtione de baptiſmo ab hæreticis dato, & in quæſtione de viſionis beatificæ dilatione uſque ad corporum reſurrectionem: eæ enim quæſtiones ante Eccleſiæ definitionem, non ultimos, ſive pro affirmativa parte, ſive pro negativa, patronos habebant, ac proinde propoſitionibus, quæ de eis proferebantur, tunc temeritatis nota inuri non poterat.

CONCL. 2. Propoſitio ſeditioſa eſt ea quæ per ſe apta eſt parere ſeditionem.

Evidens eſt ea definitio ex ipſa nominis etymologia. Contendunt aliqui, propoſitionem ſeditioſam, niſi aliunde opponatur doctrinæ fidei, vel morum, vel diſciplinæ, non videri inter cenſuras theologicas comprehendi debere, licet ab Eccleſia prohiberi poſſit. Volunt alii eo ſenſu illam inter theologicas notas comprehendi, quod ad ſcandaloſam propoſitionem reducatur: nempe (ajunt) ſeditio, ad quam illa propoſitio movet, contingere non poteſt abſque ſpirituali multorum ruina, & plurium peccatorum lethalium commiſſione.

QUÆSTIO VI.

De propoſitionibus, ſuſpecta de hæreſi, ſapiente hæreſim, hæreſi proxima.

CONCL. 1. Propoſitio ſuſpecta de hæreſi recte definitur, propoſitio quæ multa cum probabilitate judicatur hæretica.

Explicatur definitio. *Primo*, propoſitio de qua agitur, judicatur *hæretica*, hoc eſt, contradictorie oppoſita veritati, quæ aut explicite & immediate revelata eſt, aut ſi implicite tantum & mediate, ab Eccleſia ſollemni judicio declarata fuit revelata. *Secundo*, judicatur hæretica *cum probabilitate*, id eſt, ex hæretica infertur per argumenta, quæ licet certitudinem moralem generent, non excludunt tamen omne dubium: unde propoſitio, de qua eſt quæſtio, non poteſt dici

dici abſolute hæretica, ſed tantum ſuſpecta de hæreſi. *Tertio*, judicatur hæretica cum multa probabilitate; neque enim aliquà propoſitio propter levem probabilitatem, cum fundamento adduci debet in hæreſis ſuſpicionem: æquitati nimirum repugnat, ut propter leve fundamentum, tam gravis cenſura alicui propoſitioni inuratur: gravis autem fundamenti nomine hic intelliguntur rationes petitæ ex ſcriptura & traditione, quæ non unum, & alterum tantum doctorem ad aſſenſum moveant, ſed ingentem magiſtrorum numerum, paucis exceptis, determinent.

CONCLUSIO 2. Propoſitio quæ ſapit hæreſim, definitur, propoſitio quæ multo majori cum probabilitate, quam ſuſpecta de hæreſi, judicatur hæretica.

Explicatur definitio: Probabilitas gradus quoſdam habet, ſeu major eſt, vel minor pro majori, vel minori pondere rationum, quibus nititur: igitur quando magna eſt probabilitas, quod aliqua propoſitio ſit hæretica, tunc (ut concluſione præcedenti dictum eſt) conſtituitur propoſitio ſuſpecta de hæreſi: quando autem eſt maxima probabilitas, ſeu vehemens ſuſpicio, tunc conſtituitur propoſitio ſapiens hæreſim, quia ea quæ per guſtum exploramus nobis magis certa ſunt, quam quæ per ſolum intellectum ſuſpicantem attingimus. Hinc igitur patet, idem fundamentum, ſed ſumptum ſecundum diverſos gradus, conſtituere propoſitionem, aut quæ de hæreſi ſuſpecta ſit, aut quæ ſapiat hæreſim.

Quæres, an, ut propoſitio dicatur ſuſpecta de hæreſi, aut hæreſim ſapere, attendenda ſit conditio ſcriptoris, in quo reperitur; ſeu utrum habenda ſit ratio ſectæ cui ſcriptor nomen dedit, an vero propoſitio in re ſola conſiderari debeat.

Reſpondent nonnulli, propoſitionem, ut ei inurantur cenſuræ, de quibus eſt quæſtio, conſiderari debere in ſe ipſa, & independenter a ſenſu quem auctor in libro, in quo propoſitio continetur, ſibi proponere potuerit.

Reſpondet Melchior Canus lib. 12. de Locis Theologicis, cap. XII. attendi debere conditionem proferentis, ſeu ut ſuſpicio de hæreſi alicui propoſitioni inuratur, attendendum eſſe ad mentem ſcriptoris, a quo prolata fuit in medium. Melchiori Cano hac in parte ſubſcribimus, eo quod ſuſpicio, ſapor, ex adjunctis deſumantur, iis enim adjunctis ſeu circumſtantiis nititur probabilitas, propter quam propoſitio, aut ſapit hæreſim, aut in hæreſis ſuſpicionem adducitur.

Ex poſtrema illa reſponſione colligendum eſt 1. attendi debere ad conditionem, & fidem proferentis, ſi propoſitio quæ ſuſpecta eſt de hæreſi, aut quæ ſapit hæreſim, conſideretur in ordine ad puniendum, vel abſolvendum proferentem. Ratio eſt, quia dubium eſt eo in caſu, an propoſitio prolata fuerit in hæretico ſenſu; illud autem dubium ſolvi non poteſt, niſi ex ſtatu, & conditione proferentis, ſeu ſi proferens ſit hæreticus, moralis erit certitudo, quod in ſua propoſitione ſenſum hæreticum intellexerit. Hinc iſta propoſitio: *Non oportet Euchariſtiæ ſacramentum ſollemni ritu per vias publicas circumferre*, in ore Lutherani qui negat Chriſtum eſſe in Euchariſtia corporaliter præſentem extra actualem illius uſum, aut in ore Calviniſtæ qui contendit Chriſtum ne in ipſo quidem actuali uſu Euchariſtiæ ſubſtantialiter contineri, eſſet hæretica: e contra ſuſpecta non eſſet in ore Catholici qui timeret, ne propter aliquam peculiarem circumſtantiam debita reverentia ſanctiſſimo Sacramento per vias publicas delato non exhiberetur. Sic etiam hæc alia: *Una natura Dei Verbi incarnata*, eſt hæretica cum profertur ab Eutychianis; eu nimirum ſignificare intendunt, unam tantum eſſe in Chriſto naturam poſt unionem: cum e contra ſit Catholica, cum a viro Catholico profertur; nam in illius mente ſignificat non duas, ſed unam tantum perſonam, Verbi nimirum, eſse in Chriſto. Sic denique hæc alia: *Unus e Trinitate paſſus eſt*, quæ tot olim turbas movit, in Eccleſia non eſt ſuſpecta de hæreſi, cum a Catholico profertur, cum e contra certo ſit hæretica in ſenſu Eutychianorum, in quo eam Hormiſda Papa proſcripſit.

Colligendum eſt 2. attendi debere ad antecedentia & conſequentia, ſi ſit quæſtio de propoſitione, quæ in aliquo libro continetur. Quamvis enim ſecundum terminos quibus conſtat, & ſeparata a reſtrictionibus quæ illam in eo libro aut præcedunt, aut ſubſequuntur, ſit aliquando non ſolum de hæreſi ſuſpecta, ſed etiam certo hæretica; nihilominus poterit eſse ſana in ſenſu auctoris, ſeu habita ratione connexionis, quam in libro quo continetur, habet cum antecedentibus & conſequentibus.

CONCLUSIO 3. Propoſitio hæreſi proxima definitur ea, quam major & ſanior doctorum pars ex Scriptura & traditione judicat eſſe hæreticam, licet non audeat eam dicere ſimpliciter hæreticam, quod aliqui non infimi nominis theologi contendant, ipſi cenſuram hujuſmodi inuri non debere.

Ex ea definitione patet, propoſitionem hæreſi proximam idem eſse omnino cum propoſitione ſuſpecta de hæreſi, ſapiente hæreſim; non enim aliud dicit, quam ſummam probabilitatem, quod revera ſit hæretica.

Quæres, an propoſitiones ſuſpectæ de hæreſi, ſapientes hæreſim, hæreſi proximæ, ſemper certo mereantur aliam cenſuræ ſpeciem.

Reſp. affirmative. Ratio eſt, quia ejuſmodi propoſitiones ſemper ſunt temerariæ, & nonnumquam etiam ſcandaloſæ, cum ſemper mul-

Digitized by Google

multum ſit probabile, eas contradictorie oppoſitas eſse veritati, quam tenet Mater Eccleſia.

QUÆSTIO VII.

De Propoſitionibus improbabili, & damnabili.

CONCL. 1. PRopoſitio improbabilis eſt ea, quæ nullo Scripturæ, aut rationis theologicæ fundamento nititur.

Explicatur. Probabilitas in rebus, quæ ad fidem, aut mores ſpectant, non naſcitur, niſi ex argumentis, quæ petuntur, aut ex Scriptura, aut ex traditione, aut rationibus theologicis: ergo propoſitio, quæ ejuſmodi argumentis non nititur, recte dicitur improbabilis.

Quæres, utrum improbabilitas ſit ſpecies cenſuræ, quæ a temeritate diſtincta ſit.

Reſpondent nonnulli negative: nimirum (inquiunt) propoſitio, quæ nec Scriptura, nec traditione nititur, eſt nova; ac proinde in rebus, quæ ad fidem, aut mores ſpectant, eſt ſemper falſa ac temeraria; nempe (ut ſupra dictum eſt) omnes veritates quæ ad fidem, aut mores ſpectant, Apoſtolis, ſaltem implicite, revelatæ ſunt; ac proinde quod eſt novum, ſemper eſt falſum ac temerarium.

Reſpondent alii theologi, improbabilitatem eſſe cenſuram ſpecie diſtinctam a temeritate; nam (ajunt) temeritas non tantum in propoſitione dicit defectum argumentorum, quibus nitatur; ſed præterea dicit poſitiva argumenta, quibus impugnetur. Priori ſententiæ adhæremus.

CONCLUSIO 2. Propoſitio damnabilis eſt ea, quæ prohiberi debet, abſtrahendo a ſpeciali cenſura, qua affici poteſt.

Ex ea definitione patet 1. propoſitionem damnabilem differre a propoſitionibus, quibus ſpecialis cenſura jam inuſta fuerit: patet 2. propoſitionem damnabilem ſe habere per modum generis reſpectu omnium propoſitionum, quibus aliqua cenſura debetur.

Quæres 1. quas ob cauſſas aliqua propoſitio dici poſſit damnabilis.

Reſp. dici poſſe damnabilem 1. quoties fundamentum eſt ei inurendi aliquam ex cenſuris, quæ in hac diſſertatione relatæ ſunt. 2. Cum ea propoſitio inurit cenſuram alteri propoſitioni, quæ, licet falſa ſit, non meretur tamen cenſuram: Hujuſmodi eſt hæc, quæ in Pii Papæ V. bulla, quæ incipit: *Ex omnibus*, num. 22. legitur: *Cum Pelagio ſentiunt, qui textum Apoſtoli ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt, faciunt, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus*. 3. Cum aliqua propoſitio, injurioſe rejicit oppoſitam, licet falſam, ut videre eſt in iſta, quæ in laudata Pii V. bulla, num. 30. legitur: *Fures ſunt & latrones, qui docent, tentationi ulli, ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut ab ea non ſuperetur*. 4. Cum propoſitio detrahit famæ alicujus; nam propter eam rationem, libri famoſi jure, ac merito ab Eccleſia proſcribuntur.

Quæres 2. quid per adverbium *reſpective* ſignificetur, cum reperitur in decreto, in quo dicitur has, & illas propoſitiones eſſe *reſpective* hæreticas, erroneas, temerarias, ſcandaloſas, pernicioſas, blaſphemas, &c.

Reſp. cum loquendi modum, quem Summi Pontifices mutuati ſunt ex Concilio Conſtantienſi, ſignificare, aliquam ex recenſitis notis afficere unamquamque ex propoſitionibus disjunctive; ita ut nulla ſit, in quam non cadat una ſaltem ex notis, quæ in condemnationis decreto referuntur.

Quæſtionibus de propoſitionum cenſuris addenda eſt prohibitio Innocentii Papæ XI. quæ legitur in decreto, quo 65. propoſitiones ad moralem ſpectantes proſcripſit; ſic autem habet ea prohibitio: *Tandem ut ab injurioſis contentionibus Doctores, ſeu ſcholaſtici, aut alii quicumque in poſterum ſe abſtineant, & ut paci & caritati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute ſanctæ obedientiæ præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuſcriptis, quam in theſibus, diſputationibus, ac prædicationibus, caveant ab omni cenſura & nota, nec non a quibuſvis convitiis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a Sancta Sede recognitæ, ſuper iiſdem propoſitionibus judicium proferatur.*

DISSERTATIO SEXTA.

De Theologiæ partibus.

MAgiſter Sententiarum totum ſuum opus theologicum in quatuor libros partitur. Libro primo agit de Deo, & quidem in primis de SS. Trinitatis myſterio. Libro ſecundo differit de Angelis, de creatione hominis, ac illius lapſu. Libro tertio agit de Chriſto, hominis lapſi redemptore. Libro quarto tractat de Sacramentis, quibus Chriſti redemptoris ſanguis hominibus per peccatum vulneratis, ad ſanitatem & vitam applicatur.

S. Thomas ſuam Summam theologicam in tres partes dividit. In prima parte agit de Deo Uno, Trino, Creatore. In ſecunda, de Deo ultimo fine, nec non de mediis, quibus creatura rationalis, aut ad illum finem perduci, aut ab eo averti poteſt, virtutibus nimirum & vitiis. In tertia denique de Deo Salvatore & Sacramentis ab eo inſtitutis. Ea methodo S. Doctor complexus eſt omnia, quæ ad Deum, qui (ut ſuo loco fuit dictum) eſt objectum theologiæ, ſive in ſe, conſideratum, referuntur.

Ad

Digitized by Google

Ab eo S. Doctoris ordine non diſcrepatis, quem in hiſce Inſtitutionibus ſervabimus. Octo ſcilicet erunt illarum partes. Prior ea complectitur, quæ ad Deum unum ſpectant; altera, quæ ad Deum Trinum; tertia, quæ ad Deum mundi Creatorem; quarta, quæ ad Deum incarnatum; quinta, quæ ad Deum auctorem gratiæ; ſexta, quæ ad Deum auctorem legum; ſeptima, quæ ad Deum ultimum finem; octava denique, quæ ad Deum auctorem Sacramentorum.

Octo igitur exiſtunt harum Inſtitutionum Theologicarum partes.

I. DE DEO UNO.
II. DE DEO TRINO.
III. DE DEO CREATORE.
IV. DE DEO INCARNATO.
V. DE DEO AUCTORE GRATIÆ.
VI. DE DEO AUCTORE LEGUM.
VII. DE DEO ULTIMO FINE.
VIII. DE DEO AUCTORE SACRAMENTORUM.

Verum cum in diſſertatione præcedenti deſignati fuerint fontes, ex quibus hauriri debet theologia, par eſt, ut nunc diſſeramus de mediis, quibus ſcientiam illam adipiſcamur in terris, quæ (ut ſcribit Hieronymus ad Paulinum) nobiſcum perſeveret in cælis.

Ea vero media ad theologiam adquirendam neceſsaria, plura ſunt. Neceſse nimirum eſt *primo*, ut concupiſcentiæ refrænentur. Ratio eſt, quia corrupti mores intellectum ita excæcant, ut in iis, in quibus creaturarum amor dominatur, non raro dicat bonum malum, & malum bonum. Impediunt quoque ne mens attendat ad rationes, quibus damnatur objectum, cui corrupta voluntas inhæret; immo efficiunt, ut totus ſit in perpendendis quibuſdam ratiunculis, quibus honeſtum & licitum probetur, quod placet voluntati. Unde notum eſt illud adagium: *Unuſquiſque judicat, prout eſt affectus*. Sic (inquit in ſuis theſibus anni 1685. pius quidam & doctus theologus) Phariſæi, quod eſſent avari, de eleemoſynæ præcepto male ſentiebant, irridebantque Chriſtum de eo diſſerentem ad veritatis normam. Cum ſuperbia in eis dominaretur, humilem Salvatoris doctrinam de non ambiendis primis cathedris, nec capere, nec ferre poterant. Sic (proſequitur idem auctor) de ſobrietate recte ſentire non ſolent potatores, nec de caſtitate libidinoſi, nec de neceſſitate divinæ vocationis ambitioſi, nec de religioſa paupertate proprietarii, nec denique de bonorum eccleſiaſticorum diſpenſatione, beneficiorum accumulatores: *Excæcavit eos enim* (ait Scriptura Sapientiæ 2.) *malitia eorum*. In iis locum habet illud Auguſtini: *Lege infatigabili ſpargis pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates,*

Neceſſe eſt *ſecundo*, ut theologiæ ſtudio incumbens, caritate flagret, ſaltem inchoata; nam (ut ſæpe ait Auguſtinus) *non intratur in veritatem, niſi per caritatem. Per caritatem pervenitur ad plenitudinem ſcientiæ. Si ergo in caritate proficiatis, quam diffundit in cordibus Spiritus ſanctus, docebit vos omnem veritatem.*

Neceſse eſt *tertio*, ut theologiæ candidatus humili vacet orationi: ſcilicet oratio confert in primis ad cognitionem rerum divinarum, de quibus theologia tractat. Hinc Pſalmiſta divinam illam ſcientiam ſæpius a Deo poſtulat: *Illumina* (inquit) *oculos meos, ne unquam obdormiam in morte*. Hinc ipſa etiam Eccleſia in ſuis orationibus ſæpius per annum a Deo petit, ut fideles, *quæ agenda ſunt videant, & ad implenda, quæ viderint, convaleſcant. Ut terrenis affectibus mitigatis, facilius cæleſtia capiamus. Ut cogitemus te inſpirante, quæ recta ſunt, & te gubernante, eadem faciamus*. Inde vero colligitur, quantum aberrent ii theologi, qui ſibi videntur terere tempus, quod impenderint orationi, quaſi vero inutile ſit, ac noxium illud Jacobi monitum, Epiſtolæ Canonicæ cap. 1. *Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter.*

Neceſse eſt *quarto*, ut theologus in diligenti ſtudio, quod debet adhibere, rectum ſibi finem proponat, ſuam ſcilicet & proximi ſalutem; nec ex iis ſit, de quibus Bernardus ſerm. 36. in Cantica ſic loquitur: *Sunt qui ſcire volunt, ut ſciant, & turpis curioſitas eſt. Et ſunt qui ſcire volunt, ut ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt. Et ſunt item qui ſcire volunt, ut ſcientiam ſuam vendant, verbi, cauſa, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæſtus eſt*. Dare e contra debet operam, ut ex iis ſit, de quibus idem S. Pater hæc habet: *Sed ſunt quoque, qui ſcire volunt, ut ædificent, & caritas eſt. Sed ſunt quoque, qui ſcire volunt, ut ædificentur, & prudentia eſt.*

Neceſse eſt *quinto*, ut theologus in iis in primis det operam, quæ ad ſuam & proximi ſalutem magis conferunt: *Quid eſt autem* (ait loco proxime laudato idem Bernardus) *ſapere ad ſobrietatem? Vigilantiſſime obſervare, quid ſcire magis priuſve oporteat. Tempus enim breve eſt. Eſt autem quod in ſe eſt, omnis ſcientia bona, quæ tamen veritate ſubnixa ſit; ſed tu qui cum timore & tremore tuam ipſius operari ſalutem pro temporis brevitate feſtinas, ea ſcire prius, ampliuſque curato, quæ ſenſeris viciniora ſaluti.*

Sed jam tempus eſt, ut Prolegomenis noſtris finem imponamus, ac operi propoſito admoveamus manum; lectorem interim admonentes, ut ſi quid, in hiſce vel ſequenti reprehenſione dignum notaverit, illud pro indicto a me jam haberi ſciat, præſertim ſi, utique invito, exciderit, quod Sanctæ Romanæ Eccleſiæ fide adverſetur.

Digitized by Google

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ AD USUM SEMINARIORUM.

PARS PRIMA.

De Deo Uno.

HÆc prior inſtitutionum Theologicarum pars plures continebit Diſſertationes, in quibus agetur de Dei Exiſtentia, eſſentia, Attributis tum in genere, tum in ſpecie.

DISSERTATIO PRIMA.

De Dei Exiſtentia.

DEI nomine intelligitur ens perfectiſſimum a quovis alio independens, ceterorum omnium, cauſsa & origo. Quæremus hic 1. utrum entis hujuſmodi exiſtentia demonſtrari poſſit: 2. an reipſa demonſtretur; 3. an hæc propoſitio, *Deus eſt*, ſit per ſe nota: 4. utrum Dei exiſtentia ignorari poſſit: 5. an unus aut plures ſint Dii.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum Dei exiſtentia demonſtrari poſſit.

Not. 1. DEmonſtratio definitur a Logicis: Syllogiſmus conſtans tribus propoſitionibus certis ac evidentibus, quarum ultima ex prioribus ita neceſsario ſequitur, ut illis admiſſis, intellectus iſti diſſentire non poſſit: hujuſmodi eſt hoc argumentum: Totum eſt majus ſua parte: atqui corpus eſt aliquod totum reſpectu manus: ergo corpus eſt majus manu.

Not. 2. Demonſtratio dividitur in demonſtrationem a priori, & in demonſtrationem a poſteriori: prior fit per cauſsas rei quæ demonſtratur, poſterior fit per illius effectus.

CONCLUSIO 1. Exiſtentia Dei non poteſt a priori demonſtrari.

Probatur. Ex obſervatis, illud a priori demonſtrari poteſt, quod non poteſt demonſtrari per cauſsas: atqui exiſtentia Dei non poteſt per cauſſas demonſtrari: 1. non per cauſſam efficientem; cum enim, ex dictis, Dei nomine intelligatur ens a ſe, ſeu a quovis alio independens, non poteſt habere cauſsam efficientem, a qua ſuum eſse receperit: 2. non per cauſſam finalem, quippe Deus, cum ſit ens perfectiſſimum, ad aliud referri non poteſt: 3. nec per cauſſas materialem & formalem; ſcilicet idea entis perfectiſſimi importat ſummam ſimplicitatem, ac proinde excludit a Deo compoſitionem ex materia & forma.

Objicies. Ideo aſſeritur, Dei exiſtentiam non poſse demonſtrari a priori, quod nullam omnino habeat cauſſam: ſed ea ratio nulla eſt, ſi quidem habet pro cauſsa ſaltem virtuali ipſius Dei eſsentiam; nam illud habet Dei eſsentiam pro cauſsa ſaltem virtuali, quod ſequitur ab eſsentia tamquam a radice; ſed exiſtentia Dei ſequitur ab illius eſſentia tanquam a radice; quod ſic oſtenditur. Illud ſequitur ab alio tanquam a radice, quod ex eo tamquam aliquo medio poteſt per diſcurſum neceſſarium inferri; atqui ex eſsentia Dei, illius exiſtentia tanquam ex medio poteſt per diſcurſum inferri, hoc ſcilicet argumento: *Eſſentia Dei dicit ens quo nullum perfectius poteſt excogitari: atqui ens hujuſmodi includit exiſtentiam, alioquin poſſet cogitari aliquod ens illo perfectius: ens nimirum quod haberet exiſtentiam*: Ergo ex eſsentia Dei tamquam ex medio, exiſtentia per diſcurſum neceſſarium inferri poteſt.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ad 3. & 4. neg. min. Ad 5. conceſſo toto argumento, neg. conſeq. Ratio eſt, quia radix, medium, debent eſse, ſaltem per operationem intellectus, aliquid diſtinctum ab eo, quod ex eis ſequitur: at Dei eſsentia, nequidem per operationem mentis, diſtinguitur ab illius exiſtentia, cum ens a ſe, ut eſt Deus, concipi non poſſit ſine exiſtentia: Unde hæc propoſitio, *Deus eſt ens a ſe: ergo exiſtit*, ſe habet ſicut hæc alia; *Petrus eſt homo: ergo eſt animal mente præditum*; non enim magis Dei eſsentia concipi poteſt ſine exiſtentia, quam homo ſine animali quod ſit mente præditum: hinc fit ut hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, non ſit illatio, ſed explicatio iſtius, *Deus eſt ens a ſe*.

CONCL. 2. Exiſtentia Dei poteſt demonſtrari a poſteriori.

Probatur. Ex iis quæ obſervata ſunt, illud poteſt demonſtrari a poſteriori, quod poteſt demonſtrari per ſuos effectus: atqui exiſtentia Dei poteſt demonſtrari per ſuos effectus, nempe per creaturas, quæ, ut dicetur inferius, habent neceſsariam cum Deo connexionem; ita ut revera non exiſterent, ſi a Deo productæ non fuiſſent.

Digitized by Google

Objicies 1. Eſſentia Dei non poteſt demonſtrari; ergo nec illius exiſtentia; eſt enim ita idem cum eſsentia, ut ne per mentem quidem ab ea diſtingui poſſit.

Reſp. diſt. ant. Eſsentia Dei non poteſt demonſtrari, quid & qualis ſit, conc. ant. quod ſit, nego ant. diſt. pariter conſeq. ergo nec exiſtentia quid & qualis ſit, conc. conſeq. quod revera ſit, nego conſeq. Senſus hujus propoſitionis, *Deus exiſtit*, non eſt, quod Deus ſit hoc vel illud, id enim eſt prorſus indemonſtrabile; ſed quod aliqua vera exiſtentia Deo conveniat.

Objicies 2. Demonſtratio procedere debet ex neceſsariis; in hoc enim differt ab opinione quæ ex probabilibus oritur: atqui effectus Dei non ſunt aliquid neceſsarium; quælibet nimirum creatura eſt contingens, quia potuit & non eſse: ergo Dei exiſtentia demonſtrari non poteſt ex effectibus.

Reſp. neg. min. ad cujus probationem diſt. ant. Creatura eſt ens contingens quoad ſuum eſse, conc. ant. quoad dependentiam, neg. ant. Eſse creaturarum eſt abſolute contingens, quia nulla eſt creatura quæ non potuerit non exiſtere, nempe Deo liberum fuit illius non exiſtentiam decernere, quemadmodum decrevit exiſtentiam: ſed dependentia non eſt contingens, ex ſuppoſitione enim quod exiſtat aliqua creatura, impoſsibile eſt, quod non ſit dependens a Deo.

Objicies 3. Quod eſt objectum fidei, non poteſt demonſtrari, quia ſcientia cum ſit eſſentialiter evidens, ſtare non poteſt cum fide quæ eſsentialiter eſt obſcura: ſed exiſtentia Dei eſt objectum fidei, dicente Apoſtolo: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*: ergo exiſtentia Dei non poteſt demonſtrari, etiam a poſteriori.

Reſp. diſt. maj. Non poteſt demonſtrari remanendo objectum fidei, conc. maj. non remanendo objectum fidei, neg. maj. Deinde conceſsa min. diſt. conſeq. Exiſtentia Dei non poteſt demonſtrari remanendo objectum fidei, conc conſeq. non remanendo objectum fidei, nego conſeq. Apoſtoli locus intelligitur de fide ſecundum animi præparationem, ita ut quiſque debeat eſse paratus ad credendam exiſtentiam Dei, ſi ipſi per demonſtrationem non innoteſceret.

Quæres, num hæc propoſitio, *Dei exiſtentia poteſt ex creaturis demonſtrari*, ita ſit certa, ut ſententiæ neganti aliqua cenſura debeatur.

Reſp. affirmative. Ratio eſt, quia ſententia negans, expreſse adverſatur ſacris paginis. Sapientiæ 13. vani dicuntur homines, qui Deum ex ipſius operibus non potuerunt intelligere: eo quod *a magnitudine ſpeciei & creaturæ cognoſcibiliter poterit creator horum videri*. Job. 12. hæc habentur: *Interroga jumenta, & docebunt te, & volatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & reſpondebit tibi, & narrabunt piſces maris. Quis ignorat, quod omnia hæc manus Domini fecerit?* Ejuſdem libri cap. 36. hæc leguntur: *Omnes homines vident eum, unuſquiſque intuetur procul.* Paulus ad Rom. 1. ſic loquitur: *Inviſibilia ipſius a creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque virtus ejus & divinitas: ita ut ſint inexcuſabiles; quia cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt.* Eadem negans ſententia adverſatur unanimi Patrum conſenſui. *Ex univerſitatis ordine ac conſenſu* (ait Athanaſius libro contra Gentiles) *Principem & adminiſtratorem intelligi neceſſe eſt Deum*. Hæc etiam habet Gregorius Nazianzenus orat. 4. *Ac nimis profecto hebes & ſtolidus eſt, qui non huc uſque*, Dei exiſtentiam, *pregreditur, naturaliumque demonſtrationum veſtigia ſequitur*, Eodem modo loquuntur alii Patres, ut proxime ſequenti quæſtione videre eſt.

Dices, laudata tum Scripturæ tum Patrum loca, non intelligi de cognitione quæ naturæ viribus haberi poſſit, ſed de ea ad quam opus ſit auxilio gratiæ; demonſtratio autem fieri debet ſolius naturæ viribus.

Sed contra eſt. 1. Falſum eſt, ea loca intelligi de cognitione, ad quam opus ſit auxilio gratiæ, tum quod Dei cognitio ex creaturis maxime ſit proportionata cum debilitatis per peccatum naturæ viribus; neque enim ita excæcatus fuit intellectus, ut ex effectu exiſtentiam cauſsæ colligere non valeat; tum quod a laudatis Patribus ſtultitiæ arguantur, qui eam cognitionem ex creaturis non hauriunt; ſtultus tamen quis non dicitur quod ea ignoret, quæ nemo naturæ viribus aſſequi poteſt. 2. Ex eo quod auxilium gratiæ ſupponatur neceſſarium ad demonſtrationem, de qua eſt quæſtio, male colligitur, eam demonſtrationem haberi non poſse; nec enim in ea ſuppoſitione auxilium gratiæ requireretur tanquam medium, ex quo inferretur Dei exiſtentia, ſed tanquam principium quo mens adjuta conciperet connexionem neceſſariam, quam creaturæ exiſtentes habent cum exiſtentia Dei: unde licet ea demonſtratio eſset ſupernaturalis ſecundum modum, foret tamen naturalis ſecundum ſubſtantiam.

QUÆSTIO II.

Utrum Dei exiſtentia reipſa demonſtretur.

Not. 1. Varias rationes adhibent Scholaſtici, ut Dei exiſtentiam contra Atheos demonſtrent: nonnullas etiam alias legere eſt in ſanctis Patribus. Utraſque hac in quæſtione explicabimus.

Not. 2. Scholaſtici priorem rationem pro Dei exiſtentia deſumant ex motu, ex eoque colligunt exiſtentiam entis omnino immobi-

Digitized by Google

mobilis. Alteram ſumunt ex cauſſa efficiente, oſtenduntque dari primam omnium rerum cauſſam. Tertiam petunt ex contingenti & neceſſario, ſeu ex eo, quod detur contingens. S. Thomas colligit dari ens neceſſarium & a ſe. Quartam ſumunt ex finito & infinito, id eſt, ex exiſtentia finiti concluditur exiſtentia infiniti.

Not. 3. Motus eſt triplex, ad ſubſtantiam, ad locum, ad qualitatem. Prior contingit, cum non ens tranſit ad eſſe, aut cum forma in aliam mutatur. Alter eſt adquiſitio aut amiſſio alicujus loci. Tertius fit per adquiſitionem aut amiſſionem qualitatis, ſeu, modi eſſendi, ut cum manus ex calida fit frigida.

Not. 4. Nomen motus, quo hic utitur S. Thom. complectitur triplicem illam motus ſpeciem, ita ut tam ex una, quam ex alia Dei exiſtentia neceſſario & evidenter colligatur.

Prima demonſtratio ſumpta ex motu.

Exiſtit primum movens omnino immobile: Atqui primum movens omnino immobile eſt Deus: Ergo Deus exiſtit. Minor propoſitio eſt evidens, nam Dei nomine intelligitur ens quod omnes omnino habet perfectiones poſſibiles: atqui primum movens omnino immobile habet omnes perfectiones poſſibiles: ſi enim aliqua ei deeſſet, ad eam poſſet moveri, ſeu poſſet eam adquirere: aut ſi habens omnes, aliquam poſſet amittere, poſſet moveri ab illa qualitate ad ejus privationem.

Itaque probatur maj propoſitio. Datur motus tum ad ſubſtantiam, tum ad locum, tum ad qualitatem, ut experientia patet: ergo datur primum movens omnino immobile. Probatur conſeq. Non datur motus, niſi detur illius cauſa, quia quilibet effectus ſupponit cauſſam, a qua oriatur. Sed cauſa illius motus eſt primum ens immobile. Probatur min. Motus ille non eſt a re ipſa quæ movetur, quia quidquid movetur, ab alio movetur: ergo ab aliquo ente immobili, quod quidem Deus eſt ipſe, ut ſuperius dictum eſt.

Reſpondebis 1. Falſum eſſe illud axioma: *Quidquid movetur, ab alio movetur*: idque patet in humana voluntate, quæ ſeipſam, ex Molinæ diſcipulis, movet ad actus ſibi proprios.

Sed contra eſt. Si quid ſeipſum moveret, eſset ſecundum idem ſimul in potentia & in actu: in potentia quidem, quatenus poſset recipere motum, quem ſupponeretur non habere; in actu etiam, quia, ut ſupponitur, ſeipſum moveret. Sed implicat, quod idem ſecundum idem, ſeu, ſecundum eamdem qualitatem v. gr. ſimul ſit in potentia & in actu: nam quod ſimul eſt in potentia & in actu ad eamdem qualitatem, eam habet & non habet ſimul; quod quidem contradictionem involvit. 2. Humana voluntas quæ ſeipſam movet ad actus liberos, ab alio, a Deo nempe, accepit potentiam qua ſeipſam movet ad actus liberos; ac proinde virtualiter ab alio movetur. In caſu autem de quo eſt hic quæſtio, ſeu, in caſu quod non exiſtat primum ens movens & immobile, voluntas a nullo alio accepiſset potentiam, qua ſe ſe moveret. Præterea, dato quod anima per acceptam a Deo potentiam ſeſe moveat ad actus qui tendunt ad finem, ſeipſam tamen non movet ad primam volitionem, quæ eſt circa finem ipſum, ſeu ad primam intentionem finis, cum illa prima intentio ſit actus neceſsarius & indeliberatus; ac proinde ipſius etiam animæ, ac cujuſvis alterius potentiæ liberæ reſpectu, valet axioma: *Omne quod movetur, ab alio movetur.*

Reſpondebis 2. Dato, quod valeat axioma: *Omne quod movetur, ab alio movetur*, non ſequi quod tandem neceſse ſit devenire ad primum ens movens immobile; nam res quæ eſt in motu, movetur ab alia, & hæc alia etiam ab alia, & ſic de ceteris in infinitum.

Sed contra eſt. Si in cauſſis moventibus & motis daretur progreſsus in infinitum, nullus revera hic & nunc fieret motus; quod ſic oſtenditur: Ut fiat motus, cauſsæ moventes debent attingere eam, quæ hic & nunc movetur, v. gr. charta quæ hic & nunc movetur, debet impelli ab alia quæ ipſam attingat. Atqui cauſsæ moventes, ex ſuppoſitione quod detur progreſsus in infinitum, nunquam attingerent eam quæ hinc & nunc movetur: ut enim eam attingerent, infinitum deberet pertranſiri, multitudo nempe cauſſarum quarum ſit progreſsus in infinitum, id eſt, quarum una ita movetur ab alia, ut iſta ab alia, & ſic de ceteris in infinitum ab aliis, moveatur; atqui infinitum pertranſiri non poteſt, cum finem non habeat; ergo, &c.

Secunda demonſtratio deſumpta ex cauſſa efficiente.

Prima cauſa efficiens, eſt Deus: Atqui exiſtit prima cauſa efficiens: Ergo exiſtit Deus. Major propoſitio conſtat; nam prima cauſa efficiens non eſt producta ab alia, ac proinde habet eſse a ſeipſa, & independenter a quavis alia: quod autem eſt ens a ſe & independens ab alio, eſt Deus.

Itaque probatur minor. Dantur plurima entia in rerum natura: Sed illa entia ſupponunt primam cauſam efficientem: ergo datur prima cauſa efficiens. Probatur minor propoſitio. Illa entia non pendent a cauſſis ſeſe invicem efficientibus in infinitum, quia ut ſuperius oſtenſum eſt, in cauſſis motis & moventibus dari non poteſt progreſsus in infinitum: pendent igitur ultimo a cauſsa quæ ab alia effecta non fuerit, ac proinde

quæ

Digitized by Google

quæ ſit improducta, ſeu, quæ habeat eſse a ſemetipſa, & independenter a quavis alia. Hinc patet, non multum a præcedenti differre hanc ſecundam rationem S. Thomæ.

Tertia demonſtratio petita ex contingenti & neceſſario.

Ens ſumme neceſſarium, ſeu, cui repugnat non exiſtere, eſt Deus: Atqui datur ens ſumme neceſſarium: Ergo datur Deus. Major patet, quia ens cui repugnat non exiſtere, debet eſſe à ſe, improductum, independens.

Minor vero in qua ſita eſt difficultas, ſic oſtenditur. Non omnia quæ exiſtunt, ſunt contingentia: ergo datur aliquod ens ſumme neceſſarium. Probatur ant. Si omnia quæ exiſtunt, ſint contingentia, potuerunt exiſtere aut non exiſtere; contingens enim definitur, quod poteſt eſse aut non eſse: Atqui omnia quæ exiſtunt, non potuerunt exiſtere, aut non exiſtere: Ergo non omnia ſunt contingentia.

Probatur minor. Si quæcumque exiſtunt, potuerint non exiſtere, ſupponi poſſet, quod revera nihil exiſtat: illa enim ſuppoſitio nullam implicat contradictionem, cum poſſibile ſit, contingens non exiſtere: atqui ſi ſupponatur, quod nullum ens exiſtat, nullum ens erit poſſibile, ſicque mundus erit omnino impoſſibilis: Ergo omnia quæ exiſtunt, non potuerunt exiſtere, aut non exiſtere. Probatur minor. Ut non ens ſit poſſibile, debet habere cauſsam a qua produci poſſit: ſed in caſu ſuppoſito, non ens nullam haberet cauſſam, a qua produci poſſet; ergo nullum ens eſt poſſibile.

Probatur min. Non ens 1. non haberet ſemetipſum pro cauſsa, quia res non poteſt eſse cauſsa ſui ipſius, ſeu cum non habeat eſſe, illud ſibi dare non poteſt. Non ens 2. non haberet pro cauſſa ens aliquod, cum ſuppoſitum fuerit, nullum omnino ens exiſtere; ergo nullum omnino ens eſſet poſſibile. Recurrendum eſt igitur ad aliquod ens neceſſarium, a quo entia contingentia habeant ſuum eſse: illud autem ens neceſsarium eſt Deus: ergo Deus exiſtit.

Quarta ratio deſumpta ex finito & infinito.

Ens ſimpliciter infinitum eſt Deus, quia continet omnes omnino perfectiones: atqui exiſtit ens ſimpliciter infinitum: ergo exiſtit Deus. Probatur min. Exiſtit ens finitum, ut ipſis etiam oculis patet: ergo exiſtit ens infinitum. Probatur conſeq. Ens finitum non poteſt eſse ſui ipſius cauſſa efficiens: ergo debet produci ab ente infinito.

Reſpondebis, ens finitum accipere ſuum eſse ab alio ente finito, & Iſtud ab alio, ita ut ſit finitorum ſeries infinita.

Sed contra. Illa infinita ſeries finitorum implicat contradictionem; quod ſic oſtenditur. Quod ſimul eſset diviſibile, & indiviſibile, implicat contradictionem: atqui illa infinita ſeries finitorum eſset ſimul diviſibilis & indiviſibilis: ergo implicat contradictionem. Probatur min. 1. Illa ſeries eſset diviſibilis; nam quodlibet totum poteſt dividi in partes, ex quibus conſtat: 2. Eſset indiviſibilis, nec enim dividi poſset in partes infinitas, nam illæ partes infinitæ, eſsent æquales ſuo toti; quod repugnat, cum non detur infinitum infinito majus: non poſſet quoque dividi in partes finitas, quia partes finitæ, quantumcumque multiplicentur, non poſsunt conſtituere compoſitum infinitum, ut in ſuppoſitione, quam confutamus, eſset infinita actu ſeries finitorum.

Quinta demonſtratio deſumpta ex vi mentis, quæ judicat de bonitate, pulcritudine, veritate rerum.

Bonitas, pulcritudo, veritas infinitæ ſunt Deus: atqui dantur ejuſmodi bonitas, pulcritudo, veritas: ergo datur Deus.

Probatur min. Mens noſtra judicat de bonitate, de pulcritudine, de veritate rerum: judicat quoque, quænam inter res ſint meliores, ſint pulcriores, ſint veriores: judicium illud non ſe extendit modo ad res ſenſibus ſubjectas, ſed etiam ad ſpirituales, & ad ipſas etiam animas: judicamus nimirum non tantum de pulcritudine unius corporis, præ pulcritudine alterius; non tantum de pulcritudine colorum, præ pulcritudine ſonorum; non tantum de pulcritudine ſcientiarum, præ pulcritudine artium; non tantum de pulcritudine virtutum, præ pulcritudine ſcientiarum; ſed etiam de pulcritudine mentium & intelligentiarum, præ pulcritudine aliarum mentium, & aliarum intelligentiarum: atqui judicium illud ſupponit exiſtentiam bonitatis, pucritudinis, veritatis infinitæ: ergo dantur ejuſmodi bonitas, pulcritudo, veritas.

Probatur min. Illud judicium ſupponit exiſtentiam alicujus regulæ, ad quam feratur: non enim aliud alio poteſt dici aut melius, aut pulcrius, aut verius, aut minus bonum, aut minus pulcrum, aut minus verum, niſi ex majore vel minore receſsu aut acceſsu ad illam regulam: Atqui illa regula ſupponit exiſtentiam, ſeu eſt ipſamet exiſtentia bonitatis, pulcritudinis, & veritatis infinitæ: Siquidem illud eſt infinitum, ex cujus acceſſu aut receſſu judicari poteſt de omni bono, de omni pulcro, de omni vero, ita ut nullum omnino aut bonum, aut pulcrum, aut verum excogitari poſſit, quę ex iſta regula non judicentur; nullumque eſt, ultra quod fingi non poſſit aliud, quod pariter non judicetur ex eadem regula: Ergo exiſtit iſta regula infinita.

Quod hucuſque traditum eſt argumentum deſumptum eſt ex Auguſtino, qui l. 8. de Civit. Dei, c. 3. ſic loquitur: *Bona eſt terra alti-*

Digitized by Google

altitudine montium, & temperamento collium, & planitie camporum, & bonum prædium amœnum, ac fertile, & bona domus paribus membris diſpoſita ..... bonus cibus ſuavis, atque aptus valetudini .... bonum cælum cum ſole, & luna & ſtellis, & boni Angeli ... & bonum carmen, canorum numeris & ſententiis grave. Quid plura & plura? Bonum hoc & bonum illud. Tolle hoc & illud, & vide ipſum bonum, ſi potes; ita Deum videbis, non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni. Neque enim in his omnibus bonis, vel quæ commemoravi, vel quæ alia cernuntur, ſive cogitantur, diceremus aliud alio melius, cum vere judicamus, niſi eſſet nobis impreſſa notio ipſius boni ſecundum quod & probaremus aliquid, & aliud alii præponeremus.

Quam Auguſtinus loco mox laudato proſecutus eſt rationem, ad formam ſcholaſticam reducit Sanctus Thomas 1. p. 2. art. 3.

Sexta demonſtratio deſumpta ex ordine, ſpecie, & adminiſtratione univerſi.

Eximia eſt ſpecies, ſeu, pulcritudo partium, ex quibus hoc univerſum conſtat; mirabilis eſt ordo in rerum natura, & mirabiles operationes cauſſarum, quæ in hoc mundo operantur: atqui ea pulcritudo, ille ordo, eæ cauſsarum operationes, Dei exiſtentiam ſupponunt: ergo exiſtit Deus. Major propoſitio conſtat. Nam quis ſolem, ſtellas, ceteraque immenſæ magnitudinis corpora cæleſtia, terram herbis, floribus ac fructibus onuſtam, maria cum ſuis gemmis, piſcibus, hominis ceterorumque animalium corpus ex tot fibris, nervis, cartilaginibus, venis, oſſibus, membris organiſque compactum intueri poteſt, quin ſtatim in admirationem rapiatur? Quid magis ordinatum excogitari poteſt ſolis, lunæ, ſiderum conſtanti perpetuoque concurſu? Quid efficacius tellure, plantis, arboribus, ex quibus tot flores, tot folia, tot fructus ſingulis annis naſcuntur?

Itaque probatur minor propoſitio, nempe, ea omnia ſupponere Dei exiſtentiam. Immenſa corporum moles, non niſi ab infinita potentia produci potuit. Stata illa dierum, annorum, tempeſtatumque ſibi invicem abſque intermiſſione ſuccedentium ſeries, nonniſi a ſumma ſapientia oriri poteſt. Ea cauſſarum in corporum productione efficacia cauſſam ſumme efficacem ſupponit. Atqui infinita potentia, ſumma ſapientia, cauſsa ſumme efficax nihil aliud ſunt, quam Deus ipſe: ergo univerſi tum pulcritudo, tum ordo, tum efficacia, Dei exiſtentiam ſupponunt. Major propoſitio, in quam vertitur cardo difficultatis, variis momentis oſtenditur.

Primo. Immenſa univerſi corpora a parte rei nihil aliud ſunt, quam materia diſtincta in varias figuras; Sed ea materia produci non potuit, niſi ab infinita potentia. Si quidem non eſt a ſe; ſi enim eſset a ſe ipſa, id oriretur vel ex eo quod ſit ens, vel quod ſit, non quidem ens ſimpliciter, ſed ens ſumme eminens, ſeu infinite perfectum: atqui neutrum dici poteſt: Non primum, cum non ſequatur, rem neceſſario exiſtere, ex eo quod ſit ens; licet enim cogitatio nunc exiſtat, non ſequitur, quod antea extiterit, aut quod poſtea extitura ſit; ſeu, non eſt connexio neceſſaria inter hoc inſtans exiſtentiæ cum præcedente, aut cum ſubſequente. Alterum pariter dici non poteſt; nam tantum abeſt, ut materia ſit ens infinite perfectum, quin e contra ſit ens imperfectiſſimum, ſeu, ut loquuntur, tabula raſa, quæ capax quidem ſit plurium perfectionum, ſed quæ ex ſe nullam prorſus habeat: Ergo materia habet eſſe ab aliqua cauſſa extrinſeca; Illa autem cauſſa extrinſeca debet habere potentiam infinitam, per quam nempe ſuperata fuerit diſtantia infinita, quæ eſt a non eſse, in quo alias erat materia, ad eſse quo nunc fruitur.

Secundo. Ordo quem in hoc univerſo conſpicimus, non eſt a caſu, ſeu, ut ajunt, fortuito non accidit: nam caſus ad quem athei plerumque recurrunt, vel eſt ens, vel eſt nihil; ſi nihil ſit, non potuit efficere mirabiles illas formas, quas in cælis, terra, ceteriſque corporibus intuemur: non potuit quoque conſtantem illum omnium elementorum, ceterarumque orbis partium concentum operari, tum quod nihilum agere non poſſit, tum quod quæ fortuito accidunt, non ſemper eadem ratione, eodem tempore, eodem ordine contingere ſoleant. Si e contra caſus ſit ens, debet eſse ens intelligens; nec enim ab ente non intelligente ordinari poſſunt media ad finem, ut revera ordinata ſunt ad illum concentum, de quo agitur, cum illi concentui aptiora alia fingi cogitarique non poſſint. Si autem caſus ſit ens intelligens, neceſſe eſt, ut Deus ſit, quippe in concentu de quo eſt quæſtio, ſuiſque alis operibus perfectiſſimam ſapientiam probaret.

Tertio. Efficacia quæ in agentibus reperitur, ſupponit cauſſam ſumme efficacem, quod ſic oſtenditur. Efficaciæ illius triplex tantum cauſsa poteſt aſſignari, nempe aut materia, aut motus materiæ, aut Deus: atqui nec materia, nec motus materiæ vim illam habent. Non materia: nam ex ſe, ſeu, ſecundum ſubſtantiam conſiderata, non eſt potentia activa, ſed paſſiva tantum; unde idea quam de ea habemus, nihil aliud dicit, quam ens aut ad paſſionem, aut ad actionem indifferens. Non motus materiæ; nam materia non habet illum motum eſſentialiter & ab intrinſeco, cum non deſinat eſſe materia quamvis quieſcat: ergo ab extrinſeco tantum & contingenter, proindeque a cauſsa intelligente, quæ motum illum impreſſerit materiæ. Præterea ad efficaciam cauſſarum ſatis

non

Digitized by Google

non eſt quilibet motus, ſed requiritur motus in eam partem determinatus. A qua vero cauſſa quam ab intelligentia, ad eas partes determinari potuit ille motus, ut ex ea determinatione nata ſit cauſſarum efficacia, v. gr. in ſemine animalis ea partium diſpoſitio, is motus qui aliud ſimile animal toties generat, quoties impeditum non fuerit ab aliqua cauſsa extrinſeca?

Quod hucuſque explicuimus argumentum, deſumptum eſt ex Auguſtino. *Mundus ipſe* (ait S. Doctor l. 11. de civitate c. 4.) *ordinatiſſima ſua mutabilitate, & mobilitate, & viſibilium omnium pulcherrima ſpecie, quodammodo tacitus, & factum ſe eſſe, & nonniſi a Deo ineffabiliter atque inviſibiliter magno, & ineffabiliter atque inviſibiliter pulcro fieri ſe potuiſſe proclamat.*

Septima demonſtratio deſumpta ex exiſtentia entium ſpiritualium.

Exiſtunt quædam entia ſpiritualia: Atqui exiſtentia entium ſpiritualium ſupponit exiſtentiam Dei: Ergo exiſtit Deus.

Major propoſitio ſupponitur ex Metaphyſica, ubi ſic Philoſophi ratiocinantur. Certiſſimum eſt, hominem cogitare, & uti reflexione; quamvis enim de rebus omnibus dubitet, dubitare non poteſt, quin cogitet, quin reflexione utatur, cum illud dubium ſit cogitatio: Cogitatio autem & reflexio non poſsunt eſse ab ente materiali, nihil quippe aliud concipi poteſt in ente materiali, quam materia ipſa, aut modus materiæ. Materia ex ſe, ſeu, in ſuo conceptu, nihil aliud dicit, quam extenſionem in longum, latum, & profundum; cum ea vero extenſione cogitatio & reflexio, cum non ſint extenſæ, nullam omnino habent connexionem. Modus materiæ vel eſt figura vel motus vel ſubtilitas: at quæcumque figura, quicumque motus, quæcumque ſubtilitas fingantur in materia, nunquam efficient, ut materia cogitet, ut materia reflexione utatur.

Suppoſita igitur ex Metaphyſica argumenti majori propoſitione, ſic oſtenditur minor. Ens ſpirituale non exiſtit a ſeipſo: Si enim ex ſe haberet exiſtentiam, haberet quoque omnes omnino perfectiones, cum id quod ex ſe ipſo habet majus, neceſsario habeat quod minus eſt in eodem genere; at revera perfectiones minores ſunt exiſtentia, cum nihil aliud ſint, quam exiſtentiæ modi.

Ens ſpirituale non eſt quoque ab atomorum aut motu aut concurſu, cum, ut jam obſervatum eſt, ille motus, ille concurſus nihil addant materiæ præter aut figuram, aut ſubtilitatem, quæ haud dubie materiam non reddunt capacem cogitationis: Ergo ens ſpirituale eſt ab alio ente ſpirituali infinite perfecto, cui proinde per ſe convenit exiſtentia, cum exiſtentia ſit prima inter perfectiones, & earum veluti radix & fundamentum.

Octava demonſtratio deſumpta ex idea Dei.

Ineſt hominibus idea Dei. de ente nimirum quod ſit a ſe, quod ſit omnium cauſſa, plerumque cogitant: atqui idea Dei ſupponit illius exiſtentiam: ergo Deus exiſtit.

Probatur minor. Effectus ſupponit exiſtentiam ſuæ cauſſæ. Sed idea Dei quæ ineſt hominibus, eſt Dei effectus: Ergo idea Dei ſupponit illius exiſtentiam. Probatur minor: Idea Dei quæ ineſt hominibus, non eſt opus creaturæ: ergo eſt Dei effectus. Probatur ant. Creatura non potuit fingere ideam entis infiniti, quod ſic oſtenditur. Ut creatura fingat ideam aliquam, debet illam haurire aut ex ſenſibus, aut ex ſe ipſa: Sed creatura ex neutro illo fonte potuit haurire ideam entis infiniti; non quidem ex ſenſibus, cum ens infinitum ſit ſpirituale, ac proinde ſub ſenſus non cadat; non etiam ex ſeipſa, cum ipſa, utpote finita, nullam omnino proportionem habeat cum ente infinito: ergo creatura non potuit fingere Dei ideam, & conſequenter eſt opus ipſius Dei qui eam nobis impreſſit.

Confirmatur 1. illud argumentum. Idea Dei quæ ineſt humanæ menti, non eſt adquiſita, ſed innata & ingenita: ergo eſt ab ipſomet Deo. Probatur ant. Mens humana ideam illam non adquiſivit educatione: quod enim educatione comparatur, idem non eſt in omnibus; ſic propter variam educationem, furtum quod bene audiit apud nonnullas gentes, Lacedæmonios ſcilicet, peſſime audiit apud alias. Atqui idea Dei, ſeu, hujus veritatis, *Deus exiſtit*, eadem omnino eſt, eademque fuit ſemper apud omnes homines, cujuſcumque regionis, temporis, ac ætatis fuerint; eam non immutarunt variæ populorum inclinationes, imperiorum caſus, temporum viciſſitudo; cum e contra iis rebus educatio, artes, ſcientiæ, idiomata plerumque ſoleant immutare.

Confirmatur 2. Idea Dei oppoſita eſt ſenſibus, imaginationi, cordis paſſionibus: Senſibus quidem, quatenus invaluit conſuetudo id omne rejiciendi, quod non ſubjacet ſenſibus: Imaginationi, quæ capere non poteſt, quid Deus in ſe ipſo ageret ante mundi productionem: Cordis paſſionibus, quæ idea, de qua agitur, omnes ferme comprimuntur: conſervata eſt tamen illa Dei idea, remanſitque apud omnes omnino gentes. *Quæ gens unquam fuit, aut quod genus hominum*, inquit Tullius lib. 1. de natura Deorum, *quod non habeat ſine doctrina anticipatam quamdam Deorum informationem?* Ab hominibus igitur non eſt, ſed a Deo ipſo idea hujus veritatis, *Deus exiſtit*.

Confirmatur 3. Ipſa hominis conſcientia demonſtrat, ideam de qua agitur, non eſſe hominis figmentum, humani laboris fe-

tum. Nemo eſt qui ubi verſatur in periculis, ubi doloribus angitur, oculos abſque mentis reflexione non erigat in cælum, ut opem exoret: ex Atheis ipſis hæ voces, *Adſit mihi Deus*, inopinato erumpunt; quod autem nobis invitis plerumque non attendentibus extorquetur, non eſt mentis figmentum, nec aliquid ab ea dependens.

Quod dialecticorum more propoſuimus argumentum hiſce verbis proſequitur Tertullianus libro de teſtimonio animæ. *Adſit mihi Deus: O Deum immortalem! Deus vidit. Ac quis* (ait) *ejuſmodi eruptiones animæ non putaverit doctrinam eſſe naturæ, & congenitæ ſeu ingenitæ conſcientiæ tacita commiſſa?* Probat hac ratione. *Certe prior anima, quam littera, & prior ſermo, quam liber, prior ſenſus, quam ſtylus, & prior homo ipſe, quam Philoſophus & Poeta. Numquid ergo credendum eſt, ante litteraturam & divulgationem ejus, mutuos abſque hujuſmodi pronunciationibus vixiſſe homines? Et unde hæc didicit anima? Certe non a Philoſophis, non a litteris, vel ſcripturis, nec a diſciplina; hæc enim pronuntiat nondum ſcholis formata, ſimplex, rudis, impolita, idiota, de compito, de textrino tota: hæc a natura didicit: magiſtra natura, anima diſcipula.*

QUÆSTIO III.

Utrum hæc propoſitio, Deus eſt, *ſit per ſe nota.*

Not. 1. PRopoſitio per ſe nota, eſt ea, in qua prædicatum ita immediate connexum eſt cum ſubjecto, ut excludat cauſam natura aut ratione priorem, per quam manifeſtetur.

Not. 2. Propoſitio per ſe nota, eſt triplex; per ſe nota ſecundum ſe tantum; per ſe nota quoad nos tantum; per ſe nota & ſecundum ſe, & quoad nos. Prior definitur: Propoſitio, cujus prædicatum immediate quidem connexum eſt cum ſubjecto, ſed ea connexio a nobis ignoratur. Altera eſt ea, cujus prædicatum non eſt quidem immediate connexum cum ſubjecto, ſed tamen ejus veritas ita eſt evidens, ut non indigeat cauſſa ſeu medio priore, per quod manifeſtetur. Ejuſmodi eſt iſta: *Sol lucidus eſt.* Si quis enim velit philoſophari, facile reddet rationem cur ſol lucidus ſit, oſtendendo nimirum id oriri ex certo motu partium, ex quibus componitur. Tertia denique eſt ea, cujus prædicatum & immediate & evidenter connexum eſt cum ſubjecto: unde non indiget medio priore quo manifeſtetur, ſed ſola terminorum penetratione, ſeu, cognitione eſſentiæ, tum prædicati, tum ſubjecti, cujus generis eſt iſta: *Totum eſt majus ſua parte.*

Not. 3. Conveniunt omnes Theologi, hanc propoſitionem, *Deus eſt*, eſſe per ſe notam ſecundum ſe. Nempe prædicatum eſſentialiter connexum eſt cum ſubjecto, nec illa connexio demonſtrari poteſt per medium diſtinctum, quod ea connexione ſit prius aut re aut ratione. Sed non conveniunt, an ſicut ea propoſitio eſt per ſe nota ſecundum ſe, ſit etiam per ſe nota quoad nos. Thomiſtæ negativam ſententiam propugnant, affirmativam vero plures alii Theologi. Quid nos ea de controverſia ſentiamus, duplici concluſione dicetur.

CONCLUSIO 1. Hæc propoſitio, *Deus eſt*, per ſe nota eſt ſecundum ſe & quoad nos.

Probatur 1. Ea propoſitio eſt per ſe nota quoad nos, quæ non indiget medio priore & diſtincto, per quod nobis manifeſtetur: atqui ejuſmodi eſt ea propoſitio: ergo eſt per ſe nota quoad nos.

Probatur minor. Illa propoſitio non indiget medio priore, & diſtincto, per quod nobis manifeſtetur, in qua prædicatum intelligitur convenire ſubjecto ex ſola terminorum penetratione: Sed ejuſmodi eſt iſta, *Deus eſt*: Ergo non indiget modo priore & diſtincto, per quod manifeſtetur. Probatur min. Qui perfecte noſcit quid tum Dei tum exiſtentiæ terminis intelligatur, cognoſcit evidenter connexionem eſſentialem, quam exiſtentia habet cum Deo: ergo ex ſola terminorum penetratione evidenter intelligitur, prædicatum hujus propoſitionis, *Deus eſt*, eſſentialiter convenire ſubjecto.

Probatur ant. Dei nomine intelligitur ens perfectiſſimum, ſeu, quo nihil majus aut melius cogitari poteſt: *Omnes*, inquit Aug. lib. 1. de doctrina chriſtiana cap. 7. *pro excellentia Dei certatim dimicant, nec quiſquam inveniri poteſt qui hoc Deum credat eſſe, quo melius aliquid eſt.* Sed qui noſcit, quid intelligatur nomine entis perfectiſſimi, cognoſcit evidenter connexionem eſſentialem, quam exiſtentia habet cum eo: quod ſic probo. Nomine entis perfectiſſimi intelligitur ens, quod habet omnes omnino perfectiones: ſi enim aliqua ei deeſſet, non eſſet perfectiſſimum; aliud enim eo perfectius cogitari poſſet: Sed cum ente quod habet omnes omnino perfectiones, exiſtentia habet connexionem neceſſariam & eſſentialem: ſiquidem ſi exiſtentia non haberet cum eo eſſentialem & neceſſariam connexionem, ens illud poſſet concipi ſine exiſtentia, cum quælibet res concipi poſſit abſque eo quod non eſt ipſi eſſentiale: Atqui ens quod habet omnes omnino perfectiones concipi non poteſt abſque exiſtentia, cum exiſtentia ſit maxima perfectio, immo radix ſit & fundamentum aliarum.

Reſpondent adverſarii diſtinguendo hanc propoſitionem: Ens quod habet omnes omnino perfectiones, concipi non poteſt abſque exiſtentia, aut formali, aut objectiva; concedunt;

Digitized by Google

cedunt; abſque exiſtentia objectiva, negant; ſeu, inquiunt, Ens quod habet omnes perfectiones, concipi non poteſt ſine exiſtentia, quæ ſit in intellectu intelligentis; ſed concipi poteſt ſine exiſtentia, quæ ſit extra intellectum intelligentis, hoc eſt quæ objecto a parte rei conveniat.

Sed contra. Exiſtentia quæ ſit extra intellectum, ſeu quæ objecto a parte rei conveniat, eſt maxima perfectio: ergo ſi ens quod habet omnes omnino perfectiones, ſine illa exiſtentia concipiatur, concipietur tanquam ens cui deſit aliqua perfectio: quod, ut patet, implicat in terminis.

Probatur 2. illa propoſitio eſt per ſe nota quoad nos, cujus veritas nobis eſt ingenita & innata, ſeu quæ nec ex diſcurſu, nec ex ſenſibus habetur, ſed ab ipſo auctore naturæ eſt nobis impreſſa, ut videre eſt in hac morum regula, *Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis*: aut in iſto principio metaphyſico, *Quodlibet eſt, vel non eſt*: Atqui veritas hujus propoſitionis; *Deus eſt*, per ſe nota eſt quoad nos.

Minor propoſitio oſtenditur 1. ex Scriptura. Pſ. 4. hæc habentur: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Iſaiæ 46. *Redite prævaricatores ad cor. Recordamini prioris ſæculi, quoniam ego ſum Deus, & non eſt ultra Deus.* Patet, ſcripturam iis in locis docere ipſum de Deo lumen ſeu notitiam eſſe nobis impreſſam, cuique homini, ipſi etiam prævaricatori ſatis eſſe, ut cor conſulat ad conſequendam Dei notitiam. Docuit igitur ſcriptura, ingenitam nobis eſſe & innatam illam cognitionem.

Eadem minor propoſitio probatur 2. ex Patribus Græcis. Sic loquitur Juſtinus ad caput ſecundum ſuæ apologiæ: *Dei appellatio nomen non eſt, ſed Dei inenarrabilis naturæ hominum inſita opinio.* Sic etiam Clemens Alexandrinus l. 5. Stromatum: *Quamobrem univerſa quidem gens orientalium, & univerſa quæ pertinet ad occidentem, ſeptentrionem, & auſtrum, unam habet & eamdem anticipatam notionem de eo, qui conſtituit principatum.* Sic quoque Gregorius orat. 5. quæ eſt de beatitudinibus: *Quemadmodum enim opinio de numine divino naturaliter quidem inſita eſt omnibus hominibus*, &c.

Eadem minor propoſitio oſtenditur 3. ex Patribus Latinis. Tertullianus Apologetici cap. 17. ex animæ ipſius teſtimonio ſic contra Gentiles argumentatur: *Vultis ex ipſius animæ teſtimonio comprobemus; quæ licet carcere corporis preſſa, licet inſtitutionibus pravis circumſcripta, licet libidinibus & concupiſcentiis evigorata, licet falſis diis exancillata, cum tamen reſipiſcit, ut ex crapula, ut ex aliqua valetudine, & ſanitatem ſuam patitur; Deum nominat, hoc ſolo quia proprie verus hic unus Deus, bonus & magnus. Et quod Deus dederit, omnium vox eſt, judicem quoque conteſtatur illum, Deus videt, & Deo commendo. O teſtimonium animæ naturaliter Chriſtianæ!* Libro de teſtimonio animæ idem auctor aſſerit, animam in Dei cognitione eſſe naturæ non magiſtram, ſed diſcipulam. Lib. 1. contra Marcionem c. 10. hæc ſcribit: *Ante anima quam prophetia. Animæ enim a primordio conſcientia Dei dos eſt.* Idem iiſdemque verbis tradit Cyprianus lib. de vanitate idolorum.

Ex iis Patrum ſententiis ſic conficitur argumentum. Illius propoſitionis veritas nobis eſt ingenita & innata, quæ naturæ inſita eſt; quæ eſt anticipata, ſeu, ſtudium præveniens notio; quæ naturaliter inſita eſt omnibus hominibus; quam anima ſibi relicta ſine ſtudio confitetur; quam anima ab ipſa ſua natura dicit; quæ omnem omnino prophetiam, & humanum ſermonem præcedit. Atqui ex Sanctis Patribus mox laudati ejuſmodi eſt veritas iſtius propoſitionis: *Deus eſt*: Ergo illius veritas nobis eſt innata & ingenita.

Reſpondent adverſarii, Patres ea ratione loquendi nihil aliud voluiſſe, niſi quod Deus indiderit homini naturale lumen, per quod facillimum ei ſit divinæ exiſtentiæ cognitionem aſſequi per demonſtrationem ex creaturis petitam.

Sed contra eſt 1. Cognitio inſita, anticipata, præcedens quodlibet ſtudium, diſtinguitur ab adquiſita: ergo & ab illa quæ per diſcurſum, licet facile, comparari poteſt ex creaturis. Sed ex Patribus veritas hujus propoſitionis: *Deus exiſtit*, eſt cognitio inſita, anticipata, præcedens omne ſtudium. 2. Lumen naturale nobis inditum, ex adverſariis, ſine diſcurſu ſatis non eſt ad conſequendam Dei cognitionem; e contra vero inſita nobis Dei opinio, ſine diſcurſu, illius cognitionem præbet, cum ex illius vi in repentinis caſibus, gentes etiam barbaræ, Deum, ex Tertulliano, nominent & invocent.

CONCLUSIO 2. Hæc propoſitio. *Deus eſt*, non eo ſenſu eſt per ſe nota quoad nos, quod ita facile intelligatur ſicut prima metaphyſicæ principia; *Impoſſibile eſt, idem ſimul eſſe & non eſſe. Quodlibet eſt, vel non eſt.*

Probatur. Ea propoſitio non ita facile intelligitur ac prima metaphyſica principia, quæ requirit majorem mentis attentionem, ac uberiorem terminorum explicationem: atqui hæc propoſitio, *Deus eſt*, ut intelligatur, majorem requirit mentis attentionem & uberiorem terminorum explicationem, quam metaphyſica principia: nec enim tam clare patent iſti termini, *Deus eſt*, quam iſti: *Impoſſibile eſt, idem ſimul eſſe & non eſſe*: unde illius propoſitionis veritas, *Deus eſt*, non poteſt atheo perſuaderi, niſi multiplici propoſitionum anfractu, quæ

uberiorem illam terminorum explicationem complectantur.

Objicies 1. contra priorem concluſionem. Propoſitio quæ negari poteſt ab eo qui illius terminos intelligit, non eſt per ſe nota quoad nos: Atqui hæc propoſitio, *Deus eſt*, ab eo negari poteſt, qui illius terminos intelligit: ergo non eſt per ſe nota quoad nos. Probatur min. Illa propoſitio, *Deus eſt*, revera negatur 1. ab inſipiente cum (ut ait Script. Pſ. 13.) *Dicat in corde ſuo, Non eſt Deus*: negatur 2. a viris etiam qui ſapientes olim habiti ſunt, a Protagora nempe, Diagora, Theodoro Cyreneo: negatur 3. ab Atheis omnibus, qui licet non multi ſint, ſunt tamen exiguo ſaltem numero, ut teſtatur Auguſtinus tractatu 106. in Joannem.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. dico 1. inſipientem, de quo pſaltes Regius loquitur, non negare Dei exiſtentiam ſpeculative, ſed practice tantum; ſeu, licet de Dei exiſtentia conſcientiam habeat, illius tamen ſenſum extinguere, illius teſtimonium præſocare nititur, ut libidini ac diſſolutæ vitæ tranquillius ſerviat: unde in laudato Scripturæ loco non dicitur quod non credat Dei exiſtentiam; ſed quod ſtatuerit illam non credere, ſeu quod enitatur, ut illius ideam ex ſua mente abjiciat.

Dico 2. Philoſophos qui negarunt Dei exiſtentiam, non ſatis attendiſſe ad iſtius termini *Deus* ideam, ſeu non comprehendiſſe, ad quid ſe ſe extendat; id vero contingit, Deo (ut ait Auguſtinus) ſpargente pœnales cæcitates ſuper illicitas eorum philoſophorum cupiditates. Idem dicendum eſt de Atheis, ſi qui ſint ſpeculative Athei, ſeu, qui vere negent Dei exiſtentiam; nempe perditis moribus excæcati ſunt: unde laudatis ex pſalmo verbis hæc ſubjiciuntur: *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt*: id eſt (inquit Auguſtinus in Pſ. 13.) *Dum amant hoc ſæculum, & non amant Deum, ipſæ ſunt affectiones quæ corrumpunt animam, & ſic excæcant, ut poſſet etiam dicere imprudens in corde ſuo: Non eſt Deus.*

Objicies 2. Propoſitio quæ poteſt demonſtrari, non eſt per ſe nota quoad nos, ut patet in hoc principio: *Quodlibet eſt, vel non eſt*: Atqui hæc propoſitio *Deus eſt*, poteſt demonſtrari, ex creaturis nimirum; Ergo non eſt per ſe nota quoad nos.

Reſp. diſt. maj. Si Subjectum propoſitionis nullos habeat effectus, conc. maj. ſi aliquos habeat, neg. majorem. Diſt. pariter min. Atqui hæc propoſitio *Deus eſt*, poteſt demonſtrari, & illius ſubjectum, Deus nempe, habet aliquos effectus, conc. min. & nullos habet effectus, neg. min. & conſeq. Hincque patet, cur hoc principium, *Quodlibet eſt, vel non eſt*, demonſtrari non poſſit: id enim accidit, quod illius ſubjectum nullum effectum extra ſe producat; quod quidem de Deo dici non poteſt.

Objicies 3. Ideo hæc propoſitio *Deus eſt*, dicitur per ſe nota quoad nos, quod terminus iſte *Deus*, concipi non poſſit ſine reali exiſtentia: ſed id falſum eſt: ideo enim concipi non poſſet ſine reali exiſtentia, quod Dei nomen includat omnes omnino perfectiones. Atqui nulla eſt ea ratio; nam, quamvis idem nomen præter exiſtentiam includat quoque omnes alias perfectiones, cum Dei nomine id intelligatur, quo melius cogitari non poteſt; Deus tamen ſine aliquibus perfectionibus concipi poteſt, ut videre eſt in iis qui licet illius exiſtentiam admiſerint, negarunt tamen cum Epicuro illius providentiam, aut cum Anathropomorphitis illius ſimplicitatem, aut cum aliis illius immenſitatem: ergo Deus concipi poteſt ſine actuali & reali exiſtentia; proindeque hæc propoſitio, *Deus eſt*, non eſt per ſe nota quoad nos, ſeu, poteſt demonſtrari per cauſſam natura priorem & ab eſſentia divina diſtinctam, ſaltem virtualiter.

Reſp. ad 1. & 2. neg. min. Ad 3. dato antecedente, neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia per errorem multi exiſtimare poſſunt, providentiam qua Deus ſe ſe ad res viliſſimas demittat; ſimplicitatem qua ſit expers corporeæ ſubſtantiæ; immenſitatem qua obſcœna & iniquiſſima loca repleat, veras non eſſe perfectiones: ſed nemo poteſt id fingere de exiſtentia, cum omnibus, vel rudioribus, ſit evidens, eam eſſe primam omnium perfectionum, earumque eſſe veluti radicem & fundamentum.

Deſumpta eſt ea ſolutio ex Auguſtino, qui lib. 1. de doctr. Chriſt. c. 7. docet quod licet omnes fateantur Deum id eſſe, quo nihil melius ſit atque ſublimius, non conveniant tamen, quid melioris atque ſublimioris nomine intelligendum ſit; unde prout homines ſunt affecti, melioris illius atque ſublimioris boni idem ſibi animo fingunt: *Sane* (inquit) *quoniam diverſis moventur bonis, partim eis quæ ad corporis ſenſum, partim eis quæ ad animi intelligentiam pertinent: illi qui dediti ſunt corporis ſenſibus, aliquid lucidum imaginantur, aut humani corporis figuram cogitant; illi autem qui per intelligentiam pergunt videre quod Deus eſt, omnibus cum naturis viſibilibus & corporeis, intelligibilibus etiam & ſpiritualibus, omnibus mutabilibus præferunt.*

QUÆSTIO IV.

Utrum Dei exiſtentia invincibiliter ignorari poſſit.

Not. 1. EX dicendis in tractatu de actibus humanis, ignorantia duplex eſt; invin-

invincibilis nimirum & vincibilis. Prior eſt ea quæ nec naturæ viribus, nec gratiæ ordinariis auxiliis vinci poteſt, ac ſuperari. Altera eſt ea quæ aut naturæ viribus, aut ordinariis gratiæ auxiliis ſuperari poteſt. Illa tum in ſe, tum in cauſsa eſt prorſus involuntaria, proindeque inculpabilis, ac excuſat a peccato. Iſta vero eſt voluntaria aut in ſe, aut in cauſsa; unde culpabilis eſt, nec a peccato excuſat.

Not. 2. Duplex diſtingui debet Dei cognitio, demonſtrativa ſcilicet, & maxime probabilis: illa generat certitudinem metaphyſicam; iſta vero generat moralem.

Not. 3. Status quæſtionis in titulo propoſitus, non eſt, an quis invincibiliter carere poſſit demonſtrativa Dei cognitione, ſed tantum an carere poſſit ita probabili, ut contrarium judicio viri prudentis nullo modo probabile ſit. Ratio cur ſic intelligi debeat ſtatus quæſtionis, petitur ex eo quod ad operandum non prærequiratur neceſſario certitudo metaphyſica, ſed moralis ſufficiat: ac proinde non eximitur a peccato, qui carens illa certitudine metaphyſica, & habens moralem, non operatur.

Not. 4. Aliqui Theologi auſi ſunt ſcribere nonnullos homines poſſe per totam vitam invincibiliter ignorare Dei exiſtentiam, ſumendo ignorantiam non tantum pro carentia cognitionis demonſtrativæ, ſed etiam pro carentia cognitionis maxime probabilis. Alii dixere, ejuſmodi ignorantiam per longius aliquod tempus non poſſe quidem reperiri, ſed per breve tantum.

CONCL. Ne quidem per breviſſimum tempus dari poteſt in aliquo ignorantia invincibilis exiſtentiæ Dei.

Probatur 1. Scriptura omnibus omnino hominibus abſque ulla exceptione Deum ignorantibus graviſſimam pœnam minatur: *Effunde iram tuam*, verba ſunt Prophetæ regii Deum alloquentis Pſ. 78. *in gentes, quæ te non noverunt, & in regna quæ nomen tuum non invocaverunt:* unde ſic conficitur argumentum. Si in aliquibus hominibus dari poſſet invincibilis ignorantia Dei, illi homines non eſſent rei, quod Deum ignorarent. Atqui rei ſunt: nam illi ſunt rei quibus infligitur pœna, cum ſub Deo juſto nemo miſer eſſe poſſit, quin id mereatur: ſed iis hominibus, docente ſcriptura, infligitur pœna: ergo &c. Paulus ad Rom. 1. aſſerit, Dei exiſtentiam creaturis ſic manifeſtari, ut inexcuſabiles ſint qui eam ignorant: *Inviſibilia enim ipſius a creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut ſint inexcuſabiles.* Sed qui ſunt inexcuſabiles, non laborant ignorantia invincibili, quia (ut ſuo loco dicetur) ignorantia prorſus invincibilis excuſat a peccato.

Probatur 2. Patres docuerunt, a nemine, qui ratione utatur, poſſe ignorari Dei exiſtentiam. Gregorius Magnus l. 17. moral. c. 3. exponens illud Job. 36. Omnes homines vident eum, ait: *Eo ipſo quod rationalis eſt conditus, debet ex ratione colligere, eum, qui ſe condidit, Deum eſſe:* ergo id poteſt, cum nemo ad impoſſibile teneatur. S. Joannes Damaſcenus lib. 7. orthodoxæ fidei c. 1. ſic loquitur: *Notitia Dei omnibus a natura eſt inſita, neque id aliquis ratione utens ignorare poteſt:* ergo ſi revera ignoret, nec invincibilis, nec inculpabilis eſt illius ignorantia. Tertullianus tantum abeſt, ut cum auctoribus, quos impugnamus, excuſet eos qui Dei ignorantia laborant, quin eam ignorantiam ſummum delictorum apellat: *Et hæc eſt* (inquit Apolog. c. 17.) *ſumma delicti nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt.*

Probatur 3. ratione theologica. Si quis invincibiliter & inculpate Dei exiſtentiam, etiam per breviſſimum tempus, ignorare poſſet, quantumcumque flagitioſus eſſet, nullum tamen committeret peccatum mortale: nam peccati mortalis malitia petitur ex injuria, quæ Deo infertur: atqui ille homo flagitioſus Deo nullam injuriam inferret: ſiquidem nemo cenſetur injuriam inferre ei, quem invincibiliter & inculpate ignorat exiſtere: ergo nullum omnino peccatum mortale committeret. Confirmatur ea ratio. Romæ ab Alexandro Papa VIII. die 24. Aug. ann. 1690. proſcripta eſt hæc theſis, ſeu propoſitio: *Peccatum philoſophicum ſeu morale, eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi: Theologicum vero & morale, eſt tranſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum.* Atqui in adverſariorum ſuppoſitione ea propoſitio immerito damnata fuiſſet; nam revera darentur peccata philoſophica, quæ non eſſent theologica, ſeu quæ forent quidem contra rationem, ſed non contra Deum: ac proinde quibus homo ille invincibiliter & inculpate Deum ignorans, non excidiſſet ex juſtitia originali, quam infans conſecutus fuiſſet in baptiſmate, quamvis apud barbaros poſtea educatus, innumera flagitia commiſiſſet.

Huc etiam adduci poſſunt omnia argumenta quibus ſuperius oſtenſum eſt, hanc propoſitionem *Deus eſt*, eſse nobis notam quoad nos.

Objicies 1. Id poteſt inculpate & invincibiliter ignorari, quod demonſtrari non poteſt: Atqui Dei exiſtentia demonſtrari non poteſt, ſaltem plurium reſpectu, qui ita plumbei ſunt, ut videre non poſſint connexionem

neceſſariam, quam creaturæ habent cum Deo; immo & doctiorum hominum reſpectu: ita ratiocinantur Petrus de Alliaco in 1. diſt. 3. q. 3. Marori q. 1. concluſione 2. Caſalius l. 1. de quadripartita juſtitia cap. 16. Ergo &c.

Reſp. 1. falſam eſſe min. propoſitionem: nec eam laudatorum ſcriptorum auctoritas confirmat, cum eorum ſententia & Patribus & Theologis e diametro oppoſita ſit.

Reſp. 2. neg. maj. Ratio eſt quia, ut Dei exiſtentia vincibiliter & culpate ignoretur, ſatis eſt ut certa ſit certitudine morali: eſt autem ſic certa, cum fatentibus ſcriptoribus in argumento laudatis, ita probabiliter oſtendatur, ut contrarium judicio viri prudentis non ſit probabile. Ratio ſolutionis petitur ex eo, quod certitudo quæ ſatis eſt, ut ſit principium operationis practicæ, ſatis ſit quoque ad tollendam ignorantiam invincibilem; certitudinem vero moralem ſufficere ad operationem practicam, demonſtrabimus in tractatu de actibus humanis.

Objicies 2. Plures ſunt qui Dei ignorantiam ſuperare non poſſunt: ergo Dei exiſtentia poteſt invincibiliter ignorari. Probatur ant. Dei ignorantia ſuperari non poteſt niſi per diſcurſum, ex creaturarum ſcilicet exiſtentia colligendo exiſtentiam Dei. Atqui multi ſunt apud barbaros ita inculti & agreſtes, ut non ſint capaces hujuſmodi diſcurſus, tum propter ingenii tarditatem, tum propter pravam educationem, tum denique quod eorum anima tota fere ſenſibus immerſa ſit, nec aliud cogitet, quam ut animalium more libidines ſuas expleat: ergo &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. ad 2. dico 1. maj. eſſe falſam, quippe ſuperius oſtenſum eſt, Dei ideam nobis innatam eſſe ac ingenitam, ita ut ad illius cognitionem ſola terminorum comprehenſione opus ſit, ſola attentione ad conſcientiæ teſtimonium.

Dico 2. data majore, negari debere min. Cum enim nec peccatum originale, nec prava educatio, nec vita ſenſibus dedita plane extinxerint naturalem mentis vim; licet enim debilitarint plurimum, poteſt mens in agreſtioribus & iniquioribus viris eos actus elicere, qui facillimi ſunt: ut eſt revera diſcurſus, quo ex effectis cauſa colligitur.

Dico 3. quod licet propter corruptos mores quidam, ut ſupponit argumentum, incapaces eſſent aut attentionis ad innatam ſibi Dei ideam, aut diſcurſus ex creaturis petiti, eorum tamen ignorantia non foret invincibilis: nam quamvis non eſſet voluntaria in ſe, eſſet tamen voluntaria in cauſa: ac proinde non eſſet abſolute invincibilis & inculpabilis.

Objicies 3. Puer educatus in ſylvis, poſtquam adeptus eſt uſum rationis, indiget aliquo temporis intervallo, ut ex creaturis concludat exiſtentiam Dei: ergo illo ſaltem brevi tempore eam invincibiliter & inculpate ignorabit.

Confirmatur argumentum, ex eo quod illi puero, cum diſcurrere incipiet, offerent ſe dubia, occurrent pravæ educationis præjudicia: illa vero tum dubia, tum præjudicia puer ille unico momento expugnare non poterit, præſertim ſi hebes ſit ingenio.

Reſp. neg. ant. puncto ſcilicet temporis, ſi puer ille ad ſeipſum aut ad alias creaturas attendat, Dei cognitionem comparabit. Ratio eſt, quia tam clarum eſt conſcientiæ de Deo teſtimonium, tam evidens creaturarum cum creatore connexio, ut is, qui ut par eſt attenderit, ne momento quidem temporis eſſe queat ſine cognitione Dei, ſi non plane demonſtrativa, ſaltem maxime probabili, & moraliter certa.

Monendus eſt hic lector, quod licet tantam invidiam præ ſe ferre aliquibus non videatur opinio, quæ docet, brevi ſaltem tempore Dei exiſtentiam inculpate & invincibiliter ignorari poſſe, quantam fert ea quæ aſſerit, plurimo tempore poſſe ſic ignorari; iiſdem tamen abſurdis realiter obnoxia ſit. Et ſane homo ille qui invincibili Dei ignorantia brevi tempore laborare ſupponitur ab adverſariis, poterit eodem brevi tempore innumeris flagitiis conſenſum præbere; ac proinde illa flagitia, pro eo ſaltem brevi tempore, non erunt peccata mortalia, nec theologica, nec diſſolvent Dei amicitiam, quam idem homo (ut ſupponitur) ab aliquo adhuc infans baptizatus, conſecutus fuiſſet.

Objicies 4. Quod propriis viribus ſuperari non poteſt, dicitur invincibile & inculpatum: atqui plerique homines propriis viribus non poſſunt ſuperare ignorantiam Dei: ut enim ſuperetur, neceſſarium eſt auxilium gratiæ; ſine eo nimirum mens non poteſt attendere ad innatam ſibi Dei ideam, & ad connexionem quam creaturæ habent cum Deo.

Confirmatur argumentum ex eo, quod (ſaltem in ſchola Thomiſtarum) plures barbari ac gentiles non recipiant illud, alioquin neceſſarium, gratiæ auxilium: ergo in iis ſaltem hominibus inculpata ac invincibilis eſt Dei ignorantia.

Reſp. 1. neg. maj. propoſitionem. Et ſane, ſi admitteretur illa major, invincibilis eſſet ac inculpatus conſenſus, quem quis, etiam ex deliberata ratione, præberet concupiſcentiæ motibus: neque enim ſine gratiæ auxilio illi motus ſuperari poſſunt, ut docent Theologi in tractatu de gratia. Ut igitur invincibiles ſint aut ignorantia, aut motus aliquis, ſic invincibile definiri debet: *Invincibile eſt id quod homo, nec propriis, nec ordinariis gratiæ auxiliis ſuperare poteſt.*

Reſp. 2. data maj. neg. min. Ratio eſt, quia (ut docet S. Thomas, cui ſubſcribunt omnes Theologi) homo, etiam in ſtatu na-

Digitized by Google

turæ lapſæ, licet nullum bonum, ſicut oportet, operari poſſit ſine gratia, poteſt tamen propriis viribus aliquod verum cognoſcere, eo quod intellectus non tantam per peccatum originale debilitatem contraxerit, quantam voluntas: ſi autem mens verum aliquod per ſe intelligere poſſit, maxime Dei exiſtentiam, cum qua tantam habet & proportionem & connexionem.

Ad confirmationem, admiſſo antecedente, quod tamen expendemus agentes de gratia, neg. conſeq. Ratio eſt, quia in iis hominibus, ſecundum Thomiſtarum principia, privatio gratiæ eſt voluntaria, ſaltem in cauſſa, in peccatis nimirum quorum illi barbari ac gentiles voluntarie rei facti ſunt.

QUÆSTIO V.

An unus tantum aut plures ſint Dii.

Not. 1. Unitatem Dei impugnarunt 1. Gentiles, a quibus Deorum pluralitas inventa eſt: unde priores religionis Chriſtianæ apologiſtæ contra eos agentes, non tam aggreſſi ſunt atheiſmum, quam politheiſmum: id videre eſt in Athenagora, Juſtino, Minutio Felice, & Tertulliano. Impugnarunt 2. Marcionitæ, Deum veteris teſtamenti opponentes Deo novi teſtamenti. Impugnarunt 3. Manichæi, duo ſtatuentes prima principia, unum a quo eſset omne malum, aliud a quo eſset omne bonum. Impugnarunt 4. Tritheiſtæ, qui perſuaſi tres eſse perſonas in SS. Trinitate, duocuerunt, tres illas perſonas eſse tres Deos, non perſonalitate tantum, ſed etiam natura diſtinctos.

CONCL. Deus unus eſt.

Probatur contra gentiles. Rationes quibus ſuperius uſi ſumus ad demonſtrandam Dei exiſtentiam, demonſtrant quoque illius unitatem.

Primo. Uti poſſumus conſcientiæ teſtimonio, quo docemur hominem etiam vanis ſuperſtitionibus, ac publicis erroribus occupatum, ſi in anguſtiis, ſi in periculis conſtitutus ſit, non modo Deum invocare, ſed unum Deum. Obſervat Tertullianus, ipſos etiam gentiles paſſim ita loqui ſolitos fuiſſe: *Quod Deus dederit; Si Deus voluerit;* item, *Deus bonus eſt; Deus benefacit: Benedicat te Deus;* tum, *Deus videt omnia: Deo commendo: Deus reddet: Deus inter nos judicabit:* ex iis vero loquendi formulis ſic exclamat Tertullianus Apolog. cap. 17. *O teſtimonium animæ naturaliter Chriſtianæ!* Ex jurandi formula quæ apud antiquos Romanos erat in uſu, ſic argumentatur Lactantius lib. 2. Inſtitutionum cap. 1. *Nam & cum jurant, & cum optant, & cum gratias agunt, non Jovem, aut multos Deos, ſed Deum nominant.*

Secundo. Poſſumus ſic argumentari ex mundi productione & gubernatione: Vel unus Deus ſatis fuit ad productionem & adminiſtrationem mundi: vel non fuit ſatis. Si primum, inutilis fuit & eſt nunc alieni Dei opera, ac proinde Deus non eſt, cum ab eo mundus exiſtere potuerit, & de facto exiſtat ſine ulla ab ipſo dependentia. Si ſecundum, Deus ille non fuit omnipotens: quippe qui indiguerit ad mundi productionem alterius auxilio: *Quid enim multis opus eſt* (inquit Lactantius lib. 1. Inſtitutionum cap. 3.) *ad mundi regimen ſuſtinendum? niſi forte arbitremur, ſi plures ſint, minus habere ſingulos nervorum, atque virium.*

Probatur iterum concluſio contra Marcionitas & Manichæos. Deus bonus debet eſſe ſumme bonus, eo quod (ait Auguſtinus de doctr. Chriſt. lib. 1. c. 7.) *Deo nihil melius ſit atque ſublimius.* E contra Deus malus debet eſſe ſumme malus, eo quod nullum malum fingi poſſit, cujus non ſit cauſſa. Atqui Deus ſumme malus implicat: quod quidem ſic oſtenditur. Vel viveret ille Deus ſumme malus, vel non viveret: ſi primum, non eſſet ſumme malus: haberet enim vitam, quæ non leve eſt bonum: ſi ſecundum, nulli nocere poſſet; nam careret cognitione, proindeque nec eum, cui malum inferret, nec ipſum malum, quod inferret, poſset agnoſcere.

Probatur iterum tum contra gentes, tum contra Manichæos, tum contra Valentinianos. Dei nomine, Auguſtino teſte, id intelligitur. *Quo melius cogitari non poteſt*, aut, ut ait Tertullianus, *Summum magnum*. Atqui id quo melius excogitari non poteſt, ſummum magnum, eſt unum, non multiplex: ſiquidem id quo melius excogitari non poteſt, & id quod ſummum magnum eſt, alterius conſortium excludit; nam longe melius atque perfectius eſt non habere æqualem, quam habere. Summum magnum non eſt, quod omne magnum non habet: *Certe* (inquit Tertullianus, Marcionem urgens lib. 1. c. 3.) *quemtumque alium Deum induxeris, non alia eum poteris forma tueri Deum, quam ut illi proprium divinitatis adſcripſeris; ſicut æternum, ita & ſummum magnum: duo ergo ſumma magna quomodo conſiſtent, cum hoc ſit ſummum magnum par non habere: par autem non habere uni competat, in duobus eſſe nullo modo poſſit?*

Confirmatur argumentum ex idea Dei, qua monemur, ipſum eſſe ens perfectiſſimum: At non foret hujuſmodi ſi eſſet multiplex, quia vel ii Dii plures a ſe invicem penderent, vel non penderent: ſi primum, neuter eſset Deus, cum dependentia ſit magna imperfectio; ſi non penderent, neuter eſset ens perfectiſſimum, eo quod ſumma perfectio importet auctoritatem & principatum in id omne, quod ab eo natura diſtinctum eſt.

Confirmatur iterum ratione S. Thomæ,

quæ petitur quoque ex Dei idea, ſeu notione. Deus eſt id, quod neceſſe eſt eſſe: igitur ſi duo ſint Dii, in eo convenient, quod ambos eſſe neceſſe ſit: ergo non differrent quoad illam *neceſſitatem eſſendi*, ſed ſecundum aliquid aliud ab ea neceſſitate eſsendi diſtinctum. Illud autem vel requiritur ad complendam illam eſſendi neceſſitatem, vel non requiritur; ſi primum, neuter completam habebit eſſendi neceſſitatem, proindeque neuter erit Deus; ſi non requiritur, aut profluet ab eſſendi neceſſitate, aut non profluet: ſi profluat, erit in utroque, neque nihil erit in uno Deo, quod non ſit in alio: ſi non profluat, orietur a cauſsa extrinſeca, proindeque differentia unius ab alio ſumetur a cauſsa extrinſeca; atque ita uterque ille Deus, quoad differentiam ſui conſtitutivam, pendebit ab aliquo quod non eſt Deus: quod repugnat divinæ notioni.

Objicies 1. Tres ſunt perſonæ in SS. Trinitate: ergo ſunt tres dii, cum qualibet ſit Deus.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ut eſſent tres dii, deberent eſſe tres naturæ divinæ: non reperiuntur vero in SS. Trinitate, ut ſuo loco dicetur.

Inſtabis. In humanis ubi ſunt plures perſonæ, ſunt etiam plures naturæ, numero & individuo diſtinctæ: ergo & in divinis.

Reſp. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia in humanis quælibet natura eſt finita, proindeque tota exhauritur per unam perſonalitatem: e contra divina natura propter infinitatem pluribus perſonis terminari poteſt.

Objicies 2. Probari non poteſt Dei unitas, quin perſonarum trinitas evertatur: ergo aut plures ſunt dii, aut una tantum perſona. Probatur ant. Dei unitas demonſtratur ex mundi productione & gubernatione; demonſtratur quoque ex eſſentia Dei in eo poſita, quod Deus ſit ens perfectiſſimum, ſummum, magnum: atqui ea duo momenta deſtruunt perſonarum trinitatem, ſi aſtruant Dei unitatem: Et quidem 1. vel una perſona (ut ſuperius dicebatur de natura) ſatis eſt ad mundi productionem & gubernationem, vel non eſt ſatis. Si primum, aliarum conſortium excludit: ſi ſecundum, quælibet perſona non erit omnipotens. 2. Quælibet perſona (ut etiam dictum eſt de natura) vel eſt id, quo melius cogitari non poteſt, vel non. Si primum, quælibet perſona debet includere omnes omnino perfectiones, ac proinde paternitas debebit includere filiationem, ſi filiatio ſit perfectio; ſi ſecundum, quælibet perſona non erit Deus, proindeque falſæ erunt hæ propoſitiones: Pater eſt Deus, Filius eſt Deus, Spiritus ſanctus eſt Deus.

Reſp. ad 1. neg. antec. Ad 2. con. maj. neg. min. Ad 3. dico, argumentum eſſe de non ſupponente, nempe ſupponit, perſonas olim produxiſſe & nunc adminiſtrare mundum, quatenus perſonæ ſunt, quod eſt falſum; ſed produxerunt & adminiſtrant, quatenus ſunt natura divina: ergo cum eadem natura divina reperiatur in tribus perſonis, & illæ perſonæ licet non ſint idem inter ſe, ſunt tamen idem cum natura divina, una perſona non potuit in mundi productione & gubernatione aliarum perſonarum conſortium excludere, ut revera una natura divina excluſiſſet aliam naturam divinam, eo quod in pluribus diis non fuiſſet eadem, ſed multiplex natura. Ad 4. diſt. ant. Paternitas debebit includere filiationem *mediate*, conc. ant. includit enim naturam divinam, quæ actu eſt idem cum filiatione: *immediate*, neg. ant. quippe eam non includit, niſi quatenus includit naturam divinam, quæ eſt actu & realiter idem cum filiatione.

Quæres, num eadem fuerit antiquitus tum populorum, cum philoſophorum ſententia de deorum pluralitate.

Reſp. negative. Ratio eſt, quia licet philoſophi exterius, quod plebem timerent, ſeſe in templis gefferint, quaſi plures Deos colerent; privatim tamen in ſuis ſcholis unum tantum admiſere. Id videre eſt in Juſtino Martyre, Athenagora, Minutio Felice, ceteriſque religionis Chriſtianæ prioribus apologiſtis: ipſi etiam populi cum argumentis urgebantur, ſolebant reſpondere (Oroſio teſte lib. 6. hiſt. cap. 1.) *Non ſe plures deos ſequi, ſed ſub uno Deo magno plures miniſtros venerari*, aut ſaltem (Auguſtino teſte l. 10. contra Faſtum) agnoſcebant unum omnium Deorum patrem: *Pagani* (inquit) *multos ſuos deos ex una ſubſtantia aſſerunt*.

DISSERTATIO SECUNDA.

De Eſſentia Dei.

Not. 1. IN terris, immo nec in cælis, perfecta & comprehenſiva divinæ Eſſentiæ cognitio haberi non poteſt; neque enim mens creata, cum finita ſit, ens ſimpliciter infinitum capere poteſt ac comprehendere, ut agentes de Dei viſione ſuo loco contra Eunomium, Eunomiique diſcipulos demonſtrabimus. Non eſt igitur, quod lector hic expectet accuratam divinæ eſſentiæ definitionem.

Not. 2. Hic in via, licet perfecta haberi non poſſit divinæ eſſentiæ cognitio, imperfectam tamen duplici ex fonte, revelatione nimirum & ratione, haurire poſſumus. Revelatio autem & ratio a Deo nonnulla removent, aliqua de eo affirmant; unde duplici

Digitized by Google

via ad illius cognitionem nos deducunt, hoc eſt per negationem & affirmationem. Illa iſti haud dubie præferenda eſt, quippe quod facilius ac tutius cognoſcamus, quid non ſit Deus, quam quid ſit: *Quiſquis Deum ita cogitat* (inquit Auguſtinus lib. 5. de Trin. cap. 1.) *& ſi nondum poteſt omnino invenire quid ſit, pie tamen cavet quantum poteſt, aliud de eo ſentire quod non ſit.* Unde quamvis quippiam poſitivum hic de divina eſsentia dicturi ſimus, multo majora per negationem ſuppleri debent.

Not. 3. Quamvis omnia, quæ ſunt in Deo, ſint unum realiter actu, ubi oppoſitio relativa non occurrit; nonnulla tamen ſunt quæ in eo per modum eſsentiæ ac naturæ concipimus, alia vero per modum qualitatis, ſeu perfectionis, ſeu attributi, ſeu relationis. Ratio eſt, quia nonnulla ſunt in Deo, quæ ſecundum noſtrum concipiendi modum ex aliis ſequuntur, quemadmodum in rebus creatis perfectiones, operationes, modi, ex natura jam conſtituta emanant, aut ei jam conſtitutæ adveniunt. Non ſunt hæc figmenta ſcholaſticorum, nempe Patres meminerunt qualitatum, proprietatum, notionum, quæ divinæ eſsentiæ per mentis operationem adveniunt. *Qualitates* (inquit Baſilius lib. 1. contra Eunomium) *& proprietatum differentias quas circa ſubſtantiam ratione cogitationis intelligimus.*

Not. 4. De eſsentia Dei, eo quo jam jam dictum eſt modo ſumpta, quæritur, in quo poſita ſit, ſeu quid ſit illud, ex quo ſecundum noſtrum concipiendi modum attributa, ceteræque divinæ perfectiones emanant, hoc eſt, (ut alii loquuntur) quodnam ſit formale conſtitutivum divinæ eſsentiæ, prout ab attributis ceteriſque qualitatibus præſcindit.

Not. 5. Circa quæſtionem ſic propoſitam quatuor ſunt ſcholaſticorum ſententiæ. *Prima*, quæ paſſim tribuitur Nominalibus, docet, eſsentiam Dei conſtitui per actualem cumulum, ſeu per congeriem omnium perfectionum. *Altera*, quæ eſt Scoti & ejus diſcipulorum, contendit, conſtitutivum eſsentiæ divinæ eſſe infinitatem radicalem, ſeu exigentiam omnium perfectionum: *Tertia*, cui ſubſcribunt plures Thomiſtæ, cenſet eſſentiam Dei poſitam eſſe in intellectione. *Quarta* denique vult, eam poſitam eſſe in Aſeitate, ſeu in independentia, ita ut Deus ſit Deus præciſe quod ſit ens a ſe, & independens a quolibet alio. Quid de ea controverſia ſentiamus, duabus quæſtionibus aperiendum eſt.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum eſſentia divina poſita ſit in cumulo perfectionum, an in infinitate radicali, an in intellectione.

CONCL. 1. Formale conſtitutivum divinæ eſſentiæ non eſt cumulus actualis, ſeu congeries perfectionum.

Probatur. Quod poſt aliud concipitur, & fluit ex alio, non eſt de eſſentia ſubjecti; nam eſſentia eſt id primum, quod in re aliqua concipitur, quodve apprehenditur tanquam aliorum omnium cauſſa & fundamentum: Atqui perfectiones divinæ non ſunt id primum quod concipitur in Deo; ſiquidem illud non concipitur primum in Deo, quod de Deo prædicatur in quale: ſed perfectiones prædicantur de Deo in quale: Ergo non ſunt id primum quod in Deo concipitur. Major conſtat; cum ex logicis prius ſit *quid rei*, qam *quale rei*: ſeu, prius ſit rem habere eſſe, quam habere qualitatem: ſic prius eſt hominem eſſe, quam eſſe aut pium aut impium. Minor quoque evidens eſt; per bonitatem v. gr. per ſapientiam, non dicitur quid Deus ſit, ſed qualis.

Objicies. Actus puriſſimus concipi non poteſt ſine cumulo actuali omnium omnino perfectionum: ſi enim ei aliqua deſit, etiam ſecundum noſtrum concipiendi modum, erit in potentia ad illam; proindeque non erit actus puriſſimus, cui eſſentiale eſt, ut omnem potentialitatem excludat: atqui Deus eſt actus puriſſimus: ergo concipi non poteſt ſine cumulo actuali omnium perfectionum: Sed id ſine quo res concipi non poteſt, eſt de illius eſſentia: ergo cumulus actualis omnium omnino perfectionum eſt de eſſentia Dei.

Reſp. 1. argumentum nimis probare; ſi enim valeret, probaret, nullam dari diſtinctionem, ne quidem rationis, inter naturam, ſeu eſſentiam divinam, & ejus attributa; hoc eſt, probaret eſſentiam eſse de formali, ut loquuntur, conceptu attributorum, & viciſſim attributa eſse de formali conceptu eſſentiæ; quod tamen eſt falſum, ut demonſtrant Theologi agentes de Attributis in communi.

Reſp. 2. neg. maj. Ad cujus probationem diſtinguo ant. Si naturæ deſit aliqua perfectio eſſentialis, conc. ant. ſi accidentalis, ſubdiſtinguo: Et ſi id oriatur ex defectu naturæ, natura non erit actus puriſſimus, conc. ant. ſi id oriatur ex eminentia ejuſdem naturæ, neg. ant. Quod eſſentia divina ſine attributis, ſeu perfectionibus concipiatur, id non oritur ex defectu eſſentiæ divinæ, ſed ex illius eminentia, in eo poſita, quod ſit veluti radix tum perfectionum, tum attributorum; quod per eam & perfectiones & attributa probentur, ex eaque neceſſario ſequantur. Ratio autem cur id, cui propter eminentiam aliquid deeſt ſecundum noſtrum concipiendi modum, ſit tamen actus puriſſimus, petitur ex eo, quod eminentia rei efficiat (ſicut inferius dicetur) ut res illa æquivaleat alteri realiter diſtinctæ; ac proinde intellectui præbeat fundamentum eam ſine altera concipiendi.

CON-

CONCLUSIO 2. Formale conſtitutivum divinæ eſsentiæ non eſt infinitas radicalis.

Probatur. Id non eſt formale conſtitutivum divinæ eſsentiæ, ante quod aliud concipitur in Deo: Atqui aliud in Deo concipitur ante infinitatem radicalem: ſiquidem infinitas radicalis eſt exigentia omnium omnino perfectionum, ſed ante exigentiam omnium omnino perfectionum aliquid aliud in Deo concipitur, nempe cauſsa illius exigentiæ: quælibet enim naturæ exigentia oritur ab aliquo priori; ſic ex motu partium, ex quibus ſol conſtat, reddi poteſt ratio, cur ſol exigat producere calorem & lucem. Si quis vero reſpondeat, exigentiam omnium perfectionum in Deo oriri ab ipſa divina natura, non ſatisfaciet; ab eo nempe quæri rurſus poterit, unde fiat, quod divina natura ejuſmodi habeat exigentiam?

Objicies. Deus conſideratus in eſse phyſico continet actu omnes omnino perfectiones: ergo conſideratus in eſse metaphyſico, exigit habere omnes omnino perfectiones.

Reſp. conc. ant. diſting. conſeq. Ergo conſideratus in eſse metaphyſico, exigit mediate omnes omnino perfectiones, conc. conſeq. exigit immediate, neg. conſeq. Deus conſideratus in eſſe metaphyſico, exigit quidem mediate omnes omnino perfectiones, quia dicit hunc conceptum, nempe eſſe a ſe, ex quo (ut infra dicetur) ſequitur hujuſmodi exigentia.

CONCLUSIO 3. Conſtitutivum formale divinæ eſſentiæ non eſt intellectio.

Probatur. Intellectionis nomen ſumi poteſt tantum aut pro facultate intelligendi, aut pro intellectione actuali: Atqui nec facultas intelligendi, nec intellectio actualis ſunt formale conſtitutivum divinæ eſſentiæ: ergo &c. Probatur min. Ut aliquid ſit conſtitutivum alicujus rei, tria in eo requiruntur: *Primum*, ut nihil aliud prius ſupponat: *Secundum*, ut omnes rei perfectiones ex eo fluant: *Tertium*, ut ita ſit proprium illi rei, cujus eſt conſtitutivum, ut alteri communicari non poſſit: atqui neutrum ex his tribus convenit aut facultati intelligendi, aut intellectioni actuali.

Non primum, ſiquidem intellectio actualis ſupponit ante ſe facultatem intelligendi, quia operatio ſupponit principium, ſeu, facultatem, a qua oriatur: prius eſt enim, ſecundum noſtrum concipiendi modum, naturam habere principium operationis, quam ipſam actualem operationem: ipſa vero facultas intelligendi ſupponit ante ſe naturam jam in ſuo eſſe conſtitutam; nempe prius intelligitur rem eſſe, quam habere facultatem operandi.

Non ſecundum: nec enim bonitas, infinitas, &c. ſequuntur aut ex facultate intelligendi, aut ex ipſa intellectione actuali, cum non valeat hoc argumentum, *Deus habet facultatem intelligendi, aut actu intelligit: ergo eſt bonus: ergo eſt infinitus: ergo eſt immutabilis, &c.*

Non denique tertium; quippe certum eſt, tum intelligendi facultatem, tum actualem intellectionem poſſe convenire, & de facto convenire alteri quam Deo, nimirum cuilibet menti creatæ ſive angelicæ ſive humanæ.

Objicies 1. Eſſentia Dei debet conſtitui per gradum intelligendi; ergo & per actualem intellectionem. Ant. patet ex eo, quod eſſentia Dei debeat conſtitui per perfectiſſimum ex iis gradibus, qui naturam, ſeu eſſentiam aliquam poſſunt conſtituere: ſolus autem gradus intelligendi eſt hujuſmodi: nempe perfectior eſt ſimpliciter tum eſſe, ſeu eo per quod res eſt extra cauſsas, tum vivere, ſeu ente quod habet primum gradum vitæ, ut plantæ, vel ſecundum, ut bruta. Itaque probatur conſeq. Eſsentia Dei debet conſtitui per id, quod eſt perfectius in gradu intelligendi; Sed actualis intellectio eſt ejuſmodi: ergo ſi Dei eſſentia conſtituitur per gradum intelligendi, debet conſtitui per intellectionem actualem.

Reſp. 1. neg. ant. Ad cujus probationem diſt. min. gradus intelligendi eſt perfectior eſse, *præciſe* & in ſe ſumpto, conc. ant. eſſe *a ſe*, & independenter ab alio, neg. ant. Ratio eſt, quia (ut quæſtione ſequenti dicetur) eſse a ſe, eſt radix tum gradus intelligendi, tum aliarum omnium perfectionum.

Reſp. 2. neg. ant. Ad probationem diſt. maj. Eſſentia Dei debet conſtitui per gradum perfectiſſimum ex iis gradibus, qui naturam aliquam conſtituere poſſunt, ſi ille gradus ſit primus, ſi ſit proprius, ſi ex eo emanent quæ ſequuntur ex Dei eſſentia, conc. maj. ſi nec ſit primus, nec proprius, nec radix aliorum quæ ex Dei eſsentia ſequuntur, neg. maj. Ejuſmodi vero non eſſe gradum intelligendi, oſtenſum eſt in probatione noſtræ concluſionis.

Objicies 2. & ſimul inſtabis, Eſsentia Dei per id conſtituitur, quod eſt ultimum complementum naturæ divinæ ſpectatæ ut natura eſt: ſed intellectio actualis eſt hujuſmodi: ergo conſtituitur per intellectionem actualem.

Reſp. 1. neg. ant. Intellectio nimirum non pertinet ad naturam, ſed ad operationem, ſaltem ſecundum noſtrum concipiendi modum.

Reſp. 2. diſt. maj. Si ſit ultimum complementum naturæ ſpectatæ, tum in eſſe phyſico, tum in eſſe metaphyſico, conc. maj. ſi in eſſe phyſico tantum, neg. maj. Ante intellectionem natura divina eſt completa in eſſe metapyſico, quia (ut jam obſervatum eſt) habet id, ex quo emanant tum intellectio, tum cetera attributa, quæ ad Deum ſpectant.

Objicies 3. Per illud natura divina conſtituitur, quod Verbum divinum recipit ex vi

ſuæ

Digitized by Google

ſuæ proceſſionis. Atqui Verbum ex vi ſuæ proceſſionis recipit intellectionem actualem: ergo per illam natura divina conſtituitur. Major patet, quia Verbum divinum per id, quod recipit a Patre vi ſuæ proceſſionis, conſtituitur filius: non poteſt vero conſtitui filius, niſi per communicationem naturæ: itaque ſic oſtenditur minor. Verbum vi ſuæ proceſſionis recipit eſſe Verbi: ſed eſſe Verbi eſt intellectio actualis: nam illud eſt intellectio actualis quod eſt illius terminus: atqui Verbum eſt terminus actualis intellectionis, cum Pater intelligendo ſemetipſum producat Verbum: ergo.

Reſp. ad prim. conc. maj. neg. min. Ad 2. conceſſa quoque maj. neg. min. Ad 3. neg. maj. Terminus intellectionis eſt perſona, quæ per eam producitur, ſicut in humanis terminus generationis non eſt ipſa generatio, ſed perſona quæ generatur: ea vero perſona dicitur filius; eo quod a patre procedat per actionem, intellectionem ſcilicet, quæ ex ſe eſt aſſimilativa generanti. Hinc patet cur Spiritus ſanctus non dicatur filius Patris: id nempe contingit, quod filiatio dicat proceſſionem viventis a vivente in ſimilitudinem naturæ: ea autem proceſſio in ſimilitudinem naturæ non convenit Spiritui ſancto, quippe procedit per amorem, qui *ex ſe* non eſt, ſicut intellectio, aſsimilativus principio producenti.

QUÆSTIO II.

Utrum eſſentia Dei conſtituatur per ens a ſe.

CONCLUSIO. Eſſentia Dei conſtituitur per ens a ſe. Probatur 1. argumento negativo. Quatuor ſunt tantum, per quæ ſecundum noſtrum concipiendi modum eſsentia Dei conſtitui poteſt, nempe cumulus divinarum perfectionum, infinitas exigitiva, intellectio actualis, & ens a ſe, ſeu ut loquuntur, aſeitas; atqui per tria priora non conſtituitur (ut oſtenſum eſt); ergo per ultimum tantum.

Probatur 2. Ex dictis, tria requiruntur in eo per quod eſſentia divina conſtituitur, ut ſit primum, ut ſit proprium, ut ſit aliorum radix & fundamentum. Atqui tria illa conveniunt enti a ſe, ſeu, aſeitati. Et quidem 1. ante ens a ſe nihil prius in Dei natura concipitur; ſi quid enim eſset prius, foret ipſum eſse ſimpliciter, ſeu eſse abſtrahens ab eſse a ſe, aut eſse ab alio. Sed eſſe ſimpliciter in Deo non eſt prius eſse a ſe, cum eſse ſimpliciter ſit maxime imperfectum, utpote indifferens ad eſse aut a ſe, aut eſſe ab alio. 2. Ens a ſe eſt maxime proprium Deo: ſcilicet ita naturæ divinæ convenit, ut non poſsit communicari naturæ creatæ: creatura enim eſt eſſentialiter ab alio, eo quod ipſi eſsentialis ſit dependentia. 3. Ens a ſe eſt in Deo radix & fundamentum omnium, quæ ſunt in Deo: quod enim a ſe ipſo habet *exiſtere*, ſeu eſse, habet neceſſario ea omnia, quæ ſunt ipſo eſse ſubſtantiali minora, hoc eſt, perfectiones quæ ſunt modi ipſius entis ſubſtantialis. Confirmatur argumento, quod ſolet intorqueri adverſus atheos. Si per impoſsibile creatura aliqua ſibi dediſſet eſse, illa creatura dediſset quoque ſibi omnes omnino perfectiones; qui enim dat ſibi majus, dat & ſibi quod minus eſt in eodem genere.

Probatur 3. Eſsentia Dei conſtituitur per id, per quod ipſe Deus eam expreſsit: atqui Deus ſuam eſsentiam expreſsit per eſse a ſe; nam interrogatus a Moyſe, quis eſset, ſic Exodi 3. reſpondit: *Ego ſum qui ſum; ſic dices filiis Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos.* Quæ quidem verba R. Moſes Maimonides ſic apud Petavium interpretatur: *Exiſtens, qui eſt exiſtens: quaſi diceret, Qui neceſſario exiſtit.*

Confirmatur. Voces iſtæ, *Qui eſt*, deſignant eſse, quo entia deſtituta, ſunt quaſi nihil. Sed eſse quo entia deſtituta ſunt quaſi nihil, eſt eſse a ſe, teſte Hieronymo in tertium caput Epiſt. ad Epheſios, ubi hæc ſcribit: *Loquitur in Exodo Dominus ſic; Ego ſum qui ſum. Nunquid ſolus Deus erat, & cætera non erant? utique angeli, cælum, terra, vel maria, & ipſe Moſes, cui Dominus loquebatur, erant; & quomodo nomen commune ſubſtantiæ ſibi proprium vindicat Deus? Illa ut diximus cauſſa, quia cetera ut ſint, Dei ſumpſere beneficio. Deus vero qui ſemper eſt, nec habet aliunde principium, & ipſe ſui origo eſt, ſuaque cauſſa ſubſtantiæ, non poteſt intelligi aliunde habere, quod ſubſiſtit.*

Objicies 1. Per id non conſtituitur eſsentia divina, quod imbibitur in omnibus Dei perfectionibus; atqui eſse a ſe, ſeu, ut loquuntur, aſeitas imbibitur in omnibus Dei perfectionibus; ergo eſsentia divina non conſtituitur per eſse a ſe. Major conſtat, quia id, per quod conſtituitur aliquid, efficit, ut ab aliis omnibus differat; ſic quod rationale hominis eſsentiam conſtituat, efficit, ut homo a ceteris omnibus entibus creatis differat; e contra ratio entis non poteſt alicujus rei peculiaris eſsentiam conſtituere, eo quod reperiatur in omnibus aliis rebus, & in omnibus ipſiuſmet rei perfectionibus; itaque probatur minor. Illud imbibitur in omnibus Dei perfectionibus, quod de iis vere prædicatur. Sed eſse a ſe, ſeu aſeitas, de omnibus Dei perfectionibus prædicatur; veræ ſunt enim iſtæ propoſitiones; Bonitas eſt ens a ſe, juſtitia eſt ens a ſe; & ita de ceteris; ergo ratio entis a ſe imbibitur in ſingulis Dei perfectionibus.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. ad 1. conceſsa maj. nego min. Ad 2. diſt. maj. Illud imbibitur in omnibus Dei perfectionibus, quod de iis vere prædicatur, & ſecundum conceptum implicitum, & ſecundum conceptum explicitum, conc. maj. ſecundum conceptum implicitum tantum, neg. maj. Diſt. pariter min. Sed eſſe a ſe de omnibus Dei perfectionibus vere prædicatur, tantum ſecundum conceptum implicitum, conc. min. ſecundum conceptum explicitum, neg. min. & conſeq. Ens a ſe prædicatur de omnibus Dei perfectionibus ſecundum conceptum implicitum, eo quod ſingulæ Dei perfectiones ſint realiter idem cum eſſentia divina, cui convenit eſse a ſe; proindeque qui concipit unam perfectionem, implicite concipit Dei eſsentiam: non prædicatur vero ſecundum conceptum explicitum, quia conceptus explicitus perfectionis in eo poſitus eſt, quod ſit talis modificatio divinæ eſsentiæ; at reduplicative, prout eſt modificatio divinæ eſſentiæ, ſeu entis a ſe, non eſt ens a ſe, ſed ab eo (ut ſuo loco dicetur) virtualiter diſtinguitur; proindeque præbet fundamentum conceptus diverſi ab eo, per quem ipſum eſſe a ſe concipitur.

Objicies 2. Per eſſe a ſe intelligi tantum poteſt non eſſe ab alio, aut tanquam a cauſſa, aut tanquam a principio: Sed neutrum conſtituit eſsentiam Dei: Ergo eſſe a ſe non eſt illius conſtitutivum formale, ſeu forma per quam conſtituitur.

Probatur minor. *Primo*, Eſse a ſe, prout excludit cauſsam a qua pendeat, convenit ſingulis attributis, ipſis etiam relationibus: neque enim aut attributa, aut relationes pendent ab aliqua cauſsa: Sed eſſentia Dei non conſtituitur per id quod cum attributis, tum relationibus convenit, cum, ex logicis, conſtitutivum rei ſit quoque illius diſtinctivum. *Secundo*, Eſſe a ſe, prout excludit principium, non reperitur in divinis relationibus, perſonis nempe Filii & Spiritus ſancti; nam perſona Filii procedit a Patre, & perſona Spiritus ſancti procedit a Patre ſimul & Filio: ſed quod non convenit divinis perſonis, non poteſt conſtituere eſsentiam divinam; alioquin perſonæ divinæ non eſſent Deus, quod eſt contra fidem.

Reſp. 1. neg. maj. Ratio eſt, quia inter non eſse ab alio, aut tanquam a cauſsa, aut tanquam a principio, datur medium, nimirum non eſse ab alio tanquam a radice; non eſse vero ab alio tanquam a radice, nequaquam convenit divinis attributis, ac proinde eſsentia divina per *Eſſe a ſe* ſecundum totam ſuam latitudinem ſumptum non convenit divinis attributis; ſicque per illud eſsentia recte ab attributis diſtinguitur.

Reſp. 2. ad ſecundam partem ſecundi argumenti, neg. min. Tantum enim abeſt, ut valeat hoc argumentum: *Eſſe a ſe non convenit divinis perſonis, ergo non conſtituit eſſentiam Dei:* quin potius contrarium concludi debeat, cum id quo eſsentia aliqua conſtituitur, ita ſit ei proprium, ut alteri communicari minime poſſit: nec inde tamen ſequitur, quod perſonæ non ſint Deus; nempe ſunt Deus, eo quod ſint idem realiter cum eſſentia divina, licet ſecundum noſtrum concipiendi modum ab ea diſtinguantur, eaque ſint poſteriores. Hinc patet, eſsentiam Dei per aſeitatem adæquate ſumptam diſtingui 1. a creaturis, quod ſint ab alio tanquam a cauſsa, a qua pendent: 2. a divinis attributis, quod ſint ab alio tanquam a radice, a qua fluunt: 3. a perſonis, quod ſint ab alio tanquam a principio, a quo ſumunt originem.

DISSERTATIO TERTIA.

De Dei Attributis in communi.

Not. 1. Attributorum nomine Theologi intelligunt formas abſolutas, quæ ſecundum ſuum proprium eſse exiſtunt in Deo, ab ejuſque natura tanquam proprietates emanant.

Not. 2. Ex ea definitione patet, attributa diſtingui a divinis perſonis: iſtæ enim ſunt formæ relativæ, illa vero ſunt formæ abſolutæ. Patet 2. ea quoque diſtingui a creaturarum perfectionibus, quas vocant ſimplices ſecundum quid; iſtæ nimirum non ſunt a Deo (ut ſuo loco dicetur) ſecundum ſuum proprium eſse; illa vero proprium ſuum eſſe habent in Deo.

Not. 3. De Dei attributis in genere quærunt Theologi, quomodo tum ab eſsentia divina, tum a ſe invicem diſtinguantur. Licet quæſtio illa ad tractatum de Dei ſimplicitate pertineat, hic tamen eam pertractabimus, eo quod connexa ſit cum iis, quæ priore diſsertatione de Dei eſsentia dicta ſunt.

Not. 4. Circa diſtinctionem eſsentiæ ab attributis, & attributorum a ſe invicem, duplex quondam fuit error e diametro oppoſitus. Gilbertus Porretanus docuit, tam inter eſsentiam, tum inter attributa, reperiri diſtinctionem realem actualem, qualis eſse ſolet inter rem & rem. Gregorius Palamas ſchiſmaticus Græcus docuit eſsentiam realiter ab illius operationibus diſtingui.

Not. 5. Inter eos oppoſitos errores mediant Catholicorum ſententiæ. Scotus cenſet, eſsentiam Dei tum ab attributis, tum a perſonis, attributa a ſe invicem diſtingui diſtinctione reali; non actuali quidem, ſed formali. Thomiſtæ inter attributa admittunt diſtinctionem virtualem. Nominales con-

Digitized by Google

contendunt, inter ea eſſe ſolam diſtinctionem rationis ratiocinantis. Sed ut tum fides Catholica, tum verior ſcholaſticorum ſententia aſtruantur, hanc de divinis attributis in communi diſſertationem in varias quæſtiones partiemur.

QUÆSTIO PRIMA.

De Gilberti Porretani errore circa diſtinctionem eſſentiæ divinæ ab attributis, & attributorum a ſe invicem.

Not. 1. GIlbertus Porretanus duodecimo ſæculo Pictavorum, unde oriundus, Eccleſiam rexit. Cum in magno Clericorum conventu quædam inuſitate de SS. Trinitate protuliſſet, delatus eſt ad Eugenium Papam III. a quo tum in Concilio Pariſienſi, tum poſtea in Rhemenſi damnatus eſt libellus, quo illius dogmata continebantur; cum ejus tamen perſonæ humanius actum eſt, quod ſæpius proteſtatus fuiſſet, ſe ſuam ſententiam Romani Pontificis ac Eccleſiæ judicio ſubjicere.

Not. 2. Auctores non conveniunt in explicando Gilberti errore circa eſſentiam divinam & illius tum attributa, tum perſonas. Vaſqueſius docet, eum catholice ſenſiſſe circa identitatem eſſentiæ cum attributis divinis & attributorum inter ſe, ſeu, vult ab eo admiſſam fuiſſe identitatem realem eſſentiæ cum attributis, & attributorum cum ſe invicem; ſed addit, peccaſſe eum contra fidem, quod eſſentiam a perſonis realiter diſtinxerit: e contra ceteri theologi paſſim affirmant, Gilbertum peccaſſe contra fidem tum circa identitatem realem eſſentiæ cum attributis & cum perſonis, tum circa identitatem realem attributorum inter ſe, ita ut voluerit, eſſentiam in Deo a parte rei diſtingui & ab attributis & a perſonis, & ipſa etiam attributa a ſe invicem.

CONCLUSIO 1. Gilbertus Porretanus diſtinxit realiter Dei eſſentiam tum ab attributis, tum a perſonis, tum attributa a ſe invicem.

Probatur 1. auctoritate S. Bernardi, quem Gilbertus in Concilio Rhemenſi ſtrenuum adverſarium paſſus eſt. Ille realiter actu diſtinxit eſſentiam ab attributis & attributa a ſe invicem, qui docuit, Deum eſſe juſtum, bonum, ſanctum, Deum, per formas quæ a ſe invicem diſcrepant, & quæ non ſunt Deus. Atqui id docuit Gilbertus Porretanus: ſic enim de ejus ſententia loquitur Bernardus ſermone octogeſimo in Cantica: *Recedant a nobis, cariſſimi, recedant novelli, non dialectici, ſed hæretici, qui magnitudinem qua magnus eſt Deus, & item bonitatem qua bonus, ſed & ſapientiam qua ſapiens, & juſtitiam qua juſtus, poſtremo divinitatem qua Deus eſt, Deum non eſſe impiiſſime diſputant: Divinitate, (inquiunt) Deus eſt: ſed divinitas non eſt Deus.*

Probatur 2. teſtimonio Gaufredi Claravallenſis monachi, quem Bernardus ad Rhemenſe Concilium duxerat. Is in laudati Concilii actis quæ miſit ad Cardinalem Albanenſem, ſcribit, Gilberti æquivocationes hac una Bernardi interrogatione præcluſas fuiſſe: *Quid neceſſe eſt circa hujuſmodi verba diutius immorari? non aliunde procedit ſcandali hujus origo, niſi quod plures credere vos credunt, & docere, quod divina eſſentia, vel natura, divinitas ejus, ſapientia, bonitas, magnitudo non eſt Deus. Hoc ſi creditis, palam dicite, aut negate.* Quibus quidem Bernardi verbis hæc Gaufredus ſubjicit: *Auſus eſt dicere: Forma Dei eſt divinitas, qua Deus eſt, & ipſa non eſt Deus.* Unde ſic arguitur: Qui negavit attributa eſſe Deum, divinitatem eſſe Deum, ille revera diſtinxit Dei eſſentiam ab attributis, & attributa a ſe invicem; atqui id, Gaufredo teſte, negavit Gilbertus Porretanus: ergo, &c.

Objicies. Otto Friſingenſis ſcribit hiſt. lib. 1. cap. 50. hoc inter alia objectum eſſe Gilberto, quod aſſereret, *divinam eſſentiam non eſſe Deum, quod proprietates perſonarum non eſſent ipſæ perſonæ.* Scribit quoque, eum in Concilio Rhemenſi Eugenio interroganti, *Anne illam ſummam eſſentiam, qua tres perſonas confiteris unum Deum, credas eſſe Deum,* reſpondiſſe, *Non eſſe Deum:* atqui Gilbertus Dei nomine non intellexit naturam divinam, ſed perſonas divinas; ergo nuſquam aſſeruit, inter eſſentiam & attributa reperiri diſtinctionem realem actualem, ſed tantum inter eſentiam & perſonas. Prob. min. Gilbertus poſtridie poſtulatus de ſuo reſponſo eodem Ottone teſte, reſpondit, non ſe ſimpliciter aſſeruiſſe, naturam vel eſſentiam non eſſe Deum, ſed tantum cum nomen *Deus* perſonam ſignificat.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. dico, fidem haberi debere potius Bernardo, qui in Concilio Rhemenſi contra Gilbertum manus conſeruit, quam Ottoni, qui ipſi non aderat. Præterea Otto plus æquo propenſus fuit in Gilbertum, cujus errores emollit; ſcilicet morti proximus, teſte Raderico, qui ſupplevit id quod deerat illius hiſtoriæ, cavit, *ut ſi quid pro ſententia magiſtri Gilberti dixiſſe viſus eſſet, quod quamquam* (de Bernardo loquitur, cui ſubiniquus fuit) *poſſunt offendere, ad piorum & doctorum arbitrium corrigeretur.*

CONCLUSIO 2. Gilberti error de diſtinctione reali actuali, tum inter eſſentiam, attributa & perſonas, tum inter attributa a ſe invicem, merito proſcriptus eſt ab Eccleſia.

Probatur 1. Si eſſentia realiter actu ab attributis, aut perſonis diſtingueretur, aut eadem diſtinctione reali attributa inter ſe diſtin-

diſtinguerentur, Deus non eſſet ens ſimplex, ſed compoſitum; quod quidem ſic oſtenditur. Compoſitio, ex Philoſophis, eſt diſtinctorum unio: atqui in Deo eſſet diſtinctorum unio, eſſentiæ nimirum, attributorum & perſonarum, quæ licet a divina natura, in ſuppoſitione Gilberti, diſtincta eſſent, cum illa tamen intime forent conjuncta. Urget illud argumentum Bernardus lib. 5. de Conſideratione, ubi hæc ait: *Tam non eſt ſimplex quod uni fuerit obnoxium formæ, quam nec virgo vel uni conjuncta viro.*

Probatur 2. Si eſſentia ab attributis realiter & entitative diſtincta eſſet, in Deo non eſſet trinitas, ſed quaternitas: ſed falſum eſt conſequens, ut definitum eſt in Concilio Lateranenſi: ergo & antecedens. Probatur major. Ibi eſt quaternitas, ubi ſunt quatuor realiter & entitative diſtincta; quemadmodum ubi ſunt tres perſonæ, ibi eſt trinitas: ſed in Deo eſſent quatuor realiter diſtincta; natura nimirum, & tres perſonæ, immo eſſet centenitas, ut Bernardus loquitur, cum centum ſint attributa tum ab eſſentia, tum a perſonis realiter diſtincta: *Si diverſa putamus*, ait S. Doctor lib. 5. de Conſideratione, *non quaternitatem habebis, ſed centenitatem.*

Prob. 3. In Concilio Rhemenſi contra Gilbertum definitum eſt, Deum nonniſi ſapientia, quæ ipſe Deus eſt, ſapientem eſſe; nec niſi magnitudine, quæ eſt ipſe Deus, magnum eſſe: Sed corrueret ea Concilii definitio, ſi eſſentia realiter & entitative ab attributis diſtingueretur: *Scribatur ſtylo ferreo*, inquit Bernardus in laudato Concilio Rhemenſi, *quod divina eſſentia, forma, natura, deitas, bonitas, ſapientia, virtus, potentia, magnitudo, vere eſt Deus.*

QUÆSTIO II.

De Gregorii Palamæ ſententia circa diſtinctionem eſſentiæ divinæ ab illius operationibus.

Not. 1. Gregorius Palamas primum monachus apud Græcos, ac poſtea Theſſalonicenſis Epiſcopus, aſſeruit, Andronico juniore imperante, operationes Dei tum ad intra, tum ad extra, ſeu, tum eas quibus Filius & Spiritus ſanctus a Patre producuntur, quibus eædem perſonæ aut ſe ipſas amant, aut ſeipſas intelligunt; tum eas quibus Deus olim creaturas eduxit ex nihilo, & nunc conſervat, ab eſſentia Dei realiter eſſe diſtinctas; contendit tamen, eas non eſſe aliquid creatum, ſed quid medium inter Deum & creaturam, quod ipſis creaturis in earum productione communicetur.

Not. 2. Eccleſia Græca ſchiſmatica, Palamæ, ceterorumque monachorum errorem amplexa eſt in Synodo Conſtantinopolitana, quam Græci nonam Œcumenicam appellant: hæc Barlaamo monacho, & Acindymo illius diſcipulo anathema dixit, quod contrarium docuiſſent: *Hæc ſancta & OEcumenica ſynodus nona* (verba ſunt quibus utitur in ſynopſi quadam, pluribus ab hinc annis græce edita Lutetiæ) *habita eſt imperatore Andronico Palæologo, & Joanne ejus filio, contra Barlaamum & Acindymum; hi enim aſſerebant, alias quidem nullam in divina natura diſtinctionem eſſe inter ſubſtantiam & operationem; ſed idem eſſe, ac nihil differre; alias vero intereſſe dicebant, ſed ſubſtantiam quidem increatam eſſe, ejus autem ſubſtantiales operationes, & naturales diverſas eſſe concedentes; non tamen increatas, ſed*, ſecundum terminum, *creatas*. Hiſtoriam illam legere eſt apud Nicephorum Gregoram tom. 3. Bibliothecæ Patrum edit. Pariſienſis.

CONCLUSIO. Inter Dei eſſentiam & illius operationes, nulla debet admitti diſtinctio realis entitativa.

Probatur 1. Palamus ac ejus diſcipuli ſupponunt, dari entitates aliquas, quæ nec quid creatum ſint, nec quid increatum: quod eſt abſurdum: Vel enim medium illud, quod Deum inter & creaturam ſtatuunt, a Dei eſſentia pendet, vel non pendet: ſi primum, eſt Deus; ſi ſecundum, non eſt a ſe; ac proinde non aliud eſt quam creatura.

Probatur 2. Si operatio immanens, ſeu, quæ extra Deum non exit, cujuſmodi eſt ea qua Pater generat Filium, & cum Filio producit Spiritum ſanctum, ſit aliquid a divina ſubſtantia realiter diſtinctum, 1. Dei ſubſtantia non erit immutabilis; de novo enim adveniet ei entitas aliqua realis, operatio nimirum ab eo diſtincta: 2. non erit omnino ſimplex, ſed maxime compoſita; ex ſeipſa ſcilicet, & variis operationibus, quæ licet ſibi intime conjunctæ ſint, aliud tamen erunt ab ipſa.

Probatur 3. Vel Illæ entitates ſunt ſubſtantiæ, vel accidentia: atqui neutrum dici poteſt: alioquin dicendum eſset, in Deo plures eſſe ſubſtantias, plura eſſe accidentia realiter diſtincta; quod haud dubie naturæ divinæ repugnat.

Probatur 4. Palamitæ operationum nomine, non tantum Dei actiones intelligunt, ſed etiam Dei attributa, per quæ, in eorum ſyſtemate, ſubſtantia operatur; contendunt enim, Dei ſubſtantiam per ſe non eſſe operativam, ſed tantum per ſuas, ut ajunt, energias, bonitatem, ſapientiam & alias perfectiones: unde contra eos proferri poſſunt omnia argumenta, quæ contra Gilbertum Porretanum ſuperiori quæſtione prolata ſunt.

Objicies 1. Patres docent, naturam & efficientiam differre: *Facere efficientiæ eſt*, inquit Cyrillus; *naturæ vero, generare*: ergo in Deo natura & efficientia non ſunt idem.

Reſp. ad 1. nego ant. Ad 2. diſt. conſ. Non ſunt idem ſecundum terminum, eo

quod

Digitized by Google

quod efficientiæ terminus ſit creatura, terminus vero generationis ſit Verbum divinum, conc. conſeq. non ſunt idem ſecundum rem, & ſecundum ſubſtantiam, neg. conſeq. Ratio eſt, quia diſtinctio terminorum non conſtituit diverſam realiter operationem: nam quamvis Spiritus ſanctus ſit perſona diſtincta a perſona Filii, ſpiratio tamen, per quam producitur, a cognitione, per quam filius generatur, non diſtinguitur realiter.

Objicies 2. Dionyſius caput ſecundum de divinis nominibus ſic inſcribit: *De unica & diſtincta Theologia: quænam eſt Divina unio & diſtinctio?* Ergo Dionyſius ſupponit in Deo unitam ac diſtinctam theologiam, unionem quamdam & diſtinctionem. Atqui unionis nomine non aliud intelligit, quam divinam eſſentiam quæ eſt unica; diſtinctionis vero, non aliud, quam operationes, attributa, perfectiones Dei: Ergo Dionyſius cenſuit, ea diſtingui realiter a divina ſubſtantia.

Reſp. neg. ſubſumptum. Ratio eſt, quia ad unionis nomen eo in capite Dionyſius refert ea omnia, quæ abſolute Deo tribuuntur, ut ſunt bonitas, ſapientia, & ceteræ hujuſmodi perfectiones; ad diſtinctionem vero refert perfectiones relativas, quæ, ut fides docet, diſtinctionen in divinis efficiunt.

Objicies 3. Chryſoſtomus hom. 73. in hæc Chriſti apud Joannem verba: *Philippe qui videt me, videt & Patrem meum*, aperte diſtinguit eſſentiam ab attributis; ſic enim loquitur: *Videamus præterea, quidnam Philippus intueri velit, an ſapientiam Patris? an vero bonitatem? Minime. Sed hoc ipſum, quid tandem ſit patet, ipſam, inquam, eſſentiam.*

Reſp. diſt. ant. Chryſoſtomus attributa ſumpta ſecundum ſui quamdam communicationem in productione rerum creatarum, diſtinguit ab eſſentia, conc. ant. ſumpta ſecundum ſe, & a parte rei, neg. ant.

Objicies 4. Dionyſius c. xi. de divinis nominibus, ait, in Deo eſſe efficientias quaſdam ab ipſa natura divina diſtinctas: *Quamobrem*, ait, *principaliter & divine & cauſſaliter, hoc quod vocatur ipſum eſſe ipſam vitam, ipſam divinitatem, dicimus eſſe unum omnium ſuperprincipale, & ſuperſubſtantiale principium & cauſſam; participatione vero providas virtutes, quæ ex minime participabili Deo proficiſcuntur; nempe per ſe ſubſtantiæ effectionem, ipſam vitæ effectionem, ipſam divini effectionem, quorum participatione pro ſuo captu quæcumque ſunt nata & exiſtentia & viventia, & divina ſunt & nominantur.* Palamiticæ igitur diſtinctioni eſſentiæ ab attributis favet Dionyſius.

Reſp. ad 1. neg. ant. ad 2. admiſſo Dionyſii teſtimonio, neg. conſeq. Ratio eſt, quia S. Doctor nomine providarum virtutum, quæ ex natura divina proficiſcuntur, non intelligit operationes divinas, aut attributa, ſed ideas rerum quas Deus gerit ab æterno in mente ſua, ad quarum conformitatem fiunt quæcumque in tempore producuntur: quid autem ſint illæ ideæ, quomodo a natura divina differant, dicemus infra cum de divinis ideis ſermonem inſtituemus.

QUÆSTIO III.

De errore Eunomii circa diſtinctionem Eſſentiæ ab attributis.

Not. 1. EUnomius ceterique Ariani, docuerunt, nullam, ne mentalem quidem, admitti debere diſtinctionem inter eſſentiam divinam & illius proprietates, ſive abſolutas ſive relativas. Cum vero urgerentur Scripturis, quæ eſſentiam & attributa diverſis nominibus exprimunt, reſpondebant, ſoni tantum, ſeu nominis differentiam Scripturę teſtimoniis innui, ita ut ſapientia non differret ab eſſentia, aut ab aliquo attributo, niſi ſecundum nomen.

Not. 2. Ideo autem Eunomius, aliique Ariani negabant, diſtinctionem mentalem inter eſſentiam & attributa divina admitti debere, ut totum diſcrimen, quod inter naturam, attributa, & perſonas Scripturæ ſtatuunt, in naturam ipſam, non autem in noſtrum intelligendi modum refunderent, concluderentque diverſitatem, non perſonarum tantum, ſed etiam naturarum inter Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum.

CONCLUSIO. A Patribus, & quidem merito, proſcriptus eſt error Eunomii, nullam, ne quidem mentalem, admittentis diſtinctionem inter eſſentiam divinam & ejus attributa.

Probatur 1. Eſſentia divina, teſte Baſilio lib. 1. adverſus Eunomium, ſe habet reſpectu attributorum, ſicut Chriſtus reſpectu variorum officiorum quæ obiit: atqui inter Chriſtum, & varia ejus officia reperitur mentalis diſtinctio: ergo reperitur quoque inter divinam eſſentiam, & illius attributa. Probatur min. Inter ea reperitur mentalis diſtinctio, quorum unum concipi poteſt, alio non concepto, ſaltem explicite, id eſt ſub ratione formali, quam iſtud aliud importat: Sed Chriſtus concipi poteſt, non conceptis variis illius officiis, ſaltem explicite; neque enim cum mens eum ſibi tanquam paſtorem exhibet, de eo cogitat pro ut eſt (ſicut ipſemet ait in Evangelio) vitis, via, oſtium.

Probatur 2. Ideo eſſentia divina nequidem diſtinctione mentali diſtingueretur ab attributis, quod ſit idem actu cum illis: Atqui illa ratio nulla eſt, ut ſubſequentibus momentis oſtendi poteſt.

Primo. Quamvis eſſentia ſit idem actu cum per-

Digitized by Google

perſonis, ſeu, (ut Patres loquantur) cum notionibus, tamen mens concipit perſonas ſine eſſentia, & viciſſim eſſentiam ſine perſonis, ſeu, has ab illa diſtinguit, & viciſſim illam ab iſtis; hinc fit, ut ingenitum, & innaſcibile, non concipiantur in Filio, quamvis in eo ſit eſſentia divina, cum qua ingenitum & innaſcibile ſunt omnino idem.

Secundo. Ea vis eſt mentis, ut quæ maxime ſunt idem, dividat tamen, ac a ſe invicem diſtinguat: ſic licet triticum res una ſit, & ſuo modo ſimplex; modo tamen concipitur ut fructus eſt de terra natus, modo ut ſemen, modo ut alimentum hominis: ſic etiam quamvis anima, intellectus, & voluntas, ſint a parte rei una res ſimpliciſſima, nihilominus mens modo animam abſque illius potentiis, modo potentias abſque anima concipit.

Objicies 1. Si attributa, etiam per mentem, diſtinguantur ab eſſentia, erit compoſitio ſaltem rationis in Deo: atqui nulla omnino, ne mentalis quidem, admittenda eſt compoſitio in Deo: ergo neque diſtinctio.

Probatur maj. Compoſitio eſt unio diſtinctorum, qualicumque modo diſtincta ſint, ſive actu, ſive per mentem tantum: ſed in Deo erit unio diſtinctorum, eſſentiæ nimirum, & attributorum; ergo erit quoque compoſitio ſaltem mentalis.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſtinguo majorem: compoſitio eſt unio diſtinctorum, ſi illa diſtincta ſeſe invicem excludant, conc. maj. ſi ſeſe invicem includant, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Sed in Deo eſt unio diſtinctorum, quæ ſeſe invicem includunt, conc. min. quæ ſeſe invicem excludunt, neg. min. & conſeq. Compoſitio eſſentialiter dicit partes: partes autem ſeſe invicem excludunt, ſic pes excludit manum: at in Deo nullæ ſunt omnino partes. Quamvis enim mens attributa ſine eſſentia concipiat, eam tamen non excludit ab attributis; & quidem merito, cum eſſentia ſit idem realiter cum illis: hinc patet, mentem per varios ſuos conceptus rem unam & eamdem attingere, ſed ſub diverſis notionibus. Gregorii Nyſſeni eſt illa ſolutio: *Quis ita ſtupidus*, ait adverſus Eunomium agens, *ut ignoret divinam quidem naturam, quidquid tandem ſecundum eſſentiam eſt, eſſe unam & uniformem, atque compoſitionis expertem: humanam vero animam humi jacentem, quoniam non poteſt, quod quæritur, liquido perſpicere, per multas notiones ad inexplicabilem naturam diverſe ac multipliciter contendere, non una aliqua cogitatione quod latet indagantem?*

Objicies 2. Ea diſtinctio admitti non debet, quæ importat errorem: atqui diſtinctio quælibet, licet mentalis, inter eſſentiam divinam & attributa, importat errorem: tunc enim errat intellectus, cum unum ab eo diſtinguit, a quo revera non eſt diſtinctum: ergo admitti non debet diſtinctio mentalis inter eſſentiam & attributa.

Reſp. ad 1. nego min. ad 2. diſt. maj. Tunc errat intellectus, cum unum ab eo diſtinguit, a quo revera non eſt diſtinctum, ſi ea diſtinctio fiat per affirmationem, ſeu, per operationem intellectus, quæ dicitur *Judicium*, conc. maj. ſi fiat tantum per operationem, quæ dicitur *ſimplex apprehenſio*, neg. maj.

Ratio eſt, quia diſtinctio quæ fit tantum per ſimplicem apprehenſionem, eſt mera abſtractio, ſeu, præſciſſio unius ab alio; abſtrahentium autem, ut ajunt Philoſophi, non eſt mendacium. Cadit igitur tantum mendacium, ſeu error, in judicium, eo quod non ſit mera abſtractio, ſed vera aut affirmatio, aut negatio; at diſtinctio quæ reperitur inter attributa & eſſentiam divinam, non fit per mentis judicium, ſed per meram illius apprehenſionem.

Objicies 3. Si attributa ab eſſentia per mentem diſtinguerentur, ideæ quædam ſingulares, ſeu notiones ſubeſſent nominibus, quibus aut eſſentia, aut attributa exprimuntur; iſti v. g. nomini, *Ingenitum*, reſponderet idea, quæ non reſponderet iſti nomini, *Subſtantia*, aut iſti, *Immortalis*. Atqui nominibus, quibus aut ſubſtantia, aut bonitas, aut immortalitas exprimuntur, non ſubſunt ideæ quædam, aut notiones ſingulares: ergo, &c.

Minor propoſitio ſic oſtenditur. Ingenitum, ſubſtantia immortalis, idem in Deo ſignificant; ſeu, & ſubſtantia, & principii expers, & carens fine, indifferenter ſignificantur: alioquin dicendum eſſet, Deum eſſe ingenitum tantum, quatenus eſt expers principii: immortalem tantum, quatenus caret fine: ſubſtantiam tantum, quatenus ſubjectum eſt alterius: atqui id admitti non debet, nam inde ſequeretur, quod Deus quatenus non eſt ingenitus, ſit genitus: quod ſit mortalis, quatenus non eſt immortalis; quod non ſit ſubſtantia, quatenus non ſubeſt alteri. Ita apud Baſilium ratiocinatur Eunomius.

Reſp. ad 1. conceſſa maj. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ad 3. neg. min. Ad 4. denique nego ſequelam. Ratio eſt, quia in ea propoſitione, *Deus quatenus non eſt ingenitus, eſt genitus*, ab abſtractione mentis fit tranſitus ad ipſum ſubjectum, prout eſt a parte rei, ſeu concluditur, Deum eſſe genitum, ex eo quod mens cum perpendit eſſentiam, aut immortalitatem, aut aliud attributum, non cogitet, quod Deus expers ſit principii: at tranſitus iſte a nemine logico admitti debet: neque enim mera cogitatio aliquid ponit in re, aut quidpiam ab ea detrahit.

Deſumpta eſt ea ſolutio ex Gregorio Nyſſ. qui

ad

Digitized by Google

ad illum Eunomii argumentum ſic reſpondet: *Itaque ſubjectum ipſum*, Deus, *ſine initio eſt ac fine: quod quidem omne nomen, ac notionem omnem ſuperat. Hoc vero quod eſt, neque ex cauſſa ipſum oriri, neque unquam eſſe deſinere; hac nominum iſtorum*, ingenitum, incorruptibile, *commentatione declarantur*. Id vero S. Doctor extendit ibidem non tantum ad ingeniti & incorruptibilis notiones, *ſed ad alias innumeras, quas circa divinam vitam contemplamur: quarum unaquaque per ſeſe, ſecundum propriam, ac peculiarem intelligentiam, ſignificantioribus nominibus enuntiatur.*

QUÆSTIO IV.

De ſententia Scoti, circa diſtinctionem eſſentiæ divinæ ab attributis, & attributorum a ſe invicem.

Not. 1. Diſtinctio paſſim a theologis dividitur, & in diſtinctionem realem, & in diſtinctionem rationis. Prior eſt ea quæ ante mentis operationem reperitur, aut inter duas res, aut inter rem & ejus modum, aut inter varios ejuſdem rei modos. Poſterior eſt ea quæ oritur ex diverſis unius ejuſdemque rei conceptibus, ſeu, per quam intellectus apprehendit unam objecti perfectionem ſine alia, quæ tamen a parte rei eſt idem cum ea.

Not. 2. Inter duplicem eam diſtinctionem Scotus tertiam admiſit, quam vocat formalem ex natura rei: *formalem* quidem, quod non ſit inter duas res: ſed aut inter ſubſtantiam & illius formas, ſeu perfectiones, aut inter ejuſdem ſubſtantiæ varias formas, ſeu perfectiones: *ex natura rei*, eo quod ſit in re ipſa, & independenter ab operatione mentis.

Not. 3. Scotus contendit, illam tertiam diſtinctionem reperiri tum inter eſſentiam divinam & illius attributa, tum inter attributa ad ſeſe invicem comparata.

Not. 4. Ex illa diſtinctione ſic explicata & admiſſa, Scotus multa elicit concluſiones.

Primo Concludit eſſentiam, licet *realiter* ſit idem cum perſona, aut cum bonitate v. gr. non eſſe tamen idem *formaliter*, etiam ante operationem mentis.

Secundo Concludit, quod quamvis, tum eſſentia, tum attributa, de ſe invicem prædicari poſſint in concreto, non poſſint tamen prædicari in abſtracto; ſeu, docet, quod quamvis vera ſit hæc propoſitio, *Deus eſt bonus, juſtus, ſapiens*; iſtæ tamen falſæ ſint, *Deitas eſt Bonitas, bonitas eſt Deitas*.

Tertio Concludit, facile explicari, quomodo Pater æternus Filio ſuo communicet ſuam naturam, non autem ſuam perſonam, cum perſona ſit ante mentis operationem aliquid ab ipſa Patris natura diſtinctum.

Quarto Tandem infert, facile pariter explicari, quomodo tum eſſentia, tum attributa, varias habeant definitiones; poſita nimirum diſtinctione, quæ ſit independens ab operatione mentis, eſſentia & attributa diſtinctas habent quidditates, proindeque variis, immo & contrariis definitionibus poſſunt enunciari.

CONCLUSIO. Eſſentia divina non diſtinguitur *formaliter ex natura rei* a ſuis attributis, nec attributa a ſe invicem.

Probatur. Argumenta omnia, quibus error Gilberti Porretani ſuperius impugnatus eſt, militant contra Scoti ſententiam.

Primo. Ea diſtinctione ſuppoſita, concipi minime poteſt ſumma Dei ſimplicitas. Quomodo enim ſumme ſimplex eſt ille, in quo ſunt variæ formæ, tum ab ipſa Dei natura, tum a ſe invicem diſtinctæ ex parte objecti, ſeu ante mentis operationem? ſumma nimirum ſimplicitas importat omnem omnino unitatem, tum rerum, tum modorum, tum formarum.

Secundo. In Deo (ut urget Bernardus contra Porretanum) non trinitas, ſed centenitas eſſet; centum ſcilicet formæ, ſeu attributa, reperirentur in natura divina, tum ab ipſa, tum a ſe invicem diſtincta, ante quamlibet operationem mentis.

Tertio. Illæ formæ a natura divina ſic diſtinctæ, non eſſent Deus; quod tamen in Concilio Rhemenſi contra Gilbertum Porretanum damnatum eſt. Adeat lector pag. 42. ubi illa argumenta fuſius contra eumdem Gilbertum proſecuti ſumus.

Probatur 2. Scoti ſententia non cohæret cum ſumma Dei perfectione: ergo eſt rejicienda. Probatur ant. Suppoſita Scoti ſententia, excogitari poſſet ens aliquod Deo perfectius: ergo non cohæret cum ſumma illius perfectione. Probatur ant. Ens quod ſecundum ſuam eſſentiam, ſeu ſecundum conceptum ſuum eſſentialem contineret omnes omnino perfectiones, perfectius eſſet eo quod eas non contineret ſecundum ſuam eſſentiam, ſeu ſecundum ſuum conceptum formalem: Atqui excogitari poteſt illud ens; Deus vero in Scoti ſententia non eſſet hujuſmodi; ergo, &c. Probatur min. Illud ſecundum eſſentiam non continet omnes omnino perfectiones, quod eas non habet a ſe, ſed tantum a formis ab eo *formaliter ex natura rei* diſtinctis: Sed Deus, ſuppoſita Scoti ſententia, non haberet a ſe, ſeu a ſua eſſentia, ſed tantum a formis, ab eſſentia *formaliter ex natura rei diſtinctis*, ſuas perfectiones: ergo admiſſa Scoti ſententia, Deus ſecundum ſuam eſſentiam non contineret omnes omnino perfectiones.

Urget illud argumentum Bernardus lib. 5. de Conſid. cap. 7. ubi ſic Gilbertum alloquitur: *Quid eſt Deus? quo nihil melius cogitari poteſt: ſi approbas, non oportet aſſentiaris*

eſſe aliquid quod Deus ſit, & quod Deus non ſit: hoc enim ſine dubio melius.

Probatur 3. Si attributa aut ab eſſentia, aut a ſe invicem *formaliter ex natura rei*, ſeu ante mentis operam diſtinguerentur, nec eſſentia de attributis, nec attributa de eſſentia, nec attributa de ſe invicem, ſaltem in abſtracto, prædicarentur: nam quæ habent quidditates realiter, licet formaliter tantum, ut vult Scotus, non autem entitative, ut volebat Porretanus, diſtinctas, de ſe invicem in abſtracto prædicari minime poſſunt. Atqui falſum eſt conſequens: nam in Scripturis non tantum concreta de Deo prædicantur, ſed etiam abſtracta; Joannis 14. hæc ait Chriſtus: *Ego ſum via, veritas, & vita.* Proverbiorum 8. ſic loquitur Deus: *Ego ſapientia habito in conſilio.* Primæ ad Corinth. 1. Paulus ait ſe prædicare Chriſtum *Dei virtutem & ſapientiam.*

Solvuntur argumenta Scoti.

Objicies 1. Ea diſtinguuntur formaliter ex natura rei, de quibus vere prædicantur duo contradictoria: atqui de eſſentia divina & illius attributis tum abſolutis tum relativis, tum etiam de attributis ad ſe invicem comparatis, vere prædicantur duo contradictoria: ergo eſſentia divina & illius attributa diſtinguuntur formaliter ex natura rei, ſeu ante mentis operationem. Major conſtat: de una enim & eadem re idem non poteſt ſimul affirmari, & negari.

Itaque probatur minor. Communicari & non communicari ſunt duo contradictoria: ſed communicari & non communicari vere prædicantur de eſſentia & notionibus, ſeu attributis relativis: eſſentia nimirum divina communicatur Verbo, paternitas vero ipſi minime communicatur. 2. Generare & non generare ſunt duo contradictoria: atqui generare & non generare vere prædicantur de attributis divinis: ſiquidem in divinis intellectus generat, cum Pater per ſui intellectionem generet Verbum, quod eſt altera perſona SS. Trinitatis; voluntas vero non generat, ſed ſpirat Spiritum ſanctum, tertiam perſonam SS. Trinitatis.

Reſp. 1. nimis probare illud argumentum; ſi enim valeat, adſtruet in divinis non realem tantum & formalem, ut vult Scotus, ſed & entitativam diſtinctionem, ut voluit Gilbertus Porretanus. Et vero ea diſtinctio admitti debet in divinis, quæ ejuſdem ſit ordinis, cujus eſt modus, quo eſſentia communicatur non communicata perſona: at modus ille non eſt realis formalis tantum, ſed realis entitativus, entitative nimirum eſſentia divina communicatur Verbo, non autem paternitas ſumpta ſecundum ſuum eſſe relativum; alioquin filius non diſtingueretur realiter a Patre ſecundum eſſe relativum; quod eſt contra fidem. Ex his patet, diſtinctionem formalem Scoti ſatis non eſſe, ut tollatur contradictio, quæ de eſſentia & relationibus vere prædicatur.

Reſp. 2. ad 1. neg. maj. propoſitionem. Ad 2. diſt. ant. De una & eadem re idem non poteſt ſimul affirmari & negari, ſi illa res non ſit virtualiter multiplex, conc. ant. ſi ſit virtualiter multiplex, neg. ant. Res quæ virtualiter eſt multiplex, æquivalet pluribus realiter actu diſtinctis, ut patet in Petro, ſi hic exiſtens, Romæ reproducatur: hic enim mori poterit, & Romæ vivere: natura autem divina, cum ſit infinite perfecta, eſt virtualiter multiplex, ſeu æquivalet multis entitatibus realiter actu diſtinctis, ut inferius decebitur: ac proinde de illa licet maxime ſimplici, duo contradictoria vere prædicari poſſunt.

Reſp. 3. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſting. maj. Communicari & non communicari, generare & non generare, ſunt duo contradictoria, ſi dicatur de eodem ſecundum eumdem reſpectum, concedo majorem; ſi ſecundum diverſum reſpectum, nego maj. Diſtinguo pariter min. Atqui communicari & non communicari, generare & non generare dicuntur tum de eſſentia & relationibus, tum de attributis, ſecundum diverſum reſpectum, conc. min. ſecundum eumdem reſpectum, nego min. Ratio eſt, quia communicari dicitur de natura in ſe & abſolute ſumpta: non communicari vero dicitur de eadem natura non in ſe ſumpta, ſed prout eſt modificata per paternitatem: ſic etiam generare in divinis dicitur de intellectu divino, ſumpto non tantum prout eſt quædam entitas a parte rei, ſed prout eſt entitas quæ æquivalet intellectui creato: non generare vero dicitur de intellectu, non prout eſt entitas a parte rei, ſed prout eſt entitas æquivalens voluntati creatæ, quæ non generat.

Inſt. Ante mentis operationem verum eſt quod natura divina communicetur, non communicetur vero eadem natura, prout modificata per paternitatem: ergo ante mentis operationem natura in ſe ſumpta diſtinguitur a ſe ipſa prout eſt modificata per paternitatem: 2. Eſſentia divina prout æquivalet intellectui creato, habet actum plane diſtinctum ab actu, qui ei convenit prout æquivalet voluntati creatæ: ergo eſſentia prout eſt intelligens, diſtinguitur realiter a ſe ipſa prout eſt volens, cum illæ potentiæ diſtinguantur, quibus diſtinctæ operationes conveniunt.

Reſp. ad 1. conceſſo ant. diſt. conſq. Ergo eſſentia abſolute ſumpta ante mentis operationem diſtinguitur virtualiter a ſe ipſa prout eſt modificata per paternitatem, conc. conſeq. diſtinguitur actu, neg. conſeq. Diſtinctio virtualis de qua dicetur inferius, præcedit operationem mentis, quia nihil eſt

aliud,

Digitized by Google

aliud, quam ipſiuſmet Dei eminentia, quæ efficit, ut natura divina æquivaleat pluribus rebus actu diſtinctis: ea tamen diſtinctio licet realis ſit, non ſit actualis, niſi per actum intellectus, qui naturam divinam concipit per reſpectum ad aliquam perfectionem creatam, cui eam comparat.

Reſp. ad 2. actum generandi in divinis diſtingui virtualiter, non autem actu a ſpiratione; per ſimplicem nimirum & unum actum Pater & generat Verbum, & ſpirat Spiritum ſanctum: ſed ille actus, licet ſit in ſe maxime unus, & ſimplex, realiter tamen æquivalet actibus diſtinctis, ac proinde efficit, ut intellectus & voluntas non actu quidem ante operationem mentis, ſed virtualiter tantum, diſtinguantur.

Objicies 2. Ea quibus conveniunt definitiones diverſæ, diſtinguuntur actu ante mentis operationem: atqui eſſentiæ relationibus, attributis, variæ definitiones conveniunt: ergo, &c. Major videtur certa ex eo, quod ea quibus variæ definitiones conveniunt, habere debeant diverſas naturas, cum definitiones (ut ajunt logici) explicent naturam rei: unde probatur minor: eſſentia definitur *ad ſe*, relatio *ad aliud*, attributa *in alio*; ſed *ad ſe*, *ad aliud*, *in alio*, diverſa ſunt; ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. quod definitio ſolum explicet naturam rei, ſed explicat præterea varios ejuſdem rei reſpectus; unde fit, ut uni ac eidem rei diverſæ definitiones conveniant: cum igitur natura divina varios reſpectus habeat propter ſuam eminentiam, mirum non eſt, quod per varias definitiones, aut in ſuis attributis, aut in ſuis relationibus explicetur.

Objicies 3. Ea diſtinguuntur realiter actu, quæ non poſſunt de ſe invicem prædicari: ſed attributa divina de ſe invicem non poſſunt prædicari: ergo &c. Probatur min. Non poteſt dici 1. quod eſſentia ſit paternitas, alioquin dici poſſet quod eſſentia generet, ſicut & paternitas generat, quæ tamen propoſitio damnata eſt in Abbate Joachimo in Concilio Lateranenſi; 2. dici non poteſt, quod juſtitia ſit miſericordia; alioquin dici poſſet, quod Deus puniat per miſericordiam, & miſereatur per juſtitiam; quod quidem eſt abſurdum.

Reſp. 1. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. dico 1. hanc propoſitionem: *Eſſentia eſt paternitas*, eſſe veram tum in ſenſu reali, tum in ſenſu formali: nego tamen inde ſequi, quod dici poſſit abſolute quod eſſentia generet. Ratio eſt, quia generatio eſt unus ex iis actibus, quos theologi notionales appellant, ſeu qui aliquam important relationem: at actus notionales non conveniunt eſſentiæ præciſe ut in ſe ſumptæ, ſed tantum prout eſt modificata per perſonas. Dico 2. admitti debere hanc propoſitionem: *Miſericordia eſt juſtitia*, ſed nego, quod inde ſequatur Deum punire per miſericordiam & miſereri per juſtitiam. Ratio eſt, quia cum profertur hoc nomen, *Juſtitia*, non intelligitur natura divina abſolute & in ſe ſumpta, ſed cum hoc addito, prout caſtigat: ſic etiam cum hoc aliud attributum profertur, *Miſericordia*, non intelligitur quoque natura abſolute, ſed hoc reſpectu, prout parcit: natura autem divina licet ſit realiter actu idem cum juſtitia & cum miſericordia, non eſt tamen parcens prout eſt puniens; ac proinde non poteſt dici quod per miſericordiam puniat, & parcat per juſtitiam.

QUÆSTIO V.

De ſententia Nominalium circa diſtinctionem eſſentiæ ab attributis: & attributorum a ſe invicem.

Not. 1. NOminales, ut declinarent Gilberti Porretani errorem, qui entitativam diſtinctionem admiſit inter eſſentiam, relationes, & attributa, contenderunt, in divinis admitti debere diſtinctionem rationis ratiocinantis, non vero rationis ratiocinatæ.

Not. 2. Nomine diſtinctionis rationis ratiocinantis, Nominales idem intelligunt, quod eodem nomine philoſophi in logica; ſeu intelligunt diſtinctionem, quæ nullum habet fundamentum in re, ſed in ſola facultate intellectus; qui quidem pro libito diſtinguit objectum, ita ut ex parte objecti nulla intellectui idea obverſetur, quæ non occurrat quoque, cum ipſum alia ratione perpendit.

CONCLUSIO. Eſſentia Dei non diſtinguitur ab attributis, nec attributa a ſe invicem ſola diſtinctione rationis ratiocinantis.

Probatur 1. iis omnibus argumentis, quibus Scotus ſuam de diſtinctione *formali ex natura rei* ſententiam adſtruit. Nam licet ea argumenta ſatis non ſint ad ſtabiliendam Scotiſticam illam diſtinctionem, valent ſaltem ad probandum, in Deo ipſo eſſe aliquid, ratione cujus natura vere communicetur, non communicata perſona, quæ tamen eſt idem realiter actu cum ipſa, ratione cujus pater generet filium per intellectum, non autem per voluntatem, quæ ab ipſo realiter actu non diſtinguitur; ratione cujus natura, relationes, attributa varias habeant definitiones: ea nimirum omnia in Deo ſunt independenter ab operatione mentis humanæ: ſive enim intellectus humanus cogitet de Deo, ſive non cogitet, natura communicatur, non autem perſona: Pater producit Verbum per ſui intellectionem, non autem per amorem: natura eadem definitione non definitur, qua perſona.

Probatur 2. iis argumentis, quibus Patres quondam impugnarunt Eunomium, de cujus ſententia ſuperius quæſtione 3. a nobis dictum eſt.

Et quidem *Primo*, Baſilium hæreticum illum arguit, quod velit notiones naturæ, relationum, attributorum eſſe eaſdem omnino, nec differre niſi ſecundum nomen: *Quinam ergo* (inquit l. 1. adverſus Eunomium) *manifeſtæ inſaniæ non ſit proprium unicuique nomini ſignificatum negare ſubjecti; ſed quod ad vim attinet, idem valere invicem, affirmare nomina omnia?* Afferit ibidem, *nullum eſſe nomen quod totam Dei naturam comprehendat, & quantum ſatis eſt, explicet; quare multa eſſe diverſa, quæ ſingula propriam habent ſignificationem:* quod quidem ſic idem ſanctus Doctor probat libro de recta fide: *Si quis dicat, Deus, non hoc ipſum quod eſt pater, exprimit: ei porro quod eſt pater, deeſt hoc quod eſt creator: tum illis deeſt, oportetque addere, bonitatem, ſapientiam, virtutem, & cetera, quæ in ſacra ſcriptura memorantur.*

Secundo, Cyrillus conceptis terminis aſſerit omnia nomina non ſignificare Dei eſſentiam, ſed nonnullis relationes, nonnullis attributa ſignificari: *Non omnia ergo* (inquit 31. Theſ.) *quæ in Deo ſunt, & de Deo dicuntur, ſubſtantiam ſignificant: reliquum eſt igitur, ut voce modoque dicendi accidentia eſſe dicamus, quoniam modo accidentium ea intelligimus.*

Tertio, Auguſtinus lib. 7. de Trinit. c. 6. docet, ſubſtantiam in Deo ſignificare naturam, non autem perſonam ait enim, *ſubſtantiam patris ipſum eſſe patrem, non quo pater eſt, ſed quo eſt.*

Ex iis vero Patrum principiis, ſic contra Nominales conficitur argumentum. Patres, qui contra Eunomium diſputarunt, docent, non unam eſſe eſſentiæ relationem, attributorum notionem, ſed plane diverſam, ſeu mentem non idem, ſaltem explicite, ex parte objecti intelligere, non habere eundem conceptum, cum apprehendit ſubſtantiam, perſonam, attributum: Atqui hæc omnia falſa eſſent, ſi vera ſit Nominalium doctrina: ſiquidem ea quæ ſola ratione ratiocinante diſtinguuntur, eandem omnino ex parte objecti præbent notionem intellectui; unum non minus explicite, quam aliud intelligitur: unus omnino eſt eorum conceptus, quippe non magis differunt quam Simon, Petrus, & Cephas.

Objicies. Inter ea reperitur ſola diſtinctio rationis ratiocinantis, quæ diſtinguuntur tantum penes diverſa connotata extrinſeca: atqui eſſentia, attributa, relationes in divinis diſtinguuntur tantum penes diverſa rei connotata extrinſeca: ergo inter ea reperitur ſola diſtinctio rationis ratiocinantis. Maj. patet: ideo enim Petrus ut ſenator, ut militiæ dux, diſtinguitur a ſe ipſo ſola diſtinctione rationis ratiocinantis, quod ea diſtinctio non ſumatur ex ipſomet Petro, ſed tantum ex connotatione ſeu relatione quam habet ad diverſa officia ſenatoris, militis, quibus fungitur. Itaque probatur min. Eſſentia in Deo, prout comparatur ad effectus a ſe producibiles, dicitur omnipotentia; ſapientia vero vel ſcientia, prout comparatur ad res præſentes & a ſe cognitas: ergo eſſentia, attributa, relationes diſtinguuntur tantum penes diverſa connotata extrinſeca.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ratio eſt quia eſſentia divina, ſive intellectus eam comparet ad res extrinſecas, ſive non comparet, habet in ſua infinitate aliquid, vi cujus ſub diverſis ideis ſeu conceptibus intelligatur. Solutio patet ex relatione paternitatis, quam natura divina habet independenter a quibuslibet rebus creatis: patet ex Patrum ſententiis, quæ contra Nominales adductæ ſunt; patebitque etiam ex iis, quæ ſubſequenti quæſtione pro Thomiſtarum opinione dicentur.

QUÆSTIO VI.

De ſententia Thomiſtarum circa diſtinctionem eſſentiæ divinæ ab attributis, & attributorum a ſe invicem.

Not. 1. Thomiſtæ docent *primo*, cum catholicis omnibus, nec eſſentiam ab attributis, aut relationibus, nec attributa a ſe invicem aut a relationibus diſtingui diſtinctione reali entitativa: ejus nimirum generis diſtinctio damnata eſt in Concilio Rhemenſi contra Gilbertum Porretanum.

Docent *ſecundo*, cum majore theologorum parte, inter eandem eſſentiam & attributa & relationes, aut attributa inter ſe invicem, admitti non debere aliquam diſtinctionem realem actualem, licet (ut vult Scotus) formalis tantum ſit, ſeu inter diverſas formas, non autem entitativa, ſeu inter varias entitates: quippe contendunt, eam formalem diſtinctionem non ſatis diſcrepare ab ea, quam Eccleſia in Gilberto Porretano proſcripſit.

Docent *tertio*, cum catholicis, admittendam eſſe in divinis diſtinctionem rationis. Nam (inquiunt) Patres Eunomium damnarunt, quod eam rejiceret; velletque omnia nomina, quibus inter loquendum de Deo utimur, ſignificare ſolam ſubſtantiam divinam; proindeque eſſe omnino ſynonyma.

Docent *quarto*, cum omnibus fere theologis, Nominales, quibus placet admitti debere in divinis ſolam diſtinctionem rationis ratiocinantis, non videri ſatis ab Eunomii errore recedere.

Docent *quinto*, neceſſario admitti debere diſtinctionem rationis ratiocinatæ, per quam tum eſſentia ab attributis, tum attributa a ſe invicem diſtinguantur.

Not. 2. Diſtinctio rationis ratiocinatæ differt a diſtinctione rationis ratiocinantis, quod (ut

Digitized by Google

(ut ſuperius dictum eſt) iſta fiat pro libito intellectus, abſque ullo fundamento in re: illa vero cum fundamento, quod non ſit realiter in objecto; ut cum ſubſtantia ſolis, quæ actu eſt una, concipitur tamen ut multiplex, ratione nimirum intrinſecæ virtutis, quam habet, producendi multiplices effectus, lucem, v. g. calorem, ſiccitatem.

Not. 3. Diſtinctio rationis ratiocinatæ poteſt ſumi vel adæquate vel inadæquate. Si ſumatur adæquate, realis eſt ſimul ac mentalis, realis quidem ſecundum fundamentum, mentalis vero ſecundum actum; unde ea quæ diſtinguuntur ratione ratiocinata, diſtinguentur fundamentaliter ante operationem intellectus; actus vero per ſolam intellectus operationem. Si vero inadæquate ſumatur, eſt vel realis tantum, vel mentalis tantum.

Not. 4. Diſtinctio rationis ratiocinatæ efficit quidem, ut etiam ex parte objecti unum ab alio præſcindatur, ſeu, ſine eo concipiatur: ſic virtus productiva caloris concipitur in ſole ſine virtute productiva lucis; ſed tamen non efficit, ut unum excludat aliud, ſicut genus excludit differentiam, & viciſſim differentia genus: hinc concluditur, ea quæ diſtinguuntur ratione ratiocinata, ſeſe invicem includere implicite & confuſe, quamvis explicite & diſtincte ſeſe non includant.

CONCLUSIO. Dei eſſentia ab attributis & attributa a ſe invicem diſtinguuntur diſtinctione rationis ratiocinatæ.

Probatur *primo*, iis omnibus argumentis quibus oſtenſum eſt contra Nominales, ſatis non eſſe diſtinctionem rationis ratiocinantis, ut ſalventur contradictoria, quæ in ſpeciem de eſſentia & relationibus, de intellectu & voluntate prædicantur.

Secundo, Patres (ut patet ex locis contra Eunomium & Nominales ſuperius adductis) admittunt in divinis præciſiones objectivas; ſeu, probant ex parte ipſius objecti, eſſentiam ſine attributis, & unum attributum ſine altero concipi ſaltem explicite: præciſiones autem objectivæ (ut obſervatum eſt nota quarta) ſupponunt diſtinctionem rationis ratiocinatæ.

Tertio. Ea (ut oſtenſum eſt not. 2.) diſtinguuntur ratione ratiocinata, quæ per mentem diſtinguuntur cum fundamento in re; atqui eſſentia divina diſtinguitur ab attributis; & attributa a ſe invicem, cum fundamento in re. Nam ea diſtinguuntur per mentem cum fundamento in re, quæ ſunt virtualiter multiplicia; atqui eſſentia divina & attributa ſunt virtualiter multiplicia; ergo diſtinguuntur per mentem, cum fundamento in re. Major conſtat: virtualis nimirum multiplicitas idem efficit, ac actualis multiplicitas: ſicut igitur quæ actu multiplicia ſunt, præbent intellectui fundamentum, ut ſine ſe invicem concipiantur; ita etiam & ea quæ virtute ſunt multiplicia. Itaque probatur min. Ea ſunt virtualiter multiplicia, quæ æquivalent pluribus perfectionibus, quæ actu in creatis diſtinguuntur. Sed tum eſſentia, tum attributa divina ſunt hujuſmodi: ſiquidem, cum ſit infinita, continent omnes omnino perfectiones, quæ actu in creatis diſtinguuntur. Hinc patet, fundamentum diſtinctionis, de qua agitur, eſſe eminentiam Dei & imbecillitatem noſtri intellectus. Id vero hiſce verbis confirmat Gregorius Nyſſenus, contra Eunomium agens: *Quis ita ſtupidus eſt, ut ignoret divinam quidem naturam, quidquid tandem ſecundum ſubſtantiam eſt, eſſe unam & uniformem, atque compoſitionis expertem, nec ullo modo in vana quadam compoſitione ſpectari; humanam vero animam humi jacentem, & in terreno defoſſam corpore, quoniam non poteſt, quod quæritur, liquido perſpicere, per multas notiones ad inexplicabilem naturam diverſe ac multipliciter contendere, non una aliqua cogitatione, quod latet, indagantem?*

Objicies 1. Sententia quæ aſtruit in Deo diſtinctionem rationis ratiocinatæ, compoſita eſt ex ſententia Scotiſtarum de admittenda diſtinctione reali inter attributa & eſſentiam divinam; nam diſtinctio rationis ratiocinatæ eſt vera diſtinctio realis: compoſita eſt quoque ex opinione Nominalium de admittenda diſtinctione rationis; nempe Thomiſtarum diſtinctio eſt diſtinctio rationis: Ergo cum falſæ ſint & Scotiſtarum, & Nominalium ſententiæ, ſtare non poteſt opinio Thomiſtarum, quæ ex utraque coaleſcit.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia (ut ſuperius jam obſervatum eſt) licet diſtinctio rationis ratiocinatæ cum Scotiſtica in aliquo conveniat, in eo nempe, quod utraque ſit realis; differt tamen in alio, nempe quod Scotiſtica ſit realis actu: diſtinctio autem rationis ratiocinatæ ſit realis tantum fundamentaliter. Licet quoque in eo conveniat cum diſtinctione Nominalium quod per mentem tantum actu reperiatur inter eſſentiam & attributa; differt tamen quod ex parte objecti præſupponat reale fundamentum, quo nititur.

Objicies 2. Non eſt fundamentum reale in Deo diſtinguendi mentaliter, aut eſſentiam ab attributis, aut attributa a ſe invicem: ergo inter ea admitti debet ſola diſtinctio rationis ratiocinantis. Prob. ant. Non eſt fundamentum reale diſtinguendi mentaliter ea, quæ ſeſe realiter includunt: atqui eſſentia & attributa ſeſe realiter includunt; cum enim eſſentia ſit infinita, omnes omnino perfectiones, ac proinde omnia attributa complectitur.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. maj. Si non ſint virtualiter multiplicia, conc. maj. ſi ſint virtualiter multiplicia, neg. maj. Sunt vero hujuſmodi, (ut ſuperius probatum eſt)

Digitized by Google

eſt) eſſentia & attributa divina, proindeque præbent intellectui humano fundamentum, ut ſine ſe invicem concipiantur.

Objicies 3. Quæ prædicantur de ſe invicem, non diſtinguuntur per mentem cum fundamento in re: Atqui eſſentia & attributa divina de ſe invicem prædicantur; veræ nimirum ſunt hæ propoſitiones, *Bonitas eſt eſſentia, Eſſentia eſt bonitas*: ergo &c.

Reſp. diſt. maj. Quæ prædicantur de ſe invicem, tum in ſenſu actuali, tum in ſenſu virtuali, non diſtinguuntur per mentem cum fundamento in re, conc. maj. quæ prædicantur in ſenſu actuali tantum, neg. maj. Diſtinguo pariter min. atqui eſſentia & attributa prædicantur de ſe invicem in ſenſu actuali tantum, conc. min. in ſenſu actuali & virtuali, neg. min. Senſus ſolutionis eſt, quod eſſentia & attributa, cum actu ſint res una, de ſe invicem in ſenſu actuali prædicentur; e contra vero, cum ſint virtualiter multiplicia, de ſe invicem non prædicentur in ſenſu virtuali; unde iſtæ propoſitiones, *Eſſentia, prout eſſentia, eſt bonitas, aut aliquod aliud attributum. Bonitas, prout eſt bonitas, aut aliquod aliud attributum, prout eſt attributum, eſt ipſamet eſſentia divina*, falſæ ſunt: quia cum exprimant diſtinctionem virtualem eſſentiæ ab attributis, & attributorum ab eſſentia, hunc ſenſum efficiunt: *Attributum prout virtualiter diſtinctum ab eſſentia, eſt ipſamet eſſentia.*

DISSERTATIO QUARTA.

De Dei Attributis in ſpecie.

ATtributorum alia ſunt negativa, alia vero poſitiva. Priora aliquam a Deo imperfectionem removent: poſteriora e contra perfectionem aliquam ipſi tribuunt. Inter negativa recenſentur: Simplicitas, quæ non niſi per negationem compoſitionis explicari poteſt; Infinitas; Immutabilitas; Inviſibilitas. Ex poſitivis nonnulla Deo conveniunt ut in ſe eſt: nimirum Æternitas, Immenſitas, Perfectio, Bonitas, Omnipotentia, Scientia, Voluntas, Libertas. Alia autem ipſi in ordine ad creaturas ſpectato tribuuntur: hujuſmodi ſunt, Juſtitia, Miſericordia, Providentia, Prædeſtinatio, Reprobatio. De ſingulis iis attributis hic a nobis eſt differendum.

QUÆSTIO PRIMA.

De ſimplicitate Dei.

Not. 1. DEI ſimplicitas explicari non poteſt niſi per negationem compoſitionis ex iis, quæ ſe habent per modum actus & potentiæ.

Not. 2. Compoſitio autem illa triplex eſt, phyſica nimirum, metaphyſica, & logica. Prior dicit totum, quod conſtat, aut ex materia & forma: hujus generis eſt quodlibet corpus; aut ex ſubjecto & accidente; ut ſubjectum in quo recipitur aliqua qualitas. Altera dicit totum cujus partes ſunt, aut eſſentia & exiſtentia, aut natura & ſuppoſitum. Tertia denique dicit totum quod conſtat ex genere & differentia.

Not. 3. Præter ſimplicitatem intrinſecam, cui opponitur triplex, de qua mox dictum eſt, compoſitio, eſt alia ſimplicitas extrinſeca, per quam efficitur, ne res uniri poſſit alteri, cum qua totum aliquod componat. De Dei ſimplicitate ad eas omnes compoſitiones comparata, hic eſt differendum.

CAPUT PRIMUM.

Utrum in Deo ſit compoſitio phyſica.

Not. 1. GEntiles paſſim cenſuere, Deos quos colebant, eſſe corporeos, ac proinde phyſice compoſitos; ex materia nimirum & forma. Inter Gentiles autem plebeji homines paſſim arbitrati ſunt, muta ſimulacra veros eſſe Deos, quibus cultus exhiberi deberet: peritiores vero putarunt, ſimulacra eſſe mera inſtrumenta quibus Dii uterentur ad exhibendam ſuam tum præſentiam, tum virtutem. Baruch c. 6. Iſaias c. 4. 40. & 46. Tertullianus in Apologetico, priores inſectantur. Contra poſteriores diſputavit Auguſtinus; *Gentiles*, inquit in Pſal. 117. *lignum adorant, quia Dei imaginem putant.*

Not. 2. Inter ſcriptores Chriſtianos, Tertullianus lib. contra Praxeam c. 7. l. 2. contra Marcionem c. 16. docuiſſe videtur, Deum eſſe compoſitum aliquod ex ſpiritu & corpore, ſed alterius ordinis ab humano. Auguſtinus l. de hæreſ. c. 86. aſſerit, Tertullianum laudatis locis opponere corpus nihilo, aut alicui qualitati; ut cenſuerit, eo ſenſu Deum eſſe quippiam corporeum, quod non ſit nihilum, vel quod non ſit qualitas, quæ a ſubſtantia diſtincta ſit: *Potuit*, inquit, *propterea putari corpus Deum dicere, quia non eſt nihil, non eſt inanitas, non eſt corporis vel animæ qualitas; ſed ubique totus, & per locorum ſpatia nulla partitus: in ſua tamen natura atque ſubſtantia immutabiliter permanet.*

Not. 3. Audius, a quo Audiani orti ſunt, circa ann. 427. in eumdem errorem impegiſſe, nonnullis viſus eſt, quod (ut ait Epiphanius hær. 70.) Dei imaginem, ad quam conditus eſt homo, in corpore ſitam eſſe defenderet. Verum fieri potuit, ut crederet Dei imaginem eſſe corpoream, quamvis Deus in ſe ipſo incorporeus ſit. Unde mox laudatus Epiphanius ait, Audium Catholice ſenſiſſe de

Digitized by Google

de SS. Trinitate; quod quidem falſum eſſet, ſi arbitratus fuiſset, Deum eſse corporeum, & humanis conſtare membris.

Not. 4. Anno Chriſti 400. quidam in Ægypto monachi palam propugnarunt, Deum eſſe revera corporeum, ob idque Anthropomorphitæ dicti ſunt. De his vero hæc habet Sozomenus hiſtoriæ lib. 8. c. 11. *Exorta quæſtio per Ægyptum movebatur, oporteret ne Deum Anthropomorphon, hoc eſt, humana forma præditum credere. Hujus autem ſententiæ plurimi erant ex monachis illic commorantibus, qui præ ſimplicitate ſine examine Scripturam ſacram accipiebant, & in ea, Dei oculos, & faciem, & manus, & quæcumque alia hujuſmodi audire conſueverant.*

Not. 5. Compoſitio phyſica duplex eſt, ſubſtantialis nimirum & accidentalis. Prior, ut ſuperius obſervatum eſt, ea eſt quæ reſultat ex unione materiæ cum forma: Poſterior vero, ex unione accidentis cum ſubſtantia. His poſitis, quæ ad excludendam a Deo compoſitionem phyſicam pertinent, duplici concluſione exponenda ſunt.

CONCLUSIO 1. In Deo non eſt compoſitio phyſica ſubſtantialis, ex materia & forma.

Probatur *Primo* ex Scriptura, qua docemur 1. Deum eſſe ſpiritum: *Spiritus eſt Deus*, ait Chriſtus Joan. 4. *& eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Docemur 2. eum nequaquam eſse ſimilem rebus, quæ ſculptura aut imagine exhibentur: *Non debemus*, ait Paulus Act. 17. *exiſtimare ſculpturæ artis, & cogitationis hominis divinum eſſe ſimile.* Unde ſic conficitur argumentum: Subſtantia mere ſpiritualis non conſtat ex materia & forma: per hoc enim differt a corpore. Atqui Deus, ut ex locis allatis patet, eſt ſubſtantia mere ſpiritualis: ergo non conſtat ex materia & forma.

Probatur *Secundo* rationibus Patrum. Greg. Nazianz. orat. 4. & 30. ſic argumentatur.

1. Deus eſt infinitus; ergo non eſt corpus; quippe nullum corpus poteſt eſſe infinitum; nam infinitum caret figura, cum ſit interminatum; corpus autem neceſſario habet aliquam figuram.

2. Quod eſt immenſum, non poteſt eſse corpus: ſi enim daretur aliquod corpus immenſum, repleret omnia loca, ac proinde nullum aliud corpus, præter illud immenſum, eſſe poſset in orbe. Atqui, ut inferius probabitur, Deus eſt immenſus: ergo &c.

3. Deus eſt æternus, tum a parte ante, tum a parte poſt, ſeu caret initio & fine. Sed id falſum eſſet, ſi conſtaret ex materia & forma, haberet enim partes quantitativas: omne vero quantum, habet initium, & poteſt habere finem, nimirum poteſt diſſolvi in partes, ex quibus conſtat, proindeque obnoxium eſt corruptioni, & fini.

4. Deus eſt ens, quo nihil majus aut præſtantius fingi poteſt: ergo non eſt ens compoſitum: nempe ens ſimplex, quod aliorum omnium perfectiones eminenter contineat, majus eſt ac præſtantius compoſito: ita ratiocinatur Auguſtinus.

Objicies 1. Homo factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, juxta illud Dei ipſius Geneſ. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Unde ſic arguitur: Exemplar debet repræſentari in ſua imagine; ac proinde debet ei eſſe ſimile: ergo cum Dei imago, homo nempe, ſit corporea, neceſse eſt, Deum eſſe corporeum.

Reſp. 1. Prudentium ſub finem Apotheoſis aſserere, Deum in paradiſo terreſtri aſsumpſiſse corpus humanum, ad cujus ſimilitudinem effictum eſt Adami corpus.

Reſp. 2. Chryſoſtomum hom. 8. in Geneſim ſcribere, Dei imaginem in homine eſſe ratione dominii, quo in ceteras creaturas a Deo donatus eſt. Unde poſt hæc verba Geneſeos, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, ſtatim Deus addidit, *ut præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli.*

Reſp. 3. Auguſtinum l. 1. de doctrina Chriſtiana aſserere, Dei imaginem non eſse in homine ſecundum corpus, ſed ſecundum animam; quæ quidem in eo ſimilis eſt Deo, quod verum intelligat, & bonum amet.

Objicies 2. Scriptura variis in locis humana membra Deo tribuit, brachia nimirum, nares, oculos, aures; immo quantitatem in longum, latum, & profundum: *Excelſior cælo eſt*, inquit Job 11. *& quid facies? profundior inferno; & unde cognoſces? longior terra menſura ejus, latior mari.* Atqui ſubſtantia, cui attribuuntur humana membra, & quantitas, eſt ſubſtantia phyſice compoſita ex materia & forma: ergo Deus eſt phyſice ex eis compoſitus.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Subſtantia, cui *proprie* tribuuntur membra humana & quantitas, eſt ſubſtantia phyſice compoſita, conc. min. cui tantum tribuuntur *improprie*, neg. min. Methaphoricus eſt, non autem proprius ille, qui nobis objicitur, Scripturarum loquendi modus: eo ſcilicet illæ virtutes aut operationes Deo tribuuntur, quas homo per varia ſui corporis membra exercere ſolet. Legendus eſt hac de re Auguſtinus, l. de Geneſi contra Manichæos c. 17. l. contra epiſt. Fundamenti c. 23. Satis eſt hic lectorem monere, ut cum ea loquendi ratio in Scripturis occurrit, attendat ad hanc Gregorii Magni ſententiam, *Humanæ*, inquit prologo in Cantica, *converſationis verba audientes, quaſi extra humanitatem eſſe debemus, ne ſi humaniter, quæ audivimus, capiamus, nihil divinitus de hoc ſentire poſſimus.*

CONCL. 2. In Deo non eſt compoſitio phiſica accidentalis ex ſubſtantia & qualitatibus.

Digitized by Google

Probatur 1. iis omnibus argumentis, quibus contra Gilbertum Porretanum ſuperius oſtenſum eſt, attributa eſſe realiter actu idem cum eſſentia divina: quæ enim ſunt idem inter ſe, non habent rationem partis; proindeque non efficiunt compoſitum.

2. Dei ſubſtantia plane eſt immutabilis, ut ſuo loco dicetur; ergo ei non adveniunt qualitates aliquæ; iis enim mutaretur.

3. Si eſſet compoſitus ex ſubſtantia & qualitate, non eſſet per ſe bonus, per ſe ſapiens, per ſe juſtus; id enim haberet tantum ex qualitatibus, quæ ipſi realiter advenirent. Sed id falſum eſt, alioquin poſſet excogitari ens aliquod Deo præſtantius, illud nimirum, quod non ab alio, ſed a ſe, omnes omnino perfectiones contineret. Argumentum illud deſumptum eſt ex Auguſtino, qui l. 5. de Trinit. c. 10. ſic loquitur: *In rebus quæ participatione magnitudinis magnæ ſunt, quibus eſt aliud eſſe, aliud magnum eſſe..... In his ergo rebus, aliud eſt magnitudo, aliud quod ab ea magnitudine magnum eſt; & prorſus non hoc eſt magnitudo, quod eſt magna domus; ſed illa eſt vera magnitudo, qua magnum eſt quidquid aliud magnum dicitur: ut aliud ſit magnitudo, aliud ea quæ ab illa magna dicuntur. Quæ magnitudo utique primitus magna eſt, multoque excellentius, quam ea quæ participatione magna ſunt. Deus autem, quia non ea magnitudine magnus eſt, quæ non eſt quod eſt ipſe; ut quaſi particeps ſit ejus Deus, cum magnus eſt; alioquin illa erit major magnitudo, quam Deus, Deo autem non eſt aliquid majus: ea igitur magnitudine magnus eſt, qua eſt ipſe eadem magnitudo. Et ideo ſicut non dicimus tres eſſentias, ſic nec tres magnitudines . . . . Eadem cauſſa, nec magnos tres dicimus, ſed unum magnum; quia non participatione magnitudinis Deus magnus eſt, ſed ſeipſo magno magnus: quia ipſe eſt ſua magnitudo. Hoc & de bonitate, & de æternitate, & de omnipotentia Dei dictum ſit, omnibuſque omnino prædicamentis, quæ de Deo poſſunt pronuntiari.*

CAPUT II.

Utrum in Deo ſit compoſitio metaphyſica.

Not. 1. Obſervatum eſt ſuperius, compoſitionem metaphyſicam dicere totum, quod conſtet ex eſsentia & exiſtentia; unde ut ſolvatur difficultas de qua agitur, neceſſe eſt, ut expendamus, utrum Deus conſtet ex eſſentia & exiſtentia; ſeu quærendum eſt, utrum in Deo eſſentia & exiſtentia a ſe invicem diſtinguantur.

CONCLUSIO. In Deo non reperitur compoſitio ex eſſentia & exiſtentia.

Probatur. Ut in Deo reperiretur compoſitio ex eſſentia, & exiſtentia, eſſentia & exiſtentia deberent in Deo a ſe invicem diſtingui: eſt enim de ratione partium, ex quibus compoſitum conſtat, ut ſeſe invicem excludant, ac proinde ut a ſe invicem diſtinguantur: Atqui in Deo eſſentia & exiſtentia non diſtinguuntur. Et quidem 1. non diſtinguuntur realiter actu; ſi enim, ut oſtenſum eſt contra Gilbertum Porretanum, diſtinctio realis actualis non reperiatur inter eſsentiam divinam & illius attributa, a fortiori non reperitur inter eſſentiam & exiſtentiam: nempe ſunt magis idem, quam eſſentia & attributa. 2. Non diſtinguuntur realiter formaliter; ejuſmodi enim diſtinctio, (ut ſuo loco oſtenſum eſt contra Scotum) non habet locum in divinis.

3. Non diſtinguuntur per mentem cum fundamento in re; ſiquidem eſſentia Dei concipi non poteſt ſine illius exiſtentia; quippe, ut ſuo loco dictum eſt, eſſentia Dei poſita eſt in eo, quod ſit ens a ſe: ens autem a ſe exiſtentiam includit in ſuo conceptu; nam ens a ſe eſt illud, quod exiſtit per ſemetipſum, & independenter a quovis alio. Præterea concipi non poteſt Dei eſſentia, quin concipiatur ens, quo perfectius cogitari non poteſt: Atqui ſi per mentem cum fundamento in re eſſentia divina diſtingueretur ab exiſtentia, conciperetur ens aliquod Dei eſſentia perfectius; illud nimirum quod haberet exiſtentiam. Addendum eſt, Dei eſſentiam eſſe actum puriſſimum: ſed in ſuppoſitione quam hic impugnamus, eſſentia Dei non eſset actus puriſſimus: nam illud ens non eſt actus puriſſimus, quod eſſet potentia paſſiva: atqui eſsentia Dei eſset potentia paſſiva: quippe conciperetur ut potens recipere exiſtentiam, per quam eſset perficienda.

Objicies 1. Eſsentia Dei per mentem cum fundamento in re diſtinguitur ab attributis: ergo ſic debet ab exiſtentia diſtingui: non enim videtur eſse potior ratio de uno, quam de altero.

Reſp. conc. ant. neg. con. Ratio diſparitatis eſt, quia eſsentia (ut ſuo loco probatum eſt) licet ſit idem actu cum attributis, virtualiter tamen ab iis diſtinguitur, proindeque fundamentum præbet intellectui, ut concipiatur ſine attributis: at vero eſsentia non diſtinguitur virtualiter ab exiſtentia: eam nimirum in ſuo intrinſeco ac eſsentiali conceptu complectitur, ita ut ſi non concipiatur ens actu exiſtens, eſsentia divina minime concipiatur.

Objicies 2. In creatis eſsentia, & exiſtentia realiter actu diſtinguuntur: ergo in divinis diſtinguuntur ſaltem per mentem cum fundamento in re.

Reſp. dato ant. quod tamen negant ii omnes Philoſophi, qui ſunt extra ſcholam S. Thomæ, nego conſ. Ratio eſt, quia creatura per ſe, & ſecundum eſsentiam, eſt indifferens ad eſſe & non eſse; unde cum exiſtit, exiſtit con-

Digitized by Google

contingenter, non autem neceſsario: Deus vero neceſsario, per ſe, & ratione ſuæ eſſentiæ exiſtit; nempe eſsentia Dei, ut probatum eſt ſuperius, eſt ipſummet exiſtere.

CAPUT III.

Utrum in Deo ſit compoſitio Logica.

Not. 1. Nomine compoſitionis logicæ, intelligitur ea quæ conſtat ex genere & differentia; nec mirum: nam genus & differentia recenſentur inter prædicamenta, de quibus logicorum eſt agere.

Not. 2. Circa propoſitam quæſtionem, duplex eſt theologorum ſcholaſticorum ſententia. Inter antiquos Gabriel Biel, & Gregorius Ariminenſis docuerunt, compoſitionem, de qua agitur, in Deo reperiri. S. Thomas & ejus diſcipuli contendunt, eam in ente illo ſimpliciſſimo & infinito admitti non debere.

CONCLUSIO. In Deo admitti non debet compoſitio logica ex genere & differentia.

Probatur 1. auctoritate Patrum. Cyrillus Alexandrinus in dialogo 2. de Trinit. conceptis terminis genus excludit a Deo: *Genus*, inquit, *ullum nominare, alienum eſt a recta ratione*. Lib. 3. Theſauri concludit, excludi pariter debere differentiam: *Videmus*, ait, *id omne quod differentiam recipit, eſſe compoſitum, non ſimplex: quare cum ſimplex, minimeque compoſitus Deus, omnium confeſſione, ſit; non poteſt ingenitum*, (ut Anomæi contendebant) *eſſe illius differentia*. Bœtius lib. de Trinit. & unitate Dei, poſtquam decem logicorum prædicamenta recenſuit, ait Deum in iis locum non habere: *Subſtantia*, inquit; *in illo vere non eſt ſubſtantia, ſed ultra ſubſtantiam*. Auguſtinus in Confeſſionum libris veniam a Deo petit, quod eum olim in prædicamento ſubſtantiæ collocaſſet.

Probatur 2. ratione theologica. Illud ens non componitur ex genere & differentia, in quo non ſunt potentia & actus: atqui in Deo non ſunt potentia & actus: ergo non componitur ex genere & differentia. Major patet ex eo, quod genus in compoſito logico teneat locum, quem materia tenet in compoſito phyſico; differentia vero, eum quem forma: ergo ſicut materia in compoſito phyſico eſt potentia, & forma eſt actus; ita in compoſito logico genus habet rationem potentiæ, & differentia rationem actus. Minor pariter videtur certa ex eo, quod Deus ſit actus puriſſimus, cum ſit ens, quo nullum perfectius excogitari poteſt; actui autem puriſſimo repugnet quælibet potentialitas.

Reſpondent adverſarii, actui puriſſimo repugnare quidem potentialitatem realem, non autem mentalem, qualis eſt ea, quam genus ad differentias comparatum importat.

Sed contra eſt. Vel illa pontentialitas mentalis, quam genus ſecum invehit, habet aliquod fundamentum in ipſa Dei natura, vel nullum habet. Si primum, in ipſa Dei natura erit potentialitas ſaltem fundamentalis: at ejuſmodi potentialitas actui puriſſimo repugnat, efficit nempe, ut aliud ens purius, ſeu, in quo non ſit etiam fundamentalis potentialitas, excogitari poſſit. Si ſecundum, fruſtra & abſurde intellectus in Deo fingit conceptum generis & differentiæ.

Probatur 3. altera ratione theologica. Si Deus componeretur ex genere & differentia, id quod in eo teneret locum generis, vel eſſet ens, vel accidens, vel ſubſtantia. Atqui ex iis nullum dici poteſt. Non primum; eo quod ſit de ratione generis, ut illius differentiæ ſint extra ipſum, ſeu, ſine eo concipi poſſint: Sed differentiæ entis concipi non poſſunt ſine ente; cum, etiam prout ſunt differentiæ, ſint eſſentialiter ens. Non ſecundum: quia (ut ſuperius probatum eſt) accidens Deo non convenit. Non denique tertium; ſiquidem ut ſubſtantia ſit genus reſpectu Dei & creaturæ, debet in Deo, ſicut in creatura, concipi ſine exiſtentia actuali, cum ſubſtantia ex ſe concipiatur indifferens ad exiſtendum, vel non exiſtendum; neque enim ſubſtantia in ſe ipſa, ſeu ſecundum ideam ſibi eſſentialem, neceſſario exiſtit: alioquin enim in qualibet ſibi ſubjecta ſpecie, nempe tam in Deo, quam in creatura, includeret illam exiſtendi neceſſitatem. Sed ſubſtantia in Deo concipi non poteſt ſine actuali exiſtentia: ſiquidem ſubſtantia eſt eſſe per ſe, & non in alio: atqui eſſe in Deo concipi non poteſt ſine exiſtentia, eo quod (ut dictum eſt ſuperius) Deus ſit ſuum eſſe, ſeu, illius eſſe ſit ipſummet exiſtere.

Objicies. Non magis Deo repugnat compoſitio ex genere & differentia, quam compoſitio mentalis ex pluribus attributis, a ſe invicem & ab eſſentia virtualiter diſtinctis: ſed iſtud a Thomiſtis omnibus admittitur: ergo illud quoque debet admitti.

Reſp. neg. maj. Ratio diſparitatis eſt, quia compoſitio mentalis ex eſſentia & attributis, eſt compoſitio improprie dicta, quæ non dicit potentiam & actum, ſed divinæ eſſentiæ eminentiam, ratione cujus æquivalet perfectionibus, quæ in creatis realiter diſtinguuntur; præbetque fundamentum, ut intellectus eam ſub variis ideis concipiat: e contra vero compoſitio ex genere & differentia, eſt compoſitio proprie dicta, quæ dicit imperfectionem, mixtionem nimirum potentiæ cum actu; ac proinde officit ſummæ Dei ſimplicitati.

CA

Digitized by Google

CAPUT IV.

Utrum Deus extrinſece poſſit eſse compoſitus.

Not. 1. NOmine compoſitionis extrinſecæ, intelligitur ea, per quam res unitur alteri, cum qua totum aliquod conſtituit: ſic hominis anima ideo dicitur extinſece compoſita, quod unita corpori, compoſitum proprie dictum conſtituat.

Not. 2. Compoſitio extrinſeca duplex eſt: una dicitur, *Ex his*: altera vero, *Cum his*. Prior eſt ea, per quam duo ita intrinſece uniuntur, ut unum ſe habeat per modum potentiæ, & alterum per modum actus informantis: Poſterior fit, cum plura ad conſtituendum compoſitum ita conjunguntur, ut unumquodque eorum remaneat actus: ejuſmodi eſt compoſitio ex numeris.

CONCLUSIO. Deus non poteſt venire in compoſitionem, quæ dicitur, *Ex his*; poteſt tamen venire in compoſitionem, quæ dicitur, *Cum his*.

Probatur prior pars. Compoſitio *Ex his* (ut mox fuit obſervatum) dicit duas partes, quarum una ſe habeat per modum potentiæ, & altera per modum actus informantis: atqui ea compoſitio Deo repugnat. Primo quidem, Deus non poteſt ſe habere per modum potentiæ, cum ſit actus puriſſimus: 2. nec per modum actus informantis; quia actus informans dependet a potentia, cujus eſt forma, ſaltem tanquam a ſubjecto: atqui Deus non poteſt ab aliquo pendere: ergo &c.

Probatur altera pars. Compoſitio *Cum his*, eſt ea, in qua quodlibet componens ſe habet per modum actus; atqui Deus poteſt venire in ejuſmodi compoſitionem; de facto nimirum in eam venit per Incarnationem, in qua, ex unione humanæ naturæ cum perſona divina, reſultat compoſitum, quod eſt Chriſtus Dominus.

Objicies. In myſterio Incarnationis perſona Verbi ſe habet per modum actus informantis, & natura humana per modum potentiæ recipientis; nam perſona Verbi recipitur in natura humana tanquam in ſubjecto, quod informat, ac perficit: ergo Deus poteſt venire in eam compoſitionem, quæ dicitur *Ex his*.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia (ut dicetur in tractatu de Incarnatione) perſona Verbi non eſt actus informans humanam naturam; ſed actus per quem humana natura terminatur, & per quem ultimo in exiſtendo completur; complere autem aliud, dicit perfectionem, proindeque poteſt proprie Deo tribui.

QUÆSTIO II.

De infinitate Dei.

Not. 1. INfinitum triplex eſt, ſecundum quantitatem, ſecundum virtutem, & ſecundum eſsentiam. Non eſt hic quæſtio de priori infinitate; certum eſt enim, Deum non eſse infinitum infinitate quantitatis; non quidem continuæ, cum non ſit corpus, nec diſcretæ, cum illius perfectiones infinitæ ſint una eademque entitas ſimpliciſſima. Non eſt quoque quæſtio de altera; nam infinitas virtutis idem eſt cum omnipotentia, de qua dicetur inferius. Sed quæſtio eſt de infinitate ſecundum eſsentiam, ſeu de infinitate, quæ Deo conveniat ratione eſsentiæ.

Not. 2. Conveniunt Catholici omnes, Deum eſse infinitum ſecundum eſsentiam: non enim in Scripturis dicitur infinitus tantum in aliquo genere, ſed ſimpliciter & abſolute: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis* (inquit Pſaltes Regius, Pſal. 144.) *& magnitudinis ejus non eſt finis*. Sed nonnulli contendunt, id nullo evidenti argumento demonſtrari poſse.

CONCLUSIO. Evidentibus argumentis demonſtratur, Deum eſse infinitum ſecundum eſsentiam.

Probatur 1. Dei nomine intelligitur id, quo nihil majus aut melius fingi cogitarique poteſt. Atqui id falſum eſset, ſi Deus non eſset infinitus ſecundum eſsentiam; poſset ſiquidem cogitari ens infinitum ſecundum ſuam eſsentiam; infinitum vero ſecundum eſsentiam, eſt majus & melius ente, cui ejuſmodi infinitas non convenit.

Probatur 2. Quod eſt totum in actu, nec aliquid habet potentialitatis, eſt infinitum ſecundum eſsentiam: quod enim eſt ejuſmodi, nihil omnino poteſt recipere, ac proinde a nullo alio perfici complerique poteſt. Atqui Deus eſt totus actu, nec habet aliquid potentialitatis; cum potentialitas ſit imperfectio, ac aliunde nulla imperfectio Deo conveniat.

Probatur 3. Eſsentia Dei ex nullo prorſus capite poteſt eſse finita: Ergo Deus eſt infinitus ſecundum eſsentiam. Probatur ant. Si Dei eſsentia poſset ex aliquo capite eſse finita, eſset vel ex cauſsa extrinſeca, a qua divinum eſse reciperetur, vel ex ſubjecto, in quo reciperetur, vel ex actu intellectus, qui concipit eſsentiam ſine attributis: Atqui neutro ex iis capitibus eſsentia Dei eſt finita. Non quidem 1. ex cauſsa extrinſeca; cum enim eſsentia Dei in eo ſit poſita, quod ſit ens a ſe, a nulla cauſsa extrinſeca pendere poteſt. Nec 2. a ſubjecto, in quo recipiatur; nam exiſtentia Dei in nullo prorſus ſubjecto recipitur; non in metaphyſico, ſeu in eſsentia, quia (ut ſuo loco oſtenſum eſt)

eſsen-

Digitized by Google

eſsentia Dei ab illius exiſtentia, etiam per mentem, abſtrahi non poteſt. Nec denique 3. eo quod intellectus eſsentiam ſine attributis concipiat: diverſi enim conceptus in Deo, unius ſunt ac ejuſdem rei virtualiter multiplicis.

Objicies. Si Deus eſset infinitus ſecundum eſsentiam, duo ſequerentur abſurda: ipſum ſcilicet Deum eſse eſsentiam aliarum omnium rerum, & nullam in rebus creatis perfectionem ſecum compati poſse: quod quidem ſic oſtenditur. Quod eſt infinitum ſecundum locum, debet omnia prorſus loca replere, ac præterea quodvis extenſum ab iis locis excludere: ergo a pari, ſi Deus eſset infinitus ſecundum eſsentiam, deberet eſse eſsentia omnium rerum, nec poſset aliquorum entium perfectiones compati.

Reſp. ad 1. neg. ſequelam maj. Ad 2. conc. ant. neg. conſ. Ratio diſparitatis eſt, quia eſt de eſsentia infiniti ſecundum locum, omnibus omnino locis coextendi cum impenetrabilitate; ac proinde ſolum omnia prorſus loca replere: at vero infinito ſecundum eſsentiam, non eſt eſsentiale excludere a rebus a ſe diſtinctis perfectiones illis proprias; ſed ſatis eſt, ut eas omnes, nulla excepta, vel formaliter vel eminenter contineat, ut dicemus, cum agemus de Dei perfectione.

Quæres, utrum dari poſſit aliqua creatura infinita ſecundum eſsentiam?

Reſp. negative. Eam vero reſponſionem quidam Thomiſtæ ex eo probant, quod eſse cujuslibet creaturæ limitetur a ſubjecto, in quo recipitur: forma quidem (inquiunt) a materia, & exiſtentia ab eſſentia, a qua in quolibet ente creato realiter diſtinguitur.

Alii vero qui Thomiſticum principium de diſtinctione reali exiſtentiæ ab eſſentia non admittunt, ſic ratiocinantur. Quælibet creatura eſt ab alio, tanquam a cauſſa efficiente, ac proinde dependens: dependentia autem conciliari non poteſt cum infinitate ſecundum eſſentiam, quia dependentia dicit potentialitatem, ſeu privationem ſummæ perfectionis, ſcilicet independentiæ.

Dices. Plures reperire eſt philoſophos, qui docent infinitas ſecundum numerum creaturas eſſe poſſibiles; in ea vero ſuppoſitione illæ creaturæ ſimul ſumptæ continerent infinitas perfectiones.

Reſp. eo in caſu, de cujus poſſibilitate hic non agimus, perfectiones creatas fore infinitas ſecundum numerum, non autem ſecundum eſſentiam: cuique enim in individuo perfectioni, immo & toti earum collectioni deeſſet independentia; ac proinde potentialitas, quæ repugnat infinito per eſſentiam, in ea collectione reperiretur.

QUÆSTIO III.

De immutabilitate Dei.

Not. 1. Immutabilitas explicari non poteſt, niſi per negationem mutationis, unde ubi quæritur, quid ſit immutabile; reſpondere ſolent id eſſe, quod mutari non poteſt, ſeu, quod aliter non poteſt ſe habere, ac habebat antea.

Not. 2. Mutatio duplex eſt, ſubſtantialis nimirum & accidentalis. Prior fit aut per acceſſum, aut per receſſum formæ ſubſtantialis, ſubjecto remanente eodem, ut cum ex ligno fit ignis; aut per converſionem totius compoſiti in aliud compoſitum, ut cum panis & vinum in Euchariſtia tranſubſtantiantur in corpus & ſanguinem Chriſti: aut denique per tranſitum a non eſſe ſimpliciter ad eſſe ſimpliciter, ut in creatione contingit. Poſterior e contra fit per acceſſum aut receſſum formæ accidentalis, ſubjecto quoad ſubſtantiam eodem remanente, ut cum aqua ex frigida fit calida.

CONCLUSIO. Deus eſt omnino immutabilis.

Probatur 1. ex Scriptura. Jacobus Epiſt. Can. cap. 1. ubi Deum vocavit *Patrem luminum*, mox ſubjicit, eum non eſſe materialis ſolis adinſtar, cum ne umbra quidem mutationis in eo ſit: *Apud quem*, inquit, *non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio*. Ipſe ſibi Deus hoc teſtimonium reddit Malachiæ 3. *Ego Dominus, & non mutor*. Numerorum c. 23. hocce diſcrimen Deum inter & hominem ſtatuitur: *Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur*. Scripturis adjungendi ſunt Patres Nicæni primi Concilii, qui Arium damnarunt, quod Verbum mutabile diceret: *Eos qui dicunt mutabilem & convertibilem filium Dei, anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia*.

Probatur 2. eadem concluſio rationibus theologicis.

Primo. Deus eſt immutabilis ſecundum ſubſtantiam: neque enim tranſiit a non eſſe ad eſſe, cum ſit æternus; nec deſinet aliquando, cum ſit maxime ſimplex; res enim maxime ſimplices perire non poſſunt naturaliter, ſeu ab intrinſeco, quia res naturaliter non perit, niſi per partium diſſolutionem. Gregorii Nazianzeni eſt illud argumentum. *Compoſitio* (inquit orat. 34.) *pugna initium eſt, pugna autem diſſidii, diſſidium ſolutionis: ſolutio porro nullo modo in Deum, ac primam illam naturam cadit. Quocirca nullum diſſidium admittendum eſt, ne ſolutio conſequatur; nec pugna, ne diſſidium oriatur; nec compoſitio, ne pugna exiſtat*. Non poteſt quoque Dei ſubſtantia perire ab extrinſeco, ſeu actione alicujus cauſſæ extrinſecæ, quia cum Deus ſit ens, quo majus ac præſtantius cogitari

Digitized by Google

gitari non poteſt, nulla fingi poteſt aut æqualis aut ſuperior cauſa, quæ in illum agat. Præterea Deus, ex dictis, neceſſario exiſtit, exiſtentia nimirum neceſsaria eſt illi eſsentialis; ac proinde deſinere non poteſt; alioquin contingentem tantum, ſicut & creatura, haberet exiſtentiam.

Secundo. Deus mutari non poteſt ratione operationis: non ejus quidem quæ eſt ad intra, ſeu per quam tum Verbum, tum Spiritus ſanctus producuntur: ea enim operatio eſt in Deo ab æterno, cum fingi non poſſit inſtans, in quo a Deo non emanet; nec etiam ratione operationis ad extra, ſeu per quam creaturæ eductæ ſunt ex nihilo: nempe ea operatio non eſt aliquid ab ipſa Dei ſubſtantia diſtinctum, alioquin conciperetur in Deo potentia agendi diſtincta ab ipſa actione, ac proinde Deus non eſset actus puriſſimus, ſed compoſitus ex potentia & actu; quod tamen (ut ſupra dictum eſt) ideæ Deo eſsentiali repugnat.

Tertio. Deus non eſt mutabilis per amiſſionem vel adquiſitionem formæ alicujus accidentalis, quæ de novo ipſi adveniat, aut ab eo recedat: ſiquidem cum ſit infinite perfectus, eſſentialiter omnes ſimul perfectiones includit; quippe ſi vel una ei deeſſet, cogitari poſset aliquod ens Deo perfectius; quod eſt impoſſibile: *Nihil ibi deeſt* (ait Fulgentius Epiſt. 6. ad Theodor. cap. 4.) *totum in illo eſt: nihil ibi ſupereſt, quia nihil præter illum eſt*.

Objicies 1. ex actione Dei ad extra. Ille mutabilis eſt, qui ab uno ſtatu tranſit in alterum: quod enim eſt immutabile, manet ſemper idem ac in eodem ſtatu: atqui Deus ab uno ſtatu in alium tranſiit, nimirum ex non producente mundum, factus eſt producens: ergo, &c.

Confirmatur argumentum. Ille mutatur, qui novas adquirit dotes: atqui Deus novam adquiſivit, ſcilicet dotem ſupremi rerum omnium dominii; hanc enim non habet ab æterno, cum dominium & res, ad quam ſe extendit, ſint correlativa; correlativa quippe ſimul tempore exiſtunt.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Deus ex non producente factus eſt producens per eumdem actum, quem ſemper habuit, conc. ant. per actum, quem non habuerit ſemper, neg. ant. Deus ab æterno voluit mundi creationem, non pro æterno quidem, ſed pro tempore reſpondente æternitatis virtuali inſtanti, quo revera eum eduxit ex nihilo. Auguſtini eſt ea reſponſio convellentis hoc gentilium argumentum: *Si enim vacabat* (Deus) *& non operabatur aliquid, cur non ſit deinceps quemadmodum retro, ceſſavit ab opere?* Sed etſi (inquit lib. 12. de Civit. Dei c. 17.) *prius ceſſavit, & poſterius operatus eſt; hoc procul dubio quod dicitur prius & poſterius, in rebus prius non exiſtentibus & poſterius exiſtentibus fuit. In illo autem non alteram præcedentem altera ſubſequens mutavit, aut abſtulit voluntatem: ſed una eademque ſempiterna & immutabili voluntate res, quas condidit, & ut prius non eſſent, egit, quamdiu non fuerunt, & ut poſteriores eſſent, quando eſſe cœperunt*.

Ad confirmationem, reſp. 1. erraſse Origenem quod lib. 1. de principiis, cap. 2. ut firmaret immutabilitatem, quam gentiles ex rerum creatione ac dominii dote impugnabant, crediderit, ex omni æternitate Deum hanc univerſitatem creaſse. Origeni prævierat Hermogenes, qui propterea quod cenſeret, Deum nunquam non dominum fuiſse, aſseruit, materiam eſse Deo coæternam: quod quidem dogma integro libro Tertullianus confutavit.

Reſp. 2. ad argumentum, conc. maj. diſting. min. Deus per creationem dotem novam adquiſivit extrinſece, concedo min. intrinſece, neg. min. Domini nomen, quod Deo poſt rerum creationem datum eſt, nihil ipſi intrinſecum contulit, quod antea non haberet; ſed tantum aliquid extrinſecum, relationem nimirum actualem ad res creatas, quam quidem non habuit ab æterno, ſed adquiſivit in tempore: *Si ergo nummus* (inquit Aug. l. 5. de Trin. c. 15.) *poteſt nulla ſui mutatione toties dici relative*, pretium nempe, pignus, munus, *ut neque cum incipit dici, neque cum deſinit, aliquid in ejus natura vel forma, qua nummus eſt, mutationis fiat; quanto facilius de illa incommutabili Dei ſubſtantia debemus accipere, ut ita relative dicatur aliquid ad creaturam, ut quamvis temporaliter incipiat dici, non tamen ipſi ſubſtantiæ Dei accidiſſe aliquid intelligatur, ſed illi creaturæ, ad quam dicitur?*

Objicies 2. Ille mutabilis eſt, qui variis motibus movetur: atqui Deus ſic revera movetur: Nam 1. amat hominem juſtum, quem odit poſtea iniquum: 2. iram ipſi Scriptura variis in locis tribuit, 3. pœnitentia ei tribuitur Geneſis 6. *Pœnituit eum, quod hominem feciſſet in terra*. 1. Reg. 15. *Pœnitet me, quod conſtituerim Saul Regem*: Geneſis 6. internus animi dolor ei adſcribitur: *Tactus dolore cordis intrinſecus, Delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terræ*: ergo varii animi motus Deo conveniunt.

Confirmatur argumentum ex Patribus. *Primo*, Lactantius, ubi removit a Deo plurimas animi paſſiones, iram ei tribuit. *Deum* (inquit lib. de ira Dei cap. 12.) *moveri & indignari, non modo cum injuſta fiunt, communis utilitas, ſed etiam ratio ipſa & veritas perſuadet*. *Secundo*, Tertullianus confutans Marcionem, quod diceret, Deum non eſse rerum noſtrarum ſollicitum, ſic diſcurrit lib. 1. cap. 26. *Stupidiſſimus ergo qui non offenditur facto*,

Digitized by Google

facto, quod non amat fieri; aut ſi offenditur, debet iraſci: ſi iraſcitur, debet ulciſci.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. conceſſo ant. diſt. conſeq. Ergo varii motus Deo conveniunt metaphorice, conc. conſ. proprie, neg. conſeq. ſeu, animi motus, de quibus eſt quæſtio: non ſunt in Deo quoad affectum, ſed tantum quoad effectum: in rebus nimirum creatis eas Deus mutationes efficit, quas homo ſolet efficere, cum variis animi paſſionibus intrinſece movetur. Homo iratus deſtruit opus ſuum, ulciſcitur, pœnam infligit: cum igitur Deus idem agit in creatura, Scriptura, quæ humano more plerumque loquitur, dicit, quod eum pœniteat, quod oderit id quod amabat antea, quod ira furoreque moveatur: *Quapropter* (inquit Auguſtin. lib. 2. ad Simplicianum quæſt. 2.) *cum legimus etiam Dominum dicentem: Pœnitet me, conſideremus, quid id eſſe ſoleat. In hominibus opus pœnitendi eſt, cum procul dubio reperitur voluntas mutandi, ſed in homine cum dolore animi eſt; reprehendit enim in ſe, quod temere fecit. Auferamus ergo iſta quæ de humana infirmitate atque ignorantia veniunt, & remaneant ſolum velle, ut non ita ſit aliquid, quemadmodum erat.*

Plura alia, quæ ad Dei immutabilitatem pertinent, legere eſt inferius, ubi ex profeſſo dicetur de immutabilitate divinæ voluntatis.

QUÆSTIO IV.

De inviſibilitate Dei.

Not. 1. Scripturæ docent, Deum eſſe inviſibilem: *Regi ſæculorum immortali, & inviſibili*, inquit Paulus 1. ad Tim. 6. *ſoli Deo honor & gloria*, Qua vero ratione inviſibilitas intelligi debeat, hac in quæſtione a nobis eſt exponendum.

Not. 2. Duplex Dei inviſibilitas fingi poteſt, abſtractiva nimirum & intuitiva. Prior opponitur abſtractivæ viſibilitati, ſeu cognitioni Dei: altera vero intuitivæ: unde ut explicetur inviſibilitas tum abſtractiva, tum intuitiva, neceſſe eſt ut hic exponatur quid ſint & abſtractiva & intuitiva Dei cognitio.

Not. 3. Cognitio Dei abſtractiva eſt ea, quæ de Deo per creaturas, tanquam per medium, habetur: ejuſmodi eſt ea, quam Apoſtolus hiſce verbis exprimit, ad Romanos ſcribens: *Inviſibilia ipſius a creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*: Cognitio intuitiva eſt ea, per quam Deus cognoſcitur in ſe ipſo, non autem in medio quod ab eo diſtinctum ſit: hincque patet, cognitionem abſtractivam eſſe obſcuram ac confuſam, cum e contra intuiva ſit clara, evidens, ac diſtincta.

Not. 4. De abſtractiva Dei viſibilitate hic non agemus, ſed tantum de intuitiva; nempe dicemus de illius poſſibilitate, exiſtentia, principiis, objecto & proprietatibus.

CAPUT I.

De poſſibilitate intuitiva Dei viſionis.

Not. 1. Intellectus creatus poteſt ſpectari, vel ſecundum vires naturales, vel ſecundum ſupernaturales. Certo certius eſt, intellectum creatum ſibi relictum, hoc eſt, ſolis viribus naturalibus inſtructum, non poſſe videre Deum intuitive: unde hic quæſtio eſt tantum utrum id poſſit adjutus ac corroboratus aliquo ſupernaturali auxilio; ſive abituale, ſive actuale ſit illud auxilium, ſive ſit lumen gloriæ, ſive extraordinarius Dei concurſus, ſive aliquid aliud.

Not. 2. Veritas triplici medio probari poteſt, Scriptura, Traditione, Ratione naturali: igitur difficultas poteſt eſse, utrum tum Scriptura, tum Traditione, tum Ratione naturali poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis oſtendi poſſit.

ARTICULUS I.

Utrum poſſibilitas intuitiva Dei viſionis ex Scripturis demonſtretur.

CONCL. Poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis ex Scriptura demonſtratur.

Probatur *primo*. Matthæi 5. hæc habentur: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Hæc quoque leguntur ejuſdem Evangelii c. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei*. Apoſtolus 1. ad Corinth. 13. ſic loquitur: *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum*. Ex iis vero locis ſic conficitur argumentum: Viſio de qua tum Matthæus, tum Apoſtolus loquuntur, non eſt viſio per ſimilitudinem aliquam creatam; alioquin enim eſset in ænigmate & in ſpeculo, quod tamen negat Apoſtolus: non eſt quoque abſtractiva, ſeu in Dei effectibus, cum dicatur viſio faciei; viſio quæ erit facie ad faciem, viſio ei ſimilis quam Deus habet de creaturis, viſio Dei ſicuti eſt: ergo eſt viſio intuitiva.

Dices. Gen. 32. dicitur, quod Moyſes viderit Deum facie ad faciem; inde tamen colligi non poteſt, quod eum intuitive viderit; ergo neque colligi poteſt poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis ex iis Scripturæ textibus, ubi aſſeritur, quod prædeſtinati Deum in cælis facie ad faciem viſuri ſint.

Sed conceſso antecedente, neganda eſt conſequen-

Digitized by Google

ſequentia. Ratio diſparitatis eſt, quia apparitiones quæ tum Moyſi, tum Patriarchis conceſſæ leguntur, non erant Dei apparitiones, ſed Angelorum qui in forma aliqua viſibili eis ſe videndos præbuerunt; locuti ſunt tamen in Dei perſona, quod agerent illius nomine: id autem ex Actorum cap. 7. manifeſte colligitur.

Objicies. Deus in Scriptura dicitur inviſibilis: *Quem* (inquit Apoſtolus 1. ad Tim. 6.) *nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*. Ille locus non poteſt intelligi aut de viſione abſtractiva, cum certum ſit ex ipſomet Apoſtolo, Deum ſic a viatoribus cognoſci; aut de viſione in ænigmate & in ſpeculo, quippe idem Apoſtolus expreſse ait quod ſic a nobis cognoſcitur: *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate*: ergo locus ille intelligitur de viſione Dei intuitiva.

Reſp. diſt. Apoſtoli verba: Sed nec videre poteſt, aut oculis corporeis, cum Deus non ſit ens materiale; aut in terris, quippe nunc non videmus facie ad faciem; aut viſione comprehenſiva, quam haud dubie, propter Dei infinitatem, intellectus creatus aſsequi non poteſt, ut inferius ſuo loco dicetur, conc. ant. oculis mentis, in cælo, viſione non comprehenſiva, neg. ant.

ARTICULUS II.

Utrum poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis ex Traditione demonſtretur.

CONCL. Poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis poteſt ex Traditione demonſtrari.

Probatur. *Primo*, Irenæus lib. 4. cap. 37. ſic loquitur: *Homines igitur videbunt Deum, & vivent per viſionem, immortales facti, & pertingentes uſque ad Deum*. Irenæum vero loqui de intuitiva Dei viſione, ex eo colligitur, quod viſionem, quam recenſet, opponat ei, qua Patriarchæ, dum in terris agerent, donati ſunt.

Secundo: Clemens Alexandrinus in quinto Stromat. hæc habet: *Perſpicuum eſt, nullum unquam vitæ ſuæ tempore poſſe Deum perſpicue comprehendere. Qui autem ſunt mundo corde, Deum videbunt, poſtquam extremam perfectionem attigerint*. Per hæc verba: *Perſpicue comprehendere*, intelligit perſpicuam Dei viſionem, quæ tamen perfecta non ſit; eam autem comprehenſionem, hoc eſt, perſpicuam viſionem, quam Clemens negat viatoribus concedi, contendit ipſe mundis corde in cælo concedendam.

Tertio: Auguſtinus Epiſt. 91. hæc Apoſtoli verba: *Regi ſæculorum inviſibili*, ſic enarrat: *Inviſibili autem non in ſæcula ſæculorum, ſed tantum in hoc ſæculo*. Epiſtola 92. ait, Deum Moyſi in hac vita non apparuiſse in natura propria, in ea tamen videndum eſse in altera vita: *Non autem* (inquit) *ipſe apparebat in natura propria, quam Moyſes videre cupiebat: ea quippe promittitur Sanctis in alia vita*.

Quarto: Bernardus idem aſserit: *In hoc autem*, ait Serm. 4. in feſto omnium Sanctorum, *in hoc erit vita æterna, ut cognoſcamus Deum ſicuti eſt, id eſt, non modo ſicut ineſt, nobis videlicet, aut ceteris ceraturis; ſed ſicut eſt in ſemetipſo*.

Quinto: Id aperte colligitur ex Conc. Florentino, ſeſs. 25. in decreto unionis, ubi definitur: *Exutas corporibus animas, quæ in gratia Dei deceſserint, in cælum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum, trinum & unum, ſicuti eſt*.

Objicies 1. Chryſoſtomus multa docet, quibus evinci videtur, quod Deus a nulla creatura poſſit intuitive videri. Docet, angelos ipſos Dei eſsentiam non videre: *Deum*, inquit in hæc Joannis verba, *Deum nemo vidit unquam, cujuſmodi eſt in ſe; non ſolum prophetæ, ſed nec Angeli viderunt, nec Archangeli*. Docet 2. ſolum Filium & Spiritum Sanctum, Deum ipſum intueri: *Solus ipſum videt Filius & Spiritus ſanctus*. Docet 3. hanc Chriſti ſententiam: *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cælis eſt*, non intelligi de viſione eſsentiæ divinæ, ſed tantum de Angelorum cogitatione, quæ interrupta non ſit: *Sic etiam* (ait) *in Angelis accipiendum eſt, propter puram ipſorum ac vigilem naturam, nihil ipſos aliud præterquam Deum, animo unquam videndum ſibi proponere*. Docet 4. Deum ab Angelis non videri, niſi per quamdam ſui demiſſionem: *Non merum ipſum lumen intebantur*, (inquit Oratione 3. contra Anomæos de Incomprehenſibili) *neque ſinceram ipſam ſubſtantiam, ſed quædam Dei ſe demittentis accommodatio fuit*.

Ex iis autem locis ſic conficitur argumentum: Ille cenſuit, intuitivam Dei viſionem non eſse poſſibilem, qui negavit, Angelos eſsentiam Dei videre; qui contendit, id ſoli Filio & Spiritui Sancto proprium eſse; qui aſseruit, evangelica verba: *Angeli eorum ſemper &c.* non intelligi de viſione eſsentiæ divinæ; qui voluit, Deum a nulla creatura niſi per ſui demiſſionem, & quamdam accommodationem etiam in cælis conſpici: Atqui id docuit, id aſſeruit, id contendit Chryſoſtomus: ergo cenſuit, intuitivam Dei viſionem non eſse poſſibilem.

Reſp. diſt. maj. Ille &c. qui negavit, Angelos Dei eſsentiam videre viſione imperfecta; qui contendit, eam imperfectam viſionem ſoli Filio & Spiritui ſancto convenire; qui aſseruit, Evangelica verba, *Angeli eorum &c.* non intelligi de imperfecta viſione eſsentiæ divinæ; qui voluit Deum non videri niſi per ſui demiſſionem, quæ excludat imperfectam eſsentiæ viſionem; conc. maj. Nega-

vit,

vit, Angelos Dei eſsentiam videre viſione perfecta; qui contendit eam perfectam viſionem ſoli Filio & Spiritui ſancto convenire; qui aſſeruit, Evangelica verba *Angeli eorum &c.* non intelligi de perfecta viſione eſsentiæ divinæ, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui id docuit, id aſſeruit, id contendit Chryſoſtomus de perfecta Dei viſione, conc. min. de imperfecta viſione, neg. min. & conſeq.

Intuitiva Dei viſio, duplex eſt, imperfecta & perfecta: prior eſt ea, per quam clare quidem & abſque ænigmate videtur Dei eſſentia, ſed non cognoſcuntur ea omnia quæ poteſt operari, ſeu, objecta ad quæ ſeſe extendere poteſt Dei omnipotentia: poſterior e contra ea eſt, per quam ita eſsentia cognoſcitur, ut etiam diſtincte cognoſcantur omnia objecta, hoc eſt, omnes creaturæ poſſibiles, ad quas ſeſe poteſt extendere Dei omnipotentia. Prior dicitur non comprehenſiva, altera vero dicitur comprehenſiva: Iſtam tantum, non autem illam Chryſoſtomus cuilibet intellectui creato negavit.

Confirmatur 1. ex ſcopo, quem iis in locis ſibi Chryſoſtomus propoſuerat: agebat nimirum contra Anomæos, qui arrogabant ſibi comprehenſivam Dei viſionem: non minus enim inepte quam impie jactitabant, ſibi Deum tam perfecte cognitum eſse, quam ipſimet Deo, ita ut nihil eos effugeret eorum, quæ Deus habet, aut in ſua ſubſtantia, aut in ſua virtute, aut in efficientia. *Audaciſſimus ille* (inquit Epiphan. hær. 76. de Aetio agens) *dicebat: Tam Deum novi, quam me ipſum: immo non tam novi me ipſum, quam Deum.*

Confirmatur 2. ex eo, quod ubi idem S. Doctor Oratione tertia de incomprehenſibili aſſeruit, nec angelos, nec quamlibet aliam creaturam poſſe Deum intueri, hanc rationem reddit: *Ab nulla re facta & creata comprehendi poteſt.* Poſtquam hom. 15. in Jo. ſcripſit, neminem unquam vidiſse eſſentiam Dei, docet, id intelligi debere de eo tantum cognitionis modo, qui Verbo convenit, de ea tantum cognitione, quæ ſit comprehenſiva. *Quorſum iſtud: Nemo novit Patrem, niſi Filius? an omnes in ignorantia verſamur? abſit. Sed nimirum nemo novit ut filius ..... hujus eſſentiam nemo ſcit, hoc eſt, quid tandem ea ſit, præter illum ſolum, qui ab ipſo genitus eſt. Nam cognitionem ibi vocat accuratam contemplationem, & comprehenſionem, ac tantam, quantam Filii notitiam habet Pater.*

Objicies 2. Theodoretus in Dialogo primo qui *Immutabilis* inſcribitur, tria docet, quæ cum poſſibilitate intuitivæ Dei viſionis conciliari non poſſunt. *Primo*, contendit, Dei eſſentiam, ut in ſe eſt, videri non poſſe: *Quamobrem* (inquit) *ſi impoſſibilis eſt hominibus: immo etiam angelis dixerim: divinæ naturæ contuitus, &c.* Contendit *ſecundo*, Deum & angelis & hominibus poſt incarnationem tantum viſum fuiſse: *Manifeſtum eſt igitur videri non poſſe divinam naturam, eſſe autem aſpectabilem carnem, perque hanc aſpectabilem, illam, quæ minime eſt aſpectabilis, eſſe conſpectam.* Contendit *tertio*, hæc Evangelica verba: *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cælis eſt*, intelligi non debere de viſione ipſiuſmet eſſentiæ divinæ, ſed de quadam illius gloria, quæ illorum capacitati contemperata fuerit: *Sic igitur* (ait) *& de angelis intelligamus, cum audimus, eos quotidie videre faciem Patris noſtri. Non enim divinam ſubſtantiam vident, quæ neque circumſcribi poteſt, neque cogitatione ſepiri, & univerſa complectitur: ſed gloriam quamdam ad illorum naturam temperatam.*

Ex iis vero textibus, ſic conficitur argumentum; Ille credidit, poſſibilem non eſſe intuitivam Dei viſionem, qui conceptis terminis aſſeruit, eam impoſſibilem eſſe cuilibet creaturæ; qui docuit angelos beatos non videre Dei eſſentiam, niſi in carne quam Verbum aſſumpſit; qui ſcripſit, Evangelii verba, *Angeli eorum &c.* non probare angelos videre Dei eſſentiam. Atqui id aſſeruit, id docuit, id ſcripſit Theodoretus: ergo &c.

Reſp. diſt. maj. Qui credidit, eam eſſe impoſſibilem oculo mentis, conc. maj. oculo corporis, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui id aſſeruit Theodoret. de oculo corporis, conc. min. de oculo mentis, neg. min. & conſeq. Ratio ſolutionis eſt, quia Theodor. in Dialogo, de quo eſt quæſtio, vult contra Eutychianos probare, Chriſtum habuiſſe verum corpus: id autem ſic probat: *Ille verum habet corpus, qui oculis corporeis viſus eſt: alia nimirum ratione, divina eſſentia, cum ſit omnino ſpiritualis, videri non poteſt: ſed Chriſtus oculis corporeis viſus eſt: ergo verum habet corpus.*

Inſtabis. Theodoretus aſſerit, angelos ante Verbi incarnationem non vidiſſe Dei eſſentiam; verba Evangelica, *Angeli eorum &c.* non debere intelligi de viſione eſſentiæ Dei: ergo Theodoretus quamlibet Dei, ut in ſe eſt, viſionem negavit cuilibet creaturæ.

Reſp. diſt. ant. non vidiſſe Dei eſſentiam carni unitam, conc. ant. non vidiſſe ſimpliciter & abſolute, neg. ant. Reſponſionem innuit ipſe Theodoretus, quippe rationem reddens, cur locus Evangelicus, *Angeli eorum &c.* non debeat intelligi de viſione eſſentiæ divinæ, ait, id eſſe, quod divina eſſentia circumſcribi non poſſit: *Non enim divinam eſſentiam vident, quæ neque circumſcribi poteſt, neque cogitatione ſepiri*: non valeret autem ea ratio, ſi Theodoretus locutus fuiſſet de viſione ſubſtantiæ divinæ conſideratæ in ſeipſa, & independenter a carne, quam Verbum induit: neque enim alicujus ponderis eſt hoc

argu-

Digitized by Google

argumentum. *Eſſentia divina circumſcribi non poteſt: ergo non corporis tantum, ſed nec mentis oculis videri poteſt.*

Objicies 3. Hieronymus in primum Iſaiæ caput, docet, nullam creaturam videre faciem Dei juxta naturæ ſuæ proprietatem: *Licet* (inquit) *faciem Domini juxta naturæ ſuæ proprietatem nulla videat creatura.* Ambroſius in commentariis in Lucam, hæc habet, quæ idem probare videntur: *Et quid de hominibus loquimur, cum etiam de ipſis cæleſtibus virtutibus & poteſtatibus legerimus: Quia Deum nemo vidit unquam?*

Reſp. ad 1. Auguſtinum Epiſt. III. illum Hieronymi locum exponere de viſione, quæ non per oculos mentis, ſed per oculos corporis fiat: idque etiam locum habet in angelis, quos Auguſtinus non credidit eſſe cujuslibet corporis expertes: *His verbis* (ait Auguſtinus, ubi retulit laudatam a nobis Hieronymi ſententiam) *vir doctiſſimus ſatis oſtendit, quid etiam de futuro ſæculo ſenſerit, quod ad rem attinet. Quantumlibet enim oculi corporis noſtri mutentur in melius, Angelorum oculis æquabuntur.* Reſp. ad 2. Ambroſium loqui de viſione comprehenſiva: *Ideo* (inquit) *Deum nemo vidit unquam, quia eam, quæ in Deo habitat, plenitudinem divinitatis nemo conſpexit, nemo mente aut oculis comprehendit.*

Objicies 4. Ut intellectus creatus poſſit intuitive videre Dei eſſentiam, requiritur, ut aliquam cum eo proportionem habeat: ſic quod oculus nullam habeat cum ſono proportionem, non poteſt videre ſonum. Atqui intellectus creatus nullam habet proportionem cum Dei eſſentia; tum quia finiti ad infinitum nulla eſt proportio; tum etiam quia Dei eſſentia intuitive videnda eſt ordinis ſupernaturalis.

Reſp. diſt. ant. Intellectus creatus nullam habet proportionem entitatis cum divina eſſentia, conc. ant. ſunt enim diverſi omnino generis: nullam habet proportionem habitudinis, neg. anteced. Cum Deus ſit ſumme verus & ſumme bonus, continetur ſub objecto adæquato mentis & voluntatis humanæ: proindeque mens & voluntas humana cum eo habent proportionem habitudinis, ſeu eam quæ inter potentiam & objectum reperitur.

ARTICULUS III.

Utrum poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis ratione naturali demonſtrari poſſit.

Not. 1. Certum eſt, poſſibilitatem intuitivæ Dei viſionis poſſe *negative* demonſtrari ratione naturali: nempe demonſtrari poteſt, nullam involvere contradictionem, hoc eſt, nulla opponi poſse argumenta, quæ ſint inſolubilia. Certum eſt quoque, id poſse *poſitive* oſtendi ſaltem probabiliter; unde quæſtio eſt, utrum id poſſit *demonſtrative* probari.

Not. 2. Duplex eſt in ſcholis ea de re ſententia. S. Thomas lib. 3. contra gentes cap. 50. affirmativam expreſse defendit, negativam vero plures alii, quibus Sylvius ſubſcribit: *Verius eſt* (inquit 1. p. q. 12. art. 1.) *nullam omnino rationem naturalem dari poſſe, qua demonſtretur, viſionem illam eſſe intellectui creato poſſibilem.*

CONCLUSIO. Poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis poteſt naturali ratione demonſtrari.

Probatur. Poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis demonſtratur ratione petita ex deſiderio ſubſtantiæ ſpirituali innato videndi Deum intuitive: atqui ea ratio eſt demonſtrativa: ergo poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis poteſt ratione naturali demonſtrari. Minor ex eo conſtat, quod ea ratio reduci poſſit ad ſyllogiſmum qui conſtet tribus propoſitionibus certis ac evidentibus, quarum ultima ex duabus prioribus neceſsario ſequatur. Hujuſmodi autem eſt ille ſyllogiſmus. Cognitio quam ſubſtantia ſpiritualis naturaliter deſiderat, eſt intellectui creato poſſibilis, atqui ſubſtantia ſpiritualis naturaliter deſiderat intuitivam Dei viſionem; ergo poſſibilis eſt intuitiva Dei viſio.

Major ſyllogiſmi propoſitio videtur certa, quia deſiderium naturale non poteſt eſse inutile in omnibus ac ſingulis ſpecie individuis; quippe auctorem habet Deum, qui nihil poteſt fruſtra moliri. Minor vero oſtenditur pluribus momentis, quibus utitur S. Thomas l. 3. contra gentes cap. 50.

Eo in capite S. Doctor ſibi probandum aſſumit *quod in naturali cognitione, quam habent ſubſtantiæ ſeparatæ de Deo, non quieſcat earum naturale deſiderium; ſed ulterius tendat ad cognitionem Dei prout in ſe eſt, non autem in effectibus*: id autem ſubſequentibus argumentis oſtendit.

Primo. Cognitio naturalis, quam ſubſtantiæ ſpirituales habent de Deo, multum eſt imperfecta; eſt enim abſtractiva, ſeu, per effectus: atqui ſubſtantia ſpiritualis, quæ habet, & advertit ſe habere imperfectam rei cognitionem, deſiderat naturaliter habere perfectam: ergo ſubſtantia ſpiritualis, quæ habet ſolam Dei imperfectam, hoc eſt, abſtractivam, cognitionem, deſiderat naturaliter habere perfectam, ſeu intuitivam. *Omne, quod eſt imperfectum in aliqua ſpecie* (inquit S. Doctor) *deſiderat conſequi perfectionem illius ſpeciei. Qui enim habet opinionem de re aliqua, quæ imperfecta illius rei eſt notitia, ex hoc ipſo incitatur ad deſiderandum illius rei ſcientiam. Prædicta autem cognitio, quam ſubſtantiæ ſeparatæ habent de Deo, non cognoſcentes ipſius ſubſtantiam plane, eſt imperfecta cognitionis ſpecies .... Ex hac igitur cognitione, quam habent ſubſtantiæ ſeparatæ de Deo, non* quie-

quieſcit naturale deſiderium; ſed incitatur magis ad divinam ſubſtantiam videndam.

Secundo. Qui cognoſcit alicujus cauſſæ effectus, naturaliter deſiderat ejuſdem cauſſæ ſubſtantiam cognoſcere: ergo, cum ſubſtantia ſpiritualis cognoſcat Dei effectus, ſe ipſam nimirum, & plura alia Dei opera, naturaliter deſiderat cognoſcere Dei ſubſtantiam ut in ſe eſt; ac proinde habere intuitivam illius viſionem: *Ex cognitione effectuum* (inquit ibidem S. Doctor) *incitatur deſiderium ad cognoſcendam cauſſam: unde & homines philoſophari incœperunt cauſſas rerum inquirentes. Non quieſcit igitur ſciendi deſiderium naturaliter omnibus ſubſtantiis intellectualibus inditum, niſi cognitis ſubſtantiis effectuum, etiam ſubſtantiam cauſſæ cognoſcant; per hoc igitur, quod ſubſtantiæ ſeparatæ cognoſcant omnium rerum, quarum ſubſtantias vident, eſſe Deum cauſſam, non quieſcit naturale deſiderium in ipſis, niſi etiam ipſius Dei ſubſtantiam videant.*

Tertio. Ubi quis cognoſcit rem exiſtere, naturaliter deſiderat ſcire, quid res illa in ſe ſit: ergo ſubſtantia ſpiritualis, quæ ſcit Deum exiſtere, naturaliter ſcire deſiderat, quid Deus in ſe ſit: *Videmus autem* (ait) *quod videntes naturaliter, quia eſt aliquid, ſcire deſiderant, quid eſt ipſum, quod eſt intelligere ejus ſubſtantiam: non igitur quietatur naturale ſciendi deſiderium in cognitione Dei, quia ſcitur de ipſo ſolum quia eſt.*

Quarto. Subſtantia, cujus deſiderium eſt infinitum, nullius rei finitæ cognitione expleri poteſt: atqui ſubſtantiæ ſpiritualis deſiderium cognoſcendi eſt infinitum: ergo expleri non poteſt per cognitionem creaturarum, quæ, quecunque in numero, quæcunque in perfectione ſupponantur, ſunt ſemper finitæ: ergo ſolius Dei cognitione, cum ſolus ſit infinitus, expleri poſſunt: tendunt igitur naturaliter in intuitivam Dei cognitionem; abſtractiva enim non tam Dei quam creaturarum eſt cognitio: *Nihil finitum*, verba ſunt S. Doctoris, *deſiderium intellectus quietare poteſt, quod exinde oſtenditur, quod intellectus quolibet finito dato aliquid ultra molitur apprehendere; altitudo autem & virtus eſt finita cujuslibet ſubſtantiæ creatæ; non igitur intellectus ſubſtantiæ ſeparatæ quieſcit per hoc, quod cognoſcit ſubſtantias creatas quantumcumque eminentes; ſed adhuc naturali deſiderio tendit ad intelligendum ſubſtantiam, quæ eſt altitudinis infinitæ.*

Quinto. Subſtantia ſpiritualis, ubi advertit, ſe aliquid neſcire, naturaliter deſiderat eam neſcientiam, ſeu ignorantiam pellere: ergo cum advertit ſe neſcire, quid ſit Deus, hoc eſt, cum advertit ſe non cognoſcere Dei, ut in ſe eſt, ſubſtantiam, naturaliter deſiderat eam neſcientiam pellere, hoc eſt cognoſcere Dei, ut in ſe eſt, ſubſtantiam: ſic autem non cognoſcitur, niſi per intuitivam ut ſcholaſtici loquuntur, Dei viſionem. *Sicut* (inquit S. Thomas) *naturale deſiderium ineſt omnibus intellectualibus naturis ad ſciendum; ita ineſt Dei naturale deſiderium ignorantiam, ſeu neſcientiam pellendi. Subſtantiæ autem ſeparatæ cognoſcunt ſubſtantiam Dei eſſe ſupra ſe, & ſupra id omne, quod ab eis intelligitur, & per conſequens ſciunt, divinam ſubſtantiam ſibi eſſe ignotam; tendit igitur naturale ipſarum deſiderium ad intelligendam divinam ſubſtantiam.*

Ex iis omnibus argumentis S. Thomas concludit, ſubſtantiam ſpiritualem, eam præſertim, cui cognita eſt Dei exiſtentia, habere deſiderium naturale intuitive cognoſcendi illius eſſentiam: Ex eo autem naturali deſiderio concludit, quod & nos ſuſceperamus probandum, poſſibilem eſſe intuitivam Dei viſionem, in eaque poſitam eſſe ultimam ſubſtantiæ ſpiritualis beatitudinem: *Ex quibus* (inquit) *concluditur, quod ultima felicitas ſubſtantiarum ſeparatarum non eſt in illa cognitione Dei, qua Deum cognoſcunt per ſuas ſubſtantias, cum adhuc earum deſiderium ducat eas uſque ad Dei ſubſtantiam; in quo etiam ſatis apparet, quod in nullo alio quærenda eſt ultima felicitas, quam in operatione intellectus; cum nullum deſiderium tam in ſublime ferat, ſicut deſiderium intelligendæ veritatis.*

Objicies 1. Subſtantia ſpiritualis non habet naturale deſiderium ad ultimum finem *determinate* ſumptum, hoc eſt, ad poſſeſſionem objecti quod Deus eſt, in quo poſita eſt ratio ultimi finis; ſed habet tantum deſiderium ad ultimum finem, *indeterminate* ſumptum, ſeu, ad felicitatem in communi; abſtrahendo, an in Dei aut alterius objecti particularis poſſeſſione poſita ſit: ergo ex illo deſiderio recte non colligitur poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis.

Reſp. neg. ant. Nam 1. ad id fertur ſubſtantia ſpiritualis, quod poteſt illius cognoſcendi deſiderium explere: id autem non poteſt beatitudo in communi, ſeu, indeterminate ſumpta. 2. Dato quod deſiderium naturale ultimi finis determinate ſumpti non reperiatur in iis, qui neſciunt, aut non attendunt, ultimum finem eſſe poſitum in intuitiva Dei cognitione, dicendum tamen eſt, illud reperiri in iis ſubſtantiis, quæ ad Dei exiſtentiam attendunt, quæque norunt, in ipſo ſolo poſitum eſſe ultimum creaturæ rationalis finem: id autem ſatis eſt, ut aſſeratur poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis. 3. Si naturale deſiderium beatitudinis non feratur determinate in poſſeſſionem objecti, in quo poſita eſt, immerito ex illo deſiderio S. Thomas colligeret, Deum intuitiva viſione poſſidendum, eſſe ultimum creaturæ rationalis finem. 4. Ea ratio non cohæret cum celebri hac S. Auguſtini ſententia, l. 1. Conf. c. 1. *Feciſti nos*,

Domine, ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.

Objicies 2. Illud naturale deſiderium, cujus locis laudatis meminit S. Thomas, vel eſt innatum, vel elicitum: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, quia deſiderium innatum ab ea tantum eſt, quæ ſubſtantiæ, in qua reperitur, per ſe poteſt comparari: quod quidem de intuitiva Dei viſione, cum ſit ſupernaturalis, dici non poteſt. Non etiam ſecundum, quia illud deſiderlum ab omnibus ſubſtantiis ſpiritualibus eliceretur: quod eſt falſum, cum multi ſint homines qui de Deo nuſquam cogitarunt.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. reſpondet Scotus in 4. diſt. 49. q. 8. illud deſiderium eſse innatum: nec inde tamen ſequitur, quod ſubſtantia, in qua reperitur, poſſit *per ſe* aſſequi viſionem intuitivam, quippe multa appetuntur appetitu innato, quæ anima propriis viribus aſsequi non poteſt, ut patet in reſurrectione corporis, quam anima ex ſola Dei potentia ſperat ac deſiderat: e contra S. Thomas reſpondet, illud deſiderium eſse elicitum: nempe elicitur a qualibet ſubſtantia ſpirituali, quoad ſpecificationem; quoad exercitium vero, quoties occurrit menti exiſtere primum ens, a quo cetera omnia ſuum habent eſse, & in quo omnes omnino perfectiones reperiuntur. Confirmatur ex eo, quod quilibet, cujuſcunque ſit ſectæ ac religionis, rogatus, an Deum velit videre, id ſe velle extemplo reſponſurus ſit.

Objicies 2. Subſtantia ſpiritualis id naturaliter non deſiderat, quod eſt omnino ſupernaturale, quippe actus & objectum debent eſse ejuſdem generis: atqui intuitiva Dei viſio eſt omnino ſupernaturalis: ergo ſubſtantia ſpiritualis eam naturaliter non deſiderat.

Reſp. diſt. min. Intuitiva Dei viſio eſt omnino ſupernaturalis quantum ad aſsecutionem, conc. min. neque enim ſine gratiæ auxilio comparari poteſt: quantum ad intentionem, neg. min. quippe maxime convenit naturæ ſubſtantiæ ſpiritualis, quæ eſsentialiter eſt imago Dei, ac proinde indito ſibi a naturæ auctore pondere fertur ad perfectam cum ſuo prototypo unionem, cum in ea dumtaxat unione quieſcere poſſit. *Quamvis homo* (inquit S. Thomas) *naturaliter inclinetur in finem ultimum, non tamen poteſt illum naturaliter conſequi, ſed ſolum per gratiam; & hoc eſt propter eminentiam illius finis.*

Objicies 3. Subſtantia ſpiritualis id tantum poteſt naturaliter deſiderare, quod per naturæ vires cognoſcit eſse poſſibile; quippe deſiderium efficax ac verum ſupponit judicium de poſſibilitate rei, ad quam fertur: atqui ſubſtantia ſpiritualis non poteſt per naturæ vires cognoſcere, intuitivam Dei viſionem eſse poſſibilem: ergo, &c.

Reſp. 1. diſt. maj. Quod per naturæ vires cognoſcit, eſse aut poſitive aut negative poſſibile, conc. maj. poſitive tantum, neg. maj. Priori modo poſſibilem eſse Dei viſionem, ſubſtantia ſpiritualis cognoſcit per ſolas naturæ vires; ſeu cognoſcit, eam nullam involvere contradictionem: ea autem intellectus cognitio ſatis eſt, ut voluntas eam viſionem naturaliter deſideret. Sic ex eo quod intellectus noverit, ſcientiæ poſſibilitatem non implicare contradictionem, cujuslibet hominis voluntas ſcientiam naturaliter deſiderat.

Reſp. 2. neg. min. Ratio eſt, quia ſubſtantia ſpiritualis naturaliter cognoſcit, Deum eſse primam rerum omnium cauſsam, eum eſse ſubſtantiam infinitam, ſe de eo imperfectam tantum, per creaturas nimirum, habere ſcientiam; id vero ſufficit, ut ſtatim neceſſitetur ad deſiderandam perfectionem, ſcilicet Dei, ut in ſe eſt, cognitionem.

CAPUT II.

De exiſtentia intuitivæ Dei viſionis.

Not. 1. Status quæſtionis eſt, utrum aliqua creatura in hac vita fruita ſit intuitiva Dei viſione. 2. An animæ ſanctorum ea nunc in cælis potiantur.

ARTICULUS I.

Utrum aliqui in hac vita fruiti ſint intuitiva Dei viſione.

Not. 1. Difficultas poteſt eſſe 1. de Patriarchis qui vixerunt in lege naturæ: 2. de Moyſe, qui legem ſcriptam promulgavit: 3. de Paulo, qui vixit in nova lege.

Not. 2. Non una fuit ea de re patrum ac præcipuorum ſcholaſticorum ſententia. S. Auguſtinus libro 12. de Geneſi ad litteram cap. 27. docere videtur, quod Moyſes, dum in terris ageret, Dei, ut in ſe eſt, eſsentiam ex ſingulari privilegio viderit. Idem de Paulo innuit epiſt. 112. c. 12. & 13. S. Thomas 1. p. q. 2. art. 11. ad 3. idem aſserit, tum de Moyſe, tum de Paulo. Inde etiam de eodem Paulo tradit 2. 2. q. 174. art. 3. ubi hanc concluſionem ſtatuit: *Paulus uſque in tertium cælum divina virtute raptus, Deum per eſſentiam vidit.* Plures alii tum Patres, tum ſcholaſtici contendunt, nemini unquam in terris conceſsam fuiſse intuitivam Dei viſionem.

CONCL. Sententia quæ negat, alicui creaturæ in terris conceſsam fuiſse intuitivam Dei viſionem, probabilior eſt affirmativa.

Probatur 1. Negativa ſententia proprius ad Scripturam & ad Patres accedere videtur. *Prima*, Exodi 33. Deus generalem hanc abſque ulla exceptione ſententiam protulit:

Non

Non videbit me homo & vivet: illa autem ſententia eo magis probat, nemini unquam conceſſam fuiſſe intuitivam Dei viſionem, quod prolata ſit tanquam ratio, cur Moyſi conceſſa non fuerit; ſic Deum rogaverat Moyſes verſu 13. *Si ergo inveni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam*. Hiſce vero verbis Deus ipſe reſpondit verſu 20. *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet*. Confirmatur ex eo, quod Deus ipſe verſu 23. intuitivam viſionem opponat cognitioni abſtractivæ, hancque dum pollicetur Moyſi, neget alteram: *Videbis poſteriora mea: faciem autem meam videre non poteris*, unde ſic conficitur argumentum. 1. Ubi lex nullum excipit ex generali regula, nullum nos debemus excipere: atqui lex de non videndo Deo in hac vita, nullum excipit: ergo, &c. 2. Si quis excipi deberet, eſſet Moyſes; ſed ab ea regula Moyſes non excipitur: immo aperte in ea expreſse includitur: *non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet*: hoc eſt, ſtatui nemini, dum aget in terris, facere copiam faciei meæ.

Secundo, Joannes Evangelii c. 1. hæc habet: *Deum nemo vidit unquam*: eo autem majoris eſt ponderis ille locus, quod Joannes Evangelium ſuum ſcripſerit poſt Pauli mortem; ac proinde perſuaſum ipſi fuit, raptum in tertium cælum, quem Paulus paſſus eſt, intelligi non debere de intuitiva Dei viſione. Ipſe Paulus c. 6. prioris ad Timotheum epiſtolæ, quam ſcripſit multo poſt ſuum raptum tempore, generaliter ac ſine exceptione ſic loquitur: *Quem nullus hominum vidit*. Eo autem generali loquendi modo contineretur mendacium, ſi vel unus in terris Dei vidiſſet eſſentiam. Nec impediretur illud mendacium ex eo, quod Paulus, ut volunt adverſarii, alibi, ſecunda nimirum epiſtola ad Corinthios, ſe ipſum ab illa generali regula, *Quem nullus hominum vidit*, exceperit: nam propoſitio generalis negativa, qualis eſt iſta: *Quam nullus hominum vidit*, mendacium, ſeu falſitatem continet, ubi abſolute & ſimpliciter profertur ſine exceptione, quæ alio in libro addita ſit: ſic ille Gallus qui Romam inviſiſſet, mentiretur, ſi multis poſt annis abſolute ſcriberet, nullum unquam Gallum Romam inviſiſſe.

Tertio, Sententiæ quam tuemur, favent Patres, ſeu Scripturam exponunt ea ratione, qua a nobis explicata fuit. Irenæus libro 4. adverſus hæreſes cap. 27. probat, Deum eſſe inviſibilem, ex illo Joannis loco, *Deum nemo vidit unquam*. Ubi autem objecit ſibi Scripturæ textus, quibus Moyſes & nonnulli alii dicuntur Deum vidiſſe, reſpondet, ipſos quaſdam Dei ſimilitudines, non ipſam Dei eſſentiam vidiſſe: *Non igitur*, inquit, *manifeſte ipſam faciem Dei videbant prophetæ, ſed diſpoſitiones & myſteria, per quæ inciperet homo videre Deum. Igitur ſi neque Moyſes vidit Deum, nec Elias, nec Ezechiel, manifeſtum eſt, quoniam Pater quidem inviſibilis, de quo & Dominus dixit; Deum nemo vidit unquam; Verbum autem ejus, quemadmodum valebat ipſe, & ad utilitatem videntium claritatem monſtrabat Patris, & diſpoſitiones exponebat*.

S. Auguſtinus epiſt. cxi. pro eadem ſententia laudat Athanaſium & Gregorium Nazianzenum, aitque ſcripſiſſe eos, Deum Moyſi ac aliis veteris teſtamenti prophetis viſum fuiſse *alicujus conſpicabilis materiæ diſpoſitione aſſumpta, ſalva ſua inviſibilitate*.

Objicies 1. Quæ de Moyſe dicuntur in antiquo teſtamento, probare videntur, eum momentanea ſaltem Dei intuitiva viſione fruitum fuiſse.

Primo. Exodi 33. dicenti Moyſi Deo: *Oſtende mihi gloriam tuam*, reſpondit Deus; *Ego oſtendam omne bonum tibi*; unde ſic conficitur argumentum; Deus Moyſi conceſſit, quod ipſi pollicitus fuerat: atqui his verbis, *Ego oſtendam omne bonum tibi*, ſui ipſius intuitivam viſionem pollicitus fuerat: ergo, &c.

Secundo. Ibidem aſſeritur, quod Dominus Moyſi loqueretur *facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum*; ergo abſque velo, ac proinde intuitive Moyſes Deum conſpiciebat.

Tertio. Numerorum 12. Deus conſtituens diſcrimen inter Moyſem & alios Prophetas, ſic loquitur: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moyſes; ore enim ad os loquor ei; & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt*; inde vero ſic arguitur; Viſio quæ eſt *ore ad os*, non *per ænigmata & figuras*, eſt intuitiva; atqui ejuſmodi fuit ea, quam Dominus Moyſi conceſſit; ergo &c.

Confirmatur illud argumentum 1. ex Auguſtino, qui in libro 12. de Geneſi ad litteram c. 27. docet *primo*, Moyſem a Domino petiiſse intuitivam divinæ eſsentiæ viſionem; *Concupierat etiam* (inquit) *videre Deum, non utique ſicut viderat in monte, nec ſicut videbat in tabernaculo; ſed in ea ſubſtantia, qua Deus eſt, nulla aſſumpta corporali creatura, quæ mortalis carnis ſenſibus præſentetur; neque in ſpiritu figuratis ſimilitudinibus corporum, ſed per ſpeciem ſuam, quantum ea capere creatura rationalis, & intellectualis poteſt, ſevocata ab omni corporis ſenſu, & ab omni ſignificativo ænigmate ſpiritus*. Docet *ſecundo*, hoc Dei ad Moyſem reſponſum, *Non poteris videre faciem meam*, figurate dictum fuiſse, & ad Eccleſiam, non ad Moyſem pertinere. Docet *tertio*, hæc alia Domini verba, *Non videbit me homo & vivet*, intelligi non de morte corporali, ſed de extaſi ac abalienatione

tione a ſenſibus corporeis: *Niſi ab hac vita quiſque quodammodo moriatur, ſive omnino exiens de corpore, ſive ita averſus & alienatus a carnalibus ſenſibus, ut merito neſciat, ſicut Apoſtolus ait, utrum in corpore, an extra corpus ſit, cum in illam rapitur & ſubvehitur viſionem.*

Confirmatur 2. idem argumentum auctoritate Ambroſii qui l. 1. cap. 2. ſic de Moyſe loquitur: *Non in viſione, neque in ſomniis, ſed ore ad os, cum Deo ſummo locutus: neque in ſpecie, neque per ænigmata; ſed clara atque perſpicua præſentiæ divinæ cognitione dignatus:* atqui clara & perſpicua cognitio, quæque non eſt in ſpecie, & per ænigmata, eſt viſio intuitiva: ergo Moyſes, ex Ambroſio, Deum vidit intuitive.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. quippe ea Dei verba, *Oſtendam omne bonum tibi*, intelliguntur non de viſione eſſentiæ divinæ, cum ſubſequentibus hiſce verbis, *Faciem autem meam videre non poteris*, eam Deus excluſerit: ſed intelligitur de mirabilibus tum potentiæ tum providentiæ ſignis, quæ Deus ſe operaturum promiſit.

Reſp. ad 2. phraſim hanc: *facie ad faciem, ſicut ſolet loqui ad amicum ſuum*, non intelligi de intuitiva viſione. Nam 1. Deuteronomii c. 5. Iſraelitæ dicunt, *Facie ad faciem locutus eſt nobis in monte, de medio ignis:* certum eſt tamen quod Iſraelitæ non viderint Deum intuitive, cum hæc habeantur c. 4. *Locutus eſt Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audiſtis, & formam penitus non vidiſtis.* 2. S. Stephanus Actor. 7. aſſerit, quod Deus ipſe Moyſi non apparuerit, ſed Angelus, qui ejus nomine locutus ſit: *Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.* 3. Dicendum eſt igitur verba, *facie ad faciem*, eo loco ſignificare familiare Dei cum Moyſe colloquium; ita tamen ut non per ſe, ſed interpoſita Angeli perſona, ut narrat S. Stephanus, ei locutus fuerit.

Ad 3. diſt. ant. Dominum, hoc eſt Dei voluntatem, videt, conc. ant. ipſam Dei eſſentiam, neg. ant. Hoc igitur diſcrimen inter Moyſem & alios Prophetas Deus ſtatuit, quod in ſomniorum caligine, perobſcuris viſionibus, ſuam illius voluntatem aperuerit: cum e contra Moyſi abſque involucris, & ænigmatibus eam declaraverit.

Ad priorem argumenti confirmationem, dicendum eſt 1. Auguſtinum *inquiſitive* potius, quam *definitive* id protuliſſe, quod objicitur. *In quo opere* (ait ipſemet Auguſtinus lib. 2. retract. c. 24. agens de libro in Geneſim ad litteram) *plura quæſita, quam inventa ſunt; & eorum quæ inventa ſunt, pauciora firmata.* Dicendum eſt 2. dubitanter id S. Doctorem aſſeruiſſe; nam epiſt. 142. ſuum de ea re dubium ſic exprimit c. 13. *Quid eſt ergo, quod eum* (Moyſem) *ſic fecit exceptum, niſi forte quia illa contemplatione dignum etiam tunc habuit populi ſui talem rectorem, & miniſtrum in tota domo ſua fidelem?*

Ad alteram vero confirmationem, dicendum eſt Ambroſium intelligi de clara cognitione præſentiæ, non per eſſentiam, ſed per ſigna extrinſeca quæ eam certo demonſtrarent.

Objicies 2. Paulus 2. ad Corinth. 12. ſic de ſe ipſo loquitur: *Scio, hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſive in corpore neſcio, ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit, raptum hujuſmodi ad tertium cælum; & ſcio ejuſmodi hominem ſive in corpore, ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit, quoniam raptus eſt in paradiſum, & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Ex iis autem verbis ſic conficitur argumentum. Nomine tertii cæli, paradiſi, arcanorum verborum, nihil aliud poteſt intelligi quam intuitiva Dei viſio: ergo Paulus ea fruitus eſt.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt 1. quia Paulus non dicit, quod in tertio cælo *viderit*, ſed quod *audierit*; audire autem non ad intuitivam cognitionem, ſed ad revelationem pertinet. 2. Qui Deo intuitive fruitur, non ignorat, an exutus ſit corpore, an vero cum illo adhuc unitus ſit; neque enim id beatos poſt reſurrectionem fugiet. 3. Exponi debent ea Apoſtoli verba de arcanorum revelatione ſibi facta in extaſi, ſeu in raptu mirabili, quem, Deo ſic volente, paſſus fuerat.

ARTICULUS III.

Utrum Sancti plene purgati ſtatim poſt mortem Deum videant.

Not. 1. Cerinthus, qui primo ſæculo vexavit Chriſti Eccleſiam, apud Euſebium hiſt. lib. 3. c. 22. docuit, Chriſtum poſt generalem corporum reſurrectionem per mille annos regnaturum eſſe in terris, ibique Sanctos toto eo tempore legalibus obſervationibus adſtringendos eſſe, & ſatiandos impuriſſimis corporis voluptatibus.

Not. 2. Papias Hierapoli in Aſia Epiſcopus altero Eccleſiæ ſæculo, idem de futuro Chriſti cum Sanctis per mille annos regno commentum aſſeruit: *Alia præterea idem auctor* (inquit Euſebius hiſt. l. 3. c. 23.) *quaſi traditione non ſcripta ad ſe perveniſſe commentatur, quæ peregrinas quaſdam Servatoris parabolas, & novas ejus doctrinas aliaque nonnulla commentitiis fabulis referta continent;* in quibus *aſſerit, regnum Chriſti poſt univerſæ carnis a mortuis reſurrectionem, mille annos humano & corporeo more in terra hac continuatum, & ſtabilitum fore.*

Not. 3. Illud eſt diſcrimen inter Cerinthi & Papiæ

Papiæ ſententiam, quod ille, ut mox obſervatum eſt, vellet ſanctos adſtringendos eſſe legalium obſervatione, ac ſatiandos impuris voluptatibus; iſte e contra nihil tale ſomniarit: nec enim quidquam ſimile de eo refert Euſebius.

Not. 4. In Papiæ errorem abierunt plures Patres, Irenæus, Tertullianus, Lactantius. Ineunte ac adulto jam ſæculo decimoquarto, de ea quæſtione, ſummis animorum contentionibus actum eſt inter Joannem Papam XXIII. & Pariſienſes Theologos. Ille millenariis adhæſerat: iſti e contra Millenariorum doctrinam impugnabant, ut erroneam.

Not. 5. Concilii Florentini temporibus plures Græci eodem errore tenebantur, unde latum eſt eo in Concilio de ea quæſtione decretum. Elapſo proxime ſæculo Joannes Calvinus eidem adhæſit errori; *Stultum & temerarium eſt* (inquit lib. 4. inſtitut. c. 20.) *inquirere, quo in loco ſint animæ juſtorum, & an gloria fruantur, necne. Interea cum Scriptura ubique jubeat pendere ab expectatione adventus Chriſti, & gloriam ad coronam eo uſque differat, contenti ſimus his finibus divinitus præſcriptis, animas piorum militiæ labore perfunctas in beatam quietem concedere, ubi cum felici lætitia fruitionem promiſſæ gloriæ expectant.*

CONCL. Sancti plene purgati, ſtatim poſt mortem fruuntur intuitiva Dei viſione.

Nonnulli concluſionem probant his ad pium latronem Chriſti verbis Luc. 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Paradiſi nomine (inquiunt) intelligitur ſtatus ille, in quo Chriſtus conſtitutus, Deum videbat intuitive: nam eum ſtatum pius latro ſua in oratione petierat: *Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum.* Sed de ea *paradiſi* interpretatione Patres non conſentiunt: nam Auguſtinus epiſt. 57. cenſet paradiſum, qui latroni promiſſus eſt, *generale nomen eſſe, ubi feliciter vivitur*, non autem animi felicitatem nullo loco addictam: unde (inquit Petavius) non ſatis ex illo textu probari videtur, Sanctos ſtatim poſt exitum e corpore ad Dei viſionem admitti.

Probatur itaque concluſio aliis ſcripturæ locis. Apoſtolus 2. ad Corinth. 5. ſic loquitur: *Scimus, quia ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, æternam in cælis.* Ex ea autem ſententia ſic conficitur argumentum: Apoſtolus nomine *domus noſtræ hujus habitationis*, intelligit corpus humanum, & nomine *domus non manufactæ, æternæ in cælis*, intelligit intuitivam Dei viſionem: atqui domum illam non manufactam, æternam in cælis, Apoſtolus docet habituros non poſt diſſolutionem domus noſtræ hujus habitationis: nec enim medium inter utramque tempus aliquod ſtatuit: ergo, &c.

Confirmatur ex eodem Apoſtolo. 1. Pii omnes cupiunt diſſolvi & eſſe cum Chriſto; at id fruſtra cuperent, ſi ſtatim poſt diſſolutionem cum Chriſto eſſe non poſſent: nec enim per temporalem hanc vitam differretur præſentia cum Chriſto, ſeu intuitiva Dei viſio; quippe ſive quis citius, ſive tardius moriatur, beatitudinem ex Millenariorum doctrina, non conſequeretur ante ſecundum Chriſti adventum.

Confirmatur 2. Idem Apoſtolus ſcribit, terrenam hanc in vita mortali peregrinationem, animæ, quæ plene purgata fuerit, unicum eſſe videndo Deo impedimentum: *Videmus nunc* (inquit 1. ad Corinth. 13.) *per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Probatur 2. Concluſio auctoritate Patrum Græcorum.

Ignatius martyr in epiſtola ad Romanos dicit, ſe per martyrium proficiſci de mundo ad Deum, audire ſe vocem ſibi intrinſecus dicentem: *Veni ad Patrem*: ſcribit miſerum ſe eſſe *donec Deum adipiſci mereatur*: atqui veræ non eſſent illæ ſimileſque ſententiæ, ſi ad mundi finem protrahi deberet animæ felicitas, quæ in ſola Dei viſione conſiſtit.

Baſilius homilia in quadraginta Martyres hæc ait: *Vos non terra occuluit, ſed cælum ſuſcepit: apertæ ſunt vobis paradiſi portæ*; atqui ii quos cælum ſuſcepit, quibus apertæ ſunt paradiſi portæ, Deum vident intuitive: ergo &c.

Gregorius Nazianzenus in oratione xx. quæ eſt de S. Baſilio, ait, hunc & in cælo fuiſſe; precaturque, ut eum poſt mortem excipiat in æternis tabernaculis: *Ut beatam Trinitatem* (inquit) *tecum pariter contemplari valeam.*

Chryſoſtomus in poſteriorem Epiſtolam ad Corinthios hæc ait: *Beati & ter beati qui illis bonis* (loquitur de cæleſti beatitudine) *fruuntur, ſicut & miſerabiles, & miſerrimi qui hiſce contraria ſuſtinent.* Hom. 3. in epiſt. ad Philippenſes ſcribit, juſtos eſſe in cælis cum Rege ſuo *facie ad faciem*: Eſſe autem cum cæleſti rege facie ad faciem, in ſenſu Scripturæ novi teſtamenti, eſt ipſam Dei eſſentiam videre intuitive.

Probatur 3. noſtra Concluſio auctoritate Patrum Latinorum.

Cyprianus in calce libri de exhortatione martyrii, aſſerit, martyres ſtatim poſt mortem cælum conſcendere, eos frui Dei viſione: *Exire inter preſſuras, & anguſtias glorioſum; claudere in momento oculos, quibus homines videbantur, & mundus, & aperire eos ſtatim, ut Deus videatur & Chriſtus; tam velociter migrandi, quanta felicitas, ut terris repente ſubtraharis, ut in regnis cæleſtibus repenaris?* Idem S. Doctor in fine libri de mortalitate ſcribit, omnes ſanctorum ordines in cælis eſſe coronatos ac remuneratos; indeque ſumit argumentum, ut fidelium animos erigat ad mortem alacrius perferendam. *Ad bo-*

borum (inquit) *conſpectum & complexum venire, quanta & illis & nobis in commune lætitia eſt? illic apoſtolorum glorioſus chorus, &c.*

Auguſtinus tractatu 124. in Joannem ait, abſurdam eſſe eorum ſententiam, qui contendebant Joannem Evangeliſtam adhuc vivere, & in ſepulcro dormire; idque probat ex eo, quod idem privilegium ipſi tribui debeat, quem Petro, cui ſtatim poſt mortem conceſſa eſt intuitiva Dei viſio: *Cum* (inquit) *beatum Petrum per ingentem martyrii gloriam, ab onere ipſius martyrii ſolverit, eique conceſſerit, quod apoſtolus Paulus ſe concupiſſe dixit, & ſcripſit, diſſolvi & eſſe cum Chriſto*: at Paulus ſuum in intuitivam Dei viſionem deſiderium hiſce verbis, *eſſe cum Chriſto*, expreſſerat: *Audemus autem* (ait 2. ad Corinth. 5.) *& bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.*

Bernardus in Epiſtola ad fratres de Hibernia, hæc ſcribit: *Abſit* (defunctum Malachiam alloquitur) *ut tua nunc, o anima ſancta, minus efficax æſtimetur oratio ...... nec jam in fide ambulas, ſed in ſpecie regnas. Abſit, ut imminuta illa tam operoſa caritas reputetur, cum ad fontem ipſum caritatis æternæ procumbis, pleno hauriens ore, cuju & ipſa prius ſtillicidia ſitiebat.* Atqui non ambulare in fide, ſed regnare in ſpecie, haurire pleno ore caritatem æternam eſt, ſecundum Scripturæ & Patrum phraſim, frui intuitiva Dei viſione: ergo &c.

Benedictus Papa XI. vulgo XII. adulto jam ſæculo 14. expreſſis terminis noſtram propoſitionem definiit in extravaganti, quæ incipit, *Benedictus Deus*; quam quidem de verbo ad verbum deſcriptam legere eſt apud Alphonſum a Caſtro lib. 3. contra hæreſes, verbo *Beatitudo*.

Idem definitum fuit ſeſſione ultima Concilii Florentini, in decreto unionis, ubi hæc habentur: *Definimus, illorum animas, qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis operibus, vel eiſdem exutæ corporibus, prout ſuperius dictum eſt ſunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum trinum & unum, ſicuti eſt; pro meritorum tamen diverſitate, alium alio perfectius; illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas.*

Concil. Trid. eamdem veritatem tanquam quæ ad Eccleſiæ dogma pertineat, ſupponit ſeſſ. 25. agens de Sanctorum invocatione, *Docentes eos* (fideles) *Sanctos una cum Chriſto regnantes, orationes ſuas pro hominibus Deo offerre* &c. ... *illos vero qui negant, Sanctos æterna felicitate in cælo fruentes, invocandos eſſe*, &c.

Solvuntur quæ ex ſcriptura pro Millenariis objiciuntur.

Objicies 1. ex Scriptura. in Joannis Apocalypſi multa ſunt, quæ Millenariis favent.

Primo, cap. 6. hæc habentur: *Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes: Uſquequo Domine non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis qui habitant in terra?*

Secundo, cap. 20. ligatur draco *donec conſummentur mille anni*; illi autem anni non alii ſunt quam ii, per quos Sancti in terris regnabunt cum Chriſto.

Tertio, eodem 20. capite dicitur, quod qui non adoraverunt beſtiam, *vixerunt & regnaverunt cum Chriſto mille annis*. Additur, quod *ceteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni: hæc eſt reſurrectio prima, in qua qui habet partem in his ſecunda mors non habet poteſtatem; ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis.*

Ex iis vero textibus ſic conficitur argumentum. Qui ſunt ſub altari, non ſunt in cælis: atqui (ut patet ex priori loco) martyres ſunt ſub altari. Ii quibus opus eſt, ut draco ligetur per mille annos, ne eis noceat, per mille annos regnabunt in terris: neque enim, ſi in cælis eſſent, timerent draconem: atqui (ut conſtat ex altero loco) ſanctis opus eſt, ut per mille annos draco ligetur. Qui poſt reſurrectionem primam & ante aliorum ſecundam mortem, hoc eſt publicam damnationem, mille annis cum Chriſto regnabunt, ſtatim poſt primam mortem non fruuntur intuitiva Dei viſione; Atqui, ut evidens eſt ex tertio loco, Sancti cum Chriſto regnabunt mille annis: ergo &c.

Reſp. neg. ant. ad priorem probationem dicendum eſt altaris nomine non intelligi ſubterraneum aliquem locum, in quo ſanctorum animæ ultimum judicii diem expectent, ſed ipſummet cælum; quippe Joannes cap. 7. ait, ſe eoſdem Sanctos vidiſſe *ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amictos ſtolis albis & palmas in manibus eorum*. Addit quoque quod ſint *ante thronum Dei, & ſerviant ei die ac nocte in templo ejus*. Nec obſtat quod ſancti, quos Joannes ſubtus altare vidit, vindictam expoſcant adverſus eos qui effuderunt eorum ſanguinem; nam illud deſiderium non aliud eſt, quam mera expectatio diei ultimæ, in qua malis mala, bonis vero bona palam ac publice ad divinæ juſtitiæ manifeſtationem tribuentur.

Ad alteram ejuſdem antecedentis probationem, dicendum eſt, ex Auguſtino l. 2. de civ. Dei c. 7. ejuſmodi mille annis deſignari totum tempus, quod a primo Chriſti adventu ad Antichriſti adventum futurum eſt; eo vero tempore ſatanas ligatus dicitur, quod libera

Digitized by Google

bera eſt non ſit nocendi juſtis ac præſertim prædeſtinatis facultas, quæ tamen amplior concedetur, ubi Antichriſtus apparuerit.

Ad tertiam probationem dicendum eſt, mille priores annos complecti totum illud tempus, quod a primo Chriſti adventu uſque ad alterum fluere debet: eo autem tempore Sancti cum Chriſto regnabunt, aut in cælis per gloriam, aut in terris per gratiam; e contra vero reprobi nequaquam aut gloriæ, aut gratiæ vita victuri ſunt: neque enim partem habebunt, aut ſaltem non ſtabunt in reſurrectione prima, quæ eſt per gratiam ſanctificantem. Dicendum eſt iterum, mille poſteriores annos futuram poſt extremum judicii diem æternitatem complecti; quippe poſt diem illum prædeſtinati perfecta gloria, animæ nimirum & corporis, in æternum potientur. Nec mirum eſt, quod ea æternitas per mille annos deſignetur: nempe Scripturis familiare eſt, æternitatem amplo temporis ſpatio deſignare, quemadmodum longius aliquod tempus per æternum nonnumquam deſignatur.

Objicies 2. Non ex Apocalypſi tantum, ſed etiam ex multis aliis Scripturæ locis colligitur æternam felicitatem non eſſe Sanctis rependendam, niſi poſt alterum Chriſti adventum.

Matthæi 20. cap. denarius diurnus, quo deſignatur merces bonis operibus rependenda, iis, qui operati fuerant in vinea, perſolutus non fuit niſi ſub veſperam, qua haud dubie mundi finis adumbratur: ergo cuique ſancto ſtatim poſt mortem æterna merces, hoc eſt, intuitiva Dei viſio non rependitur.

Apud eumdem Evangeliſtam c. 25. prædeſtinati, in extremo tantum judicio audient hanc Chriſti Domini ſententiam: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt a conſtitutione mundi.*

Apoſtolus ad Hebræos 11. agens de Sanctis veteris teſtamenti, expreſſe aſſerit, eos nondum donatos fuiſſe debita eis mercede: *Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus*: aſſerit iterum, eos meliorem patriam appetere, id eſt cæleſtem: hiſce verbis idem undecimum caput concludit: *Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem.*

Joannes prioris epiſt. cap. 3. ait, nos Deo perfruituros tantum poſt alterum illius adventum: *Scimus, quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus; quoniam videbimus eum, ſicuti eſt.*

Ex iis autem locis ſic arguitur: Idem ferri debet judicium de intuitiva Dei viſione, ac denario diurno, cujus evangelica parabola meminit; atqui denarius ille perſolutus eſt tantum poſt diei finem: ergo poſt diei, hoc eſt ſæculi finem tantum Sanctis pro mercede rependetur intuitiva Dei viſio. Sancti incipient videre Deum, cum a Chriſto audierint, *Venite benedicti &c.* atqui id tantum audient in extrema judicii die: ergo &c. Non eſt potior ratio de ſanctis novi teſtamenti, quam de ſanctis veteris: atqui, ut conſtat ex Apoſtolo, ſancti veteris teſtamenti nondum fruuntur intuitiva Dei viſione: ergo &c. Tunc tantum, ex Joanne, videbimus Deum ſicuti eſt, cum apparuerit, hoc eſt, poſt ſecundum Chriſti adventum: ergo ſtatim poſt mortem ſancti, licet plene purgati, non fruuntur intuitiva Dei viſione.

Reſp. neg. ant. ad cujus priorem probationem dici poteſt, veſperam, de qua loquitur Evangelium, eſſe cujuſque privati hominis ultimam diem. Dici poteſt iterum, quod ſi intelligatur de ultimo judicio, ſenſus ſit, quod poſt eam tantum diem Sancti fruituri ſint completa mercede, quæ in animæ ac corporis beatitudine poſita eſt. Dici poteſt 3. attendendum eſſe in parabolis non ad circumſtantias, quippe nonnunquam ſunt ad ornatum tantum: ſed attendendum eſt ad ſcopum ad quem proferuntur: prolata eſt autem ea, de qua eſt quæſtio, ut homines doceantur, nullum eſſe vitæ tempus, quo de ſua ſalute deſperare debeant, cum vel in extrema vitæ periodo, quæ per ultimam diei horam deſignatur, a Deo vocari, & ad bonum moveri poſſint.

Ad ſecundam probationem, dicendum eſt Evangelii textum intelligi de beatitudine completa, quæ tum animæ, tum corporis gloriam complectitur: *Ante reſurrectionem* (inquit Gregorius Magnus lib. 35. Moralium cap. 9.) *ſancti ſingulas ſtolas accipiunt, quia ſola animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem mundi binas habituri ſunt, quia cum mentis beatitudine, etiam carnis beati gloriam poſſidebunt.*

Ad tertiam probationem, neganda eſt paritas: ſeu, quamvis detur, ſanctos vet. teſtamenti ſtatim poſt mortem fruitos non fuiſſe viſione beatifica, non ſequitur, idem dici poſſe de ſanctis novi teſtamenti; quippe Chriſtus per ſuam aſcenſionem cælorum aditum reſeravit: *Antea* (inquit Chryſoſtomus homilia de Sanctis Berenice, Proſdoce, & Domina) *mors ad inferos deducebat; nunc autem mors ad Chriſtum perducit.*

Ad quartam probationem, dicendum eſt, terminum *cum apparuerit*, non referri ad Chriſtum; unde ſenſus non eſt, nos Deo perfruituros tantum cum Chriſtus in extremo judicio apparuerit, ſed referri ad id quod erimus; hæc enim præcedunt, *Cariſſimi nunc filii Dei ſumus: & nondum apparuit quid erimus*; ac proinde ſenſus eſt, quod Deum conſpecturi quidem ſimus, cum omnibus in corpore glorioſo innotuerit, quid erimus: ſed non ſequitur, quod tunc tantum divinus ille conſpectus incœpturus ſit.

Solvuntur quæ pro Millenariis ex traditione petuntur.

Objicies 1. Patres trium priorum ſæculorum unanimi conſenſu Millenariis faverunt, ut videre eſt in Papia, Irenæo, Juſtino, Tertulliano, Lactantio, aliiſque illorum ſæculorum ſcriptoribus: ergo revera admittendum eſt millenarium ſanctorum cum Chriſto regnum poſt generalem corporum reſurrectionem: alioquin enim dicendum erit, totam Eccleſiam tribus prioribus ſæculis erraſſe: quod tamen falſum eſt.

Reſp. neg. ant. iis quippe ſæculis ſanior Patrum numerus, tum in oriente, tum in occidente, dogma catholicum propugnavit, ut patet ex Ignatio, Cypriano, Euſebio, & aliis, qui ſuperius laudati ſunt, ſcriptoribus: ii nimirum fidem non adhibuerunt vanis traditionibus, quas Papias vir, Euſebio teſte, ingenii pertenuis, pro apoſtolicis jactitarat.

Objicies 2. Chryſoſtomus hom. 39. in priorem epiſt. ad Corinth. aſſerit, quod licet animus ſit immortalis: *ſine carne ipſa admirandis illis bonis*, de cæleſtibus loquitur, *non fruetur*.

Hilarius in Pſal. 138. hæc ait: *Hæc humana lex neceſſitatis eſt, ut ſepultis coporibus, animæ ad inferos deſcendant*.

Auguſtinus circa quæſtionem, de qua agitur, ſemper dubius fuit; *De ſanctis hominibus* (inquit l. 1. retract. c. 14.) *jam defunctis, utrum ipſi ſaltem dicendi ſint jam in illa poſſeſſione conſiſtere, merito quæritur*.

Bernardus ſermone 3. de omnibus ſanctis ſcripſit, tres eſſe animarum ſtatus; *primum videlicet* (inquit) *in corpore incorruptibili, ſecundum ſine corpore, tertium in beatitudine conſummata: primum in tabernaculis, ſecundum in atriis, tertium in domo Dei*. Sermone 4. altare, ſub quo Joannes vidit animas interfectorum, exponit de Chriſti humanitate, quam nunc vident martyres, poſt reſurrectionem viſuri ipſam non humanitatis, ſed divinitatis eſſentiam.

Reſp. ad 1. Chryſoſtomum velle, quod ſola anima non ſit futura particeps bonorum alterius vitæ: idque aſſeruit tanquam medium, quo probet corporum reſurrectionem. Ad 2. dicendum eſt, Hilarium loqui de ſanctis vet. teſtamenti. Ad 3. reſpondendum eſt, dubium quidem fuiſſe Auguſtinum, tum de loco in quo beatorum animæ fruuntur intuitiva Dei viſione, tum de intenſione ſeu gradibus ejuſdem viſionis; ſed nunquam de tempore, quo ſancti ea viſione perfruuntur: nempe dubitavit S. Doctor, an locus in quo ſanctorum animæ poſt mortem recipiendæ ſunt, ſit aut ſinus Abrahæ, & quis ſit ille ſinus; an in paradiſo, ubinam ſitus ſit paradiſus ille, an in tertio cælo. Hæſit pariter dubius, an animæ a corporibus ſeparatæ Deum minus intenſe videant quam viſuræ ſunt poſt corporum reſurrectionem; Sed de ipſa beatitudine, hoc eſt, Dei viſione nullum unquam ipſi fuit dubium. Addendum eſt, S. Doctorem prius ſuum de loco, in quo nunc requieſcunt animæ ſanctæ, dubium tandem depoſuiſſe; quippe lib. 2. quæſtionum evangelicarum cap. 38. conceptis terminis aſſerit, ſinum Abrahæ eſſe beatorum requiem, eſſe ſecretum Patris, *ubi* (inquit) *etiam ante reſurrectionem juſtorum animæ vivunt cum Deo*.

Ad 4. reſpondendum eſt, Bernardum velle eum eſſe animarum ſanctarum ſtatum, ut minus intenſe Deum videant ſeparatæ a corpore, quam cum illi poſt reſurrectionem conjunctæ fuerint: nimirum S. Patri viſum eſt, animas propter ſuum in corpora pondus non tam eſſe expeditas ad Dei viſionem, quam ubi naturalis animarum ad corpus inclinatio poſt reſurrectionem expleta fuerit. *Acceperunt* (inquit ſerm. 3. de Sanctis) *jam ſingulas, ſed non veſtientur duplicibus, donec veſtiamur & nos: Stola enim prima, ipſa eſt felicitas, & requies animarum: ſecunda vero, immortalitas, & gloria corporum*.

Objicies 3. Joannes Papa XXII. docuit, animas ſanctorum non viſuras eſſe Deum intuitive ante diem univerſalis judicii. Nam 1. ingens pro ea ſententia volumen conſcripſit, ut teſtis eſt Ochamus in compendio errorum, quos affingit laudato pontifici. 2. Adrianus VI. in 4. Sent. ad calcem de Sacramento Confirmationis ſcripſit laudatum Papam mandaſſe, ut ea, de qua agitur, doctrina ab omnibus teneretur, ac prohibuiſſe, ne quis in Academia Pariſienſi ad aliquem gradum promoveretur, qui in eam non juraret. 3. Raynaldus ad ann. 1331. exhibet nonnullas Joannis XXII. conciones, ex bibliotheca Vaticana depromptas, in quibus expreſſe ea ſententia defenditur. 4. Idem Papa dedit Epiſtolam ad Philippum Valeſium Galliarum Regem, in qua enixe eum rogat, ut cuique facultatis theologicæ tum Magiſtro tum Baccalaureo permittat, ut doctrinam de ſanctorum felicitate ad generalis judicii diem dilatam propugnet. 5. Philippi Valeſii juſſu facultas theologica Pariſienſis conventum habuit in caſtro Vincennarum, ubi edito unanimi conſenſu doctrinali judicio, ſanctis ſtatim ab ipſa morte intuitivam Dei viſionem aſſeruit; illud vero judicum omnium magiſtrorum ſigillis munitum Philippus Rex miſit ad Joannem XXII. quo eum a ſententia, quam defenderat, revocaret: ergo Sancti, licet plene purgati, ſtatim non fruuntur intuitiva Dei viſione.

Reſp. diſt. ant. Joannes Papa XXII. tanquam privatus doctor docuit, animas ſanctorum non eſſe viſuras Deum intuitive ante generalis judicii diem, conc. ant. tanquam ſummus Pontifex, neg. ant. Opiniones quas Ro-

Romani Pontifices ut doctores privati defendunt, non majoris ſunt ponderis, quam rationes quibus eæ opiniones nituntur.

Quod autem Joannes XXII. ſententiam, de qua agitur, non docuerit tamquam ſummus Pontifex, poteſt variis momentis oſtendi.

Primo. Nihil unquam de ea publico diplomate definiit. Benedictus Papa XI. in bulla quæ incipit, *Benedictus Deus*, teſtatur, quod cum Joannes XXII. cui immediate ſucceſſit, pararet ſe ad conciliariter definiendam opinionem, quam privatus defenderat, morte præventus, vota ſua ad optatum finem perducere non potuerit. Galliarum antiſtites a Carolo VII. in caſtrum Vincennarum coacti, declararunt præſente Paludano Patriarcha Hieroſolymitano, Joannem XXII. nihil unquam de ſanctorum animabus publico diplomate ſtatuiſſe; ejuſmodi vero teſtimonii publicum inſtrumentum confectum eſt, cujus authenticum apud Dominicanos Pariſienſes aſſervatur.

Nec obſtat teſtimonium Ochami, quem norunt omnes Joanni Papæ fuiſſe infenſiſſimum, ab eoque excommunicatum. Præterea Ochamus non aſſerit, quidquam a Joanne de ea controverſia fuiſſe definitum, ſed tantum id ferre publicum rumorem: eadem ratione locutus eſt Adrianus VI.

Secundo. Villanus lib. II. c. 19. hiſtoriæ de rebus Florentinorum, ſcribit, Joannem XXII, paullo ante mortem, coram Cardinalibus declaraſſe in conſiſtorio 1. ſuis concionibus, quas habuerat, nuſquam propoſitum fuiſſe definire, ſanctorum animas non fruituras intuitiva Dei viſione ante generalis judicii diem: 2. diſplicere ſibi priorem, quam defenderat, ſententiam: 3. contrariam amplecti, niſi aliter ab Eccleſia poſtea definiretur. Qui plura de eo argumento noſſe voluerit, adeat Raynaldum ad an. 1334.

CAPUT III.

De principiis intuitivæ Dei viſionis.

Not. 1. Tria fingi poſſunt effectiva intuitivæ Dei viſionis principia: unum ex parte objecti, ſcilicet ſpecies quæ Deum repræſentet: alterum ex parte Dei, nempe auxilium extraordinarium, quod creatum intellectum corroboret, quodque vocant lumen gloriæ: tertium oculus corporeus, a quo ejuſmodi viſio eliciatur. De tribus illis principiis differendum eſt ſequentibus articulis.

ARTICULUS I.

An aliqua ſpecies concurrat ad Dei viſionem.

Not. 1. Species eſt objecti idea, ſeu imago in qua objectum repræſentatur.

Not. 2. Species dividitur in impreſſam & expreſſam. Prior eſt idea objecti, quæ menti impreſſa, ſimul cum ea ad objecti, quod repræſentat, cognitionem concurrit. Altera eſt objecti cognitio ab intellectu expreſſa, ſeu actualis terminus cognitionis.

Not. 3. Supponit ea ſpeciei in impreſſam & expreſſam diviſio tritam philoſophorum ſententiam de modo, quo mens objecta cognoſcit. Docent vero philoſophi, 1. objectum ſui ipſius ſpeciem menti imprimere; 2. mentem per ſuum actum efformare ideam maxime ſpiritualem objecti, cujus habebat ſpeciem impreſſam.

Not. 4. De utraque illa ſpecie quæri poteſt 1. utrum de facto admitti debeat in intuitiva Dei viſione: 2. utrum ſaltem de potentia Dei abſoluta poſſit ad eamdem Dei viſionem concurrere.

CONCLUSIO I. Nulla admitti debet impreſſa ſpecies in intuiva Dei viſione.

Probatur. Ea ſpecies non debet admitti in intuitiva Dei viſione, quæ eſt omnino inutilis: atqui ſpecies impreſſa eſt omnino inutilis ad intuitivam Dei viſionem: ſi enim quidquam conferret, eſset, vel quod Deum cum potentia cognoſcente conjungat, vel quod eam reddat cum Dei eſſentia proportionatam: atqui ſpecies impreſſa ad neutrum confert. Nam 1. divina eſſentia per ſuam tum immutabilitatem, tum immenſitatem eſt maxime creato intellectui conjuncta: Intimior eſt (ait Auguſtinus) intimo noſtro. 2. Mens creata ſatis fit Deo proportionata per auxilium, quod a theologis lumen gloriæ dicitur; ergo &c.

Objicies. Ex parte intellectus debet admitti lumen gloriæ: ergo ex parte objecti, quod Deus eſt, debet admitti ſpecies impreſsa.

Reſp. neg. conſ. Ratio diſparitatis eſt, quia ideo requiritur lumen gloriæ, quod debilis ex ſe intellectus corroborari debeat ad eliciendum actum, qui ſuperat vires illius naturales: objectum vero, quod eſt Deus, ex ſe maxime eſt intelligibile, cum ſit ſummum verum, ac proinde non indiget ſpecie impreſsa, per quam fiat intelligibile: quippe admittenda eſt eorum tantum reſpectu, quæ per ſe non ſunt intelligibilia.

Objicies 2. Deus non poteſt ſupplere defectum cauſsæ formalis, cum non poſſit ſe habere per modum formæ: forma enim eſſentialiter eſt aliquid imperfectum; atqui mentem reddere intelligentem eſt effectus cauſſæ formalis: non enim redditur intelligens, niſi per aliquam formam quæ in ea recipiatur, eique inhæreat: admittenda eſt igitur ſpecies impreſsa, quæ, reſpectu intuitivæ Dei viſionis, in mente creata formalem illum effectum operetur.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ratio eſt, quia mens redditur formaliter intelligens, aut per vicariam objecti ſpeciem, nempe cum objectum non eſt in-

Digitized by Google

time præſens intellectui, aut per ipſummet objectum, quando nimirum eſt intime præſens intellectui, ut eſt divina eſſentia in iis, qui intuitiva illius viſione fruuntur.

CONCLUSIO 2. Impoſſibile eſt, ut Deus intuitive videatur in aliqua ſpecie impreſſa.

Probatur 1. Videre objectum aliquod in ſpecie impreſſa, & illud videre intuitive, pugnant inter ſe: quippe videre objectum intuive, eſt ipſum videre in ſe ipſo, ſine ſpeculo, abſque ænigmate: videre vero in ſpecie, eſt ipſum videre in alio, in ſpeculo, in ænigmate.

Probatur 2. Species impreſſa non poteſt Deum, ut in ſe eſt, repræſentare, ergo Deus in ea non poteſt intuitive videri. Probatur ant. Ea ſpecies, vel eſſet aliquid increatum, vel aliquid creatum: Si primum, eſset Deus ipſe; ac proinde Deus in illa ſpecie viſus, eſſet Deus viſus immediate in ſe ipſo: Si ſecundum, ea ſpecies, quantumcumque immaterialis ſupponatur, eſset finita, non tantum, ut loquuntur, in eſſendo, ſed etiam in repræſentando: neque enim infinita vis repræſentandi poteſt convenire enti, quod finitum eſt in eſsendo; tum quia, ex philoſophis, operari ſequitur eſſe; tum etiam quia non poteſt eſse infinita diſtantia inter eſſe reale alicujus entis, & illius eſſe repræſentativum:

Confirmatur illud argumentum variis momentis. *Primo*: Si ſpecies illa Deum, ut in ſe eſt, exacte & accurate repræſentaret, deberet repræſentare ſummam identitatem, quæ eſt inter eſſentiam Dei, & illius eſse, ſeu exiſtere; atqui nulla ſpecies creata poteſt id repræſentare; neque enim in ente, cujus eſſentia concipi poteſt ſine exiſtentia, accurate repræſentari poteſt objectum, quod eſt ſuum eſſe, hoc eſt, cujus eſſentia ita eſt idem cum exiſtentia, ut ſine ea concipi minime poſſit. *Secundo*. Si aliquod ens creatum perfecte poſſet exhibere divinam eſsentiam, creatura rationalis poſſet eſse vere & eſſentialiter beata per cognitionem illius entis creati: atqui id aſſeri non poteſt: cum (ut ſuo loco dicetur) Deus ſolus ſit eſſentialiter objectum, in quo ſita eſt creaturæ rationalis beatitudo. *Tertio*. Ut ens aliquod creatum perfecte divinam eſſentiam repræſentet, debet eam in repræſentando comprehendere: ſic ſpecies, quæ hominem perfecte repræſentat, comprehendit in repræſentando id totum, quod eſt homo. Atqui nullum ens creatum poteſt, etiam in repræſentando, Deum comprehendere: quippe nullo ente creato poteſt circumſcribi.

CONCLUSIO 3. In intuitiva Dei viſione locum nec habet, nec habere poteſt expreſſa aliqua ſpecies.

Probatur. Ibi locum nec habet, nec habere poteſt expreſsa ſpecies, ubi intellectus cognoſcens nullum efformat verbum, nullam imaginem objecti, quod cognoſcit: atqui in intuitiva Dei viſione intellectus cognoſcens nec efformat, nec efformare poteſt verbum aliquod, aliquam imaginem objecti, quod cognoſcit: nempe objectum quod in aliquo ente creato repræſentari non poteſt, exprimi non poteſt per aliquam creatæ mentis actionem: *Unum eſt verbum* (tritum eſt apud Patres axioma) *quod vere & ad vivum divinæ ſubſtantiæ eſt imago, nempe Verbum divinum, a Patre ab æterno productum*.

Objicies 1. Intuitiva Dei viſio eſt actio: quævis autem actio debet habere aliquem terminum: atqui terminus cujuſvis actionis intellectivæ eſt verbum: ergo intuitiva Dei viſio exprimit, ſeu efformat Dei verbum, hoc eſt, expreſſam illius ſpeciem.

Reſp. diſt. maj. Quælibet actio debet habere terminum, ad quem efficiat, aut qui aliunde ſuppleatur, conc. maj. quem ſemper efficiat, neg. maj. Intuitiva Dei viſio, cum (ut objectum eſt) ſit actio, neceſſario habet terminum: ſed ille terminus eſt ipſamet divina eſsentia, quæ ſupplet locum termini, quem viſio deberet efficere.

Inſtabis. Eſt de eſsentia intellectionis, ut producat verbum, ſeu expreſsam ſpeciem rei quam intelligit, ſicut eſt de ratione calefactionis, ut calorem producat: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. paritatem. Ratio eſt, quia objectum proximum calefactionis eſt calor; ac proinde mirum non eſt, quod calor ſemper a calefactione producatur; e contra vero proximum objectum intellectionis non eſt verbum, ſeu, ſpecies expreſsa, ſed res ipſa quæ intelligitur.

Objicies 2. Omnis actio eſt alicujus rei productiva: atqui non alterius rei, quam verbi creati, poteſt eſse productiva viſio Dei: ergo revera illud producit.

Reſp. diſt. maj. Omnis actio tranſiens, conc. maj. actio immanens cujuſmodi eſt intuitiva Dei viſio, neg. maj. Ratio eſt, quia actio immanens dicit vitalem tendentiam in ſuum objectum: ea autem tendentia non eſt productiva alicujus rei, ſed tantum intellectiva objecti: unde quærenti, quid viſione beata agat beatus, reſpondendum eſt, hoc unum ab eo effici, quod illius intellectus eliciat intellectionem, per quam Deum intuitive videat.

Objicies 3. Auguſtinus lib. 9. de Trinit. cap. 11. aſserit nos, cum Deum novimus, mente exprimere aliquam illius ſimilitudinem: *Cum Deum novimus* (inquit) *ea notitia placita, digneque amata, verbum eſt, fitque aliqua Dei ſimilitudo illa notitia*. Libro 14. cap. 17. docet, perfectam in cælo fore ejuſmodi ſimilitudinem: *In hac imagine tunc perfecta erit Dei ſimilitudo*. Lib. 15. aſserit, verbum noſtrum non fore falſum, dum fruemur intuiti-

tuitiva Dei viſione: *Cum ſimiles ei erimus* (ait cap. 16.) *quando videbimus eum ſicuti eſt, tunc quidem verbum noſtrum non erit falſum*. Ex iis locis ſic conficitur argumentum: Ibi habet locum ſpecies expreſſa, ubi fit aliqua Dei ſimilitudo, ubi eſt perfecta Dei imago, ubi verbum noſtrum erit verum: atqui ex Auguſt. in cælis fit aliqua Dei ſimilitudo, reperitur perfecta illius imago, falſum non eſt verbum noſtrum: ergo ſpecies expreſſa locum habet in intuitiva Dei viſione.

Reſp. conceſſa maj. neg. min. Ratio eſt, quia prior Auguſtini textus intelligitur de Dei cognitione, quam habemus in via, ubi propter abſentiam objecti, neceſſe eſt, ut intellectus exprimat imaginem, in qua repræſentetur. In altero textu vox *imago*, non ſumitur pro aliqua qualitate, in qua Dei eſſentia repræſentetur, ſed pro ipſa beatorum mente, quæ perfecta erit Dei imago, cum eum intuitive contemplabitur: nimirum, Joanne teſte, ſcimus, quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus: hoc eſt, quod ſicut ipſe ſe ipſum videt intuitive; ita & nos eum intuitive viſuri ſumus. Vox *verbum*, quæ reperitur in textu, qui tertio loco laudatus eſt, non ſumitur pro verbo, quod exprimant beati, ſed generaliter pro mentali ſermone, hoc eſt, cogitatione, aut intellectione, quæ haud dubie falſa non erit, ut eſt ſæpe in terris, ſed omnino vera; quippe omnia ut ſunt in ſe, Deum ipſum, ut eſt revera, cognoſcet.

ARTICULUS II.

De lumine gloriæ.

Not. 1. Nomine luminis gloriæ intelligitur auxilium, quo intellectus creatus plurimum in ſe debilis, elevatur ad Dei intuitivam viſionem: illud vero auxilium *lumen gloriæ* dicitur, quod reſpectu intellectus idem operetur, quod lux ſolis oculorum reſpectu. Ea loquendi ratione variis in locis utitur Scriptura: *Apud te eſt fons vitæ*, verba ſunt Pſal. 35. *& in lumine tuo videbimus lumen*: ſimilis eſt locus Apocalypſeos 22. *Videbunt faciem ejus, & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quia Deus illuminabit eos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum.*

Not. 2. De lumine gloriæ ſic explicato quæremus hic, utrum neceſſarium ſit ad Deum intuitive videndum: 2. quænam ſint illius officia.

CONCLUSIO 1. Lumen gloriæ neceſſario requiritur ad videndum Deum intuitive.

Probatur 1. ex Scriptura, Pſal. 35. hæc habentur: *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*: loqui vero prophetam de cæleſti beatitudine, ſeu, de Viſione intuitiva, demonſtrant, quæ antecedunt verba: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*: unde ſic conficitur argumentum: Viſio Dei intuitiva deſignatur per hæc prophetæ verba: *Videbimus lumen*: atqui ex eodem propheta, ad videndum illud lumen requiritur aliud: *In lumine tuo*: aliud autem fingi non poteſt, quam lumen gloriæ: ergo ex Scriptura, lumen gloriæ neceſſarium eſt ad intuitivam Dei viſionem.

Probatur 2. ex Concilio Viennenſi, in quo damnantur Begardi & Beguinæ, aſſerentes, quod quælibet intellectualis natura in ſe ipſa eſt naturaliter beata, & quod anima non indiget lumine gloriæ ipſam elevante ad videndum Deum. Habetur ea Concilii definitio in Clementina, quæ incipit: *Ad noſtrum, de hæreticis.*

Probatur 3. ratione. Intellectus creatus non poteſt naturæ viribus videre Deum intuitive, quia (ut ſuo loco dictum eſt) intuitiva Dei viſio eſt ordinis ſupernaturalis: ergo indiget auxilio quo ad eam elevetur: illud vero auxilium non aliud eſt, quam id, quod theologi vocant lumen gloriæ: ergo &c.

Objicies 1. Lumen gloriæ, vel requiritur ex parte divinæ eſſentiæ, vel ex parte intellectus creati: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, quia eſſentia divina per ſe ſumme cognoſcibilis eſt, cum ſit primum, & ſummum verum: non etiam ſecundum, quia facultas intellectiva per ſe poteſt attingere ſuum objectum, quod quidem eſt omne verum.

Reſp. ad 1. lumen gloriæ, propter allatam rationem, non requiri ex parte objecti, ſeu divinæ eſſentiæ: ſed requiritur ex parte intellectus creati, qui per ſe nimium debilis eſt, ut Deum, licet ſumme viſibilem, intuitive videat. Ad 2. diſt. ant. Facultas intellectiva per ſe poteſt attingere ſuum objectum, ſi ſit ordinis naturalis, conc. ant. ſi ſit ordinis ſupernaturalis, ut eſt intuitiva Dei viſio, neg. ant.

Objicies 2. Ad videndam Dei eſſentiam non aliud requiritur ex parte intellectus, quam ut in ſua cognitione fiat independens a phantaſmate: ergo ipſi neceſſarium non eſt lumen gloriæ. Probatur anteced. Dependentia a phantaſmatibus unicum eſt impedimentum, quo intellectus removetur a Dei viſione: ergo &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. pariter ant. Ratio eſt, quia intellectus ea, de qua agitur, dependentia liberatus, adhuc nimium debilis remanet ad intuitivam Dei viſionem.

Confirmatur ſolutio variis momentis. *Primo*. Si ſola a phantaſmate independentia ſatis ſit ad Dei viſionem, omnes animæ a corpore ſeparatæ, omnes ſubſtantiæ ſpirituales, ac proinde Angeli tum boni, tum mali, naturaliter Deum intuitive videbunt: quippe omnibus præſens erit Dei eſſentia, ſingulis expedita erit facultas ad intuitivam viſionem.

Secun-

Digitized by Google

Secundo. Si Dei viſio eliciatur ab intellectu ſibi relicto, ſeu dependentia a phantaſmatibus libero, diſcrimen intenſioris aut minus intenſæ viſionis unice repeti debebit ab ipſo intellectu; quippe divina eſſentia, ex parte ſui, æqualiter ſe habebit reſpectu omnium beatorum: atqui id aſſeri non poteſt; nam alioquin dicendum eſset, inæqualitatem viſionis non ſumi ex inæqualitate meritorum, ſed ex majori vel minori mentis acumine: quod eſt abſurdum.

Objicies 3. Lumen gloriæ vel eſt aliquid creatum, vel increatum. Si primum, non reddit intellectum proportionatum cum Deo: ac proinde eſt inutile. Si ſecundum, erit Deus ipſe, cum ſolus Deus ſit ens increatum: ergo neceſſarium non eſt ad Dei viſionem.

Reſp. varias eſſe theologorum ſententias de natura luminis gloriæ. Quidam cum Thomiſtis contendunt, lumen gloriæ eſſe habitum, quem animæ beatæ Deus infundit. Alii cum Scotiſtis cenſent, eſse auxilium actuale, ſeu concuſſum extraordinarium, quo Deus beatorum mentem elevat ac corroborat ad ſui viſionem intuitivam. Quænam vero ex iis ſcholaſticorum ſententiis ſit verior, nullibi definitum eſt. Nec poteſt inferri ex Concilio Viennenſi; quippe hoc ſolum definiit, nempe, intellectum creatum indigere lumine gloriæ, quo ad Deum videndum elevetur: elevari autem poteſt, aut per habitum infuſum, aut per actum, ſeu concurſum extraordinarium, quemadmodum per auxilium actuale homo in terris elevatur ad aliquod opus ſupernaturale, v. g. ad amandum Deum.

His poſitis, reſpondeo ad 1. argumentum, lumen gloriæ, in ſententia Thomiſtarum, eſſe entitatem creatam, a Deo & intellectu beato diſtinctam: in ſententia vero Scotiſtarum eſſe intellectus beati modificationem, ei ſimilem, quæ ſit in anima, quæ a Deo movetur ad eliciendum aliquod pietatis opus. Ad 2. diſt. ant. Non reddit proportionatum proportione entitatis, conc. ant. proportione habitudinis, neg. ant. Solutio patet ex iis, quæ ſuperius dicta ſunt de poſſibilitate intuitivæ Dei viſionis.

CONCLUSIO 2. Officium luminis gloriæ non eſt 1. diſponere intellectum ad recipiendam viſionem beatificam, ita ut viſio a ſolo Deo producatur: 2. nec ſupplere concurſum ſpeciei impreſsæ: 3. ſed per modum principii eſt facientis concurrere ad Dei viſionem.

Probatur prior pars. Viſio Dei intuitiva non producitur a ſolo Deo; ergo officium luminis gloriæ non in eo tantum poſitum eſt, ut intellectus recipiat Dei viſionem a ſolo Deo productam. Probatur ant. Actio vitalis non producitur a ſolo Deo; quippe eſt de ratione actionis vitalis, ut producatur a principio, in quo recipitur; ſic auditio producitur ab anima, in qua recipitur; atqui intuitiva Dei viſio eſt actio vitalis; ergo &c. Præterea actus caritatis in via non producitur a ſolo Deo, ſed etiam ab anima amante; ergo nec in patria actus caritatis a ſolo Deo producitur; ſunt enim unius ac ejuſdem ſpeciei. Robur addi poteſt ex Concilio Viennenſi, quod definiit, intellectum per lumen gloriæ elevari ad videndum Deum; ergo ad agendum, cum viſio ſit actio.

Probatur altera concluſionis pars. Lumen gloriæ id non ſupplet, quod repugnat, aut ſaltem quod neceſſarium non eſt intuitivæ viſioni; atqui ſpecies impreſsa repugnat, aut ſaltem neceſsaria non eſt intuitivæ viſioni, ut ſuo loco demonſtratum eſt; ergo lumen gloriæ non ſupplet illius locum.

Probatur tertia ejuſdem concluſionis pars. Lumen gloriæ, (ut ſuperius dictum eſt) vel eſt habitus, vel actus; atqui, ſive ſit habitus, ſive ſit actus, concurrit ad Dei viſionem per modum principii efficientis; non enim alio modo ad eam concurrit, quam habitus, aut actualis motio concurrunt ad actus virtutum, caritatis, v. g. aut fidei. Sed habitus, aut actualis motio concurrunt ad actus caritatis aut fidei per modum principii efficientis; ergo lumen gloriæ eadem ratione concurrit ad intuitivam Dei viſionem.

Objicies 1. Dici non poteſt, quid lumen gloriæ operetur in viſione beatifica; 2. an ſe habeat per modum cauſsæ principalis, aut inſtrumentalis tantum; ergo per modum principii efficientis non concurrit ad Dei viſionem.

Reſp. ad 1. lumen gloriæ operari totam viſionem beatificam, quam etiam totam producit intellectus creatus. Ratio eſt 1. quia lumen gloriæ ſe habet reſpectu viſionis beatificæ, ſicut ſe habent habitus infuſi, & divina motio reſpectu actuum fidei, ſpei, & caritatis, qui eliciuntur in via; atqui habitus infuſi & divina motio operantur id totum, quod eſt in actibus fidei, ſpei, & caritatis, quamvis anima illud etiam totum producat; ergo, &c. Quando duo ſunt intime conjuncta, unum produci non poteſt ſine alio; atqui ſupernaturalitas & vitalitas ſunt intime conjunctæ in viſione beatifica; nam viſio beatifica ſimul eſt actio ſupernaturalis & actio vitalis; ergo una ſine altera produci non poteſt; ac proinde ſupernaturalitas attingi non poteſt a lumine gloriæ quin ſimul vitalitas attingatur; nec viciſſim ab intellectu creato elici poteſt viſio, prout eſt actio vitalis, quin etiam illius ſupernaturalitas attingatur.

Reſp. ad 2. lumen gloriæ eſse viſionis beatificæ cauſsam principalem, non autem inſtrumentalem. Ratio eſt, quia vim ſuam agendi non recipit ab intellectu creato; quippe cum illa unicum efficit viſionis beatificæ principium.

Quæ-

Digitized by Google

Quæres, utrum lumen gloriæ poſſit eſse connaturale alicui creaturæ: 2. utrum de potentia Dei abſoluta intellectus creatus poſſit Deum intuitive videre ſine lumine gloriæ.

Reſp. ad 1. negative. Ratio eſt, quia illud non poteſt eſse connaturale alicui creaturæ, quod eſt eſsentialiter ordinis ſupernaturalis: atqui ejuſmodi eſt intuitiva Dei viſio: ergo &c.

Reſp. ad 2. Intellectum creatum poſse videre Deum intuitive ſine lumine gloriæ, ſi nomine luminis gloriæ intelligatur aliqua qualitas habitualis, quæ aliis habitibus ſimilis ſit. Ratio eſt, quia habitus non ſunt abſolute neceſsarii ad eliciendos actus virtutum, quorum ſunt habitus: ſic impius, in quo non eſt habitus caritatis, poteſt cum auxilio gratiæ actualis elicere actum amoris Dei ſuper omnia. Si vero nomine luminis gloriæ intelligatur Dei aliqua ſupernaturalis actio, dicendum eſt, Deum non poſse intuitive videri ſine lumine gloriæ. Ratio eſt, quia, ex dictis, intellectus creatus debet elevari, ut Deum intuitive videat, cum ea viſio ſit ordinis ſupernaturalis: non elevatur vero, niſi Deus aliquid in ipſo operetur. Præterea nulla potentia poteſt elicere actum ſupernaturalem, etiam reſpectu objecti præſentis, niſi ad illum actum excitetur & adjuvetur per ſupernaturalem Dei motionem: ergo quantumcumque Dei eſsentia ſit præſens intellectui creato, videri non poteſt ſine actione Dei ſupernaturaliter in illum intellectum agentis.

ARTICULUS III.

Utrum Deus videri poſſit oculo corporeo.

Not. HÆretici, quibus olim perſuaſum fuit, Deum eſse corporeum, conſequenter aſseruerunt, eum oculis corporeis videri poſse. In eamdem ſententiam abierat Epiſcopus, de quo Auguſtinus loquitur ad Fortunatianum, cui ſcribit Epiſt. cxi.

CONCL. Deus videri non poteſt oculo corporeo.

Probatur 1. Scriptura variis in locis aſserit, Deum eſse inviſibilem: ea autem loca non probant quidem (ut ſuperius oſtenſum eſt) Deum eſse inviſibilem ſimpliciter & abſolute; ſed probant ſaltem, eum eſse corporeis oculis inviſibilem: ita ratiocinatur S. Thomas 1. p. q. 12. ita etiam S. Ambroſius ſerm. 8. in Pſal. 118.

Confirmatur. Quoties Scriptura loquitur de viſibilitate Dei, utitur terminis, qui mentis, non autem oculi corporei actum ſignificant: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Epiſtolæ canonicæ Joannis cap. 3. *Scimus, quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*. In quæ quidem verba, hæc ait Auguſtinus epiſt. 112. *Inde igitur videbimus, unde ſimiles erimus. Quis autem dementiſſimus dixerit, corpore nos vel eſſe, vel futuro eſſe ſimiles Deo? in interiore igitur homine iſta ſimilitudo eſt.*

Probatur iterum concluſio ex Patribus. Auguſtinus in ſententiam quæ propugnatur in concluſione. Epiſt. cxi. laudat Athanaſium, Hieronymum, Ambroſium, qui agentes contra Arianos conſtanter docuerunt, Verbum ut Verbum eſt, nuſquam oculis corporeis viſum fuiſse, aut videri potuiſse: *Non enim* (verba ſunt Ambroſii) *corporalibus, ſed ſpiritualibus oculis Deus videtur*. Iis Patribus ipſe Auguſtinus laudata Epiſtola ſubſcribit: Idem etiam docet Epiſtola 6. agens enim de luce illa, quæ Deus eſt, ſic loquitur: *Hoc oculus videre corporis neque nunc poteſt, neque tunc*, in cælis, *poterit*. Fulgentius in reſponſione ad inquiſitionem tertiam Ferrandi, idem aſſerit. Idem quoque videre eſt apud Origenem l. 1. de Principiis c. 1. nec non apud Chryſoſtomum hom. 39. in Geneſim, ubi de Abrahamo diſserit, qui Deum vidiſse dicitur.

Probatur iterum rationibus. *Primo*. Quod videtur oculis corporeis, aliquo loco circumſcribitur: ergo, cum Deus (utpote immenſus) nullo loco circumſcribatur, videri non poteſt oculis corporeis: *Omne* (inquit Auguſtinus Epiſt. 6.) *quod oculis corporis conſpici poteſt, in loco aliquo ſit, neceſſe eſt, nec ubique ſit totum; ſed minore ſui parte minorem locum occupet, & majore majorem.*

Secundo. Si Deus oculo corporeo videri poſset, poſset quoque aliis percipi ſenſibus: non enim potior eſt ratio de ſenſatione, quæ fit per oculos, quam de ea, quæ fit per alios ſenſus: atqui non poteſt aliis ſenſibus percipi, quia alioquin dici poſset, Deum eſse ſonum, odorem, molem; *Sonus ergo erit Deus* (ait Auguſtinus) *ut poſſit etiam auribus percipi? & halitus erit, ut ſentiri poſſit olfactu? & liquor aliquis erit, ut poſſit & bibi? & moles erit, ut poſſit & tangi?*

Tertio. Nulla res niſi corporea poteſt oculis corporeis videri: atqui Deus non eſt res corporea, ut oſtendimus agentes de Dei ſimplicitate: ergo &c. *Carnis quidem oculis* (inquit Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi nona) *contemplari Deum, impoſſibile eſt; quod enim corporis eſt expers, in carnis oculos cadere nequit.*

Quarto. Si aliquis Deum videre poſſit oculis corporeis, illa prærogativa fuiſset conceſsa Chriſto: atqui illi conceſsa non fuit, Auguſtino teſte, qui Epiſt. 6. ſcribit, eos qui ſic opinantur, *magis deſipere, quam qui carnem aſſerunt converſam iri in ſubſtantiam Dei, & hoc futuram eſſe, quod Deus eſt.*

Quinto. Id oculus corporeus videre non poteſt,

Digitized by Google

poteſt, quod eſt extra illius objectum adæquatum: cum enim ſit potentia vitalis, quantumcumque a Deo elevetur, debet tamquam cauſsa principalis movere ſe ipſum: non poteſt vero ſe ipſum movere niſi ad objectum, quod eſt ipſi connaturale: ideo enim auris non poteſt ſe ipſam movere ad viſionem, quod viſio ſit extra objectum ipſi connaturale. Atqui Deus eſt extra objectum adæquatum oculi; quippe objectum adæquatum oculi eſt color ſenſibilis, qui Deo, cum ſit ſubſtantia omnino ſpiritualis, convenire non poteſt: ergo oculus corporeus elevari non poteſt, etiam de potentia Dei abſoluta, ad intuitivam Dei viſionem.

Objicies 1. Scripturæ adſcribunt oculo corporeo intuitivam Dei viſionem.

Exodi 33. dicitur, quod Deus Moyſi locutus ſit *facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum*. Num. 12. ipſemet Deus hæc ait; *Ore ad os loquor ei & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt*. Unde ſic conficitur argumentum; Moyſes vidit Dei faciem, ſicut amicus videt faciem amici ſui; atqui amicus videt amici faciem oculo corporeo; ergo Moyſes oculo corporeo vidit Dei faciem.

Job cap. 19. hæc ait; *In carne mea videbo Deum Salvatorem meum*; cap. 49. ſic iterum loquitur; *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te*. Inde vero ſic arguitur: Ille videri poteſt oculis corporeis, quem Job ſperavit ſe viſurum eſſe in carne; quem quaſi jam ipſo fruens, aſſeruit oculum ſuum jam intueri: Atqui Job ſperavit ſe viſurum eſſe Deum in carne; aſſeruit, quaſi jam Deo fruens, ſuum oculum ipſum intueri, ergo Deus videri poteſt oculis corporeis.

Reſp. ad 1. diſt. maj. Moyſes quantum ad aliqua vidit Dei faciem, ſicut amicus videt faciem amici, conc. maj. quantum ad omnia, neg. maj. Eo ſenſu Moyſes vidit Dei faciem, ſicut amicus videt faciem amici, quod Deus ei per Angelum clare, ac ſine figuris locutus ſit, quemadmodum amicus loqui ſolet cum amico: non vidit vero ſicut amicus amicum, quoad modum videndi, hoc eſt, per oculos corporis, eo quod ea ratione Deus non ſit viſibilis. Confirmatur ea ſolutio ex Aug. qui Ep. 12. exponens, quid ſit videre Deum facie ad faciem, videre Deum per ſpeculum, & in ænigmate, ſic loquitur; *Intellige, inde nos tunc viſuros facie ad faciem, unde videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: hic autem utrumque interioris hominis munus eſt, ſive cum in illa peregrinatione adhuc per fidem ambulatur, in qua utimur ſpeculo & ænigmate; ſive in illa patria, cum per ſpeciem contemplabitur, pro qua viſione poſitum eſt; facie ad faciem.*

Reſp. ad 2. neg. maj. Aliud eſt enim videre Deum in carne, aliud videre per carnem. Poſt generalem corporum reſurrectionem, quilibet beatus Deum videbit in carne; at nullus eum videbit per carnem. *Illud* (inquit Auguſtinus lib. 22. de civit. Dei c. 29.) *quod ait ſupra memoratus Job, ſicut in exemplaribus, quæ ex hebræo ſunt, invenitur; Et in carne mea videbo Deum; reſurrectionem quidem carnis ſine dubio prophetavit, non tamen dixit; per carnem meam.* Præterea dato, quod illa verba; *Et in carne*, intelligantur; *per carnem*, dicendum erit, Dei nomine Job non intellexiſſe ipſam divinam eſſentiam ut eſt in ſe, ſed Chriſti humanitatem; quod quidem (ait idem Auguſtinus) ſi dixiſſet, poſſet Deus Chriſtus intelligi, qui per carnem in carne videbitur.

Reſp. ad 3. diſt. ant. Job quaſi jam Deo fruens ait, Nunc oculus *mentis* videt te, conc. ant. oculus corporis, neg. ant. Utitur autem ea metaphora, ut explicet perſpicuitatem, & evidentiam cognitionis, quam de Deo beati habituri ſunt; nec immerito; nam cognitio, quæ per oculos comparatur, ſolet eſſe evidens, ac perſpicua. Addi poteſt poſtremo, illo loco non eſſe quæſtionem de Dei viſione in altera vita, ſed de perſuaſione qua creditur, exiſtere providentiam; quam quidem cum antea S. Job viſus eſſet negare, teſtatur ſe de ea re non minus eſſe certum, quam de re quæ oculis conſpicitur.

Objicies 2. Auguſtinus lib. 22. de civit. Dei cap. 29. multa docet, ex quibus colligitur, ipſi fuiſſe perſuaſum, Dei eſſentiam poſſe intuitive videri corporeis oculis.

Primo, rem ipſam ex profeſſo tractat: *Sed* (inquit) *utrum videbunt Deum & per oculos corporis, cum eos apertos habebunt, inde quæſtio &c.*

Secundo, contendit, beatorum oculos majori virtute donandos, quam ſit ea, qua viatorum oculi fruuntur; *Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum*.

Tertio, ſcribit eam vim non futuram tantum majorem intenſive, ſed etiam extenſive; ita ut cum nunc res corporeas tantum reſpiciat, in altera vita reſpectura ſit ipſas etiam ſubſtantias ſpirituales; *Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum, non ut acrius videant .... ſed ut videant & incorporalia.*

Quarto, aſſerit, oculum corporeum id tunc acturum circa Deum, quod nunc agit circa aliorum hominum vitam, quam, licet ſpiritualis ſit, videt per motum, quo illorum membra moventur; *Quamobrem fieri poteſt, valdeque credibile eſt, ſic nos eſſe viſuros mundana tunc corpora cœli novi & terræ novæ, ut Deum ubique præſentem, & univerſa etiam corporalia gubernantem, per corpora quæ geſtabimus & quæ conſpiciemus, quaquaverſum oculos duxerimus, clariſſima perſpicuitate videamus.*

Quinto, præcludit eorum effugium, qui reſ-

reſpondent, nos quidem cognituros Deum per corpora quæ geſtamus, & per ea quæ ab aliis hominibus geſtantur; ſed illam cognitionem, licet paullo clariorem ea quam nunc habemus, fore abſtractivam, ſeu per effectus, non autem intuitivam, id eſt Dei ut in ſe eſt; *Non ſicut nunc* (inquit) *inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, per ſpeculum in ænigmate.* Confirmat aſserens oculos corporis habituros in cælo nonnihil ſimile mentis oculis; *Aut ergo per illos oculos ſic videbitur Deus, ut aliquid habeant in tanta excellentia menti ſimile, quo & incorporea natura cernatur.*

Ex iis autem locis ſic licet argumentari. *Primo.* Ideo aſſeritur, Deum videri non poſſe oculo corporeo, quod oculus videre non poſſit rem ſpiritualem: atqui illa ratio nulla eſt ex Auguſtino, qui aſſerit, beatorum oculos viſuros eſſe res incorporeas; qui ſcribit, poſſe eos intueri vitam, quæ plane ſpiritualis eſt; qui vult, oculum corporeum fore aliquo modo ſimilem menti; qui contendit corporis oculum intuiturum eſſe Deum non in effectibus, ſed in ſe ipſo: ergo ex Auguſtino, Deus videri poteſt, & revera a beatis videtur oculo corporeo.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Auguſtinus aſſerit, oculum corporeum in cælis viſurum eſse improprie res ſpirituales, conc. ant. proprie, neg. ant. Eo ſenſu Auguſtinus vult, oculum corporeum viſurum eſse res ſpirituales, quod videndo cælum novum, terram novam, hominum beatorum corpora, præbiturus ſit occaſionem menti, ut ſtatim in illo cælo novo, in terra nova, in beatorum corporibus, intelligat præſentiam Dei, a quo gubernentur. Ratio eſt, quia S. Doctor ait corporeos oculos beatorum viſuros eſse Deum eodem modo, quo oculi hominum viatorum in aliorum hominum corporibus vident vitam, qua præditi ſunt; at oculi proprie non vident vitam aliorum hominum, ſed tantum improprie, quatenus nimirum videntes motum aliorum hominum præbent occaſionem intellectui, ut ſtatim judicet ineſſe iis hominibus vitam, qua eorum corpora moveantur. In eam ſolutionem incidit reſponſio S. Thomæ, qui 1. p. q. 12. art. 3. ſolvens argumentum ex Auguſtino deſumptum, ſic loquitur; *Ex quo patet, quod hoc modo intelligit oculos glorificatos Deum viſuros, ſicut nunc oculi noſtri vident alicujus vitam. Vita autem non videtur oculo corporali ſicut per ſe viſibile, ſed ſicut ſenſibile per accidens; quod quidem a ſenſu non cognoſcitur, ſed ſtatim cum ſenſu ab aliqua virtute cognoſcitiva. Quod autem ſtatim viſis illis corporibus divina præſentia ex eis cognoſcatur per intellectum, ex duobus contingit, ſcilicet ex perſpicuitate intellectus, & ex refulgentia divinæ claritatis in corporibus innovatis.*

Reſp. 2. diſt. idem ant. Auguſtin. hypothetice aſſeruit, oculum corporeum in cælis viſurum eſſe res ſpirituales; fore eum aliquo modo ſimilem menti, conc. ant. aſſeruit abſolute, neg. ant. nempe id aſseruit tantum ex ſuppoſitione, quod oculi corporei ita immutandi ſint in cælis, ut fiant omnino ſpirituales: *Quid* (inquit) *ſi tanta erit potentia ſpiritualis corporis, ut corpore videatur & ſpiritus?* An vero ea ſuppoſitio admittenda ſit, nec ne, non definivit S. Doctor, *quia* (inquit) *ſpirituale corpus neſcimus, quantos habebit acceſſus; de re quippe inexperta loquimur, ubi aliqua, quæ aliter intelligi nequeat, divinarum Scripturarum non occurrit, ſeu ſuccurrit auctoritas.* Hinc patet ex libro 22. de civitate Dei, non eſse judicandum quid de quæſtione, de qua agitur, abſolute ſenſerit Auguſtinus, ſed ex epiſtola ſexta ad Italicam, nec non ex Epiſtolis CXI. CXII. Nec obſtat, quod Epiſt. CXI. difficultatem illam ad 22. librum de civitate Dei remiſerit expendendam; *De corpore vero ſpirituali, ſi Dominus juverit, opere alio experiemur, quid diſputare valeamus;* non obſtat (inquam); nam rei ambiguitate deterritus, ipſam quamvis antea promiſiſset, abſolute non definiit, ſed explicavit tantum ex ſuppoſitione (ut obſervavimus) quod oculi corporei aliquo modo fierent ſpirituales in beatis; in eum igitur ſenſum explicari debent hæc S. Doctoris verba lib. 2. Retract. c. 41. *De videndo Deo ſcripſi librum, ubi de ſpirituali corpore, quod erit in reſurrectione ſanctorum, inquiſitionem diligentiorem diſtuli, utrum vel quomodo Deus, qui ſpiritus eſt, etiam per corpus tale videatur: ſed etiam poſtea quæſtionem ſane difficillimam in noviſſimo, id eſt, in viceſimo & ſecundo libro de civitate Dei, ſatis, quantum arbitror, explicavi.*

Objicies 3. Ideo aſſeritur, Deum videri non poſse corporeis oculis, quod oculi nullam cum eo proportionem habeant; atqui illa ratio nulla eſt, ſiquidem creaturæ per abſolutam Dei potentiam elevari poſſunt ad objecta, cum quibus nullam omnino habent proportionem, ut patet in igne inferorum, qui agit in ipſas damnatorum animas, quæ ſunt omnino ſpirituales: patet etiam in ſacramentis, quæ producunt gratiam ſanctificantem, cum qua, quod corporea ſint, nullam proportionem habent.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Creaturæ, quæ non agunt vitali modo, poſsunt elevari ad objecta, cum quibus nullam habent proportionem, conc. ant. quæ agunt vitali modo, neg. ant. Ratio diſparitatis eſt, quia creaturæ, quæ non agunt vitali modo, ſunt cauſsæ tantum inſtrumentales, cum a Deo elevantur ad effectus ſibi improportionatos; contra vero creaturæ, quæ agunt vitali modo, ſunt eſſentialiter cauſsæ

prin-

Digitized by Google

principales effectuum quos operantur; cauſſæ autem principales ſeſe ipſas movere debent ad ſuos effectus; ac proinde neceſſe eſt, ut inchoatam ſaltem cum illis proportionem habeant; ſeu requiritur, ut illi effectus non ſint extra cauſſarum vitalium objectum adæquatum.

Addi poteſt, non conſtare, quod ignis phyſice agat in animas damnatorum, aut quod ſacramenta phyſice producant gratiam ſanctificantem: quippe nonnulli ſunt, qui tum in igne inferorum, tum in ſacramentis moralem tantum actionem agnoſcunt, ſeu docent, Deum ipſum ad ignis, ad ſacramentorum præſentiam, torquere damnatorum animas, producere gratiam ſanctificantem: ſed hæc non ſunt hujus loci.

CAPUT III.

De objecto intuitivæ Dei viſionis.

Not. Objectum intuitivæ Dei viſionis eſt duplex, primarium & ſecundarium. Prius eſt illud, quod per ſe, hoc eſt, ratione ſui videtur; poſterius e contra non videtur per ſe, ſed tantum ratione alterius. De utroque hic eſt a nobis agendum.

ARTICULUS I.

De primario objecto intuitivæ Dei viſionis.

Not. 1. Objectum primarium intuitivæ Dei viſionis ſunt, propter rationem mox allatam, eſſentia Dei, attributa tum abſoluta tum relativa.

Not. 2. Inter Dei attributa abſoluta, quædam ſunt ita abſoluta, ut nullum, ne rationis quidem, reſpectum ad creaturas dicant; ejuſmodi eſt perfectio: alia vero, quæ ad eas dicunt reſpectum ſaltem rationis, ut providentia.

Not. 3. Ut accurate pertractetur argumentum de primario intuitivæ Dei viſionis objecto, duo debent expendi; 1. Utrum per actum viſionis eſſentiæ divinæ beati videant attributa, tum abſoluta, tum relativa; 2. utrum ſaltem de potentia Dei abſoluta, aut eſſentia ſine attributis, aut attributa ſine ſe invicem videri poſſint.

CONCL. 1. Beati per eumdem actum, quo videtur Dei eſſentia, vident etiam omnia illius attributa, ſive abſoluta ſint, ſive relativa; ſeu vident id omne, quod eſt in Deo formaliter.

Probatur. Per eum actum videntur attributa omnia tum relativa tum abſoluta, per quem videtur id, quod eſt actu idem cum attributis tum relativis tum abſolutis; atqui per actum, quo videtur eſſentia, videtur id quod eſt idem cum attributis; neque enim eſſentia, ut ſuo loco dictum eſt, actu ab attributis, aut attributa a ſe invicem diſtinguuntur: ergo &c.

Confirmatur argumentum 1. auctoritate Scripturæ: *Videbimus eum* (inquit Joannes) *ſicuti eſt*, hoc eſt, ſecundum modum, quo exiſtit a parte rei 2. Auctoritate Concilii Florentini, ubi dicitur quod beati clare intuentur *Deum unum & trinum ſicuti eſt*. 3. Auctoritate Auguſtini, qui docet nos diſtincte & clare viſuros in cælis, quod per fidem obſcure tantum intuemur in terris. Libro viceſimo de civit. Dei quærens, *Quid videbimus?* reſpondet: *Quid, niſi Deum? ut impleatur in nobis promiſſum evangelicum; Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt; & omnia illa quæ nunc non videmus, credentes autem pro modulo capacitatis humanæ, longe minus quam ſunt atque incomprobabiliter cogitamus. Et videbitis* (inquit) *& gaudebit cor veſtrum. Hic creditis, ibi videbitis*. Atqui hic in terris credimus, ſaltem implicite, non tantum Dei eſſentiam, ſed etiam attributa, myſterium SS. Trinitatis, pluraque alia: ergo beati per actum, quo videtur eſſentia divina, videbunt attributa omnia, tum abſoluta, tum relativa.

Objicies 1. Ad videndum intuitive Dei eſſentiam, ac ejus attributa tum abſoluta, tum relativa, requiritur virtus infinita; atqui beati in cælis non habent virtutem infinitam; ergo non vident Dei eſſentiam cum omnibus ſuis attributis. Minor eſt certa, quia creatura non eſt capax recipiendi virtutem infinitam: unde probatur major. Ad videndum numerum infinitum perfectionum, requiritur virtus infinita; quippe cum major requiratur ad videndum decem perfectiones, quam ad videndum quinque tantum; conſequens eſt ut requiratur infinita ad videndum numerum infinitum perfectionum; atqui numerus divinarum perfectionum eſt infinitus: ergo &c.

Reſp. ad 1. & 2. neg. min. neque enim in Deo a parte rei eſt numerus infinitus perfectionum, ſed una ac ſimplex perfectio, una ac ſimplex entitas: quæ tota quidem, cum ſit omnino indiviſibilis, modo finito videtur.

CONCL. 2. Attributa quæ dicunt reſpectum rationis ad creaturas, ſumpta ſecundum eſſe abſolutum, diſtincte quidem cognoſcuntur per actum, quo cognoſcitur eſſentia divina; ſumpta vero ſecundum eſſe relativum, confuſe tantum cognoſcuntur.

Probatur prior pars. Attributa de quibus agitur, ſecundum eſſe abſolutum ſunt idem realiter actu cum eſſentia divina; ergo clare cognoſci non poteſt eſſentia divina, quin illa attributa diſtincte cognoſcantur: neque enim res aliqua diſtincte cognoſci poteſt, quin ſimul diſtincte cognoſcatur, quod eſt realiter idem cum ea.

Probatur altera pars. Attributa, de quibus

Digitized by Google

bus eſt quæſtio, diſtinctè cognoſci non poſſunt ſecundum eſſe relativum, quin diſtinctè cognoſcantur omnes eorum termini, ſeu creaturæ: neque enim diſtinctè relativa cognoſcuntur, quin omnes eorum termini diſtinctè cognoſcantur: atqui omnes termini divinorum attributorum diſtinctè cognoſci non poſſunt a beatis: Siquidem illi termini ſunt numero infiniti, ut patet in omnipotentia, quæ quidem non tot concipitur poſſe producere creaturas, quin intelligatur novas & novas in infinitum poſſe producere.

CONCLUSIO 3. Eſſentia Dei, etiam de potentia abſoluta, videri non poteſt ſine attributis, nec attributa ſine eſſentia, aut ſine ſe invicem; ſive illa attributa ſint abſoluta, ſive ſint relativa. Eſt S. Thomæ 2. 2. q. 2. art. 8. ad 3. contra Scotiſtas.

Probatur 1. auctoritate Scripturæ: Chriſtus Joannis 14. ex viſione Verbi concludit viſionem Patris: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Oſtende nobis Patrem? non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* Atqui Chriſtus viſionem Patris male concluſiſſet ex viſione Verbi, ſi una perſona SS. Trinitatis poſſit ſine alia videri. Si autem una perſona ſine alia videri non poſſit, a fortiori eſſentia non poteſt videri intuitive ſine ſuis omnibus attributis, tum abſolutis, tum relativis: nempe eſt idem realiter actu cum illis omnibus: perſonæ e contra, licet ſint idem cum eſſentia, realiter tamen a ſe invicem diſtinguuntur.

Probatur 2. auctoritate Auguſtini qui lib. 1. de Trinitate c. 8. ſic loquitur: *Sive audiamus, oſtende nobis Filium: ſive audiamus, oſtende nobis Patrem: tantumdem valeat, quia neuter ſine altero poteſt oſtendi: unum quippe ſunt, ſicut & ipſe ait, Ego & Pater unum ſumus.* In eamdem ſententiam hæc etiam habet ibidem: *Aliquando ita loquitur Chriſtus de Spiritu Sancto tanquam ſolus ipſe ſufficiat ad beatitudinem noſtram: & ideo ſolus ſufficit, quia ſeparari a Patre & Filio non poteſt.* In Pſ. 85. in ea Joannis verba: *Neſcitis quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* hæc ſcribit: *Id eſt, & me viſo, videtur & Pater, & Patre viſo, videtur & filius. Patris & filii ſeparari non poteſt viſio. Ubi non unius ſeparatur natura & ſubſtantia, viſio ſeparari non poteſt.* Ex iis autem locis ſic conficitur argumentum: Idem debet eſſe judicium de viſione eſſentiæ & attributorum, quod de viſione perſonarum: atqui, ex Auguſtino, una perſona non poteſt videri ſine alia: *Neuter* (inquit) *ſine altero poteſt oſtendi:* cum una ſit trium perſonarum natura: *viſio* (ait) *ſeparari non poteſt:* ergo &c.

Probatur 3. ratione, quam jam ſuperius attigimus: una eſt omnino eſſentiæ, attributorum omnium, perſonarum entitas abſoluta: ergo nec eſſentia, aut ſine attributis, aut ſine perſonis; nec perſonæ, nec attributa aut ſine eſſentia, aut ſine ſe invicem, videri poſſunt: nam alioquin non viderentur, ut in ſe ſunt ex parte objecti: quod eſt contra ſuppoſitionem.

Objicies 1. Illud poteſt videri ſine aliquo, quod ab eo virtualiter diſtinguitur: atqui eſſentia divina virtualiter diſtinguitur tum ab attributis, tum a perſonis: ergo poteſt videri & ſine attributis & ſine perſonis. Minor certa eſt ex iis, quæ diximus agentes de ſimplicitate Dei; unde probatur maj. Quod virtualiter diſtinguitur ab alio, poteſt abſque eo terminare actum intellectus: Theologi eo principio nixi, docent eſſentiam Dei poſſe concipi ſine attributis, & viciſſim attributa ſine ſe invicem: ergo quod ab alio virtualiter diſtinguitur, poteſt ſine eo videri.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. ant. Poteſt terminare actum intellectus abſtrahentis, conc. ant. intuitive videntis, neg. ant. Ratio eſt, quia diſtinctio virtualis efficit quidem, ut intellectus habeat fundamentum abſtraendi eſſentiam ab attributis, aut attributum ab alio attributo, cum quo tamen eſt realiter idem: ſed tunc eſſentia non videtur intuitive, ſeu ſicuti eſt in ſe, quia in ſe non eſt abſtracta ab attributis, immo eſt una ac ſimplex cum illis entitas.

Objicies 2. Ea poſſunt intuitive videri ſine ſe invicem, quæ a ſe invicem realiter diſtinguuntur: atqui perſonæ SS. Trinitatis realiter actu a ſe invicem diſtinguuntur: ergo ſine ſe invicem poſſunt intuitive videri. Minor eſt de fide, major vero ſic oſtenditur: Quæ a ſe invicem realiter diſtinguntur, adæquatam ſine ſe invicem ſui ideam præbent intellectui: ergo poſſunt intuitive videri ſine ſe invicem.

Reſp. diſt. maj. Si non identificentur cum alio quod videtur, conc. maj. ſi identificentur, neg. maj. Diſt. pariter min. Atqui perſonæ SS. Trinitatis a ſe invicem realiter diſtinguuntur, & identificantur cum alio, conc. min. & non identificantur cum alio, neg. min. identificantur nimirum cum eſſentia divina: ſeu eſſentia Dei eſt una ac eadem entitas cum Patre, Filio, & Spiritu Sancto: ac proinde videri non poteſt ſicuti eſt in ſe, quin Pater, Filius, & Spiritus Sanctus videantur. Propter eamdem rationem Pater videri non poteſt ſicuti eſt, ſeu prout eſt unum cum eſſentia, quin pariter videantur aliæ perſonæ, quæ non minus quam Pater ſunt idem cum eſſentia divina.

Objicies 3. Abſolutum poteſt intuitive videri ſine relativo: neque enim ab eo pendet, cum ſit eo prius: atqui eſſentia divina eſt quid abſolutum, perſonæ vero ſunt quid relativum: ergo poteſt intuitive videri ſine perſonis.

Reſp. diſt. maj. Si ſit abſolutum tantum, conc. maj. ſi ſit abſolutum ſimul & relativum, neg.

neg. maj. Diſt. pariter min. eſſentia divina eſt aliquid abſolutum ſimul & relativum, conc. min. abſolutum tantum, neg. min. Eſſentia, ſecundum noſtrum concipiendi modum, eſt quidem aliquid abſolutum; ſed a parte rei, ſeu prout eſt in ſe, eſt quid abſolutum ſimul & relativum, quia (ut jam dictum eſt) eſt realiter actu idem cum ſingulis perſonis; ac proinde ſi abſque perſonis videretur, non videretur ſicuti eſt in ſe, & conſequenter nec viſione intuitiva, de qua eſt quæſtio.

Objicies 3. Tam poteſt una perſona intuitive videri ſine alia, quam una potuit incarnari ſine altera; atqui fide certum eſt, unam perſonam potuiſſe incarnari ſine altera; nempe id revera contigit; Verbum enim carnem induit, non autem Pater aut Spiritus Sanctus.

Reſp. neg. maj. Ratio diſparitatis eſt, quia unio neceſſario non poſtulat, ut res quæ alicui unitur, ei uniatur adæquate, hoc eſt, ſecundum omnem entitatem, & omnem modum, quem in ſe habet; unde Filius Dei potuit ſe humanitati per incarnationem unire, tribuendo illi ſuam ſubſiſtentiam, licet ei adæquate non uniretur ſecundum id totum, quod eſt ejuſdem naturæ cum ipſo. E contra viſio, ut ſit alicujus objecti intuitiva, debet objectum adæquate attingere, hoc eſt, ſecundum omnia, quæ ſunt ejuſdem cum ipſo naturæ; alioquin (ut jam obſervatum fuit) non eſſet viſio objecti, ſicut in ſe eſt, quod eſt contra ſuppoſitionem.

Objicies 4. Eſſentia poteſt intuitive videri ſine perſonis, ſi abſque perſonis ſit ſufficiens objectum beatitudinis; atqui eſſentia ſine perſonis eſt ſufficiens objectum beatitudinis; nam quod eſt infinitum, eſt ſufficiens objectum beatitudinis; ſed eſſentia divina eſt infinita; ergo &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. maj. Quod eſt infinitum, nec aliud continet, eſt ſufficiens objectum beatitudinis conc. maj. quod aliud continet, neg. maj. Quod ſola eſſentia divina non ſit ſufficiens objectum beatitudinis, id non oritur ex illius defectu, ſed ex ipſius perfectione & ſimplicitate, quæ tanta eſt, ut in ſua quidditate attributa omnia & perſonas contineat; ac proinde nemo frui ea poſſit, quin & attributis & perſonis fruatur. *Res*, inquit S. Auguſtinus libr. 1. de doctrina chriſtiana c. 5. *quibus fruendum eſt, Pater & Filius & Spiritus Sanctus eſt, eademque Trinitas, una quædam ſumma res, communiſque omnibus fruentibus ea.*

Objicies 5. Creatura tam poteſt eſſe beata ſine viſione Filii, quam ipſe Pater æternus; atqui Pater æternus beatus eſt ſine viſione Filii; quod quidem ſic oſtenditur. Pater æternus illo priori, in quo nondum generat Filium, eſt perfecte beatus, & tamen nondum videt Filium; ergo &c.

Reſp. ad 1. con. maj. neg. min. Ad 2. dico argumentum eſſe de non ſupponente; quippe ſupponit, eſſe aliquod inſtans reale, in quo Pater non generet Filium: at non datur ejuſmodi inſtans; alioquin dicendum eſſet, Filium ex non eſſe tranſire ad eſſe, quod eſt Ipſummet Arii dogma contendentis, ideo Filium non eſſe conſubſtantialem Patri, quod ex non eſſe ad eſſe tranſierit.

ARTICULUS II.

De Secundario objecto intuitivæ Dei viſionis.

Not. 1. Secundarium objectum intuitivę Dei viſionis ſunt creaturæ, quæ mediante divina eſſentia videntur a beatis.

Not. 2. De illo objecto ſecundario quæri poteſt 1. utrum & quæ creaturæ videantur a beatis; 2. utrum omnes, tum exiſtentes, tum poſſibiles videri poſſint; 3. quomodo creaturæ a beatis videantur in Verbo.

CONCLUSIO 1. Beati vident in eſſentia divina aliquas creaturas.

Probatur. Illi in eſſentia divina vident aliquas creaturas, quorum ſtatus eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, quippe eſt aliquod bonum videre in Dei eſſentia nonnullas creaturas: atqui ſtatus beatorum eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus: ergo &c.

CONCLUSIO 2. Beati non vident in eſſentia divina omnes in individuo creaturas exiſtentes in aliqua temporis differentia, ſeu præteritas, præſentes, & futuras.

Probatur, tum quia eſſentia divina non eſt ſpeculum neceſſarium creaturarum exiſtentium in aliqua temporis differentia: tum quia illa omnium individuorum cognitio non pertinet ad ſtatum cujuſque beati.

CONCLUSIO 3. Beati vident in eſſentia divina omnes ſpecies rerum, quæ pertinent ad perfectionem univerſi.

Probatur, quia cognitio illarum ſpecierum pertinet ad ſtatum beatorum; nimirum decet beatorum ſtatum, ut ſciant ſpecies rerum, quæ propter illos factæ ſunt.

CONCLUSIO 4. Beati cognoſcunt omnia ſingularia, quæ ad eorum ſtatum pertinent.

Probatur auctoritate Patrum. Ambroſius in oratione funebri de Theodoſio, docet Theodoſium in cælis ſuſcepturum eſſe Arcadii & Honorii filiorum tutelam. Gregorius Magnus l. 12. moral. c. 17. ait Sanctos, fratres ſuos in terris periclitantes videre, amare, de eorum ſalute curare. Concilium Senenenſe in decretis fidei c. 13. aſſerit, beatis pervium eſſe divinitatis ſpeculum, in quo quidquid illorum intereſt, illuceſcit. S. Thomas 3. p. q. 10. ſic loquitur: *Nulli intellectui beato deeſt, quin cognoſcat in Verbo omnia quæ ad ipſum ſpectant.*

Quæ-

Digitized by Google

7 Quæres, quænam ea ſint, quæ ſpectant ad cuj[illegible]ue beati ſtatum.

Reſp. ea reduci 1. ad ea quæ ad beatos pertinebant, dum in terris agerent: ſic ſummi Pontifices norunt ea, quæ ad Eccleſiam ſpectant: fundatores, Ordinum ſuorum præcipuos eventus. Reducuntur 2. ad preces, quæ ad eos diriguntur: *Maxime* (inquit S. Thomas 2. 2. q. 83. art. 4.) *excellentiam eorum decet, ut cognoſcant petitiones ad eos factas, vel voce, vel corde.*

Objicies. In libro, quem Auguſtinus inſcripſit: *De cura pro mortuis gerenda*, multa ſunt quibus evincitur, beatos latere omnino quæ hic in terris fiunt.

S. Doctor c. 13. conceptis verbis aſſerit, mortuorum animas rebus viventium non intereſſe: Id vero probat ex matre, quæ mortua eum minime conſolabatur: *Si* (inquit S. Doctor) *rebus viventium intereſſent animæ mortuorum; & ipſa nos, quando eas videremus, alloquerentur in ſomnis: ut de aliis taceam, me ipſum pia mater nulla nocte deſereret, quæ terra marique ſecuta eſt, ut mecum viveret. Abſit enim, ut facta ſit vita feliciore crudelis, uſque adeo, ut quando aliquid angit cor meum, nec triſtem filium conſoletur, quem dilexit unice, quem nunquam voluit mæſtum videre.*

Probatur iterum ex 2. Paralip. c. 34. ubi pro magno beneficio Joſiæ regi promittitur, quod ante moriturus eſſet, ne videret mala, quibus a Deo caſtigandus erat populus cui præerat: *Quid eſt ergo* (ait) *quod piiſſimo regi Joſiæ pro magno beneficio promiſit Deus, quod eſſet ante moriturus, ne videret mala, quæ ventura illi loco, & populo minabatur?*

Probat quoque ex his verbis Pſalmi 26. *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me*; ex quibus ſic argumentatur: *Si ergo dereliquerunt nos patres noſtri, quomodo noſtris curis & rebus interſunt? Si autem parentes non interſunt, qui ſunt alii mortuorum, qui noverunt, quid agamus, quidve patiamur?* Ergo Auguſtinus docuit, beatos neſcire, quæ fiunt in terris, licet ad eorum ſtatum pertineant.

Reſp. S. Thomas his verbis 1. p. q. 89. art. 8. *Sed Auguſtinus hoc dubitando dicit; unde præmittit; Ut volet, accipiat quiſque quod dicam.*

Reſpondent alii, de quæſtione de qua agitur non eo ſenſu dubitaſſe Auguſtinum, quod de ea anceps hæſerit, ſed quod ſuam ſententiam, quam veram exiſtimavit, protulerit abſque contrariæ ſententiæ præjudicio. Reſponſionem vero ſuam probant ex his verbis, quibus Auguſtinus utitur c. 13. *An forte nos errando iſta dicimus, & hæc putamus quietos, quos inquieta vita viventium ſollicitat?* quaſi dixiſſet: Nequaquam id ex [illegible] dicimus, ſed magno cum fundamento. Probant iterum ex c. 15. ubi abſolute ſic concludit Auguſtinus: *Proinde fatendum eſt, neſcire quidem mortuos quid hic agatur.*

His autem præmiſſis, reſpondent ad argumentum, negando ant. ad cujus probationem, diſtinguunt conſeq. Ergo Auguſtinus docuit, beatos neſcire per converſationem inter vivos, quæ fiunt in terris, concedunt conſeq. abſolute & ſimpliciter, negant conſeq.

Confirmant ſuam reſponſionem ex eo, quod ipſemet Auguſtinus libri, de quo agitur, c. 15. expreſſe affirmet, a mortuis res aliquas (quæ nimirum ad eorum ſtatum pertinent) tribus modis cognoſci. 1. Eorum relatione, quæ hinc ad illos tranſeunt: *Fatendum eſt poſtea audire ab eis, qui hinc ab eis moriendo pergunt: non quidem omnia, ſed quæ ſinuntur indicare: qui ſinuntur etiam iſta meminiſſe, & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire.* 2. Ab ipſis etiam Angelis argumento deſumit: *Poſſunt & ab Angelis, qui rebus, quæ aguntur hic, præſto ſunt, audire aliquid mortui, quod unumquemque illorum audire debere judicat, cui cuncta ſubjecta ſunt.* Ex peculiari Dei revelatione: *Poſſunt etiam ſpiritus mortuorum aliqua, quæ hic aguntur, quæ neceſſarium eſt eos noſſe, & quæ neceſſarium non eſt eos non noſſe, non ſolum præterita vel præſentia, verum etiam futura, ſpiritu Dei revelante, cognoſcere: ſicut non omnes homines, ſed Prophetæ, dum hic viverent, cognoſcebant; nec ipſi omnia, ſed quæ illis eſſe revelanda Dei providentia indicabat.*

Confirmant 2. eamdem reſponſionem ex ſcopo quem Auguſtinus locis, quæ in argumento relata ſunt, ſibi propoſuit; ſcilicet, probare voluit *primo*, animabus, quæ in gratia deceſſerint, prodeſſe vivorum ſuffragia: *ſecundo*, iis *per ſe* nec prodeſſe, nec obeſſe, utrum vel ubi earum corpora ſepeliantur. Adverſus hoc ſecundum caput objicit, ſibi inanem fore curam, mortuos cum honore ſepeliendi. Objicit iterum evinci contrarium ex apparitione animarum, quæ a quibuſdam viris in ſomnis exegere debitam ſuis corporibus ſepulturam. Ad poſtremum illud argumentum reſpondet, ea ſomnia cauſſari non ab animabus, quæ dormientibus adſint, ſed a Deo ſic ordinante, ut malos terreat, & pios conſoletur. Illam reſponſionem Auguſtinus cap. 13. probat ex eo, quod defunctorum animæ nulla deinceps cum viventibus converſatione fruantur.

CONCLUSIO 5. Beati non vident omnes creaturas poſſibiles.

Probatur. *Primo*, Beati, ex dictis, videntes Deus intuitive, non vident omnia futura: ergo a fortiori non vident omnia poſſibilia. *Secundo*, Si beati videntes Deum intuitive, viderent omnes creaturas poſſibiles,

ipſum Deum comprehenderent: quippe comprehenderent Dei omnipotentiam. Nam comprehendere Dei omnipotentiam nihil aliud eſt, quam cognoſcere ea omnia ad quæ poteſt ſe extendere. Si autem comprehenderent Dei omnipotentiam, comprehenderent quoque cetera illius attributa, cum non ſit potior ratio de uno, quam de altero, ac proinde ipſammet Dei eſſentiam, quæ ab attributis realiter actu non diſtinguitur.

Dices, Beatos in ea ſuppoſitione comprehenſuros quidem omnipotentiam extenſive ſumptam, non autem intenſive.

Sed contra eſt, quia beati comprehenderent Dei omnipotentiam etiam intenſive ſumptam; nam comprehenſio intenſiva ſequitur ex extenſiva: Siquidem intenſiva comprehenſio nihil aliud eſt, quam cognitio modorum omnium, quibus Dei eſſentia eſt participabilis a creaturis; ſed qui extenſive comprehendit Dei omnipotentiam, hoc eſt, qui cognoſcit effectus omnes, ad quos poteſt ſeſe extendere, cognoſcit modos omnes, quibus Dei eſſentia eſt participabilis a creaturis: ergo comprehendit, etiam intenſive, Dei omnipotentiam.

CONCLUSIO 6. Creaturæ, quas beati vident, ſive ſint mere poſſibiles, ſive exiſtant in aliqua temporis differentia, in Verbo, & in ſe ipſis videntur.

Probatur 1. auctoritate Patrum. Auguſtinus lib. 4. de Geneſi ad litter. c. 13. duplicem in beatis diſtinguit creaturarum cognitionem, matutinam & veſpertinam: priorem vocat eam, per quam creaturæ videntur in Verbo: alteram vero per quam in ſe ipſis videntur: illa clarior eſt ac perfectior, & ideo orienti ſoli comparatur; iſta e contra obſcurior eſt, & ea de cauſſa comparatur ſoli jamjam occaſuro: *Multum* (inquit) *intereſt inter cognitionem rei cujuſque in Verbo Dei, & cognitionem in natura ejus, ut illud merito ad diem pertineat, hoc ad veſperam: in comparatione enim lucis illius, quæ in Verbo Dei conſpicitur, omnis cognitio, qua creaturam quamlibet in ſe ipſa novimus, non immerito nox dici poteſt.*

Idem S. Doctor c. 24. aſſerit, beatos Angelos videre univerſam creaturam in Dei Verbo: *Quapropter cum ſancti Angeli, quibus poſt reſurrectionem coæquabimur, ſemper videant faciem Dei, Verbo ejus unigenito filio, ſicuti patri æqualis eſt, perfruantur; procul dubio univerſam creaturam, in qua ipſi ſunt principaliter conditi, in ipſo Verbo Dei prius noverunt, in quo ſunt omnium, etiam quæ temporaliter facta ſunt, æternæ rationes, tamquam in eo per quod facta ſunt omnia.* Mox ſubjungit Auguſtinus, Angelos videre etiam creaturas in ipſismet creaturis: *At deinde in ipſa creatura, quam ſic noverunt, tamquam infra deſpicientes, eamque referentes ad illius laudem, in cujus incommutabili veritate rationes, ſecundum quas facta eſt, principaliter vident.* Ex iis locis patet, Auguſtinum docuiſſe 1. creaturas a beatis videri in Verbo: 2. videri etiam in ſemetipſis: 3. priorem cognitionem propter ſummam ſui evidentiam dici matutinam; alteram vero, quod minus clara ſit, veſpertinam appellari.

Idem docet Bernardus libro 5. de Conſiderat. cap. 1. *Creatura Cæli* (inquit) *videt Verbum, & in verbo facta per Verbum: neque opus habet ex his, quæ facta ſunt, factoris notitiam mendicare: nec enim ut vel ipſa noverit, ad ipſa deſcendit quæ ibi videt, ubi longe melius ſunt quam in ſe ipſis.* Eadem loquendi ratione ceteri Patres utuntur: eorum vero loca videre eſt in quæſtione de perfectione Dei, ubi expendimus, quo modo creaturarum perfectiones in Deo contineantur.

Probatur 2. ratione theologica. Id beati vident in Verbo, cujus Verbum eſt veluti ſpeculum: atqui Verbum eſt veluti ſpeculum rerum omnium, ut agentes de Dei perfectione dicemus: ergo beati vident in Verbo res omnes ſive ſint poſſibiles, ſive exiſtentes in aliqua temporis differentia.

Objicies 1. Beati non vident in Verbo id, quod ab illo infinite diverſum eſt: neque enim res aliqua repræſentat id, quod ipſi non eſt ſimile: atqui creaturæ, ſecundum ſuum eſſe formale, infinite diverſæ ſunt a Verbo: ergo beati non vident creaturas in Verbo.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Verbum non repræſentat id, quod ipſi non eſt ſimile, ſi nullam habeat cum eo connexionem, conc. ant. ſi habeat aliquam connexionem, neg. ant. Creaturæ habent connexionem cum Verbo, tum ratione cauſæ exemplaris, quippe factæ ſunt ad normam idearum, quas de iis Verbum habuit ab æterno; tum ratione cauſſæ efficientis; a Verbo nimirum eſſentialiter ſuum eſſe recipiunt.

Objicies 2. Si beati viderent in Verbo aliquas creaturas aut poſſibiles, aut exiſtentes, viderent omnes tum poſſibiles, tum exiſtentes: atqui non vident omnes tum poſſibiles, tum exiſtentes: ergo &c. Probatur major. Ideo beati vident in Verbo aliquas creaturas poſſibiles, & aliquas exiſtentes, quod repræſententur in Verbo tanquam in ſpeculo: Atqui omnes omnino tum poſſibiles, tum exiſtentes in eo æqualiter repræſentantur: ergo ſi beati aliquas creaturas tum poſſibiles, tum exiſtentes videant in Verbo, debent videre omnes tum poſſibiles, tum exiſtentes.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. maj. Ideo, &c. quod repræſententur in Verbo, & præterea quod Deus ſpeciali concurſu adjuvet beatorum intellectum, conc. maj. ſolum quod repræſententur in Verbo, neg. maj. Ad

vitio-

Digitized by Google

viſionem creaturarum in Deo ſatis non eſt, ut in Deo repræſententur tamquam in cauſſa exemplari, aut contineantur tamquam in cauſſa efficiente; ſed præterea neceſſe eſt ut Deus ſpeciali concurſu adjuvet, ac corroboret intellectum, ut in ea cauſſa exemplari, in ea cauſſa efficiente ſcrutetur creaturas, quæ in eo repræſentantur & continentur.

Objicies 3. Si tum poſſibilia, tum exiſtentia videantur in Verbo, intellectus non cognoſcet poſſibilia ſub ratione poſſibilium, aut exiſtentia ſub ratione exiſtentium: Siquidem nihil erit in Deo, per quod intellectus determinetur ad cognoſcendum ens, ſub ratione exiſtentis potius quam ratione poſſibilis: quippe exiſtens & poſſibile eadem prorſus ratione in Deo repræſentantur, ac continentur. Atqui id abſurdum eſt: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. ant. nempe per ens mere poſſibile Deus terminatur alio modo ab eo, per quem terminatur per ens, quod aut actu exiſtit, aut exiſtet aliquando: nam reſpectu entis poſſibilis, eſſentia Dei nondum eſt participata; reſpectu vero entis, aut exiſtentis aut futuri, eſt vel participata, vel participanda.

Objicies 4. Si beati viderent creaturas in Verbo, ea viſio non eſſet intuitiva: atqui abſurdum eſt conſequens: ergo & antecedens. Minor conſtat, quia creaturarum viſio in beatis debet eſſe perfecta: ſola autem cognitio intuitiva eſt perfecta, ſiquidem abſtractiva multum eſt obſcura; ac proinde plurimum imperfecta: unde probatur major. Illa viſio non eſt intuitiva, per quam res videtur in alio: atqui viſio creaturarum eſſet in alio, nimirum in Verbo: ergo non eſſet intuitiva.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. maj. Si illud aliud perfecte rem non repræſentet, conc. maj. Si perfecte eam repræſentet, nego maj. At Verbum cum ſit perfecta Patris imago, eſt etiam perfecta imago rerum omnium, tum poſſibilium, tum exiſtentium.

Quæres, utrum beati ſimul in Verbo videant omnia, quæ in ipſo vident.

Reſp. 1. beatos videre ſimul in Verbo omnia quæ vident ab initio ſuæ beatitudinis. Nititur ea reſponſio auctoritate Auguſtini, qui lib. 15. de Trinitate cap. 16. ſic de Dei viſione diſſerens, loquitur: *Fortaſſis etiam volubiles non erunt noſtræ cogitationes, ab aliis in alias euntes atque redeuntes; ſed omnem ſcientiam noſtram uno ſimul conſpectu videbimus.* Quod loco relato dubitantis adinſtar viſus eſt affirmare S. Doctor, affirmat determinate ac abſolute libro 12. Confeſſ. cap. 13. *Sic interim ſentio* (inquit) *propter illud cælum cæli, cælum intellectuale, ubi eſt intellectus, noſſe ſimul, non ex parte, non in ænigmate, non per ſpeculum, ſed ex toto in manifeſtata facie ad faciem, non modo hoc, modo illud, ſed quod dictum eſt, noſſe ſimul ſine ulla viciſſitudine temporum, quæ ſolet habere modo hoc, & modo illud, quia ubi nulla ſpecies, nuſquam eſt hoc, aut illud.*

Reſp. 2. ea quæ a beatis non videntur ab initio beatitudinis, ſimul non videri. Ratio eſt, quia in caſu, de quo agitur, Dei eſſentia jam ante videbatur; ac proinde ſimul cum ea viſa non ſunt quæ poſtea videri cœperunt. Sic temporum decurſu Angeli nonnullas Incarnationis circumſtantias, extremum judicii diem, varias hominum cogitationes videbunt, quas antea non videbant. Nec repugnat Auguſtinus locis, quæ ex eo mox laudata ſunt: quippe hoc tantum ſenſu intelligi debent, quod ex quo eſſentia divina, ut actu repræſentans aliqua, a beati viſa fuerit, beati non modo hoc, modo illud per actus diſtinctos viſuri ſint.

CAPUT IV.

De proprietatibus intuitivæ Dei viſionis.

Not. 1. PRoprietates intuitivæ Dei viſionis, duæ ſunt præcipue, incomprehenſibitas nimirum & inæqualitas: hic igitur quæremus 1. utrum videntes Deum, ipſum comprehendant: 2. utrum eum æqualiter videant.

ARTICULUS I.

Utrum videntes Deum, ipſum comprehendant.

Not. 1. COmprehenſionis nomen duobus modis ſumitur: *Primo*, pro adeptione rei alicujus: *Secundo*, pro perfecta & adæquata rei cognitione. Non hic agimus de comprehenſione in priori ſenſu ſumpta, quippe certum eſt beatis convenire, ſeu conſtat, in eis adimpletum eſſe illud Apoſtoli 1. ad Cor. 9. *Sic currite, ut comprehendatis.* Tota igitur quæſtio eſt de comprehenſione in ſecundo ſenſu ſumpta.

Not. 2. Ad cognitionem comprehenſivam tria requiruntur. Primum eſt claritas, ſeu evidentia cognitionis; tanta nimirum eſſe debet, ut ſatis ſit ad penetrandos omnes ac ſingulos objecti, tum exiſtendi, tum operandi modos. Secundum eſt certitudo cognitionis: nec mirum, cum is, qui ſine certitudine rem cognoſcit, eam perfecte non noverit. Tertium eſt adæquatio objecti, hoc eſt, ut ſeſe extendat ad id omne, quod in objecto eſt intelligibile.

Not. 3. Anomœi, ut obſervavimus agentes de poſſibilitate intuitivæ Dei viſionis, aſſerebant Dei eſſentiam nedum a beatis, ſed etiam a viatoribus comprehendi: *Deum* (inquiunt apud Epiphan. hæreſi 76.) *tam perſpicue ſcio, ac tantam cognitionem ejus habeo, ut non tamen meipſum, quam Deum per-*

perfecte ſciam. E contra Catholici omnes docuerunt ſemper, quod licet Deus clare videatur à beatis, ab iis tamen minime comprehendatur.

CONCLUSIO. Videntes Deum, ipſum non comprehendunt.

Probatur 1. Scripturæ ſępius aſſerunt, Deum videri non poſſe: *Quem nullus hominum vidit* (ait Paulus 2. ad Timoth. 6.) *ſed nec videre poteſt*. Eum non raro nominant inviſibilem: *Regi ſæculorum immortali, & inviſibili*. Docent ea, quæ Dei ſunt a ſolo Deo cognoſci: *Spiritus* (inquit Apoſtolus 1. ad Corinth. 10.) *omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei .... quæ Dei ſunt, nemo cognovit, niſi Spiritus Dei*. Verum licet illa loca exponi poſſint de cognitione, quæ habeatur aut per corporis oculos, aut per mentis quidem oculos, ſed in hac vita, ſolent etiam a Patribus exponi de cognitione comprehenſiva: hoc eſt, Patres ex iis textibus concludunt, Deum neque in hac vita, neque in altera a creaturis poſſe comprehendi.

Probatur 2. Una vox eſt Patrum, Deum eſſe incomprehenſibilem: *Vocemus igitur inexplicabilem illum* (inquit Chryſoſtomus orat. 3. contra Anomœos) *incomprehenſibilem illum, quem nemo cogitare, nemo videre, nemo aſſequi poteſt*. Hæc etiam habet Ambroſius in tractatu in ſymbolum Apoſtolorum cap. 10. *Incomprehenſibilia ſunt judicia Dei, quia quamvis proficiat quis in ſcientia, & ſapientiæ arcana rimetur; tamen creata natura increati ſubſtantiam, ut talis eſt, nunquam poteſt ad plenum comprehendere*. Gregorius Magnus in hæc Job verba: *Excelſior cælo eſt, & quid facies?* ſic loquitur: *Excelſior itaque eſt cælo, quia ipſi quoque electi ſpiritus viſionem tantæ celſitudinis perfecte non penetrant*.

Ex iis autem teſtibus ſic conficitur argumentum: Ille eſt incomprehenſibilis, quem Patres *incomprehenſibilem* vocant: quem aſſerunt, a nemine, quantumque proficiat, comprehendi poſſe, quem contendunt, perfecte etiam a beatis penetrari non poſſe. Atqui id (ut ex locis mox relatis patet) docent Patres: ergo Deus, ex Patribus eſt vere incomprehenſibilis.

Probatur 3. ratione theologica. Comprehendere aliquod objectum, eſt clare certoque cognoſcere non tantum illius eſſentiam, ſed etiam omnia, ad quæ virtus illius ſeſe poteſt extendere: *Hoc enim eſſet comprehendere omnia* (inquit S. Thomas 1. p. q. 12. art. 7.) *quæ Deus poteſt facere, quod eſſet comprehendere divinam virtutem, & per conſequens divinam eſſentiam. Virtus enim qualibet cognoſcitur per cognitionem omnium, in quæ poteſt*. Atqui nullus intellectus creatus poteſt clare certoque cognoſcere omnia, ad quæ Dei virtus ſeſe poteſt extendere: ergo nullus intellectus creatus poteſt Deum comprehendere. Probatur min. Ut clare certoque cognoſcant omnia, ad quæ Dei virtus ſeſe poteſt extendere, requiritur infinita virtus cognoſcendi: quia ſic Deum cognoſcere, eſt infinito modo illum cognoſcere: ſed intellectus creatus non poteſt habere virtutem infinitam cognoſcendi: ergo, &c.

Objicies 1. Apoſtolus hæc habet ad Philippenſes 3. *Sequor autem, ſi quo modo comprehendam*: ergo Deus, ex Apoſtolo, comprehendi poteſt.

Reſp. conc. antec. diſt. conſeq. Ergo Deus comprehendi poteſt comprehenſione improprie ſumpta, conc. conſeq. proprie ſumpta, nego conſeq. Quid vero ſint, & in quo diſcrepent ea duo comprehenſionum genera, videre eſt priora in hunccе articulum notata.

Objicies 2. Ex Auguſtino, epiſt. 112. illud comprehenditur, quod ita totum videtur, ut nihil ejus lateat videntem: atqui Deus ita totus videtur a beatis, ut nihil ejus beatos lateat: neque enim clare cognoſci poteſt, quin totus ſimul videatur, cum ſit ens maxime ſimplex: ergo Deus, ex Auguſtino, poteſt ab intellectu creato comprehendi.

Reſp. diſt. maj. ut nihil ejus, tum intrinſecum, tum extrinſecum lateat, conc. maj. intrinſecum tantum, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Deus ita totus videtur a beatis, ut nihil ejus intrinſecum beatos lateat, conc. min. nihil extrinſecum, neg. min. Ut res aliqua comprehendatur, ſatis non eſt, ut illius tum eſſentia, tum attributa clare ac certo cognoſcantur, ſed præterea neceſſe eſt, ut cognoſcantur, quæ ex ea ſequi poſſunt, ſeu quæ ab ea poſſunt pendere: hæc autem, ut probatum eſt, nullo intellectu creato clare ac certo cognoſci poſſunt.

Quæres, utrum fide certum ſit, Deum eſſe incomprehenſibilem.

Reſp. affirmative: id nimirum expreſſe in Scriptura & traditione legitur. Præterea definitum fuit in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. ubi hæc leguntur: *Firmiter credimus & ſimpliciter confitemur, quod unus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, incommutabilis, & incomprehenſibilis*.

ARTICULUS II.

Utrum videntes Deum, ipſum æqualiter videant.

Not.1. JOvinianus, Hieronymo teſte, duobus libris, quos adverſus illum conſcripſit, docuit, omnes homines æqualiter fore beatos; ac proinde æquali Dei viſione fruituros. In eum vero abiit errorem, quod Stoicorum more cenſeret, æqualia eſſe vitia, æquales eſſe virtutes, æqualia eſſe tum merita, tum demerita.

CONCLUSIO. Videntes Deum, ipſum non vident æqualiter.

Pro-

Probatur ex Scriptura. Joan. 14. ſic Chriſtus loquitur: *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*: intelligi vero ſententiam illam de domo cæleſti, ſeu de æterna beatitudine, probant quæ ſequuntur: *Si quominus dixiſſem vobis, quia vado vobis parare locum*: probat etiam auctoritas Patrum, qui eamdem ſententiam non de Eccleſia militante, ſed de triumphante explicarunt. *Non* (inquit Tertullianus Scorpiaci c. 6.) *quomodo multæ manſiones apud Patrem, ſi non pro varietate meritorum?* Hæc etiam habet Gregorius Magnus l. 4. Moralium c. 31. *Quod hic alius alium meritò ſuperat, illic alius alium retributione tranſcendit. Unde in Evangelio veritas dicit; In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*. Prioris ad Cor. cap. 15. hæc habet Paulus: *Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim a ſtella differt in claritate; ſic & reſurrectio mortuorum*. Licet Apoſtolus ibi loquatur de futura corporis gloria: *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale*; intelligi quoque debet de animæ gloria; eo quod ex illa ſequatur alia. Ex iis autem locis ſic arguitur: Viſio beatifica idem eſt ac manſio, de qua Chriſtus loquitur Joan. 14. idem eſt cum ſtellarum claritate, cujus meminit Apoſtolus: atqui æqualis non eſt beatorum manſio, æqualis non eſt eorum claritas: ergo neque æqualis eſt viſio.

Probatur 2. Ex Patribus. Concilium Romanum ſub Siricio proſcribens Joviniani errores, hunc etiam proſcripſit. Concilium Florentinum in decreto unionis definiit, beatos intueri clare ipſum Dominum trinum & unum, ſicuti eſt; *pro meritorum tamen diverſitate alium alio perfectius*. Idem evincitur ex Concilio Trid. ſeſſ. 6. can. 32. Idem ex Hieronymo, Ambroſio, & ceteris patribus, qui pro Eccleſia quondam adverſus Jovinianum pugnarunt.

Probatur 3. ratione theologica. Illud eſt inæquale, cujus principium inæqualis eſt virtutis: atqui viſionis intuitivæ principium eſt inæqualis virtutis: ergo inæqualis eſt ipſa viſio. Probatur minor. Principium viſionis intuitivæ eſt lumen gloriæ: Sed lumen gloriæ eſt inæquale: nimirum pro diverſitate meritorum, diverſi erunt in lumine gloriæ gradus: *Uniſquiſque* (ait Apoſtolus 1. ad Cor. 3.) *propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem*.

Objicies 1. Quod eſt maxime ſimplex, non poteſt inæqualiter videri: atqui Deus eſt maxime ſimplex: ergo &c. Probatur maj. quod eſt maxime ſimplex, non poteſt dividi: ergo non poteſt inęqualiter videri: ſiquidem inęqualis viſio, eſt veluti quædam objecti diviſio.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. ant. Non poteſt dividi ex parte objecti, conc. ant. ex parte intellectus, neg. ant. Cum Deus ſit infinitus, eſt objectum virtualiter multiplex: ac proinde propter ſui eminentiam præbet intellectui fundamentum, ut perfectius & perfectius in infinitum intelligatur.

Objicies 2. Inæqualitas intuitivæ viſionis repugnat beatorum ſtatui; paci nimirum internæ, quæ illi ſtatui eſſentialis eſt, adverſatur: nempe qui imperfectius videret Deum, deſideraret videre perfectius; proindeque expletum non eſſet illius deſiderium.

Reſp. ſingulos beatos tantum habere viſionis, quantæ per lumen gloriæ capaces ſunt: unde omnes plane ſunt exſaturati: ac proinde aliorum perfectiorem ſtatum nequaquam ambiunt.

Objicies 3. Matthæi cap. 20. Parabola operariorum æqualitatem intuitivæ Dei viſionis, in qua poſita eſt æterna beatitudo, videtur adſtruere. *Primo*, paterfamilias plures operarios diverſis horæ diebus, prima nimirum, tertia, ſexta, nona, undecima conducit, ac mittit ad excolendam vineam: *Secundo*, illis operariis labore perfunctis eamdem omnino mercedem rependit: ita ut nihilo plus tribuat iis, qui totum diem in opere conſumpſerant, quam qui tardius. Inde autem ſic conficitur argumentum: Paterfamilias cujus parabola meminit, non alius eſt, quam Deus ipſe; vinea eſt Eccleſia Chriſti: operarii ſunt homines qui ad illam Eccleſiam, hoc eſt, ad fidem & pietatem vocantur: horæ de quibus parabola loquitur, ſunt variæ hominum ætates, juventus, adoleſcentia, ætas virilis, ſenectus: Denarius qui ſingulis rependitur in præmium, eſt cæleſtis beatitudo. Atqui æqualiter omnibus operariis datur ille denarius, æqualis merces omnibus rependitur: ergo in omnibus beatis æqualis erit cæleſtis beatitudo, quæ illo denario adumbratur, quæque non in alio poſita eſt, quam in intuitiva Dei viſione.

Reſp. 1. diſt. maj. Denarius qui ſingulis rependitur, eſt cæleſtis beatitudo ſumpta pro vita æterna, conc. maj. ſumpta pro intuitiva Dei viſione, neg. maj. Conceſſa min. diſt. conſeq. ergo æqualis erit in omnibus beatis cæleſtis beatitudo ſumpta pro vita æterna, conc. conſeq. ſumpta pro intuitiva Dei viſione, neg. conſ. *Denarius ille* (inquit Auguſt. ſerm. 56. de verbis Domini, cap. 4.) *vita æterna eſt, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diverſitate fulgebunt, alius magis, alius minus: quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus: non enim alteri longius, alteri brevius, quod pariter ſempiternum eſt*.

Reſp. 2. conceſſa maj. diſting. min. Atq ſi æqualiter omnibus operariis æqualibus in merito rependitur idem denarius, conc. min. inæqualibus in merito, neg. min. Diſt. pariter conſeq. Ergo in omnibus beatis æqualibus in merito, æqualis erit beatitudo cæle-

ſtis, conc. conſeq. inæqualibus in merito, neg. conſeq. Ideo extrema hora conductis eadem, quæ prioribus, merces rependitur, quod perbrevi temporis ſpatio merita priorum aſſecuti ſint: *Deinde* (inquit Gregorius Nazianzenus Oratione 40.) *etſi laboris plus contulerint, qui priores ingreſſi ſunt, non tamen quantum ad voluntatis modum. Propter quam etiam fortaſſe poſtremis amplior merces debebatur: quamvis abſurdum quodammodo poteſt videri, quod dico.*

Reſp. 3. diſt. maj. Denarius ille eſt beatitudo cæleſtis, & is non eſt parabolæ ſcopus, conc. maj. & eſt parabolæ ſcopus, neg. maj. Non eo fine prolata eſt a Chriſto parabola, ut aut æqualitas, aut inæqualitas futuri in cælo præmii demonſtraretur; ſed ut doceremur, æternæ ſalutis adipiſcendæ modum ac rationem omnem non ex humanis æſtimari judiciis, ſed ex ſola Dei voluntate, qua fit, ut ii nonunquam ſalutem conſequantur, qui hominum judicio ab ea magis remoti videbantur: eum autem eſſe parabolæ ſenſum ac finem, clauſula ipſa demonſtrat: *Multi enim ſunt vocati: pauci vero electi.*

Dices. Si is ſit, qui mox relatus eſt, parabolæ ſenſus, explicari non poterit, quid ſignificet unus omnibus datus denarius, quid adumbretur ea hominum conductorum mora, quid iis repræſentetur, qui in parabola murmurantes inducuntur.

Reſp. eas, de quibus agitur, materiales eſſe circumſtantias, quæ non ad aliquid ſignificandum, ſed ad parabolæ ornatum poſitæ ſunt. Nec id mirum eſt; quippe Auguſtino teſte libro 22. contra Fauſtum cap. 94. *Sicut in citharis non quidem omnia, quæ tanguntur, canorum aliquid reſonant: ſed tantum chordæ...... ita in his propheticis narrationibus, aut aliquid jam ſonant ſignificatione futurorum, aut ſi nihil tale ſignificant, ad hoc interponuntur, ut ſit, unde illa ſignificantia, tanquam ſonantia, connectantur.*

Quæres, unde petatur in beatis inæqualitas intuitivæ Dei viſionis.

Reſp. inæqualitatem illam peti a ſolo lumine gloriæ; quod quidem majoris vel minoris eſt intenſionis pro majori vel minori merito beatorum.

QUÆSTIO V.

De Dei Æternitate.

Not. 1. ÆTernum ſumitur in Scripturis *primo* improprie, nempe aut pro eo quod extitit multo ab hinc temporis: ſic Chriſtus Gen. 49. dicitur deſiderium collium æternorum, hoc eſt, antiquiſſimorum ſanctorum: vel pro eo, quod diu perduraturum eſt: eo ſenſu Dominus Geneſis cap. 17. Abrahæ pollicetur terram Chanaam in poſſeſſionem æternam: at tandem pro eo, cujus non erit finis, quamvis extiterit initium: ſic præmium, quod Deus iis rependet, qui perſeveraturi ſunt in juſtitia, dicitur merces æterna. Sumitur 2. proprie, pro eo nimirum, quod nec habuit initium, nec habiturum eſt finem.

Not. 2. Æternitas proprie ſumpta ſic definitur a Boetio lib. 5. de conſulat. proſa 6. *Æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio.* In ea vero definitione vox hæc, *poſſeſſio*, æternitatis ſtabilitatem deſignat; nec mirum, ea enim quæ poſſidentur, firmiter ac conſtanter haberi ſolent. Hæ aliæ voces, *tota ſimul*, ab æternitate ſucceſſionem excludunt; & in hoc differt a tempore, cujus partes non poſſunt eſſe ſimul, ſed eſſentialiter ſibi invicem ſuccedunt. Hocce termino, *perfecta*, innuitur, quod licet æternitas ſit prorſus indiviſibilis, contineat tamen eam perfectionem, quæ per mentem in duratione ſucceſſiva fingi poſſet. Hac voce, *vitæ*, ſignificatur, æternitatem ſe extendere non ſolum ad rei ſubſtantiam, ſed etiam ad illius operationem: nam idea, quæ huic voci *vivere*, reſpondet, & eſſe & operari complectitur. Tandem hoc verbo, *interminabilis*, ſignificatur, æternitatem nullum prorſus habere terminum, ſive a parte ante, ſive a parte poſt, ſeu eam & principio & fine carere. Ex ea autem æternitatis idea Auguſtinus lib. 9. Confeſs. cap. 10. concludit, Dei ſapientiam eſſe æternam: *Et ipſa non ſit* (inquit) *ſed ſic eſt ut fuit, & ſic erit ſemper: cum potius fuiſſe, & futurum eſſe, non eſt in ea, ſed eſſe ſolum, quoniam æterna eſt: nam fuiſſe, & futurum eſſe, non eſt æternum.*

Not. 3. Æternitas eſt perfecta quædam durationis ſpecies; nempe, cum ſit vitæ poſſeſſio, dicit, ſicut & duratio, rei in ſuo eſſe perſeverantia. Ea vero duratio ab imbecilli hominis mente explicari non ſolet, niſi per comparationem ad alias durationes: ſic dicimus, eam rem eſſe æternam, quæ extitit ante omne tempus, quæque poſt quælibet ſæcula perdurabit; verum licet æternitas a nobis non explicetur, niſi per comparationem cum tempore, in ſe tamen eſt aliquid abſolutum, & omnino independens a tempore.

Not. 4. Iis claritatis cauſa, de æternitate præmiſſis, quærunt theologi 1. utrum æternitas proprie ſumpta Deo conveniat: 2. utrum Deo ſoli tribui poſſit.

CONCLUSIO 1. Æternitas proprie ſumpta convenit Deo.

Probatur 1. Scriptura variis in locis Deo æternitatem tribuit. Deuteronomii cap. 32. ſic Deus ipſe loquitur: *Vivo ego in æternum.* Danielis cap. 7. hæc leguntur: *Poteſtas ejus poteſtas æterna quæ non auferetur, & regnum ejus quod non corrumpetur.* Ad Hebræos *Ipſi peribunt tu autem permanes.*

Digitized by Google

Probatur iterum concluſio variis rationibus theologicis.

Primo. Deus eſt ens, quo nec melius, nec perfectius fingi, cogitarique poteſt: atqui id falſum eſset, ſi Deus non eſſet æternus: nempe poſſet aliud ens Deo perfectius cogitari, illud nimirum cui æternitas proprie dicta conveniret.

Secundo. Deus eſt ens a ſe, ſeu a quolibet alio prorſus independens, tum in eſſe, tum in conſervari, tum in operari: Atqui ens a ſe debet eſſe æternum: Siquidem non poteſt eſſe ab alio ente, cum eſſe ab alio expreſſe repugnet enti, quod eſt a ſe: non poteſt quoque eſſe a ſe ipſo exiſtente in nihilo, quia nihilum non poteſt operari, ac proinde non poteſt eſse cauſsa exiſtentiæ.

Tertio. Deus eſt eſſentialiter ens infinitum, proindeque omnes omnino perfectiones complectitur: atqui æternitas eſt perfectio: ergo in Deo reperitur.

Quarto. Deus, ut ſuo loco demonſtratum eſt, eſt prorſus immutabilis: ergo non potuit tranſire a non eſſe ad eſse, nec modo poteſt ab eſse tranſire ad non eſse, cum ille tranſitus maximam mutabilitatem includat: ergo & extitit, & extabit ſemper: *Summum bonum* (ait Auguſtinus initio libri de natura boni contra Manichæos) *quo ſuperius non eſt, ac per hoc incommutabile bonum eſt, & ideo vere æternum & vere immortale*.

Quæres, utrum gentiles inanibus diis æternitatem, quam Deo vero vindicavimus, olim tribuerint.

Reſp. 1. Poetis viſum eſſe, Deos non eſse æternos, ſcilicet aſſeruerunt, Jovem Deorum (inquiebant) hominumque parentem a Saturno fuiſse procreatum; Saturnum eſse cæli filium; cælum vero a terra genitum fuiſse.

Reſp. 2. aliquos quidem ex veteribus philoſophis Deo æternitatem adſcripſiſſe: hinc Thales interrogatus, *quid eſſet antiquiſſimum*, apud Plutarchum in convivio reſpondit, Deum eſse, quod ortu careat. Sed illud reſponſum non poteſt intelligi de diis inanibus, ſed de eo tantum qui verus ſit Deus, ut probant hæc Tertulliani verba: *Quis Deus novus* (ait lib. 1. contra Marcionem c. 8.) *niſi falſus? ne Saturnum quidem tanta hodie antiquitas Deum probabit, quia & illum novitas aliquando produxerit, cum primum conſecravit*.

CONCLUSIO 2. Æternitats eſt ita propria Deo, ut nulli creaturæ communicari poſſit.

Probatur auctoritate traditionis. *Primo*. Ex æternitate Verbi Patres ſumpſerunt argumentum, ut illius divinitatem contra Arianos aſſererent; atqui illud argumentum nullius omnino fuiſset ponderis, ſi æternitas alicui enti creato convenire poſſet: *Habet ille* (inquit Athanaſius in epiſt. ad Africanos, de Dei filio loquens) *æternitatem*. *Quæ creata ſunt, æterna eſſe non poſſunt*.

Secundo. Tertullianus Hermogenem, cui viſum eſt, materiam eſse Deo coæternam, non alio refellit argumento, niſi quod æternitas ſoli Deo convenire poſſit. *Quis enim* (ait lib. contra Hermogenem cap. 4.) *alius Dei cenſus, quam æternitas? quis alius æternitatis cenſus, quam ſemper fuiſſe & futurum eſſe, ex prærogativa nullius initii & nullius finis? hoc ſi Dei eſt proprium, ſolius Dei erit, cujus eſt propriiſſimum*.

Tertio. Cuilibet enti, quod non ſit Deus, eſsentiale eſt, ut creatum ſit, ſeu, eductum ex nihilo: ergo nihilum præcedere debet exiſtentiam cujuslibet entis creati: ergo nullum ens præter Deum poteſt æternum eſse, cum æternitas nihil aut tempore aut natura prius ſupponat. Athanaſii eſt illud argumentum: *Res creatæ* (inquit apud Photium in ſecunda diſputatione contra Arianos,) *æternæ eſſe non poſſunt, quia ex non extantibus ſunt, & non erant, antequam fierent*.

Quæres, an ſit de fide, quod æternitas creaturis communicari non poſſit?

Reſp. æternitatem eſse duplicem, independentem nimirum & dependentem. Prior tum ex immutabilitate, tum ex infinitate, tum ex aſeitate naſcitur; altera vero cum mutabilitate, finitate, & dependentia cohæret, ſaltem ſecundum aliquos.

His præmiſſis, dicendum eſt, fide catholica certum eſse, quod prior æternitas ita Deo conveniat, ut nulli enti creato communicari poſſit, cum nullum ens creatum poſſit fingi, quod finitum, & mutabile, & dependens non ſit. Dicendum eſt 2. non eſſe de fide, quod altera æternitas creaturis communicari non poſſit: unde plures Thomiſtæ docent, mundum potuiſſe eſse ab æterno ſecundum entia ſucceſſiva, hoc eſt, quorum unum ab alio generatur. Nixi ſibi videntur illi ſcriptores modo loquendi Patrum, qui quidem (inquiunt) de independente tantum æternitate locuti ſunt, cum dixere, Deo eam eſſe propriam. Ut autem ſuam explicationem confirment, laudant hæc Auguſtini verba tract. 25. in Jo. *Quid eſt ergo, quod ait Apoſtolus de Deo: Qui ſolus habet immortalitatem: niſi quia hoc aperte dixit, ſolus habet incommutabilitatem, quia ſolus habet veram æternitatem?*

QUÆSTIO VI.

De Immenſitate Dei.

Not. 1. Immenſitatis nomine intelligitur vis ſeu aptitudo exiſtendi in omnibus rebus, in omnibus locis; quæ vis, quæ aptitudo, ubi extabunt res, ubi loca exiſtent, ad actum reducatur.

Not. 2. Duobus præſertim modis res aliqua poteſt eſse in loco, nempe aut ratione ſubſtantiæ,

ſtantiæ, ut ſol in cælis, aut ratione virtutis, ut idem ſol in viſceribus terræ.

Not. 3. Aliud eſt rem eſſe in loco, & aliud ratio per quam res in loco conſtituitur. Rem eſſe in loco, denotat ſubſtantiam, quæ eſt in loco: ratio vero, per quam eſt in loco, denotat formam per quam in eo conſtituitur.

Not. 4. Locus duplex eſt, realis & imaginarius. Prior eſt idem cum quantitate reali, ſeu, eſt realis extenſio in longum, latum & profundum: Poſterior eſt ſpatium, quod non exiſtit, niſi in ſolo apprehendentis ingenio.

Not. 5. Iis de immenſitatis idea ac diviſione præmiſſis, quæri poteſt 1. utrum Deus ſit ubique præſens ſubſtantialiter, an vero per virtutem tantum: 2. per quid formaliter conſtituatur in loco: 3. utrum ſit in ſpatiis, quæ extra cælos imaginamur: 4. quot modis a theologis dicatur eſſe in loco.

CAPUT I.

Utrum Deus ſit ubique ſubſtantialiter præſens.

Not. 1. NOn una fuit de Dei immenſitate philoſophorum ſententia. Platonici docuerunt, Deum in mundo eſſe, ſicut nauta eſt in navi, quam regit. Stoicis viſum eſt, eum eſſe extra cælum, ac inde univerſi molem torquere. Loca quibus duplex illud factum nititur, legere eſt in Tertulliani Apologetico. Judæi rudiores cenſebant, Deum eſſe in ſolo Hieroſolymorum templo: *Inviſibilem, & incorporalem, & incomprehenſibilem Deum* (inquit Hier. in c. 66. Iſaiæ) *templo Hieruſalem poſſe concludi cenſuerunt.* Vorſtius Calviniſta docuit, Deum in cælo tantum eſſe ſubſtantialiter præſentem; extra cælos autem virtualiter. Auguſtinus Steuchus Eugubinus (vir alioquin catholicus) abiit in Vorſtii ſententiam; nam in hæc Pſalmi verba: *Intellexiſti cogitationes meas de longe*, ſic loquitur: *Quanquam ſit ab omnibus remotiſſimus, ſedem enim habet celſiſſimam; perinde tamen omnia cernit, ac ſi præſens ſit. Ac videbatur pariter mirabile ipſi prophetæ, ut qui in oriente eſſet, videret quæ fierent in occaſu: atque Deus regnans in altiſſima regione, videat ſubjectas terras.*

Not. 2. Quamvis fide certum ſit, Deum eſse ubique præſentem ſubſtantialiter; a nonnullis tamen dubitatur, an id argumentis e ſola ratione petitis demonſtrari poſſit: quænam ea de re ſit mens noſtra, ſubſequentes concluſiones aperient.

CONCLUSIO 1. Propoſitio qua aſſeritur Deum non eſſe ubique ſubſtantialiter præſentem, eſt hæretica.

Probatur. Ea propoſitio eſt hæretica, quæ adverſatur expreſſe tum Scripturarum, tum Patrum definitioni: atqui propoſitio, de qua eſt quæſtio, adverſatur expreſse tum Scripturarum, tum Patrum definitioni; ergo eſt hæretica.

Minor propoſitio quoad priorem partem ſic oſtenditur: Jeremiæ 23. hæc habentur: *Si occultabitur vir in abſconditis, & ego non videbo eum? dicit Dominus. Nunquid non cælum & terram ego impleo? dicit Dominus.* In eo autem prophetæ textu vox, *impleo*, intelligi non poteſt de mentis aut voluntatis actione; ac proinde nec de ſola Dei virtute, cum Dei virtus non aliud ſit, quam actio aut mentis aut voluntatis.

Hæc quoque leguntur Pſal. 138. *Quo ibo a Spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades.* Eodem modo locus ille loquitur de præſentia Dei in inferis, quo de præſentia in cælis: ergo, cum, ex adverſariis, Deus ſit in cælis ſubſtantialiter præſens, eſt quoque ſubſtantialiter præſens in inferis, ac aliis omnibus.

Iſaiæ cap. 66. hæc leguntur: *Hæc dicit Dominus: cælum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum.* Si ex eo loco colligatur, Deum eſse ſubſtantialiter præſentem in cælis, colligi quoque debet, illum eadem ratione eſſe præſentem in terris; nec enim Propheta aliquid profert, ex quo diſcrimen inferri poſſit: cum autem cælum & terra ſint, ut concipimus, orbis extrema, Iſaias per Synecdochen totum univerſum complexus eſt: proindeque docere voluit, Deum eſse ubique ſubſtantialiter præſentem.

Paulus Actor 17. in Areopago ſic diſſerit: *Non longe eſt ab unoquoque noſtrum: in ipſo enim vivimus, movemur, & ſumus.* In ea Apoſtoli argumentatione duo ſunt membra: primum, Deum eſse nobis ſubſtantialiter præſentem: *Non longe eſt ab unoquoque noſtrum*; alterum, præſentiam illam ſubſtantialem probari poſſe ex Dei operatione in nobis: *In ipſo enim vivimus, movemur, & ſumus.*

Altera ejuſdem minoris propoſitionis pars, ſeu adverſari Patribus ſententiam, quæ negat, Deum eſse ubique ſubſtantialiter præſentem, variis momentis oſtenditur.

Origenes hom. 12. in Geneſim exponens, quis eſſet locus, in quem Rebecca abiiſse dicitur, ut conſuleret Dominum; ſic loquitur: *Quo abiit? Ex eo loco, in quo non erat Dominus, abiit ad eum locum, in quo erat? nonne ubique Dominus? nonne ipſe dixit: Cælum & terram ego impleo?*

Athanaſius orat. 2. contra Arianos aſſerit, ſtultum eſse ac impium quærere: *Ubi ſit Deus.* Non eſset tamen aut impium aut ſtultum, ſi Deus non ſit ubique ſubſtantialiter præſens. Athanaſio ſubſcribit Baſilius: *Ubique ſimul*, inquit contra Arianos agens, *extenſam filii hypoſtaſim reperies.* Baſilio igitur perſuaſum

fuit,

Digitized by Google

ſuit, Verbum omnia replere, non tantum per ſuam potentiam, ſed etiam per hypoſtaſim, ac proinde per naturam, cum natura in filio ab hypoſtaſi ſubſtantialiter non diſtinguatur.

Hieronymus in comment. ad Iſaiæ cap. 66. docet, hæc verba: *Cœlum ſedes mea*, a Propheta ſcripta fuiſse, ut argueret Judaicum errorem quem nota 1. huicce capiti præfixa retulimus. Auguſtini Epiſtola 57. tota eſt, ut dogma, de quo agitur, explicetur: *Subſtantialiter* (ait) *Deus ubique diffuſus*.

Ex iis autem Antiquorum textibus evidenter patet veterem Eccleſiam unanimi conſenſu docuiſse Deum non virtute tantum, ſed etiam ſubſtantia eſse ubique præſentem.

Objicies 1. Scripturæ paſſim aſſerunt, Deum in cælis eſse, non autem in terris: *Cœlum cæli Domino* (verba ſunt Pſal. 103.) *terram autem dedit filiis hominum*. At falſum id eſset, ſi ſupponatur ubique ſubſtantialiter præſens; ſiquidem ſecundum ſubſtantiam non minus foret in terris præſens, quam in cælis.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Non minus foret præſens in terris ſecundum ſubſtantiam, quam ſit in Cælis, conc. ant. ſecundum modum ſubſtantiæ, neg. ant. nam in cælis Deus, non autem in terris, ut ſolent homines, gloriam ſuam manifeſtat. *Ille locus* (inquit Damaſcenus lib. 1. cap. 16. *magis particeps eſt operationis ipſius, & gratiæ*. Præterea dici poteſt cum Athanaſio lib. 1. contra Sabell. textum illum non debere proprie ſumi, ſed metaphorice: ſeu, ſic locutus eſt David, ut Dei majeſtatem, & hominum humilem ſtatum exprimeret.

Objicies 2. S. Patres multa dixerunt, quibus evinci videtur, quod Deus non ſit ubique ſubſtantialiter præſens. Auguſtinus lib. 83. quæſt. aſserit, Deum *nuſquam* eſse. Chryſoſtomus hom. 5. in Epiſt. ad Coloſsenſ. ſcribit, eum *nullibi* eſse.

Reſp. ea & ſimilia Patrum loca, quæ quidem hic brevitatis cauſsa prætermittimus, intelligi de præſentia definitiva, quæ convenit ſpiritibus creatis, per quam nimirum ens aliquod ita eſt in uno loco, ut non ſit alibi: vel exponi debent de præſentia circumſcriptiva, quæ propria eſt corporibus, hoc eſt, per quam ens coextenditur variis alicujus ſpatii partibus: *Non cum omnibus extenſus complet omnia Deus* (ait Athanaſius, adverſus Sabellianos agens) *hoc enim corporeum eſt, ut ſi quis aerem dixerit impleviſſe, quidquid inter cælum & terram interjacet*.

Objicies 3. Abſurdum eſt aſserere, Deum eſse ſubſtantialiter præſentem in damnatis, dæmonibus, & locis maxime ſordidis: id tamen aſseri deberet in ſyſtemate, quod in concluſione propugnatur.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia ſi quid obſtaret ne Deus ſit ſubſtantialiter præſens in locis, quorum in objectione ſit mentio, eſſet periculum contrahendi aut dæmonum malitiam, aut locorum ſordes: ſed fictitium eſt illud periculum: nam quemadmodum ſolis lumen nulla ratione lutulentis locis læditur; ita nec Dei ſanctitas dæmonibus, licet illis ſit ſubſtantialiter præſens.

CONCLUSIO 2. Ratione naturali demonſtrari poteſt, Deum eſse ubique ſubſtantialiter præſentem.

Probatur 1. Ratione naturali demonſtrari poteſt, Deum eſse infinitum, æternum, illius operationem eſse idem cum illius ſubſtantia: ergo demonſtrari quoque poteſt, eum eſse immenſum. Probatur conſeq. *Primo*. Non eſt potior ratio, cur Deus ſit infinitus ſecundum eſsentiam, quam ſecundum præſentiam ſubſtantialem; *Secundo*. Non eſt quoque potior ratio, cur Deus ſit ſubſtantialiter in omnibus temporibus exiſtens, & non ſubſtantialiter præſens in omnibus locis. *Tertio*. Deus operatur ubique: quippe nullum eſt ens, quod ab eo non conſervetur; ac proinde Deus eſt ubique per operationem, ergo & per ſubſtantiam; cum in Deo operatio entitative ſumpta, ſit omnino idem cum illius natura: *In ſimplici & corporis experte natura eadem eſt* (inquit Baſilius lib. 5. adverſus Eunomium) *ratio ſubſtantiæ & actionis*.

Confirmatur argumentum ex Scriptura. Pſalmo 138. Propheta regius ſubſtantialem Dei ubique præſentiam infert ex operatione, quam exercet ubique; *Si aſcendero* (inquit) *in cælum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades. Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris; etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*. Paulus Actor. 17. ut probet, Deum non longe eſse ab unoquoque noſtrum, illius operatione tanquam certiſſimo medio utitur: *In ipſo enim* (inquit) *vivimus, movemur, & ſumus*.

Objicies 1. Ex actione Solis in viſceribus terræ colligi non poteſt, quod iis in locis ſit ſubſtantialiter præſens; ergo neque ex eo, quod Deus operetur ubique, colligi poteſt, eum eſse ubique ſubſtantialiter præſentem. 2. Ex actione Chriſti per ſacramenta novæ legis, male inferretur, illius humanitatem eſse ſubſtantialiter præſentem in aliis ab Euchariſtia Sacramentis; ergo &c.

Reſp. conceſsa utraque antecedentis parte, neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia tum ſol, tum Chriſti humanitas agunt per virtutem a ſe ipſis diſtinctam, ac proinde mirum non eſt, quod ex illorum operatione non recte colligatur eorum ſubſtantialis ubique præſentia: e contra Dei virtus ab ipſa Dei ſubſtantia nequaquam actu diſtinguitur, proindeque fieri non poteſt, ut alicubi operetur, quin ibi ſit ſubſtantialiter præſens.

Digitized by Google

CAPUT II.

Per quid Deus conſtituatur formaliter in loco.

Not. Circa propoſitam quæſtionem duæ ſunt auctorum ſententiæ. Thomiſtæ docent, Deum eſſe formaliter in loco per ſolam operationem ad extra: inde vero concludunt demonſtrationem, quæ pro Dei præſentia ex illius operatione petitur, eſſe demonſtrationem a priori, ſeu per cauſſam. Aliis vero theologis placet, Deum eſse præſentem in loco per ſui indiſtantiam a rebus creatis: hinc autem inferunt demonſtrationem, quæ pro Dei præſentia petitur ex illius operatione, eſſe demonſtrationem a poſteriori, hoc eſt, per effectum.

CONCLUSIO. Deus conſtituitur formaliter præſens in loco per operationem ad extra.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ ubi loquitur de præſentia Dei in rebus, ſemper eam exprimit per Dei operationem ad extra: *Non longe eſt ab unoquoque noſtrum* (inquit Apoſtolus) *in ipſo vivimus, movemur, & ſumus*. Hæc etiam leguntur Pſal. 138. *Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*. Unde ſic conficitur argumentum: Per id Deus conſtituitur formaliter in loco, per quod Scriptura ſubſtantialem illius præſentiam in rebus exprimit: Atqui Scriptura, ut ex locis mox laudatis patet, eam exprimit per operationem ad extra: ergo, &c.

Probatur 2. ex Patribus. Aſſerunt nimirum *primo*, ideo Deum in omnibus rebus æqualiter non eſſe, quod in eis æqualiter non operetur: ita ratiocinatur Gregorius Magnus hom. 8. in Ezechielem. Ex eo autem effato ſcholaſtici concludunt, Deum non moraliter tantum, ſed etiam phyſice eſſe magis præſentem in juſtis, quam in impiis; nam in iſtis (inquiunt) operatur tantum ea, quæ ad naturam ſpectant, in illis vero operatur inſuper ea, quæ ad gratiam pertinent. Aſſerunt *ſecundo*, præſentiæ ſubſtantialis modum reduci ad vim & poteſtatem, quas ubique Deus exercet: *Ceterum* (inquit Tertullianus lib. contra Praxeam, c. 23. *ſcimus Deum etiam intra abyſſos eſſe, & ubique conſiſtere, ſed vi & poteſtate*. Auguſtinus l. 2. ad Simplicianum qu. 1. expendens hæc Scripturæ verba: *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*, ait, quod ſuperferebatur, non *locorum gradibus, intervalliſque ſpatiorum, ſed excellentia & eminentia dominantis ſuper omnia voluntatis*. Ex iis autem locis ſic conficitur argumentum. Ille eſt ubique formaliter præſens per operationem, qui ſecundum majorem vel minorem operationem dicitur eſse magis, vel minus præſens in loco: Atqui (ut patet ex laudatis Patrum textibus) Deus ratione majoris vel minoris operationis, dicitur minus vel magis præſens in rebus: ergo &c.

Probatur 3. variis rationibus. 1. Sic habet extrinſeca Dei operatio reſpectu Dei, ſicut dimenſio reſpectu corporis: atqui corpus eſt formaliter in loco per dimenſionem, ſeu per quantitatem: ergo & Deus per operationem extrinſecam. Major propoſitio eſt Gregorii Magni, qui ubi hom. 8. in Ezechielem aſſeruit, *Deum ubique eſſe, & ubique totum eſſe*, mox ſubjungit, eam Dei præſentiam eſſe per divinæ virtutis contactum: *Omnia tangit* (inquit) *nec tamen æqualiter tangit. Quædam tangit ut ſint: quædam tangit ut ſint, & vivant: quædam tangit ut ſint, vivant, & ſentiant: quædam tangit ut ſint, vivant, ſentiant, & diſcernant*. Similia apud alios Patres legere eſt. 2. Deus non eſt in rebus *præciſe* ratione ſuæ eſsentiæ, quia eſsentia eſt ab æterno, licet Deus ubique non ſit ab æterno. Non eſt quoque in rebus *præciſe* ratione infinitatis, quippe infinitas non minus eſt æterna, quam eſsentia. nec etiam ratione indiſtantiæ; ſiquidem indiſtantia & contactus ſunt omnino idem: ergo, cum rei ſpiritualis contactus ſit illius operatio ad extra, Deus eſt indiſtans a rebus; ac proinde ſubſtantialiter in eis præſens, prout in eis operatur.

Objicies 1. Deus eſt ubique, eo quod ſit immenſus; atqui eſt immenſus, quamvis actu nihil operetur ad extra: ergo eſt ubique formaliter præſens independenter ab actuali operatione.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia immenſitas non conſiſtit in actuali Dei præſentia in rebus, ſed tantum in aptitudine, quam habet, ut in illis exiſtat: unde ſi immenſitas per actualem operationem ad extra non reducatur ad actum, non efficiet, ut Deus ubique ſit ſubſtantialiter præſens.

Objicies 2. Deus non eſt formaliter alicubi præſens per id, quod in priori temporis, aut ſaltem naturæ, ſupponit illius præſentiam: Atqui Dei in rem aliquam operatio ſupponit illius in ea re præſentiam: ſiquidem prius eſt, eum eſse alicubi, quam ibi operari; ſi enim concipiatur operari ubi non eſt, concipietur agere in diſtans, hoc eſt, in ſubjectum, cui nulla ratione conjungitur.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. nego, quod prius ſit, rem ſpiritualem alicubi eſse præſentem, quam ibi operari. Ad 3. neg. quod inde ſequatur, rem ſpiritualem agere in diſtans. Ratio eſt, quia per ſuam actionem intime conjungitur rei in qua agit. Hinc fit, ut *in ordine locandi*, verba ſunt Cajetani, prior ſit rei ſpiritualis operatio, quam ſubſtantia, quamvis *in ordine eſſendi* prior ſit ſubſtantia. Confirmatur ex eo, quod licet Deus non eſset in rebus antequam eas eduxiſset ex nihilo, in eis

tamen

tamen operatus ſit, dando nimirum & conferendo eſse, quo fruuntur.

Objicies 3. Neceſsarium non pendet ab eo quod eſt liberum: Atqui præſentia Dei in rebus eſt aliquid neceſsarium, operatio vero in iiſdem rebus eſt libera: nam, licet fieri non poſſit, ut Deus non ſit in rebus, fieri tamen poteſt, ut in eis non operetur: ergo formalis præſentia Dei in rebus, non pendet ex illius operatione in iiſdem rebus.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. ant. fieri non poteſt, ut Deus aptitudine & potentia non ſit præſens in rebus, conc. ant. id enim exigit illius immenſitas; ut actu non ſit in rebus, neg. ant. ſiquidem cum poſſit temperare ab earum conſervatione, poteſt quoque in eis non operari.

CAPUT III.

Utrum Deus ſit ſubſtantialiter præſens in ſpatiis imaginariis.

Not. 1. PEr ſpatia imaginaria intelliguntur ea, quæ extra cælos concipiuntur: nam ſicut cogitamus extitiſse quamdam vacuitatem, in qua mundus conditus ſit; ſic extra Cælos inania fingimus ſpatia, in quibus alia entia creari poſsunt.

Not. 2. Duplex in rebus præſentia diſtinguitur, actualis & potentialis. Prior eſt ea, per quam res actu, & de facto eſt in loco: altera vero, per quam res non eſt quidem actu in loco, ſed poteſt in eo eſse.

Not. 3. Conveniunt omnes theologi, Deum præſentia potentiali & aptitudinali eſse ſubſtantialiter in ſpatiis imaginariis præſentem, ſed non conveniunt, actu in eis ſit. Qui cenſent, ea ſpatia exiſtere independenter ab operatione intellectus; docent, Deum in illis ſpatiis eſse ſubſtantialiter præſentem: Qui vero cenſent, ea ſpatia realiter non eſse extra cælos, ſed tantum in imaginatione cogitantis, contendunt, Deum in iis non eſſe præſentem ſubſtantialiter.

CONCLUSIO. Deus non eſt ſubſtantialiter præſens in ſpatiis imaginariis.

Probatur 1. ex S. Patribus: patres interrogati, ubinam eſset Deus, antequam mundum creaſset, nuſquam reſponderunt, eum fuiſse in ſpatiis imaginariis, ſed tantum in ſe ipſo: *Ante omnia* (inquit Tertullianus lib. adverſus Praxeam c. 5.) *erat Deus ſolus, ipſe ſibi & mundus & locus & omnia:* Minucius Felix in Octavio eadem ratione loquitur: *Palam eſt* (ait) *quod ante mundum Deus fuerit ipſe pro mundo.* Auguſtinus exponens hæc verba Pſal. 122. *Qui habitat in Cælis*, ſibi hancce quæſtionem proponit. *Antequam faceret Deus cælum & terram, ubi habitabat?* ſic vero reſpondet: *In ſe habitat Deus, apud ſe habitabat, & apud ſe eſt Deus.*

Probatur variis rationibus. Eſſe in aliquo loco, eſt illi coexiſtere; atqui Deus non coexiſtit ſpatiis imaginariis; ſiquidem coexiſtentia ſupponit exiſtentiam eorum, quæ ſibi invicem coexiſtunt; ſed ſpatia imaginaria nullam habent exiſtentiam, quippe quæ ſunt mera errantis imaginationis figmenta, ut hiſce verbis declarat Auguſtinus lib. 7. Confeſs. c. 1. *Ita te vitam vitæ meæ grandem per infinita ſpatia undique cogitabam penetrare totam mundi molem, & extra eam quaqua verſum per immenſa ſine termino, ut haberet te terra, haberet cælum, haberent omnia, & illa finirentur in te, tu vero nuſquam. Ita ſuſpicabar, quia aliud cogitare non poteram: nam falſum erat.*

Præterea Deus, ut ſuperius dictum eſt, non eſt ſubſtantialiter actu præſens alicui, niſi per ſuam operationem ad extra; ergo, cum extra Cælos nihil extrinſecum operetur, extra eos non poteſt eſſe ſubſtantialiter præſens.

Objicies 1. Qui non continetur hoc mundo, eſt extra mundum, ac proinde in ſpatiis imaginariis; atqui Deus non continetur hoc mundo; *An non cogitas* (inquit Scriptura, Job. 22. c. 1.) *quod Deus excelſior cælo ſit, & ſupra ſtellarum verticem ſublimetur?* Iſaias idem innuit cap. 4. ubi aſserit, quod Deus omnia pugillo vel palmo contineat; *Quis* (inquit) *menſus eſt pugillo aquas, & cælos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ?* Ergo quemadmodum homo aliquid manu ponderans, eſt extra rem quam ponderat, & res ipſa eſt extra manum ponderantis; ſic Deus eſt extra hoc univerſum; proindeque univerſo nequaquam continetur.

Reſp. diſt. maj. Qui non continetur hoc mundo, eſt extra ipſum, in potentia, conc. maj. actu, neg. maj. Et conceſsa min. diſting. pariter conſeq. Ergo Deus eſt extra mundum, in potentia, conc. conſeq. actu, neg. conſeq. Cum Scriptura docet, Deum mundo non contineri, hoc unum vult, Deum præter locum quem habet in mundo, eſse actu in ſemetipſo, & in potentia ubi nullæ ſunt creaturæ; ibi enim poteſt creaturas producere, quemadmodum produxit in vacuitate, in qua fingimus, mundum fuiſse a Deo conſtitutum.

Objicies 2. Auguſtinus l. 11. de Civitat. Dei c. 5. docet *primo*, quod ſint aliqua ſpatia imaginaria. *Cogitent extra mundum infinita ſpatia locorum.* Docet 2. eos in vaniloquium progredi, qui aſserunt, Deum *a tantis locorum extra mundum ſpatiis abſentem eſſe;* ergo, ex Auguſtino, Deus eſt in ſpatiis imaginariis.

Reſp. diſt. ant. Auguſtinus docet, quod ſint ſpatia imaginaria, & quod Deus in illis ſit in ſententia philoſophorum, quos impugnat, con. ant. in rei veritate & in propria Auguſtini ſententia, neg. ant.

S. Do-

S. Doctor eo loci ſolvit argumentum, quo philoſophi conabantur probare, mundum eſſe ab æterno: hujuſmodi vero erat illud argumentum: *Si mundus non ſit ab æterno, infinita tempora præceſſerunt illius productionem; Sed id abſurdum eſt: alioquin enim dicendum foret, Deum infinitis illis temporibus otio torpuiſſe*. Illud autem argumentum ſic Auguſtinus impugnat: Si Deus per infinita tempora ſit operatus, infinita fingi debebunt ſpatia, in quibus operatus fuerit: ac proinde non unus, ſed infiniti mundi extabunt: quemadmodum igitur abſurdum eſt infinita illa ſpatia cogitare, in quibus Deus de facto operatus ſit, ita abſurdum eſt fingere infinita tempora, in quibus fuerit operatus; *Nam* (verba ſunt Auguſtini) *ſi infinita ſpatia temporis ante mundum cogitant, in quibus eis non videtur Deum ab opere ceſſare potuiſſe; ſimiliter ergo cogitent extra mundum infinita ſpatia locorum, in quibus ſi quiſquam dicat non potuiſſe vacare omnipotentem, nonne conſequens erit, ut innumerabiles mundos cum Epicuro ſomniare cogatur? ...... Quod ſi dicant, inanes eſſe hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur loca, cum locus nullus ſit præter mundum, reſpondetur eis, iſto modo inaniter homines cogitare præterita tempora vacationis Dei, cum nullum tempus ſit ante mundum*.

Objicies 2. Si Deus non eſſet ſubſtantialiter præſens ſpatiis imaginariis, mutaretur, ubi in iis aliquod ens produceret: ſiquidem adquireret novam realem denominationem, præſentiæ nimirum, quam antea non habuiſſet; nova vero denominatio realis fit per formam de novo advenientem ſubjecto, de quo prædicatur.

Reſp. diſt. ant. Deus adquireret novam denominationem extrinſecam, conc. ant. intrinſecam, neg. ant. Denominatio præſentiæ in loco eſt denominatio extrinſeca, quæ quidem in Deo nihil aliud dicit, quam operationem, per quam aut producit, aut conſervat ſubjectum, cui eſt præſens. Hinc autem patet, formam, per quam Deus de novo denominatur præſens, in Deo non recipi, ſed tantum in creatura, in quam agit.

Objicies 4. Nonnulla ſequuntur abſurda ex ſententia quæ negat, Deum eſse ſubſtantialiter præſentem ſpatiis imaginariis. Nam ſequitur 1. divinam ſubſtantiam poſse a ſemetipſa dividi; nempe, ſi duo corpora a ſe invicem diſtantia produceret in ſpatiis imaginariis; eſset intime præſens duobus illis corporibus, & tamen non eſset in ſpatio, quod inter duo illa corpora interjectum eſset. Sequitur 2. Dei ſubſtantiam moveri, ſaltem per accidens, ad motum corporis, cui eſset intime præſens; ſicut nauta movetur ad motum navis, quam regit.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. dicendum eſt, in allata ſuppoſitione, Deum non fore actu præſentem ſpatio, quod medium eſſet inter duo corpora producta in ſpatiis imaginariis; ſed negandum eſt, quod inde ſequatur, divinam ſubſtantiam fore a ſe ipſa diviſam. Ratio eſt, quia ſubſtantia ſpiritualis non cenſetur diviſa ex eo, quod diviſi ſint illius effectus: at cum actio eſt præſens duobus corporibus a ſe invicem diſtantibus, & tamen non eſt præſens medio, accidit tantum, ut illius effectus ſint diviſi, ſeu accidit, ut operetur in duobus corporibus a ſe invicem diſtantibus, licet in ſpatio intermedio non operetur.

Ad 3. reſpondendum eſt, non ſequi, Deum per accidens moveri. Ratio eſt, quia ad motum etiam per accidens, requiritur, ut ens, quod dicitur moveri, accedat ad terminum, in quo non eſt & ad quem tendit: ſic cum dextra manus applicatur ſiniſtræ, anima non dicitur moveri, quia non accedit ad terminum, in quo prius non eſſet: ergo, cum Deus definitive non ſit in uno corpore, ſed præterea ſit ſimul in omnibus aliis, non cenſetur accedere ad alia corpora, proindeque nec ad illa moveri.

CAPUT IV.

Quomodo Deus ſit ubique præſens.

Not. 1. RES poteſt eſſe in loco tribus modis, repletive nimirum, definitive, circumſcriptive. Eſſe in loco repletive, eſt, rem aliquam ita replere locum, ut tamen eo nec ambiatur, nec terminetur. Eſſe in loco definitive, eſt rem totam eſſe in toto, & totam in qualibet parte loci; ſed ita ut loco ambiatur, & terminetur, ſeu, non ſit extra locum. Eſſe in loco circumſcriptive, eſt, rem ita occupare locum, ut ratione ſuarum partium variis loci partibus reſpondeat.

Not. 2. Certum eſt, Deum non eſſe in loco circumſcriptive: neque enim quantitatis ad inſtar habet partes, ratione quarum variis loci partibus reſpondeat: *Quamquam* (ait Auguſtinus Ep. 57.) *in eo ipſo, quod dicitur Deus ubique diffuſus, carnali reſiſtendum eſt cogitationi, & mens a ſenſibus corporeis avocanda, ne quaſi ſpatioſa magnitudine opinemur, Deum per cuncta diffundi, ſicut fumus, aut aer, aut lux iſta diffunditur. Omnis enim hujuſmodi magnitudo minor eſt in ſua parte quam in toto: ſed ita potius ſicuti eſt magna ſapientia, etiam in homine, cujus eſt corpus parvum*.

Not. 3. Certum eſt quoque, Deum non eſſe in loco definitive, ut ſunt Angeli: nempe divina immenſitas exigit, ut Deus ſic exiſtat in uno loco, ut eo minime terminetur: *Quid eſt omnipotens Deus?* (inquit Auguſtinus ſerm. 1. de verbis Apoſtoli) *quid niſi*

cuncta-

Digitized by Google

ineſtimabilis, ineffabilis, incomprehenſibilis, ultra omnia, extra omnia, præter omnia?

Not. 4. Certum eſt etiam, Deum eſſe in omnibus locis repletive, quippe totus eſt in toto loco, & totus in qualibet parte loci, ita tamen, ut ſit etiam extra omnem locum; & quidem apud ſemetipſum & in ſe ipſo, ubi erat tantum, antequam aliquæ creaturæ eductæ fuiſſent ex nihilo: *Aliàs vero* (ait Bernardus l. 5. de Conſiderat. cap. 5.) *ubi erat antequam mundus fieret, ibi eſt. Non eſt, quod quæras ultra, ubi erat. Præter ipſum, nihil erat: ergo in ſe ipſo erat.*

Not. 5. Qua ratione Deus ubique ſit repletive, explicat S. Thom. cum aſſerit, Deum eſſe ubique per eſſentiam, per potentiam, per præſentiam. Nonnulli ſunt Scholaſtici, quibus poſt Durandum non probatur traditus ille a S. Thom. loquendi modus: quid autem nos de eo ſentiamus, ſubſequens aperiet concluſio.

CONCLUSIO. S. Thomas merito docuit Deum eſſe ubique præſentem per eſſentiam, per potentiam, per præſentiam.

Probatur *Primo*. Ille eſt præſens per eſſentiam, cujus ſubſtantia cuique adeſt loco: atqui (ut contra Vorſtium Calviniſtam oſtenſum eſt) Dei ſubſtantia cuique adeſt loco. *Secundo*. Ille eſt ubique per potentiam, qui operatur in quocumque loco reali, & poteſt operari in imaginario: ſed Deus operatur in quocumque loco reali, cum ibi creaturam conſervet ſuam, poteſtque in ſpatiis imaginariis operari ratione ſuæ immenſitatis, ut ſupra demonſtratum eſt. *Tertio*. Ille eſt ubique per præſentiam, cujus cognitioni omnia nuda ſunt ac aperta; atqui Dei cognitioni omnia nuda ſunt ac aperta: *Procedis?* (ait Auguſt. ſerm. 46. de verbis Domini) *videris. Intras? videris. Lucerna extincta eſt? videris. Cubile ingrederis? videris. In corde verſaris? videt te.*

Objicies. Si cognitio, quam Deus habet de re aliqua, ſatis ſit, ut dicatur eſſe in illa re, dici poterit, eum eſſe in rebus mere poſſibilibus, cum res poſſibiles non minus noverit, quam exiſtentes; quod tamen eſt abſurdum.

Reſp. diſt. ant. Dici poterit, quod ſit *ſecundum quid* in rebus poſſibilibus, conc. ant. quod ſit in eis *ſimpliciter*, neg. ant. Eſſe ſimpliciter in rebus, eſt eſſe in eis ſubſtantialiter, quo quidem modo conſtat, Deum non eſſe in creaturis poſſibilibus. Eſſe vero ſecundum quid, eſt eſſe ſecundum aliquam virtutem, quæ quidem eſt aut ſcientia, aut omnipotentia; unde recte dicitur, quod Deus ſit in creaturis poſſibilibus, modo addatur *per præſentiam*, aut *per omnipotentiam*.

Quæres, an præter triplicem illum modum, quo Deus a S. Thoma dicitur ubique præſens, ſint aliqui alii ſpeciales, quibus ſit præſens creaturæ rationali.

Reſp. affirmative. Nam 1. in hominibus juſtis Deus eſt præſens per gratiam, aliaque dona ſupernaturalis ordinis. 2. Deus eſt per unionem hypoſtaticam in humanitate, quam Verbum per incarnationem aſſumpſit.

QUÆSTIO VII.

De perfectione Dei.

Not. 1. PErfectum id dicitur, quod habet omnes perfectiones, quæ ſuo eſſe conveniunt. Illud autem eſt perfectius, quod ex natura ſua plures perfectiones exigit, quam aliud.

Not. 2. Ut cum methodo ea pertractentur quæ ad Dei perfectionem pertinent, quatuor expendenda ſunt: 1. utrum Deus ſit ſimpliciter & abſolute perfectus: 2. quomodo contineat rerum omnium perfectiones: 3. utrum ſimul cum creaturis conceptus ſit extenſive perfectior, quam cum ſolus, hoc eſt, a creaturis præciſus, conſideratur.

CAPUT PRIMUM.

Utrum Deus ſit ſimpliciter & abſolute perfectus.

Not. 1. ILlud eſt diſcrimen inter perfectum ſimpliciter, & perfectum ſecundum quid, quod illud ſit in omni genere perfectum, iſtud vero in aliquo genere, ut in eſſe bonitatis, in eſſe juſtitiæ.

CONCLUSIO. Deus eſt ſimpliciter & abſolute perfectus.

Probatur 1. Ille eſt ſimpliciter & abſolute perfectus, in quo eſt plenitudo totius eſſe: ergo Deus eſt ſimpliciter & abſolute perfectus. Major propoſitio certa eſt, quia is, in quo eſt plenitudo totius eſſe, habet omnes omnino perfectiones, cum perfectiones nihil aliud ſint, quam quædam participationes ipſius eſſe. Minor vero, in qua poſita eſt difficultas, variis argumentis oſtenditur. *Primo* Scriptura ſic Deum Moyſi loquentem inducit: *Ego ſum qui ſum*: ſic etiam inducit Moyſem Dei vice Iſraelitas alloquentem: *Qui eſt miſit me ad vos*: quaſi dixiſſet: *Ego qui ſum ipſummet eſſe, præter quem nihil eſt, &c.* 2. Damaſcenus lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 12. aſſerit videri *omnium quæ de Deo dicuntur, nominum maxime proprium ejus*: idque confirmat mox allato Scripturæ teſtimonio: *Quemadmodum Moyſi reſpondens in monte dixit: Dic filiis Iſrael: Qui eſt, miſit me. Totum enim in ſe ipſo comprehendens habet eſſe, velut quoddam eſſentiæ pelagus infinitum, & interminatum.* 3. Si in Deo non eſſet plenitudo totius eſſe, non eſſet Deus; quippe cogitari poſſet aliquod ens illo melius: illud nimirum, in quo plenitudo totius eſſe reperiretur.

Pro-

Digitized by Google

Probatur 2. Ille eſt ſimpliciter & abſolute perfectus, qui eſt infinitus in omni prorſus genere: atqui Deus eſt infinitus in omni prorſus genere; ergo Deus eſt ſimpliciter & abſolute perfectus. Major eſt evidens: nam qui infinitus eſt in omni genere, eſt infinitus in eſſe, in bonitate, in ſapientia, & in omnibus omnino perfectionibus: unde peobatur minor. 1. Deum eſſe infinitum in genere entis, conſtat ex eo, quod (ut jam dictum eſt) in eo ſit plenitudo totius eſſe. 2. Eum eſſe infinitum in omnibus modificationibus entis, ſeu in omni exiſtendi modo, demonſtratur ex eo, quod modificationes, ſeu differentiæ, ſeu perfectiones entis vere ſint ens, cum non ſint nihil, ac proinde continentur in eo, quod eſt infinitum in ratione entis: nam infinitum in aliquo genere includit ea omnia quæ ſub illo genere continentur, infinitum v. gr. in ſapientia includit omnem omnino, tum exiſtentem, tum poſſibilem ſapientiam.

Probatur 3. Ille eſt ſimpliciter & abſolute perfectus, qui totus eſt in actu: atqui Deus totus eſt in actu: ergo eſt ſimpliciter & abſolute perfectus. Major patet, quia enti, quod eſt totum in actu, nihil omnino deeſt; ſi enim ei quidpiam deeſſet, foret in potentia ad id quod deeſſet: proindeque non eſſet totum in actu, ſed eſſet mixtum ex actu & potentia. Minor non minus eſt evidens; nam, ut ſupra oſtenſum eſt, Deus eſt actus ſumme purus, & conſequenter eſt expers cujuslibet potentialitatis: totus igitur eſt in actu.

CAPUT II.

Quomodo Deus contineat rerum omnium perfectiones.

Not. 1. Duplex eſt genus perfectionis. Quædam dicitur *ſimpliciter ſimplex*, alia vero dicitur perfectio *ſecundum quid*. Prior eſt ea quæ in ſuo conceptu formali nullam imperfectionem includit, nec excludit aliam perfectionem: hujus generis ſunt ſapientia, bonitas, vita, &c. Poſterior, aut quidpiam imperfectum includit in ſuo conceptu, aut aliquid aliud perfectius excludit: hujuſmodi ſunt motus, diſcurſus, & omnes creaturarum differentiæ, tum ſpecificæ, tum numericæ. Deſumpta eſt ea diſtinctio ex Anſelmo, qui in Menologio cap. 14. docet, quaſdam eſſe perfectiones, quæ meliores ſunt ipſæ, quam non ipſæ.

Not. 2. Perfectio poteſt in aliquo ſubjecto contineri triplicìter, nimirum formaliter, eminenter, virtualiter. Ea continetur formaliter, quæ continetur ſecundum propriam formam; ſic rationale formaliter continetur in homine. Illa vero eminenter continetur, quæ nobiliori modo continetur, quam in ſubjecto, in quo reperitur ſecundum propriam ſuam formam. Tandem ea perfectio continetur virtualiter, quæ ipſa quidem non eſt in ſubjecto, ſed eſt alia æquivalens, quæ illius ſit cauſſa; ſic planta in ſemine continetur.

CONCLUSIO 1. Perfectiones creaturarum ſimpliciter ſimplices in Deo formaliter continentur.

Probatur. Quod in ſuo conceptu, hoc eſt in idea, quam exhibet menti, dicit aliquam perfectionem, nec excludit aut majorem aut æqualem, continetur formaliter in Deo: atqui creaturarum perfectiones ſimpliciter ſimplices in ſuo conceptu (ut obſervatum eſt) dicunt aliquam perfectionem, nec excludunt aut majorem aut æqualem: ergo ſunt formaliter in Deo.

Major eſt evidens, quia (ut demonſtratum eſt ſuperiori capite) Deus omnes omnino perfectiones includit: ergo includit eſſe formale omnium perfectionum, ſi illud eſſe formale, hoc eſt, ſi forma illarum perfectionum ſit aliqua vera perfectio: Minor vero conſtat ex definitione perfectionum ſimpliciter ſimplicium. Hincque patet ratio, cur illæ perfectiones, de Deo formaliter prædicentur: ſic dicitur, quod Deus ſit formaliter juſtus, ſapiens, bonus, ita tamen ut illæ formæ non ſint in ipſo accidentia, ſicut in creaturis; hincque fit, ut in eo ſint non tantum formaliter, ſed etiam emninenter, ſeu nobiliori modo, quam ſint in creaturis.

CONCLUSIO 2. Creaturarum perfectiones ſimplices ſecundum quid, non ſunt in Deo formaliter, ſed eminenter.

Probatur prior concluſionis pars. Quod in ſuo conceptu, ſeu in ſui idea, dicit aliquid imperfectum, non continetur formaliter in Deo: Sed perfectiones ſimplices ſecundum quid dicunt aliquid imperfectum; ergo non continentur formaliter in Deo.

Major patet, cum Deus ſit ens, quo melius ac perfectius cogitari non poteſt. Unde ſic minor oſtenditur. *Primo*. Perfectiones ſimplices ſecundum quid, non ſunt (ut utar Anſelmi verbis) meliores ipſæ, quam non ipſæ, & præterea excludunt majorem aut æqualem perfectionem: ſic diſcurrere, cum ſit illatio unius ab alio, excludit perfectiorem modum cognoſcendi: ſic etiam motus excludit ſubjectum, quod ſit mere ſpirituale, quippe motus non alteri quam corpori convenit. *Secundo*. Perfectiones, de quibus agitur, non poſſunt de Deo prædicari ſecundum propriam ſuam formam; ſic Deus non poteſt abſolute dici aurum, vel Angelus, vel corpus: atqui quod abſolute de Deo non dicitur, ſumptum ſecundum propriam ſuam formam, importat imperfectionem: ergo, &c.

Probatur altera concluſionis pars. Contineri eminenter (ut patet ex obſervatis) eſt contineri nobiliori modo, quam in ſubjecto,

in quo reperitur ſecundum propriam ſuam formam: atqui perfectiones ſimpliciter ſecundum quid, in Deo continentur nobiliori modo, quam in ſubjecto, in quo reperiuntur ſecundum propriam ſuam formam: ergo in eo eminenter continentur.

Minor propoſitio ſic probatur. Perfectiones, de quibus eſt quæſtio, continentur in Deo ſecundum id omne quod habet rationem boni, veri, ac pulcri: quippe Deus eſt cauſa tum efficiens tum exemplaris cujuſcumque boni, cujuſcumque veri, cujuſcumque pulcri: ergo quodcumque in Dei effectibus habet rationem aut boni, aut veri, aut pulcri, in Deo præexiſtit, quia quælibet cauſſa debet ſuum effectum præcontinere; in Deo autem illæ perfectiones non continentur ſecundum defectum, quem in ſui idea includunt, cum Deus capax non ſit ejuſmodi defectus: ergo nobiliori modo, ac proinde eminenter, in Deo præexiſtunt.

Confirmatur argumentum auctoritate S. Auguſtini lib. 1. de Trinitate cap. 1. ſic loquentis: *Sic intelligamus Deum, ſi poſſumus, ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, ſine indigentia creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco ubique totum, ſine tempore ſempiternum, ſine ulla ſui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Quiſquis Deum ita cogitat, etſi nondum poſſit omnino invenire, quid ſit, pie tamen cavet, quantum poteſt, aliquid de eo ſentire quod non ſit.* Omnia igitur, remoto, quo in creatura ſunt, imperfecto modo, Deo (ex Auguſtini mente) conveniunt; ac proinde in eo ſunt, non formaliter quidem, ut oſtenſum eſt, ſed eminenter tantum.

CAPUT III.

Utrum Deus ſimul cum creaturis conceptus, ſit perfectior, quam cum ſolus concipitur.

Not. 1. Certum eſt, Deum cum creaturis conceptum non eſſe quid perfectius intenſive, quam ſi ſeorſim concipiatur: nam ut quid ſit intenſive perfectius, requiritur, ut majorem perfectionum numerum, aut plures ejuſdem perfectionis gradus contineat: atqui Deus cum creaturis ſimul conceptus non continet majorem perfectionum numerum, aut plures ejuſdem perfectionis gradus, quam ſi ſolitarie conſideretur; ſiquidem (ut ſuperiori capite demonſtratum eſt) nulla omnino eſt in creaturis perfectio, quæ in Deo non ſit, & quidem nobiliori modo, quam in creaturis.

Not. 2. Durandus, nonnullique alii Scholaſtici cenſent, Deum cum creaturis conſideratum, eſſe extenſive perfectiorem, quam ſi ipſe ſolus, & ſolitarie conſideretur: negant vero paſſim Thomiſtæ cum Angelico Doctore 1. 2. q. 34.

Not. 3. Difficultas quæ propoſita fuit in titulo, moveri quoque poteſt de perſonis SS. Trinitatis: ſeu quæri poteſt, utrum tres perſonæ SS. Trinitatis ſimul conceptæ, ſint extenſive perfectiores una, quæ ſolitarie & ſeorſim concipiatur.

CONCL. 1. Deus ſimul cum creaturis conceptus, non eſt extenſive perfectior, quam cum ſeorſim concipitur.

Probatur 1. Auguſtinus tractatu 11. in Joannem ſic loquitur: *Si fueris ſine Deo, minor eris; Si fueris cum Deo, major Deus non erit. Non ex te ille major, ſed tu ſine illo minor.*

Probatur 2. Ut Deus ſimul cum creaturis conceptus eſſet, etiam extenſive, perfectior, requireretur, ut creaturarum perfectiones additæ Dei perfectionibus majorem numerum facerent: atqui in illa hypotheſi non facerent numerum majorem: nam finitum in aliquo genere additum infinito in eodem genere non facit majorem numerum, quia illud finitum continetur in infinito; ſed perfectiones creaturarum ſunt finitæ, Deus vero eſt infinitus in eodem perfectionum genere, quod reperitur in creaturis: ergo &c.

Objicies. Perfectiones creaturarum numerice diſtinguuntur a Dei perfectionibus: nam ſapientia creaturæ non eſt Dei ſapientia: ergo, ſi illæ perfectiones addantur Dei perfectionibus, facient numerum majorem: nam duo diſtincta, ſi ſibi invicem addita fuerint, faciunt majorem numerum; proindeque majorem extenſionem, quippe major extenſio reſultat ex majori unitatum numero.

Reſp. ad 1. neg. conſeq. ad 2. diſtin. ant. Deo diſtincta, ſibi invicem addita, faciunt majorem numerum, ubi unum non continetur in alio, conc. ant. ubi in alio continetur, neg. ant. Solutio patet ex iis, quæ ſuperius dicta ſunt.

CONCL. 2. Una SS. Trinitatis perſona ſeorſim conſiderata, non minus eſt perfecta, quam ſi cum aliis ſimul ſpectetur.

Probatur auctoritate Auguſtini, qui lib. 6. de Trin. c. 8. ſic loquitur: *Tantus eſt ſolus Pater, vel ſolus Filius, vel ſolus Spiritus Sanctus, quantus eſt ſimul Pater & Filius & Spiritus-Sanctus.*

Nec dici poteſt, Auguſtinum loqui de perfectione intenſive ſumpta, non autem de perfectione, quæ extenſive tantum ſumitur: Nam, ſi una perſona cum aliis concepta aliquid perfectionis adderet, Pater ſeorſim conſideratus, non eſſet tantus, quantus eſt, ſi ſimul cum Filio & Spiritu Sancto perpendatur; quod tamen conceptis verbis negat Auguſtinus.

Confirmatur argumentum. Id quod majus eſt, etiam extenſive, eſt melius, ſeu majus bonum, quam id quod eſt extenſive

minus: *In iis* (ait Auguſtinus) *quæ non mole magna ſunt, hoc eſt majus eſſe, quod eſt melius eſſe*. Atqui dici non poteſt, quod tres perſonæ SS. Trinitatis ſimul ſumptæ ſint majus bonum, quam una ex iiſdem perſonis ſolitarie ſumpta; unde mox laudatus doctor l. 8. de Trinit. aſſerit, *tantam eſſe æqualitatem in SS. Trinitate, ut non ſolum Pater non ſit major quam Filius, quod attinet ad Divinitatem; ſed nec Pater & Filius ſimul magis aliquid ſint, quam Spiritus Sanctus; aut ſingula quæque perſona qualibet trium minus aliquid ſit, quam ipſa Trinitas*.

Objicies. Illud eſt extenſive majus alio, quod plures quam ipſum perfectiones includit: atqui SS. Trinitas plures perfectiones includit, quam quælibet perſona ſeorſim ſumpta: ergo &c. Probatur min. Trinitas includit tres perfectiones perſonales; quælibet vero perſona ſeorſim ſumpta unam tantum perfectionem relativam includit: ergo SS. Trinitas majorem perfectionum numerum includit, quam una ejuſdem SS. Trinitatis perſona, quæ ſeorſim ac ſolitarie concipitur.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Quælibet vero perſona unam tantum includit, explicite, conc. ant. implicite, neg. ant. Ratio eſt, quia unaquæque perſona eſt idem actu cum eſſentia divina, cum qua tres perſonæ, licet realiter inter ſe ſint diſtinctæ, ſunt tamen omnino idem, ob idque per circuminſeſſionem (ut loquuntur ſcholaſtici) in ſe invicem eſſe dicuntur.

Confirmatur mox data reſponſio ex Auguſtino, qui lib. 6. de Trinit. cap. 7. ſic loquitur: *Nec quoniam Trinitas eſt, ideo triplex putandus eſt: alioquin minor erit Pater ſolus, aut Filius ſolus, quam ſimul Pater & Filius. Quanquam non inveniatur quomodo dici poſſit aut Pater ſolus, aut Filius ſolus, cum ſemper, atque inſeparabiliter, & ille cum Filio ſit, & ille cum Patre: non ut ambo ſint Pater, aut ambo Filius: ſed quia ſemper in invicem, neuter ſolus*.

QUÆSTIO VIII.

De bonitate Dei.

Not. 1. Bonitas generice ſumpta, eſt idem, ac convenientia: unde id bonum eſt quod eſt conveniens, quemadmodum id malum eſt, quod non convenit.

Not. 2. Convenientia, vel eſt abſoluta, vel reſpectiva. Abſoluta dividitur in eſſentialem & accidentalem. Eſſentialis eſt conformitas rei cum idea, quæ illius naturam debet conſtituere: accidentalis eſt conformitas rei cum idea, quæ naturam jam in ſuo eſſe conſtitutam perficere poteſt aut phyſice, ſicut calor ſolem, aut moraliter, ſicut ſanctitas hominem. Convenientia reſpectiva eſt conformitas cum voluntate; unde movet ad appetitum ſui. Ex ea autem multiplici convenientiæ diviſione petitur varia bonitatis diviſio: ſeu, cum bonitas ſit convenientia, neceſſe eſt, ut totuplex ſit bonitas, quotuplex eſt convenientia.

Not. 3. Aliquid poteſt eſſe bonum, hoc eſt conveniens, vel per eſſentiam, vel per participationem. Prius, eſt bonum independenter ab alio: poſterius, dependenter ab alio. Iis præmiſſis, quæcumque ad Dei bonitatem ſpectant, triplici concluſione exponemus.

CONCL. 1. Deus eſt bonus bonitate abſoluta eſſentiali.

Probatur. Ille eſt bonus bonitate abſoluta eſſentiali, cujus natura eſt conformis ideæ, quæ debet eam conſtituere; atqui natura Dei eſt conformis ideæ, quæ debet eam conſtituere; nam idea quæ debet Dei naturam conſtituere, eſt idea entis quo melius ac præſtantius nec eſſe, nec fingi poteſt: Sed Dei natura eſt ejuſmodi ideæ conformis, quippe ſuperius oſtenſum eſt, Deum eſſe ens a ſe, hoc eſt, a quocumque alio independens; ente vero, quod eſt a ſe, nec melius, nec præſtantius fingi poteſt.

CONCL. 2. Deus eſt bonus bonitate abſoluta accidentali, tum phyſica, tum morali.

Probatur prior pars. Accidentalis bonitas phyſica poſita eſt in formis, quæ ſubjecto advenientes illud in eſſe phyſico perficiunt: Atqui in Deo, ſecundum noſtrum concipiendi modum, ſunt ejuſmodi formæ: Siquidem, ut oſtendimus agentes de diſtinctione attributorum ab eſſentia divina, in Deo ſunt quædam formæ, quæ licet ſint idem realiter cum Dei eſſentia, concipiuntur a nobis advenire eidem eſſentiæ jam in ſuo eſſe conſtitutæ.

Probatur altera concluſionis pars. Bonitas abſoluta moralis, eſt perfecta ſanctitas: atqui perfecta ſanctitas Deo convenit. Nam *primo*, Deus immunis eſt omnino a cujuslibet peccati labe. Ipſe ait in Scripturis: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum*, & Chriſtus in Evangelio: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* quibus ſententiis plures alias ſimiles legere eſt in ſacris codicibus. *Secundo*, Deus eſt prorſus impeccabilis, neque enim poteſt a bono deficere: quippe peccandi poteſtas in aliquo, ſaltem remote, petitur ex eo, quod ſit ens ex nihilo productum, quod ſit mutabile, quod novas affectiones recipere poſſit: eorum vero neutrum Deo convenit; ac proinde prorſus eſt impeccabilis.

Confirmatur argumentum auctoritate Auguſtini, qui l. 1. contra Julianum c. 8. de Manichæis agens, ſic loquitur: *Quærunt itaque a nobis, unde ſit malum? Reſpondemus ex bono, ſed non ſummo & incommutabili bono. Ex bonis igitur inferioribus atque mutabilibus orta ſunt mala, quæ mala licet intelligamus non eſſe natu-*

Digitized by Google

naturas, ſed vitia naturarum: tamen ſimul intelligimus, ea niſi ex aliquibus, & in aliquibus naturis eſſe non poſſe, nec aliquid eſſe malum, niſi a bonitate defectum.... Nec malam voluntatem naturam habere poſſet, niſi mutabilis eſſet: mutabilis porro natura non eſſet, ſi de nihilo facta non fuiſſet.

CONCL. 3. Deus eſt bonus bonitate reſpectiva.

Probatur. Bonitas reſpectiva poſita eſt in convenientia rei cum voluntate; atqui Deus maxime convenit voluntati, tum propriæ, tum creatæ, cum ſit bonum, ad cujus fruitionem creatura tendit; cum ſit ultimus finis, in quo ſolo (ut dicetur infra) creatura poteſt ſuam beatitudinem reperire.

CONCL. 4. Deus eſt per eſsentiam bonus, tum bonitate abſoluta, tum bonitate reſpectiva.

Probatur. Ex obſervatis, illud eſt bonum per eſsentiam, quod eſt bonum per ſe, & independenter ab alio; atqui Deus bonus eſt, tum bonitate abſoluta, tum reſpectiva; ergo eſt per eſsentiam bonus utraque illa bonitate.

Minor oſtenditur 1. auctoritate Patrum: *Bonus natura Deus ſolus* (inquit Tertullianus l. 2. contra Marcionem c. 6.); *qui enim quod eſt, ſine initio habet, non inſtitutione habet illud, ſed natura*. Sic etiam loquitur Auguſtinus epiſt. 54. *Nullius participatione bonus eſt, quoniam bonum, quo bonum eſt, ipſe ſibi eſt.*

Oſtenditur 2. eadem minor propoſitio ratione theologica. Deus non eſt bonus per bonitatem a ſe realiter actu diſtinctam, ut oſtenſum eſt contra Gilbertum Porretanum; ergo non eſt bonus dependenter ab aliqua forma, quæ ab eſsentia realiter diſtincta ſit. Non eſt quoque bonus dependenter ab alio, tanquam a cauſsa efficiente; cum enim ſit ens a ſe, neceſsario habet a ſe omnem omnino bonitatem: *Omnia bona ipſe fecit*, (ait Auguſtinus in Pſal. 134.) *ipſe bonus quem nemo fecit. Ille bono ſuo bonus eſt, non aliunde participato bono: non eguit a quo fieret bonus, ſed eguerunt illo cetera, ut fierent bona.*

CONCL. 5. Non quævis tantum bonitas, ſed quæ ſumma ſit in quocumque genere boni, Deo convenit.

Probatur. Deus poteſt conſiderari vel intra ſe, vel extra ſe; atqui Deo tum intra ſe, tum extra ſe conſiderato, convenit ſumma bonitas. Et quidem *primo* ſummum eſt bonum intra ſe, cum (ut dictum eſt) ſit ens a ſe, ens infinitum, ens immutabile, ens quo melius nec eſse, nec fingi poteſt. *Secundo*. Deus eſt etiam ſummum bonum ad extra, cum ſit ultimus finis, cui creatura, ut beata ſit, debet inhærere, unicum objectum quo debet frui. *Beatitudinis cauſsa eſt adhærere Deo* (inquit Auguſtinus l. 12. de civit. Dei c. 1.) *miſeriæ cauſsa ex contrario eſt intelligenda, quod eſt non adhærere Deo. Quamobrem ſi cum quæritur, quare illi* (de Angelis & hominibus loquitur) *beati ſint, recte reſpondetur, quia adhærent Deo. Cum quæritur, cur iſti ſint miſeri, recte reſpondetur, quia non adhærent Deo: non eſt creaturæ rationalis, vel intellectualis bonum, quo beata ſit, Deus.*

Objicies. Si Deus eſset quocumque in genere, quacumque in linea ſummum bonum, nullum malum, nullum peccatum eſset, etiam extra Deum: Sed falſum eſt conſequens: ergo, &c.

Probatur maj. Infinitum in aliquo genere, tum a ſubjecto in quo eſt, tum ab aliis extra ipſum poſitis, quodcumque contrarium excludit: ergo, ſi Deus ſit ſummum in quocumque genere boni, debet excludere omne malum, tum a ſe, tum a quolibet alio ente. Antecedens probatur a pari. Si calor eſset infinitus, & ubique diffuſus, a quocumque loco frigus excluderet: ergo infinitum in aliquo genere excludit ab omni ſubjecto quodcumque illi infinito contrarium fingi poteſt.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. ant. Si illud infinitum agat neceſsario, ut agit ignis, conc. ant. ſi agat libere, ut Deus agit ad extra, neg. ant. Quæ a Deo neceſsario procedunt, nihil omnino poſsunt habere mali; eo quod ea non ex nihilo, ſed ex ſe ipſo producat, ut patet in Filio, & in Spiritu Sancto, quos Pater æternus ex ſua ſubſtantia producit; e contra quæ a Deo ſunt contingenter, non ex ipſa Dei ſubſtantia, ſed ex nihilo fiunt; ac proinde neceſsario ſunt mutabilia; hoc eſt, ſi ratione ſunt prædita, ſunt malitiæ & bonitatis capacia. Ab entium ejuſmodi productione Deus temperare potuit, aut producta poteſt deſtruere, ſed tamen produxit & producta conſervat; *Melius enim* (inquit Auguſtinus in Enchiridio cap. 26.) *judicavit de malis bene facere, quam mala nulla eſſe permittere.*

QUÆSTIO IX.

De Dei omnipotentia.

QUÆ ſpectant ad omnipotentiam Dei, reducemus ad hæc capita. Quæremus 1. utrum & unde Deus ſit omnipotens: 2. an alia poſſit facere ab iis, quæ vult ac facit: 3. an meliora iis, quæ hactenus operatur, poſſit operari.

CAPUT I.

Utrum & unde Deus ſit omnipotens.

CONCL. 1. DEus eſt omnipotens.

Probatur 1. ex Scripturis. Marci 10. hæc habentur: *Apud Deum omnia poſſibilia ſunt*. Matth. 14. ſic Chriſtus Patrem alloquitur: *Pater omnia tibi poſſibilia ſunt*. Sic Angelus apud Lucam cap. 1. *Non eſt impoſſi-*

Digitized by Google

poſſibile apud Deum omne verbum. Cum iis Scripturæ locis cohærent hæc ſymboli verba, *Credo in Deum Patrem omnipotentem*.

Probatur 2. ex Patribus. *Primo*. Deſumpſerunt argumentum ex omnipotentia Dei, ut agumentarentur contra Marcionem & Manichæos, qui admiſerunt duo principia ſibi invicem contraria, quorum unum eſſet cauſſa mali, & aliud cauſſa boni. Sic enim, ut videre eſt apud Tertullianum lib. 1. contra Marcionem c. 11. ratiocinati ſunt: Si detur principium mali Deo contrarium, Deus non erit omnipotens, nempe ejuſmodi principii nequaquam vim & operationem impedire poterit. 2. Eodem argumento uſi ſunt contra Hermogenem alioſque veteres ſectarios, qui contendebant, Deum præexiſtente ab æterno materia indiguiſſe, ut hance mundi machinam fabricaret. *Patrem omnipotentem Deum negant* (ait Auguſtinus lib. de fide & ſymbolo c. 2.) *ut non eum credant mundum potuiſſe facere, niſi ad eum fabricandum alia natura, ſcilicet quæ jam fuerat, & quam non fecerat, uteretur*. 3. Eamdem rationem adhibuere contra Arianos, qui voluerunt, Filium Dei a Patre conditum eſſe, velut inſtrumentum, quo ad cetera procreanda uſus ſit: Qui eſt omnipotens (ajunt apud Athanaſium lib. 3. contra Arianos) adjutore aut inſtrumento non indiget, quo opera ſua moliatur.

Probatur 3. ratione theologica. 1. Omnipotentia eſt perfectio ſimpliciter ſimplex: ergo in Deo reperitur formaliter. 2. Deus eſt infinitus, ergo eſt omnipotens; nam qui infinitus eſt, habet infinitam virtutem; infinita vero virtus idem eſt ac omnipotentia.

Objicies. Sunt aliqua quæ Deus efficere non poteſt: ergo non eſt omnipotens. Probatur ant. 1. Deus nec mori nec peccare poteſt. 2. Facere non poteſt, ut quæ præterita ſunt, revera non præterierint, v. g. facere non poteſt ut Judas Chriſtum non prodiderit. 3. Ex quolibet non poteſt facere quodlibet, v. g. facere non poteſt ut lapis videat; proindeque nonnulla ſunt, quæ ab ipſo non poſſunt fieri.

Reſp. ad 1. poſſe mori, poſſe peccare, non arguere poteſtatem, ſed infirmitatem; quippe poſſe mori, poſſe peccare, ingentes ſunt defectus: *Jam ego dico* (verba ſunt Auguſtini ſermone 109. de tempore) *quanta non poſſit: non poteſt mori, non poteſt peccare, non poteſt mentiri, non poteſt falli: tanta non poteſt, quia ſi poſſet, non eſſet omnipotens*.

Reſp. ad 2. Deum in ſenſu diviſo poſse facere ut præterita non fuerint, quia potuit ea non velle, antequam eorum futuritionem pro eo tempore, quo contigerunt, decerneret: non poſſe vero in ſenſu compoſito, quia facere, ut præterita non fuerint in ſenſu compoſito, eſt facere, ut præterita fuerint ſimul præterita, & non fuerint præterita; ac proinde eſt facere, ut verum ſit falſum: quod quidem fieri non poteſt, niſi ab eo qui contrarius poteſt eſſe veritati: *Sententia* (ait Auguſtin. lib. 26. contra Fauſtum c. 5.) *qua dicimus, aliquid fuiſſe, ideo vera eſt, quia illud de quo dicimus, jam non eſt. Hanc ſententiam Deus falſam facere non poteſt, quia non eſt contrarius veritati*.

Reſp. ad 3. Deum ex quolibet poſſe facere quodlibet in ſenſu diviſo, ſeu cujuſcumque rei naturam mutare poteſt in naturam alterius rei; ſic olim aquam in vinum mutavit. Ratio eſt, quia ſi ex nihilo quodlibet creare poteſt, a fortiori quamlibet rem exiſtentem poteſt in aliam convertere; ſed non poteſt facere quodlibet ex quolibet in ſenſu compoſito; v. g. non poteſt ex lapide facere hominem; ita ut lapis ſimul lapidis naturam retineat, & adquirat naturam hominis; alioquin eſſet lapis, & non eſſet lapis ſimul, quod implicat.

Hinc patet, quo ſenſu poſſit facere, ut lapis videat: poteſt nempe, ſi eum mutet in animal vivens, non poteſt vero, ſi lapis remaneat lapis, quia videre eſt actio vitalis immanens, quæ non niſi a principio vivente produci poteſt.

Hinc iterum conſtat, quid ſit potentia obedientialis, quam theologi cuique rei creatæ ineſſe contendunt; poſita eſt nimirum 1. in eo, quod res quælibet in aliam a Deo mutari poſſit: 2. in eo, quod Deus ea poſſit uti ad id operandum, quod illius vires naturales ſuperat: 3. in eo, quod illius naturæ indiderit inchoatum principium, ratione cujus ad quoſdam, ſed non ad omnes inſolitos effectus ab eo elevari poſſit. *Ut autem* (ait Aug. lib. 9. de Gen. ad lit. cap. 17.) *lignum de terra exciſum, aridum, perpolitum, ſine radice ulla, ſine terra & aqua repente floreat, & fructum gignat; ut per juventam ſterilis femina in ſenectute pariat; ut aſina loquatur, & ſi quid ejuſmodi eſt, dedit quidem naturis quas creavit, ut ex eis, hæc fieri poſſent . . . . . Verumtamen alio modo dedit, ut hoc non haberent in motu naturali, ſed in eo quo ita creata eſſent, ut eorum natura voluntati potentiori amplius ſubjaceret*.

CONCL. 2. Dei omnipotentia naſcitur ex ipſa Dei eſſentia.

Probatur. Eſſentia Dei, ut ſuo loco dictum eſt, poſita eſt in eo, quod Deus ſit ens a ſe, ſeu a quovis alio prorſus independens; atqui ens a ſe eſſentialiter debet eſſe omnipotens: ſiquidem ab ente a ſe quidquid eſt, habet eſſe actu; quidquid eſſe poteſt, habet eſſe in potentia; proindeque ens a ſe poteſt facere id omne, quod fieri poteſt, ſicque eſt omnipotens. Auguſtini eſt illud argumentum: ſic enim lib. 26. contra Fauſtum cap. 5. loquitur: *Ille plane omnipotens vere ſolus dicitur, qui vere eſt, & a*

quo

Digitized by Google

quo ſolo eſt, quidquid aliquo modo eſt, vel ſpirituale vel corporale.

CAPUT II.

Utrum Deus poſſit facere alia ab iis quæ facit, & vult facere.

Not. BErnardus Epiſt. 190. refert, Abaelardum ſenſiſſe, Deum non poſſe facere alia ab iis, quæ vult facere & actu facit, in eoque poſitam eſse illius omnipotentiam. Dogma ejuſmodi recantavit poſtea in ſua Apologia, quæ eſt inter ejus Epiſtolas viceſima, ubi hæc ait: Deum ea ſolummodo poſſe facere credo, quæ ipſum facere convenit: & quod multa facere poteſt, quæ nunquam faciet.

Not. 2. Eſtius in lib. 1. ſent. diſt. 43. aſſerit, Calvino & Bucero idem viſum fuiſse, quod antea Abaelardo; ſed Eſtii aſsertum vix conciliari poteſt cum his, quæ habet Calvinus lib. *de vera Eccleſiæ reformandæ ratione*, ubi fatetur, Chriſtum poſse mutare panem in ſuum corpus, licet illud revera non mutet: *Rerum omnium converſionem fieri poſſe a Chriſto nos quoque fatemur*. Nec contrarium efficaciter probant verba quæ habet lib. 2. Inſtitutionum cap. 7. §. ..... *Fieri non poteſt, quod non futurum Scripturæ pronuntiant*. Ea enim verba non in ſenſu compoſito poſſunt intelligi. Non favent quoque hæc alia, quæ habet lib. 3. Inſtitutionum c. 23. §. 5. *Commentum abſolutæ potentiæ, ſicuti profanum eſt, ita merito nobis deteſtabile eſſe debet*. Siquidem non de omni extraordinaria potentia id intelligere videtur: ſed de ea, qua cauſsa redditur, cur Deus reprobos citra meritum puniat, in eos abſolutam poteſtatem exercendo: quod tamen illius dictum cum ejus de reprobatione ſententia cohærere non poteſt, ut ſuo loco dicetur.

CONCLUSIO. Deus poteſt facere alia ab iis, quæ vult facere & actu facit.

Probatur 1. ex Scripturis. Danielis 3. tres pueri regi Nabuchodonoſor dixiſſe leguntur: *Deus noſter poteſt nos eripere de camino ignis, & de manibus tuis liberare: quod ſi nolueris, notum tibi ſit &c.* Id dicunt (ait Eſtius certi de potentia, incerti de voluntate. Secundi Machabæorum 2. Judas Machabæus ait, *Dominum poſse univerſum mundum uno nutu delere*; & tamen ſic non delebit. Matth. 86. Chriſtus ſic loquitur: *An putas quia non poſſum rogare patrem, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones Angelorum?* at id Chriſtus revera non rogavit patrem. Ibidem cap. 3. hæc habentur, *Potens eſt Dominus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*: non ſuſcitabit tamen. Ergo Deus poteſt alia facere ab iis, quæ vult, & facit.

Probatur 2. ex traditione. Patres docent, Deum alia ratione, quam per Verbi incarnationem, hominem potuiſse redimere. *Poterat*, ait Athanaſius lib. 3. contra Arianos, *etſi nunquam adveniſſet Chriſtus, ſolummodo loqui Deus, & maledictionem ſolvere*. Concinit Bernardus; *Quis negat omnipotenti ad manum fuiſſe alios & alios modos noſtræ redemptionis, juſtificationis, liberationis?* Idem apud Auguſtinum legere eſt lib. 26. contra Fauſtum cap. 7. Quod S. Doctor ſpeciali incarnationis exemplo probaret, variis aliis oſtendit in Epiſt. ad Marcellinum, iiſque utitur, ut probet, quod ad eum ſcripſerat: *fieri poſſe, ut ſit homo ſine peccato, ſi voluntas ejus non deſit, ope adjuvante divina; quamvis nemo tam perfectæ juſtitiæ in hac vita vel fuerit, vel ſit, vel futurus ſit*. Lib. de natura & gratia contra Pelagianos cap. 7. ad id quod Pelagius ſcripſerat: *Aliud eſſe quærere, an poſſit aliquid eſſe, quod ad ſolam poſſibilitatem pertinet: aliud utrumne ſit*, ſic reſpondet: *Hanc diſtinctionem veram eſſe nemo ambigit. Conſequens eſt enim, ut quod eſt, eſſe potuerit; non eſt autem conſequens, ut quod eſſe poteſt, etiam ſit*:

Probatur 3. ratione. Deus eſt omnino a qualibet creatura independens: ergo ita eam producit & circa eam agit, ut non producere & circa eam non agere potuerit. Præterea nulla creatura eſt ſummum bonum, ſummum perfectum: in qualibet igitur eſt aliquis defectus, ſeu imperfectio, ratione cujus poſſit a Deo non eligi.

Objicies 1. ex Scriptura. Geneſ. 19. hæc ait Deus ad Loth: *Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc*. Matth. 16. ſic Chriſtus Patrem alloquitur: *Si poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte*: atqui ideo Deus ait, ſe non potuiſse aliud facere, quia ſic ſtatuerat: ideo aſserit Chriſtus, impoſſibile eſſe Patri eum a morte liberare, quod decreviſſet non liberare: ergo ea tantum Deus poteſt, quæ vult facere, & actu facit.

Reſp. 1. diſt. min. Atqui ideo Deus ait, ſe non potuiſse aliud facere in ſenſu compoſito, quia ſic ſtatuerat, conc. min. in ſenſu diviſo, neg. min. Senſus ſolutionis eſt, quod Deus non potuerit conjungere privationem actionis cum ipſa actione; ſeu ex ſuppoſitione, quod decreviſset non opitulari Loth, niſi poſt illius egreſſum a Sodomitis, revera non erat opitulaturus: proindeque dici non poteſt, quod opitulaturus eſset; id enim implicat; ſed ita id ſtatuerat, ut aliud ſtatuere potuiſset.

Reſp. 2. diſting. eamdem min. Ideo Deus ait, ſe non potuiſse potentia ordinata, quod ſic ſtatuerat, conc. min. potentia abſoluta, neg. min. Iſta eſt potentia, quæ reſpicit res in ſe, ſecundum ſuam naturam conſideratas: illa vero eſt ea, per quam Deus reſpicit

res, quas præſcivit ac præordinavit. Abſo-
luta potentia poteſt, quidquid in ſe non impli-
cat contradictionem, ut Judam ſalvare, da-
mnare Petrum, reprobros liberare a pœnis,
electos e cœlo ejicere: ordinata vero poteſt
ea ſolum, quorum contrarium libero decreto
non determinavit.

Objicies 1. ex traditione. Patres in eo tan-
tum videntur conſtituere omnipotentiam Dei,
quod omnia faciat, quæ vult facere: ergo
cenſent, ipſum non poſſe operari alia ab iis,
quæ actu operatur, & vult operari. Proba-
tur ant. Auguſtinus Enchiridii cap. 96. aſ-
ſerit, *Deum non ob aliud vocari omnipotentem,*
niſi quia quidquid vult, poteſt. Fulgentius lib.
2. ad Traſimundum, docet, Dei potentiam
non ad plura ſe extendere, quam ſe exten-
dat illius voluntas: *Propterea* (inquit) *in illo*
digne plena poteſtas creditur, cui tantum poſſe,
quantum velle, & tantum velle, quantum poſ-
ſe, naturaliter ſuffragatur. Hieronymus in
dialogo primo contra Pelagianos, aſſerit tan-
tum eſſe poſſibile, quod eſt futurum: *Qui*
ergo (inquit) *ajunt, hominem poſse abſque pec-*
cato ſi velit, non poterunt hoc verum probare,
niſi futurum docuerint.

Reſp. ad 1. diſt. ant. In eo tantum, &c.
quæ aut potentia aut actu vult, conc. ant.
actu tantum, neg. ant. Seu Patres aſſerunt,
Deum eſſe omnipotentem, non tantum quod
faciat, quæ vult actu, ſeu etiam quod poſſit
facere, quæ juxta divinæ ſuæ ſapientiæ leges
poteſt velle; ita ut divina illius voluntas
nullo prorſus impedimento ſupereretur.
Sic cum dicimus de homine qui ſui juris eſt,
quod faciat, quæ vult, verbum *vult*, non
ſtricte pro iis, quæ actu vult, ſed late pro
iis, quæ poteſt velle, ſumimus.

Reſp. ad 2. diſt. ant. Hieronymus aſſerit,
id tantum eſse poſſibile homini, quod eſt
futurum, conc. ant. poſſibile Deo, neg. ant.
S. Doctor agit de vitandis ab homine via-
tore quibuslibet peccatis: probatque, vitari
non poſſe, moraliter loquendo, quod id (ex-
cepta tamen Virgine, de qua, cum de pec-
catis actualibus agitur, nolumus habere ſer-
monem) nuſquam factum fuerit, nec dein-
ceps fieri debeat.

CAPUT III.

Utrum Deus agere poſſit meliora iis
quæ operatur.

Not. ABaelardus lib. 3. introductionis
theologicæ cap. 5. docet, penes
Deum non eſſe operari meliora iis, quæ actu
operatur: contrarium unanimi conſenſu do-
cent theologi.

CONCLUSIO. Deus poteſt facere meliora
iis, quæ facit.

Probatur 1. Ille poteſt facere meliora iis,
quæ actu operatur, qui poteſt producere
creaturas perfectiores in infinitum iis, quas
produxit olim & producit modo. Atqui Deus
id poteſt; nam alioquin infinita illius ſapien-
tia, infinita illius potentia plane exhauriren-
tur iis, quæ actu vult, & operatur, quod
eſt abſurdum: neque enim infinitum per fini-
tum poteſt exhauriri.

Probatur 2. Deus potuit modo, qui incar-
natione imperfectior ſit, humanum genus re-
dimere, cum tamen non elegit: ergo poteſt
operari minus bona, relictis quæ meliora
ſunt. Probatur ant. ex Patribus: *Qui negat*
(inquit Bernardus epiſt. 190.) *omnipotenti ad*
manum fuiſſe & alios modos noſtræ redemptio-
nis, juſtificationis, liberationis? Verum hoc
non præjudicat ejus, quam a multis elegit, ef-
ficaciæ.

Objicies 1. Si Deus potuit meliora facere
iis, quæ operatus eſt, invidus fuiſset ea non
faciendo: ſed abſurdum eſt conſequens: ergo
& ant. Probatur major. Si Deus noluiſſet fi-
lium æqualem ſibi gignere, invidus fuiſset:
ergo a pari invidus fuiſset, ſi cum potens
fuerit operari meliora iis quæ produxit, ea
tamen operatus non fuerit. Antecedens eſt
Auguſtini, qui libro octoginta trium quæ-
ſtionum ſic loquitur quæſtione 50. *Deus quem*
genuit, quoniam meliorem ſe gignere non potuit
(*nihil enim Deo melius*) *generare debuit æqua-*
lem. Si enim voluit, & non potuit, infirmus
eſt; ſi potuit, & non voluit, invidus eſt.
Conſequentia eſt quoque ejuſdem Auguſtini,
cujus hæc ſunt verba lib. 4. de Geneſi ad
lit. cap. 16. *Si bona facere poſſet Deus, nec*
faceret, magna eſſet invidentia: ergo eſſet quo-
que invidentia, ſi poſset facere meliora, &
tamen ea non faceret.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. conc. ant.
neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia na-
turæ æqualitas filio debetur: quippe pater
generare debet in ſimilitudinem naturæ:
proindeque invidus eſt, ſi filio neget æquali-
tatem. E contra meliora non debentur crea-
turis: non eſt igitur, quod Deum invidiæ
inſimulent, quod cum meliora concedere
poſſit, ea tamen non concedit. Ad 3. dico
allatam ex Auguſtino ſententiam ex iis eſſe,
quas S. Pater lib. 2. retract. cap. 24. fatetur,
non ſatis eſse expertas a ſe in lib. ex quo
deſumptus eſt textus, qui nobis objicitur.

Objicies 2. Auguſtinus ſæpius aſſerit, id
quod Deus vult, eſse ſemper melius: ergo
non poteſt operari meliora. Probatur ant.
Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum cap. 1.
ſcribit, Verbum potuiſse ſine nativitate hu-
manam carnem induere: *Sed* (inquit) *melius*
erat quod fecit. Cap. 4. cum dixiſset,
Chriſtum potuiſse venire, etiamſi non ex fe-
mina naſceretur, hæc ait: Potuit, ſed noluit,
& hoc melius eſt, quod voluit: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad. 2. conc. ant.
neg.

neg. conſeq. Ratio eſt, quia Auguſtinus non dicit, quod ea, quorum meminit lib. 19. contra Fauſtum, ſint ſimpliciter & abſolute meliora, ſed tantum comparative; ſeu docet, melius fuiſse Chriſtum naſci quam non naſci, ut ſcilicet illius carnis veritas ſolidius adſtrueretur; melius fuiſse naſci ex femina, ne muliebrem ſexum, ut ipſe S. Doctor aſſerit, a ſalute repuliſse videretur.

Objicies 3. Deus eſt optimus: ergo neceſſe eſt ut meliora ſemper operetur. Probatur ant. homo bonus bona agit, melior meliora: ergo Deus optimus optima ſemper debet agere.

Reſp. ad 1. neg. conſeq. Ad 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia determinari non poteſt aliquod Dei opus ad extra, quod ſit optimum, ita ut nullum ſit illo melius: ſiquidem dantur meliora, & meliora in infinitum.

Objicies 4. Hæc habet Damaſcenus lib. 2. de fide Orthod. cap. 19. *Neceſſe eſt, omnia quæ Dei providentia fiunt, ſecundum rectam rationem, & optima & Deo decentiſſima fieri, ita ut nequeant meliora fieri*; ergo Deus non poteſt quin faciat meliora.

Reſp. diſt. ant. Neceſse eſt fieri optima ſecundum modum, conc. ant. ſecundum ſubſtantiam, neg. ant. Quæcumque facit Deus, optime facit, ſeu, cum ſit ſapientiſſimus, modo optimo operatur: ſed non facit optima, eo quod a quocumque aſſignabili opere ſit prorſus independens: unde aut illud eligere, aut omittere pro libito poteſt.

QUÆSTIO X.

De ſcientia Dei.

HAnc quæſtionem in octo capita partiemur. Septem prioribus, exiſtentiam, eſsentiam, objectum, medium, diviſionem, cauſsalitatem, & immutabilitatem explicabimus: in octavo autem dicemus de ideis divinis.

CAPUT PRIMUM.

Utrum in Deo ſit ſcientia.

Not. 1. SCientia ſumitur 1. latiſſime pro qualibet cognitione in communi, ſive ſit incerta, ſive certa; ſive evidens, ſive obſcura; ſive diſcurſiva, ſive non diſcurſiva. Sumitur 2. minus late, pro cognitione certa & evidente, ſed quæ per diſcurſum comparata fuerit. Sumitur 3. ſtrictius, pro cognitione certa & evidente, quæ non per diſcurſum, ſed unico actu habita ſit. Sumitur 4. ſtrictiſſime, pro cognitione, quæ licet non ſit diſcurſiva, rem tamen per ejus cauſsas attingit.

CONCLUSIO 1. Non eſt in Deo ſcientia duplici priore ſenſu ſumpta.

Probatur. Quod involvit imperfectionem in ſuo conceptu, non reperitur in Deo, cum Deus ſit ens, quo perfectius cogitari non poteſt: atqui ſcientia duplici priore ſenſu ſumta, imperfectionem includit. Et quidem 1. prout accipitur pro qualibet cognitione in communi, quæ nimirum abſtrahit a certitudine, ab obſcuritate aut evidentia; nam quod eſt in Deo, non abſtrahit ab incerto & obſcuro, ſed illud eſsentialiter excludit. 2. Scientia includit quoque imperfectionem, pro ut ſumitur pro cognitione diſcurſiva per actus diſtinctos; quippe in Deo, cum ſit ens ſimpliciſſimum, actus a ſe invicem non diſtinguuntur.

CONCLUSIO 2. In Deo eſt ſcientia, prout ſumitur pro cognitione ſimplici, certa & evidente.

Probatur 1. ex Scriptura. Job. c. 28. hæc habentur; *Deus intelligit viam ejus* (ſapientiæ), *& ipſe novit locum illius; ipſe enim fines mundi intuetur, & omnia quæ ſub ſole ſunt, reſpicit*. Cap. ultimo: *Scio, quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio*. Pſalm. 138. *Ecce Domine tu cognoviſti omnia noviſſima & antiqua*. Eſther c. 14. *Domine qui habes omnium ſcientiam*. Idem in novo teſtamento ſæpius legitur: ſed hic ſatis ſit laudare textum 1. ad Corinth. 1. in quo Dei Filius appellatur, *Dei ſapientia*: nec non ad Coloſsenſes 2. ubi in Dei Filio dicuntur eſse omnes theſauri *ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*. Ea certa ac evidente cognitione, de qua agitur, nituntur ea omnia quæ tum in Scripturis, tum in traditione dicuntur de providentia & de prædeſtinatione.

Probatur 2. ratione theologica. Omnis perfectio ſimpliciter ſimplex, (ut ſuperius oſtenſum eſt) reperitur in Deo: Atqui cognitio certa & evidens eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, quippe quæ nullam in ſuo formali conceptu imperfectionem involvat.

CONCLUSIO 3. In Deo eſt ſcientia ſtrictiſſime & maxime proprie ſumpta.

Probatur contra Vaſquez, alioſque nonnullos ſcholaſticos. Cognitio certa & evidens rei per cauſsam, eſt ſcientia ſtrictiſſime & maxime proprie dicta: atqui hujuſmodi cognitio reperitur in Deo; ergo, &c. Minor conſtat ex eo, quod Deus perfecte cognoſcat dependentiam, quam effectus habent a ſuis cauſſis, & viciſſim connexionem, quæ inter cauſsas, & earum effectus reperitur. Major vero patet ex eo, quod cognitio, de qua agitur, ad nullum alium mentis habitum, quam ad habitum ſcientiæ, referri poſſit.

Objicies 1. Ad rationem ſcientiæ maxime proprie ſumptæ requiritur 1. diſcurſus; 2. ut minus notum cognoſcatur per notius; atqui duo illa repugnant Dei ſcientiæ, cum maximam involvant imperfectionem: ergo, &c.

Reſp. 1. neg. priorem partem majoris;

quippe tantum abeſt, ut diſcurſus pertineat ad rationem ſeu eſſentiam ſcientiæ, quin potius ſit ejus defectus, ſeu imperfectio.

Reſp. 2. diſt. alteram partem maj. Ad rationem ſcientiæ requiritur *ex parte rei cognitæ*, ut minus notum cognoſcatur per notius, conc. maj. *ex parte cognoſcentis*, neg. maj. Quamvis Deus non minus clare unum quam aliud cognoſcat, ex parte tamen rei cognitæ unum eſt notius alio, quia per ſe magis cognoſcibile eſt a priori, cum ſit illius cauſſa: at hoc ſatis eſt ad rationem ſcientiæ.

Objicies 2. Deus non habet ſcientiam ſtricte ſumptam, ſaltem ſuorum attributorum, cum attributa non procedant ab eſſentia, tanquam a cauſsa; de ratione vero ſcientiæ ſit procedere per cauſsam.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Attributa divina non procedunt ab eſſentia, tanquam a cauſsa formali, conc. ant. cum enim quodlibet attributum ſit ens a ſe, non poteſt habere cauſſam, a qua revera pendeat: tanquam a cauſsa virtuali, neg. ant. Siquidem, unum eſſe cauſſam virtualem alterius, nihil aliud eſt, quam duo ſic inter ſe comparari, ut ſi intercederet actualis diſtinctio, unum penderet ab alio; hocque revera in attributis contingeret, ſi realiter actu diſtinguerentur ab eſſentia.

CAPUT II.

De eſſentia ſcientiæ Dei.

Not. UT eſſentia divinæ ſcientiæ explicetur, ſatis eſt, ut hic proponantur variæ differentiæ, quæ inter eam, & creatam reperiuntur: eas autem non eſse exiguas numero, hiſce verbis docet Auguſtinus lib. 2. ad Simplicianum, quæſt. 2. *Longum eſt percurrere cetera diſcrimina ſcientiæ divinæ ab humana; & ſunt innumerabilia, quibus oſtenditur, multa divina iiſdem nominibus appellari, quibus humana; cum incomparabili diverſitate ſejuncta ſint.*

CONCLUSIO. Quæ in Deo eſt ſcientia, in multis differt a ſcientia, quæ reperitur in creaturis.

Probatur. Perfectiſſima eſt Dei ſcientia, quippe caret iis omnibus imperfectionibus, quæ ſunt in ſcientia, qua creaturæ præditæ ſunt.

Et quidem 1. ſcientia in Deo non eſt accidens, ſeu aliquid ipſi adventitium; eſt enim prorſus idem cum illius eſſentia, & id quidem propter mirabilem illius ſimplicitatem, ubi, inquit S. Auguſtinus epiſt. 102. *non aliud eſt eſſe, aliud intelligere.*

Secundo. Non eſt habitus eo ſenſu, quod aliquando ſuo actu privari poſſit. Quippe cum Deus actus ſit puriſſimus, totus eſt in actu, ac proinde omnem omnino potentialitatem excludit.

Tertio. Præſtantiſſimum habet objectum; verſatur enim non tantum circa eſſe, quod creaturæ habent in ſemetipſis, ſed etiam, & quidem præcipue, circa eſse quod habent in Dei ſapientia, quæ earum eſt artifex. *Ibi*, ait Auguſtinus lib. 6. de Trinit. c. 10. de æterna ſapientia agens, *novit Deus omnia, quæ fecit per ipſam; & ideo cum decedant & ſuccedant tempora, non decedit aliquid, vel ſuccedit ſcientiæ Dei.*

Quarto. Non habetur per diſcurſum, ſed per unicum, & quidem in inſtanti, intuitum. *Non more hominum*, inquit Auguſtinus, *quod futurum eſt, proſpicit, vel quod præſens eſt, aſpicit, vel quod præteritum, reſpicit: neque ejus cogitatio de cogitatione in cogitationem tranſit, in cujus incorporeo intuitu adſunt cuncta quæ novit, quoniam tempora ita novit nullis ſuis temporalibus rationibus, quemadmodum temporalia movet nullis ſuis temporalibus motibus.*

Quinto. Dei ſcientia non eſt præciſiva, ſeu, naturam ſine differentiis, ut ſolent homines, non attingit. Nec mirum; cum enim ſit infinita Dei ſcientia, ſtatim id omne quod eſt idem cum natura, perſpicit: *Infinitas itaque numeri, quamvis infinitorum numerorum nullus ſit numerus, non eſt tamen* (ait Auguſt. l. 12. de civ. Dei c. 18.) *incomprehenſibilis ei, cujus intelligentiæ non eſt numerus. Quapropter ſi quid ſcientia comprehenditur, ſcientis comprehenſione finitur: profecto & omnis infinitas quodam ineffabili modo Deo finita eſt, quia ſcientiæ ipſius incomprehenſibilis non eſt.*

Sexto. Dei ſcientia eſt omnino immutabilis; nec enim capax eſt aut incrementi aut decrementi, nec de præterito ad præſens, nec de præſenti ad futurum tranſit. *Cum enim*, ait Auguſtin. in l. 2. ad Simplicianum, quæſt. 2. *dempſero de humana ſcientia mutabilitatem, & tranſitus quoſdam a cogitatione in cogitationem ...... inſinuatur mihi utcumque ſcientia Dei*. Verum de ea, nonnulliſque aliis ſcientiæ divinæ dotibus, occurret ſermo inferius, cum de illius immutabilitate, & cauſſalitate dicetur.

CAPUT III.

De objecto divinæ ſcientiæ.

OBjectum alicujus habitus, ex logicis, eſt id circa quod habitus ille verſatur: ut igitur divinæ ſcientiæ objectum explicetur, dicendum eſt de iis, circa quæ verſatur: unde quærendum eſt, utrum Deus ſeipſum; non entia; mala; creaturas poſſibiles, præteritas & exiſtentes; demum futura omnia cognoſcat.

A R-

ARTICULUS I.

Utrum Deus ſeipſum cognoſcat.

CONCL. DEus ſeipſum cognoſcit.

Probatur 1. ex Scripturis: Hæc habentur Luc. 10. *Nemo ſcit, quis ſit Filius, niſi Pater; & quis ſit Pater, niſi Filius.* Hæc quoque leguntur 1. ad Corinth. 2. *Spiritus Dei ſcrutatur omnia, etiam profunda Dei.* Deinde: *Nemo novit quæ ſunt Dei, niſi Spiritus Dei.*

Probatur 2. ex SS. Patribus. Conſtans eſt Patrum aſſertio, Deum res omnes creatas vidére in ſeipſo. *Novit omnia Deus Pater in ſeipſo;* ait Auguſtin. lib. 15. de Trinitate cap. 14. *novit in Filio, ſed in ſeipſo tamquam ſeipſum, in Filio tamquam verbum ſuum; quod eſt de his omnibus, quæ ſunt in ſe ipſo. Omnia ſimiliter novit & Filius; in ſe ſcilicet tamquam ea, quæ nata ſunt de iis, quæ Pater novit in ſeipſo: in Patre autem tamquam ea, de quibus nata ſunt, quæ ipſe Filius novit in ſeipſo:* Ergo Deus ſeipſum cognoſcit: ſiquidem ratio cetera cognoſcendi, debet ſaltem in inſtanti rationis prius cognoſci, quam ea quæ per eam cognoſcuntur, juxta illud Logicorum axioma: Propter quod unumquodque tale, & illud magis.

Probatur 3. ratione. Scientia Dei eſt perfectiſſima: ergo debet habere objectum perfectiſſimum: atqui ſolus Deus eſt hujuſmodi: ergo Deus ut in ſe eſt, debet eſſe objectum, circa quod verſatur divina ſcientia.

CONCLUSIO 2. Deus ſeipſum ita cognoſcit, ut perfecte comprehendat.

Probatur. Ad cognitionem comprehenſivam requiritur 1. ut percipiantur quæcumque Deus poteſt facere: requiritur 2. (ſaltem ſecundum aliquos ſcholaſticos) ut tanta ſit intenſive perfectio cognitionis, quanta eſt intenſive perfectio cognoſcibilitatis in objecto, ſeu, tam perſpicua, tamque perfecta cognitione objectum percipiatur, quam ipſum eſt perſpicuum, ac perfectum: Atqui duo illa, Dei reſpectu, conveniunt divinæ ſcientiæ. Et quidem 1. cum omnia quæ a Deo fieri poſſunt, in mente divina concipiantur ſecundum ideas, ad quas exigi debent, neceſſe eſt, ut a Deo intelligantur. 2. Dei cognitio eſt infinita, non extenſive tantum, ſed etiam intenſive, cum ſit omnino idem cum eſſentia divina: ergo tam perfecta eſt intenſive, quam ipſamet eſſentia, quam attributa, quæ ſecundum noſtrum concipiendi modum, emanant ab eſſentia divina.

ARTICULUS II.

Utrum, & qua ratione Deus cognoſcat non entia, & mala omnia.

Not. 1. HIc non entium nomine, non intelligimus, 1. quæ vere poſſibilia ſunt; de iis enim articulo ſequente dicemus; ſed quæ ſunt omnino impoſſibilia, ut quod homo ſit lapis. Intelligimus 2. entia ficta, ſeu chimeras; aut, ut loquuntur, mera entia rationis.

Not. 2. Malum triplex eſt; naturæ, ut ſunt monſtra; pœnæ, ut calamitates, quas nonnunquam homines patiuntur; culpæ, ut ſunt peccata.

CONCLUSIO 1. Deus cognoſcit impoſſibilia, & entia rationis.

Probatur argumento S. Thomæ. Deus cognoſcit quæcumque cadere poſſunt in creatam cogitationem: atqui tam impoſſibilia, quam entia rationis, cadunt nonnunquam in creatam cogitationem: homo nimirum multa fingit, quæ realiter eſſe non poſſunt, & quæ non habent aliud eſſe, quam in intellectu creaturæ cogitantis.

Objicies 1. Si Deus cognoſceret entia rationis, ipſe ea faceret, ſicut facit creaturas; ſiquidem facere ens rationis, eſt illud cognoſcere, cum non alibi habeat exiſtentiam, quam in intellectu cogitantis.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Facere ens rationis, eſt illud cognoſcere per modum entis realis, conc. ant. per modum impoſſibilis, neg. ant. Deus hoc, non autem illo modo cognoſcit entia rationis, cum omnia cognoſcat, ut ſunt realiter; entia vero rationis ſunt realiter impoſſibilia.

CONL. 2. Deus cognoſcit mala omnia.

Probatur enumeratione. *Primo* quidem cognoſcit mala naturæ, ſeu monſtra: nam ea cognoſcit, quæ ipſe producit: atqui Deus producit monſtra, cum ſint entia vera, & realia; quodlibet autem ens verum & reale ſit a Deo.

Secundo. Deus cognoſcit mala pœnæ: ſiquidem (ut mox dictum eſt) ea cognoſcit Deus quæ vere ab ipſo ſunt: atqui mala pœnę vere ſunt a Deo: *Si erit malum in civitate,* inquit Scriptura Amos 3. *quod non fecerit Dominus.* Præterea quæ media ſunt, quibus ſua conſilia Deus exequitur, ab ipſo cognoſcuntur. Sed mala pœnæ ſunt media, quibus exequitur ſua conſilia: iis nimirum utitur, ut ſuos electos probet, ut reprobos impediat a quibuſdam exterioribus actibus, quibus ipſa Eccleſia funditus everteretur.

Tertio. Deus novit mala culpæ. Nam id Deus novit, quod caſtigat: atqui caſtigat mala culpæ; nonnunquam quidem in hoc ſæculo variis calamitatibus, quibus peccatores laceſſit; in altero vero cruciatibus, quibus ii tor-

Digitized by Google

torquentur, quos ſcelerum in hac vita non pœnituit. Præterea id cognoſcit, quod permittit, ut inde bona quamplurima colligat: atqui Deus permittit peccata, ut plurima ex iis bona colligat, ut dicetur in tractatu de Prædeſtinatione. *Melius*, inquit Auguſtinus in Enchiridio ad Laurent. *judicavit de malis beneſacere, quam mala nulla eſſe permittere.*

CONC. 3. Deus non cognoſcit peccatum in ipſo peccato, ſed in rectitudine illi oppoſita.

Probatur prior pars. Deus non cognoſcit aliquid in eo, quod non habet eſſe poſitivum; atqui peccatum nullum habet eſſe poſitivum: nempe conſiſtit in mera boni privatione, (ut in tractatu de actibus humanis dicetur ex principiis Auguſtini, cujus ſatis ſit hic unam laudare ſententiam). *Quid eſt*, inquit in Enchiridio ad Laurentium, *aliud quod malum dicitur, niſi privatio boni?*

Probatur altera pars. Privatio cognoſcitur in forma, quæ illi eſt oppoſita; ſic tenebræ cognoſcuntur in luce, cujus ſunt privatio; ergo, cum, ex dictis, malum culpæ, ſive peccatum, ſit privatio boni, cognoſcitur in ipſa bonitate formæ, ſeu rectitudinis, cujus eſt privatio.

Confirmatur ex S. Dionyſio, qui c. 2. de divinis nominibus aſſerit, privationes in formis oppoſitis contineri, ſicut tenebræ in luce continentur; ubi enim docuit, Deum omnia in ſeipſo & in ſubſtantia ſua, tanquam eorum cauſa, cognoſcere, hæc ſubiicit: *Non ita tamen, ut per propriam cujuſque ſpeciem, & ideam, in unumquodque ſit intentus: ſed ut ſecundum unicam cauſæ præſtantiam, omnia norit, & contineat; quemadmodum lux, ſecundum cauſæ rationem, in ſeipſa tenebrarum notitiam ante complectitur; non aliunde tenebras, quam ex luce cognoſcens.*

Hinc autem ſequitur 1. malum a Deo non cognoſci directe, ſed indirecte tantum. Sequitur 2. quod licet mala culpæ tanquam objecta contineantur in Dei ſcientia, quæ ab ipſo Deo ejuſque ſubſtantia minime differt, non ſint tamen in Deo tanquam in ſubjecto: nec enim comprehenduntur in idea, ſeu exemplari proprio, ſed in idea, & exemplari alieno. Ea illatio eſt Auguſtini, qui lib. de natura boni, c. 28. ait, quod cum audimus *omnia ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, omnes, utique naturas intelligere debemus quæ naturaliter ſunt. Neque enim ex ipſo ſunt peccata, quæ naturam non ſervant, ſed vitiant.*

ARTICULUS III.

Utrum Deus cognoſcat omnes creaturas poſſibiles, tum præteritas, tum exiſtentes.

Not. 1. NEgarunt, Deo omnia eſſe cognita, Philoſophi, qui negarunt illius providentiam ad hocce univerſum, aut ſaltem ad minimas quaſque res, ſeſe extendere.

Not. 2. Creaturæ habent eſſe duplex; eminentiale in Deo, & formale in ſeipſis: his præmiſſis, ſit

CONCL. Deus cognoſcit omnia tum poſſibilia, tum præterita, tum exiſtentia.

Probatur prior pars. Ea Deus cognoſcit, quorum habet ideas: atqui Deus habet ideas omnium poſſibilium: ergo ea cognoſcit. Major conſtat: neque enim nos ob aliud dicimur rem aliquam cognoſcere, quam quod illius ideam in mente noſtra geramus: itaque probatur min. Se habet Deus reſpectu poſſibilium, ſicut artifex reſpectu eorum, quæ per artem ſuam poteſt facere: Atqui artifex habet ideas eorum, quæ per artem ſuam poteſt facere: ergo & Deus poſſibilium. Auguſtini eſt illud argumentum: nam l. 12. de civit. Dei c. 20 aſſerit: *In una Dei ſapientia eſſe immenſos quoſdam atque infinitos theſauros rerum intelligibilium, in quibus ſunt omnes inviſibiles, atque incommutabiles rationes rerum etiam viſibilium, & mutabilium, quæ per ipſam facta ſunt.* Rationem reddit S. Doctor: *Quoniam*, inquit, *Deus non aliquid neſciens fecit, quod nec de quolibet homine artifice recte dici poteſt. Porro ſi ſciens fecit omnia, ea utique fecit, quæ noverat.*

Probatur tum ſecunda, tum tertia pars concluſionis. Deus (ut mox demonſtratum eſt) habet ideas rerum omnium poſſibilium: hincque merito concluſum eſt, eum omnia prorſus noſſe poſſibilia: Atqui valet ea ratio & pro præteritis, & pro præſentibus; non enim per actualem tum præſentium, tum præteritorum productionem, amiſit ideas, quas de iis habebat, antequam fierent: ergo non minus ab eo cognoſcuntur, quam cum erant tantum poſſibilia: *Ibi* (verba ſunt Auguſtin. l. 6. de Trinit. c. 10.) *novit omnia Deus, quæ fecit per ipſam* (de ſapientia æterna loquitur, quam vocat artem omnipotentis Dei), *& ideo cum decedant & ſuccedant tempora, non decedit aliquid, vel ſuccedit ſcientiæ Dei.*

Probantur iterum omnes ſimul concluſionis partes. Deus (ut oſtenſum eſt ſupra) ſeipſum perfectiſſime comprehendit: ergo cognoſcit omnia, ad quæ poteſt ſe extendere, ac de facto ſeſe extendit divina illius virtus. Atqui poteſt ſe extendere ad omnia poſſibilia, & de facto extendit ſeſe ad præterita & præſentia; ergo, &c.

Quæres, num ſit de fide, quod Deus vel minima quæque diſtincte noverit?

Reſp. affirmative. Expreſſe nimirum id tum Scriptura, tum traditio definiunt. Geneſ. c. 1. dicitur, quod Deus opera ſua ſtatim poſt eorum creationem ſingillatim contemplatus ſit, ac peracta probaverit: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Hæc habentur Job c. 28. *Ipſe enim fines mundi intuetur, & omnia quæ ſub ſole ſunt, reſpicit.* Eſther c. 14. hæc leguntur: *Domine,* quæ

Digitized by Google

qui habes omnium ſcientiam. Idem aſſerit Apoſtolus ad Hebr. 4. *Non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus: Omnia vero nuda ſunt & aperta oculis ejus.* Huc pertinent quæ in Evangelio leguntur de cura, quam Deus gerit liliorum agri, volatilium cæli. Hic etiam laudari poſſunt textus, in quibus ipſæ vel occultiſſimæ hominis cogitationes dicuntur notæ eſſe Deo: *Intellexiſti cogitationes meas de longe.*

Patres non minus quam Scripturæ expreſſe id, de quo agitur, aſſerunt. Cyrillus Theſaur. l. 15. refellit Arianos, contendentes, Deum Patrem Verbum ſuum produxiſſe velut inſtrumentum, quod ad res cæteras procreandas uteretur, eo quod (inquiebant) res aliæ creatæ non potuerint ferre vim & efficientiam Dei ipſius. Refellit (inquam) ex eo, quod indignum Deo non ſit, minutiſſima quæque per cognitionem ac providentiam attingere, Ambroſius l. de interpel. c. 2. impios, qui Pſal. 7. dicunt: *Quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo?* ſic refellit: *Qui exiſtimat ab eo, qui omnia videt, non videri, & tenebris credit commiſſa ſua poſſe celari, umbram prætendit: ſed fruſtra latere ſe credit: cum oculus Domini lucidior ſole, occulta omnia deprehendat, tenebroſa illuminet, & intimi cordis penetret conſcientiam, atque in alta & profunda deſcendat.*

Objicies. Hieronym. ad 1. c. Habacuc, expreſſe negat, Deum minuta quæque cognoſcere; immo dicit, *Abſurdum eſſe, ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula quot naſcantur culices, quotve moriantur; quæ cimicum, & pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo: quanti piſces in aqua natent; & qui de minoribus majorum prædæ cedere debeant.*

Reſp. diſt. ant. Hieronymus negat, Deum minuta quæque cognoſcere ea cognitionis ſpecie, quæ conjuncta ſit cum eodem amore, eadem benevolentia, quibus homini per ſuam providentiam proſpicit, conc. ant. cognitione ſimpliciter ſumpta, neg. ant. Petitur ea reſponſio ex his verbis ab Hieronymo in objectione laudatis: Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus, eamdem rationabilium quam irrationabilium providentiam eſſe dicentes.

CONCL. 2. Deus cognoſcit, tum eſſe eminens, quod creaturæ habent in illius eſſentia, tum eſſe formale, quod habent in ſeipſis.

Probatur prior pars. Eſſe eminens, quod creaturæ habent in Dei eſſentia, eſt idem cum ipſa Dei eſſentia: Atqui (ut ſuo loco oſtenſum eſt) Deus perfecte novit ſuam eſſentiam: ergo novit quoque eſſe eminens, quod ipſæ habent in illa.

Probatur altera concluſionis pars, Deus id omne cognoſcit, quod eſt cognoſcibile, quia vis cognoſcendi in Deo eſt infinita: Atqui eſſe formale creaturarum eſt cognoſcibile; eſt enim verum aliquod ens, cum ſit aliquid reale: ergo, &c. Confirmatur ex eo, quod ſi Deus cognoſceret ſolum eſſe eminens, quod creaturæ habent in illo, non cognoſceret creaturas, ſed tantum ſuam eſſentiam, cum (ut mox dictum eſt) eſſe eminens creaturarum non ſit aliquid ab ipſa divina eſſentia diſtinctum.

ARTICULUS IV.

Utrum Deus cognoſcat futura.

Not. 1. Futurum duplex eſt, neceſſarium & contingens. Prius eſt illud, quod habet neceſſariam connexionem cum ſua cauſſa; ſic neceſſario futura eſt combuſtio paleæ, cui fax ardens admovebitur. Poſterius ſubdividitur in contingens ab extrinſeco, & contingens ab intrinſeco. Contingens ab extrinſeco, eſt illud, quod licet oriatur a cauſſa intrinſeca neceſſaria, impediri tamen poteſt ab alia cauſſa extrinſeca, ut patet in morbis, qui neceſſario acciderent, niſi præoccuparentur medicamentorum virtute. Contingens vero ab intrinſeco, eſt illud, quod oritur a cauſſa extrinſece contingente, ſeu quæ indifferens eſt, ut agat vel non agat; hujuſmodi ſunt ſola futura libera.

Not. 2. Futura contingentia libera, nonnulla ſunt abſoluta, nempe quæ licet ſint a cauſſa libera, abſolute tamen ſeu independenter ab aliqua conditione, habitura ſunt exiſtentiam in certa temporis differentia: alia vero ſunt conditionata, quæ in certa temporis differentia non habitura ſunt exiſtentiam, niſi dependenter ab aliqua conditione: Ea autem conditio vel nunquam ponetur, ut miracula Chriſti apud Tyrios & Sidonios, qui converſi fuiſſent, ſi a Chriſto apud eos, ſicut apud Judæos, patrata fuiſſent: vel ea conditio aliquando ponetur: ſic futurus fuit Petri caſus, ſi ab ancilla tentaretur.

CONCLUSIO 1. Deus diſtincte cognoſcit futura neceſſaria.

Probatur. Ille diſtincte cognoſcit futura neceſſaria, qui diſtincte cognoſcit effectus, qui ex cauſſis neceſſariis emanaturi ſunt: Atqui Deus cognoſcit diſtincte effectus, qui ex cauſſis neceſſariis emanaturi ſunt: Siquidem ille cognoſcit effectus qui ex cauſſis neceſſariis emanaturi ſunt, qui cognoſcit connexionem neceſſariam, quam cum illis habent: Sed Deus eam cognoſcit; quippe comprehendit virtutem cauſſarum, ac proinde ea omnia, quæ cum illis habent connexionem neceſſariam: hoc enim eſt comprehendere.

Confirmatur illud argumentum ex SS. Pa-

tribus,

Digitized by Google

tribus, qui docuerunt, hanc eſſe æternitatis rationem, ut omnia quodam in ſenſu, de quo dicitur inferius, ſint præſentia, nec quidquam Dei reſpectu ſit præteritum, aut futurum: *Ita ut* (ait Auguſtinus lib. 15. de Trinitat. c. 10.) *nec ea quæ dicuntur futura, quaſi deſint, expectentur, ut veniant, ſed & præterita & futura cum præſentibus ſint cuncta præſentia.*

CONCL. 2. Deus diſtincte cognoſcit futura, quæ ſunt ab extrinſeco contingentia.

Probatur. Ille cognoſcit futura, quæ ſunt ab extrinſeco contingentia, qui diſtincte cognoſcit ſeriem & ordinem omnium cauſſarum, quæ neceſſariæ ſunt, hoc eſt, ad unum determinatæ; atqui Deus eum ordinem, ſeriemque cognoſcit: ergo, &c. Minor patet, quia ordo & ſeries cauſſarum neceſſariarum ab ipſomet Deo conſtituta ſunt, cum nihil, illius reſpectu, caſu, & fortuito fiat: unde probatur maj. Qui cognoſcit ordinem & ſeriem omnum cauſſarum, cognoſcit fore aliquas, quæ impeditiuræ ſint effectus, qui per ſe ex cauſſis neceſſariis alioquin emanaturi eſſent: novit quoque, quis futurus ſit effectus ex cauſſis, quæ aliarum vim ac virtutem impedituræ ſunt. Sed illi effectus nihil aliud ſunt, quam futurum, quod eſt contingens ab extrinſeco: ergo, &c.

CONCLUSIO 3. Deus diſtincte cognoſcit futura omnia libera abſoluta.

Probatur 1. ex Scripturis. Danielis 13. capite Suſanna ſic Deum alloquitur: *Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia, antequam fiant.* Intelligitur vero textus ille de liberis hominum actionibus, quippe Suſanna alludit ad impium ſenum in ſuam caſtitatem conatum. Pſalm. 138. hæc ait Propheta Regius: *Omnes vias meas prævidiſti . . . . . Tu cognoviſti omnia, noviſſima & antiqua.* Plures alios ſimiles textus reperire eſt in utroque Teſtamento: nempe multa ſunt loca, quibus Deus, vel immediate, vel mediate per Angelos, per Prophetas, per Filium ſuum incarnatum humanas actiones prædixit, v. g. infidelitatem Judæorum, negationem Petri, proditionem Judæ, converſionem gentium.

Probatur 2. ex Patribus. Auguſtinus libro 5. de Civit. Dei cap. 9. ſic loquitur: *Confiteri eſſe Deum, & negare præſcium futurorum, apertiſſima inſania eſt.* Aſſerit ibidem S. Doctor, Ciceronem, qui, ut conſuleret humanæ libertati, negavit, Deum præſcium eſſe futurorum liberorum, *dum vult facere liberos, feciſſe ſacrilegos.* Tertullianus vocat Prophetas, qui de contingentibus liberis vaticinati ſunt, irrefragabiles divinitatis teſtes: *Tantos* (inquit l. 2. contra Marcionem c. 5.) *teſtes* Deus *habet, quantos fecit Prophetas.* Nec immerito, cum apud Iſaiam Dominus ipſe demonſtret, gentilium Deos falſa eſſe numina, quod futura libera prædicere non valeant: *Accedant* (ait cap. 41.) *& nuncient nobis quæcumque ventura ſunt. Annunciate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dii eſtis vos.*

Probatur 3. rationibus Theologicis. 1. Si Deus futura, de quibus agitur, non noverit, illius providentia tolli debet de medio: 2. Deus ſeipſum non comprehenderet: 3. non haberet perfectiſſimam cognitionem, nempe eum plurima fugerent: 4. non erit Deus: *Aut enim* (ait Auguſtinus, contra Ciceronem agens) *Deum eſſe negat; aut ſi confitetur eſſe Deum, quem negat præſcium futurorum, etiamſi dicit nihil aliud, quam quod ille dixit inſipiens in corde ſuo:* Non eſt Deus: *qui enim non eſt præſcius futurorum, non eſt utique Deus.*

Objicies 1. Id non præſcitur, quod non habet determinatam veritatem: atqui futura contingentia libera non habent determinatam veritatem: ergo, &c. Major conſtat, quia modus cognitionis ſequitur modum objecti: ac proinde quod non eſt in ſe determinate verum, non poteſt determinate præſciri. Unde probatur minor: Quod eſt indifferens ad eſſe, & ad non eſſe, non habet determinatam veritatem: atqui futura contingentia libera ſunt hujuſmodi; ſic enim a Philoſophis definiuntur: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. maj. Quod eſt indifferens ad eſſe, & ad non eſſe pro quolibet tempore, non habet determinatam veritatem, conc. maj. pro aliquo tantum tempore, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Futura contingentia libera ſunt indifferentia ad eſſe & ad non eſſe pro aliquo tantum tempore, præſenti nimirum, conc. min. pro quolibet tempore, neg. min. ſunt enim determinata ad eſſe aut ad non eſſe pro tempore futuro, pro quo futura aut non futura a Deo prævidentur.

Inſtabis. Futura contingentia non habent cauſſam determinatam; ergo ſunt omnino indeterminata pro quolibet tempore; neque enim effectus poteſt ab alio, quam a cauſſa, habere ſuam determinationem. Probatur ant. Cauſſa futurorum contingentium, v. gr. proditionis Judæ, aut pœnitentiæ Petri, nondum exiſtit eo tempore, quo futura illa ſupponuntur cognoſci a Deo: cognoſcuntur nimirum ab æterno, cum tamen eorum cauſſa, nempe creata voluntas, in tempore tantum creata fuerit.

Reſp. diſt. ant. Futura contingentia non habent determinatam veritatem pro æterno, conc. ant. pro tempore, quo futura prævidentur, neg. ant. Futura libera non prævidentur futura independenter a ſuis cauſſis; ac proinde Deus videt determinationem cauſſarum futuram eo tempore, pro quo earum effectus præſciuntur futuri. In quo autem me-

dio,

dio, an in ipſis cauſſis, an in Dei decreto videatur ea cauſsarum futura determinatio, dicetur inferius.

Objicies 2. Præſcientia futurorum ſtare non poteſt cum libertate creata: ergo, &c. Probatur ant. Illud ſtare non poteſt cum libertate creata, quo poſito, res præſcita neceſſario debet evenire: atqui poſita Dei præſcientia, res præviſa debet neceſſario evenire; ſiquidem non poteſt non evenire: quippe ſi poſſet non evenire, poſſet ſupponi quod revera non eveniret, quia poſſibili poſito in actu, nulla ſequitur implicantia: ac proinde falli poſſet Dei præſcientia; quod eſt abſurdum.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. concedo, quod res prævisa poſſit non evenire, ſed nego poſse ſupponi, quod revera non eveniet. Ratio eſt, quia rei futuritio præſupponitur præviſioni: ideo nimirum prævidetur, quod ſit futura. Hieronymi eſt illa ſolutio: nam in hæc Dei verba apud Ezechielem cap. 2. *Si forte vel ipſi audiant*, ſic loquitur: *Non enim, quia ille ventura cognoſcit, neceſſe eſt fieri quod ille præſcivit, ſed quod nos propria voluntate ſumus facturi, ille novit futurum quaſi Deus.*

CONCL. 3. Deus determinate prævidet futura omnia conditionata, ſive conditio aliquando poni debeat, ſive non debeat poni.

Probatur 1. ex Scriptura. Id Deus determinate prævidet, quod prædixit futurum: atqui Deus prædixit futura libera conditionata, ea etiam quorum conditio nuſquam poni debet. Nam primi Regum c. 23. prædicitur futura Davidis per Ceilitas proditio, ſi in eorum urbe rem uſurus fuiſſet: nempe roganti. *Si deſcendet Saul, ſicut audivit ſervus tuus?* a Deo ipſo reſponſum eſt; *Deſcendet.* Roganti iterum, *Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui ſunt mecum, in manus Saul?* reſponſum eſt: *Tradent*; quo audito reſponſo, *Surrexit David, & viri ejus quaſi ſexcenti, & egreſſi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti.* Matth. XI. Chriſtus prædixit futuram Tyriorum & Sidoniorum pœnitentiam, ſi ipſe apud eos eadem, quæ in Galilæa, miracula patraſſet: *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.*

Probatur 2. ex SS. Patribus. Id Deus certo ac determinate novit, ad quod ipſe exigit ſuam agendi rationem: atqui Deus ad futura conditionata, ea etiam, quorum conditio nuſquam poni debet, exigit ſuam agendi rationem: ergo &c.

Probatur minor. *Primo*, Auguſtinus libro de correptione & gratia c. 8. aſſerit, quod ejuſmodi futurorum præviſione nitatur agendi modus, quem Deus ſervat in aliquos, qui ſunt ex electorum numero; ſcilicet rapit eos ex hoc mundo, quod prævideat eos lapſuros eſse in crimina, ſi vitam ad provectam uſque ætatem ducere permitterentur: *Sicut ergo* (inquit, poſtquam laudavit hæc Sapientiæ verba: Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius) *coguntur* Pelagiani *fateri, Dei eſſe ut finiat homo vitam iſtam, antequam ex bono mutetur in malum.* Idem S. Doctor lib. de dono perſev. cap. XI. docet, Deum noluiſſe, ut miracula patrarentur coram nonnullis gentibus, quas tamen, ſi patrata fuiſſent, prævidebant credituras: *His* (inquit) *quos prævidit, ſi apud eos facta eſſent, fuiſſe miraculis credituros, quibus noluit ſubvenire, non ſubveniſſe; de quibus in ſua prædeſtinatione occulte quidem, ſed juſte aliquid judicarit.* Libro primo quæſtionum ad Simplicianum, quæſtione ſecunda, ſcribit reprobos quoſdam occulto quidem, ſed juſto Dei judicio, non vocari ea vocatione, cui Deus prævidet eos præbituros eſſe conſenſum; *Quis* (ait) *audeat dicere, defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque conjungeret, in qua Jacob juſtificatus eſt?* Idem pluries reperit Auguſtinus in omnibus fere libris, quos contra Pelagianos aut eorum reliquias exaravit.

Secundo, conſtans eſt antiquorum doctrina Deum permittere, ut electi variis modis vexentur, quod alioquin eos lapſuros prævideat: *Quia* (inquit Gregorius Magnus l. 23. Moralium cap. 27.) *mera potentia prævidit, quod ſi quieti ac liberi in tranquillitate perſiſterent, tentationes ferre adverſarii non valentes, mentis proſtrati vulneribus jacerent.*

Objicies 1. Auguſtinus lib. 1. de anima & ejus origine ad Renatum cap. 12. ſupponit, Deum non prævidere quod non eſt futurum, licet alioquin poſita quadam conditione futurum eſſet: utitur nimirum eo principio, ut confutet Pelagianos, qui contendebant, parvulos ex hac vita ſine baptiſmate ſubtractos, ideo ſalutem non conſequi, quod Deus præſciret eos, ſi ad adultam uſque ætatem vixiſſent, male uſuros eſſe libero arbitrio: *Quid* (inquit *ipſa exinanitur omnino præſcientia, ſi quod præſcitur, non erit? quomodo enim recte dicitur præſcire futurum, quod non eſt futurum?* ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Auguſtinus ſupponit, Deum non prævidere, &c. præſcientia abſoluta, conc. ant. præſcientia conditionata, neg. ant. Quamvis Pelagiani verbo tenus contenderent, conditionatam eſse præſcientiam, quam Deo aſserebant, reſpectu futuri mali uſus liberi arbitrii in parvulis, qui ſine baptiſmate moriuntur; reipſa tamen ſupponebant, abſolutam eſſe præſcientiam, de qua agitur: quippe (ut argumentatur Auguſtinus

neceſ-

Digitized by Google

neceſſe eſt, ut abſoluta ſit ea præſcientia, quæ Deum movet, ut pœnas non præparet modo, ſed etiam actu infligat; cum enim æquum non ſit animadvertere in crimen, quod nondum commiſſum eſt, licet aliquando committi debeat; a fortiori par non eſt, ut animadvertatur in crimen, quod nuſquam debet admitti. Ad eum ſententiæ ſenſum reduci debent hæc Fulgentii verba libro primo de veritate prædeſtinationis: *Neque enim Dominus, rerum omnium conditor, facienda præſciſſet, quæ facienda non eſſent. Scimus namque, præſcientiam Dei ſic eſſe veram atque incommutabilem, ut quæ futura præſcit, vere futura ſint*. Nempe eo loci Fulgentius Pelagianos arguit, quod aſſererent, Deum ideo ſævire in parvulos, qui ſine baptiſmate moriuntur, quod ſi ad adultam uſque ætatem vixiſſent, male uſuri fuiſsent libero arbitrio.

Objicies 2. Futura contingentia, tum abſoluta, tum conditionata, nonnunquam dubitanter in Scripturis prædicuntur: ergo Deus ea certo non novit. Probat. ant. Ezechielis 2. hæc dicit Dominus. *Si forte vel ipſi audiant*. Jeremiæ 26. *Noli ſubtrahere verbum, ſi forte audiant*. Matth. 21. *Verebuntur forte filium meum:* ergo Deus non certo, ſed conjecturaliter tantum cognoſcit ejuſmodi futura.

Reſp. 1. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Scriptura eo loquendi modo utitur, ut rei, ex parte hominum, non autem ex parte Dei, incertitudinem ſignificet. Reſp. 2. adverbium illud, *forte*, non ſignificare rei quæ prædicitur incertitudinem, ſed ex parte hominum difficultatem maximam: ita cenſet Gregorius Magnus Hom. 18. in Ezechielem. Reſp. 3. adhibitam fuiſſe eam loquendi rationem, ut denotaretur, id de quo agitur, eſſe penes liberum hominis arbitrium: ita viſum eſt Hieronymo ad caput 26. Jeremiæ.

CAPUT IV.

De medio ſcientiæ Dei.

Not. NOmine medii hic intelligitur id, in quo tanquam in ratione prius cognita Deus ea novit, quæ per ſcientiam ſuam attingit. Attingit autem, ut dictum eſt ſuperius, ſeipſum, peccata, poſſibilia, præterita, præſentia, futura omnia, tum libera, tum neceſſaria, tum abſoluta, tum conditionata. Quærendum eſt igitur, quonam in medio cognoſcantur.

ARTICULUS I.

Quo in medio ſeipſum Deus cognoſcat.

Not. IN Deo eſt eſſentia, per quam conſtituitur: ſunt etiam attributa, quæ ex eſſentia ſecundum noſtrum concipiendi modum ſequuntur. Quæremus ergo 1. utrum Deus cognoſcat ſuam eſſentiam in aliquo medio: 2. utrum eſſentia ſit medium, in quo attributa cognoſcantur.

CONCL. 1. Deus non cognoſcit ſuam eſſentiam in alio modo.

Probatur. Nullum fingi poteſt medium, in quo Deus ſuam eſſentiam cognoſcat: ergo in nullo eam cognoſcit. Probatur ant. Ut aliquid ſit medium cognitionis, requiritur 1. ut ſit prius quam res, quæ in ipſo cognoſcitur: 2. ut ſit illius cauſsa, ſaltem ſecundum noſtrum concipiendi modum. Atqui nihil fingi poteſt prius eſsentia divina, nihil quoque poteſt eſſe illius cauſsa, etiam ſecundum noſtrum concipiendi modum. Nempe eſſentia Dei (ut ſuo loco dictum eſt) poſita eſt in eo, quod Deus ſit ens a ſe, & a quovis alio prorſus independens; ſed nihil prius eſt ejuſmodi ente, nihil fingi poteſt, quod illius reſpectu vel umbram habeat cauſſæ; ac proinde excogitari non poteſt medium, in quo cognoſcatur.

CONCL. 2. Deus in eſsentia ſua, tanquam in medio, cognoſcit ſua attributa.

Probatur. Duæ conditiones, quæ ad rationem medii requiruntur, reperiuntur in eſſentia divina reſpectu attributorum; nam 1. ſecundum noſtrum concipiendi modum, eſſentia eſt prior attributis, quia *eſſe ſimpliciter* prius eſt modus entis; ut ſunt attributa reſpectu eſſentiæ: 2. Eſſentia, ſecundum noſtrum concipiendi modum, eſt cauſsa, non actualis quidem, ſed virtualis, attributorum; nempe ſingula attributa ſequuntur ex independentia, per quam eſsentia divina conſtituitur.

Objicies. Ad rationem medii requiritur, ut prius cognoſcatur, quam res, cujus eſt medium: atqui Deus non cognoſcit ſuam eſſentiam prius, quam cognoſcat ſua attributa: utrumque enim attingit unico ac ſimpliciſſimo actu.

Reſp. diſt. maj. Requiritur, ut medium ex parte objecti cognoſcatur prius, quam res cujus eſt medium, conc. maj. ex parte cognoſcentis, neg. maj. hoc autem modo, non autem illo, Deus eſsentiam ante ſua attributa cognoſcit. Quamvis Deus uno ac ſimpliciſſimo actu tum eſsentiam, tum attributa ſimul cognoſcat, videt tamen, eſse quemdam ex parte objecti ordinem, ratione cujus eſsentia eſt radix attributorum, ſeu videt attributa ſequi ex eſsentia. Hinc Sylvius concludit, ſcientiam, quam Deus habet de ſuis attributis, non minus vocari poſse *ſcientiam propter quid*, quam ea quam habet de ſuis creaturis.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS II.

Quo in medio Deus cognoſcat poſſibilia.

Not. CErtum eſt apud omnes Theologos, Deum cognoſcere creaturas poſſibiles in ſua eſſentia. Ratio eſt, quia alioquin intellectus divinus reciperet ab extrinſeco ſpecies creaturarum: ac proinde ab ipſis perficeretur, quod eſt abſurdum.

Not. 2. Dei eſſentia duobus modis ſpectari poteſt; vel prout eſt cauſsa creaturarum poſſibilium, vel prout eas repræſentat in eſſe intelligibili. Nonnulli ſcholaſtici negant, Deum videre creaturas poſſibiles in ſua eſſentia, tanquam in earum cauſsa. Contendunt alii, Deum eas videre tum in eſsentia divina, tanquam in cauſsa, tum in ſe ipſis, prout a divina eſsentia repræſentantur.

CONCL. 1. Deus videt in ſua eſſentia, tanquam in cauſsa, omnes creaturas poſſibiles.

Probatur. Qui comprehendit eſſentiam Dei, videt in ea, tanquam in cauſsa, omnes creaturas poſſibiles: atqui (ut ſuo loco demonſtratum eſt) Deus comprehendit ſuam eſſentiam: ergo &c. Probatur maj. Comprehendere Dei eſsentiam eſt eam cognoſcere, tum ſecundum id quod eſt in ſe, tum ſecundum id ad quod poteſt ſe extendere: atqui ſic divinam eſſentiam cognoſcere, eſt in ea, tanquam in cauſsa, cognoſcere creaturas poſſibiles, cum revera ad eas poſſit per creationem ſe extendere. Major conſtat, quia comprehendere, eſt rem cognoſcere omni modo quo poteſt cognoſci: ergo eſt eam cognoſcere, tum ſecundum id quod eſt in ſe, tum ſecundum id ad quod poteſt ſe extendere.

Objicies 1. Id non cognoſcitur in eſſentia Dei, tanquam in cauſsa, cum quo divina eſſentia non habet connexionem neceſſariam; atqui eſſentia Dei non habet connexionem neceſſariam cum creaturis poſſibilibus: nam alioquin 1. ab iis penderet: 2. deſtructis creaturis, deſtrueretur Dei eſsentia, quod eſt abſurdum.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Siquidem unum relativum eſt neceſsario connexum cum alio, nec tamen ob eo pendet; quippe relativa ſunt ſimul natura & cognitione. Ad 3. diſt. ant. Deſtructis quoad exiſtendi poſſibilitatem creaturis, deſtrueretur Dei eſsentia, conc. ant. illa enim creaturarum exiſtendi poſſibilitas nihil eſt aliud, quam vis eas producendi: ea autem vis eſt omnino idem cum Dei omnipotentia; proindeque cum eſsentia. Deſtructis quoad exiſtentiam actualem creaturis, deſtrueretur Dei eſsentia, neg. ant. Ratio eſt, quia licet creaturæ, ex ſuppoſitione quod exiſtant, habeant neceſsariam connexionem cum Dei omnipotentia cum eis neceſsario non connectitur: nempe libere eas produxit, pro libito quoque poteſt eas ad nihilum redigere.

Objicies 2. Cognoſcere effectum in cauſsa, eſt diſcurrere: atqui Deus non diſcurrit: ergo creaturas poſſibiles non cognoſcit in ſua eſsentia, tanquam in cauſsa. Probatur major. Cognoſcere effectum in cauſsa, eſt eum inferre ex cauſsa: ſed inferre effectum ex cauſsa, eſt diſcurrere; ergo &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. min. Inferre effectum ex cauſsa per plures actus, quorum unus cauſsetur ab alio, eſt diſcurrere, conc. min. per unicum ac ſimplicem actum, ut fit in caſu, de quo agitur, nego min.

CONCL. 2. Deus videt creaturas poſſibiles non tantum in eſsentia divina, prout eſt earum cauſsa, ſed etiam in ſe ipſis, prout in eſsentia divina, tanquam in ſpecie, repræſentantur.

Probatur prior pars. Deus videt creaturas omni modo, quo videri poſsunt, quique Deum non dedecet: atqui creaturæ poſſibiles videri poſsunt in ſe ipſis, nec is videndi modus Deum dedecet; ergo, &c. Probatur minor. *Primo*, creaturæ poſſibiles habent verum eſse, non tantum in Dei eſsentia, tanquam in cauſsa ſui eſse, ſed etiam in ſe ipſis; ergo in ſe ipſis videri poſſunt. *Secundo*, modus ille videndi Deum non dedecet, quia nullam includit imperfectionem: nec excludit perfectiorem cognoſcendi modum, in eſſentia nimirum tanquam in cauſsa.

Probatur altera pars. Ut aliquod ens cognoſcatur, debet eſſe in cognoſcente aut ſecundum propriam formam, aut ſecundum ſpeciem, in qua velut in ſpeculo repræſentetur: atqui eſſe quod creaturæ poſſibiles habent in ſe ipſis, non eſt in Deo ſecundum propriam ſuam formam; ergo in eo ſunt tantum ſecundum ſui ſpeciem: ea autem ſpecies non eſt transfuſa a creaturis ad Deum: eſt igitur ipſamet eſſentia, in qua tanquam in ſpecie intelligibili infinitæ creaturæ repræſentantur.

Confirmatur argumentum ex Auguſtino. Docet S. Doctor, Dei eſsentiam exhibere creaturas, non tantum ſecundum eſse eminentiale, quod in ea habent, ſed etiam ſecundum eſse, quod habent in ſe ipſis; hincque concludit Angelos videre creaturas tum in eſsentia divina, prout eſt earum cauſsa, tum in ſe ipſis, prout in eſsentia divina tanquam in ſpeculo repræſentantur. Addit laudatus Pater, poſteriorem hunc cognoſcendi modum eſse minus perfectum, quam ſit prior, quem tamen non excludit: *Cognitio creaturæ in ſe ipſa* (ait lib. XI. de Civ. Dei c. 7.) *decoloratior eſt, ut ita dicam, quam cum in Dei ſapientia cognoſcitur, velut in arte, qua facta eſt.* Sic iterum loquitur cap. 29. *Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoſcuntur ab Angelis, ubi habent cauſſas, rationeſque ſuas, id eſt,*

Digitized by Google

eſt, ſecundum quas facta ſunt, incommutabiliter permanentes; aliter in ſe ipſis: illic clariore, hic obſcuriore cognitione, velut artis atque operum.

Objicies 1. Si creaturæ poſſibiles viderentur in eſsentia divina, eſsent objectum ſpecificativum, ſaltem inadæquatum, cognitionis divinæ; ſed id dici non poteſt, ſiquidem objectum ſpecificativum cognitionis ipſi cognitioni ſpeciem tribuit; atqui creaturæ non poſsunt divinæ cognitioni ſpeciem tribuere: alioquin divina cognitio ab iis penderet, cum actus pendeat ab objecto, a quo ſuam ſpeciem ſumit.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ratio eſt, quia actus non ſpecificatur ab objecto ſecundo, ſeu minus præcipuo, ut ſunt, reſpectu divinæ cognitionis, creaturæ poſſibiles; ſed ſpecificatur ab objecto primario; quod quidem objectum primarium eſt divina eſsentia, quæ independenter ab eſse, quod creaturæ habent in ſe ipſis, perfecte terminat cognitionem divinam, prout eſt earumdem creaturarum cauſsa.

Objicies 2. Si creaturæ poſſibiles a Deo viderentur in ſe ipſis, moverent divinum intellectum ad ſui cognitionem; atqui id aſſeri nequit; ergo, &c. Major conſtat, quia potentia movetur ab objecto, quod attingit; unde probatur minor. Ita ſe habet veritas creata ad intellectum divinum, ſicut bonitas creata ad voluntatem divinam: atqui bonitas creata nequit movere divinam voluntatem; ergo neque veritas creata poteſt intellectum divinum movere. Probatur minor auctoritate S. Thomæ, qui 1. p. q. 19. art. 2. ad 2. ſic loquitur: *In his quæ volumus propter finem, tota ratio movendi eſt finis, & hoc eſt quod movet voluntatem: unde cum Deus alia a ſe non velit, niſi propter finem, qui eſt ſua bonitas, non ſequitur, quod aliquid aliud moveat voluntatem ſuam, niſi bonitas ſua; & ſic ſicut alia a ſe intelligit intelligendo eſſentiam ſuam, ita alia a ſe vult volendo bonitatem ſuam.*

Reſp. 1. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. conc. maj. diſt. min. Bonitas creata non poteſt movere voluntatem divinam, tanquam motivum præcipuum, conc. min. tanquam motivum ſecundarium, neg. min. Idem dici debet de veritate creata reſpectu divini intellectus; nec aliud loco in objectione laudato S. Thomas voluiſse videtur.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. maj. Ratio diſparitatis eſt, quia veritas creata non movet intellectum divinum, tanquam aliquid Deo extrinſecum, ſed tantum quatenus in eſsentia divina tanquam in ſpeculo, ſeu ſpecie intelligibili, repræſentatur; e contra creata bonitas, ſi in ſe amaretur a Deo, ipſius voluntatem moveret tanquam aliquid Deo extrinſecum.

Confirmatur ea reſponſio auctoritate S. Thomæ, qui 1. p. q. 14. art. 5. ſic loquitur: *Deus ſe ipſum videt in ſe ipſo, quia ſe ipſum videt per eſſentiam ſuam; alia autem a ſe videt non in ipſis*, (ſeu in ſpeciebus emendicatis a rebus ipſis) *ſed in ſe ipſo, in quantum eſſentia ſua continet ſimilitudinem aliorum ab ipſa.*

ARTICULUS III.

Quo in medio Deus cognoſcat præterita, præſentia, & futura.

Not. 1. Certum eſt, Deum præſentia & præterita videre in eſsentia ſua, tanquam in medio: nec mirum: nam eſsentia divina per ſui communicationem eſt præſentium ac præteritorium cauſsa. Certum eſt præterea, Deum ea videre in ſua divina eſsentia, tanquam in ſpecie; quippe in ea repræſentatur realis eorum exiſtentia. Certum eſt quoque, futura neceſſaria a Deo videri in eſſentia divina, prout ad illorum futuram productionem determinata eſt per decretum efficax, quod de eorum productione in tempore facienda latum eſt ab æterno.

Not. 2. Cajetanus, non paucique alii contendunt, Deum videre futura libera, cujuſque ſint generis, ſive ſint conditionata, ſive abſoluta, in reali eorum coexiſtentia cum æternitate. Nempe ii auctores volunt, futura eodem modo ab æterno eſſe Deo præſentia, ac res quæ de facto exiſtunt, hoc eſt, non tantum ſecundum eorum ideas objectivas, ſed etiam ſecundum realem ſui exiſtentiam. Cum enim (inquiunt) æternitas ſit tota ſimul, ſeu cum ſit omnino indiviſibilis, rerum omnium tum præteritarum, tum præſentium, tum futurarum exiſtentiam actualem & realem complectitur.

Not. 3. Ludovici Molinæ diſcipuli docent, futura de quibus agitur, ſive ſint ordinis naturalis, ſive ordinis ſupernaturalis, ſive pertineant ad ſtatum naturæ innocentis, ſive ad ſtatum naturæ lapſæ, a Deo videri in ſe ipſis immediate; non quidem quod Deus ab illis ſpecies emendicet, ſed quod in illius eſſentia, tanquam in ſpeculo, repræſententur.

Not. 4. Pluribus Thomiſtis placet, efficax Dei decretum eſse medium, in quo Deus videt futura omnia, ad quemcumque ſtatum, & ad quemcumque ordinem pertineant. Ratio eſt (inquiunt illi Thomiſtæ) quod nihil omnino ſit futurum independenter a Decreto, per quod Deus efficaciter decernat illius futuritionem, ſtatuatque ſe in tempore phyſice prædeterminaturum creaturam liberam, ut hos, vel illos actus eliciat.

Not. 5. Alii Theologi, inter juratos Molinæ diſcipulos & Thomiſtas rigidiores, media incedunt via; nempe docent 1. cum Moli-

Digitized by Google

Molinæ diſcipulis, Deum futura libera tum ordinis naturalis, tum ordinis ſupernaturalis, ſed ad naturæ innocentis ſtatum pertinentia, videre in ipſis futuris immediate, & non in aliquo decreto, quod ſit eorum cauſſa. Docent 2. cum Thomiſtis rigidioribus, Deum videre, tamquam in cauſſa, futura libera ordinis ſupernaturalis ad ſtatum naturæ lapſæ pertinentia, in ſuo de eorum futuritione abſoluto ac efficaci decreto. Cuinam ex propoſitis opinionibus ſubſcribamus, ſubſequentibus paragraphis aperiemus.

§. I. *Utrum Deus videat futura libera in reali coexiſtentia cum æternitate.*

CONCLUSIO. Deus non videt futura libera in reali eorum coexiſtentia cum æternitate. Eſt contra Cajetanum.

Probatur. Ut Deus videat futura libera in reali eorum coexiſtentia cum æternitate, neceſſe eſt ut realiter coexiſtant æternitati: atqui illi realiter non coexiſtunt: nam id realiter non coexiſtit æternitati, quod ſecundum ſuum eſſe proprium non exiſtit ab æterno: ſed futura libera non exiſtunt ab æterno ſecundum ſuum eſſe proprium: ergo, &c. Major videtur certa: ſiquidem duorum coexiſtentia nihil aliud eſt, quam ſimultanea eorum exiſtentia, cum ſit relatio, cujus aliud fundamentum aſſignari non poteſt, quam ſimultanea utriuſque extremi exiſtentia. Minor videtur quoque certa, quia futura libera nondum ſunt extra ſuam cauſſam proximam, voluntatem nempe creatam, quæ quidem aut nondum exiſtit, aut ſi exiſtat, nondum (ut ſuppono) determinata eſt ad actum futurum; immo nec de illo quidem cognovit.

Objicies 1. Ideo dicitur Deum non videre futura libera in reali eorum coexiſtentia cum æternitate, quod revera illi non coexiſtant: atqui id falſum eſt, quippe Patres docuerunt 1. Dei reſpectu nihil eſſe aut præteritum, aut futurum. Docuerunt 2. præterita & futura ipſi eſſe maxime præſentia: *Cui* (inquit Hieronymus initio Commentariorum in Jeremiam) *nedum facta jam facta ſunt, ſecundum illud quod Apoſtolus loquitur: Quis vocavit ea quæ non erant, quaſi ea quæ eſſent?* Similia habet Auguſtinus lib. 15. de Trinitate c. 7. *Quis ergo hominum* (inquit) *habere poteſt illam ſapientiam, qua novit Deus omnia; ita ut nec ea quæ dicuntur futura, quaſi deſint, expectentur, ut veniant: ſed & præterita & futura cum præſentibus ſint cuncta præſentia, nec ſingula cogitentur, & ab aliis ad alia cogitando tranſeatur, ſed in uno conſpectu ſimul præſto ſint univerſa?* ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Patres docuerunt, futura eſſe Deo præſentia, cognitione, conc. ant. exiſtentia reali, neg. ant. Omnia, ex SS. Patribus, ſunt quidem præſentia Deo objective, quia Deus habet in ſua eſſentia notiones, ſeu ideas præteritorum, præſentium, & futurorum, ſed non ſunt ipſi præſentia per exiſtentiam realem & propriam, quippe (ut jam obſervavimus) futura nondum facta ſunt: proindeque non habent actu realem exiſtentiam.

Confirmatur reſponſio ex ipſis ſanctis Patribus, quorum auctoritate adverſarii abutuntur: *Unde illud* (inquit Auguſtinus lib. ad Oroſium contra Priſcillianiſtas, & Origeniſtas, cap. 8.) *quod ajunt, in ejus ſapientia jam fuiſſe facta omnia, antequam in ipſas formas & modos proprios proferrentur, atque in ſuis ordinibus apparerent, non ſobrie dicitur; facta enim quando eſſent, antequam facta eſſent? Sed in Dei ſapientia omnium faciendarum rationes eſſe potuerunt, non tamen facta.* Sic etiam loquitur Ambroſius l. 1. de fide, c. 17. *Quomodo ergo facta ſunt quæ futura ſunt, niſi quia operatoria virtus & ſcientia comprehendit numerum omnium ſæculorum?*

Confirmatur iterum hoc argumento. Si ſcholaſtici, quos impugnamus, ex eo concludant futura coexiſtere Deo actu & realiter, quod Patres aſſeruerint, futura eſſe Deo præſentia, concludere pariter debent ea jam non exiſtere, ſed deſiiſſe exiſtere, ex eo quod iidem Patres ſcripſerint ea quæ futura ſunt, Dei reſpectu eſſe præterita. Quemadmodum igitur hoc ultimum interpretari coguntur in ſenſu metaphorico, ita & primum; hoc eſt, futura dicuntur præterita Dei reſpectu, quia eorum cognitio Deo non minus eſt certa ac evidens, quam cognitio rerum præſentium: *Hoc autem* (ait Hieronymus in 2. caput Epiſtol. ad Epheſios, ubi rationem reddit, cur Scriptura futurum per præteritum nonnunquam exprimat) *ideo, ut quia futura ſemper incerta ſunt, hominum ſpes fluctuet & vacillet, ea quæ Deus futura cognovit, apud quem nihil ambiguum eſt, quaſi jam facta memorantur. Ut quia præterita, ſecundum Philoſophos quoque, fieri infecta non poſſunt, quia audierunt qui audierunt, quaſi jam facta habeant quæ futura ſunt.*

Objicies 2. Illud realiter coexiſtit æternitati, quod æternitas complectitur: atqui æternitas complectitur omnia ſimul tempora, præterita, præſentia, & futura: ergo, &c. Probatur minor. Infinita & indiviſibilis duratio complectitur omnia omnino tempora: ſed æternitas eſt infinita & indiviſibilis duratio: ergo &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. maj. Infinita & indiviſibilis duratio complectitur omnia ſimul tempora, quæ revera ſunt, conc. maj. quæ revera non ſunt, neg. maj. Porro futurum nondum eſt, ac proinde mirum non eſt, quod æternitas, licet ſit

Digitized by Google

infinita & indiviſibilis duratio, illud actu non complectatur.

Confirmatur reſponſum exemplo petito a Dei immenſitate, quæ quidem licet ſit infinita & indiviſibilis, non complectitur tamen ſpatium, quod non eſt reale, nec corpus, quod nondum eſt extra cauſſas.

§. II. *Utrum Deus in ſuo decreto efficaci videat futura libera ordinis naturalis.*

CONCLUSIO. Deus non videt in ſuo decreto abſoluto ac efficaci futura libera, quæ ſunt ordinis naturalis, nec ea quæ ſunt ordinis ſupernaturalis, ſi ad ſtatum naturæ innocentis pertineant. Et contra plures Thomiſtas.

Probatur. Deus non videt futura libera in decreto, quod ipſa nuſquam tulit: atqui Deus nullum unquam tulit decretum abſolutum & efficax de futuritione actus liberi, qui ordinis eſt naturalis: aut qui ſupernaturalis quidem eſt, ſed ad ſtatum naturæ innocentis pertinet: ergo, &c.

Probatur minor. De illius actus futuritione Deus nullum unquam tulit decretum abſolutum ac efficax, quod eſt futurum independenter ab ejuſmodi decreto: atqui actus de quo agitur, eſt futurus independenter a Dei decreto abſoluto ac efficaci: ſiquidem illud eſt futurum independenter ab abſoluto Dei decreto, quod eſt futurum independenter ab eo, per quod Deus in tempore exequitur decreta abſoluta ac efficacia, quæ tulit ab æterno; ſed actus liber, de quo eſt hic quæſtio, eſt futurus independenter ab eo, per quod Deus in tempore exequitur decreta abſoluta ac efficacia, quæ tulit ab æterno.

Nempe actus liber ordinis naturalis, futurus independenter a præmotione phyſica, actus liber ordinis ſupernaturalis, qui ad ſtatum naturæ innocentis pertinet, eſt quoque futurus, & revera in ſanctis Angelis exiſtit independenter a gratia per ſe efficaci: per præmotionem tamen phyſicam, per gratiam ex ſe efficacem, Deus in tempore ſolet exequi decreta, quæ tulit ab æterno, de rebus ordinis naturalis, aut de rebus ordinis ſupernaturalis: ergo, &c.

Antecedens fuſe a nobis probabitur inferius, ubi agemus de Dei voluntate, nec non in Tractatu de gratia; ubi oſtenſuri ſumus, Angelos ſanctos reipſa in juſtitia perſeveraſſe per gratiam verſatilem, ſeu quæ non determinaverit voluntatem: immo quæ in priori natura, præviam angelicæ voluntatis determinationem expectaverit. Ibidem quoque dicetur, Adamum innocentem non indiguiſſe gratia efficaci, ſeu determinante, ut in ſanctitate divinitus accepta perſeveraret.

§. III. *Utrum Deus videat in creata voluntate futura libera ordinis naturalis.*

CONCLUSIO. Deus videt in voluntate creata, tanquam in medio, futura libera ordinis naturalis; in ea quoque vidit ab æterno futura libera ordinis ſupernaturalis, ad ſtatum naturæ innocentis pertinentia. Ita paſſim Molinæ diſcipuli.

Probatur 1. In eo, tanquam in medio, Deus vidit ab æterno futura libera, de quibus agitur, quod eſt prius cognitum, quodque eſt eorum cauſſa: atqui voluntas creata prius, ſecundum noſtrum concipiendi modum, eſt a Deo cognita, quam futura libera, eſtque eorum cauſſa: ergo, &c.

Reſpondebis, voluntatem creatam non eſſe cauſſam neceſſariam futurorum liberorum, de quibus agitur: quod tamen requiritur, ut reſpectu ejuſmodi futurorum ſit certum cognitionis medium.

Sed contra ſic arguitur. Quamvis cauſſa contingens, ut eſt voluntas creata, non habeat neceſſariam connexionem cum ſuo effectu, habet tamen infallibilem: eam vero infallibilem connexionem licet ab intellectu creato non attingatur, attingit tamen intellectus divinus, eo quod perfectiſſime comprehendat cauſſæ contingentis, tum naturam, tum propenſionem; ac proinde certo novit, ad quid ſe ſe determinatura ſit in his aut illis circumſtantiis poſita: ea ratione Deus ab æterno prævidit angelorum apoſtatarum lapſum, & ſanctorum perſeverantiam.

Probatur 2. Deus non videt futura, de quibus eſt quæſtio, in reali eorum coexiſtentia cum æternitate; neque in decreto abſoluto de conferendis in tempore aut phyſica præmotione, aut gratia per ſe efficaci; neque in ipſiſmet futuris ante voluntatis determinationem, cum ideo futura ſint, quod voluntas ad ea ſe ſe in tempore determinatura ſit: ergo futura, de quibus agitur, videntur in ipſa voluntate creata. Antecedens patet tum ex iis quæ dicta ſunt ſuperius, ubi oſtenſum eſt, fictitiam eſſe realem actuum liberorum æternitati coexiſtentiam, tum etiam ex iis quæ præcedenti paragrapho dicta ſunt circa decreta ad actus liberos ordinis naturalis, immo & ſupernaturalis, ad ſtatum naturæ integræ pertinentia: patet quoque ex eo, quod futura illa non habeant eſſe objectivum in eſſentia divina, antequam, ſecundum noſtrum concipiendi modum, ad ea ſe ſe voluntas creata determinaverit.

Quæ contra concluſionem moveri poſſunt argumenta, partim ſoluta fuerunt iis locis, in quibus actum eſt de medio, in quo Deus videt creaturas poſſibiles, partim quoque ſolventur inferius, cum agetur de efficacia divinæ voluntatis.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV. Utrum Deus in decreto abſoluto videat futura libera ordinis ſupernaturalis, ad ſtatum naturæ lapſæ pertinentia.

Not. Futura libera, alia ſunt abſolute futura, alia conditionate: de medio in quo utraque cognoſcuntur, eſt hic agendum.

CONCLUSIO 1. Deus in decreto abſoluto de conferenda gratia per ſe efficaci, tamquam in medio, videt futura libera abſoluta ordinis ſupernaturalis, ad ſtatum naturæ lapſæ pertinentia. Ita Thomiſtæ omnes contra Ludovici Molinæ diſcipulos.

Probatur. In eo, tamquam in medio, Deus videt futura libera ordinis ſupernaturalis, ad ſtatum naturæ lapſæ pertinentia, in quo ejuſmodi futurorum reſpectu reperiuntur omnes conditiones ad medium requiſitæ: atqui reperiuntur in decreto abſoluto de conferenda gratia per ſe efficaci: ergo in illo decreto, tamquam in medio, Deus videt futura libera ordinis ſupernaturalis, ad ſtatum naturæ lapſæ pertinentia. Probatur min. Tres conditiones requiruntur, ut aliquid ſit alterius reſpectu, medium cognitionis; nempe, ut revera detur, ut prius ſit cognitum, quam res cujus eſt medium, ut ſit ejuſdem rei cauſſa: Sed tres illæ conditiones reperiuntur in decreto, de quo agitur: ergo &c.

Primo. Illud decretum revera datur: ſiquidem Deus, ex mero beneplacito, homini lapſo collaturus eſt in tempore gratiam per ſe efficacem ad opera ſupernaturalis ordinis, quia (ut dicetur in tractatu de gratia) auxilium per ſe efficax eſt homini lapſo neceſſarium ad ſingulos pietatis actus: ergo Deus ab æterno tulit abſolutum decretum de conferenda homini lapſo ejuſmodi gratia: nihil enim a Deo fit in tempore, quod ab æterno non fuerit ab eo decretum.

Secundo. Decretum illud abſolutum prius a Deo cognoſcitur, quam futura libera, de quibus eſt quæſtio: nam ſecundum noſtrum concipiendi modum, illud a Deo prius cognoſcitur, quod ex parte objecti prius eſt, quam aliud, nempe ob eam rationem ſol cognoſcitur ante calorem: atqui decretum abſolutum prius eſt ex parte objecti, quam futuritio actuum liberorum ordinis ſupernaturalis in ſtatu naturæ lapſæ, quippe nullus ejuſmodi actus futurus eſt, niſi poſt illud decretum, cum nullus ſit futurus independenter a gratia per ſe efficaci, quæ quidem (ut mox dictum eſt) præſupponit æternum illud decretum.

Tertio. Decretum abſolutum eſt cauſſa futuritionis actuum, de quibus eſt quæſtio: ſcilicet eſt cauſſa, cur Deus in tempore gratiam per ſe efficacem largiatur: quippe ideo Deus eam largitur in tempore, quod ab æterno eam dare decreverit: gratia autem efficax eſt in tempore cauſſa actuum de quibus agitur; cum (ut docet Auguſtinus) indeclinabiliter & inſuperabiliter lapſam voluntatem determinet ad actuum ſupernaturalium productionem.

Ex his patet, tres conditiones requiſitas, ut aliquid ſit medium cognitionis, reperiri in decreto abſoluto de conferenda homini lapſo gratia per ſe efficaci: ac proinde ſequitur, quod in illo decreto, tamquam in medio, Deus videat futura opera ordinis ſupernaturalis, quæ ad ſtatum naturæ lapſæ pertinent.

CONCLUSIO 2. Deus in decreto ex parte Dei abſoluto, & ex parte objecti conditionato, videt, tamquam in medio, futura ordinis ſupernaturalis, quæ aliquando erunt, ſi ponatur aliqua conditio, v. g. ſi prædicetur Evangelium, aut patretur aliquod miraculum, aut quid ſimile fiat, homo ille convertetur.

Probatur. Deus ejuſmodi futura non videt independenter a futura collatione gratiæ per ſe efficacis, quia (ut jam obſervatum eſt) auxilium per ſe efficax, eſt homini lapſo ſimpliciter neceſſarium ad quemlibet pietatis actum: ergo Deus ea futura non videt independenter a decreto de conferendo in tempore ejuſmodi auxilio. Illud vero decretum, licet ex parte Dei ſit abſolutum, tamen aliquam conditionem ſupponit ex parte objecti, ut eſt aut prædicatio Evangelii, aut quod patretur aliquod miraculum: igitur illud decretum eſt ex parte objecti, ſeu ex parte creaturæ, conditionatum.

CONCLUSIO 3. Ea quæ nuſquam erunt, ſed eſſent, ſi poneretur aliqua conditio, videntur in eſſentia divina.

Probatur. Ea de quibus agitur, ſunt mere poſſibilia, ut capite ſequenti dicetur: atqui mere poſſibilia, ut ſupra oſtenſum eſt, videntur in eſſentia divina, quæ poſſibilium omnium rationes, notiones, ideas, continet.

CAPUT V.

Quotuplex ſit in Deo ſcientia.

Not. 1. A Parte rei non multiplex, ſed una tantum, & quidem ſimpliciſſima, eſt in Deo ſcientia: nec mirum, cum (ut ſuo loco dictum eſt) Dei perfectiones ſint omnino idem cum illius eſſentia, juxta illud Patrum axioma: Quidquid eſt in Deo, Deus eſt.

Not. 2. Licet a parte rei una ſit, & quidem ſimplex in Deo ſcientia: tamen humanus intellectus multiplicem cum fundamento diſtinguit; ex multiplicitate nimirum objectorum, ad quæ divina cognitio ſeſe extendit.

Not. 3. Ex ſuppoſitione, quod multiplex in Deo ſcientia diſtingui poſſit, quæritur theologi quotuplex diſtingui debeat. Circa celebrem eam quæſtionem, duplex eſt auctorum ſententia: Thomiſtæ docent, duplicem tantum admitti debere, Simplicis nimirum intelligentiæ, & Viſionis: Prioris autem nomine

Digitized by Google

eam intelligunt, per quam Deus videt res mere poſſibiles præciſe ſub ratione poſſibilitatis, ſeu abſtrahendo ab omni exiſtentia, ſive præterita, ſive præſente, ſive futura. Alteram afferunt eam eſſe, per quam Deus intuetur res exiſtentes in aliqua temporis differentia, ſeu, quæ ſunt aut præteritæ, aut præſentes, aut futuræ. Ludovicus Molina in ſua Concordia qu. 23. art. 4. præter duplicem illam ſcientiæ ſpeciem contendit, admitti debere tertiam, quam *mediam* vocat. Ratio (inquit) eſt, quia inter res mere poſſibiles, & res exiſtentes in aliqua temporis differentia, datur tertia ſpecies rerum, earum nempe quæ exiſterent, ſi poneretur aliqua conditio. Hinc concludit, Deum per eam *mediam* ſcientiam cognoviſſe futuram Davidis per Ceilitas proditionem, ſi in urbe Ceila uſque ad Saulis adventum remanſiſſet. Concludit iterum, Deum per eamdem *mediam* ſcientiam cognoviſſe Sidoniorum & Tyriorum futuram converſionem, ſi Chriſtus apud eos prædicaſſet, feciſſetque virtutes, quas apud Judæos patrarat.

Not. 4. Pluribus e ſchola theologis placet, quod licet daretur, illam *mediam* ſcientiam, cujus nomen Molina excogitavit, habere locum reſpectu futurorum liberorum ordinis naturalis, immo & reſpectu ſupernaturalium in ſtatu naturæ innocentis; nullum tamen locum habere poſſit reſpectu actuum ſupernaturalium, qui ab homine lapſo elici poſſunt. Ratio eſt (inquiunt) quia iſti actus, non autem illi, futuri non ſunt, etiam conditionate, niſi dependenter a gratia per ſe efficaci, ac proinde dependenter a decreto abſoluto de conferenda hujuſmodi gratia, ſi Chriſtus prædicaret Evangelium, aut patraret miracula, aut ejuſmodi aliquod aliud extrinſecum contingeret.

Not. 5. Ut cum methodo hæc celebris quæſtio pertractetur, quintum hoc caput partiemur in plures articulos: in priore quærendum eſt, an adæquata ſit diviſio divinæ ſcientiæ in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & in ſcientiam viſionis: in altero, expendendum eſt, quid de ſcientia media ſenſerit Auguſtinus: in tertio ſolventur argumenta, quæ Molinæ diſcipuli pro ſua ſcientia media proferunt.

ARTICULUS I.

Utrum adæquata ſit divina ſcientiæ diviſio in ſcientiam Simplicis intelligentiæ, & in ſcientiam Viſionis.

CONCL. SCientia Dei adæquate dividitur in ſcientiam Simplicis intelligentiæ, & in ſcientiam Viſionis.

Probatur. Scientia Dei in eas ſpecies adæquate dividitur, quæ complectuntur totum ac adæquatum objectum, quod Dei ſcientia poteſt attingere; atqui ſcientia ſimplicis intelligentiæ & ſcientia viſionis complectuntur totum ac adæquatum objectum, quod ſcientia Dei poteſt attingere; ergo, &c. Major conſtat: nam, ex Logicis, tunc adæquata eſt diviſio, quando membra dividentia ſimul ſumpta totum diviſum exhauriunt: itaque probatur minor. Res poſſibiles & res in aliqua temporis differentia exiſtentes, conſtituunt adæquatum objectum ſcientiæ Dei: ſed, ex obſervatis ſuperius, ſcientia ſimplicis intelligentiæ & ſcientia viſionis complectuntur, tum res poſſibiles, tum res in aliqua temporis differentia exiſtentes: ergo, &c. Probatur maj. Quidquid Deus cognoſcit, vel exiſtit in aliqua temporis differentia, vel non exiſtit: nam inter exiſtere, & non exiſtere non datur medium, cum ſint contradictoria. Si primum, eſt res vel præterita, vel præſens, vel futura: ſi ſecundum, eſt res mere poſſibilis: ergo res poſſibiles, & res exiſtentes conſtituunt adæquatum objectum ſcientiæ Dei.

Reſpondent adverſarii, inter exiſtens & non exiſtens dari medium, illud nimirum, quod nec erit, ſed futurum eſſet, ſi poneretur aliqua conditio; ejuſmodi eſt (inquiunt) Davidis per Ceilitas proditio, ſi in eorum urbe uſque ad Saulis adventum remanſiſſet.

Sed contra reſponſionem ſic argui poteſt: Vel illa conditio aliquando ponetur, vel nunquam ponetur. Si primum, id quod pendet ab ea conditione, eſt aliquando futurum; ac proinde eſt objectum ſcientiæ viſionis. Si ſecundum, eſt ſimpliciter poſſibile; atque adeo eſt objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ.

Objicies 1. Futura converſio Tyriorum ſub conditione prædicationis Evangelii; proditio Davidis a Ceilitis futura, ſi diutius remanſiſſet in eorum urbe; peccatum in iis futurum, quos Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, non pertinent ad ſcientiam viſionis: neque enim habitura ſunt exiſtentiam in aliqua temporis differentia: non pertinent quoque ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, cum non ſint aliquid mere poſſibile: quippe Scriptura non dicit, Tyrios potuiſſe converti, ſi Chriſtus apud eos feciſſet ſigna, quæ apud Judæos operatus eſt, ſed dicit, eos revera convertendos fuiſſe: non ait quoque, Davidem prodi potuiſſe, ſed prodendum: ergo ea omnia pertinent ad ſcientiam mediam: adæquata igitur non eſt divinæ ſcientiæ diviſio in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, & in ſcientiam viſionis.

Reſp. ad 1. neg. ant. ſeu contendimus, ea de quibus in argumento, eſſe mere poſſibilia. Ad 2. neg. ant. Nec enim refert, quod Scriptura dicat eventura fuiſſe, ſi poſita fuiſſet conditio: quippe humano more Deum inducit loquentem: verum inde non ſequitur, quod Deus humano more cognoſcat,

ſeu

ſeu non ſequitur, quod hypothetice rem cognoſcat, ex eo quod rem ſic futuram enuntiet, quemadmodum non ſequitur, Dei ſcientiam eſſe dubiam ex eo, quod Scriptura eum nonnunquam dubio modo loquentem inducat, ut Geneſ. 4. ubi Deus ſic Cainum fratricidam interrogat: *Ubi eſt Abel frater tuus?*

Objicies 2. Futurum ſub conditione, quæ nunquam ponetur, plus habet actualitatis, quam id quod eſt mere poſſibile: ſiquidem proditio Davidis per Ceilitas, ſi uſque ad Saulis adventum remanſiſſet in eorum urbe, nec non converſio Tyriorum, ſi Chriſtus ipſis prædicaſset evangelium, magis erant futura, quam alter mundus poſſibilis. Et ſane, ſi non magis fuiſsent futura, ut quid David Saulis in urbem Ceilam deſcenſum pertimuiſset? ut quid in univerſali judicio Corozaitæ & Bethſaitæ gravius caſtigandi ſunt, quam Tyrii & Sidonii?

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. pariter ant. Ad 3. neg. utramque ſequelam. Ratio eſt, 1. quia, cum Deus Davidi non revelaſſet, num Saul deſcenſurus eſset in Ceilam, ſed hoc unum, nempe iniquum Saulis in Davidem affectum, David non perpendit Saulis deſcenſum tanquam mere poſſibilem, ut erat revera, ſed tanquam probabilem: ac proinde ſapienter ſibi per diſceſsum conſuluit: 2. Non ideo Tyrii & Sidonii mitius excipientur in die judicii, quod eorum converſio magis fuerit futura, quam converſio Corozaitarum & Bethſaitarum; ſed quod magis in prava cordis diſpoſitione indurati & obcæcati fuerint.

ARTICULUS II.

Quid de ſcientia media ſenſerit Auguſtinus.

Not. 1. QUærendum eſt hic 1. utrum ſcientia media adverſetur Auguſtini principiis: 2. an dogma fuerit a Semi-Pelagianis propugnatum: 3. utrum Auguſtinus eam in Semi-Pelagianis impugnaverit.

CONCLUSIO 1. Scientia media adverſatur Auguſtini principiis.

Probatur. Scientia media, prout ab illius defenſoribus traditur, eſt ea, per quam Deus independenter a decreto de conferenda gratia per ſe efficaci, videt creatam voluntatem ſeſe cum auxilio verſatili & indifferente determinaturam eſse aut ad converſionem, aut ad perſeverantiam, aut ad aliquem pietatis actum, ſi in his aut in illis circumſtantiis poneretur, v. g. ſi audiret concionatorem, ſi ipſi prædicaretur evangelium; Atqui ejuſmodi ſcientia adverſatur Auguſtini principiis: ergo, &c.

Minor, in qua eſt difficultas, ſic oſtenditur. Palmarium Auguſtini in gratiæ quæſtionibus principium eſt, quod Deus non videat futuram voluntatis determinationem ad aliquem pietatis actum independenter a decreto de conferenda gratia per ſe efficaci: nempe (ut dicetur in tractatu de gratia) Auguſtinus conſtanter contra Pelagianos ac eorum reliquias aſſeruit, creatam voluntatem, propter infirmitatem, quam per peccatum originale contraxit, indigere gratia per ſe efficaci, a qua, tamquam per cauſsam quæ in inſtanti naturæ præcedat, realiter ac phyſice determinetur ad quemcumque pietatis actum, immo & ad tenue illius deſiderium.

CONCLUSIO 2. Scientia media reſpectu actuum ordinis ſupernaturalis, in ſtatu naturæ lapſæ elicitorum, dogma eſt, quod Pelagiani & Semi-Pelagiani propugnarunt.

Probatur. Pelagiani docuerunt *primo*, prædeſtinationem non aliud eſſe, quam præſcientiam; *Mirum eſt* (inquit Auguſtin. epiſt. 105. quæ eſt ad Sixtum) *cum his coarctantur anguſtiis, in quanta ſe abrupta præcipitent, metuentes retia veritatis. Ideo (inquiunt) nondum natorum alium oderat, ſcilicet Eſau, & Jacob diligebat, quia futura eorum opera prævidebat, & ex ipſorum operibus Deum habere aut odium aut miſericordiam:* Atqui mera illa præſcientia non aliud eſt, quam ſcientia media, ſeu cognitio operum, ad quæ voluntas creata ſeſe determinatura eſſet, ſi in his aut illis circumſtantiis poneretur.

Iidem hæretici docuerunt *ſecundo*, per ſcientiam mediam ſolvi debere argumentum, quod pro gratuita prædeſtinatione catholici deſumebant ex duobus parvulis, quorum unus mox poſt acceptum baptiſma moritur, alter vero antequam eo Sacramento renaſci potuerit: Nempe reſpondebant, Deum ante baptiſmum rapere infantem, de quo eſt quæſtio, quod prævideat illum, ſi ad adultam uſque ætatem viveret, male uſurum liberó arbitrio: *Deus* (inquiunt apud Auguſtin. epiſt. 105.) *quem hinc aufert, prævidit, quemadmodum victurus eſſet, ſi viveret: & ideo quem nequiter novit eſſe victurum, ſine baptiſmo facit & mori, ſic in eo puniens opera mala, non quæ facit, ſed quæ facturus fuit.*

Semi-Pelagiani non minus aperte quam Pelagiani ſoliti erant ad ſcientiam mediam confugere, ut Catholicorum argumenta eluderent, quoties iidem Catholici ab eis quærebant, quomodo ſuum dogma de collatione gratiæ iis tantum, quibus ineſſet aliquod bonæ voluntatis initium, conciliare poſſent cum exemplo petito ex parvulis, quorum aliqui baptiſma paullo ante mortem recipiunt, licet æque ſint rei, ac ii qui, eo non recepto, moriuntur. Nimirum reſpondebant (teſte Proſpero ad Auguſtin. ſcribente) *Tales perdi, talesque ſalvari, quales futuros illos in annis majoribus, ſi ad adultam ſervarentur ætatem, ſcientia divina prævidetit.* Idem proferebant reſponſum ad aliud Catholicorum argumentum petitum ex duobus adultis, quorum, licet æqua-

æqualiter rei ſint, nec habeant aliquod bonæ voluntatis initium, unus audit Evangelium, quod alteri, Deo ſic diſponente, non annuntiatur. Scilicet dicebant, id accidere, quod is, cui annuntiatum non fuit evangelium, prævisus fuiſſet non crediturus, ſi fuiſſet annuntiatum: e contra alter prævisus eſſet crediturus: *Cum autem dicitur eis* (inquit Hilarius in ſua ad Auguſt. epiſt.) *quare aliis vel alicubi prædicetur, vel non prædicetur evangelium: dicunt, id eſſe præſcientiæ divinæ, ut eo tempore & ibi & illis veritas annuntiaretur, quando & ubi præneſciebatur eſſe credenda.*

Ex iis autem, quæ hucuſque dicta ſunt, ſic conficitur argumentum. Scientia media eſt ea, per quam Deus independenter a decreto abſoluto videt futura libera conditionate futura: atqui tum Pelagiani, tum Semipelagiani admiſerunt eam ſcientiam; ea nimirum uſi ſunt, ut explicarent, cur Deus efficiat, ut e duobus parvulis uno detur baptiſma ante mortem, non detur vero alteri; cur ex duobus adultis gentilibus uni, non autem alteri evangelii auditus procuretur: ergo tum Pelagiani, tum Semi-Pelagiani admiſerunt ſcientiam mediam.

CONCLUSIO 3. S. Auguſtinus in Pelagianis & Semi-Pelagianis impugnavit ſcientiam mediam reſpectu actuum ſupernaturalium naturæ per peccatum lapſæ.

Probatur. In ſcientia media, quam Pelagiani & Semi-Pelagiani admiſerunt, duo diſtingui poſſunt, uſus, & ſubſtantia; atqui Auguſtinus in ſcientia media, quam Pelagiani & Semi-Pelagiani admiſerunt, impugnavit uſum & ſubſtantiam: ergo, &c.

Prior minoris propoſitionis pars ſic oſtenditur. Pelagiani, & Semi-Pelagiani utebantur ſcientia media, ut unius hominis, tum parvuli, tum adulti diſcretionem ab alio refunderent, non in Dei, ſed in hominis voluntatem, itaut opera conditionate prævisa, quæ tamen actu facienda non erant, Deum moverent ad concedendam baptiſmi collationem, aut evangelii prædicationem: Sed eam unius ab alio diſcretionem impugnavit Auguſtinus: ſic enim loquitur libro de prædeſtinatione Sanctorum c. 13. *Judicari autem quemquam non ſecundum merita quæ habuit, quamdiu fuit in corpore, ſed ſecundum merita, quæ fuerat habiturus, ſi diutius fuiſſet in corpore; unde opinari potuerunt homines, quorum ingenia non eſſe contemptibilia noſtræ indicant litteræ, & mirans & ſtupens reperire poſſum, non credere auderem, niſi vobis non credere non auderem.*

Altera ejuſdem minoris propoſitionis pars ſic etiam oſtenditur. Scientia media, ſecundum ſubſtantiam accepta, eſt ea, per quam Deus independenter ab abſoluto decreto prævidet pietatis opera futura ſub conditione, quæ ſe teneat ex parte objecti: v. g. converſionem Petri, ſi in his aut illis circumſtantiis detur illi auxilium verſatile, & ex natura ſua indifferens: Atqui Auguſtinus eam ſcientiam impugnavit in Pelagianis & Semi-Pelagianis; ergo impugnavit ſcientiam mediam etiam ſecundum ſubſtantiam acceptam. Probatur minor. Auguſtinus contra Pelagianos & Semi-Pelagianos aſſeruit, Deum nullum in hominibus præſcire futurum pietatis opus, quod ab æterno abſolute non decreverit ſe operaturum eſſe in nobis; ergo in Pelagianis & Semi-Pelagianis impugnavit ſcientiam, qua pietatis opera conditionate prævidentur independenter ab abſoluto illius decreto. Minor, in quam vertitur difficultatis cardo, variis Auguſtini textibus oſtenditur.

Primo. S. Doctor ſic loquitur c. 10. l. de prædeſtinatione Sanctorum, quo reſpondet ad Proſperi, & Hilarii Epiſtolas: *Prædeſtinatione quippe ea præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus.*

Secundo. Ejuſdem libri de prædeſtinatione Sanctorum c. 9. ſolvit hoc argumentum, quod, ut ſcribit Hilarius, Semi Pelagiani deſumpſerant ex illius libro de ſex quæſtionibus paganorum: ubi aſſeruerat, *tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, quando ſciebat, qui in eum fuerant credituri.* Dicit igitur 1. ſe id quod objiciebatur, dixiſſe *ſine præjudicio latentis conſilii Dei, aliarumque cauſſarum.* Dicit 2. latens illud Dei conſilium, cujus ad paganos reſpondens non meminerat, eſſe æternam fidei prædeſtinationem; *Utrum* (inquit) *tantummodo eos præſciverit, an etiam prædeſtinaverit Deus credituros, quærere ac diſſerere tunc non putavi.* Dicit 3. Deum eam fidem non in omnibus, ſed in aliquibus tantum ideo prædeſtinaſſe, quod omnes, ſed aliqui tantum eſſent ex Electorum numero: *Proinde quod dixi, tunc voluiſſe apparere Chriſtum, & apud eos prædicare doctrinam ſuam quando ſciebat, & ubi ſciebat, qui in eum fuerant credituri; poſſet etiam dici, tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat, & ubi ſciebat, quod electi fuerant in ipſo ante mundi conſtitutionem.* Atqui Auguſtinus immerito ſic ſolviſſet argumentum, quod Semi Pelagiani deſumpſerant ex Auguſtini libro de ſex quæſtionibus paganorum, ſi ipſi perſuaſum non fuiſſet, Deum non præſcire fidem, etiam ſub conditione, quæ ſe teneat ex parte objecti, futuram, niſi ab æterno eam prædeſtinarit; nam quid præter prædeſtinationem, hoc eſt, prædefinitionem abſolutam, eſſet latens illud conſilium, ſine cujus præjudicio quæſtionem ſibi a paganis propoſitam ſolverat? cur aſſeruit, ſi tunc non definiiſſe, quid eſſet latens illud conſilium, ſi per illud non aliud quam præſcientiam

Digitized by Google

intellexerit? cur definiit, aliquos credere eo quod ab æterno fides ſit eis prædeſtinata, ſi independenter ab ea fidei prædeſtinatione credituri a Deo præſciti fuerint?

Tertio. Idem S. Pater quæſitus a Proſpero: *An ea* (loquitur de bonis operibus) *quæ ſunt a Deo præſcita, ſint etiam prædeſtinata,* reſpondet ea eſſe prædeſtinata: *An forte* (inquit l. de dono perſeverantię c.17.) *nec ipſa dicuntur prædeſtinata?* Reſponſum ſuum confirmat ex eo quod alioquin non eſſent Dei donum: aut ſi eſſent Dei donum, Deus neſciret, ſe ea daturum: *Ergo* (inquit) *nec dantur a Deo, aut ea ſe daturum eſſe neſcivit. Quod ſi dantur, & ea ſe daturum eſſe præſcivit, profecto prædeſtinavit.* Ergo, ex Auguſtino, in iis quæ ad ſalutem pertinent, Deus nihil præſcit, niſi fuerit ab ipſo prædeſtinatum; ex quo ulterius ſequitur, decretum prædeſtinans, ſeu prædefiniens, eſſe prius inſtanti naturæ Dei præſcientia.

Quarto. Idem Auguſtinus l. de dono perſev. c. 19. docet, quod cum in Scriptura aut in Patribus legitur *præſcientia* nomen, & agitur de vocatione electorum, debet intelligi prædeſtinatio. *Deum* (inquit) *prædeſtinaſſe, & hoc præſciſſe, quod fuerat ipſe facturus. Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi tractatores legimus Dei præſcientiam, & agitur de vocatione electorum, eamdem prædeſtinationem intelligere?* Unde ſic contra ſcientiam mediam arguitur: Ex Auguſtino, nullum pietatis opus eſt præſcitum, ſive conditionate, ſive abſolute, niſi ſit prædeſtinatum, hoc eſt, abſoluto decreto prædefinitum; cum, ut patet ex loco mox relato, in rebus quæ ſpectant ad ſalutem hominis per peccatum lapſi, præſcire & prædeſtinare ſint unum & idem. Atqui id falſum eſſet, ſi daretur ſcientia media: Siquidem (ex adverſariis) objectum ſcientiæ mediæ, ſeu actus liber præſciretur conditionate futurus, licet non prædeſtinaretur, ut futurus eſſet: quippe (ex iiſdem adverſariis) objectum ſcientiæ mediæ eſt actus liber conditionate futurus independenter a Dei decreto prædeſtinante.

ARTICULUS III.

Solvuntur argumenta, quæ pro ſcientia media proferuntur.

OBjicies 1. Scientia media eſt neceſſaria ad dirigendum Deum in ſuis decretis circa actus ſupernaturales hominis per peccatum lapſi: ergo debet admitti.

Probatur ant. Illud eſt neceſſarium ad dirigendum Deum in ſuis decretis, ſine quo Deus nihil certum & infallibile ſtatuere poteſt circa pietatis opera, quæ ad hominis lapſi ſalutem ſpectant: atqui Deus abſque ſcientia media nihil certum & infallibile ſtatuere poteſt circa pietatis opera hominis per peccatum lapſi: ergo ſcientia media eſt neceſſaria ad dirigendum Deum in ſuis decretis. Probatur minor. Ut Deus certum aliquid & infallibile ſtatuat circa pietatis opera; *primo* debet explorare, ad quid humana voluntas ſeſe ex innata ſibi libertate determinatura eſſet, ſi cum auxilio indifferenti & verſatili in his aut illis circumſtantiis poneretur. *Secundo* debet ſtatuere, ſe poſiturum humanam voluntatem in illis circumſtantiis, in quibus prius in inſtanti rationis præviderat eam ſeſe cum auxilio indifferente determinaturam eſſe ad pietatis opus, ſi in illis circumſtantiis poneretur. *Tertio* certo videt abſolute futurum pietatis opus, quod antea præviderat futurum tantum ſub conditione: converſionem v. g. Petri, quam viderat futuram, ſi Petrus in his aut illis circumſtantiis poneretur, poſt decretum de Petro in illis circumſtantiis conſtituendo, videt abſolute futuram. *Quarto* poſt illam converſionis ac perſeverantiæ abſolutam præviſionem, Petro decernit æternam gloriam, tanquam ejuſdem converſionis ac perſeverantiæ mercedem. Ergo ſcientia media, prout a Molinæ diſcipulis exponitur, neceſſaria eſt ad dirigendum Deum in ſuis decretis circa pietatis opera, quæ in hac vita ab hominibus lapſis eliciuntur.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. neg. ant. Ratio eſt, quia ita infirma eſt hominis per peccatum lapſi voluntas, ut niſi ſanetur per medicinale ac efficax Chriſti auxilium, nuſquam, licet adjuta auxilio verſatili, ſeſe ad aliquod pietatis opus determinatura ſit; idque omni argumentorum genere in tractatu de gratia probabitur. Dicendum eſt igitur, Deum in formandis ſuis decretis ſufficienter dirigi per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ: quippe per eam ſcientiæ ſpeciem comprehendit ſuam omnipotentiam, proindeque in ea videt infinita auxilia, quibus fortiter & ſuaviter *rebelles* (ut eccleſia in ſuis orationibus profitetur) poteſt *ad ſe propitius compellere voluntates.* Qui id auderet negare, facile hacce Auguſtini ſententia revinceretur: *Quis tam impie deſipiat* (ait S. Doctor Ench. c. 98.) *ut dicat, Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non poſſe convertere?*

Objicies 2. In eorum etiam ſententia, quibus placet, voluntatem hominis per peccatum lapſi indigere auxilio per ſe efficaci, ut ad aliquod pietatis opus determinetur, videtur, quod admitti debeat ſcientia media: Siquidem hujus futuri conditionati veritatem, *Si Deus det Petro gratiam per ſe efficacem, Petrus convertetur,* Deus certo cognoſcit: atqui non cognoſcit 1. per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quia ſcientia ſimplicis intelligentiæ non verſatur circa res contingentes ac liberas, ut eſt Petri converſio: ſed non-

tum circa res naturales ac neceſſarias: 2. non cognoſcit quoque per ſcientiam viſionis, eo quod ſcientia viſionis feratur circa res, non conditionate, ſed tantum abſolute futuras: ergo Deus per ſcientiam mediam cognoſcit veritatem de qua agitur.

Reſp. ad 1. veritatem, de qua eſt quæſtio, cognoſci per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. Ad 2. diſt. ant. Petri converſio eſt contingens & libera in ſe: conc. ant. in vi illationis, neg. ant. id eſt, hæc illatio: *Petrus convertetur, ſi recipiet gratiam per ſe efficacem:* eſt omnino neceſſaria, quia ſequitur ex iſto certiſſimo principio: *Quidquid Deus vult efficaciter, eveniet infallibiliter;* verum licet illatio ſit omnino neceſſaria, conſequens tamen, ſeu Petri converſio, eſt omnino contingens ac libera, eo quod quamvis Deus velit ut re ipſa eveniat, vult tamen, ut eveniat contingenter ac libere: *Si Deus prævidit* (inquit S. Thom. l. 3. contra gentes c. 94) *quod illud erit futurum contingenter, ſequitur infallibiliter, quod erit contingenter & non neceſſario.*

Confirmatur ſolutio ex eo, quod ipſimet ſcientiæ mediæ defenſores noſtram ſolutionem afferre cogantur, cum ipſis objicitur hæc propoſitio: *Si Deus præſcit Petrum convertendum, Petrus convertetur;* nam in ea propoſitione converſio Petri (ut fatentur adverſarii) eſt in ſe contingens & libera, quamvis neceſſario ſequatur ex hoc antecedente conditionali: *Si Deus præſcit Petrum convertendum.*

Objicies 3. Scientia media eſt neceſſaria ad conciliandam hominis libertatem cum divina prædeſtinatione: vix enim concipi poteſt, hominem eſſe liberum, niſi per ſcientiam mediam prævideatur conſenſus, quem præbiturus eſſet gratiæ, ſi in his aut illis circumſtantiis interius excitaretur aut ad converſionem, aut ad perſeverantiam, aut ad aliquod aliud pietatis opus: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia licet S. Patres in Pelagianorum, ac Semi-Pelagianorum ſcriptis eum, de quo eſt quæſtio, legerint conciliandæ libertatis cum divina prædeſtinatione modum; eum tamen nuſquam adhibuere, ut variis momentis demonſtrari poteſt.

Primo, id conceptis terminis aſſerit Ludovicus Molina; ſic enim de ſcientia media, cujus inventione gloriatur, loquitur in Concordia Ulyſſipone edita anno 1588. *Si ea data & explanata fuiſſet ab Auguſtino, forte nuſquam Pelagiana hæreſis fuiſſet exorta, neque Lutherani tam impudenter libertatem arbitrii noſtri fuiſſent auſi negare, obtendentes, cum divina gratia & prædeſtinatione cohærere non poſſe: neque ex Auguſtini opinione, concertationibuſque ejus cum Pelagianis, tot fideles fuiſſent turbati, nec ad Pelagianos defeciſſent: facileque reliquiæ illæ Pelagianorum in Gallia, quarum in epiſtolis Proſperi & Hilarii fit mentio, fuiſſent extinctæ.* Ex eo Ludovici Molinæ textu patet, perſuaſum illi fuiſse, Auguſtinum nuſquam uſum fuiſſe ſcientia media, ut hominis libertatem cum divina gratia ac prædeſtinatione conciliaret.

Secundo. Modus, quo, ex SS. Patribus, creata libertas conciliatur cum medicinali Chriſti gratia, & cum divina ad quodlibet pietatis opus prædeſtinatione, perdifficilis eſt: non eſt igitur idem cum eo, qui ex ſcientia media petitur: quippe illo nihil facilius excogitari poteſt: *Iſta quæſtio* (ait Auguſtinus l. 4. contra Julianum c. 8.) *ubi de arbitrio libertatis & Dei gratia* (& prædeſtinatione) *diſputatur, ita eſt ad diſcernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur: quando autem aſſeritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* E contra vero perfacilis eſt modus conciliandi libertatem cum divina gratia, ſi petatur ex uſu ſcientiæ mediæ: quid enim facilius eſt quam concipere, non tolli libertatem a decreto, quod non habet effectum, niſi ex prævia in inſtanti humanæ voluntatis determinatione.

Tertio. Modus conciliandi libertatem cum Dei tum gratia tum prædeſtinatione, ſecundum Auguſtini principia, deſumitur ex omnipotentiſſima Dei poteſtate & ſupremo dominio, quod habet in humanas voluntates. *Sine dubio* (inquit Auguſtinus l. de correp. & grat. c. 14.) *habens humanorum cordium, quo placeret, inclinandorum omnipotentiſſimam poteſtatem.* Paullo poſt ſic iterum loquitur: *Si ergo cum voluerit reges in terra Deus conſtituere, magis habet in poteſtate voluntates hominum, quam ipſi ſuas: quis alius facit ut ſalubris ſit correptio, & fiat in correpti corde correctio, ut cæleſti conſtituatur in regno?* Atqui modus libertatem cum Dei prædeſtinatione conciliandi ex uſu ſcientiæ mediæ, non petitur ex omnipotentiſſima Dei poteſtate, ſed ex humana voluntate; ergo modus ille non eſt Auguſtinianus.

Quarto. Auguſtinus aſſerit, conciliationem libertatis cum divina gratia eſſe myſterium; ac illud Apoſtoli, *O altitudo*, uſurpandum eſse quoties tentatur ea conciliatio: *Cur ille credat* (ait epiſt. 105. quæ eſt ad Sixtum) *ille non credat, cum ambo idem audiunt, etſi miraculum in eorum conſpectu fiat, ambo idem vident: altitudo eſt divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, & apud quem non eſt iniquitas, dum cujus vult miſeretur, & quem vult obdurat.* Eodem modo loquitur l. de ſpiritu & littera c. 34. *Si ad illam* (inquit) *profunditatem ſcrutandam nos quiſquam coarctat, cur illa ita ſuadeatur, ut perſuadeantur, illi autem non ita, duo ſola occurrent interim, quæ reſpondere mihi placeat: O altitudo divitiarum ſcientiæ & ſapientiæ Dei! Et, Nunquid eſt iniquitas apud Deum? Cui reſponſio iſta*

dif-

Digitized by Google

diſplicet, quærat doctiores, ſed caveat, ne inveniat præſumptiores. Atqui in libertate cum divinis decretis, cum Dei gratia, cum prædeſtinatione concilianda ex uſu ſcientiæ mediæ, nullum prorſus eſt myſterium, quippe vel maxime plumbeis hominibus conſtat, non lædi libertatem per decretum, cujus executio pendet tanquam a cauſſa, ex præviſa voluntatis determinatione.

Quinto. Modus conciliandi libertatem cum efficacibus decretis, deſumi debet ex actione Dei, quæ cum ſit a cauſſa univerſali, cauſſis particularibus motum imprimit, modo qui eorum naturæ conveniat; libero quidem, ſi cauſſæ particulares ſint liberæ: neceſſario vero, ſi cauſſæ ſint neceſſariæ. Deſumitur quoque ex ejuſdem divinæ actionis infinitate; nam ex eo quod ſit infinita, ſeſe extendit non tantum ab ſubſtantiam actus creatæ voluntatis, ſed etiam ad illius modum: ac proinde efficit non tantum, ut actus exiſtat, ſed etiam ut exiſtat libere: *Ex hoc quod nihil divinæ voluntati reſiſtit* (inquit S. Thomas 1. p. q. 19. art. 8. ad 2.) *ſequitur, quod non ſolum fiant ea, quæ Deus vult fieri, ſed quod fiant contingenter, vel neceſſario, quia ſic vult fieri Deus.*

Objicies 4. Converſio Tyriorum & Sidoniorum futura ſub conditione prædicationis & miraculorum Chriſti, infallibiliter a Deo cognita fuit, ut patet ex Evangelio Matth. c. 11. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent*. Atqui converſio Tyriorum & Sidoniorum non fuit cognita per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, cum non fuerit mere poſſibilis; nec per ſcientiam viſionis, cum abſolute non fuerit futura: ergo per ſcientiam mediam, proindeque in ſtatu naturæ lapſæ ſcientia media admittenda eſt reſpectu actuum ordinis ſupernaturalis.

Reſp. jam ſuperius ad illud argumentum fuiſſe dictum, eam, de qua agitur, converſionem fuiſſe a Deo cognitam per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, eo quod cum conditio ſit mere poſſibilis, mere pariter tanquam poſſibilis viſa ſit Tyriorum converſio.

Confirmatur. Ut aliquid videatur per ſcientiam mediam, neceſſe eſt, ex adverſariis, ut cognoſcatur independenter a decreto abſoluto de conferenda gratia efficaci, ſi conditio, ex cujus ſuppoſitione videtur futurum, ponatur ex parte objecti. Sed Tyriorum converſio non fuit cognita independenter ab illo decreto, ut ſuperius probatum eſt: ergo, &c.

Inſtabis. Si valeat mox data ſolutio, æqua non fuiſſet Chriſti objurgatio adverſus Judæos; reſpondere nimirum potuiſſent, ſe pariter convertendos, ſi miraculis & prædicationi Deus conjunxiſſet gratiam efficacem, quam Tyriis & Sidoniis largiturus erat ſub conditione prædicationis & miraculorum Chriſti.

Reſp. 1. Judæos non potuiſſe id, quod objiciunt adverſarii, Chriſto reſpondere. Siquidem gratia, quæ ex ſe ab intrinſeco futura fuiſſet efficax in Tyriis & Sidoniis, non fuiſſet futura efficax in Judæis, quia (ut jam dictum eſt ſuperius) major erat excæcatio & induratio Judæorum, quam Tyriorum & Sidoniorum: ſicque auxilium, quod Tyriorum excæcationem ſuperaſſet, viciſſetque obdurationem, re ipſa non ſuperaturum fuiſſet ac victurum excæcationem, ac obdurationem Judæorum. Auguſtini eſt ea ſolutio, hæc enim ſcribit lib. de dono perſever. cap. 14. *Non ergo erant ſic excæcati oculi, nec ſic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum, quoniam credidiſſent, ſi qualia viderunt iſti, ſigna vidiſſent*. Eidem ſolutioni lux affulgebit maxima ex tractatu de gratia, ubi oſtendemus, efficaciam gratiæ eſſe relativam, ita ut idem auxilium pro majore vel minore hominum, quibus confertur, cupiditate, in aliquibus ſit efficax, hoc eſt, ſuperet ſubjecti reſiſtentiam, illudque ad pium actum determinet; in aliis vero ſit inefficax, id eſt, licet excitet ad actum pium, ita tamen non ſuperat hominis reſiſtentiam, quæ ex majori illius cupiditate naſcitur, ut illum ad eumdem pietatis actum determinet.

Reſp. 2. adverſariorum argumentum ſic in eos retorqueri poſſe: Judæi Tyriis pares non erant in auxilio, ſicut pares fuiſſent in prædicatione Evangelii: nempe Tyriis, ſi apud eos Chriſtus prædicaſſet, data fuiſſet (ut docent adverſarii) gratia congrua, ſeu in iis circumſtantiis, in quibus præviſi fuiſſent, quod ipſi daturi eſſent conſenſum; ea tamen gratia congrua Judæis data non fuit: nam ſi Judæi eam habuiſſent, cum Chriſtus ipſis annuntiavit Evangelium, reipſa pœnitentiam egiſſent, quippe ex adverſariis gratia congrua nuſquam ſuo fruſtratur effectu: hincque patet Judæos potuiſſe reſpondere Chriſto objurganti, ſe non minus, quam Tyrii & Sidonii, acturos fuiſſe pœnitentiam, ſi gratiam congruam eis largitus fuiſſet, quam fuiſſet Tyriis ac Sidoniis largiturus, ſi apud eos prædicaſſet Evangelium.

Objicies 5. Doctis quibuſdam Theologis videtur, quod ſcientia media poſſit admitti reſpectu actuum, etiam ſupernaturalium, hominis innocentis: ergo pariter debet admitti reſpectu actuum ſupernaturalium hominis per peccatum lapſi: non enim videtur eſſe potior ratio de uno quam de altero.

Reſp. ex ſuppoſitione, quod (ut docent Auguſtini diſcipuli, quibus ſubſcribemus in tractatu de gratia) creatura innocens ad actus liberos, etiam ordinis ſupernaturalis, non indiguerit gratia per ſe efficaci, & ab intrinſeco

ſeco determinativa, parvi referre, an reſpectu ſtatus innocentiæ, admitti debeat aut rejici ſcientia media.

Ratio eſt, quia in ea ſuppoſitione certum erit, quod Deus viderit futura ſub conditione pietatis opera, angelorum, v. g. perſeverantiam, independenter a decreto abſoluto de conferenda gratia *per ſe* efficaci, & ab intrinſeco determinativa. An autem ſcientia, per quam Deus in ſtatu innocentiæ pietatis opera prævidit, reducenda ſit ad ſcientiam, quam Scholaſtici vocant ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, an ad eam, quam dicunt ſcientiam viſionis, aut utrum ad tertiam, quæ inter eas mediet, quæque ob id a Molina primum dicta eſt *ſcientia media*, quæſtio eſt metaphyſica potius quam theologica, quæ fidei explicandæ nec obeſt, nec prodeſt, ſeu (ut loquuntur) quæ eidem fidei explicandæ eſt omnino impertinens.

E contra, ex ſuppoſitione, quod (ut fuſe ſuo loco ex Scriptura, ex Patribus, & præſertim Auguſtino, cujus doctrinam Romana ſequitur Eccleſia, demonſtrabitur) homo lapſus gratia per ſe efficaci & ab intrinſeco determinativa indigeat ad quemlibet pietatis actum, vel inchoatum, ac maxime imperfectum, multum refert, an in Deo reſpectu actuum ſupernaturalium hominis lapſi admittenda ſit, aut rejicienda ſcientia media.

Et ſane ſi admittatur, non ſtabit ſuppoſitio, ſeu verum non erit, quod homo lapſus indigeat auxilio per ſe efficaci ad quodcumque pietatis opus: quippe, cum ſcientia media, prout ab illius auctoribus & defenſoribus traditur, ſit operis ſub conditione futuri cognitio independens a decreto de conferenda gratia victrice, pium opus præviſum erit ab æterno futurum independenter ab eadem gratia victrice: ac proinde gratia victrix non erit homini lapſo ad quodcumque pietatis opus neceſſaria: quippe independenter ab ejus collatione futurum erit aliquod pietatis opus.

Iis quæ hucuſque dicta ſunt, præmiſſis, ad objectionem adverſariorum reſpondemus in forma, dato antecedente, negando conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia pietatis opera in ſtatu naturæ innocentis, tum abſolute, tum conditionate futura erant independenter a decreto de determinanda in tempore per gratiam ex ſe efficacem voluntate creata; cum enim, ut ſuo loco dicetur, voluntas creata tunc ſana eſſet ac robuſta, ad operandum non indigebat medicinali, & efficaci auxilio, ſed ſemetipſam pro libito poterat cum auxilio verſatili determinare ad quodcumque voluiſſet pietatis opus. E contra vero in ſtatu naturæ lapſæ nullum omnino pietatis opus eſt futurum, ſive abſolute, ſive conditionate, independenter a decreto de determinanda in tempore voluntate creata: quippe cum ægra ſit & debilis, ſatis non habet virium, ut cum auxilio verſatili, quacumque illi in circumſtantia detur, ſeſe ad aliquod, licet maxime imperfectum, pietatis opus determinet.

Ex his patet, theologos, qui non tantum pro ſtatu naturæ innocentis, ſed etiam pro ſtatu naturæ lapſæ, ſcientiam mediam admittunt, ſupponere, hominem lapſum eadem frui ſanitate, iiſdem pollere viribus, quibus homo innocens fruebatur. Non ob aliud Auguſtinus totus fuit in impugnanda illa media ſcientia in Semi-Pelagianis, qui non minus pro ſtatu naturæ lapſæ, quam pro ſtatu naturæ innocentis illam defendebant tamquam cardinem, in quem eorum de gratia Salvatoris ſyſtema volveretur.

Objicies 6. Doctrina de uſu ſcientiæ mediæ, ad libertatem cum divina gratia conciliandam, a Dominicanis delata fuit ad ſummos Pontifices Clementem VIII. & Paulum V. de eaque diligenter actum fuit in celeberrimis congregationibus, quæ vulgo *De auxiliis* appellantur; & tamen nulla ipſi injuſta fuit cenſura: unde ſic arguitur. Doctrina quæ diligenter examinata fuit coram Summis Pontificibus, quæque poſt diligens examen nulla cenſura perſtricta fuit, cenſetur approbata ab Eccleſia Romana: atqui, &c. ergo &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia approbatio dicit litis intentatæ definitionem: ubi ergo non intervenit ea definitio, nulla quoque eſt approbatio. Hinc colligitur, Ludovici Molinæ de ſcientia media doctrinam eodem eſſe in ſtatu, in quo erat, cum primum delata eſt ad ſummos Pontifices.

Confirmatur ea reſponſio *primo* auctoritate Alexandri Papæ VII. a quo proſcripta fuit hæc propoſitio: *Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem*. Si, ut patet ex illius propoſitionis damnatione, Sedis Romanæ ſilentium non conciliat probabilitatem alicui opinioni, a fortiori alicui doctrinæ non conciliat auctoritatem ac approbationem.

Confirmatur *ſecundo* ea reſponſio ex decreto, quod die 15. Jul. ann. 1697. auctoritate Epiſcopali latum eſt Rhemis adverſus hanc cujuſdam theologi propoſitionem, publicis in theſibus propoſitam: *Doctrina Ludovici Molinæ aliorumque theologorum, qui concordiam libertatis humanæ cum gratia divina ope ſcientiæ media tradere enucleatius tentarunt, ita ab errore Calvini, aliorumque hujus ætatis ſectariorum recedit, ut ad opinionem Pelagianorum nullo modo accedat. Et ideo tam valide impetita, toties a diverſi generis hoſtibus impugnata, & coram ſummis Pontificibus tam diligenter agitata, tanquam aurum in fornace probata, purior inventa eſt, ut ait Maurolicus; & cum honore ex tot diſputationum fluctibus emerſit*. Sic autem gallice habet illud decretum: *Nous avons*

con-

Digitized by Google

condamnée & condamnons la premiere poſition de la troiſieme colonne de la Theſe du cinquiéme de Decembre dernier, que nous avons cydeſſus rapportée, comme fauſſe, temeraire, ſcandaleuſe, captieuſe & induiſante en erreur: hoc eſt: *Damnavimus & damnamus primam poſitionem illi tertiæ columnæ theſeos, tanquam falſam, temerariam, ſcandaloſam, & quæ in errorem inducat*. Rationes graviſſimas, quibus ea condemnatio nititur, legere eſt in ipſiuſmet condemnationis exemplari, quod tertio editum eſt Pariſiis apud Aniſſonium regiæ typographiæ præfectum. Eo autem majoris eſt ponderis illud decretum, quod ubique ſummo omnium ordinum plauſu receptum ſit, ac latum ab illuſtriſſimo Carolo Mauricio le Tellier Rhemenſium Archiepiſcopo, qui nulli orbis præſuli, nulli eccleſiæ doctori in Scripturæ & Patrum peritia ſecundus eſt, quique ſemper ſedulo curavit, ut ab Eccleſia, cui tanta cum laude præeſt, tum laxior diſciplina, tum quælibet, ſive in fide, ſive in moribus, novitates exſularent.

CAPUT VI.

De cauſalitate ſcientiæ Dei.

Not. Status quæſtionis eſt 1. utrum ſcientia Dei ſit cauſſa rerum: 2. utrum ſit earum cauſſa efficiens: 3. cuinam divinæ ſcientiæ id competat: 4. utrum res ideo ſint futuræ, quod ſciantur a Deo, an vero ſciantur, quod ſint futuræ.

CONCLUSIO. 1. Scientia Dei eſt cauſſa rerum, tum directiva, tum efficiens.

Probatur 1. Scientia Dei influit in rerum productionem juxta illud Pſal. 103. *Omnia in ſapientia feciſti*. 2. Scientia Dei ſe habet reſpectu rerum producendarum, ſicut prudentia & ars in artifice reſpectu factibilium; nimirum ſuppeditat rerum ideas, inclinatque, ut ad earum exemplar opus externum fiat.

CONCLUSIO. 2. Nec ſcientia viſionis, nec ſcientia media, ſi quæ detur, ſed ſola ſcientia ſimplicis intelligentiæ, eſt cauſſa rerum.

Probatur prior pars. Quod præſupponit futuritionem rerum, non eſt earum cauſſa, cum eſſentiale ſit cauſſæ, ut ſit prior ſuo effectu: atqui ſcientia viſionis præſupponit futuritionem rerum: ergo non eſt earum cauſſa.

Et quidem. *Primo*, præſupponit futuritionem rerum neceſſariarum, quia præſupponit decretum abſolutum, quo earum futuritio decernitur: eſt enim eo decreto poſterior, cum (ut ſuo loco dictum eſt) illud decretum ſit medium, in quo futura neceſſaria a Deo videntur. *Secundo*, ſcientia viſionis præſupponit quoque, ſaltem reſpectu ſtatus naturæ lapſæ, futuritionem actuum liberorum ordinis ſupernaturalis: quippe quod actus illi ſint futuri ex decreto abſoluto, quod Deus ab æterno tulit de eorum futuritione: unde (ut ſuperius probatum eſt) illud decretum eſt medium, in quo a Deo ſciuntur; medium vero prius eſt cognitionis objecto, cujus eſt medium. *Tertio*, actus liberi ordinis naturalis, immo & ſupernaturalis in ſtatu naturæ innocentis, præſupponuntur quoque futuri, antequam a Deo cognoſcantur. Cum enim (ut oſtendetur in tractatu de gratia) Deus eos non operetur per decretum abſolutum & efficax, ſcientia Dei ad eorum productionem non concurrit efficienter.

Probatur altera pars. Ex auctoribus ac defenſoribus ſcientiæ mediæ, futura ſub conditione præcedunt Dei cognitionem: per eam nimirum (inquiunt) Deus videt, ad quid voluntas ſeſe ex innata libertate determinatura ſit, ſi in his aut in illis circumſtantiis a Deo ponatur.

Probatur tertia concluſionis pars. Sola ſcientia ſimplicis intelligentiæ præcedit futuritionem rerum: ſola in eas influit per modum prudentiæ & artis; prudentiæ quidem, inducens Dei voluntatem, ut hoc vel illud operari velit; artis vero, oſtendens, poſt determinationem voluntatis, modum quo res faciendæ ſunt.

Objicies 1. Scientia ſimplicis intelligentiæ eſt mere ſpeculativa, tota nimirum occupatur in contemplanda rerum poſſibilitate: atqui (ut patet) habitus mere ſpeculativus non eſt cauſſa efficiens rerum: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Scientia ſimplicis intelligentiæ non applicata per actum divinæ voluntatis, eſt mere ſpeculativa, conc. maj. applicata per actum voluntatis, neg. maj. Conceſſa minore, diſt. conſeq. Ergo ſcientia ſimplicis intelligentiæ non applicata per actum divinæ voluntatis, non eſt cauſſa efficiens rerum, conc. conſeq. applicata per actum divinæ voluntatis, neg. conſeq.

Ut ſolutio intelligatur, tria rationis inſtantia diſtinguenda ſunt: in primo Deus habet ideas rerum omnium poſſibilium; in altero ſeſe determinat ad producendum hominem, v. g. juxta ideam hominis, quam in primo inſtanti gerebat in mente; in tertio denique videt hominem exiſtentem: in priore ex iis inſtantibus ſcientia ſimplicis intelligentiæ eſt mere ſpeculativa, at in altero eſt practica, quia dirigit Deum, ut ſe determinet ad hominis productionem, ad eamque concurrit per modum cauſſæ exemplaris.

Objicies 2. Impoſſibile eſt, aliquam ſcientiam eſſe cauſſam rei, quam non cognoſcit: non enim eſt cauſſa, niſi cognoſcendo: atqui ſcientia ſimplicis intelligentiæ non cognoſcit futura: ſiquidem illius, prout ſpecie diſtinguitur a ceteris divinis ſcientiis, objectum non eſt ens, quod exiſtat in aliqua tem-

Digitized by Google

temporis differentia, ſed quod ab omni differentia corporis præſcindit.

Reſp. ad 1. diſt. maj. Si nec ipſam rem futuram, nec ideam, ad quam fieri debet, cognoſcat, conc. maj. ſi cognoſcat ideam, ad quam fieri debet, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui ſcientia ſimplicis intelligentiæ non cognoſcit futura, ſed cognoſcit ideam, ad quam fieri debent, conc. min. & non cognoſcit illam ideam, neg. min. Ars in artifice non cognoſcit ipſum opus quod artifex operari voluerit, ſed cognoſcit ideam ad quam, ex ſuppoſitione quod fiat, exigi debet: ea tamen ars eſt cauſſa operis: ergo pariter ſcientia ſimplicis intelligentiæ ideo eſt cauſſa rerum futurarum, quod cognoſcat ideam, ad quam futura, ſi fiant, exigi debent.

CONCLUSIO 4. Non ideo res futuræ ſunt quod a Deo præſciantur: ſed ideo præſciuntur quod futuræ ſint.

Probatur. Futura vel ſunt neceſſaria, vel libera: atqui neutra ideo futura ſunt, quod a Deo præſciantur; immo ideo præſciuntur, quod ſint futura.

Et quidem *primo*, entia neceſſaria non præſciuntur, niſi poſt decretum abſolutum & efficax de eorum futuritione, quippe (ut ſuperius dictum fuit) illud decretum eſt medium, in quo cognoſcuntur: proindeque eorum futuritio præcedit, ſecundum noſtrum concipiendi modum, Dei prævisionem.

Secundo. Futura libera ſunt vel peccata, vel bona opera; vel actus ex ſe indifferentes: atqui neutrum ex iis futurum eſt, quod a Deo præſciatur: ſiquidem ex iis futuris nullum eſt, cujus futuritio non præcedat, in inſtanti rationis, Dei ſcientiam.

De peccatis id plane certum eſt: *Non ideo* (inquit Hieronymus Dial. 3. adverſus Pelagianos) *peccavit Adam, quia Deus hoc futurum noverat; ſed præſcivit Deus, quod ille erat propria voluntate facturus*.

De pietatis operibus idem quoque conſtat: Siquidem pia opera in ſtatu naturæ lapſæ ſunt futura per decretum de conferenda gratia efficaci, per quam in tempore futura ſunt: atqui illud decretum præcedit, ſecundum noſtrum concipiendi modum, Dei præſcientiam; cum, ut ſuo loco probatum eſt, ſit medium, in quo pietatis opera, ad naturæ lapſæ ſtatum pertinentia, a Deo præſciuntur.

De actibus ex ſe, hoc eſt, ſecundum ſpeciem, indifferentibus, idem pariter evidens eſt. Nam vel illi actus a voluntate creata eliciuntur abſque præmotione, ſeu prædeterminatione phyſica, & cum ſolo ſimultaneo Dei concurſu, vel non eliciuntur ſine phyſica præmotione, ſeu prædeterminatione: ſi primum, non prævidentur futuri, niſi ex ſuppoſitione, quod voluntas adjuta concurſu ſimultaneo, ſeſe ad eos determinatura ſit: ergo in ea ſuppoſitione prius, in inſtanti ſaltem rationis, illi actus futuri ſunt, quam a Deo præſciantur. Si ſecundum, actus, de quibus agitur, non præſciuntur, niſi in inſtanti rationis ac naturæ, poſt decretum de conferenda prædeterminatione phyſica, cui illi actus ſuam debent futuritionem.

Objicies 1. Patres docuiſſe videntur, ideo res eſſe futuras, quod Deus eas præſcierit, non e contra. Auguſtinus lib. 13. Confeſſ. c. 38. ſic loquitur: *Nos iſta quæ feciſti, videmus, quia ſunt: Tu autem quia vides ea, ſunt*. Eodem modo loquitur lib. 6. de Trinit. cap. 10. lib. 15. cap. 13. Similia habet Gregorius lib. 20. Mor. cap. 24.

Reſp. Iis textibus Patres non aliud velle, quam quod Deus non, ut ſolent creaturæ, cœperit videre res, cum in tempore eductæ ſunt ex nihilo; ſed e contra eas ab æterno viderit in eſſentia divina, in qua, etiam ſecundum proprium ſuum eſſe, repræſentantur.

Objicies 2. Si ideo res a Deo cognoſcerentur, quod in priori natura futuræ ſint, eſſent cauſſa divinæ ſcientiæ: ſed hoc eſt falſum; nam alioquin a rebus creatis penderet: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia ut aliquid ſit cauſa alterius, debet illi dare eſſe: at res futuræ non dant eſſe divinæ ſcientiæ, ſed tantum eam terminant, ſicut objectum terminat actum oculi corporei.

QUÆSTIO XI.

De voluntate Dei.

Not. 1. UT quæ ad Dei voluntatem ſpectant, cum methodo pertractentur, quæſtionem hanc partiemur in plura capita, in quibus divinæ voluntatis exiſtentiam, diviſionem, objectum, cauſſalitatem, efficaciam, & libertatem expendemus.

CAPUT PRIMUM.

Utrum in Deo ſit voluntas?

CONCL. EXiſtit voluntas in Deo.

Probatur 1. Scripturæ Deo voluntatem adſcribunt. Pſalm. 113. *Omnia quæcumque voluit, fecit*. Matth. 6. jubente Chriſto ſic Deum oramus: *Fiat voluntas tua*. Ad Rom. 9. *Voluntati ejus quis reſiſtit?*

Probatur 2. In Deo exiſtit intellectus, cum, ut præcedenti quæſtione demonſtratum eſt, in eo ſit ſcientia; ſcientia vero ſit actus intellectus; ergo in eo eſt etiam voluntas; ſiquidem intellectus ex ſe ordinatur ad voluntatem; nam ideo alicui ſubſtantiæ cognitio conceditur, ut cognitum poſſit vel appetere, ſi ſibi ſit conveniens, vel, ſi diſconveniat, fugere.

Quæ-

Digitized by Google

Quæres 1. an voluntas ſit in Deo proprie, an metaphorice tantum?

Reſp. voluntatem eſse in Deo proprie, & non metaphorice. Ratio eſt, quia, ex dictis, omnis perfectio ſimpliciter ſimplex eſt in Deo proprie, hoc eſt, ſecundum ſuam propriam formam: Atqui voluntas eſt ejuſmodi, quippe, ut loquuntur, melior eſt ipſa, quam non ipſa.

Quæres 2. utrum voluntas ſit in Deo per modum potentiæ, quæ in ſubſtantia divina recipiatur, quemadmodum in homine recipitur anima.

Reſp. voluntatem a parte rei eſſe omnino idem cum divina ſubſtantia; quia, ſicut contra Abaelardum ſuo loco dictum eſt, quidquid eſt in Deo, realiter Deus eſt: ſed ſecundum noſtrum concipiendi modum, in Dei ſubſtantia recipitur, quod nimirum id fiat in rebus creatis, ad quarum normam de divinis judicare ſolemus.

CAPUT II.

De diviſione divinæ voluntatis.

Not. 1. Non eſt hic quæſtio de voluntate prout eſt a parte rei: quippe conſtat ex dictis, quod ſic ſumpta, ſit una tantum & non multiplex: ſed eſt quæſtio de voluntate Dei prout a nobis viatoribus concipitur.

Not. 2. Celebris eſt in ſchola diviſio divinæ voluntatis in voluntatem Signi & in voluntatem Beneplaciti; tum in voluntatem Antecedentem & in voluntatem Conſequentem. De duplici illa diviſione ſubſequentibus articulis eſt agendum.

ARTICULUS I.

De diviſione divinæ voluntatis in voluntatem ſigni & in voluntatem beneplaciti.

Not. Hic quæri poteſt 1. utrum revera admittenda ſit diviſio divinæ voluntatis in voluntatem ſigni & in voluntatem beneplaciti; 2. quot ſint ſpecies voluntatis ſigni.

CONCLUSIO 1. Admittenda eſt diviſio divinæ voluntatis in voluntatem ſigni & in voluntatem beneplaciti.

Probatur. Admittenda eſt divinæ voluntatis diviſio ex parte modi, quo Deus vult res: atqui exigit ille modus, ut Dei voluntas dividatur in voluntatem ſigni, & in voluntatem beneplaciti: Nam Deus vult res vel improprie, ut Iſaaci occiſionem ab Abrahamo; vel proprie, ut conſervationem univerſi. Si primum, conſtituitur voluntas ſigni: ſi vero ſecundum, conſtituitur voluntas beneplaciti.

Hinc patet 1. voluntatem ſigni eſſe tantum metaphorice in Deo, voluntatem vero beneplaciti, formaliter. Patet. 2. voluntatem ſigni nihil aliud eſſe, quam ſignum temporarium, quo judicamus Deum aliquid velle: voluntatem vero beneplaciti eſſe veram ac ſinceram Dei in objectum aliquod propenſionem. De prioris voluntatis ſpecie intelliguntur hæc Pſal. 15. verba: *Mirificavit omnes voluntates meas in eis*: de poſteriori vero hæc Pauli ad Rom. 9. *Voluntati ejus quis reſiſtit?*

Objicies. Diviſio, de qua in concluſione, admitti non debet: Siquidem non valet diviſio totius in partes, quarum una includit aliam, cum ex logicis diviſio fieri debeat in oppoſita membra: atqui pars allatæ diviſionis includit aliam: quippe omnis voluntas ſigni eſt etiam voluntas beneplaciti: alioquin ſignum divinæ voluntatis eſſet falſum, quippe Deus præciperet, aut ſuaderet, quod revera non vellet: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. ad 3. diſt. ant. Alioquin ſignum divinæ voluntatis eſſet falſum, ſi eſſet a Deo poſitum, ut teſtaretur Deum revera velle id, quod aut præcipit, aut ſuadet, aut permittit, conc. ant. ſi ſignificaret, Deum velle aliud, neg. ant. Conſilium, præceptum, permiſſio, aliaque divinæ voluntatis ſigna non ſemper a Deo ponuntur, ut ſignificet, Deum revera velle, quod aut ſuadet, aut præcipit, aut permittit: ſed nonnunquam ponuntur, ut ſignificent, Deum velle aliquid omnino diſtinctum ac diverſum ab eo, quod aut ſuadet, aut præcipit, aut permittit: v. g. cum aliquid præcipit, ſincere vult, ut homines ad id teneantur quod injungit; cum aliquid permittit, vult revera, ut id ſit in ejus poteſtate, cui permittitur. Sic, cum Deus Abrahamo præcepit Iſaaci cædem, non præcepit, tamquam ſignum, quo teſtaretur, ſe revera velle eam cædem, ſed eam præcepit, tamquam ſignum, quo volebat, ut Abrahamus ſignificaret, ſe paratum animum habere ad Iſaaci cædem. Idem ſæpius apud homines contingit: nempe multa præcipiunt, quæ revera nolunt fieri: ſed tantum ut eorum, quibus imperant, exploratam habeant voluntatem.

CONCLUSIO. 2. Quinque ſunt ſpecies voluntatis ſigni, ſcilicet præceptum, conſilium, prohibitio, permiſſio, operatio.

Probatur. Tot ſunt ſpecies voluntatis ſigni, quot ſunt ſpecies ſignorum, quibus judicamus Deum aliquid velle: atqui ſignorum ejuſmodi ſunt quinque ſpecies: nam tot ſunt ſigna quibus judicamus, Deum aliquid velle, quot ſunt, quibus judicamus, creaturas aliquid velle: quippe Deum hic non apprehendimus, ut in ſe eſt, ſed de eo ratiocinamur, ut ſolemus de rebus creatis: atqui ſunt quinque ſignorum ſpecies, quibus judicamus creatam voluntatem aliquid velle, aut nolle: velle quidem cum præcipit, aut ſuadet, aut permittit, aut operatur: nolle vero cum prohibet.

A. R.

ARTICULUS II.

De diviſione divinæ voluntatis in antecedentem & conſequentem.

Not. UT difficultas, de qua agitur, clare expendatur, tria quærenda ſunt; 1. utrum admittenda ſit divinæ voluntatis diviſio in Antecedentem, & Conſequentem: 2. unde ejuſmodi diviſio petatur: 3. an utraque illa voluntas ſit in Deo proprie ac formaliter.

§. I. *Utrum admitti debeat divinæ voluntatis diviſio in antecedentem & conſequentem.*

Not. Quid antecedentis & conſequentis voluntatis nomine debeat intelligi, ſupponimus ex hujuſce capitis paragrapho ſecundo.

CONCLUSIO. Admitti debet divinæ voluntatis diviſio in antecedentem & conſequentem.

Probatur. Ea diviſio eſt admittenda, cujus Patres meminerunt; atqui Patres meminerunt diviſionis voluntatis divinæ in antecedentem & conſequentem: ergo, &c. Minor variis Patrum teſtimoniis oſtenditur.

Chryſoſtomus hom. 1. in epiſt. ad Epheſios diſtinguit in Deo voluntatem primam, & voluntatem ſecundam: *Prima* (inquit) *eſt, ut non pereant, qui non peccarunt. Voluntas ſecunda eſt, ut qui facti ſunt mali, pereant*: atqui prima & ſecunda voluntas idem plane ſunt cum voluntate antecedente & conſequente, ut ex mox dicendis patebit.

S. Joannes Damaſcenus l. 2. de fide c. 29. expreſse meminit diviſionis, de qua agitur: *Prima quidem voluntate* (ait) *Deus vult omnes homines ſervari, ac regni ſui compotes eſſe: neque enim ſupplicii ac cruciatus cauſſa, verum ad hoc ut bonitatis ipſius participes ſimus, nos effinxit: ut juſtus autem iis quoque qui peccant, pœnam infert, hoc eſt voluntate conſequenti, ſeu ſecundaria.*

S. Thomas eamdem diviſionem refert 1. p. quæſt. 19. art. 6. ubi ſolvens argumentum, ex hac Apoſtoli ſententia petitum: *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*; ſic loquitur: *Tertio ſecundum Damaſcenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate conſequente.*

§. II. *Unde petatur diviſio divinæ voluntatis in antecedentem & conſequentem.*

Not. 1. Licet omnes theologi admittant diviſionem divinæ voluntatis in antecedentem, & conſequentem, diſsentiunt tamen quam maxime circa id, unde petatur.

Not. 2. Qui jurant in verba Ludovici Molinæ, docent eam, de qua agitur, diviſionem peti ex vario reſpectu, quem habet divina voluntas ad creaturæ rationalis voluntatem: Antecedens Dei voluntas (inquiunt) eſt ea, quæ intelligitur præcedere creaturæ rationalis conſenſum: Conſequens vero quæ intelligitur eumdem conſenſum ſupponere.

Not. 3. Eam interpretationem laudati ſcriptores commenti ſunt, ut declinarent argumentum quod ex ea diviſione petitur adverſus illorum ſyſtema de prædeſtinatione & gratia: Si enim voluntas conſequens in inſtanti naturæ præcedat futurum creatæ voluntatis conſenſum, ac ſemper (ut docet S. Thomas) impleatur, voluntas Dei erit per ſe efficax, ſeu independenter a prævisione conſenſus voluntatis; erit pariter in Deo voluntas efficax & abſoluta ſalvandi quoſdam homines independenter a prævisione meritorum, ac proinde prædeſtinatio erit gratuita, non tantum ad gratiam, ſed etiam ad gloriam: quod tamen negant auctores, de quibus agitur.

Not. 4. Theologi, qui ſunt extra Molinæ ſcholam, unanimi conſenſu docent, diviſionem, de qua eſt quæſtio, non peti ex aliquo reſpectu, quem Dei voluntas dicat ad prævisum aut non prævisum voluntatis creatæ conſenſum: ſed ex diverſo ſtatu, in quo creatura rationalis poteſt conſiderari. Poteſt autem conſiderari, vel in ſe, hoc eſt, abſtrahendo a circumſtantiis, cum quibus exiſtit a parte rei, vel in circumſtantiis in quibus a parte rei exiſtit.

CONCLUSIO 1. Voluntas Dei non dicitur antecedens ex eo, quod antecedat conſenſum, quem creata voluntas aut præbitura eſt, aut negatura gratiæ excitanti; non dicitur quoque conſequens ex eo, quod ſupponat prævium ejuſdem creatæ voluntatis conſenſum; hoc eſt Dei voluntas non dicitur aut antecedens aut conſequens, quod aut præcedat aut ſubſequatur meritorum vel demeritorum prævisionem.

Probatur 1. Si valeret adverſariorum ſententia, diviſio, de qua agitur, non eſſet in membra oppoſita: utraque nimirum Dei voluntas præcederet in inſtanti naturæ noſtrum divinæ gratiæ conſenſum aut diſſenſum; antecedens quidem patet ex ipſis adverſariis; conſequens etiam, quia (ut ſuo loco dicetur) eſt in ſtatu naturæ lapſæ cauſſa noſtri conſenſus, ad eumque voluntatem infallibiliter determinat; unde (ut ait S. Thomas) ea conſequens Dei voluntas ſemper impletur.

Probatur 2. Si veritate niteretur expoſitio, quam Molinæ diſcipuli affingunt ei loquendi modo, quo S. Joannes Chryſoſtomus, S. Joannes Damaſcenus, & S. Thomas uſi ſunt, eam expoſitionem laudati Patres tradidiſsent, cum explicarunt, quid intelligerent nomine voluntatis antecedentis & conſequentis; atqui eam nequaquam tradiderunt, immo ne vel illius apex apud illos ſcriptores legitur; ergo, &c.

CONCLUSIO 2. Divinæ voluntatis in antecedentem & conſequentem diviſio, quam

Patres

Patres tradiderunt, ſumitur ex diverſo ſtatu, in quo objectum aliquod poteſt conſiderari; ita ut antecedens ſit ea, quæ verſatur circa objectum, ut eſt in ſpecie, ſeu præciſum & abſtractum a circumſtantiis particularibus, in quibus in individuo & a parte rei reperitur; conſequens e contra ſit ea quæ verſatur circa objectum, non tantum in ſpecie conſideratum, ſed etiam in individuo, ſeu, cum omnibus circumſtantiis, in quibus in individuo & a parte rei exiſtit.

Probatur auctoritate S. Thomæ, qui 1. p. qu. 19. art. 6. ad 1. ſic loquitur: *Ad cujus diviſionis voluntatis divinæ in antecedentem & conſequentem intellectum, conſiderandum eſt, quod unum quodque ſecundum quod bonum eſt, ſic eſt volitum a Deo: aliquid autem poteſt eſſe in prima ſui conſideratione, ſecundum quod abſolute conſideratur, bonum vel malum, quod tamen prout cum aliquo adjuncto conſideratur, quæ eſt conſequens conſideratio ejus, e contrario ſe habet. Sicut hominem vivere, eſt bonum, & hominem occidi, eſt malum ſecundum abſolutam conſiderationem; ſed ſi addatur circa aliquem hominem, quod ſit homicida, vel vivens in periculum multitudinis, ſic bonum eſt eum occidi, & malum eſt eum vivere: unde poteſt dici, quod judex juſtus antecedenter vult hominem vivere, ſed conſequenter vult homicidam ſuſpendi. Similiter Deus antecedenter vult, omnem hominem ſalvari, ſed conſequenter vult quoſdam damnari ſecundum exigentiam ſuæ juſtitiæ.* Eadem ratione loquitur S. Doctor quæſtione 23. de veritate, nec non lectione 1. in caput ſecundum prioris ad Timoth. epiſtolæ.

Objicies. Damaſcenus l. 2. de fide c. 29. innuere videtur, antecedentem Dei voluntatem eſſe illam, quæ non præſupponit operationem creaturæ, conſequentem vero quæ eam præſupponit: *Voluntas antecedens* (inquit) *eſt acceptio Dei ex ipſo exiſtens, & conſequens eſt conceſſio ex cauſſa noſtra.* Idem docet S. Thomas: *Voluntas conſequens*, inquit in l. Sent. diſt. 46. art. 1. *præſcientiam operum.*

Reſp. diſt. ant. Voluntas conſequens juſtitiæ, de qua non eſt hic quæſtio, ſupponit præſcientiam operum, conc. ant. voluntas conſequens miſericordiæ, de qua hic agitur, neg. ant. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas conſequens juſtitiæ neceſſario præſupponit demeritum, non quidem præciſe ex eo, quod ſit voluntas conſequens; ſed quod ſit pœnæ inflictiva; juſte vero infligi pœna non poſſit, niſi demeritum præceſſerit: e contra voluntas conſequens miſericordiæ, cum non ſit ex ratione debiti, non præſupponit meritum, quod præceſſerit.

§. III. *Utrum voluntas antecedens ſit in Deo proprie.*

Not. 1. Status quæſtionis eſt, utrum Deus proprie, hoc eſt, interius, velit id quod dicitur velle per voluntatem antecedentem, an vero tantum improprie, id eſt exterius, nempe aut quod nos id velle faciat, aut quod præcipiat, ut velimus.

Not. 2. Circa eam quæſtionem duplex eſt auctorum ſententia. Prior quæ a pluribus Thomiſtis, & ab omnibus Molinæ diſcipulis defenditur, docet, voluntatem antecedentem eſſe in Deo proprie & non tantum metaphorice. Altera eſt Banneſii, multorumque veterum Thomiſtarum, quibus ſubſcribit Eſtius in 1. Sent. diſt. 46. §. 3. ubi ſic loquitur: *Ceterum longe probabilius ſentiunt qui negant, in Deo formaliter & proprie eſſe voluntatem antecedentem.* Iiſdem fere terminis ſubſcribit etiam Sylvius in 1. p. S. Thomæ qu. 10. art. 6.

Not. 3. Quæſtio, de qua agitur, poteſt conſiderari vel ſpeculative, vel practice, ſeu vel in ſe ipſa, vel in ordine ad prædeſtinationem & gratiam: hoc eſt, quæri poteſt, utrum ſententia ſive affirmans, ſive negans, voluntatem antecedentem eſſe in Deo formaliter & proprie, quidquam conferat ad prædeſtinationis & gratiæ myſterium.

CONCLUSIO 1. Voluntas antecedens eſt proprie in Deo, & non metaphorice tantum.

Probatur 1. auctoritate S. Thomæ. Lectione 1. in c. 2. prioris ep. ad Timoth. S. Doctor antecedentem Dei voluntatem comparat cum voluntate, quam habet mercator ſervandi ſuas merces, quas tamen projicit in mare, ut ſæviente tempeſtate vitet naufragium: atqui ea voluntas eſt proprie in mercatore: ergo, &c. Idem S. Thom. q. 23. de veritate art. 3. aſſerit, beneplaciti voluntatem, quæ proprie eſt in Deo. *dividi per antecedentem & conſequentem.* Idem docet in 4. Sent. diſt. 47. art. 2. ubi hæc habet: *Poſſumus ergo loqui de voluntate beneplaciti vel ſigni, & de voluntate beneplaciti vel conſequente vel antecedente:* voluntas vero beneplaciti eſt proprie in Deo.

Probatur 2. ratione. Ea voluntas eſt proprie in Deo, cujus objectum eſt in ſe bonum; nam cum Dei voluntas ſit infinita, vere ac proprie amat id omne, quod bonum eſt: atqui objectum voluntatis antecedentis eſt in ſe bonum: v. g. bonum eſt hominem in ſe ſumptum ſalvari, hoc eſt prout eſt ad imaginem Dei conditus, & abſtrahendo a peccati ſtatu, in quo verſatur.

Objicies 1. S. Thomas in opuſculo de præſcientia & prædeſtinatione expreſſe aſſerit, Dei voluntatem antecedentem non reduci ad voluntatem beneplaciti, ſed tantum ad voluntatem ſigni: atqui voluntas ſigni non eſt proprie in Deo: ergo nec voluntas antecedens.

Reſp. non convenire omnes, quod illud opuſculum ſit germanus fetus S. Thomæ, unde

Digitized by Google

unde in prioribus illius operum editionibus non legitur.

Objicies 2. Verum eſt quidem, S. Thomam in prioribus ſuis operibus docuiſſe, antecedentem voluntatem eſſe proprie in Deo, ſed id, ſicut & multa alia, retractavit in ſua Summa theologica. Nam 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. docet, voluntatem antecedentem non eſſe voluntatem ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid: eſſe meram velleitatem: *Unde* (inquit) *magis poteſt dici velleitas, quam ſimplex voluntas*. Præterea S. Doctor, qui in Sent. ſcribens, diviſerat voluntatem beneplaciti in voluntatem antecedentem & conſequentem, in Summa nuſquam eam diviſionem propoſuit: atqui voluntas ſecundum quid, velleitas, non ſunt proprie in Deo: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. S. Thomas docet voluntatem antecedentem reſpective ſumptam, hoc eſt, comparatam cum voluntate conſequente, eſſe voluntatem ſecundum quid, eſſe velleitatem, conc. maj. quia conſequens eſt ſemper efficax, nuſquam vero antecedens. Eſſe voluntatem ſecundum quid, eſſe velleitatem, abſolute & in ſe ſumptam, neg. maj. quippe, ut dictum eſt, ſe habet ſicut in mercatore voluntas conſervandi ſuas merces, quas tamen, ut videt naufragium, in mare projicit.

CONCLUSIO. 2. Sententia ſive affirmans, ſive negans, voluntatem antecedentem eſſe in Deo proprie, nullam habet connexionem cum prædeſtinationis aut gratiæ myſterio.

Probatur. Illud nullam habet connexionem cum prædeſtinationis aut gratiæ myſterio, quod Deum non movet, ut aliquid aut definiat, aut operetur circa creaturam rationalem: atqui voluntas antecedens eſt ejuſmodi: nam (teſte S. Thoma) ſe habet in Deo voluntas antecedens reſpectu hominis lapſi, ſicut ſe habet in judice voluntas antecedens ſalvandi hominem alicujus flagitii reum: atqui antecedens voluntas non movet judicem, ut aliquid aut definiat, aut operetur circa illum hominem: nempe ex vi illius voluntatis judex non eligit media, quibus illius vitæ conſulat: immo ne eligat ejuſmodi media, impedimento eſt voluntas conſequens, vi cujus in eum fert mortis decretum, imperatque tortori, ut illud mandet executioni; ergo, &c.

Objicies. Si voluntas antecedens in Deo ſit proprie, Deus habebit veram, ſinceram & proprie dictam voluntatem ſalvandi omnes in individuo homines: quippe circa omnium in individuo hominum ſalutem habet voluntatem antecedentem: ergo ſingulis in individuo hominibus actu conferret gratias ad ſalutem neceſſarias: ſiquidem qui vere, ſincere, ac voluntate proprie dicta, vult conferre finem, debet eadem voluntate velle conferre media, ad illum finem comparandum abſolute neceſſaria; ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. ant. neg. conſeq. Ad 2. diſt. ant. Si velit finem voluntate conſequente, conc. ant. ſi voluntate tantum antecedente, neg. ant. Ratio eſt, quia media conferuntur ſubjecto prout eſt a parte rei, non autem prout conſideratur in ſtatu, in quo revera non eſt: at (ut ex ſupra dictis patet) voluntas antecedens non reſpicit ſubjectum prout eſt a parte rei, ſed tantum prout conſideratur in ſtatu, in quo revera non eſt, præciſum nimirum a circumſtantiis particularibus, in quibus revera reperitur: unde, cum Deus per voluntatem antecedentem velit ſalutem hominis, ut homo eſt, abſtrahendo, an ſit reus, ut eſt tamen revera poſt peccatum primi parentis; mirum non eſt, quod hujuſmodi voluntatis media, ad ſalutem ſufficientia, illi actu de facto non conferat. Id patet judicis exemplo, quo ipſe S. Thomas utitur: patet etiam exemplo Abrahami, qui licet voluntate antecedente vere ac proprie vellet Iſaaci vitam, prout filius erat innocens, non adhibuit tamen media, quibus illi conſuleret: immo quod voluntate conſequente propter Dei mandatum vellet ejus mortem, diſtrinxit gladium, ut illi vitam eriperet. Sed de his ſatis: de iis enim redibit ſermo in noſtro tractatu de gratia.

CAPUT III.

De objecto divinæ voluntatis.

Not. 1. QUemadmodum objectum intellectus eſt verum, ita objectum voluntatis eſt bonum: unde id omne quod habet rationem boni, eſt objectum divinæ voluntatis. Ratio vero boni reperitur in Deo; in creaturis exiſtentibus in aliqua temporis differentia: in iis etiam, ſaltem aliqua ratione, quæ ſunt mere poſſibiles. Hic igitur quærendum eſt, utrum Dei voluntas verſetur circa Deum ipſum, creaturas exiſtentes in aliqua temporis differentia, & creaturas mere poſſibiles.

Not. 2. Objectum, ex logicis, duplex eſt, materiale & formale. Prius a potentia non attingitur propter ſe, ſed tantum propter aliud: e contra poſterius propter ſe, abſque ordine ad aliud attingitur.

CONCLUSIO 1. Objectum materiale divinæ voluntatis ſunt Deus ipſe, creaturæ quæ exiſtunt in aliqua temporis differentia, non vero quæ mere ſunt poſſibiles.

Probatur prior pars. Voluntas infinita debet habere pro objecto bonum infinitum, quippe objectum debet eſſe proportionatum facultati, per quam attingitur: atqui Deus in ſe ſumptus eſt bonum infinitum: ergo Deus ipſe eſt objectum materiale divinæ voluntatis.

Probatur altera pars. Voluntas Dei habet pro objecto materiale id omne, cui ineſt aliqua ratio boni: alioquin vis illius non eſſet infini-

Digitized by Google

infinita, quippe daretur aliquod bonum, quod non attingeret: atqui creaturis exiſtentibus in aliqua temporis differentia ineſt aliqua ratio boni, participata nimirum: ergo, &c.

Probatur tertia pars: In tantum Deus amat aliquid, in quantum illi bonitatem tribuit, quia Dei amor non eſt affectivus tantum, ſed etiam effectivus, ita ut impertiatur objecto bonum, quod in eo amat: atqui Deus nullam omnino bonitatem tribuit, nec tribuet unquam creaturis mere poſſibilibus, hoc eſt, quæ nunquam exiſtent in aliqua temporis differentia: ergo Deus non amat creaturas poſſibiles.

Objicies 1. Id Deus amat, quod neceſſario connexum eſt cum aliquo ex illius attributis, quippe quod ſic connexum eſt, confert ad ejuſmodi attributi bonitatem: atqui creaturæ, etiam mere poſſibiles, ſunt connexæ cum aliquo ex attributis divinis, nempe cum omnipotentia: ſi enim nullæ creaturæ eſſent poſſibiles, in Deo nulla eſſet omnipotentia: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Deus amat id omne, quod eſt connexum *a priori* cum aliquo ex illius attributis, conc. maj. quod eſt connexum tantum *a poſteriori*, neg. maj. Hoc, non autem illo modo, creaturæ mere poſſibiles connexæ ſunt cum Dei omnipotentia: neque enim ſunt cauſsa aut conditio quod in Deo detur omnipotentia, ſed potius ideo ſunt poſſibiles, quod in Deo ſit omnipotentia; ſe habent enim illius reſpectu per modum termini & effectus.

Objicies 2. Creaturæ mere poſſibiles habent aliquam bonitatem, nimirum eſsentialem partium integritatem: nam eſſentia abſtrahit ab exiſtentia: ergo amantur a Deo: cum nullum ſit bonum quod ab ejus voluntate non attingatur.

Reſp. diſt. ant. Habent bonitatem objectivam, hoc eſt, in mente hominis abſtrahentis, conc. ant. bonitatem realem, ſeu a parte rei exiſtentem, neg. ant. Hanc, non autem illam attingit Dei voluntas.

CONCLUSIO 2. Creaturæ non ſunt objectum formale amoris divini, ſed ſola illius bonitas increata.

Probatur. Quod a Deo non amatur ratione ſui, non eſt objectum formale divini amoris: atqui creaturæ a Deo non amantur ratione ſui; ſiquidem amantur tantum ratione bonitatis increatæ, ſeu, prout ſunt illius aut participatio aut manifeſtatio. Præterea creaturæ non poſſunt movere Deum ad ſui amorem per modum finis, quia alioquin Deus moveretur ab aliquo extra ſe poſito; quod eſt abſurdum: ita ratiocinatur S. Thomas 1. p. quæſt. 19. art. 2. ad 2.

Objicies 1. Si ſola bonitas increata eſſet objectum formale amoris divini, unica eſſet in Deo virtus, caritas nimirum, quæ verſatur circa Deum, prout in ſe bonus eſt. Nam in eo eſt unica virtus, in quo unica ratio formalis omnium actuum & habituum, nempe multiplicitas actuum aut habituum ſumitur a multiplicitate rationum formalium, quæ in iis tum actibus, tum habitibus reperiri poſſunt: atqui eſſet unica ratio formalis omnium Dei actuum, increata nimirum illius bonitas, a qua ſola moveri poſſet: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. ad 2. diſt. maj. Si illa ratio formalis non contineat eminenter rationem formalem omnium aliarum virtutum, conc. maj. ſi contineat, neg. maj. Increata Dei bonitas, prout eſt ratio miſerendi, parit in Deo virtutem miſericordiæ: prout eſt ratio præmiandi, parit virtutem juſtitiæ; & ita de ceteris: hinc patet, increatam Dei bonitatem eſse rationem volendi actum cujuſcumque virtutis particularis.

Objicies 2. Voluntas divina amat creaturas, non tantum prout earum bonitas in bonitate divina continetur, ſed prout ſunt bonæ in ſe ipſis: ergo creaturæ ſunt objectum formale divinæ voluntatis.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia, licet res amentur, prout ſunt in ſe ipſis, ſe habent tamen per modum objecti materialis: non enim earum bonitas eſt ratio formalis, ſub qua a Deo amantur.

CAPUT IV.

Utrum Dei voluntas ſit cauſſa rerum.

Not. Hic duo quæremus: 1. utrum Deus ſit cauſſa rerum per ſuam voluntatem: 2. utrum ſit cauſſa mali.

CONCL. 1. Deus eſt cauſsa rerum per ſuam voluntatem.

Probatur 1. ex Scriptura. Pſ. 134. *Omnia quæcumque voluit, fecit*. Ad Epheſ. 1. *Operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ*. Sapientiæ 2. *Quomodo poteſt aliquid permanere, niſi tu voluiſſes?* Hinc Aug. l. 13. de Trinit. c. 4. omnes omnino tum ſpecies, tum motiones reducit ad Dei voluntatem, tanquam ad ſummam & primam rerum omnium cauſsam.

Probatur 2. ratione. Ille eſt cauſsa rerum per voluntatem, qui eſt agens per intellectum: nam actio intellectus eſt propter actionem voluntatis, cum intellectus ſit radix ac fundamentum voluntatis: atqui Deus agit per actionem intellectus, cognoſcendo nimirum res producendas, & ſuppeditando ideas, ad quas exigi debent, ut efformentur: ergo, &c.

Quæres, utrum Deus magis immediate operetur per voluntatem, quam per intellectum.

Reſp. affirmative. Ratio eſt, quia quod determinat aliud ad operandum, magis immediate operatur; atqui, ſecundum noſtrum concipiendi modum, divina voluntas determinat intellectum ad operandum; quippe intellectus ex ſe eſt indifferens ad opus, cum nihil

Digitized by Google

nihil aliud efficiat, quam præbere ideam, ad quam opus exigatur.

CONCLUSIO 2. Dei voluntas eſt cauſſa mali tum naturæ, tum pœnæ; ſed non eſt cauſſa mali culpæ.

Probatur prior pars. Malum naturæ eſt defectus, qui in rebus naturalibus contingit: atqui Dei voluntas eſt cauſa defectus hujuſmodi; nempe ille defectus habet rationem boni; confert enim aut ad decus aut ad conſervationem univerſi, ut in rerum generationibus & corruptionibus videre eſt.

Probatur altera pars ex Scriptura: *Si erit malum in civitate* (inquit Amos cap. 3.) *quod Dominus non fecerit?* Apud Iſaiam cap. 46. ſic Deus ipſe loquitur. *Ego Dominus faciens pacem & creans malum*. Eccleſ. 11. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas a Deo ſunt*. Præterea, mala pœnæ ordinari poſſunt ad bonum, ſcilicet ad juſtitiæ conſervationem, ad coercitionem impietatis, ad fructum boni operis: ergo Deus poteſt amare mala pœnæ ſub iis rationibus conſiderata.

Probatur tertia pars. Deus non eſt cauſſa ejus quod non eſt ens: atqui malum culpæ, ſeu peccatum, non eſt ens: ſiquidem malum culpæ non eſt aliquid poſitivum, ſed mera bonitatis privatio: *Quid eſt autem aliud* (inquit Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 11.) *quod malum dicitur, niſi privatio boni?* Lib. 1. contra Julianum cap. 8. idem S. Doctor aſſerit: *Et* (ait) *non eſt aliquid, quoniam penitus nihil eſt: & ideo non poteſt auctorem habere, quod nihil eſt*.

CAPUT V.

Utrum Dei voluntas ſemper impleatur.

Not. 1. Non eſt hic quæſtio de voluntate ſigni: quippe experientia compertum eſt, eam non eſſe efficacem: multa enim aut conſuluntur, aut præcipiuntur a Deo, quæ a creatura rationali executioni non mandantur.

Not. 2. Non eſt quoque quæſtio de voluntate antecedente: nam 1. ſi (ut volunt Eſtius, Sylvius, aliique theologi, quorum argumenta hujuſce quæſtionis c. 2. art. 2. §. 3. retulimus) voluntas antecedens ſit idem cum voluntate ſigni, evidens eſt, eam non ſemper impleri. 2. Quamvis (ut aliis auctoribus placet) voluntas antecedens ſit voluntas beneplaciti, conſtat quoque, eam non impleri, quia, ut ibidem obſervavimus, poſita eſt in affectione, quæ nullius effectus eſt productiva: eo quod nulla aſſumat media, ut id exequatur, circa quod verſatur: igitur tota difficultas eſt de voluntate beneplaciti, quæ ſit etiam conſequens voluntas.

CONCLUSIO. Dei voluntas beneplaciti, quæ dicitur voluntas ſimpliciter, voluntas conſequens, ſemper impletur. Ita S. Thomas 1. p. q. 19. art. 6.

Probatur 1. ex Scriptura. Iſaiæ 46. *Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet*. Vox illa: *Omnis*, formaliter univerſalis eſt, ac proinde omnem omnino conſequentem Dei voluntatem complectitur. Eſtheris 13. *non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati*. Si autem nihil (vincendo ſaltem) reſiſtat divinæ voluntati, ſequitur, quod ſemper impleatur. Danielis 4. *Juxta voluntatem ſuam facit, tam in virtutibus cæli, quam in habitatoribus terræ, & non eſt qui reſiſtat manui ejus & dicat ei: quare feciſti?*

Probatur 2. ex SS. Patribus, inter quos Auguſtinus Ench. c. 95. aſſerit *primo*, certam, efficacem, & immutabilem eſſe Dei voluntatem. Aſſerit *ſecundo*, quod ſi quæ Dei voluntas non fiat, falſum erit illud Scripturæ: *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit*. Ejuſdem libri c. 96. id ex eo confirmat, quod alioquin Deus non foret omnipotens: *Neque* (inquit) *veraciter ob aliud vocatur omnipotens, niſi quia quidquid vult, poteſt: nec voluntate cujuſpiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus*. Hieronymus in illa verba Iſaiæ 14. *Hoc conſilium quod cogitavi, &c.* docet, hoc Deum inter & creaturam diſcrimen eſſe, quod creaturæ, non autem Dei, virtus impediatur: *Sola* (inquit) *perfecta virtus in nullo impeditur, quo minus quod velit & faciat*.

Probatur 3. ratione. Si Dei voluntas non ſemper impletur, id contingit vel ex parte Dei qui mutet ſententiam, vel ex parte creaturæ quæ illi reſiſtat: atqui neutrum dici poteſt: non primum; cum enim Deus ſit immutabilis, lata a ſe decreta non reſcindit: non ſecundum, quia cum virtus creaturæ finita ſit, ſuperare non poteſt infinitam Dei virtutem: *Et quid eſt indignius* (verba ſunt Auguſtini in Enchiridio c. 95.) *ideo non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit*.

Solvitur argumentum deſumptum ex Matt. c. 23.

Objicies. Chriſtus Matth. 23. ſic civitatem Hieroſolymitanam alloquitur: *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* unde ſic arguitur: Deus voluit Judæorum converſionem: id enim denotat textus ex Matthæo laudatus: non accidit tamen ea converſio: ergo quoad id voluntas Dei non fuit impleta.

Reſpondent 1. nonnulli, illud verbum *volui*, intelligi de Chriſti humana voluntate, non abſoluta quidem: ea enim Chriſti humana voluntas ſemper impletur, ipſomet Chriſto teſte, qui apud Joannem ſic Patrem alloquitur: *Sciebam, quia ſemper me audis*: ſed intelligi de voluntate optativa, quam vocant velleitatem, ſeu inefficacem voluntatem, ei ſimilem, quæ reſpectu conſervationis mercium reperitur in mercatore earumdem mer-

merces projiciente in mare, ut ſæviente tempeſtate vitet naufragium.

Sed contra eſt, quia licet, ut docent theologi, naturales ejuſmodi velleitates fuerint in humana Chriſti voluntate, de iis tamen intelligi non poteſt laudatus ex Matthæo locus: nam hoc adverbium, *Quoties*, non ſumitur tantum pro eo tempore quo Chriſtus apud Judæos vixit; ſed, Hieronymo interprete, ſumitur quoque pro iis ſæculis quæ præceſſerunt Verbi incarnationem: iis nimirum ſæculis Deus per prophetas a ſe miſſos tentavit ſæpius Judæorum converſionem.

Reſpondent 2. alii, revera converſos fuiſse Judæos, quos Deus per voluntatem beneplaciti converti voluit; licet impia civitas, quam ob id objurgat Chriſtus, eorum converſioni ſæpius obſtiterit.

Sed videtur, quod ea reſponſio ſtare non poſſit cum hiſce verbis Ezechielis 14. *Mundare te volui, & non es mundata:* quibus quidem verbis Deus non alloquitur eos, qui converſi ſunt, ſed qui converti renuerunt.

Reſpondent 3. alii, quibus ſubſcribit Eſtius, vocem, *Volui*, de qua eſt quæſtio, non intelligi de voluntate beneplaciti, ſed tantum de voluntate ſigni: quatenus (inquit) Deus fecit, ut ſancti homines, quos ad Judæos miſit, voluerint eorum converſionem, eique ſuam operam contulerint: vel quatenus ipſe per Moyſem ceteroſque prophetas Judæis præcepit, ut ſuæ converſioni ſedulo incumberent.

Reſpondent tandem 4. alii, qui ſupponunt, antecedentem Dei voluntatem diſtingui a voluntate ſigni, & reduci ad voluntatem beneplaciti: reſpondent (inquam) verbum, *Volui*, intelligi debere de voluntate antecedente, non autem de voluntate conſequente. Quæcumque ex iis reſponſionibus adhibeatur, immota ſtat noſtra concluſio: quippe intelligitur tantum de Dei voluntate, quæ eſt voluntas ſimpliciter, quæque voluntas conſequens a S. Thoma dicitur.

Solvitur argumentum ſumptum ex priori epiſt. ad Timoth. cap. 2.

Objicies. In Deo eſt voluntas de omnium hominum ſalute. *Qui vult* (inquit Apoſtolus 1. ad Timoth. 2. *omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*: Atqui ea voluntas non impletur: neque enim omnes homines ſalvi fiunt: ergo Dei voluntas non ſemper impletur.

Reſpondent 1. nonnulli, Dei voluntatem de omnium hominum ſalute, eſse conditionatam, non autem abſolutam: hoc eſt, Deum velle omnium hominum ſalutem, ſi tamen in priori naturæ ipſi cum auxilio verſatili eam velint.

Sed *Primo*, id adverſatur Apoſtolo dicenti: *Deus eſt qui operatur velle & perficere pro bona voluntate*: nemo igitur poteſt velle ſuam ſalutem, quin Deus in priori naturæ eam voluntatem operetur; ac proinde qui reſpondent, *Deum velle hominum ſalutem, ſi ipſi eam velint*, proferunt reſponſionem, quæ a parte rei eſt identica, nempe, Deum velle hominum ſalutem, ſi ipſe Deus eam revera velit. *Secundo*, illud reſponſum in ſenſu quo profertur ab adverſariis, manifeſte repugnat Apoſtoli ſcopo: nam Apoſtolus utitur hac ratione: *Qui vult omnes homines ſalvos fieri*, ut probet, orandum eſse pro omnibus hominibus: at inepta prorſus eſſet ea ratio, ſi Deus velit hominum ſalutem dependenter ab hac conditione: *Si adjuti auxilio verſatili eam ipſi velint*: ſiquidem in ea ſuppoſitione oportet homines hortari, ut velint ſuam ſalutem, non autem orare Deum, ut eam velit ac operetur. *Tertio*, illud reſponſum manifeſtæ falſitatis convincitur exemplo parvulorum, qui moriuntur, antequam baptiſmum recipere potuerint; ex quo quidem exemplo hancce concluſionem infert Auguſtinus epiſt. 107. *Unde manifeſtum eſt, eos qui huic reſiſtunt tam perſpicuæ veritati, non intelligere omnino, qua locutione ſit dictum, quod Deus omnes homines vult ſalvos fieri, cum tam multi ſalvi non fiant, non quia ipſi, ſed quia Deus non vult.*

Reſp. 2. alii vocem, *Omnes*, qua Apoſtolus utitur, non ſumi pro ſinguli generum, ſed pro generibus ſingulorum, ſe Deum velle ſalutem hominum ex omni gente, populo, natione; non velle vero ſalutem omnium in individuo hominum, qui ſunt apud diverſas gentes, populos, nationes: ita docet S. Thom. 1. p. q. 19. art. 6.

Sed, licet nihil falſi relata expoſitio contineat, non videtur tamen ſatis eſse ad ſcopum, quem ſibi proponit Apoſtolus: neque enim Apoſtolus vult, ut oremus tantum pro omni hominum genere, ſed etiam pro omnibus in individuo, ita ut unumquemque, ſaltem in genere, in noſtra oratione complectamur.

Reſpondent 3. alii, vocem *Omnes* intelligi univerſaliter, univerſalitate non abſoluta quidem, ſed accommoda, ita ut ſenſus ſit, *Deum velle ſalvos fieri omnes qui ſalvantur*: *ſeu, ut nullus ſalvetur, quem Deus non velit ſalvum fieri*: ita Auguſt. Enchiridii c. 103. ita etiam S. Th. loco proxime laudato.

Verum illi reſponſo obſtat ſecundum aliquos quod, ut jam obſervatum eſt, Apoſtolus velit ut oremus non tantum pro iis, qui revera ſalvi fient, ſed pro omnibus omnino hominibus, ſaltem in genere.

Reſp. 4. alii, Deum velle omnium omnino hominum ſalutem voluntate antecedente, non autem voluntate conſequente: *Tertio* (inquit S. Thom. 1. p. q. 19. art. 6. ad 1.

ſecundum Damaſcenum intelligitur de voluntate antecedente , non de voluntate conſequente.

Sed quamvis certum ſit, quod Deus omnium hominum ſalutem velit voluntate antecedente : tamen ea voluntas non videtur eſſe ſatis, ut fideles (quod tamen ſibi proponit Apoſtolus) moveat ad orandum pro omnibus hominibus. Nam *primo* non magis ea voluntas, etiamſi ſupponatur eſſe in Deo (ut loquuntur) formaliter & proprie, debet movere fideles ad orandum, quam ipſum Deum moveat ad auxilium aliquod hominibus actu conferendum : atqui (ut ſuperius oſtenſum eſt) voluntas antecedens ſalvandi omnes homines Deum non movet ad aliquod auxilium hominibus actu conferendum : ergo, &c. *Secundo*, ea antecedens voluntas abſtrahit (ut ſuo loco obſervatum eſt) a naturæ lapſæ ſtatu, in quo homines poſt primi parentis peccatum verſantur : eſt enim ejuſmodi, *Velle omnium hominum ſalutem, ſi non eſſent rei :* ergo movere non poteſt ad orandum pro hominibus, qui vere rei ſunt ; quippe non aliud ſuadet, quam quod ipſa habet pro objecto. *Tertio*, voluntas antecedens (ut notatum fuit ſuperius) eſt ſæpe contraria voluntati conſequenti : ſiquidem plerumque Deus vult voluntate conſequente damnare eos, quos vult ſalvare voluntate antecedente : non poteſt igitur movere ad orandum pro omnibus hominibus ; quippe fideles praxim ſuam potius exigere debent ad voluntatem conſequentem, ſi ipſis innoteſceret, quam ad voluntatem antecedentem.

Reſpondent denique alii theologi, apoſtolicam vocem, *Vult*, intelligi non tantum antecedenter, ſed etiam cauſaliter : ita ut ſenſus ſit Deum velle omnium hominum ſalutem, quod velit & faciat, ut pii homines eam velint, ac deſiderent. *Poteſt etiam ſic intelligi* (inquit Auguſt. l. de Corrept. & Gratia, c. 15.) *quod omnes homines Deus vult ſalvos fieri, quoniam nos facit velle, ſicut miſit Spiritum Filii ſui clamantem, Abba Pater, id eſt, nos clamare facientem. De ipſo quippe Spiritu alio loco* (ad Rom. 8.) *dicit : Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Nos ergo clamamus, ſed ille clamare dictus eſt, qui efficit, ut clamamus. Si ergo clamantem Spiritum recte dixit Scriptura, a quo efficitur, ut clamemus, recte etiam & volentem Deum, a quo efficitur, ut velimus.*

Confirmant illi auctores ſuam reſponſionem ex eo, quod ea explicatio maxime cohærere videatur cum Apoſtoli tum contextu, tum ſcopo. Apoſtolus (inquiunt) fidelibus injunxerat, ut pro omnibus orarent : *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus :* id vero jam probat ex eo, quod Deus velit, ut omnium ſalutem deſideremus, immo illius deſiderium in nobis operetur : *Hoc enim bonum eſt* (inquit) *& acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

Ut ſolvamus argumentum deſumptum ex apoſtolica ſententia, neceſſe non eſt, ut hic definiamus quænam ex relatis expoſitionibus alteri ſit præferenda ; quippe utra admittatur, ſtabit noſtra concluſio, qua nimirum cum S. Thoma ſtatuimus, Dei voluntatem ſemper impleri.

Et quidem 1. ſi vox *Omnes* ſumatur pro generibus ſingulorum, certum eſt, plures ex quolibet genere ſalutem conſequi ; proindeque adimpleri divinam de earum ſalute voluntatem. 2. Si ſumatur pro diſtributione accommoda, conſtat, nullum ſalvum fieri, quem Deus non velit ſalvum fieri. 3. Si verbum *Vult* intelligatur de voluntate antecedente, argumentum non eſt ad rem : nam quæſtio eſt in noſtra concluſione de voluntate, quæ ſit voluntas ſimpliciter, & non ſecundum quid : quæ ſit voluntas abſoluta, & non velleitas ; quæ ſit voluntas conſequens, & non antecedens : ea autem voluntate Deum non velle omnium hominum ſalutem, omnes theologi docent poſt S. Thomam.

Tandem 5. ſi verbum *Vult* intelligatur *cauſaliter*, inferri quidem poterit, id omne, quod Deus præcipit, aut cujus deſiderium in nobis per ſuam gratiam operatur, non fieri ; non autem id quod ipſe velit voluntate abſoluta, voluntate conſequente, de qua eſt hic quæſtio.

Solvitur argumentum deſumptum ex Conſtitutione Innocentii Papæ X. lata anno 1653.

Objicies. Voluntas divina non habet ſemper ſuum effectum : ergo non ſemper impletur.

Probatur ant. Illud non ſemper habet ſuum effectum, cui interdum reſiſtitur : atqui divinæ voluntati interdum reſiſtitur ; ergo, &c. Probatur minor : Reſiſtere interiori gratiæ, eſt reſiſtere divinæ voluntati : ſed interdum reſiſtitur interiori gratiæ : ſiquidem Innocentius Papa X. pridie Kal. Julii ann. 1653. inter propoſitiones ſibi ab Epiſcopis Gallis oblatas, occaſione impreſſionis libri, cujus titulus eſt : *Auguſtinus Cornelii Janſenii Epiſcopi Iprenſis*, hanc, quæ numero eſt ſecunda, ſollemni conſtitutione tamquam hæreticam proſcripſit : *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur :* ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. diſt. maj. Reſiſtere interiori gratiæ, eſt re-

Digitized by Google

eſt reſiſtere divinæ voluntati aut ſigni, aut antecedenti, conc. maj. voluntati aut beneplaciti, aut conſequenti, neg. maj. Et deinde conceſsa minore, cujus contradictoriam cum Innocentio X. damnamus tanquam hæreticam, diſt. conſ. Ergo reſiſtitur divinæ voluntati aut ſigni, aut antecedenti, conc. conſeq. voluntati beneplaciti, quæ ſit conſequens, neg. conſeq.

Explicatur mox data ſolutio. Deus præcipit homini, quem per gratiam interiorem monet, ut integrum, ad quem excitatur & movetur, pietatis actum operetur; ut faciat pium opus, ad quod gratia per quam excitatur, ex natura ſua ordinatur; v. g. cum Deus hominem movet, & excitat adverſus tentationem qua urgetur, præcipit ei, ut de facto tentationem ſuperet: proindeque cum eam non ſuperat, reſiſtit interiori gratiæ qua movetur; nec enim tunc habet illa gratia effectum ad quem excitat, & ad quem ex natura ſua deſtinatur; ac proinde reſiſtit voluntati ſigni, qua victoria præcipitur; reſiſtit voluntati antecedenti, qua Deus vult bonum in genere, abſtrahendo a circumſtantiis particularibus; ſed contendo, eum non reſiſtere voluntati, quam S. Thomas hic vocat voluntatem ſimpliciter, abſolutam, conſequentem.

Ratio ſolutionis eſt, quia quamvis gratia, quam antiqui Patres excitantem, adjuvantem, prævenientem, hodierni vero theologi ſufficientem vocant; quæque complet voluntatem, ut *poſſit* perfectum ac integrum pietatis opus, ad quod excitatur, peragere quamvis, inquam, præ nimia voluntatis obſtinatione in malo, non ſemper habet effectum, ad quem excitat, ad quem ex natura ſua per Dei voluntatem antecdentem ordinatur; habet tamen ſemper effectum (imperfectum nempe & inchoatum virtutis deſiderium) ad quem effectum per beneplaciti abſolutam & conſequentem voluntatem confertur.

Thomiſtarum eo de articulo doctrinam Reverendiſſimus Gilbertus de Choiſevil, primum Convenarum, ac poſtea Tornacenſium Epiſcopus, clare explicat in Epiſtola, quam nomine multorum Archiepiſcoporum ac Epiſcoporum regni Galliæ ad Alexandrum Papam VII. conſcripſit; ſic autem habet ea epiſtola n. 2. *Gratia interior duplex eſt: alia efficax, quæ ſemper producit illum effectum, ad quem impellit voluntatem; alia inefficax; quæ voluntatem excitat ad effectum, quem non producit. Prima gratia eſt ea, &c. Secunda autem ea eſt, quam tum excitantem, tum inefficacem, tum ſufficientem, idem ſignificantibus verbis vocant. Huic vero reſiſtit ac obnititur voluntas, eamque eo effectu privat ad quem excitat, & ad quem poteſtatem largitur ſuperius explicato Thomiſtarum ſenſu ſufficientem.*

Sic, explicato utriuſque gratiæ diſcrimine, proſequitur idem doctiſſimus Epiſcopus: *Sed quamvis illa gratia per ſe ſpectata effectu illo careat ad quem tendit, ad quem voluntatem excitat, & ad quem per antecedentem Dei voluntatem deſtinatur, adeoque falſum ſit hoc ſenſu, omnem Chriſti gratiam ſemper habere eum effectum, quem Deus vult: ſi tamen ſpectetur, ut cum abſoluta Dei voluntate conjuncta, merito hoc ſenſu efficax dici poteſt, quia ſemper id in corde hominis operatur, quod Deus abſoluta voluntate intendit.*

Quæ mox dicta ſunt, confirmat idem Præſul trita apud Thomiſtas doctrina. *Certum eſt enim*, inquit, *apud Thomiſtas, auxilium ſufficiens, reſpectu unius actus, ſemper eſſe efficax reſpectu alterius ad quem efficiendum decreto abſoluto divinæ voluntatis deſtinatur, adeoque apud illos omnis gratia eſt efficax alicujus effectus, ejus nimirum ad quem proxime ordinatur, & Deus abſoluta voluntate intendit, juxta illud Iſaiæ: Verbum quod egreditur de ore meo, non revertetur ad me vacuum; ſed faciet quæcumque volui.*

Joannes Baptiſta Gonetus ſui Clypei Thomiſtici tom. 1. editionis Pariſienſis pag. 378. ſcribit relatum mox articulum, cum quatuor aliis ad gratiam per ſe efficacem ſpectantibus, probatum fuiſſe ab Alexandro Papa VII. quippe qui (inquit) Brevi dato Romæ die 29. Julii anno 1661. ad Gallicanos Epiſcopos reſcripſerit, ſe eis gratulari, quod eorum exemplo, conſilio & opera plures (ii haud dubie, qui a quibuſdam ad eum ſummum Pontificem delati fuerant, quaſi gratiam per ſe efficacem Calviniſtico ſenſu tuerentur) ad ſaniorem doctrinam inducti fuiſſent. Illud Breve de verbo ad verbum deſcriptum legere eſt apud eumdem auctorem p. 378.

CAPUT VI.

Utrum Dei voluntas ſit abſoluta.

Not. 1. Status quæſtionis eſt, utrum Deus quaſcumque cauſſarum ſecundarum operationes velit non præciſa nec præſuppoſita in inſtanti naturæ earumdem cauſſarum determinatione: an vero eas velit tantum poſt præviſam ac præſuppoſitam ejuſmodi determinationem.

Not. 2. Circa eam quæſtionem triplex eſt auctorum ſententia. Nonnulli recentiores, quibus præivit Ludovicus Molina, docent, Deum non velle abſolute, ſed tantum conditionate, actus liberos creaturæ rationalis, ſive ſint naturales, ſive ſint ſupernaturales.

E contra plures Thomiſtæ, poſt Banneſium & Alvarem, contendunt, Deum abſolute velle quaſcumque creaturæ operationes, ſive ſint ordinis naturalis, ſive ſupernaturalis; ſive ad ſtatum naturæ innocentis pertineant, ſive ad ſta-

ad ſtatum naturæ per peccatum corruptæ. Alii Theologi media incedunt via, ſcilicet fatentur, Deum abſolute voluiſſe ab æterno creaturarum actus neceſſarios, immo & liberos, qui in ſtatu naturæ lapſæ ordinis ſunt ſupernaturalis: ſed negant, idem ferri debere judicium de actibus liberis ordinis naturalis, aut ſupernaturalis, ſi ad naturæ innocentis ſtatum pertineant: hincque concludunt, Deum ab æterno non prædefiniſſe abſolute, ſed tantum conditionate, ſanctorum Angelorum perſeverantiam, Adami caſum etiam phyſice ſumptum, hodiernam Petri deambulationem, ita de ceteris: concludunt e contra, nullum in ſtatu naturæ lapſæ fieri opus ſupernaturale, quod Deus ab æterno abſolute non voluerit, ac prædefinierit. Quid nos de ea controverſia ſentiamus, ſubſequentibus articulis aperietur.

ARTICULUS II.

An Deus abſolute prædefinierit cauſſarum neceſſariarum effectus.

CONCL. DEus abſolute prædefinit ab æterno quoſcumque cauſſarum neceſſariarum effectus.

Probatur. Id Deus abſolute ab æterno voluit ac prædefiniit, ad quod in tempore phyſice prædeterminat: atqui in tempore phyſice prædeterminat ad operationes cauſſarum, quæ neceſſariæ ſunt: ſiquidem cauſſæ neceſſariæ ſe ipſas determinare non poſſunt: nam, ex phyſicis, non operantur, niſi per motum localem; ſe ipſas vero determinare non poſſunt ad motum localem; quippe quantumcumque ſubtiles ſupponantur, remanent intra materialitatis gradum; proindeque ſi ſemel ſint ſine motu, ſic permanebunt ſemper donec ab aliqua cauſſa extrinſeca moveantur.

ARTICULUS II.

Utrum Deus abſolute prædefinierit actus liberos creatæ voluntatis.

CONCL. I. DEus ab æterno abſolute prædefiniit operationes ſupernaturales voluntatis per peccatum lapſæ.

Probatur. Ex mox dictis, id Deus ab æterno abſolute voluit ac prædefiniit, ad quod in tempore phyſice prædeterminat: atqui Deus in tempore phyſice prædeterminat voluntatem lapſam ad quoſcumque actus ſupernaturales: quippe (ut dicemus in Tractatu de gratia) voluntas per peccatum lapſa nullum prorſus pietatis actum elicit, niſi ad eum per gratiam ex natura ſua efficacem realiter ac phyſice prædeterminetur.

CONCLUSIO 2. Deus ab æterno abſolute nec voluit, nec prædefiniit actus liberos ordinis naturalis: immo nec ſupernaturalis, qui ad innocentis naturæ ſtatum pertinent.

Probatur. Deus in tempore non prædeterminat voluntatem lapſam ad actus ordinis naturalis, nec innocentem prædeterminavit olim ad eos, qui erant ordinis ſupernaturalis: ergo Deus ab æterno abſolute nec voluit, nec prædefiniit illos actus. Conſequentia patet ex eo, quod ſi Deus quidquam prædefiniat, ad cujus tamen executionem expectet in tempore præviam voluntatis creatæ determinationem, non erit omnino certus de futuritione rei, quam abſolute prædefinierit: quippe voluntas ſibi relicta, ad aliud in illo priori Deo incognitum forte ſe determinatura eſt.

Antecedens quoad ſecundam partem fuſe probabitur in tractatu de gratia: Quad priorem autem oſtenditur ex inutilitate phyſicæ præmotionis, aut prædeterminationis, reſpectu actuum liberorum ordinis naturalis: quippe ideo tantum admitteretur, aut ad ſalvandam cauſſarum ſecundarum ſubordinationem ad primam, aut ad fundandam divinæ ſcientiæ certitudinem de illorum actuum futuritione: atqui nulla eſt duplex illa ratio; nam 1. creatura ſat intelligitur Deo ſubordinata tum per ſummam, quæ illi eſſentialis eſt, dependentiam, in eo poſitam, quod habeat eſſe a Deo & per creationem & per jugem conſervationem, quæ (ut ajunt philoſophi) continua eſt rei productio: tum etiam per concurſum ſimultaneum, quo, ſecundum tritam in ſcholis ſententiam, indiget ad omnes & ſingulos actus, etiam ad ipſam ſui determinationem. 2. Deus (ut ſuperius oſtenſum eſt) ab æterno prævidit futuros actus liberos ordinis naturalis in ſe ipſis prout in eſſentia divina repræſentantur; ergo, &c.

Objicies 1. Creatura rationalis non poteſt ſemetipſam determinare ad actus liberos ordinis naturalis: ergo neceſſe eſt, ut ad eos a Deo prædeterminetur. Probatur ant. Cauſſa indifferens ad agendum & non agendum, non poteſt ſemetipſam determinare: atqui creatura rationalis eſt indifferens ad agendum & non agendum: ergo, &c. Major ſic oſtenditur. Quod eſt indifferens ad eſſe & ad non eſſe, non poteſt ſibimet dare eſſe: eo enim principio nituntur argumenta, quibus tum theologi, tum philoſophi probant exiſtentiam entis cujuſdam neceſſario exiſtentis, a quo contingentia exiſtentiam acceperint: ergo a pari, quod eſt indifferens ad agendum & non agendum, ſemetipſum determinare non poteſt.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. maj. Ad 3. neg. conſ. Ratio diſparitatis eſt, quia quod non exiſtit, non habet eſſe, nec illius principium, cum nihilum nihil omnino poſſit; e contra potentia indifferens ad agendum & non agendum habet in ſuo el-

Digitized by Google

eſſe principium ſuæ determinationis, cum, ſi ſit rationalis & libera, ut ſupponitur, poſſit eſſentialiter agere, aut non agere.

Objicies 2. Si Deus abſolute non prædefiniat actus liberos etiam ordinis naturalis, determinatio voluntatis creatæ concipietur futura in inſtanti rationis ante Dei prædefinitionem: atqui id abſurdum eſt: ſiquidem illa determinatio eſſet a Deo independens; eam enim Deus non cauſſaret, cum non ſit rerum cauſa, niſi per prædefinitionem abſolutam.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. & 3. neg. ant. Ratio eſt, quia licet creaturæ determinatio non cauſetur a prædefinitione abſoluta, cauſatur tamen ſaltem mediate a Deo, a quo illius cauſa, creata nempe voluntas, eſſentialiter pendet; immo & immediate, per conſervationem nimirum & per concurſum ſimultaneum.

Objicies 3. Determinatio creaturæ ad agendum, eſt novum aliquod ens; non enim eſt nihil: ergo debet immediate cauſari a Deo; quippe Deus eſt immediata cauſa omnium entium; Atqui a Deo immediate cauſari non poteſt, niſi per prædefinitionem abſolutam, & per phyſicam præmotionem: neque enim per creatæ voluntatis conſervationem, aut per concurſum ſimultaneum, cauſari poteſt: ſiquidem nec conſervatio, nec concurſus ſunt cauſa determinationis, licet eam comitentur.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. nego non dari medium inter ens & nihil; datur nimirum modus entis, ſeu certa ratio exiſtendi; id patet in cera, cujus figura non eſt ens reale ab ipſa ceræ ſubſtantia diſtinctum; neque etiam eſt merum nihil, ſed eſt modus quo cera exiſtit. Sic determinatio creatæ voluntatis non eſt ens aliquod reale, ab ipſa creata voluntate phyſice diſtinctum: non eſt etiam nihil, ſed aliquid medium, nempe modus, qui de novo advenit voluntati, ſeu (ut loquuntur) nova illius modificatio.

Objicies 4. Sententia, quæ aſſerit, Deum non prædefinire abſolute, nec phyſice prædeterminare actus liberos ordinis naturalis repugnat principiis S. Thomæ; ergo eſt rejicienda. Probatur ant. 1. S. Thomas aſſerit, nullam dari cauſſam divinæ voluntatis; *Cum* (inquit 1. p. q. 19. art. 5.) *Deus unico & ſimpliciſſimo actu velit omnia in ſua bonitate, ejus voluntatis nulla prorſus cauſſa eſt.* Atqui daretur illius cauſſa; ſi enim quæratur, cur Deus voluerit ab æterno, & velit in tempore actus liberos ordinis naturalis, reſpondendum erit, ipſum eos quondam voluiſſe & nunc velle, quod in priori naturæ ad eos ſe ſe determinatura ſit creata voluntas. 2. Idem S. Doctor reducit actuum libertatem non ſolum ad creatam voluntatem, ſed etiam ad ipſam voluntatem divinam, tamquam ad primam illius radicem: *Quod* (inquit 6. Metaph. lect. 3.) *res ſit neceſſario, vel contingenter, dependet ex cauſſa altiori, quæ eſt cauſſa entis, in quantum ens, a qua ordo neceſſitatis & contingentiæ provenit.* Si autem divina voluntas ſit prima radix libertatis, quæ reperitur in actibus voluntatis creatæ, neceſſe eſt, ut inſtanti naturæ agat ante voluntatem creatam: ac conſequenter, ut prædefiniat, & prædeterminet illius actum: *Voluntate Dei* (ait S. Thomas 1. ad Annib. diſt. 47, quæſt. unica, art. 4.) *non ſolum res in eſſe producuntur, ſed etiam rebus producendis modum, quo producantur, prædeterminavit.*

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad cujus priorem probationem, diſt. ant. Voluntatis divinæ nulla eſt cauſſa neceſſaria, conc. ant. nulla eſt cauſſa libera, nego ant. Determinatio creaturæ non eſt cauſſa neceſſaria divinæ voluntatis, ſeu cur Deus velit hunc vel illum creaturæ rationalis actum: ſed eſt cauſſa libera, quam ſcilicet elegit ipſe; voluit enim ſe ſe adſtringere ad concurrendum ad actum, ad quem ſe ſe determinatura eſſet creata voluntas. Ad alteram probationem, diſt. ant. Deus, ex S. Thoma, prædeterminavit in ipſis cauſſis modum quo res producuntur, conc. ant. in cauſſarum operationibus, neg. ant. hoc eſt, Deus ſic cauſſas diſpoſuit, ut ex aliquibus cauſſis effectus orirentur contingenter, ex aliis vero neceſſario: *Vult autem Deus* (inquit S. Doctor 1. p. q. 19. art. 8.) *quædam fieri neceſſario, quædam contingenter; & ideo quibuſdam effectibus aptavit cauſſas neceſſarias, quæ deficere non poſſunt, ex quibus effectus de neceſſitate proveniunt; quibuſdam autem aptavit cauſſas contingenter defectibiles, ex quibus effectus contingenter eveniunt.*

ARTICULUS III.

Utrum Deus abſolute prædefinierit materiale peccati.

CONCL. DEus abſolute non prædefinit ab æterno materiale peccati.

Probatur 1. Ex dictis articulo ſuperiore, Deus ab æterno nullum actum liberum ordinis naturalis abſolute prædefiniit: atqui materiale peccati eſt actus liber ordinis naturalis. ergo Deus illum ab æterno abſolute non prædefiniit.

Probatur 2. Videtur, quod Deus foret cauſſa peccati, ſumpti etiam ſecundum formale; quippe ille cenſetur eſſe cauſſa peccati ſumpti etiam ſecundum formale, qui abſolute prædefinit id quod cum eo eſt neceſſario conjunctum; non enim ob aliam rationem homo, qui in fornicationem incidit, eſt cauſſa fornicationis, ſumptæ etiam ſecundum malitiam, quam quod velit id, quod cum ea malitia eſt neceſſario conjunctum.

Digitized by Google

Probatur, 3. Deus in tempore non prædeterminat phyſice ad materiale peccati: ergo ab æterno abſolute illud non prædefinit. Probatur ant. Si Deus phyſice prædeterminaret ad materiale peccati, magis quam Diabolus provocaret hominem ad peccatum, ſumptum etiam ſecundum formale: atqui impium eſt conſequens: ergo & antecedens. Probatur maj. Ille magis provocat ad formale peccati, cujus actio magis eſt apta ad inclinandum ad formale peccati: ſed actio Dei magis eſſet apta ad inclinandum ad formale peccati, quam actio diaboli: nam actio phyſica, & ex ſe efficax, magis eſt apta ad inclinandum ad formale peccati, quam actio moralis, quæ per ſe non eſt efficax: atqui actio Dei eſſet actio phyſica & ex ſe efficax, cum e contra actio diaboli ſit tantum moralis, & minime efficax, poſita nimirum in externa ſuaſione, quæ ab eo ſit, dum imaginationi proponit objecta, quibus ad eorum deſiderium voluntas titilletur.

Confirmatur ex eo, quod nemo qui præoccupatione liber fuerit, negabit, prædeterminationem phyſicam ad actum venereum, ſcilicet motum externum membrorum ad eum actum, magis aptum eſſe ad inclinandum hominem ad malitiam luxuriæ, quam externa tantum ejuſmodi actus repræſentatio in imaginatione; non inficiabitur, actum phyſicum quo quis indeclinabiliter & inſuperabiliter ſæpius ori vinum infunderet, magis aptum eſse ad inclinandum hominem ed ebrietatem, quam actus quo quis repetitum vini hauſtum tamquam gratum in imaginatione repræſentaret; non dubitabit aſſerere, quin is qui manum impellit ad impingendum inimico colaphum, magis provocat ad vindictam, quam is qui id externe tantum ſuadet: idem quoque dici debet de homicidio, ac ceteris tum facinoribus tum flagitiis.

Prob. 3. In ſyſtemate, de quo eſt quæſtio, Adamus prædeterminatus ad phyſicum vetiti fructus eſum, hac ratione de Deo conqueri potuiſset: Cur me inopinantem, inconſultum, nulla habita ratione internæ meæ diſpoſitionis, determinaſti ad capiendum vetitum fructum, ad decerpendum eum ex arbore, ad immittendum in os, ad atterendum dentibus? Libere quidem conſenſi tuæ prædeterminationi, ſed penes me non ſuit efficere, ut actus ille phyſicus, quem te promovente exercui, non fuerit vetitus; nempe tua præmotio contigit poſt factam a te illius actus prohibitionem. Præterea tantum abeſt, ut Deus eſum fructus vetiti caſtigare debuerit in Adamo, quin potius eum ipſi debuit laudi vertere: ſiquidem propter id Deus Adamum caſtiigare non debuit, ſed potius compenſare, in quo Adamus divinæ voluntati ſe ſe conformem exhibuit: atqui Adamus in eſu fructus vetiti ſe ſe conformem exhibuit divinæ voluntati: nam revera Deus voluit actum, ad quem præmovit ac prædeterminavit. Adeo divina voluntas, etiam beneplaciti, ſi nobis certo innoteſcat, ut innoteſceret per præmotionem phyſicam, eſt morum regula, ut doceat Auguſtinus, Eccleſiam non oraturam pro aliquo homine in hac vita degente, ſi illius reprobatio ei certo conſtaret: *Si de aliquibus* (inquit lib. 11. de Civit. Dei c. 24. *ita Eccleſia certa eſſet, ut qui ſunt illi, etiam noſſet, qui licet adhuc in hac vita ſint conſtituti, tamen prædeſtinati ſunt in ignem æternum ire cum diabolo, tam pro eis non oraret quam pro ipſo.*

Probatur 4. variis Auguſtini principiis. Doctor lib. de prædeſtinatione SS. non ſemel aſſerit 1. hoc eſse diſcrimen inter prædeſtinationem & præſcientiam, quod præſcientia latius pateat quam prædeſtinatio, hoc eſt, quod quæcumque Deus prædeſtinavit, præſcierit quoque, ſed quæcumque præſcivit, non prædeſtinarit. Aſſerit 2. Deum ea tantum ab æterno prædeſtinaſse, quæ ipſemet facturus erat in tempore. Atqui ſi Deus materiale, ſeu ad actum phyſicum peccati phyſice prædeterminaret, fictitium eſſet illud diſcrimen: nihil enim eſſet præſcitum quod ante non fuiſset prædeſtinatum. 3. Idem Sanctus Auguſtinus in Enchiridio c. 95. docet bipartitam eſse divinam providentiam, quatenus vult, facitque alia, & hæc ſunt bona: alia vero nec velit, nec faciat, ſed ſolum fieri permittat, & iſta ſunt mala; atqui, in adverſariorum ſyſtemate, falſa foret Auguſtiniana illa providentiæ diviſio; ſiquidem nihil eſset quod a Deo non fieret, quodve permitteretur tantum ab ipſo fieri. 4. Idem S. Doctor libro 8. de Geneſi ad litteram ſic diſtinguit inter naturas & voluntates, ut Deus omnes naturas creet, e voluntatibus vero bonas adjuvet ac amet, cum e contra malas nec adjuvet nec amet: atqui id falſum eſset, quippe & bonas & malas adjuvaret: utraſque nimirum phyſice prædeterminaret ad quemcumque ſive bonum ſive malum actum.

Nec valet ſolutio adverſariorum contendentium, id quod ex Auguſtino præſcitur, & non prædeſtinatur, eſse non actum phyſicum, ſed malitiam peccati; malas voluntates, quoad illam malitiam, non adjuvari a Deo: permitti eam, non autem effici.

Non valet, inquam; nam 1. Auguſtinus in exemplum eorum, quæ a Deo fiunt ac prædeſtinantur, adducit ſupernaturalia pietatis opera: cenſuit ergo, quæ naturalis ſunt ordinis, ut eſt materiale peccati, ad prædeſtinationem non pertinere: 2. Cum aſserit, permitti a Deo peccata, nuſquam diſtinguit inter actum phyſicum, & malitiam

tiam quæ ex eo reſultat: 3. Id Deus non cenſetur tantum permittere, quod impedire non poteſt: atqui ex ſuppoſitione, quod prædeſtinet ac prædeterminet ad actum phyſicum peccati, non poteſt impedire, quin malitia ex eo reſultet: v. g. poſita prædeterminatione hominis ſoluti ad actum venereum, non poteſt impedire, quin ex illo actu venereo malitia reſultet.

Objicies 1. Auguſtinus lib. 3. de Trinitate, cap. 4. aſſerit, Deum eſſe cauſſam primam omnium omnino motionum, ſive corporeæ ſint, ſive ſpirituales: ergo eſt cauſſa phyſicæ notionis, ſeu actus phyſici, qui in peccato reperitur.

Reſp. diſt. ant. Eſt omnium cauſſa, quod nihil fiat præter ejus voluntatem, conc. ant. quod ad omnia prædeterminet ac prædeſtinet, neg. ant. hoc eſt, voluit Auguſtinus, nihil fieri niſi a Deo aut jubente, aut permittente.

Objicies 2. Auguſtinus non raro docet, Deum ordinare non tantum bona, ſed etiam mala opera; illius voluntatem ſemper eſſe invictam ac efficacem: atqui ea non ſunt vera, niſi ex ſuppoſitione, quod Deus ad omnia, ad ipſum etiam peccatum ſumptum ſecundum materiale, prædeſtinet ac prædeterminet; ergo, &c.

Reſp. conc. maj. neg. min. Nam 1. ordinat mala, quod impii non ſinantur, quodcumque voluerint, flagitium committere, ſed in hoc tantum aut in illud ruant pro Dei voluntatis beneplacito: ita lib. de prædeſtin. SS. c. 16. ipſemet Auguſt. reſpondet. 2. Eodem Auguſtino teſte, Enchiridii cap. 100. eo tantum ſenſu invicta ſemper eſt Dei voluntas, quod aut non fiant mala, quæ voluntate beneplaciti non vult fieri; aut ſi, eo permittente, fiant, impunita non remaneant.

QUÆSTIO XII.

De Dei libertate.

Not. METhodi cauſſa hic quæremus 1. utrum libertas Deo conveniat: 2. per quid Deus conſtituatur liber: 3. quodnam ſit divinæ libertatis objectum.

CAPUT I.

Utrum libertas Deo conveniat.

CONCL. Libertas convenit Deo.

Probatur 1. ex Scriptura, qua docemur, vim electivam, quæ eſt idem cum libertate, Deo convenire: *Quæcumque* (verba ſunt Pſal. 134.) *Dominus voluit, fecit.* Ad Rom. 9. *Cujus vult miſeretur, & quem vult, indurat.* Epiſt. Jac. cap. 1. *Voluntarie genuit nos verbo veritatis.*

Probatur 2. ex Patribus, qui paſſim aſſerunt Deum potuiſſe non condere mundum quem condidit: non induere humanam carnem quam induit: & ita de ceteris Dei operibus ad extra docuerunt, Deum eſſe liberum, etiam ex ſuppoſitione, quod libertas in ſuo conceptu indifferentiam activam, ſeu agendi aut non agendi poteſtatem, importet.

Probatur 3. rationibus theologicis. 1. Deus (ut ſuo loco dictum fuit) omnes omnino perfectiones complectitur: atqui libertas eſt perfectio: ergo, &c. 2. Ubi eſt indifferentia judicii, eſt libertas: atqui reſpectu plurium operum eſt in Deo differentia judicii, ſeu in pleriſque ſuis operibus non videt omnem rationem boni: ergo, &c.

Objicies. Libertas dicit electionem: atqui, ex Damaſceno, de fide orthod. c. 22. in Deo non eſt electio: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Non eſt electio prout in nobis viatoribus reperitur, conc. min. ſimpliciter & abſolute, neg. min. In nobis viatoribus electio dicit conſultationem, ſeu rei ignotæ requiſitionem; in Deo vero eam non includit: quippe Deus omnes appoſitæ partis rationes uno velut intuitu percipit.

CAPUT II.

Per quid Deus conſtituatur liber.

Not. 1. CUM Dei voluntas (ut præcedenti capite dictum eſt) denominetur libera, neceſſe eſt, ut ea denominatio ab aliqua forma petatur: quænam vero ſit ea forma, hic cum ſcholaſticis inquirimus.

Not. 2. Difficultas, de qua agitur, evaneſcit in eorum philoſophorum ſententia, qui contendunt, omnem actum voluntatis elicitum ex deliberata ratione, eſſe liberum libertate eſſentiali: nam, ea opinione ſuppoſita, conſtat, formam per quam Dei voluntas eſt eſſentialiter libera, eſſe ipſum Dei velle, ſeu actum, qui licet neceſſario, deliberate tamen a voluntate procedit.

Not. 3. Nodus qui plane evaneſcit in ſyſtemate quod modo retulimus, multum torquet auctores quibus placet, indifferentiam activam, ſeu poteſtatem agendi aut non agendi, quam exercitii ſeu contradictionis appellant, eſſe de eſſentia libertatis: oportet nimirum, ut in Deo reperiant actum neceſſarium (cum quidquid eſt in Deo, ipſi neceſſario competat,) qui tamen efficiat, ut Dei voluntas ſit indifferens, ſeu potens ſit ad agendum aut non agendum.

Not. 4. Aureolus, cui nonnulli ſubſcripſere, ut ſe ea difficultate liberet, contendit, Deum conſtitui formaliter liberum per denominationem extrinſecam, ortam ex actione Dei in creaturis recepta. Thomiſtarum ſchola paſſim docet, id fieri per ipſummet

met actum neceſſarium, ſeu volitionem, non quidem in ſe & abſolute ſumptam, ſed prout reſpicit creaturas, ac eas connotat per modum termini: Unde, ex illis theologis, libertas Dei duo dicit, unum in recto, nempe actum neceſſarium; & alterum in obliquo, ſcilicet creaturas.

CONCLUSIO I. Deus non conſtituitur formaliter liber per actionem Dei tranſeuntem, in creaturis receptam.

Probatur. Antequam Deus aliquid ageret ad extra, erat vere liber: quippe libertas ei convenit ab æterno, actio vero ad extra ei tantum convenit in tempore; ergo, &c.

CONCLUSIO 2. Forma, per quam Deus conſtituitur liber, eſt actus immanens, ſeu velle; non quidem prout terminatur ad bonitatem divinam, ſed prout terminatur ad creaturas.

Probatur prior pars. Dei libertas conſtituitur per aliquid Deo intrinſecum, cum ſit perfectio ipſi intrinſeca: atqui ſolus actus immanens eſt Deo intrinſecus: ergo, &c.

Probatur altera pars. Actus immanens, prout ad divinam bonitatem termintaur, eſt neceſſarius; neque enim Deus poteſt non amare ſuam bonitatem: atqui actus, prout neceſſarius, non conſtituit libertatem, cum liberum opponatur neceſſario. E contra Dei velle, prout ad creaturas terminatur, vere eſt liberum; ita enim creaturas habet pro termino, ut eas potuerit non habere; quippe non eſt in Deo aliquis actus, qui a creaturis non ſit omnino independens: ergo, &c.

Objicies 1. Actus Dei immanens non poteſt deficere: 2. prout terminatur ad creaturas, eſt Deo extrinſecus: ergo non poteſt eſſe forma, quæ illum intrinſece conſtituat liberum: 3. libertas in creatis diſtinguitur ab actu neceſſario: ergo & in Deo.

Reſp. ad 1. actum Dei immanentem poſſe deficere ſecundum id quod dicit in obliquo, ſeu ſecundum terminum: licet deficere non poſſit ſecundum id quod dicit in recto, priori tantum ratione, non autem poſteriore conſideratus, Dei libertatem conſtituit.

Reſp. ad 2. conc. ant. neg. conſ. Idque patet in myſterio Incarnationis, in quo Verbum denominatur intrinſece unitum humanitati per actionem, quæ non in ipſo Verbo, ſed in ſola humanitate recipitur.

Reſp. ad 3. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia Deus eſt actus puriſſimus; proindeque nihil poteſt in eo eſſe, quod ſe habeat per modum potentiæ & actus, ſeu recepti & recipientis.

CAPUT III.

Quodnam ſit objectum divinæ libertatis.

Not. 1. PLures ſunt theologi, qui docent, eſſentiam libertatis nullam includere indifferentiam ſive ſpecificationis, ſive exercitii, ſeu, ut alii loquuntur, contrarietatis aut contradictionis: ſed contendunt, poſitam eſſe in ſola volitione deliberata, quamvis omnino neceſſaria, ideſt, quamvis non poſſit non eſſe.

Qui ſic ſentiunt theologi, concludunt, Deum eſſe liberum non tantum circa operationes ad extra, ſed etiam circa operationes ad intra; Verbi nimirum generationem, productionem Spiritus ſancti, amorem juſtitiæ, ac aliorum divinorum attributorum.

Nec id mirum eſt (inquiunt) nam Deus verum habet dominium in illas operationes, quippe fiunt, quando vult; & ſi per impoſſibile nollet, non fierent; eliciuntur cum reflexione, cum advertentia, cum electione: ita ut ſi (ut jam dictum eſt) per impoſſibile Patri daretur optio non generandi Verbum, ipſum tamen generare eligeret.

Not. 2. Aliis theologis paſſim videtur, quod libertas non tantum ſecundum ſtatum in quo, viatorum reſpectu, reperitur, ſed etiam ſecundum eſſentiam, ſtare non poſſit ſine indifferentia, ſeu poteſtate agendi, vel non agendi, aut eligendi objectum, vel ejus contrarium, ſervato ordine finis, hoc eſt, in iis quæ ex ſe ultimo fini non opponuntur.

Inde vero concludunt 1. Deum non eſſe liberum circa operationes ad intra, ut ſunt generatio Verbi, amor divinæ eſſentiæ, licet eæ operationes ſint voluntariæ, & cum reflexione fiant. Concludunt 2. Deum eſſe tantum liberum in operationibus ad extra, circa media quæ conferunt ad illius gloriam; quamvis circa ipſum finem, ideſt circa ſuæ gloriæ amorem liber minime ſit.

Not. 3. Auctoribus hujuſce poſtremæ opinionis adhæremus. Rationes quibus nitimur, lector fuſe pertractatas reperiet inferius in noſtro Tractatu de actibus humanis in genere.

QUÆSTIO XIII.

De providentia.

Not. QUÆ ſpectant ad Dei in res creatas providentiam, ad hæc capita reducuntur: 1. quid ſit providentia: 2. utrum detur: 3. quodnam ſit illius objectum. 4. utrum ſemper ſuum finem aſſequatur.

CAPUT PRIMUM.

Quid ſit, & utrum detur providentia.

CONCL. 1. PRovidentia recte definitur Ratio præexiſtens in mente divina ordinis rerum in finem.

Explicatur definitio. Vox iſta, *Ratio*, idem ſignificat ac idea, ſeu cognitio. Hæ aliæ, *Præexiſtens in mente divina*, ſignificant,

pre-

Digitized by Google

providentiam eſſe priorem rebus, quæ in finem diriguntur. Iſta, *Ordinis*, oſtendit, rationem illam quæ in mente divina præexiſtit, eſſe cognitionem practicam, qua nimirum res ad aliud diriguntur. Tandem iſte terminus, *In finem*, intelligitur de ultimo: hunc Deus, cum ſit proviſor generalis, ſibi proponere debet.

Jam vero ea definitio ſic probatur. Per eam providentia differt 1. a ſcientia practica, quod hæc æque ſit de fine ac mediis, iſta vero de ſolis mediis: 2. differt ab ideis, quod ideæ ſint rei exemplar, providentia ſit rei relatio, ſeu directio in fienem; 3. differt a lege æterna, quod lex æterna ſecundum noſtrum concipiendi modum, in Deo præcedat providentiam, ſicut cauſſa præcedit effectum, quippe Deus per providentiam res ordinat in finem ex æternæ legis impulſu & motione: ſuadet nimirum lex æterna, ut creata omnia in debitum finem ordinentur.

CONCLUSIO 2. Tum fide, tum rationis lumine, conſtat dari in Deo providentiam.

Probatur 1. iis omnibus argumentis, quibus hujuſce Inſtitutionum noſtrarum tomi initio Dei exiſtentiam adſtruximus: adſtrui nimirum non poteſt Dei exiſtentia, quin aſſeratur illius in res creatas providentia.

Probatur 2. iis Scripturæ locis, quibus docemur, omnia Dei oculis patere, omnia ab eo gubernari, ipſum de omnibus judicare: nam omnia videre, regere, de omnibus judicare, idem eſt, ac rebus providere.

Probatur 3. Inditum a natura teſtimonium non poteſt eſſe falſum, quippe naturæ auctor nec falli, nec fallere poteſt: atqui a natura inditum eſt nobis providentiæ teſtimonium; nam anima præjudiciis libera Deum timet, vult eum ſibi eſſe propitium: is autem timor, illud deſiderium, præſupponit innatam nobis providentiæ præſenſionem: unde, ut advertit Tertullianus, anima in hos erumpit motus: *Deus videt omnia: Deo commendo: Deus reddet: Deus inter nos judicabit.*

CAPUT II.

De objecto divinæ providentiæ.

Not. Hic objecti nomine intelliguntur ea, ad quæ ſe extendit Dei providentia: quærendum eſt igitur 1. utrum ſe extendat ad res neceſſarias: 2. utrum ad liberas: 3. an ad ipſa etiam peccata.

CONCLUSIO 1. Omnes creaturæ neceſſariæ ſubjacent Dei providentiæ.

Probatur. Creaturæ neceſſariæ duobus modis poſſunt conſiderari, in genere nimirum, & ſecundum ſpeciem: atqui quovis modo conſiderentur, divinæ providentiæ ſubjacent.

Primo. Mirabilis ac conſtans ordo, qui elucet in Univerſi partibus, nec eſſe, nec cogitari poteſt abſque ſapientia, quæ illis præſit, eaſque gubernet.

Secundo. Evangelium ſic Dei providentiam commendat, ut vel minima & maxime vilia illi ſubjiciat: *Reſpicite* (inquit Chriſtus Matth. 6.) *volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit illa... Conſiderate lilia agri... Si autem fenum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit*, &c. Eamdem Dei curam ad paſſeres & hominis capillos extendit. *Nonne* (ait c. 10.) *duo paſſeres aſſe veneunt, & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro? Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt.* Idem argumentum proſequuntur Patres, ut videre eſt apud Irenæum lib. 2. c. 45. Auguſtinum libris 10. 11. de Civit. Dei.

Tertio. Deus eſt omnium ac ſingularum rerum non tantum cauſſa efficiens, ſed etiam ultimus finis: ergo quemadmodum nulla res eſt, cui non det eſſe; ita quoque nulla eſt, quam in finem non dirigat: non enim minus eſt infinitus in ratione cauſſæ finalis, quam in ratione cauſſæ efficientis.

CONCLUSIO 2. Quælibet creatura libera tum ſecundum ſubſtantiam, tum ſecundum ſuos actus liberos, divinæ ſubjacet providentiæ.

Probatur prior pars. Si (ut ſuperiori concluſione demonſtratum eſt) Dei providentia ad minima quæque ac maxime vilia ſe extendat, a fortiori extendit ſeſe ad ſubſtantiam, ſeu ad corpus & animam hominis. Chriſti ipſius eſt illud argumentum: *Nonne* (inquit) *vos magis pluris eſtis illis?* .... *Quanto magis vos modicæ fidei?*

Probatur altera pars. Scripturæ teſtantur, actus liberos eſſe ſub Dei poteſtate: *Cor regis* (verba ſunt Proverb. 21.) *in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.* Dei voluntati adſcribunt omnes humanos eventus: *Non eſt hominis via ejus* (Jeremiæ 10.): *nec viri, ut dirigat greſſus ſuos.* Aſſerunt, Deum aut remuneraturum, aut caſtigaturum libera hominis opera: *Reddet unicuique ſecundum opera ejus*: atqui ea, quæ a Deo diriguntur, quorum Deus eſt judex, ſubjacent divinæ providentiæ: ergo, &c.

CONCLUSIO 3. Peccata tum ſecundum materiale, tum ſecundum formale ſumpta, ſubjacent Dei providentiæ.

Probatur. *Primo*. Peccata, ſecundum eſſe materiale ſumpta, ſunt actus humani ac liberi: atqui (ut ſuperius dictum eſt) actus liberi ſubjacent divinæ providentiæ: ergo, &c. *Secundo*, Peccata, ſumpta ſecundum formale, nihil aliud ſunt, quam privatio debitæ rectitudinis: ſed ea privatio ſubjacet Dei providentiæ; nam quamvis Deus nec eam jubeat, nec in eam influat, tamen permittit, ac ordinat in bonum: *Neque enim Deus omnipotens*

Digitized by Google

potens (inquit Auguſtinus Ench. cap. XI.) *ullo modo ſineret mali eſſe aliquid in operibus ſuis, niſi uſque adeo eſſet omnipotens & bonus ut benefaceret etiam de malo.*

Objicies 1. Si generalis in res omnes providentia admitteretur, nihil fieret caſu & fortuito: atqui multa fiunt caſu & fortuito: ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Multa caſu & fortuito fiunt ſecundum opinionem noſtram: plerumque enim ignoramus finem, ad quem ex intentione Dei diriguntur, conc. min. ſecundum rei veritatem, neg. min. quippe nihil omnino fit, quod (ut ait Auguſtinus) non de aula ſummi imperatoris aut jubeatur, aut permittatur: hincque concludit fortunæ nomen uſurpari non debere a Chriſtianis, quibus perſuaſum eſt, omnia Dei nutu gubernari: hinc lib. 1. retract. c. 1. eum pœnitet, quod adverſus Academicos ſcribens, nonnumquam fortunæ nomen uſurpaſſet.

Objiciet 2. Multa fruſtra fiunt in rerum natura: ergo omnia & ſingula non ſubjacent divinæ providentiæ.

Reſp. diſt. ant. Multa fiunt fruſtra per reſpectum ad cauſſas particulares, conc. ant. per reſpectum ad proviſionem generalem, neg. ant. Cauſſæ particularis defectus eſt effectus ipſiuſmet providentiæ, quæ ſic res ordinavit, ut cum aliquæ ſtarent, aliæ deficerent: is autem defectus idem præſtat in Univerſo, quod umbræ in tabellis conferunt. *Diviſit Deus inter lucem & tenebras* (inquit Auguſtinus lib. de Geneſi ad litteram cap. 5.) *ne vel ipſæ privationes non haberent ordinem, Deo cuncta regente, atque adminiſtrante...... Umbræ in picturis eminentiora quæque diſtinguunt, ac non ſpecie, ſed ordine placent.*

Objicies 3. Impii ut plurimum agunt proſpere, divitiis affluunt, nec ullam pene in partem veniunt moleſtiarum, quibus obſidetur vita: pii e contra adverſis premuntur, in ſumma verſantur rerum inopia, morbis, aliiſque vitæ calamitatibus premuntur: atqui, ſi Deus humanis rebus provideret, id minime contingeret; alioquin injuſtus foret, quippe ſolis nocentibus debitam pœnam, infligeret piis & innoxiis: ergo, &c.

Reſp. con. maj. neg. min. Ratio eſt quia ejuſmodi agendi rationis graviſſimæ ſunt cauſſæ. Nempe ſic ſe Deus gerit, vel ut piorum virtus variis probata caſibus illuſtrior fiat, ut in Job, Tobia, aliiſque ſimilibus contigit; vel ut pii iis miſeriis cautiores, ſeu humiliores fiant, ut in Apoſtolo videre eſt, qui ne revelationibus, ac miraculis inſoleſceret, permiſſus eſt (ut ipſemet ait) a Satana colaphizari; vel tandem ſic ſe gerit Deus, ut viri frugi doceantur, ſæculum hoc tot aſperſum miſeriis, diligi non debere, ſed alterum ſollicite debere conſiderari, ad Pauli exemplum: *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.*

Objicies 4. Providentia ad minima quæque non extenditur; id enim negare videtur Apoſtolus 1. ad Corinth. 9. ubi ait: *Numquid de bobus cura eſt Deo?* Id etiam negat Hieronymus in primum caput Habacuc: *Ceterum* (inquit) *abſurdum eſt, ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula quot naſcantur culices, quotque moriantur*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad cujus priorem probationem, diſt. ant. de bobus Deo cura non eſt præcipue, conc. ant. minus præcipue, neg. ant. hoc eſt, Paulus docet in textu, quem laudat ex veteri Teſtamento: *Non alligabis os bovi trituranti*, Deum præcipue non attendiſſe ad bovem, ſed ad Eccleſiæ miniſtros, quibus jus eſt accipiendi, quæ ad victum neceſſaria ſunt, ab iis quibus ſpiritualia largiuntur. Ratio ſolutionis petitur ex ipſomet Apoſtolo, qui laudatis in argumento verbis hæc alia ſubjicit: *An propter nos utique hoc dicit? nam propter nos ſcripta ſunt. Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus.*

Ad alteram probationem, diſt. ant. Hieronymus negat *comparative* Dei providentiam in res maxime viles, conc. ant. negat *abſolute*, neg. ant. hoc eſt, Hieronymus non negat, quod abſolute non ſit providentia reſpectu rerum maxime vilium; ſed tantum aſſerit, quod ita differt ab ea quæ circa homines verſatur, ut illius comparatione, generalis tantum, ac ferme nulla eſſe videatur. Hinc S. Doctor eos ſtultitiæ damnat, qui ſingulis rebus proprios in cuſtodiam Angelos aſſignant: hinc etiam textum, de quo eſt quæſtio, hacce claudit ſententia: *Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus, eamdem rationabilium quam irrationabilium providentiam eſſe dicentes.*

CAPUT III.

An providentia ſemper ſuum finem aſſequatur.

Not. Finis alicujus rei duplex eſt; ſimplex nimirum, ſeu abſolutus, & comparativus, ſive relativus. Prior convenit rei in ſe ſumptæ: alter vero comparatæ ad aliam.

CONCLUSIO. Dei providentia ſemper aſſequitur propoſitum ſibi finem.

Probatur. Cauſſæ, quibus Deus providet, ſunt vel neceſſariæ, vel contingentes, vel liberæ; atqui Dei providentia in tribus illis cauſſarum ſpeciebus ſemper aſſequitur propoſitum ſibi finem: ergo, &c.

Primo. Si cauſſæ neceſſariæ impeditæ non fuerint ab extrinſeco, ſemper operantur ſecundum innatam ſibi virtutem; ac proinde convenientem ſibi finem aſſequuntur. Si vero impediantur ab extrinſeco, non conſequuntur quidem finem ſibi ipſis abſolute conſideratis convenientem, ſed conſequuntur

tur eum qui ipſis convenit, quatenus ſunt pars Univerſi; quippe bonum Univerſi exigit, ut cauſſarum particularium virtus nonnunquam impediatur; unde Deus, cum ſit proviſor univerſalis, impedimenta providet, quibus cauſſarum particularum virtus coerceatur.

Secundo. Cauſſæ contingentes ideo modo deficiunt, modo non deficiunt, quod ex Dei ordinatione ſint defectibiles: ergo illarum defectus a Deo proviſi ſunt.

Tertio. Cauſſæ liberæ, aut ſunt ex creaturarum electarum numero, aut non ſunt. Si primum, beatitudinem, ad quam ſpecialiter præordinatæ ſunt, conſequuntur; & quidem per media quæ ex ſpeciali providentia effectu non careant. Si ſecundum, non conſequuntur quidem finem qui ſibi conveniat, ſed eum tantum, quem ſibi providentia propoſuit; nimirum divinæ juſtitiæ in altera vita manifeſtationem; in iſta vero electorum per eas exercitium, aut in laboribus ſubſidium.

CAPUT IV.

Utrum providentia rebus proviſis neceſſitatem imponat.

Not. 1. PLatonici, pluresque ex veteribus Philoſophi admiſere quidem ſpecialem Dei providentiam reſpectu rerum neceſſariarum: ſed negarunt, eamdem providentiam ſe ſe ad humanæ voluntatis actus extendere, quod (inquiebant) actuum libertas cum ea providentia ſtare minime poſſit.

CONCLUSIO. Dei providentia aliquibus quidem cauſſis, ſed non omnibus, neceſſitatem imponit.

Probatur: Deus providet cauſſis ſecundum earum naturam & conditionem: atqui aliquarum cauſſarum natura exigit, ut providentia eis neceſſitatem imponat; exigit vero aliarum natura, ut eis non imponat neceſſitatem: ergo, &c. Probatur minor. Nonnullæ cauſſæ ſunt neceſſariæ, ſeu quæ, quod ad unum per innatam ſibi naturam determinatæ ſint, operantur neceſſario: aliæ e contra ſunt liberæ, ſeu ideo non operantur neceſſario, quod per naturam ad unum determinatæ non ſint: ergo aliquarum, ſed non omnium cauſſarum natura exigit, ut providentia eis neceſſitatem imponat.

Objicies. Actus proviſi non poſſunt non fieri: ergo fiunt neceſſario, proindeque non ſunt liberi. Probatur ant. Si actus proviſi poſſent non fieri, providentia divina poſſet fruſtari effectu, quem ſibi propoſuit; ſed non poteſt: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia ipſamet providentia divina fert, ut effectus ponatur quidem, ſed ita ut poſſit non poni: *Effectus divinæ providentiæ* (inquit S. Thomas 1. p. q. 22. art. 4. ad 1.) *non ſolum eſt aliquid evenire quoquo modo, ſed aliquid evenire vel contingenter* (qua voce etiam complectitur evenire libere, cum libertas ſit quædam contingentiæ ſpecies) *vel neceſſario: & ideo evenit infallibiliter & neceſſario quod divina providentia diſponit evenire infallibiliter & neceſſario; & evenit contingenter, quod divinæ providentiæ ratio habet, ut contingenter eveniat.*

QUÆSTIO XIV.

De prædeſtinatione.

QUæ ad prædeſtinationis materiam ſpectant, ad hæc capita reducuntur. *Primo*. Agendum eſt de prædeſtinationis nomine: 2. de diſcrimine, quod inter prædeſtinationem, electionem, & dilectionem reperitur: 3. de variis prædeſtinatorum nominibus: 4. de prædeſtinationis eſſentia: 5. expendemus, an omnes ſalvandi fuerint prædeſtinati: 6. dicemus de prædeſtinationis cauſſis: 7. de illius effectibus: 8. tandem de illius proprietatibus.

CAPUT PRIMUM.

De nomine prædeſtinationis.

Not. 1. EVidens eſt, hanc vocem, *Prædeſtinatio*, eſſe vocem compoſitam ex præpoſitione *Præ*, & verbo *Deſtino*. Ut igitur adæquate explicetur, neceſſe eſt, quid per præpoſitionem *Præ*, quid per verbum *Deſtino*, intelligatur, exponere.

Not. 2. Ambroſius Catharinus docuit, per præpoſitionem *Præ*, in verbo *Prædeſtino*, non ſignificari prioritatem temporis, ſed dignitatis: hoc eſt, voluit, prædeſtinatorum nomine Scripturam non intelligere eos omnes, qui ante mundi conſtitutionem electi ſunt ad gloriam, ſed eos tantum, qui præ ſalvandis electi ſunt ad altiorem tum ſanctitatis tum gloriæ gradum.

Not. 3. Verbum *Deſtino* nonnulli interpretantur de mera præcognitione, ita ut velint, Deum prædeſtinare, nihil aliud eſſe, quam Deum cognoſcere, quinam ſalvari debeant, antequam actu ſalventur.

Not. 4. Tria fingi poſſunt pro termino verbi *Prædeſtino*, ſcilicet gratia quæ in hoc ſæculo confertur, gloria qua donabimur in altero, mala tum iſtius, tum alterius vitæ.

Not. 5. Ex iis quæ hucuſque obſervata ſunt, patet, hoc in capite expendendum eſſe 1. utrum in verbo *Prædeſtino* præpoſitio *Præ* ſignificet temporis, an dignitatis prioritatem: 2. utrum verbum *Deſtino* intelligatur de mera rei futuræ præcognitione: 3. utrum idem verbum *Prædeſtino* habeat pro termino hujus vitæ gratiam, gloriam alterius, mala tum præſentis vitæ, tum futuræ.

CON-

Digitized by Google

CONCLUSIO. In prædeſtinationis nomine præpoſitio *Præ*, non ſignificat prioritatem dignitatis, ſed temporis.

Probatur 1. Immerito (ut dicetur capite 4.) Catharinus ſupponit, omnes ſalvandos non eſſe prædeſtinatos: id tamen verum eſſet, ſi præpoſitio *Præ* in prædeſtinationis nomine non ſignificaret prioritatem temporis, ſed dignitatis tantum.

Probatur 2. Non minus, cum de ſalvandis agitur, præpoſitio *Præ* ſignificat prioritatem temporis, quam cum agitur de aliis rebus: atqui cum agitur de aliis rebus præpoſitio *Præ*, conjuncta cum verbo *Deſtino*, ſignificat prioritatem temporis: *Loquimur* (inquit Apoſtolus 1. ad Cor. 2.) *Dei ſapientiam, quam prædeſtinavit Deus ante ſæcula*. Eodem ſenſu ſumitur ad Epheſios 1. *Qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum*.

Probatur 3. Alii Scripturæ termini, quibus prædeſtinatio exprimitur, ſignificant prioritatem non dignitatis, ſed temporis: ergo ſignificatur quoque ipſo prædeſtinationis nomine. Probatur ant. Matth. 25. prædeſtinatio exprimitur per regni cæleſtis præparationem: *Poſſidete* (ait Chriſtus prædeſtinatos alloquens) *paratum vobis regnum a conſtitutione mundi*. Ad Epheſios 1. ſignificatur per electionem: *Elegit nos in ipſo* (ait Apoſtolus) *ante conſtitutionem mundi*. Ad Rom. 8. prædeſtinatio conjungitur cum præſcientia, ut verbum *Prædeſtino* per verbum *Præſcivit* intelligatur: *Quos præſcivit & prædeſtinavit*. Atqui (ut patet ex laudatis textibus) illi termini intelliguntur de prioritate temporis: ergo de ea quoque intelliguntur præpoſitio *Præ*, quæ in verbo *Prædeſtino* reperitur.

CONCLUSIO 2. Verbum *Deſtino* (præter actum intellectus) dicit voluntatis actum, decretum, propoſitum.

Probatur 1. ex 2. Machabæorum cap. 2. *Deſtinavit non admittere illicita propter vitæ amorem*. 2. ex ſecunda ad Corinth. cap. 9. *Unuſquiſque prout deſtinavit in corde ſuo*: atqui iis locis per verbum *Deſtinavit* non intelligitur ſolus actus intellectus, ſed firmum voluntatis propoſitum: ergo, &c.

Confirmatur ex aliis locis, ubi illud voluntatis propoſitum exprimitur per verba ſimplicia *Deſtino*: *Definio*: *Et quidem filius hominis, ſecundum quod definitum eſt, vadit*. Actuum 4. *Convenerunt facere, quæ manus tua, & conſilium decreverunt fieri*: quem quidem locum ſic legit Auguſtinus lib. de prædeſtinatione SS. cap. 6. *Convenerunt facere, quanta manus tua & conſilium tuum prædeſtinavit fieri*. Nec id mirum eſt, quia quodlibet Dei decretum eſt æternum, ac proinde præcedit temporalem eventum, qui decretus eſt: *Illud prædeſtinandum erat* (inquit Auguſtinus tract. 105. in Joannem) *quod nondum erat, ut ſic ſuo tempore fieret, quemadmodum ante omnia tempora prædeſtinatum erat, ut fieret*.

CONCLUSIO 3. Prædeſtinatio eſt tum de donis hujus vitæ, tum de gloria alterius, tum de malis pœnæ, ſive ad hanc præſentem, ſive ad futuram vitam ſpectantibus, ſtricte tamen a theologis ſumitur pro ſola ad gloriam prædeſtinatione.

Probatur prior pars. Prædeſtinatio eſt de iis omnibus quæ in tempore ſunt Dei effectus: atqui tum gratia hujus vitæ, tum alterius gloria, tum mala pœnæ, ſive ad præſens ſæculum, ſive ad futurum ſpectent, ſunt Dei effectus: ergo a Deo prædeſtinantur. Major conſtat ex Auguſtino, qui lib. de prædeſtinatione SS. ſic loquitur: *Prædeſtinatio ſine præſcientia non poteſt eſſe: poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia; prædeſtinatione quippe Deus ea præſcivit, quæ fuit ipſe facturus*. Hæc etiam habet lib. de dono perſev. cap. 17. *In ſua, quæ falli, mutarique non poteſt, præſcientia opera ſua diſponere, id omnino nec aliud quidquam eſt prædeſtinare*. Probatur min. Gratia hujus vitæ, gloria alterius, donantur a Deo; malum pœnæ tum hujus, tum futuri ſæculi, ab eo infligitur: ergo ſunt Dei effectus.

Antecedentis prior pars oſtenditur ex Auguſtino, qui ex conſtanti Eccleſiæ fide, libro de prædeſtinatione SS. & libro de dono perſev. contra Maſſilienſes demonſtrat, initium fidei, converſionem, pietatis opera, perſeverantiam uſque in finem, eſſe ſpecialia Dei dona, eſſe æternæ prædeſtinationis effectum: *Inter gratiam & prædeſtinationem hoc tantum intereſt* (inquit lib. de prædeſt. SS. cap. 10.) *quod prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio, gratia vero ipſa donatio . . . . . Gratia eſt prædeſtinationis effectus*. Libro de dono perſev. cap. 17. concludit, divinæ gratiæ dona, per quæ in operibus bonis ab exordio uſque ad finem vitæ ambulamus, non prædeſtinari, ſi non ſint Dei dona; & e contra neceſſario prædeſtinari, ſi ſint dona Dei. *An forte* (inquit) *nec ipſa dicuntur prædeſtinata? Ergo nec dantur a Deo, aut ea ſe daturum eſſe neſcivit. Quod ſi & dantur, & ea ſe daturum eſſe præſcivit, profecto prædeſtinavit*.

Altera ejuſdem antecedentis pars, hoc eſt, æternam gloriam eſſe Dei donum, non minus eſt certa; nam Deum oramus, ut nobis cæleſte regnum largiatur; quippe ad ipſum quotidie clamamus: *Adveniat regnum tuum*: ergo regnum cæleſte eſt Dei donum, Dei effectus; ſiquidem oratio certiſſimum eſt argumentum, rem quam poſtulamus, eſſe divinæ gratiæ & prædeſtinationis effectum: *Hæc igitur* (ait Auguſtinus lib. de dono perſever. c. 23.) *quæ petit a Domino, & ſemper ex quo eſſe cœpit, popoſcit Eccleſia, iſta Deus vocatis ſuis daturum ſe eſſe præſcivit & in ipſa prædeſtinatione jam dedit*.

Tertia ejuſdem antecedentis pars oſtenditur 1. ex eo, quod (ut ſupra dictum eſt) Deus ſit vera cauſſa efficiens cujuslibet mali pœnæ, ſive ad hanc vitam, ſive ad alteram pertineat: ergo illud malum fuit ab æterno prædeſtinatum, cum Deus nihil exequatur in tempore, quod non prædefinierit, ſeu non prædeſtinarit ab æterno. Oſtenditur 2. ex Auguſtino, qui in Enchiridio ad Laurentium c. 100. ſic loquitur: *Bene utens & malis, tamquam ſumme bonus, ad eorum damnationem, quos juſte prædeſtinavit ad pœnam*. Oſtenditur 3. ex S. Fulgentio, qui libro ad Monimum non ſolum id aſſerit, quod hic proferimus, ſed præterea reddit illius rationem; hęc enim habet: *Quod nunquam eſt in opere ejus, nunquam fuit in prædeſtinatione ejus. Non ergo prædeſtinati ſunt mali ad hoc, quod male operantur a concupiſcentia ſua abſtracti & illecti, ſed ad hoc quod injuſte patiuntur inviti*. Oſtenditur 4. ex Concilio Valentino, quod ſub Lothario celebratum eſt: nempe illud Concilium tamquam fidei articulum definiit duplicem eſſe hominum prędeſtinationem, ūnam ad vitam, alteram ad mortem: *Fidenter fatemur* (ait can. 3.) *prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem impiorum ad mortem*.

Probatur denique ultima concluſionis pars, ſeu prędeſtinationis nomen, paſſim & ordinarie a theologis ſumi pro prædeſtinatione ad gloriam. *Primo*, ita fert tritus apud hodiernos theologos loquendi modus. *Secundo* media quę ad vitam ęternam infallibiliter perducunt, ideo tantum prędeſtinatur, quod ipſa vita ęterna, ad quam tamquam ad finem illa media ordinantur, prędeſtinata fuerit. *Tertio*, qui apud Auguſtinum abſolute ac ſine addito dicuntur prędeſtinati, ii ſunt tantum qui ad vitam ęternam electi ſunt; qui a peccatis, ceteriſque, quas hic patimur, miſeriis debent aliquando eſſe omnino liberi; hos enim pręcipue complectitur definitio prędeſtinationis in bono, quam Auguſtinus, tamquam ſui de gratia ſyſtematis principium, tradidit: *Præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur*.

C A P U T II.

Quomodo differant Prædeſtinatio, Dilectio, Electio, Propoſitum, Diſcretio, Præparatio.

CONCL. 1. Nomina, de quibus eſt quæſtio, in Scripturis & Patribus pro uno ac eodem ſæpius uſurpantur.

Probatur 1. Ubi Paulus ad Epheſios 1. Electionis nomine uſus eſt: *Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus* ſtatim adhibet prædeſtinationis nomen: *Qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum*. In Epiſtola ad Rom. c. 8. eos, *qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti*, vocat prædeſtinatos: *Nam quos præſcivit & prædeſtinavit*: vocat etiam electos: *Qui accuſabit adverſus electos Dei?*

Probatur 2. In Epiſtola Proſperi ad Auguſtinum illa nomina promiſcue pro eodem uſurpantur: *Hoc autem propoſito*: (inquit) *quo ante mundi conſtitutionem eligendorum & reiiciendorum dicitur facta diſcretio, ut ſecundum quod placuit Creatori, alii vaſa honoris, alii vaſa contumeliæ fierent, cauſſam reſurgendi adimere, cum, ſi aliud habeat prædeſtinantis electio, caſſa ſit annitentis intentio. Removeri itaque induſtriant, ſi Dei conſtitutio humanas præveniat voluntates*.

Probatur 3. ex Auguſtino, apud quem eadem, de quibus agitur, nomina idem plane ſignificant: *Quomodo* (inquit libro de prædeſtinatione SS. c. 18.) *eligeret eos, qui nondum nati erant, niſi prædeſtinando? Elegit ergo prædeſtinans nos. Fecit autem hæc ſecundum placitum voluntatis ſuæ, ut nemo de ſua, ſed illius erga ſe voluntate glorietur.... In quo ſortem conſecuti ſumus prædeſtinati ſecundum propoſitum, non noſtrum, ſed ejus qui univerſa operatur.... Ex hoc propoſito ejus eſt illa electorum propria vocatio, quibus omnia cooperantur in bonum, quia ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti*.

CONCLUSIO 2. Quamvis ea nomina ſæpius apud Patres pro eodem uſurpentur, videntur tamen habere, ſecundum noſtrum concipiendi modum, ordinem prioris & poſterioris.

Probatur. Prædeſtinatio (ex S. Thoma 1. p. q. 23 art. 4.) eſt ordinatio rationis in finem: ergo præſupponit ejuſdem finis voluntatem; velle autem alicui creaturæ finem ultimum, eſt ipſam diligere; ipſi præ ceteris velle idem bonum, eſt eligere. Ordinis, qui inter illos actus reperitur, rationem habuit Apoſtolus ad Rom. 8. *Quos præſcivit* (præſcientia approbationis, ſeu directionis) *& prædeſtinavit*.

C A P U T III.

De variis prædeſtinatorum nominibus.

CONCL. 1. In Scriptura, & Patribus prædeſtinati variis nominibus appellantur.

Probatur enumeratione. *Primo*, ad Rom. 8. & ad Eph. 1. vocantur *prædeſtinati*. Eſtius obſervat vocem Græcam, quæ Latinæ *prædeſtinati* reſpondet, verti poſſe per has alias, *præfiniti*, *prædeterminati*.

Secundo, vocantur, *dilecti*, *electi*, quæ quidem nomina, licet (ut ſuperiore capite demonſtratum eſt) reipſa convertantur;

Digitized by Google

tur; tamen, ſecundum noſtrum concipiendi modum, inter ſe differunt: *Omnia* (inquit Apoſtolus 2. ad Timotheum 2.) *ſuſtinet propter electos, ut & ipſi ſalutem conſequantur.*

Tertio, in altera ad Timoth. epiſt. c. 2. *Cogniti, præcogniti* dicuntur: *Cognovit Dominus qui ſunt ejus.* De iis quoque ad Rom. 8. loquitur Paulus: *Quos præſcivit.* Eorum quoque in perſona Chriſti, cujus ſunt membra, fit mentio 1. Petri 1. *Præcogniti ante mundi conſtitutionem.* Porro iis in locis verba *cognoſcere, præcognoſcere*, ſignificant *dilectionem, prædilectionem*: nam (ut ſupra dictum eſt) cognitio, præcognitio ſunt prædeſtinationis cauſa: *Non repulit Deus* (inquit Paulus ad Rom. XI.) *plebem ſuam quam præſcivit*: hoc eſt, quam ab æterno dilexit. De ea etiam, quæ amoris eſt, cognitione, intelligi debent hæc Chriſti verba Joannis 10. *Cognoſco oves meas.*

Quarto, dicuntur *probati*: quæ quidem vox non minus, quam voces *cogniti, præcogniti*, dilectionem ſignificant: e contra reprobati ii ſunt qui odio habentur: *Oportet & hæreſes eſſe* (ait Apoſtolus 1. ad Corinth. 11.) *ut & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.*

Quinto, vocantur *præordinati in vitam æternam*; Actor. 13. *Et crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.*

Sexto, dicuntur *præparati in gloriam*, ſcilicet æterno Dei decreto, ut oſtenderet, ait Apoſtolus ad Rom. 9. *divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit in gloriam.*

Septimo, dicuntur *vocati*, non quidem ſimpliciter, quippe conſtat ex Evangelio, multos eſſe vocatos, paucos vero electos: ſed cum hoc addito. *Secundum propoſitum.* Ad Rom. 8. *Omnia cooperantur in bonum iis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti.* Ad Epheſ. 1. termino *vocati*, additur *ſorte*. Ad Hebræos 9. ſimpliciter quidem dicuntur *vocati*, ſed quæ ibidem dicit Apoſtolus, aperte innuunt, vocatos, de quibus agit, eſſe prædeſtinatos: *Ut* (inquit) *repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hereditatis.*

Octavo, ad Rom. 9. dicuntur, *Vaſa miſericordiæ.* 2. ad Timoth. 2. *Vaſa in honorem.*

Nono, præter ea nomina, multa alia habent in Scripturis. Matth. 25. dicuntur *Benedicti*. Joannis 10. *Oves* quas nemo rapturus eſt e Chriſti manibus. Tandem Joannis 11. per antonomaſiam, *Filii Dei* appellantur: *ut* (ait Evangelium) *filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum.*

CAPUT IV.

Utrum ſint aliqui ſalvandi, qui prædeſtinati non fuerint.

Not. 1. PLures Pelagiani docuerunt, olim Apoſtolos & nonnullos alios ſublimioris dignitatis viros, ſpecialiter ad gloriam cæleſtem fuiſſe prædeſtinatos, ob idque dum viverent, in juſtitia confirmatos fuiſſe per gratiam ab intrinſeco & ex natura ſua efficacem: ſed illud prædeſtinationis privilegium ad ceteros, licet ſalutem conſecuturi ſint, non extenderunt. Illam Pelagianorum doctrinam legere eſt apud Auguſtinum in calce libri 6. Hypognoſtici, cujus auctor (qui haud dubie non eſt Auguſtinus) ſic loquitur): *Prædeſtinationem igitur negare, quam apud Deum eſſe, breviter probavimus, immanis blaſphemia eſt, quam non tantum, ſicut ſoletis dicere, in Apoſtolis debemus accipere. ſed in Patriarchis & Prophetis, & Martyribus & Confeſſoribus, in omnibus ſanctis, & digne ſervientibus Deo.*

Not. 2. Ambroſius Catharinus, ut jam ſupra fuit obſervatum, elapſo proxime ſæculo in eamdem abiit ſententiam. Duplicem nimirum ſtatuit ſalvandorum claſſem: in priore collocat Virginem Deiparam, Apoſtolos, Prophetas, & nonnullos alios eximiæ ſanctitatis viros, quos contendit, ſine ulla meritorum prævisione a Deo, per ſingulare privilegium, ad gloriam electos fuiſſe; ob idque ita in gratia fuiſſe confirmatos, ut ab ea excidere minime potuerint: In altera ſalvandorum claſſe collocat minoris perfectionis ſanctos, qui ſalutem, aut jam conſecuti ſunt, aut conſequentur aliquando: hos communi providentiæ relictos docet ſalutem conſequi per gratiæ auxilia, ſed quæ nullam ſpecialem prædilectionem arguant. Inde autem concludit 1. prædeſtinatos omnes certo conſequi ſalutem, nec eorum perire quemquam: concludit 2. multos, qui revera prædeſtinati non fuerunt, ad eam quoque pervenire.

CONCLUSIO. Nullus eſt ſalvandus qui prædeſtinatus non fuerit, ſeu ſoli prædeſtinati ſunt ſalvandi.

Probatur ex Scriptura. Omnes ſalvandi, ſunt electi: atqui omnes electi ſunt prædeſtinati: ergo omnes ſalvandi ſunt prædeſtinati; ac proinde ſoli prædeſtinati ſalutem conſequentur. Minor propoſitio patet ex proxime ſuperiori capite, ubi oſtenſum eſt, electorum & prædeſtinatorum nomine idem tum in Scripturis, tum in Patribus ſignificari: unde probatur maj. *Primo* apud Matth. c. 22. vocati, qui non ſunt ex electorum numero, mittuntur in tenebras exteriores. ergo qui in eas non mittuntur, ſeu qui conſequuntur ſalutem ſunt electi. *Secundo*, apud eamdem-

dem Evangeliſtam c. 14. Electi opponuntur reprobis, de quibus dicitur: *Tunc plangent omnes tribus terræ*: ergo inter electos & reprobos nulli alii ſunt medii: qui autem ſalvantur, non ſunt ex reproborum numero: ergo ſunt ex numero electorum: ac proinde omnes ſalvandi ſunt electi, ſeu prædeſtinati. *Tertio*, Matth. 25. omnes ſalvandi erunt in extremo judicio a dextris Chriſti: Sed qui erunt a dextris Chriſti, ſunt prædeſtinati: quippe iis ab origine mundi paratum eſt cæleſte regnum: *Tunc dicet Rex his, qui a dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi*: ergo, abſtrahendo, an prædeſtinatio ſit independens a præviſis meritis per gratiam comparandis (de eo enim capite hic nondum agitur (omnes ſalvandi ſunt e prædeſtinatorum numero.

Probatur 2. ex Patribus. Auguſtinus omnem in ſalvandos providentiam refudit in æternam prædeſtinationem; ſeu docet, ideo ſalvandos ſalvari, quod ab æterno fuerint prædeſtinati.

Ubi quæſivit, cur e duobus parvulis alter ante mortem baptiſmum recipiat, alter vero non recipiat; reſpondet id fieri, quod unus ſit ex numero prædeſtinatorum, alter vero ex numero reproborum: *Ex his*, inquit l. 4. contra Julianum c. 4. *nemo perit, quacumque ætate moriatur; abſit enim ut prædeſtinatio ad vitam ſine ſacramento mediatoris finire permittatur hanc vitam*. Multa loca ſimilia referuntur inferius, ubi agemus de cauſſis prædeſtinationis.

Idem S. Doctor reddens rationem, cur plures de adultis, qui in peccato vixere, non moriantur antequam egerint pœnitentiam, aſſerit, id contingere, quod ſint ex prædeſtinatorum numero. Juliano objicienti locum Apoſtoli: *Benitas Dei ad pœnitentiam te adducit*, ut probaret, Deum omnibus omnino hominibus, quantum in ſe eſt, procurare pœnitentiam, ſic reſpondet: *Verum eſſe conſtat, ſed quem prædeſtinavit, adducit*.

Libro de corrept. & gratia ſcribit, cauſſam, cur nonnullis correptio ſit utilis, aliis vero non proſit, repeti debere ex æterna illorum, non autem iſtorum prædeſtinatione. *Correptio* (inquit c. 14.) *medicinaliter adhibetur, etiamſi ſalus ægrotantis incerta ſit, ut ſi is, qui corripitur, ad prædeſtinatorum numerum pertinet, ſit ei correptio ſalubre medicamentum, ſi autem non pertinet, ſit ei correptio pœnale tormentum*.

Ejuſdem libri c. 1. rationem, cur aliqui juſti ad finem uſque perſeverent, alii vero minime perſeverent, refundit in myſterium prædeſtinationis: *Nec hoc moveat, quod filiis ſuis quibuſdam Deus non det iſtam perſeverantiam; abſit enim ut ita eſſet, ſi de illis prædeſtinatis eſſent & ſecundum propoſitum vocatis, qui vere ſunt filii promiſſionis*; Ergo Auguſtinus docuit, nullum e ſalvandis eſſe, qui non ſit etiam de prædeſtinatorum numero: ac proinde cenſuit, ſalvandos, & prædeſtinatos non duas claſſes, ut Catharino viſum eſt, ſed unam dumtaxat conſtituere.

Auguſtino ſubſcribit Fulgentius: nam lib. de fide ad Petrum c. 35. negat, aliquem ex iis, quos Deus non prædeſtinavit ad vitam, ſalutem eſſe conſecuturum. Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 12. pro eodem quoque ſalvandos ac prædeſtinatos ſumit: *Nemo quoque* (ait) *quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædeſtinationis myſterio uſque adeo præſumere debet, ut certo ſtatuat, ſe omnino eſſe in numero prædeſtinatorum*.

Solvuntur argumenta Catharini.

Objicies 1. In Scripturis regnum cæleſte nonnullis paratum dicitur ante conſtitutionem mundi, aliis vero (ut videre eſt Matth. 25.) a conſtitutione mundi: atqui is diverſus loquendi modus ſupponit, nonnullos ſalvari qui prædeſtinati non ſint, ii nempe quibus a conſtitutione mundi tantum, & non ab æterno regnum cæleſte paratum eſt.

Reſp. neg. min. Ratio eſt, quia hæc verba. *A conſtitutione mundi*: *Ante mundi conſtitutionem*, idem omnino ſignificant, cum Deus nihil in tempore aut temporis initio decernat, quod ab æterno non decrevit.

Confirmatur ſolutio ex eo, quod idem quod Matth. 25. dicitur, *a conſtitutione mundi*, ad Epheſ. 1. dicatur *ante mundi conſtitutionem*, & prioris ad Timoth. c. 1. *ante tempora ſecularia*.

Objicies 2. Matth. 20. de vocatis, licet minime electis, dicitur, quod futuri ſint in regno cælorum, ſed noviſſimi, hoc eſt, ultimum occupantes locum: e contra de electis dicitur, quod ſint futuri primi: *Sic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi. Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi*: ergo duplex eſt ſalvandorum ordo, eorum ſcilicet qui vocati ſunt, non tamen electi: & eorum qui ſimul & vocati & electi ſunt.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia hæc vox, *Noviſſimi*, reddi debet per hanc aliam, *Non erunt*: unde ſenſus eſt, quod Judæi qui erant primi, hoc eſt qui videbantur ſanctiores gentibus, ſint noviſſimi, id eſt, nulli futuri ſint in regno cælorum. Confirmatur ex Luca, apud quem cap. 13. qui *Noviſſimi* dicuntur, ejiciendi ſunt foras, futurique ex eorum numero, quibus in extremo judicio dicetur: *Neſcio vos*. Confirmatur iterum ex Matth. c. 5. ubi *minimus* in regno cælorum is dicitur, qui revera in ipſo nuſquam erit.

Objicies 3. Vocati in vineam, de quibus dicitur: *Et primi noviſſimi*, non ſunt electi: & tamen merces eis a pater familias rependitur: ergo ſupponuntur in juſtitia perſeve-

ſeveraſſe uſque ad finem: ac proinde non ſoli electi, ſed etiam plures alii ſunt e ſalvandorum numero.

Reſp. diſt. ant. Rependitur merces in lege per Moyſem promiſſa, conc. ant. in evangelio per Chriſtum promiſſa, neg. ant. Laborantes in vinea, de quibus parabola loquitur, ſunt Judæi, ac Gentiles: illis, quod carnales eſſent, Moyſes promiſerat temporalem mercedem, quam revera conſecuti ſunt, quæque ſignificatur per denarium, qui vocatis, licet non electis, datus eſt a patrefamilias: iſtis vero, non vocatis tantum, ſed etiam electis, Chriſtus pollicitus eſt mercedem ſpiritualem, qua revera donati ſunt, quæque adumbratur per denarium, cujus parabola meminit. Alium ejuſdem parabolæ ſenſum iis locis videre eſt, ubi agemus de inæqualitate intuitivæ Dei viſionis.

C A P U T V.

De eſſentia prædeſtinationis.

Not. Circa eſſentiam prædeſtinationis, duplex eſt auctorum ſententia. Nonnulli poſt Auguſtinum contendunt, eam hac definitione contineri: *Præſcientia*, ſeu *Præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur.* Aliis placet hæc definitio: *Ordinatio*, ſeu *tranſmiſſio creaturæ rationalis in finem ultimum ſupernaturalem.* Horum autem ratio eſt 1. quod prior definitio videatur tantum complecti prædeſtinationem ad gratiam, de qua tamen non eſt hic præcipua quæſtio: 2. quod ſanctis Angelis convenire minime poſſit: nec enim (ajunt auctores illi) aliquando liberati fuerunt, cum nuſquam fuerint miſeri.

CONCLUSIO. Eſſentia prædeſtinationis hac illius definitione continetur: Prædeſtinatio eſt præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur.

Explicatur Concluſio. *Primo*, per hæc definitionis verba: *Quibus certiſſime liberantur*, Angeli ſancti excluduntur a prædeſtinatione: cum enim nuſquam miſeri fuerint, dici non poteſt, quod aliquando fuerint, liberati: unde inferius fuſe a nobis oſtendetur, quod prædeſtinatio gratuita, hoc eſt, independens a prævisione meritorum, quam Auguſtinus vocat *gratiæ* prædeſtinationem, quamque alteri opponit, quam vocat *meritorum* prædeſtinationem, nullum prorſus in Angelis locum habuerit.

Secundo, per hæc eadem verba: *Quibus certiſſime liberantur*, oſtenditur, *gratiæ* prædeſtinationem, de qua eſt hic quæſtio, ſupponere peccati originalis præviſionem: neque enim creatura rationalis, ſi nullius ſit peccati rea, poteſt concipi jacere in miſeria; quippe ſub Deo juſto nemo miſer eſt, niſi mereatur: unde Auguſtinus non raro prædeſtinationem vocat diſcretionem a maſſa perditionis: *Et ideo dicit* (verba ſunt S. Doctoris in hanc Pauli ſententiam: *Quis enim te diſcernit*, ad Valentinum ſcribentis,) *quia de maſſa illius perditionis, quæ facta eſt ex Adam, non diſcernit hominem, ut eum faciat vas in honorem, non in contumeliam, niſi Deus:* E contra vero reprobationem idem Auguſtinus nuncupat derelictionem in maſſa perditionis: *Non enim* (inquit lib. de corrept. & gratia c. 7. de iis agens qui vel ſine baptiſmo moriuntur, vel non perſeverant in gratia ſanctificante, per regenerationis ſacramentum accepta) *ſunt a maſſa illa perditionis præſcientia Dei & prædeſtinatione diſcreti; & ideo non ſecundum propoſitum vocati.*

Tertio, per hanc vocem: *Præparatio*, prædeſtinatio differt a gratia, quam Deus in tempore largitur: *Inter gratiam porro*, ait Auguſtinus lib. de prædeſtinatione ſanctorum, c. 10. *& prædeſtinationem, hoc tantum intereſt, quod prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio, gratia vero jam ipſa donatio.* Per eamdem vocem prædeſtinatio differt quoque a præſcientia, quippe præſcientia, ſi in inſtanti rationis ante decretum perpendatur, non dicit alicujus gratiæ præparationem, ſed meram rei præviſionem: *Prædeſtinatio*, inquit ibidem laudatus Doctor, *eſt quæ ſine præſcientia non poteſt eſſe: poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia*: Ejus autem diſcriminis hanc idem Auguſtinus rationem reddit: *Prædeſtinatione quippe Deus ea præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus: unde dictum eſt: Fecit quæ futura ſunt. Præſcire autem potens eſt etiam quæ ipſe non facit, ſicut quæcumque peccata.*

Tandem *Quarto*, per hæc ultima verba: *Quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur*, intelligitur 1. quæ in hac vita incipit liberatio per fidem, ſpem, charitatem, perſeverantiam: intelligitur 2. conſummata ac perfecta liberatio, quæ fiet per gloriæ cæleſtis adeptionem. Nempe qui ante mundi conſtitutionem electi ſunt in Chriſto, prædeſtinati fuerunt ad utramque illam inchoatam & perfectam liberationem; nam, ut jam ſæpius obſervatum eſt, electis nullum in tempore beneficium confertur, quod non ſit æternæ prædeſtinationis effectus: *Prædeſtinatio Dei, quæ in bono eſt* (ait Auguſtinus lib. de prædeſtin. SS. c. 10.) *gratiæ eſt, ut dixi, præparatio, gratia vero eſt ipſius prædeſtinationis effectus.*

Utramque illam liberationem hiſce verbis complectitur lib. 6. contra Julianum c. 14. *Qua gratia liberatus ſum a reatu omnium peccatorum, vel quæ naſcendo traxeram, vel quæ male vivendo contraxeram: qua gratia liberor, ut ſcio, ne intrem in tentationem a* con-

concupiſcentia mea abſtractus, & illectus: atque ut exordiar dicens cum conſortibus meis: Dimitte nobis debita noſtra: qua gratia liberabor, ut ſpero, in æternum, ubi jam nulla lex in membris meis repugnet legi mentis meæ.

Eamdem utramque illam liberationem Patrem, qui in cælis eſt, rogamus hac duplici orationis Dominicæ petitione: *Dimitte nobis debita noſtra: Ne nos inducas in tentationem.* Ita nimirum docet Auguſt. lib. de peccatorum meritis, cap. 4. *Si ergo*, inquit, *totum hoc in tribus beneficiis poſitum breviter, peti poteſt: Ignoſce nobis ea in quibus ſumus abſtracti a concupiſcentia. Adjuva ne abſtrahamur a concupiſcentia. Aufer a nobis* per gloriæ conceſſionem *concupiſcentiam.*

Sic autem explicata concluſio probatur 1. auctoritate S. Auguſtini, a quo expreſſis verbis, lib. de dono perſeverantiæ, cap. 14. a nobis expoſita definitio traditur.

Probatur 2. Definitio, de qua agitur, maxime congruit cum ſcopo, quem Auguſtinus contra Semi Pelagienos in libris de prædeſtinatione Sanctorum, & dono perſeverantiæ ſibi propoſuerat. Contendebant illi, initium fidei, & perſeverantiam uſque in finem, & ipſum etiam ultimum finem ex meritis fuiſſe ab æterno præparatum, ac in tempore de facto conferri: Atqui definitio, de qua eſt quæſtio aptiſſima eſt ad evertendum illum errorem; nam ſi ad ea omnia homo gratis prædeſtinetur, ſequitur neceſſario, quod non ſint ex meritis creaturæ, ſed ex miſericordia creatoris; *An quiſquam dicere audebis*, ait Auguſtinus immediate ante illatam definitionem: *Deum non præſciiſſe, quibus eſſet daturus, ut crederent? aut quos daturus eſſet filio ſuo, ut ex eis non perderet quemquam? quæ utique ſic præſcivit, profecto beneficia, quibus nos dignatus liberare, præſcivit.*

Quæres 1. quam Dei ſcientiam Auguſtinus intelligat per præſcientiam; cujus meminit in definitione prædeſtinationis.

Reſpondent 1. nonnulli, Auguſtinum intellexiſſe ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. Ratio eſt, inquiunt, quia S. Doctor loquitur de ſcientia quæ Dei voluntatem, ipſi proponendo objecta, dirigat, ut ferre poſſit ſuum de hominis prædeſtinatione decretum; neque enim, addunt, cæco modo Deus fert ſua libera decreta. Confirmant ex eo, quod Auguſtinus lib. de dono perſeverantiæ c. 17. hac loquendi ratione ſæpius utatur: *Dona ſua in præſcientia præparavit. Prædeſtinare nihil aliud eſt, quam in ſua, quæ falli mutarique non poteſt, præſcientia opera ſua futura diſponere.*

Reſpondent 2. alii, præſcientiæ nomine Auguſtinum intellexiſſe ſcientiam mediam, per quam ſcilicet Deus cognoſcit, quænam auxilia, quis auxiliorum ordo juſtificationem, perſeverantiam uſque in finem, ipſius etiam finis poſſeſſionem collatura ſint alicui, ſi ei conferantur: aut quid aliquis acturus ſit, ſi cum hac aut illa gratia verſatili, in his aut illis circumſtantiis ponatur.

Reſpondent 3. alii, quibus ſubſcribimus, præſcientiæ nomine S. Auguſtinum intellexiſſe ſcientiam viſionis. Ratio eſt 1. quia Auguſtinus non intellexit eorum ſcientiam, quæ mere poſſibilia ſunt, nec quæ eſſent ſi poneretur aliqua conditio: ſed quæ revera futura ſint, quæque ipſemet in electorum cordibus operaturus eſt: *Prædeſtinatione quippe Deus præſcivit*, inquit ipſe lib. de prædeſt. SS. c. 10. *quæ fuerat ipſe facturus.* Ibidem exponens promiſſionem de dandis Abrahæ filiis, hæc habet, quæ nec de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, nec de ſcientia media intelligi poſſunt: *Non de noſtræ voluntatis poteſtate, ſed de ſua prædeſtinatione promiſit: promiſit enim quod ipſe facturus fuerat, non quod homines.*

Nec obſtat 1. quod Auguſtinus aſſerat, Deum dona ſua præparare atque diſponere in ſua præſcientia: nam S. Doctor non minus aſſerit, quod Deus eadem dona præſciat in ſua prædeſtinatione. *Præterea*, inquit epiſt. 170. *Deus ut omnia opera in prædeſtinatione præſciverit, ſic illa diſpoſuit.* Lib. de prædeſt. SS. c. 17. hæc etiam habet: *Electi ſunt ante mundi conſtitutionem ea prædeſtinatione, in qua Deus ſua facta præſcivit.* Similes textus legi poſſunt iis locis, ubi ſuperius actum eſt de divinæ ſcientiæ medio.

Non obſtat 2. quod ſcientia viſionis, cum ſit prædeſtinatione poſterior, ad illam nihil omnino conferat. Siquidem Auguſtinus meminit ſcientiæ viſionis, eo quod ad illius contra Semi-Pelagianos ſcopum maxime conferat. Contendebant illi, fidem & perſeverantiam præſciri quidem a Deo, ſed negabant prædeſtinari: Contra vero docet Auguſtinus, utrumque & prædeſtinari, & præſciri a Deo; prædeſtinari quidem, quod utramque in hominibus lapſis per ſua dona operari debeat in tempore; præſciri vero in ipſa prædeſtinatione: *Ipſi enim putant* (ut lib. de prædeſtinatione SS. c. 17.) *acceptis præceptis, jam per nos ipſos fieri liberæ voluntatis arbitrio ſanctos & immaculatos in conſpectu ejus in caritate; quod futurum Deus quoniam præſcivit, inquiunt, ideo nos ante mundi conſtitutionem elegit & prædeſtinavit in Chriſto: Cum dicat Apoſtolus: Non quia futuros tales nos eſſe præſcivit, ſed ut eſſemus tales, per ipſam electionem gratiæ ſuæ . . . . . Cum ergo nos prædeſtinavit, opus ſuum præſcivit, quo nos ſanctos & immaculatos facit.*

Quæres 2. cujuſnam mentis potentiæ, ſecundum noſtrum concipiendi modum, actus ſit

ſit prædeſtinatio, an intellectus, an voluntatis?

Reſpondent nonnulli, prædeſtinationem eſſe actum intellectus, eo quod (inquiunt) Auguſtinus ſæpius illam vocet præſcientiam.

Reſpondent alii, eam eſſe actum voluntatis, & quidem merito. Nam 1. Auguſtinus non raro prædeſtinationem vocat electionem: *Electi ſunt* (inquit lib. de prædeſt. SS. c. 10.) *ante mundi conſtitutionem ea prædeſtinatione, in qua Deus ſua futura facta præſcivit.* Ejuſdem lib. c. 18. ut prædeſtinationem explicet, utitur verbis *Statuendi*, *Conſtituendi*, *Decernendi*. Libro de dono perſever. cap. 22. eam appellat definitam divinæ voluntatis ſententiam: *Ita ſe habet* (ait de prædeſtinatione) *definita ſententia voluntatis Dei:* Atqui electio, ſtatutum, conſtitutio, decretum, definita ſententia ſunt actus voluntatis, non autem intellectus: ergo &c.

Confirmatur data mox reſponſio ex Maſſilienſibus Auguſtini adverſariis. Illi enim (ut conſtat ex epiſtolis Proſperi & Hilarii ad Auguſtinum) prædeſtinationem, quam defendebat S. Doctor, ſæpius vocant *Propoſitum Dei quo fit hominum diſcretio; definitionem; prædeſtinantis electionem; conſtitutionem Dei; propoſitum, & conſilium voluntatis Dei.* Eadem loquendi ratione utitur S. Fulgentius: *Utrumque* (ait l. 1. ad Maximum) *prædeſtinando Deus præparavit in illa incommutabili voluntate, in qua ſit futurum effectum hominis renovandi diſpoſuit, ut ejus voluntas in opere novo nova eſſe non poſſit.*

CAPUT VI.

De cauſſis prædeſtinationis.

Not. 1. NOn eſt hic quæſtio de cauſſa efficiente: quippe certum eſt prædeſtinationem, cum ſit beneficiorum præparatio, a Deo eſſe tanquam a cauſſa efficiente. Non agitur quoque de cauſſa finali: nam apud omnes conſtat, ultimum, *cujus gratia*, prædeſtinationis finem, eſſe Dei gloriam: *Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Itaque difficultas eſt ſolum de cauſſa meritoria: hoc eſt, quæritur 1. utrum in hominibus lapſis Deus aliqua merita præviderit, quæ eum ad illos prædeſtinandos moverint: 2. utrum in Angelis eadem fuerit prædeſtinationis ratio, quæ in hominibus lapſis: ſeu quæritur, an tum in hominibus lapſis, tum in ſanctis Angelis prædeſtinatio fuerit gratuita.

Not. 2. Prædeſtinatio vel eſt ad gratiam, ſive actualem, ſive habitualem; vel eſt ad gloriam. De prædeſtinatione ſecundum duplicem illum terminum conſiderata & in hominibus lapſis, & in ſanctis Angelis, hic a nobis eſt differendum.

ARTICULUS I.

Utrum prædeſtinatio ad gratiam ſit gratuita.

Not. 1. CIrca eam quæſtionem errarunt Pelagiani. Contendebant nimirum 1. hominem ad gratiam tum actualem, tum habitualem prædeſtinari ex præviſis liberi arbitrii meritis: 2. Contendebant, ea præviſa merita eſſe ex ſolis naturæ viribus: Contendebant denique 3. illis meritis per naturæ vires comparatis deberi gratiam & vitam æternam, non tantum de congruo, ſed etiam de condigno, id eſt, ſummo jure: ita ut ſi Deus ejuſmodi merita habenti gratiam aut gloriam non conferret, eſſet injuſtus.

Not. 2. Semi-Pelagiani docebant, hominem prædeſtinari ad primam gratiam ex præviſa fide, cujus initium contendebant pendere ex creatæ voluntatis arbitrio: volebant quoque, prædeſtinationem ad perſeverantiam eſſe ex ejuſdem voluntatis meritis.

Not. 3. Ludovici Molinæ diſcipuli aſſerunt prædeſtinationem ad primam gratiam eſſe nonnunquam ex præviſione operum, quæ paſſim appellantur opera moraliter bona: ita ut ex viribus naturæ facienti, quod in ſe eſt, Deus primam gratiam non deneget: illa vero merita per naturæ vires comparata, ſunt (inquiunt) merita de congruo, non autem de condigno, ut olim Pelagianis viſum eſt.

CONCL. 1. Homo lapſus non prædeſtinatur ad gratiam ex præviſis meritis, per ſolas naturæ vires comparatis.

Probatur iis omnibus argumentis, quibus in tractatu de gratia theologi catholici contra Pelagianos probant, gratiam ſecundum merita non dari; opera ſolis naturæ viribus elicita, nulla ratione mereri ea, quæ ad ſalutem ſpectant. Ejuſmodi autem argumenta fuſe pertractat Auguſtinus epiſtolis 59. 105. 106. in Enchiridio a capite centeſimo, uſque ad centeſimum ſeptimum, lib. de corrept. & gratia, ac paſſim aliis contra Pelagianos operibus.

CONCL. 2. Homo lapſus non prædeſtinatur ad gratiam ex præviſa fide, cujus initium ſit ex nobis, aut ad perſeverantiam ex meritis, quæ ſint ex naturæ viribus.

Probatur 1. auctoritate Auguſtini, qui ex profeſso duplex illud Semipelagianiſmi caput, tanquam catholicæ fidei contrarium, confutavit libris de prædeſtinatione ſanctorum, & de dono perſeverantiæ. Ibi expreſse S. Doctor aſserit eam, quam adverſus Semi-Pelagianos adſtruit, prædeſtinationem, ad fidem catholicam pertinere. *Hoc ſcio*, inquit lib. de dono perſever. cap. 19. *neminem contra iſtam prædeſtinationem, quam ſecundum Scripturas ſanctas defendimus, niſi errando*

diſ-

Digitized by Google

diſputare potuiſſe. Contendit, Eccleſiam quovis ſæculo eam fidem profeſſam fuiſſe: *Ille itaque* (ait ibidem c. 12.) *dicat, Eccleſiam aliquando in fide ſua non habuiſſe veritatem prædeſtinationis hujus & gratiæ, quæ nunc contra novos hæreticos cura diligentiore defenditur; ille, inquam, hoc dicat, qui dicere audet, aliquando eam non oraſſe, vel non veraciter oraſſe, ſive ut crederent infideles, ſive ut perſeverarent fideles*.

Probatur 2. auctoritate Concilii Arauſicani II. Tridentini ſeſſ. 6. Summorum Pontificum Innocentii I. Zozimi, Bonifacii, Hormiſdæ, Adriani I. in ep. 97. quæ eſt ad Egillam, extatque to. 3. hiſtoriæ Franciæ FranciſciDucheſne: *Opus miſericordiæ præparavit Deus in æternitate incommutabilitatis ſuæ, & ſicut futurorum operum ſuorum nunquam fuit ignarus, ſic in eorundem operum præparatione nunquam improvidus. Præparavit ergo juſtificatis hominibus merita, præparavit eiſdem glorificandis præmia .... Hæc eſt æterna prædeſtinatio futurorum operum Dei, quam ſicut nobis apoſtolica doctrina ſemper inſinuari cognoſcimus, ſic etiam fideliter prædicamus.... Teneatur ergo a fidelibus cunctis, quia quiſquis divinum non credit in hac prædeſtinatione conſilium, non perveniet ad glorioſum ejuſdem prædeſtinationis effectum*.

CONCLUSIO 3. Homo lapſus non prædeſtinatur ad primam gratiam ex præviſione operum, quæ moraliter bona ſunt, quæque de congruo Deum moveant ad conferendam fidei gratiam.

Probatur, quia nihil ea ſententia capitalius opponitur doctrinæ, quam totius Eccleſiæ nomine Auguſtinus aſſeruit libris de prædeſtinatione ſanctorum, & de dono perſeverantiæ: totus nimirum in iis libris eſt S. Pater, ut probet, gratiam non eſſe gratuitam, ſi in nobis aliquid ſit, quod Deum moveat, ut nobis eam largiatur: unde in noſtro tractatu de gratia fuſe oſtendemus, eam ſententiam non videri nobis multum diſcrepare a Semi-Pelagianorum errore, ſolvemuſque argumenta, quæ in ejus defenſionem proferri ſolent.

Ex hactenus dictis colligitur, quam merito illuſtriſſimus ac doctiſſimus Carolus Mauricius *Le Tellier* Archiepiſcopus Remenſis hæc capita ad prædeſtinationem ſpectantia, tanquam totidem fidei articulos Academiæ Remenſi commendaverit. *Primo*. Deus quibuſdam hominibus, quos Scriptura electos appellat, præparavit ſpecialia beneficia, per quæ tum a peccato, tum ab æterna damnatione certo liberantur. *Secundo*: ſi certo liberentur, id fit per media quæ effectu ſuo non fruſtrantur. *Tertio*: ſi ea ſpecialia & infallibilia media Deus omnibus præparaſſet, omnes, nullo excepto, liberarentur. *Quarto*: Nullo, quod ſit ex parte hominis, merito Deus movetur, ut illa auxilia præparet: *Quinto*: Non ſolum prima gratia gratuito præparatur ac prædeſtinatur, ſed etiam connexio ſpecialium beneficiorum, quibus certa fit electorum æterna liberatio.

Ea capita, nec non principia, quibus nituntur, ſolide ac fuſe pertractata legere eſt in decreto, quod laudatus Archiepiſcopus, die 15. Julii anno 1697. animadvertit in theſim, qua quidam theologiæ profeſſor, cujus nomini ac inſtituto parcimus, Auguſtini de gratuita prædeſtinatione doctrinam propugnans, viſus fuerat eam defendiſſe tantum tamquam probabilem, non autem tamquam omnino certum, ac conſtans Eccleſiæ catholicæ dogma, a quo nemo poſſit niſi errando diſcedere: *De arbitrio tamen libero & gratia Dei* (inquit Hormiſda Papa epiſt. 70.) *quod Romana, hoc eſt, Catholica, ſequatur & aſſeveret Eccleſia, licet in variis libris B. Auguſtini, & maxime ad Hilarium & Proſperum poſſit cognoſci, &c.*

ARTICULUS II.

Utrum prædeſtinatio ad gloriam ſit gratuita.

Not. 1. Pelagiani & Semi-Pelagiani negarunt prædeſtinationem ad gloriam eſſe gratuitam: nec mirum; nam cum aſſererent, prædeſtinationem ad media, hoc eſt, auxilia ſupernaturalia, quibus æterna gloria comparatur, non eſſe (ut præcedente articulo dictum eſt) gratuitam: conſequens erat, ut idem de prædeſtinatione ad gloriam docerent.

Not. 2. Semi-Pelagianos inter & Pelagianos hoc fuit diſcrimen, quod illi, non autem iſti, contenderent, Deum ad gloriam prædeſtinare non tantum ex prævIſione meritorum, quæ quis revera comparaturus erat, ſed nonnunquam etiam ex prævIſione eorum, quæ quis comparaſſet, niſi præmatura morte ex hoc ſæculo raptus fuiſſet. Id Semi-Pelagiani commenti ſunt, ut liberarent ſe argumento, quod pro gratuita prædeſtinatione catholici petebant exemplo duorum parvulorum, quorum alter moritur ſtatim poſt baptiſmum, alter vero antequam illud recipere potuerit: nempe ejuſmodi argumento reſpondebant, ex iis infantibus alterum ad baptiſmum & ad gloriam fuiſſe prædeſtinatum ex meritis, quæ Deus præviderat eum comparaturum eſſe, ſi ad adultam uſque ętatem vixiſſet: alterum vero non recepiſſe baptiſma & excluſum fuiſſe a gloria propter demerita, quę Deus pręviderat ab eo contrahenda, ſi vitam ad adultam ætatem protraxiſſet.

Not. 3. Qui defendunt Ludov. Molinæ ſententiam, in eo cum Pelagianis & Semi-Pelagianis conveniunt, quod velint, præ-

Digitized by Google

deſtinationem ad æternam gloriam non eſſe gratuitam; ſed in eo differunt, quod cum Pelagiani docerent, prædeſtinationem ad gloriam eſſe ex meritis per naturæ vires comparandis, illi e contra doceant eſſe ex meritis comparandis per cooperationem, quam homines gratiæ verſatili præbituri prævidentur. Ut autem ſuam ſententiam explicent, hunc inter divina decreta ordinem, ſecundum noſtrum concipiendi modum, ſtatuunt. *Primo*, inquiunt, Deus creaturam eduxit ex nihilo: *Secundo*, prævidit illius peccatum: *Tertio*, ſtatuit illi conferre gratiam verſatilem, ſeu non determinantem, ultra quam alia non indigeat, ſive ut a peccato reſurgat, ſive ut in juſtitia ad finem uſque perſeveret: *Quarto*, prævidit ab æterno conſenſum, quem creata voluntas illi gratiæ verſatili præbitura erat in tempore: *Quinto*, propter prævisum illum conſenſum, Deus tum hominem lapſum, tum Angelum elegit ac prædeſtinavit ad æternam gloriam.

Not. 4. S. Auguſtinus, & S. Thomas, quibus ſubſcripſere theologi omnes, qui a debellatis Pelagianis & Semi-Pelagianis ad Molinæ tempora ſcripſerunt, docent, hominis lapſi prædeſtinationem ad gloriam eſſe omnino gratuitam, hoc eſt, independentem a quorumlibet meritorum ſive per gratiam, ſive ſine gratia comparandorum præviſione. Nec id mirum eſt, quippe cum velint, gratuitam eſſe prædeſtinationem ad ſpecialia Dei beneficia, quæ ſolis electis dantur, quæque infallibilem connexionem habent cum gloria, hoc eſt ad quam certo ſemper perducunt: conſequens eſt, ut doceant, prædeſtinationem ad gloriam eſſe omnino gratuitam, id eſt a præviſione quorumlibet meritorum prorſus independentem.

Not. 5. Ex S. Auguſtini & S. Thomæ diſcipulis nonnulli ſunt, qui inter divina decreta de hominis lapſi prædeſtinatione, etiam ſecundum noſtrum concipiendi modum, nullum prioris & poſterioris ordinem ſtatuunt; nempe volunt, uno & eodem actu, ſimul & ſemel Deum ad merita & ad gloriam gratuito prædeſtinaſſe, ita ut unum non fuerit alterius cauſſa. Alii e contra contendunt, ſtatui debere aliquem ordinem inter divina de prædeſtinatione decreta: hunc vero ſtatuunt. *Primo*, (inquiunt) Deus creaturam, quam videt in peccati ſordibus jacere, abſoluto decreto eligit, ſeu prædeſtinat ad æternam gloriam: *Secundo*, ex vi ejuſmodi electionis, creaturæ electæ præparat auxilia efficacia, quæ eam determinent ad pietatis opera, quibus juſtificationem aſſequatur, & quibus in accepta juſtificatione in finem uſque perſeveret: *Tertio*, prævidet futuram ex auxilio illo efficaci creaturæ tum juſtificationem, tum in finem uſque perſeverantiam: *Quarto*, in illius perſeverantiæ ab æterno præviſæ mercedem, ſtatuit ſe in tempore donaturum cæleſti beatitudine creaturam lapſam, quam gratuito, hoc eſt independenter a prævia illa perſeverantia, ab æterno ad cæleſtem beatitudinem elegerat, ſeu prædeſtinarat.

Not. 6. Nihil hic dicemus de Pelagianorum aut Semi-Pelagianorum doctrina circa adultorum prædeſtinationem ad gloriam: quippe hujuſce capitis articulo primo ſat convellimus fundamentum, quo nititur: toti ergo erimus ut confutemus 1. Semi-Pelagianorum ſyſtema circa parvulorum prædeſtinationem ad gloriam: 2. Veterum auctorum de gratuita ad gloriam prædeſtinatione ſententiam defendemus: 3. Quatenus an inter Dei decreta de conferendis gratia & gloria ſit aliquis ordo prioris & poſterioris.

§. I. *Confutatur Semi-Pelagianorum error de parvulorum prædeſtinatione ad gloriam.*

CONCLUSIO. Deus ad gloriam non prædeſtinat, nec ab eo excludit parvulos ante uſum rationis morientes, ex præviſione operum, quæ egiſſent, ſi uſque ad adultam ætatem vixiſſent.

Probatur. *Primo*, Auguſtinus deſumit argumentum ex c. 5. prioris ad Corinthios, ubi Apoſtolus ſcribit, manifeſtari nos oportere ante Chriſti tribunal, ut unuſquiſque referat, prout geſſit in corpore ſuo, ſive bonum, ſive malum: In eam autem ſententiam Auguſtinus lib. de prædeſt. SS. c. 12. advertit, Paulum ideo dixiſſe *Geſſit*, non autem *Geſturus fuiſſet*, ut innuat, ea quæ vere geſta ſunt, non autem quæ agenda eſſent, præbere Dei aut miſericordiæ aut juſtitiæ locum.

Secundo, Deus per lavacrum regenerationis parcit peccatum, quo infantes vere rei ſunt: ergo a fortiori per id ſacramentum deberet parcere peccata, quorum ſi viverent, futuri fuiſſent rei: ac proinde neminem debet reprobare propter præviſa ſub conditione vitæ longioris peccata.

Tertio. Si Deus prædeſtinaret aut reprobaret propter præviſa ſub conditione vitæ longioris opera, nemo damnaretur propter peccatum originale, ſed tantum propter actuale: *Attendant*, *ſi ita eſt* (inquit Auguſt. lib. de prædeſt. SS. c. 13.) *non jam parvulis ſine baptiſmate morientibus peccata originalia vincitari, ſed ſua cujuſque futura, ſi viveret*

Quarto. In Semi-Pelagianorum ſyſtemate probari non poſſet exiſtentia peccati originalis: nam catholici hoc præſertim medio: *Infantes qui ſine baptiſmo moriuntur, æterna pœna* (quæcumque tandem ſit) *damnantur*, probant exiſtentiam peccati originalis: atqui inane eſſet illud medium: nam qui negant exiſtentiam peccati originalis, reſpondere

dere poſſent, infantes non damnari propter peccatum originale, ſed propter actualia, in quæ prævisi ſunt ruituri, ſi ad adultam uſque ætatem vixiſſent. Inane pariter eſſet pro peccato originali argumentum deſumptum ex eo, quod Eccleſia parvulos baptizet in remiſſionem peccatorum: nimirum Pelagiani, quorum errores Semi-Pelagiani deteſtabantur, reſpondere potuiſſent, parvulos baptizari quidem in remiſſionem peccatorum, ſed actualium tantum, quæ Deus prævideret ab iis committenda eſſe, ſi vixiſſent: ita lib. de prædeſt. Sanct. cap. 13. Auguſtinus ratiocinatur.

Quinto. Cyprianus lib. de mortalitate, ut probet, mortem a Chriſtiano tamquam aliquod malum haberi non debere, hanc affert rationem, quod hominem a peccandi periculis ſubtrahat, eumque conſtituat in ſecuritate non peccandi: atqui, ſi vera ſit Semi-Pelagianorum doctrina, corruet illa ratio; quippe Deus caſtigat non tantum præterita peccata, ſed etiam quæ ſub conditione longioris vitæ futura eſſent: *Sed quid prodeſt* (ait Auguſtinus cap. 14.) *ſi etiam futura, quæ commiſſa non ſunt, peccata puniuntur?*

Confirmatur argumentum ex eo, quod (ut habetur Sapientiæ c. 4.) Deus juſtos aliquos ex hac vita rapiat, ne malitia mutet intellectum eorum: Sed id fruſtra fieret: *Si enim* (ait Auguſt. de dono perſev. c. 14.) *judicarentur homines pro meritis ſuæ vitæ, quæ non habuerunt morte præventi, ſed habituri eſſent ſi viverent, nihil prodeſſet ei, qui raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus: nihil prodeſſet eis, qui lapſi moriuntur, ſi ante morerentur: quod nullus dicere Chriſtianus audebit*.

Sexto. Si opera, non quæ revera fient, ſed quæ fierent ex ſuppoſita aliqua conditione, quæ numquam ponetur, Deum moverent, ut aliquem aut prædeſtinet aut reprobet, fruſtra infidelibus prædicaretur Evangelium: nempe Deus decretum aut abſolutionis aut condemnationis ferret, ſecundum contumaciam vel obedientiam, quam prævidet eos habituros ſi reipſa Evangelium audirent. Auguſtini quoque eſt illud argumentum libro de dono perſever. c. 9. Id vero quam falſum ſit, confirmat exemplo Tyriorum, & Sidoniorum, quos conſtat pœnis æternis addictos eſſe, quamvis Deus præſciverit, eos acturos fuiſſe pœnitentiam, ſi Chriſtus apud illos patraſſet miracula, quæ apud Judæos patrarat.

Septimo. Auguſtinus argumentatur ex reſponſione cujuſdam (ut ipſe vocat) diſputatoris catholici, qui exponens Chriſti de Tyro & Sidone verba, aſſerebat, ideo Chriſtum noluiſſe apud Tyrios & Sidonios patrare miracula, quod ſciret, eos poſt actam ſemel pœnitentiam, ad priſtinam infidelitatem redituros fuiſſe; indeque concludebat Chriſtum ex ſumma in eos miſericordia nec ipſi annuntiaſſe evangelium, nec patraſſe miracula. Si prævisa (argumentum eſt S. Doctoris lib. de dono perſev. c. 10.) opera ſub conditione, quæ nunquam ponetur, futura Deum moverent ad prædeſtinandum aut reprobandum, Deus deberet caſtigare ſeverius Tyrios & Sidonios, quam caſtiget: nimirum opera futura ſub conditione, quæ nunquam ponetur, non minus reddunt eos nocentes, quam fuerint Judæi, apud quos Chriſtus prædicavit Evangelium & patravit miracula: atqui id falſum eſt: ergo, &c.

§. II. *Defenditur doctrina de gratuita prædeſtinatione ad gloriam.*

CONCLUSIO. Homo lapſus non prædeſtinatur ad gloriam ex prævisis meritis per auxilium gratiæ comparandis, ſeu (ut loquuntur theologi) prædeſtinatio ad gloriam eſt omnino gratuita.

Probari poteſt 1. auctoritate Evangelii: 2. auctoritate Apoſtoli: 3. confutando quæ tum ad Evangelii, tum ad Apoſtoli textus adverſarii reſpondent: 4. auctoritate S. Auguſtini: 5. auctoritate Patrum qui poſt Auguſtinum ſcripſere: 6. denique ſolvendo, quæ tum ex Scriptura, tum ex Patribus, tum ex philoſophicis rationibus objiciuntur argumenta.

Proponitur argumentum deſumptum ex Evangelio pro gratuita prædeſtinatione ad gloriam.

Primo. Chriſtus Lucæ 12. ſic loquitur: *Nolite timere, puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum*. Verba illa, *Puſillus grex*, oſtendunt, Chriſtum alloqui ſolos prædeſtinatos, nempe prædeſtinati, reproborum reſpectu, ſunt valde puſillus grex. Hæc alia, *Dare vobis regnum*, demonſtrant, non agi de prædeſtinatione ad gratiam, ſed de prædeſtinatione ad gloriam. Tandem iſta, *Complacuit Patri veſtro*, non obſcure innuunt, prædeſtinationem illam oriri ex mero Patris beneplacito, non autem ex aliquorum, cujuſcumque ſint generis, meritorum prævisione.

Confirmatur ex ſcopo, quem Chriſtus eo loci ſibi propoſuit. Nempe Salvator, ut Apoſtolos amoveret a rerum temporalium cura, argumentatur a majori ad minus. Si (ſenſus eſt argumenti) Deo Patri complacuit dare vobis regnum; ergo a fortiori providebit vobis de vitæ temporali neceſſariis; unde ſic in forma conficitur argumentum: Puſillus grex gratis, ſeu non ex prævisis meritis, ſed ſolo Dei beneplacito, prædeſtinatur ad

Digitized by Google

regnum cæleſte: atqui puſillus grex ſunt omnes prædeſtinati: ergo, &c.

Secundo, Joannis 15. ſic Chriſtus Apoſtolos, & in eorum perſonas electos omnes alloquitur: *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus veſter maneat*. Ille locus non intelligitur tantum de incompleta prædeſtinatione, hoc eſt de ſola prædeſtinatione ad gratiam, ſed etiam de prædeſtinatione completa, id eſt de ea, quæ ſimul eſt ad gratiam & ad gloriam: id enim ſignificant verba iſta: *Et fructus veſter maneat*, in æterna nimirum gloria. Atqui Chriſtus non elegiſſet Apoſtolos, ac proinde nec prædeſtinatos, ſi eos ex aliquorum meritorum per gratiam verſatilem comparandorum prævisione elegiſſet: immo Apoſtoli, cooperando illi gratiæ verſatili & perſeverando in ea uſque in finem, Chriſtum elegiſſent.

Tertio, hæc habentur Joannis 6. *Hæc eſt voluntas Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam, ſed reſuſcitem in noviſſimo die*. Hæc quoque leguntur c. 10. *Nemo rapiet eas* (oves) *de manu mea*. Et iterum: *Nemo poteſt rapere de manu Patris mei: Ego & Pater unum ſumus*. Evidens eſt agi iis in locis de prædeſtinatione ad gloriam: quippe reprobi in baptiſmate juſtificati, ſi de Chriſti & Patris manu rapiuntur, glorioſa reſurrectione non reſurgent in die noviſſimo: Atqui ratio, propter quam dicuntur prædeſtinati, non eſt quod prævideantur facturi pietatis opera, ſed quod Chriſto traditi ſint a Patre: ratio, propter quam dicuntur non rapiendi de Chriſti manibus, non eſt, quod prævisi ſint perſeveraturi, ſed quod Chriſtus eos elegerit ſimul cum Patre, cum quo unus eſt Deus: *Ego & Pater unum ſumus*: ergo, &c.

Proponitur argumentum deſumptum ex Apoſtolo, pro gratuita prædeſtinatione ad gloriam.

Apoſtolus in ſuis epiſtolis totus eſt in aſſerenda gratuita prædeſtinatione ad gloriam.

Primo. Ad Epheſ. c. 1. prædeſtinationem non refundit in opera prævisa, ſed e contra opera refundit in prædeſtinationem, tamquam ad radicem & cauſſam: *Elegit nos*, inquit, *in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus..... Prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum*. Cur autem Deus nos elegerit, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus, cur prædeſtinarit nos in adoptionem filiorum, rationem reddit Apoſtolus: *Secundum*, ait, *propoſitum voluntatis ſuæ*, hoc eſt, ut firmum maneret de conferenda gloria æternum Dei Patris decretum, quod quidem non eſt aliud quam æterna prædeſtinatio. Ejuſmodi explicationi robur addi poteſt ex his verbis, quæ eodem in capite habet idem Apoſtolus: *In quo*, Chriſto, *etiam & nos vocati ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum ejus*.

Secundo. Idem Apoſtolus prædeſtinationem ad gloriam, independenter a prævisione meritorum per gratiam verſatilem comparandorum, clariſſime docet in epiſtola ad Romanos. Ejuſmodi gratuitæ prædeſtinationis exemplum proponit in Jacob & Eſau: *Cum enim*, inquit cap. 9. *nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei*, Rebeccæ: *Quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt: Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*. Ex eo autem textu ſic conficitur argumentum: Se habet prædeſtinatio ad gloriam, ſicut ſe habet Dei dilectio in Jacob: illius enim dilectio eſt figura prædeſtinationis: atqui Dei in Jacob dilectio non eſt ex operibus prævisis, ſed ex gratuito Dei propoſito: ergo nec hominis lapſi prædeſtinatio ad gloriam eſt ex prævisis meritis.

Confirmatur argumentum *primo*, ex objectione quam ibidem ſibi proponit, & ſolvit Apoſtolus; ſic autem habet ea objectio: Si Deus elegit Jacob, & odio habuit Eſau, antequam aliquid boni aut mali egiſſent, in Deo locum habebit acceptio perſonarum: *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum?* Si perſuaſum fuiſſet Apoſtolo Deum dilexiſſe Jacob, & odio habuiſſe Eſau, quod illius futura bona opera, iſtius vero mala prævidiſſet, debuiſſet ad ejuſmodi opera confugere, ut ſibi propoſitam objectionem ſolveret, cum ea reſponſio veluti ſponte ſe offerat ei, cui ratum eſt electionem illam eſſe ex prævisis meritis, ſive naturæ viribus, ſive auxilio gratiæ verſatilis, comparandis: ad eam tamen Apoſtolus non confugit, ſed ad merum Dei beneplacitum: *Abſit*, inquit; *Moyſi enim dicit: Miſerebor, cujus miſereor, & miſericordiam præſtabo, cujus miſerebor*. Immo reſponſionem ex operum prævisione petitam expreſſe rejicit: *Igitur*, ait, *non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*.

Confirmatur 2. idem argumentum ex aliæ objectione, quam idem Apoſtolus ſibi proponit ac reſolvit: eſt autem ejuſmodi: Si Dei in Jacob dilectio, non in prævisa illius opera, ſed in ſolam Dei voluntatem refundatur, Deus injuſte conqueritur de hominibus, qui in maſſa perditionis cum Eſau derelinquuntur. Ut illi argumento reſpondeat, non recurrit ad opera prævisa, ſeu non dicit, diſcretionem, electionem unius præ alio, non debere ſumi ex mero Dei beneplacito (ut ſupponit argumento quod objicitur) ſed ex operibus prævisis: quod ſane reſponderent diſcipuli Molinæ, ſi ipſis illud, quod Apoſtolo propoſitum eſt, argumentum opponeretur. Atqui Apoſtolus ad eam ſolutionem non recurrit; ſatis eſſe putat, ſi ſuam de mero hac in cauſſa Dei beneplacito theſim confirmet ſimilitudine petita ex figulo, di-

Digitized by Google

dicatque, quod ſicut nihil eſt in luto quod figulum movere poſſit ad faciendum vas in honorem potius quam in contumeliam; ita nec quidquam in maſſa per peccatum corrupta fingi poteſt, quod Deum movere poſſit, ut ex ea per electionem unum eruat præ alio: *O homo*, inquit, *tu quis es qui reſpondeas Deo? numquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, Quid me feciſti ſic? an non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Confirmatur 3. idem argumento ex eo, quod Apoſtolus afferat, Deum in ſua erga Jacob dilectione voluiſſe oſtendere divinam ſuam miſericordiam, & e contra manifeſtare ſuam juſtitiam in ſuo adverſus Eſau odio; *Quod ſi* (inquit) *Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit in gloriam*, &c. Atqui ſi (ut placet adverſariis) electio Jacob ac aliorum prædeſtinatorum, cujus eſt imago, ex prævisis meritis facta fuerit, corruit Apoſtoli ratio: neque enim in illa electione Deus hominibus ſuam probaſſet miſericordiam, ſed juſtitiam tantum; ex juſtitia nimirum, non autem ex miſericordia eliguntur ii, qui prædeſtinantur dependenter a prævisis meritis.

Confirmatur 4. argumentum ex iis quæ ſcribit idem Apoſtolus cap. XI. epiſtolæ ad Rom. de qua eſt hic quæſtio. *Primo*, aſſerit Deum ex æterna hereditate non ideo non repuliſſe omnes Iſraelitas, quod nonnullorum præviderit futura cum auxilio verſatili bona opera; ſed tantum quod aliquos per ſuam prædeſtinationem dilexerit: *Non repulit plebem ſuam, quam* (præſcientia dilectionis) *præſcivit*. *Secundo*, ubi id probavit exemplo ſeptem millium virorum, quos Eliæ temporibus Deus ab idololatria innocuos ſibi ſervaverat, iterum confugit non ad opera prævisa, ſed ad ſolam electionem gratuitam: *Si ergo*, inquit, *& in tempore reliquiæ ſecundum electionem gratiæ*, non meritorum, *ſalvæ factæ ſunt*. *Tertio*, redit ad argumentum, quod capite 9. ſibi ſolvendum propoſuerat, ſeu quærit cauſſam, cur Deus tum ex gentibus, tum ex Judæis nonnullos elegerit, alios vero reliquerit in incredulitate. Non utitur autem hac facili, & cuique pervia reſponſione: eo nimirum modo Deum ſe geſſiſſe, quod aliquos tum ex Judæis, tum ex gentibus præviderit gratiæ conſenſuros eſſe, alios vero minime conſenſuros: ſed recurit ad impenetrabilia Dei conſilia: totum enim, quod capitibus 9. 10. & 11. verſarat argumentum, hac exclamatione concludit: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Addit, ita abſtruſa eſſe Dei prædeſtinantis aut reprobantis conſilia, ut nulli mortalium pateant: *Quis enim* (inquit) *cognovit ſenſum Domini? aut quis conſiliarius ejus fuit?*

Ex iis omnibus, quibus confirmatum eſt argumentum petitum ex æterna Dei in Jacob dilectione, ſic in forma argui poteſt. *Primo* Apoſtolus contra Dei prædilectionem in Jacob objicit, ex ea ſequi, quod in Deo ſit vitium quod appellatur acceptio perſonarum: At ea objectio impertinens eſt, ſi Apoſtolus, ut adverſarii docent, crediderit Deum ab æterno Jacob præ Eſau dilexiſſe, quod ab æterno iſtius mala, illius vero bona opera præviderit. 2. Ut idem Apoſtolus eam objectionem ſolveret, impertinenter recurriſſet ad merum Dei beneplacitum, alia quippe, & quidem contraria, fuiſſet ratio, nimirum bona opera prævisa. 3. Inepte Apoſtolus ſuos adverſarios induceret objicientes, Deum fore injuſtum, quod omnes homines cum Jacob non elegerit; inepte pariter ipſe recurreret ad Dei beneplacitum, ut eam objectionem ſolveret: immerito Deum compararet cum figulo, qui pro libito vas ex luto aut in honorem aut in contumeliam fingit: male quoque reſpondiſſet, Deum ſua in Jacob prædilectione voluiſſe hominibus probare infinitam ſuam miſericordiam, ſicut ſuo in Eſau odio ſuam juſtitiam probavit: immerito denique ex iis omnibus, quæ capitibus 9. 10. & 11. dixerat, concluſiſſet, inſcrutabilia eſſe Dei de prædeſtinatione aut reprobatione judicia: nam nihil menti magis obvium eſt, ſeu nihil facilius poteſt concipi, quam iſtud, Deum nempe unum præ alio elegiſſe ab æterno, quod eum, non autem alium, gratiæ ſuæ in tempore conſenſurum præviderit.

Oſtenditur inanes eſſe ad laudata Scriptura loca reſponſiones eorum, qui negant gratuitam eſſe prædeſtinationem ad gloriam.

Ad loca quæ tum ex Evangelio, tum ex Apoſtolo protulimus pro gratuita ad gloriam prædeſtinatione, ſeu independenter a prævisis meritis, tres ſunt adverſariorum ſolutiones.

Reſpondent nimirum 1. iis in locis agi de prædeſtinatione, de electione incompleta, non autem de prædeſtinatione, de electione completa, hoc eſt, agi de prædeſtinatione ad fidem, ad gratiam, non autem de prædeſtinatione ad gloriam: unde, inquiunt, ex iis locis recte colligitur, quod prædeſtinatio, quod electio ad fidem, ad gratiam, ſit omnino gratuita; non colligitur vero, quod gratuita ſit prædeſtinatio ad gloriam.

Reſpondent 2. alii, agi quidem iis locis de prædeſtinatione ad gloriam, ſed operum nomine quæ in ea non habent locum, intelligi debere opera facta ex naturæ viribus, non autem ea quæ facta fuerint ex auxilio gratiæ.

Hinc

Digitized by Google

Hinc inferunt, eo ſenſu gratuitam eſſe prædeſtinationem, quod non fiat dependenter a præviſis meritis per vires naturæ comparandis, non autem quod ſit independens a præviſis meritis per gratiam adquirendis.

Reſpondent 3. nonnulli, hæc Apoſtoli verba, *Major ſerviet minori*, non intelligi de perſonis illis ſingularibus Jacob, & Eſau, ſed de duobus populis, Iſraelitico & Idumæo: Illa verò: *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*, non intelligi de reprobatione aut prædeſtinatione in ordine ad bona ſpiritualia alterius vitæ, ſed tantum in ordine ad bona temporalia vitæ præſentis. Ratio, inquiunt, eſt, quia cum Rebecca, Geneſis 25. Deum conſuleret, cur parvuli, quos geſtabat in utero, pugnarent inter ſe, hoc audiit reſponſum: *Duæ gentes ſunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividentur, populuſque populum ſuperabit, & major ſerviet minori*. Malachiæ 1. cum Deus dixiſſet: *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*, ſtatim hiſce verbis explicat, quo ſenſu illum dilexerit & oderit iſtum: *Poſui montes ejus* (Eſau) *in ſolitudinem & hereditatem ejus in dracones deſerti*. Inde vero adverſarii colligunt, male ex illo Apoſtoli loco inferri, gratuitam eſſe prædeſtinationem ad gloriam.

Verum facile oſtenditur, ſolutiones illas non eſſe reſponſiones, ſed meras evaſiones, quæ haud difficili negotio præcluduntur.

Primo quod ad priorem ſpectat, ſtare non poteſt cum Evangelio, quippe locus in noſtro argumento laudatus ex Lucæ 12. capite, expreſſe loquitur de prædeſtinatione ad cæleſte regnum. *Complacuit Patri veſtro dare vobis regnum*. Textus qui prolatus eſt ex Joannis 6. capite, de iis loquitur, quos nemo rapiet de Chriſti manibus; at ii ſunt ſoli prædeſtinati ad gloriam, quippe prædeſtinati ad ſolam gratiam non raro ex eis rapiuntur. Præterea in Evangelio electi opponuntur vocatis; *Multi ſunt vocati, pauci vero electi*; ergo, cum vocati ſint ii qui prædeſtinantur ad temporalem gratiam, fidem nimirum, ſpem, & caritatem; e contra electi debent eſſe ii, qui prædeſtinantur ad gloriam.

Non poteſt quoque eadem prior reſponſio ſtare cum Apoſtolo; nam voces *Electi*, *Prædeſtinati*, ſine addito apud Apoſtolum leguntur; atqui quoties ſic abſolute leguntur, ſignificant electionem & prædeſtinationem ad gloriam; Quem enim umquam hominem ſimilem Judæ proditori, qui ad gratiam prædeſtinatus fuerat, Scriptura ſimpliciter & abſolute electum aut prędeſtinatum appellavit?

Ii, de quibus loquitur Apoſtolus, dicuntur vocati, non ſimpliciter, ſed cum hoc addito, *ſecundum propoſitum*, dicuntur prędeſtinati, non ſimpliciter, quod tamen ſatis eſſet ad confirmandam ſententiam, quam defendimus, ſed prædeſtinati *ſecundum propoſitum*. Atqui vocati *ſecundum propoſitum*, prædeſtinati *ſecundum propoſitum*, ii ſunt qui electi & prædeſtinati fuerunt ad gloriam: neque enim qui damnandi ſunt, in Scripturis aut in Patribus umquam dicti ſunt, *vocati ſecundum propoſitum*, *prædeſtinati ſecundum propoſitum*: unde Apoſtolus ſcribit, eos omnes quos Deus ſic elegit, ſic prædeſtinavit, ab eo fuiſſe glorificatos: *Quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & juſtificavit; quos autem juſtificavit, illos & glorificavit*. Ex eodem principio hæc ait Auguſtinus libro de corrept. & gratia c. 17. *Illi ergo electi, ut ſæpe dictum eſt, qui ſecundum propoſitum vocati, qui etiam prædeſtinati atque preſciti: horum ſi quiſquam perit, fallitur Deus; ſed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus*.

Præterea, Apoſtolo teſte, vocatis ſecundum propoſitum omnia cooperantur in bonum: *Scimus autem*, (inquit ad Rom. 8.), *quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti*: quibus verbis hæc alia adduntur ab Auguſtino, *ipſa etiam peccata*: At iis qui non ſunt vocati ſecundum propoſitum, omnia non cooperantur in bonum, ut patet in morte, qua jacentes in peccato præveniuntur: patet etiam in tentationibus, in quibus victi nuſquam reſurgunt.

Tandem ſententia, quæ vocationem, electionem, prædeſtinationem ſecundum propoſitum, exponit de vocatione, electione, prædeſtinatione ad gratiam, non autem ad gloriam, non cohæret cum ſcopo quem Paulus ſibi propoſuit in verbis, quæ ad Rom. cap. 8. ſubdit iis, quibus verſu 19. prædeſtinationem explicuit: *Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quis accuſabit adverſus electos Dei? Quis ergo nos ſeparabit a caritate Chriſti?* Ibi nimirum hortatur tum Judæos electos & prædeſtinatos, ne ad legis inſufficientiam, cujus mentionem fecerat, tum gentiles ne ad propriam infirmitatem, de qua etiam locutus fuerat, deficerent animo. Ad eum autem ſcopum apta non fuiſſet Apoſtoli ſententia: *Quid ergo dicemus*, &c. ſi verbis præcedentibus de vocatione, ſeu prædeſtinatione ad gratiam diſſeruiſſet, potuiſſent nimirum reſpondere vocati & prædeſtinati ad gratiam, ſe propter infirmitatem, quam experiebantur, deſperare, num in ea gratia perſeveraturi eſſent uſque in finem: e contra ſi (ut contendimus) de prædeſtinatione ad gloriam cap. 8. & c. 9. diſſeruit Apoſtolus, apte omnino ex ea prædeſtinatione ſumit argumentum, ut illos in futuræ perſeverantiæ ac beatitudinis ſpe corroboret. Ejuſmodi nimirum eſt Dei cura erga ſic electos & prædeſtinatos, ut eos vocatos, juſtificatos, ad perſeverantiam & ad gloriam uſque deducat. Ex ea prædeſti-

natio-

Digitized by Google

ſtatione ſimile argumentum ad augendam fidelium ſpem ſumit Auguſtinus Serm. de S. Laurentio in appendice: *Spera*, inquit, *in Domino qui te prædeſtinavit, qui te elegit, qui te juſtificavit. Ad illum pertines, & timeſ? Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Dices, hæc nomina, *Electi*, *Prædeſtinati*; *Vocati ſecundum propoſitum*, ab Apoſtolo integris Eccleſiis tribuuntur, in quibus tamen plures erant qui non erant electi & prædeſtinati eo ſenſu, quod electi & prædeſtinati ſalventur: ergo ex iis vocibus, quibus idem Apoſtolus utitur in epiſtolis tum ad Epheſios, tum ad Romanos, male colligitur, quod iis in epiſtolis agatur de vocatione, de electione, de prædeſtinatione ad gloriam.

Sed contra eſt, quia iis in epiſtolis voces, de quibus agitur, eos ſolos ſignificant qui ex ordinatione divina ſalutem æternam conſequentur: nec obſtat, quod ex Eccleſiis, ad quas diriguntur, eſſent aliqui reprobi: nam ea eſt Scripturarum conſuetudo, ut in commendando, omnes ſupponant bonos, ſicut & in vituperando, omnes malos ſupponunt: *Scripturæ non eſt*, inquit Auguſt. epiſt. 99. *ita loqui de parte tamquam de toto: ſic Corinthios in primis ſuæ epiſtolæ partibus ita laudat tamquam omnes tales ſint, cum eſſent laudabiles quidam eorum: & poſtea in nonnullis ipſius epiſtolæ locis ita reprehendit, tamquam omnes culpabiles eſſent propter quoſdam qui tales erant. Illam divinarum Scripturarum conſuetudinem per omne corpus litterarum ejus creberrime ſparſam quiſquis diligenter adverterit, multa diſſolvit, quæ inter ſe videntur contraria.*

Confirmatur ex eo, quod poſtulet æquitas, ut in bonam partem de proximo feramus judicium; ac proinde omnes qui pie vivunt, tamquam ſi prædeſtinati eſſent, alloqui debemus: *Appellamus ergo eos & electos Chriſti diſcipulos, & Dei filios*, inquit Auguſtinus de corrept. & gratia c. 9. *quia ſic appellandi ſunt, quos regeneratos pie vivere cernimus. Sed tunc vere ſunt, quod appellantur, ſi manſerint in eo, propter quod ſic appellantur.*

Secundo, quoad alteram adverſariorum reſponſionem ſpectat, facile evertitur iis omnibus locis in quibus Apoſtolum argumentantem, & objectiones eorum, quos impugnat, ſolventem induximus. Et ſane ſi hoc unum fuerit intentum Apoſtoli; ſola nimirum opera, quæ fiunt ex viribus naturæ, excludendi a motivo prædeſtinationis; non autem opera, quæ fiunt ex gratia verſatili; 1. fruſtra ſibi objicit, Deum fore iniquum; ſeu perſonarum acceptatorem: 2. impertinenter, ut illi objectioni reſpondeat, recurrit ad merum Dei beneplacitum, quo unius præ altero, qui æqualiter reus eſt, miſeretur: 3. immerito ex iis, quæ capitibus 8. 9. 10. & 11. dixerat, concluſiſſet, inſcrutabile eſſe omnino prædeſtinationis myſterium. Quaſi vero vir, licet maxime plebejus, non capiat, ea omnia locum non habere, ſi prædeſtinatio ad gloriam fiat ex prævisis meritis, etiam per gratiam comparandis: *Quis*, inquit Auguſt. epiſt. 105. quæ eſt ad Sixtum, *illum acutiſſimum ſenſum* (Pelagianorum contendentium, Deum ideo Jacob dilexiſſe & odiſſe Eſau, licet nondum natos, quia eorum futura opera prævidebat) *defuiſſe Apoſtolo non miretur? Hoc quippe ille non vidit, quando ſibi velut adverſantis objecti quæſtione, non id potius tam breve, tam apertum, ſicut iſti putant, verum, abſolutumque reſpondit. Cum enim rem ſtupendam propoſuiſſet, quomodo de nondum natis, nec aliquid agentibus boni aut mali, recte dici potuerit, quod unum Deus dilexerit, alium odio habuerit, ipſe ſibi objecta quæſtione motum exprimens auditoris: Quid ergo dicemus?* (inquit) *Numquid iniquitas apud Deum? Abſit. Hic ergo erat locus, ut diceret quod iſti ſentiunt. Futura enim Deus opera prævidebat, quando minori majorem ſerviturum eſſe dicebat.*

Tertio. Non minus vana eſt, quæ traditur ab adverſariis, tertia reſponſio. Nam prætermiſſa quæſtione de Geneſis aut Malachiæ loco, utpote ad rem, de qua agitur, nullatenus ſpectante, certiſſimum eſt, Apoſtolum illos tum Geneſeos tum Malachiæ textus explicare in ſenſu myſtico. Nempe per Eſau intelligit reprobos, per Jacob electos; per terram promiſſionis, æternam cum Deo vitam; per ſolitudines draconum, æternam mortem cum diabolo: hincque concludit, quod quemadmodum nulla meritorum prævisio præceſſit, etiam ſecundum noſtrum concipiendi modum, Dei in Jacob dilectionem; ſic nullorum etiam, cujuſcumque ſint generis, prævisio, præcedit, ſecundum noſtrum concipiendi modum, æternam Dei in electos dilectionem, ſeu prædeſtinationem. Legendus eſt Auguſtinus in epiſtolam ad Sixtum, ubi fuſe illud argumentum pertractat.

Nec alicujus eſt momenti quod reponunt, eo quidem ſenſu, quo dictum eſt, Apoſtolum interpretatum fuiſſe Geneſeos & Malachiæ textus, ſed eam interpretationem eſſe non litteralem, ſed myſticam: ex myſtica vero interpretatione, ajunt, erui non poteſt argumentum, quo fides invicte probetur.

Non eſt (inquam) alicujus momenti. Nam licet ex ſenſu myſtico, quod aliquis doctor privatus finxerit, erui non poſſit pro fide adſtruenda efficax argumentum; ineluctabile tamen eruitur ex ſenſu myſtico, quem Spiritus Sanctus per os alicujus Apoſtoli tradiderit, ut contingit in caſu de quo agitur. Ex quo ſequitur illum ſenſum myſticum non eſſe tantum myſticum, ſed etiam litteralem, utpote principaliter intentum in locis quæ tum ex Geneſi, tum ex Malachia laudavit Apoſtolus: hincque etiam factum

eſt,

eſt, ut ab Apoſtoli temporibus ad hanc uſque ætatem unanimis Patrum traditio eos veteris teſtamenti textus de prædeſtinatione & reprobatione intellexerit.

Gratuita prædeſtinatio ad gloriam oſtenditur ex traditione Patrum.

Not. 1. Qui ante Auguſtinum ſcripſere Patres, parce admodum de gratuita prædeſtinatione locuti ſunt: nec mirum; quippe nulli adhuc aut in Eccleſia aut extra Eccleſiam auctores in eam inſurrexerunt: unde licet Auguſtinus a Maſſilienſibus de Patrum circa hocce caput ſententia poſtulatus, Cyprianum, Ambroſium & Gregorium Nazianzenum laudaverit; aſſeruit tamen, ſe ab iis Patribus appellandis potuiſſe temperare ſine ullo cauſsæ catholicæ diſpendio: *Quid opus eſt* (inquit lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 14.) *ut eorum ſcrutemur opuſcula, qui prinſquam iſta hæreſis oriretur, non habuerunt neceſſitatem in hac difficili ad ſolvendum quæſtione verſari? quod proculdubio facerent, ſi reſpondere talibus cogerentur. Unde factum eſt, ut de gratia Dei quid ſentirent, breviter quibuſdam ſcriptorum ſuorum locis & tranſeunter attingerent, immorarenturque in eis, quæ adverſus alios inimicos Eccleſia diſputabant, & in exhortationibus ad quaſque virtutes, quibus Deo vivo & vero pro adipiſcenda vita æterna & vera felicitate ſervitur.*

Not. 2. Licet nec aperte nec fuſe de prædeſtinatione diſputarit Auguſtinus in ſuis contra Pelagianos operibus, implicite tamen & breviter in iiſdem operibus illam aſſeruit; quippe ea, quæ contra hæreticos ejuſmodi de veritate & neceſſitate medicinalis gratiæ Chriſti docuerat, ex prædeſtinatione tamquam ex cauſsa & origine pendent. Connexionem illam primi omnium perſpexerunt in Africa monachi Adrumetani: cum autem Auguſtini eo de capite doctrina abuterentur, ut fatum inducerent, correptioneſque tollerent de medio, judicavit Auguſtinus, neceſſarium eſſe de prædeſtinatione divina ſcribere ac aperte docere, quod implicite tantum antea docuerat. Eam ob rem librum conſcripſit de correptione & gratia, ubi plena luce prædeſtinationis myſterium explicuit. Eo libro redacti ſunt quidem in ordinem Adrumetani monachi, ſed pluribus Gallis, Maſſilienſibus præſertim presbyteris, fuit offendiculo. Horum querelis, acceptis a Proſpero & Hilario litteris, reſpondit Auguſtinus duobus libris, quorum priorem inſcripſit de prædeſtinatione Sanctorum, alterum vero de dono perſeverantiæ, in quibus nihil ex iis omittit, quæ ad myſterium, de quo agitur, explicandum ac ſtabiliendum pertinent. Non compeſcuere tamen omnium animos illa Auguſtini ſcripta. Nonnullorum, quæ adhuc poſt illius mortem perdurabant, quærimoniæ delatæ ſunt ad Celeſtinum Papam, qui ubi mirifice extulit Auguſtini doctrinam, hiſce verbis reſcripſit ad Galliarum epiſcopos: *Unde reſiſtendum talibus, quos male creſcere videmus.* Pelagianorum reliquiæ, quæ Hormiſdæ Papæ temporibus adhuc in Galliis graſſabantur, contendebant, probatos quidem fuiſse a ſummis Pontificibus libros, quos Auguſtinus adverſus Pelagianos exaraverat, non vero quos de prædeſtinatione SS. & de dono perſeverantiæ ſcripſerat contra Maſſilienſes: ſed iis itum eſt obviam ab Hormiſda Papa, a quo expreſſe ii libri probati ſunt: *De arbitrio tamen libero & gratia Dei* (inquit ad Poſſeſſorem epiſcopum reſcribens) *quid Romana, hoc eſt, Catholica ſequatur & ſervet Eccleſia, licet in variis libris B. Auguſtini & maxime ad Proſperum & Hilarium abunde poſſit cogueſci, tamen & in ſcriniis eccleſiaſticis expreſſa capitula continentur.*

Not. 3. Nonnullos hoc ſæculo reperire eſt, qui ſubſcribunt quidem lato ab Hormiſda decreto, hoc eſt, qui fatentur, in Auguſtini libris de prædeſtinatione SS. ac de dono perſeverantiæ contineri, quæ de gratia & libero arbitrio Romana ſequitur & ſervat Eccleſia: ſed contendunt id intelligi debere tantum de neceſſitate gratiæ tum ad initium fidei, tum ad perſeverantiam uſque in finem: de qua neceſſitate ſolum (inquiunt) inter Eccleſiam catholicam & Maſſilienſes erat controverſia: ergo (addunt) ſi quæ alia intercurrant, dum hæc ab Auguſtino confirmantur, nec habeant neceſſariam connexionem cum iis, quæ potiſſimum intenduntur, non eſt mentis Pontificis, ut eis firmiter adhæreamus.

Illi auctores ſuam ſententiam confirmant 1. ex eo, quod Hormiſdas loquatur tantum *de gratia & libero arbitrio*: proindeque latum ab eo judicium extendi non debet, aut ad gratuitam prædeſtinationem ad gloriam, aut ad modum, quo gratia operatur, aut ad eum quo libertas debet cum eadem gratia, aut prædeſtinatione conciliari.

Confirmant 2. ex Celeſtini Papæ ad Galliarum Epiſcopos Epiſtola, quæ hiſce (ajunt) verbis clauditur: *Profundiores, vero, difficilioreſque partes incurrentium quæſtionum, quas latius pertractarunt, qui hæreticis reſtiterunt, ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus adſtruere.* Quibus quidem verbis (inquiunt) Cæleſtinus ſignificat, ſe nolle aut adſtruere, aut contemnere Auguſtini ſententias ab iis diſtinctas capitulis, quæ in ſua ad Gallos Epiſtola recenſentur, quæque iis verbis clauduntur: *Profundiores vero, &c.*

Sed falſum eſt illud recentiorum de Auguſtini ſcriptis judicium. Nam id, de quo agitur in Hormiſdæ ad Poſſeſſorem Epiſtola,

non

Digitized by Google

non complectitur ſolum caput de neceſſitate gratiæ ad initium fidei & perſeverantiam uſque in finem, ſed etiam alia omnia, quæ in Fauſti Epiſcopi Regienſis operibus contraria erant iis, quæ Auguſtinus in libris de prædeſtinatione Sanctorum & de dono perſeverantiæ ſcripſerat: Nempe damnat Pontifex Fauſti libros inſcriptos de gratia & libero arbitrio; approbat vero de eodem argumento ab Auguſtino ad Proſperum & Hilarium ſcriptos, proindeque defendi vult *omnes* propoſitiones, quæ in iis libris adverſantur Fauſti propoſitionibus: atqui ex Auguſtini propoſitiones non ſunt tantum de neceſſitate gratiæ ad initium fidei, aut ad perſeverantiam uſque in finem: ſed complectuntur etiam plurima alia capita, & præſertim gratuitam prædeſtinationem, quam Fauſtus in ſuis operibus ſibi imprimis impugnandam propoſuerat, ut hiſce verbis teſtatur Petrus Diaconus ad calcem libri de Incarnatione & gratia: *Libros Fauſti Galliarum Epiſcopi, qui de monaſterio Lirinenſi provectus eſt, quos contra prædeſtinationis ſententiam ſcriptos eſſe non eſt dubium.*

Præterea Hormiſdas non approbat ſolos Auguſtini de prædeſtin. & de dono perſeverantiæ libros, ſed alios omnes, quos contra gratiæ inimicos idem S. Pater ſcripſerat: *Licet* (inquit Papa) *in variis libris B. Auguſtini, & maxime ad Proſperum & Hilarium, abunde cognoſci poſſit, &c.* Atqui in aliis ejuſmodi libris non agitur ſolum de gratiæ, aut ad fidei initium, aut ad perſeverantiam uſque in finem, neceſſitate, ſed de multis aliis, & præſertim (ut videre eſt in libro de correptione & gratia) de gratuita prædeſtinatione, quæ (ut ex eodem libro patet) Adrumetinis Monachis fuerat offendiculo.

Ad priorem confirmationem dicendum eſt, falſo a recentioribus ſupponi, inter Auguſtinum & Maſſilienſes controverſiam ſolum fuiſſe de neceſſitate gratiæ ad initium fidei & ad perſeverantiam uſque in finem; ſed præterea quæſtio fuit de multis aliis articulis, ac præſertim (ut hoc in paragrapho probabitur) de gratuita prædeſtinatione ad gloriam: ac proinde hæc Hormiſdæ verba, *De gratia & libero arbitrio*, reſtringi non debent ad ſolum caput de neceſſitate gratiæ ad initium fidei, & ad perſeverantiam uſque in finem.

Ad alteram confirmationem dicendum eſt cum Baronio ad annum 431. verba quæ recentiores laudant ex Celeſtino non eſſe ipſiuſmet Celeſtini, ac proinde non eſſe partem Epiſtolæ, quam ad Gallicanos Præſules ſcripſit pro Auguſtini doctrina. Et ſane *primo*, ſi Celeſtini eſſent, cur S. Proſper, qui contra Collatorem c. x. probaturus, *bonarum voluntatum initia Dei inſpiratione generari*, laudat Innocentii, Zoſimi, & Concilii Carthaginenſis teſtimonia, non laudaſſet Celeſtino adſcripta capitula, in quibus quæſtio illa aperte dirimitur, quæque clauduntur verbis quæ ab adverſariis objiciuntur? *Secundo*, qua ratione Vincentius Lirinenſis, Fauſtus Regienſis, nonnullique alii Galliarum tum Epiſcopi, tum Presbyteri, alioquin communione catholici, auſi fuiſſent aſſerere, *fidem ex nobis naſci*, cum id aperte in Pſeudo-Celeſtinis illius capitulis damnetur? *Tertio*, Celeſtini ad Gallos Epiſtola hiſce verbis in fine capitis ſecundi concluditur: *Deus vos incolumes cuſtodiat, fratres chariſſimi*; at non erat, cur Celeſtinus ea ſalute epiſtolam clauderet, ſi immediate poſt capitula, de quibus agitur, aſſuere voluiſſet. *Quarto*, Proſperi eſſe ea capitula graviſſimis argumentis probant doctiſſimi Cardinales, Baronius ad annum 431. & De Noris in vindiciis Auguſtinianis pag. 134.

Ad eamdem confirmationem dicendum eſt iterum, quod licet adverſariis detur, ea, de quibus agitur, capitula, eorumque clauſulam: *Profundiores vero, &c.* Celeſtini eſſe, non ſequi, probatam a Celeſtino & Hormiſda Auguſtini doctrinam reſtringi debere ad caput de neceſſitate gratiæ ad initium fidei, & ad perſeverantiam uſque in finem, ſiquidem hæc verba, quæ Celeſtino tribuuntur: *Profundiores vero, &c.* non intelliguntur de prædeſtinatione, de modo operandi gratiæ; de modo libertatem cum iiſdem, tum prædeſtinatione, tum gratia, conciliandi: ſed explicari debent de peccato originali, de modo, quo propagatur, de concupiſcentia, aliiſve, quæ ex eo ſequuntur, miſeriis. Ea vero Celeſtinus dicit: *Non neceſſe habemus adſtruere*: hoc eſt, nolle ſe de iis canones edere, quia nihil ad præſentem contra Maſſilienſes controverſiam conferebant: quippe Maſſilienſes, quorum querimonias Proſper ad Celeſtinum detulerat, iis omnibus capitibus contra Pelagianos jam expreſſe ab Apoſtolica Sede definitis aſſentiebantur.

Not. 4. Ex iis, quæ mox laudata ſunt, monumentis hancce concluſionem infert Bellarminus lib. 2. de gratia & libero arbitrio cap. 11. *Itaque* (inquit) *Sedes Apoſtolica non tantum ſemel, ſed etiam ſecundo, & tertio adverſus Pelagianorum reliquias pro defenſoribus gratiæ, & prædeſtinationis ſententiam tulit, ut jam hæc ſententia non quorumvis doctorum opinio, ſed fides Eccleſiæ Catholicæ dici debeat.*

Not. 5. Iis quoque nixus monumentis Illuſtriſſimus LUDOVICUS ANTONIUS DE NOAILLES, Archiepiſcopus Pariſienſis, prohibuit, ne quis in diœceſi, cui tanta cum luce, tanta cum pietate, tanto cum zelo præeſt, aliam aut de gratia aut de prædeſtinatione do-

doctrinam fideles doceat, quam eam quæ legitur in Auguſtini operibus, iis præſertim quæ de SS. prædeſtinatione & de dono perſeverantiæ inſcribuntur: *Qu'on ſe garde bien de penſer* (verba ſunt gallica Inſtructionis Paſtoralis a doctiſſimo illo & maxime pio Archiepiſcopo, die 20. Auguſti anni 1696. ſolemniter adverſus inquietos quoſdam promulgatæ) *que les ſaints Peres, qui nous ont donné ces verités ſaintes, & en particulier S. Auguſtin ayent excedé, puiſqu'au contraire les Papes declarent, que ce Pere dans ſa doctrine toujours approuvée par leurs ſaints predeceſſeurs, n'a jamais été atteint du moindre ſoupçon deſavantageux; & bien loing qu'il y ait rien d'exceſſif dans les dermiers livres, dont les ennemis de le grace ont paru le plus emeus, ce ſont ceux ou un ſçavant Pape a voulu principalement que l'on apprit ſur la grace & ſur le libre arbitre les ſentiments de l'Egliſe Romaine . . . Nous exhortons les Predicateurs & les Confeſſeurs, & leur ordonnons par l'autorité du S. Eſprit, qui nous a établi Paſteur pour gouverner l'Egliſe de Dieu, de s'attacher fidelement à la ſaine doctrine, que nous leur propoſons.*

Not. 6. Ex iiſdem monumentis hanc etiam nos concluſionem inferimus; nempe, inviſtiſſime demonſtratam eſſe ſententiam de gratuita prædeſtinatione ad gloriam, ubi oſtenſum fuerit, eam ab Auguſtino in ſuis contra Semipelagianos operibus propugnatam fuiſſe.

Primum Auguſtini argumentum pro gratuita prædeſtinatione ad gloriam.

Auguſtinus eam de prædeſtinatione ſententiam docuit, quam in eo Semi-Pelagiani arguerunt: atqui Semi-Pelagiani arguerunt in Auguſtino ſententiam de gratuita prædeſtinatione ad gloriam: ergo Auguſtinus docuit gratuitam prædeſtinationem ad gloriam.

Major argumenti propoſitio conſtat 1. ex eo quod nunquam S. Doctor conqueſtus ſit, quod in prædeſtinationis cauſſa ſibi a Semi-Pelagianis imponeretur. 2. Doctrinam de prædeſtinatione a Proſpero & Hilario propoſitam Semi Pelagianorum nomine, ſuam agnoſcit, eamque in libris de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ, tum Scripturarum, tum Patrum argumentis confirmat. 3. Reſpondet ad objectiones, quas eorumdem Semi-Pelagianorum nomine Proſper & Hilarius ad eum detulerant. Tota igitur prioris hujus argumenti difficultas eſt in minori propoſitione, quæ ſic oſtenditur: Gratuita prædeſtinatio ad gloriam nihil aliud eſt, quam Dei propoſitum, quo certus numerus ſalvandorum, reliquis pereuntibus, a maſſa perditionis diſcernitur; nihil eſt aliud, quam electorum vocatio ſecundum Dei propoſitum; quam conſtitutio quæ humanas voluntates præveniat: neque enim diſcretio a maſſa preditionis, Dei propoſitum quo nonnulli ſalvantur, electorum vocatio ſecundum propoſitum, intelligi poſſunt de prædeſtinatione ad gratiam: quippe omnes qui diſcreti ſunt a maſſa preditionis; omnes, qui per æternam Dei conſtitutionem præventi ſunt; omnes qui vocati ſunt ſecundum propoſitum, ſalutem æternam conſequuntur: quod quidem dici non poteſt de omnibus qui ſunt prædeſtinati ad fidem, etiam quæ per dilectionem operatur. Atqui Semi-Pelagiani arguerunt in Auguſtino illam a perditionis maſſa diſcretionem, illud propoſitum, eam vocationem, eam conſtitutionem: ergo in eo arguerunt gratuitam prædeſtinationem ad gloriam.

Probatur minor 1. ex epiſtola Proſperi Maſſilienſium querimonias ad Auguſtinum referentis: *Multi* (inquit) *ſervorum Chriſti, qui in Maſſilienſi urbe conſiſtunt, in Sanctitatis tuæ ſcriptis, quæ adverſus Pelagianos hæreticos condidiſti, contrarium putant Patrum opinioni & Eccleſiaſtico ſenſui quidquid eis de vocatione electorum ſecundum Dei propoſitum diſputaſti*. Illud vero propoſitum ſolos ad gloriam electos reſpicere, demonſtrant hæc verba, quæ mox laudatis ſubjiciuntur: *Hoc autem propoſitum vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipſa conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta diſcretio, ut ſecundum quod placuit creatori, alii vaſa honoris, alii vaſa contumeliæ ſint creati, & lapſis curam reſurgendi adimere, & Sanctis occaſionem torporis adferre .... removeri omnem induſtriam, tollique virtutes, ſi Dei conſtitutio humanas præveniat voluntates.*

Probatur 2. eadem minor propoſitio ex Hilario, ad eumdem Auguſtinum Maſſilienſium ſenſa ſcribente: *Novum* (inquit) *& inutile prædicationi, quod quidam ſecundum propoſitum eligendi dicuntur ... Nec ad incertum voluntatis Dei deduci ſe patiuntur .... Inde eſt, quod & illud pariter non accipiunt, ut eligendorum, rejiciendorumque eſſe definitum numerum velint; atque illius ſententiæ expoſitionem, non eam quæ a te eſt deprompta, ſuſcipiant, id eſt, ut nonniſi omnes homines ſalvos fieri velit, & non eos tantum qui ad Sanctorum numerum pertinebunt, ſed omnes omnino, ut nullus habeatur exceptus.*

Reſpondent adverſarii, Semi-Pelagianos arguiſse in Auguſtino prædeſtinationem ad gloriam quæ fit ex præviſione meritorum, non autem eam quæ ſit ab illis independens.

Sed falſa eſt ea ſolutio. *Primo*, Semi-Pelagiani (ut mox oſtenſum eſt) eam prædeſtinationis ſpeciem arguerunt in Auguſtino, ex qua putabant ſequi humanæ libertatis excidium: induci fatum ineluctabile; tolli omnem prorſus induſtriam: atqui Semi-Pelagiani

Digitized by Google

giani non putarunt, abſurda ejuſmodi ſequi aut ex prædeſtinatione ad gratiam, aut ex prædeſtinatione ad gloriam, quæ ſit dependens a meritorum præviſione. Quis enim in animum inducat ſuum, Semi Pelagianos, viros alioquin acutiſſimos, exiſtimaſſe, prædeſtinationem ad gratiam verſatilem, aut prædeſtinationem ad gloriam, quæ explicite præſupponit libertatis exercitium, ipſam libertatem deſtruere, tollere virtutes, omnem omnino induſtriam removere? Præterea detur, quod Maſſilienſes putarint, ea abſurda ſequi etiam ex prædeſtinatione, quæ ſit a meritorum præviſione dependens: cur Auguſtinus nuſquam eos monuit, quod vir vel maxime plumbeus monuiſset? impertinentes nimirum eſſe eorum querelas de excidio libertatis in ſyſtemate de prædeſtinatione, aut ad gratiam verſatilem, aut ad gloriam dependenter ex præviſione meritorum.

Secundo. Semi-Pelagiani id non impugnarunt in Auguſtino, quod ipſi ultro admittebant: atqui admittebant prædeſtinationem ad gloriam dependenter a meritorum præviſione: *Qui autem credituri ſunt* (inquiunt in Epiſtola Proſperi ad Auguſtinum) *quive in ea fide, quę deinceps per Dei gratiam ſit juvanda, manſuri ſunt; preſciiſſe ante mundi conſtitutionem Deum, & eos prędeſtinaſſe in regnum ſuum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono fine exceſſuros eſſe pręviderit*: ergo Semi-Pelagiani non impugnarunt in Auguſtino prædeſtinationem ad gloriam, quæ a meritorum præviſione pendeat.

Secundum Auguſtini argumentum pro gratuita prędeſtinatione ad gloriam.

Gratuita ad gloriam prædeſtinatio eſt efficax intentio conferendi aliquibus gloriam ante meritorum præviſionem: atqui Auguſtinus admiſit eam intentionem: ergo docuit gratuitam prædeſtinationem ad gloriam.

Probatur minor. Ille admiſit in Deo intentionem efficacem conferendi aliquibus gloriam ante præviſionem meritorum, qui docuit, eam intentionem eſse cauſſam omnium meritorum, quæ in tempore reperiuntur in electis: ſed Auguſtinus id docuit: ergo, &c.

Primo. Libro de corrept. & gratia c. 14. illi efficaci intentioni adſcribit cauſſam, cur nonnulli omnia ſuperent ſalutis impedimenta: *Deo* (inquit) *volenti ſalvum facere*, ſeu ut ait in libro de prædeſtinatione Sanctorum, in regno cæleſti ſalvum conſtituere, *nullum hominis reſiſtit arbitrium: ſic enim velle, & nolle in volentis, & nolentis eſt poteſtate, ut divinam voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem*. Id S. Doctor confirmat ex eo, quod Deus eodem modo ſe gerat erga eos, quos vult in regno ſuo collocare, quo ſe gerit erga eos, quos vult reges in terris conſtituere: *An forte* (ait lib. de prædeſtin. SS. confutans Semi-Pelagianos, qui negabant, ex ſimilitudine petita a regno terreſtri deſumi poſſe argumentum pro cæleſti) *quia oſtendimus, hoc Deum egiſſe in cordibus hominum, & ad hoc perduxiſſe, quorum ei placuit, voluntates, ut rex conſtitueretur Saul ſive David; ideo hæc exempla cauſſæ huic convenire non putant, quoniam non hoc eſt, temporaliter regnare in hoc ſæculo, quod eſt, in æternum regnare cum Deo?*

Secundo. Libro de corrept. & grat. c. 7. aſſerit, fidem, juſtitiam, in utraque perſeverantiam, eſſe in electis effectum intentionis efficacis, de qua eſt hic quæſtio. *Quicumque ergo*, inquit, *ab illa originali damnatione, iſta divinæ gratiæ largitate, diſcreti ſunt, non eſt dubium, quod & procuretur eis audiendum evangelium; & cum audiunt, credunt, & in fide quæ per dilectionem operatur, uſque ad finem perſeverant: Et ſi aliquando exorbitant, correpti emendantur: & quidam eorum, etſi ab hominibus non corripiantur, in viam, quam reliquerunt, redeunt, & nonnulli accepta gratia, in qualibet ætate periculis hujus vitæ, mortis celeritate ſubtrahuntur*. Quinam vero ſint ii, qui ab illa originali damnatione diſcreti ſunt, aperit hiſce verbis, quæ de ſola gratuita prædeſtinatione ad gloriam explicari poſſunt: *Hæc enim omnia operatur in eis, qui vaſa miſericordiæ operatus eſt eos; qui & elegit eos in filio ſuo ante conſtitutionem mundi per electionem gratiæ*; hoc eſt, gratuitam; *non enim ſic ſunt vocati, ut non ſint electi, ſed quoniam ſecundum propoſitum vocati ſunt, profecto electi ſunt per electionem* (*ut dictum eſt*) *gratiæ, non præcedentium meritorum ſuorum, quia gratia eſt illis omne meritum*.

Tertio. Idem S. Pater in intentionem efficacem nonnullis conferendi gloriam æternam refundit ſpecialem Dei in parvulos providentiam: nempe contendit, eam intentionem eſſe unicam cauſsam, cur nonnullis infantibus baptiſma paullo ante mortem conferatur, dum alii, non baptizati, exire ſinuntur: *Quam queſo* (ait in epiſt. 105. quæ eſt ad Sixtum) *allaturi ſunt cauſſam, quod alius ſic gubernatur, ut baptizatus hinc exeat, alius infidelium manibus traditus, vel etiam fidelium, priuſquam ab eis baptizandus offeratur, expiret?* (Idem argumentum paullo poſt ſic urget) *Et cur providentia Dei, ut renaſcantur ad hereditatem cęleſtem, non contulit omnibus parvulis filiorum ſuorum, & nonnullis contulit etiam parvulis impiorum?* Aſſerit poſtea, non aliam ejus diverſæ providentiæ afferri poſſe cauſsam, quam inſcrutabilia Dei judicia: *Nimię vanitatis & cęcitatis ſunt, ſi etiam his conſideratis, nondum dignantur exclamare nobiſcum:*

ſcum: O altitudo divitiarum ſapientię & ſcientię Dei! Ea autem inſcrutabilia Dei judicia, ex S. Doctore, aliud non ſunt, quam divina prædeſtinatio: per quam aliquibus parvulis, non vero omnibus, efficaciter ab æterno Deus voluit cæleſtem gloriam: *Novit Dominus qui ſunt ejus* (ait lib. 4. contra Julianum c. 8. ubi tractat quæſtionem de qua agitur) & *in eorum ſalute atque in ſuum regnum introductione certa eſt voluntas ejus.*

S. Doctor uni eidem cauſsæ, efficaci nimirum intentioni conferendi gloriam, adſcribit omnia adultorum merita; tantum abeſt (quod tamen volunt adverſarii) ut prævisa merita ſint ejuſmodi intentionis cauſsa. Fides eſt initium cujuſcumque meriti, cum ex Apoſtolo, ſine fide impoſſibile ſit placere Deo; ſed ideo nonnullis datur, ex Auguſtino, fidei donum, quod ſint ex prædeſtinatorum numero; negatur vero ceteris, quod non ſint ex eodem numero: ſic enim ep. 107. in Pauli verba: *Non enim omnium eſt fides*, loquitur: *Tamquam diceret: Non enim apud omnes, etiam nobis orantibus, glorificabitur verbum Dei, quia ipſi utique fuerant credituri, qui ordinati erant in vitam æternam, prædeſtinati in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum, & electi in ipſo ante mundi conſtitutionem.* Ea vero ordinatio in æternam vitam, ex Auguſtino, eorum eſt tantum, qui in ſtatu gratiæ ſanctificantis morituri ſunt: *Quis* inquit l. de corrept. & gratia c. 6. *in vitam æternam potuit ordinari, niſi perſeverantiæ dono?* Ubi quis lapſus eſt in peccatum, opus eſt ei pœnitentia, ut redeat in gratiam: cur autem aliquibus lapſis, non omnibus, pœnitentiæ donum Deus largiatur, aſſerit Auguſtinus, id eſſe quod aliquibus velit efficaciter gloriam æternam conferre, non autem omnibus: *Correptio medicinaliter adhibetur*, ait lib. de corrept. & gratia cap. 14. *etiamſi ſalus ægrotantis incerta ſit: ut ſi is, qui corripitur, ad prædeſtinatorum numerum pertinet, ſit ei correptio ſalubre medicamentum: ſi autem non pertinet, ſit ei correptio pœnale tormentum.* At unde fit, ut correpto, ſi prædeſtinatus ſit, correpto proſit? oritur ex eo, quod Deus prædeſtinato velit efficaciter æternam gloriam conferre: *Deo volenti ſalvum facere*, ait ibidem Auguſtinus, *nullum reſiſtit hominis arbitrium.* Ut quis æterna vita fruatur in cælis, ſatis non eſt, ut credat, ut juſtificetur; ſed præterea requiritur, ut in fide & in juſtitia uſque ad finem perſeveret. Certiſſimum eſt, dari aliquibus & negari aliis magnum illud uſque in finem perſeverantiæ donum: cur autem uni detur, non autem alteri, contendit Auguſtinus, id ex eo oriri, quod unus per prædeſtinationem ordinatus ſit, ſeu efficaciter electus ad vitam æternam, alter vero ad eam minime ſit per eam ordinatus: *Nec nos moveat* (inquit l. de corrept. & gratia c. 9.) *quod filiis ſuis quibuſdam Deus non dat iſtam perſeverantiam; abſit enim, ut ita eſſet, ſi de illis prædeſtinatis eſſent, & ſecundum propoſitum vocatis, qui vere ſunt filii promiſſionis... haberent enim* (perſeverantiam) *ſi Chriſto dati eſſent, quemadmodum ipſe dixit ad Patrem: Ut omne quod dediſti mihi non pereat, ſed habeat vitam æternam:* Datos autem Chriſto ibidem ait eos eſſe, qui ad vitam æternam ordinati ſunt: *Nullus ex bono in malum mutatus finit hanc vitam, quoniam ſic eſt ordinatus; & ideo Chriſto datus, ut non pereat, ſed habeat vitam æternam.*

Ex his omnibus quæ hucuſque fuſe dicta ſunt ex Auguſtino, ſic conficitur argumentum ſcholaſticum. Illud eſt independens a præviſione meritorum, quod eſt prima cauſſa & prima radix meritorum; neque enim cauſſa pendet a ſuo effectu, ſed e contra effectus omnis pendet a ſua cauſsa: Atqui, ex Auguſtino, prædeſtinatio ad gloriam eſt prima cauſsa, prima radix meritorum. Nam 1. in parvulis merita nihil aliud ſunt, quam gratia ſanctificans: Sed prædeſtinatio eſt cauſſa remota gratiæ ſanctificantis; eſt enim cauſsa, cur detur illis baptiſma, per quod eam gratiam recipiunt. 2. Adultorum merita ſunt fides, juſtitia, perſeverantia uſque in finem: Atqui prædeſtinatio eſt cauſsa tum fidei, tum juſtitiæ, tum perſeverantiæ uſque in finem: quippe prædeſtinatio æterna Deum movet, ut adultis quibuſdam præ ceteris largiatur in tempore donum fidei, juſtitiæ & perſeverantiæ uſque in finem: ergo eſt cauſſa omnium meritorum, quæ in adultis reperiuntur.

Principia, quibus illud argumentum ſcholaſticum nititur, in variis Auguſtini operibus continentur: ſed in unum collecta reperiuntur libro de dono perſeverantiæ c. 9. ubi ſic S. Doctor loquitur: *Ex duobus itaque parvulis originali peccato obſtrictis, cur ille aſſumatur, ille relinquatur; & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iſte ita vocetur, ut vocantem ſequatur, ille autem non vocetur, aut non ita vocetur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei. Ex duobus autem piis, cur huic donetur perſeverantia uſque in finem, illi autem non donetur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei. Illud tamen fidelibus docet eſſe certiſſimum; hunc eſſe ex prædeſtinatis, illum non eſſe. Nam ſi fuiſſent ex nobis* (loquentes inducit homines prędeſtinatos) *manſiſſent utique nobiſcum.* Ubi autem objecit ſibi, utrumque vocatum fuiſſe ac juſtificatum, ſic eoſdem homines prædeſtinatos reſpondentes inducit: *Vera ſunt hæc; ſecundum hæc omnia ex nobis erant; verumtamen ſecundum aliam quamdam diſcretionem non erant ex nobis.* Quænam autem ſit ea diſcretio, hiſce verbis explicat. *Non erant ex eis, quia non erant ſecundum propoſitum vocati: non erant in Chriſto electi ante conſtitutionem mundi: non erant in eo ſortem conſecuti: non erant*

Digitized by Google

erant prædeſtinati ſecundum propoſitum ejus, qui univerſa operatur.

Tertium Auguſtini argumentum pro gratuita prædeſtinatione ad gloriam.

Ex Auguſtino ſe habet hominis lapſi prædeſtinatio, ſicut ſe habet prædeſtinatio humanitatis Chriſti ad unionem cum Verbo; ad ſanctitatem; ad viſionem intuitivam: Atqui ex eodem Auguſtino, prædeſtinatio humanitatis Chriſti ad unionem cum Verbo; ad ſanctitatem; ad viſionem intuitivam, fuit omnino gratuita; quippe humanitas Chriſti ne breviſſimo quidem extitit inſtanti ſine ſua cum Verbo unione; ſine ſanctitate; ſine viſione beatifica: *Eſt etiam* (inquit Auguſtinus libro de prædeſtinatione Sanctorum c. 15.) *præclariſſimum lumen prædeſtinationis & gratiæ ipſe Salvator, ipſe mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus: qui ut hoc eſſet, quibus tandem ſuis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis, natura humana, quæ in illo eſt, comparavit?* Rationem reddit S. Doctor, cur prædeſtinatio humanitatis Chriſti ſit exemplar noſtræ prædeſtinationis, nempe ſcribit, id eſſe, quod ſit caput noſtrum, & nos ejus membra: *Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille unus, ut caput noſtrum eſſet; ita multi prædeſtinati ſumus, ut membra ejus eſſemus;* in hac vita quidem per fidem, quæ per dilectionem operatur; in altera vero per Dei viſionem intuitivam.

Quid de gratuita hominis lapſi ad gloriam prædeſtinatione docuerint Patres, qui poſt Auguſtinum floruere; quid etiam præcipui ſcholaſtici.

CONCL. 1. Quotquot ab exorta Semipelagianorum hæreſi ad ſcholaſticos uſque extiterunt Patres ſanctitatis nomine clari, propugnarunt gratuitam hominis lapſi ad gloriam prædeſtinationem.

Probatur enumeratione. 1. S. Proſper expreſſe doctrinam de gratuita hominis lapſi prædeſtinatione defendit libro ult. contra Collatorem, & in reſponſione ad Gallorum capitula: 2. eam quoque tuetur S. Fulgentius lib. de Incarnatione & gratia Chriſti: 3. ei pariter ſubſcribit Gregorius l. 1. Dialogorum c. 8. v. 4. ei etiam adhærent Anſelmus, Beda, Primaſius, Sedulius, & alii in c. 9. Epiſtolæ ad Romanos: 5. aperte etiam ipſi patrocinatur Bernardus libro de gratia & libero arbitrio, necnon Sermonibus 23. & 28. in Cantica.

CONCL. 2. Antiquiores ſcholaſtici docuerunt gratuitam hominis lapſi prædeſtinationem ad gloriam.

Probatur. S. Thomas non in merita prævila, ſed in ſolam Dei voluntatem rejicit rationem, cur Deus aliquem ad gloriam eligat: *Sed quare* (inquit 1. p. q. 23. art. 5. ad 3.) *hos elegit in gloriam, illos reprobavit? non habet rationem, niſi divinam voluntatem.* Ibidem in corpore articuli refert contrariam ſententiam, eamque ex eo confutat, quod uſus gratiæ, per quam merita comparantur, ſit ipſius prædeſtinationis effectus: *Manifeſtum eſt autem, quod id quod eſt gratia, eſt prædeſtinationis effectus; & hoc non poteſt poni ut ratio prædeſtinationis, cum hoc ſub prædeſtinatione concludatur.* In caput 9. Epiſt. ad Rom. lect. 3. hæc ſcribit, quæ nullum ſubterfugii locum relinquunt: *Non poteſt eſſe, quod merita conſequentia gratiæ ſint ratio miſerandi, aut prædeſtinandi; ſed ſola Dei voluntas, ſecundum quam aliquos miſericorditer liberat.*

Scotus in lib. 1. ſent. diſt. 41. confutat Henricum a Gandavo, qui contendebat, hominem lapſum prædeſtinari propter prævisam gratiæ acceptationem. Utitur autem Scotus hoc principio, quod Deus non prævideat hominem acceptaturum gratiam, niſi quia vult & præordinat ipſum ad acceptationem: hincque concludit *quod ratio prædeſtinationis non in alio ſit quærenda, quam in divina voluntate.*

Bellarminus lib. 2. de libero arbitrio c. 11. contendit, ſententiam quam defendimus, non eſſe quorumvis Doctorum opinionem, ſed fidem Eccleſiæ catholicæ; id vero probat hiſce verbis Auguſtini lib. de dono perſeverantiæ cap. 19. *Hoc ſcio, neminem contra iſtam prædeſtinationem quam ſecundum Scripturas ſanctas defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe.* Probat iterum ex S. Proſpero, qui hæc habet in prima reſponſione ad objecta Gallorum: *Prædeſtinationem Dei nullus catholicus negat;* & in Epiſtola ad Rufinum de libero arbitrio: *Prædeſtinationem tam impium eſt negare, quam ipſi gratiæ contraire.* Confutat laudatus Cardinalis reſponſionem, qua aſſereretur Proſperum loqui de prædeſtinatione non mere gratuita: *Quippe* (ait) *loquitur de prædeſtinatione, quam S. Auguſtinus defendebat, & quam Caſſianus & alii quidam in Gallia oppugnabant.* Probat quoque ex Petro Diacono, qui lib. ult. de Incarnat. & gratia Chriſti dicit anathema libris, quos ſcripſit Fauſtus *contra Prædeſtinationis ſententiam.* Probat etiam ex his Fulgentii verbis cap. ult. libri de Incarnatione & gratia Chriſti: *Cujus prædeſtinationis veritatem ſi quis detrectat cordis credulitate recipere, vel oris confeſſione proferre, manifeſtum eſt, eum non pertinere ad eorum numerum, quos Deus in Chriſto ante mundi conſtitutionem gratiæ elegit, & prædeſtinavit ad regnum.* Probat denique ex approbatione operum Auguſtini, & eorum in primis, quæ de prædeſtinatione Sanctorum & de dono perſeverantiæ contra Pelagianorum reliquias exaravit. Ea nimirum Cæleſti-

nus Papa in ſua ad Gallos Epiſtola, Hormiſdas, Leo Magnus, Concilium Arauſicanum ſecundum, Gelaſius Papa in Concilio 70. Epiſcoporum, quod Romæ ab ipſo coactum eſt, approbarunt. Vide harum inſtitutionum pag. 274.

Quid de gratuita hominis lapſi ad gloriam prædeſtinatione ſtatui poſſit rationibus theologicis.

CONCL. Gratuita hominis lapſi prædeſtinatio ad gloriam rationibus theologicis ſuaderi poteſt.

Probatur. Deus ſecundum noſtrum concipiendi modum, vult prius dare gloriam electis, quam dare eis merita: ergo prædeſtinatio ad gloriam eſt independens a prævisione meritorum. Probatur ant. Qui vult ordinate, vult prius finem quam media; ſic ęgrotus prius vult ſanitatem, quam remedia, quę ad eam recuperandam ordinantur: Atqui gloria eſt finis, & merita ſunt media quibus comparatur: ergo Deus, ſecundum noſtrum concipiendi modum, prius vult dare gloriam electis, quam media, per quæ comparatur.

Dices, majorem propoſitionem eſſe veram, cum quis vult abſolute media, quæ infallibiliter connexa ſunt cum fine, non autem cum tantum conditionate vult illa media: ſic autem, hoc eſt conditionate, Deus vult fidem, juſtitiam, & perſeverantiam; nempe ſi creatura rationalis velit oblatæ ſibi gratiæ cooperari.

Sed contra eſt. 1. Reſponſum illud non poteſt habere locum in parvulis, qui, Deo ſic volente & diſponente, paullo ante mortem baptizantur: ipſi enim pro ætate velle aut nolle non poſſunt, ac proinde Deus in eis vult abſolute tum fidem, tum juſtitiam, tum perſeverantiam uſque in finem; quæ quidem media in parvulis ſunt infallibiliter connexa cum æterna beatitudine. Neceſse igitur eſt, ut Deus, qui ordinate agit, prius voluerit dare parvulis æternam beatitudinem, quam media quæ per ſe ad eam ordinantur. Deſumpta eſt ea ratio ex Auguſtino, qui in Enchiridio ad Laurentium c. 97. ſic loquitur: *Quando quęritur cauſſa, cur non omnes ſalvi fiant, reſponderi ſolet, quia hoc ipſi nolunt. Quod quidem de parvulis dici non poteſt, quorum nondum eſt velle, ſeu nolle.* 2. Fides, juſtitia, perſeverantia non ſunt in adultis (ut dicetur in tractatu de gratia) niſi per auxilium, quod det non tantum poſse, ſed etiam ipſum agere, ſeu quod voluntatem determinet ad fidem & ad perſeverantiam: ergo Deus non conditionate, ſed abſolute in iis, qui ſalvi fiunt, vult fidem, juſtitiam, & perſeverantiam; nam ſi ea vellet tantum conditionate, ex ſuppoſitione nimirum, quod creatura oblatæ ſibi gratiæ vellet cooperari, fruſtra per orationem a Deo peterentur: *Cur autem* (ait Auguſtinus de dono perſev. c. 12.) *poſcitur a Deo, ſi non datur a Deo? An & iſta irriſoria petitio eſt, cum id ab eo petitur quod ſcitur ipſum non dare, ſed ipſo non donante, eſſe in hominis poteſtate?*

Probatur 2. Myſterium prædeſtinationis ad gloriam eſt omnino inſcrutabile: Atqui id falſum foret, ſi prædeſtinatio non eſset gratuita: ergo, &c. Major propoſitio eſt Pauli ad Rom. 11. quippe (ut ſuperius probatum eſt) ubi præmiſit Deum permiſiſse, ut omnes increduli fierent, prius quidem gentiles, deinde vero Judæi: ubi aſseruit, multos Judæos olim ſalvatos fuiſse, paucos autem gentiles: e contra jam temporis plures gentiles ſalutem conſequi, paucos vero Judæos, hiſce verbis exclamat: *Quam inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Eſt etiam Auguſtini: *Cur autem* (inquit lib. de prædeſt. SS. c. 8.) *iſtum potius quam illum liberet, inſcrutabilia ſunt judicia ejus.* Unde probatur min. Ibi nullum eſt myſterium, ubi facile redditur ratio: Atqui ſi prædeſtinatio non ſit gratuita, facile illius redditur ratio: nempe ſi quæratur, cur Deus Paulum prædeſtinarit, reprobarit vero Judam, menti ſe ſtatim objiciet hæc reſponſio, quod nempe Deus præviderit merita Pauli futura, per liberam oblatæ gratiæ cooperationem, & e contra Judæ futura per negationem conſenſus demerita præviderit.

§. III.

Solvuntur argumenta, quę contra gratuitam prędeſtinationem ad gloriam objiciuntur.

Not. Argumenta quæ contra gratuitam prædeſtinationem ad gloriam objici ſolent, deſumuntur 1. ex Scriptura: 2. ex Patribus: 3. ex hæreſi Prædeſtinatianorum: 4. ex hæreſi Calviniana: 5. ex ratione naturali 6. ex variis abſurdis.

Solvuntur quæ objiciuntur ex Scripturis.

Objicies 1. Prædeſtinatio ad gloriam eſt facta ab æterno gloriæ præparatio: atqui Scripturæ docent, factam ab æterno gloriæ præparationem non eſse gratuitam: quippe ex Matthæi 25. capite colligitur, illius præparationem factam fuiſse propter opera: *Venite* (inquiet Chriſtus in extremo judicio, prædeſtinatos alloquens) *benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi; eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare.*

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ratio eſt, quia iſta propoſitio cauſſalis: *Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare*, non refertur ad illud verbum, *Paratum*, ſed ad hæc alia: *Venite & poſſidete*: idque probatur ex oppoſita ſententia, qua reprobis dicetur: *Diſcedite in ignem ęternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus: Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare*; in ea quippe ſententia propoſitio cauſſalis, *Eſurivi enim*, non refertur ad iſtam, *Qui paratus eſt Diabolo &*

Ange-

Digitized by Google

Angelis ejus: neque enim ideo Diabolo & Angelis ejus paratus eſt ignis, quod homines facturi non eſſent opera miſericordiæ. Quemadmodum igitur verba *Eſurivi enim*, in ſententia quæ dicetur reprobis, referuntur ad iſta *Diſcedite a me;* ſic in ea quæ dicetur electis, eadem verba *Eſurivi enim*, referuntur ad illa *Venite, poſſidete*. Unde ex illo Evangelii loco colligitur quidem, gloriam in tempore conferri propter opera; ſed non colligitur, quod propter ea ab æterno præparata ſit in intentione divina.

Objicies 2. Scriptura variis in locis aſſerit, vitam æternam eſſe mercedem bonorum operum: Matthæi 5. *Merces veſtra copioſa eſt in cælis*: eſſe coronam juſtitiæ: 2. ad Timoth. *In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitię:* eſſe bravium: 1. ad Corinth. 9. *Unus accipit bravium*: reddi debere propter opera: *Reddet unicuique ſecundum opera ejus*. Inde vero ſic conficitur argumentum. Gratuita non eſt prędeſtinatio ad mercedem; ad coronam juſtitiæ; ad bravium: quippe merces, corona juſtitiæ, bravium in ſuo conceptu eſſentiali præſupponunt merita, quibus rependantur: Atqui ex Scripturis vita æterna eſt merces, corona juſtitiæ, bravium: ergo, &c.

Reſp. conceſſa maj. diſt. min. Vita æterna in ordine executionis eſt merces, corona juſtitiæ, bravium, conc. min. In ordine intentionis, neg. min. De vita æterna in illo ordine, non autem in iſto conſiderata, explicari debent loca, quæ ex Scripturis laudata ſunt. Patebit clarius ea ſolutio, ſi dicatur 1. Deum decreviſſe efficaciter quibuſdam gratuito conferre vitam æternam; 2. ipſum ex eo decreto efficaci conferre pariter gratuito media, quæ ad illam comparandam neceſſaria ſunt: 3. eum velle, ut eam in tempore aſſequantur, eo quod eam per virtutis exercitium meruerint.

Objicies 3. Ad id homo gratuito non prædeſtinatur, quod eſt in ejus poteſtate; atqui vita æterna eſt in hominis poteſtate; nam 1. ſuis orationibus poſtulat, ut inter electos numeretur; 2. Apoſtolus 2. ad Timoth. 2. ſic loquitur; *Si quis emundaverit ſe ab iſtis, erit vas in honorem*; 3. Idem Apoſtolus ad Rom. 11. ſupponit, Judæos poſſe inſeri bonæ olivæ, ſeu prædeſtinatorum numero: *Sed & illi, ſi non permanſerint in incredulitate, inſerentur*.

Reſp. diſt. min. Vita æterna eſt in hominis poteſtate ſecundum ordinem executionis, quia cum auxilio gratiæ poteſt habere juſtitiam & perſeverantiam uſque in finem, conc. min. ſecundum ordinem intentionis, ſeu prout eſt æterna illius præparatio, neg. min. Hinc autem concludendum eſt 1. Eccleſiam eum pro filiis rogat, ut inter electos numerentur, non aliud petere, quam juſtitiam & perſeverantiam uſque in finem; quæ quidem dona Deus iis ſemper largitur, quos gratuito prædeſtinavit ad gloriam. Concludendum eſt 2. eum qui (ut loquitur Apoſtolus) perſeveranter ſeſe emundaverit ab hæreticorum doctrinis, ceteriſque vitiis, eſſe in tempore, & quidem ex meritis, vas in honorem, ut erat jam ab æterno per gratuitam prædeſtinationem. Concludendum eſt 3. Judæos, ſi (ut ait Paulus) non permanſerint in incredulitate, nec in aliis peccatis, inſeri in bonam olivam, ſeu gloriam conſequi, ad quam gratuito per Dei electionem prædeſtinati fuerant.

Objicies 4. Apoſtolus docuit, prædeſtinationem præſupponere prævisionem meritorum; nam ille docuit, prædeſtinationem præſupponere prævisionem meritorum, qui ſcripſit, præſcientiam præcedere prædeſtinationem: Atqui id Apoſtolus revera ſcripſit; quippe ſic loquitur ad Rom. 8. *Quos preſcivit, & prędeſtinavit conformes fieri imaginis filii ſui*.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. maj. Illo, &c. ſi præſcientiæ nomine intellexerit intellectus actum, qui cognitio dicitur, tranſeat maj. Si intellexerit voluntatis actum, qui dicitur prædilectio, neg. maj. Iſtum vero, non autem illum, intellexit Apoſtolus: nec id mirum eſt, cum cognitio, præſcientia, ſępius in Scripturis pro dilectione ſumantur, ut videre eſt ad Rom. 11. *Non repulit plebem ſuam quam præſcivit*, Secundę ad Timoth. 2. *Cognovit Dominus qui ſunt ejus*. Matth. 25. *Non novi vos*. Pſal. 1. *Novit Dominus viam juſtorum*. Joannis 10. *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco oves meas*. Hic eſt igitur ſenſus verborum Apoſtoli: *Quos Deus præſcivit*, id eſt ab æterno *prædilexit*, eos prædeſtinavit, hoc eſt, firmo ac conſtanti decreto ſtatuit eos reddere conformes, *in glorificatione tum corporis, tum animæ*, imagini filii ſui. Unde tantum abeſt, ut Apoſtolus hominis meritis etiam per gratiam comparandis tribuat cauſſam æternæ illius prędeſtinationis ad gloriam, quin potius uni illam adſcribat gratuitæ Dei in hominem prædilectioni; nec id infrequens eſt in Scripturis, quippe hæc leguntur Joannis 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret*.

Confirmatur ſolutio 1. ex eo, quod ſi Apoſtolus præſcientiæ nomine meram operum pręcognitionem intellexiſſet, debuiſſet dicere, quos præſcivit bene victuros, aut bonæ voluntatis futuros, non autem ſimpliciter & abſolute, ſine addito, *Quos præſcivit*.

Confirmatur 2. ex Auguſtino, qui libro de dono perſeverantiæ cap. 18. aſſerit, praſcire, & prædeſtinare eſſe nonnunquam vera ſynonyma; idque probat Apoſtolica ſententia, quæ jam relata eſt: *Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit*: hincque capite 19. concludit, ea verba, cum agitur de electorum vocatione, promiſcue pro uno & eodem uſurpari: Unde (inquit) *aliquando eadem prædeſtinatio ſigni-*

ſignificatur etiam nomine preſcientię, ſicut ait Apoſtolus; Non repulit Deus plebem ſuam, quam preſcivit. Hoc quod ait, preſcivit, non recte intelligitur, niſi prædeſtinavit .... Quid ergo nos prohibet; quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei preſcientiam, & agitur de vocatione electorum, eamdem predeſtinationem intelligere?

Reſponderi poteſt 2. verbum *Preſcivit*, ſumi pro actu intellectus, ſeu mera cognitione, quam Deus habet non quidem de operibus pietatis, ſed de perſonis electorum, ita ut neminem prædeſtinet ad gloriam, quem ante ſecundum noſtrum concipiendi modum, diſtincte non cognoſcat. In ea autem ſuppoſitione hæc Apoſtoli verba: *Conformes fieri imaginis filii ſui:* non ſunt referenda ad verbum *Preſcivit*, ita ut ſenſus ſit, Deum eos elegiſſe quos præſcivit conformes fieri imaginii filii ſui, ſed referri debent ad verbum *Predeſtinavit*, ita ut hic ſit ſenſus Apoſtolicæ ſententiæ: *Quos preſcivit*, hoc eſt, quos diſtincte cognovit, *predeſtinavit*, ut conformes eſſent in glorificatione, tum corporis, tum animæ, *imagini filii ſui*. Innuit explicationem illam S. Thomas in eum Apoſtoli locum; hæc enim ſcribit in ſuo Commentario: *Non quia omnes preſcitos predeſtinet, ſed quia eos predeſtinare non poterat, niſi preſciret.*

Solvuntur quę contra gratuitam predeſtinationem ad gloriam petuntur ex auctoribus qui ante Auguſtinum vixere.

Objicies. Irenæus lib. 4. contra hæreſes c. 38. ſcribit, ex futurorum præſcientia dictum fuiſſe: *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*.

Origenes lib. 1. in Epiſt. ad Rom. ait, propoſitum, de quo Apoſtolus cap. 8. loquitur, eſſe *non Dei, ſed hominis propoſitum*.

Ambroſius adſcriptus a nonnullis Commentarius Epiſt. ad Rom. ad illud capitis 8. *Iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti;* hæc habet: *Hi ſecundum propoſitum vocantur, quos credentes preſcivit Deus futuros ſibi idoneos, ut antequam crederent, ſcirentur*. In ejuſdem Epiſtolæ cap. 9. hæc verba: *Miſereor cujus miſerebor*, ſic explicat: *Ei miſericordiam dabo, quem preſcivi poſt errorem toto recto corde reverſurum ad me*.

Chryſoſtomus Hom. 15. in cap. 8. Epiſt. ad Rom. *Propoſitum*, de quo loquitur Apoſtolus, interpretatur propoſitum non Dei vocantis, ſed hominis vocati. Hom. 16. in illud capitis 9. *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*, hæc ſcribit: *Qua igitur de cauſſa hic quidem amore, ille autem odio habiturus erat? Quoniam quidem hic malus, ille autem bonus erat*. Hom. 1. in cap. 1. Epiſt. ad Epheſ. hæc ait: *Quod ſi homines, quando eligunt, optima ſibi diligunt, multo magis Deus. Eligi enim, & divinæ bonitatis indicium eſt, & virtutis eorum qui eliguntur*.

Hieronymus in 1. caput Malachiæ exponens illud: *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*, dicit dilectionem & odium Dei vel ex præſcientia futurorum naſci, vel ex operibus jam factis. Idem docet in expoſitione primi & quinti cap. Epiſt. ad Galatas.

Ex iis vero Patrum auctoritatibus ſic conficitur argumentum. Id de prædeſtinatione ad gloriam hiſce temporibus docet Eccleſia, quod quatuor prioribus ſæculis, tum in Oriente, tum in Occidente docuit. Atqui (ut patet ex laudatis Patrum textibus) Eccleſia quatuor prioribus ſæculis tum in Oriente, tum in Occidente docuit prædeſtinationem ad gloriam eſſe ex meritorum prævifione: ergo revera eſt ejuſmodi.

Reſp. ad 1. conceſſa maj. neg. min. Ad 2. dico, quod quamvis daretur (quod tamen, ut conſtabit ex dicendis, falſum eſt) Patres, qui laudati ſunt in argumento, faviſſe prædeſtinationi ad gloriam ex prævifione meritorum, non ſequeretur Eccleſiam ubique quatuor prioribus ſæculis idem dogma docuiſſe. Ratio eſt, quia plures alii, & quidem illis temporibus, oppoſitum propugnarunt, ut videre eſt in Auguſtino, qui lib. de dono perſeverantiæ c. 19. pro gratuita prædeſtinatione laudat Cyprianum, Ambroſium, Gregorium Nazianzenum: *Puto tamen* (inquit) *eis qui de hac re ſententias tractatorum requirunt, ſanctos & in fine atque doctrina Chriſtiana laudabiliter uſquequaque diffamatos viros, Cyprianum & Ambroſium, quorum tam clara teſtimonia poſuimus, debere ſufficere ....; Sed his duobus qui ſufficere debuerunt, ſanctum Gregorium addamus & tertium*. Quinam autem ex iis Patribus, quos de hoc argumento contraria ſenſiſſe ſupponimus, erraverint, non difficile eſt judicare, ſi Auguſtinum conſulamus: *Hoc ſcio* (inquit) de dono perſev. cap. 19.) *neminem contra iſtam prædeſtinationem, quam ſecundum Scripturas ſanctas defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe*.

Reſp. 2. ex iis auctoribus, qui in argumento laudati ſunt, nonnullos eſſe, quibus hac in cauſa nulla debetur fides. Origenes alienus non fuit ab errore Pelagii. *Doctrina Pelagii* (inquit Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem) *Origenis ramuſculus eſt*. Theodoretus, ac proinde Theophylactus & OEcumenius, qui Origenis ſenſa inſeruerunt editis a ſe commentariis, audiri non debent. Ambroſiaſter, ſeu Commentarius in epiſtolas Pauli, non eſt Ambroſii fetus, ſed incerti auctoris, & doctrinæ non in omnibus probatę.

Reſp. 3. Patres, quibus inter laudatos in argumento fides debetur, poſſe explicari ſine præjudicio prædeſtinationis gratuitæ; ii enim qui poſt Irenæum dixere, Jacob electum

Digitized by Google

fuiſſe ex futurorum præſcientia, præſcientiæ nomen uſurparunt eo ſenſu, quo Scriptura, dum ait: *Non repulit Deus plebem ſuam quam præſcivit*. Auguſtino ſit illa ſolutio qui ubi libro de dono perſeverantiæ cap. 19. ea verba retulit, ſic loquitur: *Quid ergo* (inquit) *nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus, Dei præſcientiam, & agitur de vocatione electorum, eamdem prædeſtinationem intelligere?*

Qui cum Chryſoſtomo ſcripſerunt, Deum propter merita eligere, amare, aut odio habere, electionem ſumpſerunt non ſecundum ordinem intentionis, ſed ſecundum ordinem executionis, in quo, cum cæleſtis gloria habeat rationem mercedis, mirum non eſt, quod dicatur ex meritis conferri: neque enim *coronabitur, niſi qui legitime certaverit*. Ratio eſt, quia Patres priorum ſæculorum plerumque de prædeſtinatione locuti ſunt iis locis, in quibus (ut patet ex Chryſoſtomo) commiſſos ſibi plebes ad pietatis praxim hortabantur. Confirmatur ex reſponſo ex Auguſtino, qui (ut videre eſt in Epiſtola Hilarii ad eum data) poſtulatus a Semi Pelagianis, ut ſuam de prædeſtinatione ſententiam probaret auctoritate Patrum, qui eius ætatem præceſſerant, lib. de prædeſtin. Ss. cap. 14. reſpondet, id non eſſe neceſſarium, tum quod nondum nata Pelagianorum hæreſi, quæſtionem de qua agitur tranſeunter, non autem ex profeſſo, tractaſſent, tum quod aliis hæreſibus, quæ tunc graſſabantur, debellandis intenti eſſent; tum denique, quod *immorarentur* (inquit) *in exhortationibus ad quaſcumque virtutes, quibus Deo vivo & vero pro acquirenda vita æterna, & vera felicitate, ſervitur*.

Quæ ad Irenæi, & Chryſoſtomi textus adhibita eſt ſolutio, adhiberi quoque debet ad prolata ex Hieronymo loca; aut enim præſcientiæ nomine S. Doctor prædeſtinationem intelligit, aut electionem conſiderat ſecundum ordinem executionis, in qua (ut jam obſervatum eſt) gloria cæleſtis pendet ab operibus, quamvis in ordine intentionis, ſeu ſecundum æternam præparationem, ab illis ſit prorſus independens.

Reſp. 4. quod ad ferendum judicium de doctrina, quam circa prædeſtinationem Eccleſia quatuor prioribus ſæculis [illegible], non tam conſulendi ſunt [illegible] tempororum Patres, quam Oratio Dominica, quæ omnium tum Patrum, tum fidelium erat in ore. Ratio eſt, quod [illegible] Patres aperte gratuitam prædeſtinationem defenderint, ut S. Cyprianus, Ambroſius, & Gregorio Nazianzeno [illegible] Auguſtinus, licet ex aliis [illegible] (ut [illegible]) contra ipſam [illegible] eſt tamen, pleroſque aut [illegible] non [illegible], aut explicuiſſe tranſeunter [illegible], quod [illegible] nulla ad id eos impulerit occaſio. *Quid igitur opus eſt*, (inquit Auguſtinus lib. de prædeſtin. Ss. c. 4.) *ut eorum ſcrutemur opuſcula, qui priuſquam iſta hæreſis oriretur, non habuerunt neceſſitatem in hac difficili ad ſolvendum quæſtione verſari; quod procul dubio facerent, ſi reſpondere talibus cogerentur. Unde factum eſt, ut de gratia Dei quid ſentirent, breviter quibuſdam ſcriptorum ſuorum locis, & tranſeunter attigerint*. E contra Oratio Dominica demonſtrative gratuitam prædeſtinationem aſſerit: *Si ergo* (ait S. Doctor lib. de dono perſeverantiæ cap. 7.) *alia documenta non eſſent*, in Scripturis nimium & in aliquot Patrum ſcriptis, *hæc Dominica Oratio nobis ad cauſſam gratiæ, quam defendimus, ſola ſufficeret*. Quomodo autem Oratio Dominica ſatis ſit ad adſtruendam gratuitam prædeſtinationem, tum ad gratiam, tum ad gloriam; probat S. Auguſtinus ex eo, quod Eccleſia in Oratione Dominica petat fidem, quæ per dilectionem operatur, & in ea fide perſeverantiam uſque in finem; hincque concludit, Deum in nobis fidem illam & perſeverantiam operari. Cum autem ea dona non omnibus largiatur, ſed eis tantum, quos prædeſtinavit ab æterno, ſequitur, eum nonnullos ad gloriam gratis eligere. *Prorſus* (ait ibidem S. Doctor) *non operoſas diſputationes expectet Eccleſia, ſed attendat quotidianas orationes ſuas. Orat, ut increduli credant; Deus ergo convertit eos ad fidem: orat, ut credentes perſeverent; Deus ergo donat perſeverantiam uſque in finem. Hæc Deus facturum ſe eſſe præſcivit. Ipſa eſt prædeſtinatio ſanctorum, quos elegit in Chriſto ante mundi conſtitutionem, ſecundum placitum voluntatis ſuæ*. Ad eam argumentationem Auguſtinum coegit, quæ tunc prodierat, hæreſis Pelagiana: *Hæc eſt* (inquit de dono perſever. c. 20.) *prædeſtinatio manifeſta, & certa ſanctorum, quam poſtea diligentius & operoſius, cum jam contra Pelagianos diſputaremus, defendere neceſſitas compulit*. Nec idem inſolitum eſſe contendit: *Didicimus enim* (ait ibidem) *ſingulas quaſque hæreſes intuliſſe Eccleſiæ proprias quæſtiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quam ſi nulla talis neceſſitas cogeret*.

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, colligitur cenſuram deberi iis ſcholaſticis, qui ultro fatentes, Auguſtinum revera docuiſſe gratuitam prædeſtinationem ad gloriam, ab eo tamen diſſentiunt ſub novitatis obtentu, cauſanturque, cum hoc in capite non aſſecutum eſſe germanum Scripturæ ſenſum, nec propoſuiſſe doctrinam, quam quatuor priorum ſæculorum traditio docuerit. Eodem crimine S. Doctorem Maſſilienſes olim inſimularant: *Multi ſervorum Chriſti* (ait S. Proſper in ſua ad Auguſtinum Epiſtola) *qui in Maſſilienſi urbe conſiſtunt, in Sanctitatis tuæ ſcriptis, quæ adverſus Pelagianos hæreticos* [illegible] *condi-*

Digitized by Google

condidiſti, contrarium putant Patrum opinioni, & Eccleſiaſtico ſenſui, quidquid in eis de vocatione ſanctorum ſecundum Dei propoſitum diſputaſti ..... Obſtinationem ſuam vetuſtate defendunt, & ea quæ de Epiſtola Apoſtoli Romani ſcribentis, ad manifeſtationem divinæ gratiæ prævenientis electorum merita preferuntur, a nullo unquam Eccleſiaſticorum ita eſſe intellecta, ut nunc ſentiuntur, affirmant. Noluit Sedes Apoſtolica, ut inulta remaneret ea Maſſilienſium querela; nempe (ut obſervatum eſt ſuperius) per os beati Papæ Cæleſtini hæc ſcripſit ad Gallorum Epiſcopos: *Unde reſiſtatur talibus, quos male creſcere videmus: nefas eſt, hæc pati religioſas animas, quarum afflictione, quia membra noſtra ſunt, nos quoque convenit macerari.*

Solvuntur quæ ex aliquot Auguſtini, Proſperi, & Fulgentii locis objiciuntur contra gratuitam prædeſtinationem ad gloriam.

Hodierni gratuitæ prædeſtinationis hoſtes Auguſtinum opponunt Auguſtino: contendunt S. Doctorem in variis locis doctrinam tradidiſſe ei omnino oppoſitam, quam libris de correptione & gratiâ, de prædeſtinatione ſanctorum, de dono perſeverantiæ, poſtea docuit. Eo in capite Maſſilienſium veſtigiis inhærent: nempe Maſſilienſes conati ſunt oſtendere, non ſtare cum antiquis Auguſtini operibus, quæ in poſtremis de gratuita prædeſtinatione ſcripſerat: *Et hoc* (inquit Hilarius de iis agens in ſua ad Auguſtinum Epiſt.) *non ſolum aliorum Catholicorum teſtimoniis, ſed etiam ſanctitatis tuæ diſputatione antiquiore ſe probare teſtantur.*

Objicies 1. Auguſtinus l. 1. ad Simplicianum qu. 2. conceptis terminis aſſerit, electionem peti debere non a Dei beneplacito, ſed ex ſubjecti, quod eligitur, bonis operibus; ita ut nulla ſit electio, quæ bona opera non præſupponat ex parte ſubjecti: *Non ergo* (inquit) *ſecundum electionem, propoſitum Dei manet, ſed ex propoſito electio, id eſt, non quia Deus invenit opera bona in hominibus quæ elegit, ideo manet propoſitum juſtificationis ipſius; ſed quia illud manet ut juſtificet credentes, ideo invenit opera quæ jam eligat ad regnum cælorum.*

Reſp. diſt. maj. Auguſtinus aſſerit, electionem ſumptam ſecundum nomen peti non debere a Dei beneplacito, conc. maj. ſumptam ſecundum rem, neg. maj. Antequam S. Doctor catholice omnino de gratia ſentiret, docuit, electionem præſupponere opera ſubjecti, quod eligitur, fidem nimirum aut in re, aut ſalutem in Dei præſcientia naturalibus viribus habitam: *Non elegit* (inquit in expoſitione quarumdam propoſitionum ex Epiſt. ad Rom.) *opera* (quorum per gratiam futurus eſt auctor) *ſed fidem*. In quam expoſitionem hæc habet l. 1. retract. c. 23. *Nondum diligentius quæſiveram, qualis ſit electio gratiæ, de qua idem dicit Apoſtolus: Reliquiæ per electionem gratiæ ſalvæ factæ ſunt. Quæ utique non eſt gratia, ſi eam merita ulla, vel ipſius etiam fidei, præcedant.* Ubi idem Doctor catholice omnino ſenſit (ut ſentiebat vere cum ſcripſit ad Simplicianum) ſed ubi agnovit, fidem non minus eſſe Dei donum, quam opera quæ eam ſubſequuntur, aſſeruit adhuc, aliquandiu electionem præſupponere opera, ſeu neminem eligi etiam ad gratiam, niſi ex operibus. Sed electionem tunc rejicit tantum nomine tenus, quod nempe putaret, electionem non importare tantum gratuitam aſſumptionem, ſed etiam ex vi nominis differentiam aliquam electi a non electo: *Si enim* (inquit l. 1. ad Simplic. quæſt. 2.) *nullo merito electus eſt Jacob nondum natus, & nihil operatus; nec omnino eligi potuit, nulla exiſtente differentia quæ eligeretur.* Eum loquendi modum immutavit poſtea Auguſtinus; nimirum factus peritior, docuit, electionem non tantum ſecundum rem, ſed etiam ſecundum nomen, in iis etiam habere locum, qui a ſe nulla ratione differunt; quippe tunc intellexit, electionem divinam conſtituere illam differentiam, quam antea putaret electioni præſupponi debere. Epiſt. 105. quæ eſt ad Sixtum, exponens Apoſtoli locum; *Ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret*, in cujus explicatione multum laboraret ad Simplicianum ſcribens, hæc ait: *Electionem ſcilicet gratiæ, non debiti: electionem qua eligendos facit ipſe, non invenit; non ex operibus, ſed ex vocante .... Quid enim diligebat in Jacob, antequam feciſſet aliquid boni, niſi gratuitum miſericordiæ ſuæ donum?*

Objicies 2. Se habet Deus reſpectu gloriæ, ſicut ſe habet reſpectu juſtificationis: Atqui ex Auguſtino Deus gratuito non prædeſtinat ad juſtificationem, ſed tantum ex operum præviſione: *Cujus vult, miſeretur* (inquit lib. 83. quæſtionum, quæſt. 68.) *& quem vult, indurat. Sed hæc voluntas Dei injuſta eſſe non poteſt; venit enim occultiſſimis meritis; quia & ipſi peccatores ſunt, cum præter generale peccatum unam maſſam fecerint: non tamen nulla eſt inter illos diverſitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo, quamvis nondum juſtificati ſint, digni efficiantur juſtificatione: & iterum præcedit in aliis peccatoribus, quo digni ſint obtuſione.*

Reſp. conc. maj. neg. min. Ad cujus probationem diſt. ant. Ex Apoſtolo aliquid ſecundum ordinem executionis præcedit in peccatoribus, quo digni efficiantur juſtificatione, conc. ant. ſecundum ordinem intentionis, neg. ant. Peccator juſtificationem non conſequitur, niſi per actus fidei, ſpei, & caritatis

ſaltem inchoatæ; qui quidem actus, licet, ut ajunt, de condigno juſtificationem non mereantur, illam tamen merentur de congruo: *Gratia* (inquit Auguſtinus Epiſt. 106.) *meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici*. Tamen cum finis ſit prius in intentione, quam media, & juſtificatio ſit finis actuum, ſeu diſpoſitionum, quæ ad eam ordinantur; peccator prius prædeſtinatur ad juſtificationem, quam ad media.

Objicies 3. Auguſtinum inter & Pelagianos, & Semi-Pelagianos, nuſquam fuit controverſia de prædeſtinatione ad gloriam independenter a meritis per Chriſti gratiam comparatis: Ergo Auguſtini loca, quæ gratuitæ prædeſtinationi ad gloriam favere videntur, intelligi debent de prædeſtinatione ad gratiam; eam enim prædeſtinationem Pelagiani & Semi-Pelagiani negabant: nimirum illi cenſebant, omnem gratiam dari ex liberi arbitrii meritis; iſti vero, fidem tantum & perſeverantiam uſque in finem: unde ut S. Doctor probet, ſe in prædeſtinationis cauſſa nihil propugnare, quod a Patribus alienum ſit, probat, fidem, perſeverantiam, ac reliqua pietatis opera eſſe Dei dona, contenditque, doctrinam illam eſſe fide certam: *Scio* (inquit) *neminem contra iſtam prædeſtinationem, quam ſecundum Scripturas ſanctas defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe*.

Reſp. neg. ant. Licet enim Auguſtinus initio ſuæ diſputationis contra Pelagianos & Semi-Pelagianos egerit de ſola prædeſtinatione ad gratiam; poſtea tamen egit quoque de prædeſtinatione ad gloriam. Nec mirum, illa ſcilicet ab iſta pendet; nam ex ſuppoſitione, quod (ut contra ſuos adverſarios oſtendit Aug.) gratia per ſe efficax neceſſaria ſit ad quemlibet pietatis actum, ex ſuppoſitione, quod ea gratia aliquibus detur, aliquibus vero non detur, neceſſario ſequitur, admitti debere aliquorum gratuitam prędeſtinationem ad gloriam, illorum nempe qui prædeſtinantur, & ad fidem quæ per dilectionem operatur, & ad perſeverantiam uſque in finem: neque enim reddi poteſt ratio, cur Petro potius, quam Judæ, datum fuerit auxilium illud ſpeciale, quam quod Deus Petrum, non autem Judam, gratuito ad æternam gloriam elegerit. Hinc eſt, quod Auguſtinus non potuerit Semi-Pelagianorum contra gratuitam prædeſtinationem ad fidem & perſeverantiam argumenta ſolvere, quin de gratuita prædeſtinatione ad gloriam diſſereret. Hinc etiam eſt, quod iidem Semi-Pelagiani Auguſtini doctrinam de auxilii per ſe efficacis ad ſingulos pietatis actus neceſſitate impugnare non potuerint, quin impugnarint quoque gratuitam prædeſtinationem ad gloriam. Hinc quoque patet ratio, cur S. Doctori ſatis fuerit oſtendere, ſuam ſententiam de gratuita prædeſtinatione ad gratiam cohærere cum antiquis Patribus, ut inde colligeret, Maſſilienſes immerito novitatis arguere illius ſyſtema de gratuita prædeſtinatione ad gloriam.

Objicies 4. S. Fulgentius l. 1. ad Maximum c. 24. ſic loquitur: *Prædeſtinavit illos ad ſupplicium, quos a ſe præſcivit voluntatis malæ vitio diſceſſuros: & prædeſtinavit ad regnum, quos ad ſe præſcivit miſericordiæ prævenientis auxilio redituros*. Unde ſic conficitur argumentum: Se habet, ex Fulgentio, prædeſtinatio ad gloriam, ſicut prædeſtinatio ad pœnam: Atqui prædeſtinatio ad pœnam poſterior eſt prævifione demeritorum: ergo prædeſtinatio ad gloriam eſt etiam poſterior prævifione meritorum.

Reſp. 1. diſt. maj. Se habet, &c. in ordine executionis, conc. maj. in ordine intentionis; neg. maj. & conceſſa min. diſt. conſeq. Ergo prædeſtinatio ad gloriam eſt poſterior prævifione meritorum in ordine executionis, conc. conſeq. in ordine intentionis, neg. conſeq.

Reſponderi poteſt 2. Fulgentium dicere quidem, Deum eos prædeſtinaſſe, qui ad eum per auxilium gratiæ redituri ſunt; non dicere vero Deum ideo eos prædeſtinaſſe, quod pręſciverit eos per auxilium gratię ad ſe redituros.

Objicies 5. S. Proſper ad 12. object. Vincentii hæc habet: *Quia præſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſtinati: eſſent autem prædeſtinati, ſi eſſent reverſuri*: ergo, ex Proſpero, prævifio meritorum eſt prior prædeſtinatione ad gloriam.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Proſper non loquitur de prædeſtinatione ſumpta ſecundum ſe, ſed tantum ſecundum ſigna quibus innoteſcit: præ illis autem ſignis præcipua ſunt, caſtus ad Deum reditus, & in eo caſto reditu perſeverantia uſque in finem.

Solvuntur quæ ex Prædeſtinatianorum hæreſi contra gratuitam prædeſtinationem ad gloriam objiciuntur.

Objicies. Sententia de gratuita prædeſtinatione ad gloriam idem eſt omnino cum antiquorum Prædeſtinatianorum doctrina: atqui antiquorum Prædeſtinatianorum doctrina non debet admitti: ergo neque ſententia de gratuita prædeſtinatione ad gloriam. Major propoſitio variis argumentis oſtenditur.

Primo. Gennadius, qui primus inter Eccleſiaſticos ſcriptores meminit Prædeſtinatianorum, in catalogo de hæreſibus aſſerit, prędeſtinatianos docuiſſe 1. *quod Deus non omnes homines ad hoc crearit, ut omnes ſalventur, ſed ut multitudine hominum ornetur mundus*: 2. *quod etſi generali prædicatione dicat: Venite ad me omnes qui laboratis, &c. non tamen omnes ea voluntate vocet, ut omnes ſequantur vocantem*: 3. *quod non omnes qui ipſo inſpirante obediunt vocationi, accipiunt accipere exequendi in bono opere perſeverantiam; ſed poſt*

 mul-

multos labores & juſtitiæ fructus, ſi non ſunt de ſalvandorum numero, ſubſtrahendas eis vires agendi, ne perdurent in bono 4. *quod ii qui prædeſtinati ſunt ad vitam æternam, etiamſi in perfidia, vel in omni genere peccati longo tempore volutentur, accepturi ſint occaſionem, qua & credant in Deum, & ſecundum Dei præceptum vivant, ut poſſideant ſocietatem juſtorum*: 5. *quod tali definitione docere ſtudeant, Deum eſſe perſonarum acceptorem*: 6. *quod Deus aliquos etiam invitos poſt multa mala opera attrahat ad ſalutem, alios poſt bona rejiciat*: 7. *quod Deus aliquos compellat in malum, quo pereant in æternum*. Atqui ea omnia docent ii, qui contendunt, prædeſtinationem ad gloriam eſſe gratuitam, aut ſaltem, nolint, velintve, ſequuntur, ex eorum ſyſtemate: ergo, &c.

Secundo. Hincmarus Remenſis in epiſtola ad Nicolaum Papam I. refert, monachum Gotheſcalcum Prædeſtinatianæ hæreſeos convictum, a ſe, nonnulliſque aliis Epiſcopis damnatum fuiſſe: ille autem prædeſtinatianæ hæreſi hoſce adſcribit errores, 1. *Quoniam ſicut Deus quoſdam ad vitam æternam: ita quoſdam prædeſtinavit ad mortem*: 2. *Quoniam non vult Deus, omnes homines ſalvos fieri, ſed tantum eos, qui ſalvantur*: 3. *Quod non pro totius mundi redemptione, id eſt pro omnium hominum ſalute & redemptione, Dominus & ſalvator noſter Jeſus Chriſtus ſit crucifixus, & mortuus; ſed tantum pro iis qui ſalvantur*. Atqui eos errores propugnare coguntur, qui docent gratuitam eſſe prædeſtinationem ad gloriam: neque enim dici poteſt, quod Deus velit eorum ſalutem, quos non elegit ad vitam æternam. Dici non poteſt, quod Chriſtus paſſus ſit pro iis, quos Deus ab æterno ſtatuit derelinquere in maſſa perditionis.

Tertio. Sigebertus in Chronico ad annum 415. hæc de prædeſtinatione habet: *Hi dicebant, quod nec pie viventibus proſit bonorum operum labor, ſi a Deo ad mortem prædeſtinati fuerint: nec impiis obſit, quod improbe vivant, ſi a Deo prædeſtinati fuerint ad vitam. Quæ aſſertio & bonos a nobis avocabat, & malos ad mala provocabat*.

Quarto. Anonymus ſcriptor, quem Sirmondus e Societate Jeſu erutum ex bibliotheca S. Mariæ Remenſi ſub *Prædeſtinati* nomine, publici juris fecit anno 1643. eoſdem, qui ſupra, errores adſcribit prædeſtinatianis, quos ob id inter hæreticos recenſet.

Quinto. Fauſtus Epiſcopus Regienſis aſſerit, duo Concilia, Arelatenſe nimirum & Lugdunenſe, damnaſſe prædeſtinatianorum errores. In Epiſtola ad Leontium Arelatenſem Epiſcopum, quam libris a ſe de gratia & libero arbitrio editis præfixit, profert fidei confeſſionem adverſus prædeſtinatianos etiam ex decreto Arelatenſis Synodi. Idem auctor dedit epiſtolam ad Lucidum Presbyterum, variis (ut ipſe ait) circa gratiam, liberum arbitrium, & prædeſtinationem, erroribus irretitum: cui quidem epiſtolæ (eodem Fauſto teſte) Lucidus ſubſcripſit poſt varias collationes, poſt probatam ab Arelatenſi Concilio fidei confeſſionem, ab eodem Fauſto contra Prædeſtinatianos conſcriptam. Idem auctor deſcribit Lucidi ad Concilium epiſtolam, in qua meminit ejuratæ a ſe Prædeſtinatianorum hæreſeos: *Damno*, inquit, *illum qui dicit alios deputatos ad mortem, alios ad vitam prædeſtinatos*.

Refertur primum reſponſum ad argumentum deſumptum ex Prædeſtinatianorum hæreſi.

Reſpondet Cabaſſutius noſter, pluresque alii de hiſtoria Eccleſiaſtica optime meriti ſcriptores: 1. nuſquam extitiſſe illam prædeſtinatianorum hæreſim: 2. fictitiam eſſe Synodum Arelatenſem in qua damnata ſupponitur: 3. ſuppoſititiam eſſe tum Lucidi converſionem ad ſaniorem doctrinam, tum ejuſdem Lucidi ad Arelatenſe Concilium epiſtolam: 4. Fauſtum ea omnia commentum eſſe, ut ſuis de gratia & libero arbitrio libris auctoritatem conciliaret: 5. tandem ea omnia facta, a Semi-Pelagianis excogitata fuiſſe, ut Auguſtinianæ de prædeſtinatione & gratia doctrinæ invidiam conflarent: 6. nullius hæc in cauſſa ponderis eſſe tum Hincmari, tum Sigeberti, tum Anonymi teſtimonium.

Priorem reſponſionis partem probant ii auctores ex eo, quod hæreſeos prædeſtinatianæ nec Auguſtinus, nec Proſper, nec Hilarius meminerint, licet Auguſtini, Proſperi, & Hilarii temporibus, anno nimirum 415. Sigebertus natam eſſe ſcripſerit, a quo non multum diſcrepat Hincmarus, cum aſſerat, revinctam eam eſſe a Cæleſtino Papa, quem certum eſt obiiſſe anno 432.

Probant iterum ex eo, quod ii, qui omnium primi prædeſtinatianorum hæreſim recenſuere, aperte aut Pelagiani, ut Fauſtus Regienſis, aut Semi-Pelagiani, ut Gennadius Maſſilienſis, extiterint: unde conſequens eſt, eos in prædeſtinationis & gratiæ cauſſa nullam prorſus mereri fidem. Iſte in catalogo de viris illuſtribus hæc habet de Auguſtino: *Unde & multa loquendi accidit, quod dixit per Salomonem Spiritus ſanctus: Ex multiloquio non effugies peccatum*. E contra de Fauſto cujus libros tum Gelaſius Papa, tum Felix proſcripſere, ſic loquitur: *Edidit opus egregium de gratia Dei, qua ſalvamur, & libero humanæ mentis arbitrio in quo ſalvamur*.

Alteram ſuæ reſponſionis partem, ſeu fictitia eſſe ea omnia, ſeu Fauſtus ſcribit de Con-

Digitized by Google

Conciliis Arelatenſi & Lugdunenſi, iidem auctores hiſce momentis probant. *Primo* (inquiunt) nullus auctor aut Fauſti ſæculo, aut ad Hincmarum uſque ſequentibus, Conciliorum illorum meminit: nec ipſe etiam Gennadius, qui multis laudibus Fauſti libros extulit. 2. Nullibi extant illorum Conciliorum acta, præterquam in epiſtolis Fauſti ad Leontium, ad Lucidum, & ipſius Lucidi ad Concilium Arelatenſe. 3. Si (ut ipſe Fauſtus ait) Concilia Arelatenſe & Lugdunenſe probaſſent Fauſti de gratia & libero arbitrio libros: qua ratione fieri potuiſſet, ut Avitus Viennenſis, & Cæſarius Arelatenſis in eos inſurrexerint?

Tertiam reſponſionis partem, ſeu ſuppoſititiam eſſe Lucidi ad ſaniorem doctrinam converſionem, iidem ſcriptores probant 1. ex eo, quod in epiſtolis, in quibus ea converſio refertur, aſſeratur Concilia Arelatenſe & Lugdunenſe probaſſe Fauſti de gratia & libero arbitrio libros: quos tamen hucuſque Pelagianorum errores continere, una fuit omnium catholicorum ſcriptorum vox. 2. Iis in epiſtolis aſſeritur, Fauſtum ab Arelatenſi Concilio juſſum firmari canonum ac definitionum loco ſuos de gratia & libero arbitrio libros conſcribere: at ea juſſio eſt illi ſynodo ita ſingularis, ut nullo alterius Concilii exemplo firmari poſſit. 3. Aperta eſt contradictio in epiſtola Fauſti ad Lucidum: nempe in illius epiſtolæ capite aſſeritur Patres Concilii Arelatenſis meditari anathema in Lucidum, qui ſolus Prædeſtinatianorum errores tueretur; coactam fuiſſe eamdem Synodum ad Lucidi condemnationem: in calce tamen ejuſdem epiſtolæ Fauſtus Lucidum minatur, ut ſubſcribat, ſe eum ad Concilium delaturum eſſe.

Quartam reſponſionis partem, hoc eſt, ea omnia facta, a Fauſto conficta fuiſſe, ut ſuis de gratia & libero arbitrio libris auctoritatem conciliaret, iidem ſcriptores probant 1. ex eo, quod ars confingendi nova inſtrumenta, perantiqua fuerit Pelagianis. 2. Fauſtus apud antiquos, ut videre eſt apud Iſidorum Hiſpalenſem de viris illuſtribus c. 2. audiit tamquam profundæ calliditatis & verſipellis vulpeculæ vir. 3. Summæ curæ fuit Fauſto, ne ejus libri de gratia & libero arbitrio in Galliis evulgarentur; ſcilicet ab ipſo conſcripti fuerant, ut Pelagianam hæreſim in Anglia, ex qua oriundus erat, foveret. Siquidem, teſte Sidonio Apollinare lib. 9. epiſt. 9. eos per Richorum monachum Britannis ſuis direxit ea lege, ut in Gallia illos nemini exhiberet, ne ipſi quidem Sidonio Apollinari, quem tranſeundo juſſus fuerat inviſere. 4. Hinc factum eſt, ut Fauſtus, quo illi libri majoris eſſent apud Britannos ponderis, ipſis tum epiſtolam ad Leontium, tum fictam Lucidi presbyteri converſionem præfixerit.

Quintam reſponſionis partem, ſeu a Pelagianorum reliquiis confictam fuiſſe fabulam de Prædeſtinatiana hæreſi, ut Auguſtiniano de gratia & prædeſtinatione ſyſtemati invidia conflaretur, iidem ſcriptores probant ex eo, quod dogmata quæ Prædeſtinatianis tribuuntur, ſint ipſa Auguſtini principia, ſed verbis æquivocis & doloſis, calumnioſe primum tum a Gennadio, tum a ceteris Maſſilienſibus, tum a Fauſto, deinceps vero bona fide ex eorumdem Maſſilienſium relatione, & ab Hincmaro, & a Sigeberto propoſita: id nimirum aperte videre eſt in epiſtolis Proſperi & Hilarii ad Auguſtinum, nec non in libris de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ, quibus idem S. Doctor reſpondet ad Proſperi & Hilarii epiſtolas.

Sextam reſponſionis partem, quæ ad Hincmari teſtimonium ſpectat, probant ex eo, quod propter geminam prædeſtinationem, ad vitam nimirum & mortem ſempiternam, Goteſchalcum inique damnaverit. Id autem confirmant ex Concilio Valentino, quod anno 855. rejecit quatuor capitula, quæ, agente Hincmaro, in Synodo Cariſiaca contra Goteſchalcum definita fuerant. Expreſſe etiam probavit damnatam in eodem Goteſchalco geminam prædeſtinationem: *Fidenter fatemur* (ajunt Concilii Patres can. 3.) *prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem impiorum ad mortem*: nec immerito, quippe prædeſtinatio non ad culpam quidem, ſed ad pœnam, doctrina eſt omnino catholica; Goteſchalcum autem per prædeſtinationem ad mortem intellexiſſe prædeſtinationem ad inferni pœnas, factam poſt peccati prævisionem, patet ex illius profeſſione fidei, quam refert Hincmarus de prædeſtinatione cap. 5.

Confirmant iterum ex eo, quod Lugdunenſis Eccleſia, Remigii ſui archiepiſcopi ore, quatuor illa Cariſiaci edita ab Hincmaro capitula, libro de tenenda Scripturarum veritate, confutaverit.

Quod vero ad Sigebertum attinet, reſpondent iidem auctores, eum hauſiſſe ex Gennadio quæ de prædeſtinatione ſcripſit: proindeque non major illi, quam Gennadio, hoc in capite debetur fides.

Tandem, ad Sirmondi Prædeſtinatum reſpondent, nullam ipſi deberi fidem. Nam *Primo*, opus eſt anonymum. *Secundo*, ſcatet Pelagianiſmo; nempe pag. 213. contendit, concupiſcientiam ante peccatum fuiſſe in primis parentibus; pag. 212. docet, concupiſcentiam a ſolis Prædeſtinatianis dici natam ex primorum parentum prævaricatione. *Tertio*, quæcumque Prædeſtinatianis adſcribit, ipſa ſunt argumenta, quæ Pelagiani primum, ac deinceps Semi-Pelagiani Auguſtino ejuſque diſcipulis objecerunt.

Re-

Digitized by Google

Refertur aliud reſponſum ad argumentum deſumptum ex Prædeſtinatianorum hæreſi.

Præter reſponſum, de quo mox fuſe dictum eſt, aliud paſſim tradunt Scholaſtici. Dato (inquiunt) quod revera extiterit Prædeſtinatianorum hæreſis, negandum eſt, inde ſequi, quod admitti non debeat gratuita ad gloriam prædeſtinatio.

Ratio eſt, quia ex gratuita prædeſtinatione ad gloriam non ſequuntur errores, quos Prædeſtinatiani, ſi qui fuerint, defendebant. Nempe Prædeſtinatiani, de quibus in Gennadio, Hincmaro, Sigeberto, Prædeſtinato Sirmondi, fit mentio, docebant 1. Deum non minus ad malum culpæ, quam ad malum pœnæ prædeſtinare: docebant 2. prædeſtinatione induci fatum, ſeu adſtrui neceſſitatem, quæ cum libero creatæ voluntatis arbitrio non ſtaret.

Ambo illa Prædeſtinatianorum capita damnavit Arauſicana II. Synodus, ne ſcilicet ſibi gratuitam prædeſtinationem defendenti imponerentur a Semi-Pelagianis, quemadmodum antea ab iiſdem Semi-Pelagianis Auguſtino impoſita fuerant: *Hoc etiam* (ait capitulo 25.: *ſecundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptiſmum gratia omnes baptizati, Chriſto auxiliante, & cooperante, quæ ad ſalutem animæ pertinet, poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos vero ad malum divina poteſtate prædeſtinatos eſſe, non ſolum non credimus, ſed etiam* SI SUNT, *qui tantum malum credere velint, cum omni deteſtatione illis anathema dicimus.*

Solvuntur argumenta, quæ contra gratuitam prædeſtinationem ad gloriam ex Calviniſtarum doctrina petuntur.

Objicies. Doctrina de gratuita prædeſtinatione ad gloriam eadem eſt omnino cum Calvini de prædeſtinatione Doctrina; atqui admitti non debet Calvini de prædeſtinatione doctrina; ergo neque gratuita ad gloriam prædeſtinatio. Major videtur certa: hoc enim unum, quod & admittunt gratuitæ prædeſtinationis defenſores, Calvinus docet, adæquatam prædeſtinationis cauſſam debere repeti ex ſola Dei voluntate.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. ant. nam præterea Calvinus docuit, prædeſtinationem imponere prædeſtinato neceſſitatem inevitabilem; quippe, ex Calvino, importat collationem gratiæ, quæ prædeſtinatum neceſſitet ad operandum bonum, per quod in tempore paratam ſibi gratuito gloriam adipiſcatur.

Reſp. iterum, Calvinum non erraſſe præciſe circa prædeſtinationem ad gloriam, ſed tantum circa prædeſtinationem ad pœnam: nempe voluit, Deum ſola ſua voluntate, ſine ulla peccati prævisione, certos homines poſitivo decreto ad damnationem prædeſtinaſſe ab æterno, & ad peccatum incitare in tempore, immo neceſſitando compellere: *Conſilio, nutuque ſuo* (ait lib. 3. Inſtit. c. 22. §. 6.) *ita ordinavit, ut inter homines naſcantur ab utero certæ morti devoti, qui ſuo exitio ipſius nomen glorificent.* Hæc ſatis ſint: uberius enim illud argumentum pertractabitur, cum de reprobatione dicemus.

Solvuntur argumenta quæ contra gratuitam prædeſtinationem ex ratione petuntur.

Objicies 1. Si prædeſtinatio ſit omnino gratuita, nulla ejus ratio reddi poterit, quam Dei voluntas: atqui id falſum eſt: nam Auguſtinus poſt Apoſtolum docet, inſcrutabile eſſe Dei judicium, quare hunc, non autem illum eligat: Non eſſet tamen inſcrutabile, ſi adæquata prædeſtinationis cauſſa eſſet ſola Dei voluntas: eam enim cauſſam quiſque vel maxime plumbeus reddere poſſet.

Reſp. diſt. maj. Nulla alia ratio reddi poterit ab homine viatore, quam Dei voluntas, conc. maj. Abſolute, & ſimpliciter, neg. maj. Hinc in terris quæſiti, cur Deus hunc, non autem illum elegerit, non aliud poſſumus reſpondere, quam illud, nimirum ſic Deum voluiſſe; cauſſam autem cur ſic voluerit, eſſe nobis in altero tantum ſæculo detegendam: *Tunc* (inquit Auguſtinus Enchiridii c. 95.) *quod nunc latet, cur ille potius quam iſte fuerit aſſumptus, cum cauſſa una eſſet ambobus; cur apud quoſdam non factæ ſint virtutes, quæ ſi factæ fuiſſent, egiſſent illi homines pœnitentiam, & factæ ſunt apud eos, qui non fuerint credituri..... tunc in clariſſima luce ſapientiæ videbitur, quod nunc priorum fides habet.*

Objicies 2. Si prædeſtinatio ad gloriam ſit omnino gratuita, dicendum erit, Deum duobus parvulis paraviſſe inæqualia; uni quidem gloriam; alteri vero pœnam: atqui id dici non poteſt: alioquin Deus eſſet acceptor perſonarum: quod tamen falſum eſt, cum ſic loquatur Apoſtolus ad Rom. 2. *Gloria & honor & pax omni operanti bonum, Judæo primum & Græco: non enim eſt acceptio perſonarum apud Deum.*

Reſp. Auguſtinum illud argumentum ſibi a Semi-pelagianis propoſitum ſolviſſe lib. 2. ad Bonifacium c. 7. ubi ſic loquitur: *Acceptio perſonarum ibi recte dicitur, ubi ille qui judicat, derelinquens cauſſæ meritum, de qua judicat, alteri contra alterum ſuffragatur, quia invenit aliquid in perſona quod honore vel miſeratione dignum ſit.* Ubi vero nullum eſt meritum, ubi e contra eſt commune delictum, acceptio perſonarum locum non habet: *Si autem quiſpiam* (ait idem Auguſtinus) *duos habeat debitores, & alteri velit remittere debitum, alterum exigere, cui vult,*

donat, ſed neminem fraudat; nec acceptio perſonarum dicenda eſt, quando iniquitas nulla eſt. Suam reſponſionem idem S. Doctor ex Evangelio confirmat: *Alioquin eis qui parum intelligunt, poteſt acceptio perſonarum videri, ubi vineæ Domini operariis qui una hora illic opus fecerunt, tantum dedit, quantum illis qui pertulerunt pondus diei & æſtus, æquales facient in mercede, quorum tam magna diſtantia fuerat in labore.* Quod Auguſtinus ſtabiliit principium, ſic reducit ad hypotheſim: *Sicut ergo hic nulla eſt acceptio perſonarum, quia ſic alius gratis honoratur, ut alius debito non fraudetur: ſic etiam cum ſecundum propoſitum Dei vocatur alius, alius non vocatur, vocato datur gratuitum bonum, cujus boni eſt vocatio ipſa principium: non vocato redditur malum, quia omnes rei ſunt, ex eo quod per unum hominem peccatum intravit in mundum.*

Objicies 3. Quod juvatur precibus Sanctorum non eſt gratuitum, quippe confertur orationum intuitu: atqui prædeſtinatio ad gloriam juvatur precibus Sanctorum. Nam 1. eo ſpectant hæc verba, quæ in canone Miſſæ leguntur: *In electorum tuorum grege nos jubeas numerari.* 2. id expreſſe aſſerit Gregorius magnus l. 1. dialog. c. 8. *Ipſa* (inquit) *perennis regni prædeſtinatio, ita eſt ab omnipotente Deo diſpoſita, ut ad hoc electi pro labore perveniant, quatenus poſtulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante ſæcula diſpoſuit donare.*

Reſp. conc. maj. diſt. min. Atqui prædeſtinatio in executione juvatur precibus ſanctorum, conc. min. in intentione neg. min. Ac proinde gratuita non eſt in executione, ſed tantum in intentione. Confirmatur reſponſio ex laudato Gregorii textu, qui (ut patet) prædeſtinationem ad gloriam diſtinguit ab illius conſecutione, atque illam eſſe cauſſam iſtius; ita ut verum ſit, Deum pios homines movere, ut orent pro aliis, quod iſti fuerint ad gloriam ab æterno prædeſtinati: divinæ vero providentiæ maxime convenit, cauſis ſecundis uti, ut ad finem gratuito præparatum creaturam rationalem perducat.

Solvuntur argumenta, quæ contra gratuitam prædeſtinationem ex abſurdis petuntur.

Objicies 1. Creata libertas ſtare non poteſt cum ſententia de gratuita ad gloriam prædeſtinatione: ergo non debet admitti. Probatur ant. Creata libertas ſtare non poteſt cum ſententia quæ adſtruit decretum, ex quo ſequitur neceſſitas antecedens: Atqui ſententia de gratuita ad gloriam prædeſtinatione adſtruit decretum, ex quo ſequitur neceſſitas antecedens: ex eo enim decreto ſequitur neceſſitas antecedens, quod antecedit omnem creatæ voluntatis actum; cui creata voluntas non poteſt obſiſtere: Sed decretum quod ſententia de gratuita prædeſtinatione adſtruit, antecedit omnem creatæ voluntatis actum, eique voluntas non poteſt obſiſtere, cum is qui prædeſtinatus eſt, damnari non poſſit: ergo, &c.

Reſp. 1. Maſſilienſes idem argumentum quondam objeciſſe Auguſtino, nam teſte Proſpero ad S. Doctorem Maſſilienſium querimonias referente, prædeſtinationem ideo rejiciebant, quod ſub *hoc prædeſtinationis nomine fatalem quamdam induci neceſſitatem* crederent.

Reſp. 2. ad 1. neg. ant. Ad 2. conceſſa maj. neg. min. Ad 3. neg. min. Ad 4. diſt. ant. Prædeſtinatus non poteſt damnari in ſenſu compoſito, conc. ant. in ſenſu diviſo, neg. ant. Senſus compoſitus eſt conjunctio damnationis actualis cum prædeſtinatione, ſenſus vero diviſus eſt damnationis poſſibilis, ſed tamen nuſquam futuræ, conjunctio cum prædeſtinatione. Certum eſt autem, quod prædeſtinatus conjungere non poſſit actualem damnationem cum prædeſtinatione, quia prædeſtinatio ad gloriam importat per modum cauſſæ maxime efficacis decretum de conferenda homini prædeſtinato juſtitia, & in ea juſtitia perſeverantia uſque in finem, quæ quidem perſeverantia, ut patet, componi non poteſt cum damnatione actuali: poteſt e contra prædeſtinatus damnari in ſenſu diviſo: licet enim de facto in juſtitia in finem uſque perſeveraturus ſit, poteſt tamen non perſeverare: ac proinde in prædeſtinato poſſibilitas damnationis componitur cum prædeſtinatione.

Objicies 2. Doctrina de gratuita prædeſtinatione ad gloriam, avocat a propriæ ſalutis ſtudio; extinguit in paſtoribus cæteriſque fidelibus zelum animarum. Nam in illius doctrinæ ſuppoſitione nemo eſt, qui hoc dilemmate uti non poſſit: Vel ſum de prædeſtinatorum numero: vel non ſum. Si primum, quamvis hic & nunc non ſim de mea ſalute ſollicitus, eam tamen ſuo tempore conſequar: Si ſecundum, inutiles erunt mei conatus. Idem dilemma paſtor adhibere poterit reſpectu animæ, quæ illius curæ credita eſt: vel hæc anima eſt de prædeſtinatorum numero, vel non. Si primum, licet de ejus ſalute non ſim ſollicitus, ſalvabitur tamen: Si alterum, irritus erit, ac vanus meus labor.

Reſp. 1. Maſſilienſes argumentum illud moviſſe adverſus Auguſtinum: *Hoc autem propoſitum vocationis Dei* (inquiunt in epiſtola Proſperi ad Auguſtinum) *quo vel ante mundi initium, vel in ipſa conditione generis humani, eligendorum, & rejiciendorum dicitur facta diſcretio, ut ſecundum quod placuit creatori, alii vaſa honoris, alii vaſa contumeliæ ſint creati, & lapſis curam reſurgendi adimere, & ſanctis occaſionem teporis adferre, eo quod utraque parte ſuperfluus labor ſit, ſi neque rejectus ulla induſtria poſſit intrare, neque electus ulla negligentia poſ-*

Digitized by Google

poſſit excidere : quoque enim modo ſe egerint, non poſſe aliud erga eos, quam quod Deus definit, accidere.

Reſp. 2. argumentum ab adverſariis propoſitum, nimis probare : ſi enim valeat, probabit, Dei præſcientiam quemlibet hominem avocare a propriæ ſalutis ſtudio, & in paſtoribus extinguere zelum animarum : Quiſquis enim uti poterit hoc dilemmate : Vel Deus præſcivit me conſecuturum ſalutem, vel non præſcivit : Si primum ; licet hic & nunc de ea non curem, eam tamen certiſſime ſuo ſum tempore coſecuturus : Si ſecundum, licet eam curem ſedulo, nuſquam tamen eam conſequar. Idem dilemma quiſque paſtor poterit adhibere, ut ſeſe ab animarum zelo & cura liberet. Auguſtini eſt quoque ſecunda illa reſponſio : *Illa cum dicunt* (inquit libro de dono perſeverantiæ capite 15.) *ita nos a confitenda Dei gratia, id eſt, qua non ſecundum merita noſtra datur, & a confitenda ſecundum eam prædeſtinatione ſanctorum, deterrere non debent, ſicut non deterremur a confitenda præſcientia Dei, ſi quis de illo populo ſic loquatur, ut dicat : Sive recte vivatis, ſive non recte, tales vos eritis, quales vos Deus futuros eſſe præſcivit : vel boni ſi bonos, vel mali ſi malos.*

Reſp. 3. neg. ant. Ratio eſt, quia prædeſtinatio (ut jam obſervatum eſt) non eſt ad ſolum finem, ſed etiam ad media quibus ille finis debet comparari : at inter ea media ſollicitudo, ad quam Deus in tempore per ſuam gratiam movet prædeſtinatum, non ultimum locum tenet : igitur a prædeſtinato debet adhiberi, ut vitam æternam, ad quam per divinam prædeſtinationem eſt electus, conſequatur. *Sicut ille* (inquit Auguſtinus de dono perſeverant. c. 17.) *quem Deus caſtum futurum eſſe præſcivit, quamvis id incertum habeat, agit ut caſtus ſit : ita ille quem caſtum futurum prædeſtinavit, quamvis id incertum habeat, non ideo non agit ut caſtus ſit, quoniam Dei dono ſe audit futurum eſſe, quod quærit ; immo etiam gaudet ejus caritas, nec inflatur, tamquam, id non acceperit. Non ſolum ergo prædicatione prædeſtinationis ab hoc opere non impeditur, verum ad hoc adjuvatur, ut cum gloriatur, in Domino glorietur.*

Hinc concluditur, reos eſſe paſtores, qui populis ſibi creditis curam ſuam non impendunt, quippe paſtorum ſollicitudo medium eſt, quo Deus prædeſtinatas oves perducit ad juſtitiam, & ad perſeverantiam uſque in finem : *Abſit* (inquit S. Doctor, hocce quorumdam dictum : *Pereat infirmus, quid ad nos? firmum fundamentum Dei ſtat, & nemo perit, niſi filius perditionis,* (refellens, de Corrept. & Grat. cap. 15.) *ut iſta garrientes, ſecuros nos in hac negligentia eſſe debere credamus. Verum eſt enim, quia nemo perit, niſi filius perditionis : ſed ait per Ezechielem prophetam : ille quidem in peccato ſuo morietur, ſanguinem vero ejus de manu ſpeculatoris requiram.* Præterea cum paſtoribus, nec ulli fideli notum ſit, quis ad prædeſtinatorum numerum pertineat, debent omnium & velle & curare ſalutem : *Neſcientes* (ait ibidem Auguſtinus) *quis pertineat ad prædeſtinatorum numerum, quis non pertineat, ſic affici debemus caritatis affectu, ut omnes velimus ſalvos fieri.*

Objicies 3. Inter opiniones ea debet admitti quæ majori eſt populis ſolatio ; quæ facilius creatam libertatem conciliat cum gratia & prædeſtinatione : atqui opinio quæ docet, prædeſtinationem ad gloriam eſſe ex prævisis meritis per gratiam comparandis, majori eſt populis ſolatio, faciliuſque creatam libertatem conciliat cum gratia & prædeſtinatione : ergo debet admitti.

Reſp. 1. eſſe Semi-pelagianorum illud argumentum : *Sub incerta ſpe* (inquiunt in epiſt. Proſperi ad Auguſtinum) *curſum non poſſe eſſe conſtantem.* Sic etiam loquuntur in epiſt. Hilarii ad eumdem Auguſtinum : *Nec ad incertum voluntatis Dei deduci ſe patiuntur.*

Reſp. 2. vanum fore ſolatium, quod populi ſumerent ex prædeſtinatione poſt prævisa merita : quaſi vere tutius non ſit, ſortem noſtram invictæ Dei manui, quam noſtræ fragili committere, dicente Propheta : *In manibus tuis ſortes meæ.*

Reſp. 3. Theologum, non quæ faciliora ſunt, ſed quæ veriora, debere complecti : nempe ea eſt myſteriorum natura, ut certiſſima ſint quidem, ſed plerumque humanæ menti inſcrutabilia. Id præcipue habet locum in eo, de quo hic agitur, cum illud non alia ratione explicuerit Apoſtolus, quam exclamando : *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus & inveſtigabiles viæ ejus!* Difficillimum eſſe explicatu, ſcribit Auguſtin. de prædeſtin. SS. c. 14. *In hac difficili ad ſolvendum quæſtione.* Concilium Tridentinum illud vocat incognitum mortalibus myſterium : *Nemo, quoque, quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædeſtinationis miſterio uſque adeo præſumere debet.* Itaque in forma ad argumentum, conceſſa prima parte majoris propoſitionis, neganda eſt minor : quoad alteram vero partem, neganda eſt major propoſitio propter loca, quæ tum ex Apoſtolo, tum ex Auguſtino, tum ex Concilio Tridentino mox prolata ſunt. Immo tantum abeſt, ut adverſariorum opinio de prædeſtinatione poſt prævisa merita ideo admittenda ſit quod ſummam præ ſe ferat facilitatem, ut præciſe e contra ob id rejicienda ſit, quippe ex ea facilitate concluditur, eam non eſſe Auguſtini, apud quem ſemper multum difficile fuit prædeſtinationis myſterium.

Obji-

Objicies 4. Ea ſententia non debet admitti, quæ populo non debet prædicari: atqui ſententia de gratuita ad gloriam prædeſtinatione populo non debet prædicari: quia periculum eſt, ne ſit ei ſcandalo, ne eum adducat in deſperationem.

Reſp. 1. Illud argumentum Auguſtino a Semi-pelagianis objectum fuiſſe: *Sed ajunt* (verba ſunt ipſius Auguſtini c. 14. lib. de dono perſeverantiæ) *prædeſtinationis definitionem utilitati prædicationis adverſam*.

Reſp. 2. diſt. maj. non debet *temere* prædicari populo, con. maj. *prudenter*, neg. min. Temere prædicatur, cum ſic prædicatur, ut ad ejus aſſecutionem tollatur bonorum operum neceſſitas: *Non ita prædicanda eſt* (inquit Auguſtinus c. 22. lib. de dono perſeverantiæ) *ut apud imperitam, vel tardioris intelligentiæ multitudinem, redargui quodammodo ipſa ſua prædicatione videatur, ſicut redargui videtur & præſcientia Dei quam certe negare non poſſunt ſi dicatur hominibus: ſive curratis, ſive dormiatis, quod vos præſcivit, qui falli non poteſt, hoc erit:* E contra prudenter prædicatur, cum aſſeritur, quod non removeat pietatis opera, immo ſit eorum prima radix & prima cauſſa. Prudenter prædicatur, cum æqua impellit ad id cauſſa, v.g. ut verum doceantur, qui capere poſſunt: *Dicatur ergo verum* (ait ibidem Auguſtinus c. 6.) *maxime ubi aliqua quæſtio, ut dicatur, impellit, & capiant qui poſſunt, ne forte cum tacetur propter eos qui capere non poſſunt, non ſolum veritate fraudentur, verum etiam falſitate capiantur, qui verum capere, quo caveatur falſitas, poſſunt*. Si autem in iis etiam circumſtantiis, quas prudentia & neceſſitas ſuggerunt, prædicatio gratuitæ prædeſtinationis ſit nonnullis auditoribus ſcandalo, illud ſcandalum erit (ut loquuntur theologi) acceptum, ſed non datum: ſeu (ut aliorum verbis utamur) per accidens tantum, non autem per ſe, nonnullis hominibus erit offendiculo: *An timendum eſt* (ait Auguſtinus lib. de dono perſever. cap. 22.) *ne tunc homo de ſe deſperet, quando ſpes ejus ponenda demonſtratur in Deo, non autem deſperaret, ſi eam in ſe ipſo ſuperbiſſimus & infeliciſſimus poneret*. Hinc patet nullum eſſe deſperationis, ac proinde nec ſcandali periculum, ubi cum ſuppeditatis ab Auguſtino cautionibus, gratuita ad gloriam prædeſtinatio prædicatur.

§. IV. *Utrum inter prædeſtinationem ad gloriam, & inter prædeſtinationem ad fidem, juſtitiam, perſeverantiam, ſit aliquis ordo prioris & poſterioris.*

Not. 1. Certum eſt, nullum eſſe ordinem prioris & poſterioris inter prædeſtinationem ad gloriam, & inter prædeſtinationem ad fidem, juſtitiam, perſeverantiam, ſi habetur ratio temporis: hoc eſt certum eſt, Deum prius prioritate temporis non prædeſtinaſſe ad gloriam, quam ad fidem, juſtitiam & perſeverantiam: nempe ab æterno, ac proinde in eodem inſtanti reali, ad ea omnia ſimul & ſemel ſuos electos prædeſtinavit.

Not. 2. Status igitur quæſtionis eſt, an in inſtanti naturæ, Deus ſuos electos prius prædeſtinarit ad gloriam, quam ad fidem, juſtitiam & perſeverantiam: id eſt, utrum in intentione divina unum præceſſerit aliud.

Not. 3. Inter auctores, quibus placet, prædeſtinationem ad gloriam eſſe omnino gratuitam, dupex eſt circa propoſitam quæſtionem ſententia. Nonnulli poſt S. Thomam docent, Deum prius prioritate naturæ voluiſſe tam electorum gloriam quam eorum fidem, juſtitiam, & perſeverantiam: alii vero contendunt, Deum ſimul & ſemel, etiam in inſtanti naturæ, ſuis electis voluiſſe tum gloriam, tum fidem, tum reliqua hujus vitæ dona.

CONCLUSIO. Inter prædeſtinationem ad gloriam, & inter prædeſtinationem ad fidem, juſtitiam, & perſeverantiam, eſt ordo prioris & poſterioris.

Probatur 1. Inter ea eſt ordo prioris & poſterioris, quæ ſe habent per modum mediorum & finis: quippe concipimus, finem eſſe priorem in intentione operantis, quam media: atqui gloria, fides, juſtitia, perſeverantia, ſe habent inter ſe per modum mediorum & finis. Quippe fides, juſtitia & perſeverantia ordinantur ad gloriam, iis enim electi gloriam æternam conſequuntur: ergo in intentione divina ſe habent per modum prioris & poſterioris.

Probatur 2. Inter ea reperitur ordo prioris & poſterioris, quorum unum eſt cauſſa alterius: ſiquidem volitio cauſſæ prior eſt volitione effectus: atqui in prædeſtinatione ad gloriam, & prædeſtinatione ad gratiam, unum eſt cauſſa alterius: nam ideo electi prædeſtinantur ad gratiam, fidem, juſtitiam & perſeverantiam, quod ad gloriam prædeſtinati fuerint: ſiquidem Scriptura, & Patres, ac præſertim Auguſtinus, in prædeſtinationem ad gloriam refundunt prædeſtinationem ad fidem, juſtitiam & perſeverantiam, ut videre eſt iis in textibus, quos protulimus ad aſtruendam gratuitam prædeſtinationem ad gloriam: ſcilicet ibi obſervatum eſt, ideo nonnullis parvulis paullo ante mortem dari baptiſma, quod ab æterno electi fuerint ad gloriam; ideo nonnullis gentilibus annuntiari Evangelium, quod prædeſtinati fuerint, ut cum Chriſto regnent in æternum: ideo ex duobus juſtis uni dari donum perſeverantiæ, negari vero alteri, quod ille, non autem iſte, fuerit ad gloriam electus.

Digitized by Google

ARTICULUS III.

Utrum prædeſtinatio ad gloriam in ſanctis Angelis gratuita fuerit.

Not. 1. QUod hic quæritur de Angelis, quæritur etiam de homine, ſi perſeveraſſet in innocentia, in qua conditus fuerat: eadem enim eſt, ex Auguſtino, utriuſque ratio.

Not. 2. Circa propoſitam quæſtionem duplex eſt theologorum ſententia. Plerique Thomiſtæ quibus Eſtius & Sylvius adhærent, docent, ſanctos Angelos non minus ad gloriam gratuito prædeſtinatos fuiſſe, quam fuerint homines lapſi. Præcipua eorum auctorum ratio eſt, quod Angeli, homo innocens, non minus, quam homo lapſus, indiguerit gratia per ſe efficaci, tum ad fidem quæ per dilectionem operatur, tum ad perſeverantiam in ejuſmodi fide; ex ea vero ſuppoſitione ſequitur, quod neceſſario admittenda ſit in Angelis gratuita prædeſtinatio ad gloriam; ſi enim quæratur, cur gratia per ſe efficax, quam contendunt Angelis fuiſſe neceſſariam ad perſeverandum in juſtitia, cur (inquam) data ſit Angelis, qui jam in cælis fruuntur beatitudine, negata e contra fuerit iis, qui in inferis torquentur, non aliud ad eam quæſtionem reſponderi poteſt, quam quod Auguſtinus reſpondit de hominibus lapſis, quorum uni datur perſeverantiæ donum, alteri vero negatur; nempe ideo uni datum eſſe, quod ad gloriam gratuito electus ſit, non autem alteri, utpote ad eamdem gloriam non electo.

Not. 3. Qui Molinæ opinionem tuentur, contendunt, idem de Angelis ac de hominibus lapſis ferendum eſſe judicium: ac proinde cum iſti (inquiunt) gratuito ad æternam gloriam prædeſtinati non fuerint, nec illi pariter debuerunt ad eam gratuito, ſeu independenter a prævіſis per gratiam meritis, prædeſtinari. Ratio eorum eſt, quod temere omnino Deus eos gratuito prædeſtinaſſet ad gloriam, quibus (ajunt) ad operandum bonum, & ad perſeverandum uſque in finem, ſatis erat gratia pediſſequa voluntatis, ſeu quæ actu in bonum non influeret, niſi ex prævia in inſtanti naturæ determinatione voluntatis creatæ.

Not. 4. Auguſtini diſcipulis non diſplicet eo in capite laudati ſcriptoris ſententia: ſeu docent gratuitam prædeſtinationem ad gloriam non habuiſſe locum in ſanctis Angelis, nec habituram fuiſſe in hominibus, ſi in accepta per creationem gratia perſtitiſſent. Nituntur eodem, quo Molina, principio, hoc eſt, docent, Angelis ad actu perſeverandum in juſtitia, quam per creationem acceperant, ſatis fuiſſe gratiam voluntatis pediſſequam; contenduntque, nullatenus eos ad id indiguiſſe, ſicut nec indiguiſſent homines, ſi in juſtitia originali permanſiſſent, auxilio per ſe & ex natura ſua efficaci.

Not. 5. Non eſt eo in capite, quod quis miretur Auguſtini diſcipulorum cum Molina concordiam; quippe cenſent, ſcriptorem illum in eo tantum peccaſſe, quod quæ traditio de gratia hominis ſani docuit, ad hominem lapſum extenderit; ſeu voluerit, eum non efficaciori auxilio ad operandum bonum & ad perſeverandum uſque ad finem indigere, quam ſi per peccatum debilitatus non fuiſſet.

CONCLUSIO. Gratuita prædeſtinatio ad gloriam locum cum non habuit in Angelis, ſeu, quod idem eſt, Angeli non fuerunt ad gloriam prædeſtinati ante prævіſa eorum merita.

Probatur 1. In iis locum non habuit gratuita prædeſtinatio ad gloriam, in quibus locum non habuit gratuita prædeſtinatio ad perſeverantiam: atqui in Angelis locum non habuit gratuita prædeſtinatio ad perſeverantiam: ergo neque ad gloriam. Major videtur certa, ſiquidem eodem modo quo quis vult finem, debet velle medium abſolute neceſſarium, ut finis ille comparetur: ac proinde, ſi Deus gratuito prædeſtinavit ad gloriam, gratuito quoque debuit prædeſtinare ad perſeverantiam, cum perſeverantia neceſſario requiratur ad executionem prædeſtinationis ad gloriam. Minor vero ſic oſtenditur: In iis locum non habuit gratuita prædeſtinatio ad perſeverantiam, qui ad eam ſunt prædeſtinati tantum poſt prævіſum conſenſum, quem præbituri erant; atqui Angeli prædeſtinati fuerunt ad perſeverantiam tantum poſt prævіſum conſenſum, quem præbituri erant gratiæ: ergo gratuito prædeſtinati non fuerunt ad perſeverantiam.

Probatur minor. Illi prædeſtinati fuerunt ad perſeverantiam tantum poſt prævіſum conſenſum, quem præbituri erant gratiæ, quos gratia non determinavit ad perſeverandum: atqui gratia non determinavit Angelos ad perſeverandum: idque patet 1. ex eo, quod eadem gratia donati fuerint Angeli, qui non perſeveraverunt, qua donati ſunt ii, qui de facto perſeverarunt: *Angeli quorum princeps eſt, qui dicitur Diabolus* (verba ſunt Auguſtini lib. de corrept. & gratia c. 10.) *per liberum arbitrium*, ſeu, non conſentientes gratiæ, *a Domino Deo refugæ facti ſunt*; *ceteri autem per ipſum liberum arbitrium*, hoc eſt, utentes data ſibi actuali gratia, *in veritate ſteterunt*. 2. Gratia quæ data eſt Angelis, non fuit auxilium *quo* perſeverarent, ſed tantum auxilium *ſine quo* perſeverare non poterant: Auxilium autem *ſine quo* non determinat voluntatem ad perſeverandum, ſed ipſum potius a voluntate determinatur; ſe habet enim reſpectu voluntatis ſicut lux reſpectu oculi videntis, ſicut navis reſpectu ho-

Digitized by Google

hominis qui trajicit flumen, ſicut alimentum reſpectu hominis qui vivit : *Primo itaque homini*, ait Auguſtinus de corrept. & grat. cap. 12. *datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet*.

Probatur 2. In iis locum non habuit gratuita prædeſtinatio ad gloriam, in quibus non habuit locum prædeſtinatio gratiæ, ſed meritorum tantum: atqui prædeſtinatio gratiæ locum non habuit in Angelis: ergo neque gratuita prædeſtinatio ad gloriam. Major conſtat ex Auguſtino, qui in eo *gratiæ* prædeſtinationem diſtinguit a prædeſtinatione *memeritorum*, quod illa ſit prorſus ex mera Dei liberalitate, iſta vero ſit ex juſtitia proprie ſumpta.

Probatur minor. In iis locum non habuit prædeſtinatio gratiæ, in quibus gloria nuſquam præparata fuit tamquam gratia, ſed tantum tamquam merces: Sed gloria nuſquam præparata fuit Angelis tamquam gratia, ſed tantum tamquam merces; *Quid erit autem liberius libero arbitrio* (inquit Auguſtinus lib. de correp. & grat. cap. 11.) *quando non poterit ſervire peccato, quæ futura erat & homini, ſicut facta eſt, & Angelis ſanctis merces meriti? Nunc autem per peccatum perdito bono merito, in his qui liberantur, factum eſt donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat*.

Nec valet ſolutio eorum, qui reſpondent, gloriam in Angelis fuiſſe mercedem in executione, ſeu in temporali illius collatione, non autem in intentione divina, ſeu in æterna illius præparatione. Nam S. Doctor opponit gloriam Angelorum gloriæ hominum lapſorum: at in ſuppoſitione adverſariorum ſtaret ejuſmodi oppoſitio, quippe docet fides, quod reſpectu hominis lapſi, gloria in executione ſumpta, hoc eſt in temporali illius collatione, ſit merces vere, & proprie dicta.

Probatur 3. In iis locum non habuit gratuita prædeſtinatio ad gloriam, qui nuſquam dicuntur prædeſtinati, ſed præſciti tantum: atqui Angeli ſancti nuſquam dicuntur, ab Auguſtino ſaltem, prædeſtinati, ſed præſciti tantum: ergo in eis locum non habuit gratuita prædeſtinatio ad gloriam.

Major propoſitio patet ex Auguſtino, qui hocce diſcrimen ſtatuit inter prædeſtinatum & præſcitum, quod illud gratuito donetur, non autem iſtud; quod illud a Deo ſit, iſtud vero nequaquam : *Prædeſtinatio* (inquit Auguſtinus lib. de prædeſt. Sanctorum c. 10.) *ſine præſcientia non poteſt eſſe: poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia: prædeſtinatione quippe Deus ea præſcivit, quæ fuit ipſe facturus*. Hæc etiam habet ejuſdem libri cap. 19. *Cum ergo nos prædeſtinavit, opus ſuum præſcivit, quo nos ſanctos & immaculatos facit*. Libro de dono perſev. cap. 17. ut contra Maſſilienſes probet, gratuitam eſſe fidem, & perſeverantiam uſque in finem, ſcribit, & fidem, & perſeverantiam, & omnia ad unum, ſine ulla exceptione, pietatis opera eſſe a Deo prædeſtinata: *An forte* (inquit) *nec ipſa dicuntur prædeſtinata? ergo nec dantur a Deo, aut ea ſe daturum eſſe neſcivit. Quod & ſi dantur, & ea ſe daturum eſſe præſcivit, profecto prædeſtinavit*.

Minor ejuſdem argumenti propoſitio oſtenditur ex eo, quod Auguſtinus loquens aut de Angelorum perſeverantia, aut de data eis gloria, nuſquam utatur prædeſtinationis nomine, e contra adhibeat præſcientiæ nomen: *Quamquam non peccavit* (inquit agens de Angelo lib. 3. de libero arbitrio c. 22.) *ſicut eum non peccaturum præſcivit Deus*. Capite 21. ſic enim loquitur: *Non ideo in bona voluntate permanet, quia hoc accepit officium; ſed ideo accepit, quoniam ab illo qui dedit, permanſura præviſa eſt*. In Enchiridio ad Laurentium cap. 104. ubi quæſivit, cur Deus primum hominem non firmarit in ea voluntate, in qua conditus fuerat, & cur ad beatitudinem non tranſtulerit, reſpondet, Deum utrumque facturum fuiſſe, *ſi ad permanendum ſine peccato, ſicut factus erat, perpetuam voluntatem habiturum eſſe præſciſſet*.

Probatur 4. Si Deus Angelos gratuito prædeſtinaſſet ad gloriam, certa & conſtans non fuiſſet ea prædeſtinatio: ſed abſurdum eſt conſequens: ergo & antecedens.

Probatur major. Prædeſtinatio non eſt conſtans & certa, cum medium, quo prædeſtinatus ad eam perduci poteſt, non eſt infallibile. Atqui unicum medium, quo prædeſtinatus Angelus perduci potuiſſet ad gloriam, non erat infallibile: erat enim auxilium, non *quo* perſeveraret, ſed *ſine quo* perſeverare non poterat. Sed illud auxilium non erat med um infallibile, quippe Angelus cum illo auxilio poterat non perſeverare, & revera damnati Angeli, ſicut primus parens, cum illo adjutorio non perſeverarunt: ergo, &c.

Objicies 1. Merita quibus homo lapſus gloriam in tempore conſequitur, non impediunt, quin eadem gloria ipſi gratuito præparata fuerit; ergo nec merita Angelorum potuerunt impedire, quin ad gloriam gratuito prædeſtinarentur.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia homo in ſtatu naturæ lapſæ gratuito prædeſtinatur ad merita, mirum igitur non eſt, quod gratuito ad gloriam prædeſtinatus ſit: e contra Angeli non fuerunt gratuito prædeſtinati ad merita: quibus æternam gloriam compararunt: nam licet ab auxilio gratiæ habuerint poſſe perſeverare & mereri, ab eo tamen non habuerunt ipſum perſeverare, & ipſum mereri, ſed a propria

volun-

Digitized by Google

voluntate, per quam gratia, ex ſe indifferens, determinata fuit ad perſeverantiam & ad meritum.

Objicies 2. Qui ordinate agit, prius vult finem, quam media; ergo Deus prius in inſtanti naturæ voluit Angelis gloriam, quam merita: cum gloria ſit finis, & merita ſe habeant per modum medii.

Reſp. diſt. maj. Si velit abſolute finem, conc. maj. ſi conditionate tantum, neg. maj. Deus Angelis non voluit abſolute gloriam, ſed tantum conditionate, ſi nempe oblata ſibi gratia uterentur ad perſeverandum.

Objicies 3. Deus hominem lapſum gratuito prædeſtinavit ad gloriam: ergo ſic quoque debuit Angelum prædeſtinare: nulla enim aſſignari poteſt ratio, cur ille potius, quam iſte, gratuito ad gloriam prædeſtinatus fuerit.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Deo ſic placuit: placuit vero, quod congrueret, ut manifeſtaret, quid cum gratia voluntatis pediſſequa poſſet creatura innocens & expers cujuslibet concupiſcentiæ; e contra vero quid poſſet gratiæ beneficium in creatura, quæ per liberum arbitrium perierat: *Quapropter* (inquit Auguſtinus libro de corrept. & gratia cap. 17.) *ſaluberrime confitemur, quod rectiſſime credimus, Deum Dominumque rerum omnium ſic ordinaſſe Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium.*

CAPUT VIII.

De effectibus prædeſtinationis.

Not. 1. Effectuum prædeſtinationis nomine intelligitur id, quod aliqua ratione oritur a prædeſtinatione, tamquam a cauſſa.

Not. 2. Quæſtio de effectibus prædeſtinationis poteſt intelligi de bonis tum ſupernaturalibus, tum naturalibus; de malis tum pœnæ, tum culpæ; ſeu quæri poteſt 1. utrum in electis qualibet bona ſupernaturalis ordinis ſint effectus prædeſtinationis: 2. utrum idem dici debeat de bonis ordinis naturalis: 3. utrum mala pœnæ & culpæ ſint quoque illius effectus: 4. an idem dici debeat de permiſſione peccati.

ARTICULUS I.

Utrum in electis qualibet bona ſupernaturalia ſint effectus prædeſtinationis.

Not. Effectus prædeſtinationis, vel adæquate ſumitur, vel inadæquate. Sumptus priore modo id totum complectitur, quod a prædeſtinatione tamquam a cauſſa naſcitur. Poſteriore autem modo ſumptus, dicit aliquid ex iis, quæ ex eadem prædeſtinatione oriuntur: de utroque illo effectu hic a nobis eſt agendum.

CONCLUSIO 1. Gratia & gloria ſunt adæquatus effectus prædeſtinationis.

Probatur. Ex obſervatis, effectus adæquatus prædeſtinationis complectitur id omne, quod ex ea tamquam ex cauſſa oritur: atqui gratia & gloria complectuntur id omne, quod oritur ex prædeſtinatione tamquam ex cauſſa: ergo gratia & gloria ſunt adæquatus effectus prædeſtinationis.

Probatur min. Id omne quod oritur ex prædeſtinatione tamquam ex cauſſa, reducitur ad perfectam & integram hominis prædeſtinati liberationem, quippe prædeſtinatio definitur: *Præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur.* Sed integra & perfecta hominis prædeſtinati liberatio fit adæquate per gratiam & gloriam: per gratiam quidem liberatur a ſervitute peccati, juxta illud Chriſti in Evangelio: *Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati..... Si ergo vos filius liberaverit, vere liberi eritis*: per gloriam vero liberatur ab omni peccati pœna, præſertim a concupiſcentia, a qua tanto cum gemitu eximi cupiebat Apoſtolus ad Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Per gloriam liberatur quoque ab aliis omnibus tum animæ, tum corporis miſeriis, quæ quidem intelliguntur nomine mali, a quo eximi petimus, dum ſic, jubente Chriſto, precamur: *Sed libera nos a malo*: hoc enim dicendo, *Nos ipſos*, ut Auguſt. docet epiſt. 121. ad Probam cap. 11. *admonemus, nondum nos eſſe in eo bono, ubi nullum patiemur malum. Et hoc quidem ultimum quod in oratione Dominica poſitum eſt, tam late tamque evidenter, & manifeſte patet, ut homo Chriſtianus in qualibet tribulatione conſtitutus, in hoc gemitus edat, in hoc lacrymas fundat, hinc exordiatur, in hoc immoretur, ad hoc terminet orationem ſuam.*

Confirmatur argumentum ex Apoſtolo, qui integritatem & perfectionem liberationis, quam electi ex prædeſtinatione conſequuntur, reducit ad vocationem, juſtificationem & glorificationem: *Quos autem prædeſtinavit* (inquit ad Rom. 8.) *hos & vocavit, & quos vocavit, hos & juſtificavit, quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.*

CONCLUSIO 2. Vocatio, juſtificatio, glorificatio ſeorſim ſumptæ, ſunt inadæquatus effectus prædeſtinationis.

Probatur. Tria illa ſimul ſumpta (ut ſuperiori concluſione dictum eſt) conſtituunt adæquatum effectum prædeſtinationis: ergo ſeorſum ſumpta ſunt illius effectus inadæquatus.

Objicies 1. Ea non ſunt effectus prædeſtinationis, quæ communia ſunt electis & reprobis: atqui vocatio & juſtificatio communes ſunt electis & reprobis, nempe impium eſt Calvini dogma contendentis, reprobos nuſquam eſſe vere juſtos.

Reſp.

Reſp. diſt. maj. Ea non ſunt *ex ſe* effectus prædeſtinationis, quæ communia ſunt electis & reprobis, conc. maj. *ex intentione divina*, neg. maj. Ideo vocatio & juſtificatio ſunt in electis effectus prædeſtinationis, quod ſint vocatio & juſtificatio *ſecundum Dei propoſitum*, ſeu quod ex parte Dei dentur ex abſoluta & efficaci intentione perducendi ad gloriam æternam; in reprobis e contra ſunt communes providentiæ effectus.

Objicies 2. Nonnumquam contingit, electos deſerere vocationem, ſeu per infidelitatem apoſtatas fieri, juſtificatos ex juſtitia excidere: atqui, in eo ſaltem caſu, vocatio & juſtificatio non ſunt, etiam in electis, effectus prædeſtinationis: neque enim quidquam conferunt ad conſequendam gloriam, quæ ultimus eſt prædeſtinationis terminus.

Reſp. eo etiam in caſu, vocationem & juſtificationem eſſe effectum prædeſtinationis. Ratio eſt, quia præterita vocationis & juſtificationis merita per pœnitentiam reviviſcunt; ac proinde conferunt ad gradum gratiæ ſaltem accidentalis, quo prædeſtinati poſt hanc vitam donantur.

ARTICULUS II.

Utrum bona ordinis naturalis ſint effectus prædeſtinationis.

CONCL. 1. BOna naturalis ordinis etiam in electis *per ſe* non ſunt effectus prædeſtinationis, ſed *per accidens* tantum.

Probatur prior pars. Bona de quibus agitur, communia ſunt electis & reprobis: 2. nullam prorſus habent proportionem cum æterna gloria; & conſequenter ad eam *per ſe* non perducunt.

Probatur altera pars. Ea *per accidens* ſunt effectus prædeſtinationis, quibus Deus utitur ad perducendum prædeſtinatos ad æternam gloriam: atqui Deus nonnumquam utitur bonis naturalis ordinis ad perducendum prædeſtinatos in ultimum finem.

Id aperte docet Auguſtinus de opportunitate audiendi Dei verbum, de poteſtate remota credendi, ſi per gratiam excitetur: *Ex quo apparet* (inquit agens de Tyriis, libro de dono perſever. cap. 14.) *habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant*: ea autem verba non audiunt, ea autem ſigna eis non conceduntur, ſi non ſint ex numero prædeſtinatorum: *Et tamen*, ait idem S. Doctor, *ſi Dei altiori judicio a perditionis maſſa non ſunt gratiæ prædeſtinatione diſcreti, nec ipſa eis adhibentur vel dicta divina, vel facta, per quæ poſſent credere, ſi audirent utique talia, vel viderent.*

Id quoque docet idem Auguſtinus de aliis omnibus circumſtantiis, loci, temporis, perſonarum; ſeu contendit, a Deo ſpecialiter fuiſſe proviſas in electis: *Adulter non fuiſti in illa vita præterita*, ait l. 80. homiliarum, homilia 23. *hoc tibi dicit Deus tuus; Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres. Suaſor non fuit; ut ſuaſor deeſſet, ego feci. Adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus, ut conſentires; ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes & quod non admiſiſti.*

Idem quoque ferri debet judicium de occaſione naſcendi, de cura, quam parentes ad baptiſmum ſuæ proli procurandum adhibent. Hinc conjicitur, effectum eſſe prædeſtinationis, quod infans jamjam moriturus prope fontem naſcatur; quod parentes puerum nondum baptizatum auferant e domo qua alioquin brevi erat obruendus; & ita de ceteris.

ARTICULUS III.

Utrum mala ſint effectus prædeſtinationis.

CONCL. 1. MAla tum naturæ tum pœnæ, ex intentione divina ſunt in electis effectus prædeſtinationis.

Probatur prior Pars eorum exemplo, quos Deus præmatura morte rapit; ne (ut ait Scriptura Sapientiæ 4.) malitia mutaret eorum intellectum. Altera vero pars conſtat ex Apoſtolo, qui ad Rom. 8. expreſſe aſſerit, quod *omnia* (nota, quod nihil excipiat) *cooperantur in bonum iis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti.* Unde ſic conficitur argumentum. Ea ex intentione divina ſunt effectus prædeſtinationis, quibus tanquam mediis Deus utitur, ut electos ſuos ad prædeſtinatum finem perducat: atqui tum naturæ tum pœnæ malis utitur tanquam mediis, quibus electos ſuos ad prædeſtinatum finem perducat; unde Apoſtolus ad Philipp. 2. aſſerit, temporales hujus vitæ pœnas eſſe in electis Dei dona, non in ſe quidem, ſed in intentione divina: *Vobis*, inquit, *donatum eſt a Chriſto, non ſolum ut in eum credatis, ſed etiam ut pro ipſo patiamini.*

CONCL. 2. Malum culpæ, ſeu peccatum, non eſt effectus prædeſtinationis.

Probatur 1. Effectus prædeſtinationis cauſſatur a Deo: cum enim Deus ſit cauſſa prædeſtinationis, neceſſe eſt, ut ſit etiam cauſſa ejus quod oritur ex prædeſtinatione, juxta illud Philoſophorum axioma: Quod eſt cauſſa cauſſæ, eſt cauſſa cauſſati: atqui Deus non eſt cauſſa peccati: ergo peccatum non eſt effectus prædeſtinationis.

Probatur 2. Illud non eſt effectus prædeſtinationis, per quod homo non liberatur: nempe prædeſtinatio eſt præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur: atqui prædeſtinati non liberantur per malum culpæ, immo, ut patet, per illud fiunt magis miſeri.

Digitized by Google

Objicies. Id, quo Deus utitur, ut ſuos electos ad cæleſtem gloriam perducat, eſt effectus prædeſtinationis: Atqui electorum peccatis Deus utitur, ut eos ad cæleſtem gloriam perducat: quippe eo Deus utitur, ut electos ad cæleſtem gloriam perducat, quod in electis eſt occaſio humilitatis; ſed peccata ſunt in electis occaſio humilitatis; unde Auguſtinus aſſerit, quod ipſa etiam peccata electis cooperantur in bonum: *Audeo dicere*, (ait S. Doctor l. 14. de civit. Dei c. 13.) *ſuperbis eſſe utile cadere in aliquod apertum manifeſtumque peccatum, unde ſibi diſpliceant, qui jam ſibi placendo ceciderunt.* Id vero confirmat tum exemplo Petri, tum Scripturarum teſtimonio; *Salubrius enim Petrus ſibi diſplicuit quando flevit, quam ſibi placuit quando præſumpſit. Hoc dicit & ſacer Pſalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine: id eſt, ut tu eis placeas quærentibus nomen tuum, qui ſibi placuerunt quærendo ſuum.*

Reſp. ad 1. diſt. maj. Si utatur tamquam medio, conc. maj. ſi tamquam occaſione tantum, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui Deus utitur electorum peccato tamquam occaſione, ut eos ad cæleſtem gloriam perducat, conc. min. tamquam medio, neg. min. Ratio eſt, quia medium influit ad conſecutionem finis, e contra peccatum removet a conſecutione regni cæleſtis: occaſio eſt quidem materia, circa quam prædeſtinatio verſatur, ſed per ſe non confert ad illius conſecutionem; nam quod electus humilior fiat ex peccato, in quod incidit, oritur ex Dei gratia, quæ peccati fœditatem, & naturæ infirmitatem, ipſius ſubjicit oculis. *Ecce*, inquit Gregorius Magnus Moralium l. 33. c. 11. *qui de virtute ſe extollit, per vitium ad humilitatem redit; qui vero acceptis virtutibus extollitur, non gladio, ſed ut ita dixerim, medicamento vulneratur. Quid eſt enim virtus, niſi medicamentum, & quid eſt vitium, niſi vulnus? quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit Deus de vulnere medicamentum, ut qui virtute percutimur, vitio curemur; nos namque virtutum dona retorquemus in uſum vitiorum, ille vitiorum illecebras aſſumit in artem virtutum.*

ARTICULUS IV.

Utrum permiſſio peccati ſit effectus prędeſtinationis.

CONCL. PErmiſſio peccati eſt effectus prædeſtinationis.

Probatur. Id quod Deus poſitive vult ad bonum prædeſtinati, eſt effectus prædeſtinationis: nimirum ex Dei intentione confert ad illius conſecutionem: atqui Deus poſitive vult peccati permiſſionem ad bonum prædeſtinati: nonnumquam ſcilicet ſubtrahit auxilium gratiæ efficacis, ut electum doceat, non eſſe humanis viribus confidendum, ſed in ſolo Deo, qui (ut ait Apoſtolus) operatur velle & perficere pro bona voluntate: non impedit, ne juſtus cadat, idque ut deinceps eum reddat cautiorem, ac vigilantiorem: *Fit*, ait Gregorius Magnus lib. 2. Moral. cap. 26. *ut aliquando ſe hac gratia utiliter ſubtrahat, & præſumenti, quantum infirmatur, oſtendat: tunc enim vere cognoſcimus, bona noſtra unde ſint, quando hæc quaſi amittendo, ſentimus, quia a nobis ſervari non poſſunt.*

Objicies 1. Effectus prædeſtinationis eſt Dei beneficium: quippe prædeſtinatio definitur: *Præparatio beneficiorum Dei quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur:* atqui permiſſio peccati non eſt aliquod beneficium, immo eſt beneficii, gratiæ nimirum efficacis, ſubtractio: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Permiſſio peccati in ſe conſiderata non eſt aliquod beneficium, conc. min. conſiderata ut ſubeſt intentioni divinæ, gratiam efficacem ſubtrahenti, neg. min. Hoc enim ultimo modo conſiderata, eſt beneficium, cum per eam electus fiat magis humilis, ac in poſterum magis cautus.

Objicies 2. Effectus prædeſtinationis confertur ex Chriſti meritis: atqui permiſſio peccati non accidit ex Chriſti meritis: neque enim Chriſtus Patrem oravit, ut ab electis gratiam ſubtraheret: neque nobis licet Deum eam gratiæ ſubtractionem rogare.

Reſp. conc. maj. diſting. min. Permiſſio prout in ſe conſideratur, non accidit ex meritis Chriſti, conc. min. ſic enim eſt effectus providentiæ communis: prout conſideratur in intentione Dei qui ea utitur ad bonum electi, neg. min. Permiſſionem peccati priori modo ſumptam Chriſtus non poſtulavit a Patre, ſed tantum poſteriori.

Objicies 3. Deus non poteſt permittere peccatum ex intentione conferendi humilitatem prædeſtinato: Ergo permiſſio peccati non eſt in electis effectus prædeſtinationis.

Probatur ant. Non eſt ſapientis ac periti medici permittere morbum ad conferendam poſtea ſanitatem: ergo nec decet Dei bonitatem ac ſapientiam permittere peccatum (quod quidem morbus eſt animæ) ad conferendam humilitatem, aut aliam virtutem, per quam anima ſanetur.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Ad conferendam ſanitatem ſimpliciter, conc. ant. Ad conferendam robuſtiorem ſanitatem, aut ad reddendum deinceps hominem cautiorem in ſervanda ſanitate, neg. ant. Deus non permittit peccatum in electis, tantum ut eos poſtea ſimpliciter juſtificet, ſed ut eos majori donet ſanctificatione, aut ut reddantur humiliores, quam eſſent antea, efficianturque cautiores ad præcavendum deinceps peccatum, & promptiores ad implorandum in tentationibus Dei auxilium: *Nonne*, ait Bernardus ſerm. 2. in enarratione Pſal. 90. *cooperatur nobis ille caſus in bonum, unde & humiliores efficimur & cautiores?*

CA-

CAPUT VIII.

De proprietatibus prædeſtinationis.

Not. AD prædeſtinationis proprietates reduci poſſunt certitudo, immutabilitas, prædeſtinatorum numerus: de iis ergo eſt hic a nobis agendum.

ARTICULUS I.

De certitudine prædeſtinationis.

Not. PRædeſtinatio conſiderari poteſt vel in intentione divina, vel in executione: quæri igitur poteſt utrum in illo duplici ſtatu ſit certa.

CONCLUSIO. Prædeſtinatio tum in intentione divina, tum in executione, eſt omnino certa. Probatur prima pars. Prædeſtinationem in intentione divina certam eſſe, nihil aliud eſt, quam Deum certo cognoſcere numerum electorum in communi, & in particulari perſonas electas: Atqui Deus certo cognoſcit numerum electorum in commini, & in particolari perſonas electas: nempe ex Apoſtolo 2. ad Tim. 2. *Novit Dominus qui ſunt ejus.* Joan. c. 13. *Scit Chriſtus quos elegerit.*

Probatur altera concluſionis pars. Prædeſtinationem eſſe certam quoad executionem, nihil aliud eſt, quam electos infallibiliter conſequi gloriam, ad quam prædeſtinati ſunt: Atqui eam omnes electi, nemine excepto, conſecuturi ſunt. *Oves meæ* (inquit Chriſtus Joannis 10.) *vocem meam audiunt: & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.* Nec id mirum eſt, cum Dei voluntas ſit efficaciſſima ac omnipotentiſſima, circa ſalutem eorum quos elegit.

ARTICULUS II.

Utrum prædeſtinatio ſit immutabilis.

Not. PRædeſtinatio perpendi poteſt vel ex parte Dei prædeſtinantis, vel ex parte creaturæ prædeſtinatæ: unde quærendum eſt utrum tum ex parte Dei, tum ex parte creaturæ, ſit omnino immutabilis.

CONCLUSIO. Prædeſtinatio ſive conſideretur ex parte Dei, ſive ex parte prædeſtinatorum, eſt omnino immutabilis.

Probatur prior pars. Prædeſtinationem eſſe immutabilem ex parte Dei, eſt, Deum non mutaturum decretum, quo ſtatuit gloriam electis conferre: atqui Deus nuſquam mutabit, ſeu nuſquam reſcindet illud decretum; cum enim ſit ſapientiſſimus, conſilium non mutat, ut ſolent homines.

Altera pars non minus eſt evidens; nam prædeſtinationem eſſe immutabilem ex parte prædeſtinatorum, eſt, prædeſtinatos non poſſe non conſequi gloriam, ad quam electi ſunt: atqui eam revera non poſſunt non conſequi in ſenſu compoſito: neque enim conjungere poſſunt actualem damnationem cum prædeſtinationis decreto, ſiquidem prædeſtinationis decretum includit ex parte Dei voluntatem electis conferendi donum perſeverantiæ uſque in finem: in ſenſu tamen diviſo poſſunt prædeſtinati non conſequi gloriam ad quam electi ſunt, quia poſſe non conſequi gloriam in ſenſu diviſo, nihil aliud eſt, quam conjungere potentiam non conſequendi gloriam cum æterno prædeſtinationis decreto: atqui electi eam revera conjungunt, quippe nullus eſt qui peccare non poſſit; qui ſemel lapſus, non poſſit non perſeverare, licet de facto, ſi peccet, reſurrecturus ſit, ac in juſtitia in finem uſque perſeveraturus.

Objicies 1. Prædeſtinatio & liber vitæ idem ſunt (Auguſtino teſte in Pſal. 68.) atqui liber vitæ non eſt immutabilis, nempe qui in eo ſcripti ſunt, poſſunt ex eo deleri; id enim evidenter ſupponunt hæc Moyſis verba Exodi 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut, ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.* Id etiam ſupponit Dei ad Moyſem reſponſio: *Cui reſpondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo.*

Reſp. 1. nonnullos verba Moyſis interpretari de libro vitæ hujus temporalis; ita ut ſanctus Legiſlator optarit mori potius, quam videre divinam ultionem in populum quem eduxerat ex Ægypto. Idem quoque petiit, cum Numerorum 11. ſic Deum precatus eſt: *Obſecro, ut interficias me.* Id pariter Eliſeus Deum oravit 3. Regum cap. 19. *Tolle animam meam.*

Reſp. 2. nonnullos alios librum illum interpretari de libro juſtitiæ, non quidem prædeſtinationis ad regnum cæleſte, ſed de libro juſtitiæ præſentis, in quo plures reprobi conſcripti ſunt. Ille vero liber juſtitiæ præſentis dicitur liber vitæ, quod eos contineat, qui ad vitam æternam ordinantur, vel ex æterno prædeſtinationis decreto, vel tantum ex præſente gratia, per quam jus habent ad cæleſte regnum: *Eſt liber vitæ* (inquit S. Thomas 1. p. q. 24. art. 3.) *conſcriptio ordinandorum in vitam æternam: ad quam ordinatur aliquis ex duobus; ſcilicet ex prædeſtinatione divina, & hæc ordinatio nunquam deficit; & ex gratia: quicumque enim gratiam habet, ex hoc ipſo dignus eſt vita æterna.* Addunt illi auctores, Moyſen non poſtulaſſe *abſolute*, ut deleretur de illo præſentis juſtitiæ libro: nec mirum, cum id ſine peccato optari non poſſit, ſed tantum *conditionate*, dicendo: *Aut dimitte eis, aut dele me:* quaſi dixiſſet, non poteſ abſque gravi aliquo crimine delere me ex libro juſtorum: igitur aliud velim concedas, populi nimirum veniam.

Reſp. 3. verba Moyſis exponi ab aliis interpretibus de libro prædeſtinationis, ſed ad-

dunt, S. Legislatorem petiiſſe rem, quem ſciebat eſſe impoſſibilem, ut ſuum de ſalute fratrum vehemens deſiderium exprimeret: ita ut ſenſus ſit: Si poſſes me ex prædeſtinationis libro delere, idque tuta conſcientia optare poſſem, id rogarem de facto, ut meorum fratrum ſaluti conſulerem: ſed de his alias.

Objicies 2. Prædeſtinationis decretum non eſt immutabile, ſi aliquis ex prædeſtinatorum numero tranſire poſſit in numerum reproborum: atqui id revera fieri poteſt: id enim de ſe ipſo Paulus timuit: *Caſtigo* (inquit 1. ad Corinth. 9.) *corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar*.

Reſp. ad 1. neg. min. Quippe patet ex epiſtola Proſperi ad Auguſtinum, id præcipue Maſſilienſes in Auguſtini ſcriptis arguiſſe, quod S. Doctor vellet, ita definitum eſſe prædeſtinatorum numerum, ut ad eos nemo reprobus accedere poſſit. Ad 2. dico, Apoſtolum reprobationis nomine non intelligere ipſum de non liberando a perditionis maſſa decretum, ſed effectum illius decreti, deſertionem nimirum, ſeu privationem gratiæ ad actu perſeverandum neceſſariæ: nec mirum, cùm (ut definiit Concilium Tridentinum) nemo ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, an magnum illud uſque in finem perſeverantiæ donum habiturus ſit.

Objicies 3. Ex immutabilitate prædeſtinationis ſequi videtur, quod quidquid agat electus, conſecuturus ſit æternam gloriam: itaque non immerito uti poterit hoc dilemmate: Vel ſum prædeſtinatus, vel non ſum prædeſtinatus: ſi primum, quidquid acturus ſim, ſalutem conſequar; alioquin mutari poſſet æternum prædeſtinationis decretum. Si ſecundum, ſervem licet divina mandata, ſalutem non aſſequar, cum is qui prædeſtinatus non eſt, ad æternam gloriam pervenire non poſſit.

Reſp. 1. Maſſilienſes (ut jam ſuperius ex Proſperi & Hilarii Epiſtolis ad Auguſtinum obſervatum eſt) ad nauſeam uſque ejuſmodi argutias objeciſſe Auguſtino: quam autem immerito objicerentur, videre eſt apud eumdem Auguſtinum lib. de dono perſev. c. 14. & aliis ſeqq.

Reſp. 2. abſurdum quod objicitur, nequaquam ſequi ex prædeſtinationis immutabilitate. Ratio eſt, quia beatitudo per prædeſtinationis decretum gratis quidem præparatur, ſed in ſequenti rationis inſtanti prædefiniuntur fides, juſtitia, & uſque in finem perſeverantia, tamquam media neceſſaria, quibus in tempore comparetur. Hinc colligitur, prædeſtinatum non eſſe ſalvandum, quidquid egerit, immo ex eo quod prædeſtinatus ſit, colligitur, eum juſtitiam conſecuturum eſſe, ac in finem uſque perſeveraturum: e contra vero ex eo quod quis per prædeſtinationis decretum non ſit a maſſa perditionis diſcretus, colligitur quod in juſtitia perſeveraturus non ſit, ac proinde falſum eſſe, quod objicitur, reprobum, quidquid egerit, damnatum iri.

Quæres, unde certitudo & immutabilitas divinæ prædeſtinationis oriantur.

Reſpondent quidam recentiores, certitudinem & immutabilitatem prædeſtinationis oriri ex Dei præſcientia, ſeu certum eſſe ac immutabilem numerum prædeſtinatorum, quod Deus viderit ab æterno, quinam gratiæ verſatili, ſeu indifferenti, quam collaturus erat in tempore, conſenſuri eſſent, ac in finem uſque perſeveraturi.

Verum pluribus argumentis impugnari poteſt ea recentiorum ſolutio.

Primo. Evertit diſcrimen, quod Auguſtinus conſtantiſſime ſtatuit inter prædeſtinationem Angelorum, & prædeſtinationem hominis lapſi: hanc enim, non autem illam, eſſe gratuitam ſeu independentem ex meritorum præviſione, omni argumentorum genere ſuperius a nobis oſtenſum eſt.

Secundo. Idem reſponſum evertit quoque diſcrimen, quod idem S. Doctor ſtatuit inter auxilium homini innocenti neceſſarium, & auxilium neceſſarium homini lapſo. Nempe docuit, iſtud, non autem illud, eſſe efficax ab intrinſeco, & voluntatis creatæ determinativum: voluit, illud efficax auxilium ideo nonnullis hominibus, non autem omnibus, dari, quod nonnulli ſint, non autem omnes, ad gloriam cæleſtem gratuito prædeſtinati.

Tertio. Non ad illam, ut recentioribus placet, Dei præſcientiam, ſed ad abſolutum decretum, ad omnipotentiſſimam Dei voluntatem, ad vocationem Dei ſecundum propoſitum recurrit poſt Apoſtolum Auguſtinus, ut afferat certitudinem & immutabilitatem divinæ prædeſtinationis: *Horum* (inquit lib. de corrept. & gratia cap. 2.) *ſi quiſquam perit, vitio humano vincitur Deus: ſed nemo eorum perit; quia nulla re vincitur Deus*. Capite 14. confugit quoque ad inſuperabilem Dei voluntatem: *Deo* (inquit) *volenti ſalvum facere, nullum hominis reſiſtit arbitrium: ſic enim velle & nolle in volentis aut nolentis eſt poteſtate, ut divinam voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem*.

Quarto. Illud reſponſum non differt a Maſſilienſium hac de quæſtione ſententia. Fatebantur nimirum Maſſilienſes, divinam prædeſtinationem eſſe certam & immutabilem ex Dei præſcientia, idque unum arguebant in Auguſtino, quod S. Doctor eam certitudinem ac immutabilitatem repeteret ex Dei decreto, ex vocatione ſecundum propoſitum, ex abſoluta & efficaciſſima Dei voluntate: *Nec adquieſcunt* (inquit Proſper in Epiſt. ad Auguſtin.) *prædeſtinatorum electorum numerum nec augeri poſſe, nec minui: ne locum apud infideles ac negligentes cohortantium inci-*

incitamenta non habeant, ac ſuperflua ſit induſtriæ & laboris indictio, cujus ſtudium, ceſſante electione, fruſtrandum ſit. Idem de eis ad Auguſtinum ſcribens refert Hilarius: *Si ſic prædeſtinati ſunt* (inquiunt in Hilarii Epiſtola) *ad utramque partem, ut de aliis ad alios nullus poſſit accedere, quo pertinet tanta extrinſecus correptionis inſtantia?*

Quinto. Pugnat evidenter illud idem reſponſum cum hiſce Angelici Doctoris verbis, qu. 6. de verit. art. 3. *Non poteſt dici, quod prædeſtinatio ſupra certitudinem providentiæ nihil aliud addat, niſi certitudinem præſcientiæ: ut ſi dicatur, quod Deus ordinat prædeſtinatum ad ſalutem, ſicut & quemlibet alium; ſed cum hoc de prædeſtinato ſcit, quod non deficiet a ſalute: ſic enim dicendo, non diceretur prædeſtinatus differre a non prædeſtinato ex parte ordinis, ſed tantum ex parte eventus: & ſic præſcientia eſſet cauſſa prædeſtinationis, nec prædeſtinatio eſſet per electionem prædeſtinantis, quod eſt contra auctoritatem Scripturæ & dicta Sanctorum. Unde præter certitudinem præſcientiæ, ipſe ordo prædeſtinationis habet infallibilem certitudinem.* In illum S. Thomæ textum obſervare eſt 1. S. Doctorem aſſerere, quod prædeſtinationis certitudo non nitatur certitudine præſcientiæ: 2. quod ſi ea niteretur, ſequeretur, quod prædeſtinatus ex parte Dei a reprobo non differret: 3. quod ſequeretur quoque, prædeſtinationem non eſſe per electionem prædeſtinantis: 4. contendit, eam ſententiam ſacræ Scripturæ, & Patrum traditioni prorſus eſſe contrariam.

Dicendum eſt igitur ad propoſitam quæſtionem, prædeſtinationis certitudinem & immutabilitatem oriri ex decreto abſoluto & efficaci de conferenda nonnullis hominibus gloria cæleſti, ſeu (ut loquuntur ſcholaſtici) dicendum eſt, prædeſtinationem eſſe certam & immutabilem non ſolum certitudine eventus & præſcientiæ, ſed etiam certitudine cauſſalitatis. Nec id mirum eſt, cum (ut ex ſuperius dictis patet) nihil omnino fiat in rebus, quæ ad hominis lapſi ſalutem ſpectant, niſi dependenter ab abſoluto Dei decreto, & auxilio per ſe efficaci, ac voluntatis determinativo.

ARTICULUS III.

De numero prædeſtinatorum.

Not. NUmerus prædeſtinatorum complectitur vel omnes electas creaturas rationales, ſive angelicas, ſive humanas, vel humanas tantum. De prædeſtinatorum numero ſecundum duplicem illum reſpectum conſiderato queri poteſt, qua ratione in æterno Dei conſilio determinatus fuerit, ſeu an in genere tantum, an vero in ſpecie, hoc eſt, ſecundum has vel illas perſonas in individuo.

CONCL. 1. Numerus electorum, prout tum Angelos, tum homines complectitur, Deo formaliter quidem, ſed non materialiter, certus fuit certitudine prædeſtinationis.

Probatur. Numerum ſanctorum eſſe certum formaliter certitudine prædeſtinationis, eſt, eum ita definitum fuiſſe a Deo, ut nec augeri, nec minui poſſit: atqui ſic definitus eſt; nam cum Deus cæleſtem quamdam civitatem ex creaturis rationalibus condere decreviſſet, par fuit, ut definiret, ſaltem in genere, ſeu (ut vocant) formaliter, non determinando perſonas particulares, certum civium numerum ex quibus illa cæleſtis civitas conſtaret: *Novit quippe* (ait Auguſtinus epiſt. 106.) *quod agat, & quantus numerus eſſe debeat, primitus omnium hominum, deinde Sanctorum, ſicut ſiderum, ſicut Angelorum; atque ut de terrenis loquamur, ſicut pecorum, piſcium, volatilium, ſicut arborum & herbarum, ſicut denique foliorum, & capillorum noſtrorum.*

Probatur altera pars concluſionis. Numerum electorum eſſe Deo materialiter certum certitudine prædeſtinationis, ſeu cauſſalitatis, eſt, Deum *gratuito* elegiſſe in individuo omnes cives, ex quibus conſtaret civitas cæleſtis, quam condere decreverat: atqui ſic eos non elegit, cum (ut ſuperius oſtenſum eſt) Angelos independenter a prævisis meritis non prædeſtinarit ad regnum cæleſte: nec ipſos etiam homines ſic prædeſtinaſſet, ſi primus parens perſeveraſſet in juſtitia originali, in qua conditus fuerat.

CONCLUSIO 2. Numerus electorum, prout ſolos homines lapſos complectitur, certus eſt Deo materialiter certitudine prædeſtinationis, ſeu cauſſalitatis.

Probatur. Numerum electorum eſſe Deo materialiter certum certitudine prædeſtinationis, ſeu cauſſalitatis, eſt, Deum cognoſcere in individuo perſonas electas, eo quod ad regnum cæleſte gratis prædeſtinatæ ſint: atqui Deus certo cognoſcit in individuo perſonas electas, eo quod ad regnum cæleſte gratuito prædeſtinatæ fuerint: quippe (ut ſuo loco dictum eſt) gratuita illa prædeſtinatio eſt cauſſa, cur aliqui ex hominibus lapſis donandi ſint beatitudine, cur ſecundum propoſitum vocentur, cur juſtitiam conſequantur, cur in finem uſque perſeverent?

Quæres, quantus ſit electorum hominum numerus?

Reſp. 1. certum eſſe, quod tantus ſit, quantus eſt lapſorum Angelorum numerus. Nempe conſtat ex Patribus, quod Angelorum ruinæ per homines, Chriſti gratia ſanctificatos, reparandæ ſint: *De mortali progenie* (inquit Auguſtinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 1.) *merito juſteque damnata tantum populum per gratiam ſuam colligit, ut inde ſuppleat, & inſtauret partem quæ lapſa eſt Angelorum, ac ſic illa dilecta & ſuperna civitas non fraudetur ſuorum numero civium, quin etiam fortaſſis & uberiore lætetur.*

Reſp. 2. incertum eſſe, an numerus electorum hominum æquet præciſe, an vero ſuperet numerum Angelorum, qui ceciderunt.

Reſp. patet ex mox laudato Auguſtini textu: patet etiam ex his aliis ejuſdem S. Doctoris verbis; *Itaque ſuperna illa Hieruſalem, mater noſtra, civitas Dei, nulla civium ſuorum* (de Angelis loquitur) *numeroſitate fraudabitur, ſed uberior etiam copia fortaſſe regnabit.*

Hinc colligitur 1. incertum fuiſſe Auguſtino, an Deus ante mundi conſtitutionem, & ante prævisionem peccati tum in Angelis, tum in hominibus, ſtatuerit civitatem cæleſtem condere non tantum ex Angelis, ſed etiam ex aliquibus hominibus: *Neque enim* (inquit Auguſtinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 1.) *numerum aut ſanctorum hominum, aut immundorum dæmonum novimus, in quorum locum ſuccedentes filii ſanctæ matris Eccleſiæ, quæ ſterilis apparebat in terris, in ea pace, de qua illi ceciderunt, ſine ullo temporis termino permanebunt. Sed illorum civium numerus, ſive qui eſt, ſive qui futurus eſt, in contemplatione eſt ejus artificis, qui in menſura, numero, & pondere cuncta diſponit.*

Colligitur 2. incertum eſſe, an ſi omnes Angeli perſeveraſſent, Deus humanum genus conditurus fuiſſet, & hocce univerſum viſibile creaturus, quod quidem propter ſolos homines prædeſtinatos eductum fuit ex nihilo, quodque definet, ubi impletus fuerit definitus a Deo prædeſtinatorum numerus: *Judex noſter* (ait Auguſtinus in Pſal. 34.) *non tædio, ſed amore differt ſalutem noſtram, ratione, non inopia; non quia non poteſt & modo ſubvenire, ſed ut numerus omnium noſtrum uſque in finem poſſit impleri.* Hinc idem S. Doctor quærentibus, *quomodo ſubſiſtet genus humanum, ſi omnes fuerint continentes?* libro de bono viduitatis, ſic reſpondet: *Quaſi propter aliud retardetur hoc ſæculum, niſi ut impleatur prædeſtinatus numerus ille Sanctorum, quo citius impleto, profecto nec terminus ſæculi differetur.*

QUÆSTIO XV.

De Reprobatione.

HAnc de reprobatione quæſtionem in quatuor capita partiemur. In primo exponemus varia reprobationis, & reproborum nomina: in altero dicemus de illius cauſſis: in tertio de illius effectibus: & in quarto de numero reproborum.

CAPUT PRIMUM.

De variis reprobationis & reproborum nominibus.

CONCL. VAria ſunt reprobationis nomina. Probatur. *Primo*, reprobatio ſecundum nominis etymologiam, idem ſignificat, ac rejectio. Eo ſenſu utitur Apoſtolus ad Hebræos 7. ut probet Teſtamenti veteris imperfectionem. *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem.* Hinc fit quod cum nihil rejiciatur, quod aut imperfectum, aut malum non eſt, aut ſaltem tale credatur, nihil quoque reprobetur, quod non ſit, vel ſaltem non credatur aut imperfectum, aut malum: *Quidquid vile fuit & reprobum* (inquit Scriptura 1. Reg. 15.) *hoc demoliti ſunt.*

Secundo, idem reprobationis nomen, ſumptum ſecundum tritum tum apud Patres, tum apud ſcholaſticos nomen, prædeſtinationi opponitur: cum ergo, ex dictis ſuperius, prædeſtinatio præcipue ſignificet electionem ad cæleſtem gloriam, reprobatio ſignificat excluſionem a cæleſti gloria: ea autem excluſio dicta eſt a nonnullis Patribus prædeſtinatio ad mortem: *Fidenter fatemur* (inquiunt Patres Concilii Valentini can. 3.) *prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem impiorum ad mortem.*

CONCLUSIO 2. Reprobi variis nominibus appellantur in Scriptura.

Probatur. *Primo*, dicuntur reprobi 2. ad Cor. 3. *Niſi forte* (inquit Apoſtolus) *reprobi eſtis;* cui quidem loquendi modo affinis eſt ejuſdem Apoſtoli ſententia 1. Corinth. 9. *Niſi forte, cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar.*

Secundo, quemadmodum (ut ex dictis patet) prædeſtinati dicuntur cogniti a Deo, e contra reprobi dicuntur non cogniti, Matth. 5. *Neſcio vos*; ſicut electi appellantur dilecti, reprobi appellantur odio habiti: *Jacob dilexi* (inquit Paulus ad Rom. 9.) *Eſau autem odio habui.*

Tertio, reprobi vocantur repulſi: *Ipſi* (verba ſunt Pſal. 87.) *de manu tua repulſi ſunt;* & in hoc opponuntur prædeſtinatis: *Non repulſit Deus plebem ſuam, quam præſcivit.* Dicuntur quoque deſpecti: *Nemo* (inquit Scriptura Eccleſiaſtici 7) *poteſt corrigere, quem Deus deſpexerit.* Apud Matth. c. 25. appellantur maledicti: *Diſcedite maledicti, &c.* Ibidem vocantur hœdi, cum e contra electi vocentur oves; *Statuet oves quidem a dextris ſuis, hœdos autem a ſiniſtris.*

Quarto, ad Rom. 9. dicuntur vaſa iræ, apta in interitum, vaſa in contumeliam: *An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* Tandem in Epiſtola Judæ vocantur præſcripti in judicium Dei: *Subintroierunt quidam homines, qui olim præſcripti ſunt in hoc judicium, impii, &c.*

CAPUT II.

De cauſſis reprobationis.

Not. 1. NOn eſt hic quæſtio de cauſſa efficiente: certum enim eſt, non

aliam

Digitized by Google

aliam eſſe, quam Deum ipſum, qui reprobos excludit a regno cælorum, eoſque pœnis æternis addicit. Deus (ex Apoſtolo ad Rom. 9.) ſe habet in prædeſtinationis, & reprobationis negotio, ſicut ſe habet figulus reſpectu luti; quemadmodum ergo figulus eſt cauſſa efficiens, cur vas aliquod ſit in contumeliam; ita & Deus eſt cauſſa efficiens reprobationis eorum, qui a regno cælorum excluduntur. Non eſt quoque quæſtio de cauſſa finali: quippe conſtat ex Scripturis, Deum nonnullos reprobare, ut in eis eluceat divina illius juſtitia, quemadmodum illius miſericordia in prædeſtinatis elucet. Non eſt quoque quæſtio de cauſſa materiali: nam nemini ignotum eſt, creaturas rationales, ſive ſint Angeli, ſive homines, eſſe cauſſam materialem, hoc eſt ſubjectum, circa quod reprobatio verſatur: difficultas igitur eſt de ſola cauſſa formali, ſeu de cauſſa, quæ Deum movet, ut aliquas reprobet creaturas.

Not. 2. Reprobatio duplex eſt, negativa ſcilicet, & poſitiva. Prior eſt, ſaltem ſecundum aliquos ſcholaſticos, mera non electio ad regnum cæleſte: ſecundum alios vero eſt actus poſitivus, per quem Deus quoſdam non tantum non eligit, ſed etiam excludit a regno cælorum. Poſterior eſt actus, quo aliquibus præparatur pœna tum damni, tum ſenſus. Hinc patet, reprobationem negativam, ſecundum aliquos, nullum prorſus actum ex parte Dei importare, ſecundum alios vero aliquem importare. Patet iterum, eamdem reprobationem negativam differre a poſitiva, quod iſta duplicem terminum includat; *a quo* nimirum, ſeu regnum cælorum, a quo reprobus excluditur; & *ad quem*, nempe pœnam tum damni, tum ſenſus, quæ reprobis præparatur; illa e contra dicit ſolum terminum *a quo*; ſeu (ut jam obſervatum eſt) regnum cæleſte, a quo reprobi excluduntur. Utramque illam reprobationem S. Thom. in 1. ad Annibaldum, diſt. 47. quæſt. unica, art. 3. recenſet, dum ait, duplicem Dei voluntatem includi in reprobatione: *Voluntatem de contradictorio, ſecundum quam vult aliquem non ſalvare; voluntatem de contrario, ſecundum quam vult aliquem damnare.*

Not. 3. Circa cauſſam formalem reprobationis, eſt 1. error Calvini; 2. variæ theologorum catholicorum ſententiæ; unde ſecundum hujuſce quæſtionis caput in duos articulos dividamus oportet: in priore expendemus Calvini doctrinam: in altero adducemus in examen varias catholicorum ſententias.

ARTICULUS I.

De Calvini circa reprobationem doctrina.

Not. 1. Elapſo proxime ſæculo Calvinus circa reprobationem docuit 1. unicam ac adæquatam tum negativæ, tum poſitivæ reprobationis cauſſam eſſe ſolam Dei voluntatem: hoc eſt, cenſuit, Deum independenter a prævisione cujuslibet peccati, ſive originalis, ſive actualis, quoſdam Angelos & quoſdam homines ab æterno excluſiſſe a regno cæleſti: illiſque præparaſſe pœnam tum damni, tum ſenſus. Docuit 2. nec Angelos, nec homines reprobos a Deo fuiſſe creatos ad cæleſtem beatitudinem, ſed ad æternam damnationem. Docuit 3. Deum, ut latum a ſe decretum exequatur, reprobis imponere neceſſitatem, ut peccent, immo eos poſitive, ut peccent, impellere.

Not. 2. Quod Calvino mox adſcriptum eſt ſyſtema, nititur ipſiuſmet Calvini verbis in cap. 1. Epiſtolæ ad Romanos, ubi hæc habet: *Non ſinendo tantum & connivendo Deum permittere homines prolabi, ſed judicio id ordinare, ut tum a propria conſcientia, tum a Diabolo in hujuſmodi & alia agantur: ideo voce utitur Paulus, quam nimis violenter torquent, qui ſola Dei permiſſione in peccatum agi non putant.* Eadem ratione loquitur l. 3. Inſtitut. c. 23. §. 6. ibi enim aſſerit, *Deum conſilio nutuque ſuo ita ordinaſſe, ut inter homines naſcantur ab utero certæ morti devoti, qui ſuo exitio ipſius nomen glorificent.* Ejuſdem capitis §. 7. ſcribit, *decretum fuiſſe a Deo, ut ſua defectione periret Adam*: Addit, eamdem eſſe rationem ceterorum hominum, ac ipſiuſmet Adami: *Decretum quidem* (ait) *horribile, fateor: inficiari tamen nemo poterit, quin præſciverit Deus, quem exitum habiturus eſſet homo antequam ipſum conderet; & ideo præſciverit, quia decreto ſuo ſic ordinarat.*

CONCLUSIO. Impium eſt Calvini de reprobatione dogma.

Probatur. Ex obſervatis, Calvini de reprobatione dogma in eo poſitum eſt, quod Deus quibuſdam Angelis, & quibuſdam hominibus æternam tum damni, tum ſenſus pœnam præparaverit, abſque ulla cujuſcumque peccati prævisione: atqui illud dogma eſt impium: ergo, &c.

Minor propoſitio ſubſequentibus momentis oſtenditur.

Primo. Impium eſt, id Deo tribuere, quod æternæ & incommutabili legi repugnat; æterna nimirum & incommutabilis lex non eſt aliquid a Deo diſtinctum: atqui æternæ & incommutabili legi repugnat, quod pœna præcedat culpam, ac proinde, quod pœnæ præparatio præcedat culpæ prævisionem, ſeu quod creatura rationalis, nullius peccati rea, ad æternum ſupplicium deſtinetur; ſiquidem lex æterna, *contra quam* (ut ait Auguſt. l. 26. contra Fauſtum c. 3.) *tam Deus nulli modo facit, quam contra ſe ipſum non facit*, jubet, ut omnia ſint ordinatiſſima, hoc eſt, ut ſint in ordine ſibi debito: creatura autem rationalis non eſt in ordine ſibi debito, ſi abſque præcedente reatu crucietur: *Si peccatis earum* (animarum) *detractis* (ait Auguſtinus l. 3. de lib. arb. c. 9.) *miſeria perſeverat*,

Digitized by Google

nus etiam peccata præcedit, recte deformari dicitur ordo atque adminiſtratio univerſitatis. Lib. 19. de Civitate Dei c. 13. idem S. Doctor aſſerit, ideo per iniquorum cruciatus & miſerias non perturbari rectum ordinem, nec æternam legem violari, quod rectus ordo, lex æterna, exigant, ut iniqui crucientur; cum e contra vetent, ne innocentes quippiam inviti patiantur: *Pax omnium rerum* (inquit) *eſt tranquillitas ordinis: ordo eſt parium diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuens diſpoſitio. Proinde miſeri, in quantum miſeri ſunt, utique in pace non ſunt, tranquillitate quidem ordinis carent, ubi perturbatio nulla eſt. Verumtamen quia merito juſteque miſeri ſunt, in ea quoque ſua ipſa miſeria præter ordinem eſſe non poſſunt. Non quidem conjuncti beatis, ſed ab eis tamen ordinis lege ſejuncti.* Multa alia ſimilia loca laudari poſſent ex Auguſtino, ſed illa hic ſatis ſunt.

Secundo. Id impium eſt, quo læduntur Dei & providentia & juſtitia: atqui per Calvini dogma læduntur Dei & providentia & juſtitia. Providentia nimirum exigit, ut non ſit miſeria, niſi culpa præceſſerit: *Quia providentia ſummi Dei, non fortuita temeritate regitur mundus* (inquit Auguſt. lib. 19. de Civit. Dei c. 13.), *nunquam eſſet iſtorum* (de Angelis loquitur), *æterna miſeria, niſi eſſet magna malitia.* Juſtitiam pariter lædi probatur ex eo, quod certo violetur, ſi pœna abſque præcedente culpa infligatur: *Cum dicitis*, ait idem Auguſtinus l. 2. operis imperfecti contra Julianum, *nullum peccatum parvulis imputandum, injuſtum facitis Deum, qui eis grave jugum a die exitus de ventre matris impoſuit. Quod etſi Scriptura non diceret, quis tam cæcus eſt mente, qui non videat, miſeriam generis humani a fletibus incipere parvulorum?* Idem aſſerit S. Doctor lib. 3. de libero arbitrio c. 18. *Omnis autem pœna*, inquit, *ſi juſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur.*

Reſpondent 1. adverſarii, Deum independenter quidem a demeritorum prævisione præparaſſe reprobis æternam tum damni tum ſenſus pœnam: ſed latum a ſe decretum non exequi, niſi poſt culpam ab ipſis reprobis admiſſam.

Sed inanis eſt ea evaſio. Nam 1. decreti alicujus injuſtitia non ſumitur tantum ab extrinſeco, ſeu ab illius executione, ſed etiam ab intrinſeco, ſeu a ſe ipſo: nempe in ſe ipſo iniquum eſt, ſi quem nullius culpæ reum gravi damnet pœna: ſic injuſtum eſſet decretum, quo judex irrevocabiliter damnat innocentem, quamvis illud non exequatur, niſi poſt ſcelus ab illo poſtea commiſſum. 2. Decretum, quod Deus contra innocentem tulit, vel in ſe juſtum eſt, vel in ſe eſt injuſtum: Si primum, poteſt illud exequi, quamvis innocens ſupponatur in ſua innocentia permanere: Si ſecundum, a Deo juſto ferri minime potuit.

Reſpondent 2. adverſarii, non tantum apud Calviniſtas, ſed etiam apud Catholicos reperiri ſcriptores, qui docent, Deum pro ſummo quo pollet in creaturas dominio, poſſe quamlibet creaturam ex mero ſuæ voluntatis beneplacito, ſeu abſque culpa, quæ ſe teneat ex parte creaturæ, æternis inferorum pœnis addicere, immo citra injuſtitiam poſſe Angelos & homines, qui cæleſti beatitudine fruuntur, cruciandos ad tartara detrudere.

Verum debile eſt omnino præſidium, quod adverſarii eo in capite ex quibuſdam ſcriptoribus, alioquin catholicis, acceſſunt ſibi. Nam 1. neminem inter antiquos reperire eſt, qui illam quorumdam, fateor, catholicorum ſententiam in medium protulerit. Quæ vero nuper a quibuſdam, catholicam alioquin religionem profitentibus, excogitata ſunt abſque Scripturæ aut traditionis teſtimonio, Eccleſiæ catholicæ tribui non debent: 2. Illud inter illos ſcriptores & Calvinum intercedit, quod illi loquantur de potentia Dei extraordinaria, Calvinus vero de potentia ordinaria: 3. Addendum eſt, quod illorum recentiorum de Dei potentia etiam extraordinaria placitum, non tantum, ut jam obſervatum eſt, non probatum fuerit ex Patribus, ſed e contra Patres ab eo fuiſſe alienos, antequam ab illis recentioribus promulgaretur: *Numquid*, inquit Aug. l. 11. de Geneſ. c. 17. *ille prius ultor, quam iſte peccator?*

Confirmatur 1. Auguſtinus Manichæos, qui docebant, dæmones, quamvis, ut aſſerebant, nihil propria voluntate peccaſſent, æternis cruciatibus torqueri, ex eo confutat, quod iniquum omnino ſit pœnam aliquam, & a fortiori æternam, innocenti creaturæ infligere: *Cuilibet* (inquit lib. 2. de Geneſi c. 21.) *occurrit, & verum eſt atque manifeſtum, juſtitiæ ipſi eſſe contrarium, ut nullo præcedente demerito, hoc ipſum in quoquam Deus damnet, quod ipſe creavit.*

Confirmatur iterum. Idem S. Doctor peccati originalis propagationem & exiſtentiam probavit ex miſeriis, quas parvuli in hac vita patiuntur, necnon ex pœnis, quibus caſtigabuntur in altera, ſi abſque baptiſmate moriantur: *Condemnati autem*, (inquit l. 1. operis imperfecti contra Julian.) *ſi non ſub peccato, ac per hoc & ſub peccati principio, naſcantur.* Tanti roboris apud ipſos etiam Pelagianos fuit illud Auguſtini argumentum, ut non auderent aſſerere, parvulos, quos innocentes ſupponebant, perpetua morte damnari, ſi abſque baptiſmate morerentur: *Sine baptiſmo parvuli morientes* (ſollemne erat Pelagii effatum) *quo non eant ſcio, quo eant neſcio.*

Probatur 2. concluſio, ſeu oſtenditur, impium eſſe Calvini de reprobatione ſyſtema. Calvini de reprobatione ſyſtema non in eo tantum poſitum eſt, quod Deus quibuſdam creaturis ante præviſa demerita æternos cruciatus

Digitized by Google

ciatus præparaverit, ſed etiam, ut ſuperius obſervatum eſt, in eo quod Deus, ut latum a ſe decretum exequatur, ipſi peccandi neceſſitatem imponat: atqui eo in capite impium eſt Calvini ſyſtema. Nam *primo*, manifeſte pugnat cum hoc Auguſtini effato lib. de vera religione cap. 14. *Uſque adeo peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium: & hoc quidem tam manifeſtum eſt, ut nulla indoctorum turba diſſentiat: quare aut negandum eſt, peccatum committi, aut fatendum eſt, voluntate committi.* Pugnat *ſecundo* cum Concilio Valentino, quod cap. 2. definit, *malos non ideo perire, quia boni eſſe non potuerunt, ſed quia boni eſſe noluerunt*. Tandem *tertio*, ſi (ut vult Calvinus) reprobationis decretum neceſſitatem abſolutam importet, Deus erit auctor peccati; qui enim poſitive efficit, ne creatura poſſit vitare peccatum, haud dubie cauſſa eſt, cur creatura peccet: id autem quam impium ſit, patebit ex tertia concluſionis probatione.

Probatur 3. concluſio. Ex Calvini de reprobatione ſyſtemate ſequitur, Deum eſſe auctorem peccati; quippe ex Calvino, Deus non permiſſivo tantum, ſed etiam poſitivo & abſoluto decreto, quod neceſſitatem imponat, ordinat, ut reprobi labantur in peccatum: atqui id impium eſt. Nam 1. Eccleſia id execrata eſt in Marcionitis, Manichæis, Priſcillianiſtis qui id ipſum auſi fuerant aſſerere. 2. Auguſtinus illud crimen ſibi a Pelagianis, & poſtea a Semi-Pelagianis non ſemel impactum depulit. Pelagiani argumentabantur ex peccati originalis per actum conjugalem (ut docebat Auguſtinus) propagatione: indeque concludebant, quod cum Deus ſit auctor nuptiarum, eſſet quoque auctor peccati originalis: Semi-Pelagiani vero argumentati ſunt ex adſtructa ab Auguſtino hominum diſtinctione in maſſam perditionis, in qua ſunt reprobi, & in maſſam ſalutis, ad quam electi pertinent: hincque concludebant, quod cum utriuſque (ut ſupponebant) Deus ſit auctor, non minus ſit cauſſa mali, quam auctor boni. Rationes, quibus Auguſtinus utitur, ut calumniam illam a ſe depellat, legere eſt tum in libris de nuptiis, quos contra Julianum exaravit, tum in libris de prædeſtinatione ſanctorum, de dono perſeverantiæ, quibus adverſus Semi-Pelagianos reſpondit ad Proſperi & Hilarii epiſtolas. 3. Arauſicana II. Synodus dogma, de quo agitur, confixit: *Aliquos vero ad malum divina poteſtate prædeſtinatos eſſe non ſolum non credimus, ſed etiam, ſi ſunt, qui tantum malum credere velint, cum omni deteſtatione illis anathema dicimus*. 4. Idem definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 17. *Si quis dixerit, reliquos omnes qui vocantur, vocari quidem, ſed gratiam non accipere, utpote divina poteſtate prædeſtinatos ad malum, anathema ſit*. Verum fuſius eo de capite dicemus in noſtro tractatu de peccatis.

Solvuntur quæ pro Calvini de reprobatione ſyſtemate objiciuntur.

Objicies 1. Reprobi neceſſario damnabuntur: ſi enim poſſent ſalvari, latum de eorum reprobatione decretum fruſtrari poſſet ſuo effectu, quod eſt abſurdum.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Decretum Dei poſſet fruſtrari ſuo effectu, potentia, quæ numquam reducetur ad actum, conc. ant. potentia, quæ aliquando reducetur ad actum, neg. ant. Nec inde ſequitur, quod poſſibile eſset, Dei providentiam, cujus pars eſt decretum de reprobatione, non aſſequi propoſitum ſibi finem: ita nimirum providentia finem illum, ſeu aliquorum hominum reprobationem, intendit, ut flexibilitatem ad bonum non tollat a reproborum voluntate: unde recte ſequitur, quod licet reproborum damnatio ſit neceſſaria neceſſitate conſequentiæ: hoc eſt, licet verum ſit hoc enthymema: *Petrus ab æterno reprobatus eſt: ergo damnabitur*: ejus tamen damnatio non ſit neceſſaria neceſſitate conſequentis, ſeu verum non eſt hoc enthymema: *Petrus ab æterno reprobatus eſt: ergo neceſſario damnabitur*; ſcilicet peccabit libere, poterit converti & ſtare in juſtitia, quamvis revera nec ſit convertendus, nec, ſi convertatur, ad finem uſque ſit perſeveraturus.

Objicies 2. Illi neceſſario damnantur, pro quorum ſalute non liceret orare, ſi latum a Deo reprobationis decretum fieret certum per divinam revelationem: atqui revera non liceret orare pro ſalute reproborum, ſi latum a Deo reprobationis decretum nobis fieret certum per divinam revelationem; ergo reprobi neceſſario damnantur. Major conſtat: nam ideo in illo caſu non liceret pro reprobis orare, quod certo ſciremus, eos non poſse ſalvari. Minor eſt Auguſtini, qui lib. 21. de civit. Dei cap. 24. ſic loquitur: *Si de aliquibus Eccleſia certa eſſet in hac vita conſtitutis, quod prædeſtinati ſunt in æternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quam nec pro ipſo: ſed quia de nullo certa eſt, orat pro omnibus*.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. quod ideo in caſu, de quo agitur, non liceret pro illo reprobo orare, quod non poſſit ſalutem conſequi; ſed quod ideo per eam revelationem tolleretur ſpes pro illo reprobo obtinendi aut converſionem, ſi eſset in ſtatu peccati, aut perſeverantiam uſque in finem, ſi eſset in ſtatu gratiæ. Alia poteſt proferri ratio cur eo in caſu licita non eſset oratio pro illo reprobo: nempe qui tunc pro illo oraret, vellet Deum facere mendacem: nam (ut advertit Eſtius) Deus diceret: *Petrus actu damnabitur*: orans vero Deo diceret: *Fac, ne*

Petrus

Petrus actu damnetur, hoc eſt, falſum fit, quod a te revelatum eſt.

Objicies 3. Petrus Actorum 2. aſſerit, Judæos definito Dei conſilio Chriſtum morti tradidiſſe: *Hunc* (inquit) *definito conſilio & praſcientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, interemiſtis*: ergo Deus Judæos reprobos impulit ad deicidium, cujus facti ſunt rei per Chriſti occiſionem.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia vox illa, *Traditum*, non refertur ad Judæos, ita ut ſenſus ſit, Judæos definito Dei conſilio Chriſtum interemiſſe, ſed refertur ad Deum Patrem, qui definito conſilio filium ſuum pro generis humani redemptione tradidit, & uſus eſt iniquitate Judæorum, ut latum ab æterno de filii morte decretum exequeretur. Quæ mox tradita eſt expoſitio, ex textu græco evidenter colligitur.

Objicies 4. Qui reprobos excæcat & indurat, eſt cauſſa peccatorum, in quæ prolabuntur; nempe reproborum peccata ex eorum excæcatione & induratione ſequuntur: atqui Deus excæcat & indurat reprobos; *Propterea* (inquit Scriptura Joan. 7.) *non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias; Excæcavi oculos eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur & ſanem eos*. Idem habetur Exodi cap. 7. *Indurabo* (ait Deus) *cor Pharaonis*.

Reſp. diſt. maj. Qui reprobos excæcat & indurat infundendo malitiam, eſt cauſſa peccatorum, in quæ prolabuntur, conc. maj. ſubtrahendo gratiam, neg. maj. Iſto tantum modo, non autem illo, Deus reprobos excæcat & indurationem, de qua agitur, in eo poſitam eſſe, 1. quod Deus non velit reproborum miſereri; *Ut* (inquit lib. ad Simplicianum q. 2.) *hoc dicatur obdurare peccatores quoſdam, quia non eorum miſeretur, non quia impellit, ut peccent*; 2. quod eos deſerat; *Sic excæcat & obdurat Deus, deſerendo, & non adjuvando* (ait idem S. Doctor tractatu 53. in Joannem) *quod occulto judicio facere poteſt, iniquo non poteſt .... Hinc excæcantur & indurantur, quia negando divinum adjutorium non adjuvantur*.

Objicies 5. Auguſtinus lib. de gratia & libero arbitrio cap. 20. docet, malorum hominum voluntates a Deo ad peccatum inclinari: idque S. Doctor confirmat exemplo Pharaonis, Abſalonis, & aliorum: ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Auguſtinus docet, voluntates hominum *occaſionaliter* a Deo inclinari ad peccatum, conc. ant. inclinari *efficienter*, neg. ant. hoc eſt: non per ſe, ſed tantum per accidens reprobi ad malum a Deo inclinantur; nempe Deus reprobos in certis quibuſdam circumſtantiis ponit, in quibus reprobi aut patienter non tolerant immiſſas ſibi calamitates, aut abutuntur bonis quibus affluunt, aut corrumpuntur eorum ſocietate, quibuſcum verſantur. Legi poteſt ea de re Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. Legi quoque poteſt S. Thoms, qui in hęc epiſtolę ad Rom. verba: *In hoc ipſum excitavi te*, hęc habet lectione 3. *Inſtinctu quodam interiori moventur homines a Deo ad bonum & ad malum: aliter tamen ad bona, aliter ad mala: nam ad bona inclinat hominum voluntates directe & per ſe tamquam auctor bonorum: ad malum autem dicitur inclinare vel ſuſcitare homines occaſionaliter, in quantum ſcilicet Deus homini aliquid proponit, vel exterius, vel interius, quod, quantum eſt de ſe, eſt inductivum ad bonum, ſed homo propter ſuam malitiam perverſe utitur ad malum*.

ARTICULUS II.

De variis circa reprobationem Catholicorum ſententiis.

Not. 1. Eſtius & Sylvius, quibus prævivere ac poſtea ſubſcripſerunt multi Thomiſtæ, damnant quidem Calvini de poſitiva reprobatione ſententiam, ſeu fatentur, reprobationis poſitivæ decretum non eſſe, aut Angelorum aut hominum reſpectu, latum a Deo independenter a præviſis tum Angelorum tum hominum demeritis: ſed contendunt, idem non debere ferri judicium de reprobatione negativa: nempe docent, & in Angelis & in hominibus fuiſſe prorſus independentem a quorumlibet demeritorum præviſione.

Ut Eſtius, ejuſdemque cum eo ſententiæ auctores, ſuam de reprobatione mentem aperiant, hunc inter divina decreta ordinem ſtatuunt. Deus (inquiunt) *Primo*, decrevit hominum & Angelorum creationem: *Secundo*, ex iiſdem tum Angelis tum hominibus nonnullos elegit ad regnum cæleſte, alios vero non elegit: in illis manifeſtam fecit ſuam caritatem, in iſtis vero manifeſtum fecit ſuum in res omnes creatas dominium, infinitam ſuam potentiam: *Tertio*, utroſque ſcilicet homines & Angelos, ſtatuit creare in ſtatu gratiæ ſanctificantis: *Quarto*, Angelis & hominibus, quos ante in inſtanti rationis non elegerat ad regnum cæleſte, decrevit non dare gratiam per ſe efficacem, aliunde tamen ipſis ad actu perſeverandum neceſſariam: *Quinto*, prævidit eorum lapſum: *Sexto*, in ejuſmodi lapſus vindictam decrevit in eos animadvertere excluſione a regno cæleſti, non ſolum tanquam bono illis indebito, ſed etiam tanquam poena, qua torquerentur in perpetuum: præparavit præterea poenam ſenſus, de qua fit mentio Matthæi capite 25. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus*.

Ex iis quæ hucuſque dicta ſunt, patet Eſtii, & aliorum idem cum ipſo ſentientium, ſyſtema niti hoc principio: Quod cum Deus nulli creaturæ gloriam æternam debeat, abſque injuſtitia potuerit ad eam quoſdam Ange-

Angelos, & quoſdam homines non eligere independenter a cujuslibet peccati præviſione. Hinc iterum patet, cur ea quarumdam creaturarum non electio dicatur reprobatio negativa, non autem reprobatio privativa: nempe evidens eſt, id oriri ex eo, quod privatio ſit carentia formæ rei alioquin debitæ, negatio e contra ſit carentia rei prorſus indebitæ. Hinc tandem patet ratio, cur independenter a quovis peccato præviſo Deus gratiam efficacem ad actu perſeverandum neceſſariam negaverit Angelis, & homini innocenti, & nunc etiam in ſtatu naturæ lapſæ pluribus juſtis deneget: ſic nimirum ſe geſſit olim, geritque modo, quod nec Angelo nec homini gratiam illam debeat.

Not. 2. Diſcipuli Ludovici Molinæ docent, reprobationem, etiam negativam, ſupponere præviſionem peccati cum in Angelis, tum in hominibus: hoc eſt, contendunt, Deum prævidiſſe lapſum & hominum & Angelorum, antequam, ſecundum noſtrum concipiendi modum, eos negative reprobaverit, ſeu non elegerit ad cæleſtem gloriam, aut eos ab ea excluſerit, etiam tamquam re eis omnino indebita.

Mirum non eſt, quod ii theologi in eam ſententiam abierint: nam, cum doceant, nec Angelum nec hominem prædeſtinari ad regnum cæleſte niſi poſt præviſionem futuri uſus datæ ſibi gratiæ verſatilis, conſequenter docere debuerunt, eos ab illo regno non excludi, niſi poſt præviſionem negati conſenſus oblatæ ſibi gratiæ.

Ut autem ſuum ſyſtema reddant apertius, inter actus divini intellectus, & divinæ voluntatis huncce ordinem ſtatuunt: *Primo* (inquiunt) Deus Angelos & homines decrevit in ſtatu gratiæ ſanctificantis condere cum ordinatione ad regnum cæleſte, hoc eſt, intuitivam divinæ eſſentiæ viſionem: *Secundo*, ſtatuit utriſque conferre gratiam actualem, cujus uſus penderet a libera eorum acceptatione: *Tertio*, prævidit, Angelos apoſtatas ea gratia uſuros non eſſe, ac proinde caſuros eſſe ex originali juſtitia: *Quarto*, in pœnam ejuſmodi lapſus ſtatuit, eos excludere a regno cæleſti, ac detrudere ad tartara cruciandos.

Hoc unum illi auctores inter Angelos & homines diſcrimen ſtatuunt, quod Deus lapſis hominibus, non autem Angelis, dederit Chriſtum redemptorem: unde docent, Deum poſt præviſum in Adamo & ejus poſteris peccatum originale, ſtatuiſſe & Adamo & ejus poſteris dare ex Chriſti meritis auxilium verſatile, ſufficiens tamen ad recuperandum amiſſum juſtitiæ ſtatum, & ad perſeverandum in finem uſque. Addunt, Deum poſt præviſionem non acceptati ab aliquibus illius auxilii, illos eadem ratione, qua apoſtatas Angelos, excluſiſſe a regno cæleſti; illiſque in pœnam peccatorum, in quibus morituri præviſi ſunt, præparaſſe perpetuam tum damni tum ſenſus pœnam.

Not. 3. Non paucis aliis theologis placet hoc de reprobatione ſyſtema. Docent 1. apoſtatarum Angelorum reprobationem, ſive negativam, ſive poſitivam, fuiſſe factam tantum poſt præviſionem peccati, in quod libere lapſi ſunt. Docent 2. idem ferri debere judicium de hominum reprobatione, ſi Adamus in originali juſtitia perſeveraſſet. Docent 3. hominum lapſorum reprobationem, etiam negativam, ſupponere præviſionem peccati, non actualis quidem, ſed originalis.

Theologorum ſic opinantium hæ ſunt rationes. Contendunt *primo*, nec Angelos, nec hominem innocentem actu perſeverandum indiguiſſe gratia per ſe efficaci. Contendunt *Secundo* e contra homini lapſo gratiam per ſe efficacem, propter infirmitatem ex originali peccato contractam, eſſe ad actu perſeverandum neceſſariam.

Ex priore principio concludunt, reprobationem negativam, ſeu meram non electionem in Angelis, præſupponere præviſionem actualis peccati: neque enim, inquiunt, Deus independenter a præviſione negati conſenſus gratiæ verſatili potuit a regno cæleſti eos excludere, qui ea tantum gratia indigebant, ut in juſtitia perſeverarent, & per quam beati Angeli actu perſeverarunt.

Ex altero principio iidem theologi concludunt, hominis lapſi reprobationem, etiam negativam, præſupponere præviſionem peccati, ſaltem originalis. Et ſane, ajunt, ſi homo lapſus non indiguerit auxilio per ſe efficaci, niſi propter infirmitatem ex peccato contractam, præciſa peccati præviſione Deus in eo reprobando eadem ratione ſeſe gerere debuit, qua in Angelos: ergo quemadmodum non reprobavit Angelos, niſi poſt peccati præviſionem, ita nec debuit hominem lapſum reprobare, niſi poſt peccati præviſionem. Confirmatur ex eo, quod Deus præciſa infirmitate per peccatum contracta, judicare debuerit plures ex hominibus lapſis perſeveraturos eſſe in gratia baptiſmali cum auxilio verſatili, quo ſolo indigebant, ſicut plures Angeli reipſa cum eodem auxilio verſatili in originali juſtitia perſeverarunt. Tandem cum per peccatum originale homo conſtituatur Dei inimicus, ſufficiens Deo præbuit fundamentum, ut poſt illius præviſionem, in aliquos homines ab æterno ferret æternum reprobationis decretum. Quænam ex iis Catholicorum ſententiis verior ſit, ſubſequentibus paragraphis eſt expendendum.

§. I. *Utrum Angelorum reprobatio negativa facta fuerit tantum poſt præviſa eorum demerita.*

CONCLUSIO. Angelorum reprobatio negativa

gativa facta fuit tantum poſt præviſa eorum demerita. Eſt contra Eſtium & plures Thomiſtas.

Probatur 1. Prædeſtinatio ſanctorum Angelorum facta fuit tantum, ut ſuperius oſtenſum eſt, poſt præviſa eorum merita: ergo apoſtatarum Angelorum reprobatio negativa facta fuit tantum poſt præviſa eorum demerita. Probatur conſeq. Reprobatio negativa nihil eſt aliud, quam privatio prædeſtinationis: eſt enim mera non electio ad gloriam, ac proinde privatio electionis ad eamdem gloriam: ergo, ſi merita præviſa fuerint ante prædeſtinationem, demerita prævideri debuerunt ante privationem prædeſtinationis.

Probatur 2. Si Angeli apoſtatæ reprobati fuiſſent, etiam negative; ante præviſa eorum demerita, privati fuiſſent, ante eadem demerita, medio ad actu perſeverandum abſolute neceſſario: ejuſmodi nimirum medii privatio eſt effectus, qui ſequitur ex reprobatione negativa: Atqui Angeli apoſtatæ non fuerunt privati medio ad actu perſeverandum neceſſario: non enim ad actu perſeverandum indiguerunt auxilio per ſe efficaci ac determinativo, ſed ſatis eis fuit gratia voluntatis pediſsequa, unde nulla alia donati ſunt Angeli, qui in juſtitia perſeverarunt. *Tale erat* (inquit Auguſtinus lib. de corrept. & gratia cap. 11.) *adjutorium, quod quilibet eorum deſereret cum vellet, & in quo permaneret ſi vellet, & in quo fieret ut vellet.*

Probatur 3. iis omnibus argumentis, quibus ſubſequentibus paragraphis oſtendemus, hominem lapſum reprobari non potuiſſe, etiam negative, ante præviſa illius demerita.

Objectiones, quæ contra noſtram concluſionem ab adverſariis moventur, petuntur ex duplici capite, quod Eſtio, pluribuſque Thomiſtis certiſſimum videtur; nempe ſanctos Angelos gratuito prędeſtinatos fuiſse ad gloriam; eos ad actu perſeverandum, non minus quam homo lapſus, indiguiſse auxilio per ſe efficaci, quod quidem ideo tantum nonnullis negari debuit, quod non eſſent ex prædeſtinatorum numero, ſeu non eſſent gratuito ad gloriam electi.

Verum duplex illud principium veritate non nititur, idque partim ſequitur ex iis, quæ ſuperius dicta ſunt de prædeſtinatione Angelorum, partim etiam ex dicendis in tractatu de gratia, ubi fuſe diſſeremus de natura auxilii, quo tum Angeli tum homo innocens indiguerunt, ut actu perſeverarent in gratia ſanctificante, in qua conditi fuerant.

§. II. *Quid Scriptura doceat de hominis lapſi reprobatione negativa.*

CONCLUSIO. Scriptura docet, hominis lapſi reprobationem negativam factam fuiſſe tantum poſt demeritorum pręviſionem.

Probatur 1. Illud ſupponit demeritorum pręviſionem, quod ſupponit Dei in ſuam creaturam odium: neque enim Deus aliud odiſſe poteſt quam demeritum: *Diligis omnia quæ ſunt* (inquit Scriptura Sap. 11.) *& nihil odiſti eorum quæ feciſti*. Atqui hominis lapſi reprobatio ſupponit Dei odium in hominem lapſum: ſiquidem Apoſtolus utitur odii nomine, ut in Eſau omnium reproborum reprobationem exprimat: *Jacob dilexi* (inquit Deus ad Rom. 9.) *Eſau autem odio habui*.

Reſpondent adverſarii, illud quidem decretum ſupponere pręviſionem demeritorum, quod ſupponit odium *poſitive* ſumptum, ſeu prout eſt actus Dei reſpuentis & abjicientis, juxta illud Sapientię 13. *Odio ſunt Deo impius & impietas ejus*; ſecus vero ſi odium *negative* tantum ſumatur; ſic autem ad Rom. 9. ſumi contendunt; unde docent hęc verba: *Eſau autem odio habui*, nihil aliud ſignificare, quam meram non dilectionem in ordine ad vitam ęternam.

Sed variis argumentis impugnari poteſt ea reſponſio. *Primo*, aperte repugnat Auguſtino, qui conceptis terminis aſserit, Deum reprobantem Eſau, in eo odiſse peccatum originale; nempe l. 1. ad Simplicianum, q. 2. explicans laudatum Apoſtoli textum, ſcribit, *Deum odio habere non Eſau hominem, ſed Eſau peccatorem*. Hæc etiam habet epiſt. 105. *Quid oderat in Eſau, antequam feciſſet aliquid mali, niſi originale peccatum?* Plura ſimilia loca laudabuntur inferius. *Secundo*, voces iſtæ, *Odio habui*, Dei ſunt reſpuentis & abjicientis, nimirum, Auguſtino teſte, ſunt delicto in maſsa per peccatum corrupta, ut inferius oſtendetur. *Tertio*, mera non dilectio in ordine ad vitam æternam, ex ſuppoſitione elevationis creaturæ ad beatitudinem cæleſtem, habet (ut ſuo loco dicetur) rationem pœnæ; ac proinde ſupponit odium *poſitive* ſumptum: neque enim Deus, cum ſit ſumme juſtus, poteſt, pœnam aliquam creaturæ innocenti infligere.

Probatur 2. Id per quod Deus iram ſuam manifeſtat, præſupponit peccati præviſionem; *Numquid iniquus eſt Deus* (inquit Apoſtolus ad Rom. 3.) *qui infert iram?* quaſi dixiſset; injuſtus eſset Deus, ſi abſque præcedenti creaturæ culpa, in eam iraſceretur; Atqui per reprobationem Deus manifeſtat ſuam in creaturas iram; *Quod ſi* (ait idem Apoſtolus ad Rom. 9.) *Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ, apta in interitum: ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, &c.*

Reſpondent qui nobis adverſantur, Deum oſtendere iram ſuam in reprobatione poſitiva, quæ dicit inflictionem pœnæ aut damni aut ſenſus, non autem in reprobatione negativa, quę quidem (ut ajunt) eſt mera non electio ad vitam ęternam.

Sed

Sed inanis eſt ea ſolutio: nam 1. Apoſtolus de reprobatione loquitur eodem ſenſu, quo locutus fuerat verbis ea, de quibus agitur, immediate præcedentibus Apoſtolus locutus fuerat de reprobatione negativa: *An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?* iis nimirum verbis ipſi etiam adverſarii utuntur, ut negativam reprobationem in merum Dei in creaturas dominium refundant. 2. Apoſtolus de ea reprobatione loquitur, per quam Dei in prædeſtinatos miſericordia commendatur: *Ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam:* atqui per reprobationem negativam maxime commendatur Dei miſericordia in prædeſtinatos: quippe (ut ajunt philoſophi) contraria per contrariorum oppoſitionem illuceſcunt. 3. Apoſtolus agit de ea reprobatione, per quam nonnulli fiunt vaſa in contumeliam: *Aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam*. atqui per reprobationem etiam negativam reprobi fiunt vas in contumeliam; nec enim inter vas in honorem & inter vas in contumeliam Apoſtolus aliquod tertium ſtatuit.

Ex iis quæ tum in hac ſecunda, tum in priore noſtræ concluſionis probatione dicta ſunt, patet, his verbis: *Eſau autem odio habui*, Paulum non minus agere de reprobatione negativa, quam de poſitiva: ac proinde merito concluditur, illam non minus quam iſtam, præſupponere in Apoſtoli ſyſtemate demeritorum prævisionem.

Objicies 1. Apoſtolus docuit, reprobationem negativam non præſupponere demeritorum prævisionem: ergo, &c.

Probatur ant. Apoſtolus non minus demerita excludit a reprobatione, quam merita a prædeſtinatione: *Cum* (inquit) *nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali.... non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt: Quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt: Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*.

Confirmatur ex eo, quod ſi Apoſtolus voluiſſet excludere merita a prædeſtinatione, & non excludere demerita a reprobatione, ſatis ei fuiſſet dicere: *Cum nondum aliquid boni egiſſent*, nec debuiſſet addere, *aut mali*.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Apoſtolus non minus demerita, quæ ſumuntur ex peccatis actualibus, excludit a reprobatione, quam merita excludit a prædeſtinatione, conc. ant. demerita, quæ ſumuntur ex peccato originali, neg. ant. Ratio eſt, quia Apoſtolus loquitur de demeritis, quæ per proprios operantis actus comparantur; unde, ut ea exprimat, utitur verbo *Egiſſent*: ſic enim habet; *Cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali*. Auguſtini eſt ea ſolutio: *Nulla* (inquit epiſt. 106.) *in Jacob & Eſau opera propria bona, vel mala, ſed uterque illi uni obnoxius erat, in quo omnes peccaverunt, ut omnes in illo morerentur. Nam in quo erat natura communis, ab ejus vitio nullus eſt immunis; ſed ambo qui nondum propria vel bona vel mala operabantur, tamen ex origine naſcebantur*.

Objicies 2. Paulus reprobationem negativam manifeſte refundit in ſolam Dei voluntatem: ergo eſt omnino independens a demeritorum prævisione. Probatur ant. Ubi contra factam a Deo quorumdam reprobationem objecit ſibi, ex ea colligi poſſe, Deum eſſe injuſtum: *Quid ergo dicemus, numquid iniquitas apud Deum?* non reſpondet (quod tamen reſpondere debuiſſet) ideo Deum reprobantem non eſſe injuſtum, quod attendat ad reproborum demerita, ſed objectionem ſolvit confugiendo ad Dei voluntatem, ſeu ad ſupremum Dei in creaturas dominium: *Abſit*, (inquit) *Moyſi enim dicit: Miſerebor cujus miſereor, & miſericordiam præſtabo cujus miſerebor*.

Ex illo autem veteris Teſtamenti loco concludit, reprobationem & prædeſtinationem nullo modo pendere ex hominum meritis, aut demeritis, ſed ex abſoluta Dei voluntate: *Igitur* (ait) *non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*.

Eam illationem confirmat Pharaonis exemplo quod legitur Exodi 9. *Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam, & ut annuntietur nomen meum in univerſa terra*. Quaſi dixiſſet: Pharao typus eſt reproborum: quemadmodum igitur calamitates, quibus per Moyſem Pharao oppreſſus eſt, non aliam, ex Scriptura, habent cauſſam, quam Dei voluntatem, nec ob aliud inflictæ ſunt illi Principi, quam ut in illo Deus ſuam potentiam omnibus manifeſtam faceret; ita reprobationis negativæ non debet alia quæri cauſſa, quam Dei voluntas, quæ quidem nonnullos non elegit ad gloriam, ut manifeſtum faceret ſuum in creaturas dominium. Apoſtolus ipſe eam ſuimetipſius explicationem aperte tradit hiſce verbis, quæ immediate ſubjicit petito ex Pharaone exemplo: *Ergo cujus vult miſeretur, & quem vult indurat*.

Suam reſponſionem idem Apoſtolus confirmat inſtantia, quam movet adverſus ſolutionem hujuſce quæſtionis: *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum?* Sic autem habet ea inſtantia: Si reprobatio peti debeat ex ſola Dei voluntate, non eſt, cur Deus conqueratur de reprobis, qui non dant operam comparandæ ſaluti: *Dices itaque mihi, quid adhuc queritur?* cum homo non poſſit impedire divinæ voluntatis effectum: *Voluntati enim ejus quis reſiſtit?* Sic vero reſpondet ad illam inſtantiam: Fateor, nemo divinæ

vinæ voluntati reſiſtit; unde is, quem Deus reprobavit, non conſequetur ſalutem; ſed tamen non injuſte conqueritur de reprobis: nec inveſtiges rationem, cur juſte de eis conqueratur: ſatis eſt, ut ſcias, Deum aliquid velle, ut certus ſis id juſte fieri: *O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo?*

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Apoſtolus reprobationem refundit in ſolam Dei voluntatem tanquam in cauſſam proximam, conc. ant. tamquam in cauſſam remotam, neg. ant. Dei voluntas eſt quidem ſola cauſsa proxima reprobationis; ſed non eſt cauſſa remota: nam ideo, dum quoſdam homines per ſummam miſericordiam eligit ad regnum cæleſte, alios per ſummam juſtitiam ab eo excludit, quod in maſſa per peccatum originale corrupta reperiantur. Auguſtini eſt illud reſponſum: *Ubi* (inquit lib. ad Boniſacium c. 7.) *dicitur: Cujus vult miſeretur, & quem vult indurat: qui facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: bonum quidem immerito & gratis datur, quia ex eadem maſſa eſt, cui datur: malum vero merito & debitum redditur, quia in maſſa perditionis malum malo non male redditur.*

Cum eo reſponſo facile conciliantur, quæ ab adverſariis urgentur. Nam ſuppoſita perditionis maſſa, quæ tum prædeſtinatos, tum reprobos complectitur, eductio ex illa maſſa per prædeſtinationem, derelictio in eadem maſſa per reprobationem, non ſunt volentis neque currentis hominis, ſed Dei ſolius aut miſerentis, aut punientis: *Cur autem* (verba ſunt Aug. lib. de prædeſtinatione SS. c. 9.) *non omnibus detur fides, fidelem movere non debet, qui credit, ex uno omnes iſſe in condemnationem, ſine dubitatione juſtiſſimam, ita ut in nulla Dei eſſet juſta reprehenſio, etiamſi nullus inde liberaretur: unde conſtat, magnam eſſe gratiam, quod plurimi liberentur, & quid ſibi deberetur, in eis qui non liberantur, agnoſcant.*

In eadem ſuppoſitione, maſſæ nimirum per peccatum corruptæ, Apoſtolus merito confert reprobos cum Pharaone: nam quemadmodum in Pharaone impio & indurato Deus ſuam potentiam fecit manifeſtam per calamitates, quibus juſte in eum ſæviit; ita in reprobis eamdem potentiam manifeſtat, relinquendo eos in maſſa corruptionis, puniendo æterna tum damni tum ſenſus pœna, & peccatum originale & actuale, in quæ prolabuntur. Igitur, cum Deus reprobet, nec ſeparet a perditionis maſſa, ex qua tamen poſſet eos cum electis ſeparare, merito ait Apoſtolus; *Cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.*

In eadem pariter ſuppoſitione idem Apoſtolus merito aſſerit, reprobum non poſſe de Deo reprobante conqueri, nec illum injuſtitiæ arguere; ſi enim reprobus attendat ad perditionis maſſam in qua involvitur, ſtatim occurret illi ratio, cur injuſtum non ſit latum in ſe reprobationis decretum; *O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo?* hoc eſt, attende ad peccatum, cujus cum ceteris hominibus reus es, & ſtatim evidens erit tibi, Deum non immerito te a cæleſti gloria excluſiſſe.

Objicies 3. Apoſtolus probat, reprobationem pendere non ex reproborum demeritis, ſed ex mero Dei beneplacito; probat (inquam) exemplo petito ex figulo, qui ex eadem luti maſſa pro libito facit vas aut in honorem aut in contumeliam. Se habet Deus (argumentum eſt Apoſtoli) reſpectu ſuæ creaturæ, quam prædeſtinat aut reprobat, ſicut figulus reſpectu luti, ex quo vaſa conficit, & viciſſim creaturæ reprobatæ aut prædeſtinatæ ſe habent reſpectu Dei ſicut vaſa reſpectu figuli; ergo quemadmodum ſola voluntas figuli eſt cauſſa, cur vas aliquod ſit in contumeliam; ita ſolius Dei voluntas eſt cauſſa, cur nonnulli reprobentur; ergo etiam ſicut vas de figulo conqueri non poteſt, quod factum fuerit in contumeliam; ita nec reprobus de Deo conqueri poteſt, quod ab eo fuerit reprobatus; *Numquid* (ait Paulus) *dicit figmentum ei, qui ſe finxit; Quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Reſp. diſt. ant. Se habet Deus in prædeſtinatione & reprobatione, ſicut figulus reſpectu luti corrupti, conc. ant. reſpectu luti minime corrupti, neg. ant. Quemadmodum ex luto corrupto figulus pro libito facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam; ita ex hominum maſsa per Adami peccatum corrupta Deus pro libito alium prædeſtinat, alium vero reprobat: *Ex Adami origine damnata* (inquit Aug. l. 15. de civit. Dei c. 21.) *veluti maſſa una merito damnationi tradita, Deus fecit alia in contumeliam vaſa iræ, alia in honorem vaſa miſericordiæ.*

Quæ huc uſque datæ ſunt ſolutiones ad argumentum ex Paulo deductum, ſic compendioſe referuntur. 1. Apoſtolus (inquiunt qui nobis adverſantur) non minus excludit demerita a reprobatione, quam merita a prædeſtinatione. Reſp. diſtinguendo; Demerita per peccatum actuale contracta, conc. contracta per peccatum originale, nego. 2. Idem Apoſtolus reprobationem refundit in ſolam Dei voluntatem. Reſp. diſt. Tamquam in cauſſam proximam, conc. tamquam in cauſſam remotam, neg. 3. Poſtquam Apoſtolus objecit ſibi, ex reprobatione ſequi, quod Deus ſit injuſtus, non reſpondet, ideo in eo non eſſe injuſtitiam, quod reprobatio demerita præſupponat. Reſp. diſt. Non reſpondet explicite, conc. implicite, neg. quippe adducit exemplum Pharaonis, in quem Deus non ſæviit, niſi poſt illius inobedientiam, & voluntariam obdurationem in malo. 4. Apo-

ſtolus

ſtolus aſſerit, reprobum non debere inveſtigare rationem, cur in Deo reprobante non ſit injuſtitia. Reſp. diſt. Rationem, quæ ſit extra ſe ipſum, ſeu aliam a peccato originali, conc. quæ ſit intra ſe ipſum, neg. 5. S. Paulus comparat Deum cum figulo. Reſp. diſt. Cum figulo, qui operatur ex luto contaminato, conc. ex luto incontaminato, nego.

Addendum eſt, Apoſtolum toto capite nono Epiſtolæ ad Roman. agere de reprobatione comparativa, ſeu quærit, cur Eſau potius, quam Jacob, qui æqualiter reus erat, reprobatus fuerit; cur Judæi potius, quam Gentes, reprobati fuerint. Ea autem comparativa reprobatio non aliam habet cauſſam, quam Dei voluntatem; abſoluta vero, ſeu ea qua Petrus v. g. nulla facta comparatione cum Joanne æqualiter reo, eſt e reproborum numero, cauſſam habet ex parte Petri, peccatum nempe, quod Deus ab æterno in eo prævidit. De ea diſtinctione reprobationis comparativæ & abſolutæ legenda ſunt, quæ dicentur inferius ad argumenta, quæ adverſarii ex Auguſtino deſumunt.

§. III. *Quid Auguſtinus ſenſerit de reprobatione negativa.*

CONCLUSIO. Auguſtinus docuit, reprobationem, etiam negativam, præſupponere demeritorum prævisionem.

Probatur 1. Ille docuit, reprobationem, etiam negativam, præſupponere demeritorum prævisionem, qui aſſeruit, prædeſtinationem eam ſupponere: Atqui Auguſtinus aſſeruit, prædeſtinationem præſupponere demeritorum prævisionem; ergo, &c.

Major propoſitio conſtat; ſiquidem ſi reprobatio non ſupponeret demeritorum prævisionem, quam tamen prædeſtinatio ſupponit, ii qui reprobantur, non potuiſſent prædeſtinari; nempe facta fuiſſet eorum reprobatio, antequam eorum prædeſtinatio fieri potuiſſet. Præterea, ex Apoſtolo, idem omnino eſt lutum, ex quo figulus facit aliud vas in honorem, aliud vas in contumeliam; ac proinde reprobatio non minus ſupponit luti corruptionem, quam prædeſtinatio; itaque probatur minor. Decretum liberandi præſupponit miſeriam, quæ in creatura rationali non aliud eſt quam peccatum, aut id quod ſequitur ex peccato; atqui prædeſtinatio eſt decretum liberandi, quippe (ut ſuo loco dictum eſt) ab Auguſtino definitur, *Præſcientia ac præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur*; ergo &c.

Confirmatur variis nominibus, quæ ab eodem Auguſtino prædeſtinationi tribuuntur; nempe paſſim eam vocat diſcretionem, electionem, propoſitum diſcretionis & electionis ex communi damnationis maſſa; *Quicumque* (inquit lib. de corrept. & gratia c. 7.) *ab illa originali damnatione, illa divinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non eſt dubium, quod & procuratur eis audiendum Evangelium, &c.*

Confirmatur iterum argumento, quod ex adventu Chriſti deſumitur. Quod præſupponit adventum Chriſti, præſupponit peccati prævisionem; atqui hominum lapſorum prædeſtinatio præſupponit (in intentione divina) Chriſti adventum; ergo præſupponit quoque peccati prævisionem. Major expreſſe docetur ex Auguſtino; *Si* (inquit Serm. 8. de verbis Domini c. 2.) *homo non periiſſet, filius hominis non veniſſet.* Idem repetit Serm. 9. c. 1. *Nulla cauſſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſalvos facere*; nec mirum, nam Chriſtus eſt medicus animarum; *Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla cauſſa eſt medicinæ.* Minor vero ſic oſtenditur. Illud, in intentione divina, præſupponit adventum Chriſti, quod fit per Chriſti merita; nam effectus ſupponit cauſſam; Sed hominum lapſorum prædeſtinatio fit per Chriſti merita; *Elegit nos* (ait Apoſtolus) *in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in caritate.*

Probatur 2. Ille docuit, reprobationem negativam præſupponere prævisionem peccati, qui omnes ac ſingulos illius effectus explicuit per non liberationem a maſſa perditionis; atqui Auguſtinus omnes & ſingulos reprobationis effectus explicuit per non liberationem a maſſa perditionis; ergo, &c. Probatur minor. Tres ſunt præcipui effectus reprobationis; in nonnullis infidelitas; in aliquibus non perſeverantia uſque ad finem; in omnibus reprobis ſive parvulis ſive adultis excluſio a regno cælorum; atqui Auguſtinus tres illos effectus explicuit per non liberationem a maſſa perditionis; immo illos effectus, quatenus dicunt denegationem gratiæ efficacis ad fidem, ad juſtitiam, ad perſeverantiam actualem abſolute neceſſariæ, ad eam non liberationem tamquam ad cauſſam & radicem reduxit; *Ac per hoc* (inquit lib. de correp. & gratia c. 7.) *& qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati, perſeverantiam non acceperunt; & qui credere noluerunt; & qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt, ſed ab originali noxa ſolo poſſent lavacro regenerationis abſolvi, quo tamen non accepto, mortui perierunt, non ſunt ab illa conſperſione diſcreti, quam conſtat eſſe damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem.*

Probatur 3. Se habet reproborum hominum reprobatio, ſicut ſe habuit reprobatio Eſau; nam (ut ſuperius oſtenſum eſt) Apoſtolus Eſau reprobationem proponit tamquam typum eorum omnium qui reprobantur; atqui ex Auguſtino, reprobatio Eſau facta eſt poſt demeritorum prævisionem; Siquidem *primo*, Augu-

Digitized by Google

Auguſtin
main mi
per ſumn
cum ex e
dem matr
egiſſent bo
odis alter
originali
qua habet
tiam mer
potuiſſe diſ
a gloria,
juſtitiam,
ſubjecto,
gloria, non
Doctor in e
minis docet
ex odio De
tum fuiſſe
Eſau reus e
(ait) *antea*
gratuitum m
oderas in Eſa
niſi originale
guſtinus a P
cuſatus, qu
& reprobatio
eſſe reum cri
ceptionis per
depellit dicen
ſubjecti diſpoſ
ſtitiæ leges rep
lis erat noxa
tendunt (ait ep
reddatur pœna d
to, ut nec ille
gnum ſe iſte glo
ptionem nullam
demque maſſa da
vit, ut liberatus
etiam ſibi ſuppli
ſubveniret.

Objicies. Aug
reprobationem,
tionem refert ad
atqui, ſi cenſuiſſe
demeritorum prævi
ſet ad inſcrutabil
guſtinus non cenſu
negativam, factam
prævisionem. Minor
nam in ſuppoſitior
eſſet ratio, cur D
alios prædeſtina
quæ in inſtan
quam a Deo ſ
Tota igitur
ſitione, qu
variis S. Do
tum libro
libro de d
ſint hæc

com-

comparativa, evidens eſt ex verbis quibus utitur: *Quare hos elegit in gloriam, illos reprobavit*. Evidens eſt quoque ex Auguſtini textu quem laudat: *Quare hunc trahat*, &c. Evidens eſt tandem ex ſimilitudine quam deſumit ex rebus corporeis: *Sicut ex ſimplici voluntate artificis dependet, quod ille lapis eſt in iſta parte parietis, & ille in alia*.

Eadem ratione explicari debet textus, qui ſecundo loco objectus eſt ex 1. ad Annibal. Suppoſito nimirum, quod tum prædeſtinatus, tum reprobus æqualiter rei ſint, certum eſt id quod affirmat S. Thomas, ſcilicet, ex parte reprobi non eſſe cauſam, cur reprobus ſit, dum alius eſt prædeſtinatus, nec poteſt a Deo quærere rationem cur prædeſtinationis gratiam illi non conceſſerit, quam annuit alteri. Deus enim reſpondere poſſet, *non requiri* (ut verbis S. Doctoris utar) *rationem, quare non dem alicui, cui dare non debeo*.

Inſtabis 1. Non eſt in S. Thoma fundamentum diſtinguendi reprobationem negativam in abſolutam & comparativam. 2. Præterea admiſſa etiam illa diſtinctione, non eſt ratio, cur aſſeratur S. Thomam cenſuiſſe illam non habere cauſſam præter Dei voluntatem, illam vero pro cauſſa prævisionem demeritorum.

Reſp. ad 1. Angelicum Doctorem variis in locis tradere diſtinctionem, de qua agitur. Et ſane duplex eſt apud eum reprobatio: una *in generali*, quæ quidem eſt omnino idem cum abſoluta; & altera *in ſpeciali*, quæ non differt a comparativa: *Circa electionem bonorum & reprobationem malorum* (inquit in comment. epiſt. ad Rom. c. 9. lect. 45.) *duplex quæſtio moveri poteſt: una quidem in generali, quare Deus velit quoſdam indurare, & quorumdam miſereri: alia vero in ſpeciali, quare velit hujus miſereri, & hunc vel illum indurare*.

Reſp. ad 2. poſita diſtinctione reprobationis abſolutæ a reprobatione comparativa, S. Thomas docet, illius, non autem iſtius reddi poſſe rationem. *Et poteſt quidem* (inquit) *ratio hujus quæſtionis aſſignari; ſecundæ autem quæſtionis non poteſt aſſignari, niſi ſimplex Dei voluntas, cujus exemplum patet in rebus humanis*. Idem utriuſque reprobationis diſcrimen expreſſe tradit in c. 6. Joannis, ubi ſic loquitur: *Quare autem non omnes aversos tra[hat], ſed aliquos, licet ſint omnes æqualiter [aver]ſi; ratio quidem* IN GENERALI *poteſt [aſſig]nari, ut ſcilicet in illis, qui non trahun[tur,] appareat, & refulgeat ordo divinæ juſti[tiæ,] in illis autem, qui trahuntur, immenſitas [divin]æ miſericordiæ: Quare autem* IN SPE[CIA]LI *trahat hunc, & illum non trahat, non [ra]tio aliqua, niſi beneplacitum voluntatis [div]inæ*. Si quis pro diſtinctione, de [qua] quæſtio, clarius aliquid deſideret, in ipſo ſole deſiderabit.

§. V. *Quid rationibus theologicis ſtatui poſſit de reprobatione negativa*.

CONCLUSIO. Rationibus theologicis ſuadetur, reprobationem negativam non fuiſſe factam independenter a demeritorum prævisione.

Probatur 1. Deus (ut hujuſce articuli paragrapho 1. obſervatum eſt) vere odit eum quem reprobat: *Eſau autem odio habui*: atqui Deus neminem odit, niſi propter peccatum: ergo reprobat etiam negative, propter peccatum.

Probatur 2. Reprobatio negativa quorumdam hominum non fuit facta ante electorum prædeſtinationem, ut ſuperius dictum eſt: atqui electorum prædeſtinatio facta eſt poſt peccatorum prævisionem: neque enim facta fuit ante Chriſti prædeſtinationem: prædeſtinatio autem Chriſti ſupponit prævisionem peccati, cum ex Auguſtino, & S. Thoma, ſi homo non peccaſſet, Verbum incarnatum non fuiſſet.

Probatur 3. Creaturæ rationali innocenti, ſaltem in ſtatu in quo res ſunt, elevationis ſcilicet ad finem ſupernaturalem, beatitudo cæleſtis negari non poteſt independenter a demeritorum prævisione; ergo nec ſine ea poteſt reprobari reprobatione etiam negativa.

Probatur ant. Creatura rationalis innocens, cui negaretur cæleſtis beatitudo, eſſet ſumme miſera: atqui creatura rationalis innocens non poteſt eſſe ſumme miſera: ergo, ſaltem in ſtatu in quo res ſunt, beatitudo cæleſtis negari non poteſt creaturæ rationali innocenti. Minor propoſitio expreſſe traditur ab Auguſtino lib. 1. operis imperfecti: *Sub Deo juſto*, (inquit) *miſer eſſe quiſquam, niſi mereatur, non poteſt*; id nimirum vetat lex æterna, quæ (eodem Auguſtino teſte) *jubet ut omnia ſint ordinatiſſima*. Major vero ſic oſtenditur; Summa eſt creaturæ miſeria non conſequi finem, ad quem condita eſt, & cujus vehemens experitur deſiderium; *Quod appetis* (ait Auguſtinus lib. de moribus Eccleſiæ c. 3.) *quod adipiſci non poteſt, cruciatur*. Creatura, cui negaretur beatitudo cæleſtis, vel amaret patriam, ſeu cæleſtem illam beatitudinem, vel non amaret: Si primum, non poteſt, quin ſit ſumme miſera; *Si amatur patria* (inquit Auguſt. Ser. 14. de verbis Apoſtoli c. 6.) *magna pœna*. Si ſecundum, cæcitas & obduratio ſunt pœnæ, ac proinde miſeriæ, ipſa beatitudinis privatione graviores: *Si autem* (ait ibidem S. Doctor) *non amatur patria, pejor eſt cordis pœna*.

§. VI. *Cujuſnam peccati prævisionem ſupponat reprobatio negativa*.

Not. 1. Certum eſt, reprobationem in parvulis ſupponere prævisionem ſolius peccati

quæ Dei manibus in mundi exordio confecta eſt, ſed quæ corrupta eſt per peccatum primi parentis : ergo Deus, ex angelici Doctoris mente, non facit aliquod vas in honorem per prædeſtinationem ad gloriam, aut vas in contumeliam per reprobationem ſeu excluſionem a gloria, niſi ex luto per peccatum Adami corrupto : ac proinde non minus reprobatio negativa, quam prædeſtinatio, ſupponit demeritorum, ſaltem per peccatum originale, prævisionem : *Humana natura* (inquit) *vilitatem habet ex ſua materia, quia, ut dicit Geneſ. 2. fecit Deus hominem de limo : ſed majorem vilitatem habet ex corruptione peccati, quæ per unum hominem in hunc mundum intravit, & ideo homo merito luto comparatur. Similiter & Deus liberam habet poteſtatem, ex eadem maſſa corrupta generis humani, ſicut ex quodam luto, nulli faciendo injuriam, quoſdam homines facere præparatos in gloriam, quoſdam in miſeria relictos.*

Objicies 1. S. Thomas docuit, reprobationem eſſe actum divinæ providentiæ : *Cum* (inquit 1. p. q. 23. art. 3.) *ad divinam providentiam pertineat aliquos permittere a vita æterna deficere, ad eam pertinet etiam aliquos conſequenter reprobare.* Atqui ſi reprobatio eſſet ex præcedentibus, ſive per peccatum originale, ſive per actuale demeritis, non eſſet actus providentiæ, ſed juſtitiæ vindicativæ, ea nimirum reprobatione Deus puniret præcedens aliquod peccatum.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia actus ille eſt ſimul actus providentiæ & actus juſtitiæ; providentiæ quidem, quatenus per eum Deus quoſdam in miſeria derelinquit, ac proinde ſinit, ut ab ultimo fine deficiant : *Unde* (ait S. Doctor) *cum per divinam providentiam homines in vitam ordinentur, pertinet etiam ad divinam providentiam, ut permittat aliquos ab ipſo fine deficere* : juſtitiæ vero, prout Deus in vindictam peccati reprobos non liberat a miſeriæ æternæ debito, in quod per peccatum inciderunt. Ea quorumdam hominum non liberatio medium eſt, quo providentia utitur, ut conſervet univerſi decus & ornamentum, quod quidem in eo poſitum eſt, ut diverſi ſint rerum, ac proinde hominum, gradus & ordines : *Inde eſt* (ait S. Thom. hujuſce q. art. 5. ad 3.) *quod ad completionem univerſi requiruntur diverſi gradus rerum, quarum quædam altum & quædam infimum locum teneant in univerſo : & ut multiformitas graduum conſervetur in rebus, Deus permittit aliqua mala fieri, ne multa bona impediantur. Sic igitur conſideremus totum genus humanum, ſicut totam rerum univerſitatem, &c.*

Objicies 2. S. Thomas aſſerit, voluntatem permittendi, ut quis cadat in culpam, eſſe effectum reprobationis : ergo culpa non eſt cauſſa reprobationis; neque enim aliquid eſt rei alicujus cauſſa & effectus ſimul. Antecedens hiſce verbis 1. p. q. 23. art. 3. tradit S. Doctor : *Sicut prædeſtinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis pœnam pro culpa.*

Reſp. 1. diſt. ant. In culpam actualem, conc. ant. in culpam originalem, neg. ant. Textus, quibus ea reſponſio nititur, ſuperius relati ſunt.

Reſp. 2. diſt. iterum ant. Permittendi cadere in culpam, permiſſione quæ dicat ſolam voluntatem derelinquendi in peccato præcedente, conc. ant. voluntatem permittendi primum peccatum, neg. ant. Ratio ſolutionis petitur ex eo, quod ipſe S. Thomas voluntatem permittendi peccatum, in reſponſione ad 2. vocet derelictionem a Deo : *Reprobatio non eſt cauſſa ejus quod eſt in præſenti, ſcilicet culpæ. ſed eſt cauſſa derelictionis a Deo : eſt tamen cauſſa ejus quod redditur in futuro, ſcilicet pœnæ æternæ.*

Objicies 3. S. Thom. ad meram Dei voluntatem, & ad inſcrutabilia illius judicia refert hominum lapſorum reprobationem; ergo cenſuit, eam non fuiſſe factam ex prævisione demeritorum : alioquin enim ea demerita pro cauſſa reprobationis, non autem ſolam Dei voluntatem protuliſſet. Antecedens probatur ex his S. Doctoris verbis 1. p. q. 23. art. 5. ad 3. *Sed quare hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem niſi divinam voluntatem.* Particula illa exceptiva, *Niſi*, quamcumque aliam cauſſam excludit, ac proinde ipſam peccati prævisionem.

Id vero S. Thomas probat auctoritate S. Auguſtini tractatu 26. in Joannem, ubi ſic loquitur : *Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, ſi non vis errare.*

Probat item ex comparatione partium materiæ, in quibus quod hæc pars hanc habeat formam, & illa aliam, pendet ex ſola Dei voluntate : *Quare hæc pars materiæ eſt ſub iſta forma, & iſta ſub alia, dependet ex ſimplici divina voluntate : ſicut ex ſimplici voluntate artificis dependet, quod ille lapis eſt in iſta parte parietis, & ille in alia.*

Idem Angelicus Doctor in 1. ad Annibal. diſt. 41. quæſt. unica art. 3. docet, voluntatem non dandi gloriam non habere ex parte hominis reprobi aliquam cauſſam : *Nec* (inquit) *requiritur ratio, quare non dem alicui, cui dare non debeo*; haberet tamen cauſſam, ſi demeritorum prævisionem ſupponeret.

Reſp. diſt. ant. S. Thomas ad ſolam Dei voluntatem refert reprobationem comparativam, conc. ant. reprobationem abſolutam, neg. ant. Iſta (ut jam diximus de Auguſtini ſententia) cauſſam habet, nempe peccatum, ſaltem originale; illa vero nullam habet ex parte reprobi. Quod autem S. Doctor in locis, quæ nobis objecta ſunt, loquatur de reprobatione com-

comparativa, evidens eſt ex verbis quibus utitur: *Quare hos elegit in gloriam, illos reprobavit*. Evidens eſt quoque ex Auguſtini textu quem laudat: *Quare hunc trahat*, &c. Evidens eſt tandem ex ſimilitudine quam deſumit ex rebus corporeis: *Sicut ex ſimplici voluntate artificis dependet, quod ille lapis eſt in iſta parte parietis, & ille in alia*.

Eadem ratiome explicari debet textus, qui ſecundo loco objectus eſt ex 1. ad Annibal. Suppoſito nimirum, quod tum prædeſtinatus, tum reprobus æqualiter rei ſint, certum eſt id quod affirmat S. Thomas, ſcilicet, ex parte reprobi non eſſe cauſſam, cur reprobus ſit, dum alius eſt prædeſtinatus, nec poteſt a Deo quærere rationem cur prædeſtinationis gratiam illi non conceſſerit, quam annuit alteri. Deus enim reſpondere poſſet, *non requiri* (ut verbis S. Doctoris utar) *rationem, quare non dem alicui, cui dare non debeo*.

Inſtabis 1. Non eſt in S. Thoma fundamentum diſtinguendi reprobationem negativam in abſolutam & comparativam. 2. Præterea admiſſa etiam illa diſtinctione; non eſt ratio, cur aſſeratur S. Thomam cenſuiſſe iſtam non habere cauſſam præter Dei voluntatem, illam vero pro cauſſa prævifionem demeritorum.

Reſp. ad 1. Angelicum Doctorem variis in locis tradere diſtinctionem, de qua agitur. Et ſane duplex eſt apud eum reprobatio: una *in generali*, quæ quidem eſt omnino idem cum abſoluta; & altera *in ſpeciali*, quæ non differt a comparativa: *Circa electionem bonorum & reprobationem malorum* (inquit in comment. epiſt. ad Rom. c. 9. lect. 45.) *duplex quæſtio moveri poteſt: una quidem in generali, quare Deus velit quoſdam indurare, & quorumdam miſereri: alia vero in ſpeciali, quare velit hujus miſereri, & hunc vel illum indurare*.

Reſp. ad 2. poſita diſtinctione reprobationis abſolutæ a reprobatione comparativa, S. Thomas docet, illius, non autem iſtius reddi poſſe rationem: *Et poteſt quidem* (inquit) *ratio hujus quæſtionis aſſignari; ſecundæ autem quæſtionis non poteſt aſſignari, niſi ſimplex Dei voluntas, cujus exemplum patet in rebus humanis*. Idem utriuſque reprobationis diſcrimen expreſſe tradit in c. 6. Joannis, ubi ſic loquitur: *Quare autem non omnes averſos trahit, ſed aliquos, licet ſint omnes æqualiter averſi; ratio quidem* IN GENERALI *poteſt aſſignari, ut ſcilicet in illis, qui non trahuntur, appareat, & refulgeat ordo divinæ juſtitiæ: in illis autem, qui trahuntur, immenſitas divinæ miſericordiæ: Quare autem* IN SPECIALI *trahat hunc, & illum non trahat, non eſt ratio aliqua, niſi beneplacitum voluntatis divinæ*. Si quis pro diſtinctione, de qua eſt quæſtio, clarius aliquid deſideret, lucem in ipſo ſole deſiderabit.

§. V. *Quid rationibus theologicis ſtatui poſſit de reprobatione negativa.*

CONCLUSIO. Rationibus theologicis ſuadetur, reprobationem negativam non fuiſſe factam independenter a demeritorum prævifione.

Probatur 1. Deus (ut hujuſce articuli paragrapho 1. obſervatum eſt) vere odit eum quem reprobat: *Eſau autem odio habui*: atqui Deus neminem odit, niſi propter peccatum: ergo reprobat etiam negative, propter peccatum.

Probatur 2. Reprobatio negativa quorumdam hominum non fuit facta ante electorum prædeſtinationem, ut ſuperius dictum eſt: atqui electorum prædeſtinatio facta eſt poſt peccatorum prævifionem: neque enim facta fuit ante Chriſti prædeſtinationem: prædeſtinatio autem Chriſti ſupponit prævifionem peccati, cum ex Auguſtino, & S. Thoma, ſi homo non peccaſſet, Verbum incarnatum non fuiſſet.

Probatur 3. Creaturæ rationali innocenti, ſaltem in ſtatu in quo res ſunt, elevationis ſcilicet ad finem ſupernaturalem, beatitudo cæleſtis negari non poteſt independenter a demeritorum prævifione; ergo nec ſine ea poteſt reprobari reprobatione etiam negativa.

Probatur ant. Creatura rationalis innocens, cui negaretur cæleſtis beatitudo, eſſet ſumme miſera: atqui creatura rationalis innocens non poteſt eſſe ſumme miſera: ergo, ſaltem in ſtatu in quo res ſunt, beatitudo cæleſtis negari non poteſt creaturæ rationali innocenti. Minor propoſitio expreſſe traditur ab Auguſtino lib. 1. operis imperfecti: *Sub Deo juſto*, (inquit) *miſer eſſe quiſquam, niſi mereatur, non poteſt*; id nimirum vetat lex æterna, quæ (eodem Auguſtino teſte) *jubet ut omnia ſint ordinatiſſima*. Major vero ſic oſtenditur; Summa eſt creaturæ miſeria non conſequi finem, ad quem condita eſt, & cujus vehemens experitur deſiderium; *Qui appetit* (ait Auguſtinus lib. de moribus Eccleſiæ c. 3.) *quod adipiſci non poteſt, cruciatur*. Creatura, cui negaretur beatitudo cæleſtis, vel amaret patriam, ſeu cæleſtem illam beatitudinem, vel non amaret: Si primum, non poteſt, quin ſit ſumme miſera; *Si amatur patria* (inquit Auguſt. Ser. 14. de verbis Apoſtoli c. 6.) *magna pœna*. Si ſecundum, cæcitas & obduratio ſunt pœnæ, ac proinde miſeriæ, ipſa beatitudinis privatione graviores: *Si autem* (ait ibidem S. Doctor) *non amatur patria, pejor eſt cordis pœna*.

§. VI. *Cujuſnam peccati prævifionem ſupponat reprobatio negativa.*

Not. 1. Certum eſt, reprobationem in parvulis ſupponere prævifionem ſolius peccati

originalis: alterius enim rei eſſe non poſſunt, qui ſine baptiſmo, Deo ſic diſponente, moriuntur.

Not. 2. Apud eos omnes quibus placet, prædeſtinationem non eſſe gratuitam, hoc eſt, ante præviſa merita, reprobatio, etiam negativa, pendet ex demeritorum, tum originalis, ſi nuſquam remitti debeat, tum actualium præviſionem, in quibus reprobus moriturus eſt.

Not. 3. Inter eos qui docent, prædeſtinationem eſſe gratuitam, duplex eſt ſententia circa difficultatem de qua agitur. Nonnulli docent peccata actualia præſupponi reprobationi, etiam negativæ, præſupponi reprobationis decreto, eorum hominum reſpectu, quibus peccatum originale per baptiſmum remitti debet. Alii e contra cenſent, ſolum Peccatum originale præſupponi reprobationi negativæ, ſive illud peccatum quoad culpam aliquando per baptiſmum remitti debeat, ſive nuſquam debeat remitti.

CONCLUSIO. Reprobatio negativa non præſupponit præviſionem alicujus actualis peccati, ſed ſolius originalis, ſive aliquando remitti debeat, ſive non debeat remitti.

Probatur 1. ex Scriptura. Reprobatio negativa non præſupponit præviſionem peccati, quod Scriptura expreſſe excludit a reprobatione negativa Eſau; in eo quippe (ut ſuo loco dictum eſt) Apoſtolus omnium hominum reproborum typum expreſſit: atqui Scriptura ab Eſau reprobatione negativa expreſſe excludit quodlibet actuale peccatum: *Cum* (inquit) *nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali .... Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*.

Probatur 2. auctoritate Auguſtini. S. Doctor verſans hæc Pauli verba ad Rom. 9. *Cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali*, aſſerit, ſolum peccatum originale fuiſſe cauſſam odii Dei in Eſau: *Quid* (inquit epiſt. 105.) *oderat in Eſau, antequam feciſſet aliquid mali, niſi originale peccatum?* atqui odium Dei & reprobatio, etiam negativa (ut hujuſce articuli paragraph. 1. oſtenſum eſt) idem ſunt: ergo ſolum peccatum originale eſt, ex Auguſtino, cauſſa reprobationis negativæ.

Confirmatur. Ex Auguſtino, reprobatio negativa eſt derelictio in maſſa corrupta, ſicut prædeſtinatio eſt diſcretio ab eadem maſſa: atqui, ex eodem Auguſtino, maſſæ corruptæ nomine intelligitur ea, quæ per peccatum originale ſic effecta eſt: *Merito autem*, (ait S. Doctor epiſt. 157. ad Optatum) *videretur injuſtum, quod fiant vaſa iræ ad perditionem, ſi non eſſet ipſa univerſa ex Adam maſſa damnata*; ergo &c.

Probatur 3. ex S. Thoma, qui 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. docet, Deum in pœnam peccati originalis quibuſdam denegare auxilium neceſſarium ad fidem & ad caritatem. Quæſt. 6. de verit. art. 2. ad 9. ſcribit, rationem reprobationis eſſe in hominibus peccatum originale. In commentariis c. 9. epiſt. ad Rom. pluries docet, tum prædeſtinatos tum reprobos in inſtanti rationis ante actum divinæ voluntatis involvi in maſſa, quam primi parentis peccatum corrupit. S. Doctoris textus hujuſce articuli §. 111. deſcriptos legere eſt.

Probatur 3. ratione theologica. Illud ſolum eſt cauſſa reprobationis negativæ, quod eſt unica cauſſa primi effectus reprobationis negativæ: atqui ſolum peccatum originale eſt cauſſa primi effectus reprobationis negativæ: ſiquidem primus effectus reprobationis negativæ eſt denegatio auxilii ad credendum, ad diligendum Deum, ad perſeverandum neceſſarii, ſive illud auxilium ſit auxilium, quod nonnulli recentiores vocant verſatile, congruum; ſive ſit auxilium, quod in Thomiſtarum ſchola dicitur auxilium per ſe, & ab intrinſeco efficax: Atqui ſolum peccatum originale eſt cauſſa, cur quibuſdam denegetur illud auxilium: nam 1. id expreſſe (ut ex dictis patet) aſſerit S. Thomas. 2. Idem ante S. Thomam docuerat Auguſtinus lib. 2. de corrept. & gratia cap. 7. ubi aſſerit, non ſolum eos, qui non audierunt evangelium, aut qui, eo audito, non crediderunt, ſed etiam juſtos, qui in finem uſque non perſeverant, *non eſſe ab illa conſperſione diſcretos, quam conſtat eſſe damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem*.

Objicies 1. Deus non potuit propter ſolum peccatum originale hominem lapſum non eligere ad regnum cæleſte: ergo reprobatio negativa non ſupponit præviſionem ſolius peccati originalis. Probatur ant. Ea non electio habet rationem pœnæ in homine ad finem ſupernaturalem condita: atqui Deus non potuit decernere pœnam propter ſolum peccatum originale; nam Deus propter id non potuit ab æterno decernere pœnam, quod per baptiſmum remiſſurus erat in tempore: atqui Deus per baptiſmum peccatum originale remiſſurus erat in tempore; quippe multi reprobi in infantia baptizantur, ac proinde peccati originalis remiſſionem conſequuntur: *Si quis* (ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. can. 5.) *per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, anathema ſit*: eam vero fidei definitionem ſacra Synodus confirmat ex Apoſtolo qui ad Rom. 8. ſcribit, *nihil eſſe damnationis iis qui vere conſepulti ſunt cum Chriſto per baptiſma in mortem*. Addit laudata Synodus, in baptizatis nihil prorſus eſſe, quod *eos ab ingreſſu cæli remoretur*.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. diſt. maj. Quod remiſſurus erat tum quoad culpam, tum quoad omnem pœnalitatem, conc. maj. Quod remiſſurus erat quoad culpam, & non quoad omnem pœnalitatem, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui Deus peccatum

tum originale in aliquibus reprobis per baptiſmum remiſſurus erat in tempore quoad culpam, & non quoad omnem pœnalitatem, conc. min. quoad culpam & omnem pœnalitatem, neg. min.

Ratio ſolutionis eſt, quia licet Deus vere peccatum originale nonnullis per baptiſmum remittat quoad culpam, non remittit tamen quoad omnem pœnalitatem: nempe duæ ſunt præcipuæ pœnalitates, quæ ex peccato originali proficiſcuntur, concupiſcientia nimirum, & privatio perſeverantiæ, quæ ex Concilio Trid., ſeſſ. 6. can. 12. eſt ex ſpeciali Dei auxilio. Prior remanet in omnibus baptizatis, ſive ſint prædeſtinati, ſive reprobi: *Manere autem* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 5.) *in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit, quæ cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus non valet*. Altera in iis omnibus habet locum, qui non ſunt ex prædeſtinatorum numero, etiamſi baptizati fuerint. Id aperte docet Auguſtinus lib. de dono perſeverantiæ cap. 8. ubi quærenti, *cur quibuſdam, qui Deum coluerunt bona fide, perſeverare uſque ad finem non dedit*, reſpondet, perſeverantiam non eſſe debitum naturæ, ſed eſſe gratiam quæ poteſt negari; cur autem negatur, tradit capitis initio: *Ex uno quippe* (inquit) *omnes in condemnationem non injuſtam judicati ſunt ire, ſed juſtam. Qui ergo liberatur, gratiam diligat, qui non liberatur, debitum agnoſcat.*

Inſtabis. Vel reprobus, qui in infantia baptiſmum recepit, damnatur propter peccatum originale, vel non damnatur propter peccatum originale. Si primum, falſa erit Apoſtoli ſententia: *Nihil eſt damnationis, &c.* Si ſecundum; peccatum originale non erit cauſſa reprobationis; quod eſt contra ſuppoſitionem.

Reſp. reprobum, de quo agitur, non damnari *proxime & immediate* propter peccatum originale, ſed *remote tantum & radicaliter*: non damnatur *proxime*, quia nulla peccati originalis culpa remanet in reprobo, qui in infantia baptizatus eſt, nec unquam reditura eſt culpa, quæ baptiſmum præceſſerat: ſed damnatur *remote & radicaliter* propter idem peccatum originale, quatenus, eo licet quoad culpam perfecte dimiſſo, remanet tamquam pœnalitas privatio ſpecialis auxilii, quod in ſtatu naturæ lapſæ ad actu perſeverandum requiritur.

Confirmatur ſolutio ex eo, quod argumentum a baptiſmo reprobris in infantia dato petitum, Semi-Pelagiani Auguſtino propoſuerint: Scilicet, teſte Proſpero, hæc erat ſecunda Gallorum adverſus S. Doctorem objectio: *Quod ab eis, qui non ſunt prædeſtinati ad vitam, non auferat percepta baptiſmi gratia originale peccatum*: non alia vero ratione ſolvit S. Auguſtinus, ſolvit S. Proſper, quam ea, quæ mox a nobis relata eſt. Non alia etiam ratione ſolverunt Patres Africani in Sardinia exſules: ſic enim in epiſt. ſynodica c. 7. loquitur: *In Eſau vero judicium juſtæ ſeveritatis oſtendit, qui ſacramento quidem circumciſionis octavo die ſecundum tenorem divinæ conſtitutionis accepto, reatu peccati originalis caruit, ſed per nequitiam cordis in hominis terreni vetuſtate permanſit, illius ibi judicio derelictus, qui gratis ſalvat, juſteque damnat.*

Objicies 2. eodem modo ratiocinandum eſt de homine innocente, ac de homine lapſo: atqui homo innocens privatus non fuit ſpeciali perſeverantiæ dono in pœnam præcedentis alicujus peccati: ergo nec homo lapſus eo privatur in pœnam originalis peccati.

Reſp. 1. Illud argumentum olim a Semi-Pelagianis objectum fuiſſe Auguſtino: *Neque enim* (ajunt in Epiſt. Hilarii ad Auguſtinum) *dici poteſt, ideo non accepiſſe, quia non eſt diſcretus a maſſa perditionis gratia largitate: mundum quippe erat illa in genere humano perditionis maſſa, antequam peccaſſet, ex quo tracta eſt origo vitiata.* Inde vero colligitur, Semi-Pelagianis perſuaſum fuiſſe quod Auguſtinus in pœnalitates peccati originalis, etiam quoad culpam dimiſſi, refuderit privationem ſpecialis doni, ad actu perſeverandum requiſiti.

Reſp. 2. neg. maj. Ratio diſparitatis eſt, quia homo innocens non indigebat (ut tamen propter infirmitatem ex originali peccato contractam indiget homo lapſus) dono aliquo ſpeciali ad perſeverandum: ſatis ei fuit, propter integritatem qua pollebat auxilium verſatile ex ſe indifferens, & a libero Adami arbitrio determinandum: quemadmodum revera determinatum fuit ab Angelis, qui in juſtitia perſeverarunt. Hinc patet, falſo ſuponi, quod Adamus innocens privatus fuerit aliquo dono ſibi ad actu perſeverandum neceſſario: *Si autem* (inquit Auguſtinus lib. de corrept. & gratia cap. 11.) *hoc adjutorium vel Angelis vel homini, cum primum facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, ut ſine divino adjutorio poſſet manere ſi vellet, non utique ſua culpa cecidiſſent; adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent. Nunc autem quibus deeſt tale adjutorium jam pœna peccati eſt* (originalis haud dubie, ut patet in juſto, qui primum lethaliter peccat) *quibus autem datur, ſecundum gratiam datur.*

Objicies 3. Defendi non debet opinio, quæ perraro in ſcholis auditur: atqui ejuſmodi eſt ea, quæ docet, peccatum originale in baptiſmo aliquando dimittendum, eſſe cauſſam reprobationis negativæ: immo reperire eſt Theologos, qui eam gravis cenſuræ nota perſtringunt: ergo, &c.

Reſp. quidquid ſit de majori propoſitione, de.

de qua plura diximus harum Inſtitutionum priore tomo, agentes de locis Theologicis, neg. min. Nam 1. trita eſt ea opinio in ſchola S. Thomæ; fuſe de ea differit, multiſque eam probat Joannes Baptiſta Gonetus tomo 4. Clypei Thomiſtici diſp. 5. art. 3. ubi plures ſui ordinis ſcholaſticos pro ea laudat. 2. Extra S. Thomæ ſcholam propugnatur a Suarez in 1. p. lib. 5. de reprobat. c. 5. a Didaco Ruitz diſp. 14. de prædeſtin. ſectione 4. & ſequentibus. Omnibus aliis Societatis Jeſu Theologis defendenda proponitur a Reverendiſſimo Patre Claudio Aquaviva totius Societatis Præpoſito Generali; hæc enim habet pag. 14. libri de ratione ſtudiorum Societatis editi Romæ an. 1586. *Reprobationis, qua ceteri homines excidere ab ultimo fine permiſſi ſunt, cauſſa fuit peccatum originale.* Hinc patet, quantum temeraria ſit quorumdam recentiorum in ſententiam, de qua agitur, cenſura: ferit nimirum illa cenſura non tantum ſcholaſticos, quos modo recenſuimus, ſed ipſum etiam Auguſtinum, qui eam doctrinam aſſeruit epiſt. ad Sixtum 106. ad Paulinum 157. ad Optatum, in Enchiridio c. 98. l. 2. ad Bonifacium c. 7. Ferit quoque Fulgentium, a quo etiam defenditur lib. 1. de verit. prædeſt. & gratiæ; Proſperum ad ſeptimam objectionem Gallorum, Africanos patres in Sardinia exſules epiſt. Synodica c. 6. S. Thomam iis omnibus in locis, quæ a nobis parag. 3. ſuperius laudata ſunt.

CAPUT III.

De effectibus reprobationis.

Not. 1. Inter effectus reprobationis recenſeri poſſunt, permiſſio peccati, excæcatio, induratio, damnatio æterna, & tandem plura peccata actualia: hic igitur quærendum eſt, num ea omnia vere & de facto ſint reprobationis effectus.

Not. 2. Reprobatio conſiderari poteſt vel in Angelis, vel in hominibus lapſis: ac proinde expendendum eſt, utrum in utriſque peccati permiſſio, peccatum ipſum, & æterna damnatio, fuerint effectus reprobationis.

Not. 3. Tria requiruntur, ut aliquid ſit cauſſa reprobationis: Neceſſe eſt 1. ut ſit a Deo, quippe Deus, qui abjicit & condemnat reprobum, eſt cauſſa efficiens reprobationis: 2. ut ad reprobationis finem conducat: 3. ut ad eum finem conducat ex Dei intentione.

CONCLUSIO 1. Permiſſio peccati originalis non eſt effectus reprobationis.

Probatur. Quod eſt cauſſa motiva reprobationis, non eſt illius effectus, quia cauſſa motiva rei alicujus eſt prior ipſa re, cum e contra effectus ſit ea poſterior: atqui peccatum originale, (ut capite ſuperiore oſtenſum eſt) fuit cauſſa motiva reprobationis: ergo non eſt illius effectus.

CONCLUSIO 2. Permiſſio peccati actualis non fuit in Angelis effectus reprobationis.

Probatur. Illud non fuit effectus reprobationis in Angelis, quod præceſſit reprobationem Angelorum; nam effectus non poteſt eſſe prior ſua cauſſa: atqui permiſſio peccati præceſſit reprobationem Angelorum: quippe (ut ſuperius oſtenſum eſt) Angeli a Deo reprobati non fuerunt, niſi poſt præviſa eorum demerita.

CONCLUSIO 3. Permiſſio peccati actualis, quod nuſquam debet remitti, eſt effectus reprobationis. Eſt contra plures recentiores, quibus placet, ejuſmodi peccati permiſſionem reduci ad providentiam generalem ordinis ſupernaturalis.

Probatur. Permiſſio peccati actualis, de quo agitur, habet omnes conditiones requiſitas, ut ſit effectus reprobationis. Nam 1. ea permiſſio eſt a Deo; 2. confert ad reprobationis finem: 3. ad eum finem confert ex intentione divina.

Confirmatur ex S. Thoma, qui hic art. 3. in corpore ſic loquitur: *Sicut prædeſtinatio includit voluntatem conferendi gratiam, & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam*: quibus quidem verbis S. Thomas aſſerit, peccati permiſſionem in reprobationis negotio ſe habere, ſicut reſpectu prædeſtinationis ſe habent gratia & gloria: Atqui gratia & gloria ſunt effectus prædeſtinationis: ergo, ex S. Thoma, in reprobis permiſſio peccati actualis nuſquam remittendi eſt effectus reprobationis.

CONCLUSIO 4. Derelictio per denegationem ſpecialis doni perſeverantiæ, eſt effectus reprobationis.

Probatur. Reprobatio eſt cauſſa, cur Deus non det juſto, qui reprobus eſt, ſpeciale donum perſeverantiæ. Interroganti adverſario, *Cur quibuſdam, qui Deum coluerunt bona fide, perſeverare uſque in finem non dedit*, ſic c. 8. libri de dono perſeverantiæ, Auguſtinus reſpondet: *Cur putas, niſi quia non mentitur qui dicit; Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis? nam, ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum.... Quia non erant ſecundum propoſitum vocati, non erant prædeſtinati ſecundum propoſitum ejus.* Plura loca ſimilia legere eſt iis locis, ubi de cauſſa prædeſtinationis, & de cauſſa reprobationis dictum eſt.

CONCLUSIO 5. Excæcatio & induratio, in impiis, qui ſunt e reproborum numero, ſunt effectus reprobationis.

Probatur. Excæcatio & induratio idem ſunt ac integra hominis impii derelictio: atqui integra derelictio eſt (ut mox dictum fuit) effectus reprobationis: ergo, &c. Major conſtat ex Auguſtino, qui epiſt. 105. docet, Deum ipſum excæcare & indurare impios, *non quidem impertiendo malitiam, ſed non impertiendo miſericordiam.*

CON-

CONCLUSIO 6. Peccata ipſa non ſunt in reprobis effectus reprobationis

Probatur. Ex obſervatis, ut aliquid ſit effectus reprobationis, requiritur, ut ſit a Deo: atqui peccata nec ſunt, nec eſſe poſſunt a Deo: ergo non ſunt effectus reprobationis.

CONCLUSIO 7. Æterna tum damni tum ſenſus pœna ſunt effectus reprobationis.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ Matth. 25. expreſſe aſſerit, ignem æternum eſſe paratum, ac proinde prædeſtinatum diabolo & Angelis ejus: 2. ex Auguſtino, qui lib. 15. de civit. Dei docet duas eſſe hominum ſocietates, quarum una eſt prædeſtinata regnare cum Deo, altera vero æternum ſupplicium ſubire cum diabolo: 3. ex Concilio Valentino, quod ſub Lothario habitum eſt: *Fidenter fatemur* (inquiunt laudati Concilii Patres can. 3.) *prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem impiorum ad mortem.*

CAPUT IV.

De numero Reproborum.

Not. Circa numerum reproborum quæri poteſt: 1. an ſit Deo certus: 2. an multo major ſit electorum numero: 3. quos fructus electi percipiant ex eo reproborum numero.

CONCLUSIO 1. Dei reſpectu, non autem noſtri, certus eſt reproborum numerus.

Probatur prior concluſionis pars iis omnibus argumentis, quibus, agentes de prædeſtinatione, demonſtravimus, numerum electorum eſſe Deo cognitum, non in genere tantum, ſed etiam in ſpecie, & in individuo.

Probatur altera pars concluſionis: 1. ex eo, quod pro omnibus omnino hominibus (ut monet Apoſt. 1. ad Timoth. 2.) orare debeamus: non poſſemus autem, Auguſtino teſte, pro iis orare, quos certo ſciremus eſſe de reproborum numero; neque enim id a Deo petere licet, cujus contrarium certiſſime ſcimus eum velle: 2. Nemo certo ſcit, quinam ſint e prædeſtinatorum numero: ergo neque quinam ſint e numero reproborum. Antecedens, de quo in Tractatu de gratia fuſe contra Calviniſtas diſſeremus, probant hæc verba Concilii Trid. ſeſſ. 6. c. 12. *Nemo quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædeſtinationis myſterio uſque adeo præſumere debet, ut certo ſtatuat, ſe omnino eſſe in numero prædeſtinatorum.*

Confirmatur ex eo, quod nemo certo ſcire poſſit, utrum ſit in ſtatu gratiæ; quod nemo (ex ſuppoſitione, quod ſit in ſtatu gratiæ) noverit utrum uſque in finem ſit perſeveraturus. *Similiter* (ait idem Conc. Trident.) *de perſeverantiæ munere nemo certi ſibi aliquid abſoluta certitudine polliceatur, tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent.*

CONCLUSIO 2. Reproborum numerus multo major eſt electorum numero.

Probatur 1. ex Scripturis. Matth. 7. hæc habentur: *Lata & ſpatioſa eſt via, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt, qui intrant per eam: anguſta eſt porta, & arcta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inveniunt eam.* Hæc quoque leguntur Lucæ 13. *Multi ſunt vocati, pauci vero electi.* Unde Iſaiæ 17. & 24. electi comparantur ſpicis, quæ remanent in agro poſt collectam meſſem; vel uvis, quæ facta vindemia ſuperſunt in vinea; vel olivis, quæ excuſſa olea in illius ſummitate, vel in rami alicujus cacumine remanent.

Probatur 2. ex Patribus. Chryſoſtomus hæc habet homil. 14. ad populum Antiochenum: *Quot putatis eſſe in civitate noſtra*, Antiocheni, ſexcentis hominum millibus conſtanti, *qui ſalvi fient? non poſſunt in tot millibus centum inveniri, qui ſalventur: quin & de his dubito.* Ratione confirmat: *Quanta enim in juvenibus malitia, in ſenibus torpor?* Auguſtinus in Pſal. 48. hæc etiam habet. *Quot ſunt illi, qui videntur obſervare præcepta Dei? vix invenitur unus vel duo aut pauciſſimi: ipſos ſolos liberaturus eſt Deus, & ceteros damnaturus.*

Rationes profert S. Doctor, cur Deus voluerit tantum eſſe reproborum numerum: *Ut ex pluribus* (inquit in Enchiridio ad Laurentium c. 99.) *non liberatis, atque in damnatione juſtiſſima derelictis, oſtenderetur, quid meruiſſet univerſa conſperſio, & quo etiam iſtos debitum judicium Dei duceret, niſi ejus indebita miſericordia ſubveniret.* Aliam rationem tradit epiſt. 157. ad Optatum *Tam multos autem creando naſci voluit, quos ad ſuam gratiam non pertinere præſcivit, ut in multitudine incomparabili plures ſint illis, quos Deus in ſui regni gloriam filios promiſſionis prædeſtinare dignatus eſt, ut etiam ipſa rejectorum multitudine oſtenderetur, quam nullius momenti ſit apud Deum juſtum quantalibet numeroſitas juſtiſſime damnatorum.* Tam parvi Deus facit ingentem illam reproborum multitudinem, ut ſæpius permittat, regna integra bellis commoveri, ut uni & alteri electo conſulat.

Prob. 3. ratione. Homo lapſus in triplici ſtatu conſiderari poteſt, naturæ, legis, & gratiæ: atqui in illo triplici ſtatu numerus reproborum fuit ſemper major electorum numero. De hominibus nimirum, qui ad Noemum uſque in priori ſtatu vixere, hæc habentur Geneſis 6. *Videns autem Deus, quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum, quod hominem feciſſet in terra.*

De

Digitized by Google

vinæ voluntati reſiſtit; unde is, quem Deus reprobavit, non conſequetur ſalutem; ſed tamen non injuſte conqueritur de reprobis: nec inveſtiges rationem, cur juſte de eis conqueratur: ſatis eſt, ut ſcias, Deum aliquid velle, ut certus ſis id juſte fieri: *O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo?*

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Apoſtolus reprobationem refundit in ſolam Dei voluntatem tanquam in cauſſam proximam, conc. ant. tamquam in cauſſam remotam, neg. ant. Dei voluntas eſt quidem ſola cauſsa proxima reprobationis; ſed non eſt cauſſa remota: nam ideo, dum quoſdam homines per ſummam miſericordiam eligit ad regnum cæleſte, alios per ſummam juſtitiam ab eo excludit, quod in maſſi per peccatum originale corrupta reperiantur. Auguſtini eſt illud reſponſum: *Ubi* (inquit lib. ad Boniſacium c. 7.) *dicitur: Cujus vult miſeretur, & quem vult indurat: qui facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: bonum quidem immerito & gratis datur, quia ex eadem maſſa eſt, cui datur: malum vero merito & debitum redditur, quia in maſſa perditionis malum malo non male redditur.*

Cum eo reſponſo facile concilliantur, quæ ab adverſariis urgentur. Nam ſuppoſita perditionis maſſa, quæ tum prædeſtinatos, tum reprobos complectitur, eductio ex illa maſſa per prædeſtinationem, derelictio in eadem maſſa per reprobationem, non ſunt volentis neque currentis hominis, ſed Dei ſolius aut miſerentis, aut punientis: *Cur autem* (verba ſunt Aug. lib. de prædeſtinatione SS. c. 9.) *non omnibus detur fides, fidelem movere non debet, qui credit, ex uno omnes iſſe in condemnationem, ſine dubitatione juſtiſſimam, ita ut in nulla Dei eſſet juſta reprehenſio, etiamſi nullus inde liberaretur: unde conſtat, magnam eſſe gratiam, quod plurimi liberentur, & quid ſibi deberetur, in eis qui non liberantur, agnoſcant.*

In eadem ſuppoſitione, maſſæ nimirum per peccatum corruptæ, Apoſtolus merito confert reprobos cum Pharaone; nam quemadmodum in Pharaone impio & indurato Deus ſuam potentiam fecit manifeſtam per calamitates, quibus juſte in eum ſæviit; ita in reprobis eamdem potentiam manifeſtat, relinquendo eos in maſſa corruptionis, puniendo æternum damni tum ſenſus pœna, & peccatum originale & actuale, in quæ prolabuntur. Igitur, cum Deus reprobet, nec ſeparet a perditionis maſſa, ex qua tamen poſſet eos cum electis ſeparare, merito ait Apoſtolus; *Cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.*

In eadem pariter ſuppoſitione idem Apoſtolus merito aſſerit, reprobum non poſſe de Deo reprobante conqueri, nec illum injuſtitiæ arguere; ſi enim reprobus attendat ad perditionis maſſam in qua involvitur, ſtatim occurret illi ratio, cur injuſtum non ſit latum in ſe reprobationis decretum; *O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo?* hoc eſt, attende ad peccatum, cujus cum ceteris hominibus reus es, & ſtatim evidens erit tibi, Deum non immerito te a cæleſti gloria excluſiſſe.

Objicies 3. Apoſtolus probat, reprobationem pendere non ex reproborum demeritis, ſed ex mero Dei beneplacito; probat (inquam) exemplo petito ex figulo, qui ex eadem luti maſſa pro libito facit vas aut in honorem aut in contumeliam. Se habet Deus (argumentum eſt Apoſtoli) reſpectu ſuæ creaturæ, quam prædeſtinat aut reprobat, ſicut figulus reſpectu luti, ex quo vaſa conficit, & viciſſim creaturæ reprobatæ aut prædeſtinatæ ſe habent reſpectu Dei ſicut vaſa reſpectu figuli; ergo quemadmodum ſola voluntas figuli eſt cauſsa, cur vas aliquod ſit in contumeliam; ita ſolius Dei voluntas eſt cauſsa, cur nonnulli reprobentur; ergo etiam ſicut vas de figulo conqueri non poteſt, quod factum fuerit in contumeliam; ita nec reprobus de Deo conqueri poteſt, quod ab eo fuerit reprobatus; *Numquid* (ait Paulus) *dicit figmentum ei, qui ſe finxit; Quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Reſp. diſt. ant. Se habet Deus in prædeſtinatione & reprobatione, ſicut figulus reſpectu luti corrupti, conc. ant. reſpectu luti minime corrupti, neg. ant. Quemadmodum ex luto corrupto figulus pro libito facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam; ita ex hominum maſsa per Adami peccatum corrupta Deus pro libito alium prædeſtinat, alium vero reprobat: *Ex Adami origine damnata* (inquit Aug. l. 15. de civit. Dei c. 21.) *veluti maſſa una merito damnationi tradita, Deus fecit alia in contumeliam vaſa iræ, alia in honorem vaſa miſericordiæ.*

Quæ huc uſque datæ ſunt ſolutiones ad argumentum ex Paulo deductum, ſic compendioſe referuntur. 1. Apoſtolus (inquiunt qui nobis adverſantur) non minus excludit demerita a reprobatione, quam merita a prædeſtinatione. Reſp. diſtinguendo; Demerita per peccatum actuale contracta, conc. contracta per peccatum originale, nego. 2. Idem Apoſtolus reprobationem refundit in ſolam Dei voluntatem. Reſp. diſt. Tamquam in cauſſam proximam, conc. tamquam in cauſsam remotam, neg. 3. Poſtquam Apoſtolus objecit ſibi, ex reprobatione ſequi, quod Deus ſit injuſtus, non reſpondet, ideo in eo non eſse injuſtitiam, quod reprobatio demerita præſupponat. Reſp. diſt. Non reſpondet explicite, conc. implicite, neg. quippe adducit exemplum Pharaonis, in quem Deus non ſæviit, niſi poſt illius inobedientiam, & voluntariam obdurationem in malo. 4. Apo-

ſtolus

Digitized by Google

ſtolus aſſerit, reprobum non debere inveſtigare rationem, cur in Deo reprobante non ſit injuſtitia. Reſp. diſt. Rationem, quæ ſit extra ſe ipſum, ſeu aliam a peccato originali, conc. quæ ſit intra ſe ipſum; neg. 5. S. Paulus comparat Deum cum figulo. Reſp. diſt. Cum figulo, qui operatur ex luto contaminato, conc. ex luto incontaminato, nego.

Addendum eſt, Apoſtolum toto capite nono Epiſtolæ ad Roman. agere de reprobatione comparativa, ſeu quærit, cur Eſau potius, quam Jacob, qui æqualiter reus erat, reprobatus fuerit; cur Judæi potius, quam Gentes, reprobati fuerint. Ea autem comparativa reprobatio non aliam habet cauſſam, quam Dei voluntatem; abſoluta vero, ſeu ea qua Petrus v. g. nulla facta comparatione cum Joanne æqualiter reo, eſt e reproborum numero, cauſſam habet ex parte Petri, peccatum nempe, quod Deus ab æterno in eo prævidit. De ea diſtinctione reprobationis comparativæ & abſolutæ legenda ſunt, quæ dicentur inferius ad argumenta, quæ adverſarii ex Auguſtino deſumunt.

§. III. *Quid Auguſtinus ſenſerit de reprobatione negativa.*

CONCLUSIO. Auguſtinus docuit, reprobationem, etiam negativam, præſupponere demeritorum prævisionem.

Probatur 1. Ille docuit, reprobationem, etiam negativam, præſupponere demeritorum prævisionem, qui aſſeruit, prædeſtinationem eam ſupponere: Atqui Auguſtinus aſſeruit, prædeſtinationem præſupponere demeritorum prævisionem; ergo, &c.

Major propoſitio conſtat; ſiquidem ſi reprobatio non ſupponeret demeritorum prævisionem, quam tamen prædeſtinatio ſupponit, ii qui reprobantur, non potuiſſent prædeſtinari; nempe facta fuiſſet eorum reprobatio, antequam eorum prædeſtinatio fieri potuiſſet. Præterea, ex Apoſtolo, idem omnino eſt lutum, ex quo figulus facit aliud vas in honorem, aliud vas in contumeliam; ac proinde reprobatio non minus ſupponit luti corruptionem, quam prædeſtinatio; itaque probatur minor. Decretum liberandi præſupponit miſeriam, quæ in creatura rationali non aliud eſt quam peccatum, aut id quod ſequitur ex peccato; atqui prædeſtinatio eſt decretum liberandi, quippe (ut ſuo loco dictum eſt) ab Auguſtino definitur, *Præſcientia ac præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur*; ergo &c.

Confirmatur variis nominibus, quæ ab eodem Auguſtino prædeſtinationi tribuuntur; nempe paſſim eam vocat diſcretionem, electionem, propoſitum diſcretionis & electionis ex communi damnationis maſſa; *Quicumque* (inquit lib. de corrept. & gratia c. 7.) *ab illa originali damnatione, illa divinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non eſt dubium, quod & procuratur eis audiendum Evangelium, &c.*

Confirmatur iterum argumento, quod ex adventu Chriſti deſumitur. Quod præſupponit adventum Chriſti, præſupponit peccati prævisionem; atqui hominum lapſorum prædeſtinatio præſupponit (in intentione divina) Chriſti adventum; ergo præſupponit quoque peccati prævisionem. Major expreſſe docetur ex Auguſtino; *Si* (inquit Serm. 8. de verbis Domini c. 2.) *homo non periiſſet, filius hominis non veniſſet*. Idem repetit Serm. 9. c. 1. *Nulla cauſſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſalvos facere*; nec mirum, nam Chriſtus eſt medicus animarum; *Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla cauſſa eſt medicinæ*. Minor vero ſic oſtenditur. Illud, in intentione divina, præſupponit adventum Chriſti, quod fit per Chriſti merita; nam effectus ſupponit cauſſam; Sed hominum lapſorum prædeſtinatio fit per Chriſti merita; *Elegit nos* (ait Apoſtolus) *in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in caritate*.

Probatur 2. Ille docuit, reprobationem negativam præſupponere prævisionem peccati, qui omnes ac ſingulos illius effectus explicuit per non liberationem a maſſa perditionis; atqui Auguſtinus omnes & ſingulos reprobationis effectus explicuit per non liberationem a maſſa perditionis; ergo, &c. Probatur minor. Tres ſunt præcipui effectus reprobationis: in nonnullis infidelitas; in aliquibus non perſeverantia uſque ad finem; in omnibus reprobis ſive parvulis ſive adultis excluſio a regno cælorum; atqui Auguſtinus tres illos effectus explicuit per non liberationem a maſſa perditionis; immo illos effectus, quatenus dicunt denegationem gratiæ efficacis ad fidem, ad juſtitiam, ad perſeverantiam actualem abſolute neceſſariæ, ad eam non liberationem tamquam ad cauſſam & radicem reduxit; *Ac per hoc* (inquit lib. de correp. & gratia c. 7.) *& qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati, perſeverantiam non acceperunt; & qui credere noluerunt; & qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt, ſed ab originali noxa ſolo poſſent lavacro regenerationis abſolvi, quo tamen non accepto, mortui perierunt, non ſunt ab illa conſperſione diſcreti, quam conſtat eſſe damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem.*

Probatur 3. Sic habet reproborum hominum reprobatio, ſicut ſe habuit reprobatio Eſau; nam (ut ſuperius oſtenſum eſt) Apoſtolus Eſau reprobationem proponit tamquam typum eorum omnium qui reprobantur; atqui ex Auguſtino, reprobatio Eſau facta eſt poſt demeritorum prævisionem; Siquidem *primo*, Augu-

Digitized by Google

Auguſtinus aſserit quod ſicut Jacob per ſum-
main miſericordiam prædeſtinatus eſt, Eſau
per ſummam juſtitiam reprobatus fuerit: *Ut*
cum ex eodem patre (inquit epiſt. 105.) *en-*
dem matre, uno concubitu, antequam aliquid
egiſſent boni aut mali, alterum Deus diligit,
odit alterum, intelligat Jacob, ex illa maſſa
originalis iniquitatis, ubi fratrem ſuum, cum
qua habet communem cauſſam, videt per juſti-
tiam meruiſſe damnari, non niſi per gratiam
potuiſſe diſcerni; atqui condemnatio, excluſio
a gloria, non diſcretio, quæ fit per ſummam
juſtitiam, neceſſario præſupponit peccatum in
ſubjecto, quod condemnatur, excluditur a
gloria, non diſcernitur a maſſa. *Secundo*, S.
Doctor in eadem epiſtola 105. conceptis ter-
minis docet, reprobationem Eſau ortam fuiſſe
ex odio Dei in Eſau; addit, illud odium na-
tum fuiſſe ex peccato originali, cujus idem
Eſau reus erat: *Quid enim diligebat in Jacob*
(ait) *antequam natus feciſſet aliquid boni, niſi*
gratuitum miſericordiæ ſuæ donum? Et quid
oderat in Eſau, antequam feciſſet aliquid mali,
niſi originale peccatum? Tandem *tertio*, Au-
guſtinus a Pelagianis & eorum reliquiis ac-
cuſatus, quod ex ejus de prædeſtinatione,
& reprobatione ſententia ſequeretur, Deum
eſſe reum criminis, quod vocant crimen ac-
ceptionis perſonarum, eam a ſe calumniam
depellit dicendo, & Jacob & Eſau, attenta
ſubjecti diſpoſitione, potuiſse ſecundum ju-
ſtitiæ leges reprobari, quia in utroque æqua-
lis erat noxa peccati originalis, *Parum at-*
tendunt (ait epiſtola ad Sixtum) *quod debita*
redditur pœna damnato, indebita gratia libera-
to, ut nec ille ſe indignum queratur, nec di-
gnum ſe iſte glorietur; atque ita potius acce-
ptionem nullam fieri perſonarum, ubi una ea-
demque maſſa damnationis & offenſionis invol-
vit, ut liberatus de non liberato diſcat, quod
etiam ſibi ſupplicium conveniret, niſi gratia
ſubveniret.

Objicies. Auguſtinus non minus aliquorum
reprobationem, quam aliorum prædeſtina-
tionem refert ad inſcrutabilia Dei judicia:
atqui, ſi cenſuiſset, eam fuiſse factam poſt
demeritorum prævisionem, eam non retuliſ-
ſet ad inſcrutabilia Dei judicia: ergo Au-
guſtinus non cenſuit, reprobationem, ſaltem
negativam, factam fuiſse poſt demeritorum
prævisionem. Minor propoſitio eſt evidens,
nam in ſuppoſitione de qua agitur, manifeſta
eſſet ratio, cur Deus nonnullos reprobet dum
alios prædeſtinat; nempe patet eſſe demerita,
quæ in inſtanti rationis prævidentur, ante-
quam a Deo feratur reprobationis decretum.
Tota igitur difficultas eſt in majori propo-
ſitione, quæ quidem evidenter oſtenditur
variis S. Doctoris textibus, quos legere eſt,
tum libro de prædeſtinatione Sanctorum, tum
libro de dono perſeverantiæ. Inſtar omnium
ſint hæc verba, quæ lib. de dono perſev. c.
8. reperiuntur: *Cur in eadem cauſſa me poti-*
us, quam illum puniet, aut illum potius, quam
me liberabit? hoc non dico: ſi quæris quare?
quia in hac re ſicut juſta eſt ira ejus, ſicut
magna eſt miſericordia ejus; ita inſcrutabilia
judicia ejus.

Reſp. diſt. maj. Auguſtinus ad inſcrutabilia
Dei judicia refert reprobationem comparati-
vam, conc. maj. reprobationem abſolutam,
neg. maj. Diſt. pariter min. Atqui ſi, &c.
eam reprobationem abſolutam non retuliſſet
ad inſcrutabilia Dei judicia, conc. maj. re-
probationem comparativam, neg. maj. hoc
eſt, cur Petrus, cur Joannes ſint reprobi,
aperta eſt in Auguſtini ſyſtemate cauſſa,
nempe eſt peccatum originale utrique com-
mune: ſed cur Petrus & Joannes reprobati
fuerint, dum Paulus & Jacobus fuerunt præ-
deſtinati, licet non minus quam Petrus &
Joannes rei eſſent, non alia eſt cauſſa, quam
Dei voluntas: proinde Auguſtinus merito re-
currit ad inſcrutabilia Dei judicia, cum de
iſta, id eſt comparativa, non autem cum de
illa, hoc eſt, abſoluta reprobatione diſserit.

Auguſtinus eam doctrinam hauſit ex Apo-
ſtolo, qui cum agit de reprobatione abſolu-
ta, docet (ut præcedente paragrapho dictum
eſt) illius cauſsam eſse peccatum ſaltem o-
riginale: e contra cum agit de reprobatione
comparativa, recurrit ad inſcrutabilia Dei
judicia: *O altitudo divitiarum ſapientiæ &*
ſcientiæ Dei (inquit in epiſt. ad Rom. poſt-
quam multis capitibus verſavit prædeſtina-
tionis & reprobationis myſterium)! *quam in-*
comprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſti-
gabiles viæ ejus! Quis enim cognovit ſenſum
Domini? aut quis conſiliarius ejus fuit?

§. IV. *Quid S. Thomas ſenſerit de reproba-tione negativa.*

Not. Plures Thomiſtæ cenſent, S. Thomam
docuiſſe, reprobationem negativam factam
fuiſse independenter a quorumlibet demeri-
torum prævisione: Alii ex ejuſdem S. Do-
ctoris ſchola contendunt, eum expreſſe aſſe-
ruiſſe contrarium: quibus non adhæreamus,
ſubſequens aperiet concluſio.

CONCLUSIO. S. Thomas docuit, repro-
bationem negativam fuiſſe factam poſt de-
meritorum prævisionem.

Probatur 1 ex S. Doctoris Summa theo-
logica, quæ poſtremum eſt illius opus.

Prima parte quæſt. 23. art. 1. contra con-
cluſionem quæ ſtatuit, convenire homines
prædeſtinari, objicit ſibi hoc argumentum;
Angelis non convenit prædeſtinari: ergo ne-
que hominibus: ad quod quidem argumen-
tum reſpondet S. Thomas, Angelis non mi-
nus convenire prædeſtinari quam hominibus,
cum hoc tamen diſcrimine, quod licet reſpectu
utrorumque idem ſit terminus *ad quem*, nem-
pe beatitudo cæleſtis, idem tamen non ſit
ter-

Digitized by Google

terminus *a quo*; nam in homine terminus *a quo* prædeſtinationis eſt ſtatus miſeriæ, in Angelis vero merus ſtatus viæ abſque ulla miſeria: *Nihil refert* (inquit in reſponſione ad tertium) *utrum aliquis prædeſtinetur in vitam æternam a ſtatu miſeriæ vel non*. Cum autem nulla ſit miſeria ſine præcedente peccato, ſequitur neceſſario, S. Thomam ſenſiſſe, hominis lapſi prædeſtinationem præſupponere prævifionem peccati. Verum ſi prædeſtinatio eam prævifionem ſupponat, eam quoque (ut ſuperius dictum eſt) debet præſupponere reprobatio negativa, ſive ſit mera non electio, ſive ſit poſitiva excluſio a regno cæleſti. Eadem quæſt. art. 5. contra hanc concluſionem: *Totus prædeſtinationis effectus nullam cauſſam habet præter divinam voluntatem*, ſic arguit. Si totus effectus prædeſtinationis nullam habet cauſſam præter divinam voluntatem, iniquitas eſt apud Deum: æqualibus nimirum & ſecundum naturam & ſecundum peccatum originale, inæqualia dabuntur; aliqui enim reprobabuntur; dum alii prædeſtinantur. In illius argumenti ſolutione ſupponit, quod objectum eſt, nempe & reprobum & prædeſtinatum, eſſe æquales, *& ſecundum naturam, & ſecundum peccatum originale*; ſed contendit non inde ſequi, quod ſit iniquitas in Deo; ſed eluceat ſumma illius in prædeſtinatos, quibus parcit, miſericordia, & ſumma in reprobos, quos punit, juſtitia. Addit, duplicis illius divini attributi manifeſtationem eſſe cauſſam, cur Deus quoſdam eligit, & quoſdam reprobat. *Voluit igitur Deus*, inquit in reſponſione ad tertium, *quantum ad aliquos, quos prædeſtinat, ſuam repræſentare bonitatem, per modum miſericordiæ parcendo: & quantum ad aliquos, quos reprobat, per modum juſtitiæ puniendo: & hæc eſt ratio, quare Deus quoſdam eligit, & quoſdam reprobat*. Deus autem non parcit, niſi reis, non punit niſi reos: ergo perſuaſum fuit S. Thomæ, prædeſtinationem, & reprobationem præſupponere peccati prævifionem.

Reſpondent nonnulli, S. Thomam loco mox laudato loqui de reprobatione ſumpta in executione, non autem in intentione divina.

Sed falſa eſt ea reſponſio; nam S. Thomas loquitur de reprobatione eodem ſenſu ſumta, quo de ea loquitur Apoſtolus ad Rom. 9. nempe S. Doctor in eorum, quæ mox dicta ſunt, confirmationem, laudat eum Apoſtoli locum: atqui Apoſtolus eo loci ſumit reprobationem, non in executione, ſed in intentione divina: *Et hæc ratio* (inquit Angelicus Doctor) *quare Deus quoſdam eligit, & quoſdam reprobat. Et hanc cauſſam aſſignat Apoſtolus ad Rom. 9. dicens, Volens Deus oſtendere iram, id eſt, vindictam juſtitiæ, & notam facere potentiam ſuam ſuſtinuit, id eſt permiſit, in multa patientia vaſa iræ, apta in interitum, ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam*. Idem S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. aſſerit ad mentem S. Auguſtini, quibuſdam in pœnam peccati, ſaltem originalis, denegari auxilium gratiæ neceſſariæ, tum ad credendum, tum ad diligendum Deum & proximum: *Hoc* (inquit) *auxilium quibuſcumque divinitus datur, miſericorditer datur; quibus autem non datur, ex juſtitia non datur in pœnam præcedentis ſaltem originalis peccati, ut Auguſtinus dicit in libro de correptione & gratia*. Ex iis S. Thomæ verbis ſic conficitur argumentum. Illud eſt cauſſa reprobationis in intentione divina, quod eſt cauſſa primi effectus illius: atqui ex Angelico Doctore, peccatum originale eſt cauſſa primi effectus reprobationis, denegationis nimirum gratiæ ad fidem & ad caritatem, ac proinde ad ſalutem ſimpliciter neceſſariæ.

Secundo, quæ S. Thomas ſenex in ſua Summa docuit, jam in prioribus ſuis operibus docuerat. Quæſt. 6. de verit. art. 2. ad 9. ſic loquitur: *Electio Dei, qua unum eligit & alium reprobat, rationalis eſt, nec tamen oportet, quod ratio electionis ſit meritum; ſed in ipſa electione ratio eſt divina bonitas, ratio autem reprobationis peccatum originale, ut Auguſtinus dicit*.

Nec locum habere poteſt reſponſio adverſariorum contendentium, S. Thomam laudato textu agere de reprobatione ſumptam ſecundum executionem: Nam opponit reprobationem electioni. Electionis autem nomine haud dubie intelligit electionem in intentione divina ſumptam, nempe aſſerit, ejuſmodi electionis cauſſam non eſſe aliquod ex parte electi meritum, ſed ſolam divinam bonitatem, ſeu miſericordiam; quod quidem de electione ſecundum executionem ſumpta dici non poteſt.

In commentario cap. 9. epiſt. ad Rom. lectione 3. hæc ſcribit: *Cum omnes homines propter peccatum primi parentis damnationi naſcantur obnoxii, quos per ſuam gratiam liberat, ſola miſericordia liberat, & ſic quibuſdam eſt miſericors quos liberat; quibuſdam autem juſtus quos non liberat; neutris autem iniquus*. Agere S. Doctorem de liberatione a miſeria æterna, & de non liberatione ab eadem miſeria, ſeu de prædeſtinatione ad gloriam, & de excluſione a gloria, patet tum ex eo, quod Apoſtolus quem explicat de iis loquatur: tum etiam ex his antecedentibus verbis: *Sic igitur non poteſt eſſe, quod merita conſequentia gratiam ſint ratio miſerandi aut prædeſtinandi ſed ſola Dei voluntas ſecundum quam miſericorditer aliquos liberat*.

In commentario ejuſdem c. 9. lect. 4. cum agit de maſſa, ex qua, ex Apoſtolo, figulus facit vas, aliud in honorem, aliud in contumeliam, aſſerit, eam maſſam non eſſe eam,

Digitized by Google

qua Dei manibus in mundi exordio confecta eſt, ſed quæ corrupta eſt per peccatum primi parentis: ergo Deus, ex angelici Doctoris mente, non facit aliquod vas in honorem per prædeſtinationem ad gloriam, aut vas in contumeliam per reprobationem ſeu excluſionem a gloria, niſi ex luto per peccatum Adami corrupto: ac proinde non minus reprobatio negativa, quam prædeſtinatio, ſupponit demeritorum, ſaltem per peccatum originale, præviſionem: *Humana natura* (inquit) *vilitatem habet ex ſua materia, quia, ut dicit Geneſ. 2. fecit Deus hominem de limo: ſed majorem vilitatem habet ex corruptione peccati, quæ per unum hominem in hunc mundum intravit, & ideo homo merito luto comparatur. Similiter & Deus liberam habet poteſtatem, ex eadem maſſa corrupta generis humani, ſicut ex quodam luto, nulli faciendo injuriam, quoſdam homines facere præparatos in gloriam, quoſdam in miſeria relictos.*

Objicies 1. S. Thomas docuit, reprobationem eſſe actum divinæ providentiæ: *Cum* (inquit 1. p. q. 23. art. 3.) *ad divinam providentiam pertineat aliquos permittere a vita æterna deficere, ad eam pertinet etiam aliquos conſequenter reprobare.* Atqui ſi reprobatio eſſet ex præcedentibus, ſive per peccatum originale, ſive per actuale demeritis, non eſſet actus providentiæ, ſed juſtitiæ vindicativæ; ea nimirum reprobatione Deus puniret præcedens aliquod peccatum.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia actus ille eſt ſimul actus providentiæ & actus juſtitiæ; providentiæ quidem, quatenus per eum Deus quoſdam in miſeria derelinquit, ac proinde fuit, ut ab ultimo fine deficiant: *Unde* (ait S. Doctor) *cum per divinam providentiam homines in vitam ordinentur, pertinet etiam ad divinam providentiam, ut permittat aliquos ab ipſo fine deficere*: juſtitiæ vero, prout Deus in vindictam peccati reprobos non liberat a miſeriæ æternæ debito, in quod per peccatum inciderunt. Ea quorumdam hominum non liberatio medium eſt, quo providentia utitur, ut conſervet univerſi decus & ornamentum, quod quidem in eo poſitum eſt, ut diverſi ſint rerum, ac proinde hominum, gradus & ordines: *Inde eſt* (ait S. Thom. hujuſce qu. art. 5. ad 3.) *quod ad completionem univerſi requiruntur diverſi gradus rerum, quarum quædam altum & quædam infimum locum teneant in univerſo: & ut multiformitas graduum conſervetur in rebus, Deus permittit aliqua mala fieri, ne multa bona impediantur. Sic igitur conſideremus totum genus humanum, ſicut totam rerum univerſitatem, &c.*

Objicies 2. S. Thomas aſſerit, voluntatem permittendi, ut quis cadat in culpam, eſſe effectum reprobationis: ergo culpa non eſt cauſſa reprobationis; neque enim aliquid eſt rei alicujus cauſſa & effectus ſimul. Antecedens hiſce verbis 1. p. q. 23. art. 3. tradit S. Doctor: *Sicut prædeſtinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis pœnam pro culpa.*

Reſp. 1. diſt. ant. In culpam actualem, conc. ant. in culpam originalem, neg. ant. Textus, quibus ea reſponſio nititur, ſuperius relati ſunt.

Reſp. 2. diſt. iterum ant. Permittendi cadere in culpam, permiſſione quæ dicat ſolam voluntatem derelinquendi in peccato præcedente, conc. ant. voluntatem permittendi primum peccatum, neg. ant. Ratio ſolutionis petitur ex eo, quod ipſe S. Thomas voluntatem permittendi peccatum, in reſponſione ad 2. vocet derelictionem a Deo: *Reprobatio non eſt cauſſa ejus quod eſt in præſenti, ſcilicet culpæ, ſed eſt cauſſa derelictionis a Deo: eſt tamen cauſſa ejus quod redditur in futuro, ſcilicet pœnæ æternæ.*

Objicies 3. S. Thom. ad meram Dei voluntatem, & ad inſcrutabilia illius judicia refert hominum lapſorum reprobationem; ergo cenſuit, eam non fuiſſe factam ex præviſione demeritorum: alioquin enim ea demerita pro cauſſa reprobationis, non autem ſolam Dei voluntatem protuliſset. Antecedens probatur ex his S. Doctoris verbis 1. p. q. 23. art. 5. ad 3. *Sed quare hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem niſi divinam voluntatem*. Particula illa exceptiva, *Niſi*, quamcumque aliam cauſſam excludit, ac proinde ipſam peccati præviſionem.

Id vero S. Thomas probat auctoritate S. Auguſtini tractatu 26. in Joannem, ubi ſic loquitur: *Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, ſi non vis errare.*

Probat iterum ex comparatione partium materiæ, in quibus quod hæc pars hanc habeat formam, & illa aliam, pendet ex ſola Dei voluntate: *Quare hæc pars materiæ eſt ſub iſta forma, & iſta ſub alia, dependet ex ſimplici divina voluntate; ſicut ex ſimplici voluntate artificis dependet, quod ille lapis eſt in iſta parte parietis, & ille in alia.*

Idem Angelicus Doctor in 1. ad Annibal. diſt. 41. quæſt. unica art. 3. docet, voluntatem non dandi gloriam non habere ex parte hominis reprobi aliquam cauſſam: *Nec* (inquit) *requiritur ratio, quare non dem alicui, cui dare non debeo*; haberet tamen cauſſam, ſi demeritorum præviſionem ſupponeret.

Reſp. diſt. ant. S. Thomas ad ſolam Dei voluntatem refert reprobationem comparativam, conc. ant. reprobationem abſolutam, neg. ant. Iſta (ut jam diximus de Auguſtini ſententia) cauſſam habet, nempe peccatum, ſaltem originale; illa vero nullam habet ex parte reprobi. Quod autem S. Doctor in locis, quæ nobis objecta ſunt, loquatur de reprobatione

com-

Digitized by Google

comparativa, evidens eſt ex verbis quibus utitur: *Quare hos elegit in gloriam, illos reprobavit*. Evidens eſt quoque ex Auguſtini textu quem laudat: *Quare hunc trahat*, &c. Evidens eſt tandem ex ſimilitudine quam deſumit ex rebus corporeis: *Sicut ex ſimplici voluntate artificis dependet, quod ille lapis eſt in iſta parte parietis, & ille in alia*.

Eadem ratione explicari debet textus, qui ſecundo loco objectus eſt ex 1. ad Annibal. Suppoſito nimirum, quod tum prædeſtinatus, tum reprobus æqualiter rei ſint, certum eſt id quod affirmat S. Thomas, ſcilicet, ex parte reprobi non eſſe cauſſam, cur reprobus ſit, dum alius eſt prædeſtinatus, nec poteſt a Deo quærere rationem cur prædeſtinationis gratiam illi non conceſſerit, quam annuit alteri. Deus enim reſpondere poſſet, *non requiri* (ut verbis S. Doctoris utar) *rationem, quare non dem alicui, cui dare non debeo*.

Inſtabis 1. Non eſt in S. Thoma fundamentum diſtinguendi reprobationem negativam in abſolutam & comparativam. 2. Præterea admiſſa etiam illa diſtinctione, non eſt ratio, cur aſſeratur S. Thomam cenſuiſſe iſtam non habere cauſſam præter Dei voluntatem, illam vero pro cauſſa præviſionem demeritorum.

Reſp. ad 1. Angelicum Doctorem variis in locis tradere diſtinctionem, de qua agitur. Et ſane duplex eſt apud eum reprobatio: una *in generali*, quæ quidem eſt omnino idem cum abſoluta; & altera *in ſpeciali*, quæ non differt a comparativa: *Circa electionem bonorum & reprobationem malorum* (inquit in comment. epiſt. ad Rom. c. 9. lect. 45.) *duplex quæſtio moveri poteſt: una quidem in generali, quare Deus velit quoſdam indurare, & quorumdam miſereri: alia vero in ſpeciali, quare velit hujus miſereri, & hunc vel illum indurare*.

Reſp. ad 2. poſita diſtinctione reprobationis abſolutæ a reprobatione comparativa, S. Thomas docet, illius, non autem iſtius reddi poſſe rationem: *Et poteſt quidem* (inquit) *ratio hujus quæſtionis aſſignari; ſecundæ autem quæſtionis non poteſt aſſignari, niſi ſimplex Dei voluntas, cujus exemplum patet in rebus humanis*. Idem utriuſque reprobationis diſcrimen expreſſe tradit in c. 6. Joannis, ubi ſic loquitur: *Quare autem non omnes averſos trahit, ſed aliquos, licet ſint omnes æqualiter averſi; ratio quidem* IN GENERALI *poteſt aſſignari, ut ſcilicet in illis, qui non trahuntur, appareat, & refulgeat ordo divinæ juſtitiæ: in illis autem, qui trahuntur, immenſitas divinæ miſericordiæ: Quare autem* IN SPECIALI *trahat hunc, & illum non trahat, non eſt ratio aliqua, niſi beneplacitum voluntatis divinæ*. Si quis pro diſtinctione, de qua eſt quæſtio, clarius aliquid deſideret, lucem in ipſo ſole deſiderabit.

§. V. *Quid rationibus theologicis ſtatui poſſit de reprobatione negativa.*

CONCLUSIO. Rationibus theologicis ſuadetur, reprobationem negativam non fuiſſe factam independenter a demeritorum præviſione.

Probatur 1. Deus (ut hujuſce articuli paragrapho 1. obſervatum eſt) vere odit eum quem reprobat: *Eſau autem odio habui*: atqui Deus neminem odit, niſi propter peccatum: ergo reprobat etiam negative, propter peccatum.

Probatur 2. Reprobatio negativa quorumdam hominum non fuit facta ante electorum prædeſtinationem, ut ſuperius dictum eſt: atqui electorum prædeſtinatio facta eſt poſt peccatorum præviſionem: neque enim facta fuit ante Chriſti prædeſtinationem: prædeſtinatio autem Chriſti ſupponit præviſionem peccati, cum ex Auguſtino, & S. Thoma, ſi homo non peccaſſet, Verbum incarnatum non fuiſſet.

Probatur 3. Creaturæ rationali innocenti, ſaltem in ſtatu in quo res ſunt, elevationis ſcilicet ad finem ſupernaturalem, beatitudo cæleſtis negari non poteſt independenter a demeritorum præviſione; ergo nec ſine ea poteſt reprobari reprobatione etiam negativâ.

Probatur ant. Creatura rationalis innocens, cui negaretur cæleſtis beatitudo, eſſet ſumme miſera: atqui creatura rationalis innocens non poteſt eſſe ſumme miſera: ergo, ſaltem in ſtatu in quo res ſunt, beatitudo cæleſtis negari non poteſt creaturæ rationali innocenti. Minor propoſitio expreſſe traditur ab Auguſtino lib. 1. operis imperfecti: *Sub Deo juſto*, (inquit) *miſer eſſe quiſquam, niſi mereatur, non poteſt*; id nimirum vetat lex æterna, quæ (eodem Auguſtino teſte) *jubet ut omnia ſint ordinatiſſima*. Major vero ſic oſtenditur; Summa eſt creaturæ miſeria non conſequi finem, ad quem condita eſt, & cujus vehemens experitur deſiderium; *Qui appetit* (ait Auguſtinus lib. de moribus Eccleſiæ c. 3.) *quod adipiſci non poteſt, cruciatur*. Creatura, cui negaretur beatitudo cæleſtis, vel amaret patriam, ſeu cæleſtem illam beatitudinem, vel non amaret: Si primum, non poteſt, quin ſit ſumme miſera; *Si amatur patria* (inquit Auguſt. Ser. 14. de verbis Apoſtoli c. 6.) *magna pœna*. Si ſecundum, cæcitas & obduratio ſunt pœnæ, ac proinde miſeriæ, ipſa beatitudinis privatione graviores: *Si autem* (ait ibidem S. Doctor) *non amatur patria, pejor eſt cordis pœna*.

§. VI. *Cujuſnam peccati præviſionem ſupponat reprobatio negativa.*

Not. 1. Certum eſt, reprobationem in parvulis ſupponere præviſionem ſolius peccati

Digitized by Google

originalis: alterius enim rei eſſe non poſſunt, qui ſine baptiſmo, Deo ſic diſponente, moriuntur.

Not. 2. Apud eos omnes quibus placet, prædeſtinationem non eſſe gratuitam, hoc eſt, ante præviſa merita, reprobatio, etiam negativa, pendet ex demeritorum, tum originalis, ſi nuſquam remitti debeat, tum actualium præviſionem, in quibus reprobus moriturus eſt.

Not. 3. Inter eos qui docent, prædeſtinationem eſſe gratuitam, duplex eſt ſententia circa difficultatem de qua agitur. Nonnulli docent peccata actualia præſupponi reprobationi, etiam negativæ, præſupponi reprobationis decreto, eorum hominum reſpectu, quibus peccatum originale per baptiſmum remitti debet. Alii e contra cenſent, ſolum Peccatum originale præſupponi reprobationi negativæ, ſive illud peccatum quoad culpam aliquando per baptiſmum remitti debeat, ſive nuſquam debeat remitti.

CONCLUSIO. Reprobatio negativa non præſupponit præviſionem alicujus actualis peccati, ſed ſolius originalis, ſive aliquando remitti debeat, ſive non debeat remitti.

Probatur 1. ex Scriptura. Reprobatio negativa non præſupponit præviſionem peccati, quod Scriptura expreſſe excludit a reprobatione negativa Eſau; in eo quippe (ut ſuo loco dictum eſt) Apoſtolus omnium hominum reproborum typum expreſſit: atqui Scriptura ab Eſau reprobatione negativa expreſse excludit quodlibet actuale peccatum: *Cum* (inquit) *nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali .... Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*.

Probatur 2. auctoritate Auguſtini. S. Doctor verſans hæc Pauli verba ad Rom. 9. *Cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali*, aſſerit, ſolum peccatum originale fuiſse cauſsam odii Dei in Eſau: *Quid* (inquit epiſt. 105.) *oderat in Eſau, antequam feciſſet aliquid mali, niſi originale peccatum?* atqui odium Dei & reprobatio, etiam negativa (ut hujuſce articuli paragraph. 1. oſtenſum eſt) idem ſunt: ergo ſolum peccatum originale eſt, ex Auguſtino, cauſsa reprobationis negativæ.

Confirmatur. Ex Auguſtino, reprobatio negativa eſt derelictio in maſsa corrupta, ſicut prædeſtinatio eſt diſcretio ab eadem maſsa: atqui, ex eodem Auguſtino, maſsæ corruptæ nomine intelligitur ea, quæ per peccatum originale ſic effecta eſt: *Merito autem*, (ait S. Doctor epiſt. 157. ad Optatum) *videretur injuſtum, quod fiant vaſa iræ ad perditionem, ſi non eſſet ipſa univerſa ex Adam maſſa damnata*; ergo &c.

Probatur 3. ex S. Thoma, qui 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. docet, Deum in pœnam peccati originalis quibuſdam denegare auxilium neceſſarium ad fidem & ad caritatem. Quæſt. 6. de verit. art. 2. ad 9. ſcribit, rationem reprobationis eſſe in hominibus peccatum originale. In commentariis c. 9. epiſt. ad Rom. pluries docet, tum prædeſtinatos tum reprobos in inſtanti rationis ante actum divinæ voluntatis involvi in maſſa, quam primi parentis peccatum corrupit. S. Doctoris textus hujuſce articuli §. 111. deſcriptos legere eſt.

Probatur 3. ratione theologica. Illud ſolum eſt cauſſa reprobationis negativæ, quod eſt unica cauſſa primi effectus reprobationis negativæ: atqui ſolum peccatum originale eſt cauſſa primi effectus reprobationis negativæ: ſiquidem primus effectus reprobationis negativæ eſt denegatio auxilii ad credendum, ad diligendum Deum, ad perſeverandum neceſſarii, ſive illud auxilium ſit auxilium, quod nonnulli recentiores vocant verſatile, congruum; ſive ſit auxilium, quod in Thomiſtarum ſchola dicitur auxilium per ſe, & ab intrinſeco efficax: Atqui ſolum peccatum originale eſt cauſsa, cur quibuſdam denegetur illud auxilium: nam 1. id expreſſe (ut ex dictis patet) aſſerit S. Thomas. 2. Idem ante S. Thomam docuerat Auguſtinus lib. 2. de corrept. & gratia cap. 7. ubi aſſerit, non ſolum eos, qui non audierunt evangelium, aut qui, eo audito, non crediderunt, ſed etiam juſtos, qui in finem uſque non perſeverant, *non eſſe ab illa conſperſione diſcretos, quam conſtat eſſe damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem*.

Objicies 1. Deus non potuit propter ſolum peccatum originale hominem lapſum non eligere ad regnum cæleſte: ergo reprobatio negativa non ſupponit præviſionem ſolius peccati originalis. Probatur ant. Ea non electio habet rationem pœnæ in homine ad finem ſupernaturalem condita: atqui Deus non potuit decernere pœnam propter ſolum peccatum originale; nam Deus propter id non potuit ab æterno decernere pœnam, quod per baptiſmum remiſſurus erat in tempore: atqui Deus per baptiſmum peccatum originale remiſſurus erat in tempore; quippe multi reprobi in infantia baptizantur, ac proinde peccati originalis remiſſionem conſequuntur: *Si quis* (ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. can. 5.) *per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, anathema ſit:* eam vero fidei definitionem ſacra Synodus confirmat ex Apoſtolo qui ad Rom. 8. ſcribit, *nihil eſſe damnationis iis qui vere conſepulti ſunt cum Chriſto per baptiſma in mortem*. Addit laudata Synodus, in baptizatis nihil prorſus eſſe, quod *eos ab ingreſſu cæli remoretur*.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. diſt. maj. Quod remiſſurus erat tum quoad culpam, tum quoad omnem pœnalitatem, conc. maj. Quod remiſſurus erat quoad culpam, & non quoad omnem pœnalitatem, neg. maj. Diſtinguo pariter min. Atqui Deus pecca-

tum

Digitized by Google

tum originale in aliquibus reprobis per baptiſmum remiſſurus erat in tempore quoad culpam, & non quoad omnem pœnalitatem, conc. min. quoad culpam & omnem pœnalitatem, neg. min.

Ratio ſolutionis eſt, quia licet Deus vere peccatum originale nonnullis per baptiſmum remittat quoad culpam, non remittit tamen quoad omnem pœnalitatem: nempe duæ ſunt præcipuæ pœnalitates, quæ ex peccato originali proficiſcuntur, concupiſcientia nimirum, & privatio perſeverantiæ, quæ ex Concilio Trid., ſeſſ. 6. can. 12. eſt ex ſpeciali Dei auxilio. Prior remanet in omnibus baptizatis, ſive ſint prædeſtinati, ſive reprobi: *Manere autem* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 5.) *in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit, quæ cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus non valet*. Altera in iis omnibus habet locum, qui non ſunt ex prædeſtinatorum numero, etiamſi baptizati fuerint. Id aperte docet Auguſtinus lib. de dono perſeverantiæ cap. 8. ubi quærenti, *cur quibuſdam, qui Deum coluerunt bona fide, perſeverare uſque ad finem non dedit*, reſpondet, perſeverantiam non eſſe debitum naturæ, ſed eſſe gratiam quæ poteſt negari; cur autem negatur, tradit capitis initio: *Ex uno quippe* (inquit) *omnes in condemnationem non injuſtam judicati ſunt iræ, ſed juſtam. Qui ergo liberatur, gratiam diligat, qui non liberatur, debitum agnoſcat*.

Inſtabis. Vel reprobus, qui in infantia baptiſmum recepit, damnatur propter peccatum originale, vel non damnatur propter peccatum originale. Si primum, falſa erit Apoſtoli ſententia: *Nihil eſt damnationis*, &c. Si ſecundum; peccatum originale non erit cauſſa reprobationis; quod eſt contra ſuppoſitionem.

Reſp. reprobum, de quo agitur, non damnari *proxime & immediate* propter peccatum originale, ſed *remote tantum & radicaliter*: non damnatur *proxime*, quia nulla peccati originalis culpa remanet in reprobo, qui in infantia baptizatus eſt, nec unquam reditura eſt culpa, quæ baptiſmum præceſſerat: ſed damnatur *remote & radicaliter* propter idem peccatum originale, quatenus, eo licet quoad culpam perfecte dimiſſo, remanet tamquam pœnalitas privatio ſpecialis auxilii, quod in ſtatu naturæ lapſæ ad actu perſeverandum requiritur.

Confirmatur ſolutio ex eo, quod argumentum a baptiſmo reprobris in infantia dato petitum, Semi-Pelagiani Auguſtino propoſuerint: Scilicet, teſte Proſpero, hæc erat ſecunda Gallorum adverſus S. Doctorem objectio: *Quod ab eis, qui non ſunt prædeſtinati ad vitam, non auferat percepta baptiſmi gratia originale peccatum*: non alia vero ratione ſolvit S. Auguſtinus, ſolvit S. Proſper, quam ea, quæ mox a nobis relata eſt. Non alia etiam ratione ſolverunt Patres Africani in Sardinia exſules: ſic enim in epiſt. ſynodica c. 7. loquitur: *In Eſau vero judicium juſtæ ſeveritatis oſtendit, qui ſacramento quidem circumciſionis octavo die ſecundum tenorem divinæ conſtitutionis accepto, reatu peccati originalis caruit, ſed per nequitiam cordis in hominis terreni vetuſtate permanſit, illius ibi judicio derelictus, qui gratis ſalvat, juſteque damnat*.

Objicies 2. eodem modo ratiocinandum eſt de homine innocente, ac de homine lapſo: atqui homo innocens privatus non fuit ſpeciali perſeverantiæ dono in pœnam præcedentis alicujus peccati: ergo nec homo lapſus eo privatur in pœnam originalis peccati.

Reſp. 1. Illud argumentum olim a Semi-Pelagianis objectum fuiſſe Auguſtino: *Neque enim* (ajunt in Epiſt. Hilarii ad Auguſtinum) *dici poteſt, ideo non accepiſſe, quia non eſt diſcretus a maſſa perditionis gratia largitate: nondum quippe erat illa in genere humano perditionis maſſa, antequam peccaſſet, ex quo tracta eſt origo vitiata*. Inde vero colligitur, Semi-Pelagianis perſuaſum fuiſſe quod Auguſtinus in pœnalitates peccati originalis, etiam quoad culpam dimiſſi, refuderit privationem ſpecialis doni, ad actu perſeverandum requiſiti.

Reſp. 2. neg. maj. Ratio diſparitatis eſt, quia homo innocens non indigebat (ut tamen propter infirmitatem ex originali peccato contractam indiget homo lapſus) dono aliquo ſpeciali ad perſeverandum: ſatis ei fuit, propter integritatem qua pollebat auxilium verſatile ex ſe indifferens, & a libero Adami arbitrio determinandum; quemadmodum revera determinatum fuit ab Angelis, qui in juſtitia perſeverarunt. Hinc patet, falſo ſuponi, quod Adamus innocens privatus fuerit aliquo dono ſibi ad actu perſeverandum neceſſario: *Si autem* (inquit Auguſtinus lib. de corrept. & gratia cap. 11.) *hoc adjutorium vel Angelis vel homini, cum primum facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, ut ſine divino adjutorio poſſet manere ſi vellet, non utique ſua culpa cecidiſſent; adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent. Nunc autem quibus deeſt tale adjutorium jam pœna peccati eſt* (originalis haud dubie, ut patet in juſto, qui primum lethaliter peccat) *quibus autem datur, ſecundum gratiam datur*.

Objicies 3. Defendi non debet opinio, quæ perraro in ſcholis auditur: atqui ejuſmodi eſt ea, quæ docet, peccatum originale in baptiſmo aliquando dimittendum, eſſe cauſſam reprobationis negativæ: immo reperire eſt Theologos, qui eam gravis cenſuræ nota perſtringunt: ergo, &c.

Reſp. quidquid ſit de majori propoſitione, &c.

Digitized by Google

de qua plura diximus harum Inſtitutionum priore tomo, agentes de locis Theologicis, neg. min. Nam 1. trita eſt ea opinio in ſchola S. Thomæ, fuſe de ea differit, multiſque eam probat Joannes Baptiſta Gonetus tomo 4. Clypei Thomiſtici diſp. 5. art. 3. ubi plures ſui ordinis ſcholaſticos pro ea laudat. 2. Extra S. Thomæ ſcholam propugnatur a Suarez in 1. p. lib. 5. de reprobat. c. 5. a Didaco Ruiz diſp. 14. de prædeſtin. ſectione 4. & ſequentibus. Omnibus aliis Societatis Jeſu Theologis defendenda proponitur a Reverendiſſimo Patre Claudio Aquaviva totius Societatis Præpoſito Generali; hæc enim habet pag. 14. libri de ratione ſtudiorum Societatis editi Romæ an. 1586. *Reprobationis, qua ceteri homines excidere ab ultimo fine permiſſi ſunt, cauſſa fuit peccatum originale.* Hinc patet, quantum temeraria ſit quorumdam recentiorum in ſententiam, de qua agitur, cenſura: ferit nimirum illa cenſura non tantum ſcholaſticos, quos modo recenſuimus, ſed ipſum etiam Auguſtinum, qui eam doctrinam aſſeruit epiſt. ad Sixtum 106. ad Paulinum 157. ad Optatum, in Enchiridio c. 98. l. 2. ad Bonifacium c. 7. Ferit quoque Fulgentium, a quo etiam defenditur lib. 1. de verit. prædeſt. & gratia, Proſperum ad ſeptimam objectionem Gallorum, Africanos patres in Sardinia exſules epiſt. Synodica c. 6. S. Thomam iis omnibus in locis, quæ a nobis parag. 3. ſuperius laudata ſunt.

CAPUT III.

De effectibus reprobationis.

Not. 1. Inter effectus reprobationis recenſeri poſſunt, permiſſio peccati, excæcatio, induratio, damnatio æterna, & tandem plura peccata actualia: hic igitur quærendum eſt, num ea omnia vere & de facto ſint reprobationis effectus.

Not. 2. Reprobatio conſiderari poteſt vel in Angelis, vel in hominibus lapſis: ac proinde expendendum eſt, utrum in utriſque peccati permiſſio, peccatum ipſum, & æterna damnatio, fuerint effectus reprobationis.

Not. 3. Tria requiruntur, ut aliquid ſit cauſſa reprobationis: Neceſſe eſt 1. ut ſit a Deo, quippe Deus, qui abjicit & condemnat reprobum, eſt cauſſa efficiens reprobationis: 2. ut ad reprobationis finem conducat: 3. ut ad eum finem conducat ex Dei intentione.

CONCLUSIO 1. Permiſſio peccati originalis non eſt effectus reprobationis.

Probatur. Quod eſt cauſſa motiva reprobationis, non eſt illius effectus: quia cauſſa motiva rei alicujus eſt prior ipſa re, cum e contra effectus ſit ea poſterior: atqui peccatum originale, (ut capite ſuperiore oſtenſum eſt) fuit cauſſa motiva reprobationis: ergo non eſt illius effectus.

CONCLUSIO 2. Permiſſio peccati actualis non fuit in Angelis effectus reprobationis.

Probatur. Illud non fuit effectus reprobationis in Angelis, quod præceſſit reprobationem Angelorum; nam effectus non poteſt eſſe prior ſua cauſſa: atqui permiſſio peccati præceſſit reprobationem Angelorum: quippe (ut ſuperius oſtenſum eſt) Angeli a Deo reprobati non fuerunt, niſi poſt præviſa eorum demerita.

CONCLUSIO 3. Permiſſio peccati actualis, quod nuſquam debet remitti, eſt effectus reprobationis. Eſt contra plures recentiores, quibus placet, ejuſmodi peccati permiſſionem reduci ad providentiam generalem ordinis ſupernaturalis.

Probatur. Permiſſio peccati actualis, de quo agitur, habet omnes conditiones requiſitas, ut ſit effectus reprobationis. Nam 1. ea permiſſio eſt a Deo; 2. confert ad reprobationis finem: 3. ad eum finem confert ex intentione divina.

Confirmatur ex S. Thoma, qui hic art. 3. in corpore ſic loquitur: *Sicut prædeſtinatio includit voluntatem conferendi gratiam, & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam*: quibus quidem verbis S. Thomas aſſerit, peccati permiſſionem in reprobationis negotio ſe habere, ſicut reſpectu prædeſtinationis ſe habent gratia & gloria: Atqui gratia & gloria ſunt effectus prædeſtinationis: ergo, ex S. Thoma, in reprobis permiſſio peccati actualis nuſquam remittendi eſt effectus reprobationis.

CONCLUSIO 4. Derelictio per denegationem ſpecialis doni perſeverantiæ, eſt effectus reprobationis.

Probatur. Reprobatio eſt cauſſa, cur Deus non det juſto, qui reprobus eſt, ſpeciale donum perſeverantiæ. Interroganti adverſario, *Cur quibuſdam, qui Deum coluerunt bona fide, perſeverare uſque in finem non dedit*, ſic c. 8. libri de dono perſeverantiæ, Auguſtinus reſpondet: *Cur putas, niſi quia non mentitur qui dicit; Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis? nam, ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum.... Quia non erant ſecundum propoſitum vocati, non erant prædeſtinati ſecundum propoſitum ejus.* Plura loca ſimilia legere eſt iis locis, ubi de cauſſa prædeſtinationis, & de cauſſa reprobationis dictum eſt.

CONCLUSIO 5. Excæcatio & induratio, in impiis, qui ſunt e reproborum numero, ſunt effectus reprobationis.

Probatur. Excæcatio & induratio idem ſunt ac integra hominis impii derelictio: atqui integra derelictio eſt (ut mox dictum fuit) effectus reprobationis: ergo, &c. Major conſtat ex Auguſtino, qui epiſt. 105. docet, Deum ipſum excæcare & indurare impios, *non quidem impertiendo malitiam, ſed non impertiendo miſericordiam.*

CON-

Digitized by Google

CONCLUSIO 6. Peccata ipſa non ſunt in reprobis effectus reprobationis

Probatur. Ex obſervatis, ut aliquid ſit effectus reprobationis, requiritur, ut ſit a Deo: atqui peccata nec ſunt, nec eſſe poſſunt a Deo: ergo non ſunt effectus reprobationis.

CONCLUSIO 7. Æterna tum damni tum ſenſus pœna ſunt effectus reprobationis.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ Matth. 25. expreſſe aſſerit, ignem æternum eſſe paratum, ac proinde prædeſtinatum diabolo & Angelis ejus: 2. ex Auguſtino, qui lib. 15. de civit. Dei docet duas eſſe hominum ſocietates, quarum una eſt prædeſtinata regnare cum Deo, altera vero æternum ſupplicium ſubire cum diabolo: 3. ex Concilio Valentino, quod ſub Lothario habitum eſt: *Fidenter fatemur* (inquiunt laudati Concilii Patres can. 3.) *prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem impiorum ad mortem.*

C A P U T IV.

De numero Reproborum.

Not. Circa numerum reproborum quæri poteſt: 1. an ſit Deo certus: 2. an multo major ſit electorum numero: 3. quos fructus electi percipiant ex eo reproborum numero.

CONCLUSIO 1. Dei reſpectu, non autem noſtri, certus eſt reproborum numerus.

Probatur prior concluſionis pars iis omnibus argumentis, quibus, agentes de prædeſtinatione, demonſtravimus, numerum electorum eſſe Deo cognitum, non in genere tantum, ſed etiam in ſpecie, & in individuo.

Probatur altera pars concluſionis: 1. ex eo, quod pro omnibus omnino hominibus (ut monet Apoſt. 1. ad Timoth. 2.) orare debeamus: non poſſemus autem, Auguſtino teſte, pro iis orare, quos certo ſciremus eſſe de reproborum numero; neque enim id a Deo petere licet, cujus contrarium certiſſime ſcimus eum velle: 2. Nemo certo ſcit, quinam ſint e prædeſtinatorum numero: ergo neque quinam ſint e numero reproborum. Antecedens, de quo in Tractatu de gratia fuſe contra Calviniſtas diſſeremus, probant hæc verba Concilii Trid. ſeſſ. 6. c. 12. *Nemo quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædeſtinationis myſterio uſque adeo præſumere debet, ut certo ſtatuat, ſe omnino eſſe in numero prædeſtinatorum.*

Confirmatur ex eo, quod nemo certo ſcire poſſit, utrum ſit in ſtatu gratiæ; quod nemo (ex ſuppoſitione, quod ſit in ſtatu gratiæ) noverit utrum uſque in finem ſit perſeveraturus. *Similiter* (ait idem Conc. Trident.) *de perſeverantiæ munere nemo certi ſibi aliquid abſoluta certitudine polliceatur, tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent.*

CONCLUSIO 2. Reproborum numerus multo major eſt electorum numero.

Probatur 1. ex Scripturis. Matth. 7. hæc habentur: *Lata & ſpatioſa eſt via, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt, qui intrant per eam: anguſta eſt porta, & arcta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inveniunt eam.* Hæc quoque leguntur Lucæ 13. *Multi ſunt vocati, pauci vero electi.* Unde Iſaiæ 17. & 24. electi comparantur ſpicis, quæ remanent in agro poſt collectam meſſem; vel uvis, quæ facta vindemia ſuperſunt in vinea; vel olivis, quæ excuſſa olea in illius ſummitate, vel in rami alicujus cacumine remanent.

Probatur 2. ex Patribus. Chryſoſtomus hæc habet homil. 14. ad populum Antiochenum: *Quot putatis eſſe in civitate noſtra*, Antiocheni, ſexcentis hominum millibus conſtanti, *qui ſalvi fient? non poſſunt in tot millibus centum inveniri, qui ſalventur; quin & de his dubito.* Ratione confirmat: *Quanta enim in juvenibus malitia, in ſenibus torpor?* Auguſtinus in Pſal. 48. hæc etiam habet. *Quot ſunt illi, qui videntur obſervare præcepta Dei? vix invenitur unus vel duo aut pauciſſimi: ipſos ſolos liberaturus eſt Deus, & ceteros damnaturus.*

Rationes profert S. Doctor, cur Deus voluerit tantum eſſe reproborum numerum. *Ut ex pluribus* (inquit in Enchiridio ad Laurentium c. 99.) *non liberatis, atque in damnatione juſtiſſima derelictis, oſtenderetur, quid meruiſſet univerſa conſperſio, & quod etiam iſtos debitum judicium Dei duceret, niſi ejus indebita miſericordia ſubveniret.* Aliam rationem tradit epiſt. 157. ad Optatum *Tam multos autem creando naſci voluit, quos ad ſuam gratiam non pertinere præſcivit, ut in multitudine incomparabili plures ſint illis, quos Deus in ſui regni gloriam filios promiſſionis prædeſtinare dignatus eſt, ut etiam ipſa rejectorum multitudine oſtenderetur, quam nullius momenti ſit apud Deum juſtum quantalibet numeroſitas juſtiſſime damnatorum.* Tam parvi Deus facit ingentem illam reproborum multitudinem, ut ſæpius permittat, regna integra bellis commoveri, ut uni & alteri electo conſulat.

Prob. 3. ratione. Homo lapſus in triplici ſtatu conſiderari poteſt, naturæ, legis, & gratiæ: atqui in illo triplici ſtatu numerus reproborum fuit ſemper major electorum numero. De hominibus nimirum, qui ad Noemum uſque in priori ſtatu vixere, hæc habentur Geneſis 6. *Videns autem Deus quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum, quod hominem feciſſet in terra.*

Digitized by Google

De Judæis omnes fere libri veteris teſtamenti conqueruntur, ſed ſatis ſint hæc verba Pſal. 13. *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt; non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.*

Confirmatur ex eo, quod ex iis qui ex Judæis ſervabant legis corticem (qui tamen erant pauciſſimi) major pars non ex amore juſtitiæ, ſed tantum aut ex timore pœnæ, aut propter hujus vitæ commoda Moſaicis præceptis obtemperarent: *Illi etiam*, inquit Auguſtinus lib. 3. ad Bonifac. cap. 4. *quicumque ibi erant, ſola quæ ibi Deus pollicetur, terrena promiſſa ſectantes, & quid pro novo teſtamento ea ipſa ſignificent ignorantes, eorum adipiſcendorum amore & amittendorum timore, Dei præcepta ſervabant; immo non ſervabant, ſed ſibi ſervare videbantur; neque enim fides in eis per dilectionem operabatur, ſed terrena cupiditas, metuſque carnalis.*

In iis qui poſt adventum Chriſti vixerunt hactenus, & nunc etiam vivunt, majorem eſſe reproborum numerum, quam electorum, varia momenta demonſtrant. *Primo*, ex Orbis partibus quæ incoluntur ab hominibus, vix quarta pars Chriſtianam fidem profitetur. 2. Ex Chriſtianis plurimi ſunt aut hæretici aut ſchiſmatici. 3. Ex Catholicis pauci ſunt, qui ad Evangelii normam mores exigant ſuos.

Quæres, cur Deus permittere voluerit, ut reproborum quam electorum major ſit numerus.

Ad eam quæſtionem hiſce verbis reſpondet Auguſt. libr. 2. contra Julianum: *Quare ſint illi plures quam illi, conſilium Dei velle noſſe multorum eſt: noſſe autem vel pauciſſimorum hominum, vel omnino nullorum.* Epiſt. 59. ſcribit, *Deum tam multos creare reprobos in uſus profundarum cogitationum ſuarum.* Lib. 5. contra Julianum c. 4. D: t. au i nto illo reproborum numero ad bonum, & utilitatem electorum: *Ceteri autem mortales*, inquit, *qui ex iſto numero non ſunt, & ex eadem quidem maſſa ex qua & iſti ſed vaſa iræ facti ſunt, ad utilitatem naſcuntur iſtorum.* In quo autem ea utilitas poſita ſit, ſubſequenti concluſione dec. .tur.

CONCLUSIO 3. Ex ingenti reproborum numero exiguus electorum numerus plures fructus percipit.

Probatur enumeratione. *Primo*, reprobi electis operam ſuam conferunt ad ea, quæ mortali huic vitæ ſuſtentandæ neceſſaria ſunt: id autem providit Deus, ne electi in terrenis bonis quærendis occupentur; *ſed* (ut ait Auguſtinus in Pſalm. 104.) *ut ad hoc vacent, unde bonum æternum poſſit adquiri, hoc eſt, ut cuſtodiant juſtificationes ejus & legem ejus requirant.*

Secundo, reproborum abjectione & maledictione electi docentur, quid poſſit hominis lapſi liberum arbitrium, ſuis relictum viribus: *Ceteri autem homines* (ait Auguſtinus epiſt. 106.) *ad iſtam ſocietatem prædeſtinatorum non pertinentes, propter hoc a Deo præſciente creati ſunt, ut in his oſtenderet, liberum deſertoris arbitrium ſine ſua gratia quid valeret.*

Tertio, docentur, quid ſibi fuiſſet debitum, niſi Deus eorum miſertus fuiſſet. Enchiridii c. 95. idem S. Doctor ſcribit, eum, qui aſſumitur, agnoſcere, *quid ſibi per judicium deberetur, niſi miſericordia ſubveniret.* Agnoſcunt pariter beneficii ſibi collati præſtantiam, hincque diſcunt, non eſſe in quibuſdam meritis, quæ cum reprobis habent communia, ſed in ſola Dei gratia gloriandum: *Ne glorientur* (ait Auguſtinus lib. 6. contra Julianum, cap. 10.) *tamquam de meritis vitæ ſuæ, cum cognoſcunt, hoc ſibi juſtiſſime reddi potuiſſe, quod vident reddi paribus conſortibus mortis ſuæ:* Diſcunt, deberi a ſe ſummam gratitudinem propter exhibitam ſibi ſummam miſericordiam: *Sed humiliter gratias agit* (ait idem Auguſtinus lib. 4. contra Julianum c. 8.) *quando in illo a quo debitum exigitur, quid in eadem cauſſa ſibi debeatur agnoſcit.*

Quarto, ad reprobatorum damnationem, prædeſtinati perutili timore concutiuntur, præcaventque, ne eorum tum ſuperbiæ, tum incredulitatis exemplum imitentur: *Quod vaſa vos facit perditionis* (ejuſdem ſunt S. Doctoris verba lib. 1. q. 2. ad Simplicium) *ad uſum aliorum correctiones facit.*

Quinto, reproborum malitia & iniquitate, prædeſtinati ad virtutem, & profectum exercentur: *Ne putetis* (inquit Auguſtinus in Pſal. 54.) *gratis eſſe malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus aut ideo vivit ut corrigatur, aut ideo vivit, ut per illum bonus exerceatur.*

Tandem electi ex reproborum impugnatione manifeſti fiunt: *Deus* (inquit S. Doctor epiſt. 141.) *etiam malis eorum* (reproborum) *bene utitur, non ſolum ad juſtitiam ſuam, quæ eis digna in fine retribuet, ſed etiam ad exercitationem & profectum Sanctorum ſuorum, ut ex ipſa etiam malorum perverſitate boni proficiant, & probentur, & manifeſtentur, ſicut Apoſtolus ait: Oportet hæreſes eſſe, ut probati, manifeſti fiant inter vos.*

FINIS TOMI PRIMI.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google